LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

1er JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1150 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

1915Ի ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ ԿԸ ԹԱՓԻՆ ՍՈՒՐԻԱ, ԶՐԿՈՒԱԾ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ. ԿԱՏԱՐԵՑԻ՛Ր ՊԱՐՏՔԴ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ՀԵՏՔԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Յաճախ կը գրենք այս էջերուն մէջ— փոխուա՛ծ է աշխարհը:

Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել— անդադար, գրեթէ ամէն օր կը փոխուի, 1919էն ի վեր:

Արդարեւ, աչքի առջեւ բերէք նախապատերազմեան Եւրոպան,— վեց Մեծ պետութիւններ, մինչեւ ակռաները զինուած, զօրոց եւ դաւադիր իրարու հանդէպ, եւ քանի մը յայտնի կամ գաղտնի խմբակցութեանց բաժնուած: Եւ հետամուտ նոր աւարներու Միեւնոյն ատեն կազմ եւ պատրաստ՝ արեան մէջ խեղդելու ներքին խլրտումները: Իբրեւ աշխարհասասան ուժեր դիրք բռնա՛ծ ըլլալով միջազգային կրկէսի գլխաւոր երակներուն վրայ, անոնք միշտ ալ միջոց կը գտնէին կեր մը նետելու ամբոխի բերանը, ամէն անգամ որ ներքին վտանգի մը ձայնը լսէին Ազդեցութեան պայքար՝ Մօտաւոր եւ Հեռաւոր Արեւելքի մէջ, Միջերկրականի բոլորտիքը, եւայլն. Եւրոպայի եւ Պալքաններու մէջ: Դուրսէն՝ խրախոյս ազգայնական ձգտումներու. ներսէն՝ սանձահարում եւ կեղեքում փոքրամասնութեանց: Տիրապետող տարրին լուծը՝ ոչ-ազգային բազմութիւններու վրայ: Ու վերջապէս դերասանական մարզանքներ՝ խաղաղութիւնը ապահովելու համար, ճիշդ այն պահուն երբ արքաներն ու նախարարները պատիւ կը սեպէին փչել վիթխարի զինագործարաններու փքոցը:

Պայթեցա՛ւ դիզուած վառօդը, փոխադարձ ատելութեան կիրքը վերածուեցաւ յորդահոսան արիւնի. ամբողջ ժողովուրդներ թնդացին եւ ուրիշներ ծաղկեցան ճապաղիքներու եւ մոխիրներու մէջէն: Եւ անկէ ի վեր աշխարհը անընդհատ հոլովոյթի, շրջափոխութեան մէջ է:

Այսօրուան Եւրոպան կը պահէ իր հիմնական գիծերը՝ բաղդատելով նախորդին հետ, բայց չէ այն ինչ որ սովոր էինք տեսնել:

Պատերազմը աննախընթաց հետքեր ձգեց ոչ միայն քարտէսին վրայ, այլ եւ հոգիներու մէջ: Եւ նոյն սուր հոտառութեամբ նոր աւար փնտռելով հանդերձ, օրուան հզօրները աւելի շատ կը ձգտին, կը ճգնին եղածը պահելու: Առաջ, եթէ դեսպան մը մեծվայելուչ ընդունելութիւն չգտնէր կամ ուրիշ դեսպանէ մը պակաս գտնէր, կամ օտարահպատակ մը թեւթեւօրէն անարգուէր, իսկոյն կը յորդէր ծանուցագիրներէն: Այսօր՝ կը ջանան անուշ կապել եւ մոռացութեան տալ, եթէ նոյնիսկ դեսպանին աղջիկը փախցնեն կամ օտար դպրոց մը փակեն, «փաթերա»ները քարկոծելով կամ վարժուհիները բանտարկելով (Թուրքիա):

Եւ հասկնալի է: Եւրոպան, աւելի ճիշդ՝ միջազգային աշխարհակալութիւնը յաղթեց զինուորական ճակատի վրայ, բայց պարտուեցաւ բարոյապէս: Պատերազմի հաշուեյարդարը հազիւ կազմուած, իրարու ետեւէ աչք բացին եւ գլուխ վերցնել սկսան տիրապետութեան ենթակայ երկիրները: Ու Եւրոպան, որ անհղասատ կը մնչէր 1914էն առաջ, նման պարագաներու մէջ, այսօր կը ձգտի կանխել վտանգը, ելքեր փնտռել ըմբոստացողին հետ գլուխ գլխի:

Այս ճամբուն վրայ, գլխաւորաբար աչքի կը զարնէ Մեծն Բրիտանիան: Ինչ խոր փոփոխութիւններ գաղութներու եւ Մայր-ոստանին յարաբերութեանց միջեւ՝ պատերազմէն ի վեր: Հազիւ Իրլանտան գոհացում ստացած, ահա Եգիպտոսն ու Հնդկաստանը, մանաւանդ վերջինը, բրիտանական կայսրութեան թագն ու պսակը:

Առանց պատճառի չէ որ, Անգլիոյ հաստավիզ պահպանողականները, այնքան ուժ ունենալով հանդերձ, գիտակցօրէն կը համակերպին աշխատաւորականներու իշխանութեան: Այլապէս, դժուար թէ կարենան աժան ազատել կայսրութիւնը: Որովհետեւ, հսկայ փոթորիկ մըն է որ կը գոռայ, եւ հին աստուածները անզօր են կասեցնելու ստորերկրեայ պոռթկումները:

Եգիպտոսի անկախութեան վերջին բանաձեւը պատրաստ է արդէն, նոյն ինքն աշխատաւորականներու նախաձեռնութեամբ, եւ Գահիրէի ազգայնականները բաւական տհաս պէտք է եղած ըլլան, առիթէն չօգտուելու համար: Աշխատաւորականներէն շատ առաջ, պահպանողականները ձեռնարկած էին լուծելու այս կնճռոտ հարցը, բայց կէս ճամբան մնացին: Կամ, հոգեբանօրէն չէին կրնար աւելի առաջ երթալ:

Նոյնը՝ Հնդկաստանի համար: Լոնտոնէն յատուկ յանձնախումբ մը ղրկուեցաւ Պոլտուինի օրով, տեղացիներու հետ խորհրդակցելու եւ ինքնօրինութեան ծրագիր մը պատրաստելու համար: Հնդիկները կէս-թշնամական, կամ անտարբեր ընթացք բռնեցին: Եւ ահա տարուան վերջին օրերուն, իրենց ազգային համագումարը հանդիսաւորապէս անբաւական կը համարէ ինքնավարութիւնը, ու կը պահանջէ կատարեալ անկախութիւն: Պայքարի միջոցներն անգամ հրապարակային վիճաբանութեան առարկայ դարձած են, առանց վերապահութեան:

Եւ նոյն ձգտումը ոչ միայն լուծի տակ եղած ժողովուրդներու, այլեւ պաշտօնապէս անկախ պետութիւններու կողմէ:

Այսպէս, Չինաստանի ազգայնական կառավարութիւնը 1930 յունուար 1էն կը ջնջէ օտարներու առանձնաշնորհները: Չինաստան բնակող օտարականները ենթակայ պիտի ըլլան տեղական օրէնքներուն, եւ առանձին օրինագիրք մը պիտի պատրաստուի, դատական գործերու համար:

Չենք մոռնար Սուրիան, Միջագետքը եւ Պաղեստինը, որոնք աւելի կամ պակաս ուժգնութեամբ նոյն ճամբուն վրայ կը քալեն եւ նոյն զիջումները կը թելադրեն տիրապետողներուն: Արդէն փաստ է Միջագետքի եղած զիջումը:

1929ի քաղաքական պատմութիւնը խորապէս հրահանգիչ էր, այս տեսակէտէն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԴԱՒԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (21 Դեկտ.).

— «Մեր թշնամիները գործի լծուած են եւ տենդագին կ'աշխատին հակահայ տրամադրութիւններ ստեղծել տեղական ժողովուրդին մէջ: Կաշառուած եւ զրպարտիչ լրատուներ բազմաթիւ հայավնաս տեղեկութիւններ սկսած են հաղորդել տեղական թերթերուն եւ յաճախ շահագործած մեր պաշտօնակիցներուն բարեմտութիւնը, եթէ ժամանակին չենք տեղեկացած անոնց դաւադրութեանց, շնորհիւ մեր պաշտօնակիցներուն առողջ եւ մարդասէր դատողութեան, կրցած ենք փարատել կասկածները եւ պարզել անոնց մեր ժողովուրդի բարի տրամադրութիւններն ու ապրումները: Եթէ չեն հրատարակուած այն բազմաթիւ թունաւոր թղթակցութիւններն ու սուտ լուրերը, որոնք, մեր թշնամիներու ապսպրանքով եւ թելադրութեամբ ամէն օր կը տրուին տեղական թերթերու, պարզապէս մեր պաշտօնակիցներու բարի տրամադրութեանց հետեւանքն է:

Բայց կարեւորը սկսած հակահայ շարժումին պատճառն է: Մենք զօրաւոր եւ վստահելի փաստեր ունինք մեր տրամադրութեան տակ, հաստատելու համար որ՝ մեր դարաւոր թշնամին ամէն միջոց ի գործ կը դնէ վրդովելու համար մեր հանգիստը: Շատ ստոյգ աղբիւրներէ գիտենք որ մեր թշնամիէն կաշառուող եւ վարձկան լրատուներ կան, որոնք անդադար կը ջանան օգտագործել առիթները, հայավնաս հրատարակութիւններ երեւցնելու համար տեղական թերթերուն մէջ:

Չենք ուզեր յիշել անունները այդ դաւադրութեանց կազմակերպիչներուն, չգրգռելու համար հանրային կարծիքը, բայց անվարան կերպով պատկան իշխանութեանց ուշադրութեան կը յանձնենք այս պարագան, որովհետեւ մեր փաստերը շատ ուժեղ են եւ ցոյց կուտան մեր թշնամիներուն յետին նպատակներն ու դաւադրութիւնները:»

ՓՐՈՖ. ՆԻԿ. ԵՈՐԿԱ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Ռումէն ծանօթ ուսուցչապետ Նիքոլա Եօրկա Սորպոնի իր այս տարուան դասախօսութիւնները կը սկսի յունուար 4ին: Այս տարուան նիւթն է Բակուզայի թագաւորութիւնը:

Ռումէն գիտնականը յետոյ Ամերիկա կը մեկնի, ուր հրաւիրուած է 9 համալսարաններու մէջ դասախօսութիւններ ընելու պատմական նիւթերու շուրջ, մասնաւորաբար բիւզանդական պատմութեան մասին:

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Թուքումանէն (Արժանթին) խումբ մը հայրենակիցներ, Պ. Գրիգոր Շահրիկեանի նախաձեռնութեամբ հանգանակութիւն կատարելով Միջագետքի գաղթականներուն Մուսուլի մէջ տեղաւորման համար, մեզի ղրկած են 11 սդերլին եւ չորս փէսօ:

Նոյնութեամբ փոխադրեցինք Միջագետքի գաղթ. կոմիտէի նախագահ Պ. Լեւոն Շաղոյեանի: Ցանկը յաջորդով:

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ առթիւ տպարանը փակ ըլլալով, *Յառաջի* յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ ուրբաթ օր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուա դրա՞մ փոխ պիտի տայ Թուրքիոյ

Պոլսոյ Թուրքերէն «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ.—

Ռուս արտաքին փոխ գործավար Գարախանի Պոլսէն մեկնելէն վերջ, Սակարանի եւ Բերայի շրջանակներուն մէջ նոր զրոյց մը ելած է: Իբր թէ Ռուսերը 15 միլիոն անգլ. ոսկի փոխ պիտի տան մեզի: Եւ թէ նոյնիսկ, Գարախանի հետ բարեկամական դաշնագրի բանակցութեանց միջոցին, գաղտնի նիստ մը գումարուած է այս մասին:

Պէտք չկայ ըսելու, թէ զրոյցը բոլորովին անհիմն է:

Իզմիրի Հայոց տուները պիտի ծախուին

«Միլլիյէթ» կը տեղեկանայ թէ Ելմտական գործավարութիւնը Իզմիրի լքեալ գոյքերու տնօրէնութեան հրաման ղրկած է որ անտեղի Հայոց լքեալ գոյքերը աճուրդով ծախուին: Այս շէնքերէն մաս մը մինչեւ հիմա պաշտօնեաներու վարձու տրուած եւ մաս մըն ալ գաղթականներու կողմէ գրաւուած են:

Հրամանին համաձայն, ծախուելիք այս բոլոր շէնքերը պիտի պարպուին եւ պաշտօնեաներուն վարձու պիտի տրուին ուրիշ լքեալ կալուածներ:

Թուրք-Յունական համաձայնութիւնը մօտալուտ

Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին դեսպան Փոլիխրոնիատիսի եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ. իսկ Աթէնքի մէջ ալ Թուրք դեսպան Էնիս պէյ տեւական շփումներ կ'ունենայ վարչապետ Վենիզելոսի հետ թրքական տեսակէտներու մասին լուսաբանութիւններ տալով: Իրազեկ շրջանակներէ կը յայտարարուի թէ այս անգամուան բանակցութիւնները նախորդէն բոլորովին տարբեր ձեւով տեղի կ'ունենան, ու համաձայնութեան գետին մը գտնուիլը օրերու խնդիր է այլեւս:

Այս խրողութեան ապացոյց կը նկատուին Փոխանակութեան Յանձնաժողովի Ելմտացոյցին մէջ կատարուած 80,000 ոսկիի խնայողութիւնն ու պաշտօնէութեան կազմին կրճատումը: Յանձնաժողովէն բացը հանուած են կարեւոր պաշտօնեաներ եւ նոր կազմը սահմանափակ գործունէութիւն մը պիտի ունենայ: Գնահատող յանձնաժողովներն ալ Պոլիս կը մնան փոխանակ Յունաստան մեկնելու, եւ կէս ամսականներով կը պաշտօնավարեն առժամաբար:

Իզմիրի ամերիկեան գոլէճը պիտի փակուի՞

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան օժանդակող միութեան անդամուհիներէն մէկը տեղւոյն ամերիկեան գոլէճին մէջ բանախօսութիւն մը ըրած եւ Թուրք ուսանողութիւնը գրգռել ուզած է:

Կ'ըսուի թէ դպրոցը պիտի փակուի կրթական վարչութեան կողմէ:

Ալմազեանի ազատարձակումը կը պահանջէ

ԱՄԻԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ԱՆԲԱՒԱՐԱՐ.— ԵՐԵՔ ՆՈՐ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ

Ալմազեանի փաստաբան Ժան - Շառլ Լըկրան դեկտ. 30 թուակիր երկար նամակ մը ուղղեց հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի, յանուն հայ դերձակին ներկայացնելով կարգ մը դիտողութիւններ: Հարցաքննութիւնը որ վերջացած է, կ'ըսէ, ոչ միայն չէ կրցած Ալմազեանի յանցաւորութեան մասին որ և է փաստ ձեռք բերել, այլ չէ յաջողած հաւաքել ծանր, որոշ եւ կապակից վկայութիւններ, որոնք միայն կրնային արդարացնել ամբաստանեալին առաքումը ամբաստանիչ ատեանին առջեւ: Ամբաստանող կողմը ո՛չ մէկ բան փաստած կամ ապացուցած է. երեք ամսուան քննութիւններէ վերջ՝ տակաւին չի գիտեր թէ ինչո՛ւ գործուած է ոճիրը: Նախապէս պատճառը սիրային կը կարծուէր, հիմա ալ գողութիւնը կ'ենթադրուի, ու հարցաքննիչ դատաւորը եկած հասած է հոն թէ ամբաստանեալը ո՛ր քան դրամ ունէր սեպտ. 9ին: Ոչ մէկ բան ճշդուած է դեռ. Րիկօտէն Սէն-Ժիլ փողոցը գնա՞ց սեպտ. 9ին. ոզորենիէ սընտուկը ե՞րբ մտաւ խանութին մէջ. Րիկօտէն ո՞ր ժամուն սպաննուեցա՞ւ. ու՞ր դրուեցաւ դիակը. ինչո՞վ սպաննուեցաւ. Ալմազեանը Կար տիւ Նոռ տեսնուա՞ծ է սնտուկով. արտակարգ ծախքեր ըրա՞ծ է: Կարելի՞ է այսպիսի անծանօթ խնդիրներով բանտի մէջ պահել մարդ մը եւ եղեռնադատ ատեանին առջեւ ղրկել զայն:

Փաստաբանը յետոյ դիտել կուտայ թէ ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթ կասկածելի վկայ մըն է, ոստիկանութեան կողմէ ճարուած: Կը քննադատէ նաեւ Ամիի տեղեկագիրը: Միւս կողմէ կ'ըսէ թէ հաստատուած են հետեւեալ դէպքերը՝ ի նպաստ Ալմազեանի.— Սնտուկին վրայի հասցէն հայ դերձակը չէ գրած. խանութէն գտնուած առարկաները ապօրէն միջոցներով վերցուած են և կնիքի տակ չեն առնուած. Լիլի մէջ ապօրէն քննութիւններ կատարուած են. դատական ոստիկանութիւնը գաղտնի թղթածրար կազմած է, ոստիկանութեան լսած զանազան վկաներու վկայութիւնները դատաւորին չեն հաղորդուած. ոստի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Զ.

Պ. Արամ Զատիկեանի զաւկին Լեւոնի կնունքին առթիւ հաւաքուած (130 ֆրանք):

Արամ Զատիկեան	20
Տիկ. Թագուհի Զատիկեան	10
Գրիգոր Սարոյեան	20
Գեղամ Մելիքեան	20
Միսաք Մանուշեան	10
Սմբատ Խայլեան	10
Մինաս Մելքոնեան	10
Տիկ. Արաքսի Կիւրեղեան	10
Արմենակ Կիւրեղեան	20
Պ. Պ. Ց. Փափազեանի եւ Ց. Մարտիրոսեանի ձեռքով՝ (ցանկը յաջորդով)	761
Գումար	891
Ե. ցանկի գումարը	2840
Գումար	3731

ԽՄԲ.— Այս գումարէն 3000 ֆրանք երէկ յանձնեցինք Փարիզի Կեդր. Յանձնախումբին:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԿՈՉԸ

Պէյրութի առաջնորդ Եղիշէ եպիսկ. Կարոեան հետեւեալ կոչը ուղղած է Լիբանանի ժողովուրդին, եղբայրական աջակցութեան համար.

— «Թուրքիոյ դժոխքէն նորէն հարիւրաւոր ազգակիցներուն անօթի, ծարաւ դէպի Սուրիական ազատ հողը դիմելը անշուշտ կսկիծով լսեցիք լրագիրներէն եւ շատերդ գուցէ ձեր առանձին թղթակցութիւններէն: Յաճախ տուն ու տեղ քանդել եւ ծերով ու երախայով տեղէ տեղ գաղթել մահարիթ է, ինչպէս ամէնքդ տեսաք փորձով: Իսկ բռնութեան տակ, մանաւանդ ձմրան խստաշունչ եղանակին ընտանի տաքուկ բոյնը լքել ստիպուելով, հոս ու հոն ապաստանի անկիւն մը փնտռել, ուղղակի դէպի գերեզման դիմել է: Եւ արդէն ստոյգ է որ մեր նորեկ գաղթական եղբայրներէն պակաս չեն մահը գտնողներ, ապաստանը չգտած:

Անշուշտ անփոխարինելի եւ անմոռանալի բարիք մըն է, որ Սուրիական կառավարութիւնը, ինչպէս նաեւ հոգատար պետութիւնը երկրին դռները լայն բացած՝ մարդասիրաբար ներս կ'ընդունի մեր բնազուրկ եղբայրները, սակայն մեր եղբայրներուն թշուառութիւնը այդքանով չամոքուիր: Անոնք ամէն բանի կարօտ են այս վայրկեանիս, հացի, հագուստի, անկողնի, ուտելիքի, վառելիքի, եւն.: Ո՞վ պիտի հոգայ անոնց այդ կենսական պէտքերը, անշուշտ իրենց ազգակիցները, այսինքն մենք ամէնքս: Արդարեւ մեր կացութիւնն ալ դիւրատար չէ, սակայն ամէն տեղ Հայը իր ծայրայեղ կարօտութեան մէջ անգամ փշուր մը հաց եւ կտոր մը լաթ մշտապատրաստ ունեցած է ձեռքին մէջ իրմէ աւելի կարօտ եղբօր տրամադրելու համար:

Ահա այդ փշուր հացը եւ կտոր լաթն է որ կուգանք խնդրել ձեզմէ, հայ եղբայրներ ու քոյրեր: Վարչական ժողովոյ որոշմամբ եւ իւրաքանչիւր թաղի թաղական խորհուրդներու խնամակալութեամբ կազմուած են երկսեռ յանձնախումբեր, որոնք մի առ մի պիտի այցելեն ձեր տուները, ձեր խանութները, ձեր գործատեղիները եւ պիտի վերցնեն ի՛նչ որ սիրայօժար մատուցանէք իրենց, — փոխնորդ հագուստներ, ծածկոցներ, հին կօշիկներ, վերջապէս ամէն ինչ, որոնց մասին ձեր խիղճը կը վկայէ թէ օգտակար կրնան ըլլալ կարօտ եղբօր մը:»

ԹՈՒՐՔԻԱ 1929ԻՆ

Վերջացող տարուան ընթացքին, Թուրքիա քաղաքական ցնցումներ չունեցաւ։ Իր յարաբերութիւնները՝ հարեւան և հեռաւոր պետութեանց հետ՝ զգալի փոփոխութիւններ չկրեցին։

Ամբողջ տարուան ընթացքին՝ արտաքին քաղաքականութեան ասպարէզին մէջ՝ Թուրքիոյ գործունէութիւնը եղաւ խիստ սահմանափակ.— Յարում՝ Քէլլոկ-Պրիան դաշինքին, մասնակցութիւն՝ միջազգային քանի մը ժողովներու, եւ նորոգում՝ կարգ մը պետութեանց հետ իր բարեկամական դաշնագիրներուն։ Ասոնց մէջէն ամէնէն կարեւորն է խորհրդային միութեան հետ դեկտեմբեր 17ին կնքուած պրոտոկոլը, որ երկու տարուան համար երկարաձգելէ յետոյ 1925ի ծանօթ դաշինքը, աւելի ամուր եւ հաստատուն կը դարձնէ մանիկի եւ մուրճ մանգաղի զինակցութիւնը։ Ուրեմն տարին կը փակուի Թուրքիոյ համար՝ քաղաքական խիստ նպաստաւոր պայմաններու մէջ, քանի որ իր արեւելեան սահմանները ամէն յարձակումի դէմ ապահոված է երկու տարուան համար։

Օտար պետութիւններէն Յունաստանի հետ միայն ունի վէճ, որ դեռ չէ կարգադրուած։ 1922ի հելլէն պարտութեան ստեղծած բարդ խնդիրները կը շարունակեն դեռ երկու հակառակորդները ցցել իրարու դէմ, երբեմն պատերազմաշունչ սպառնալիքներու մղելով զանոնք։ Թուրքին բնազդական աւարառու ախորժակը կը ձգձգէ բանակցութիւնները, որոնք հաւանաբար ներկայ տարուան ընթացքին լուծում մը պիտի յանգին։

Վերջին օրերս զրոյցներ շրջեցան թէ Թուրքիա կ'ուզէ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Սակայն Գարախանի ստորագրած պրոտոկոլը կը թուի թէ կոչուած է արգելք ըլլալ այս քայլին, որ Թուրքիան պիտի հեռացնէր Ռուսիայէն, զայն նետելով Եւրոպայի գիրկը։ Միջերկրականի անգլիական նաւատորմի հրամանատար ծովակալ սըր Փրէտէրիք Ֆիլտի եւ Իտալիոյ նախկին ելմտ. նախարար Վոլփիի Թուրքիա այցելութիւնը արդէն միտքը պղտորած էր Մոսկուայի, որ Գարախանը փութացուց Էնկիւրի եւ յաջողեցաւ իր շրջագիծին մէջ պահել զայն։

Թուրքիա ներքին բուռն գալարումներ ունեցաւ 1929ի ընթացքին։

Քրտական շարժումը, թէեւ մեղմացած, բայց կը շարունակէ որոշ մտահոգութիւններ պատճառել քէմալական Թուրքիոյ։ Մարտի սկիզբը ջնջուեցաւ «անդորրութեան Ամրապնդման» օրէնքը, որ հաստատուած էր Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն յետոյ։ Արդէն երկու տարի առաջ ալ ջնջուած էին Անկախութեան դատարանները, հազարաւորներու արիւնը խմելէ յետոյ։

Հակառակ այս քայլին, որ գրաւական մը կը նկատուի ներքին խաղաղութեան վերահաստատումին, վերջացող տարուան ընթացքին որոշ խլրտումներ տեսնուեցան Անատոլուի մէջ։ Պրուսայի մէջ ձերբակալուեցան մեծ թիւով դաւադիրներ, որոնք ծրագրած էին գրաւել Իզմիրն ու Էնկիւրին։ Սեբաստիոյ մէջ հաւաքոյթ մը ունեցան բոլոր գլխաւոր քաղաքներու Միւֆթիները, որոնք ֆէթվա մը հրատարակեցին Մ. Քէմալի բարենորոգչական ձեռնարկներուն դէմ, մասնաւորապէս առիթ բռնելով լատինական տառերու ընդունումը։ Յետոյ տեղ տեղ ձերբակալուեցան մարդիկ, որոնք համայնավար քարոզութիւններ կը փորձէին։

Այս բոլոր դէպքերը սակայն ո՛չ մէկ կերպով ցնցեցին քէմալականութիւնը՝ որ կռթնած զօրաւոր բանակի մը վրայ՝ կը ճզմէ այս կարգի վախնի վախը կատարուած ձեռնարկները։

Թուրքիան խորապէս ցնցողն եղաւ տնտեսական տագնապը, որ հաստատուն ծառի մը արմատները կրծող որդի մը պէս, տարիներէ ի վեր կը կրծէր անոր սիրտը, սպառնալով հիւծել ու քայքայել զայն։

1929ի ընթացքին աւելի բարձր սկսաւ լսուիլ Թուրք մամուլին ահազանգը.— «Պոլիսը կը մեռնի», «Անատոլուն թշուառութեան մէջ կը գալարուի», «Տրապիզոնը կը հիւծի», «Գոնիայի բնակչութիւնը սովամահ պիտի ըլլայ», «Կիրասոնի կաղիննները փճացան» եւայլն։

Թուրքը քանի մը տարուան ընթացքին լափեց լմնցուց ինչ որ թալանած էր Հայէն ու Յոյնէն, ու այսօր մինակ մնացած իր ճակատագրին հետ, կը ծխէ ու կը մեռնի։

Նորութեան հետեւելու հարկադրանքին տակ, Թուրքը ստիպուած է աննախընթաց ու չնախատեսնուած ծախքեր ընել։ Առաջ գիւղացի Թրքուհին բոպիկ արտ կ'երթար աշխատելու, չարշաֆով մը կը ծածկէր իր ցնցոտիները, իսկ այսօր ստիպուած է կօշիկ եւ ներկայանալի հագուստ հագնիլ։ Ա՛լ խօսքը չենք ըներ քաղաքի բնակիչներուն, որոնք իրենց ընկերային դիրքին բերումով, արդիացման իսկական զոհերը կը դառնան նոր Թուրքիոյ մէջ։

Մէկ կողմէ այս արտակարգ ծախքերն ու պետական ծանր տուրքերը, միւս կողմէն ճարտարարուեստի չգոյութիւնն ու առեւտուրի անկումը, դրամագլուխի պակասն ու անգործութիւնը Թուրքիան տարած հասցուցած են գահավէժին եզերքը, ուսկից վար պիտի գլտորի անխուսափելիօրէն՝ եթէ հրաշք մը չպատահի։

Փոքրամասնութեանց հանդէպ Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը շարունակուեցաւ 1929ին ալ՝ նոյն ծրագրով ու նոյն թափով։ Կրօնական ազատութիւնը, տարազի նոյնութիւնը, լատինական տառերու ընդունումը եւ արդիացմանուրիշձեռնարկներ կը ձգտին աւելի հիմնական և դիւրին կերպով ձուլելու փոքրամասնութիւնները։ «Լքեալ» գոյքերու աւարը նոյնպէս շարունակուեցաւ եւ «Սանասարեան»ի խոշոր պատառը կլլելու փորձը կը հետապնդուի անայլայլ։

Հայ փոքրամասնութեան տրոհուած վերջին հարուածն եղաւ Անատոլուի խորերը ծուարած բեկորներու վտարումը քէմալական սահմաններէն։ Այս եղանակին, երբ Անատոլուի մէջ ձիւնն ու բուքը անտանելի կը դարձնեն կեանքը, նոր բռնագաղթը ճշմարիտ աղէտ մըն է։ Հայ տարրը բնաջնջելու իրենց մոլուցքին մէջ, Էնկիւրիի վարիչները ո՛չ մէկ արգելքի առջեւ կանգ կ'առնեն։

Անատոլուի մէջ պարապ են անսահման տարածութիւններ։ Ամէն կողմ աւերակ է ու ամայի։ Պալքաններէն ու Ռուսիայէն Թուրք գաղթական ներածելու ծրագիրը ո՛չ մէկ յաջողութիւն ունեցաւ վերջացող տարուան ընթացքին։ Ո՛չ միայն նոր գաղթականներ չտեղաւորուեցան Անատոլուի մէջ, այլ եւ նախապէս հասած գաղթականները չեն ուզեր Պոլսէն եւ Իզմիրէն անդին երթալ։

Նոր տարին կը բացուի՝ Թուրքիոյ համար ներքին-տնտեսական խիստ դէշ պայմաններու մէջ եւ յուսահատական հեռանկարներով։

Տագնապին յաղթելու համար զօրաշարժ յայտարարուած է։ Մ. Քէմալէն սկսեալ մինչեւ յետին գիւղացին օրուան կարգախօս դարձուցած է «խնայողութիւն»ը։ Փոխանակ զարկ տալու արդիւնաբերութեան, փոխանակ շինարար եւ դրական գործ կատարելու, չարիքին առաջքը կ'ուզեն առնել բացասական, կրաւորական միջոցներով։

Միւս կողմէ, երկիրը կ'երթայ դէպի տնտեսական գերութիւն։ Թուրքիա անխուսափելիօրէն ափ պիտի բանայ օտար դրամագլուխին, առանց որու հնարաւորութիւն չունի վերականգնելու իր քայքայուած տնտեսութիւնը։ Ու երբեւ հարազատ ժառանգորդը հանգուցեալ օսմանեան կայսրութեան, պիտի մտնէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի տնտեսական լուծին տակ։

Այսպէս, Թուրքիա՝ երբ մէկ կողմէ քաղաքական գետնի վրայ կ'ամրացնէ իր դիրքը, ներքին-տնտեսական մարզին մէջ կը դիմէ դէպի քայքայում, օրէ օր քայլ մը աւելի խրելով աւազին մէջ։

Ու տնտեսական գերութիւնը անպայման կը յանգի քաղաքական ստրկութեան, կամ առնուազն թեւարկութեան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՇԻ ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ՀԱՅՈՒ ԿԻՍԱԴԷՄՔԵՐ "ՔԱՌԹԻԷ ԼԱԹԷՆ"Ի ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Այս գիշեր միասին պիտի դեգերինք մեր թաղին փողոցներուն մէջ, մինչեւ առաւօտ։ Պիտի հանդիպինք ընկերներու, օտար տղոց, փողոցի աժան աղջիկներու, գիշերաշրջիկ ուսանողներու, միջնորդներու՝ ֆրանսացի թէ կասկածելի ազգութեամբ՝ որ Boulevard Sébastopolի վրայ եւ կամ Montmartreի նեղ փողոցներուն մէջ թշուառ աղջիկներ կ'աշխատցնեն, բուրալէտ ու նրբահիւս հագուստներ հագնելու ու շուայտ կեանք մը վարելու համար։ Պիտի հանդիպինք ամերիկուհիներու որ իրենց ձանձրոյթը ման կ'ածեն այս մեծ պոռնկատան մէջ որ Փարիզն է ու կը քրքջան, ցոյց տալով իրենց սպիտակ ակռաները՝ երբ արհեստով պարող թուխ տղան իրենց ծոծրակը համբուրէ։ Այս գիշեր միասին պիտի եզերինք՝ փողոցէ փողոց ու գիշերային սրճարանէ սրճարան։ Պիտի հանդիպինք ծոյլ ու անաշխատ քաղքենի տիկիններու, աւշային օրիորդներու որ կուգան կասկածելի վայրեր, ամէ՛ն գիշեր, «նոր զգայութիւններ» փնտռելու զուր ու սուտ պատրուակով։ Պիտի տեսնենք ծոյլ, հեզգ ու չտես վաճառականներ՝ որ հին սովորութեամբ կը կարծեն թէ դրամով ամէ՛ն բան կրնան գնել։ Պիտի տեսնենք դատարկապորտներ, ցնցոտիներ հագած ու գարշ հոտող պառաւներ որ իրենց կարկամ ձեռքերը կը կարկառեն աժան գթութեան մը համար, ծերեր՝ որ դռներու մէջ կը պառկին, գիշերուան մէջ սրափալով, բարձր դասի պոռնիկներ՝ զոհարազարդ կուրծքերով, շուներ որ իրենց դունչերը կը քսեն ոտքերուդ, գինովներ որ տուն չունին ու կ'երգեն նայելով աստղերուն, աղքատ ու հարուստ մարդիկ, ու վերջապէս պիտի տեսնենք Հայեր, Քառթիէ Լաթէնի գիշերուան մէջ, իրենց թուխ կիսադէմքերով որ կը մաշին, կը մաշին անընդհատ։

Ի՞նչպէսկը պատահի որ խորհնամբոխ բազմութեան մէջ, նայուածքդ անընդհատ կանգ կ'առնէ իրենց վրայ։ Հագուած են միւսներուն նման, յաճախ նոյնքան լաւ։ Սափրուած են լաւ։ Բայց հազար հոգիի մէջ սիրտդ կը զգայ որ Հայ են։ Անշուշտ արեան ձայնն է ատիկա։ Որովհետեւ բոլո՛րը նոյն արիւնը կը կրենք, RueLafayetteի courtierներէն սկսեալ մինչեւ Citroënի բանուորները։ Հայոց ժողովուրդն է ասիկա՝ այս քաղաքին ցաւերուն, աշխատութեան ու շուայտութեան մէջ որ ինքզինքը կը ճանչնայ, որ ինքզինքը կ'ատէ՝ խուլ ու թաքուն ատելութեամբ մը։ Այս բոլոր դէմքերուն մէջ սակայն, որոնց կը հանդիպիմ ճամբուս վրայ, փողոցի մը անկիւնը, հանրակառքին կամ ստորերկրեայ երկաթուղիին մէջ, պանդոկիս սանդուղներուն վրայ կամ «Յառաջ»ի խմբագրատան խոլը, պատահաբար, երբ կուգան գաւառներէն, պահած տակաւին լուսաւորչական հայու անուշ միւռոնը, որ յետոյ պիտի կորսնցնեն անշուշտ, այս բոլոր դէմքերուն մէջ՝ կար մէկը որ տարօրինակ կերպով կը յուզէր զիս։

×

Քսանը նոր թեւակոխած տունի տղայ մըն էր։ Ղրկած էին Եգիպտոսէն որ ուսանի։ Երբ եկաւ՝ իր թուխ ու տաք դէմքին վրայ տակաւին լուսաւորչական Հայու միւռոն կար։ Մի՛ զարմանաք այս բացատրութեանս վրայ, մի՛ զարմանաք որ զայն իմ գրչիս տակ կը տեսնէք։ Բոլորիս առջեւ, ըլլանք ուղղափառ մարքսեան թէ հնչակեան, անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան թէ ռամկավար կուսակցութեան, բոլորիս առջեւ դրուած է նոյն հարցումը.

—Կ'ուզե՞ս որ ապրի հայոց ժողովուրդը։ Կարելի՞ է յանուն որեւէ վարդապետութեան մերժել, ժխտել այդ իրաւունքը, որպէս Հայոց ժողովուրդ ապրելու իրաւունքը։ Ո՛չ. հապա ուրեմն ինչո՞ւ համար լաւ հանդիսատես կ'ըլլաս այս դանդաղ, այս յուզիչ մահուան, տես, ինչպէս կը մեռնի Հայոց ժողովուրդը...

Ես կ'ուզեմ որ ապրի Հայոց ժողովուրդը։ Ատոր համար է անշուշտ որ այսօր միայն, այս քաղաքին մէջ՝ սկսած եմ փնտռել Հայոց դէմքերուն վրայ շնորհ մը որ յատուկ է միայն մեզ։ Հիմա ես քեզ կը սիրեմ, Հայու դէմք, մնայուն ու անկեղծ գորովով մը որ գիտեմ չպիտի տկարանայ բնաւ, այս օտար դէմքերուն մէջ, ես քեզ կը փնտռեմ անձկութեամբ, Հայու դէմք, քու թուխ ու տաք լոյսովդ ու սեւ եւ աղուոր աչքերովդ որ տրտում են միշտ,նոյն. իսկ երբ կը ժպտին,

Լուսաւորչական Հայու տաք դէմք մըն էր այդ տղունը, քիչ մը գոց, քիչ մը շատ մութ,կարծես քիչ մը խիստ գիծերով։

Եկած էր ուսանելու, նախակրթարանը նոր աւարտած էր։ Երբ կը նայէր աչքերուդ, կը զգայիր որ երկչոտ է, կոյս, հոգին մաքուր է ու սիրտը՝ ամուր։ Առաջին օրերը անմեղ ու լաւ տղայ մըն էր. գլխաբաց՝ մութը ինկած ատենը կ'երթար տուն։ Երբ հանդիպէր՝ տենդով ձեռքս կը սեղմէր ու կը զգայիր ամբողջ բարեկամութիւնը որ կար այդ սեղմումին մէջ։ Կ'ապրէր չորրորդ յարկի խուց մը, մինակ, անընկեր։ Բայց շուտով ընկերներ գտաւ։ Մէկը զինքը տարած էր հասարակ, գարշ հանրատուն մը։ Տարած էր գուցէ լաւ մտադրութեամբ։ Կանխելու համար վտանգը որ կը փաթթուի բոլոր տղոց սրունքներուն այս քաղաքին մէջ։ Այս տղան սակայն խրեցաւ տիղմին մէջ՝ մինչեւ վիզը։ Երեք ամիս տառապեցաւ։ Կ'ուզէր քաջ երեւալ, բայց կը զգայիր իր ամբողջ ցաւը։ Կարծեմ կասկածելի բժիշկ մը կը բուժէր զայն ու հիւանդութիւնը անշուշտ կը հիննար։

Հիմա ուրիշ տղայ մըն էր ալ։ Խօսքերուն ու շարժումներուն մէջ ազատ էր, համարձակ, գրեթէ լիրբ։ Հաւաքած էր փողոցի անարգ բառամթերք մը ու ամէն անգամ դէմքիդ կը թքնէր փողոցային, գռեհիկ խորհրդածութիւններ։ Դարձաւ ծոյլ, անաշխատ, դիւրին կեանքը սիրող։ Օրուան ամէն ժամուն սրճարանն էր, մինչեւ ուշ գիշեր,մինչեւ ուշ առաւօտ։ Սկսաւ խմել ու խմելը սիրել։ Օր մըն ալ ետ կանչեցին զայն ու տխրութեամբ գնաց ընդմիշտ։

Ի՞նչ տարաւ հետը։ Բոզանոցի յիշատակներ, քանի մը ֆրանսերէն բառ ու հին ջերմամիզութիւն մը։ Տունի տղայ մըն էր, քսանը նոր թեւակոխած եւ իր թուխ ու տաք դէմքին վրայ, երբ եկաւ, լուսաւորչական Հայու միւռոն կար տակաւին...

(3) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԻՄ ԵՐԿԻՐԸ

Երկիրս այն է, որից արեւն ուշ է զատւում մայրամուտին,
Երկիրս այն է, ուր ամօթխած աստղերն շղարշ կը կարօտին,
Որ չերեւան են ալեւոր ճսկաներին հազար դարեան,
Որ իշխում են իմ երկիրը յաղթ հայեացքով ու տիտանեան։

Իմ երկրի մէջ հազար աղբիւր կայ զովասուն, քաղցրակարկաչ,
Դաշտ ու հովիտ, լեռ ու անտառ միշտ ժպտունակ, կարմիր, կանաչ,
Հազար առուակ են վազ տալիս լեռներն ի վար, իրար կանչում,
Ու միշտ այնտեղ թռչունների գեղգեղանքն ու երգն է հնչում։

Արշալոյսներն իմ երկրի մէջ վարդավառի ու հոլանի,
Հրդեհւում է այնտեղ արեւն քղանցքներով իր ծիրանի,
Եւ հասկերի շշուկները, եւ մայիսի գառնուկների
Միաձուլւած օրհներգում են հողն ու ջուրը իմ երկրի..

Ու երեկոն իմ երկրի մէջ խնկաբոյր է ու մտերիմ,
Լեռ, դաշտ ու ձոր խորախորհուրդ երազ ունի այդ սուրբ պահին,
Ծաղիկներն էլ չարաճճի զեփիւռի հետ չեն փսփսում,
Ողջ քարացած, դաշտից դարձող մշակների երգն են լսում...

. . . .

Օրհնուած լինի իմ սուրբ երկիր, հազար բարով օրհնում եմ քեզ,
Բանաստեղծի իմ շրթերով օրհնութիւն եմ մրմնջում քեզ,
Թէ դարերներ ունիս հեռու երկրներում աստանդական,
Հազար ճամբով լոյս ոլորտուն, գարնան երգով դառնան ու գան..

ԱՐԱՄ ԳԱՌՕՆԷ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎՐԱՅ

ՄԱՐՍԷՅԼ 30 դեկտ.— 1930ի սեմին վրայ, աւելորդ չըլլար ներկայացնել քանի մը պատկերներ եւ երեւոյթներ, որոնք թղթակիցներու աչքէն կը վրիպին յաճախ։

Կեդրոնի թաղերը թէեւ քանիցս լեցուած ու պարպուած են, բայց դարձեալ աչքի կը զարնեն նոյն բազմութիւնները, նոյն խճողումը, նոյն երեւոյթները, ինչ որ անցեալ տարի։

Այսպէս շարան շարան դէպի արուարձանները գացեր են մեր հայրենակիցները, շատեր ամփոփուեր են մասնաւոր յարկաբաժիններու մէջ, քիչ մը ազատ ու հանգստաւէտ պայմաններով։ Բայց մեզի ծանօթ թէ անծանօթ պանդոկներ, նորէն լեցուն են ու խճողուած։ Մթնոլորտը դարձեալ անշնչելի է եւ բնակութիւնը տաղտկալի ու վտանգաւոր։

Այդ պանդոկներէն շատերուն մէջ կեղեքումը օրինականացուցած են պանդոկատէրերը։ Վարձքերը շարունակ կը բարձրացնեն։ Մանաւանդ նորեկներէն կը պահանջեն անհամեմատ սուղ գին, նկատի չեն առներ օրէնքը եւ կ'արհամարհեն մարդկութեան ու կանոնաւորութեան պահանջները։ Երբեւ թէ խնայողութեան համար ժամը 11ին կամ կէս գիշերին լոյսերը կը մարեն, շատ անգամ ջուրերը կը դադրեցնեն կամ կը նուազեցնեն եւայլն, հակառակ անոր որ սենեակները վարձուած ատեն առատօրէն խոստացուած են այդ բոլորը։ Մաքրութեան բնաւ հոգ չեն տանիր, մինչդեռ պատահական ճամբորդներ ընդունած ատեն հազար կտոր կ'ըլլան։

Քաղաքապետութիւնը ինչո՞ւ աչք կը գոցէ այս մարդոց, մանաւանդ տուրքի վճարման առթիւ երկրորդ տոմար մը գործածողներուն։ Յունաստանէն եկող հայրենակիցներ կ'ըսեն թէ, կարգ մը պանդոկներու մէջ երկու-երեք հինգ օր մնացած ըլլալով հանդերձ, բնակութեան տուրք վճարած են առանց ստացագրի, որով նոր գացած պանդոկներուն մէջ ալ վճարելու ստիպուած են։

Դժբախտաբար ազգակիցներ ալ կը փայլին այս տխուր գործերուն մէջ...

Փողոցէ փողոց կ'աճին հայկական խանութները,— Նպարավաճառ, ժամագործ, կօշկակար, ճաշարան, սրճարան, մսավաճառ, կերպասավաճառ եւն։ Ընդհանուր առումով, մեր հայրենակիցները այս տարի տնտեսապէս աւելի լաւ վիճակ ունին քան անցեալ տարիները։ Բայց, ընտանիքներ կան եւ շատ, որոնց մէկ սենեակի մէջ թխմուած, առանց ազգականի ու բարեկամի, իրենց 2 3-4 փոքրիկներով մինչեւ իրիկուն կուլան, կ'ողբան, անիծելով բարբարոս Թուրքերը։

Նոյնքան եւ աւելի արագ կը շատնայ թիւը անոնց՝ որոնք սեփական հողի ու տունի տէր կ'ըլլան։ 1923ին սենեակ մը չէին վարձքը տալու անկարող, օրապահիկի մը համար շուարած մեր հայրենակիցներու թիւը, 100ին 80 համեմատութիւնըկըներկայացնէր։ Պատկերը գրեթէ յուսահատական էր։ Իսկ այսօր բոլորովին ուրիշ կացութիւն կը տեսնենք։

Այսօր, գացէք տեսէք եւ քննեցէք, Մարսէյլի արուարձաններուն մէջ սեփական հողի վրայ տուն շինողները որոնք մեծ մասամբ նախկին «Կամբ Օտտօ» գաղթակայանի բնակիչներն են։ Չկայ մէկը՝ որ կայանին մէջ առանց բան մը խնայած ըլլալու դուրս եկած ըլլայ։

Երկրորդ մաս մըն ալ կայ, որ մեծ թիւ մը կը կազմեր։ Ասոնք Մարսէյլ մտած ատեն, քիչ մը դրամագլուխ ունէին, եւ այսօր եթէ ոչ նախանձելի, գոնէ ինքնաբաւ վիճակ ունին։

Երրորդ, Ամերիկայի մէջ ազգական ունեցողներ, որոնց թիւը բաւական մեծ է, իրենց շարունակ ստացած օգնութիւններուն շնորհիւ, կրցած են բարեկեցիկ դիրքի մը տիրանալ։ Վերջապէս պահած բան մը, օգնող ձեռք մը ունեցողները գործի մը կը կպչին եւ կը յաջողին։

Իսկ անոնք որ խնայել չեն գիտցած եւ որեւէ միջոց չունին, իրենց եկած օրէն ի վեր անփոփոխ կեանք մը կ'անցնեն, դատապարտուած՝ պանդոկներու մէջ բնակելու, եւ գործարանի դռնէն չհեռանալու։

Կ. ՍԵԻԵԱՆ

ՄԵՆԵՐԳ

Քոյր իմ, հաւատա՛,
Երբ որ չկաս դուն,
Իմ սիրտըս կ'ըլլայ
Վշտի, սուգի տուն...

Սիրոյ ցոլարան,
Քաղցրալոյս ծաւի
Աչքերըս՝ կ'ըլլան
Աղբիւր թախիծի...

Ու կը տրտմիմ ես,
Շրթներս երգեցիկ
Կը լռե՛ն, որպէս
Մեռա՛ծ դեղձանիկ։

Քոյր իմ, հաւատա՛,
Երբ որ չկաս դուն,
Իմ սիրտըս կ'ըլլայ
Լո՛ւռ, մեռելատուն։

Ջիպիպէ Օ. ԶԱՐՄԹՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՀԱԼԱԾԱՆՔԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

ԿՈՉ ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս գրեցինք, Փարիզի մէջ կազմուած է կեդր. Յանձնախումբ մը, Անատոլուէն քշուած բեկորներուն օգնութեան հասնելու համար:

Ստորեւ կը հրատարակենք յանձնախումբին առաջին կոչը.—

Հայրենակիցնե՛ր,

Տարակիրա աղէտ մը եւս կուգայ վրդովել գաղթահայութիւնը: Թուրքիայէն բազմաթիւ հայրենակիցներ, գլխաւորաբար քրտաբնակ գաւառներէն, Նոր Հալածանքի ենթարկուած, կը տեղահանուին եւ դէպի Սուրիոյ սահմանները կ'ուղղուին: Կարելի է ըսել որ Խարբերդի եւ Տիարպէքիրի շրջանին բոլոր Հայերը, սահմռկած, կառավարութեան այդ ազդանշանին մէջ տեսնելով վաղուան անստուգութիւնը, արտագաղթի ճամբան սկսած են նախընտրել: Հալէպէն հասած հաւաստի տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ բազմաթիւ գաղթականներ, մեծ մասամբ Բալուէն եւ Մարտինէն, եկած են Հալէպ եւ Ճէզիրէի կողմերը, մասնաւորապէս Հասիչէ, Քամիշլի եւ Րաս-Իւլ-Այն: Շատերը կը գտնուին խղճալի վիճակի մէջ, որովհետեւ, ոչ իսկ ժամանակ ունեցած են իրենց ունեցածը ծախելու, ընդհանուր առմամբ, անցեալի մղձաւանջներով անդոհուած, իրենց առաջին մտածումը եղած է ազատել իրենց կեանքը, ժամ առաջ նետուելով ապահով վայր մը՝ ինչպէս որ հայ մամուլը արդէն արձագանգ եղաւ առաջին տարտամ լուրերուն վրայ հիմնուելով, Հ. Բ. Ը. Միութեան Գահիրէի Շրջանային Յանձնաժողովը եւ Հալէպի Մասնաճիւղը իրենց տեղեկագիրներովը անհրաժեշտ կը նկատեն կազմակերպուած օգնութիւն այդ նոր աղէտին զոհերուն համար, որպէսզի կարելի ըլլայ անոնց պարենաւորման եւ տեղաւորման հոգ տանիլ: Առ այս, Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսի հովանաւորութեամբ Հալէպի մէջ կազմուած է Յանձնախումբ մը, որուն Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ ղրկուեցաւ 450 անգլ. ոսկի, առաջին օգնութիւնները ընծայելու համար: Հալէպի վերջնագոյն հեռագիր մը կ'իմացնէ թէ «Թշուառութիւնը ծայրաստիճան է եւ մահացութիւնը մտահոգիչ»:

Միութեան կեդր. վարչ. ժողովը նկատի առնելով կացութեան լրջութիւնը, յարմար դատած է կազմակերպել անմիջական օգնութեան գործը հանգանակութեան մը միջոցաւ, որպէսզի պատեհութիւն ընծայուի բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն անխտրօրէն մասնակցելու սոյն համազգային ձեռնարկին: Այդ նպատակաւ, Փարիզի մէջ կազմուած է կեդրոնական խառն Յանձնախումբ մը, որ ներկայ յայտարարութեամբ կոչ կ'ուղղէ ամէն անոնց որ կը փափաքին կատարել իրենց եղբայրական պարտականութիւնը Թուրքիոյ դժբախտ բեկորներուն հանդէպ, որ հարկադրուած են իրենց բոյները լքել ձմրան այս ցուրտին եւ տարագրութեան զրկանքները եւ նեղութիւնները կրել անգամ մը եւս: Յարակոյս չունինք որ ամէն հայ իր կարողութեան չափով պիտի փութայ իր օժանդակութեան բաժինը բերել, որպէսզի ժամ առաջ կարելի ըլլայ տեղւոյն վրայ պատրաստել կայաններ եւ օժանդակել տարագիր գաղթականներուն որ արժանի են մեր սրտագին կարեկցութեան:

Կը խնդրենք դրամական նուէրները ստիպողաբար ուղղել Յանձնախումբի Գանձապահ Տ. Լ. Կիւմիւշկէրտանի, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 11 Սքուար Ալպոնի:

Կեդր. Յանձնախումբ
Սուրիոյ Նոր գաղթականներու հանգանակութեան

Գ. Նորատունկեան Պատ. Նախագահ, Վ. Մալէզեան Քարտուղար, Լ. Կիւմիւշկէրտան Գանձապահ:

Խորհրդականներ
Բրոֆ. Ադոնց, Ալ. Խատիսեան, Ա. Համբարձումեան, Զարեհ Պէյ Նուպար, Լ. Բաշալեան, Տ. Կամսարական, Ա. Չօպանեան, Ներսէս Օհանեան

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾ. ԳՈՐԾԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Մոսկուայի բոլշեւիկ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն իր լիակատար նիստին մէջ, որոշած է հիմնել համամիութենական հողժող. գործավարութիւն մը: Անոր գլխաւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ միութիւն մտցնել խորհրդ. եւ հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ, երկրագործ. մեքենաներու կայանները ծառայել, ուժեղացնել մեքենաներ հայթայթելու, ելեկտրականացման, գիւղական վարկի եւ որակեալներու, մասնագէտներու պատրաստութեան ղեկավարութիւնը:

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Տէր Զօր (սեփ. թղթ.) — Այս փոքր գաղութը այս տարի եւս վերաբացաւ իր դպրոցը, նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի բաժիններով:

Այս երկու մասերը միասին 70 երկսեռ աշակերտութիւն մը ունին եւ միայն երկու պաշտօնեայ: Նախակրթարանը, որ կը բաղկանայ չորս կարգերէ, միայն մէկ ուսուցիչ մը կը վարէ. եւ կը դասաւանդէ բոլոր կարգերուն բոլոր դասերը, սկսելով հայ եւ ֆրանսերէն լեզուներէն, մինչեւ պատմութիւն, երգ եւ մարմնամարզ: Անտանելի աշխատանք ուսուցչի մը համար եւ ողորմելի կացութիւն՝ անապատի այս անկիւնը մոռցուած հայ բեկորներու համար, որոնք կարօտ են առնուազն երկու երեք ուսուցիչներու

դեռ աւելին: Ահաւասիկ դպրոցական չորրորդ ամիսը կը լրանայ եւ տակաւին մանկապարտիզպանուհին եւ նախակրթարանի այդ միակ ուսուցիչը միայն մէկ ամսական դրամ ստացած են, եւ պարտքով կ'ապրին: Այս տարի տակաւին ոչ մէկ տեղէ կրթական նպաստ չէ յատկացուած: Վարժարանի ուսուցիչը անցեալ օր կ'ըսէր. «Հ. Բ. Ը. Միութիւնը գրած է մեզի թէ՝ այս տարի եւս անցեալ տարուան չափով նպաստելու համար, առաջադրած ենք Փարիզ՝ կեդրոնին եւ միայն յունուարի մէջ կրնայ որոշուիլ այդ:

Խեղճ մարդ ըսի իրեն, չորս ամիս անցեր է եւ դեռ մէկ ամսական ստացեր ես եւ չես գիտեր թէ վաղը ինչ վիճակ պիտի ունենաս: Չե՞ս գիտեր թէ մինչեւ «առուն ջուր գայ, գորտին աչքը դուրս կուգայ»: Ո՛չ ըսաւ, լաւ գիտենք որ Բարեգործականը անպատճառ պիտի օգնէ դպրոցին, գոնէ անցեալ տարուան չափով, հոգ չէ թէ մենք առայժմ պարտքով ժամանակ անցընենք...

Ահա անապատի մէջ վառուած ճրագ մը եւս, որ եթէ ոյժ եւ իւղ գտնէ, կրնայ անապատի մէջ ծնած սա սերունդին հոգիին մէջ նետել կայծը եւ պատրաստել զանոնք իբրեւ վաղուան հայրենիքի արժանի զաւակներ:

Հասնինք անապատի այս առկայծ ճրագին, թոյլ չտանք որ մարի այդ համեստ վառարանը: Եթէ ամիս մըն ալ այսպէս շարունակուի, կը վախնամ որ գոցուի այդ օճախը եւ վերստին անապատի մէջ, փողոցները թափին հայ մանուկները եւ որս դառնան պապական աժան որսորդութեան:

Վերջերս Ամերիկացի բժիշկ Պ. Հլտսըն, շաբաթ մը ամբողջ եւ օրական 4-5 ժամ տալով, մանրակրկիտ բժշկական քննութենէ մը անցուց ազգ. վարժարանի ամբողջ աշակերտութիւնը: Մասնաւոր գործիքներով քննեց ամէն բան, արիւնէն մինչեւ թուքն եւ մէզը:

Ահա աշխատանք մը՝ որ քանի մը տասնեակ ոսկիով չէր կրնար կատարուիլ: Յարգելի բժիշկը կատարեց զայն ամենայն բարեացակամութեամբ եւ մանաւանդ առանց որեւէ ակնկալութեան: Թող մեր հարուստները եւ բարեկեցիկ գաղութները ներշնչուին այս օրինակէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԳԻՒՂԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

1909-13 թուականներուն, տարեկան միջին ցանքը եղած է 342000 հեկտար. իսկ ներկայիս, թիւը բարձրացած է 362000ի: Անասուններու քանակը 850 հազարէն բարձրացած է 986 հազարի. իսկ գիւղատնտեսական արտադրութեան արժէքը 41 միլիոն րուբլիէն ելած է՝ 65 միլիոնի,

Հացահատիկի ցանքերը նոյն տարիներուն 233 հազար հեկտարէն բարձրացած են մինչեւ 273 հազարի, իսկ արհեստագիտական մշակումները 15 հազարէն բարձրացած են 18 հազարի: Միայն բամպակի ցանքն է որ 15 հազար հեկտարէն իջած է 12 հազարի:

Գիւղատնտեսութեան մասին տրուած զեկոյց մը կը հաւաստէ թէ հողային յեղաշրջումը կատարուած իրողութիւն է: Կալուածատէրերէն, կուլակներէն եւ եկեղեցիներէն հողը խլուած ու տրուած է աշխատաւորութեան: Աւարտած են հողերու հաւասարեցման աշխատանքները: Այս աշխատանքներու սկիզբը, Հայաստան ունէր 150 հազար հողազուրկ գաղթականներ: «Դաշնակցութեան քաղաքականութեան հետեւանքով, 90 հազար Թուրքեր հեռացեր էին երկրի սահմաններէն: Անոնք վերադարձան եւ հող ստացան»:

Ներկայիս առաջ կը տարուի հիմնական-արհեստագիտական հողային շինարարութիւնը, որ պիտի աւարտի հնգամեակի ընթացքին:

Այդ գործը դանդաղօրէն առաջ կ'երթայ, մասնաւորաբար մասնագէտներու պակասին հետեւանքով:

Իսկ անասնապահութիւնը չի կրնար զարգանալ ուզուած չափով, եթէ մնայ իր ներկայ, «քոչուորական» վիճակին մէջ:

Այժմ, Հայաստանի մէջ կան մօտ 300 հազար հեկտար արօտներ, որոնք եթէ օգտագործուին, կրնան տարեկան տալ 10 միլիոն փութ խոտ: Նման փորձ մը կատարուած է եւ տուած է նպաստաւոր արդիւնք: Այժմ, հսկայ տարածութիւններ կը փճանան անասուններու ոտքին տակ:

Անհրաժեշտ կը նկատուի առանձին ուշադրութիւն դարձնել անասուններու ցեղերուն ազնուացման վրայ: Տեղական ցեղերն ազնուացնելու նպատակով, կը կազմակերպուի «կեդրոն. անասնագիտական մարզագետին»:

Յատուկ ուշադրութիւն պիտի դարձուի ոչխարաբուծութեան զարգացման, մասնաւորապէս անոնց կաթնատուութեան բարձրացման, բուրդի որակին եւ քանակին: Պիտի կազմակերպուին ոչխարաբուծական տնտեսութիւններ Արագածի, Դարալագեազի, Զանգեզուրի եւ Նոր Բայազիտի մէջ:

Գալով բամպակին, ան մեծ նշանակութիւն ունի, սակայն, անոր մշակումը կը դանդաղի: Իսկ այս տարի, բաւական կրճատուեցաւ: Պատճառը գլխաւորաբար թոյլ կազմակերպութիւնն է, մեքենաներու պակասը, հացի գիներու բարձրացումը: Այդպիսով, ծրագրուած 18 հազար հեկտարին տեղ, հազիւ 15 հազար ցանուած է: Նախատեսուած էր հնգամեակի վերջին տարին ցանել 32 հազար հեկտ. այդ թիւը բարձրացաւ 38700ի:

Ներկայիս բամպակագործութեան շրջաններուն մէջ, ցանքի 35էն 70 տոկոսը հացահատիկի յատկացուած է. նոյնիսկ 35,000 հեկտար ամենալաւ բամբակի հողերը ցորեն ցանուած են,

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԷՍԻՆ, 24 դեկտ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն Նոր տարւոյ առթիւ սարքած էր տօնածառ մը, պատեհութիւն տալով մեր ընկերներուն եւ համակիրներուն քով քովի գալու եւ ուրախ ժամանց մը անցնելու, հեռու գործարանի ծուխ եւ մուրէն: Հակառակ չափազանց աննպաստ օդին, ընկերներու եւ համակիրներու երկսեռ բազմութիւն մը ժամանակին փութացած էր ներկայ ըլլալու:

Սեղանապետ ընկ. Վ. Հիւսեան հրաւիրեց ներկաները երգել «Դաշնակցական խումբ»ը: Յետոյ խօսք տուաւ կոմիտէի կողմէն ընկ. Խ. Տէրտէրեանին, որ պարզեց հաւաքոյթին նպատակը, առաջարկեց խմել հայ ազատագրութեան համար 60ական թուականէն ի վեր պայքարող եւ զէն ի ձեռին նահատակուող բոլոր հայ հերոսներու յիշատակին:

Ներկաներէն ամէն մէկը իր բաժինը կատարեց երգով, արտասանութիւններով եւլն.: Փոքրիկներ Սրբուհի Հիւսեանի եւ Ղեւոնդ Տէրտէրեանի «Աղուոր աղջիկ, հոս եկուր» երգը, ընկերներ Ն. Պօտուրեանի, Ն. Գազազեանի խաղերը եւ արտասանութիւնները, Յ. Յովհաննէսեանի «Թէ ինչո՞ւ դաշնակցական եղայ ես», Սեթեանի երգի պատմութիւնը եւ երկու խօսքը, մեծ ոգեւորութիւն պատճառեցին:

Հաւաքոյթի վերջաւորութեան, ներկաներու փափաքով տօնածառը աճուրդի դրուեցաւ ամերիկեան ձեւով: Վերջին շահողն եղաւ Պ. Փիլիպպոս Ասատուրեան, որ իր կողմէն 10 ֆրանք եւս նուիրելով, գումարը բարձրացուց 217 ֆրանքի: Հանդէսը փակուեցաւ յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով:

Հիւսեան

ՕՐ. ԳԱՅԻԱՆԷ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ
ԵՒ
ՍՏԵՓԱՆ ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Լիոն 21 դեկտ. 1929

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Այսօր, Նոր Տարւոյ առթիւ, Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի առաջին խումբը հրաւիրուած է Billancourt, մրցելու համար տեղական ծանօթ խումբին դէմ:

Հ. Մ. Մ. որ այժմ կ'աշխատի լաւագոյն հայ խաղացողներով օժտել իր խումբը, կոչով մը կը դիմէ բոլոր անոնց որ կը փափաքին խաղալ ընկերական տաք մթնոլորտի մը մէջ: Արդէն երկու խումբ կազմուած են եւ յոյս կայ որ ուրիշներ հետեւին այս օրինակին:

Ժամադրութիւն Հ. Մ. Մ.ի, չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9,30ին Սորբի Մեթրօ Կարտիւ Նոռ, կայարանին մէջի ելքին առջեւ. շոգեկառքը կը մեկնի ժամը ճիշդ 10ին:

Վ. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 42 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԷԿ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

— Իւրաքանչիւր դար իր առաւելութիւններն եւ անպատեհութիւններն ունի... Ամէն ինչ կը փոխուի... բնութեան օրէնքն է այս...

Ռընէ խոտի շիւղ մը փրցուց, նուրբ ժանեակի նմանող խոտ մըն էր,

— Այս ինչո՞ւ չի փոխուիր... հարցուց:

— Կը սխալիք... այդ խոտը պտեր մըն է: Երկրաբանական որոշ դարաշրջանին այս տունկի նախահայրը հսկայական վարազածառի մը մեծութիւնն ունէր... բնական է ուրեմն որ մենք ալ անձերու մէջ ապրող մարդուն չնմանինք...

— Տխուր է սակայն որ խարնշրջումը կը զօրացնէ մարդու եսասիրութիւնը:

— Կը կարծէ՞ք թէ մենք ձեզմէ աւելի անձնուէր ենք:

Անոնք կը վիճաբանէին տակաւին, երբ Սէլէստէն կանչեց:

Դրան առջեւը կը սպասէր, անձեռոց մը թեւին վրայ: Արարողական յարգանքով մը խոնարհեցաւ Ռընէի առջեւ.

— Կէսօր է, ըսաւ, սեղանը պատրաստ է:

Ռընէ խնդալ սկսաւ եւ,

— Այս ձեւով է որ ժամանակին սեղանի կը հրամցնէին... ըսաւ:

Անսովոր հոտ մը գրաւեց իր ուշադրութիւնը եւ մինչդեռ Սէլէստէն աչքին ծայրովը կը դիտէր զինքը, Ռընէ սկսաւ հոտուըտալ.

— Կարծես թէ խորոված մը հոտ կայ... Սէլէստէն հեռացաւ եւ

— Ահաւասիկ, պարոն, ըսաւ:

Երեք սպասով սեղան մը յարդարուած էր ամբիծ փառքի մը վրայ եւ մէջտեղն ալ փառաւոր ճագարի զիստ մը, խորոված ըստ խոհարարական արուեստի կանոններուն:

— Ճագար մը... գոչեց Ռընէ:

— Այո՛, պարոն... Ճագար մը իսկական, վաւերական ճագար մը:

— Ո՞րկէ գտար:

— Օրիորդ Սպանգբուրրինէն փոխ առի... Ահա թէ ինչու համար այդչափ յարատեւութեամբ կը յաճախեմ իրենց:

— Թշուառակա՛ն, մի՛ գուցէ գողցած ըլլաս...

— Ահ... ա՛յնչափ շատ ունին որ մէկ հատի մը անհետացումը աչքի չիկրնար զարնել... Եւ արդէն անօթի շունը փուռը կը ծակէ կ'ըսեն. ալ բաւական է որչափ դեղահատ կլլեցի եւ պտուղ կերայ...:

— Պտուղները կենսահիւթ (vitamine) կը պարունակեն:

— Ճագարն ալ շագանակ կը պարունակէ... ըսաւ յաղթականօրէն Սէլէստէն: Հրամմեցէ՛ք, պարոն... հարիւր տարիէն աւելի է որ ճաշած չենք...:

Ռընէ կը շարունակէր ըմբոշխնել ախորժագրգիռ բոյրը:

— Փորձութեան չեմ կրնար դիմադրել այլեւս... Օրիորդ Աննի, կը հաճի՞ք բաժնել կերակուրը:

Ռոքֆէլլըր թանգարանի տեսուչուհին բոլորովին շուարած էր:

— Այս միսը պիտի լափե՞ք...

— Փառաւոր կերպով...

— Բայց... վայրենի բարքերու վերադարձ չէ՞ այս...:

— Փափկակերութեան վերադարձ է.. ուղղեց Սէլէստէն: Նայեցէ՛ք եւ մեզի պէս ըրէք:

— Երբեք չպիտի կրնամ...

— Փորձեցէք...

— Ոչ... սոսկում կ'ազդէ ինծի. ոճրագործութիւն է:

— Ոճրագործութիւն պիտի ըլլար թողուլը որ պաղի...

Եւ վարպետ կերպով Սէլէստէն կտրեց օրիորդ Սպանգբուրրիներու ճագարը:

Հակառակ օրիորդ Թոմսընի մերժումին, անոր ալ հրամցուցին իւղոտ պատառ մը:

Հազար վարանումէ վերջ համին նայեցաւ եւ կարծեմ շատ գէշ չգտաւ, որովհետեւ հակառակ որ բարբարոս բարքերու վերադարձ կոչած էր նախապէս, օրիորդը պատառ մը եւս առաւ սիրով:

— Պարոն, յայտարարեց Սէլէստէն յափշտակուած եւ բերանը կէս մը լեցուն, «Ճագարը միլիոնատէրներուն համար անգամ գէշ բան չէ...»

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

Յաջորդ առաւօտեան ժամը ութին սաստկօրէն զարնուեցաւ Ֆրանսացիներու տան դուռը: Սէլէստէն բացաւ եւ տեսաւ կարճահասակ տկարակազմ մարդ մը որ վերէն վար չափեց զինքը:

— Ի՞նչ կը փափաքիք, հարցուց Սէլէստէն:

Պզտիկ մարդը մատով ցոյց տուաւ հագած պատմուճանին վրայի հինգ ճիւղով ոսկեայ աստղը եւ

— Ոստիկանութիւն, յայտնեց լակոնական:

Եւ ներս մտաւ հաստատուն քայլերով: Երբ Ռընէին մօտեցաւ կրկնեց.

— Ոստիկանութիւն...

Իրենց արթնցած օրերէն ի վեր երկու Ֆրանսացիները սորված էին թէ կատակել կարելի չէր Նիւ-Եորքի ոստիկանութեան հետ: Սէլէստէն քաղաքավար կերպով աթոռ մը հրամցուց, մինչ Ռընէ կը հարցնէր.

— Ի՞նչ պատահած է, պարոն ոստիկանապետ:

Ոստիկանը պատասխանեց ֆրանսերէն.

— Քանի որ մեռած չէք, հրաման ունիմ ձերբակալելու ձեզ:

կանապետ Նիքոլ եւ գաղտնի ոստիկան Քոք իրարու հետ համաձայն չեն Ալմազեանի խանութէն վերցուած բամպակի մեծութեան մասին։

Եզրակացնելով, փաստաբանը կը կրկնէ այս այդ գործին մէջ ամէն բան կասկածելի էու կըպահանջէ որ Ալմազեան ժամանակաւորապէս ազատ արձակուի՝ երաշխաւորութեամբ եւ չեղեալ նկատուիլ անոր դէմ բացուած քննութիւնը։

Մաթիֆաս 24 ժամէն պատասխան պիտի տայ այս մասին։

Միւս կողմէ Րիկօտէնի քոյրերէն մէկուն՝ Տիկ. Քլէր Տիւրանի փաստաբան տը Մորօ-Ճաֆէրի դեկտ. 30 թուակիր նամակով մը Մաթիֆասին կ'առաջարկէ որ Ալմազեանի խանութէն գտնուած արիւնն ու բամպակը ուրիշ մասնագէտներու կողմէ քննութեան ենթարկուին, քանի որ Ամիի տեղեկագրին շուրջ տեսաբանականվէճմըծագածէհանրայինկարծիքին մէջ եւ յետոյ Ամի ինք ալ որոշ վերապահումներ կ'ընէ։ Փաստաբան Լըկրան նոյն օրն իսկ նամակով մը բողոքեց այս առաջարկին դէմ, ըսելով որ ատոր հետեւանքը պիտի ըլլայ դեռ երկարատեն բանտին մէջ պահել Ալմազեանը։

Սակայն Մաթիֆաս որոշեց երեք ծանօթ մասնագէտներ նշանակել՝ այս քննութիւնը կատարելու համար։

Հարցաքննիչ դատաւորը լսեց քանի մը վկաներ՝ հասկնալու համար թէ սեպտ. 9ին ի՞նչպէս եւ ո՞ւր անցուց Ալմազեան իր ժամանակը։

Չեկայի իրաւունքները պիտի կրճատուին

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ՝ վէճ մը ծագած է արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի եւ Գէպէուի (Չեկա) վարիչ Մէնժինսկիի միջեւ, այս վերջինին մէկ ծրագրին առթիւ, որով տարեգլխէն սկսեալ խուզարկութիւններ պիտի կատարուին Մոսկուայի, Լենինգրադի եւ ուրիշ կարեւոր կեդրոններու օտարահպատակներու տուներուն եւ գրասենակներուն մէջ։

Լիտվինոֆ հաղորդած է Ստալինիթէ այսպիսի ձեռնարկ մը բոլորովին անպատեհ է ներկայիս, երբ խորհրդային կառավարութիւնը կ'աշխատի բարւոքել իր յարաբերութիւնները օտար պետութեանց հետ։

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ Մէնժինսկի հաւանաբար պիտի հրաժարի, քանի որ Ստալին ալ Լիտվինոֆի համամիտ է խուզարկութեանց խնդրին մասին, ու նոյնիսկ կը մտածէ կրճատել Գէպէուի իրաւասութիւնները, ինչ որ անկարելի պիտի ըլլայ, եթէ Մէնժինսկի մնայ անոր գլուխը։

Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովը

Օրուան միջազգային կարեւոր խնդիրն է Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովը, որուն բացումը պիտի կատարուի այս ուրբաթ օր։ Այս առթիւ մեծ ու փոքր դաշնակից եւ նախկին թշնամի պետութեանց միջեւ երկար ատենէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին։ Այս խորհրդաժողովին մէջ վերջնապէս պիտի որոշուին Պուլկարիոյ և Հունգարիոյ պարտքերը, Յունաստանի, Ռումանիոյ եւ այլ փոքր պետութեանց պահանջները։ Մասնաւորաբար Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները դիմումներ կատարեցին մեծ դաշնակիցներուն մօտ՝ պալքանեան այդ փոքր ու աղքատ երկրին բաժինը զեղչել տալու համար։ Այս մասին կարելի եղած է համաձայնութեան եզր մը գտնել։ Սակայն Հունգարիա անդրդուելի կը մնայ։

Ֆրանսա մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս խորհրդաժողովին։ Երէկ առաւօտ նախարարական խորհուրդը՝ Պ Տումէրկի նախագահութեամբ որոշեց ֆրանս. պատուիրակութեան տրուելիք հրահանգները։ Իսկ կէսօրէ վերջ արտաքին նախարարութեան մէջ մեծ ժողով մը գումարուեցաւ, մասնակցութեամբ լիազօր պատուիրակներուն — վարչապետ Անտրէ Թարտիէօ, նախարարներ Պրիան, Լուշէօռ եւ Շէրոն — եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան մասնագէտ պաշտօնատարներու։ Ֆրանս. պատուիրակութիւնը Փարիզէն Լահէյ պիտի մեկնի հինգշաբթի առաւօտ ժամը 11ին։

Մէթրօ եւ Նոր-Սիւտ կը միանան

Այսօրուընէ սկսեալ Մէթրօն եւ Նոր-Սիւտը պիտի միանան։ Նախապէս գնուած Նոր-Սիւտի տոմսակները իրենց արժէքը չպիտի կորսնցնեն։ Այսուհետեւ Մէթրոյի եւ Նոր-Սիւտի տոմսակները նոյնը պիտի ըլլան։

Լեհ անգործներու ցոյցը

Լեհաստանի տնտեսական վիճակը կը ծանրանայ հետզհետէ։Անգործութիւնը ծանր հաժեժատութիւններ կ'առնէ։կառավարութիւնը չի կրնար օգնել եւ գործազուրկներու թշուառութիւնը կ'աւելնայ։

Բազմաթիւ գործազուրկներ ցոյցեր ըրին աշխատանքի եւ ներքին նախարարութեան պաշտօնատանց առջեւ, աշխատանք եւ հաց պահանջելով։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները եւ ձերբակալեց վարիչները։

Նահաս փաշա վարչապետ

Եգիպտոսի վերջին ընտրութեանց մէջ Վաֆտ կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ տարած ըլլալով, Ատլի փաշայի ժամանակաւոր կառավարութիւնը ներկայացուց իր հրաժարականը։ Ֆուատ թագաւոր յիշեալ կուսակցութեան նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու հոգը։Չի գիտցուիր թէ Վաֆտը ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ անգլեւեգիպտական նոր դաշնագրին հանդէպ։ կուսակցութեան մէջ երկու հոսանք կայ այս մասին. ոմանք բաւարար, ուրիշներ անբաւական կը նկատեն աշխատաւորական կառավարութեան զիջումները։

Լէոն Տօտէ եւ 12 համայնավարներ ներուած

Հանրապետութեան նախագահը Նոր Տարիի առթիւ ներում շնորհեց արքայական «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի տնօրէն Լէոն Տօտէի եւ 12 համայնավար բանտարկեալներու, որոնց մէջ են Քամիյլ Րընօ՝ պատասխանատու-տնօրէն «Իւմանիթէ»ի, Կօլէ, Փէրտրիզօ, Քրուազա եւ Քարօ՝ պատասխանատու-տնօրէններ «Քազէռն» թերթին եւ ուրիշներ, որոնք զինուորները ապստամբեցնելու հրաւիրող համայնավար թռուցիկներ բաժնած ըլլալու ամբաստանութեամբ դատապարտուած էին։

Լէոն Տօտէ Պելճիքայէն Փարիզ պիտի դառնայ վաղը՝հինգշաբթի՝ ինքնաշարժով։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.45ԻՆ

3րդ Թաղապետարանի սրահը Rue Duguesclin

Կը խօսի՝ Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն

կը ներկայացուի՝ ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)

ղեկավարութեամբ դեր. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ — Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Petit Journalի մէջ 21 Rue Cadet (Métro: Cadet)

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԱՐՕՆՑԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՖՕՆՏԻՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, ՇԱՀՊԱՐՈՆԵԱՆ, Օրիորդք ՅՈՎՆԱԹԱՆԵԱՆ եւ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, Պ. Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ, ՓԷԼԻՆՍԲԻ, Ա. ԿՈԹԻԿԵԱՆ, ՌԱՖԻԿ, ջութակահար ՌԷԲՍ և «ԱԼԱԳԵԱԶ» երգչախումբը։

կը ներկայացուի՝ "ՏԱՐՕՆԻ ՀԱՐՍՆԻՔԸ„

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏՕՆԱԾԱՌ

Եւրոպական պարեր, ճազ - պանտ եւ թանկօ երաժշտախումբերը ղեկավարութեամբ ԹԱՌԻՍ ԺՈՐԺԻ

Ճոխ և հանրամատչելի պիւֆէ — Մուտք՝ 15, 10 և 7.50 ֆրանք

Պզտիկներու համար տօնածառի մասնակցութիւնը 5 ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. միութեան կողմէ

4 Յունուար Շբ. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Chalet Edouardի մէջ, 31 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan

կը ներկայացուի՝ ԼԱԼԿԱՆ ԾԱՌԱՆ, ԽԱԲՈՒԱԾ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ԾՈՎՈՒ ՋՕՀԵՐԸ

կը մասնակցին՝ դերասանուհի Տիկ. Գ. Փափազեան և Պ. Ե.Գրիգորեան Արեւելեան եւ եւրոպ. պարեր եւ նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։

Մէթրօ՝ Պոլիվար, Թրամ. 26 — Մուտք 6 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին Պ. Լ. Եարտըմեանի, 1bis Passage Kuszner Paris (19e) եւ Պէլվիլի նպարավաճառներուն մօտ։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

ժամը 9—11 եւրոպական եւ հայկական պարեր առանձին սրահներու մէջ, 11—12 երեկոյթ, 1—3 կաղանդ պապա եւ նուէրներու բաշխում, 2—5 պար։ երկու նուագախումբ։ Պարի մրցումի մէջ շահողը կը ստանայ 12 լուսանկար (carte-postale) Veno լուսանկարչատան կողմէ։

Հաղորդակցութիւն.— Առնել թիւ 1, 4, 5, 11, 41, 48, 53, 71 եւ 72 հանրակառքերը եւ իջնել կամուրջէն վերջ առաջին կայարանը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի բացառիկ ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Rue Monsieur le Prince, Floria ճաշարանի վերնայարկը։ Ներկայ կ'ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անզամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօրՉորեքշաբթիիրիկունժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իսկ վիճաբանական ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարուժան խումբը, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Բ. Կարապետեանի իր փոքրիկին մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. ST. PHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

3 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1151 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵԶԻ ԱՊԱՒԻՆԱԾ ԵՆ ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ, ՓՆՏՌԵԼ ՉՏԱՆՔ ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՔԻՒՐՏ ԱՂԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔՆ ՈՒ ՄԵՆՔ 1929ԻՆ

Ինչո՞ւ ծածկել որ, 1929ի ընթացքին, աւելի սաստկացաւ սրտաբեկութիւնը եւ աւելի թուլցան կապերը՝ հայրենիքին եւ գաղութներու միջեւ։ Անշուշտ իբրեւ հետեւանք՝ Երեւանի մէջ բազմած մարդոց բթամտութեան եւ ապիկարութեան։

Քանի մը տարի առաջ, տակաւին հաւատացողներ կային թէ Երեւան գործվացութ մօր մը պէս կը հսկէ իր տարագիր զաւակներուն վրայ, եւ յարմար առիթի մը կը սպասէ, զանոնք մաս-մաս ներս առնելու համար։

Հայաստանի Տնտես. Գերագոյն խորհուրդին Նախագահը, Տրապիզոնցի Արսէն Եսայեան, Փարիզի մէջ իսկ փարատեց այդ պատրանքը, յայտարարելով թէ իրենք «Ամենայն Հայոց» կառավարութիւն չեն եւ հայահաւաքման քաղաքականութեամբ չեն զբաղիր։

Արդարեւ, մեր «ազատ եւ անկախ» հայրենիքը զրկուած է նոյնիսկ ներգաղթի քաղաքականութիւնը վարելու իրաւունքէն։ Իր ցիրուցան զաւակները համախմբելու, անոնց ափ մը հող տալու տարրական պարտքն անգամ չի կրնար կատարել Երեւանը։ Եւ այս, ոչ թէ անոր համար որ հող կամ փող չկայ, այլ որովհետեւ Մոսկուան Հայաստանի վերաբերեալ հարցերու մէջ ամէնէն առաջ նկատի կ'առնէ զինակից Թուրքիոյ կամքը։ Երեւանցիներուն իրաւունք տրուած է ճառել եւ պարել միայն եւ միայն համաշխարհային յեղափոխութեան «ճագպանտ»ին վրայ, իսկ աչք, ականջ եւ բերան փակել, սեփական ժողովուրդի տառապանքներուն հանդէպ։

Եւ այսպէս է որ, մինչ հազարաւոր բազուկներ այստեղ երկաթ կը ծեծեն կամ հնոց կը վառեն օտարին համար— օտար դրամատէրին համար— անդին, հայրենի յետամնաց գիւղին մէջ, [illegible] սրդիկ ճառ կը խօսին բրիտանական աշխարհակալութեան եւ [illegible] ական յեղափոխութեան մասին։

Իբրեւ «Ներգաղթ», 1929ի ընթացքին Ֆրանսայէն Հայաստան փոխադրուեցան 250 հոգի [illegible] ջէն։ Այս խումբերէն զղջացածներ փախան Պարսկաստան։

Ուրեմն, ամբողջ մէկ տարուան ընթացքին, ոչ իսկ հինգ հարիւր հոգի մտած է հայրենիք։ Չխօսինք հեռացողներու մասին — դէպի Ռուսաստան եւ Պարսկաստան։ Վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, անցագիր մը ճարողը կամ լողալ գիտցողը շունչը առաւ Թաւրիզ։ Զարմանալի է որ տակաւին մէկը չհաշուեց անոնց թիւը։

Ներգաղթի համեմատութիւնը աւելի նախանձելի եղած չէր նախընթաց տարիներուն, երբ ոգեւորութիւնը բարձր էր տակաւին։ Նոյն ինքն Հայաստանի կառավարութեան վիճակագրութեան համաձայն, 1922 - 28 արտասահմանէն Հայաստան անցած են 17,121 հոգի, իսկ խորհրդային երկիրներէ՝ 2200 հոգի։

Կա՞ն աւելի փայլուն հեռանկարներ՝ յառաջիկային համար։ Դժբախտաբար ոչ։ Երեւանցիները — ինչպէս ու հասարակ համայնավարները — դղրդագին կոչերով կը ծանուցանեն 5-10 տարի յետոյ իրագործելի ծրագիրներ, հնչակաւոր «պիտի»ները, սակայն, ձայն-ծպտուն չեն հաներ այս մասին։ Եւ կը թուի թէ՝ փախստականներն ալ պաղ ջուր պիտի լեցնեն տրամադրութեանց վրայ։

Հակառակ անխելք եւ անխիղճ մամուլի մը գովասանական տաղերուն և ժխտումներուն, իրականութիւն է որ Երեւան չուզեր հետաքրքրուիլ ոչ տարագիր բազմութիւններով, ոչ ալ ու հասարակ թրքահայ մնացորդներով։ Ահա՛, օրինակ, իր բռնած դիրքը՝ Անատոլուի բեկորներուն թշուառութեան հանդէպ։ Եթէ չէր կրնար միջամտել, իբրեւ բարեկամ եւ զինակից, գոնէ պարտք սեպէր հինգ-տասը հազար րուբլի փութացնել, իբրեւ չոր հացագին յեղափոխակա՛ն Թուրքիոյ նոր զոհերուն։ Չէ՞ որ, մինչեւ Գերմանիա, Չինաստան կամ Արժանթին դրամ ղրկել կուտան Հայաստանի գիւղացիներուն, երբ քանի մը հոգի բանտարկուին, իբրեւ զոհերը քաղքենի-դրամատիրական պետութեանց...

Այս անտարբերութիւնը կամ ապիկարութիւնը — մեկնեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք — աւելի քան երբեք սուր կը պահէ գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը, որ պէտք է լուծուի ուշ-կանուխ։

Կա՛մ այն է որ արտասահմանի բազմութիւնները խաչ քաշած են իրենց գոյութեան վրայ, եւ օտար երկնքին տակ պիտի քաշքշուին իբրեւ հասարակ բոշաներ։ Եւ այն ատեն, աւելորդ են բոլոր երգերն ու ճառերը՝ այս ժողովուրդի կենսունակութեան եւ յարատեւութեան մասին։ Եւ կամ, ճիգ մը պիտի փորձեն, վերջապէս, ապացուցանելու համար թէ կը հաւատան իրենց ճակատագրին, և պատրաստ են ու կարող՝ զայն վարելու։

Այլապէս, երբեք չզարմանանք, եթէ, գաղութները իրենք իրենց մէջ կազմալուծուելով, հայրենիքն ալ մնայ ինքն իր գլխուն, միշտ խեղճուկ՝ եւ կղզիացեալ, հակառակ բոլոր «ռեքլամ»ներուն։

Առաջ՝ Թուրքն ու Քիւրտն էին որ՝ խոչընդոտներ կը յարուցանէին մեր ճամբուն վրայ։ Իսկ հիմա՞,— այն ալ ազատ պողոտաներու վրայ։ Եւ մանաւանդ այսքան փորձառութիւններէ յետոյ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԷԶՈՔ ՁԱՅՆ ՄԸ

Գալիֆորնիոյ «Մշակ»ը գիտել կուտայ արդար դառնութեամբ (6 դեկտ.).

— «Հայ մամուլի մէկ հատուածը Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած *նոր տեղահանութիւնները* կը վերագրէ քրտական հարցի հանդէպ ցոյց տրուած համակրութեան։ Իբր թէ անտէր ու անտիրական ծեբերէ եւ անչափահասներէ, կամ կէս Թրքացած անհատներէ կազմուած խղճալի հայ բեկորները գերմարդկային կարողութիւն մը ունենային քիւրտ զանգուածներուն մտքերը «Թունաւորելու» :

Եթէ Թուրքը իր հակահայ եւ Թուրանական խելագարութենէն Թելադրուած՝ այդպիսի զրպարտութիւն մը կը հիւսէ շուրջ քառասուն հազարնոց այդ անօգնական եւ ամէն կողմէ լքուած հայ բեկորներու ճակտին, չէինք կրնար երեւակայել որ արտասահմանի մէջ պիտի գտնուէին գիտակից Հայեր, այն ալ մամուլի ներկայացուցիչներ, որոնք պիտի գային իւրացնելու Թշնամիին զրպարտութիւնները:

«Մաքուր ազգասիրութեան, ազգային արժէքներու պահպանման», մեր [illegible] մնացած աւանդներու պաշտպան, եւայլն հանգամանքներով հրապարակ նետուող ղեկավարներէն կ'ակնկալուէր որ քիչ մը բան սորված ըլլային գոնէ Թուրքին նկարագրէն, զգացումներէն եւ հոգեբանութենէն:

Հայ յեղափոխութիւնը եւ կամ հայկական որեւէ տեսակի շարժում ու բողոք Թուրքին անհանդուրժելի բռնակալութեան դէմ՝ առ առաւելն յիսուն տարիներու պատմութիւն մը ունի: Հայ կազմակերպուած շարժման պատմութիւնը շատ հին չէ եւ կարելի է նկատել սոսկ ժամանակակից հարց մը: Ուրեմն Թուրքին ինքնակոչ հայ պաշտպանները պէտք է որ մեզի ըսեն թէ հայ ազգային շարժումէն առաջ, անցնող հինգ դարերու ընթացքին հայութեան նոյն այդ Թուրքերէն քաշած անվերջ հալածանքը ի՞նչ բանի պէտք է վերագրել: Միթէ՞ հայ քրտական հարց եւ կամ համերաշխութիւն գոյութիւն ունէր ասկէ 5—600 տարի առաջ:

Պէտք չկայ ըսելու թէ վերը պարզուած մեղադրանքը մեր խեղճ բեկորներու վզին փաթթել աշխատող մամուլի ներկայացուցիչներն ալ շատ որոշ գիտեն թէ՝ Թուրքը աշխատած է բնաջնջել մեզ, որովհետեւ հայութիւնը, ո՛չ միայն անոր քաղաքական եւ Թուրանական ծրագիրներուն արգելք հանդիսացած է, այլ նաեւ անոր համար որ՝ մենք տնտեսական, կրթական, արդիւնաբերական եւ ուրիշ ամէն բաներով զգալիօրէն բարձր մնացած ենք յետամնաց ու կիսաքաղաքակիրթ Թրքութենէն:

Պարապ տեղը մի՛ արիւնէք Թրքական գեհենին մէջ ամէն վայրկեան մաս առ մաս մեռնող մեր ցաւատանջ բեկորներու սիրտը: Հատուածական եւ կուսակցական մոլուցքէ սարուած արտասահմանէն հայրենիքի անպաշտպան բեկորներու հաշուոյն դիւանագիտութիւն խաղալը ապիկարութեան հետ միասին առնուազն ոճիր է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սպանիոյ դիկտատորը հրաժարած

ՄԱՏՐԻՏ, յունուար 1.— Զօր. Փրիմօ տէ Րիվէրա, վեց տարիէ ի վեր Սպանիոյ դիկտատորը, իր հրաժարականը ներկայացուց Ալֆոնսօ ԺԳ. Թագաւորին։ Վարչապետի հրաժարականին հետեւանքով սպանիական դահլիճը ամբողջութեամբ հրաժարած կը նկատուի։ Թագաւորը երեք օրէն պիտի տայ իր պատասխանը։ Կրնայ ըլլալ որ Թագաւորը մերժէ այս հրաժարականը եւ կամ վերջ տայ դիկտատորական վարչաձեւին եւ կրկին խորհրդարանային կարգեր հաստատէ։

Ատենէ մը ի վեր սպանիական դրամը՝ փէզէթօն անկումներ կ'ունենար։ Անցած շաբաթ այնքան մեծ անկում ունեցաւ, որ ելմտական նախարարը ստիպուեցաւ հրաժարիլ։ Օտար փոխառութիւնները վճարելու սահմանուած ներքին փոխառութեան պարտաթուղթերէն մեծագոյն մասը գնուեցաւ դրամատէրներու կողմէ, որոնք կը պահանջեն ո՛չ միայն բարւոքել տնտեսական կացութիւնը, այլեւ իշխանութեան գլուխ բերել աւելի գործօն եւ կատարեալ կառավարութիւն մը։

Դիկտատորին հրաժարումը կատարեալ անակնկալ մը եղաւ ամբողջ Սպանիոյ մէջ, սակայն ժողովուրդը խաղաղ կերպով եւ առանց որեւէ ցոյցի ընդունեց այս լուրը։ Փրիմօ տէ Րիվէրա քանի մը անգամ հրաժարելու փափաք յայտնած էր, սակայն ներքին դաւադրութիւններու եւ խլրտումներու պատճառաւ իշխանութեան գլուխ մնացած էր։

Իր կազմած զօրաւոր կուսակցութիւնը՝ «Հայրենասիրական միութիւն»՝ կը պահանջէ որ զօրավարը պահէ իշխանութիւնը։ Այս կուսակցութիւնը կը համապատասխանէ Իտալիոյ ֆաշիստ կուսակցութեան։

Հնգամեայ ծրագիր՝ [illegible]

Թրքական թղթադրամին արժէքը կայունացնելու համար Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է արտադրութիւնը շատցնել եւ ներածումները կրճատել։ Հինգ տարուան մէջ գործադրելի ծրագիր մը կը պատրաստուի որ Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացուի շուտով։

Տնտեսական գործավարութիւնը զբաղած է կառավարութեան հետապնդելիք տնտեսական նոր ծրագրին պատրաստութեամբ։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին որ կերպասեղէնի արտադրութիւնը մեծ չափով աւելնայ։ Ասոր համար գործարաններուն օժանդակութիւն պիտի ըլլայ, որպէսզի ընդարձակուին եւ նոր գործարաններ պիտի բացուին։

Արհեստից դրամատունը, մէկ միլիոն ոսկի ծախքով, բամպակէ կերպասի գործարանի մը կազմածները ապսպրած է։ Այս գործարանը վեց ամիս յետոյ գործի պիտի սկսի։

Ոգելից ըմպելիներու վարչութիւնը մտադիր է շիշի գործարան մը հիմնել։ Որոշուած է նաեւ պարկի գործարան մը բանալ Ատանայի մէջ, որովհետեւ ամէն տարի 400 հազար ոսկիի պարկ կը գնուի դուրսէն։

Ելմտական գործավարութիւնը որոշած է ջնջել կարգ մը տուրքեր, որոնք անցեալէն մնացած կամ ներկայիս ի զօրու են, բայց անուանական բաներ են միայն, ինչպէս պատերազմի շահու, զինուորական պիտոյքի եւ այլ տուրքերը։ Փոփոխութեան պիտի ենթարկուին նաեւ կալուածատուրքն ու շահատուրքը։

Հնդիկներու անկախութեան խնդիրը

Մինչ Լահորի մէջ համագումարի նստած են պրահմանական Հնդիկները, Պէնկալի մէջ ալ կը գումարուի հնդիկ իսլամներու համաժողովը։ Երկու համաժողովներն ալ իրենց օրակարգին վրայ ունին Հնդկաստանի ներկայ վարչաձեւին փոփոխութեան խնդիրը։

Պէնկալի համիսլամական համաժողովին մէջ, Տոքթ. սըր Սուհրավարտի ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ իսլամները երբեք չպիտի հանդուրժեն որ Հնդկաստանի մէջ անգլ. տիրապետութեան յաջորդէ պրահմաններու տիրապետութիւնը։ Որեւէ անկախութիւն, որ հիմնուած չպիտի ըլլայ իսլամներու արդար պահանջներուն վրայ, անխուսափելիօրէն պիտի յանգի միապետութեան եւ քաոսի։

Համաժողովը ընդունեց կարգ մը բանաձեւեր, որոնց մէկը կ'ընդունի մասնակցիլ 1930ի Լոնտոնի անգլեւհնդիկ խորհրդաժողովին, պայմանաւ սակայն որ իսլամները հաւասար համեմատութեամբ ներկայացուցիչներ տան այդ խորհրդաժողովին։

Լահորի համահնդկական համաժողովը փակուեցաւ յունուար 1ին կէսօրէ յետոյ։ Նախագահը թուելով ժողովին աշխատանքները, յայտարարեց թէ Հնդկաստանի անկախութեան ի նպաստ արձակուած աղաղակը արձագանգ տուաւ ամբողջ աշխարհի մէջ եւ արթնցուց արտասահմանի Հնդիկները։ Ճառէն վերջ, 15000 ունկնդիրները ոտքի ելլելով «կեցցէ՛ հայրենիք» գոչեցին։

Փակուելէ առաջ, ժողովը ընդունեց բանաձեւ մը, որով չպիտի ճանչցուին այն արտաքին պարտքերն ու յանձնառութիւնները, որոնք զինուորապաշտական եւ աշխարհակալական հանգամանք ունին եւ ո՛չ մէկ ազգային շահ կը ներկայացնեն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Է.

Տիկին Աղաւնի Յարութիւնեան (Թոքատցի)	50
Յարութիւն Յարութիւնեան (Թոքատցի)	50
Ա. Ս.	45
Համբիկ Ե. Կէտիկեան, (Գրինոպլ)	13
Ք. Վարդան, Տրակինեան	20
Ա. Չաքրեան, (Քազապլանքա)	100
Գումար	278
Զ. ցանկի գումարը	3731
Գումար	4009

* * *

150 ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՄԵՌԱԾ

Հալէպի Տարագրելոց կեդր. Յանձնաժողովը կը հաղորդէ որ ցարդ Հալէպ հասած են 1200 գաղթականներ Տիգրանակերտի շրջանէն, 500 ընտանիք ալ՝ Հասիճէ, Գամըշլը, Ամուտա եւ Գարամանիա։ Շատեր բացօթեայ կը գիշերեն։ Հիւանդութիւնները ծայր տուած են եւ քանի մը օրուան մէջ 150 հոգի մեռած։

Հալէպէն բժիշկ եւ պաշտօնեաներ ղրկուած են այդ շրջանները՝ օգնելու համար այդ Թշուառներուն։

[illegible]

Յունուար 1էն սկսեալ մեթրօ, հանրակառք, օթոպիւս եւ Թաքսի սղած են, ինչպէս գրած էինք։ Թաքսիներու յաւելումն է առայժմ 1 ֆրանք՝ արձանագրուած գինին վրայ, մինչեւ որ սակաչափերը փոփոխութեան ենթարկուին։ Այն ատեն, կառքը ճամբայ ելած ատեն պիտի արձանագրէ 2 ֆրանք, իսկ 400 մէդրի համար՝ 50 սանթիմ։

Նոր տարիէն սկսեալ սղած է նաեւ կազը, որուն խորանարդ մեդրը պիտի հաշուուի 1 ֆրանք, փոխանակ 90 սանթիմի։

ՇԱՀԱՏՈՒՐՔ ԷՍԱՅԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ

Բերայի հարկահաւաք մասնաճիւղէն պաշտօնեայ մը ներկայանալով Էսայեան, 1500 ոսկի շահատուրք ուզած է վարժարանէն։ Տնօրէնը նախ մերժած է ընդունիլ տրուած ազդարարագիրը, բայց յետոյ ստիպուեր է առնել։

Ինչպէս յայտնի է, ասկէ առաջ քանի մը հարիւր ոսկի շահատուրք ուզուեցաւ, եւ երկար դիմումներ ընելէ յետոյ, դպրոցը պարտաւորուեցաւ վճարել, պահելով սակայն բողոքի իր իրաւունքը։ Այս անգամուան գումարը բոլորովին անակնկալ մըն է, մասնաւորաբար քանակի տեսակէտով։

Իրականին մէջ Էսայեանը ոչ միայն շահ չունի, այլ եւ ծանրաբեռնուած է շատ մը հոգեբով։ Այսպէս, 200ի մօտ աղքատիկ տղոց ճաշն անգամ կը հոգացուի դուրսէն տրուած անհատական նպաստներով։

Թաղ. խորհուրդը պիտի դիմէ պատկանեալ իշխանութեան, հարկ եղած բացատրութիւնները տալու համար։

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

«Անի» արուեստագէտներու խմբակցութեան դ. մեծ նկարահանդէսի բացումը տեղի կ'ունենայ մասնաւոր հրաւէրով այսօր Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Galeries Georges Petitի մէջ։ Իսկ ժողովրդական բացումը Շաբաթ օր ժամը 2ին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԹՌՉՈՂ ԿԱՐԱՒԱՆԻՆ ՀԵՏ

Մամուլ, դպրոց, թատրոն եւ մարզանք: Ահա ազգերը առաջ մղելու կոչուած միջոցներ, որոնք մօտիկ անցեալին մէջ ոչ միայն երեսի վրայ ձգուած, անուշադրութեան մատնուած էին եղեր, այլ արհամարհուած թէ պետական շրջանակներուն թէ ժողովրդական խաւերումէջ: Չեմ խօսիր երաժշտութեան, երգի եւ պարի մասին, որոնք ամէնէն ինկած ճիւղերու շարքն էին դասուած: Նուագողը, երգողը կամ պարողը այս երկրին մէջ ընդհանրապէս կը կոչուէին «մօթրէպ», որ թէեւ բառացի երաժիշտ, երգիչ կը նշանակէ, բայց դարերու ընթացքին իմաստը փոխած է: Մօթրէպը բացասական առումով արդէն համազօր է արբեցողի,— այր ըլլայ թէ կին— ցոփակեացի: Գեղարուեստի մասին նման ըմբռնում ունեցող երկրի մը մէջ, բնական է, գեղարուեստներ փնտռելը անմտութիւն կը համարուի և մօթրէպները իրենց փողոցի վայել ներկայացումներով, երգերով ու պարերով միանգամայն կ'արդարացնէին իրենց համբաւը եւ աւելի քան վարկաբեկման, ընդհանուր արհամարհանքի առարկայ կը դարձնէին գեղարուեստը:

Այսօր տարբեր պատկեր կը ներկայանայ: Գաւառական թերթերն անգամ իրենց գոյութիւնը կը զգացնեն ժամանակակից պարսիկը, բաւական է որ կարդալ գրել գիտնայ, օրը օրին կը հետեւի պարբերականներու: Մամուլը նուաճումներ կ'ընէ եւ շատերու կարծիքով մամուլի համագումար մը օրուան անհրաժեշտութիւն է: Կասկած չկայ եղած առաջարկները որոշ պարբերականներու կողմէ անգործնական, աւելորդ ժամավաճառութիւն, «լիւքս» համարուելով մէկդի, գաղափարը պիտի հասուննայ եւ 10-20 տարի առաջ հաշուի չառնուող ռուզնամէչիները գեղեցիկ օր մը, թերեւս ոչ շատ ուշ, երկրի ամէն կողմէն պիտի կողք կողքի գան պարսիկ մամուլի անդրանիկ համագումարը ողջունելու:

Հին մէքթէպխանէները մէկ կողմ, պարսիկ նորագոյն դպրոցը իր թերութիւններով, հականկավարժական իր կառուցուածքով, տակաւին երէկ, մրցակից չէր կրնար գտնել երկրագունդի վրայ. բայց այսօր, մէկ կողմ դպրոցներու թուական փոքրութիւնը, նորագոյն մանկավարժութեամբ զինուած ուսուցչութեան բացակայութիւնը, շրջապատի անտարբերութիւնը, պարսիկ դպրոցը կ'ապրի փոխանցման շրջան մը: Հինը տեղի կուտայ նորին: Լաւագոյն դպրոցներու պահանջը օր օրի աւելի ուժեղ հարուածներ կուտայ զառամած «մէքթէպխանէ»ներուն:

Հակառակ մայրաքաղաքի եւ կարեւոր մէկ քանի կեդրոններու թատերասէր երիտասարդութեան թափած ջանքերուն, պարսիկ թատրոնը խոշոր նուաճումներ արձանագրելու բախտը չունեցաւ: Ժողովուրդի ճիշդ կէսին — պարսիկ կնոջ ստորուկ վիճակը մամուլի եւ դպրոցի զարգացման ճամբուն վրայ այնքան տեղ չի բռներ, որքան թատերական մարզին մէջ: Այստեղ արդէն հիմնաքարերէն էն գլխաւորը կինն է, որ պէտք է բեմ բարձրանայ: Կանանց դերը շատ անգամ այրը յանձն կ'առնէ եւ իր կոպիտ ձայնով ու շարժուձեւերով կեղծամի տակ կը մատնէ տրուած դերին անհամապատասխան սեռին պատկանելու պարագան: Լաւագոյն պարագային, հայ կինն է, որ պարսիկ դերասանի հետ կը համաձայնի բեմ բարձրանալ. բայց մատներու վրայ կարելի է համրել հայուհիներու թիւը, որոնք հարեմական այս երկրին մէջ, արհամարհել կարողացան շրջապատի կարծիքը: Մեր ցեղը պարսիկ բեմին աստղեր տուաւ, որոնց մէջ մինչեւ այսօր կը փայլի առանց երկրորդ մրցակցի Տիկ. Փէրի Աղաբաբեան: Այդպէս ըլլալով հանդերձ ինքը՝ պարսիկ կինն է, որ պէտք է մէկ կողմ նետէ քօղը եւ ամէն տեղ բեմ բարձրանայ, այլապէս թատրոնի զարգացումը, համեմատական առումով, դժուար թէ Թեհրանէն դուրս իրականութեան փոխուի,

Բարքերու բարեշրջման փաստերէն մէկն ալ այն է որ, բեմի վրայ. այրերու կողքին կ'երեւին ոչ միայն երգող ու պարող դերասանուհիներ, այլ նաեւ, այն որ հանդիսականները միասեռ չեն անցեալի նման. պարսիկ կինը իր ամուսնին կամ եղբօր կողքին կը դիտէ, կը լսէ, կը մասնակցի ընդհանուր պարին, ի թիւս այլոց, նաեւ ֆօքսթրօթին: Ըսել է, թատրոնը քայլեր կ'առնէ բեմի վրայ եւ սրահի մէջ միաժամանակ, մէկը միւսը լրացնելով, պարսիկ թատրոնի ապագայ ապատ զարգացման միտումով:

Մարզանքը, մօտիկ անցեալի մէջ անուն չունէր. Ներկայիս համեմատաբար հսկայ քայլերով կը յառաջդիմէ եւ օր օրի նոր նուաճումներ կ'ընէ շրջապատի մէջ. գաւառական աննշան քաղաքներն անգամ այսօր իրենց մարզիկներն ունին: Թէհրանէն յետոյ Թաւրիզ, Մէշէդ, Գիլան, Իսպահան, Արաք եւ ուրիշ շատ վայրերու մէջ, պարսիկ մարզական խումբերումրցումները հայ եւ եւրոպացի խումբերու հետ սովորական երեւոյթի կարգն են անցած: Մէկ թէ երկու տարի առաջ, նոյնիսկ Թէհրանի մարզիկները [illegible] ջանի խումբերու դէմ: Իսկ այս տողերը գրած վայրկեանիս, Բագուէն Թէհրան եկած սովետական մարզական խումբի մրցումները տեղի կ'ունենան պարսիկ մարզիկներու դէմ:

Նոյն միջավայրին մէջ, երէկ, երբ մեր բախտակից պարսիկը կը քնանար, մենք՝ պարսկահայերս մեր թերթը ունէինք: Ամէնէն հին պարսիկ պարբերականներէն մէկը «Նաբլիւլ-Մաթին»ը, այսօր տարագրուած, իր 35րդ տարին կը համրէ. Համեմատեցէք մեր «Շաւիղ»ի ծննդեան թուականին հետ. Մամուլի գաղափարը առաջին անգամ հայը յղացաւ այս երկրին մէջ, յանձին Մալքում խանի. պարսիկ լրագրողին հետ ձեռք ձեռքի, եւրոպական մտքով օրաթերթ վարելու արուեստը՝ Պարսկաստանին հայը պատուաստեց. բաւական է միայն Գասպար Իփէկեանի ջանքերը յիշել: Մինչդեռ այսօր, հարիւրաւոր պարսկատառ թերթերու կողքին, մէկ հատիկ հայերէն չունինք: «Բոբոխ»(?) ծաղրաթերթն է միայն, որ քիչ մնաց իր գոյութիւնը մոռցնել տար:

Աւելորդ է շեշտել, որ դարձեալ Հայն է որ անդրանիկ թատերական գործիչներ է տուած պարսիկ բեմին՝ միաժամանակ, պարսկահայ թատերական գործը կեդրոններու եւ գաւառներու մէջ շատ աւելի նախանձելի թափով առաջ մղեր է գովելի զոհողութիւններով, մինչդեռ այսօր, մեր թատրոնը կծկուած է դպրոցական հանդէսներու միօրինակութեան մէջ, աւելի, մեր խեղճ դպրոցներու նախահաշիւը գոցելու միակ ձգտումով: Բացառութիւնները այնքան նիհար են, որ չարժեր գրչի առնել: Եւ այս վիճակը՝ մեր թատերական յիսուն տարուան անցեալէն յետոյ, երբ մեր մա-

միկները հարազատէն ու օտարէն բամբասուելով, բեմերու վրայ «օյինպազութիւն» յանձն կ'առնէին:

Նոր է մարզանքը, բայց համեմատութեան մէջ իր ընթացքը միեւնոյն կէտին կը յանգի:

Որքան ուրախանանք պարսիկ ժողովրդի առաջդիմութեամբ, որքան անկեղծօրէն ծափահարենք իր ջանքերը, չենք կրնար չնախանձիլ, երբ նոյն պայմաններու տակ, զանց առնելով մեր անցեալի նուաճումները, մենք կանգ ենք առած եւ կը թուի, ծայրայեղ յոգնութիւններէ յետոյ, քնանալ կ'ուզենք:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՇԻ ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ՀԱՅՈՒ ԿԻՍԱԴԵՄՔԵՐ “ՔԱՌԹԻԷ ԼԱԹԷՆ„Ի ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

... Կը կենար սալայատակին վրայ, կը բանար կաշիէ պայուսակը ու ահա՝ աչքերուդ կը զարնէր գոյներու ամբողջ խուրձ մը: Արուեստական մետաքսէ փողկապներ էին, պոռոտ, գէշ գոյներով, փողկապներ՝ որ մարդ կը տեսնէ առհասարակ Փլաս Փիկալի եւ Մոնմարթրի վրայ, կասկածելի տղոց վիզը: Կուգար երեկոները, մութը իյնալէն քիչ առաջ, իր պայուսակին հետ: Արոյրէ դէմք մը ունէր, կամակոր, խիստ, լաւ տաշուած դէմք մը: Ճակատը նեղ էր ու փայլուն: Մազերուն վրայ կը մնար միշտ օծանելիքի (pommade) կեղծ ու թաց փայլը: Գիծը լաւ բացուած էր, խնամուած: Հագուստին արդուկը միշտ կատարեալ էր ու օրուան ամէն ժամուն, երբ տեսնէի զայն, սիրտս կը բողոքէր ու չէի ուզեր որ Հայ ըլլար այդ տղան: Ո՛չ:

Յետոյ ամբողջ ձմեռը՝ զայն կարելի էր գտնել սրճարանին ստորնայարկը, ուրիշ Հայերու հետ, օրուան որեւէ ժամուն, բացի այն ժամերէն՝ երբ ծառուղիին վրայ իր փողկապները կ'առաջարկէր անցորդներուն, զբաղած թուղթ խաղալով: Այդ ատեն ես վէպ մը կը գրէի — Օրերը գեղեցիկ չեն: Կը յիշե՞ք, ձմեռը ցուրտ էր, դաժան: Գրադարանը կարելի չէր աշխատիլ: Կը նստէի հոն ժամերով՝ հակած թղթերուս վրայ, արտաքնապէս անուշադիր: Երբեք չիմացան որ Հայ էի, կը խօսէին ազատութեամբ, շնականութեամբ մը՝ զոր գլել անցնիլը մինչեւ հիմա անկարելի կը թուի ինծի: Ու ամէ՛ն օր իմ լաւագոյն զգացումներուս մէջ կը վիրաւորուէի, լսելով զանոնք, Հայու այդ [illegible]...

Ի՞նչ կ'ընէին, ինչո՞վ կը [illegible]ղէին, ո՞վ էին...

Օր մը, առաւօտեան մէկին, ան նստած էր խորքը՝ երբ աղջիկ մը ներս մտաւ, ու եկաւ իր քով: Բարձրահասակ ու ցաւագին դէմքով աղջիկ մըն էր, աչքերուն տակ ցանի թեթեւ հատիկներ կային: Յօնքերը ներկուած էին, սեւով քաշուած: Բերանը յուսահատ բան մը ունէր: Ու այդ բերանովը ան ուզեց համբուրել տղան: Տղան սակայն՝ բրտութեամբ հրեց զայն անդին: Իր արոյրէ դէմքը՝ կարծրացած էր կարծես, աչքերուն մէջ կար անգթութիւն ու ոխ: Սեւ լոյս մը կը վառէր բիբերուն մէջ: Սկսան փսփսալ ու այդ փսփսուքը թշնամութեամբ, զզուանքով, սիրով ու դառնութեամբ լեցուն բան մըն էր: Ի վերջոյ աղջիկը համբուրեց զայն բերնին վրայ՝ երկար ու կրքոտ համբոյրով մը, կաշիէ պայուսակը բացաւ ու դրամներու խուրձ մը տուաւ տղուն: Այս բոլորը կը կատարուէին լռութեամբ, յանցաւոր գործի մը պէս:

Ամբողջ գիշերը, գիշերուան ամբողջ մնացեալ ժամերուն ընթացքին ես տխուր էի: Ինչպէս դուք՝ իմ գրածիս, ես ալ՝ իմ տեսածիս չէի ուզեր հաւատալ: Հիմա վարժուած եմ սակայն: Շատ մը բաներու պէս՝ վարժուեցայ նաեւ ասոր, հայ երիտասարդ կաւատներուն: Երբեմն ճամբուս վրայ կը հանդիպիմ իրեն, արոյրէ կորաքամակ, քիչ մը խիստ բայց լաւ տաշուած դէմքով տղուն, որ հիմա գիտէ այլեւս թէ Հայ եմ ու կը նայի աչքերուս՝ ծանր, ոխակալ հայեացքով մը...

×

... Չեմ գիտեր առաջին անգամ ո՛ւր հանդիպեցայ իրեն: Առոյգ ու կարճնեղ տղամարդ մըն էր, սպիտակին տուող առատ մազերով՝ որ լուրջ ստուեր մը կը ձգէին դէմքին վրայ: Իր աչքերուն մէջ, առաջին վայրկեանին իսկ տեսայ յուսահատ, վրիպած, դասալիք հայ մտաւորականը: Իր շնորհալի ակնոցներուն տակէն՝ աչքերը հեգնոտ անգթութեամբ մը կը թափառէին մեր բոլորիս վրայ: Կարծես թէ այդ աչքերը կ'ըսէին.

— Ո՞վ են ասոնք, սա աղքատ ու յամառ, երիտասարդ կամ ծեր մարդիկը որ կը յամառին ճառ խօսիլ, յօդուած գրել ու ցնորքներով կերակրել տա[illegible] բազմութիւնը: Այս բոլոր հայ մարդիկը տգեղ են, կին ու մարդ, անշնորհ ու թշուառ: Ու ցաւալին այն է որ իրենց թշուառութեան գիտակցութիւնը չունին...

Յայտնի էր որ մարդ մըն էր եղած անցեալին մէջ, հեռաւոր կամ մօտ՝ չե՛մ գիտեր: Ու պարզ էր որ դեր մը կատարած էր: Յայտնի էր նաեւ՝ որ դրամ ունէր հիմա, քի՞չ, շա՞տ, կարեւորը ատիկա չէր, այլ այն՝ որ իր ամբողջ անձէն կ'արտաբերէր բարեկեցիկ մարդու խաղաղ ինքնաբաւութիւն: Քովս ընկեր մը կար, հակած վրան ու գրեթէ անձկութեամբ հարցուցի թէ ո՞վ է:

— Չե՞ս ճանչնար, ըսաւ զարմացած, բայց այսինչն է...

— Հա՛, ըսի շփոթ ու տխուր, ուրեմն ա՛ս է, ինչպէս չերեւար, ի՞նչ կ'ընէ...

— Ինքզինքը հանգստեան կոչած է, ըսաւ յայտնի բարեհաճութեամբ, երէց ընկերս: Տարին անգամ մը հազիւ կ'երեւի հայ շրջանակի մէջ, այլեւս ո՛չ մէկ բանով կը հետաքրքրուի, ո՛չ մէկ բանով կը խանդավառուի:

— Գուցէ դառնացած է, ըսի երկչոտ, մարդ մը՝ որ տարիներ գրականութիւն ըրած է, սիրած Հայոց լեզուն, կարելի բան չէ՛ որ այդպէս դասալիք դառնայ:

— Կարեւորը՝ պատճառը չէ, տղա՛ս, ըսաւ երէց ընկերս լրջութեամբ: Մեզմէ ո՞վ դառնութեան եւ յուսահատութեան պատճառներ չունի որ, քաջութիւնը պատնէշին վրայ մնալուն մէջն է, հակառակ ամէ՛ն բանի.

— Գուցէ անարդար եղած են իրեն հանդէպ, ըսի՝ աշխատելով համոզել ես զիս, գուցէ մարդը զգուած է ծառայելէ ու անընդհատ ապերախտութեան հանդիպելէ...

— Ո՞վ է որ երախտիք տեսած է, ըսաւ ընկերս, կարեւորը ծառայելն է առանց երախտիք սպասելու: Պարտականութիւնդ կատարէ՛, մինչեւ վերջը...

—Ոչինչ, ըսի կեղծ անփութութեամբ, բացառիկ պարագայ է եւ գուցէ ժամանակաւոր, մէկ դասալիքի փոխարէն՝ քանի մը հատ նոր ու խանդավառ տղաք կը խտացնեն շարքերը...

— Երանի՛ թէ, ըսաւ ընկերս տխուր, ամբողջ դասակարգ մըն են ասոնք ու շատ են, շա՛տ, տղա՛ս, միւսներն են որ փոքրամասնութիւն են: Ու ասոնք իրենց հոգւոյն խորը մեր վրայ կը խնդան, չէ՞ որ յաղթած են կեանքին,դրամ ունին...

— Թքա՛ծ իրենց դրամին վրայ... կ'ուզէի ճչալ բայց լռեցի, որովհետեւ առոյգ տղամարդը մօտեցած էր մեզի: Ընկերս զիս ներկայացուց: Վերէն, բայց շատ վերէն՝ նայուածք մը ձգեց վրաս...

— Հա՛ Վազգէն Շուշանեան, ըսաւ կէս սիրալիր, կէս հեգնոտ, գիտե՛մ, կարդացած եմ, է՛հ, երիտասարդ էք, խանդավառ... աւելցուց աւելի հեգնութեամբ ու կարծես թէ «երիտասարդ»ն ու «խանդավառ»ը իր շրթներուն վրայ կը նշանակէին — Այսինքն՝ քիչ մը յիմար, քիչ մը միամիտ, պարապ մարդ վերջապէս...

Յետոյ ձեռք տուաւ ու գնաց, մեր ընկերութիւնը հաճելի չէր իրեն՝ այդ յուսահատ, դասալիք, վրիպած ու քիչ մը հարուստ հայ մտաւորականին...

×

... Քիչ մը թուխ էր ու քիչ մը թանձր, աչքերը սակայն գեղեցիկ էին ու սեւ, առատ, թաւշային մազեր ունէր: Որպէս ամբողջութիւն՝ մարմինը ներդաշնակ չէր: Մէջքէն վար այդ մարմինը հետզհետէ կը հաստնար: Բումբերը գրեթէ տգեղ էին, բայց չես գիտեր ի՞նչ բան կար վրան որ սիրտդ կը մնար շփոթ իր առջեւ: Առաջին անգամ զայն տեսայ ամերիկեան սրճարանի մը մէջ: Նստած էր լեհ ուսանողի մը հետ, ծունկը ծունկին ու գլանիկ մը՝ ներկուած շրթունքին վրայ: Կուրծքերը հարուստ էին ու իր բոլոր շարժումներուն հետ՝ կարծես պատրաստ էին ցատկելու: Վայրկեանը անգամ մը կը հակէր քովի տղուն վրայ ու խենեշօրէն կը համբուրուէին: Երկրորդ անգամ զայն տեսայ փոքր սրճարանի մը մէջ, արքայական ուսանողներու հետ՝ որ ձեռքէ ձեռք կ'անցընէին զայն: Հայ աղջիկ մըն էր: Երկար ատեն կ'ուզէի ինքզինքս համոզել թէ ուսանողուհի է, դրամի համար չըներ. բայց ընկերներս աչքերս բացին: Ուշ գիշերներուն՝ կը հանդիպէի փողոցը: Գիտէր որ Հայ եմ: Աչքերը կը կախէր ու քայլերը կ'արագացնէր: Յետոյ Փարիզի անյատակ գիշերը՝ կը ծածկէր զայն աչքերէս:

Քիչ մը թուխ էր ու քիչ մը թանձր, աչքերը սակայն գեղեցիկ էին ու սեւ. առատ, թաւշային մազեր ունէր...

×

Քեզ ու՞ր պէտք է փնտռել տակաւին Հայու դէմք, քիչ մը թուխ ու քիչ մը խիստ, քու աչքերուդ արթուն լոյսովը, Հայու դէմք որ հետզհետէ կ'աղարտուիս, որ անընդհատ հիասթափութիւն ու ցաւ կը պատճառես ինծի, Հայու դէմք...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(4)

ՔՐԱՖԹ-ՊՈՆԱՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ԳԱՀԻՐԷ, 17 դեկտ.— Մեծ պատիւներու արժանացաւ մեր բարեկամը, Եգիպտոսի մէջ: 16 դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.20ին Գահիրէի Հայ «Ազատ որմնադիրներու» «Նարեկ» օթեակը դռնբաց նիստ մը սարքեց իր հաւաքատեղիին մէջ, ուր բանախօսեց «Հայասէրներու Միջազգային Ընկերակցութեան» նախագահ Պ. Քրաֆթ-Պոնար, նիւթ ունենալով «Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ միջազգային արդարութեան հարցը»: Երկսեռ խուռն բազմութիւն մը, մեծ մասով Հայ, լեցուցած էր սրահը: Կային նաեւ յայտնի Եգիպտացիներ ու Եւրոպացիներ:

Նախագահի բացման ուղերձէն վերջ, խօսքը տրուեցաւ Պ. Պոնարի, որ գրեթէ մէկ ու կէս ժամ խօսեցաւ կուռ ու յուզու[illegible]նալից ճառ մը, Ֆրանսերէն: Նե[illegible]կանները որոնք երբեք օտա[illegible] մը բերնէն այնքան անկեղծ[illegible] հայաշունչ բառեր չէին լսա[illegible] խորապէս ապաւորուեցան եւ բանախօսը շարունակ Հայ[illegible] վիշտի, ցաւի ու երազի յուզ[illegible]լից թելերը կը հնչեցնէր:

Ահա ամփոփումը իր ճառի[illegible]

— Իբրեւ մէկը որ հայ պա[illegible]մութեան ու Հայերու քաջ ծա[illegible]նօթ է՝ անոնց հետ շարունակ 33 տարիներ շփման մէջ գ[illegible]նուելով, պիտի խօսիմ նիւթի մասին որ ոչ միայն Հայերը, նաեւ օտարներն ալ պիտի հե[illegible]տաքրքրէ: Կը փափաքիմ [illegible] թանքով մը սկսիլ.— Պատի՛ւ մեծարանք հայ բազմաչարչա[illegible] ազգին ու իր արդար Դատին:

Հայ ժողովուրդը պարզ հասարակ ցեղերու խառնուր[illegible] մը չէ: Ան բարոյական ու մտ[illegible] ւոր անհրաւակայելի հարստ[illegible] թեամբ ու ստեղծագործակ[illegible] անկապտելի աւիւնով լեց[illegible] ազգ մըն է: Ազգ մը որ նախ[illegible] քրիստոնէական դարերէն սկսե[illegible] ցոյց տուած է անդադար [illegible] ընդունակութիւններն ու անչ[illegible] փելի կարողութիւններով [illegible] տուած հանճարը: Կ'ողջունեմ [illegible] արուեստը, իր բարքերը, իր [illegible] րովը, իր քանդակագործակ[illegible] ու ճարտարապետական հրաշ[illegible] լիքները, իր կրօնը, վերջապ[illegible] իր քաղցրահնչիւն բարբառը: [illegible] րովհետեւ չարչարագին [illegible] թշուառ կեանքի մը ընթացք[illegible] երկնուածպարզ երկիր մը շատ ա[illegible] լի կ'արժէ հանգիստ ու ազա[illegible] պայմաններու մէջ ստեղծուա[illegible] գլուխ-գործոցէ մը:»

Յիշելէ յետոյ Սեւրի դա[illegible] նագրին յարուցած խանդավա[illegible] ռութիւնն ու Լօզանի [illegible] գործուած անիրաւութիւնը, ըս[illegible]

— Հիմա մենք, Ժընեւի մ[illegible] Արդարութիւն կը պոռանք [illegible] կը բողոքենք: Յոյս ունինք [illegible] Արդարութիւնը պիտի գործ[illegible] դրուի: Արդար իրաւունքնե[illegible] անկարելի է որ չզոհանան: Մի[illegible] պէտք է համբերութիւն ուն[illegible] նալ: Զուիցերիոյ ազատագր[illegible] պատմութիւնը շատ կը նմա[illegible] Հայաստանի պատմութեան: [illegible] երկիրը հարիւրաւոր տարինե[illegible] [illegible] չարուեցաւ, բայց արդար բ[illegible] ձանքը գործադրուած է այ[illegible] Եւ այս միայն համբերութեամ[illegible] Հայ ազգը փորձութեան շր[illegible] մըն է որ կ'ապրի: Պէտք է [illegible] ռանց յուսալքուելու քալե[illegible] մերաշխ ու միակամ՝ դէ[illegible] Սուրբ Նպատակ:

Երէկ հայ գիւղացին իր հա[illegible] րենի լեռներուն վրայ ու դաշտ[illegible] րուն մէջ իր հողը կը մշակէ[illegible] անոր արտադրութիւննե[illegible] կ'ապրէր, իսկ այսօր, ան Քա[illegible] ֆորնիոյ հեռաւոր դաշտեր[illegible] մէջ որթատունկ կը տնկէ «Հ[illegible] յաստան» երգելով: Կը պա[illegible] քարի ձուլման վտանգին դէ[illegible] կ'աշխատի իր ընտանիքը պ[illegible] հելու համար, բայց միշտ վ[illegible] ու բարձր Արարատի պատկեր[illegible] ունենալով իր մտքին, սրտին [illegible] հոգիին մէջ:

Այսօր, հայ գիւղացին հպար[illegible] է իր որբերով: Ան զանոնք [illegible] պահէ իր գուրգուրանքով: [illegible] մեր Միութիւնը իր կարելի եղա[illegible] միջոցներով կը պահէ երկու ո[illegible] բանոցներ, Զուիցերիոյ մէջ: Դու[illegible] օտարհանդիսականներ, դուք ձ[illegible] դրէք Հայու մը տեղ, հայուհի[illegible] տեղ եւ խորհեցէք ապրիլ ա[illegible] քան չարչարանքներէ ուզրկան[illegible] ներէ վերջ ապագայ երազի մ[illegible] հետ: Այո՛, Անարդարութիւն[illegible] բողոք, յեղափոխական միջոցն[illegible] կը պահանջէ:

Ամէն տեղ Մեծ Երազը ա[illegible] րապէս հաստատուած է հայ սր[illegible] տերու մէջ: Ես մեծ յոյս ունի[illegible] Լօզանի դաշնագրի վերածնու[illegible] թեան: Երբ մօտիկ ապագայի[illegible] օտար ժողովուրդներու մէջ ցա[illegible] ուած հայ ստեղծագործող ու ա[illegible] դիւնաբերող ազգը ինքզինքը [illegible] ւելի լաւ ճանչցնէ, արդէն ընդ[illegible] հանուր պիտի ըլլայ աղաղակը— Ազատ ու Անկախ Հայաստան[illegible] Վստահ եմ ատոր»:

Երկար ծափեր ողջունեցի[illegible] իր խօսքերը:

Սալոմոն Կոլաշեթայն, «Նա[illegible] րեկ» Օթեակին կողմէ շնորհա[illegible] կալութիւն յայտնեց բանախօ[illegible] սին ու շեշտեց համերաշխու[illegible] թեան գաղափարը,

Նախագահը յայտարարեց թէ «Նարեկ» Օթեակը Հայասէրնե[illegible] րու Միջազգային Ընկերակցու[illegible] թեան մէջ, իր հաշուոյն որբ մ[illegible] պիտի պահէ: Լ. Հ.

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Բ. ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաբաթ գիշեր Փլէյէլի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Չ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կազմակերպած թէյասեղան-երեկոյթը, Միութեան բ. պատգամաւորական ժողովին առթիւ: Ներկայ էին պ. պ. Ա. Աչարոնեան, Ս. Վրացեան, Ա. Շահխաթունի, Վ. Մելոյեան, «Յառաջ»ի խմբագրութեան կողմէ Հրանտ Սամուէլ, պատգամաւորական ժողովի ամբողջ կազմը եւ բազմաթիւ ընկերներ ու համակիրներ, որոնցմէ շատեր մինչեւ վերջ ոտքի վրայ մնացին:

Երեկոյթը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Միութեան Նախագահը, ողջունելէ յետոյ օրուան հիւրերը, ըսաւ. «Մեր այս բ. պատգամաւորական ժողովը, որ անհամեմատ կ'ընդլայնէ մեր գործունէութեան ասպարէզը, ունի իր կարեւոր նշանակութիւնը որ անծանօթ չէ ինչպէս մեր բարեկամներուն՝ նոյնպէս մեր հակառակորդներուն: Քիչ առաջ քանի մը Թուրքեր կը ճաշէին այստեղ եւ անոնց շունչով պղծուեր էր այս սրահին մթնոլորտը: Բայց այն զօրեղ շունչը, որ դուրս ելաւ մեր թոքերէն «Մեր Հայրենիք»ով, վայրկենապէս մաքրագործեց զայն: Այնպէս ալ վաղը, երբ Հայաստանի լեռներուն ու դաշտերուն մէջ հնչէ յաղթական քայլերգը, բարբարոս Թուրքին պիղծ շունչը իսպառ պիտի կորսուի մեր երկրէն: Այս հաւատքով եւ խտէալով՝ ամուր քալենք ու գիտակցինք մեր կատարած շարժումին»:

Պ. Ա. Շահխաթունի սեղանապետ ընտրուեցաւ եւ իր ճարտար զուարճախօսութիւններով հիւրերէն մինչեւ վերջ բարեխառն ըրաւ ճառերը եւ ըսաւ. «Միշտ եւ ամէն առթիւ ներկայ եմ եղեր Չափահաս Որբերու հաւաքոյթներուն, եւ ամէն անգամ Հայաստանի Հանրապետութեան զինուորական նշանը՝ կուրծքիս վրայ: Երբ դէպի որբերը, իմ սրտիս մէջ տեղ գտաւ կենդանի պատկերով մը: Պատերազմի ժամանակ, Մուշի շրջանին մէջ Լիզ գիւղին մօտ տեսայ մանկիկ մը, որ անգիտակից իր սեւ բախտին, պիտը երեսին, ձեռքի շարժումով կը փնտռէր իր դիակնացած մօր ստինքները, որոնք սակայն ամքեր էին: Անօրինակ յուզում մը համակեց զիս, առի երախան, այն կոչեցի գիւղին անունով՝ Լիզա եւ հետս տարի Երեւան: Այս կենդանի պատկերն ինձ համար միշտ աղբիւր է եղած յուզումի, ամէն անգամ որ բեմի վրայ դերասանական արուեստը պահանջած է: Սէրն ու համակրանքը որբերու հանդէպ, խորապէս դրոշմուած են հոգւոյս մէջ եւ այդ իսկ պատճառով ունիմ վառ հետաքրքրութիւն այն ամէն բանի համար, որ կը վերաբերի որբերու շարժումին ու ճակատագրին»:

Ծափերու մէջ կարդացուեցան շնորհաւորական նամակներ պ. Ա. Խատիսեանէն (յանուն Հ. Հ. Պատուիրակութեան) եւ պ. Վ. Թէքէեանէն:

Առաջին անգամ հրաւիրուեցաւ խօսելու Ա. Ահարոնեան, որ տկարութեան պատճառաւ կ'ուզէր կանուխ մեկնիլ: Մեծ ճիգ մը ընելով ուզած էր ներկայ գտնուիլ քանի մը վայրկեան, բայց մնաց մինչեւ վերջը եւ խօսեցաւ այսպէս.

— Հայոց աշխարհին մէջ անդադար կը ճռնչային ճախարակները: Մամիկները ճախարակ կը դարձնէին, մեծցնելու համար որբ մնացած երախաները: Իրական գործ դարձած էր որբ մեծցնելը: Որբ շատ ունեցանք, եւ ճախարակները շատ էին:

Դո՛ւք, սիրելի զաւակներս, ոչ մամիկ ունիք, ոչ ալ մայր, որ ճախարակ դարձնէին՝ մեծցնելու համար ձեզ: Ցեղին շարժիչ մեքենա՛ն է, որ կը դարձնէ ձեզ եւ կը բարձրացնէ ձեր բունցքը:

Ոչ ոք տեսած է այնքան չարիք, որքան հայ որբը տեսաւ: Զրկանք, տառապանք եւ անիրաւութիւն,— ահա թէ ի՛նչ տեսաք այն օրէն ի վեր, երբ բացիք ձեր աչքերը: Աշխարհը ձեզի կը ներկայանայ ամէնէն գարշելի կերպարանքով: Որբը կը նմանի այն կանանչ պտուղին, որուն սիրտը կրծած է որդը: Մանուկ օրերէն, դուք թոյն ծծեցիք, կենդանութիւն չտեսաք: Այսպէսով ձեր իրաւունքն ու պահանջը անսահման են: Որբը այս պայմաններուն մէջ մարդկութեան ամենադաժան դատախազը պէտք է ըլլայ: Եւ դուք ուժն ունիք, կրնաք ամէն բան ընել բացարձակ իրաւունքով: Բայց ես չեմ ուզեր որ դուք աշխարհի դատախազներն ըլլաք: Մեր ցեղը բարութեան եւ ստեղծագործութեան աղբիւր մըն է: Դուք հայ ժողովուրդին, բարի ժողովուրդին բարի զաւակներն էք: Մի ընէք այնպէս, որպէսզի ճախարակները դարձեալ չճռնչեն: Ձեր միակ սփոփանքն ըլլայ այն, որ ուրիշներ չապրին այնպէս՝ ինչպէս դուք ապրեցաք: Մեծագոյն աշխատանքը, զոր պիտի տանիք, աշխատանքն է ստեղծագործութեան եւ բարութեան: Դուք զաւակներն էք ցեղի մը, որ խօսք ունի ըսելիք եւ գործ՝ կատարելիք: Շարունակեցէք պահել ձեր ցեղին դարաւոր աւանդութիւնները եւ ապրեցէք միայն ստեղծագործութեան համար»:

Ցետոյ խօսեցաւ պ. Ս. Վրացեան.

— «Ամէնէն աւելի աչքի զարնողը, որբ սերունդին մէջ, գործնականութեան ոգին է: Որբ սերունդը աշխարհն այնքան լաւ կը ճանչնայ, որ գիտէ անկէ առնել այն՝ ինչ որ պէտք է: Ցարբերութիւն չեմ գներ ծնողազուրկ եւ ծնողաւոր երիտասարդութեան մէջ, երկուքն ալ տառապանքի միեւնոյն բովէն են անցած: Չափահաս Որբը անուն մըն է, որուն տակ հրապարակ կուգայ սերունդ մը նոյն յատկութիւններով, ձգտումներով եւ հոգեբանութեամբ: Ձեր «անելիք»ը այն է՝ որ ձեր հաւաքական նպատակն ըլլայ վերանուաճել Հայրենիքը, հոն հանդէս բերելու համար ձեր առաքինութիւններն ու գործնական կարողութիւնները: Հեռու չէ ժամանակը, երբ դուք Երեւան պիտի գաք հայ կեանքին մէջ պատասխանատու դերով, խօսքով ու գործով, պատրաստ եւ ամուր»:

Խօսք տրուեցաւ նաեւ պ. Վ. Մելոյեանի.

—«Համիտի օրերուն, Այգեստանի մէջ մենք եւս ձեզի նման «Երկունք» կը հրատարակէինք: Սակայն պայմանները տարբեր էին: Ձեր «Երկունք»ը հազարէ աւելի կը տպուի, իսկ մեր «Երկունք»ը տպագիր չէր, այլ խմորատիպ եւ քանի մը օրինակ միայն: Հորերու մէջ կ'իջնէինք՝ տպելու համար զայն: Ես կը յիշեմ մեկ խմբագրականիս խորագիրը, — «Եւ սակայն կանգուն է կայմը»: Այո՛, այդպիսի դժնդակ պայմաններու մէջ կանգուն պահեցինք կայմը: Կը մաղթեմ որ կանգուն մնայ նաեւ Որբերու Միութեան կայմը»:

Ցետոյ խօսք տրուեցաւ «Յառաջ»ի խմբագիրներէն պ. Հրանտ Սամուէլի: Ան խօսեցաւ իբրեւ ընկեր մը, բախտակից մը, որ ճաշակած է գաղութեան բաժակը, որբ մնալով փոքր տարիքին (95ի ջարդերէն): Բաղդատութիւնն ըրաւ 1895-96ի եւ 1915ի եղեռններուն ծնունդ սերունդներուն, եւ այս վերջինը աւելի տարաբախտ գտաւ:

— «95-96ի սերունդը հայ մեծցաւ երկրի մէջ, հայրենի հողին վրայ ու կլիմային տակ, մինչ 15ինը իր աչքերը բացաւ անապատին մէջ, յետոյ ինկաւ օտար հորիզոններու տակ: Բայց ձեր մէջ կը խօսի ցեղին հոգին, այն ցեղին՝ որ ունեցած է իր դիւցազնական շրջանները, իր պատմութեան մէջ փառահեղ էջեր է արձանագրեր: Այդ հոգին է որ կը շաղկապէ ձեր բոլորին սրտերը, մինչեւ ովկիանոսներէն անդին: Քանի կը խօսի այդ ցեղային ձայնը ձեր մէջ, Հայը պիտի ապրի: Ձեր գոյութեան իմաստը պիտի ըլլայ դարմանել անիրաւութիւն մը, լուծել վրէժ մը, ունենալ սեփական հայրենիք, կերտել մշակոյթ, աշխարհին ըսելու համար որ այսքան տառապանքներէ յետոյ Հայը կ'ուզէ ապրիլ, եւ ապրիլ իր ազատ ու անկախ հայրենիքին մէջ: Այս պէտք է ըլլայ ձեր նշանախօսքը:»

Միութեան Նախագահը ներկաներուն հետաքրքրութեան գոհացում տալու համար, տուաւ կարգ մը տեղեկութիւններ Միութեան ընդհ. գործունէութեան մասին:

(ԽՄԲ.— կը հրատարակենք յաջորդով)։

Յ. Անասեան

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պետութիւններու միջեւ մաքսային սահմաններն ու արգելքները վերցնելու եւ արտածման ու ներածման փոխադարձ դիւրութիւններ ստեղծելու համար, դեկտեմբեր 5ին, Փարիզի մէջ բացուեցաւ համաժողով մը, որուն կը մասնակցէին 19 պետութեանց ներկայացուցիչներ: Համաժողովը վերջացաւ դեկտեմբեր 25ին, որոշելէ յետոյ կիրարկումը պահանջել 1927 նոյ. 8ի միջազգային պայմանագրութեան, որ կը ձգտի ջնջել մաքսային արգելքներու վարչաձեւը:

Ստորագրող ներկայացուցիչները յանձն կ'առնեն այդ պայմանագրութիւնը իրենց երկրին մէջ կիրարկութեան դնել 1930 յունուարէն սկսեալ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ 6 ամսուան ընթացքին արտածումներու եւ ներածումներու մասին արգելքներն ու սահմանափակումները վերցնել կը խոստանան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ կամ ոչ-անդամ պետութիւններ հրաւէր ստացած են պատասխանելու Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան, թէ կ'ընդունի՞ն մասնակցիլ խորհրդակցական ժողովի մը, որ տեղի պէտք է ունենայ փետրուարի սկիզբները, նպատակ ունենալով մաքսային զինադադար մը կնքել պետութիւններու միջեւ:

Ցարդ ժընեւ հասած են 12 պատասխաններ, որոնց ութը հաստատական են:

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, ժան-կուժոնի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Ա. Ե. Կարմիր Խաչի ցերեկոյթը՝ կաղանդի առթիւ:

Հանդէսին ներկայ էին բազմաթիւ ծնողքներ՝ իրենց փոքրիկներով: Այս վերջիններուն համար պատրաստուած էր գեղեցիկ կաղանդի ծառ մը, մոմերով եւ գոյնզգոյն խաղալիքներով զարդարուած:

Ճաշ-պանտով սկսաւ ցերեկոյթը ժամը 3ին, եւ զոյգերը սկսան պարել:

«Սիփան» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ պ. Սաքօ Ցակոբեանի՝ երգեց քանի մը գեղեցիկ խմբերգներ: Պ. Մէհտէրեան մեներգեց «Մանիր, մանիր իմ ճախարակ»ն ու «Կարօտի երգը»: Օր. Ցովսէփեան նոյնպէս երգեց հայերէն երգեր:

Երկսեռ մանուկները տողանցք կատարեցին «Զէյթունցի ենք»ի եւ «Հօյ նա՛ր»ի եղանակներով: Քօմիտի սրահի մը մէջ, ուր տօնածառը տեղաւորուած էր, փոքրիկները ոտանաւորներ արտասանեցին եւ երգեր երգեցին (մեծ մասը ֆրանսերէն), ղեկավարութեամբ Կարմիր Խաչի անդամուհիներուն:

Իրիկուան դէմ, «Կաղանդ պապա»ն իր աւանդական հագուստներով սրահէն ներս մուտք գործեց եւ նուէրներ բաշխեց մանուկներուն:

Հաւաքոյթը խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ տեւեց մինչեւ իրիկուան ժամը 8: Մանաւանդ մանուկները չէին ուզեր բաժնուիլ սրահէն: Այս առթիւ նուէրներ եղան Կարմիր Խաչին:

ԸՆԿ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ֆրանսական Ծերակոյտի առողջապահական յանձնախումբը վերջացուց ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքին քննութիւնը: Նոյն օրէնքին մասին, երկրագործական, ելմտական եւ առեւտրական յանձնախումբերն եւս մօտ ատենէն կը վերջացնեն իրենց քննութիւնները եւ կը բանաձեւեն իրենց վերջնական առաջարկները, իբրեւ օրէնքին մէջ մտնելիք փոփոխութիւն: Առողջապահական յանձնախումբին քննութիւնը յանգած է հետեւեալ գլխաւոր եզրակացութիւններուն:

Առեւտուրի եւ ճարտարուեստի մէջ

Ցարեկան 4500 ֆրանք շահող վարձուորները պիտի վճարեն օրական 0,50 ֆր. շաբաթը 3 ֆր. եւ 12 ֆր. ամիսը:

4500էն վեր եւ 9800էն վար այսինքն օրական 15-32 ֆր. շահողները պիտի վճարեն 1 ֆր. օրական, 6 շաբաթը, 24 ամիսը, 288 տարին: Ցարեկան 9800էն այսինքն օրական 32էն վեր շահողները պիտի վճարեն օրական 1,50, շաբաթը 9, ամիսը 36, տարին 432 ֆր.:

Վարձուորներու դասակարգումը

Ի՞նչ դասերու պիտի վերածուին վարձուորները համաձայն իրենց ստացած վարձքին: Այս հոգը կ'իյնայ ո՛չ թէ գործատէրներու, այլ, ապահովագրական սպասարկութեան վրայ:

Այս վերջինը գործատէրէն պիտի ստանայ իր գործաւորներուն ցանկը, որոնց անունին դէմ նշանակուած պիտի ըլլայ իրենց ստացած վարձքին քանակը, որուն համաձայն, պիտի որոշուի գործաւորներու ապահովագրական բաժնեվճարի չափը:

Անկարութիւն եւ բժշկական դարման

Սկիզբի չորս տարիներուն, անկարութեան թոշակ չպիտի սահմանուի որեւէ կերպով, ապահովագրութեան սնտուկին կողմէ, այլ միայն անկարներուն պիտի յատկացուի մասնաւոր նպաստներ: 1935էն սկսեալ միայն պիտի բանի անկարութեան թոշակը:

Գալով հիւանդութեանց պարագային, ապահովագրութեանց օրէնքին յատուկ տրամադրութիւններուն մէջ փոխուած բան չկայ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ
ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Ռոնի»ի մասնաճիւղը մրցում մը ունեցաւ այս կիրակի, Վիլժուպլի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ, տեղական խումբին հետ: Հակառակ իր տկար կազմին, Ռոնիի մարզիկները մեծ առաւելութիւն ցոյց տուին, եւ ապացուցին հայ մարզական ոգին: Խաղը վերջացաւ 0—0:

*** Կէսօրէ վերջ 10 հազար երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեան, «Սթատ Պիւֆալօ»ի մէջ տեղի ունեցան Paris—Romeի միջազգային մրցումները: Փարիզ, որ խառն կազմով կը խաղար A. S. Romeի իտալական խումբին դէմ, այս տարի գոնէ մտադրած էր յաղթել անոր, անցեալ տարուան 5—0 պարտութեան վրէժը առնելու համար: Հանդիսականները՝ մեծ մասով Իտալացիներ, մարզիկներ, եւ ֆրանսական սովորական խաղասէրներ, այսօր տեսան թէ՝ ի՞նչ է ֆութպոլը, եւ թէ ի՞նչպէս պէտք է խաղալ զայն: Սկիզբէն իսկ երկու կողմերուն ուժերն ալ հաւասար էին, և կիսախաղը աւարտեց 2—2: Փակումը հասած՝ Փարիզ 5ով կը յաղթէր: Հակառակ Իտալացիներուն բուռն ճիգին, խաղը վերջացաւ, Փարիզ 5, Հռոմ 4:

Հ. Պազիրկեանեան

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.
ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

— Ձերբակալե՞լ մեզ… ի՞նչ պատճառաւ:

— Գողութեան…

— Կատա՞կ կ'ընէք, բացականչեց Սէլէստէն. ոչ պարոնը եւ ոչ ալ ես գող ենք:

Ոստիկանը բնաւ չյուզուեցաւ այս ուժգին բողոքէն:

— Ամբաստանութիւնը բացորոշ ըսաւ. ինծի չի պատկանիր այդ մասին վիճաբանիլ: Պէտք եղած ցատրութիւնը կուտաք պարոն դատաւորին: Համեցէք հետեւիլ ինծ:

— Բայց պարոն, ոստիկանապետ:

Ոստիկանը համբերելու տրամադրութիւն ցոյց չէր տար թերեւս վախնալով Սէլէստէնի բուռն շարժումներէն, գրպանէն ելեկտրական ատրճանակ մը հանեց եւ կրակեց: Սէլէստէն պոռաց զաւէն եւ բազկաթոռին վրայ իյնալով,

— Ա՛հ պարոն… հեծեց:

Ռընէ ուզեց փութալ Սէլէստէնի օգնութեան, բայց ոստիկանը հրամայեց չշարժիլ:

— Մի՛ վախնաք, ըսաւ, եղածը բան մը չէ. պարզապէս մնասելու անկարող վիճակի մէջ դրի զինքը:

— Բայց ցաւցուցիք, գոչեց Սէլէստէն:

— Պատրաստ եմ վերսկսելու, զօրացնելով չափը, եթէ անսաստէք: Կը կրկնեմ թէ վիճաբանելու եկած չեմ. վերջին անգամ կը հրամայեմ հետեւիլ ինձ:

Այդչափ բազմազբաղ եւ խիստ մարդու մը հետ խաղալ չէր ըլլար: Ռընէ եւ Սէլէստէն մտան անմիջապէս դրան առջեւ սպասող ոստիկանական օդակառքին մէջ եւ քանի մը վայրկեան վերջը, առանց բառ մը փոխանակելու ներկայացան այդ թաղամասի դատաւորին:

Դատաւորը խոժոռ կերպարանքով մէկն էր, թառած բարձր սեղանի մը ետեւ, խիստ ակնարկ մը նետեց ամբաստանեալներուն վրայ:

— Ուրեմն մեռած չե՞ն, հարցուց ոստիկանին:

— Ոչ, Ձերդ արժանապատուութիւն, պատասխանեց միւսը:

Այս խօսքը, որ երկրորդ անգամ ըլլալով կ'արտասանուէր, կը ջղայնացնէր Սէլէստէնը, բայց ինք եկած էր պատասխանելու եւ ոչ թէ հարցումներ տալու:

Դատաւորը սկսաւ հարցաքննութիւնը. քրքրեց պարութայ մը եւ հարցուց:

— Ո՞վ է Ռընէ լա Ցայեադ:

— Ես եմ, պարոն, ըսաւ Ռընէ:

— Իսկ դո՞ւք Սէլէստէն Մարկիզօ.

— Այո՛, ձեր ծառան, պատասխանեց սպասաւորը:

— Օրէնքի անունով կը ձերբակալեմ ձեզ:

— Կարելի՞ է արդեօք վերջապէս գիտնալ թէ ի՞նչ պատճառաւ, հարցուց Ռընէ:

— Որեւէ պատճառ չկայ որ պահեմ ձեզմէ, ըսաւ դատաւորը, սառն հեգնութեամբ մը: Դուք կ'ամբաստանուիք թէ երէկ ձեր դրացի օրիորդ Սպանդրուրրիներէն գողցած էք փորձի յատկացուած ճագար մը:

— Ի՞նչ կը նշանակէ փորձի յատկացուած ճագար:

— Ճագար մը որուն ներարկուած էր դեղին ջերմ, նոր շիճուկ մը փորձելու համար:

Ռընէ լա Ցայեադ դեղնեցաւ, իսկ Սէլէստէն խուլ բացագանչութիւն մը արձակեց:

— Դեղին ջե՜րմ…:

— Բախտաւոր էք որ Մեծ Մաքրանոցի պատուաստները ամենազօրիր տեսակէ են, այլապէս այդ կենդանիին դպչելով իսկ անպայման պիտի հիւանդանայիք:

— Ի՞նչ պիտի ըսէր, խորհեցաւ Ռընէ, եթէ գիտնար թէ կերած ենք ճագարը… բայց Օրիորդ Անի՞ ինչ վիճակի մէջ է արդեօք…:

Սէլէստէն գունատած, խղճալի երեւոյթ մը առած էր:

— Ո՛հ, պարոն… փսփսաց արագարար, գէշ բան է այս, կարծեմ թէ ստամոքսս կը ցաւի:

Դատաւորը սեղանին զարկաւ փղոսկրեայ պզտիկ մուրճով մը:

— Լռութիւն… կ'արգիլեմ ձեզ ցած ձայնով իրարու հետ խորհրդակցելէ: Ո՞ւր է ճագարը:

Ռընէ վարանեցաւ, բայց Սէլէստէն պատասխանեց թէ.

— Ճագարը փախաւ:

Դատաւորը յօնքերը պռստեց:

— Ի՞նչպէս թէ փախաւ:

— Այո՛, փախաւ:

— Ո՞ւր, ե՞րբ:

— Մեր պարտէզին մէջ:

— Խնդիրը աւելի եւս կը բարդանայ: Այդ ճագարը կը սպառնայ այժմ ամենուրեք ջերմի մանրէներ ցանել եւ ամբողջ թաղը վարակել: Անհրաժեշտ է առողջապահական շղթայ մը հաստատել, ինչ որ աւելի կը ծանրացնէ ձեր պարագան: Պէտք է ոստիկանապետին տեղեկագրեմ:

Ռընէ անհանգստանալ սկսաւ դէպքերու առած դարձուածքէն:

— Պարոն, սկսաւ:

Սէլէստէն թեւէն քաշեց լռեցնելու համար զայն, դատաւորը արդէն սկսած էր հեռաձայնել:

— Լռեցէ՛ք պարոն, յանձնարարեց ծառան: Եթէ խոստովանինք սոսկալի պիտի ըլլայ:

— Ինչո՞ւ ծածկենք ճշմարտութիւնը:

Երեք մասնագէտներու նոր քննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս նշանակեց այն երեք մասնագէտները, որոնք իրենց կարգին պիտի քննեն Ալմազեանի խանութէն գտնուած նիւթերը: Այդ մասնագէտներն են՝ Գաբրիէլ Պէրթրան՝ Փասթէօրեան հիմնարկութենէն, ուսուցչապետ գիտական համալսարանի եւ անդամ Ընսթիթիւի, որ իբրեւ քիմիագէտ պիտի քննէ Ալմազեանի լուացարանին վրայ գտնուած բամպակի կապոյտ եւ կարմիր հատիկները, ժիւսթէն ժոլի՝ անդամ բժշկական Ակադեմիային եւ հիւսուածաբանութեան ուսուցիչ Քոլէժ տը Ֆրանսի մէջ, որ պիտի քննէ արեան բիծերը. Հանրի Լըքոնթ՝ անդամ Ընսթիթիւի եւ գաղթային բարձրագոյն ժողովի ու փրոֆէսէօր Միւզէոմի: Այս վերջինը Փարիզէն բացակայ ըլլալով, դեռ չէ կրցած տալ իր համաձայնութիւնը:

Մաթիֆաս կրկին լսեց Խայիմ Բոզանեանը, որ կը պնդէր թէ 102,000 ֆրանքի ապրանք տուած է Ալմազեանի, մինչ այս վերջինը կը հաստատէր թէ բնաւ առեւտուր չէ ըրած հրեայ վաճառականին հետ: Մնաց որ Խայիմի դէմ կեղծ սնանկութեան դատ բացած էր Լիոնէն Տրէյֆիւս տունը եւ այդ դատին քննութիւնը կը կատարէ հարցաքննիչ դատաւոր Տորօ: Մաթիֆաս լսեց նաեւ այս վերջինին կողմէ նշանակուած փորձագէտ-հաշուակալը՝ Միշէլ, որ տեղեկագիր մը պատրաստած է խնդրին մասին: Դէմ դէմի բերուեցան Միշէլ, Խայիմ Բոզանեա եւ Ալմազեան: Միշէլ հաստատեց թէ Խայիմ 102,000 ֆր.ի ապրանքը բերել տուած էր Լիոնի Տրէյֆիւս տունէն. սակայն այդ ապրանքին մէկ մասը գտնուած է իր տղուն մօտ: Ալմազեանի փաստաբանը անմիջապէս դիտել տուաւ թէ Բոզանեա բնաւ ապրանք չէ տուած Ալմազեանի, քանի որ խնդրոյ առարկայ ապրանքին մէկ մասը իր տղուն խանութէն կ'ելլէ:

Հարցաքննիչ դատաւորը քանի մը օրէն պիտի տայ իր պատասխանը՝ Ալմազեանի ազատ արձակման խնդրագրին մասին:

Երեք հակաֆաշիստներ ձերբակալուած

Վերջերս Պրիւքսէլի մէջ իտալացի ուսանող մը՝ Տի Բոզա մահափորձ կատարած էր Իտալիոյ գահաժառանգին վրայ, որ այդ քաղաքը գացած էր պաշտօնապէս նշանուելու համար Պելճիքայի թագաւորին աղջկան հետ: Տի Բոզա Պրիւքսէլ գացած էր Փարիզէն: Ոստիկանները տի Բոզայի Անկիէնի տունէն գտած էին կարգ մը թուղթեր, որոնք ուշադրութիւնը գրաւեցին Փարիզի Ապահովութեան ընդհ. տնօրէնութեան: Երկար պրպտումներէ յետոյ, ոստիկանութիւնը առջի օր ձերբակալեց երեք իտալացիներ, երեքն ալ կարեւոր դէմքեր, ու պայթուցիկ նիւթեր գրաւեց անոնց բնակարանէն: Ձերբակալուածներն են՝ Ալպէրթօ Թարքիանի, նախկին խմբագիր «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա»յի, Ճոզէփփէ Սարտէլլի, նախկին երեսփոխան եւ Ալպէրթօ Ջիանքա, նախկին խմբագիր «Մէսաճէրօ»ի: Ջիանքա և Սարտէլլի կը բնակէին Սքուար Փոր-Րուայեալ՝ յարկաբաժինի մը մէջ եւ հոն է որ գտնուեցան պայթուցիկ նիւթերը:

Երեք դաւադիրներուն հետ յարաբերութեան մէջ էր Պրիւքսէլէն Փրոֆ. Պէնէրի: Այս կազմակերպութեան նպատակն էր յունուար 15ին մահափորձ կատարել Ժընեւի մէջ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի իտալական պատուիրակութեան վրայ:

Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը

Օրուան քաղաքական կարեւոր հարցերէն է Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը, որուն բացումը պիտի կատարուի ամսոյս 13ին: Ամիսներէ ի վեր ծովային մեծ պետութեանց միջեւ նախապատրաստական բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան՝ օրակարգի գլխաւոր հարցերուն շուրջ սկզբունքային համաձայնութիւն գոյացնելու համար: Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի միջեւ որոշ համաձայնութիւններ գոյացած են: Ֆրանսա եւ Իտալիա ունին փոքրիկ վէճ մը:

Ամէնէն կարեւոր հարցն է «Միջերկրականեան Լոքառնօ»յի կազմութիւնը, որուն մասին շատ կը խօսուի վերջերս: Իտալիա կը պահանջէ որ Միջերկրականի իր նաւատորմը ֆրանսականին հաւասար ուժ ունենայ: Ֆրանսա կ'առարկէ որ իր հեռաւոր գաղթավայրերուն հետ կապ հաստատելու համար զօրաւոր նաւատորմի պէտք ունի, սակայն սկզբունքով հակառակ չէ որ Իտալիա նաւային հաւասարութիւն ունենայ իրեն հետ:

Սպանիա թէեւ չէ հրաւիրուած Լոնտոնի խորհրդաժողովին, սակայն իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ եւ իբրեւ միջերկրականեան կարեւոր պետութիւն մը, իր կարծիքը պիտի յայտնէ ի վերջոյ «Միջերկրականեան Լոքառնօ»յին մասին:

Սուզանաւերու, օժանդակ նաւերու եւ այլ հարցերու մասին որոշ վէճեր կան զանազան պետութեանց միջեւ: Լոնտոնի խորհրդաժողովը բաւական ճիգ պիտի թափէ դժուարութիւնները հարթելու համար:

Մակեդոնացի կիներու դաւը

Սերպ պահակներ պուլկար սահմանագլուխին վրայ Պէրովոյի մօտ ձերբակալեցին երկու պուլկար կիներ, որոնք խոստովանեցան թէ ծրագրած էին սպաննել 6րդ շրջանի հրամանատար գնդապետ Միլոսէվիչը: Այս կիները կը գործէին մակեդոնացի յեղափոխականներու հաշուոյն:

72 մանուկներ այրած

Կաղանդի առթիւ Կլասկոյի (Անգլիոյ) մօտ Փէյսլի քաղաքը մէկ սինէմային մէջ ներկայացում կը տրուէր աղքատ մանուկներուն, երեքշաբթի կէսօրէ վերջ: 3-400 երկսեռ մանուկներ ուրախ զուարթ կը հետեւէին ներկայացման զանազան դրուագներուն, երբ յանկարծ մեքենավարի խցիկէն բոցեր ժայթքեցան, միաժամանակ կծու մուխ մը լեցուց սրահը: Ընդհ. խուճապ առաջ եկաւ: Դուռները խորտակուեցան եւ մանուկները դուրս խուժեցին, սակայն շատեր այրող երիզներու արտադրած կազէն թունաւորուած գետին ինկան՝ այսպէս արգիլելով միւս մանուկներու փախուստը:

Անմիջապէս հասան հրշէջներ, ոստիկաններ եւ բժիշկ կիներ: Սակայն արդէն 72 դիակներ եւ 150 ծանր վիրաւորներ կը պառկէին սրահին մէջ եւ դուռներուն առջեւ:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՃԱԲ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ — 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ԼԻՈՆ.— Առտուան ժամը 9ին Գրադարանի սրահը: Կը խօսին ընկերներ Ա. Հիւս. Նիւթ՝ «Միջազգայնութիւնը», եւ Բ. Աղաբէկեան՝ Նիւթ՝ «Ազգ. ընկերվարութիւնը:»

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. Կը խօսի Գ. Յովհաննէսեան: Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ անկախութեան կը ձգտինք:»

ՌԸՆԱԺ.— Ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Մելքոնեան: Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգային վերածնութիւնը:»

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Առտուան ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ Ընկ. Արամ Գառօնէ: Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգ. վերածնութիւնը»:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ Ընկ. Արամ Գառօնէ: Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգ. վերածնութիւնը»:

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.45ԻՆ
3րդ Թաղապետարանի սրահը, Rue Duguesclin
Կը խօսի՝ Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ
Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն
Կը ներկայացուի՝ ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)
ղեկավարութեամբ դեր. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի — Մուտքը ազատ է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Chalet Edouardի մէջ, 31 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan
Կը ներկայացուի՝ ԼԱԼԿԱՆ ԾԱՌԱՆ, ԽԱԲՈՒԱԾ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ԾՈՎՈՒ ՋՕՀԵՐԸ

Կը մասնակցին՝ դերասանուհի Տիկ. Գ. Փափազեան և Պ. Ե. Գրիգորեան Արեւելեան եւ եւրոպ. պարեր եւ նուագախումբ: Ճոխ պիւֆէ:
Մէթրօ՝ Պոլիվար, Թրամ. 26 — Մուտք 6 ֆրանք
ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին Պ. Լ. Եարտըմեանի, 1bis Passage Kuszner Paris (19e) եւ Պէլվիլի նպարավաճառներուն մօտ:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Au Brebant Marseillais, 146 Ave. des Chartreux

Ժամը 9—11 եւրոպական եւ հայկական պարեր առանձին սրահներու մէջ, 11—12 երեկոյթ, 1—3 կաղանդ պապա եւ նուէրներու բաշխում, 2—5 պար: Երկու նուագախումբ: Պարի մրցումի մէջ շահողը կը ստանայ 12 լուսանկար (carte-postale) Yeno լուսանկարչատան կողմէ: Grand Orchestre Mathieu Domy:

Հաղորդակցութիւն.— Առնել թիւ 1, 4, 5, 11, 41, 48, 53, 71 եւ 72 հանրակառքերը եւ իջնել կամուրջէն վերջ առաջին կայարանը:

ՕՐ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԻՍԻՍԵԱՆ
ԵՒ
ՍԱՐԳԻՍ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Պոլիս 1 Յունուար 1930 Փարիզ

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ
ԵՒ
ՆՈՒՊԱՐ ԳԱԶԱՋԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Կ. Պոլիս — Տէսին (Ֆրանսա)
1 Յունուար 1930

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ բեկորներուն ի նպաստ Պ. Պ. Յ. Փափազեանի եւ Յ. Մարտիրոսեանի ձեռքով կատարուած հանգանակութեան ցանկը.—

Յ. Փափազեան՝ 100 ֆր., Յ. Մարտիրոսեան, Տ. Եղնոյեան, Պ. Ղուկասեան, Ս. Սահակեան, Ս. Սահակեան եղբարք՝ 50ական, Ս. Պաղտոյեան, Տէր եւ Տիկ. Ոսկերիչեան՝ 25ական, Ծանօթ Ֆրանսացիներ՝ 23, Տ. Առաքելեան 20, Ա. Սիրունեան, Տիկ. Ս. Պօղոսեան՝ 10ական, Յ. Աբրահամեան՝ 5, Րէիզեան, Ա. Սիսլեան, Հ. Էքսէրճեան, Կ. Աճէմեան, Հ. Էսաճանեան՝ 10ական, Յ. Խաչատուրեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Փէթրի Հօլասեան, Ք. Նատիրեան՝ 20ական, Ոմն՝ 15, Պ. Գըլըճեան, Յ. Գէորգեան, Գուլումճեան 5ական, Ս. Յարութիւնեան՝ 3, Հ. Փամպուքեան, Ե. Նարինեան՝ 20ական, Մարտիկ, Պ. Գալֆաեան, Տիկ. Նշանեան, Հ. Աղլաղեան, Ի. Տէօվլէթեան, Յ. Ավավեան՝ 10ական, Պ. Էքսէրճեան, Խաչիկ Առաքելեան, Փոքրիկն Յ. Էսաճանեան, Յ. Թորոսեան, Ոսկերիչեան, Հ. Ոսկերիչեան՝ 5ական: Գումար 761 ֆր.:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի բացառիկ ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Rue Monsieur le Prince, Floria ճաշարանի վերնայարկը: Ներկայ կ'ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

Անիէռի մէջ կազմուելիք նոր խումբին արձանագրուած ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ:

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովըայսօրՈւրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, իսկ վիճաբանական ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին: Ներկայանալ անդամատետրով:

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, միութեան գրադարանընթերցասրահին մէջ: Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Տէսինի կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին քաֆէ Ժարտէնի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու:

Վիլէօրպանի (Լիոն) Արամ խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 7.30ին 24 Rue d'Alsace: Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Յովհաննէսեան: Կը հրաւիրուին քոյր խումբերու ընկերները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի երկսեռ երիտասարդաց միութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 20 Ave. de Ville d'Avray. Կարեւոր օրակարգ. կը հրաւիրուին նաեւ Միութեան անդամագրուիլ փափաքողները:

Հ. Մ. Ը. Մ. Իթալիի մասնաճիւղի մայր դիւանը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ անդամակցիլ փափաքող երիտասարդները, ընդհ. ժողովին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի եւ նոր վարչութեան վերընտրութիւն 111 Ave. d'Italie Paris (13).

Լիոնի Փէրչէնճ (Խարբերդ) գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 467, 420, 252, 43, 480, 90: Դիմել՝ շահող թիւերով Յարութիւն Թաթոեանի, 138 Rue Garibaldi, Lyon (Rhône).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. ST. PHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

4 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1152

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՒՐԻԱ ՀԱՍԱԾ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐԷԴ 150 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ԵՆ ԱՐԴԷՆ. Ո՞Ր ՕՐՈՒԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՍ...

ՎՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉԵՒ ԱՌՈՒՆ ՋՈՒՐ ԳԱՅ...

կը Թուի թէ տակաւին չենք ըմբռներ ինչ որ տեղի կ'ու-յ Սուրիոյ սահմանին վրայ եւ Հալէպ քաղաքին մէջ:

Հազարաւոր աքսորականներ խռնուած իրարու վրայ, մերկ նօթի, ենթակայ՝ համաճարակներու: Տասնըհինգ տարի սարսափի տակ անբանացած թշուառներ, որ յանկարծ կը ուրին ազատ երկիր մը, թշնամին այս անգամ «եաթաղան»ի արէն խարազանը շարժման մէջ դրած ըլլալով:

Ուրիշ առեն, կը յուզուինք ո և է «տնանկ եւ աղքատ»ի րեւոյթէն, արցունքէն կամ աղաչանքներէն: կը Թուի թէ , շատ հեռու ըլլալով, ջուրի ձայն կուգան Անատօլուէն ած 2—3000 բեկորներու չարչարանքները, կիներուն ողբ ոծը եւ մանուկներուն լեղապատառ կանչերը: Նոյնիսկ հա-արականերն ու մահուան դէպքերը: (Չէ՞ որ 150 հոգի մեռած րդէն, քանի մը օրուան մէջ...):

Եր ամէնէն ազնուապետական և դանդաղաշարժ հաստատու-նը, Բարեգործականը, սթափեցաւ, վերջապէս, եւ հանգա-ութեան ձեռնարկած է կեդր. Յանձնախումբի մը միջոցաւ, բոլոր հոսանքներն ալ ներկայացուցիչ ունին, բացի Երե-ցիներէն: (Հազարաւոր անօթիներ եւ հիւանդներ փրկելու ՞ր ալ սկզբունքի խնդիր, հէ՛յ կարմրուկ աքլորներ...):

Ջօջերը զանազան գումարներ տրամադրած են արդէն, հա-այն իրենց տարեկան հաշիւներուն: Եւ առաջին ցանկը ցոյց կուտայ 42,000 ֆրանքի գումար մը, որուն տաս-ատիկը մէկ հոգի կրնար ստորագրել, տարբեր պարագա-ւ մէջ: Իսկ հռչակաւոր կրեսոսը, Գալուստ Կիւլպէնկեան, իայ դեռ անտարբեր, անշուշտ սպասելով որ քարիւղի հո-բացուին Անատօլուէն փախած թշուառներու ոտքերուն : Եւ կամ, քարիւղի վերածուին հալածական որբեւայրի-ու եւ որբերու արցունքները..,

Իսկ ի՞նչ կ'ընէ բուն ժողովուրդը,— այն որ միշտ առաջին անշանը կուտար այսպիսի պարագաներու մէջ: Այն որ երէկ անցաւ միեւնոյն ճամբաներէն — Հասիճէ, Րաս-իւլ-, Գամըշլը, Նիսիպին: Ի՞նչ պէքը անկարեւոր է, թէ հայերէն երը կորսնցուցեր են իրենց արժէքը: Կամ արդեօք այս ովուրդը հարուստ էր Շիրակի եւ Ֆիլիպէի աղէտներուն ին, եւ աղքատացա՞ւ անկէ ի վեր:

Ընդհականակն: Գործազրկութեան տագնապ կար Շիրակի րուն, իսկ հիմա, թէ գործերը առատ են, եւ թէ մարդիկը նի չէն:

Մէկ պատճառը տիրող դանդաղաշարժութեան, ապահո-ար այն է որ, նորագոյն ողբերգութիւնը հանդիպեցաւ տօ-ան օրերուն, եւ ամէն մարդ քիչ մը մանր կը հաշուէ իր յաւրիկ ծախքերը:

Ուրիշ պատճառ մը՝ անշուշտ լուրերու պակասն է: Շատ-ները տակաւին լրիւ գաղափար չունին ամբողջ անցուդար-մասին: կը կարծեն թէ Անատօլուէն 50-100 խեղճեր իյեր Հալէպի առաջնորդարանը, եւ նպաստ կ'ուզեն:

Այս տեսակէտէն ծանր մեղքի տակ են Հալէպի թղթակից-ը, որոնք պարտք չեն սեպեր օրը օրին գրի առնել իրենց քին առջեւ պարզուած ահռելի ողբերգութիւնը: Չեն պատ- թէ ինչպէս կը հալի հրաշքով ազատած բազմութիւն մը: շուշտ կը սպասեն որ եւրոպական կամ արաբական թեր-րը գրեն, եւ մենք թարգմանենք: Այս անհոգութեան ուրիշ կ պատկերը կը ներկայացնեն Հալէպի եւ Պէյրութի թեր-րը, որոնք փոխանակ լայնօրէն հետեւելու ամբողջ անցու-րձին, պատահական լուրեր կուտան: Տեսակ մը «ի միջի ւոց»: Իբրեւ թէ ուրիշ աշխարհի մը հետ կապ ունենային ածները եւ իրենք ալ պարզ արձագանգներ:

Սրտաբաց մէջտեղ կը դնենք այս բոլոր վրիպումները, իբրև եւոյթ:

Բայց ատոնք չեն արդարացներ Սուրիայէն դուրս տիրող հոգութիւնն ու դանդաղկոտութիւնը: Ամէն մէկ «եավաշ-վաշ» տասը գերեզման կը բանայ, առանց հացի եւ ապուրի ելով չափահասներ, առանց կաթի՝ հարիւրաւոր մանուկներ և առանց հագուստի ու վերմակի՝ բոլորը մէկ: Երբ ուշ կանուխ իտի տանք, ինչո՞ւ չտանք առաջին ժամուն: Յիշեցնե՞նք քան պերճիմաստ առածը— մինչեւ առուն ջուր գայ, գոր-ին աչքը դուրս կուգայ:

Եթէ միւս բոլոր գաղութները թմրած ըլլան, ֆրանսականը եւ է պատրուակ չի կրնար ունենալ տնտնալու, իբրեւ թարմ բաղդատաբար չէն: Պալքաններուն կարելի է աչք գոցել, նյց ոչ Ամերիկային կամ Եգիպտոսին:

Մենք յոռետես չենք, բայց այս բոլոր դիտողութիւնները ինենք յատկապէս ուշադրութիւն հրաւիրելու համար դէպքի վրայ որ բացառիկ հանգամանք ունի: Անատօլուի բեկոր-րուն տեղահանութեան խնդիրըշատ մը տեսակէտներով աւելի նրակշիռ է քան Շիրակի կամ Ֆիլիպէի աղէտը, և հետեւաբար պահանջէ արագ եւ գործօն աշխատանք: Այս դէպքը եւ ծանր փորձ մըն է մեր ազգային գիտակցութեան հա-ր: Իսկ իրարու դէմ նիզակ ճօճելով, կամ քէն կապելով չէ պիտի ապացուցանենք մեր պարտաճանաչութիւնը:

Թշնամին հովին յանձնեց մեզ դիւային քրքիջով մը, պատ-ստ՝ կոխկրտելով անցնելու: Իսկ մենք ոտքի ենք նորէն:

Ահա նոյն ճամբուն վրայ կը նետէ Անատօլուի վերջին ացորդներն ալ: Ձեռք ձեռքի տանք, որպէս զի առնենք ալ քի կանգնին, փոխանակ տրորուելու և անիծելու մեզ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՐ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

«Յուսաբեր» կրկին պարզե-լով Անատոլուէն քշուած բեկոր-ներուն թշուառութիւնը, կը զար-մանայ որ Եգիպտոսը անգործ կը մնայ տակաւին (23 դեկտ.).

— «Եգիպտահայ գաղութը, որ ամէն պարտականութիւն — ու նաեւ ամէն հնարաւորութիւն — ունի իր առաւելագոյն աջակ-ցութիւնը բերելու աղէտուած ազգակիցներուն, կը շարունակէ քար անտարբերութեամբ դիտել համայնքի ծոցին մէջ ծաւալած ազգային ծանրագոյն չարիքը: Եւ այսպէս ճիշդ այն պահուն, երբ դաշնակցութիւնը դարձեալ իր ձեռքերը դէպի վեր ցցած, անձնատուր եղած է հակառա-կորդին, յօժարակամ պատրաս-տակամութիւն յայտնելով անոր՝ իր կարելի աջակցութիւնը բերել պատուհասուած բազմութեանց տառապանքները գէթ չափով մը մեղմելու համար:

Ճանչնալով մեր ժողովուրդը եւ ծանօթ ըլլալով անոր զգա-ցումներուն, անվերապահօրէն կը յայտարարենք, թէ մեր գա-ղութը ցարդ լուռ մնաց ոչ անոր համար՝ որ չուզեց արձագանգել Հալէպէն եկած եղբայրական կո-չին, այլ լուռ մնաց անոր հա-մար՝ որ իր վարիչները չուզեցին իրենց պարտականութիւնը կա-տարել այդ կոչին հանդէպ:

Լեռ չէ, պարոններ, որ պիտի շարժենք իր տեղէն: Ու բնաւ հեքեաթ չէ, ինչ որ կը գրենք: Իրապէս վերապրող բեկորներէն շուրջ 1000 հոգի բռնութեան տակ ձգած են Թրքական գեհենը եւ մերկ ու անպատսպար վիճակի մէջ խռնուած Հալէպ եւ սահմա-նամերձ վայրերը: կը գրեն, որ հազարը պիտի բարձրանայ 4000ի եւ այս գալիք 3000ը, բնաւանտա-րակոյս, արդէն Հալէպ եկած հազարի անմխիթար վիճակը պիտի ունենայ: Թուրքիան որոշած է թէ՛ Թուրքը Թրքացնել եւ թէ անոր երկիրը: Գոհ մնանք, որ ողջ վիճակի մէջ այդ գեհենէն գոնէ 4000 ազգակիցներ կ'ունե-նանք: Ասոնք բոլորը հայ ժողո-վուրդի զաւակներ են, պատուա-խնդիր, շնորհունակ եւ սիրահար աշխատանքի: Փոքրիկ աջակցու-թիւն մը իրենց, սկզբնական շր-ջանին զոյգ մը զգեստ, կտոր մը հաց եւ պատսպարանքի համեստ անկիւն մը, — եւ արդէն իրենք իրենց, յաճախ առանց մինչեւ իսկ մեր լուրջ ու հիմնական օգ-նութեան, պիտի տեղաւորուին, աշխատանք պիտի ստեղծեն եւ իրենց ապրուստը ապահովեն:

Մեզմէ խնդրուածը — թել մըն է իւրաքանչիւրէն:

Ժողովուրդը կ'ուզէ՛ տալ, թող «ընտրեալները» բարի ըլլան գալ եւ առնել:»

ԱՆԴՐԷԱՍ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

«Յուսաբեր»էն ցաւով կ'իմա-նանք մահը երէց ընկերոջ մը, Անդրէաս Տէր Անդրէասեանի, որ բոլորին ծանօթ էր մտերմական բառով մը, «Պապա»:

Կանուխէն արձանագրուած դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, «Պապա»ն Եգիպտոսի մէջ ե-ռանդով կը մասնակցէր կու-սակցական եւ հանրային կեան-քին, կը վազէր, կը յոգնէր հա-կառակ իր տարիքին: Քանի մը տարի առաջ Փարիզ եկաւ, իր զաւակները տեսնելու, եւ անց-եալ տարի վերադարձաւ Եգիպ-տոս, միշտ հաւատալից:

Մահը տեղի ունեցած է Գա-հիրէի մէջ, դեկտ. 24ին գիշերը, յանկարծակի: 65ը անց էր:

Մեր վշտակցութիւնը իր զա-ւակներուն եւ պարագաներուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ Հայերուն երթեւեկի ազատութիւնը

«Ազգամ» դեկտ. 28ի թիւին մէջ կը հրատարակէ Էնկիւրիի իր թղթակիցին հետեւեալ հեռագիրը՝ «Բոլոր հայրենակիցները ազատօրէն պիտի ճամբորդեն» խորագրին տակ.—

Ներքին գործավարութիւնը մտադիր է, նոր պահանջներու եւ փորձառութեանց հիման վրայ, փոփոխութիւններ կատարել հայրենակիցներուն եւ օտարահպատակներուն համար երկիր մտնել ելլելու յատուկ երթեւեկի կանոնագիրին մէջ:

Երթեւեկի այս նոր կանոնագիրը պատրաստուելէն վերջ, ճամբորդութեան եւ անցագրի խնդիրներն ու ոչ-Թուրք տարրե-րուն երթալ գալու խնդիրները հիմնական կերպով լուծուած պիտի ըլլան:

Առած ստոյգ տեղեկութիւններուս համաձայն, որոշուած է որ Յոյներն ու Հայերն ալ ճամբորդութեան եւ երկրին մէջ երթեւեկելու խնդրին մէջ Հանրապետութեան հայրենակիցներու իրաւունքէն եւ ազատութենէն կատարելապէս օգտուին եւ այլեւս ենթակայ չըլլան մասնաւոր արտօնութեան ու արձա-նագրութիւններու:

Դեռ վճռապէս յայտնի չէ թէ այս նոր որոշումը ե՞րբ պիտի սկսի գործադրուիլ:

*** Պոլսոյ կուսակալութիւնն ու ոստիկանութիւնը լուր չունին այս կարգադրութենէն:

Պէյրութի վրանաքաղաքը կը պարպուի

«Ազդակ» կը գրէ թէ տեղական կառավարութիւնը հրա-հանգած էր պարպել Պէյրութի վրանաքաղաքին մէկ մասը, մինչեւ վեց ամիս: Եղած դիմումներուն վրայ քաղաքապետու-թիւնը քանի մը ամիս եւս երկարաձգած էր ժամանակամիջոցը: Սակայն հակառակ տրուած ժամանակամիջոցին շատոնց լրա-ցած ըլլալուն, շատեր չեն փոխադրուած եւ կառավարութիւնը ստիպուած բռնի միջոցի դիմած է: Անցած երկու շաբթուան ընթացքին 100է աւելի տուներ փլցուած են: Սկսած են փըլ-ցնել Մարաշցիներու կայանը:

Իսկենտէրունի տեղ Անտիոքը կեդրոն

Անտիոք, Ալեքսանտրէթ, Պէյլան, Գըրըգխան եւայլն Թր-քախօս քաղաքներուն համար ցարդ Ալէքսանտրէթը կառավա-րական կեդրոն ճանչցուած էր: Սակայն կառավարութիւնը նկա-տի առնելով Անտիոքի այլ եւ այլ տեսակէտներով Ալեքսանտրէ-թի վրայ ունեցած առաւելութիւնները, հրահանգ տուած է՝ կառավարական կեդրոնը Անտիոք փոխադրել եւ յետ այսու թղթակցութիւնները կատարել Անտիոքի հետ: Այս մասին առարկութիւններ կ'ըլլան Ալեքսանտրէթի կառավարական շր-ջանակներուն կողմէ:

Սուրիոյ վարչաձեւին շուրջ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ այս օրերս Պէյրութի մէջ, ֆրանսական մարզպան Հանրի Փօնսոյի նախագահութեան տակ պիտի գումարուի խորհրդակցական ժողով մը՝ վերջնապէս որո-շելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի վարչաձեւը եւ նոր սահ-մանադրութիւնը:

Խորհրդաժողովին մասնակցելու համար դէպի Պէյրութ ճամբայ ելած են արդէն մարզպանութեան զանազան գլխաւոր քաղաքներու ներկայացուցիչները: Միւս կողմէ արաբական կուսակցութիւններն ալ կը խորհրդակցին՝ իրենց կողմէ պատ-ուիրակներ ղրկելու համար սոյն ժողովին:

Թերթերու համաձայն, Սուրիա թագաւորութեան պիտի վե-րածուի եւ գահ պիտի բարձրանայ Սուրիոյ նախկին վարչա-պետ Տամատ Ահմէտ Նամի պէյ: Այս վերջինը Փարիզի մէջ պետական մարդոց հետ շփման մէջ գտնուելէ յետոյ, Պէյրութ վերադարձած է և երկարօրէն տեսակցած մարզպան Փօնսոյի հետ:

Անկախութեան շարժումը Հնդկաստանի մէջ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ համահնդկական գործադիր կոմիտէն հրամայած է հնդիկ օրէնսդիր ժողովներու բոլոր ան-դամներուն՝ անմիջապէս տալ իրենց հրաժարականը:

Գործադիր կոմիտէն որոշեց նաեւ հսկայական ցոյց մը կազմակերպել յունուար 26ի կիրակի օրը՝ անկախութիւն պա-հանջելու համար, ըստ համաժողովի ընդունած բանաձեւին:

Շատ յոյս չկայ որ օրէնսդիր մարմիններու անդամները բո-լորն ալ հրաժարին, որովհետեւ դեռ վէճ կայ իրենց միջեւ: Ծայրայեղեանները իրենք ալ միացեալ ճակատ չեն ներկայա-ցներ: Համագումարը փակուելէ առաջ 40 պատգամաւորներ իբրեւ բողոքի նշան ձգեցին սրահը եւ դուրս ելան, որովհետեւ համաձայն չէին կարգ մը վարիչներու իբրեւ «դահլիճ»ի ան-դամ ընտրուելուն:

Աշխատաւորական կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ Մաքտոնըլտի կառավարութիւնը շատ խիստ դիրք պիտի բռնէ Հնդկաստանի անկախութեան շար-ժումին դէմ եւ թոյլ չպիտի տայ որ ծայրայեղ տարրերը խան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Է.

Նուազի յէ Սեքէն	155
Մ. Խաչատուրեան (Նիս)	30
Յակոբ Ջաւուշեան, Սէն Թ'Օպան	20
Յովհ. Պէլէմճեան	10
Գումար	215
Զ. ցանկի գումարը	4009
Գումար	4224

... Խմբագիր,

ՆՈՒԱԶԻ ԼԸ ՍԷՔ,— «Յառաջ»ի մէջ օրը օրին կարդալով Անա-տոլուէն Սուրիա քշուած հայ-րենակիցներու թշուառութեան լուրերը, պարտք սեպեցինք կա-ղանդի աւանդական սեղանէն համեստ բաժին մը հանել ա-նոնց: Ձեզի կ'ուղարկենք 155 ֆրանք, իբրեւ մեր կաղանդչէ-քը.— Ասորեան եղբայրք՝ 40, Յովասափեան ընտանիք՝ 30, Թէրզեան ընտանիք՝ 30, Վահէ Փամպուքճեան՝ 20, Տիրան Փամ-պուքճեան՝ 20, Կարպիս Մի-քայէլեան 10, Տիկ. Հայկանուշ Միքայէլեան 5: (Տես վերը):

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հալէպի գաղթականաց կեդր. յանձնախումբը դիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով.— Ա. Ատենա-պետ՝ Տոքթ. Ա. Ալթունեան, Բ. ատենապետ՝ Գաբրիէլ Վրդ. Գաս-պարեան, ատենադպիր՝ Տոքթ. Յար. Տէր-Ղազարեան, հաշուեքն-նիչ՝ Գր. Ազիզեան:

Հասիճէ եւ Գամըշլը ապաս-տանած տարագրեալները խիստ թշուառութեան մատնուած են եւ փոքրիկներու մէջ ծաղկախ-տի հետեւանքով 100ի մօտ մահեր պատահած ըլլալով, անմիջապէս այդ վայրերը ղրկուեցան Տոքթ. Ա. Պասմաճեան եւ Բարեգործա-կանի պաշտօնեայ Մ. Թէրճանեան ժողովուրդը պատուաստելու եւ նպաստ բաշխելու համար:

Նպաստ կը բաշխուի նաեւ Հալէպի Էսատ փաշայի գաղթա-կայանին մէջ գտնուող կա-ռատեալներուն:

Սուրիոյ սահմանը ապաստա-նող գաղթականներուն մէջ աղե-տաւլի, հարսանիթի եւ ծաղկախ-տի համաճարակ մը սկսած է, որոնց զոհ կ'երթան մեծ թիւով փոքրիկներ:

«Եփրատ» (25 դեկտ.) կը գրէ թէ վերջին շաբթուան ընթաց-քին 200է աւելի նոր գաղթական-ներ հասան, մեծ մասը կարօտ վիճակի մէջ:

Կատարուած դիմումներու նպաստաւոր հետեւանք տալով, ֆրանսական մարզպանութիւնը հրահանգ տուած է սահմանի իշխանութեանց, որպէսզի գաղ-թականներէն չպահանջուի «վիզա»յի գործողութիւն եւ գաղթականները Սուրիա ընդուն-ուին անարգել:

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԿԻՆՆ ՈՒ ԱՂՋԻԿԸ ՍՊԱՆՆԱԾ Է...

Փոն Սէն Թ'էսփրիէն կը գրեն թէ քանի մը օր առաջ իրենց բնակարանին մէջ մեռած գըտ-նուած են Հայու մը՝ Ծերոն Խա-չերեանի կինը Կիւլիզար եւ աղ-ջիկը:

Ոստիկանութիւնը լուր առ-նելով, քննութեան ձեռնարկեց: Բժշկական քննութիւնը հաստա-տեց թէ Կիւլիզար եւ աղջիկը մեռած են 3-4 օր առաջ, հաւա-նաբար թունաւորման հետեւան-քով:

Ծերոն Խաչերեան, 39 տարե-կան աշխատաւոր մը, յիմարի ձեւեր առած էր: Չկրցաւ որեւէ բացատրութիւն տալ ոստիկա-նութեան: Ըսաւ միայն թէ կինն ու աղջիկը մեռած գտած է:

Ոստիկանութիւնը կասկածե-լով որ Ծերոն ինք սպաննած է զանոնք, ձերբակալեց զայն: Քըն-նութիւնները կը շարունակուին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՄԻՆՉ ԳԱՐԱԽԱՆ ԿԸ ՃԱՌԵՐ...

Մ. Քէմալի պարծենկոտութիւնը՝ գերմանական ակնոցով.— գերման թերթի մը սուր հեգնութիւնը Գարախանի եւ խորհրդային իշխանութեան հանդէպ, Անատոլուի նոր տեղահանութեան առթիւ.

Երբ 1927 Հոկտեմբերին Մ. Քէմալ քաղաքական նշանաւոր ճառ մը խօսեցաւ, այնքան ալ մանրամասն եւ առարկայօրէն անդրադարձողներ չեղան մեր մէջ: Նոյնիսկ այսօր մեզի համար երկրորդական ըլլալ կը թուին այդ տեսակ վերլուծումներ, գիտական անաչառ բացատրութիւններ մեր ազգային ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան եւ դրացի ժողովուրդներու քաղաքական քայլերուն մասին: Մեզի համար յաճախ բաւական է մեր զգացումը, մեր ներքին ձայնը եւ անով կը գործենք, կարծելով թէ ճիշդ է: Այս ուղղութիւնը սխալ է անշուշտ, բայց շատ ապացոյցներ կան որ ենթակայական այդ մեր դատումներուն մէջ չենք տարբերիր առարկայօրէն դատողներէն, մանաւանդ երբ խնդիրը մեր իրականութեան եւ մեր դրացիներուն շուրջ է, որովհետեւ տեսակ մը բնազդ կայ, որ մեզ կ'առաջնորդէ:

Ահա Մ. Քէմալի ճառը, որ հինգ օր տեւեց երկու շնդալից մասերով՝ ազատութեան ճամբան մինչեւ 1920 եւ ազգ. յեղափոխութիւնը՝ 1920—27: Ո՞վ չի գիտեր մեր մէջ թէ անիկա գովասանքէ եւ պանծացումէ զատ ուրիշ բան չէ, բայց լսենք օտարները:

Գերմանական Geopolitik անուն քաղաքական ամսագրի նոյեմբերի թիւին մէջ գրադատական մը գրուած է այս ճառին մասին, որ այժմ գրքի ձեւով հրատարակուած եւ գերմաներէնի ալ թարգմանուած է, բռնելով 397 էջ:

Գրքին պարունակութիւնը հետեւեալն է. Թուրք ազատագրական շարժումին կազմակերպութիւնը, ազատութեան կռիւը եւ ազատագրուելէն յետոյ Թուրքիոյ հիմնապէս եւրոպականացումը: Անշուշտ եօթը տարուան գործ մը, որ արեւելքցի դիկտատորի մը անգթութիւնն ու գործելու կամք կը պահանջէր, մեծ հարցականի մը առջեւ կը դնէ մեզ թէ՝ արդեօ՞ք ժողովուրդի բարօրութեան ի նպաստ եղաւ անիկա թէ ո՛չ՝ պատմութիւնն է որ ցոյց պիտի տայ այդ: Սակայն ինչ որ ալ ըլլայ, պէտք է նկատել որ եւրոպական սահմաններու վերագրաւումը անգլիական բարեկամութեան միջոցին կը կատարուէր... ուրեմն այս յաջողութիւնը թրքական զէնքի գործ մը չէ: Նոյնպէս հաւատացեալ իսլամութիւն մըն ալ կայ անշուշտ, որ կը սպասէ եւրոպականացած եւ ուրացող Թուրքիայէն իր վրէժը լուծելու: Թէ ինչ դիրք պիտի քննեն ապագային, Պուլկարիա եւ Յունաստան Թուրքիոյ հանդէպ՝ առնուազն կասկածելի է. մինչ Կ. Պոլը Ռուսիոյ համար շահագրգիռ ըլլալէ չէ դադրած ապահովաբար:

Մ. Քէմալ այս հարցերուն մէջէն ոչ միայն գիտակցաբար կ'անցնի, այլեւ իր խօսքերը յաւակնութիւնաւոր կը դարձնէ, իր գործքը մանրամասն բացատրելով եւ հիմնաւորելով, մինչ հակառակորդներու տեսակէտները խիստ քննադատութեան կ'ենթարկէ. ասոր համար ալ գրքին արժէքը պայմանադրական է: Ան կրնայ տեղեկութիւն տալ թրքական դիկտատուրային եւ իր մեթոտներուն մասին, բայց անոր մէջ կը պակսի պատմական առարկայականութիւնը:

* * *

Անատոլուէն Սուրիա բռնի տարագրուած Հայերու մասին 21 դեկտ. թուակիր «Ֆորվէրց» (գերման ընկերվարականներու կեդրոնական օրկանը, որ կը նշանակէ «Յառաջ»), կը գրէ.

— Ռուսիոյ արտաքին գործավարի փոխանորդ հայազգի Գարախան, երբ այս օրերս, Էնկիւրիի մէջ, իր ցեղակիցներու ոճրագործ փաշաներուն հետ կը փառաբանէ Ռուսիոյ սէրը՝ դէպի քէմալական դիկտատորութիւնը, անդին հազարաւոր Հայեր բռնի կը քշուին Սուրիա: Էնվէրի եւ Թալէաթի յաջորդները երբեւի դժգոհ են որ 1915—16ի մէկ միլիոն Հայերու բնաջնջումէն դեռ այսքան մարդ մնացած է: Եւ որովհետեւ «քաղաքակրթուած են, իրենց իսկ հպատակները դուրս կը քշեն, անոնց վերջին ունեցածն ալ առնելով անշուշտ»:

Յետոյ, խորհրդածելէ վերջ «մաքրագործում»ի քաղաքականութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան, Նանսէնի ծրագրին ձախողման, Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան կատարած եւ չկատարածներու մասին, կը հետեւցնէ.— Գարախան եւ Ռիւշտի, որոնք իրենց ճառերով երկու դրացի պետութիւններու բարեկամութիւնը կը գովեն, կրնային խնայել հայ ժողովուրդին այս նոր դժբախտութիւնը, բայց Քէմալ եւ խորհրդային պետական քաղաքականութիւնը ամէնէն քիչ կը հետաքրքրուի Հայոց ճակատագրով. ընդհակառակն Հայերու ընկճումը, զոր միասին կը կատարեն, երկու պետութիւններու միջեւ իբր մերձեցման միջոց կը ներկայացնէ:

Պ. Յ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԵՐ

ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ ԵՒ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐ 1930Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Եւրոպական ազգերը առիթ չեն փախցներ պանծացնելու գործն ու յիշատակը այն դէմքերուն, որոնք երախտագիտութեան արժանի գործեր կատարած են:

Այս նպատակներով է, որ ութ տարիէ ի վեր «Մասիս» օրացոյցին մէջ կը յիշատակեմ պատմական դէմքերու եւ դէպքերու տարեդարձի թուականները, վառ պահելու համար անոնց յիշատակը: Այսօր «Յառաջ»ի միջոցաւ կը ներկայացնեմ ցանկը 1930ի ընթացքին տօնելի տարեդարձներու, յոբելեաններու, ազգային տօներու եւայլն: Արտասահմանի մեր գաղութներու ազգային մարմինները՝ հայրենակցական, ուսանողական, երիտասարդական, մշակութային Միութիւնները, թերթեր եւ առհասարակ հայ ոգիին եւ զգացումներուն նախանձախնդիր խմբակներն ու անհատները նախաձեռնարկ պիտի ըլլան տօնելու այս ու այն տարեդարձն ու տօնը, որոնք վառ կը պահեն անցեալի յիշատակները եւ հայրենիքի եւ ազգի սէրն ու գաղափարը:

Այդ խաղաղ տօնակատարութիւնները — մանաւանդ արտասահմանի մէջ — իրար քով կը հաւաքեն ցիրուցան հայրենակիցները, որոնք պահ մը հոգեկան թելիչքներով կը վերյիշեն այս ու այն դէպքն ու դէմքը, մարմինն ու հիմնարկութիւնը:

Արդէն ամէն տարի կը տօնուին՝ Վարդանանց, Ապրիլեան Սգատօնը, Մայիս 28ը եւ «Հայ Մշակոյթի Օր»ուան տօները: Իմ ցանկին մէջ կան նաեւ կուսակցական տօներ եւ տարեդարձներ:

Ահա այդ ցանկը.—

1. Սայեաթ Նովայի ծննդեան 215ամեակը՝ 1715-1930 եւ նահատակութեան 135ամեակը՝ 1795-1930:
2. «Պաշտպան Հայրենեաց» «Ներսէս Ե. Աշտարակեցիի ծննդեան 160ամեակը՝ 1770-1930 (վախճանեալ 13 փետր. 1857):
3. Խաչատուր Աբովեանի ծննդեան 125 ամեակը՝ 1805-1930 (անհետացած 2 ապրիլ 1848):
4. Վաղեմի խմբագիր, դաստիարակ եւ գրագէտ Մատթէոս Մամուրեանի ծննդեան 100ամեակը՝ 1830-1930:
5. Արեւելահայ հրապարակագրութեան նահապետ Ստեփաննոս Նազարեանի ծննդեան 120ամեակը 1810-1930 (վախճ. 1879ին):
6. «Նուագող վշտից Հայրենեաց Հայոց» «Խրիմեան Հայրիկ» եւ «Բիւրեղեան Աւարայրի» Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի ծննդեան 110ամեակը՝ 1820 — 1930:
7. Մեծանուն հայ վիպասան եւ հայկական ազատագրութեան գաղափարի ռահվիրաներէն անմահ Րաֆֆիի ծննդեան 95ամեակը 1835-1930 (մեռած 1888 ապրիլ 25):
8. Ազգային երգիչ Գամառ-Քաթիպայի ծննդեան 100ամեակը 1830-1930, Նոյեմբեր 8 - 21 (մեռած 1892 օգոստ.):
9. Արփիար Արփիարեանի ծննդեան 80ամեակը՝ 1850-1930:
10. Գրիգոր Զօհրապի ծննդեան 70ամեակը՝ 1860-1930 եւ նահատակութեան 15ամեակը՝ 1915-1930:
11. Թրքահայոց Ազգային Սահմանադրութեան հռչակման 70 ամեակը՝ 1860 մայիս 24-1930:
12. Հայաստանի ճամբորդ, հայրենախօս բանաստեղծ եւ հայ ազգագրական գրականութեան հիմնադիր Գարեգին Եպիս. Սրուանձտեանցի ծննդեան 90ամեակը՝ 1840 1930 (վախճ. 1892 նոյեմբերին):
13. Բանաստեղծ Սմբատ Շահազիզի ծննդեան 90ամեակը՝ 1840 1930: (Մեռած 1907ին):
14. Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հիմնարկութեան 40ամեակը՝ 1890-1930:
15. Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի հիմնարկութեան 100ամեակը՝ 1830-1930:
16. Թաւրիզի Հայոց «Արամեան» ազգային դպրոցի հիմնարկութեան 100ամեակը՝ 1830-1930:
17. Թաւրիզի Հայոց «Հայկազեան-Թամարեան» ազգային դպրոցի հիմնարկութեան 60ամեակը 1870-1930:
18. Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն Քրիստափոր Միքայէլեանի եղերական մահուան 25ամեակը՝ 1905 մարտ -1930:
19. Կովկասի Հայ-Թրքական ընդհարումներու 25 ամեակը՝ 1905 փետր. 1930:
20. Կարնոյ յեղափոխական մեծ ցոյցին 40ամեակը՝ 1890 յուլիս 1930:
21. Գումգափուի (Պոլիս) մեծ ցոյցին 40ամեակը՝ 1890 յուլիս-1930:
22. Եղիշէ Արքեպ. Դուրեանի ծննդեան 70ամեակը՝ 1860-1930:
23. Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ բանասէր եւ հայկաբան Հ. Արսէն Ղազիկեանի ծննդեան 60ամեակը՝ 1870-1930:
24. Աւետիք Իսահակեանի ծննդեան 55ամեակը՝ 1875 եւ գրական գործունէութեան 40ամեակը՝ 1890-1930:
25. Ազգային բարերար Մկրտիչ Սանասարեանի մահուան 40ամեակը՝ 1890 մայիս 19-1930:
26. Ցայտնի պատմագիր եւ բանասէր Նոր Ջուղայեցի Պրոֆ. Մկրտիչ Էմինի մահուան 40ամեակը՝ 1890 դեկտ. 1930:
27. Աշխարհահռչակ նկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկիի մահուան 30ամեակը՝ 1900-1930:
28. Հրապարակագիր եւ որբախնամ Գրիգոր Ջանշեանի մահուան 30ամեակը՝ 1900-1930:
29. Գիտնական եւ պատմագիր Պրոֆ. Կարապետ Եզեանցի մահուան 25ամեակը՝ 1905 մայիս 31-1930:
30. Գրագէտ Վրթանէս Փափազեանի մահուան 10ամեակը՝ 1920 ապրիլ 1930:
31. Հայաջինջ սարսափներուն եւ հայ մտաւորականութեան, ազգային, քաղաքական, կուսակցական, հոգեւորական դէմքերու նահատակութեան 15ամեակը՝ 1915-1930:
32. Վան-Վասպուրականի, Մուշ-Սասունի, Շապին-Գարահիսարի, Ուրֆայի եւ Մուսա Լեռան, Ֆընտըճաքի հերոսամարտերու եւ ինքնապաշտպանութեան կռիւներու 15ամեակը՝ 1915-1930:
33. Հայկական Լէգէոնի՝ Արարայի մէջ մղած ճակատամարտի 12րդ տարեդարձը՝ 1918 սեպտ. 19-1930:
34. Հայաստանի Փետրուարեան ապստամբութեան 9րդ տարեդարձը՝ 1921 փետր. 1930:
35. Հաճընի և Մարաշի Հայոց հերոսամարտի 10ամեակը՝ 1920 հոկտ. 16—1930:
36. Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի անդամներ Վահան Խորէնիի եւ Արշակ Շիրինեանի նահատակութեան 10ամեակը 1920 1930:

Ահա այն ցուցակը, որով կրնան առաջնորդուիլ բոլոր ազգային մարմիններն ու հիմնարկութիւնները, այս կամ այն տարեդարձը տօնելու համար:

ՄԱՍԻՍ

Հ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

ԵՌԱՆԴՈՒՆ ՃԻԳԵՐ ԵՒ ԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ. Ե. Ո. Մ. Բ. Պատգ. Ժողովին առթիւ, վարչութենէն ճետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղեմ «Յառաջ»ի համար.

Մեր Բ. Պատգ. Ժողովին կը մասնակցէին 19 լիազօր պատգամաւորներ եւ հինգ պարզ անդամներ: Բացումը տեղի ունեցաւ դեկտ. 25ի առտուն: Ներկայ էին Պ. Ս. Վրացեան եւ Պ. Ն. Օհանեան, որոնք գնահատութեան խօսքեր ըսին Միութեանս կատարած գործին «անելիք»ներուն մասին: Մեզի համար հաճելի էր լսել, որ հայ նախկին պետական անձնաւորութիւն մը եւ հայ ժողովուրդին մէկ ներկայացուցիչը, երկուքն ալ, անհրաժեշտութիւն մը կը նկատէին այս Միութեան գոյութիւնը:

Միութեանս անդամներուն թիւը հասած է 500ի: Մեր մասնաճիւղերը կը գտնուին գլխաւոր կեդրոններու մէջ, ինչպէս որ գիւղին պիտի ըլլայ համախմբել նաեւ միւս բոլոր որբերը: Պատգ. Ժողովը հարկ տեսած է, որ մեր մասնաճիւղերուն կարգ մը գործերը այլեւս գաղտնի պահուին, չխանգարուելու համար: Ֆրանսայի որբերուն վիճակին մասին ունինք ուրախ, նոյն ատեն տխուր լուրեր:

Որբեր ունինք, որոնք ագարակային աշխատանքներու մասնագէտ դարձած են: Մեր մէկ ընկերը մեզի կը յայտարարէր թէ կրնայ մինակը մէկ ագարակ վարել: Շատեր նահանգային երկրագործական աշխատութիւններու մրցումներու ընթացքին առաջնութիւն շահած են: Այսպէս, այստեղ կը գտնուի ընկեր մը, որ մէկ վայրկեանի մէջ մէկ քիլօ կաթ կը կթէ եւ այդ մասին վկայագիր ունի: Ուրիշ մը 500 մեղր տարածութիւն, ուղիղ գիծի վրայ, հող կը վարէ մեքենական արօրով (տրակտոր), եւ առաջնութիւն շահած է 35 ֆրանսացի երիտասարդներու մէջ: Ուրիշ ընկերներ ունինք, որոնք մասնագէտ են հաւաբուծութեան, խոզաբուծութեան, ճագարաբուծութեան, խոտամշակութեան, հնձելու եւ կամնելու աշխատանքներուն մէջ: Ոմանք դրամ ալ խնայած են: Նկատելով որ ֆրանսական գաւառներու մէջ արգասաբեր հողեր կան, որոնք աժան են, Միութիւնս ծրագրած է միացնել դրամ ունեցող որբերը, հող գնել եւ կազմել հայ որբերու ագարակ մը, ինչպէս ըրած են Պուլկարներ, Հրեաներ եւ Սպանիացիներ: Այս ձեւով կ'անհետանան կարգ մը վախեր:

Որբերու ամուսնութեան խնդիրը չափազանց կարեւոր է: Աղջիկ քիչ ունինք: Մեր Փոն տ'Օպնայի մասնաճիւղը կը բաղկանայ առաւելապէս որբուհիներէ: Պիտի աշխատինք, որ հայ որբն ու որբուհին միայն իրարմով կազմեն ցանկալի օջախը: Այս մասին դժուար է աւելի տեղեկութիւն տալ ձեզի:

Աղջիկ կը պակսի, որովհետեւ արտասահմանէն Ֆրանսա կը բերուին առաւելապէս մանչեր: Նոյնիսկ 14—15 տարեկան որբեր: Մեր աղմուկին վրայ, Յունաստանէն այլեւս քիչ որբեր կուգան: Սուրիոյ որբերը բացարձակապէս կը մերժեն գալ: Սակայն վերջերս իմացանք, որ Եգիպտոսէն գաղտնի բերուած են խումբ մը որբեր:

Մեր արդար պահանջն է ձայն ունենալ այն մարմիններուն մէջ, որոնք որբերու ճակատագրով կը զբաղին:

Պատգ. Ժողովը յարմար տեսաւ կազմակերպել Սուրիոյ որբերը: Այսուհետեւ մեր աշխատանքներուն ծանրութիւնը հոն պիտի ըլլայ: Այնտեղ եւս ծրագրած ենք համախմբել որբերը գիւղերու մէջ:

Այսպիսի աշխատանքներ դրամ կը պահանջեն: Մենք այդ դրամը ճիգերով միայն պիտի հայթայթենք: Բարեգործականը, որ տարեկան 2000 ֆրանք կուտար մեր մանկապարտէզին, դրժեց իր խոստումը: Եգիպտոսի Հայ Գիւղատնտեսական Ուսանողներու Օգնութեան մարմինը, որ տարեկան 500 ֆրանք խոստացած էր մեզի, դադրեցուց իր օգնութիւնը: Շնորհակալութիւն իրենց: Մենք իրենց դրամներով չէր, որ պիտի յաջողցնէինք մեր գործը: Վալանսի մեր մասնաճիւղին մանկապարտէզը փակուեցաւ վերջերս, որովհետեւ գտնուեցաւ մէկը, որ տար սրահին վարձքը: Եւ սակայն գտնուեցաւ տիկին մը, որ իր քիթին տակ գտնուած մանկապարտէզն ալ ուրացաւ, երբ կոչ եղաւ Բարեգործականին յանձն առնել այդ մանկապարտէզին գոյութեան պահպանումը:

Ծանր եւ դժուարին աշխատանքներ ունինք: Պատգ. Ժողովէն յետոյ մեր յայտարարութիւնը ձեզի կրնայ գաղափար մը տալ մեր գործունէութեան դաշտին մասին: Այդ աշխատանքները յաջողցնելու համար ունինք մեր բեմը, Երկունք: Մեծ յաջողութիւն մըն է մեր օրկանին գոյութիւնը: Դեկտեմբերի թիւը տպած ենք 1245 օրինակ եւ այսպէս պիտի բարձրացնենք 1500ի եւ աւելիի: Մեր ծախքերը թեթեւցնելու համար, որոշեցինք ունենալ մեր գրաշարատունը: Այսուհետեւ Երկունքը պիտի տպուի սեփական գիրով: Ընկեր Փարաւոն Անտոնեան (Լը Փիւիի պատգամաւորը) 5000 ֆր., եւ ընկ. Վարդավառ Կէօվշէնեան (Պուա-Քոլոնպի պատգամաւոր) 2000 ֆր. փոխ տուած են կեդրոնին, գնելու համար անհրաժեշտ տառերը: Ընկեր Յակոբ Միքայէլեան (Փարիզ), երբ կեդրոնը փոխառութիւնը վճարելու անկարելիութեան մէջ գտնուի, յանձն առած է վճարելու բոլորը: Այսպէսով պիտի ունենանք մեր գրաշարատունը, ուր պիտի տպուին մասնաճիւղերու գործերը, գրաշար որբերու կողմէ:

Պէտք է յիշատակել Այրէսի մեր մասնաճիւ[ղին] ... ծունէութիւնը առանձ[ին] ... հետեւ այդ մասնաճիւ[ղին] ... հակալութեան գիր ստ[ացաւ] Պատգ. Ժողովէն:

Այսպէս է որ կը յա[ռաջանայ] մեր Միութիւնը: Երէկ ... մը խմորով շաղուեցին ... բուռնցքի մը չափ մեծ ... կը շաղուենք մեր տաշ[տը]: Թէ ինչո՞ւ կը հաւատա[նք] ... խմորումը աւելի շուտ ... տարուի:

** Շաբաթ երեկո[յեան] ... կոյթին մէջ խօսեցան ... դէօսեան (Վալանս), ... (Մարսէյլ), Տէր Յովհ[աննէսեան] (Փարիզ) և Սէլթիկեան ... Զաքար Տարագճեան, ... Հանտալեան (Պիյանք[ուր]) ... պանտեան (Պէյրութ), ... Նեց Պիլալեան (Ռոման[ս]) ...

Կէս գիշերը հասած ... ներկայացուեցաւ ... սինէմայի ֆիլմը, զոր ... հալ, որբ ընկեր մը, Բա... շիշեան, պիտի դարձնէր ...

Եւ Շահխաթունի փ... բեկոյթը մաղթելով ուժ... որոնք գործնական երիտ[ասարդ]ներ են դարձած, իւրաք[անչիւրը] արհեստ մը ունի եւ հ... ապագային վրայ:

** Երկուշաբթի գիշեր 11ին աւարտեցաւ Պատ[գ. Ժո]ղովը: Պատգամաւորները 11ին ճաշարան իջան եւ ... գինիի շիշերով եւ պտու[ղներով] բեռնաւոր սեղանի մը ... հրաժեշտ առնելու համ[ար] ... բարձէ: Ճառեցին, երգե[ցին], զուարճացան:

Նախագահը ի վերջո[յ հրա]ժեշտ տուաւ ամէնուն.

— Ընկերնե՛ր, հայ [ժողո]վուրդը մեզի տուած է վ... անունը: Դուք արիւնի եւ ... հի կարմիրէն դուրս եկած ... հագնեան բանակն էք: Լ... իշեր, Թերեւս Նափոլէոն ... որ, անգամ մը, իր բանակ[ը] ... տէն անցուցած ժամանա[կ] ... Ան չէր կրնար անցնիլ գ[ետը]: Նափոլէոն կը հարցնէ զին[ուորին] անունը եւ երբ կ'իմանա[յ որ] Նափոլէոն կը կոչուի այ[ս] ճարակ զինուորը, կը հ[րամայէ] կա՛մ անցնիլ գետէն, կա՛մ [փո]խել անունը:

Մեր Բ. Պատգ. Ժողով[ին եւ] Գ. Պատգ. Ժողովին միջեւ գ... գործերու գետն է, որ կը ... Վահանգնեան բանակի [իւրա]քանչիւր անդամ պարտա[ւոր է] կա՛մ անցնելու այդ գետը ... ետ տալու՝ իրեն տրուած ա[նու]նը: Ընկերնե՛ր, անցէք գ[ետը] եւ քալեցէք դէպի ճակ[ատ] ... պայքարի եւ աշխատա[նքի]: «Մնաք բարով» եւ «եր[թաք] բարով»ը կակուղ մարդի[կ] որ կ'ըսէին: Մեր հրաժե[շտի] խօսքն է՝

— Դէպի ճակա՛տ: Մեկնե[նք] հիմա:»

Յ. ԱՆԱՍԵ...

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ՇԻՆԵԼՈՒ ԱՌԱՋ...

Պրուսա-Մուտանիա շոգեկ[առ]քի ընկերութիւնը մօտէն սկսա[ւ] շահագրգռուիլ Պոզիւք-Պրու[սա] երկաթուղիի շինութեամբ: Ըն[կե]րութեան տնօրէններէն մէկը ... րոպայէն այս գործին համար ... կիւրի գացած է, գծին տնօրէն[նե]րէն մէկուն հետ: Ասոնք կառա[վա]րութեան պիտի առաջարկեն ... նոր գիծը իրենց ընկերութիւ[ն]նէ ...

Կ'ըսուի թէ գիծը կառավար[ու]թիւնը պիտի շինէ, եթէ այս գ... մումը չընդունուի:

ՄԱՆԿԱՆԷԶԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Պալըքեսէրի «Մանկանէզ» հանքերը շահագործելու համար դիմում կատարուած էր գերման[ական] ընկերութեան մը կողմէ: Ընկե[րու]թիւնը սկսած է հանքերու հրջակայքը շինութիւններ ընել եւ շուտով պիտի սկսուին շահագործ[ման] աշխատութիւնները:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉԻՉԷՐԻՆ

...սեդովսկի, Փարիզի խորհր[դայ]ին դեսպանատան նախկին ...հրդականը կը շարունակէ ...տմել իր յուշերը, եւ հետեւ... տողերով կը ներկայացնէ ...րինը՝ իբր մարդ եւ իբր դի...ագէտ:

1925 Թուականի ընթացքին, ...ու շաբաթ Մոսկուա կը մնա... ...արտաքին գործավարութեան ...ամագրութեան տակ. ան չէր ...եր որ առեւտրական գործա...ութեան մէջ մտնէի: Այս ...մանակաշրջանին, կրցայ ա... ...մտերմօրէն ճանչնալ ար...քին գործավարութեան գլ...ւոր դերակատարները:

Չիչէրին որ գլուխը կը գտ...էր այս կազմին, մասնաւոր ...ք մը կը գրաւէր: Ազնուա... ծագումով, ազգականական ...պերով կապուած Կուզզէն...սկի կոմսերուն, ցարական ...անագէտ, 1917ի յեղափո...թենէն շատ առաջ թողած էր ...անագիտական ծառայութիւ...մտնելու համար ռուս սոց...ոկրատներուն մէջ: Չկրցաւ ...նց մէջ այնքան նշանակելի ...նալ, որովհետեւ իր խառ...ածքը իրեն թոյլ չէր տար ...տարել քաղաքական աշխա...նք, այլ աւելի գրասենեակի ...ւմնասիրութիւններ: Շուքի ...կը մնար, եւ իր գործունէու...նը կը սահմանափակէր իր ...ցստներով հասնելու կուսակ...թեան սնտուկին: Դէպքերու ...նանքն ուզած էր որ Ռուսիոյ ...րոնի իր հողերուն մէջ աշ...տող գիւղացիներու քրտին... վճարուի արտասահմանի ...եւափոխականներուն քարոզ...ական ծախքերը:

...Իսկ ինքը Չիչէրին, կ'ապ...շատ համեստ, օգնելով բո...անոնց որ իրեն կը դիմէին: ...ջրունքով մարդասէր է. եւ ...տաքին գործավարութեան ...պահակութիւն ընող կար...բանակայինները շատ բան ...տեն այդ մասին, որովհետեւ, ...նց մէջ չկայ մէկը որ ար...քին գործավարէն դրամ ա...ծ չըլլայ:

Գործավարութեան մէջ Չիչէ... որեւէ դեր չէ կատարած, ...ակցութեան անդամատետ... օժտուած պաշտօնատար մըն ...Իր ազնուապետական ծագ...ն արատը միշտ կը ճնշէր իր ...այ եւ զայն դողի կը մատնէր ...րոնական կոմիտէին առջեւ, ...միշտ զայն նկատած է իբրեւ ...ձագէտ, քան թէ կուսակցու...ան անդամ մը:

Բոլշեւիկեան շարքերու մէջ ...ր մասնակցութիւնը հաշուի ...ուեցաւ 1918էն սկսեալ, մինչ... հարիւրաւոր ստահակներ ...նք մասնակցած էին 1905ի ...Ներուն, նկատուեցան բոլշե...ներ, որոնք արդէն 20 տար...ուան կուսակցական կեանք ունէին:

Չիչէրին զարհուրելի կերպով կը վախնար ո՛չ միայն Լէնինէն, Տրոցկիէն եւ ուրիշ մեծ պետերէն, այլ նոյնիսկ ոչնչութիւններէ, ինչպէս Վորոշիլոֆ՝ պատերազմական գործավար, որ հազիւ կարդալ գիտէ, նաեւ Միկոյեանը՝ առեւտրական գործավար, Ստալինի «մարդ»ը:

1922էն սկսեալ, Չիչէրին անցաւ համաշխարհային քաղաքականութեան առաջաբեմին վրայ եւ համբաւ շահեցաւ: Չորս լեզու կը խօսէր. նշանակելի դարձաւ իբր մեծ ապագայ ունեցող պետական մարդ, բայց ատկէ սկսաւ իր կորուստը: Կեդրոնական կոմիտէն երբեք լայն վստահութիւն ցոյց չէր տուած անոր հանդէպ: Իր առաջին յաջողութիւններէն սկսեալ, Չիչէրին դրուեցաւ Լիտվինոֆի խնամատարութեան տակ. այս վերջինը բուռն պայքար մղեց անոր դէմ եւ զայն ստիպեց որ հեռանայ 1928ին:

Չիչէրին պետական գործերու իսկական ըմբռնողութիւնն ունի եւ մեծ դիւանագէտի մը խմորը: Ան կը նկատէ թէ իր պատմական դերը կը կայանայ խորհրդային եւ դրամատիրական աշխարհին միջեւ միջնորդ ըլլալուն մէջ: Չի կարծեր թէ պէտք է հակառակ այս դրութիւններըը մղել վերջին հանդիպումի մը: Կը մտածէ թէ վերջ ի վերջոյ, ամէն ինչ կարգի պիտի մտնէ եւ թէ վերջին հանդիպումը թերեւս անօգուտ պիտի ըլլայ:

Ան չէր անգիտանար զարհուրելի վէրքերը, որոնք կը կրծէին խորհրդային վարչաձեւը, անոր գոյութեան առաջին տարիներուն: Բայց կը կարծէր թէ զանոնք ծածկել օտարականներէն կարելի է: Ռուսիա մեծ է, հեռու է և անկարելի չէ օտարականներուն ցոյց տալ, միայն ինչ որ նպաստաւոր է խորհուրդներուն:

Նեպի (տնտեսական նոր քաղաքականութիւն) առաջին տարիներուն, մեծ խանդավառութիւն ծնաւ իր մէջ: Այդ շրջանին, Լիտվինոֆի սադրանքները դեռ չէին թունաւորեր զինքը. շնորհիւ Ստալինի քաղաքականութեան՝ երկրին տնտեսական անկումը դարձաւ խանդարեց անոր հաւատարակշռութիւնը՝ հիւանդ եւ վհատ, գրեթէ կորսնցուց աշխատանքի ամէն կարողութիւն:

Իր անձնական յարաբերութիւններուն մէջ, Չիչէրին անտանելի է: Նախ, կիներուն չի հանդուրժեր: Դէշ աղէկ կը յարմարէր երկու մեքենագիր կիներու ներկայութեան. վարժուած էր անոնց: Երբ զանոնք փոխէին, կը սկսէր դժգոհիլ, ու կ'ըսէր իր բարեկամին, Կանտորովիչի, գործավարութեան քարտուղար.

— Ինչո՞ւ ինծի ղրկեցիք այս յիմարը:

Չիչէրին շատ կը սիրէ ինչ որ կարելի է կուլ տալ՝ թանձր թէ հեղուկ: Հակառակ իր հիւանդութեան, չափազանց շատ կ'ուտէ: 1925ին Վարշաւիոյ մէջ արտաքին նախարարին տունը, հինգ ժամ անընդհատ կերաւ: Ճոխ ճաշէ մը յետոյ դուրս ելաւ ճաշասենեակէն, մտաւ սրահները եւ սկսաւ ուտել ինչ որ գտաւ սեղաններուն վրայ:

Առտնէ մը ի վեր, ինքզինքը գինիի տուած է: Իր գրասեղանին քով դրուած է կովկասեան գինիի տակառ մը, որ կանոնաւոր կերպով իրեն նուէր կը ղրկուի Թիֆլիսի իր բարեկամներուն կողմէ: Յաճախ, առանց դադրեցնելու իր աշխատանքը, գաւաթ մը կը պարպէ: Մեծ քանակութեամբ կը սպառէ նաեւ ֆրանսական քօնեաք: Միայն գիշերը կ'աշխատի, ինչ որ դժգոհութիւն կը պատճառէ իր պաշտօնեաներուն, զորս երբեք հանգիստ չի թողուր:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՄԱՆՏԱՐԻՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Րիզէի մէջ, ցետսական գործավարութեան վարչութեան տակ գտնուած պարտէզէն, այս տարի 30 հազար մանտարին հաւաք է, իբր առաջին բերք: Այս պտուղներըը աճուրդով ծախուած են, հազարը 17 ոսկիի: Բերքը տարուէ տարի պիտի աւելնայ եւ երկու տարի վերջ կարելի պիտի ըլլայ 200 հազար մանտարին ստանալ պարտէզէն:

Պարտէզը, որ 76 արտավար տարածութիւն ունի, միեւնոյն ատեն մանտարինի տունկեր կը հասցնէ ժողովուրդին բաժնուելու համար:

ԳԻՆԵՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄԸ

Ինչպէս յայտնի է, Ներքին գործավարութիւնը հրահանգ տուած էր որ Պոլսոյ գինետուններու մասին քննութիւն կատարուի եւ սահմանափակում ըլլայ, անյարմարները փակուելով: Ոստիկանական տնօրէնութիւնը գինետուններու ճիշդ ցանկը պատրաստած եւ կուսակալութեան յանձնած է: Ցուցակին համաձայն, 400 գինետուններ կան Պոլսոյ մէջ:

Ոստիկանական եւ թաղապետական պաշտպանողներու պետերը անձամբ քննութիւն պիտի կատարեն իրենց շրջանակի գինետուններու մասին եւ անոնց տեղեկագրին վրայ, յանձնաժողովը պիտի որոշէ փակուելիք գինետունները:

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած Խորհրդ. Թերթերէն)

ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ Կ'ՈՒԶԷՆ

Լէնինկրատի խորհրդային «Պրաւտա» թերթը կը գրէ «Ամբաստանագիր ռուս մեքենայի գործարաններուն դէմ» խորագրին տակ.— Ռուս գործարաններու արտադրած վակոնները բացարձակապէս անօգտագործելի են: Հարաւային Կովկասի յատուկ 200 վակոններ մերժուած են յատուկ յանձնախումբին կողմէ: Շոգեկառքերը թերի գլաններ ունին եւ կաթսայի մասերը դէշ կցուած են իրարու: Երկաթը եւ արոյրը վար տեսակէ են եւ կարելի է ըսել թէ, ինչ որ կը հայթայթուի Լէնինկրատի ճարտարարուեստին կողմէ, վատ եւ շատ սուղ է: Այսօր, ռուս ճարտարագէտները բաւարար ուսում չեն ստանար»:

Ուրիշ թերթ մը Լէնինկրատի «Գազէտա»ն կը յայտնէ.— Վկայեալ ճարտարագէտներու թիւը կը նուազի տարուէ տարի: Մինչեւ 100 պարապ պաշտօնի դէմ 6 ճարտարագէտ կայ եւ այս համեմատութիւնը, յաճախ կ'իջնայ 3ի: Գալով երկրագործական մեքենաներու գործարաններուն, պէտք է հաստատել թէ մասնագէտներ հասցնելու գործն ստանձնող բազմարուեստից վարժարանը, 1925-26 տարեշրջանին տուաւ 6 ճարտարագէտներ եւ միայն 4՝ 1927ին եւ 1929ին: Ելեկտրագէտներ չունինք: Արհեստագիտական վարժարաններու կազմակերպման զուգընթաց, կ'աճի անգրագէտներու թիւը: Ռուս գիւղացին ծոյլ է եւ կը մերժէ որեւէ ճիգ թափել:

Անկից զատ, մասնագէտ բանուորը աւելի լաւ չի ստանար քան հասարակ բանուորը: Ինչո՞ւ ուրեմն պիտի հետեւի եղեր գիշերային դասընթացքներուն եւ ինչո՞ւ յոգնի, կարդալ-գրել սորվելու համար: Ուսուցման բոլոր եղանակները խոչընդոտներու կը հանդիպին: Ուսուցիչ ըլլալու սահմանուած 800 բանուորներէն, միայն 15 հոգի կը ներկայանան»:

Այս իրողութիւնները յայտնող թերթը կը կարծէ թէ անկարելի է պայքարը շարունակել անգրագիտութեան դէմ:

Ուրիշ յօդուածի մը մէջ, նոյն թերթը կը քննադատէ բանուորներու կրթութիւնն ստանձնող սպասարկութիւնները եւ դիտել կուտայ թէ Աշխատանքի սակարանը ի զուր կը պահանջէ 10 հազար շինութեան մասնագէտ բանուորներ:

Իսկ տաղանդաւոր ռուս գրող մը Պորիս Փիլնիաք, իր կարգին կը գանգատի գրողներու ազատութեան եւ իրաւունքներուն մասին,— Որեւէ մէկու մը արուեստագէտի տաղանդը խոտոր կը համեմատի անոր քաղաքագէտի յաւակնութիւններու հետ»: Անոր այս խօսքը բաւեց որ արգիլուի անոր «Կարմիր Ծառ»ը գործին հրատարակութիւնը, որուն մէջ Փիլնիաք կը քննադատէր կարմիր դրախտին կարգ մը հաստատութիւնները: Հեղինակը ստիպուեցաւ իր այս գիրքը հրատարակութեան տալ Գերմանիոյ մէջ:

Ուրիշ գրող մը՝ Հէրէնպուրկ, խնդիր չունենալու համար խորհրդային իշխանութեան հետ, ստիպուեցաւ միեւնոյն ատեն երկու տարբեր փոփոխութիւններով հրատարակել իր մէկ վէպը՝ «Անյագ մարդը»: Առաջինը՝ խորհրդային Ռուսիոյ համար, երկրորդը հակաբոլշեւիկ Ռուսիոյ յատուկ: Հէրէնպուրկի այս խորամանկութիւնը պատճառ դարձաւ որ բոլշեւիկ մամուլը փոթորիկ յարուցանէ եւ հեղինակը ամբաստանէ իբր գրականութեան եւ արուեստի դաւաճան:

ՊԱՅՔԱՐ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Մոսկուայի մէջ, համագումարի մը ընթացքին, Ստալին երկար ճառով մը կը հաստատէ թէ՝ Խորհրդային Ռուսիոյ համար, անհրաժեշտութիւն է արագօրէն վերջ դնել դրամատիրութեան բոլոր հետքերը:

Անցնելով հողային հարցին, որ ներկայիս կը կազմէ անոր ներքին քաղաքականութեան մեկնակէտը, համայնավար միապետը հաստատեց թէ երկրագործական բոլոր անհատական տնտեսութիւնները, պէտք է համայնացնել ամէն զինով:

Ռուս տնտեսագէտներ, որոնք ներկայ էին Ստալինի ճառին, երկչոտ կերպով, փորձեցին աչքի խոհեմ ու չափաւոր քաղաքականութիւն մը թելադրել. բայց քիչ յետոյ, բոլշեւիկ ճառախօսներ զիրենք կ'ամբաստանէին իբրեւ պատեհապաշտներ եւ կուլակներու պաշտպաններ:

Համայնավար տեսաբան մը Լարին իր կարգին առաջարկեց բանաձեւ մը, որով կ'ընդունէր թէ նիւթապէս անկարելի է մէջտեղէն վերցնել 5 միլիոն կուլակներ: Կը թելադրէր որ անոնք իրաւունք ստանան իրենց հողերը յանձնելու պետութեան, եւ իրենք ալ ընդունուին երկրագործական համայնական տընտեսութիւններուն մէջ: Այս բանաձեւը նկատուեցաւ շատ չափաւոր եւ մերժուեցաւ համագումարին կողմէ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. Թղթ.).— Նոր Ցարւոյ առթիւ Մարսիլահայ գաղութը շարժման մէջէ գարձաւ:

Սէն-Ժերոմի Թաղ. խորհուրդն ալ կազմակերպեց հանդէս մը, «Փրկենք մանուկները» նշանաբանով: Այս առթիւ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած էին: Մէկ ամիս առաջ հայ աշխատաւոր երիտասարդներու երկսեռ խումբ մը, քառաձայն երգերու եւ հայկական պարերու փորձեր կը կատարէին մինչեւ կէս գիշեր, զոհելով իրենց քունն ու հաճոյքները: Այդ ճիգերուն արդիւնքը վայելեցին մօտ 400 հանդիսականներ, Դեկտ. 29ին, Սպանեոլի սրահին մէջ:

Բացումը տեղի ունեցաւ ճիշդ ժամանակին: Առենապետը բացատրեց հանդէսին նպատակը— Մանուկներուն փրկութիւնը:

Սէն-Ժէրոմի հայրենակիցներէն Պ. Կարպիս Պօղոսեանի ղեկավարութեամբ երկսեռ երգիչ խումբը քառաձայն երգեց «Ո՜վ մեծասքանչ»ը, որուն յաջորդեց Օր. Ամրինէ Սիմիթեանի արտասանութիւնը, «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուին»: Ցաղող անցաւ նաեւ Պ. Պ. Ե. Շէհրեանի եւ Յ. Սիմօնեանի «Պանդուխտ եղբայրներ» տրամախօսութիւնը: Սիրանուշ եւ Արտեմիս Աստուածատուրեան ծափերու արժանացան «Ցիրուհին եւ Սպասուհին», «Գիւղացին եւ քաղաքացին» կրկնակ դերերուն մէջ: Պ. Միհրան Գաբրիէլեան՝ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր, արտասանութիւններով եւ զանազան անակնկալներով: Հայկ Ֆրէնկեան յաջողութեամբ արտասանեց Սիամանթօի «Ափ մը մոխիր»ը. երգիչ խումբի ղեկավար Պ. Կ. Պօղոսեանի «Կռունկ» մեներգը յուզեց բոլոր ներկաները, մանաւանդ երբ կը կրկնէր մեղմ այլ ազդու, «Թողել եմ ես կալ մի կալերս ու այգիս, կռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս»: Այս բոլորին հետ «Քնար» նուագախումբը մերթ ընդ մերթ իր հայրենաշունչ երգերով կ'ոգեւորէր ներկաները:

Ցայտագրի երկրորդ մասին մէջ ուշագրաւ էին հայկական պարերը իրենց բնական տարազներով:

Հանդէսին կիսուն սիրուն անակնկալ մը տեղի ունեցաւ թարգմանութեան կողմէ: Վարագոյրը բացուելուն, չորս կողմէ չորս հոգի՞ներ բեմ ելան, մէկը ձեռքը բռնած ունէր մի քանի ողջ հաւեր, ուրիշ մը երկու զոյգ աղաւնի, երրորդ մը նապաստակ, իսկ չորրորդ մը կողով մը լեցուն միրգ: Ասոնք վիճակահանութեան դրուելով, քառորդ ժամուան մէջ 400 ֆրանքի մօտ տոմսակներ սպառեցան:

Հանդէսը վերջացաւ «պաշտօնս խումբը է» քրքջալից զաւեշտով, որուն դերակատարները յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը, մասնաւորապէս Օր. Աղաւնի Բիւզանդեան, Քլէրի եւ Պ. Շէհրեան Լինդորի դերին մէջ:

Հանդէսի ընդհանուր հասոյթը կ'ենթադրուի մօտ 3000 ֆրանք:

Ս. Միլտոնեան

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

— Արժանապատուութեան ...ր է, պարոն... Մի վախնաք ...կրնանք բռնուիլ, որովհետեւ ... անիծեալ կենդանիի ոսկոր... ...այրած եմ: Գէշ գործ մը ...սակայն...:

— Ատոր համար է որ մեզ ...ի բանտարկեն:

— Հարկաւ օր մըն ալ պիտի ...նք անկէ:

— Բայց ֆրանսա մեկնում...

— Քիչ մը պիտի ուշանայ, ...ընեմ:

...Դատաւորը նորէն դարձաւ ...աստանեալներուն եւ՝

— Հրաման ունիմ ձեզ ղր... ...կեդրոնական բանտը, ուր ...տրին պիտի հարցաքննուիք...

Դուրս ելլելէ առաջ, Ռընէ խնդրանք մը ըրաւ դատաւորին:

— Կ'արտօնէ՞ք, ձեր արժանապատուութիւն, որպէս զի լուր տամ մէկու մը մեր բանտարկութեան մասին:

— Որո՞ւ.

— Օրիորդ Աննի Թոմսընի:

— Ռոքֆէլլէր թանգարանի տեսչուհիի՞ն:

— Նոյն ինքը:

— Շատ լաւ, ըսաւ դատաւորը, աւելի բարեհամբոյր շեշտով մը՝

Եթէ Ռընէ կը փափաքէր հաղորդակցիլ օրիորդին հետ, կ'ուզէր մանաւանդ գիտնալ թէ արդեօք հիւանդացա՞ծ է եւ հաճոյքով իմացաւ թէ բան մը չունէր: Հաւանաբար մանրէները չափէն աւելի շատ էին՝ վնասել կարողանալու համար, ինչպէս որ մեծ չափով թոյնը երբեմն որեւէ ազդեցութեան չըներ: Կրնար ըլլալ նաեւ, որ Սէլէստէնի գողցած ճագարը ըմբոստ էր վարակման: Ռընէ օրիորդին պատմեց իրենց գլխուն եկածը: Օրիորդը կ'երեւի մեծ կարեւորութիւն չտուաւ դէպքին, որովհետեւ քահ քահ խնդալ սկսաւ: Այս անտարբերութիւնը քիչ մը սրտապնդեց Ռընէն որ առանց երկիւղի Սէլէստէնի հետ վերստին նստաւ ոստիկանական օգտակառքը:

Քանի մը վայրկեանէն փոխադրուեցան քաղաքին միւս կողմը եւ իջան բարձր պատերով շրջապատուած ընդարձակ շէնքի մը մէջտեղը:

— Ի՞նչ պիտի ընեն արդեօք մեզի, հարցուց անհանգիստ կերպով Սէլէստէն:

— Չեմ գիտեր, ըսաւ Ռընէ, բայց քու պատճառաւդ պիտի ըլլայ:

Զանոնք առաջնորդեցին պզտիկ սրահի մէջ, ուր մինակ մնացին քանի մը վայրկեան, միայն երկու աթոռ կար այնտեղ, պատի երկայնքին ալ զետեղուած էին գործիքներ, որոնց ինչ բանի յատկացուիլը չկրցան գիտնալ:

— Ի՜նչ տարօրինակ բան է այս, ըսաւ Սէլէստէն, կարծես բնագիտութեան աշխատանոց է:

Մարդ մը ներս մտաւ, ետեւէն ալ զիրենք ձերբակալող ոստիկանը:

— Նստեցէ՛ք, ըսաւ Սէլէստէնին:

Իսկ ինքը շարժման մէջ դրաւ պատին քովի գործիքը, Սէլէստէնի գլուխը քանի մը թելովհաղորդակցութեան մէջդրաւ այդ գործիքին հետ եւ ձեռքն առնելով տախտակ մը նստաւ դիմացը:

Քիչ յետոյ տախտակը մէկ կողմ տարաւ եւ Ռընէ զարմանքով իմացաւ Սէլէստէնի խօսքը, գրեթէ առանց գիտակցութեան:

— Ես էի որ գողցայ ճագարը, օգտուելով օրիորդ Սպանգբուրըրներու բացակայութենէն, խորովեցի եւ կերայ...

Վայրկեան մը լռեց եւ վերստին շարունակեց.

— ... Պ. Ռընէ Լա Ցայեադի հետ... Ոստիկանը բաւականացաւ եւ աւելին չպահանջեց. վեր ելաւ, տախտակը տեղը դրաւ եւ կանգնեցուց գործիքը:

Սէլէստէն տիրոջը կը նայէր ապշութեամբ:

— Չեմ գիտեր ինչ անցաւ դարձաւ, ըսաւ, բայց անդիմադրելի կամք մը զգացի մէջս անպատճառ խոստովանելու:

— Մենէ աւելի զօրաւոր են ըսաւ Ռընէ, աչաւասիկ գործիք մը որ արդարութեան գործադրութիւնը կը պարզացնէ տարօրինակ կերպով:

Ոստիկանը իր կարգին մօտեցաւ գործիքներուն եւ կափարիչ մը բանալով առաւ ձերմակ տախտակ մը:

— Եկէ՛ք այժմ, հրամայեց:

Երկու ամբաստանեալները հետեւեցան անոր, քանի մը նրբանցքներումէջէն եւ մտան ուրիշ սրահ մը, ուր ուրիշ դատաւոր մը բազմած էր սեւ պատմուճան մը հագած, աւելի փառաւոր սեղանի մը ետեւ:

Հարցաքննուելով, երկու ֆրանսացիները յայտնեցին իրենց անունը եւ մականունը, իսկ ոստիկանը մասնաւոր տեղ մը զետեղեց հետը բերած տախտակը եւ սեղմեց կոճակ մը: Լռութեան մէջ, ձայն մը լսուեցաւ, որ կ'ըսէր.

— Ես էի որ գողցայ ճագարը, օգտուելով Օրիորդ Սպանրգբուրիներու մէկ բացակայութենէն, խորովեցի զայն եւ կերայ, Պ. Ռընէ Լա Ցայեադի հետ:

Սէլէստէն ապշած Ռընէին նայեցաւ:

— Նորէն եսխօսեցա՞յ, հարցուց:

— Դուն քիչ մը առաջ խօսեցար ձայնագրին առջեւ, որ հիմա խօսքդ կը կրկնէ նոյնութեամբ:

գարեն կարգը։ Աշխատաւորականները բարեկամական եւ հաշտարար քաղաքականութեան մը պիտի հետեւին Հնդկաստանի հանդէպ, հետզհետէ առաջնորդելով զայն դէպի ինքնավարութիւն։

Նոր անուանումներ բանակին մէջ

Նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, պատերազմական նախարար Մաժինոյի առաջարկով կարգ մը նոր անուանումներ կատարուեցան ֆրանսական բանակի բարձր հրամանատարութեանց մէջ։

Մարաջախտ Փէթէն պիտի պահէ Պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդի փոխ-նախագահի եւ ֆրանսական բանակի ընդհանուր քննիչի իր պաշտօնները։ Գերագոյն Խորհուրդի անդամ զօր. Վէյկան ֆրանսական բանակի ընդհ. սպայակոյտի պետ նշանակուեցաւ զօր. Տէպընէյի տեղ, որ կամովին քաշուեցաւ, բայց որ անդամ պիտի մնայ Պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդին։ Զօր. Կամլէն (Սուրիոյ բանակին նախկին ընդհ. հրամանատարը) Սպայակոյտի առաջին փոխ-նախագահ նշանակուեցաւ զօր. Ժիրօի տեղ։ Զօր. Կամլէնի պիտի յաջորդէ զօր. Միթթէլհաուզէր՝ իբրեւ հրամանատար 20րդ. շրջանի։

Ընդհ. սպայակոյտի նոր պետը՝ զօր. Վէյկան Սէն-Սիրէն շրջանաւարտ եղած է 1886ին եւ անկէ ի վեր կարեւոր պաշտօններ վարած ։ Մեծ պատերազմին գլխաւոր աջակիցն էր մարաջախտ Ֆոշի։ Զինադադարէն վերջ Լեհաստանի բանակը կազմակերպեց ռուսական արշաւին դէմ։ 1923ին Սուրիոյ մարզպան նշանակուեցաւ։ 1924էն ի վեր անդամ էր Պատերազմ. Գերագոյն Խորհուրդին։

Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրը

1929 յունուար 1էն մինչեւ 30 նոյեմբեր՝ 11 ամսուան ընթացքին՝ Ֆրանսա ներածած է 54,155,691 թոնօ ապրանք՝ 53,264,869,000 ֆրանք արժէքով։ Ասոր փոխարէն՝ նոյն շրջանին մէջ արտածած է 36,464,123 թոնօ ապրանք՝ 45,675 միլիոն 864,000 ֆրանք արժէքով։ Ուրեմն ներածումները 7,589,005,000 ֆրանք աւելի եղած են արտածումներէն, ինչ որ նպաստաւոր չէ երկրին համար։

1000+930

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռի մէջ կազմուելիք նոր խումբին արձանագրուած ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները խորհրդակցան ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, միութեան գրադարանընթերցասրահին մէջ։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տէսինի կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին քաֆէ ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին «Fémina» սինէմայի քովի սըրճարանը։ Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորի։

ՀՐԱՒԷՐ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար կը հրաւիրուի ժողովի, վաղը կիրակի ժամը 2ին, վարչութեան ատենապետ՝ Լորիս Պօլոյեանի տունը, 66, Avenue de la Seine, Issy-les-Moulineaux.

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՃԱԲ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ — 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ԼԻՈՆ.— Առտուան ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսին ընկերներ Ա. Հիւս. Նիւթ՝ «Միջազգայնութիւնը», եւ Բ. Աղաբէկեան՝ Նիւթ՝ «Ազգ. ընկերվարութիւնը։»

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. կը խօսի Գ. Յովհաննէսեան։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ անկախութեան կը ձգտինք։»

ՌԸՆԱԺ.— Ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Մելքոնեան։ Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգային վերածնութիւնը։»

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Առտուան ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Արամ Գառօնէ։ Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգ. վերածնութիւնը»։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Արամ Գառօնէ։ Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգ. վերածնութիւնը»։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.45ԻՆ
3րդ Թաղապետարանի սրահը, Rue Duguesclin
Կը խօսի՝ Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ
Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն
Կը ներկայացուի՝ ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)
ղեկավարութեամբ դեր. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի — Մուտքը ազատ է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Chalet Edouardի մէջ, 31 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan
Կը ներկայացուի՝ ԼԱԼԿԱՆ ԾԱՌԱՆ, ԽԱԲՈՒԱԾ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ԾՈՎՈՒ ՁՈՀԵՐԸ
Կը մասնակցին՝ դերասանուհի Տիկ. Գ. Փափազեան և Պ. Ե. Գրիգորեան Արեւելեան եւ եւրոպ. պարեր եւ նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։
Մէթրօ՝ Պոլիվար, Թրամ. 26 — Մուտք 6 ֆրանք
ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին Պ. Լ. Եարտըմեանի, 1bis Passage Kuszner Paris (19e) եւ Պէլվիլի նպարավաճառներուն մօտ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Վասպուրականի Հայրենակցական միութեան կողմէ
Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
Պուա Քոլոմպի քաղաքապետութեան սրահը, Rue des Halles
Կը նախագահէ՝ Պր. Տ. ՉԻԹՈՒՆԻ
Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՕՀԱՆ-ԿԱՐՕ եւ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւայլն
Կը ներկայացուի՝ ԽԵՆԴԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)
ՄՈՒՏՔ 2 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ
Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տը Քլիշիէն Թրամուէյ Թիւ 40 իջնել Bourguignons: Սէն Լազարէն եւ Իսի լէ Մուլինօյէն շոգեկառք՝ իջնել Gare de Colombes եւ Becon։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Au Brebant Marseillais, 146 Ave. des Chartreux

ժամը 9—11 եւրոպական եւ հայկական պարեր առանձին սրահներու մէջ, 11—12 երեկոյթ, 1—3 կաղանդ պապա եւ նուէրներու բաշխում, 2—5 պար։ Երկու նուագախումբ։ Պարի մրցումի մէջ շահողը կը ստանայ 12 լուսանկար (carte-postale) Yeno լուսանկարչատան կողմէ։ Grand Orchestre Mathieu Domy:

Հաղորդակցութիւն.— Առնել թիւ 1, 4, 5, 11, 41, 48, 53, 71 եւ 72 հանրակառքերը եւ իջնել կամուրջէն վերջ առաջին կայարանը։

ՏՕՆԱԾԱՌ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Վաղը ժամը 1.30ին Հայ եկեղեցիի սրահը, 15 Rue Bayard
Ճոխ յայտագիր, փոքրերու համար ձրի կաղանդչէքներ
վիճակահանութիւն — Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամա - օփերէթ» խումբը, ղեկավարութեամբ դերասան
Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
Փարիզի մէջ Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայանէ հայկ. կեանքէ առնուած
ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ օփերէթ
11 Յունուար Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին
THÉATRE RENÉE MAUBELի ՄԷՋ
4, 6, 8, 10, Rue de l'Orient, Paris (18), (Métro: Blanche)
Արեւելեան նուագախումբ (?) , ղեկավարութեամբ Թաթիոս ԺՕՐԺի
ԳԻՆԵՐԸ՝ 25, 15, ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ
Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին բոլոր հայ ճաշարանները, իսկ ներկայացման օրը թատրոնի կիշէն, ժամը 6էն սկսեալ։

Ֆրանսահայ աշխատաւորներուն եւ խանութպաններուն

ՊԱՐԶ ԵՐԿՏՈՂ ՄԸ

ղրկեցէ՛ք մեզ, յայտնելով ձեր հասցէն եւ վարը յիշուած քաթալօկներուն թիւերը, զանոնք կը ստանաք ՁՐԻ ։

ՔԱԹ. թիւ 1—Մահճակալներ, 2—ամէն տեսակ կարասիներ, 3—խոհանոցի սպասներ, 4—կարի մեքենաներ, 5—երեխաներու կառքեր, 6—ֆոնոկրաֆ, 7—վառարաններ, օճախներ, 8—հեծելանիւներ, 9—զգեստեղէն, 10—երկաթէ գործիքներ ։

Այս քաթալօկներէն ձեր ընտրած առարկաները, ձեզ կը ղրկուին ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ, 6էն 15 ամիս ԱՊԱՌԻԿ ճամբու ծախքը մեր վրայ կը ղրկուին ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ նաեւ Ֆրանսայի բոլոր Հայաշատ կեդրոններու (բացի Մարսէյլէն) իրենց պարապ ժամերը օգտագործել փափաքող տասարդ գործակալներ։

Մանրամասն պայմաններու համար, գրեցէ՛ք մեզ՝
G. Badouhassian, 16 Bld. des Italiens. Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - É...
208bis, Rue Lafayette Pa...
Le Gérant: H. ST. P...

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

5 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1153 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԹՇՆԱՄԻՆ ԿԸ ՀԱԼԱԾԷ, ԵՐԵՒԱՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ, ՈՐՈ՞Ւ ՃԻՏԻՆ ՊԱՐՏՔՆ Է ՀՈԳԱԼ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՄԺԵՂՆ ԱԼ ԿԸ ԲԱՒԷ

Քիչ անդին կարգ մը նոր տեղեկութիւններ կը հրատարակենք ծանօթ գաղթի մասին։

Ինչպէս կը տեսնուի, քէմալական իշխանութիւնը երկրէն անոր դուրս չի հաներ հայկական մնացորդները, այլ գիւղէն, արտէն, գործէն հանելով, կը թափէ կեդրոն քաղաքներու փողոցները։ Ուրիշ խօսքով, ազատ կը թողու անգործ՝ անօթի մեռնելու, կամ ձգել հեռանալու։

Այս վերջին ճամբան կ'ընտրեն մեր դժբախտ բեկորները, ինչ որ մեծ գոհունակութիւն կը պատճառէ թուրք իշխանութեան։ «Ուղուրլա՛ր օլսուն», կ'ըսեն անոնք իրենց գոհհիկ հոգեբանութեամբ, եւ անմիջապէս պատրաստելով անցագիրը, կը ձեւակերպեն վերջին կողոպուտը։ Իսկապէս, գիտ մըն է սա ճամբու տուրքի պատմութիւնը,— 10 ոսկի ամէն մէկ տարուան համար, սկսելով 15 տարեկանէն։(Տես քիչ անդին)։

Նո՞ր է այս ծրագիրը,— քաղաքավարի ճամբելու և «օրինապէս» կողոպտելու այս քաղաքականութիւնը։

Այո՛, նոր է անոնց համար որ մինչեւ հարուածը իրենց գլխուն վրայ չտեսնեն, չեն հաւատար։ Նոր եւ բացառիկ երեւոյթ է մեր պատուական Երեւանցիներուն եւ ռամկավարներուն համար, որոնք ամբողջ Թրքական անցուդարձը կը դիտեն 1920էն ի վեր, բայց չեն տեսներ։ Կը լսեն, կը տեսնեն, բայց չեն հասկնար։

Անցեալ տարի գարնան էր որ Գամըշլը հասաւ քրտախօս Հայերու առաջին կարաւան մը, եւ այն ատեն ձայն-ծպտուն չկար։ Մարդ չհետաքրքրուեցաւ թէ ինչո՛ւ եկան կամ ի՛նչպէս եկան։ Այս անգամ աւելի բազմաթիւ են եկողները,— եւ ահա իրարանցում։

Եթէ այս հոսանքը փոխանակ դէպի Սուրիա ուղղուելու, Պոլիս երկննար, անշուշտ ամէնքն ալ գոհ պիտի մնային եւ «աղէտ»ի խօսք չպիտի ըլլար՝ որովհետեւ, գլխու ցաւը մենք չպիտի քաշէինք ...Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին, վեց հազար հոգի տեղափոխուեցաւ, մեծագոյն մասը՝ դէպի Պոլիս կամ Պոլսոյ ճամբով, եւ մեր իմաստունները հազիւ իբրեւ լուր գրի առին ու անցան, իսկ հիմա շուարեր են 2—3000ին առջեւ։

Բայց բոլորովին ուրիշ բան էր մեր ըսելիքը։

Քէմալական կառավարութիւնը յամառօրէն կը շարունակէ իր բիրտ այլամերժ քաղաքականութիւնը փոքրամասնութեանց հանդէպ։ Ան բռնած է ճամբայ մը, որ մէկ իմաստ ունի — հեռացէ՛ք։ Մեզի ձգեցէ՛ք ձեր ունեցած-չունեցածը եւ գացէք ո՛ւր որ կ'ուզէք։

Եւ արդէն, ա՛նպէս լարուած է պետական մեքենան, որ ուրիշ ելք չունին փոքրամասնութիւնները։ Որքան ալ ճկուն, համակերպին, հաւատարմութիւն ուխտեն եւ երդում-պատառ ըլլան Թուրքիոյ արեւշատութեան համար,— անօգուտ է։

Քէմալապետութիւնը կը պահանջէ կատարեալ ինքնաժխտում, եւ թրքացում։ Անատոլուի մէջ փակեցին դպրոց եւ եկեղեցի, որոնք արդէն բանի չէին ծառայեր, քանի որ Թուրք ակոտ մը կրնար երկու քար նետելով փախցնել տէրտէրն ալ, հաւատացեալներն ալ։ Պոլսոյ մէջ երեւութապէս կը յարգեն փոքրամասնութեանց իրաւունքները, բայց այնպիսի քաղաքականութիւն մը կը վարեն, որ ուշ-կանուխ պիտի յանգի դպրոցներու եւ եկեղեցիներու, նոյնիսկ բարեգործական հաստատութեանց սնանկութեան, եթէ ոչ փակման։

Արդարեւ, դեռ վերջերս 6100 ոսկի շահատուրք պահանջեցին Ազգ. Հիւանդանոցէն, երեք տարուան համար։ (Մինչդեռ սուլթաններու օրով ոչ միայն հաց յատկացուած էր, այլ եւ տօնական օրերու առթիւ, դրամական նպաստ կը վճարուէր)։ Անցեալ շաբթու, 1500 ոսկի շահատուրք պահանջած են Բեբրայի Էսաեան վարժարանէն, որ արդէն կը տքայ ծանր բեռի մը տակ, տարին քանի մը հազար ոսկի յաւելուածական թոշակ վճարելով միայն Թուրք ուսուցիչներուն։ Նոյն պահանջը ուրիշ դպրոցներէ։

Եւ դեռ բազմաթիւ պերճախօս օրինակներ, որոնք օրը օրին կ'արձանագրուին մամուլի մէջ եւ կ'արտատպուին աշխարհի բոլոր հայերէն թերթերէն։

Ի՞նչ կ'ապացուցանէ, օրինակ, Սանասարեան խանի գրաւումը, հակառակ այնքան վաւերական փաստերու։ Ի՞նչ կ'ապացուցանէ բռնագրաւումը— միշտ «օրինական» պատրուակներով— զանազան հանրային կալուածներու, որոնք արձանագրուած են դպրոցներու, եկեղեցիներու կամ անհատներու անունով, եւ որոնց պատմութիւնը շատ լաւ գիտեն Թուրքիոյ եկող գացող կառավարութիւնները։ Ի՞նչ կ'ապացուցանեն, վերջապէս, անվերջ օրէնքներն ու հրահանգները, փոքրամասնութեանց դպրոցներուն համար, սկսելով տետրակներու արձանագրութենէն (թուրքերէն) մինչեւ Թուրք ուսուցիչներու դասաժամի վճարման խնդիրները։

Այսօր ուրիշ մութ լուր մը եւս՝ տարրական կրթութեան մասին։

Այո, հասկցողին համար մժեղին բզզոցն ալ բաւական է։

Բաւական է, իմանալու համար թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ, նոյնիսկ հակառակ Մոսկուայի — և հետեւաբար Երեւանի — անքակտելի զինակցութեան եւ հաւատարիմ բարեկամութեան։

Գէթ այսքանը հասկնայինք, արտասահմանի մէջ, եւ մէկ ճակատ կազմէինք այս կենսական հարցին մէջ, որ կապ ունի մեր ապագային հետ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինչպէս կը կողոպտեն գաղթականները

ՃԱՄԲՈՒ ՏՈՒՐՔ՝ ՏԱՐԻՔԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Գամըշլը, Ամուտէ, Գարամանիէ, Հասիճէ եկած գաղթականները 350 ընտանիք են. մէկ-երկու ամսուան ընթացքին 150 ընտանիք եւս պիտի գան։ Եկողներուն մէկ մասը անցագիր ունի, իսկ միւս մասը փախստական է։ Առաջինները կողոպտուած են կառավարութեան կողմէ։ Ճամբու տուրք անունով թալան մը կազմակերպուած է։ 18 տարեկանէն սկսելով, ամէն մէկ տարուան համար գանձած են 10 թուղթ ոսկի։ Յիսուն տարեկան ծերունիէ մը գանձած են 32×10=320 ոսկի, քառասուն տարեկանէն՝ 22×10=220 ոսկի եւն։ Իսկ փախստականները կողոպտուած են աւազակներու կողմէ, մանաւանդ Էմին Փէրուխանի մարդոց կողմէ։

Այս շրջանը եկողները քրտախօս Հայեր են, եւ հաւատարիմ քրիստոնեաներ։Շաբթուան պահքերն իսկ կը պահեն։Բիւրտ պէկերու մշակներն են եղած եւ այդպէսով ազատ մնացած 1915ի սարսափներէն։ Մ. Քէմալի ժանտարմաները մաս մը հաւաքելով, կեդրոնացուցած են Տիգրանակերտի, Մարտինի եւ ուրիշ կեդրոններու մէջ եւ արգիլած դուրս ելլել։ Եւ հալածականները անգործ մնալով, նախընտրած են գաղթել, ինչ որ կառավարութեան ալ ուզածն է։ Մեկնողներէն թուղթ մը կ'առնուի, ուր գրուած է թէ իրենց կամքով կը հեռանան եւ չպիտի վերադառնան։

Գամըշլըն ճահճատենդի բոյն է, որով գաղթականները գրեթէ բոլորն ալ ջերմէ բռնուած են։ Երեք՝ չորս ընտանիք մէկ սենեակի մէջ կ'ապրին եւ շատերը ի վիճակի են մինչեւ գարուն քաշքշելու։ Ամէն բանէ առաջ՝ հարկ է քինին հասցնել, որպէսզի ջերմը չտարածուի։ Յետոյ, գիւղեր հաստատել։ Հասիճէի եւ Գարամանիէի մէջ տրամադրելի հողեր կան։

Հայերու կալուածները ե՞տ կը տրուին...

«Ժամանակ» Սվազէն Պոլիս հասած մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանայ թէ իբր լքեալ կալուած գրաւուած տուներ սկսած են ետ տրուիլ իրենց հայ տէրերուն։ Հետեւաբար, կ'եզրակացնէ, երթեւեկի ազատութեան հետ, անոնք ալ որ Պոլիս եկած են, պիտի կրնան առնել իրենց կալուածները...

Նախակրթութիւնը միայն թուրք դպրոցի մէջ

Էնկիւրիի կրթական գործավարութեան պատրաստած մէկ օրինագծին համաձայն, Թրքահպատակ տղաքը նախակրթութիւնը պարտաւորիչ կերպով պիտի ստանան Թուրք վարժարաններու մէջ։ Առաջիկայ դպրոցական վերամուտէն սկսեալ 7-12 տարեկան ոչ մէկ Թուրք տղայ օտար վարժարաններ պիտի երթայ։

«Թուրք տղայ» բացատրութեան մէջ կը գտնուին նաեւ Թրքահպատակ բոլոր յոյն, հայ, հրեայ եւ միւս տղաքը։

∴ Պատկան վարչութեան որոշումով, պետական լիսէներն ու միջնակարգ վարժարանները պիտի կարենան ընդունիլ շրջանաւարտները փոքրամասնութեանց այն նախակրթարաններուն, որոնք պետական նախակրթարաններու ծրագիրը նոյնութեամբ ընդունած են։

Քրիստոնեայ հաստատութիւնները կը քննուին

Պոլսոյ Ոստիկանական տնօրէնութիւնը քննութիւն կը կատարէ տեղւոյն քրիստոնեայ հաստատութիւններուն եղած նիւթական նպաստներու մասին։ Մասնաւորաբար կը քննուին Յոյներու պատրիարքարանին եղած նուիրատուութիւններն ու դրամական բոլոր օժանդակութիւնները։ Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ միայն Այնորոզէն 10.000 ոսկիէն աւելի դրամ կը ղրկուի պատրիարքարան։

Հայ, հրեայ եւ ուրիշ ոչ Թուրք կրօնական հաստատութիւններու եւ զանազան միութիւններու մասին ալ քննութիւն կը կատարուի։

Պիտի քննուի մասնաւորապէս թէ ի՞նչ է այս ոչ Թուրք կազմակերպութեանց հասոյթի աղբիւրը, ո՞ւրկէ օժանդակութիւն կը ստանան, արտաքին աղբիւրներէ դրամ կը ստանա՞ն թէ ոչ եւ ի՛նչ բանի կը ծախսեն իրենց հաւաքած դրամները։

Արեւելեան Նահանգներու մարզպանը

Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի հասած է Պոլիս ուր ատեն մը հանգիստ ընելէ յետոյ իր շրջանակը պիտի մտնի։ Մարզպանը լրագրողներուն յայտարարած է թէ Արեւելեան նահանգներուն մէջ անդորրութիւն կը տիրէ, ամէն մարդ իր գործով կը զբաղի, եւ թէ մամուլին հաղորդելիք շահեկան որեւէ բան չունի։

∴ Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ գործավարներու խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, որուն կը մասնակցէր նաեւ ընդհ. սպայակոյտի նախագահ Ֆէվզի փաշա, մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ զեկոյց տուաւ Արեւելեան նահանգներուն մէջ կատարուած գործերուն եւ բարենորոգումներու մասին։

Նեստորական եւ քրտական անկախութիւն

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Միջագետքի մէջ Նեստորական եւ քրտական անկախութեան համար միութիւն մը կազմուած է։ Այս միութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ ալ դիմում պիտի կատարէ։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ անգլիացի նշանաւոր լրտես գնդապետ Լօրէնս, որ պարսկական սահմանագլուխ անցած էր, Թուրք կառավարութեան շարժումներուն լրջութեամբ կը հետեւի։

Լահէի երկրորդ խորհրդաժողովը

Առջի իրիկուն բացուեցաւ Լահէի երկրորդ խորհրդաժողովը, նախագահութեամբ Պելճիքայի վարչապետ Ժասփարի։ Սրահին մէջ այբուբենական կարգով դիրք բռնած էին Պելճիքայի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Ճափոնի եւ Գերմանիոյ՝ հրաւիրող պետութեանց ներկայացուցիչները. յետոյ կուգային Աւստրիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Յունաստանի, Լեհաստանի, Փորթուկալի, Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակները։

Նախագահը ոգեկոչելէ յետոյ Շթրէզէմանի յիշատակը, բարի գալուստ մաղթեց նոր պատուիրակներուն՝ Թարտիէօի, Իտալական պատուիրակութեան պետ Մոսքոնիի եւ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Քուրթիուսի։ Պարզելէ յետոյ անցեալ օգոստոսի Լահէի առաջին խորհրդաժողովին կատարած աշխատանքները, տեղեկութիւններ տուաւ ժողովի օրակարգին մասին. ըսաւ թէ չորս ամիսէ ի վեր եռանդուն կերպով նախապատրաստական բանակցութիւններ կատարուեցան՝ վիճելի խնդիրներու մասին համաձայնութեան գալու համար։

Կազմուեցան երկու յանձնաժողովներ, որոնց մէկը բացարձակապէս պիտի զբաղի գերմանական հատուցումներով եւ որուն նախագահ նշանակուեցաւ Ժասփար, միւս յանձնաժողովը պիտի զբաղի արեւելեան հատուցումներու կնճռոտ խնդրով. նախագահ նշանակուեցաւ Լուշէօր։

Ալմազեան եւ ոստիկանները դէմ դէմի

Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ, երէկ դէմ դէմի բերաւ Ալմազեանն ու դատական ոստիկանութեան այն պաշտօնեաները, որոնց համար ըսած էր թէ ծեծած են զինքը։

Այս գործողութեան ներկայ էր իր փաստաբանը Ժան-Շառլ Լըկրան։

Ալմազեանի հետ դէմ դիմաց բերուեցան հետզհետէ ոստիկանապետ Պալըրա, գաղտնի ոստիկաններ Լըրուա, Մապիյ եւ Շմիտ։

Եգիպտացիները ուժ կ'առնեն

Հնդկաստանի անկախութեան շարժումը իր արձագանգը կը գտնէ Եգիպտոսի մէջ, ուր ազգայնականները ջախջախիչ յաղթանակ մը տարին անցած շաբաթ։

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Լուքսորի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ նախապէս Վաֆտի անդամները Անգլիոյ «գերագոյն զոհողութիւն»ը կը նկատէին անգլեւեգիպտական դաշնագրի ծրագիրը, իսկ այժմ Լահորի համագումարէն վերջ, աւելի անհաշտ դարձած են եւ կը ծրագրեն հետեւիլ Իրլանտացիներու եւ Հնդիկներու քաղաքականութեան։

Թղթակիցը կ'իմանայ որ Ֆուատ թագաւորը կը ծրագրէ կրկին լուծել խորհրդարանը՝ երկիրը քաոսէ ազատելու համար։ Սակայն թագաւորին դիրքն ալ վտանգուած է հիմա։

Արաբ պատուիրակութիւն մը դէպի Լոնտոն

«Տէյլի Մէյլ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Արաբները ծրագրած են կարեւոր պատուիրակութիւն մը ղրկել Անգլիա, գլխաւորութեամբ Երուսաղէմի մեծ Միւֆթիին, որ քաղաքական ու կրօնական պետն է Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի։ Այս պատուիրակութեան նպատակն է ո՛չ միայն անգլիական խորհրդարանին եւ հանրային կարծիքին ծանօթացնել Պաղեստինի իրական կացութիւնը, այլ եւ չէզոքացնել հրէական պրոպագանդը։

Ֆիլիպէի համայնավարները

Գրած էինք թէ պուլկար ոստիկանութիւնը 50 համայնավարներ ձերբակալած է Ֆիլիպէի մէջ։ Սոֆիայէն նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ 18 հոգի եւս ձերբակալուած են նոյն քաղաքին մէջ՝ իբրեւ անդամներ համայնավար գաղտնի կազմակերպութեան մը։

Օտարականները Պարսկաստանի մէջ

Պարսիկ արտաքին նախարարութիւնը ծանուցագիր ղրկած է բոլոր դեսպանատուներուն եւ հիւպատոսարաններուն, յայտնելով թէ արգիլուած է օտարականներուն կալուած գնել Պարսկաստանի մէջ, իսկ կալուած ունեցող օտարահպատակները պէտք է մինչեւ 1930 սեպտեմբեր ծախեն իրենց կալուածները պարսկահպատակներու։ Մինչեւ այդ թուականը չծախուած կալուածները պիտի գրաւուին։ Եկեղեցական եւ վանապատկան կալուածները դուրս կը մնան այս տրամադրութենէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Առեւտրական դատարանը սնանկութեան վճիռ տուաւ Հաճի Ալի զատէ Սալիհ պէյ Սէրտարզատէ եղբայրներու մասին։ Սնանկ վաճառատան հետ կապ ունեցող ութ վաճառականի համար ալ սնանկութեան վճիռ պահանջուած է։

Օֆի (Տրապիզոնի շրջան) աղէտեալներէն 800 հոգի Մաչքա գիւղին մէջ զետեղուած են։ Դեռ 4000 անձեր կան, որոնց զետեղումը կը շարունակուի։

ԹՈՔԱԹԼԵԱՆԻ Պրուսա գտնուած կալուածները գրաւուած են «լքեալ» գոյքերու վարչութեան կողմէ։ Գրաւուած շէնքերը հինգ հատ են եւ պիտի յատկացուին գաղթականներու բնակութեան։ Քննութիւն կը կատարուի ստուգելու համար թէ Թօքաթլեան պանդոկը «լքեալ» գո՞յք է թէ ոչ։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս էր խորագիրը այն յօդուածաշարքիս, որ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի մէջ երկու տարի առաջ։ Այն ատեն, ես զգուշացայ քննադատութիւն մը փորձելէ և հետեւեցայ գրականութեան պատմութիւն մը ընելու ձեւին։

Ճիշդ չէ ձեւը քննադատութեան, որ կը կատարուի արտասահմանի մէջ Հայաստանի գրականութեան մասին, ինչպէս Հայաստանի մէջ՝ արտասահմանի հայ գրականութեան մասին։ Վասնզի, ո՛չ արտասահմանի հայ քննադատը ծանօթ է Հայաստանի ամբողջական գրականութեան, ո՛չ ալ, եւ երբեք, Հայաստանի քննադատը՝ արտասահմանի հայ գրականութեան։ Եւ սակայն մենք, արտասահմանի երջանիկներս մասամբ ծանօթ ենք Հայաստանի գրականութեան,և մեզի կարելի է մասնակի քննադատութիւնը։ Բայց եւ այնպէս աւելի լաւ է, Պոցնէրի պէս, մօտենալ Հայաստանի գրականութեան՝ ճիշդ ինչպէս կ'ընեն գրականութեան պատմութեան հեղինակները։ Այսինքն, առարկայական եղանակով։ Այս մեթոդը, զոր չեմ սիրեր, կը պարտադրէ բարեբախտաբար գիտական ըմբռնում ցոյց տալ քննադատութեան ատեն։ Եւ յետոյ, ինծի համար դիւրին է միշտ առարկայական գետնի վրայ մնալ, քանի որ երբեք Կովկաս չեմ ապրած։ Արդարեւ բոլոր անոնք, որ կը զրկուին իրենց հայրենիքէն, հողէն ու ընտանիքէն, կ'ենթարկուին հոգեբանական տարօրինակ վիճակի մը (défaitisme), եւ անուշ կը թուի ամէն բան, որ հայրենիքէն կուգայ եւ հայրենիքի մէջ կը կատարուի։ Եթէ այսօր Հայաստանի գրականութիւնը սիրելի է շատերուն համար, որոնք քննադատութեանը իսկ չեն հանդուրժեր այդ մասին, պատճառը նոյն ծանօթ վիճակն է, ուր իյնալէ յետոյ, մարդիկ գեղեցիկ կը գտնեն երէկուան չհաւնուած եղանակները ու երգերը, պատմուածքներն ու խօսքերը։ Ինչո՞ւ Թրքահայ ժողովուրդը հիմա չափէն աւելի հաճոյք կը զգայ տավուլ-զուռնայէն եւ թրքական շարքիներէն, զորս կ'ատէր՝ երբ երկրին մէջ էր։ Ինչո՞ւ եղան Կովկասահայեր, որոնք ռուսական բռնութիւններն իսկ արդարացնելով՝ մեկնեցան երկիր եւ կ'արհամարհեն արտասահմանեան ամէն բան։ Վերջապէս Հայաստանի գրականութեան անվերապահ պանծացումը չէ՞ խօսքը, որ կ'ըսէ, թէ արտասահմանի գրականութիւնը..· «անելիք» չունի։ Ներսը ամէն բան լաւ է, դուրսը ամէն բան վատ։ Ահա ուրեմն քննադատութիւն մըն ալ,— տէֆէթիսթ քննադատութիւն։

* * *

Անոնք, որ կարդացած են Լէօի գիրքերը, մանաւանդ «Ռուսահայ գրականութեան պատմութիւնը», նշմարած են, որ ան կոյր հետեւորդ մըն է թէնի տեսակէտներուն։ Կը թուի թէ թէն Կովկաս թաղուած է։ Վասնզի Լէօէն յետոյ գրեթէ Կովկասցի ամէն մտաւորական թէն կը հոտի։ Ուստի մի զարմանաք, եթէ 80ական թուականներու միտքով հիմա կը փորձեն բացատրել 1920—1930 թուականներու արուեստը։ Ու մեզի կ'ըսուի. — «Գրականութիւնը ժողովուրդին մէջ։ Ժողովուրդէն և սեփական հողէ դուրս չիք գրականութիւն»։ Այս տեսակէտով՝ արտասահմանի գրականութիւնը որքան բարձր ըլլայ, կը դառնայ անարժէք։ Ի՛նչ հրաշալի ջարդ մը կարելի է կատարել այդ տեսակէտներուն վրայ։ Սակայն ատիկա դուրս է մեր նիւթէն։

Բայց եւ այնպէս ստիպուած եմ բացատրելու թէ Հայաստանի գրականութիւնը եւս դուրս կը գտնուի մեր հողէն եւ մեր ժողովուրդէն։

Ռուսական տեսակէտով, Հայաստանի գրականութիւն կոչուածը, ճիշդ է որ, կ'ապրի երկրին մէջ։ Հայկական տեսակէտով՝ այդ գրականութիւնը կ'ապրի սահմանէն դուրս։ Թիֆլիս Հայաստան չէ անշուշտ, ոչ ալ Հիւսիսային Կովկասն ու Բագուն, ուր բազմաթիւ պրոլետ-գրողներ կան։ Մասնաւորաբար Թիֆլիս ու Երեւան թշնամի են իրարու նոյնիսկ իրենց գրականութեամբ։ Կը յիշեցնեմ Սագախլուի գրական ճակատամարտը, երբ Թիֆլիսի հայ գրողները կատաղի յարձակումի մը սկսան Երեւանի գրողներուն դէմ, 1927ի վերջերը։ Վէճը այնքան բուռն էր, որ մատնութեան ձեւ առաւ եւ արտաքին միջամտութեամբ միայն դադրեցաւ։ Եւ դեռ վերջերս, Նոյեմբերին, Շամշադինի մէկ ուսուցչին խնդիրով՝ պայքար բացին «Պրոլետար»ի խմբագիրները, Այվազեան եւ Ատրեան, Հայաստանի երիտասարդ մտաւորականներուն դէմ։ Ճիշդ է, որ Թիֆլիսի եւ Երեւանի վէճերը pasticheներն են Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի վէճերուն։ Սակայն կարեւորն այն է, որ մէկ եւ անբաժանելի չէ Հայաստանի այժմեան գրականութիւնը։ Նոյնիսկ, թիւերու տարբերութիւնը աւելին կ'ըսէ։ Երեւան հազիւ 20 գրող ունի, մէջն ըլլալով Շիրվանզադէն,— որ ոչ թէ կը ստեղծագործէ, այլ իր երրորդ յոբելեանը կատարել տալու դիմումներով կը զբաղի, — եւ Անուշաւան Վարդանեանը, որուն պրոլետ-գրողի վկայականը բանուորի իր 32 տարիներն են տուած։ Եւ եթէ կ'ուզէք, յիշեցէք Գ. Մահարին կամ Ա. Վշտունին ալ, որոնք «նորեր» չեն եւ ծանօթ են նախկին դաշնակցականի իրենց գրականութեամբը։

Պրոլետարական գրականութեան թանգարանէն ներս անոնք ոչինչ կրցան նետել, հակառակ իրենց ջնարակուած լեզուին, չմշկող բառերուն, polichinelle ոտանաւորին եւ յեղափոխական հարայ-հուրային — փոթորիկ, մռնչիւ, մուրճ, Լէնին։ Եւ վերջապէս 1922էն յետոյ, ո՞ր նորը երեւան եկաւ երեւանի գրական հրապարակին վրայ։ Երեւանի պրոլետ գրողները «նորեր» չկան երբեք։ (Մինչդեռ արտասահմանի մէջ, անոնք որ ծանօթ են իբրեւ նոր գրող եւ տաղանդ ցոյց կուտան, երեւան եկան 1922էն յետոյ եւ երեւան կուգան ամէն օր)։ Մի մոռնաք որ Երեւանի գրողները, սահմանէն ներս, արտասահմանեան գրականութիւն կ'ընեն՝ երգելով Շանխայն ու Չինումաչինը, եւ ո՛չ մեր ժողովուրդը։

Երեւանէն զատ, Հայաստանի ներքին գաւառները գրող չունին ու չտուին։

Անցնինք Թիֆլիս։

Թիֆլիսի մէջ (արտասահմանեան) հայ գրողները աւելի զօրաւոր են։ Չպիտի յիշեմ Սուրխաթեանն ու Աղասի Վարդանեանը, որոնք պրոլետ գրող կը նքուած են։ Անոնց հովանաւորութեան տակ կը գտնուի երիտասարդութիւն մը, որ ամէն առաւելութիւն ունի։ Վրացական եւ ռուսական արուեստի շարժումներուն աւելի մօտիկէն կը հետեւի։ Մոսկուայէն շարունակ դասախօսներ կ'իջնեն Կովկաս եւ Թիֆլիսի մէջ արուեստի երեկոյթներ կը կազմակերպուին։ Օտար ուժերու այս շփումին հետ, Թիֆլիսի գրողները ունին նաեւ առաւելութիւնը կուսակցական նուազ ճնշում մը կրելու։ Ե. Չարենց չկրցաւ Երեւան ապրիլ, բանտէն ելլելէ յետոյ Թիֆլիս վազեց, փոխանակ իր արուեստը ժողովուրդէն ծծելու՝ միշտ դուրսերը մնաց եւ այժմ Լէնինգրադի մէջ կ'ապրի։ Վերջապէս Երեւանի մէջ չէք լսեր գրական, գեղարուեստական որոնումներու լուր մը. բոլորն ալ Լէնինը յանգի մէջ կը նետեն, առանց տեսնելու՝ Շանխայը կ'երգեն, մինչ անդին Թիֆլիսի մէջ լուրջ ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին եւ մեր երիտասարդութիւնը կը լսէ ու կը մարզուի։ Վերջերս երկու գեղեցիկ ուսումնասիրութիւններ եղան Սայաթ-Նովայի մասին, եւ վրացի քննադատները կը հաստատէին թէ այս հայ աշուղը սպաննուած չէ Մամադ խանի զինուորներուն կողմէ, այլ մեռած է իր բնական մահով։ Երեւանի գրողները գոնէ ուզեցի՞ն քննել Աբովեանի մահուան գաղտնիքը։

Ըսենք նաեւ, որ Թիֆլիսի մէջ կը տեսնուին նոր ուժեր եւ կը ծաղկին տաղանդներ։ «Պրոլետար»ի խմբագրութեան շուրջ երիտասարդներու եռուզեռ մը կայ, «Լուսաբաց» գրական ամսաթերթը եւ «Պրոլետար»ի «գրական շաբաթ»ները լոյս կը տեսնեն կանոնաւորաբար։ Թիֆլիսի ուժերէն յիշենք Գրիգը, մասնաւորաբար Ռուբ. Աղաբաբը, տաղանդաւոր գրող մը, որուն ոտանաւորները նոր են, արուեստ ունին, թարմ են, խորք ու ձեւ ունին, եւ աւելի գեղեցիկ են քան Մահարիի, Վշտունիի եւ pasticheur Չարենցի ոտանաւորները։ Ափսո՛ս, որ գեղեցիկ կը սկսի եւ դէշ կը վերջացնէ, բնութեան հրաշալի պատկերներով կը բանայ եւ անպայման, Լէնինի կամ կոմունիստի տափակ մէկ տեսակէտին յարմարելու ճիգով՝ պաղ կափարիչ մը կ'աւելցնէ։

Սահմանէն դուրս, Բագուի հայ պրոլետ-գրողները շատ խեղճուկրակ կը մնան։ Հիւսիսային Կովկասի մէջ աւելի թարմ են ուժերը, բայց շատ խակ։ Երբ տամ հայ պրոլետ-գրողներու գործերէն քանի մը նմոյշներ, այն ատեն միայն աւելի իրական ձեւով մը պիտի ներկայացուի բոլոր այդ հայ գրողներուն արուեստագէտի դիմագիծը եւ տաղանդը։ Ատիկա անհրաժեշտ է այդքէն, որովհետեւ այդպէսով միայն յստակ պիտի դառնայ պատկերը Հայաստանի պրոլետարական գրականութեան եւ արտասահմանի մեր գաղութներու գրականութեան, եւ այդպէսով միայն պիտի տեսնէք մեծ տարբերութիւնը, որ կայ այդ երկու գրականութիւններուն միջեւ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՔՐԴՈՒՀԻՆ

Գեղեցիկ է բնութիւնը պարսկական Քիւրդիստանում։ Լեռներն ու տափաստանները զարդարում են Իրանի արեւմուտքը կանանչ մախմուրով եւ աջ ու ձախ վազվզում են սառնորակ աղբիւրները քրքջալով։ Անպակաս են երգն ու նուագը, պարն ու տաղը, աննման լօլօները այդ սիրուն լեռներում ու ձորերում։ Ժողովրդական բազմաթիւ անանուն երգիչներից զատ, այդ փարթամ բնութիւնը ծնունդ է տուել նաեւ բազմաթիւ անուանի գիտունների ու բանաստեղծների, ինչպէս Րուդբարի, Շահրզուրի, Շէյխ Վասիմ, Նալի, Հարիզ եւ այսպէս անվերջ, որոնք գրել են ու քնարերգել քրդերէն, պարսկերէն կամ արաբերէն։ Իրենց շատ գործերը, որոնք այսօր իսկ հետեւողներ ու հիացողներ ունին, տպագրուել են Եգիպտոսում։

Այդ բոլորի մէջ աւելի քան հետաքրքիր է ծանօթանալ քրդուհի բանաստեղծի—Մասթուրէի հետ, որ ծնուել է պարսկական Քիւրդիստանում մօտ 130 տարի առաջ եւ մեռել է 44 գարուններ բոլորելուց յետոյ Հիճրէթի 1264ին։ Ուրեմն հարիւր տարի առաջ, երբ խաւարն էր տիրապետում այս երկրում, երբ միլիոնաւոր տղամարդիկ մինչեւ իսկ գրել կարդալ չգիտէին, Մասթուրէ գրական անուան տակ թագնուած Մահ Շարաֆ խանըմ քրդուհին, որի մայրենի լեզուն քրդերէնն էր, ոչ միայն սովորում է պարսկերէնը, այլ տիրապետում, խորանում նրբութիւնների մէջ եւ խորապէս ազդուած մեծերից, ի ծնէ պարսիկ բանաստեղծների շարքում նախանձելի տեղ է գրաւում իր բէյթերով, որոնց թիւը ինչպէս պնդում է Սադըղ-օլ-Մօլք՝ Քիւրդիստանի պատմութեան նուիրած իր մէկ աշխատութեան մէջ՝ հասնում էր քսան հազարի։ Հարիւր տարուայ թաւալումը այդ թիւը սակայն փոքրացրել է տասն անգամով եւ «Եահիա Մարաֆաթ» կարողացել է աւելի քան 2000 բէյթ կորստից փրկել չորս տարի առաջ Թէհրանում հրատարակած մի հատորի մէջ։

Դժբախտաբար ինչպէս շատերից, նոյնպէս եւ Մասթուրէից գրեթէ բացառաբար սիրային կտորներ են մնացել։ Բնական է բանաստեղծուհին չէր կարող 20 հազար անգամ, ասել է 20 հազար տարբեր ձեւերով երգել յօնքն ու վարսը, խալն ու աչերը, անպայման իր քնարը ուրիշ լարեր ունեցել է, որոնց արդիւնքը չեն երեւում, հաւանաբար դիտմամբ կորուստի են մատնել անծանօթ ձեռներով։ Այս առթիւ իր կենսագիրը լռում է, բայց տեղ-տեղ թուրք անունը ակնարկող «բէյթ»երը առիթ են տալիս խորհրդածելու։ Նոյնքան արդար չէ՞ արդեօք ենթադրել թէ «խաչ» կամ «Յիսուս» բառեր պարունակող իր որոշ «բէյթ»երը մի-մի համակրական բացագանչութիւններ են հարեւան խաչուած հայութեան հասցէին, քանի որ մէկ դար առաջ մանաւանդ, ոչ միայն Քիւրդիստանում, այլ ողջ Իրանում «մասէհի», այսինքն քրիստոնեայ՝ «հայ» էր նշանակում։ Այսօր իսկ Հայը շատ տեղերում այդպէս է կոչւում, կարծում եմ պարսիկ եւ քիւրդ անցեալի մէջ ընդհանրապէս այս ուղղութեամբ կատարելիք պրպտումները ապարդիւն չանցնին, մեր եւ մեր հարեւանների այսօրը երէկուայ լոյսով տեսնել կարողանալու համար։

Ստորեւ քանի մը նմոյշներ իր «Դիւան»ից, թարգմանած բնագրէն։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՄԱՍԹՈՒՐԷԻ ԴԻՒԱՆԻՑ

Բարեկա՛մ, գարուն է, գինին ու վարդը անոյշ,
Պարտէզում սրինգի ձայնը, բլբուլի ողբը անոյշ,
Շէյխի անօգուտ ճառերին ականջ մի կախի՛ր,
Խօսք ու զրոյցից աւելի մի փարչ գինին է անոյշ։

Անջատումդ եմ ողբում սրինգի պէս այս գիշեր,
Արիւն եմ կուլ տալիս եւ հարբում եմ այս գիշեր։

Ինձ նման դարդոտին անոյշ է գինին,
Մանաւանդ այս վարդի, գարնան 1) շրջանին։

Իմ վարդը դուն ես, իմ վարդանոցն էլ,
Ի՞նչիս պէտք այգի, ծաղկանոց պտտել։

Ո՛վ, բժի՛շկ, ինչո՞ւ չես նայում Մասթուրէիս,
Հիւանդ է, դարմանելու յոյսով է գալիս։

Տե՛ս, որքա՛ն սիրուն է քայլում այն փէրին,
Սրտեր կողոպտելու համար է գնում,
Վա՛յ, սիրուց բռնւողների վիճակին—
Արիւնարբու թուրքն է թալանի վազում։

Փուշ կը ժողվեմ, թէ ափըս վարդին չհասնի,
Կաթիլ կը խմեմ, թէ ձեռքըս ծովին չհասնի,
Սիրտըս տեսքիդ կարօտից վշտի կրակ կը վառի,
Այդ ի՞նչ հիացում, թէ ծուխը Սուրայա 2) չհասնի։

---

1) բնագրում՝ ֆարվարդին — գարնան առաջին ամիսը։ Վ.Ի.

2) Աստղերի դիցաբանական եօթն աղջիկները, փոխաբերական մտքով՝ դիցուհի. մեր գրաբարեան պլէյադ (համաստեղութիւն)։ Վ.Ի.

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

«Il pleure dans mon coeu[r]
«Comme il pleut sur la [...]
Paul VERL[...]

Անձրե՛ւ, անձրե՛ւ, անձրե՛ւ...

Ու սրտիս դալարագուրկ ծառին վրայ ազազուն՝
եօթը կապոյտ նամակներդ՝ եօթը կապոյտ աղաւնիներ՝
դեռ կը սպասեն պատասխանի...

Անձրե՛ւ, անձրե՛ւ, անձրե՛ւ...
Ու տարփահեւ ու դանդաչուն ու կծկուած անձրեւուն տակ ցրտ[...]
Ո՛վ Թռչնիկներ վարդաշաղախ
Տրտում երգ մը ձեր աչքերէն՝ արցունքի պէս տրտմօրօր՝
Ընդերքներուն մէջ հոգիիս՝ մարգարտաշար կը կաթի...

Օ՛ սուտակ աչքեր, արեւելքին պէս լազուարթ,
ի՛նչ վճիտ, ի՛նչ քաղցր մելամաղձութիւն,
ի՛նչ անխարդախ աղալատանք՝ արշալուսուած ձեր եթերէն
Որ, վաղաժամ տրտմութիւնս՝ քօղ մը պէս կը տարագրէ...

Թրջած թեւերով անմե՛ղ, անմե՛ղ աղաւնիներ,
ես ի՛նչ ըսեմ, ես ի՛նչ ըսեմ ձեր մաքրութեան ձիւնաթոյր[...],
կը թուի թէ ամէնքդ մէկ կուրծքիս վրայ՝ թռչունօրէն հոգե[...]
Օ՛ խեղդեցէ՛ք, խեղդեցէ՛ք զիս, ո՛վ սամազուն թռչնիկներ,
ձեր յոգնահիկ ճանկերուն պրկումին տակ տարերային...

Աւա՛ղ, ո՞ւր է օծեղան այս տառապանքին,
Ո՛վ դուք անմեղ առաքեալներ, ինչո՞ւ համար ղրկեց ձեզ ա[...]
Լքուած պարտէզ մըն է սիրտս, անծի՛լ, աւերա՛կ,
Ո՛չ մէկ կանաչ, ո՛չ մէկ տերեւ՝ անուրջահիմ ձեր բոյնին,
Աշո՛ւնն է շատոնց, եւ անձրե՛ւ, անձրե՛ւ, անձրե՛ւ...

Հին սէրին տեղ արգասաբեր՝ ատելութեան բլուր մ'աճա՛,
Քարե՛ր, տատա՛սկ, ուր հատիկներն արեւծրար՝
ձեր կուսական կտուցներէն՝ մահի նման թաւալգլոր՝
կարիճներուն համար կ'իյնան...

Աղուո՛ր աղաւնիներ, ե՛տ, ե՛տ թռէք ինծմէ,
երգն աղբիւրին տարաշխարհիկ հարսի մը ժպիտին պէս՝ [...]
է [...]

եւ, եզերքին քով սպիտակ՝ պլպուլի մը դիակը կայ՝
Ամէն գիշեր լուսնին դիմաց՝ զոհի մը պէս, զոհի՛ մը պէս տժ[...]

ՈՒԽՏ[...]

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ. — Երիտասարդաց Միութեան մարմնակրթական բաժինը, որ վերջերս Armenischer Sport Verein անունը առած է, անցեալները (7 դեկտ.) պարահանդէս մը սարքած էր «Ա. հիմնարկութեան տօն» կոչելով զայն, ըստ տեղական սովորութեան։ Շարլոթընպուրկի Հօլենձօլլերն սրահը լեցուն էր միջազգային բազմութեամբ մը, որուն մէջ մեծ թիւ մը կը կազմէր հայ երիտասարդութիւնը եւ գաղութը։

Հասոյթը շատ գոհացուցիչ եղած է։ Մասնաւոր շնորհակալութեան արժանի է այս առթիւ Պ. Սահակեանի հարիւր մարքի նուիրատուութիւնը, որ պիտի նպաստէ տղոց մարզարան մը (Bansin) ունենալու փափաքին իրագործման։ Բան մը որ կարեւորութիւն կը ստանայ մանաւանդ միջմիութենական խաղերու (Verbands - spiele) մասնակցելու պայմանը լրացնելու համար։

Յաջողութիւն կը մաղթենք մեր մարմնակրթականի տղոց։ Միայն անցողակի դիտել տանք թէ պարահանդէսի հայկական ազգային մասը գրեթէ անտեսուած էր, բացի երկու տուն «Մեր հայրենիք» նուագէն եւ Պ. Սեւաչուենի «փանթէզի»էն, զոր ստիպուած կէս արտասանեց կարծեմ, որովհետեւ տարեր աղմուկով կը լեցնէին սրահը կամ դուրս կը վազվզէին։ Վարիչ մարմին կողմէ գաղութին եւ Եր. Միութեան ուղղուած խօսքերն ալ գերմաներէն էին, մինչդեռ այսքանը պէտք է հայերէն ըսուէր։

* * Երիտասարդաց Միութեան հաւաքոյթները սկսան նորէն Շլթայնփլացի սրճարանին մէջ տեղի ունենալ։ Կը հաւատանք թէ ջանք չպիտի խնայուի ամէն դիւրիկուն մասնաւոր ծրագիր ունենալու համար, ինչպէս սկիզբները կ'ըլլար։ Կ'արժէր որ հանրապետութիւնը քաջալերէր ձեռնարկը, մասնակցելով կամ ներկայ ըլլալով հաւաքոյթներուն։

* * Գաղթ. Միութեան [...] չութիւնը շրջաբերականով մը [...] դիմէ գաղութին, խնդրելով [...] տաւատօրէն մասնակցին, [...] թէ հագուստով, բացառիկ [...] գանակութեան, զոր բացառիկ [...] նատոյէն Սուրիա բռնի [...] գրուած հայ բեկորներուն [...] նութեան հասնելու համար [...]

Թղթակից

ՁԱՅՆ ՄԸ ՄԱՆՋՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԽԱՐՊԻՆ (Մանջուրիա, [...] դեկտ. (սեփ. թղթակ.).—Ձեռ[...] պինի հայ գաղութս մի քան[...] բայց եւ այնպէս կան անհ[...] որոնք հայկական ոգով դէմ[...] բաց չեն թողնում։ Չնայած [...] ինչ մասամբ ուշ է կատա[...] բայց հոգ չէ, գոնէ ազգայ[...] մոռացութեան չէ տրուած [...] է խոստովանել, որ եւ է դէ[...] բողանում ենք իմանալ [...] հետեւեալ աղբիւրներից «Պ[...] «Յառաջ» եւ «Հայրենիք[...] թերթերից յօդուածներ [...] թարգմանում եւ տպա[...] տրուում տեղական ռուսակ[...] թերթում։

Ահա քանի ամիսներ [...] յայտարարուած է, թէ [...] կատարուի Ա. Ահարոնեան [...] ռասնամեայ գրական գործ[...] թեան յոբելեանը, [...] տարին լրանում է [...] յայտնի չէ նշանակալից [...] (ԽՄԲ.— Երեւի դեռ չէն [...] այն թերթը որով կը ծա[...] թէ յոբելեանը յետաձգ[...] ապրիլ 6ին։)

Հոկտ. 27ին համեստ [...] կատարեցինք Երուսաղէմ[...] Պատրիարքի քահանայութեան [...] նամեայ յոբելեանը։ [...] յայտարարեց տեղւոյս [...] րում, լուսանկարն ալ զե[...] նշանակւած օրը խուռն [...] թեամբ, որ հազիւ տեղա[...] պօթասրահը, կատարեց[...] սը։ Նախ մատուցեց պա[...] որից յետ ծխատէր Եղի[...] Ռոստոմեանը մօտ կէս [...]

...ած յոբելեարի մասին, ներկայացած յոբելեարի մասին, ներկայացուցանելով զայն բանաստեղծ, քարոզիչ, ուսուցիչ եւ տիպար ներկայացուցիչ Հայ եկեղեցւոյ: Ցորդորեց ուշադրութեամբ յոբելեարի գաղափարները ու գործերը:

Կատարուեց մաղթանք, ուր երգուեր երկսեռ խումբը՝ կազմուած 22 հոգիով: Խումբին մասնակցած էին առաւելապէս մեծ տարիքով տեղւոյս բարձրագոյն դպրոցներու ուսանող ուսանողուհիները, որոնց մեծամասնութիւնը տարագրեալ էին:

Պատրաստուած ենք տօնել Ա. Հարոնեանի յոբելեանը:

ԳՈՂԹՆԵՑԻ

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

Անցեալ օր, կը գրէինք թէ ...րական նախկին հարցաքննիչ ...տաւոր մը, Վլատիմիր Օրլով, ...ր բոլշեւիկեան գաղտնիքներ ...եւք ձգելու համար, յաջողեր ...ր մտնել Չեկայի կազմին մէջ, ...եղծ անունով, պերլին հրատարակուած գրքի մը մէջ, հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կու... ...այ Լենինի մումիայի մասին: ...ուր տարածուեր էր թէ մումիան ...կուած է նախիր: Խարքովի բժշկական ուսանողներէն մէկը՝ իր ուսուցիչներէն մէկուն կը հարցնէր ...յս առթիւ թէ ի՞նչ կը մտածէ ...ուրին մասին. ուսուցիչը անխոհեմութիւնը կ'ունենար յայտնելու ...թէ մարմին զմռսումը կատարուած էր անճարակութեամբ: Քամ... ...ը յետոյ ուսուցիչը կը ձերբակալուէր ոստիկանութեան կողմէ ...ւ հրաւէր կը ստանար բացատրութիւններ տալու:

Զարհուրելի հարցաքննութեան ...ենթարկուեցաւ, որու ընթացքին, ...որձեց բացատրել թէ մումիային ...եխումը տեղի ունեցած է իրեն ...րունծանօթ պատճառներով, քանի ...մար մումիան զմռսող բժիշկը, Ռուսիոյ մէջ համբաւաւոր էր իբրեւ ...մասնագէտ:

Այն ատեն ուսուցիչը ընդ... ...հնկողութեամբ տարուեցաւ հոն, ...ուր Լենինի մարմինը ցուցադրուած է: Ներկայացուց մեծ քանակութեամբ ...ուած է: ...եխումը այն... ...քան առաջացած էր որ ...ուսուցիչը՝ հակառակ էր վարժութեան, քիչ մնաց որ նուաղէր:

կը ստիպէին զինքը որ դարման մը գտնէ: Բժիշկը կը զգար որ եթէ չյաջողի, կորսուած է: Այն ատեն խնդրեց որ զինքն առանձին թողուն, յետոյ սկսաւ քննել մարմինը: Այս աղտոտ աշխատանքը տեւեց վեց օր եւ վեց օրուան մէջ, մարդը հազիւ կըրցաւ քանի մը գաւաթ օղի խմել:

Վեց օր յետոյ, ուսուցիչը թարմ դիակ մը ուզեց. հիւանդանոցին մէջ նոր մեռած գինուորի մը դիակը բերին իրեն: Այն ատեն բժիշկը սկսաւ զինուորին դիակին գործարանները փոխադրել Լենինի դիակին մէջ: Քանի մը ժամէն, այս տարօրինակ աշխատանքը կ'աւարտէր: Անկից ի վեր, Լենինի մումիան այնքան լաւ կերպարանք ստացած է, որ ուսուցիչը մեծ պատուի կ'արժանանայ խորհրդային իշխանութեանց կողմէ:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐ

Անաստուածներու միութեան կեդրոնական վարչութիւնը մշակած է ծրագիր մը, որուն համաձայն, երեք տարուան ընթացքին, Ռուսիոյ մէջ, բոլոր եկեղեցիները հետզհետէ պիտի փակուին:

Այս ծրագրով, 1933ին, Խորհրդային Միութեան մէջ, չփակուած որեւէ եկեղեցի, սինակոկ կամ մզկիթ չպիտի մնայ:

Իրականութեան մէջ, այս ծրագիրն արդէն գործադրութեան մէջ է, քանի որ վերջին ամիսներու ընթացքին, 500 եկեղեցիներ փակուած են, խորհրդային իշխանութեան հրամանով, որ կը պաշտպանէ անաստուածներու միութիւնը իբր կէս-բոլշեւիկ կազմակերպութիւն:

Սակայն, գաւառի անաստուածները աւելի անհամբեր են քան իրենց կեդրոնի վարչութիւնը, եւ կը պահանջեն որ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, եկեղեցիներու փակումը իրականանայ անմիջապէս, առանց պայմանաժամ տրուելու:

Ծննդեան տօներու առթիւ, Մոսկուայի մէջ արդէն, շատ եկեղեցիներ փակուեցան: Խրիմի մէջ կրօնական պաշտամունք եւ արարողութիւն արգիլուած են 25 մզկիթներու մէջ: Իսկ բողոքական եկեղեցիները, ամբողջ Ռուսիոյ մէջ արդէն գոցուած են:

ՌՈՒԲԷՆ ԽԱՆԱԶԱՏ

ՓԱՐԻԶ 23 դեկտ. (սեփ. թղթ.)— Այսօր, Փարիզի մէջ, թոքերու բորբոքումէ մեռաւ Հնչակեան կուսակցութեան հիմնադիրներէն ծերունազարդ Ռուբէն Խանազատը:

Հանգուցեալը տասնեակ տարիներէ ի վեր մեկուսացած էր իր կուսակցութենէն՝ նուիրուելով կրթական եւ գրական աշխատանքներու: Կենսագրութիւնը կը գրեմ յաջորդով: Երկու տարի առաջ երբ իր ամուսինը՝ Տիկ. Շուշանիկը ծանր եւ վտանգաւոր հիւանդութեամբ պառկած էր, հանգուցեալը այնքան ընկճուեցաւ, որ փորձեց թոյն առնել: Երդուեալ մարքսիստ էր: Նախանձախնդիր էր ազգային մշակոյթի եւ արժէքներու պահպանման:

Մասիս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

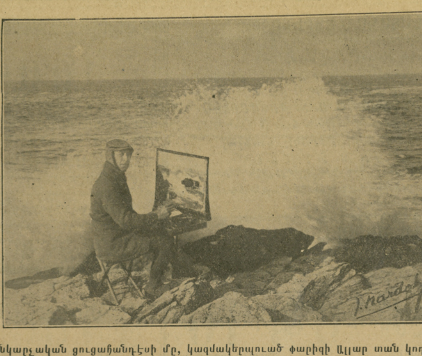
ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Տեղական պայմաններու բերումով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարուժան» խումբը նոր տարին տօնեց 28 դեկտ. շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին իր սեփական սրահին մէջ:

Գաղութիս գիտակից հասարակութիւնը խումբ-խումբ կը դիմէր դէպի Դաշնակցութեան սրահը: Ամէն մէկ հանդիսական մուտքի դրան առջեւ կը ստանար իր կաղանդչէքը եւ եռագոյն զարդանիշը: Ընկեր Թ. Մարգարեան երկու խօսքով բացատրեց հանդէսի նշանակութիւնը, մաղթելով բարի կաղանդը: Երգիչ խումբի կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը որմէ յետոյ յաջող արտասանութիւններ ըրին՝ ընկերներ՝ Վ. Սիմոնեան «Սողոմոն պատմեց»ը, Մ. Թաշճեան, Ա. Իսահակեանի «Հայաստանին»ը, ընկ. Ս Ընտրիկեան Ա. Ահարոնեանի «Զարխը գալով»ը, Պ. Պ. Շէրէմէտեան «Տարօնի քաջերը», Օր. Նուարդ Սուքիասեան երգեց «Սեւ մութ ամպեր»ը եւ «Մի զոյգ աչեր»ը իսկ ընկեր Խ. Աւետիսեան, երգեց հայկական ընտիր կտորներ: Օրուան բանախօս ընկեր Բարգէն Աղաբէկեան պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան չորս երկար տասնամեակին կատարած մեծ դերը, այս հայհաւաքբար պիտի տօնէ իր ամանորը հայրենիքի մէջ: Հանդէսին երկրորդ մասին ընկ. Գ. Եղիաեան կարդաց գրաւոր կատակերգութիւն մը: Ընկերոջ մը կողմէ տապկուած նապաստակ մը ամերիկեան աճուրդի դրուելով բարձրացաւ 180 ֆրանքի: Յետոյ ներկայացուեցաւ «Երկու խուլեր» զաւեշտը: Ժամանակը ուշ ըլլալով, հանդիսականները մեկնեցան գոհ եւ զուարթ մթնոլորտի տակ:

Հանդէսէն վերջը «Վարուժան» խումբը ընկ.-համակրական ժողով մը ունեցաւ ուր ներկայ էին, շատ մը համակիրներ: Հինգ երիտասարդներ ինքնաբերաբար փափաք յայտնեցին մտնել Դաշնակցութեան շարքերէն ներս: Այս առթիւ կատարեցին իրենց երդման արարողութիւնը:

ՊԵՆՈՆ

Նկարչական ցուցահանդէսի մը, կազմակերպուած փարիզի Ալյար տան կողմէ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

Լուսանկարը հրատարակուած նիսի l'Eclaireur du Dimanche գեղարուեստական հանդէսին մէջ, կը ներկայացնէ հայ տաղանդաւոր ծովանկարիչ Վարդան Մախոխեանը՝ իր աշխատանքի պահուն, թառած խարակի մը վրայ, իր մէկ նկարը աւարտելու համար: Մախոխեան զոր վերջերս առիթն ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու, հրաւիրուած է իր նոր նկարներով մասնակցելու Գահիրէի մէջ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Այսօր կիրակի (5 յունուար) կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, Stade St. Ouenի մէջ (218, Rue du Landy), տեղի պիտի ունենայ խիստ կարեւոր մրցում մը, Հ. Մ. Մ.ի Ա.ի եւ S. A, O.ի Ա. խումբերուն միջեւ: Այս վերջինը որ կը պատկանի ցիվիզիոն տ'օնօռի դասակարգին, իր ամբողջ կազմով դաշտ պիտի ելլէ, եւ կը յուսայ լաւ արդիւնք մը ձեռք ձգել: Ժամադրութիւն Հ. Մ. Մ.ի խաղացողներուն այսօր ժամը 1.30ին, Sortie Nord Sud Porte St. Ouen. Վ. Հ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՍԷՎՐԱՆ.— Արաքսի Բ. խումբը St. Leu հրաւիրուած էր մրցելու համար ֆրանսական Ա. խումբին դէմ: Մրցումը սկսաւ առաւօտուն ժամը 10ին, Արաքս լաւ խաղարկութիւն մը ունեցաւ եւ 5ի դէմ 3ով յաղթանակը տարաւ:

Նոյն օրը Արաքսի Ա. խումբը 3ի դէմ 3ով հաւասար մնաց C. A. Montrougeի պահեստի խումբին հետ:

Օ. Լուէնեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԳՈՐԾԵՐԸ

Պաշտօնական յայտարարութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Մարսէյլի թեմական Երեսփոխանական ժողովը, որ գումարուեցաւ 15 դեկտ. 1929 կիրակի կէսօրէ յետոյ քաղաքիս Մատրան մէջ, տուաւ հետեւեալ որոշումները.—

1. Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեց Ազգային կեդր. առժամեայ վարչութիւն մը, եօթը անդամներէ բաղկացած.

2. Որոշեց՝ թեմական Երեսփոխանական ժողովի նոր ընտրութիւնը կատարել յառաջիկայ 1930 մայիսին: Այս ընտրութենէն երկու ամիս առաջ պիտի կազմուի ընտրողական Ցանձնաժողովը, համաձայն թեմական կանոնագրի տրամադրութեան:

3. Թեմական Երեսփոխանական ժողովը փափաքելով բառնալ գաղութիս մէջ երեւցած տարակարծութիւնները, եւ ուզելով ապահովել համերաշխութիւնը, ձեռք ձգել: ...

կազմեց նաեւ, առաջնորդ հօր նախագահութեամբ յանձնախումբ մը— Մայր Դիւանի հետ՝ Հ. Սէրէնկիւլեան եւ Յ. Պապիկեան— որ պէսզի տարբեր հոսանքներու եւ չէզոքներու ղեկավար անձերուն հետ բանակցելով, հող պատրաստէ եւ ապահովէ բոլոր հոսանքներու գործակցութեամբ եւ մասնակցութեամբ ընտրելու համար գաղութիս նոր Երեսփ. ժողովը:

ԼԻԴԻԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Էօտէմիշէն կը հաղորդեն թէ Թիրէ գաւառակին եկէնլի գիւղին մէջ, գիւղացի մը երբ իր արտը կը փորէր, յանկարծ ծակ մը կը բացուի: Գիւղացին վար իջնելով ինքզինքը կը գտնէ տղու մը մարմարէ գերեզմանին մէջ: Գերեզմանին մէջէն գտնուած են երեք առարկաներ որոնց երկուքը կին եւ մէկը այր մը կը ներկայացնեն: Արձաններու ձեւէն այնպէս կ'երեւայ որ լիւդական շրջանէն մնացած գերեզման մըն է:

Գերեզմանին մէջ գտնուած են նաեւ դրասանգներով զարդարուն ջուրի բաժակ մը եւ զարդանօթ մը, որուն վրայ հեթանոսական տեսարանի մը շատ գեղարուեստական մէկնկարը կայ: Այս հնագիտական առարկաները տարուած են Իզմիրի թանգարանը:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ... ԿԱՐՄՐԵՑԷՔ

Պոլսոյ «Ազգամ» թերթին փարիզեան թղթակիցը գրութիւնով մը կը նկարագրէ փարիզի Հայերուն եւ Հրեաներուն կեանքը: (19 դեկտ.): Թուրք թերթը այդ թղթակցութեան հետ միաժամանակ կը հրատարակէ ինծէ սազի նուագածուներու ծաղրանկար մը՝ երեք սիւնակի վրայ եւ կը տեղաւորէ հետեւեալ յատկանշական խորագիրները.— «Փարիզի ճիշդ կեդրոնը երկու փողոցներ կան, ուր ամէն մարդ թուրքերէն կը խօսի...: Արեւելքցի վաճառականներ, որոնք այդ փողոցներուն մէջ վաճառատուններ ունին, իրիկունները ինծէ սազ մտիկ ընելով օղի կը խմեն եւ գարակէօզի ու սալէպի կարօտը կը քաշեն»: Կը թարգմանենք այդ գրութիւնը, իբրեւ պատկեր մը փարիզի մեր հայրենակիցներու որոշ մէկ դասակարգի առօրեայ եւ, եթէ կը ներէք, թրքավարի կեանքէն.—

Փարիզ (սեփ. թղթ.).— Փարիզի մեծ պողոտաներէն Պուլվառ Սէն-Տընիի մօտ, Սէն-Տընիի դրան ճիշդ դիմացը երկու փողոցներ կան: Այս տեղէն դէպի Սակարան ամէնէն կարճ ճամբան այս երկու փողոցներն են, որոնց մէկը կը կոչուի Բիշերի, միւսը Ալուքիր: Թէեւ այս երկու փողոցները Փարիզի կեդրոնին մէջ կը գտնուին, սակայն կարծես թէ Պոլսոյ մէկ մէկ անկիւններն են...: Փարիզ հասնող թուրք մը եթէ պատահմամբ այս փողոցներէն անցնի, արմանք-զարմանքի կ'ենթարկուի:

Բիշերի եւ Ալուքիր փողոցներու երկու շարք խանութներու ցուցատախտակներուն վրայ շատ մը ծանօթ անուններ արձանագրուած են.— Ալպէր Լէոն, Ժաք Միզրահի, Ռուբէն Գաբամաճեան, Գէորգ Շիշմանեան եւն...: Այս խանութներուն առջեւ միշտ թուրքերէն խօսակցութիւններ կը հասնին ձեր ականջներուն.

— կարապետ, պէն պօրսայա կիտիյօրում, սէն կէլմիյէճէ՞ք մի սին:

— փաթլամատըն եա', տահա պէշ տագիգա պէքլէ... գաճվէմի պիթիրմէտիմ:

. . . .

— Նէսիմաչի, ուսթա օնտա՞ տըր:

— Տիշարի չըգտի, իքի սաաթտան ճէլէճէք:

Երբեմն երբեմն ձեր ականջին կը հասնին նաեւ թուրքերէն հայհոյութիւններ եւ թուրքերէն հաշիւներ...: Եթէ քիչ մը ուշադրութիւն դարձնէք, այս պոռտոց-կանչողներուն մէջ կրնաք ծանօթ դէմքերու հանդիպիլ:

Ահա' մէկը, որ Պահչէ Գափուի մէջ մանիֆաթուրայի խանութ մը ունէր եւ որուն քանիցս հանդիպած էիք իր խանութին մէջ... Կը յիշէք թէ անոր քովինն ալ տարիներով Հալէպար Փաշայի շոգենաւին մէջ տեսած էք: Քիչ մը անդին գտնուող սա' մարդն ալ, որ անհանդարտ ու բազմազբաղ երեւոյթ ունի, էր երբեմն քանիցս տեսած էք Ղալաթիոյ Սակարանին առջեւ:

Այս երկու փողոցներու վաճառատուններուն տէրերը գրեթէ բոլորն ալ մեր հրեայ և հայ հայրենակիցներն են: Իրենց միջեւ ընթացիկ լեզուն թուրքերէնն է: Հակառակ անոր որ Պոլսոյ հետ բոլորովին խզած են իրենց կապը եւ վերջնապէս Փարիզ հաստատուած, ամէն օր իրենց պարապոյ ժամերուն իրարու մօտ կուգան եւ հայրենիքի մասին կը խօսին. Թուրքերէն թերթերը ձեռքէ ձեռք կը պտըտին:

ՃԻՇԴ ՊՈԼՍՈՅ ՊԷՍ

Այս երկու փողոցներու բնակիչներուն ապրելակերպն ալ ճիշդ Պոլսոյ մէջ եղածին պէս է: Ամուսնացածները իրենց տան մէջ մեր գիտցած կերակուրները կ'ուտեն եւ հինէն իրենց վարժուած ձեւով կը զբօսնուն: Իսկ ամուրիներն ու երիտասարդները մեծ մասամբ կը յաճախեն հայկական ճաշարաններն ու այն սրճարանները, ուր կը հաւաքուին Արեւելքցիները: Այս տեղերը կարելի չէ կենալ՝ նարտի եւ թղթախաղի աղմուկէն:

Գիշերները տուներուն մէջ ընդհանրապէս ալաթուրքա փլաքներ կը նուագուին: Լսեցի որ հրեայ վաճառական մը փլաք առնելու համար ամէն ամառ մինչեւ Պոլիս կ'երթայ եւ Տէտէ էֆէնտիի ամէնէն մեծ հիացողներէն է: Այս բարեկեցիկ վաճառականը Պոլսոյ մէջ մէկ ամիս շարունակ կը պտըտի ձայնագրիչ խանութները եւ իր հաւնած փլաքները գնելով Փարիզ կուգայ: Անոր ժամանումէն յետոյ կը սկսի ամէնէն զուարճալի շրջանը: 15—20 օր այս մարդուն տան մէջ հաւաքուելով, նոր եղանակներ մտիկ կ'ընեն:

Սալմոն էֆէնտիի ինծէ սազի նուագախումբին արուեստագէտներն ալ գալով, ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընեն այս շարքիները եւ կը սկսին նուագել անմիջապէս...

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ «ԻՆՃԷ ՍԱԶ»

Մի' զարմանաք երբ ըսեմ թէ Փարիզի մէջ բաւական լաւ ինծէ սազի նուագախումբ մը կայ: Այս ինծէ սազը կը նուագուի Փարիզի պորտին՝ Բատէ փողոցի մէկ կապելային մէջ:

Անցածները իրիկուն մը հոն գացի:

Բաւական ընդարձակ սրճարանի մը մէջտեղը ինծէ սազի համար բարձրադիր տեղ մը շինուած է: Հոս չորս հոգինոց նուագածուներու խումբ մը կայ. քեմէնչէ, քանոն, ուտ եւ տէֆ...: Երբ ներս կը մտնէի, հանէնտէն. ձեռքերը կոթնցուցած ծունկին վրայի տէֆին, կազել մը կ'երգէր.

Մաթէմսէ էկէր անլաշըլան
րէնկի սիյահըտան
Բապըրմ տա պէնիմ օլմալըտըր
սէնկի սիյահըտան

(«Եթէ ճիշդ է որ սեւ գոյնը
սուգի նշան է.
Իմ գերեզմանս ալ պէտք է
ըլլայ սեւ քարէ»:)

Միջանկեալ յանկերգները կը նուագէր «քանոն»ը: Ձայնը շատ լաւ չէր, «քանոն» նուագողն ալ շատ վարպետ չէր: Սակայն կազինոյի մէջինները մեծ յուզումով մտիկ կ'ընէին զայն: Մերթ ընդ մերթ «Ա՜խ» քաշողներ անգամ կային...

Կազելը լմնալէ վերջ իւշաքի եղանակները սկսան... Զորս կողմս նայեցայ, ամէն ոք հաճոյքով մտիկ կ'ընէր եւ օղին կը խմէր:

Ժամանակին իմացած էի թէ ինծէ սազը առանց օղիի չըլլար: Կ'երեւի թէ այս խօսքը ճիշդ է, քանի որ Փարիզի մէջ անգամ օղի գտեր են: Սեղանները մեզէի պնակներով ծածկուած էին: Ինչե՞ր չկային, ինչե՜ր... ճիյէր թավասը, ֆասուլիա փիյազը, թուրշուներ, պանիրներ:

Հոս յաճախողները բոլորն ալ Արեւելքցի ըլլալուն, իրարու հետ շատ մտերմական էին: Ամէն անգամ որ նուագը կանգ առնէր, ոմանք կը կեղծէին, ուրիշներ տարօրինակ բաներ կը պատմէին:

ԱՄԻՍԸ 2-300 ՈՍԿԻ

Կ'ըսեն թէ Փարիզի ինծէ սազի նուագածուները լաւ դրամ կը շահին: Ասոնք կազինոյի տէրոջմէն քիչ դրամ կը ստանան: Սակայն, Պոլսոյ մէջ եղածին պէս, կարգ մը նուագասէրներ իրենց ուզած շարքիները նուագել տալու համար 5 - 10 ֆրանք նուէր կուտան, որով բաւական հասոյթ ձեռք կը բերեն:

Բայց ամէնէն աւելի անոնք դրամ կը շահին հրէական հարսանիքներու մէջ: Հոս մէկ գիշերուան մէջ երբեմն քանի մը հազար կ'առնեն: Կ'ըսուի թէ չորս նուագածուները միջին հաշուով մարդ գլուխ ամիսը 2-300 ոսկի կը շահին:

ԳԱՐԱԿԷՕԶ ԵՒ ՍԱԼԷՊ

Իմացայ որ այստեղ ամէնէն աւելի կարօտը կը քաշեն գարակէօզին եւ սալէպին:

Եթէ գարակէօզ խաղցնող մը գայ այստեղ, կ'ըսուի թէ բաւական դրամ կը շահի: Սալէպն ալ շատ կը փնտռուի:

Այս նամակիս մէջ, տեղւոյս Արեւելքցիներու կեանքին մէկ մասը՝ բացատրեցի: Յաջորդ թղթակցութիւնովս պիտի խօսիմ արեւելեան ճաշարաններու եւ ամէն կողմ տարածուած արեւելեան շաքարեղէններու եւ անուշեղէններու մասին:

Վ. Լ.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

փարիզի վ.ասպուրականի Հայրենակցական միութեան կողմէ
Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
Պուա Քոլոմպի քաղաքապետութեան սրահը, Rue des Halles
կը նախագահէ՝ Պր. Տ. ՉԻԹՈՒՆԻ
կը խօսին՝ Պ. Պ. ՕՀԱՆ-ԿԱՐՕ եւ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւայլն
կը ներկայացուի՝ ԽԵՆԴԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)
ՄՈՒՏՔ՝ 2 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ
Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տը Քլիշիէն թրամուէյ թիւ 40, իջնել Bourguignons: Սէն Լազարէն եւ Իսի լէ Մուլինօյէն շոգեկառք՝ իջնել Gare de Colombes եւ Bécon:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՆԿՄԱՆ ԽՕՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Մարաշի Հայրենակցական միութեան կողմէ
12 ցունուար կիր. ժ.ը 2.30ին Սալոն Էսպանեոլի մէջ 46 r. Tapis Vert
կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
կը մասնակցին քաղ. կուսակցութիւնները, Հայր. միութիւնները, Զ. Ե. Ո. Մ. եւն.:
գեղարուեստական ճոխ բաժին Մուտքը ազատ է

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցռդացաւ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

AUX CISEAUX D'OR

TAILLEUR
ԺՈՐԺ ՃԷՊԷԵԱՆ

Հինգ տարիէ իվեր, Պ. Թէրզեանի (35 րիւ Մէրի) ընկերը՝ Ժորժ Ճէպէեան պատիւ ունի ծանուցանելու իր յարգելի յաճախորդներուն թէ Դեկտ. 15էն ի վեր փոխադրուած է իր սեփական խանութը, 20 Ավընիւ Քամիյլ Փէլթտան: Ինչպէս առաջ, նոյնպէս ներկայիս ա՛լ աւելի պիտի աշխատիմ գոհ ձգել յաճախորդներս թէ ճաշակի եւ թէ աժանութեան տեսակէտով: Մէկ անգամ այցելելը կը բաւէ:

Պէտք ունինք օգնական դերձակի մը, լաւ վճարում եւ տեւական գործ: Դիմել՝ անձամբ կամ նամակով հետեւեալ հասցէին.
Տիւզեան եղբարք, 23 Rue Centrale Le Cannet, (A. M.):

Վարձու է ընդարձակ աշխատանոց մը 120 քառակուսի մեթր տարածութեամբ, Ա. յարկ երկու մեծ սրահ, բնակութեան յարմար սենեակով մը: դիմել՝ Պ. Ինճէեանի, 19 Rue Rodier, հեռաձայն Gutenberg 10—12:

Ծախու են Արեւելեան գորգերու «ցէզկեահներ» ամէն չափի վրայ: դիւրամատչելի գին: ցանծնելի ժուայնէօզի մէջ: դիմել՝ Directeur de la Société des Filatures à Joyeuse. Ardèche.

Ծախու է Արեւելեան նպարեղէնի խանութ մը: Խիստ դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել՝ Անտոն Ներսէսեանի, Ave. J. Jaurès, Décines (Isère).

ՀԵՐԱԹԱՓ "ՔԻՍ,,

Ամէնէն գործնականը եւ ամէնէն ազդեցիկը ներկայ հերաթափիչ (մազ թափող) արտադրութիւններէն:
երեք վայրկեանը բաւարար է թափելու եւ մաքրելու մազերն ու աղուամազերը, առանց գրգռելու վերնամաշկը:
գին 5 ֆր. 60 (Imp. Comp.)
Լապորաթուար՝ «Քիս»
159 Rue Pierre Corneille, Lyon

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմիկ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 12.

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc
Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ծրի:

L'ATELIER
Ամէն իրիկուն ժամը 8.30ին
L'Admirable visite
et Bilora
օր ընդ մէջ
VOLPONE

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSIAN
Marque déposée MELKON
եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:
25 Rue Vilin, Paris (20e)
Հեռաձայն Menil. 69—15

Դիմել՝ ԱՐԱՊԵԱՆԻ
13 Bld. Edgar-Quinet
Colombes, (Seine):
գին 1 տոլար կամ 25 ֆրանք

ԲԺՇԿ. ԵՒ Վ.ԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord Sud: Pigalle.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

1000+930

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37
կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
57A Rue Nationale, MARSEILLE

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻԹԻՔԵԱՆ

30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)
Թրամուէյ թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ Մոնփարնասէն
ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74
Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:
Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud, Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ
բացուած է
DORK
կօշիկի վաճառատունը
46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON
Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ Վ.ԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
30 Rue St. Basile, MARSEILLE Téléphone: 14-29 Man.
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ
ճոխ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գիները անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում
ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ
Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

FUMISTE-COUVREUR
PLOMBIER
Կը ստանձնեմ կապարի եւ զինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝
A. TATOULIANի
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՎԱՅԵԼՈՒՉ ՀԱԳՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
ԿԱՐ. ՄՌԻՐԱՏԵԱՆԻ
Նոր եւ շքեղ խանութը, զարդարուած ընտիր կերպասներով
Մաքուր եւ խնամուած կար
119 Rue Pelleport, Paris (20e) (Rue Bellevilleի կից)
Մէթրօ: Pelleport. Tél. Ménilmontant 63—56

ՄԻԱՅՆ 250 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կարող էք տիրանալ փական Հողաբաժնին-Փարիզի շրջակաները, ուր կրնաք շինել ձեր ... նոյնպէս ամսավճարներով:
Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝
" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՋԱԴԵԱՆ
Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. Մ... Opéra կամ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 10—12 եւ ... իսկ կիրակի ժամը 10—12:
Boulogne, Billancourt, Issy, Chaville եւ Viroflay ապրող աշխատող հայրենակիցները կարող են դիմել նոյն գր... եակի մասնաճիւղը՝ 87bis Bld. de la République, Boulog... Տ. Բէգզադեանին Գշ. եւ Ուր. իրիկուն ժամը 6—8, իսկ կի... ժամը 10—12: Կիր. օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց ... դեցիին դիմացի Café Rest. 22 Rue Jean Goujon ժամը 1... Պ. Տէր Աբրահամեանին:
ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒ Է ՎՃԱՐՈՒՄ...
ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ ընկերութեան ինքնաշարժ... հողաբաժինները ցոյց տալու համար: Բոլոր բացատրու... ները հայերէն:

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22
FRANKFURT A. M.
ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Ծխախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ ... մորթեր, եւայլն:
ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթ... կաշեղէն, եւայլն:

Éts "TOUT POUR LE CONFORT"
26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Tél. Trudaine...
CHAUFFAGE CENTRAL
ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE, ingénieur E. ...
Կը ստանձնէ շոգիով սանթրալի, սալ տը պէներու եւ տաք ջուրի զե...
ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ
Մեր միջոցաւ կատարեցէք նաեւ ձեր սալամանդրերու եւ խոհանոցի ... բռալ ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւ... Միեւնոյն տան մէջ՝ T.S.F.-ներ, ֆոնօկրաֆներ, լուսանկարչական գ... դիտակներ, ակնոցներ եւլն. — կանխիկ եւ ապառիկ:

ODEON COLUMBIA

Տիեզերահռչակ Քոլոմպիա եւ Օտէօն վաճառանիշով ... րէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ ... փորթաթիֆ կրամաֆոններ: Եւրոպական եւ արեւելեան ... րեղէններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին
ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

Tailleur
A.BERBERIAN
24. RUE BERGERE
Tel.: Prov: 05-49 Par...

ՄԷԹՐ Պ. ՎԱՀԷ
(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջա...
18 Rue Dauphine, PARIS (VI) Tél. Danton 7...
իրաւագէտ-խորհրդատու ցէֆանս Օթօմօպիլ է Սբօրթի... միւթիւէլ միլիթէր ֆրանսական մեծ ընկերութեանց:
կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժա... դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապ... փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առ... կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ աղերսագրեր եւ պայ... նագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ ... թիւրալիզասիոնի եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւա... պութիւնները, ու ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ:
Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.
Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8 եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ:

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՋԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈ...

ՅՈՒՆԱԿԱՆ կօշիկի գործա...
18 Rue MONCEY, 18 L...
Փլաս տիւ Փոնի մօ...
Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET
17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 2...
ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔ
Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած G... SIN JOLIVET հացերը:
Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմի... պատրաստուած հացեր:
Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարա...
Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. ST. PHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

7 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1154 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՏԱՐԸ ԻՆՉՈ՞Ի ՕԳՆԷ ՄԵԶԻ, ԵՐԲ ՄԵՆՔ ՏԷՐ ՉԵՆՔ ԸԼԼԱՐ ՄԵՐ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐՈՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՈՂԸ ՄԻԱՅՆ ԿԸ ՓՐԿԷ

Հիմա որ ձեւ ու մարմին առած է Սուրիոյ նոր գաղթականներուն օգնութեան գործը, աւելորդ չենք սեպեր անգամ մըն ալ մէջտեղ դնել մեր մտածումները՝ տեղաւորման աշխատանքին առթիւ:

Հալէպի մէջ կազմուած Խնամատարութեան եւ Փարիզի եղբ. Յանձնախումբին հիմնական պարտականութիւնը պիտի ըլլայ գործնական միջոցներ գտնել եւ նորեկները ամենաչար հողին կապել, սկսելով յառաջիկայ գարունէն:

Ճիշդ է. հալածականներէն շատ-շատերը հիմա կարօտ են նանակ մը տաք ապուրի եւ պատառ մը հացի: Ուրիշներ ալ կան որ կրնան քանի մը ամիս քաշքշել: Բայց անմիջական օգնութիւնը չի կրնար անվերջ շարունակուիլ ձեռքը-ոտքը առնող մարդոց: Նոյնիսկ որբեւայրիներ կամ չափահաս աղջիկներ չեն կրնար նպաստընկալ դառնալ տարիներով: Անոնք մեծ մասով չարաչար աշխատեր են քիւրտ կամ թուրք պէկերու եւ աղաներու տուներուն մէջ, իբրեւ գերի կամ գրաստ, եւ այսօր ատ սիրով պիտի ուզէին բեռ չդառնալ ազգին, ճակտի քրտինքով ապրիլ, ազատ երկնքի տակ:

Արդ, ո՞վ պիտի ճարէ միջոցը եւ ի՛նչպէս:

Խոշոր ծրագիրներ չդնենք սեղանի վրայ, որպէսզի հրաշք ոստացած չըլլանք: Խոշոր ծրագիրները ընդհանրապէս կը անգին անփառունակ նահանջի եւ չարաչար յուսախաբութեան: Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ, ուր մեռել մը թաղելու կամ յիշատակ մը յարգելու համար անգամ վէճ կը ծագի:

Մեր տեղեկութեանց համաձայն, Հասիճէի և Գարամանիէի մէջտեղ ընդարձակ թափուր հողեր կան, որոնց վրայ կարելի է հաստատել գաղթականները, անշուշտ համաձայնելով տեղական իշխանութեանց հետ: Այս վերջինները ապահովաբար պիտի ընծայեն ամէն դիւրութիւն, քանի որ փախստականներուն առջեւ դուռները բացած են յօժարութեամբ: Եւ յետոյ, երկրին համար իսկ շահաւոր է ունենալ հողին կապուած ժիր ու չարքաշ բազմութիւններ, քան կայաններու մէջ խռնուած նպաստընկալներ:

Արդ, իւրաքանչիւր ընտանիքի համար լծկանի, սերմացուի ու այլն ծախք հաշուելով 15 հնչուն ոսկի, 500 ընտանիքի համար կ'ունենանք 7500 ոսկի=825,000 ֆրանք, որ երբեք առասպելական գումար մը չէ: Քանի մը տարի առաջ, երկու-երեք անգամը հաւաքուեցաւ Շիրակի շարժին առթիւ, միայն գաղութներու մէջ: Մնաց որ, եթէ մենք լրջօրէն ըմբռնենք գործին էութիւնը եւ կատարենք մեր պարտականութիւնը, միջազգային օժանդակութիւնն ալ չի պակսիր: Հոգատար իշխանութիւնը վերջերս երեք միլիոնի նոր վարկ մը սահմանած էր Լիբանանի գաղթականներուն տեղաւորման համար, եւ տրամադիր է նորեկներուն ալ բաժին հանելու:

Այս չի նշանակեր թէ մենք պիտի ծափենք եւ յօրանջենք, այլ պիտի կրկնապատկենք մեր ջանքերը: Մանաւանդ որ, խաւարակուռ Անատոլուէն, ամայի եւ անհատնչելի լեռներէ ու ձորերէ կուգան նորեկները, եւ կըրնան հազարումէկ փորձութեանց մատնուիլ, եթէ աւելի երկար մնան քաղաքներու ապականութեան մէջ եւ թափառին փողոցէ փողոց, պատառ մը հացի համար:

Ափ մը հող եւ լծկան մը,— ահա փրկութեան միակ միջոցը ոչ միայն նոր եկողներուն, այլեւ հիներուն համար: Եթէ մենք հիմնական ծրագիր մը ունենայինք եւ կամ կազմակերպութիւն մը նման Հրեաներու Օրթ ընկերութեան (Տես Գ. էջ), ապահովաբար տարբեր պիտի ըլլար վիճակը Հալէպի եւ Պէյրութի կայաններուն մէջ խռնուած բազմութեանց, եւ պիտի սահմանափակուէր գաղթի հոսանքը:

Եթէ անճրկեցանք հիներուն համար, տեղի-անտեղի պատրուակներով, հիմա պատճառ չկայ որ նորէն բախտին թողունք ամէն բան: Մամուլը հաղորդեց թէ հանրօգուտ շինութեանց ծրագիրներ կան Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Ինչ որ կը նշանակէ գործի հեռանկարներ՝ աշխատաւոր ձեռքերու համար: Բայց մենք պիտի նախընտրէինք որ հայ գաղթականները, մեծ մասով գիւղացիներ, ափ մը հող եւ արօր մը ունենային բլուրի մը ստորոտը, քան թէ պոչ բռնէին քաղաքի մը շրասենեակներուն առջեւ: Հողին վեց ամսուան քրտինքը բաւական է կշտացնելու մէկ տարի, քաղաքին մէկ տարուան աշխատանքը յաճախ վեց ամիս ալ չի բաւեր:

Այս կարգի ծրագիրներ շօշափած ատեն, մենք միշտ աչքի առջեւ ունինք նիւթական դժուարութիւնները: Բայց չենք մոռնար նաեւ ուրիշ իրականութիւն մը,— յաճախ բուն դրամը չէ որ կը պակսի, այլ կամքը: Աւելի շատ հոգեկան թշուառութիւնն է որ կը տիրէ մեր հանրային գործերուն մէջ, քան նիւթական: Պէտք չեղած ատեն, եւ առանց որոշ ծրագրի, դրամը ջուրի պէս կը հոսի: Եթէ մէկը համբերութիւնն ունենար հաշուելու մեր մէկ տարուան հանրային գործառնութեանց ելքն ու մուտքը, խորհրդածութեան անսպառ նիւթեր պիտի գտնէր:

Ուրեմն, նոր բոյներ՝ արմատախիլ բազմութիւններուն համար, որպէսզի չնօսրանան, չանհետանան ցիրուցան:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 դեկտ.).

— «Թո՛ղ մեր թղթակիցներու տուած տեղեկութեանց մէջ այս կամ այն պզտիկ անճշտութիւնները ըլլան, բայց ո՞վ կրնայ ժխտել հետեւեալ խոշոր փաստերը.—

ա) Որ խորհրդային Հայաստան խորհրդային բախտակից միւս հողամասերուն պէս, ենթակայ է քաղաքական ծանրագոյն հալածանքներու՝ զրկուած ըլլալով ամենատարրական ազատութիւններէ, որոնք յատուկ են ժողովրդապետական երկիրներուն:

բ) Որ խորհրդային Հայաստան, խորհրդային բախտակից միւս երկիրներու պէս, սիստեմատիկ կերպով *անտեսապէս կը քայքայուի*՝ շնորհիւ բոլշեւիկ իշխանաւորներու յիմարական փորձարկութիւններուն եւ ընդվզեցուցիչ բռնութիւններուն:

գ) Որ խորհրդային Հայաստանի գլուխ կանգնած բոլշեւիկ կուսակցութիւնը *հակազգային* կազմակերպութիւն մըն է, որ ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ կ'առնէ վերջնականապէս թաղելու համար Թրքահայ դատը եւ մեր ազգային մեծ իտէալներու իրականացումը.

դ) Որ խորհրդային Հայաստանի մէջ կառավարական անվերջ եւ աննախընթաց հալածանքներու հետեւանքով դարերու փոթորիկներէն կենդանի մնացած Հայոց եկեղեցին անգամ այսօր հոգեվարքի մէջ է: Էջմիածինը զրկուած է իր հասոյթներէն, զրկուած է իր նախկին առանձնաշնորհումներու մեծագոյն մասէն, զրկուած է նոյնիսկ հնարաւորութենէ ազատօրէն յարաբերելու իր թեմերուն հետ:

ե) Որ խորհրդային Հայաստանի մէջ, շնորհիւ տիրող բոլշեւիկներու անբարոյական սկզբունքներուն եւ այդ սկզբունքներու կեանքի մէջ գործադրութեան, բարքերու անօրինակ անկում մը տեղի ունեցած է, ինչպէս որ այդ տեղի ունեցած է նաեւ խորհրդային իշխանութեան տակ գտնուող բոլոր երկրամասերուն մէջ:

զ) Որ շնորհիւ քաղաքական, տնտեսական, գաղափարական, ընկերային, բարոյական եւ կրօնական բռնութիւններու՝ խորհրդային Հայաստանի մէջ ժողովուրդը կ'ապրի այնպէս, որ կարծես բանտի մը մէջ ըլլայ եւ բնականաբար ամենապզտիկ իսկ պատեհութենէն օգտուիլ կը ձգտի այդ բանտէն փախչելու համար:»

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՊԷՅՐՈՒԹ-ՊԱՂՏԱՏ

Յունուար 4ին, բացումը կատարուեցաւ Պէյրութ-Պաղտատ օդային գիծին: Օդայիւմիութեան Արեւելեան գիծերուն պատկանող օդանաւ մը, զոր կը վարէր Կէյ, Պէյրութէն ճամբայ ելաւ առաւօտեան ժամը 7ին եւ նոյն օրը հասաւ Պաղտատ:

Սուրիա Պաղտատ գիծը կանոնաւոր շարունակութիւնը պիտի ըլլայ Մարսէյլ-Պէյրութ գիծին: Այս ձեւով Ֆրանսա ուղղակի կը կապուի Իրաքի հետ:

ՉԻՉԷՐԻՆ վ. իսպատըընէն ճամբայ ելաւ դէպի Մոսկուա: Յայտարարեց թէ ապրիլին Գերմանիա պիտի վերադառնայ շարունակելու համար իր դարմանումը: Կ'ըսուի թէ Չիչերին պիտի հրաժարի մօտ օրէն եւ դեսպան պիտի նշանակուի: Ինը ամիս մնաց վ. իսպատըն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սիոնականներու ձերբակալութիւնը

Գէպէուի (Չեկա) գործակալները Օտեսայի մէջ ձերբակալած են մեծ թիւով սիոնականներ: Յարդ ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի 400ի: Բոլոր անոնք որ սիոնական շարժման հետ որեւէ կապ ունին, հակայեղափոխական յայտարարուած են եւ խստիւ կը փնտռուին Չեկային կողմէ: Ասկէ զատ կառավարական հրամանագրով մը լուծուեցաւ այն ընկերութիւնը որուն նպատակն է զարկ տալ Ռուսիոյ Հրեաներուն կրթութեան: Այս ընկերութիւնը 70 տարուան կեանք ունէր: Լենինգրադի հրէական թանգարանը եւս փակուած է: Մասնաւոր մարմին մը կազմուած է՝ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար բոլոր այս հիմնարկութիւնները:

Նոր եղբայրասպանութիւն Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ զոր. Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներէն վոյվոտա կէվկէլիյսքով, Սոֆիայի իր սրճարանին մէջ ատրճանակով սպաննեց կէորկիեւ Սարաուսքի անուն մէկը, որ Մակեդոնական կոմիտէին կողմէ պաշտօն ստացած էր գործադրելու իրեն դէմ տրուած մահավճիռը:

Սրճարանին մէջ իսկական հրացանաձգութիւն մը սկսաւ Սարաուսքիի եւ կէվկէլիյսքովի կուսակիցներուն միջեւ: կէվկէլիյսքով յանձնուեցաւ ոստիկանութեան՝ յայտարարելով թէ ինքնապաշտպանութեան համար սպաննած էր Սարաուսքին:

Հնդիկ ազգայնականները Կանտիի դէմ

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ հնդիկ ծայրայեղ ազգայնականները կը սպառնան տապալել Կանտին, որ Լահորի համաժողովին մէջ իբրեւ դիկտատոր գործած էր: Հնդիկ ազգայնականներու ձախ թեւը որոշեց կազմել նոր կուսակցութիւն մը, որ պիտի կոչուի ռամկավար կուսակցութիւն եւ որ հնդիկ ազգայնականներուն հանդէպ պիտի բռնէ նոյն դիրքը, ինչ որ Անգլիոյ Անկախ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը՝ աշխատաւորականներուն դէմ:

Նոր կուսակցութիւնը պիտի ջանայ իր մէջ առնել հնդիկ գիւղացիները, բանուորներն ու երիտասարդութիւնը:

Ոստիկանները չեն ծեծած

Ինչպէս գրեցինք կիրակի օր, Ալմազեան դէմ դէմի բերուեցաւ դատական ոստիկանութեան այն պաշտօնեաներուն հետ, որոնք զինքը ծեծած էին հոկտ. 18ի գիշերը: Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ արդէն զատ զատ հարցաքննած էր խնդրոյ առարկայ մարդիկը, ու փաստաբան Ժան Շառլ Լըկրանի պահանջին վրայ է որ իր մօտ հրաւիրած էր զանոնք, դէմ դէմի բերելու համար Ալմազեանի հետ: Միայն մերժած էր կանչել դատական ոստիկանութեան տնօրէն Պընուան եւ ոստիկանապետ Նիքոլը՝ հակառակ փաստաբանի պնդումներուն:

Քարտուղարը հետզհետէ կարդաց Ալմազեանի բողոքը, չորս ոստիկաններու եւ Ալմազեանի բանտակից Աքրունի վկայութիւնները: Յետոյ Ալմազեան հրաւիրուեցաւ բերանացի հաստատել իր ամբաստանութիւնները:

Հայ դերձակը մանրամասնօրէն պատմեց իր գլխուն եկածները, ու մատովը ցոյց տալով իւրաքանչիւրը, ըսաւ.

— Շմիտ չզարկաւ ինծի, այլ միայն բռնեց զիս: Մապիյոն է որ բաճկոնակը հանելով ըսաւ. «Հոս ես փաթրոնին խերն եմ անիծեր: փաթրոնը մենք ենք:» Ժանօ սեւ քաուչուէ բիր մը ունէր: Ոստիկանապետ Պայըրա ունէր գաւազան մը՝ զոր գլխուս վրայ կոտրեց:

Ալմազեանի այս բացորոշ հաւաստումներուն վրայ, չորս ոստիկանները սկսան բողոքել: Դատաւորը հարցուց անոնց.

— Ձեզմէ ո՞վ խուզարկեց ամբաստանեալը:

Ո՛չ ոք կրցաւ պատասխանել այս հարցումին: Ալմազեան յայտնեց թէ ուրիշ երկու գաղտնի ոստիկաններ ալ կային, որոնց մէկը իբրեւ վկայ ներկայանալով ըսաւ.

— Նոյն ինքն է, ես տեսայ, այս մարդն է որ սպաննեց րիկոտէնը:

Ալմազեան «ստախօս» պոռացած էր անոր երեսին:

Շարունակելով իր պատմութիւնը, Ալմազեան բացատրեց թէ ի՛նչպէս հանեցին իր կօշիկները «կեդրոն»էն դէպի մասնաւոր կխսաբաժինը տանելու համար զինքը:

Պատմեցին թէ ի՛նչպէս արգիլեցին իրեն ճաշել, ձեռնակապ դրին՝ հակառակ իր բողոքներուն, ծեծեցին զինքը: Յետոյ դառնալով Պայըրային՝ հարցուց անոր.

— Ճիչեր լսելով, դուք չէի՞ք որ հրամայեցիք օտարականները հեռացնել սանդուխէն:

— Ես երբեք այդպիսի հրաման չտուի եւ իրաւասութիւն ալ չունէի տալու:

— Յետոյ աւելցուցիք, ըսաւ Ալմազեան, «հիմա կրնաս ուզածիդ չափ պատռել կոկորդդ»:

Ալմազեան աւելցուց՝ դարձեալ խօսքն ուղղելով Պայըրայի.

— Դո՛ւք էիք ջոլիբին պետը:

Այս խօսքին վրայ վեր վեր ցատկեց ոստիկանապետը, բողոքեց՝ դիտել տալով թէ նոյնիսկ հարցաքննիչ դատաւորի գրասենեակին մէջ կը նախատուի: Փաստաբանը միջամտեց՝ պահանջելով որ Ալմազեանի թոյլ տրուի վերջացնել իր խօսքերը:

Հարցաքննիչ դատաւորը հարցուց Պայըրայի.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Ը.

Սուրէն Արզումանեան, Մարսէյլ	250
Խորէն Հէլվաճեան	30
Մելքոն Պասմաճեան	20
Շալէթի հայրենակիցներէն Պ. Մկրտիչ Մանճըլըքեանի միջոցաւ (*տես վարը*)	183
Մ. Թահմիզեան, Քոկօլէն	50
Յակոբ Մինասեան, Թիւլէն	20
Եղիա Յովակիմեան »	10
Սարգիս Երէցեան »	10
Մ. Ասատուրեան »	20
Հայր եւ որդիք Տ. Սարգիսեան, Վալանս	20
Արսէն Տ. Սարգիսեան Վալանս	10
Յար. Գապաճեան, Վալանս	10
Հ. Քաջեան	50
Գումար	683
Է. ցանկի գումարը	4224
Գումար	4907

*
**

ՇԱԼԷԹ (Լուառէ),— Տարուան առաջին օրը, սաստիկ ցուրտին կամք ունեցանք, ջանք ըրինք եւ արդիւնքը տեսանք: Մեր գաղութին մեծամասնութիւնը Սեբաստիոյ Դաւրա գիւղացիներ են: Մեզի ծանօթ ո՛վ որ տեսանք, որո՛ւ որ հանդիպեցանք, ցոյց տալով կոչը՝ առաջարկեցինք՝ յօժարակամ բան մը վճարել: Դռնէդուռ պտտեցանք. տեղ եղաւ որ ընտանիքին այրը չգտնուելով երեք անգամ գացինք: Ոչ մէկը մերժեց:

Դուռը զարկինք նորեկ ամոլի մը, ցոյց տուինք հանգանակութեան կոչը, կինը կարդաց, ամուսինը փղձկեցաւ եւ ըսաւ.

— Նոր եկած ենք, չունինք, պարտքի տակ ենք, բայց քանի որ եկեր էք այս գործին համար, ուրախ ենք: Եւ կնոջը դառնալով. երկու ֆրանք տանք, (մէկը լման էր միւսը սուերով կազմեցին...) Ներողութիւն խնդրեցինք որ առանց գիտնալու ներս մտած ենք, սակայն անոնք պնդեցին եւ առինք, մեծապէս գոհ, շատերուն համահաւասար ընդունելով: 4 տարեկան տղայ մը իրեն նուէր տրուած մէկ ֆրանքը տուաւ, 14 տարու որբ մը՝ 3 ֆրանք:

Մկրտիչ Մանճըլըքեան

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Մեր ստացած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեան (Լոնտոն), որ միշտ կը հետաքրքրուի ազգային ցաւերով, դպրոց մը պիտի շինէ Հալէպի մէջ, ի յիշատակ իր վաղամեռիկ զաւկին, Պօղոսիկի: Դպրոցը պիտի կոչուի «Պօղոս Կիւլպէնկեան»: Այս առթիւ բանակցութիւններ կը կատարուին Հալէպի ազգ. իշխանութեանց հետ: Այս երկրորդ վարժարանն է զոր կը հիմնէ Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեան (առաջինը՝ Սելանիկի մէջ):

Մանրամասնութիւններ կը պակսին, բայց կը կարծենք թէ նոր կրթարանը ճշմարիտ բարիք մը պիտի ըլլայ, եթէ շինուի այնպիսի ծրագրով մը որ ոչ միայն գաղթակայանի 500 եւ աւելի մանուկները ազատին թիթեղներու, քուրջի կտորներու եւ «մինտէր»ներու դժոխքէն, այլ եւ Հալէպը ունենայ երկրորդական վարժարան մը:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԲՈԼՈՐԻՆ, ԲՈԼՈՐԻՆ, ԲՈԼՈՐԻՆ„ ԲԱՅՑ ՈՉ ՀԱՅԵՐԻՆ

Մեր նախորդ յօդուածով պարզեցինք այն չափէն աւելի փափկանկատ, հոգածու ընթացքը որուն կ'արժանանան թուրքերը մեր երկրի վարիչներու կողմէն։ Անկողմնակալ ըլլալու համար, պէտք է խոստովանիլ որ Հայաստանի վարիչներուն այս ընթացքը մասնակի երեւոյթ չէ։ Իր սահմաններուն մէջ ապրող փոքրամասնութիւններուն հանդէպ տաք եւ անկեղծ զգացումները կը տածէ նաեւ երկրի սահմաններէն դուրս, հեռուները, Չինաստան եւ Հնդկաստան, Ամերիկա եւ Ափրիկէ եւ վերջապէս աշխարհի այն բոլոր անկիւնները, ուր մարդկային անիրաւութիւններու, կաշկանդումներու եւ բնութեան աղէտներու զոհեր կ'ապրին։

Առօրեայ կեանքի մէջ բազմաթիւ փաստեր կարելի է արձանագրել այս համամարդկային զգացումներէն։ Խօսքով, նիւթական օգնութեան կոչերով, համակրանքի եւ պարսաւանքի բանաձեւերով անթել հեռագիրը Հայաստանի ձայնը կը տանի աշխարհի ամենահեռաւոր եւ խուլ անկիւնները, ի մխիթարութիւն տառապեալներուն եւ տանջուածներուն, ինչպէս նաեւ սպառնալիք «մարդկային դահիճներուն»։

Իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ դիտելի է պարագայ մը եւս։ Արտաքին աշխարհի մէջ խռովարարական ամէն ցոյց, անկախ իր իսկական շարժառիթներէն, կը նկատուի մեր երկրի մամուլի կողմէն, իբրեւ «յեղափոխական» քայլ, եւ հետեւաբար խռովարարը միշտ ալ արդար է եւ արժանի «Հայաստանի աշխատաւորութեան համակրանքին»։

Այսպէս, օրինակ, Պերլինի մէջ անցեալ տարի Մայիս 1ի համայնավարական խռովութիւնները ո՛չ այլ ինչ էր եթէ ոչ՝ «գերման աշխատաւորութեան վճռական կամքը, ազատագրելու համար գերման բազմամիլիոն բանւորութիւնը Սոցիալ դեմոկրատ ֆաշիստական ռազմատենչ կառավարութեան տիրապետութենէն»։

Վիեննայի մէջ, ուր Սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը, հակառակ երկրի տնտեսական եւ քաղաքական ծանր տագնապներուն, իրապէս սոցիալիստական հսկայական շինարարութիւն է կատարած եւ առհասարակ ամենանպաստաւոր պայմաններ ստեղծած բանւոր դասակարգին համար, ենթակայ է երկրի պահպանողական եւ ֆաշիստ կազմակերպութիւններու շարունակական յարձակումներուն։ Այս կռիւին մէջ սակայն համայնավար կուսակցութիւնը, որով նաեւ Հայաստանի ղեկավարութիւնը պատրաստ է միշտ ուժեղացնելու սոցիալիստներու թշնամի բանակը, որովհետեւ «Վիեննայի սոցիալ դաւաճաններու պայքարը ուղղուած է ո՛չ թէ բուն պահպանողականներու, այլ համայնավարութեան դէմ, որը իր վճռական հարուածներով պիտի խորտակէ սոցիալիստ ֆաշիստներու միութիւնը»։

Մեկնութեան հարկ չկայ, ինչպէս ըսի, դէպքերու արդար վերլուծումէն աւելի, մեր ղեկավարները շահագրգռող դէպքերն են միայն, եւ արդարութիւնը պէտք է ըլլա՛յ միշտ բուն խռովարարներուն կողմը։

Այս ուղղութեամբ է որ կը քաջալերուին Արեւելեան երկիրներու մէջ մասնաւորաբար իսլամական զանազան շարժումները, ուղղուած ըլլան ընկերվարական թէ պահպանողական կառավարութիւններու, աշխատաւոր թէ անպաշտպան զանգուածներու դէմ՝ միեւնոյնն է։

Եւ որպէս գործնական արտայայտութիւն, Հայաստանի աշխատաւորութիւնը չի խնայեր նաեւ իր նիւթական աջակցութիւնը։ Այսպէս, ան «Ժողովրդական հանգանակութեամբ» գումարներ կը տրամադրէ Անգլիոյ, Գերմանիոյ ինչպէս նաեւ Չինաստանի «ֆաշիստական զոհերուն» հոգ չէ թէ աննշան ըլլա՛յ ան եւ անարժէք։

Այսքան տաքսիրտ եւ աչալուրջ իշխանութիւն մը անտարակոյս չի կրնար անտեսել աւելի մօտաւոր վայրերու մէջ երեւան եկած դժբախտութիւնները։

Անցեալ տարուան ընթացքին «Մասնակի անբերրիութեան եւ սելաւների (հեղեղ) շնորհիւ» Վրաստանի որոշ մասերուն մէջ «ծանր պայմաններ» ստեղծուեցաւ։ Որքան ալ Խորհրդային իշխանութիւնները ժամանակին անհրաժեշտ միջոցներու դիմեցին «աղէտը սակայն ընդգրկել է այնքան լայն տարածութիւններ, որ պահանջում է անյապաղ այն եղբայրական օգնութիւն»։

Հայաստանը գործի վրայ է։ Խորհրդարանի նախագահութիւնը կոչ կ'ուղղէ «Հայաստանի բանւորներին եւ գիւղացիներին, լայն օգնութիւն կազմակերպենք Վրաստանի աղէտեալներուն»։ Իր այդ կոչով նկարագրելով «Երկրագնդի ամենասքանչելի անկիւններից մէկում գիւղացիութեան համար գոյութեան չափազանց ծանր պայմանները» եւ թուելով աղէտի հետեւանքները Խորհրդային Միութեան սոցիալիստական շինարարութեան վրայ կը շարունակէ՝

— «Ընկե՛ր բանւորներ եւ գիւղացիներ. բնական արհաւիրքներից տուժած մեր հարեւաններին եւ ընկերներին, մեր սոցիալիստական զինակիցներին ցոյց տուէք ամէն մի հնարաւոր օգնութիւն — լինի այդ փողով թէ գիւղատնտեսական մթերքներով։» (Խ. Հ. հոկտ. 26)։

Քիչ մը արդար եւ քիչ մը չափազանցուած այս եւ նման արտայայտութիւնները բնութեան թէ մարդկային անիրաւութեան զոհերու մասին — դրացի թէ հեռաւոր երկիրներու եւ ժողովուրդներու համար—կրնանք ուրացնել թէ՞ ոչ։ Խնդիր մըն է թէեւ, բայց ատկէ առաջ եւ շահագրգռող կէտը. այլ է այս պատմութեան մէջ որուն անդրադարձած էի մասամբ նախորդ յօդուածովս։

Այս անգամ ալ ներկայացնելով մեր հայրենիքի վարիչներու արտաերկրային այս ընդհանուր քաղաքականութիւնը, նորէն հարց կը ծագի— ապա՞ հայածական հայ բազմութիւնները։

Ինչպէ՞ս է որ Հայաստանէն դուրս գտնուող եւ մասնաւորաբար 700 հազարէ աւելի հայութեան ծով դժուարութիւններն ու թշուառութիւնները ո՛չ մէկ արձագանգ կը գտնեն «Մայր Հայրենիք»ի մտմուլին եւ ղեկավարներու կողմէն։

Անոր համար, որ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներէն աւելի շատ տառապող այս բազմութիւնները նուա՞զ արժէք կը ներկայացնեն համամարդկային յաղթանակի դատին, թէ՞ ոչ անոր համար որ այս գերազանցապէս «պրոլետար» ժողովուրդը, նուազ է տառապած աշխարհի դրամատիրական կարգերէն։

Ալ չհարցնենք թէ վերջ ի վերջոյ չկա՞յ աւելի ամուր կապ մը Հայաստանի եւ գաղութներու հայութեան միջեւ, կապ մը որ ըլլայ արհեստական, ստացական, այլ բնական, անկախ դասակարգերէ, դաւանանքէ, ծնած Հայաստանի գաղափարին հետ, հայութեան հետ։

Եւ վերջապէս այս բոլորէն անկախ մեղանչում է արդեօ՞ք խօսիլ փոխադարձ օժանդակութեան պարտաւորութիւններու մասին։ 1926ի Շիրակի աղէտի առթիւ բովանդակ գաղթահայութիւնը եւ մասնաւորապէս աշխատաւորութիւնը իր լայն աջակցութիւնը ցոյց տուաւ աղետեալներուն։ Ինչո՞ւ նոյն վերաբերմունքը պիտի զլացուի Հայաստանի կառավարութեան կողմէ Սուրիա ապաստանած բազմութիւններուն։ Երկիրը աղքատ է փո՞ղ չկայ։ Բայց չէ որ կայ մամուլ, կայ ամենազօրաւոր անթել հեռագիրը. գոնէ խօսք մը, քաջալերանք մը, այնպէս ինչպէս կ'ըլլայ Չինաստանի, Ափրիկէի եւ Ամերիկայի "զոհերուն„։

Միջոցներ չեն որ կը պակսին, մեր «օրը օրին բարգաւաճող, ամբողջապէս կերպարանափոխուած հայրենիքը» հարուստ է ամէն տեսակէտէ, ո՛չ փող, ո՛չ խօսք կը պակսի, ինչպէս տ՛եսանք վերի օրինակներով։

Իրականութիւնը այն է դժբախտաբար, որ Հայաստանը կը «կերպարանափոխուի» այլանդակ արագութեամբ մը. Հայաստանէն դուրս գտնուող հայութիւնը ո՛չ միայն չճանչնալու, այլ եւ ուրանալու աստիճան։

Այս է պատճառը, որ մեր երկրի մէջ արձագանգ կը գտնեն աշխարհի բոլոր անկիւններու եւ ժողովուրդներու մէջ կատարուած դէպքերը, բացի հայկական տառապանքէն։

Եւ ինչպէ՞ս չկրկնել նորէն. Հայաստանը բոլորին, բոլորին, բոլորին՝ բայց երբե՛ք հայերին...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԻՒԾԱԽՏԻ ԴԱՐՄԱՆԸ

Գիտական շրջանակներու մէջ հանրածանօթ ամերիկացի բժիշկ մը՝ Ուիլեըմ Հուայթ, որ մեծ համբաւ տիրացած է շնորհիւ հիւծախտի մասին իր ուսումնասիրութիւններուն, կը յայտնէ թէ հիւծախտի դէմ կարեւոր գիւտ մը ըրած է։

Բժիշկ Հուայթ կը յայտնէ թէ գտած է նիւթը որ միութեան գիծ կը կազմէ ախտի միքրոպին եւ մարդկային մարմնի բջիջին միջեւ։ Շաքարուտ նիւթ մըն է զոր կը նկատէ անմիջական պատճառը զարհուրելի ախտին զարգացման։

Հիւծախտի դէմ պայքարը ուրեմն պիտի կայանայ չեզոքացնելուն մէջ այս նիւթը, արգիլելու համար որ ան մարդուն մարմնին մէջ կատարէ իր աղիտաբեր գործը։

ՊԱՅՔԱՐԸ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային իշխանութիւնները կը շարունակեն իրենց կատաղի պայքարը կրօնքի դէմ։ Վոլկայի հանրապետութեան գերմ. վերջին 11 եկեղեցիներն ալ փակուեցան եւ զանգակները գրաւուեցան։ Այս եկեղեցիները թատրոնի, սինէմայի եւ համայնավար ակումբի վերածուեցան։

"ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԹԱԹԱՐԱՑ"

Հայագիտական հանդէսի վերջին յոբելինական թիւին մէջ Գիւստավ Սուլիէ՝ Փլորանսի ֆրանսական կաճառի տնօրէնը՝ յօդուած մը գրած է հայ պատմիչ Հեթումի «Le livre de la fleur des Histoires de la terre d'Orient» գրքին վրայ, որու մէկ ձեռագիր օրինակը կը գտնուի Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ։

Այս Հեթում պատմիչը Կոստանդինեան Հեթում թագաւորի եղբօր՝ Օշինի որդին է։ Կիպրոսի մէջ ստացած է Պրէմոնստրադեան կարգի կրօնական սքեմ եւ Երուսաղէմ այցելելէ վերջ, Կղեմէս Ե. Պապի խորհուրդով անցած է Ֆրանսայի Պուատիէ քաղաքը եւ այնտեղի վանքին մէջ 1307 թուին Նիկողայոս Սալկոնի (կամ Ֆուլկոն) անունով վանականի մը միջոցաւ գրել տուած է իր պատմութիւնը ֆրանսերէն լեզուով։ Այդ միեւնոյն վանականը քիչ յետոյ լատիներէնի թարգմանած է այդ գիրքը եւ այդ լատինական բնագրէն ալ 1842ին Վենետիկի աթոռակալ Աւգերեան վարդապետ թարգմանած է հայերէն գրաբարի՝ «Պատմութիւն Թաթարաց շարագրեալ ի Հեթմոյ Արամեան» վերնագրով։

Այս պատմիչէն հայերէն լեզուով գրուած միայն «Ժամանակագրութիւնք Պարոն Հեթմոյ Տեառն Կոռիկոսոյ» գտնուած է 1076էն մինչեւ 1307ի ժամանակամիջոցի դէպքերուն մասին եւ տպուած է իբր յաւելուած վերոյիշեալ թարգմանութեան։

Ֆրանս. Ազգային Մատենադարանի գրչագրին առջեւը կայ նաեւ Եղբայր Յովհաննէս Հեթումի (Frère Jean Haiton) Պրեմոնստրադեան բոլորովին ճերմակ սքեմով նկարը։ Գիրքը կը բաղկանայ յիսունեւչորս գլուխներէ, «Յաղագս թագաւորութեան Կաթայի, Տարսայ, Թուրքաստանի, Խորասանու, Կոմանիայ, Հնդկաց, Պարսից, Մարաց, Հայոց, Վրաց, Բաղդէացւոց, Միջագետաց, Թուրքաց, Ասորւոց, Սարակինոսաց» եւլն. եւ կը նկարագրէ շատ համառօտ եւ երբեմն չափազանցուած ձեւերով այդ երկիրներու ժամանակակից պատմութիւնը, ժողովուրդներու, մանաւանդ թաթարներու բարքերը, սովորութիւնները, կրօնքը եւլն.։ Կարեւոր են նաեւ իր տուած տեղագրական եւ արհեստագիտական ծանօթութիւնները, որոնցմէ օգտուած են Եւրոպացի շատ մը պատմաբաններ։ Այսպէս՝ Philippe le Hardi կը յիշէ Հեթումը «որ կը խօսի Ասիոյ տասնըչորս թագաւորութեանց հրաշալիքներուն վրայ», Ռամուզիօ անկէ կը քաղէ իր Թաթարաց պատմութեան շատ մը անցքերը եւ G. Villiani Հեթումի համար թիւրիմացութեամբ կը գրէ թէ «ան Հայոց թագաւորի որդին էր»։

Անոր ծննդեան վայրն ու թուականը ծանօթ չեն. ինք իր մասին կը գրէ իր գրքի ԽԶ. գլխուն մէջ,

— «Ես եղբայր Հեթում ի վաղուց ի մտի եդեալ առնուլ զսքեմ կրօնաւորական, այլ վասն դժուարին անցից թագաւորութեան ոչ կարացի թողուլ զթագաւորութիւնս. բայց սակայն ըստ Տեսչութեան Բարձրելոյն լցի զփափագ եւ զուխտս սրտիս. գնացի ի Կիպրոս, առի զկարգ Պրէմոնստրադեանց յամի 1305։

Փառք Աստուծոյ, զի թագաւորութիւն Հայոց եկեալ ի բարի վիճակի եւ ի ձեռն Լեւոնի որդւոյ Թորոսի ի նախկինն վերածեցի վիճակ...։ Հաւատարիմ յօրինիչ գրոյս զայն իբրս գործս պատմէ 'ի ժամանակէ Ճինկիզ խանին մինչեւ 'ի Մանգոյ խան, էառ ի պատմութեանց Թաթարաց. 'ի Մանգոյ խանէ մինչեւ ի մահ Հուլաւուի պատմէ զոր միանգամ լուաւ ի բերոյ իւրմէ, որ առաջիկայ գտաւ եղելոցն ամենայնի, ի սկզբնաւորութենէ Ապաղա խանին մինչեւ ի վերջ գրոցս ականատես եղեւ ամենայն գործոց»։

Գաղափար մը տալու համար իր ոճին վրայ, մէջ կը բերեմ երկու հատուածներ։ Մէկը Արարատլեռան նկարագրութիւնն է.

— «Ի Հայաստան աշխարհի է բարձրագոյն լեառն քան զոր ընդ ամենայն տիեզերս որ ռամկօրէն առ ոմանս Արարատ կոչի եւ ի գագաթան այդր լերին հանգեաւ տապանն Նոյի զառաջինն յետ ջրհեղեղի. եւ թէպէտ վասն շատութեան ձեանց որ միշտ գտանին ի լերին անդ՝ ձմերանի եւ ամարանի, ոչ ոք կարէ ելանել յայն լեառն, բայց սակայն ի գագաթան նորա երեւի ինչ մի սեաւ, զոր մարդիկն տապան լինել ասեն (գլուխ Թ.)»։

Միւսը «Յաղագս կրօնից, վարուց եւ բարուց Թաթարաց, որք ճանաչեն զմի Աստուած անմահ, զոր եւ կարդան յօգնութիւն. այլ չունին ինչ պաշտօն Աստուծոյ. ոչ աղօթս ունին եւ ոչ պահս։ Զմարդասպանութիւն եւ զպոռնկութիւն չհամարին ի մեղս, առնուն բազումկանայս եւ զմօրուն պարտական է առնել որդին եւ եղբայր զկին եղբօրն. մահու չափ մեղս համարին բառնալ զսանձ ի բերանէ ձիոց՝ յուտելն։ Կաթամբ և մսով ձիոց ապրին. Թաթարք տան եկելոցն զոր ինչ ունին, որպէս եւ ինքեանք յայլոց պահանջեն. եթէ ոչ տացի, բռնի առնուն. գիտեն առնուլ զերկիր այլոց, այլ պահել ոչ»։

Որոշապէս չիգիտցուիր թէ ինչ առիթով Հեթում Օշինեան ճամբորդած է Արեւելք, բայց նկատի ունենալով Հեթում թագաւորի երկարատեւ իշխանութեան ժամանակ — 1226էն 1300 — Հայոց եւ թաթարներու սիրալիր յարաբերութիւն. ներն եւ մանաւանդ այն պարագան թէ այդ ժամանակ ոչ միայն տակաւին թաթարներն ազգովին մահմետականութիւն ընդունած չէին, այլեւ կային շատ մը քրիստոնեայ թաթար իշխաններ, կրնանք դիւրաւ եզրակացնել թէ Հեթում ըլլալով իշխանական տունէքիչշատղարգացած անձ, մասնակցած է այն բազմաթիւ դեսպանութեանց, որոնք գացած են Կիլիկիայէն դէպի Սմրղանդ։

Այսպէս, 1247ին Սմբատ սպարապետ Հեթումի կողմէն կ'երթայ Բիուք խանի մօտ եւ կը մնայ այնտեղ մինչեւ 1250։ 1254ին Հեթում արքայ ինք անձամբ կ'երթայ Մանկու խանի քով եւ երկու տարի կը բացակայի Կիլիկիայէն, իր զաւակներուն (Լեւոն եւ Թորոս) յանձնելով փոխանորդութիւնը. Հայաստանէն Կարսի վրայով կ'երթայ Վարդենիս եւ Բաչու խանի հետ տեսնուելէ վերջ կը ներկայանայ Մանկու խանին։

1264ին Վարդան վարդապետ (Վարդան պատմիչ) կ'երթայ Հուլաւուն խանի մօտ։ Սա չի թողուր որ Վարդան երկրպագութիւն ընէ իրեն եւ կ'ըսէ. «կոչել եմ զքեզ որ տեսանես զիս եւ ճանաչես եւ ի սրտաց աղօթես վասն իմ» եւ իր խմելու գինին ալ օրհնել կուտայ վարդապետին։ Հուլաւուն կինը՝ քրիստոնեայ Տօղուզ տեսնելով որ Վարդան վարդապետ ոչխարենի էր հագած, կ'ուզէ անոր ոսկեհիւս զգեստ տալ, բայց Վարդան կը մերժէ, ըսելով թէ ինք աբեղայ է եւ կը խնդրէ միայն ողորմութիւն ի վերայ աշխարհի»։

1289ին Պայտոն խան գահ կը բարձրանայ եւ Հեթում թագաւոր վերստին կ'երթայ շնորհաւորութեան (ըստ Հեթում պատմչի «Պայտոնս այս եղեւ հաւատացեալ Քրիստոսի»), բայց մինչեւ Հեթումի հասնիլը Պայտոն կը մեռնի եւ Ղազան խան կը յաջորդէ անոր։ Երբ Հեթում կը ներկայանայ իր մեծարանքները մատուցանելու, խանը կ'ըսէ հեգնօրէն թէ ան եկած է ոչ թէ իրեն, այլ Պայտոնի համար։ Հեթում կը պատասխանէ թէ իրենք թաթարներու գերագոյն իշխանութիւնը կը պատուեն ով ալ որ ըլլայ գայն վարողը։ Այս պատասխանը շատ հաճ[...] թուի Ղազանին, որ մեծ[...] պատուով կ'ընդունի Հեթ[...] կը հրամայէ «առժամայ[...] հրովարտակ ընդ ամենայ[...] խարհն իր իշխանութե[...] մի՛ իշխեսցեն ձեռնարկե[...] ղեցիս եւ ի քրիստոնեայ[...] (Օրբելեան)։

1293-4ին Հեթում ար[...] թողու թագաւորութիւ[...] վանք կը քաշուի, բայց 1[...] նորէն ղուրս կուգայ եւ [...] թայ Ղազան խանի քով, [...] ղարձին իշխանութիւնը [...] սին յանձնելով ինք կ[...] Կոստանդնուպոլիս։ 1300[...] թում թէեւ ինննամեայ [...] նի, հայ զունդերով թա[...] րուն կ'օգնէր ընդդէմ Եգ[...] ցիներու եւ յաղթական [...] կը հասնի Երուսաղէմ (Սի[...]

Ըստ Հեթումի, Մանկ[...] ալ ընդունած է քրիս[...] թիւնը եւ մկրտուած իրեն [...] Բիւզանդեան կայսր Մ[...] Պալէոլոգի դուստրը Դե[...] ամուսնացած է Հուլաւուն[...] յաջորդ Ապաղա խանի հե[...] Վարդան պատմչի, երբ [...] ւուն խան կը գրաւէ Պաղ[...] բոլոր ժողովուրդը սուրէ ա[...] կուտայ, բացի քրիստոնեա[...]

Իտալացի ժամանակա[...] կանոր գրած ենթէ՝լուղով[...] դեսպաններ ղրկած է Մ[...] խանի մօտ, անոր քրիս[...] դառնալը շնորհաւորելու [...]

Վերադառնալով մեր [...] թին, պէտք է յիշենք [...] թում պատմիչ անխտիր [...] տակուած է նաեւ եւրոպա[...] բոլոր պատմաբաններէն, [...] զբաղուած են արեւելեա[...] ուեստներու —հնդկակա[...] նական եւ պարսկական— [...] մտեաններու վրայ գործ[...] դեցութիւններովը։

Այսպէս օրինակ՝ խօսելո[...] թայի թագաւորութեան [...] որ կը գտնուի «առ ափ[...] կիանու», կ'ըսէ. «Այնչափ[...] զարմանալիք եւ զանազա[...] անպատմելիք նրբութեա[...] ձեռագործովք ի կողմանց[...] բերեալ լինին, զի ոչ ոք [...] որ յայնպիսի իրս կարիցէ[...] դնել զինքն»։

Հեթումի մասին Տոսկ[...] մէջ շատ մը առասպելա[...] պատմութիւններ կը [...] որոնց արձագանգը կը գ[...] Վիլլանի պատմիչի մօտ[...]

Վիլլանի կը գրէ թէ [...] իր հօր կողմէ ուրիշ շ[...] կրօնաւորներու հետ բա[...] ղամ շքախումբով մը [...] եղաւ իր քրոջ, որ կ'երթ[...] մուսնանալու Ղազան խան[...] (Կասսանօ), որ կ'իշխէր [...] կաստանի վրայ։ «Երբ [...] կայսր ձեռնադրուեցաւ, Վիլլանի, փնտռել տուա[...] խարհի ամենագեղեցիկ [...] որպէսզի իրեն կնութեան [...] դեսպաններ ղրկեց բոլ[...] րեւմտեան երկիրները, ուիրելով որ ոչ հարստու[...] նային, ոչ աստիճանի, այլ[...] գեղեցկութեան։ Այդ դե[...] ներն հաստատեցին թէ թագաւորի աղջիկն ինչպ[...] գեղեցկութեամբ, այնպէս[...] առաքինութիւններով կը [...] զանցէր ամէնքը եւ խնդ[...] անոր ձեռքը. հայրն ընդ[...] պայմանաւ որ աղջիկն [...] հաւանութիւնն յայտնէ։ աղջկան հարցուցին, ա[...] տասխանեց շատ խելացի[...] պով թէ պատրաստ է ի[...] հաճելի թուելու համար զոհողութեան յանձնառու[...] միակ պայմանաւ որ իր նոս ամուսինը ազատ [...] զինք իր հաւատքին մ[...] չարգիլէ։ Յա.Քա.ը պաշտել[...] պաններն հաւանեցան եւ գիրը կարգադրուեցաւ։ Հա[...] խանուհիի անդրանիկ զ[...] եղաւ հրէշ մը, որ մարդ[...] ոչինչ ունէր իր վրայ ու [...] ւորութեան բոլոր իմաստո[...] հաւաքուեցան խորհրդ[...] թեան եւ որոշեցին թէ չէր կրնար խանէն յղա[...] ըլլալ, որով ապահով է թ[...] զուհին շնացած է եւ պէ[...] իր երախային հետ խա[...] վրայ այրել։

Թագուհին կը խնդրէ թոյլ տալ իրեն որ խոստովանի եւ հաղորդութիւն առնէ եւ երախան ալ մկրտել տայ։ Խանը կը յօժարի եւ անմիջապէս որ երախան կը մկրտուի, կը փոխուի եւ կը դառնայ ամենագեղադէմ մանուկը։ Մօր անմեղութիւնը կը հաստատուի, մեծափարթամ հանդէսներ կը կազմակերպուին եւ խանն ինքն ալ կը մկրտուի իրեններով։»

Այս պատմութիւնն Հեթումէն չէր կրնար յերիւրուած ըլլալ, քանի որ ան կ'ըսէ (Գլ. ԽԲ.). «Ես եղբայր Հեթում գայս ամենայն աչօք տեսի, զի առաջիկայ էի. այն էր սքանչելի, զի Ղազան, այր փոքրահասակ եւ տգեղ դիմօք իմիում աւուր խորտակեաց զԹշնամիս...» եւն., հետուրեմն անձամբ կը ճանչնար Ղազան խանը եւ այդպիսի դէպք յիշած չէ իր պատմութեան մէջ։

Ըստ Սուլիէի, այս առասպելը աղաւաղում կամ նմանութիւն մըն է հնդկա-պարսկական վէպերու, որոնցմէ շատեր տարածուած էին Տոսկանայի մէջ, շնորհիւ Պարսկաստանի մէջ հաստատուած Իտալացիներու։ Վիլլանի կը պատմէ թէ Ֆլորանսի մէջ հանդիպած է Բաստարի անուն Իտալացիի մը որ Ղազան խանի կողմէ իբր դեսպան ղրկուած էր Բոնիֆաս Ը. պապին մօտ 1300ին, Ղազանի քրիստոնէութիւնն ընդունելու առիթով։ Այդ Բաստարի ընտանիքը խաչակիրներու ժամանակ հաստատուած որ Պարսկաստան եւ մեծ դիրքեր գրաւած՝ խաներու պալատներուն մէջ։

Սուլիէ միեւնոյն պատճառներուն կը վերագրէ Ֆլորանսցի դաշտանկարիչներու արեւելեան ոճը, ինչպէս նաեւ չինական նկարչութեան խոր ազդեցութիւնը Սիէննական (Տոսկանա) գեղարուեստին վրայ.

Մ. Տ.

ՆՈՐ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐ

Թուրքիոյ նոր ելմտ. հասոյթներու բաժնին տեղեկագիրը պատրաստուած է Ելմտական գործավարութեան կողմէ։ Տեղեկագրին համաձայն, Թղթատարական հասոյթները տարուէ տարի կը շատնան։ Նոր ելմտացոյցին մէջ այս հասոյթը 3 միլիոն ոսկի կը նախատեսուի։ Աւելցած է նաեւ դրոշմաթուղթի տուրքը, որ հաւանաբար 8,500,000 ոսկիի հասնի։ Դատարաններու հասոյթներն են 1,400,000, մարդահամարը՝ 100 հազար. Նօտարութիւնները՝ մէկ միլիոն, կալուածական փոխանցումներն ու արձանագրութիւնները՝ 1,600,000 ոսկի։ Տուրքերու վճարման առթիւ առնուելիք տուգանքները 1,700,000 եւ մնացորդ տուրքերն ալ 800,000 ոսկի գնահատուած են։

ԿԷՍ-ԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՐԿԱՐ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տոքթ. Թիէոլըն երկարակեցութեան մասին հրատարակած է խիստ շահեկան գիրք մը, ուր կը խօսի ապրելու զանազան մեթոտներու մասին, մանրամասն ցոյց տալով թէ ի՛նչպէս պէտք է կիրարկել առողջապահական օրէնքները մարդուն կեանքը երկարելու համար։

Բժիշկը կ'ըսէ թէ երկարակեցութեան հարցը ֆիզիքական օրէնքին կը հպատակի, եւ մարդկային մեքենան կրնայ ընդերկար պահել իր գոյութիւնը եւ ապրիլ 120 տարի, երբ պահուին մարմնի գոյութեան բնական օրէնքները, սնունդի ստացման եւ սպառումի հաւասարակշռութիւը, եւ նախամեծարութիւն տրուի բուսական սննդառութեան։ Արդարեւ, Թարմ բանջարեղէնները եւ պտուղները կը պարունակեն կենսանիւթեր (վիթամին) եւ ալպիւմին, երկու անհրաժեշտ տարրեր՝ վառ պահելու համար մեր կենսունակութիւնը։

Տոքթ. Թիէոլըն երկար ապրելու համար կը թելադրէ հոգ տանիլ ներքին ու արտաքին գործարաններու, մասնաւորապէս՝ արեան մաքրութեան, առաջքն առնելու համար բազմաթիւ հիւանդութիւններու եւ վարակումներու։ Արեան մաքրութիւնը կ'ապահովուի ճերմակ գնդիկներու գործունէութեամբ, որոնք յարատեւ պայքար կը մղեն արեան մէջ գտնուած վնասակար մանրէներուն դէմ։ Հին Եգիպտացիները արեան մաքրութեան կը պարտին իրենց երկարակեցութիւնը։

Արեան մաքրութեան եւ առողջութեան պահպանման համար անհրաժեշտ է նաեւ երբեմնակի ծոմապահութիւնը, մասնաւորապէս անոնց համար, որոնք յոռի սովորութիւն ունին շատ ուտելու։

Կենդանիները հիւանդութեան ատեն չեն ուտեր, մինչդեռ մարդը, առողջապահական օրէնքներուն հակառակ, հիւանդութեան միջոցին զանազան սնունդներ կ'առնէ, ինչ որ ալ աւելի կը ծանրացնէ իր հիւանդութիւնը եւ կը վտանգէ իր առողջութիւնը։

Երկարակեցութեան համար, բացի բուսական սնունդներէ, ջերմապէս յանձնարարելի են նաեւ կաթնեղէն սնունդները, մասնաւորապէս մածունը։ պէտք է առատ եւ լաւ պատրաստուած մածուն ուտել, մէջն ալ քիչ մը սխտոր խառնելով, որովհետեւ մածունը կը մաքրէ արիւնը, զերծ կը պահէ աղիքները ապականութենէ ու նեխութենէ, կը մաքառի պնդերակութեան դէմ, Թարմութիւն ու երիտասարդութիւն կու տայ մարմնին, կ'անհետացնէ մորթին խորշոմներն ու փոթերը. մէկ խօսքով կ'երկարէ կեանքը։

Երկարակեցութեան համար անհրաժեշտ են նաեւ հետեւեալ պայմանները.— մաքուր օդ, կանոնաւոր շնչառութիւն, չափաւոր սնունդ, մտքի եւ մարմնի չափաւոր աշխատանք, բացօթեայ պտոյտ, ամենօրեայ մարզանք, ժուժկալ կենցաղ, հոգեկան անդորրութիւն, գուարթ կեանք եւ հանգիստ քուն։

Երկարակեցութիւնը ենթակայ է նաեւ մտքի օրէնքին եւ ինքնաթելադրութեան։ Երբ մէկը կարենայ ուղղել իր ուղեղային կեցուածքը ինքնայատուկ թելադրութիւններով, կրնայ երկարել իր կեանքը։

Ինքնաթելադրութեան հետեւանքով առաջ եկած երկարակեցութեան եւ կանխահաս ծերութեան օրինակները բազմաթիւ են ու հետաքրքրաշարժ եւ կրնան տեղի տալ այլազան մեկնութիւններու։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

ՕՐԻՆԱԿ ԱՌՆԵՆՔ ՀՐԵԱՆԵՐԷՆ

Հրեաներու մէջ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան տարածման նպատակով կազմուած հրէական Օրթ ընկերութեան կեդր. վարչութիւնը կոչ մը ուղղած է Ֆրանսայի Հրեաներուն, անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար Ռուսիոյ եւ Արեւելեան Եւրոպայի զանազան երկիրներու իրենց կրօնակիցներուն վրայ։ Այս երկիրներուն մէջ 1.5 միլիոն Հրեաներ կը մաքառին հազար դժուարութեամբ ապահովելու համար իրենց գոյութիւնը, որովհետեւ պատերազմը եւ յետպատերազմեան խռովութիւնները զանոնք զրկեցին ապրուստի միջոցներէ։

Հրէական ամէնէն մեծ կազմակերպութիւններէն մէկն է Օրթ։ Տարածուած է 12 երկիրներու մէջ եւ ունի 83 կոմիտէներ։ Անոր նպատակն է Հրեաները վարժեցնել արտադրական աշխատանքի բոլոր ձեւերուն։ Եւ այս նպատակին իրագործման համար ան կը կազմակերպէ արհեստագիտական կրթութիւն, հրեայ արհեստաւորներուն կը հայթայթէ աշխատանքի գործիքներ, կ'օգնէ երկրագործներուն եւ երկրագործական համագործակցականներուն, անոնց հայթայթելով սերմնցու, պարարտանիւթ, եւ ուրիշ ինչ որ պէտք է։ Այս բոլոր նիւթերը կը հայթայթէ վարկով։

Եւ այս գործողութիւններուն անհրաժեշտ ծախքերը հոգալու համար, Օրթ ընկերութիւնը հաստատած է «վերաշինութեան հիմնադրամ» մը, իսկ մեքենաներու գնման համար կազմուած է յատուկ ընկերութիւն մը։

Այս ընկերութիւնը 1928—29ին, Հրեաներուն տուած է մէկ միլիոն տոլարի մեքենայ։ Անոր աշխատանոց-դպրոցներու ուսանողներուն թիւը կը հասնի 7242ի։ Ռուսիոյ, Լեհաստանի, Պեսարապիոյ մէջ հաստատուած 141 գաղութներ ենթակայ են Օրթի, որուն 1928—29ի ծախքը եղած է 12.5 միլիոն ֆրանք։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԿԵՐՊԱՍԵՂԷՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Կերպասեղէնի գործարան բանալու համար ընկերութիւն մը կազմուած է Սիւրէյեա փաշայի եւ ֆրանս. խմբակի մը կողմէ։ Ընկերութեան արձանագրութիւնը լրացած է արդէն, եւ մօտերս գործարան մը պիտի հաստատուի Խասգիւղի մէջ։ Ընկերութեան դրամագլուխը 3 միլիոն ոսկի պիտի ըլլայ։

ՇԱՔԱՐԻ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԸ

Մաքսային նոր սակագոյցի գործադրութեան վրայ, այլեւս պէտք չէ մնացած շաքարի եւ քարիւղի մենաշնորհներուն։ Այս վարչութիւնները ապրիլէն վերջ պիտի գոցուին։ Հիմակուընէ պաշտօնեաները մէկիկ մէկիկ կը հրաժարին ու տարբեր գործի կը մտնեն։ Հաշուեյարդարը ապրիլէն առաջ պիտի աւարտի։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Անկէ առաջ որոշուած էր որ Թուրքիոյ Երկրագործներու եւ Արհեստներու դրամատուները 100,000 ոսկի դրամագլուխով ընկերութիւն մը կազմեն, արտածում կատարելու համար դէպի Ռուսիա։ Այս գումարը բաւական չէր եւ եօթը միլիոն ոսկիի պէտք կար արտածում կարենալ ընելու համար։ Այս պատճառով, ընկերութեան ծրագիրը ջուրը ինկաւ։

Մինչ այս, որեւէ արտածում չի կատարուիր, ինչ որ բազմաթիւ գանգատներու տեղի տուած է։ Մասնաւորաբար Անատոլուէն շարունակ կը տրտնջան, որովհետեւ մեծ քանակութեամբ նարինջ եւ մանտարին կ'արտածուի։

Նկատի առնելով այս բոլորը, պատկանեալ իշխանութիւնը որոշած է արտածման գործով չզբաղիլ, այլ ատիկա յանձնել բոլշեւիկներուն։ Այս կարգադրութեամբ, այս վերջինները անձամբ գնում պիտի կատարեն Թուրքիոյ մէջ, եւ փոխարժէքը մաս մաս պիտի տան։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ ԱԼ... ԿՌԻՒ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԵՒ ԵՐԵՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ՎՈՔԵԿԸՆ, ԻԼԼ (Մ. Նահանգներ).— Դեկտ. 8ի գիշերը, առաւօտեան ժամը չորսի ատենները, Մելքոն Օհանեանի սրճարանին մէջ, կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Երեք Թուրքեր եւ մէկ Հայ՝ Յովհաննէս Տէտէեան, կեսարիացի, կռուեցան իրարու հետ։

Զորսն ալ Բագոսի տաճարին առջեւ երկրպագելէ վերջ, խօսակցութիւն կ'ունենան ազգային խնդիրներու շուրջ։ Թուրքերը որ միշտ սովոր են Հայերու կրօնքին հայհոյել, հոս ալ նոյն բանը կ'ընեն։ Հայն ալ չկրնալով տանիլ այդ խօսքերը այս ազատ երկրին մէջ, ինքն ալ փոխադարձ կը հայհոյէ Թուրքերուն։

Երեք Թուրքերը կը յարձակին Հայուն վրայ եւ կը սկսին զարնել։ Սրճարանապետը եւ ուրիշ Հայ մըն ալ ներկայ կ'ըլլան։ Հայուն մէկը անմիջապէս կը ձգէ եւ կը հեռանայ, փոխանակ իր հայրենակցին օգնելու։ Իսկ սրճարանապետն ալ, փոխանակ խաղաղեցնելու եւ Թուրքերը վռնտելու, Հայը դուրս կ'ընէ սրճարանէն եւ Թուրքերուն ալ կ'ըսէ թէ դուրսը գացէք ի՛նչ կ'ուզէք այն ըրէք։

Թուրքերը քիչ մը տեղ հեռանալէ վերջ, կրկին անգամ կը բռնեն Հայը եւ գայն կը ձգեն գետին ու կը սկսին զարնել։ Թուրքին մէկը կը ձգէ կը հեռանայ, իսկ երկուքը կ'իյնան վրան։ Հայը ճարահատ՝ կը նայի որ պիտի չկրնայ ազատիլ, գրպանի դմելին կը հանէ եւ վրան իյնող Թուրքին փորը քանի մը տեղ կը ծակէ եւ արիւնը կը սկսի հոսիլ։ Թուրքը վրայ կ'իյնայ գետին, Հայը կ'ուզէ պատեհութենէն օգտուիլ եւ փախչիլ, սակայն միւս Թուրքը անմիջապէս կը յարձակի, օձիքէն կը բռնէ եւ կը սկսի սեղմել, որպէս զի գործը վերջացնէ։ Այդ պարագային քանի մը անգամ պատեհութիւն կ'ունենայ Հայը օգնութիւն կանչելու։ Քովի տունէն կ'իմանան կանչը եւ հեռախօսով ոստիկանատունը կ'իմացնեն։ Ոստիկանները անմիջապէս կը փութան կռուին վայրը, եւ կը ձերբակալեն երեքն ալ։ Վիրաւոր Թուրքը կը փոխադրեն հիւանդանոց, ուր հայ բժիշկ Տոքթ Թումաճանեան վէրքերը կը փաթթէ։ Հայը կ'առաջնորդեն բանտ։ Միւս Թուրքը ազատ կ'արձակեն, որովհետեւ կ'ըսէ թէ «ես հեռախօսը ըրի ձեզի որ գաք եւ վերցնէք եւ մինչեւ ձեր գալը՝ վրան ինկած էի որ չփախչի»։

Այս դէպքը շատ գէշ ազդեցութիւն ըրաւ գաղութիս վրայ, որ ամբողջովին յուզուած է։ Մասնաւոր յանձնախումբ ընտրուած է որ Հայ հայրենակցին դատը պաշտպանուի ամէն կարելի միջոցներով։

ՕՐ. ԼԷՈՆԴԻՆ ՓԱՇԱԵԱՆ

ԵՒ

ԺԷՐՄԷՆ ԱՆՈՒԱՆԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Ժուանվիլ — Պոլիս

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Բազապլանքայէն Պ. Ա. Զաքարեան, այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Բարէն Եէփիէի որբանոց-արհեստանոցին (Հալէպ)։

— Վարդավառ Կէօվչէնեան (Պուա-Քոլոմպ) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Թուրի (Ֆրանսա) որբերուն, ինչպէս նաեւ երկու տարեկան «Երկունք»։

— Մարսէյլէն Պ. Հայկ Իտիրեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօր՝ Յովսէփ Հալաճեանի (Բուլղա)։

— Լիոնէն Պ. Աւետիս Սիմոնեան եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ասատուր Սիմոնեանի (Աղեքսանդրիա)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՆԿԱՐԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Ֆլաման համբաւաւոր նկարիչին վան Տիքի (մեռած՝ 1641ին) գլուխ գործոցներէն մէկը՝ «Հրեշտակներու խմբերգ»ը որ կը գնահատուէր 16—20,000 անգլիական ոսկի, գողցուեցաւ Պրիւքսէլէն Լոնտոն ղրկուած ատեն։

Երբ նկարը պարունակող սնտուկը բացուեցաւ, մէջը գտնուեցաւ միայն անոր շրջանակը։ Կտաւը Թռցուցեր էին։

Ահա թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կատարուած է այս յանդուգն գողութիւնը։

Ընդդէմ իտալական նկարչական դպրոցի ցուցահանդէսին, նկարի տուն մը կազմակերպած է Ֆլաման դպրոցի նկարներու ցուցահանդէս մը, Լոնտոնի մէջ։

Քանի մը օր առաջ, ցուցահանդէսին կազմակերպիչը մտահոգուած որ իր նկարը դեռ չէ ղրկուած, հարց ուղղեց գործակալութեան, որուն վստահեր էր անոր առաքումը։ Քանի մը օր յետոյ, լուր կ'առնէր թէ նկարը պարունակող սնտուկը հասած էր, սակայն... պարապ։

Լոնտոնի թերթերը կը հրատարակեն նկարին օրինակը, որպէսզի անոր վաճառումը եթէ չարգիլուի իսկ այդ կերպով, գոնէ դժուարանայ։ Ոստիկանութիւնը իր կողմէ քննութիւն բացած է եւ պրպտումներ կը կատարէ երեւան հանելու համար գողութեան հեղինակներն ու պարագաները։

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 45 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

Դատաւորը արդէն տուած էր իր վճիռը։

— Սէլէստէն Մարկիզօ, մէկ տարուան բանտարկութեան, իբր գլխաւոր հեղինակ։ Ռընէ Լա Տայեալ վեց ամսուան բանտարկութեան, իբր մեղսակից։

Ռընէ ուզեց խօսք առնել։

— Դո՛ւրս ելէք, հրամայեց դատաւորը, այնպիսի շեշտով մը որ որ եւ է պատասխան չէր ընդունէր։

Անոնք նորէն հետեւեցան ոստիկանին։

— Կարելի չէ ըսել թէ արդարութիւնը դանդաղ է այս երկրին մէջ, ըսաւ Ռընէ։

Սէլէստէն Չախչախուածի երեւոյթ ունէր։

— Ո՛հ, պարոն, ըսաւ, ես եմ պատճառը ձեր դատապարտութեան, յաւիտեանս յաւիտենից չպիտի կրնամ մխիթարուիլ։

— Բարեբախտաբար, ըսաւ Ռընէ, Օրիորդ Թոմսընի անունը չարտասանեցիր, ո՛վ գիտէ ի՛նչ մեծ գլխու ցաւերու պիտի մատնէինք զինքը։

— Քիչ մնացեր էր որ պիտի ըսէի, պատասխանեց Սէլէստէն, բարեբախտաբար ոստիկանը կանգնեցուց մեքենան։

— Խորհէ՛ միեւնոյն ատեն թէ երեքնիս ալ մեռած պիտի ըլլայինք հիմայ եւ շատ նպաստաւոր եւ անբացատրելի պարագաներու կը պարտինք մեր կեանքը։ Մերայնչափ աժան ազատելուն հազար փառք տանք։

— Հիմայ կը հասկնամ, ըսաւ Սէլէստէն տխուր ժպիտով մը, թէ ինչո՛ւ այդ Թշուառական ճագարը այդչափ տաք էր, երբ դանակը կոկորդին դրի...։

Զանոնք դրին բաւական ընդարձակ խուցի մը մէջ, որու պատուհանը կը բացուէր մեծ բակի մը վրան. կահաւորումը շատ պարզ էր. երկու մահճակալ եւ երկու աթոռ. բայց կար բաղնիք եւ կեդրոնական ջեռուցում։

— Արդիական հանգստաւէտութիւն (confort moderne) ի՞նչ կ'ուզէք, ըսաւ Ռընէ, այսու հանդերձ մէկ տարի, մինչեւ իսկ վեց ամիս ... շատ երկար եւ տաղտկալի պէտք է ըլլայ...։

Սէլէստէն, ինկած աթոռի մը վրան, մխրճուած էր տխրութեան մէջ։

— Քաջասրտութիւնդ մի՛ կորսնցներ, ըսաւ Ռընէ. բանտին մէջ չպիտի մեռնինք. քիչ մը պտտինք շրջակաները...

Մօտեցաւ դրանը, որ բոլորովին բաց էր. բայց ոտքը դուրս դնելու պահուն անդիմադրելի զօրութենէ մը անշարժացած զգաց ինքզինք։

— Տարօրինա՛կ բան, ըսաւ։

Ետ եկաւ քանի մը քայլ եւ վերստին փորձեց, բայց երբ միեւնոյն կէտին հասաւ, նորէն ստիպուեցաւ կանգ առնել։ Այնպէս կը թուէր իրեն թէ ոտքերը գետնին գամուած էին։

— Սէլէստէն, կանչեց։

— Պարոն։

— Փորձէ՛ դուրս ելլել.

— Դժուար պէտք չէ ըլլայ, ըսաւ Սէլէստէն։

Վեր ելաւ եւ յառաջացաւ հաստատ քայլերով. երբ հասաւ տիրոջը քով, անոր պէս ինքն ալ կանգնեցաւ։

— Կարծեմ թէ ճիշդ է գուշակութիւնս, ըսաւ Ռընէ։ Այս դրան երկու կողմերը ելեկտրական հոսանք մը կամ անոր նման ուրիշ ուժ մը հաստատուած է, որ կ'արգիլէ դուրս ելլելը։ Գործնական միջոց մըն է առանց բազմաթիւ պաշտօնէութեան՝ բանտարկեալներուն վրայ հսկելու։

Կէս օրին Ռընէ եւ Սէլէստէն կլլեցին մէկ մէկ դեղահատ եւ մէկ մէկ գաւաթ ջուր։

— Ճագարը աւելի լաւ էր, ըսաւ Սէլէստէն, մելամաղձոտ շեշտով մը։

Հազիւ թէ իրենց անհաճոյ ճաշը լմնցուցած էին, պահապան մը ներս եկաւ եւ ըսաւ որ հետեւին իրեն։ Նրբանցքին մէջ ուրիշ դատապարտեալներու ալ հանդիպեցան և ամէնը մէկ, հետզհետէ շատնալով հասան սրահ մը, ուր վերակացուները բաժնեցին զանոնք երկերկու, Սէլէստէն եւ Ռընէ միասին մնացին։

Նստեցուցին զանոնք երկար նստարանի մը վրայ, կերպասներու ահագին ծրարի մը քով, վերակացու մը բացատրեց թէ ինչ ձեւով անոնք այդ կերպասները ճարմանդներով իրարու միացնելով պատմուճաններ պիտի շինեն։

— Ահաւասիկ անսպասելի աշխատանք մը, ըսաւ Սէլէստէն։

— Ամէն բան անսպասելի է մեզի համար, պատասխանեց Ռընէ. բայց հարիւր տարի քնանալ այսպիսի աշխատանքի մը լծուելու համար, շատ յաջող գործ մը չէ։

Սկսելու մեծ փութկոտութիւն մը ցոյց տուած չըլլալով, վերակացու մը եկաւ յայտարարելու խիստ շեշտով մը թէ իրենց յանձնուած գործը պէտք է չորս ժամէն լրանայ, հակառակ պարագային իրենց բանտարկութեան պայմանաժամը մէկ օրով պիտի աւելնայ։

—Աշխատինք ուրեմն, ըսաւ Ռընէ...դժկամակ շեշտով մը։

Չորս ժամն իրենց շատ երկար թուեցաւ. իրենց շուրջ, միւսներն ալ կ'աշխատէին լռիկմնջիկ. վերակացուները կը պտտէին ամէն կողմ, աչքերը միշտ դէպի բանտարկեալները յառած։

Հազիւ հազ որոշուած ժամուն կրցան իրենց յատկացուած գործը լմնցնել։ Յետոյ զանգակ մը զարկաւ, խումբերը վերակազմուեցան եւ ամէն ոք վերադարձաւ իր խցիկը։ Ռընէ եւ Սէլէստէն իմացան թէ իրաւունք ունէին մէկ ժամ բակին մէջ պտըտելու։

Այս անգամ առանց դժուարութեան դուրս ելան խուցէն, բայց հաստատեցին թէ միեւնոյն արգելքը դրուած էր իրենց յատկացուած տեղին շուրջ, ուրկէ անդին կային ուրիշ բանտարկեալներ, որոնց հետ չէին կրնար հաղորդակցիլ։

— Ի՞նչ շահ կրնայ ունենալ Ալմազեան, այսպիսի ամբաստանութիւն մը ընելէ, եթէ ճշմարիտ չէ։

Պալըրա.— Որպէս զի վարկաբեկէ մեզ եւ եղեռնադատ ատեանին առջեւ ըսէ թէ «այս մարդիկը կիրքով վկայութիւն կուտան ինծի դէմ»։ Ո՛չ մէկ ճշմարտութիւն կայ իր խօսքերուն մէջ։ Բնաւ ծեծի տեսարաններ չեն պարզուած, հազիւ կարճ կռիւ մը՝ ձեռնակապ մը անցընելու ատեն։

Փաստաբանը.— Ո՞րքան տեւեց այդ կռիւը։

Պալըրա.— Մէկ վայրկեան։

— Եւ ո՛չ աւելի։

— Մէկ կամ երկու վայրկեան։

Փաստաբանը ուրիշ հարցումներ ալ ուղղեց Պալըրայի, զայն շփոթեցնելու համար։ Ոստիկանապետը ժխտական պատասխաններ տուաւ եւ կարգ մը հարցումներու պատասխանն ալ իր պետին՝ Պընուայի վրայ ձգեց։ Փաստաբանը կրկին ցաւ յայտնեց հարցաքննիչ դատաւորին, որ չէր հրաւիրած դատական ոստիկանութեան տնօրէնը։

Լրկրորդ հարցումին վրայ վրայ Պալըրա ըսաւ թէ Ալմազեան բնաւ չհարցաքննուեցաւ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը։

— Հապա՞ ինչպէս կ'ըլլայ որ առտուան թերթերը վայրկեանը վայրկեանին արձանագրած էին գիշերը տեղի ունեցած հարցաքննութիւնը։

— Չեմ գիտեր թէ թերթերը ի՛նչպէս ձեռք բերած էին այդ տեղեկութիւնները։

Այս խօսքերուն վրայ փակուեցաւ ունկնդրութիւնը։ Նըրբանցքին մէջ Ալմազեան համբուրեց իր կինն ու զաւակը, յետոյ տարուեցաւ Սանթէի բանտը։

Կը կարծուի թէ Ալմազեանի բողոքը չեղեալ պիտի նկատուի եւ խնդիրը պիտի փակուի վերջնապէս։

**** Ձախ թերթերը զայրացած են այս առթիւ եւ հեգնական յօդուածներ կը հրատարակեն։*

«Սուար» կը գրէ.— Պ. տը Ժանթիյի հարցաքննութիւնը ուժգին, տրամաբանական եւ ճշգրիտ կերպով հաստատեց թէ խորհրդաւոր ձեռքեր զարկած են խեղճ Ալմազեանի, թէ՝ տոքթ. Փօլի նկատած հարուածի հետքերը «ցնորքներ» էին։ Մէկ խօսքով, կարգ մը ուրախ «զարնող ոգիներ» գէշ կատակ մը ըրած են դատական ոստիկանութեան խստօրէն փակ կեդրոնին մէջ եւ Պ. տը Ժանթիյ չէ կրցած «նիւթականացնել» զանոնք, որովհետեւ ոչ մէտիում է, ո՛չ ալ նոյնիսկ ոգեհարց։

«Յարգելի դատաւորը կատարելապէս հաստատեց թէ դերձակ Ալմազեան զոհ գացած է բանդագուշանքի մը։ Ամէն մարդ գիտէ թէ կարծեցեալ «չարչարանք»ի գիշերը Պալըրա գրականութեամբ կը զբաղէր, Մապիյլ գնդախաղ կը խաղար, Շմիտ, որ համակ քաղցրութիւն է, առաջին հաղորդութեան հացկերոյթի մը գացած էր։ Այս գեր-հաստատուած իրողութեանց առջեւ, ո՞վ կրնայ հաւատալ Ալմազեանի ամբաստանութեանց…

Ու թերթը կ'եզրակացնէ.

— Գիտենք այսուհետեւ թէ արդարութիւնը խեղկատակութիւն մըն է այլեւս։ Շարունակենք — շարունակեցէք — մինչեւ այն օրը, երբ բարեմիտ հասարակութիւնը, որ արդէն սկսեր է շարժիլ Ալմազեանի խնդրին առթիւ, բրտօրէն պահանջէ անհրաժեշտ աւելը զարնել վարչութեան մը, որ ոչինչ ունի ճերմկցնելիք։

Ուզունոֆ ձերբակալուած

Տրամայէն կը հաղորդեն թէ տեղական իշխանութիւնները ձերբակալած են պուլկար աւազակ Ուզունոֆը եւ իր ընկերներէն մէկը։

Պուլկար կառավարութիւնը հելլէն իշխանութիւններէն պահանջեց իրեն յանձնել յիշեալը։ Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս Ուզունոֆի աւազակախումբը քանիցս եղեռնափորձեր կատարեց Պուլկարիոյ մէջ, յարձակելով կառախումբերու վրայ եւ անգամ մըն ալ՝ նախարարական ինքնաշարժերու վրայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԹԷՆՔԻ նախադատ ատեանը վճիռով մը լուծեալ հռչակեց միութենական համադաշնակցութիւնը, որ համայնավար պրոպագանդով կը զբաղէր։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Թագաւորն ու եղբայրը կիրիլ հասան Հռոմ, ներկայ ըլլալու համար իտալիոյ գահաժառանգի հարսնիքին։

ԹԱՇԿԷՆՏԻ մօտ 12 մէդր երկայնքի վրայ թումբ մը պայթեցաւ, ջուրը խուժեց մօտակայ գիւղի մը վրայ, ուր 60 տուներ ջրամոյն եղան քանի մը վայրկեանի մէջ։ Շատեր չկրնալով փախչիլ, խեղդուեցան։

ԳՐՈՒԱԾՔՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Եղիշէ Արքեպսկ. Դուրեան, Բրօֆ. Աբրահամ Տէր Յակոբեան, Գարեգին Արքեպսկ. Յովսէփեանց, Տիկին Հայկանոյշ Մառք, Տիրայր Արքեպսկ. Տէր Յովհաննէսեան, Բրօֆ. Կ. Սողիկեան, Հայկ Աճէմեան, Ա. Նաւարեան, Օհան Կարօ, Հ. Տէվլէթեան, Օր. Նուարդ Գալըազեան, Մեսրոպ Նուպարեան, Հայր Վարդան վրդ. Հացունի, Հայր Ս. Երեմեան, Եդուարդ Տարօնեան, Եդուարդ Գօլանճեան, Ազատունի։

Գին 1 տոլար կամ 25 ֆրանք

Բոլոր ապսպրանքները կանխիկ։

Դիմել՝ ԱՐԱՊԵԱՆԻ
13 Bld. Edgar-Quinet
Colombes, (Seine):

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ԱՌԹԻՒ

Աճապարեցէք ձեր նուէրները ստանալու Սեւունի գրատունէն

գեկտ. եւ յունուար ամիսներուն նուէր կը տրուի բոլոր գնողներուն՝

քերական, երգարան, զրուցատրութիւն ֆրանս. լեզուի, առողջաբանական գիրքեր, ձայնագրուած երգեր, երազահան, դրօշմաթուղթ հայ թագաւորներու, լուսանկարներ գրական երեւելի անձերու եւ թագաւորներու, ինչպէս նաեւ զանազան գիրքեր, նաթ բինկէրթըն, Շէրլօք Հօլմս, Մակաբոյծը, Մելիքա Նուրի հանըմ, բռնի սիրուըտուք, Լուսանկարը, Աբուլալա Մահարի, երգեցողութիւն Ս. Պ., ճշմարտութիւն քէմալական թուրքիոյ մասին, Ալեքսիանոս, Աշըգ Ղարիպ, Աշըգ Գէրիմ, Շահ իսմայիլ եւն. եւն.:

Նուէրները կը տրուին եղած գնումներու քանակին համեմատ։

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy les-Moulineaux, Seine, France.

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Իթալիի *Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ավընիւ Իթալի։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի *Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դաշնակցութեան Դրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։*

Լիոնի *Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։*

Մարսէյլի *Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Բալուի և Յար.գիւղերու Միութեան ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վահան Գույումճեան եւ զաւակները, այլեւ տիկին Տիրուհի Տիրատուրեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց մօր՝ Այրի Տիկին ՄԱՐԻՅԷ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ՝ (Ծն. Պէշիրեան) մահուան առիթով։

Մարսէյլ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ա. Տատ., Վալապըը.— Ուրիշ տեղ հրատարակուած է արդէն։
Հ. Պազ., Փարիզ.— Դժբախտաբար ոչ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

վիլժիւիֆ, Ե. Յ.— 70 ֆր.,
Մարսէյլ, Պ. Ջ.— 100:
Անիէռ, Ա. Ճափարեան,— 140,
Սէն Ժէրմէն ան Լէյ, Մ. Պ.— 140:
Քլամառ, Գ. Ա.— 35:
Մարսէյլ, Ն. Չ.— 70:
Միլան, Տքթ. Ե. Ա.— 400:
Թուլուզ, Գ. Շ.— 300:
Լոն, Ա. Ա. — 100:
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 130:
Մարսէյլ, Հ. Գ.— 140:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

8 JANVIER 1930

Ջ. ՏԱՐԻ Թիւ 1155 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՑԱՒԸ ՄԵԾ Է. ՄԻ ԳՈՀԱՆԱՐ ՊԱՐՏՔԴ ԿԱՏԱՐԵԼՈՎ, ՅԻՇԵՑՈՒՐ ՆԱ՛ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՐՃԱՏՈՒՄԷ ԿՐՃԱՏՈՒՄ

Մեղրալուսնի մը չափ ալ չտեւեցին խորհրդային իշխանու-...ն մեղրածոր աւետիսները՝ մանր ժողովուրդներուն։

...կովկաս իջնելէ յետոյ, Մոսկուան առանց մասնաւոր ծէսե-... մէկդի դրաւ իր խարդախ դիմակը եւ կանգնեցաւ իր բուն ...պարանքով,— բռնակալ եւ կեդրոնաձիգ։ Եւ տարուէ տարի ...ելի աններող ու վայրագ։

Շատ հին պատմութիւն չէ։ Բոլորը կը յիշեն 1920ի անցու-...րձը՝ Վրաստանի եւ Հայաստանի հետ։ Առաջինը արդէն խլած ...դիւանագիտական իմաստութեան դափնին եւ մասնաւոր ...շնագիրով մը հաստատել կուտար իր անկախութիւնը՝ Մոս-...այի մէջ։ Ուրա՛խ էին երկու կողմերն ալ, եւ մօտ հարիւր ...ինոց պատուիրակութիւն մը Մոսկուայէն Թիֆլիս կ՚իջնէր, ...եւ խորհրդային դեսպանութիւն։

Հայաստան ալ նոյնքան եւ աւելի հաւատքով կը սպասէր ...նարկուած բանակցութեանց ելքին։ Մոսկուան պատի՛ւ ը-...ծ էր մօտ 40 հոգինոց պատուիրակութիւն մըն ալ փութացնել ...րատեան դաշտ, բարի, բարի՛ խոստումներով, այլ մանա-...նդ գաղտնի պայուսակներով։ Ոչ մէկ չար դիտում։ Ոչ մէկ ...նձգութիւն՝ երկրին վեհապետական իրաւունքներուն դէմ...

Մնացեալը ծանօթ է։ Նորեկները համբուրելով եւ քիչ մըն ...կորդին փակելով, մատնեցին Բագուն, Երեւանը, յետոյ Թիֆ-...ը։

Միամիտներ կը կարծէին թէ ձեւական փոփոխութիւն մըն ...ր կը կատարուի։ Երեք երկիրները պիտի մնան նորէն անկախ, ...ենց գերիշխանութեան բոլոր իրաւունքներով, միայն թէ ...րհրդային կարգ ու սարքի տակ։

Ո՞րքան տեւեց այս ինքնախաբէութիւնը։ Թող իրենք ճշդեն։

Երեք հանրապետութիւնները պահելով միայն իրենց պատ-...կան-աշխարհագրական անունները, դարձան հասարակ նա-...նգապետութիւններ։ Բանակ, արտաքին քաղաքականութիւն, ...ւմուտք, Թղթատար-հեռագիր, դրամ, հաղորդակցութեան մի-...ցներ, առեւտուր, մաքսային դրութիւն,— այս բոլորը իր ...ին մէջ առած էր Մոսկուան, անշուշտ «խնայողական» պատ-...ռներով։ Հա՛յրաբար։ Իբրեւ թէ դաշնակցային սահմանա-...ութիւն մըն ալ իր կարգին մէկ խուրձի վերածեց ամբողջ ...վկասը։

Երեւութապէս բնական եւ անհրաժեշտ համարուած այս ...ումը իրականացաւ մէկը միւսին գերիշխանութեան ենթար-...լու գնով։ Հարուստ եւ բարգաւաճ Թիֆլիսը և նոյնքան բախ-...ւոր Բագուն առիթէն օգտուեցան, տրորելու համար Երեւանը, ...մնաց միեւնոյն խեղճուկրակ ծայրագաւառը՝ խորհրդային ...եւուն տակ ալ։

Կը թուի թէ տակաւին բաւական ազատութիւն եւ ինքնա-...րութիւն մնացած է այս «ազգային հանրապետութիւննե-...ն մէջ։ Եւ ահա նոր հրահանգ մը՝ Մոսկուայէն. մանուածա-...ստ եւ ճապաղ շարադրութեամբ մը, որ ի զուր կը ճգնի ծած-...լ բուն միտքը։

Համաձայն այդ հրահանգին,որ հանդիսաւորապէս կարդաց-...եցաւ Թիֆլիսի մէջ,1929 նոյ.26ին,Անդրկովկասի Դաշնակ-...ւթեան մարմինները այսուհետեւ իրենց ճիգերը պիտի կեդրոնա-...են տնտեսակա՛ն ընկերվարական շինարարութեան վրայ. (մինչ ...ռաջին շրջանին կը կատարէին գերազանցապէս քաղաքական ...րծ»)։2. Տնտեսութեան հիմնական ճիւղերը պիտի վարէ՝ Անդր-...վկասի պետական ծրագրի (Պետպլան) վարչութիւնը.— 3. ...տի հաստատուի հողագործական մէկ ընդհանուր գործավա-...ւթիւն։— 4. Կովկասի դաշնակցային կազմակերպութեան ...զբունքները չպիտի գործադրուին կուսակցական գործու-...ութեան մէջ.— 5. Տեղափոխութիւններ պիտի կատարուին ...րչական պաշտօնեաներուն մէջ.— 6. Պիտի կրճատուի ...աշտօնեաներու թիւը եւ 7. Պիտի քննուի ինքնավար շրջան-...րու ժող. գործավարներու խորհուրդը եւ կեդր. գործադիր ...միտէն մէկ ընդհանուր մարմնի վերածելու եւ շարք մը գոր-...ավարութիւններ ձուլելու խնդիրը։

Քակելով եւ մանրելով Մոսկուայի հրահանգը, կը տեսնենք ..., տեղական իրաւունքներու նոր կրճատումներ հրամանա-...ուած են կեդրոնէն, եւ միայն ձեւի համար կը դրուին քըն-...ւթեան։ Սկիզբէն ի վեր պիրկ եւ կեդրոնաձիգ, ինչպէս Լէնինի ...րոգած վարդապետութիւնը՝ դեռ 20-25 տարի առաջ, կոմ-...ւսը այսուհետեւ իր արջու թաթը կամ ցուպը աւելի եւ աւելի ...իտի երկարէ ամէն գործի մէջ, պիտի խեղդէ ազգային-քա-...աքական ո՛ր եւ է ձգտում եւ ճիգ։ Մէկ խօսքով, Կովկասը— ...ինչպէս ամբողջ Ռուսաստանը— պիտի ենթարկէ միեւնոյն ...րթիչ գլանին, շնորհելով միայն չարաչար տքնելու, քրտնե-...լ եւ արտադրելու իրաւունք։ (Ա՛յս է որ կը կոչեն տնտեսա-...ն շինարարութիւն կամ ճարտարարուեստացում)։ Եւ արդէն, ...ւքէն գործի անցնելով,նշանակած են նոր մարզպանը՝ ամբողջ ...կրամասը վարելու համար, առանց հարցնելու տեղական ժո-...վուրդներու, նոյն իսկ մարմիններու կամքը։

Ամբողջ երկրին մեքենան այնպէս է լարուած, որ Մոս-...ւան (Ստալին) այսուհետեւ աւելի տիրաբար պիտի վարէ Կով-...ասեան հարուստ կալուածները։ Եւ «Դրօշակ»ը անիրաւ չէ, ...ր այս նոր կարգադրութիւնները կը համարէ վերահաստա-...ում Կովկասի փոխարքայութեան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆԸ ՈՒ ՆՈՐԸ

«Յուսաբեր» կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 դեկտ.).

— «Հիներու եւ նորերու պայքար կայ նաեւ գրականութեան մէջ։ Սակայն ամէնէն աւելի գրականութեան մէջ դժուար է ճշդել իմաստը այս երկու գաղափարներուն։ Հինը միշտ «հայր» չէ եւ նորը միշտ «որդի» չէ։ Ըսել կ՚ուզենք, որ հիներու եւ նորերու պայքարը միշտ չի նոյնանար ծերերու եւ երիտասարդներու պայքարին հետ։

Ու պէտք չէ որ նոյնանայ։ Մեր համոզումով՝ ամէնէն նուազ դերը գրականութեան մէջ *հասակը* կը խաղայ։ Հանճարը չի դադրիր հանճարեղ գործեր արտադրելէ — բոլո՛ր ժամանակներու եւ բոլո՛ր հորիզոններու համար — լոկ այն պատճառով, որ արտադրողը ծեր է։ Եւ անտաղանդ երգիչը չի դադրիր տաղանդազուրկ ըլլալէ պարզ անոր համար, որ երիտասարդ է։ Հիներու եւ նորերու պայքարը, յատկապէս գրականութեան մէջ պիտի ըլլայ *ուղղութեանց* պայքար, բայց ոչ *հասակներու*։ Դժբախտաբար, մաքսանենգութիւն նաեւ հո՛ս տեղի կ՚ունենայ։ Իր *երիտասարդ* հասակին ապաւինած՝ անտաղանդ գրողը կ՚ուզէ *նոր* ձեւանալ յաջողապէս պայքարելու համար «հին» ու տաղանդաւոր մրցորդին դէմ, որուն ամէնէն խոցելի կէտը — իր *ծերութիւնն* է։

Այս հիւանդոտ երեւոյթը առանձնապէս ծաւալած է հայ իրականութեան մէջ։ Գրեթէ բոլոր երիտասարդ գրողները «նոր» են, եւ երիտասարդներու կարծիքով գրեթէ բոլոր տարեց գրողները՝ «հին»։ Մինչդեռ *նոր* գրեթէ ոչինչ չկայ «նորերու» ստեղծագործութեան մէջ։ Մանաւանդ հայրենի երկրէն ներս, ուր իշխանաւորի պատուէրով ո՛չ միայն «նոր» կ՚ըլլան, այլեւ «գրող» կը դառնան։ Մեծագոյն նորութիւնը որ բերաւ բոլշեւիզմը, եղաւ հայ գրականութեան «պրոլետարացումը»։ Նոյնքան «գունեղ» ու նոյնքան բազմածալ, որքան ինքը բոլշեւիզմը։

Սակայն այս տասը տարիներուն *նորութեան* տեսակէտով ամուլ մնաց նաեւ գաղութահայ գրական կեանքը։ Այն պոռթկումներն ու ընդվզումները, այն անջատ ճիգերն ու մարտահրաւէրները, որ երբեմն-երբեմն նորերուն կողմէ կ՚ուղղուին «հիներու» հասցէին, *երիտասարդական* ըմբոստացումներ են՝ *տարեցներու* դէմ կազմակերպուած։ Ու ցաւալին հոն է, որ յաճախ անտաղանդ երիտասարդը, ինչպէս ըսինք, իր հասակին ապաւինած կ՚ուզէ «նոր» երեւալ՝ դիւրութեամբ «հին» կաղնիները տապալելու համար։ Նորերուն մէջ ամէնէն փայլունն ու ամէնէն շնորհալին, հայաշունչ ու հայրենաշունչ Համաստեղը, իր ստեղծագործութեան խորքով ու ձեւով գերազանցօրէն «հին» եղաւ, երիտասարդ ըլլալով մէկտեղ։»

«ԷՏԿԱՐ-ՔԻՆԷ» յածանաւը Ալճէրիոյ եզերքէն մէկ քիլոմեդր հեռու խարակի մը զարնուելով խորտակուեցաւ։ Քարտէսին մէջ նշանակուած չէր այս ժայռը։ Պիզերթէն, Ճեպրալթարէն եւ Թուլոնէն ազատարար նաւեր փութացուեցան աղէտին վայրը՝ մարտանաւը փրկելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սելանիկի Տիեզերական Ժողովը

Աթէնքէն կը գրեն *Թանի*.—

Ներկայիս Վլաթատէս վանքին մէջ— Սելանիկի բարձունքին վրայ— պատրաստութիւններ կը տեսնուին Նախապատրաստական տիեզերական ժողովին համար, որուն հրաւիրուած են բոլոր օրթոտոքս եկեղեցիները։ Ժողովին պիտի մասնակցին նաեւ միջազգային բողոքականութեան ներկայացուցիչները. Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ հերձուածող օրթոտոքս եկեղեցիներն ալ «դիտող»ներ պիտի ունենան հոն։ Չի գիտցուիր թէ կաթողիկները պիտի մասնակցի՞ն թէ ոչ, մերժելէ յետոյ ներկայացուցիչ ղրկել Սթոքհոլմի եւ Լօզանի եկեղեցական խորհրդաժողովներուն։

Մեծ շահագրգռութեամբ կը սպասուի այս «Նախասինոդ»ին որովհետեւ Արեւելեան եկեղեցին ո՛չ մէկ տիեզերական ժողով գումարած է Ֆոթիոսէն՝ այսինքն 10 դարէ ի վեր, ու Սելանիկի տիեզերական նոր ժողովը կրնայ մեծ կարեւորութիւն ունենալ։

Բացի զուտ աստուածաբանական, բարոյական, հոգեւորական կամ մտաւորական հարցերէն, որոնք պիտի քննուին հոն, ժողովը պիտի զբաղի նաեւ կարգ մը ուրիշ խնդիրներով, որոնք առաւել կամ նուազ աստիճանով ուղղակի կապ ունին միջազգային կեանքի հետ՝ կրօնական տեսակէտով. օրինակ՝ պուլկար եկեղեցիի վաղեմի խզումը տիեզերական պատրիարքութեան հետ, Ալպանիոյ եկեղեցիին վերջերս ինքնագլուխ յայտարարուելու ձգտումէն առաջ եկած դժուարութիւնները։

Այն օրէն ի վեր երբ Ֆէնէրի յունաց պատրիարքարանը — որ աւելի շատ հելլենականութիւնը կը ներկայացնէր Թուրքիոյ մէջ քան նոյն ինքն օրթոտոքսութիւնը— իրազգայնական դերին զերոյի վերածուիլը տեսաւ Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ, իրեն ի նպաստ յեղաշրջում մը առաջ եկաւ միւս օրթոտոքս եկեղեցիներուն մէջ, որոնք այլեւս չեն վարանիր զայն նկատելու իբրեւ իրենց ճշմարիտ հոգեւոր պետը։

Մինչ մէկ կողմէ վատիկան կ՚իտալականանայ, միւս կողմէ Ֆէնէր կը մերկանայ իր հելլենականութենէն։ Այս հակընդդէմ ձգտումները խորապէս կը շահագրգռեն բոլոր անոնք, որոնք կրօնական գաղափարներու շարժումով կը հետաքրքրուին։

Քանի մը տարիէ ի վեր Արեւմուտքի եւ Ամերիկայի քրիստոնեայ եկեղեցիները միջդաւանական մերձեցման ձգտումներ ցոյց կուտան։ Սելանիկի «Նախասինոդ»ը կը ներշնչուի նոյն ձգտումներէն։

Պէյրութի վրանաքաղաքը

Պէյրութի «Լ՚Օրիան» թերթը կը գրէ.—

Յայտարարած էինք որ սկսած է Քարանթինայի վրանաքաղաքի հիւղակներուն քանդումը եւ գաղթականներու փոխադրութիւնը։

Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակ Պրինէ եւ իշխանութիւնները մեծ ճիգ կը թափեն ապահովելու համար լաւագոյնը եւ գաղթականներու առողջութիւնը։ Հայ վարչական ժողովը, զանազան հոսանքներու վարչութիւնները եւ նոյնիսկ առաջնորդարանը չեն հետաքրքրուիր իրենց հայրենակիցներով։ Անոնք ոեւէ նշանակելի շարժում չեն ցոյց տար...

Պէյրութի նաւահանգիստը պիտի մեծնայ

«Թայմզ» կը գրէ.—Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է 1,200,000 անգլ. ոսկի տալ Պէյրութի Նաւահանգիստի Ընկերութեան՝ ընդարձակելու համար նաւահանգիստը։ Այս որոշումը տրուած է՝ չէզոքացնելու համար Հայֆայի նաւահանգիստին յառաջիկայ մրցակցութիւնը։

*** Ֆրանսերէն թերթերը կը հերքեն այս լուրը։

Անտիոքցիներու պահանջը

Արաբերէն «Էլիֆպա» թերթին համաձայն, եթէ կառավարութեան կեդրոնը Անտիոք չփոխադրուի, Անտիոքցիները պիտի պահանջեն սուրիական կառավարութենէն որ, իրենք Հալէպի կապուին, չուզելով այլեւս Ալէքսանտրէթի կապուած մնալ։

Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովը

Լահէյի մէջ բոլոր բանակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները կը կատարուին գերմանական պարտքին շուրջ։ Մեծերը կ՚ուզեն նախ իրենց գործը կարգադրել, որպէսզի ետքէն կարգը գայ պզտիկներուն։

Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Պելճիքայի եւ Ճափոնի պատուիրակներուն միջեւ գաղտնի հաւաքոյթէ մը յետոյ, որոշուեցաւ Պերլինէն ստիպողաբար Լահէյ կանչել Ռայխսպանքի տնօրէն տոքթ. Հիալմար Շախթը։ Այս վերջինին ներկայութիւնը անհրաժեշտ կը նկատուի, մասնաւորապէս որոշելու համար թէ ո՞ր թուականին կը վերջանայ Տօուըսի ծրագիրը եւ կը սկսի Եընկի ծրագրին գործադրութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Թ.

Ք. Աւագեան	100
Յ. Բ. (Ռուան)	25
Ովսաննա Ակօգլանեան	15
Մ. Գալֆաեան	25
Կարապետ Փէփէեան, Ֆոնթէն	10
Գրիգոր Դաւիթեան, Ֆոնթէն	10
Գէորգ Աւագեան	5
Փարիզ, Rue Théâtreի քաուչուքի գործարանի աշխատաւորներէն, Յ. Սէմէրճեանի ձեռամբ (ցանկը յաջորդով)	270
Գումար	460
Ը. ցանկի գումարը	4907
Գումար	5367

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ Հ. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

ՈՐԲ ՄԸ ՄԵՌԱԾ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ (Սեփ. Թղթ.).— Յունուար 2ին, հինգշաբթի գիշերուան ժամը 9ուկէսի ատենները հրդեհ մը ծագեցաւ Հօմի ելեկտրակայանի շէնքէն որ դպրոցէն բաւական հեռու է։ Շնորհիւ դպրոցի հրշէջ կազմակերպութեան ճիգերուն, կարելի եղաւ մեկուսացնել եւ մարել կրակը, որ կը սպառնար կեդրոնական անիւին, ելեկտրածին տինամօներուն, եւ ելեկտրական ամբարիչներուն։

Կրակը մարելէ վերջ, երբ ամէն ոք կը պատրաստուէր վերադառնալ ննջարանները, նոյն այդ յարկաբաժնի առաստաղին մէկ մասը յանկարծ փլաւ։ Այդ փլուզումէն երեք արհեստաւոր աշակերտներ թեթեւ վէրքեր ստացան. չորրորդ մը, Վահրամ Թոմպալեան զոհ գնաց։ Ըստ բժիշկի յայտարարութեան, մահը անմիջական եղած է գլուխին ինկած ծանր գերանի մը հարուածին եւ շնչահեղձութեան հետեւանքով։

Տարաբախտ զոհը ութ տարիէ աւելի է որ կը վայելէր Հօմի հոգածութիւնը։ Կը հետեւէր կօշկակարութեան եւ սիրուած էր բոլորէն։

Թաղումը կատարուեցաւ այսօր, շաբաթ Վիլ-օ Քլէռի գերեզմանատունը, ուր արդէն զինքը կանխած էին անցեալ տարուան հիւանդարանին զոհ գացած երկու սաներ։ Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին իր ազգականներուն, Հօմի, իր կօշկակար վարպետին եւ Վիլ-օ Քլէռի մարմնակրթական միութեան կողմէ։

Այս չարաբաստիկ եւ անսպասելի փլուզումը վերագրելի է շինութեան սկզբնական թերութեան մը եւ ժայթքած ջուրի յաւելեալ ծանրութեան, ըստ քննիչներու կարծիքին։

Նիւթական վնասը կը նախատեսուի 20,000 ֆրանք։ Շէնքը ինչպէս նաեւ ողբացեալ զոհին կեանքը ապահովագրուած են հաստատութեան կողմէ։

*** Զոհը 17 տարեկան է։ Հեռագրի մը համաձայն, վեց ժամ վերջ միայն կարելի եղած է դիակը դուրս հանել փլատակներու տակէն։

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ Թագաւորին աղջիկը իշխանուհի Մարի Ժոզէի եւ Իտալիոյ գահաժառանգին ամուսնութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր Հռոմի մէջ, մեծ հանդիսութեամբ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ՀՈՍԱՆՔԸ ԵՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Վերջերս թերթերը կրկին զբաղեցան արտագաղթի հարցով: Առաջին հերթին Յունաստանի եւ Սուրիոյ հայութիւնն է որ անդադար կը շարժի, կը տեղափոխուի, եւ կը մղէ մեզ հետաքրքրուելու, հասկնալու, թէ ո՞վ կ'երթայ, ո՞րչափ, ո՞ւր, եւ ինչո՞ւ, մանաւանդ ինչո՞ւ:

Ամէն բանէ առաջ ուզեցի իմանալ, թէ ո՞րչափ Հայեր Յունաստանէն այլուր տեղափոխուած են: Կատարեալ թիւը տալու համար, բոլոր տեղեկութիւնները կեդրոնացած տեղ մը պէտք է գտնուին: Արդ, նոր Յունաստանի Հայերու գլխաւոր կեդրոնը եւ նաւահանգիստը Սելանիկ ըլլալով, ի ձեռին չունեցանք այդ տեղի առաջնորդարանի արձանագրութիւնները: Հին Յունաստան, դեռ ասկէ երկու տարի առաջ մօտ քսան և հինգ հազար հայութիւն կը հաշուէր: Իսկ Մակեդոնիա եւ Թրակիա տասն եւ երեք հազար: Աթէնքի առաջնորդարանի մէջ պրպտումներ կատարելով, երեւան հանեցի հետեւեալ արդիւնքը.—

Արտագաղթ.—Մայիս 1927—31 դեկտ. 1928. Ֆրանսա 170, Արժանթին 524, Եգիպտոս 81, Սուրիա 491, Հիւսիս. Ամերիկա 52, Եւրոպա 62, Կիպրոս 32, Պարսկաստան 42, Ալպանիա 16:

1 Յունուար 1929էն 31 Հոկտ. 1929. Ֆրանսա 846, Արժանթին 426, Եգիպտոս 25, Սուրիա 48, Հիւս. Ամերիկա 33, Եւրոպա 19, Կիպրոս 11, Ռուսիա? 9:

Այս ցուցակին շնորհիւ, կրնանք մեր խորհրդածութիւնները կատարել իրական գետնի վրայ:

Կը տեսնենք նախ թէ՝ առաջ քսան ամսուան մէջ 1470 հոգի մեկներ են Աթէնքի առաջնորդարանէն ստացուած վկայագրերու հիման վրայ: (*) Յետոյ շարժումը արագացեր է եւ տասը ամսուան մէջ ատոր մօտ թիւ մը, 1417 հոգի մեկներ են: Առաջին շրջանին Ֆրանսա երթալու դժուարութիւնները շատ էին, վերջին տարին է որ դրամական միջոցները մեծ տեղ բռնեցին՝ վիզէի առեւտուրի միջնորդներու մօտ: Արժանթին գացողներուն թիւն ալ կրկնապատկուած է, իսկ ամէնէն նշանակելին Սուրիոյ պարագան է: Անցեալ շրջանին հոն երթալ գուցէ աւելի դժուար էր, եւ սակայն նոր գաղթողներու թիւը՝ մէկ հինգերորդի իջած է:

Ընդհանուր պատկերը սա է, ուրեմն:

Մինչ անցեալ տարի հին Յունաստանի ամբողջ հայութեան հարիւրին երեքը միշտ գաղթած է, այս տարի այդ համեմատութիւնը բարձրացած է վեցի: Իրաւ է որ ծնունդներու առաւելութիւնը մասամբ կը մեղմէ պակսած թիւը միայն: Բայց ուշադրաւ պարագան գաղթի հոսանքին յարաճուն հանգամանքն է:

Առաջ մեկնողներու մեծ մասը գործաւոր դասակարգն էր, յետոյ կուգային մանր արհեստաւորները: Այս տարի առեւտրականներ եւ քիչ շատ հանգիստ եւ բարեկեցիկ կարծուածներն ալ սկսան շարժիլ: Նոյնիսկ յունահպատակ դարձած ընտանիքներ կան որ կը մեկնին կամ մեկնելու տրամադրութիւն ցոյց կուտան: Ինչո՞ւ:

Պրպտենք քիչ մը պատճառները: Եթէ նիւթը պէտք եղածէն աւելի լուրջ եւ տխուր չըլլար, պիտի ըսէի, թէ նա՛խ Հայը վարակուած է ճակատագրական գաղթասիրութեամբ: Պատմաբանները Հայերը հեռու երկիրներէ եկած Հայաստանի մէջ համախմբուած կը նկատեն: Պարագաներու, քիչ մըն ալ մեր գաղթելու նախասիրութեան բերումով, Հայաստանի սահմանները Կասպից ծովէն մինչեւ Միջերկրական տարածած ենք, անոնց գրեթէ միեւնոյն ժամանակ այդ ընդարձակ տարածութեան տէր ըլլալու: Իշխաններ եղած են, որ ամբողջ ժողովուրդով մէկտեղ գաղթած են: Թրքական գերիշխանութեան շրջանին առեւտրաշատ կեդրոնները դըրկած ենք մեր երիտասարդութեան լաւագոյն մասը: Իրաւ է, որ երկիրը միշտ նոյնն էր, եւ օջախը չէին պահելու համար, պանդուխտները, պատանի հասակին մէջ, ծննդավայրը ամուսնանալէ ետք դուրս կ'երթային: Եւ այս գաղթերը կարելի էր արդարացնել այն իրողութեամբ որ ժողովուրդը հողին կապուելու փափաք ունենար իսկ, բռնաւորներու վտանգը, ամէն կարգի անապահովութիւնը, կը ստիպէր զինքը միշտ աւելի հանգիստ և ապահով վայրեր փնտռել: Այս միշտ լաւագոյնը փնտռելու փափաքը, գտնուած տեղը լաւացնելու կորովը չլլատած է կարծես:

Բայց ձգենք հեռաւոր անցեալը եւ վերադառնանք Յունաստանին: Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջ, հոս ապաստանողներու թիւը շատ մեծ էր: Կառավարութիւնը դեռ բնականոն վիճակ չստացած, այն ժամանակի անմիջականշահերէն դրդուած, մանաւանդ Մորկընթաուէն ազդուած՝ ուզած է Հայերը խմբովին հելլենահպատակ դարձնել ու զանոնք ալ նպաստաւորել եւ զետեղել ճիշդ Յոյներու պէս, անշուշտ այն յոյսով որ Հայերու եղած շնորհը մեծապէս կը փոխարինուէր Ամերիկայէն և Անգլիայէն: Պատմութիւնը ծանօթ է: Աթէնքի հայ աղայական վարչութիւնը կորսնցուց այդ առիթը: Ճիշդ այդ միջոցին, երկրին մէկ կէտին վրայ— Գոզանա— փորձ մը եղած է սակայն, և երկու երեք հազար Հայեր իբր յոյն բանակի մէջ ծառայած կամ նահատակուած զինուորներու եւ սպաներու ընտանիքներ, զետեղուած են ճիշդ Յոյներու պէս: Անոնց հող, բնակավայր, սերմնցու, լծկան եւ կաթնտու կենդանիներ տրամադրուած են: Անշուշտ, առաջին շրջանին, կեանքը դժուար էր, բայց Հայը այդ տեսակ դժուարութիւնները բանի տեղ չդնելու իրական համբաւն ունի:

Ի՞նչ եղաւ այդչափ լաւ պայմաններով սկսած գաղութին վախճանը: Քիչ ժամանակ վերջ սկսան կենդանիները, սերմնցուն Յոյներու ծախել, ինչպէս նաեւ չէնքն ու հողը փոխանցել: Կառավարութիւնը ամենայն բարեացակամութեամբ Սելանիկի առաջնորդարանին ուշադրութիւնը հրաւիրած է: Այս վերջինը անճրկած է Հայաստանի անունով եւ հոկի միջոցաւ եղած թելադրանքներուն առջեւ, եւ բարգաւաճելու բոլոր ընդունակութիւնները ունեցող այդ գաղութը, գունդագունդ եկած Սելանիկ, բացօթեայ ամիսներով տառապած է, Հայաստան փոխադրուելու յոյսով:

Բայց մէկ մասը չէ գացած կամ չէ ուզած երթալ: Ահա օրինակ մը, որու առջեւ դատողութիւնը կը դադրի գործելէ: Կառավարութիւնը շատոնց կազմած է իր վերջնական տեսակէտը հայ գաղութին համար: Անգամ մը ըսաւ եւ կրկնեց Ազգերու Դաշնակցութեան, — Առէք տարէք: Ի վերջոյ ինքն ալ համոզուած կ'երեւի թէ Յունաստանի Հայերով այդչափ զբաղիլն իսկ չէր արժեր: Եօթը տարուան մէջ անոնց թիւը 30 հազարի իջած է: Զարտօնելով ոչ մէկ Հայու մուտքը Յունաստանի մէջ, շնորհելով եւ խոստանալով շնորհել մեկնումի բոլոր դիւրութիւնները՝ չվերադառնալու պայմանաւ, (*) արդէն կառավարութիւնը Հայերու խնդիրը լուծած կ'ըլլայ: Քանի մը տասնեակ տարիներ վերջ Յունահպատակ դարձած 10-15 հազար Հայեր միայն կը մնան մեծ կեդրոններու մէջ, եւ գուցէ ատոնց ալ ստուար մասը մոռցած կ'ըլլայ իր ազգային գիծը:

Բայց չըսինք տակաւին թէ ինչու կ'ուզեն հեռանալ Յունաստանէն:

Կ'արժէ այդ կէտն ալ պարզել երկրորդ յօդուածով մը:

Մ. Է.

(*) Յունահպատակները կամ օտարահպատակները ուղղակի կը դիմեն պատկանեալ իշխանութեանց: Նանսէնեան Թուղթով ճամբորդողներն են միայն որ առաջնորդարան կը դիմեն:

(*) Շատ ցաւալի է որ կառավարութիւնը անցագրով վերադարձի իրաւունք տուած անձանց մուտքն ալ արգիլած է:

ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԷՏՈՒԱՐՏ ՊԷՐՆՇԹԱՅՆ

Երկուշաբթի օր, Գերմանիոյ ընկերվարականները տօնեցին մեծ ու բեղուն մտքի մը՝ Էտուարտ Պէրնշթայնի ութսունամեակը:

Պէրնշթայն ծնած է 6 յունուար 1850ին: Իր ուսումը աւարտելէ յետոյ, դրամատուն մը կը մտնէ իբր պաշտօնեայ, ապրուստ մը ճարելու համար: Քսաներկու տարու էր, երբ մտաւ ընկերվարական շարքերուն մէջ, ուր շատ չանցած, դարձաւ նշանակելի դէմք մը:

1880ին, կը ստիպուէր հեռանալ Գերմանիայէն, բացառիկ օրէնքի մը խստութիւններէն խուսափելու համար: Ցուրիխէն յետոյ անցաւ Լոնտոն, ուր մնաց երկար տարիներ, օգնելով Ֆրիտրիխ Էնկէլսի, Քարլ Մարքսի գործերուն հրատարակութեան մէջ:

1901ին, օգտուելով ներման օրէնքէն, կը վերադառնար իր երկիրը եւ յաջորդ տարին, Պերլինի բանուորները զինքը կ'ընտրէին երեսփոխան: Պատերազմին, անցաւ անկախ սոցիալ-դեմոկրատներու կողմը եւ առաջին յեղափոխական կառավարութեան օրով եղաւ ելմտական փոխ-նախարար:

Վերջին ընտրութիւններուն, խնդրեց իր կուսակիցներէն որ նկատի առնելով իր առաջացած տարիքը, չդնեն իր երեսփոխանական թեկնածութիւնը: Անկից իվեր քաշուած է հանրային կեանքէ, հետեւելով մէկտեղ ընկերային շարժումին, որուն նուիրած է իր ամբողջ գործունէութիւնը:

Իբր հեղինակ ընկերվարութեան մասին պատմական եւ տեսաբանական երկերու, մեծ յարգ կը վայելէ: Պէրնշթայնի անունը կապուած է տեսաբանական վէճերուն, որոնք տեղի ունեցան գերման ընկերվարական կուսակցութեան մէջ 1898էն մինչեւ պատերազմ եւ որոնց մասնակցեցան բոլոր ընկերվարական տեսաբանները: Պայքարն էր մարքսիզմի եւ բարեշրջութեան, որուն հեղինակաւոր պետն էր Պէրնշթայն, ընդդէմ Կաուցկիի: Պատերազմէն առաջ, գերման եւ միջազգային ընկերվարական համագումարները բոլորն ալ զբաղած են այս վէճերով. իսկ Ամսթէրտամի համագումարը քուէարկեց Կաուցկիի մշակած բանաձեւը, դատապարտելով բարեշրջական շարժումը, որ ընկերվարութեան մէջ յարուցած է տեսաբանական ամէնէն փայլուն վէճերէն մէկը:

Պէրնշթայնի գիրքը՝ Տեսական ընկերվարութիւն եւ քաղաքական սոց. դեմ., հրատարակուած է 1899ին: Թարգմանուած է բոլոր լեզուներով: Պէրնշթայնի եւ Կաուցկիի վէճը իր ետեւէն քաշեր էր միջազգային ընկերվարութեան բոլոր տեսաբանները, որոնք վէճին կը բերէին իրենց հմտութիւնը եւ փորձառութիւնը:

19րդ դարու վերջին տասնամեակը բարգաւաճման շրջան մըն էր Գերմանիոյ եւ Եւրոպայի համար: Ընդհ. խաղաղութեան շրջան մը, ուր չէր տեսնուեր որեւէ աղէտի ազդանշան: Տնտեսական կեանքի երեւոյթները թոյլ կուտային հաւատալ թէ ընկերութիւնը կը քալէ խաղաղ զարգացման ճամբէ մը: Դրամատիրական կեդրոնացումը եւ միջին դասակարգի ստրճանական անհետացումը զորս կը ծանուցանէին Մարքս եւ Էնկէլս, իրականանալ չէին թուեր: Մարքսի դրամատիրական յեղաշրջման այս ըմբռնումն է որ կը քննադատէր Պէրնշթայն:

«Տնտեսական կացութեան սաստկացումը, կը գրէր իր գրքին մէջ, չի կատարուիր, ինչպէս կ'ազդարարէր Մարքս: Ո՛չ միայն անօգուտ է, այլ նաեւ անիմաստ՝ ծածկել այս իրողութիւնը: Ընչատէրերու թիւը չպակսեցաւ, այլ աւելցաւ: Ընկերային հարստութեան հրսկայ աճման չընկերանար դրամագլուխի կրեսոսներու թիւին նուազումը, այլ ընդհակառակն, ամէն աստիճանի դրամատէրերու թիւը կ'աւելնայ: Միջին խաւերը նկարագիր կը փոխեն, բայց չեն անհետանար ընկերային կարգուսարքէն»:

Գերմանիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, աշխատաւորական շարժման զարգացումը, բարելաւումները զորս ընկերվարութիւնը կրցաւ խլել դրամատիրութենէն, կրնար ենթադրել տալ թէ յեղափոխութիւններու շրջանը անցած է:

«Քաղաքական մարզին մէջ, կը գրէր Պէրնշթայն, կը տեսնենք թէ հետզհետէ կ'անհետանան դրամատիրական քաղքենիութեան մենաշնորհները, շնորհիւ ժողովրդավար հաստատութիւններու զարգացման:

«Բայց, որքան կը ժողովրդականանան արդի ազգերու քաղաքական հաստատութիւնները, այնքան կ'անհետանան քաղաքական մեծ աղէտներու անհրաժեշտութիւնն ու հաւանականութիւնը»:

Բարեշրջման այս գաղափարը զոր Պէրնշթայն կը հակադրէր յեղափոխական ըմբռնումին, զայն առաջնորդեց յղացման մը, որ մեծ աղմուկ հանեց ժամանակին.— Շարժումը ամէն ինչ է, իսկ ընկերվարութեան վերջին նպատակը ոչինչ է: Այս կոպիտ ձեւին տակ, գաղափարը տեղի տուաւ բուռն քննադատութեանց ընդդէմ հեղինակին: Պէրնշթայն իր գաղափարը կը բացատրէր հետեւեալ կերպով.

«Որովհետեւ բացառիկ կերպով համոզուած եմ թէ անկարելի է ոստումով անցնիլ ժողովուրդներու բարեշրջման կարեւոր շրջաններուն վրայէն, ամէնէն մեծ գոհունակութիւնը կը կապեմ ընկերվարութեան ներկայ պարտականութիւններուն, գործաւորներու քաղաքական իրաւունքներու պայքարին՝ ինպաստ իրենց դասակարգային շահերուն, ինչպէս նաեւ անոնց տնտեսական կազմակերպութեան գործին: Այս իմաստով էր որ գրեցի թէ ինծի համար շարժումը ամէն ինչ է եւ թէ ինչ որ սովորաբար կը կոչեն ընկերվարութեան վերջին նպատակը՝ ոչինչ է: Ես այս իմաստով, այսօր ալ նոյնը կը կրկնեմ»:

Երեսուն տարիներ անցեր են անկից անդին: Պատերազմը ընդհատեց անցեալ դարու վերջերը սկսած այս վէճը, համաշխարհային Ջարդը, ընկերային խռովութիւններն ու յեղափոխութիւնները զարմանալի կերպով փոխեցին կացութիւնը՝ դրամապետական բոլոր երկիրներուն մէջ:

Այլեւս Եւրոպան չէ, այլ Ամերիկան է որ կը ղեկավարէ աշխարհի տնտեսութիւնը, դրամապետական կեդրոնացումը զարգացած է աներեւակայելի կերպով եւ ելմտական շրջանակներու ազդեցութիւնը հետզհետէ աւելի սաստկօրէն կը զգացուի ամէն օր: Իսկ ընկերվարական շրջանակներու մէջ վիճելի նիւթերը փոխուած են, բայց միշտ կը մնան կապուած այն սկզբունքներուն, զորս Պէրնշթայն եւ իր ընդդիմախօսները երեւան հանեցին ու պարզեցին խոր հմտութեամբ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Եթէ չմտնենք պատճառների քննութեան մէջ եւ վերցնելու լինենք միայն օրւայ պատկերը, կը տեսնենք որ ամէնէն հայաշատ եւ հարուստ հայ գաղութներում անգամ չունենալով սեփական թատրոն եւ նոյն իսկ մի պարզ ընդարձակ սրահ, չենք կարող մեր ուզած ժամանակը տալու հայկական ներկայացումներ եւ հանդէսներ:

Այսօր Փարիզի պէս հայաշատ եւ տնտեսապէս համեմատաբար նախանձելի վիճակ ունեցող հայ գաղութն անգամ իր սեփական թատրոնի շէնքը չունենալով, մեր խեղճ դերասանական խմբերը ինչպէս նաեւ հայկական հանդէսներ կազմակերպողները ստիպուած են օրերով ու շաբաթներով ներկայացումների եւ հանդէսների համար յարմար չենք փնտռել: Քանի որ քիչ շատ աչքի ընկնող թատրոններն ու սրահները մեզ յարմար շաբաթ եւ կիրակի երեկոների համար վարձելը գրեթէ անհնար է, ստիպուած վարձում ենք աւելի փոքր թատրոն կամ սրահ, ուր հազիւ կարելի է տեղաւորել 5—600 մարդ: Այն էլ շատ յաճախ պէտք է վարձել շաբաթներ ու ամիսներ առաջ:

Եւ յաճախ է պատահում, որ սրահների փոքրութեան պատճառով մեր հայրենակիցների մի զգալի մասը տեղ չգտնելով գնում են իրենց տները եւ կամ գնում ֆրանսիական թատրոններ եւ կամ սինեմաներ:

Այս տեսակէտից աւելի բախտաւոր չեղաւ Սուրաբեան ամոլը, որ այս թատերական եղանակին հաստատուելով Փարիզում, տեղական մի խումբ աչքի ընկնող հայ դերասան - դերասանուհիների եւ Թառիստ Քորք Ղահպարոնեանի երաժշտախմբին մասնակցութեամբ խաղաց մի շարք հայկական եւ արեւելեան օպերէտներ: Ներկայ բազմութիւնը ապացոյց է որ այս խմբի խաղացած հայկական եւ արեւելեան օպերէտները համապատասխան են մեր հայրենակիցների մեծամասնութեան այսօրւան հոգեկան պահանջներին:

Իսկ ի՞նչ է այսօրւան մեր հոգեկան գլխաւոր պահանջներից մէկը — գէթ մի քանի ժամով մոռացութեան տալու համար մեր այսօրւան տխուր իրականութիւնը, մեզ հարազատ մթնոլորտում լսել հայկական եւ արեւելեան երգ, նուագ, զւարճախօսութիւն եւ մի քիչ ուրախանալ:

Սուրաբեանների ձգտումն է հայկական բեմի վրայ ներկայացնել հայկական եւ մեր դրացի արեւելեան ժողովուրդների կեանքից ուրախ զուարթ օպերետներ:

Չեմ կարծում թէ այսպիսի յաջողութիւն ունենային հէնց առաջին ներկայացումից, եթէ իրենց խաղացանկը բաղկացած լինէր եւրոպական եւ ամերիկեան օպերետներից, որոնց սիրահար մեր սակաւաթիւ հայրենակիցները միշտ էլ հնարաւորութիւն ունեն վայելելու աւելի տաղանդաւոր արուեստագէտների կողմից: Մեր տարագիր հայրենակիցների ճնշող մեծամասնութիւնը միշտ էլ փափաք ունի լսելու հայրենի երգն ու նուագը եւ բեմի վրայ տեսնելու հարազատ պատկերներ՝ եւ մտքով սլանալու դէպի իր հեռաւոր հայրենիքը...:

Սուրաբեանները այս շաբթու բեմադրելու են Ղարաբաղի հայ մելիքների կեանքից վերցրած հայկական զուարթ մի քրքջա-

լիր օպերետ (Ալ. Ար...
որ ամերիկահայ գաղու...
արժանացել է մեծ ըն...
թեան:

Շատ ցանկալի է որ ...
դրէին նաեւ «Անուշ» օպ...
«Մելիքի աղջիկ» ...
Նոյնպէս ցանկալի է որ ...
եաններ ներկայացումն...
նաեւ Մարսէյլի, Լիոնի ...
լանսի պէս հայաշատ ...
ներում:

Հայը հայ պահելու ...
փարական ասպարէզում ...
դեր կարող են կատարել ...
արուեստագէտները, լինե...
սան, երգիչ կամ երաժ...
արժանաւորները միշտ ...
ժանան մեր գիտակից հ...
կիցների աջակցութեան ...
ջալերանքին:

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՏԱԳ...

Ծխնեւի մէջ, Աշխ...
Միջազգային Դիւանին ն...
նութեամբ գումարուե...
ծուխի հարցին մասին ...
յին խորհրդակցական ժ...
Ածուխի տագնապը որ շ...
կը կշռէ ամբողջ ...
տնտեսական ու ձարտա...
տական գործունէութեան ...
ոչ միայն մեծապէս ...
հանքի գործաւորներուն, ...
ընդհ. ճարտարարուեստ...
տաւորներուն վրայ: Ա...
տումներով, Աշխատանք...
գային Դիւանը ձեռնա...
մանրակրկիտ ուսումնասի...
մը, որ յանգեցաւ ներկ...
հրդակցութեան:

Ածուխի տագնապը ...
առաջ գերարտադրութե...
նապ մըն է. հանքերը ...
ածուխի հսկայ մթերք...
այս իսկ է պատճառը ո...
նաւոր հանքագործներ ...
րենց աշխատանքի գործ...
գիտեր ինչ քարի գլուխ...
չոր օրապահիկ մը հայթ...
լու համար: Բաղդատմա...
րոպական ճարտարարուեստ...
գաւաճ վիճակին, անօր...
թուի թէ արտադրութե...
անհրաժեշտ նախանիւթը ...
նայ շուկայ գտնել: Ի...
թիւնն այս է սակայն ...
պատասխանատուն է Անգլ...
խային ճարտարարուեստ...
մէնէն աւելի վնասուած...
ներկայ վիճակէն:

Պատերազմի ստեղծ...
ցութիւնը, Անգլիա կ'ուզէ...
եղածին չափ շատ շահ...
նպաստ իրեն միայն, ...
ձգտումն էր որ պատճառ...
Անգլիոյ հանքային ճար...
ուեստի կորստեան: Պատ...
պահուն, ածուխի պահան...
փազանց մեծ էր. պատ...
յետոյ, ֆրանսական ...
քանդուած էին, գերմ...
ները փճացած՝ շնորհիւ ...
պայման շահագործման...
փոխադրող նաւերը ընկղ...
Ազատագրուած շրջաններ...
շինութեան աշխատանք...
պահանջէին մեծապէս ...
մեծ գործունէութիւն, ...
տեւաբար ածուխի մեծ ...
կը զգացուէր: Անգլիացի ...
տէրերը որ տէրն էին շ...
ուժ տուին արտադրութե...
իրենց ածուխը ծախեցին ...
բարձր գիներով:

Բայց այս անցաւոր ...
թիւնը փլաւ յանկարծ: Մ...
յին արտադրութիւնը ...
մատնուեցաւ եւ իր ածու...
դրանքը սահմանափակ...
մանեւ ֆրանսական հանք...
սկսան արտադրել. միւ...
ամերիկեան ածուխն ալ ...

լով գիներու փոփոխական վիճակէն, իրեն տեղ բացաւ եւրոպական շուկային վրայ, մինչ քարիւղ, իւղ, ջրաելեկտրական ուժեր հող կը գտնէին. իսկ անգլ. հանքածուխը բանտարկուած կը մնար բարձր գիներու մէջ, զորս ինքն իսկ հաստատած էր, որովհետեւ մեծ ծախքերով, անբաւարար հանքեր կազմակերպած էր եւ այս պատճառով սուղցուցած արտադրութեան գինը։

Այս կացութեան դարմանը, Անգլիա ինքն իսկ ուզեց գտնել եւ ներկայիս, նոր եղանակ մը կը փորձէ հաստատել. սակայն, աւելի կը նայի միջազգային համաձայնութիւններու ծրնե ի մէջ, ան պիտի հանդիպի Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Պելճիքայի, Ֆրանսայի, Հոլանտայի եւ Լեհաստանի։ Այս բոլոր երկիրներուն շահը կը պահանջէ որ հաւասարակշռութիւնը վերահաստատուի ածուխի արտադրութեան մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՄԲԻՆ ԿԸ ՍՂԷ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքերը տեղական ապրանք գործածելու իրենց նոր զօրաշարժին մէջ պայքար յայտարարած են սուրճին եւ թէյին դէմ, անոնց տեղ ջատագովելով գործածել թմբին (ըսլամուր)։

Վերջին թղթաբերով հասած Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ այս որոշումին վրայ, թմբիի գինը յանկարծական բարձրացում ունեցած է։ Օխան որ քանի մը շաբաթ առաջ 50 ղրուշի կը ծախուէր, այժմ բարձրացած է 80 ղրուշի։ Իսկ Մըսըր չարշըի մէջ փոքրաքանակ 120 ղրուշի կը ծախուի։ Այս տարի Պոլսոյ շրջանին մէջ համեմատաբար նուազ քանակութեամբ թմբի հասած է, շուրջ 11,000 օխա, որուն 5000ը սպառած է մինչեւ հիմա։ Վերջին օրերս թմբիի վաճառականները սկսած են պահել իրենց ապրանքները եւ հրապարակ չհանել՝ անշուշտ յառաջիկային աւելի սուղ ծախելու նկատումներով։ Ուրիշ վաճառականներ սկսած են Եւրոպայէն թմբի ապսպրել եւ քանի մը օրէ ի վեր թղթատարը թմբիի ծրարներ կը տանի Պոլիս։

Թմբիի բերքը երբեմն պակաս կ'ըլլայ Պոլսոյ շրջանին մէջ։ Պատճառն այն է որ տեղացիները չեն գիտեր ծաղիկները հաւաքելու եղանակը եւ յաճախ ճիւղերը, երբեմն ալ ծառերը կը կտրեն։ Հետեւանքն այն կ'ըլլայ որ յաջորդ տարին բերքը քիչ կ'ըլլայ եւ արտասահմանէն թմբի կը ներածուի։ Եթէ այս աւրշտկումները շարունակուին թէյի եւ սուրճի պէս թմբին ալ այսուհետեւ դուրսէն պիտի ներածուի Թուրքիա։

*** «Ազգամ» կը գրէ (1 յունուար).— 1928ին դուրսէն 4ուկէս միլիոն ոսկիի սուրճ եւ 2 միլիոն ոսկիի թէյ ներածուած է։ Թէյն ու սուրճը ձգելը շատ դժուար, նոյնիսկ անկարելի է։ Սակայն եթէ ամէն մարդ ամէն օր իր խմած թէյն ու սուրճը կէս առ կէս զեղչէ, ամէն տարի 3 միլիոն ոսկի կը մնայ մեր երկիրը։ Միեւնոյն ժամանակ մեր առողջութիւնն ալ կը շահինք։

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Պետական նոր ելմտացոյցը, որուն ծախքերու բաժինը կը հասնի 222,834,330 ոսկիի, պիտի յատկացուի երկու բանի՝ խնայողութեան եւ կրթութեան։

Այսպէս կը պատգամեն Թուրք թերթերը՝ իրենց ճակատին վրայ տեղաւորուած պատկերազարդ պարբերութիւններով։

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆԻ ՊՏՈՒՂ ԵՒ ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆ

«Ազգամ»էն (31 դեկտ.).— Մեր երկրին ամէն կողմը զանազան ընտիր բանջարեղէններ, ձեր ուզածին չափ համեղ պտուղներ կը բուսնին։ Կան տեղեր, ուր աստնք փողոցները կը թափուին ու կը փճանան։ Հակառակ ասոր, 1928ին արտասահմանէն մեր երկիրը մտած է 2,786,000 ոսկիի պտուղ եւ բանջարեղէն։ Տարին մօտ երեք միլիոն ոսկիի օտար բանջարեղէն եւ պտուղ...։ Պարապ տեղը չէ որ կ'աղքատանանք...։

ՏԵՂԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔ...

«Ազգամ»էն (31 դեկտ.).— (Ծաղրանկարի մը տակ) Կին մը ընկերուհիին կը հարցնէ.

— Ամուսինդ յոյն հոմանուհի մը ունէր, ի՞նչ եղաւ։

— Երբ տեղական ապրանքի գործածութիւնը սկսաւ, ձգեց։

«ԵԸԼՏԸԶ»Ը ՊԱՆԴՈԿ ԿԸԼԼԱՅ

Եըլտըզի պալատը Պոլսոյ քաղաքապետութեան փոխանցուեցաւ։ Վարձակալ Մարիօ Սէրա 30,000 ոսկիի հատուցում ստացաւ։

Նոր ընկերութիւն մը կազմուած է Եըլտըզը արդիական պանդոկի մը վերածելու համար ընկերութեան պիտի մասնակցին քաղաքապետութիւնը, Թըւրք դրամատէրներ, եւ Թուրինկ քարիւղի եւ ճամբորդներու հիւրընկալ գործակալութիւնը։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անմիջապէս որ Աշխատաւորական դահլիճը որոշեց Խորհրդ. Միութեան հետ յարաբերութեանց վերահաստատումը, Մոսկուա մեծ գումար մը տրամադրեց Լոնտոնի մէջ բոլշեւիկեան պրոպագանդին համար, ի նշան անշուշտ բարեկամական փոխադարձ կապակցութեան... սակայն շուտով հոտը դուրս տուաւ։ Լոնտոնէն, «Մաթէն»ի թղթակիցը կը հեռաձայնէ թէ Մաքտոնըլտ տեսակցութիւն մը ունեցած է իր բարձր պաշտօնատարներէն մէկուն հետ, որ իրեն տեղեկութիւններ տուած է Լոնտոնի մէջ լոյս տեսնող համայնավար թերթի մը յեղափոխական կոչին մասին։

Նկատելով որ այս կոչը կը բխի Գ. Միջազգայինի ռուսական ընդհ. բանակետղէն, Անգլիոյ վարչապետը ստիպուած է հարցատալ ինքն իրեն թէ, արդեօք այս կոչը դրժումը չէ՞ հանդիսաւոր խոստումին, որ քանի մը օր առաջ, Խորհրդ. Միութեան անունով կուտար Սոկոլնիկոֆ, Անգլիոյ եւ իր գաղութներուն մէջ դադրեցնելու բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը։ Այս խնդրին մասին, Մոսկուա բողոքելու հարցը պիտի քննուի քանի մը օրէն։ Կարեւոր թերթ մը մեկնաբանելով այս յեղափոխական կոչը, կ'եզրակացնէ թէ Սոկոլնիկոֆ արդէն դրժած է իր յանձնառութիւնը։ Թերթը կ'աւելցնէ թէ Անգլիոյ եւ Խորհրդ. Միութեան յարաբերութիւնները արդէն վտանգուած են առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող տագնապով մը։

Կոչը աշխատաւորներուն ուղղուած է Կարմիր Միջազգայինի կողմէ եւ կարգ մը վերագրումներ կ'ընէ Աշխատաւորական կառավարութեան, կը մատնանշէ հակաբոլշեւիկեան դաւեր, գաղութներու մէջ գործուած վայրագութիւններ եւ նոր պատերազմի մը պատրաստութիւններ։

ՈՎ ԷՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

Վիեննայի մէջ հրատարակուած են նախապատերազմեան պաշտօնական վաւերաթուղթեր, որոնք նոր լոյս մը եւս կը սփռեն Գերմանիոյ Վիլհէլմ կայսեր հպարտ ու փառասէր նկարագրին վրայ։

Վիլհէլմ, այն ատեններըտեսակցութիւն մը ունեցեր էր Աւստրիոյ արտաքին նախարար Պէրխթոլտի հետ։ Այդ տեսակցութեան ընթացքին, կը քննուէր Պալքանեան պետութիւններու քաղաքականութիւնը եւ այս առթիւ Վիլհէլմ կը յայտարարէր,

— Պէտք է վճարելով՝ մեզ կապենք Սերպերը։ Անգամ մը որ թագաւորը տապալենք, անոր բոհպատակները կրնանք գնել։

Վիլհէլմ ջանք չէր խնայեր արգիլելու համար պուլկարեւսերպ համաձայնութիւն մը, որ մեծապէս կրնար վնասել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ։

1913 Նոյեմբեր 8ին, նոյն Պէրխթոլտի հետ ուրիշ տեսակցութեան մը ընթացքին, Վիլհէլմ կը յայտարարէր դարձեալ,

— Պատերազմը անխուսափելի է արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ։ Սլաւները ծնած չեն կառավարելու, այլ հպատակելու համար. պէտք է իրենց հասկցնել։ Եթէ կը կարծեն թէ փրկութիւնը Պելկրատէն կուգայ, պէտք է զիրենք յուսախաբ ընել։ Երբ Աւստրիոյ կայսրը Ֆրանց-Ժոզէֆ բան մը ուզէ Սերպերէն, պէտք է որ անմիջապէս ստանայ, եթէ ոչ Պելկրատը պէտք է ռմբակոծուի եւ գրաւուի, մինչեւ որ գոհացում տայ կայսեր փափաքին։ Կրնաք վստահ ըլլալ թէ ձեր կողքին եմ, պատրաստ սուրս քաշելու։

Իսկ պատերազմի պատասխանատուութեան մասին, Պերլինի մէջ հրատարակուած գիրք մը, որուն հեղինակն է Քոխ Վէչէր, նախկին նախարար եւ նախագահ ռամկավար կուսակցութեան, կը կարդանք.—

«Պատերազմի պատասխանատուութեան մասին վիճաբանութիւնները արդիւնքի չպիտի յանգին. Գերման կառավարութիւնը իր առաջին դահլիճին միջոցով, յայտարարեց թէ չընդունիր Գերմանիոյ դէմ եղած մեղադրանքը՝ իբր պատասխանատու պատերազմին։ Ան կը նկատէ թէ անհրաժեշտ է մերթ ընդ մերթ կրկնել նման յայտարարութիւններ, առանց անդրադառնալու թէ քանի կրկնուին, այնքան կը կորսնցնեն իրենց հանդիսաւոր հանգամանքը։ Անգլիոյ, Գանատայի եւ Ամերիկայի մէջ, այս վերջին տարիներս, խօսած եմ պատերազմի պատասխանատուութեան մասին եւ այն տպաւորութիւն կրած՝ թէ այդ հարցի մասին այնքան ալ անհաշտ չեն այսօր որքան առենօք, հակառակ անոր որ գերմանիոյ պատասխանատուութեան այս տեսութիւնը պաշտօնապէս ընդունած է ամբողջ աշխարհ։

«Չեմ կարծեր որ պատմաբանները կարենան համաձայնիլ այս հարցին մասին, որովհետեւ, հազուագիւտ է որ պատմաբանը յաջողի անվիճելի կերպով երեւան հանել ու հաստատել պատերազմի մը պատասխանատուները»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. գրադարանընթերցարանը հիմնուած է 1926ին։ Բոլոր ընկերները սոյն հաստատութիւնը կանգուն պահած են, վայելելով հասարակութեան աջակցութիւնը։

Գրադարանը ամէն տարի կը սարքէ զանազան հանդէսներ, վառ պահելով ազգային ոգին։ Գրադարանը ունի շուրջ 400 կտոր գիրք եւ «Հայրենիք» ամսագրի հաւաքածոն։ Կը ստանայ «Դրօշակ» եւ ուրիշ թերթեր։

Վերջերս ընկերներու եւ ընթերցասէր հայրենակիցներու ջանքերով ստացած է նոր գիրքեր, Րաֆֆիի եւ ուրիշ յայտնի հեղինակներու։ Նոր վարչութիւնը պիտի ջանայ գրադարանը ճոխացնել ամէն տեսակ լրագիրներով եւ գիրքերով։

Շատ մը հայրենակիցներ գեղեցիկ գաղափարը ունեցած են իրենց աւելորդ գիրքերը գրադարանին նուիրելու։

Կայծ

ԳՈՐԾԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԼԻՈՆ.— Ընդհանրապէս ամէն տարի այս եղանակին ծործաւորական կեանքը քիչ մը կայուն վիճակ մը կ'ունենայ։ այսինքն բանուոր դժուարաւ կրնայ գործ գտնել։ Բայց այս տարի բոլորովին տարբեր է պատկերը։ Այսպէս, ինքնաշարժի գործարանը տասնեակներով բանուոր արձակեց եւ այժմ միայն երեք օր կ'աշխատցնէ մնացեալ գործաւորները. իսկ մեծագոյն գործարաններէն, Ժիլէն, կրճատեց նախկին աշխատանքի ժամերը։ Ուրիշ մը՝ մուշտակի գործարան, 300 գործաւորէն 150ը արձակեց, շոքոլայի գործարանը նոյնպէս։ Կրկին յաճախ զրոյց կը շրջի գործազրկութեան մասին, բայց իմ քաղած տեղեկութիւններէս՝ խնդիրը տարբեր է։ Առաջին գործարանը միշտ սովորութիւն ունի գործ եղած ատեն վարձել, հակառակ պարագային արձակել։ Եւ տարուան որեւէ եղանակին։ Գալով վերջին երկու գործարաններուն, ասոնք պզտիկ հաստատութիւններ են եւ անհատական, այնպէս որ սակաւ բանական հրապարակի վրայ զգացուած պզտիկ հարուածէ մը անմիջապէս կ'ազդուին։ Ասոր ալ պատճառը հետեւեալ կերպով կը բացատրեն.— Ամէն տարի այս տեսակ հում նիւթեբու գինը կ'որոշուէր յունուար ամսուն՝ իսկ այս տարի պիտի որոշուի մարտին։ Մինչեւ այսօր արուեստական մետաքս արտադրող գործարանները սուէէ արտակարգ երեւոյթ ցոյց չեն տուած եւ գործազրկութեան նշաններ ալ չկան։ Անշուշտ տարեկան տօներն ալ կ'ազդեն գործերուն վրայ, ինչպէս ամէն տեղ։

Կարապետ Յովակիմեան

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Քոլոմպիոյ համալսարանի ուսուցիչներէն մէկուն հաշւով, Միացեալ-Նահանգները կը կատարեն ամբողջ աշխարհի աշխատանքին կէսը։ Ամերիկացի ուսուցիչը իր այս եզրակացութեան եկած է հետեւեալ կերպով։ Նախ 15 մեծ պետութիւններու ամբողջական աշխատանքը վերածած է ձիու ուժի, նկատի ունենալով, աշխատաւորներու դնդերային ուժը եւ իւրաքանչիւր երկրի մեքենական ուժը։

Այս կերպով ստացուած թիւերը յետոյ կը բաղդատէ նկատի առնուած երկիրներու բնակչութեան թիւին հետ եւ կը յանգի այն եզրակացութեան թէ, Միացեալ Նահանգները իրենց բնակչութեամբ որ կը կազմէ աշխարհի բնակչութեան 16րդը, կը կատարեն ամբողջ աշխարհի աշխատանքին կէսը։

Ամերիկացիին սխալը հոն է որ ի նպաստ իր երկրին եզրակացութիւն հանելու համար, նկատի առած է միայն 15 պետութիւններ։ Պէտք պիտի ըլլայ ուրեմն ընդունիլ թէ այն ազգերը որ 15 պետութիւններուն մէջ չեն մտներ, դուրս կը մնան մարդկութենէն եւ կամ գոնէ մարդկային աշխատանք չէ որ կը կատարեն, ոչ դնդերային ուժ ունին, եւ ոչ ալ մեքենական։

“ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 46 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

— Եւ այս ամէնը մէկ ճագարի համար... կը բացագանչէր Սէլէստէն։

Ռընէ նուազ յուսահատած չէր։ Աշխատանքի լմնալէն քառորդ ժամ մը չանցած պահապան մը եկաւ լուր տալու թէ հեռաձայնի կը կանչեն զինք։

Հեռատես գործիքի անողորկ ապակիին վրայ Ռընէ անակնկալ հաճոյքն ունեցաւ օրիորդ Աննիի դէմքը տեսնելու։

— Ձեզմով կը զբաղիմ, ըսաւ օրիորդը՝ կրցայ համոզել արդարութեան նախարարը թէ երկուքնիդ ալ ագիտաբար մեղանչած էք եւ յաջողեցայ ընչել տալ ձեր դատապարտութիւնը։

Երիտասարդը անհունօրէն շնորհակալ եղաւ օրիորդին։

— Կը խոստովանիմ, ըսաւ, թէ շատ դժուարաւ պիտի կրնայինք տոկալ այս կեանքին. եւ այսու երախտագիտական նոր պարտք մը եւս կը դիզեմ հինեբուն վրայ...

— Ոչ, պատասխանեց Աննի. ոչ մէկ երախտագիտութիւն ինծ հանդէպ, որովհետեւ գիտէք թէ ես իսկապէս ձեզմէ աւելի յանցաւոր եմ. եւ այնչափ աւելի յանցաւ, որ մինչեւ իսկ գղջացած չեմ կերած ըլլալուս ճագարն իրաւ որ շատ համեղ էր.

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ԱՆՑՔԸ

Հակառակ Աննի Թոմսընի միջամտութեան, մէկ շաբթուան դիմումներու պէտք եղաւ Ֆրանսա երթալու անցագրերն ստանալու համար։ Վերջապէս երկուշաբթի երեկոյ օրիորդ տեսչուհին բերաւ իր բարեկամներու վերջին թուղթը։

— Վերջապէս պիտի մեկնինք վաղը. բացագանչեց Սէլէստէն զեղուն ուրախութեամբ մը։ Որչա՜փ հաճոյքով պիտի թողում այս երկիրն ուր մինչեւ իսկ կարելի չէ ճագար մը ուտել առանց մահուան վտանգի ենթարկուելու։

Ռընէ կարծես նուազ երջանիկ էր քան իր հաւատարիմ ծառան։

— Դուն ապերախտ ես, ըսաւ Սէլէստէնին։

— Ոչ, պարոն, պատասխանեց, շատ ցաւ կը պատճառէ ինծ օրիորդ Աննիէն բաժնուիլս, բայց ժամանակաւոր բաժանում մըն է միայն, չէ՞։

— Ո՞վ գիտէ, մրմռաց օրիորդը։

— Բացայայտօրէն կը խոստանամ վերադառնալ, ըսաւ Ռընէ։ Մեր պարտքերուն երաշխաւորը չէ՞ք միթէ։

— Ես ալ պիտի վերադառնամ, աւելցուց Սէլէստէն։ Պիտի վերադառնամ պահածոյ ուտելիքներու ամբողջ բեռով մը, որովհետեւ այդ ձեր դեղահատներէն գանեցայ այլեւս։ Անմարսողութիւնս կարօտցած եմ, կարծես ստամոքսի հիւանդութիւնները այդչափ ալ գէշ չեն...

Եթէ Սէլէստէն կը կատակաբանէր այսպէս, պատճառն այն էր որ չէր ուզեր յուզումի տեղի տալ։ Մնաք բարեւի արարողութիւններուն զուարթ բնոյթ մը տուաւ, որմէ ազդուեցան նաեւ Աննի եւ Ռընէ։

Երբ Աննի մեկնեցաւ, Սէլէստէն ըսաւ.

— Հրաշալի աղջիկ է, ափսոս որ ֆրանսուհի չէ...։

Նիւ Եորք Փարիզ գծի ճեպընթաց օդաչուն կանգնած էր մեծ մաքրանոցի մօտի քարափին քով։ Ահագին մեքենայ մըն էր, որուն ընդհանուր ձեւը կը յիշեցնէր երբեմն Զէպըլինը, որու մարմինը սակայն, որ նաւու մը չափ երկայն էր, կը պարունակէր թէ հսկայ ելեկտրական շարժիչները եւ թէ անցորդներու յատկացուած հանգստաւէտ խցիկները։ Ծանր բեռներ չէր փոխադրեր, անոնք կը փոխադրուէին շոգենաւերով։ Ստորին մասը ողնափայտի ձեւով շինուած էր եւ եթէ պատահէր որ շարժիչներն աւրուէին, օդակառքը կրնար ծփալ ջուրին երեսը մինչեւ օգնութիւն ստանալը։

Երբ առաջին անդրատլանտեան օդակառքերը հաստատուեցան, ովկէանոսին մէջտեղը ծփուն կղզեակներ հաստատեցին իբր պարենաւորման կայաններ, բայց յետոյ, երբ թեթեւ շարժիչներն հնարուեցան, կարելի եղաւ մէկ թռիչքով կտրել ովկէանոսը եւ աւելորդ նկատուեցան միջանկեալ կայանները։

Երեկոյեան ժամը վեցին Նիւ-Եորքէն մեկնելով Փարիզ կը հասնէին յաջորդ առաւօտ ժամը 9ին երբ Ամերիկայի մէջ ժամը տակաւին առաւօտեան վեցն էր, հաշուելով երեք ժամուան տարբերութիւնն որ կար երկու քաղաքներու միջօրէականներուն մէջ։

Ռընէ եւ Սէլէստէն երեք ամսուան պայմանաժամով երթուդարձի տոմսակը ձեռքերնին՝ տեղաւորուեցան վերնայարկի ընդարձակ խցիկի մը մէջ եւ յետոյ դուրս ելան տախտակամածին վրայ՝ ճամբայ ելնելու գործողութիւններու ականատես ըլլալու։ Աննի Թոմսըն որ եկած էր օգնելու իրենց, օդակառքի մեկնելու պահուն հեռացաւ։

— Ինչո՞ւ մեզի չէք գար, ըսաւ Ռընէ. ֆրանսացիներն ալ սիրով պիտի ուզէին իմանալ թէ ինչպէս մեզի յարութիւն տուիք։

Դաշնակիցները կը պահանջեն որ վճարումները պէտք է սկսին ամսուն 15ին և կ'ուզեն որ այսուհետեւ Գերմանիա իրենց վճարէ ամսու կէսին։ Գերմանիա կը պնդէ որ վճարումները սկսին ամսուն 1ին եւ կը պահանջէ որ 15 օրուան տոկոս հաշուուի իրեն ի նպաստ, եթէ վճարումները կատարուին ամսու կէսին։

Վէճի առարկան տարեկան 4 միլիոն մարքի շուրջ է՝ 37 տարուան համար, որ կը ներկայացնէ 60 միլիոն մարքի դրամագլուխ մը։

Պուլկար պատուիրակութիւնը կարդաց երկար տեղեկագիր մը— որ երեք ժամ տեւեց— փաստերով ցոյց տալու համար թէ Պուլկարիա ամէնէն աղքատ երկիրն է եւ պէտք է զեղչուի իր պարտքը։

Այս տեսակէտին հակառակ են իր պահանջատէրերը։

Բոլշեւիկեան նոր օրացոյցը

ՄՈՍԿՈՒԱ, 6 յունուար.— Գիտական հիմնարկութիւններն ու պետական պաշտօնատուները մեծ թիւով ծրագիրներ ստացան օրացոյցի փոփոխութեան մասին, տարին յարմարցնելու համար հնգօրեայ աշխատանքի շաբաթներու։

Պետութեան տնտեսական ծրագիրներու յանձնաժողովը իրեն ներկայացուած հարիւր ծրագիրներու մէջէն զատեց այն որ կ'առաջարկէ ներկայ գրիգորեան տոմարը պատշաճեցնել կեանքի եւ ճարտարարուեստի նոր պայմաններուն։ Այդ տոմարին մէջ մտցուելիք գլխաւոր փոփոխութիւնը պիտի ըլլայ այն, որ պիտի բացուի նոր դարաշրջան մը, սկիզբ ունենալով 1917 հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը։ 1929 Նոյեմբեր 1էն 1930 պիտի նկատուի այդ նոր դարաշրջանին 13րդ տարին, 1930-31ը 14րդ տարին, եւ այսպէս շարունակաբար։

Տարւոյն 365 (կամ 366) օրերէն 360ը աշխատանքի օրեր պիտի ըլլան, 5ը (կամ 6ը) պիտի նուիրուին յեղափոխական տօներու, որոնք նոյնպէս հանգիստի օրեր պիտի ըլլան բոլոր աշխատաւորներու համար, առանց հաշուելու այն հանգիստը, որուն իրաւունք ունի իւրաքանչիւր աշխատաւոր հինգ օրը անգամ մը։

Աշխատանքի տարին (360 օր) պիտի բաժնուի 90 օրնոց չորս եռամսեաներու, իւրաքանչիւր եռամսեայ իր կարգին պիտի բաժնուի 30 օրնոց երեք ամիսներու։ Փետրուար ամիսը պիտի ամբողջացուի յունուարէն եւ մարտէն առնուած մէկ մէկ օրերով։ Յեղափոխական օրերը պիտի բաժնուին այն ձեւով, որ զուգադիպին ամսուան 31րդ օրուան։

Ներկայ ամիսներու թիւն ու անունները չպիտի փոխուին։ Իւրաքանչիւր ամիս պիտի բաժնուի 10 օրնոց երեք տասնեակներու եւ 5 օրնոց 6 շաբաթի։

Այս ծրագիրը վերջնականութեան պիտի ենթարկուի խորհրդային հանրային ակումբներու կողմէ։

Ըմբոստութիւն Ալպանիոյ մէջ

Աթէնքէն հեռագրի մը համաձայն, Ալպանիոյ մէջ անիշխանութիւն կը տիրէ։ Բազմաթիւ ցեղախումբեր ապստամբած են Զօկու թագաւորին դէմ, երկիրը արդիացնելու ձգտող բարենորոգումներուն պատճառաւ։

⁂ Զօկու թագաւոր թոքախտէ եւ կոկորդի քաղցկեղէ կը տառապի։ Վիեննայէն մասնագէտ բժիշկներ կանչուած են։ Վիճակը շատ ծանր է։ Ազատելու մեծ յոյս չկայ։

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Կը հերքուի այն լուրը թէ գրաքննութիւն հաստատուած է Ռումանիոյ մէջ։ Կառավարութիւնը գրաւեց «Քուվանթուլ» թերթը, որ իշխան Կարոլի մասին գրգռիչ յօդուած մը գրած էր։ Դատական նախարարութիւնը դատ բացաւ յիշեալ թերթի տնօրէնին դէմ՝ հանրային կարգը խանգարելու ամբաստանութեամբ։

Ինչ կ'ըսէ Տրոցկի

Գերման գրող Էմիլ Լուտվիկ տեսակցած է Տրոցկիի հետ, որ ի մէջ այլոց ըսած է իրեն. «Թերեւս հակայեղափոխութիւն մը ծագի Ռուսիոյ մէջ, թերեւս նոյնիսկ ցար մը անցնի իշխանութեան գլուխ. սակայն կայ գլխաւոր բան մը, որ չպիտի փոխուի երբեք. հողերու բաժանումը գիւղացիներու միջեւ»։

Գեղեցկութեան թագուհին

Երկու հարիւր գեղուհիներու մէջէն Ֆրանսայի թագուհի (Միս Ֆրանս) ընտրուեցաւ Օր. Իվէթ Լապրուս, ծնած Քաննի, որ Լիոնի մէջ դերձակատուն մը ունի։ Եղած է նաեւ Լիոնի «թագուհի»։ Բարձրահասակ, թուխ, գիծերը կանոնաւոր, Օր. Լապրուս կատարեալ տիպարն է Հարաւի ֆրանսուհիներուն։ Միս Ֆրանս պիտի մասնակցի երկու մրցումներու, մէկը՝ փետրուար 5ին, ընտրելու համար Եւրոպայի թագուհին (Միս Եւրոպա), միւսը սեպտ. 7ին Րիօ տը Ժանէյրոյի մէջ՝ ընտրելու համար 1930ի աշխարհի թագուհին։

⁂ «Օր. Փարիզ»ի թեկնածուներու առաջին ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յունուար 18ին ժամը 14.30ին Սինէմա տէ Քափիւսինի մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՂԵՍՏԻՆ հրատարակուած «Ճամիա-էլ-Արապիյէ» թերթը գրած ըլլալով որ հրէական դաւադրութիւն մը պատրաստուած է մեծ միւֆթին սպաննելու համար, դադարման դատապարտուեցաւ։

ԲԵՍԵԴՈՎՍԿԻԻ ի բացակայութեան դատավարութիւնը պիտի սկսի այսօր Մոսկուայի գերագոյն ատեանին առջեւ։ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդականը կ'ամբաստանուի իբրեւ գեղծարար։

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ Լահէյի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի վարչապետ Թարտիէօի եւ Պրիանի հետ։

ՉԻՉԵՐԻՆ Մոսկուա հասաւ եւ կայարանը ընդունուեցաւ Գարախանի կողմէ։ Կը կարծուի թէ Չիչերին Կովկաս պիտի երթայ՝ հանգստանալու համար։

«ԱՆԱՍՏՈՒԱԾ» անուն թերթը սկսած են տպել հարիւրհազար օրինակներով եւ զանազան լեզուներով, խորհրդային իշխանութեան կողմէ։

ՌՈՒՍԻՈՅ մէջ ցարդ փակուած են հազար եկեղեցիներ։

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ Փարիզի թղթատարական ցրուիչները 12 միլիոն նամակ եւ քարտ ցրուեցին մայրաքաղաքին մէջ։ Նոյնքան նամակներ փոխադրուեցան դէպի գաւառ դեկտ. 31ի երեկոյին մեկնող կառախումբերուն կողմէ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ավընիւ Իթալի։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Պուա Քոլոմպի Վիշապեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 9ին 79 Rue des Chambards, Bois Colombes. Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Դրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Շաւթու, Վ. Ք.— 50։
Մարսէյլ, Ի. Զ.— 40։
Երուսաղէմ, Ա. Ա.— 1 ոսկի։
Մոնթրէօյլ, Ս. Ա.— 70։
Վէնսէն, Ն. Գ.— 140։
Փրովանս, Յ. Վ.— 35։
Փլան տը Մէյրէօյլ, Յ. Զ.— 35։
Ռուան, Յ. Գ.— 105։
Մարսէյլ, Ա. Ն.— 70։
Կարտան, Յ. Յ.— 45։
Լասէյն սիւր Մէր. Մ. Կ.— 35։
Քուրպըվուա, Հ. Է.— 35։
Ֆոնթէն սիւր Սէն, Վ. Փ.— 35։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Բալուի և Յար.գիւղերու Միութեան ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց միութեան վիճակահանութիւնը յետաձգուած է 19 Յունուար Կիրակի օրուան։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Լա փըթիթ Սուրսի մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Ա. Արմաղանեան.— Չարժեր զբաղիլ հասարակ զըրպարտիչներով։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Զ. Պ.— 175 ֆրանք։
Կրանիթ Սիթի, Հ. Յ. Դ. Ակումբ. — 10 տոլար։
Պրահա, Օ. Ա.— 75 ֆր.։
Փարիզ, Մ. Գ.— 35։
Լանսէյ, Գործ.— 180։
Փարիզ, Ա. Ք.— 140։
Վիէն, Ա. Շ.— 25։
Տէսին, Զ. Ռ.— 35։
Լիոն, Ն. Յ.— 1000։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ ՏէրՅովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Թամզարացի (Շապին Գարահիսար) Մանուկ Նագաշեան կը փնտռէ իր զաւակները Սուրէն եւ Աղաւնի։ 1915ի տարագրութեան միջոցին Սուրէն մօտաւորապէս 9, իսկ Աղաւնի 4 տարեկան էին։ կը փնտռէ նաեւ իր եղբօր՝ ուսուցիչ Յակոբի զաւակները Պարգեւ եւ քոյրը (անունը չի գիտեր)։ կը կարծուի թէ Սուրէն որդեգրուած է ղուբուջայի մէջ Շահիսվար օղլու երեքեղբայրներու ամէնէն մեծին կողմէ։ կը կարծուի թէ Աղաւնի եւ իր եղբօրորդիները կը գտնուէին Ակնայ կողմերը։ Թուրքիայէն նոր հասած գաղթականներէն կը խնդրուի իմացնել՝ M. Nacachianի, 29 Ave. Trudaine, Paris (9). Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։ կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Շապին Գարահիսարցի Բիւզանդ Այնաճեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոսրովիդուխտ եւ եղբայրը Մկրտիչ՝ կը կարծուի թէ Ակնայ կողմերը կը գտնուին։ Բոլոր նոր հասած գաղթականներէ կը խնդրուի իմացնել P. Aynadjianի 4 rue Daumartais, Marseille, France։ Լուր տուողին 150 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Յաքոբ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des deux Avenues, Paris (13e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Մուրատ Էքմէքճեան նոր եկած Յունաստանէն կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Էքմէքճեան եւ իր քեռայրը Յովհաննէս Մավիլեան որոնք քանի մը ամիս առաջ կը բնակէին 13 Passage du Clos Bruneau, Paris (5e). Իմացնել՝ «Յառաջ»ի:

— Կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Յովհաննէս Թայմիզան (24 տարեկան) որ 3 ամիս առաջ կը գտնուէր Ավինեօն։ Իմացնել իր եղբօր Գառնիկ Թայմիզեանի, Cher Mr. Arthur. 35 Rue Roberte. Lyon (Rhône).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITI...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. ST. PHA...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

9 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1156 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԱՌՔՆ ԱԼ ՈՒՆԵՒՈՐԻՆ, ՎԱՍՏԱԿՆ ԱԼ

Վիճակագրութիւնն ու Թուաբանութիւնը առաջնակարգ տեղ կը բռնեն խորհրդային իշխանութեան գործունէութեան մէջ:

Թիւ, թիւ, թիւ.— Հիմնայատակներ կազմելու աստիճան: Եւ ամէն հիւղի մէջ, արտածման եւ ներածման առեւտուրէն մինչեւ ելրաքանչիւր կամունիստի եռքը պտտող «ազգային» կան ծաղման պատմութիւնը: Թուանշանով կ'աչարանան խորհրդային ճարտարարգործութեան վերելքը. եւ Թուանշանով կը պատմեն իրենց բաշխած բարիքները:

Մենք ալ հետեւինք այս ուղղութեան, եւ օգտուինք իրենց իսկ հրատարակած Թուանշաններէն, պարզելու համար կարգ մը բնորոշ երեւոյթներ:

Ընկերային արդարութիւնը, այլ մանաւանդ խորհրդային փիլիսոփայութիւնը կը պահանջէ ունեցողէն առնել եւ չունեցողին տալ: Կամ գոնէ ունեցողին մէկ տալ, չունեցողին տասը: Առաջինը որքան ալ պէտք ունենայ օգնութեան, չի հերիքեր: Ուրիշ որքան ալ պակսի, ուժէ իրեն, կարծի բեռ է, կ'ըսէ իմաստուն առած մը:

Անցեալ շաբթու հրատարակեցինք Անդրկովկասի կառավարութեան մէկ որոշումը, որուն համաձայն երեք տարուան ընթացքին պիտի վերցուին արօտները եւ անոնց տեղ պիտի դրուին գումարներ: Համագումար 162.000 զուգ պիտի բաժնուի Անդրկովկասին: Այս շնորհէն իւրաքանչիւրին բաժին կ'իյնայ.—

1929ին.— Հայաստանի 2900, Ազրբէյճանի 14.100, Վրաստանի 10.000:

1930ին.— Հայաստան 8025, Վրաստան 30.735, Ազրբէյճան 29.475:

1931ին.— Հայաստան 10.975, Վրաստան 38.865, Ազրբէյճան 16.925:

Եզրակացութիւն.— երեք տարուան ընթացքին Հայաստան պիտի ստանայ 21.900 զուգեան, Վրաստան 79.600, Ազրբէյճան 60.500:

Ուրիշ խօսքով, Վրաստան կը ստանայ գրեթէ կէսը, կամ հարիւրին 49, Ազրբէյճան հարիւրին 37, իսկ Փոքրիկ Հայաստանը հարիւրին 14:

Ինչ որ կը նշանակէ բաշխում համաձայն հարստութեան. որ Թէ կարօտութեան: Որովհետեւ, եթէ Վրաստան ու Ազրբէյճան Հայաստանէն մեծ են տարածութեամբ եւ բնակչութեամբ, նոյնքան մեծ են եւ հարստութեամբ:

Տարրական արդարութիւնը կ'ըսէ որ վերցնելը— դրամ կամ զորքեր— պիտի բաժնուին պէտքին համեմատ: Բայց այս արդարութիւնը...Դաշնակցական է: Ան նուազ հակայեղափոխական:

Եւ խորհրդային իշխանութիւնը կը շարունակէ լիացնել, յորդեցնել ունեցողը, իսկ աղքատ Զանգուրով բաժին մը հանել չունեցողին: Մինչեւ անգամ քաղաքային բարեկարգութեան, բնակարանաշինութեան կամ գործարաններու շինութեան պարագային: Ինչ նշանակութիւն ունի թէ Թիֆլիզը արդէն եւրոպական քաղաք է, լայն պողոտաներով եւ փառաւոր, ամբողջ շէնքերով ու բազմազան հաստատութիւններով, կամ Բագուն ճարտարարգործական կեդրոն, իսկ Երեւանը անկիւն մը Մոսկուայի վիլայէթներուն: Ամենէն բաժինը պիտի ստանան միշտ Վրաստան ու Ազրբէյճանը, անելցած փշրանքն ալ մինուճար Հայաստանը:

Նորէն օգնութեան կանչենք Թուանշանները, միշտ քաղելով իրենց Թերթերէն ու գիրքերէն.—

1926ին, Անդրկովկասեան հեռախօսի ցանցը ընդարձակելու համար, սահմանուեցաւ 585.000 ռուբլի փարք: Այս գումարէն Ազրբէյճանի բաժին ինկաւ 300.000 ռուբլի, Վրաստանին 250.000, իսկ Հայաստանին միայն 35.000:

Բայց վերջացնենք: Եթէ հարկ ըլլայ ուրիշ օրինակներ ալ յարել, Թերթին այս բաժինը պիտի լեցուի Թուանշաններով: Յետոյ, առաջին անգամ չէ որ կ'արծարծենք այս խնդիրը: Ուրիշ առիթներով ալ, եւ օրը օրին, արձանագրած ենք կոպիտ անարդարութիւնները, խտրութիւնները, ունեւորը ճոխացնելու եւ ունեւորը շարունակ զրկելու քաղաքականութեան պարծանքով շտուցումները: Միշտ խորհրդային, պաշտօնական աղբիւրներէ:

Երեւոյթ մըն է այս, որ կը զարգանայ տարուէ տարի: Բայց մանաւանդ պիտի կատարելագործուի այսուհետեւ. քանի որ Երեւանը վարելու կոչուած իշխանութիւնը կը զանուի անկման լեռին ստորոտին վրայ: Թէ անհատապէս եւ Թէ երբեմն հաւաքաբանութիւն: Ինչ բարոյական եւ քաղաքական դէմք կը ներկայացնեն, վերյաւ, այն քանի մը հարուածաւորները, որոնց երբեւ իշխանութիւնը բաշխած են Երեւանի մէջ, եւ որոնց ամէնքն պատասխանատուները նշանուոր անձնաւորութիւն են: Վերջին երկու տարուան ընթացքին, իրարու ետեւէ մերժուեցան եւ քշուեցան նախարարներ, փոխնախարարներ. ուրիշներ ալ պիտի մերժուին եւ բանտարկուին եւ քաղաքականներ շատ... ունի...

[illegible]

Եւ ասոր հետեւանքը.— Հայաստանը օրէ օր կը զառնայ [illegible] քաղաքականներէն. Երեւանցիներուն խօսքը չանցնիր [illegible] գործարանի մը, ճամբայ մը շինելու [illegible] կը ճամբեն ... Թիֆլիսի ու [illegible] ... Երկուքն ալ ..., նոյնքան [illegible]

Փառքն ալ անոնց, վաստակն ալ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԽԵԼՔԻ ԵԿԱՆ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, յուշիկ-յուշիկ կը պառաւի զգօն. 30ի խմբագրականով.

— «Եւրոպական զաղութը բացառիկ կերպով կազմակերպութիւն մը ստացած է վերջերս: Կիլիկիոյ բռնագաղթէն առաջ եւ վերջը, Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ այլ անդրէ մանաւանդ Ֆրանսա ապաստանած մօտ 50 հազար հայութեան մը ներսեալ մէջ հաստատուելով, եւ իր նիւթական, բարոյական եւ մտաւորական բարձր որակին հետ քանակով եւս ան մեր յաւագոյն գաղութներէն մին ըլլալու սահման: Կը Անայ կազմակերպութեան զործը, եւ ախտ առիկա է որ ձեռք առնուած է ներկայիս:

Եւրոպայի անզատ գաղութները հովուութիւններով կառավարուած են ցինէն ի վեր, եւ յայտնի է թէ այս առաջին անգամ չէ որ փորձ կ'ըլլայ զանոնք ընդհանուր առաջնորդութեան մը տակ առնելու. բայց դժբախտաբար ցարդ չէ յաջողած առիկա, եւ որուն գլխաւոր պատճառը ճանապարհներու կեդրոն մը գտնելու մէջ երեւան եկած անհամաձայնութիւնը եղած է: Փարիզ, Մարսէյլ՝ Ֆրանսայի մէջ, Մանչեստր, Լոնտոն՝ Անգլիոյ մէջ, Իւրաքանչիւրը առաւել կամ նուազ չափով պէտքն են առաջնորդանիստ ըլլալու առանձնաշնորհումին վրայ:

Այդ տեսակէտով Թորգոմ Սրբազանի առաջնորդութիւնը կը զուգադիպի բարեյաջող պայմաններու: Անգլիոյ եւ ալ այլեւս թէ Եւրոպայով միացեալ գաղութին ծանրութեան կեդրոնը Ֆրանսան է, միւս երկիրներուն հետ բաղդատմամբ իր անհամեմատօրէն աւելի բազմամարդութեամբ, իսկ Փարիզ է որ սահմանուած է ըլլալու Եւրոպայի առաջնորդանիստ քաղաքը, որ կը ներկայանայ իբրեւ մեր մեծ ծագղին կեդրոնը ազգային շարժման եւ կեանքին: Հոն են արդէն Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, Մուրատեան երկրորդական վարժարանը, Գալուստեան ֆոնդ, Նուպարեան մատենադարանը, Գարակէօզեան Հօմը, հայ խմբագրատուները, զանազան հաստատութիւններ, կուսակցական եւ այլ ընկերութիւններ, եւ այլն: Այս ամէնը Չքնաղ պաշտամբամբ մեր լաւագոյն մտաւորականներով եւ արուեստագէտներով, ինչ պէս եւ գործի աշխարհի քաղաքական պատմութեամբ:

Իսկ Միութենական կալուածութիւնը որ պիտի ընդգծուի Եւրոպայի զանազան երկիրներու կամ քաղաքներու հովուութեանց միջեւ, կը կարծենք գիտնալ թէ դժուար չի պիտի ըլլայ իրագործել, եթէ արդէն ունինք օրինակ մը ալի առելի, ամբողջ եւ կամ ի ժամանակին պիտի կազմակերպել, եւ ասկէ ետքը Բարեգործականի եւ կազմակերպութիւն նաեւ եկեղեցւոյ Թեմը, տեղական եւ ազգային Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ ալ փոխյանձնուած:

Գործը գլխաւորող այս պայմաններու տակ եւ Թորգոմ Սրբազանի պէս յարգուած, պատուական ու բանիմաց կազմակերպիչ պատասխանատու մը, որուն, աւելի քան վստահ ենք թէ, մօտ օրէն Թեմական ու քաղաքականներ...»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՊԱԳԱՅ ՎԱՐՉԱՁԵՒԸ

ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Թղթակցի թէյութիւնը Քաթմէկցեան.

Սուրիոյ ֆրանսական մանդատի Պ. Փոնսօ վերջերս իր մօտ հրաւիրեց հոգատարութեան ներկայացուցիչները, ըմբռնեցան պատուիրակները, որոնց հետ շարք մը խորհրդակցութիւններ ունեցաւ:

Այս խորհրդակցութիւնները նկատուեցան նշան մը թէ որոշուած է մօտ օրէն Շէրիֆը Սուրիոյ իշխանակ կամ Թագաւոր նշանակել, կառավարութեան գլուխ բերելով Բադրյան փաշան:

Եթէ ֆրանսական իշխանութիւնները այսպիսի որոշում մը տան, անիկա պիտի ըլլայ ժողովուրդին գլխուն վրայէն, կամ գոնէ հակառակ այդ ժողովուրդի քաղաքական գիտակցութիւն ունեցող դասակարգին կամքին:

Ազգայնականները արդէն իրենց նշանաւոր Սահմանադրութեան մէջ Սուրիոյ Հանրապետութիւն հռչակած էին: Այդ Սահմանադրութիւնը տակաւին ոտնած կը մնայ: Եւ այն իբրեւ ըմբռնելու համար կը վերջին ընտրութեանց մէջ ջախջախիչ յաղթանակ տարին, իրաւունք կուտայ անոնց պնդելու թէ իրենց որոշումը ժողովրդային կամքի արտայայտութիւնն է: Պէտք է ընդունիլ սակայն, որ եթէ ժողովուրդը ինք իր վիճակին ձգուի, իր կրօնական պահպանողական զգացումով, դիւրութեամբ պիտի հպատակի իշխանի մը կամ Թագաւորի մը, որ ուղղակի կը սերի Մարգարէի շառաւիղէն:

Եթէ Շէրիֆը դրամական այնքան ծանր կորուստներ չունենար Թուրքիոյ մէջ եւ չստիպուէր անկախ ապրելու եւ համեստ կեանք մը վարելու, առանց ցոյցի եւ պերճանքի, անիկա մինչեւ հիմա մեծ հաւատք եւ համակրանք վայելելու լայն պաշտօնութիւն պիտի ունենար: Անիկա ունի անձնական առաքինութիւններ, որոնք զինք արժանի կը դարձնեն Թագաւորի բաժնին: Ունի համեստ տպաւորութիւն, ուղղամտութիւն եւ հին զարմի աղնուականի արժանապէս շարժուձեւեր, ինչ որ անշուշտ Թոյլ չպիտի տան զինքը մերժել քաղաքական մեքենայութեան:

Թուրքիոյ կառավարական սահմանին վրայ

Մարտինէն կը հաղորդեն թէ բախում մը տեղի ունեցած է Հասան Աղա կոչուած վայրին մէջ սուրիական ոստիկանութեան մը եւ Թրքական պահակախումբին միջեւ: Ասոր պատճառը հետեւեալն է: Օսման Իմօ եւ իր ընկերներէն երկու հոգի զինուած են Թրքական զինուորներէն մէյին մէջ հոգի սպաննուած է:

Պաղեստինի կացութիւնը

«Ծէյլի Քրոնիքլը» դիւանագիտական աշխատակիցը խօսելով Պաղեստինի կացութեան մասին կը գրէ.

— Պաղեստինի կացութեան մասին վերջին լուրեր կը հասնին ինծի Անդրեւոյթ աւելի ինչ խաղաղ է անոնց, բայց իրականութեան մէջ լայն խմորումներ կը կատարուին աւելի կողմ...

Արաբները, ինչպէս Հրեաները կը սպասեն միայն անդրկանոր այն յանձնաժողովին, որ հանձնարարուած Պաղեստինի դէպքերու ... Սեր Ուայեր Շոր նախագահութեամբ:

Ցանձնաժողովը որ վերջերս Լոնտոն վերադարձաւ, դեռ քանի մը գեկոյցներ ալ պիտի լսէ Լոնտոնի մէջ խմբագրելէ առաջ իր տեղեկագիրը, որ հաւանաբար պատրաստ պիտի ըլլայ փետրուարի սկիզբը: Եւ ասկէ ետք այս տեղեկագրին հրատարակութիւնը, նոյնպէս շուտով պէտք է յայտարարուի կառավարութեան քաղաքականութիւնը Պաղեստինի մասին: Անհրաժեշտ է որ կառավարութիւնը յստակ եւ բացորոշ կերպով բացատրէ Պալֆուրի յայտարարութեան իսկական իմաստը:

Շէյխ Ֆէյզալի պարտութիւնը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.

Շէյխ Ֆէյզալ էտ Տովիշ եւ իր ապստամբ բանակին մնացորդը պարտութեան մատնուեցան Հիճազի վէհապի Թագաւոր Իպն Սաուտի անձնական հրամանատարութեան ներքեւ բանակին մը կողմէ: Շէյխը հիմա կը փնտռէ ապաստան մը, սակայն Իրաքէն վտարուեցաւ, եւ հաւանական չէ որ Սուրիոյ կամ Անդրյորդանանի ընդունուի:

Երկու տարի առաջ Շէյխ Ֆէյզալ, որ ժամանակին Իպն Սաուտի զլխաւոր աջակիցն էր, անապատի հորդաները ապստամբութիւնը յայտարարեց Իպն Սաուտի դէմ յարձակելով իրաքի եւ Քուէյթի վրայ: 1929ին սկիզբները կոիւէ մը պարտուեցաւ, եւ զերի բռնուեցաւ, բայց եւ ետք ներուեցաւ եւ ... վերջին շաբաթներուն ... կանամբ մէջ: Այժմ օրէնքէ դուրս հռչակուած է ոչ միայն իր երկրին մէջ, այլ Արաբիոյ մէջ:

Անդրյորդանանի նոր կառավարութիւնը

Թէլ-Ավիվէն կը հեռագրեն թէ Հիմն Շաղ յուշուար 5ին Տրանսյորդանանի մէջ բացուեցաւ կառավարեց երեսփոխանութեան առաջին նստաշրջանը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳ. ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ ԽԱՂԱՂԻ ԵՒ ԵՒՐԱՍԻ ՄԷՋԵՐ

Բարեկործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ գեկոյցը (7 Յունուար).

— Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման կեդր. յանձնախումբը, որ կը կրէ «Հայկական կեդրոնական յանձնախումբ» անունը, ներկայ դեկտեմբեր 2էն եւ 19էն, պաշտօնական դիմումներ ըրաւ Ազգաց Ընկերակցութեան եւ գործադիր պատուաւոր գրասենեակի պատասխանատու նոր գաղթականական պաշտպանութեան վերաբերեալ հարցերով: Պ. Բաշխաեան ժողովին խորհրդակցել է այն բոլոր տեղեկութիւնները զորս Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհ. տնօրէնութիւնը ստացած է Հալէպէն եւ իր զոյգ կոմտատէններէն մեծ տեղեկութիւններ եւ ստորադրական օգնութեան անհրաժեշտութիւնը:

Ժողովը որոշած է կոչ ընել միջազգային բոլոր բարեսիրական հաստատութեանց, Թէ եւրոպայի եւ Թէ Ամերիկայի մէջ, ինչպէս եւ բոլոր կարգին չնորհուն, որպէսզի օգնեն այս նոր գաղթականներուն պաշտպանութեան եւ տեղաւորման:

Ժողովը որոշած է նաեւ որ նոր գաղթականները, որոնք Հալէպի ընդհանուր բանակէն եւ «քէմփ»երու մէջ խռնուած, տեղաւորուին հայերէն եւ երկրորդ միջեւ փոխանցող ամբողջ երկրին վրայ, որ ձեռնտու է կազմակերպական օրով աշխարհի աւելի բերքի դաշտերը կը նկատուին եւ կը նախ պիտի գոյութիւն ունեցող եւ ... վերընտրած Հալէպ ... եւ քանի քանի կարգը ... ժամանակին մէջ ... Այս նպատակին իբրեւ ... ֆրանսական կառավարութեան ... վերջին ... աշխատանք ... 336 հազար ֆրանք գումար:

ՀՕՍԱՆՔԸ ՉԷ ԴԱԴՐԱԾ

Հալէպէն ուղղակի Միութեան հաղորդուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիոյ սահմանին վրայ գտնուած արգելանոցերէն հայեր ... կը ... Նշիսին ... կէտերէն ... Միութիւնը բաժնած է 500ի, ... Միութիւնը ... կը ... եւ այլ ... ճանապարհը ... եւ ... 150 հոգի մեռած են, ... Ծանր ... եւ ... 3000 ... Հալէպ ... Միութիւնը ... բաժնելով ... ընկերութիւնը ... սուրիական ... կը ... ճամբուն ... որ ... պետութիւն ...

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Եւրոպական մամուլին, տնտեսագիտական ու ճարտարարուեստական շրջանակներուն մէջ, յաճախ կը զբաղին աշխատանքի գիտականացման, ըսենք մեքենականացման հարցով,- Նուազ ճիգերու համադրումով, ստացում՝ առաւել արտադրութեան: Ընկերվարական ու բանուորական կազմակերպութիւններն ալ իրենց կարգին՝ նոյն խնդրին շուրջ կը դառնան յատուկ մտահոգութիւններով,— արտադրութեան միջոցներու մէջ կիրարկուած ամէն նորութիւն՝ միշտ ի նպաստ գործատիրոջ է, ընդդէմ գործաւորին:

Գիտութիւնը՝ ուզելով մարդկային աշխատանքը դնել փորձառական հիմերու վրայ, մարդու չափ հին օրէնքի մը տարբերն է որ կը ջանայ երեւան հանել ու կիրարկել:

Իրօք, երբ ըսենք թէ մարդ արարածը ի բնէ ծոյլ է, ծուլութիւնը կը սիրէ հաճոյքի պէս, որուն համար սակայն, ի հարկին կը վատնէ իր ամբողջ ուժը, անշուշտ զայն անարգած չենք ըլլար: Աւելի ծանր խօսքեր ալ լսած է, կրնայ այս ալ լսել անտարբերութեամբ, քանի որ չի կրնար հերքել թէ կ՚աշխատի արտաքին պատճառներու անհաճոյ պարտադրութեան տակ. գլխաւորն անոնց՝ տնտեսական— նիւթականն է. եւ երբ կ՚աշխատի, գիտած էք անշուշտ, թէ չի կրնար պարտկել ժամ առաջ վերջացնելու փափաքը: Որովհետեւ, աշխատանքը որ կը կատարէ, իրեն համար տաժանք է, անխուսափելի կերպով իրեն պարտադրուած՝ պէտքի մը գոհացման համար: Իր աշխատանքին արդիւնքը պիտի վայելէ անշուշտ. բայց վայելքը որուն ետեւէն կը վազէ եւ որ յետոյ պիտի գայ, իրեն նախապայման ունի ճիգ եւ յոգնութիւն, որոնցմէ չի կրնար խուսափիլ եւ որոնք սակայն, կը ջանայ իջեցնել իրենց կարելի նուազութեան: Ամէն շարժումի մէջ, նուազագոյն յոգնութեան ձգտումը, մարդուն համար ստացական սկզբունք մը չէ. այլ զօրեղ բնազդ մը, մանաւանդ բանուորին համար, որ աշխատանքի մէջ մտած է ո՛չ թէ շատ հարուստներու նման ընկերութեան մէջ «դիրք» բռնելու, կամ բան մը ըրած ըլլալու համար եւ կամ ժամանցի մտահոգութիւններով, այլ ապրուստ շահելու պարտադրութեամբ. ու պարտադրութիւնը ինքնին կը բաւէ մարդը լարելու հաճոյքին... դէմ իսկ: Ու տարիներով եւ օրն ի բուն նոյն նիւթին վրայ քրտնելու ստիպուած, ի վերջոյ, փորձառութեամբու հնարամտութեամբ, աշխատաւորը կերպ մը կը գտնէ պահանջուած քանակը արտադրելու, ջղերային ուժի կարելի խնայողութեամբ:

Ահա, այս սկզբունքը, որ բանուորը բնազդօրէն ու յաճախ գաղտնօրէն կը կիրարկէ ի նպաստ իր անձին, գիտութիւնը կուգայ յայտնօրէն շահագործել ի նպաստ գործարանատիրոջ եւ անոր արտադրութեան:

Առաջին անգամը չէ սակայն որ նման փորձեր կը կատարուին, թէեւ տարբեր ուղղութեամբ եւ մտայնութեամբ: Նախ հին ընկերվարականները, որոնք աշխատանքի կազմակերպութեան մէջ կը դնէին տարբեր ձգտում: Վիպապաշտ ընկերվարականը՝ Ֆուրիէ կը յայտնէր թէ աշխատանքը տաժանելի է այն պատճառով, որ ընկերութիւնը հիմնուած է սխալ ու անտաւոր հիմերու վրայ. պէտք էր ուրեմն կազմակերպել «հմայիչ աշխատանք»ը, եւ իր երեւակայական քաղաքին մէջ, աշխատանքը կը կարծէր հաճոյքի վերածել, զբաղումներու զանազանութեամբ եւ ազատ ընտրութեամբ, աշխատանքի տեւողութեան նուազումով եւ այլ միջոցներով: Իսկ արդի ընկերվարութիւնը, վերջին հաշուով կը ձգտի, ի նպաստ հաւաքական արտադրութեան՝ օգտագործելով մէկտեղ գիտութեան վերջին նորութիւնները, կերպով մը, աշխատանքի վրայէն վերցնել տնտեսական—նիւթական պարտադրութեան բնոյթը եւ զայն դարձնել համերաշխական, ընկերային պարտականութիւն մը: Բայց այս՝ դեռ ըլլալիք է:

Իսկ, ինչ որ ներկայիս կը կատարուի արդէն, կը ձգտի աւելի տաժանելի դարձնել աշխատանքը, առաւելագոյն օգուտը խլելով մարդկային ուժէն, անոր տրամադրուած ժամանակէն, մեքենայէն ու գործիքէն:

Կերպով մը, յաջողելէ յետոյ, մեքենային տալու մարդու դեր, գիտութիւնը կը ջանայ կատարեալ մեքենայի վերածել մարդը, որ արդէն... գործիք է:

Անշուշտ չէր բաւեր հաստատել թէ բնական գիտութեանց պէս, մարդկային ընկերութիւնն և ընկերականութենէ բխած անհրաժեշտութիւններն ու երեւոյթներն ալ ունին իրենց յատուկ օրէնքները.— Պէտք էր զանոնք երեւան հանել, տալով մանաւանդ դասակարգային ձգտումի մեկնաբանութիւններ: Չէր բաւեր նաեւ հաստատել թէ արտադրական աշխատանքը գործարաններէ ներս՝ վատ է բաշխուած, ըստ բախտի և դիպուածի, ու կը կատարուի աւանդական եղանակներով, յաճախ քմահաճ, գրեթէ միշտ կախուած աշխատաւորին տրամադրութենէն, հակառակ խիստ հսկողութեան: Պէտք էր մտածուած եղանակ մը պարտադրել ու կազմակերպել, եւ անշուշտ միշտ համաձայն դրամապետական արտադրութեան շահերուն:

Դիւրին էր գիտել թէ «ամէն մարդ չի կրնար ամէն գործ կատարել»: Ճշմարտութիւն մը, որուն փաստը ամէն ժամ կը տեսնուի կեանքի մէջ: Օրերու տեւողութիւնն ու թիւը չեն բաւեր երեւան հանելու գործաւորի մը աշխատանքին տարողութիւնը եւ չափելու՝ արտադրութեան մէջ անոր մասնակցութեան բաժինը: Նոյն գործիքներով, նոյն ժամանակի ընթացքին, արտադրութեան քանակը կը տարբերի համաձայն գործաւորին ընդունակութեան, ուժին, աշխատելու եղանակին ու նաեւ կամքին: Պէտք էր ուրեմն միջոց մը գտնել, որպէսզի կարելի ըլլար իւրաքանչիւր ձեռքէ քաղել առաւելագոյն օգուտը՝ նիւթի, ժամանակի եւ դրամի կարելի խնայողութեամբ:

Այս հաստատումներէն ու դիտողութիւններէն անհրաժեշտութիւնը կը բխէր ուրեմն,

Ա.— Աւելի եւս կատարելագործելու մեքենաներն ու գործիքները.

Բ.— Կազմակերպելու աշխատանքի բանաւոր բաշխում մը եւ ապահովելու որ գործարանէն ներս՝ պարապ ժամանակ չանցնի.

Գ.— Գտնելու եւ կիրարկելու աշխատաւորներու արհեստային ընտրութեան եւ ուղղութեան եղանակ մը:

Առաջին երկու կէտերու իրագործումը, բաղդատաբար աւելի դիւրին էր: Ա. կէտը կը պահանջէր դրամ: Բ.ը՝ ղեկավարութիւն եւ հսկողութիւն, որ յաճախ, գործարանը կը դարձնէ ժամանակաւոր բանտ մը:

Ամէնէն դժուարը Գ. կէտն էր որ կը պահանջէր փորձառական լուրջ եւ համբերատար պրպտում:

Իրօք, արտադրութեան բանաւոր կազմակերպումը կը պահանջէ, անհրաժեշտ գործիքներու եւ մեքենաներու կողքին՝ ճանչնալ պահանջները իւրաքանչիւր արհեստի, պաշտօնի կամ գործի եւ ասպարէզի. անոր անխուսափելի զուգընթացն է սակայն, ճանչնալ աշխատող իւրաքանչիւր անհատին յատկութիւնը կամ ընդունակութիւնը, աշխատանքի ուժը կամ տարողութիւնը եւ արհեստաւորի իր փորձառութիւնն ու ճարտարութիւնը: Պէտք է գիտնալ թէ անոր «յայտնի եւ անյայտ» կարողութիւնները ի՞նչ գործի կը նախասահմանեն զինքը. մէկ խօսքով՝ ինչպէս կը յայտարարէ ֆրանսացի տնտեսագէտ մը, ապահովել անոր լաւագոյն կարողութիւններուն բանաւոր եւ առաւելագոյն օգտագործումը»..

(1) ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

Աղեքսանդրիան երկար քաշքշուքներէ յետոյ, անցեալ օգոստոսին, ունեցաւ իր ընտրովի մարմինները: Թեմական թէ քաղաքական ժողովները կը գումարուէին կանոնաւորաբար:

Բայց, չուշացաւ խանգարումը: Վերջին շաբթուն, կարգ մը հնչակեաններ, իրենց մէկ երեսփոխան ընկերոջ վտարումի պահանջումովը, արգիլեցին Թեմական ժողովի գումարումը: Եւ Սահմանադրութիւնը այս կերպով անգամ մըն ալ ենթարկուեցաւ խոչընդոտումի: Այդ կուսակցականները պէտք էին բաժնել իրենց ընկոյզը իրենց միջեւ: Երբեք իրաւունք չունէին, իրենց մէկ կուսակցական խնդրոյն կարգադրութեան համար, խանգարելու Թեմական ժողովին գումարումը: Ո՞վ տուաւ իրենց այդ իրաւունքը եւ ի՞նչ պատճառներով կ՚արդարացնեն իրենց այդ անտեղի միջամտութիւնը:

Հնչակեաններու այս ապօրինի ընթացքը դէպքերու ակամայ անդրադարձումի մը կը մղէ գիս: Ըսուած է թէ հով ցանողը փոթորիկ պիտի քաղէ: Մենք է որ ժողովուրդը վարժեցուցինք ապօրէն ընթացքներու: Թող տուինք որ, ազգային վարքէ զուրկ անձեր գործեն ամէն տեսակի ապօրինութիւն: Անցեալին մէջ Եգիպտոսի առաջնորդը՝ իր 1 Նոյ. 1927ին հրատարակած մէկ թռուցիկովը, օրէնքը՝ նման հնձանի մէջ ոտքերով ճմլուած խաղողի հատիկներուն՝ ոտնակոխելէ եւ ճմլելէ ետքը, յաղթականօրէն կը հրամայէր ամբողջական ընտրութիւն, մոռնալով թէ՝ մարդ արարածը գէշ բաները իւրացնելու բնածին հակում մը ունի:

Բարձրաստիճան եկեղեցականի մը այս յանդուգն քայլը, մեծէն փոքր, մինչեւ ժամկոչն ու բարապանը կը մղէր սանձարձակ օրինազանցութեան: Լաւ պիտի ըլլար որ թող տայինք վայելել իրենց ցանքին հունձքը: Թող ճաշակէին ապօրինութեան դառն պտուղը: Բայց սիրտը կ՚ըմբոստանայ եւ կուրծքդ պատռել կը սպառնայ, երբ մեր միակ օրէնքը Ազգ. Սահմանադրութիւնը քուրջի կը վերածուի: Չէ՛, պարոննե՛ր, իրաւունք չունիք ժողովներ արգիլելու կամ խափանելու: Քաշուեցէք ձեր պատեանին մէջ, այլապէս հայ ժողովուրդը գիտէ ձեզի գամել անարգութեան սիւնին:

*
* *

Մինչ Նեղոսի խաղաղ ափերուն վրայ այսպէս խաչը կը բարձրացնեն Ազգ. Սահմանադրութիւնը, անդին Պոլիս, Վոսփորի պղտոր ափերուն վրայ, մեծ ու փոքր եկեղեցականներու շքախումբ մը, վարկաբեկ վեղարաւորի մը՝ Ասլանեան եպիսկոպոսի գլխաւորութեամբ, օրուան խելօք եւ օրինասէր պատրիարքը կը հրաւիրեն «վեհանձնօրէն հրաժարելու»: Եթէ միջավայրը ներէր, շատ որոշ էր թէ՝ այս մարդիկը յարձակմամբ պիտի գրաւէին պատրիարքական աթոռը: Ինչ որ հոս եկեղեցական մը առիթ տուաւ օրինազանցութիւններու, անդին ալ նորէն եկեղեցականներ են որ գլուխ կը կանգնին ապօրէն քայլերու: Այս սեւգլուխները, որ եւ է կերպով, չեն ուզեր հրաժարիլ «Օրէնք ի ձեռս առաջնորդաց» բրածոյ վարկածէն: Հակառակ անոր որ, Սահմանադրութեան հրատարակման օրէն 70 երկար տարիներ անցած են, այս նորանշան եպիսկոպոսներն ու վարդապետները տակաւին չեն ըմբռնած կամ ըմբռնել չեն ուզեր որ այժմ կ՚ապրինք եւ անկէ վերջն ալ, պիտի ապրինք «օրէնք ի ձեռս ժողովրդոց» իշխանութեան տակ:

Հակառակ անոր որ, այնքան բարդ խնդիրներ կը զբաղեցնեն Պոլսոյ ազգ. իշխանութիւնները եւ թէ քաղաքական ու տնտեսական կնճիռներ, կապարի մը ծանրութեամբ կը ճնշեն ամէնուն վրայ, կը գտնուին Աւետարանի մարդիկ, որոնք քար գայթակղութեան կը հանդիսանան, երբ քարեր պակաս չեն արդէն:

*
* *

Ուրիշ կենսական խնդիր մըն ալ, այս պահուս ահագին մելան եւ ճիգ սպառել կուտայ մեր մամուլին: Քեմալական իշխանութիւնը Անատոլուի մէջ ցանուցիր քանի մը հազար հայ խլեակներ կը վտարէ իր երկրէն: Եւ ահա ամէն կողմէն հաւար կը փրցնեն: Եթէ Դաշնակ-Քիւրտ մտերմութիւնը չըլլար, այս վերջին տեղահանութիւնը պիտի խնայուէր հայ բեկորներուն, կ՚ըսեն: Եւ ճպուռի մը շատախօսութեամբ սիւնակ սիւնակ խմբագրականներ կը գրուին: Մինչ անդին Սուրիա հասնող հայ խլեակները կը մնան երեսի վրայ:

Մեր ազգին համար ըսուած է թէ՝ գիտէ վտանգի առջեւ մէկ ճակատ կազմել: Այս անգամ, ահա այս ուղղութեամբ ալ, վարկաբեկ եղանք:

Պահ մը ենթադրենք— թէեւ դաշնակցական թերթերը թուերով եւ փաստերով կը ջրեն այդ զրպարտութիւնները—թէ ներկայ տեղահանութիւններու միակ պատճառը Դաշնակ-Քիւրտ մտերմութիւնն եղած ըլլայ: Չէ՞ք ընդունիր որ Անատոլուի մէջ ցրուած այդ ափ մը Հայերը, ուշ կամ կանուխ մատաղցու ոչխարներ պիտի ըլլային: Արդ, ինչո՞ւ կը դժգոհինք որ այս կամ այն պատճառով կը փրկուին:

Կարճ կապեցէք այս անհամ վէճերը, բարեկամներ, եւ ձեռք ձեռքի տուէք, գեհենէն ազատուած այս տարագիրները խնամելու եւ տեղաւորելու համար:

Թող չտանք որ ապագայ պատմագիրը գրէ թէ հայ ժողովուրդը՝ իր բարեգործականովը եւ կուսակցութիւններովը, եթէ արեւ իսկ ըլլայ, թաշկինակ չի չորցներ: Թող ըսեն թէ Հայը ճառագայթներու խուրձ մըն է եւ օժտուած՝ արցունք չորցնելու չքնաղ յատկութիւններով:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆ ԽՄԲԱԿԻ ՄԸ ԴԻՄՈՒՄԸ

Գերման խմբակ մը Պոլսոյ քաղաքապետութեան դիմած էր բաղնիքի, թատրոնի եւ «հալ»ի նման արդիական շէնքեր շինելու համար: Խմբակին եւ քաղաքապետութեան միջեւ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, պայմանագրութիւն մը շինուած եւ քաղաքապետ. ընդհ. ժողովին ներկայացուած է:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Դրօշակ»ի Յունուարի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ՞

Չարամիտ մարդիկ ասում են թէ հաւասարութիւն չկայ Ստալինի իշխանութեան տակ, ո՞նց թէ չկայ: Ահա փաստեր:

1926ին Անդրկովկասի հեռախօսային ցանցի համար յատկացուեց 585 հազար ռուբլի, որից Ադրբէջանին՝ 300 հազար ռ., Վրաստանին՝ 250 հազար ռ., իսկ Հայաստանին՝ 35 հազար ռ.: Սա հաւասարութիւն չէ՞:

Թիֆլիսը ունէր ելեկտրաքարշ տրամուէյ. երկրորդ հերթին պէտք է շինուէր Բագւում եւ շինուեց: կարելի էր ենթադրել, որ երրորդ հերթին էլ Երեւանում կը շինուի. բայց Ստալինը հրամայեց առաջնութիւն տալ Բաթումին, Քութայիսին, եւ տրամուէյի հերթը անցաւ Բաթումին: Սա հաւասարութիւն չէ՞:

Հնգամեայ պլանով Անդրկովկասում նախատեսուած էր երկու շաքարի գործարան. առաջին հերթին Լենինականում, յետոյ Գորիում: Բայց Ստալինը ցանկացաւ շաքարի գործարան ունենալ միմիայն Գորիում եւ այդպէս էլ եղաւ, իսկ Լենինականին շնորհուեց պատիւ... Գորիի գործարանին համար հում նիւթ պատրաստելու: Հաւասարութիւն չէ՞:

ԽՂՃԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Այս նամակը ուզում եմ նուիրել կրօնին եւ եկեղեցուն Հայաստանում: Մեզ՝ սոցիալիստներիս համար այս հարցը շատ պարզ է. կրօնը անհատի մասնաւոր գործ է: Մենք դաւանում ենք խղճի ազատութիւն, հաւատացողը կարող է հաւատալ, անհաւատը՝ չհաւատալ: Եւ կարծում ենք, որ այդպիսի ազատութեամբ ժողովրդի մտաւոր մակարդակը բարձրացնելով եւ գաղափարական քարոզով միայն կարելի է չէզոքացնել կրօնի վնասակար դերը ընկերային կեանքում, իսկ բռնութիւնն ու հալածանքը, ընդհակառակը, կ՚ուժեղացնեն կրօնի բացասական ազդեցութիւնը ժողովրդի մտքի վրայ:

Բոլշեւիկները այլ կերպ են մտածում, նրանք ուզում են բանտով ու չէկայով, բռնութեամբ ու սպառնալիքով արմատախիլ անել «կրօնական թոյնը» եւ, ինչպէս բոլոր ասպարէզներում, այստեղ էլ հասնում են հակառակ արդիւնքի: Առնենք, օրինակի համար, «Հայաստանի Անաստուածների Միութիւնը» իր «Անաստուած» օրգանով. կառավարութիւնը ահագին փող է ծախսում սրանց վրայ, բայց մի յաջողութիւն ունե՞ն: Ո՛չ մի յաջողութիւն: «Միութիւն»ը ընդհանուր արհամարհանքի առարկայ է եւ մի քանի խեղճ ու կրակ կոմսոմոլներից կամ վարձկան մտաւորականներից այն կողմը չի անցնում: Իսկ «Անաստուած»ը այնքա՜ն գռեհիկ է, այնպիսի տափակ ու անհամ բաներ է գրում ու փողոցային նկարներ հրատարակում, որ մի քիչ արժանապատուութիւն ունեցող մարդը զզուանքով դէն է շպրտում: Մի նմոյշ միայն. այս տարուայ թիւ 8ում «Անաստուած»ը «Հակակրօնական - Հանրագիտական բառարան» բաժնում գրում է.

«Աստուածածին. Առանց ամուսնանալու զաւակներ ծնող կին: Այս կանանց թիւը գնալով շատանում է ամբողջ աշխարհում: Աստուածածինները տարածում են ամէն տեսակի վեներական հիւանդութիւններ... Եւրոպայում քիչ կանայք կան, որ աստուածածին չեն»:

«Աստուած. ... Միրու քա խրտուիլակ, որով կապիտալիս ներն իրենց կողոպուտը պաշտպ նում են կողոպտուած մասսա րից: Մի տեսակ գարագավոյ (տիկան) կապիտալիզմի փողոց կանգնած»...

Այս ձեւերով ուզում տգէտ գիւղացու գլխից հ կրօնական նախապաշարում ինարկէ, գիւղացին աւելի ա է կպչում իր «պղծուած» եւ « լածական» հաւատին:

Կամ թէ եկեղեցիների բաբերմամբ. իբրեւ թէ ազ բայց իսկապէս բռնի կեր փակւում են եկեղեցիները եւ ը բացւում ակումբներ ուրիշ նման հիմնարկութի Բոլշեւիկները հաւատացնում թէ ժողովուրդը ի՛ր կամքով է նում, իսկ իրականութիւնը հա ռակն է. վերի հրամանով կենտրոնից եկած գործչի գադրութեամբ տեղական « ջ»ը հաւաքում է գիւղացին եւ առաջարկում է եկեղեցի րածել ակումբի. «Ով դէմ է, բարձրացնի», հարցնում է ւաքւածներին: Ո՞վ է գիժ, որ ձե բարձրացնի, — եւ «միաձ որոշում է հանւում: Այսպէս բազմաթիւ եկեղեցիներ փա ցին. ժողովրդի կրօնամոլութ դրանով վերացա՞ւ: Ի հարկէ

Ո՛չ «Ազատ Եկեղեցի»ն ո՛չ «Անաստուած»ը, ոչ էլ չէ կրօնական զգացմունքը քանի նում սաստկանում է Հայաս նում, երբեմն ստանալով ցուց ձեւեր: Օրինակ, ուխտագնա թիւնը դէպի զանազան սրբա րերը, կամ մատաղ մորթելը պիսի չափերով է կատարւում առաջ երբեք չէր պատա Միայն Նորքի Աստուածածն մի ուխտատեղի ամէն տար ուխտի օրը գրաւում է հազ ւոր բազմութիւններ, այս կար 300ից աւելի մատաղ, մի որ տեսնուած չէր առաջ: Զարխափանի տօնը կատարւ աւելի մեծ հանդիսաւորութ չտեսնուած բազմութիւններ կայութեամբ: Նոյնը եւ տեղեր: Որքան բոլշեւիկեան թիւնները կրօնի եւ եկե դէմ ուժեղանում են այ ժողովրդի կրօնամոլութիւնը լանում է: Կրօնն ու եկեղեցի ժողովրդի համար դառնում են տեսակ, քաղաքական գործ

Այս բանը տեսնելով՝ բ ւիկները դիմում են զա միջոցների: Մինչեւ վերջին ները անդուլ պայքար էին Էջմիածնի դէմ, աշխատելով թեցնել այդ «անբարոյակ թեան օջախը», այժմ շոյելով, մերթ սպառնա ձգտում են առնել իրենց ցութեան տակ եւ օգտագ նրան գլխաւորապէս զաղ քաղաքականութեան համա

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵ ՄԱՐԶՊԱՆԸ

Արեւելեան նահանգներ ռաջին մարզպան Իպրահիմ պէյ, որ Պոլիս կը գտնուի, կ՚ տի կուսակալութեան շէնք յատկացուած բաժնին մէջ գունի բազմաթիւ այցելութ

Արեւելեան նահանգներ ճակին մասին խօսելով, Իպ Թալի պէյ ըսած է թէ կար նոնը կատարել է այնտե ամէն ոք իր գործով կը Իւրաքանչիւր շրջանակի մէ ղական ապրանքի ցուցահանդ կը բացուին, եւ ամէն կող ղովրդական դասընթացքներ բնակչութեան գրել կարդա վեցնելու համար:

ՌՈՒԲԷՆ ԽԱՆԱԶԱՏ

ԱՐԻԶ, 26 դեկտ. (Սեփ. Թղթ).
Ինչպէս գրած էի, Հնչակեան
կցութեան հիմնադիրներէ-
վաղեմի գործիչ, հրապա-
խօս եւ ուսուցիչ, Ռուբէն
նազատը 1929ի դեկտ. 23ին
ու Թաւրիզի մէջ, 67 տա-
ան։
Հանգուցեալը արդէն իր կեան-
եւ յեղափոխական եւ ազ-
ին գործունէութիւնը ման-
ռամբ յուշերով հրատարակած
մերիկայի «Հայրենիք» ամ-
երին մէջ։
Ծնած էր 1862ի փետր. 17ին
ւանի մէջ, Խանազատեան
նի գերդաստանէն։ Տեղւո՛
ն դպրոցը յաջողութեամբ ա-
արտելէ յետոյ, կ՚անցնի Վլա-
կավկազ եւ կը մտնէ ըէալա-
ն դպրոցը։ Դեռ երիտասարդ՝
ռուսական ռուս յեղափոխա-
ններու գաղափարներով եւ
ոչէ նուիրուիլ Հայկական Ա-
ատագրական պայքարին։ 1880-
կան թուերուն էր այս, երբ
«իմեանի յեղափոխական քա-
ները, Րաֆֆիի ազատա-
նչ վէպերը, Գամառ Քաթի-
յի ռազմաշունչ երգերն ու
Արծրունիի եւ ուրիշներու
կոտ յօդուածները փոթոր-
էին ազատատենչ հայու-
ն սիրտն ու հոգին։ 1885ին
դէն Մկրտիչ Փորթուգալ-
նի գաղափարներէն Վանի
ծնունդ առած էր Արմենա-
նութիւնը, որ կը համարուի
յկական անդրանիկ յեղա-
խական կուսակցութիւնը։
Խանազատը կ՚անցնի Ֆրան-
եւ Մոնփէլիէի մէջ գիւղա-
տեսութեան (գինեգործութիւն)
հետեւի։ Ապա կ՚անցնի Ժընեւ
Աւետիս Նազարբէկեանի եւ
իշներու հետ, 1888ին կը
մնէ Հնչակեան կուսակցու-
ւնը եւ կը դառնայ անոր ղե-
վար դէմքերէն մէկը։
Յեղափոխական գաղափար-
ը տարածելու եւ գործեր կա-
րգելու համար 1889ին կ՚եր-
այ Կ. Պոլիս, կը տեսնուի
իմեանի հետ, կը կազմակեր-
Գում Գափուի նշանաւոր
յը (1890 յուլիս 15)։ Սիմոն
ւարեանի յանձնարարութեամբ
նցնի Տրապիզոն եւ իբր ու-
ցիչ կը պաշտօնավարէ։
Տրապիզոնէն կ՚երթայ Կով-
ս, իբր յեղափոխական եւ
թական գործիչ կ՚երեւայ ամէն
ղ, ապա Ռոստով, Նոր Նա-
իջեւան։ Նորէն կ՚անցնի ար-
ասահման՝ շրջելու Եւրոպայի
Ամերիկայի կարեւոր գա-
ւթները, Եգիպտոս եւ այլուր։
րէն կը վերադառնայ Կովկաս,
պա Պարսկաստան 1900ական
ականներու սկիզբը եւ իբր
ուցիչ կը պաշտօնավարէ
ւրիզի Արամեան դպրոցը։
905ին երբ Հնչակեան կուսակ-
ւթիւնը քանի մը ճիւղերու
անժանուեցաւ, Խանազատը վերջ-
պէս հրաժարեցաւ Հնչակեա-
ւթենէն եւ յարեցաւ Սոց.
մոկրատներուն եւ մինչեւ իր
նը մնաց մարքսիստ եւ սո-
ցիալ դեմոկրատ։ Այն խոր հա-
մոզումն ունէր թէ հայ յեղա-
փոխական ցոյցերը չպսակեցին
մեր ազատագրական պայքարը։

Մոռցանք յիշել, որ 1891 թուին Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ Խանազատը Երուսաղէմ գնաց Խրիմեան Հայրիկը Եւրոպա փախցնելու՝ Հայկական Հարցը հետապնդել տալու նպատակով, բայց Խրիմեան մերժեց անոր առաջարկը։ Այս իսկ պատճառով Խանազատը դարձաւ հակախրիմեանական եւ իր յուշերուն մէջ բացասական կ՚արտայայտուի Խրիմեանի մասին։

Երեսուն տարի առաջ ամուսնացաւ մտաւորական եւ ազգ. ոգիով օժտուած Օր. Շուշանիկի հետ, որ եղաւ ոչ միայն տիպար հայ կին, այլեւ 30 տարի շարունակ նուիրուեցաւ հայ մանուկներու դաստիարակութեան գործին, պահելով մանկապարտէզներ թէ Թիֆլիսի եւ թէ Թաւրիզի մէջ, ուր ունի իր մանկապարտէզը՝ «Գ. Աղայեան» անունով։

Երբ խորհրդային իշխանութիւնը բռնագրաւեց Կովկասը (1921), նոյն թիւի Օգոստոսին, Խանազատեան ամուսինները, չտանելով բոլշեւիկեան իրաւակարգը՝ անցան Թաւրիզ ուր հիմնեցին մանկապարտէզ մը եւ ապա «Գրական-Գեղարուեստական Սալոն» մը։ Հոս տարիներ շարունակ, շաբաթը մէկ անգամ, տեղի կ՚ունենային դասախօսութիւններ, գրական դատեր եւ ուրախ ժամանցներ։ Թաւրիզի մշակութային կեանքի մէջ Խանազատեաններու Սալոնը իր նշանակալից տեղն ունի։

Ռ. Խանազատ աշխատակցած է «Մշակ»ին, «Տարազ»ին և ուրիշ բազմաթիւ ռուսերէն եւ ֆրանսերէն թերթերու։ Իր հրատարակութիւններն են՝ «Յիշողութիւններ Խրիմեանի մասին», «Իտէալիզմ թէ՞ մատէրիալիզմ»։ Իբր դասագիրք լոյս ընծայեր է «Հին Աշխարհի պատմութիւն», «Նախամարդ եւ հայկական առասպելներ», «Հայաստանի համառօտ պատմութիւնը», որոնք 4-5 տպագրութեան արժանացած են, տարիներ շարունակ գործածուած Կովկասի եւ Պարսկաստանի հայ դպրոցներու մէջ։ «Նախամարդ»ը Թաւրիզի մէջ լոյս տեսաւ նաեւ պարսկերէն թարգմանութեամբ՝ պարսիկ դպրոցներու համար։ Թարգմանած եւ հրատարակած է նաեւ կի տը Մօփասանի «Ճարպագունդը», Շրէյնէրի «Հէքեաթներ», «Մանկական պատմուածքներ՝ կենդանիների կեանքից»։ Այժմ անտիպ կը մնան՝ Անաթօլ Ֆրանսի «Կարմիր Շուշան», «Թէոդորա», ինչպէս նաեւ «Միջին դար» դասագիրքը։ Անտիպ կը մնան նաեւ իր յուշերու վերջին տարիներու մասը։ Մտադիր էր իր յուշերը, առանձին գրքով լոյս ընծայելու, բայց նիւթական միջոցներ չունեցաւ եւ անոր այդ ցանկութիւնն ալ անկատար մնաց։

ՄԱՍԻՍ

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ երեկոյ Շալէ Էտուարի մէջ տեղի ունեցաւ Շ. Գարահիսարցիներու երեկոյթ-պարահանդէսը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ։

«Ռազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ հանդէսը բացաւ Պ. Հ. Ա. Քիպարեան։

Խումբ մը երիտասարդ դերասաններու եւ Տիկ. Գ. Փափազեանի մասնակցութեամբ, ներկայացուեցան երկու զաւեշտներ՝ «Լալկան ծառան», եւ «Խաբուած հօրեղբայրը»։ ''Ռազմիկ,,ի անդամներէն գազանճեան եղբայրները խաղային ''փարոսի պահապանները,, յուզիչ տրամը։

Նախագահը Ռազմիկի վարչութեան փափաքով Անդրանիկի մէկ նկարը աճուրդի դնելով, յայտնեց թէ արդիւնքին կարեւոր մէկ մասը պիտի յատկացուի Սուրիա ապաստանած նոր գաղթականներուն։

Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ նկարը բարձրացաւ 1678 ֆր.ի զոր ''Ռազմիկ,,ի վարչութիւնը պիտի հասցնէ իր նպատակին։

Ժողովուրդը պարեց եւ զուարճացաւ մինչեւ առաւօտ։

Ներկայ մը

ՉԻՉԵՐԻՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Կ՚ըսուի թէ Չիչերին Մոսկուա մեկնած է, պաշտօնապէս ներկայացնելու համար իր հրաժարականը, որ անշուշտ պիտի ընդունուի, քանի որ բոլշեւիկ ղեկավար շրջանակներուն կողմէ, նախապէս աշխատանք թափուած է այդ մտքով։

Կ՚ըսուի նաեւ թէ, Չիչերինի պիտի տրուի դիւանագիտական կարեւոր պաշտօն մը. հաւանաբար դեսպան կարգուի Փարիզի կամ Պերլինի մէջ։

Չիչերինի պաշտօնական հրաժարումէն յետոյ, արտաքին գործավարութեան գլուխը պիտի անցնի, գործավարներու խորհուրդին նախագահը՝ Ռիկով, իսկ Լիտվինոֆ, Չիչերինի յայտնի հակառակորդը, ըստ առաջնոյն պիտի մնայ արտաքին գործավարութեան օգնական, բայց իրականութեան մէջ, ինչպէս դարդ, ան է որ պիտի շարունակէ վարել խորհրդային արտաքին դիւանագիտութիւնը։

Չիչերինի հրաժարականը անակնկալ մը չէ, անոնց համար որ կը հետեւին խորհրդային քաղաքական շարժումին։ Իր Գերմանիա մեկնումէն առաջ արդէն, դիրքը խախուտ էր։ Պատճառը, քաղաք. Դիւանի անդամներուն եւ մանաւանդ Ստալինի միջամտութիւնն էր արտաքին գործավարութեան բոլոր աշխատանքներուն։

Միւս կողմէ, Չիչերին ուժգնօրէն դէմ էր ծայրայեղ քաղաքականութեան, որ կը տիրէր ռուս համայնավար կուսակցութեան մէջ եւ որ, ըստ իր կարծիքին, չափազանց վտանգաւոր էր խորհրդային Միութեան միջազգային կացութեան համար։

Գերմանական «Պերլինէր Թակէպլաթ» թերթը երկար յօդուած մը կը նուիրէ Չիչերինի եւ Ստալինի բախումներուն, ու կը յիշէ թէ Մայիս 1ի առթիւ, Մոսկուայի մէջ, պատերազմի գործավար Վորոշիլոֆի ճառէն յետոյ, Չիչերին կը յայտնէր քաղաք. դիւանին թէ նման ճառեր կրնան վտանգել գերմանիոյ հետ խորհրդ. Միութեան համաձայնութիւնը, որ կնքուած էր Ռաբալլօի մէջ։ Վորոշիլոֆի ճառը ուժգին յարձակողական մըն էր գերմանիոյ դէմ։

Այս բողոքը այնքան զայրացուցած էր Ստալինը, որ Չիչերին վախցաւ Վիսպատէնէն Մոսկուա երթալ, հակառակ որ դեռ չէր հրաժարած։

Արտաքին գործավարութեան կարեւոր պաշտօնեաներէն մէկն էր որ վերջերս, Պերլինի իր ճամբորդութեան ընթացքին, համոզեց Չիչերինը որ Մոսկուա վերադառնայ։

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԱՒԵԼԻ ԽԻՍՏ

Ամերիկա հետզհետէ աւելի կը խստացնէ ոգելից ըմպելիի դէմ արգելքը եւ աւելիծանր միջոցներու կը դիմէ օրէնքին գործադրութիւնը ապահովելու համար։ Ուաշինկթընի մէջ, մշակուած է ծրագիր մը, որուն համաձայն զինեալ 10,000 մարդեր եւ 1000 գնդացիրներ պիտի դրուին ամերիկեան եւ գանատական սահմաններուն վրայ։ Ծրագիրը ներկայացուած է Գանատայի Նախարարապետին։

Ծրագիրը պաշտօնապէս չպիտի ուսումնասիրուի Գանատայի կառավարութեան կողմէ, մինչեւ այդ մասին մանրամասն տեղեկագրի մը պատրաստութիւնը։ Սակայն, կը կարծուի թէ Գանատա արդէն սկզբունքով հակառակ է որեւէ ծրագրի, որ կը պարտադրէ սահմանագծերու վերաքննութիւն մը։

Ասկից զատ, Գանատայի հանրային կարծիքը որ միշտ հպարտութեամբ կը յիշէ թէ՝ իր երկրին 7000 քիլոմեդր երկարութեամբ սահմանները, երբեւիցէ չեն պահպանուած զինեալ ուժերու կողմէ, դէմ պիտի կանգնի ծրագրին, մանաւանդ այն պատճառով որ կը վախնայ թէ զինեալ ուժերու ներկայութիւնը կրնայ արիւնահեղ դէպքերու պատճառ դառնալ։

ՀԱՆՔԱՑՈՒԽԻ ՄԱՍԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի օր, ինչպէս նախապէս գրեր էինք, Ժընեւի մէջ, Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին կողմէ հրաւիրուած խորհրդակցութիւնը գումարեց իր նախապատրաստական առաջին ժողովը, ուսումնասիրելու համար, ածուխի միջազգային տագնապը եւ անկէ բխած ընկերային հարցերը։

Ածուխի հարցին տնտեսագիտական երեւոյթներու քննութիւնը կը պատկանի Ազգերու Դաշնակցութեան տնտեսական կազմակերպութեան։ Խորհրդակցութեան կը մասնակցին ածուխ արտադրող գլխաւոր 9 պետութիւններու ներկայացուցիչները։

Օրակարգի առաջին նիւթ ըլլալով, վիճաբանութեան դրուեցաւ աշխատանքի տեւողութեան կանոնաւորումը։

Գերմանիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Աշխատանքի Միջ. դիւանի պատրաստած տեղեկագիրը կրնար հիմ ծառայել վիճաբանութեան եւ իր կողմէ թելադրեց կնքել հանքերու մէջ աշխատանքի տեւողութիւնը կանոնաւորելու համար՝ մասնաւոր համաձայնութիւն մը։

Պետութեանց ներկայացուցիչները բոլորն ալ համամիտ եղան Աշխ. Միջ. դիւանին առաջարկներուն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

Երկուշաբթի օր, փարիզեան երեսուն թատրոններու տնօրէններ ժողովի նստան, խորհրդակցելու համար կարեւոր հարցերու շուրջ, եւ կարծիքի երկարատեւ փոխանակութիւններէ յետոյ, յանգեցան ծանրակշիռ եզրակացութիւններու։ Որոշեցին գործնական քայլեր առնել կացութեան դէմ, որ ստեղծուած է թատրոնին շուրջ, տարապայման տուրքերու հետեւանքով եւ որ աւելի ծանրացաւ երթեւեկի ծախքերու վերջին յաւելումով։

Թատրոնի տնօրէնները միաձայն քուէարկուած բանաձեւով մը, որոշեցին «կիրարկել նախորդ հաւաքոյթներու մէջ նախատեսուած կարգ մը միջոցներ»։ Թէեւ բանաձեւին մէջ անոնք խօսքը չեն ըներ թատրոնները փակելու կամ ներկայացումները դադրեցնելու, սակայն բացայայտ է թէ կ՚ակնարկեն այդ միջոցներուն, որոնք ընդունուած էին նախորդ ժողովներու մէջ։

Այդ միջոցներուն դիմելէ առաջ, տնօրէնները նախապատրաստական աշխատանքներ պիտի կատարեն, ստեղծելու համար օգնութեան սնտուկներ, եւայլն։

Տնօրէնները ստորագրած են համաձայնագիր մը իրենց միջեւ, որուն բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՐԱՄԱԿԸ

Այս կիրակի Փըրշինկի մարզարանին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլ եւ Իթալիի մասնաճիւղերուն մրցումը՝ բաժակին համար։ Խաղը սկսաւ Իթալիի յարձակողականով։ Ներկայ էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր անդամները։ Սարսէլ, որուն հակառակ էին հովն ու անձրեւը, մեծ եռանդ ցոյց տուաւ, բայց Իթալի շահեցաւ առաջին նշանակէտը, յետոյ երկրորդը։ Կիսախաղէն 10 վայրկեան յետոյ վերսկսաւ խաղը։ Սար սէլ որ ամէն ջանք կը թափէր, հաւասարցնելու համար, կրցաւ շահիլ մէկ նշանակէտ։ Ցետոյ աւելի տաքցաւ խաղը եւ վերջացաւ Իթալիի մասնաճիւղին յաղթութեամբ 4 — 1։

Մրցումէն անմիջապէս վերջ, տեղի ունեցան բաժակի եւ շքանշաններու բաշխումը։ Ցաջորդաբար խօսք առին Պ. Օհանեան, որ արծարծեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոգին եւ Մալումեան, որ խոստացաւ նուիրուիլ անոր դրօշին։ Մարզիկները երդում ըրին միշտ Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան դրօշը վեր պահել։ Ցետոյ Իթալիի մասնաճիւղը առաւ բաժակը։ Սիրուն շքանշաններ ստացան Իթալիի եւ Սարսէլի մարզիկները, առաքինութեան եւ կարգապահութեան ոսկեգոյն դրօշակներ նուիրուեցան, առաջինը Սարսէլի մասնաճիւղին, երկրորդը Ընկիէնի մարզիկներուն։

Հ. Պագիրկեանեան

ՌՈՒՍԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը 1,555,100 անդամներ եւ թեկնածուներ ունէր 1929 դեկտ. 1ին, բացի կարմիր բանակի մէջ եղողներէն, ըստ «Պրաւդա»յի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԱՐԵՑՈՅՑ Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ. Նոր շրջան Զ. տարի։ Վիճակագրական եւ գրական բովանդակութեամբ։ Կ. Պոլիս, 1930։ Գին 50 ֆրանք։

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 46 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ԱՆՑՔԸ

— Ֆրանսայի բոլոր գիտական կաճառներէն ալ հրաւիրուած եմ, պատասխանեց օրիորդը, բայց Րոքֆէլլեր Թանգարանի տեսչական պարտականութիւններս լիովին գրաւած են կ՚ամբողջ ժամանակս. ձեզմով զբաղելու համար է միայն որ վերջերս քիչ մը թերացայ այդ պարտականութիւններուս մէջ...

Եւ աւելցուց չարաճճիօրէն.

— Պիտի գամ ձեզ Նիւ Եորք առաջնորդելու, եթէ դուք կամովին չվերադառնաք։

— Հանգիստ եղէք, շնորհալի օրիորդ, ըսաւ Ռընէ սրտագեղ ժպտով մը, անպատճառ պիտի վերադառնանք։

Պարանները քակուեցան. Հորիզոնական պտուտակները արժան մէջ դրուեցան, օդանաւը վայելչօրէն բարձրացաւ հազար մեդրի մը չափ եւ խոյացաւ դէպի արեւելք։

Սէլէստէն խոստովանեցաւ թէ այս նորաձեւ նաւարկութիւնն «աւելի լաւ» էր։

— Ձեմ ուզեր խորհիլ, ըսաւ, թէ տակս պարապութիւն է. բայց եթէ շոգենաւի վրայ ըլլայինք, անպատճառ ծովէն պիտի բռնուէի, մինչդեռ այստեղ ոչ մէկ շարժում կը զգացուի։

Գիշեր եղաւ. աստղերը կը փայլէին երկնակամարին վրայ. գլխաւոր վերահսկիչը տախտակամածին վրայէն կուտար իր հրամանները, Ամերիկայէն և Եւրոպայէն անթել հեռաձայնի միջոցաւ ստացած տեղեկութեանց համաձայն. Ռընէ բաւական ժամանակ մնաց այնտեղ խոհուն վիճակի մէջ եւ երազելով հայրենիքը, զոր պիտի վերատեսնէր յաջորդ օրը։

Ցաջորդ առաւօտուն անցան Ուէսսանի վրայէն եւ տեսան Բրըտոն թերակղզին շրջապատող Գրանիտեայ կղզիները։ Մէկուկէս ժամ յետոյ նշմարեցին Փարիզը, որու մէջտեղէն Սէնը կ՚անցնէր սեւ ժապաւէնի մը նման քմածին ոլորտներով։

— Որչա՛փ հաճելի է մեր հին Փարիզը, կ՚ըսէր Սէլէստէն. Ամերիկայի կեանքը, ինծի երազ մըն էր կարծես եւ հիմա է որ իրապէս կ՚արթննամ...

— Ահա Սէն Կլուն, ըսաւ Ռընէ. կրնանք երեւակայել թէ բժիշկ Տրունդլ տակաւին այնտեղ է եւ թէ պիտի գտնենք զինք իր աշխատանոցին մէջ։

Օդակառքը դանդաղեցուց իր վազքը եւ յամր էջքով մը եկաւ նստելու Սէնին վրայ, այնտեղ ուր ժամանակին Օտէօյլի արուարձանը կար եւ որ յատկացուած էր այժմ անդրատլանտեան օդակառքերը պատսպարելու։

Բարափին վրայ, Գաբրիէլ Կլէռ, որ տեղեկութիւն ունէր անոնց գալէն, կը սպասէր իր երկու հայրենակիցներուն։

—Իմ հիւրերս էք, ըսաւ անոնց. ձեր կողմէն յանձնառութիւննը առած եմ եւ ամէն մարդ առաջին անգամ ձեզ ընդունելու հաճոյքն ինքն ունենալ կ՚ուզէ։

— Նախապէս կարելի չէ՞ արդեօք ճաշել անգամ մը, հարցուց Սէլէստէն։

— Իրաւ է, ըսաւ Գաբրիէլ. մոռցած էի ձեր պժգանքը ամերիկեան դեղահատերէն... խնայողութեան համար այստեղ ալ կը կլլեն անոնցմէ, բայց հին սովորոյթները բոլորովին անհետացած չեն տակաւին։

Սրճարանի մը յառաջամասին վրայ ճաշակեցին սքանչելի շոքոլա մը իւղոտ հացիկներով եւ ուրիշ կարկանդակներով։

— Ահ... պարոն, գոչեց Սէլէստէն, բերանը լեցուն, փարիզ բնակիլն ալ ուրիշ համ ունի. ահա հարիւր տարի եւ երկու ամիս է որ ինքզինքս այսչափ երջանիկ զգացած չէի։

Փարիզն ալ շատ փոխուած էր, ինչպէս որ հետզհետէ տեսան. այբերու տարազները Ամերիկացիներու հագածին պէս էր. կիները նմանապէս, բայց Ռընէին այնպէս կը թուէր թէ իր ժամանակի կիները աւելի շնորհալի եւ վայելուչ կը հագուէին։ Ամէն մարդ զբաղած էր փարիզի մէջ, ինչպէս Նիւ Եորք. միեւնոյն անձայն ինքնաշարժները կ՚երթեւեկէին փողոցներուն մէջ եւ միեւնոյն ելեկտրական չմուշկները մայթերուն վրայ. ամէն վայրկեան օդակառքեր կ՚իջնէին ու կը բարձրանային իրենց աչքին առջեւ։

Երեք բարեկամները հասան պանդոկ մը ուր սենեակներ բըռնուած էին իրենց համար. պանդոկը կը գտնուէր Շանզ՝ Էլիզէ պողոտային վրայ եւ Ռընէ ու Սէլէստէն մեծապէս հրճուեցան տեսնելով աշխարհի վրայ նմանը չգտնուած այդ հրաշալի հեռանկարը։

Մինչեւ ճաշի ժամանակը հետիոտն պտոյտ մը ըրին. Սէլէստէն ուզեց երթալ տեսնել Շապտալ փողոցի տունն ուր կը բնակէր տիրոջը հետ, բայց այլեւս չկրցաւ գտնել զայն. Նոր շէնք մը շինուած էր անոր տեղը։ Անցնելու ժամանակ Ռընէ փնտռեց նաեւ տխրահռչակ Սակարանը. բայց ան ալ գոյութիւն չունէր ուրիշ կողմ փոխադրուած էր։

Փողոցներուն մէջ քանի մը անգամներ քիչ մնաց գետին պիտի իյնային նեղ մայթերուն վրայէն անցնող չմշկակիրներէ. որովհետեւ թէեւ անոնք ճարտարօրէն կ՚երթեւեկէին, բայց իրենք անծանօթ էին մայթի նոր օրէնքներուն։

— Գաւառացիի մը տպաւորութիւնը կը ձգեմ ըսաւ Ռընէ. ժամանակին ծեր քեռի մը ունէի որ քիչ անգամ փարիզ կուգար եւ չէր կրնար փողոցներէն անցնիլ։ Այն ատեն իմ վրաս յետամնացի մը տպաւորութիւնը կը ձգէր բայց կը տեսնեմ թէ ես ալ այժմ ճիշտ այնպէս կը քալեմ ինչպէս ինքն այն ատենները։

Շատ արագ կ'ընթանայ շինութիւնը անդրպարսկեան երկաթուղիին, որ ըստ ծրագրին, Պարսից ծոցը պիտի միացնէ Կասպից ծովին։ Հարաւային վերջնակէտն է Շափուր, ու կը կարծուէր թէ մինչեւ գարուն հազիւ գիծը պիտի հասնէր Տիզֆուլ։ Կասպից վրայ վերջնակէտն է Պէնտէրկեազ։ Այս Նաւահանգիստէն մինչեւ Սարի շինուած գիծին բացումը կատարուեցաւ նոյեմբերին։

Նախապէս կը հաշուուէր թէ ամբողջ գիծին շինութեան համար ծախք պիտի ըլլայ 13,000,000 անգլ. ոսկի, բայց նկատելով որ ճամբաները շատ դերբուկ են, առնուազն 24 միլիոն ստեռլին պիտի ծախսուի։ Հարաւային մասը կը շինուի գերման-ամերիկեան խմբակի մը կողմէ։

Ֆրանսիացոց վէճը

Լահէյի բանակցութիւնները տաք փուլի մը մէջ մտան։ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պատուիրակները դէմ դէմի եկան ժողովին առջեւ։ Անգլիոյ ելմտական Նախարար Սնոտըն պաշտպանեց Ֆրանսայի վարչապետ Թարտիէօի տեսակէտը։

Փարքըր Կիլպըրթ, Տօուըսի ծրագրին Հատուցումներու ընդհանուր գործակալը, Ամսթէրտամէն Լահէյ երթալով մօտ երկու ժամ բացատրութիւններ տուաւ ժողովին՝ որոշ հարցերու մասին։

Օրակարգին վրայ դրուած էին 13 հարցեր։ Ասոնցմէ հինգը լուծուեցան վերջնապէս, չորսը ղրկուեցան փորձագէտներու, իսկ չորսը յետաձգուեցան՝ սպասելով որ յառաջիկային նոր բանակցութիւններ ըլլան անոնց մասին։

Սաստիկ ձմեռ Անատոլուի մէջ

Մարտինէն կը հաղորդեն թէ հարաւային նահանգներուն մէջ սաստիկ ցուրտ կը տիրէ։ Այնթապի, Ֆէվզի փաշայի եւ Մարաշի կողմերը առատ ձիւն տեղացած է եւ ձիւնամրրիկ կը տիրէ։ Քիլիսի մէջ խիստ ցուրտերը սկսած են։

Ձիւնին հետեւանքով Այնթապի, Մարաշի եւ Քիլիսի միջեւ թղթատարական հաղորդակցութիւն տեղի չունենար։

"Վագֆ,, կալուածները չպիտի գրաւուին

Լէման անուն գերման մասնագէտ մը կանչուած էր Թուրքիա եւ ծրագիր մը պատրաստած էվգաֆի եւ ընդհանրապէս վագֆներու մասին։ Միւթեվէլլիներու Միութիւնը անընդունելի նկատած էր ծրագրին կարգ մը մասերը եւ իր Նախագահը Նուրուլլահ պէյ էնկիւրի ղրկուած էր, անոնց մասին բացատրութիւններ տալու համար կառավարութեան։ Նախագահը վերադարձաւ Պոլիս եւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ իր ուղեւորութեան մասին.

— Պ. Լէման ինծի ըսաւ թէ աշխարհի մէջ ամէն կողմ ինչպէս որ կը մատակարարեն վագֆ կալուածները, Թուրքիոյ մէջ ալ պէտք է նոյն ձեւով մատակարարուին։ Այս իմաստով իր պատրաստած տեղեկագիրը յանձնելու վրայ է վարչապետ Ըսմէթ փաշայի։ Հետեւաբար վագֆներով շահագրգռուողները կրնան ապահով ըլլալ։ Որդւոց որդի փոխանցուած վագֆները քմահաճոյքի ենթակայ չեն, ինչպէս կ'ըլլային հին շջանին, այլ զերծ են ամէն տեսակ ոտնձգութենէ։

Յանձնախումբ մը կազմուած է, Լէմանի ծրագիրը քննելու համար։

Հայ երիտասարդ մը շնչահեղձ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 6 յունուար, (Սեփ. Թղթ.)— Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն պարսկահայ Գագիկ Գամպարեան զոհ գնաց մեծ անխոհեմութեան մը։ Ամանորի գիշերը իր խցիկին օդային կազի կտուցը բաց թողած ըլլալով, առտուան դէմ իր եւ Պելժիացի օրիորդի մը մարմինները անշնչացած գտնուեցան սենեակին մէջ։

«Անէնկ»ն ալ դադրած

Իզմիրի «Անէնկ» թերթը, որ 36 տարիէ ի վեր կը հրատարակուէր Իզմիրի մէջ, ստիպուեցաւ իր հրատարակութիւնը դադրեցնել, վերջերս սպառումը նուազած ըլլալուն հետեւանքով։

Արիւնալի կռիւներ Պերլինի մէջ

Պերլինի համայնավարները առջի օր իրենց երկու ընկերներու յուղարկաւորութեան առթիւ կազմակերպեցին ցոյց մը, որուն հետեւանքով երեք ժամ տեւող կռիւներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան հետ։ Ոստիկանապետ մը, մահացու վէրք ստացաւ, 12 համայնավարներ վիրաւորուեցան։ Ձերբակալուեցան կարմիր Ճակատի Ռազմիկներու միութեան 52 անդամներ։

Ամենաբուռն ընդհարումը տեղի ունեցաւ գերեզմանատան մէջ, ուր համայնավարները հասան դրօշակներով եւ ռազմաշունչ վերտառութիւններ կրող ցուցատախտակներով։ Ոստիկանները պահանջեցին վերցնել ծաղկեպսակներուն վրայ դրուած կարգ մը վերտառութիւններ որոնք կը նախատէին հանրապետութիւնը։

Ասոր վրայ սկսաւ իրական ճակատամարտ մը ցուցարարներուն եւ ոստիկաններուն միջեւ՝ ածուխի կտորներով, դանակներով եւ մետաղէ գործիքներով։ Ոստիկանները զէնք պարպեցին։ Քաղաքապետարանը հսկողութեան տակ առնուեցաւ և ամբողջ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրուեցաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանութիւնը առջի օր Պանեօլէի մէջ ձերբակալեց յայտնի համայնավար կին գործիչ Սիւզան Ժիրօն, որ զինուորները ըմբոստութեան մղելու ամբաստանութեամբ վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր Անժէի վերաքննիչ ատեանին կողմէ եւ ցարդ փախստական կը մնար։

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ ցարին նախկին մէկ պալատին մէջէն գտնուեցան Նիքոլա Բ.ի մէկ յուշատետրը եւ բազմաթիւ թղթակցութիւններ՝ փոխանակուած վերջին ցարուհիին եւ Վիլհելմ Բ.ի միջեւ։

ՊԽԱԽՈՏԻ գերմանական 1600 տուներ ճամբայ տուին իրենց 100,000 պաշտօնեաներուն։

ՔԷՆԹԸՐՊՐԻԻ արքեպիսկոպոսը հրամայեց բոլոր եկեղեցիներու մէջ աղօթքներ ընել՝ Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին առթիւ։ Եթէ պետութիւնները յաջողին զինաթափութեան մասին յաջող ելքի մը յանգիլ, կ'ըսէ, աշխարհէն պիտի վերնայ պատերազմի վախը։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ

կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, տեղի պիտի ունենան շարք մը դասախօսական եւ վիճաբանական ընդհ. ժողովներ՝ հետեւեալ նիւթերու շուրջ.

Խաղաղութեան գաղափարը եւ Հ. Յ. Դ., Դասակարգային պայքարը եւ Հ. Յ. Դ., Մարքսիսմը եւ Հ. Յ. Դ., Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան, քաղաքական կուսակցութիւնները եւ Հ. Յ. Դ., ինչ է կոմմունիսմը։

Դասախօսութեան օրերը կը յայտարարուին շուտով։

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի շրջանի բոլոր խումբերու գանձապահները կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Petite Sourceի ներքնայարկը, Մէթրօ Odéonի դիմացը։ Միասին ունենալ 1929ի ստուգի տետրերը։

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ռոստոմի սրահը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն։

Պուա Քոլոնպի Վիշապեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս իրիկուն ժամը 9ին 79 Rue des Chambards, Bois Colombes. Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Դրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը՝ այսօր Ուր. իրիկուն ժամը 9ին Լա Փըթիթ Սուրսի մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լեգէոնական Միութեան ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Պառ տը լա Փոսթի սրահը։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։ Օրակարգ՝ 1. Հաշուետուութիւն, 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան եւլն.։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Հ. Ի.— 155։ Սկսանք ղրկել։

Մարսէյլ, Ա. Ս.— 70։

Ջապգեվար, Մ. Ա.— 100։

Մարսէյլ, Գործ.— 703։

Պրինեօլ, Ե. Կ.— 37։

Քանտիա, Ա. Մ.— 200։

Երուսաղէմ, Գ. Ք.— 1 ոսկի։

Քազապլանքա, Ա. Զ.— 280։

Տրակինեան, Վ. Գ.— 125։

Նիս, Մ. Խ.— 70։

Սէն Թ'Օպան, Յ. Զ.— 140։

Փրիվա, Գ. Դ.— 60։

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրեցինք, Թուքումանի մէջ (Արժանթին), Գ. Շահրիկեանի նախաձեռնութեամբ, երկու վանեցի ընկերներ, Աբօ Մամիկոնեան (կամ Անդրանիկ) եւ Գրիգոր Յարութիւնեան հանգանակութիւն մը կատարած են Միջագետքի գաղթականներու տեղաւորման համար (Մուսուլ)։ Ստորեւ ցանկը.—

Ա. Մամիկոնեան վանեցի 20 փէսօ, Գ. Շահրիկեան՝ Շ. Գարահիսար, Լ. Պէզճեան՝ Պէյլանցի, Ե. Քանդարեան՝ Թօգատցի, Մ. Եղիազարեան՝ վանեցի, Գ. Ճիգմէճեան՝ Պէյլանցի 10ական, Ա. Ճէպրեան՝ Պէյլանցի, Ա. Գուլօեան՝ վանեցի, Ա. Մաքսեան՝ Ատանացի, Ե. Մաքսեան՝ Ատանացի, Գ. Յարութիւնեան՝ վանեցի 5ական, Ե. Աւագեան՝ Հաճընցի 4, Ա. Գարիպեան՝ Մալաթիացի, Յ. Տագեան՝ Ա. Գարահիսարցի, Բ. Պալեան՝ Տ. Եոլցի, Յ. Տայեան՝ Պարտիզակցի, Ս. Նէվրուզեան՝ Էվէրէկցի 300ական, Ա. Բաբուեան՝ Միխալիչ, Ս. Քալֆիեան՝ Էվէրէկցի, Հ. Նալպանտեան՝ Եօզկատցի, Հ. Ղազարեան՝ Քէսապցի, Ա. Քամպէրեան՝ Քէսապցի, Ա. Յակոբեան՝ Խարբերդցի, Լ. Հեղնիեան՝ Մարաշցի, Մ. Թուքմանեան՝ Զնքուշցի, Գ. Թօփալաշեան՝ Կիւրինցի, Ե. Այպաղեան՝ Քէսապցի, Մ. Մանուկեան Կիւրինցի 2ական, Մ. Աշըքեան Քէսապցի 1։ Գումար 137 փէսօ։

ԽՄԲ.— Այս գումարին փոխարժէքը, 11 սդերլին եւ 4 փէսօ, մեզի ղրկուած ըլլալով, փոխադրեցինք Միջագետքի գաղթ. կոմիտէին նախագահ Պ. Լեւոն Շաղոյեանի։(Տես ցուցակ 1 Յունվ.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ ՏէրՅովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Շապին Գարահիսարցի Բիւզանդ Այնաճեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոսրովիդուխտ եւ եղբայրը Մկրտիչ. կը կարծուի թէ Ակնայ կողմերը կը գտնուին։ Բոլոր նոր հասած գաղթականներէ կը խնդրուի իմացնել P. Aynadjianի 4rue Daumartais, Marseille, France։ Լուր տուողին 150 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Յաբէթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Յովհաննէս Թայմիզեան (24 տարեկան) որ 3 ամիս առաջ կը գտնուէր Աթէնք։ Իմացնել իր եղբօր Գառնիկ Թայմիզեանի, Cher Mr. Arthur. 35 Rue Roberte. Lyon (Rhône).

— Պիթլիսցի Ազնիւ Բաղչունեան, հօր անուն Փանոս, կը փնտռէ իր եղբայրը Գեղամ. իմացնել Hapet Agopianի, 4 rue des Deux Avenues. Paris (13).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDI...

208bis, Rue Lafayette Par...

Le Gérant: H. ST. PH...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

10 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1157 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵՐ ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍ ԱՊՏԱԿԻՆ, ԷՐ ՊԱԿԱՍ

Առջի օր կ'արտատպէինք երկտող լուր մը՝ Պէյրութի «լ'Օրիան» թերթէն։

Մեր պաշտօնակիցը, յիշելով գաղթակայանի հիւղակներուն քանդումը եւ գաղթականներուն տեղափոխութիւնը, դիտել կու տար.

— «Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակ Պ. Պիւռնիէ եւ իշխանութիւնները մեծ ճիգ կը թափեն, ապահովելու համար գաղթականներու հանգիստը եւ առողջութիւնը։ Հայերու վարչական ժողովը, զանազան հոսանքներու վարչութիւնները եւ նոյնիսկ առաջնորդը չեն հետաքրքրուիր իրենց հայրենակիցներով։ Անոնք ...ր եւ է նշանակելի շարժում չեն ցուցներ»։

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն որ այս միեւնոյն պատուիրակը անցեալ տարի, Ժընեւի մէջ, դառնօրէն կը գանգատէր մեր Թղթակցին, թէ անհագին գործ կը կատարուի հայ գաղթականներու տեղաւորման համար. բայց Հայերը իրենք չեն հետաքրքրուիր։ «Իբրեւ թէ Չինացիներուն համար եղած ... այս բոլորը։»

Արդարեւ, տարիները կ'անցնին, եւ մենք տակաւին կը շարունակենք օտարականի պէս նայիլ 40,000 գաղթականներու տեղաւորման խոշոր աշխատանքին վրայ։ Մամուլը պարբերաբար տեղեկութիւններ կը հրատարակէ նորաշէն գիւղերու, տեղաւորուած համրանքի, լծկանի, սերմնցուի, ծառերու եւ արտերու մասին, քաղելով Ազգերու Դաշնակցութեան տեղեկագիրներէն։ Լուրեր՝ որոնք չեղածէն գործ մը արտադրելու ճիգն ...ռանդը կը պատմեն։ Բայց, քանի՞ հոգի ուշադրութեամբ կարդան այդ նկարագրութիւնները։ Քանի՞ հոգի կը հետաքրքրուին, կ'ոգեւորուին լրջօրէն։ Նիւթական տէսակէտով զէ... կը հաւասարի մեր մասնակցութիւնը. իսկ բարոյականը — կարելի է դատել կարդալով «լ'Օրիան»ի դիտողութիւնը.

— «Հայերու վարչական ժողովը, զանազան հոսանքներու վարչութիւնները եւ նոյնիսկ առաջնորդարանը չեն հետաքրքրուիր իրենց հայրենակիցներով»։

Կամ կը հետաքրքրուին այնքան, որքան անհրաժեշտ է ...խու ցաւէ մը ազատելու համար։

Օրինակ, տեղական իշխանութիւնները քանի մը անգամ ...ժամանաժամ տուին, վրանաքաղաքը պարպելու համար, քանի ...վճռուած է քանդել ապականութեան եւ ծուլութեան այդ ...ները։ Որոշումը հաղորդուած ատեն՝ անշուշտ խուճապ կը ...ի, եւ առաջնորդը կամ ուրիշ իրաւասու անձ մը ափ կ'առ... կառավարութեան դուռը, նոր պայմանաժամ խնդրելու համար։ Եթէ տրուեցաւ, այլեւս կը մոռնանք ամէն բան, մինչեւ ...գործի սկսին կացինն ու բրիչը, եւ մեր խելքը գլուխը գայ։

Անշուշտ վաղը նոյն պատմութիւնը պիտի լսենք Հալէպէն, ուր այլապէս ծանր է կացութիւնը, Անատոլուի բռնագաղթին հետեւանքով։ Եղածին վրայ պիտի աւելնայ, արդէն ...ներ է լնալ 34000ի նոր համրանք մը, որուն տեղաւորումը ...մէն բանէ առաջ հաւաքական աշխատանք եւ գիտակցութիւն կը պահանջէ։

Բարեբախտաբար, Ժընեւի մէջ գումարուած համապատասխան մարմինը որոշեր է Նորեկները առաջին առթիւ տեղաւորել Խապուրի եւ Եփրատի միջեւ, Թափուր հողերու վրայ, ...խանակ ձգելու որ երթան դիզուին ու լուծուին կայաններու ...։ Այս նպատակով կարեւոր գումարներ ալ տրամադրուած ...։ Բայց, գործը այնքան ընդարձակ է եւ ծանր, որ չի կրնար ...ուխ հանուիլ առանց մեր սրտագին եւ գործնական մասնակցութեան։ Օտարը դիւրութիւններ կ'ընծայէ, բայց մեզի կ'իյնայ բուն աշխատանքը, գործին կազմակերպումն ու իրականացումը։ Այս տեսակ պարագաներու մէջ է որ պիտի ապացուցանենք թէ ունինք ազգային գիտակցութիւն եւ մեր ճակատագիրը վարելու ընդունակութիւն։

Դա՛ռն է — թէեւ շատ փափուկ — Պէյրութի ֆրանսական օրկանին ապտակը։ Բայց տեղին։ Կը թուի թէ ոչ միտք ...ցեր է Լիբանանի հայկական շրջանակներուն մէջ, ոչ ալ ...։ Արդեօք անո՞ր համար որ դուրսէն ալ, մանաւանդ այս ...ղաքին մէջ, ցամքեր են թ՛ե միտքերը թ՛ե սիրտերը...

Ուշ չէ, տակաւին, սթափելու համար։ Մանաւանդ որ, Անատոլուի խորերէն փրթած հոսանքը արդէն քով քովի բերեր է ...լոր տարրերը, Հալէպի մէջ, եւ ամէնքն ալ կ'ըմբռնեն կացութեան ծանրութիւնը։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ այդ գիտակցութիւնն ու գործակցութիւնը բարերար տզդեցութիւն պիտի ունենան նաեւ Պէյրութի մէջ եւ այլուր։ Ու պիտի բացուի, վերջապէս, լուռ, ներ...շնակ եւ արդիւնաւոր գործունէութեան շրջան մը՝ մեր ա...ն էն հայաշատ, բայց եւ ամէնէն անտէր գաղութին մէջ։

Ոչ լեռներ գլորելու խնդիր կայ, ոչ ալ հազար կտոր ըլլա...։ Կը բաւէ ուշադիր աչք եւ քիչ մը տաք սիրտ ու պարտաճանաչութիւն։

Իսկ ամէնէն առաջ, հարկ է թօթուել այն կիրքերը, որոնց ...կ ոչ թէ գաղափարն է որ կը կայծկլտայ, այլ խօսքի տակ ...ալու ափական ունակութիւնը։

Ով որ քաջ է, ասպարեզ կ'իջնէ եւ գործքով կ'ապացուցանէ իր արժէքն ու առաւելութիւնը, իմաստութիւնն ու գեղանցութիւնը։ Մնացածը հէքեաթ է։ Ոտքի վրայ քուն բերող սահմանուած պատմութիւն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՐԾ, ՈՉ ԹԷ ԽՕՍՔ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ կը պարզէ Ամերիկահայ Կարմիր Խաչին կատարած աշխատանքները եւ առաջադրութիւնները (դեկտ. 15).

— «Այսպէս, այժմ իր մղած քէմփէյնով՝ Հայ կարմիր խաչը կ'ուզէ.—

1. Սուրիոյ մէջ միջնակարգ հայ վարժարանի մը հաստատումին նպաստել նիւթապէս, որպէս զի մեր այդ ամէնէն մեծ, բայց եւ ամէնէն աղքատ գաղութի նոր սերունդը կարենայ դաստիարակուիլ հայկական ոգիով եւ պիտանի քաղաքացի դառնալ փայգայ ազատ Հայաստանի համար։

2. Սուրիոյ զանազան հայաբնակ վայրերու եւ նորահաստատ հայ գիւղերու մէջ նախակրթարաններ հիմնել, ինչպէս նաեւ բժշկական - առողջապահական կայաններ հաստատել։

3. Դարձեալ Սուրիոյ մէջ հաստատել մնայուն արհեստանոցկայան մը՝ հարէմներէ նոր ազատուած մեր քոյրերուն եւ պատանիներուն համար։

4 Նիւթապէս օգնել Ատրպատականի 16 հայ գիւղական դպրոցներուն, որոնք չեն կրնար պահուիլ իրենց սեփական միջոցներով։ Նոյնպէս օժանդակել Ատրպատական ապաստանող հայ տարագիրներուն։

Միջագետքի հայ գաղթականներու Մուսուլ տեղափոխութեան եւ տեղաւորման նպաստել՝ շարունակելով արդէն սկսուած գործը։

6. Յունաստանի հայ դպրոցներուն եւ կարօտեալներուն օգնել։

Եւ, վերջապէս, նպաստել մեր նահատակ հայ մտաւորականներու եւ զինուորականներու ընտանիքներուն, ինչպէս եւ հալածական կարօտեալներուն եւ հիւանդներու թէ՝ Հայաստանի մէջ եւ թէ Հայաստանէն դուրս։

Հայ կարմիր խաչի կեդրոնական վարչութիւնը յուլիս ամիսէն սկսեալ, այսինքն՝ իր վերջին պատգամաւորական ժողովէն յետոյ, մինչեւ այժմ վերոյիշեալ նպատակներու համար ուղարկած է 4,555 տոլար։ Այդ գումարէն 1,500 տոլար գացած է Պէյրութի միջնակարգ հայ վարժարանին, 1495 տոլար՝ 14 հայաբնակ վայրերու դպրոցներուն, 300 տոլար՝ Ատրպատականի կարիքներուն, 1000 տոլար՝ Յունաստանի որբանոց վարժարաններուն եւ 260 տոլար՝ կարօտ ու հիւանդ հայ ուսանողներուն։»

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Անգլիոյ ձորճ Թագաւորը նոր տարուան առթիւ, Երուսաղէմի պատրիարքին շնորհած է «Բրիտանական կայսրութեան» պատուանշանին ասպետի աստիճանը (Knight Commander of the Order of the British Empire)։ Լոնտոնի թերթերը ուրախութեամբ կ'արձանագրեն այս անուանումը եւ գովեստով կը խօսին հայ եկեղեցականին մասին։ Պատրիարքը պիտի կրնայ կցել իր անունին K. B. E. սկզբնատառերը, ինչպէս սովորութիւն է Անգլիոյ մէջ։

ՆԿԱՐ ՄԸ ՈՐ 25 ՄԻԼԻՈՆ Կ'ԱՐԺԷ

Ամերիկացի արուեստասէր մը 200,000 անգլիական ոսկիի (25 միլիոն ֆրանք) գնեց Սըր Թոմաս Լօրէնսի մէկ նկարը՝ «Կարմիր Տղան», որ կը պատկանէր Տըրհէմի կոմսին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Չերվոնեց կեղծողներու դատը

ՎՐԱՍՏԱՆԸ ԱՆԿԱԽ ՊԻՏԻ ՀՌՉԱԿԷԻՆ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ քանի մը օրէ ի վեր Մոապիթի մասնաւոր դատարանին առջեւ տեղի կ'ունենայ Չերվոնեցի կեղծարարներուն դատավարութիւնը։ «Յառաջ» ժամանակին մանրամասնութիւններ տուած էր այս մասին։ Պաշտպան փաստաբանները նախ պահանջեցին որ քաղաքական յանցաւորներու համար 1928ին շնորհուած ընդհ. ներումը գործադրուի նաեւ ամբաստանեալներուն համար, քանի որ խնդրոյ առարկան քաղաքական հանգամանք ունի։ Դատարանը մերժեց այս առաջարկը։

Նախ լսուեցաւ վրացի Քարումիձէ, որ ըսաւ թէ ինք կը գործէր հաւանութիւնովը քարիւղի թագաւոր Տէթէրտինկի, զօր. Հոֆմանի, Նոպէլի եւ ուրիշներու. յայտնեց թէ իրենց յանձնուած դրամը կը գործածուէր ո՛չ միայն չերվոնեցի արժէքը կոտրելու, այլեւ հակաբոլշեւիկ զօրաւոր շարժում մը առաջ բերելու Վրաստանի, ամբողջ խորհրդային միութեան, նոյնիսկ Գերմանիոյ մէջ։ Աւելցուց թէ իրենք բացարձակապէս անձնական շահ չէին հետապնդեր. ընդհակառակն իրենց սեփական միջոցներն ալ կը զոհէին։

Յետոյ հարցաքննուեցաւ Սատաթիէրաշվիլի, քարտուղար իշխան Ավալոֆի Միւնիխի մէջ։ Անոր միջոցաւ է որ յարաբերութեան մտած էր այն շրջանակներուն հետ, որոնք կ'աշխատէին Վրաստանի, անկախութեան համար։ Ըսաւ թէ Գերմանիա վարակուած էր բոլշեւիկեան գաղափարներով, ինք եւ իր բարեկամները անհրաժեշտ նկատեցին կապուիլ աջ շրջանակներուն։ Վրաստանը ազատագրելու կարող պիտի ըլլար միայն ազգայնօրէն վերածնած Գերմանիա մը։

Ամբաստանեալը Միւնիխի մէջ ծանօթացած էր Տոքթ. Վէպէրի հետ, որ կը թուի թէ շատ լաւ յարաբերութիւններ ունի պավարիական կառավարութեան հետ։ Անոր միջոցաւ այս վերջինին հաղորդեց բազմաթիւ տեղեկութիւններ՝ բոլշեւիկներու գործունէութեան եւ Գ. Միջազգայինի պրոպագանդին մասին։

Հարցաքննուեցաւ նաեւ Տոքթ. Վէպէր, որ կը պատկանի Հիթլէրի շրջանակին եւ մասնակցած է 1923ի պետական հարուածին։ Ինքն է որ զօր. Հոֆմանը յարաբերութեան դրած է գլխաւոր ամբաստանեալ Քարումիձէի հետ եւ Լոնտոն ղրկած յիշեալ զօրավարը՝ անգլիացի ծանօթ դէմքեր շահելու համար ի նպաստ Կովկասի հակաբոլշեւիկեան պայքարին։ Վէպէր մերժեց տալ այդ մարդոց անունները։ Դատը կը շարունակուի։

Բեսեդովսկիի դատավարութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, առջի օր Մոսկուայի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկիի՝ ի բացակայութեան։ Դատարանին մէջ ներկայ էր նաեւ արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆ։

Արտաքին գործավարութեան արեւմտեան գրասենեակի տնօրէն Կագան ըսաւ թէ ամբաստանեալը քանիցս անկարգապահ արարքներու մէջ գտնուած եւ ազդարարութիւններ ստացած է։ Չեկայի գործակալ Րոյզէման, որ Փարիզ եկած էր Բեսեդովսկին հարցաքններու համար, ըսաւ թէ Բեսեդովսկի չկրցաւ բացատրութիւն տալ 15,000 տոլարի գործածութեան մասին, գլխու ցաւ պատրուակելով։ Նոյն օրը կէսօրէ՝ վերջ Բեսեդովսկի դեսպանատան գաւիթը տեսնուեցաւ ֆրանսական ոստիկանութեան հետ, դռնապանին միջոցաւ կանչեց իր կինը ու մեկնեցաւ դեսպանատունէն։ Րոյզէման աւելցուց թէ Բեսեդովսկիի պատէն ցատկելով փախչիլը սուտ է, քանի որ կրնար ազատօրէն դուրս ելլել։

Բացի 365,000 ֆրանքի գումարէն, Բեսեդովսկի իւրացուցած է նաեւ խորհրդային դեսպանատան պատկանող կարգ մը արծաթեղէններ։

Ամբաստանեալին եղբայրներէն մէկը՝ Եակոբ Բեսեդովսկի ըսաւ թէ՝ հակառակ արտասահմանի կարգ մը թերթերու գրածներուն, իր ընտանիքը երբեք չէ հալածուած խորհրդային իշխանութեանց կողմէ։

Յետոյ կարդացուեցան Փարիզի դեսպանատան զանազան ռուս եւ ֆրանսացի պաշտօնեաներու վկայութիւնները՝ Բեսեդովսկիի վարած ճոխ եւ փարթամ կեանքին մասին։ Ասկէ զատ Բեսեդովսկի ոչ մէկ ատեն բերանացի կամ գրաւոր կերպով յայտարարած է թէ խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութեան կը հակառակի, ընդհակառակն միշտ ջատագոված է անոր ուղեգիծը։

Ընդհանուր դատախազը պահանջեց որ 10 տարի բանտարկութեան դատապարտուի Բեսեդովսկին իբրեւ զեղծարար։

Դաւաճանութեան խնդիրն ալ առանձին քննութեան պիտի ենթարկուի։

Իտալացի անիշխանականներու բոյնը

Նիսի ոստիկանութիւնը Քանէէն երկու քիլոմեդր հեռուն լեռներու մէջ գտաւ խորհրդաւոր թաքստոց մը, ուր կ'ապրէին երկու տարիէ ի վեր Անճելօ եւ Էնրիքօ Փուստու եղբայրները։ Բնակարանը կը կոչուի «Ֆոնթ-Մարիա» եւ ունի անմշակ ընդարձակ հողեր։ Փուստու եղբայրները կ'աշխատէին մօտակայ քարահանքի մը մէջ եւ հնարաւորութիւն ունէին ստանալու տինամիթ եւ շէտիթ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Ժ.

Ա. Ե. Հ. կարմիր խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին հանգանակութեան գումարը(ցանկը յաջորդաբար)	1868
Պոլէնի Ազգ. վարչութեան հանգանակութիւնը (մանրամասնութիւնները յաջորդով)	962
Եօթնակ	100
Յ. Յովակիմեան, Մարսէյլ	100
Ա. Յովակիմեան »	30
Հրաչեայ, Լուիզ, Թագուհի եւ Արաքսի Հալաճեան	20
Արամ Քիթապճեան, Մարսէյլ (փոխան ծաղկեպսակի փոքրիկն Աստղիկ Օ. Ճգնաւորեանի մահուան առթիւ)	30
Երուանդ Արսլանեան, Պուրկ Սէն Թ'Անտէօլ	30
Մնիկ Սարեան	10
Արամ Սանտալճեան, Լա Ռոշէլ	10
Գումար	3160
Թ. ցանկի գումարը	5367
Գումար	8527

***

ԽՄԲ.— Օրուան գումարին վրայ, դեկտ. 31ին կեդր. Յանձնախումբին յանձնած էինք 3000 ֆրանք (տես յանձնախումբին Ա. ցանկը)։ Երէկ յանձնեցինք 5000 ֆրանք եւս։

***

... Խմբագիր

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 6 յունուար. — Թուրքիայէն դէպի Սուրիա տարագրուած մեր դժբախտ հայրենակիցներուն թշուառութիւնը մասամբ մեղմացնելու եւ համազգային պարտականութեան մէջ անմասն չմնալու համար, Ալֆորվիլի Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղս 5 յունուար 1930 կիրակի օր հանգանակութեան մը ձեռնարկեց գաղութիս մէջ։ Գոյացած ամբողջ հասոյթը, 1868 ֆր. ձեզ կը ղրկենք, խնդրելով որ բարի ըլլաք ժամ առաջ յանձնել իր նպատակին։

Այս գումարէն զատ, ստացած ենք նաեւ գործածուած հագուստներ զորս պատրաստ ենք անմիջապէս յանձնել կեդր. Յանձնախումբին, Սուրիա ղրկուելու համար։

Ատենապետուհի Նունիկ Ուստուլիկեան, Ատենադպրուհի Շաքէ Սանթուռեան։

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. ՑԱՆԿ

Սուրիոյ նոր տարագիրներուն հանգանակութեան կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները, որոնց հաշուոյն Հալէպի Տարագրելոց Յանձնախումբին ղրկուած է 600 անգլ. ոսկի Հ. Բ. Ը. Միութեան փարիզի ընդհ. տնօրէնութեան եւ գահիրէի Շրջ. Յանձնաժողովին միջոցաւ.—

Պօղոս Նուպար փաշա 20 հազար, Տիգրան Խան Քէլէկեան 10,000, Տիկին Նոյեմի Գափամաճեան 5000, Պ. Պ. Պօղոս Էսմէրեան 5000, Առաքել պէյ Նուպար 3000, Զարեհ պէյ Նուպար 3000, «Յառաջ»ի միջոցաւ հանգանակուած գումարէն 3000, Տիգրան Զամքէրթէն (Նիս) 2000, Գ. Նորատունկեան 1000, Երուանդ պէյ Աղաթօն 1000, Տիգրան Կամսարական 1000, Լեւոն Կիւմիւշկէրտան 1000, Միհրան Մուրատեան (Մարսէյլ) 1000, Ս. Աստուածատուրօֆ 500, Հեթում Սէլթեան 300, Վահան քահ. Խոյեան 200, Յ. Ապտալեան 100,

Գումար՝ 57,100։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՀՈՂ ՉԿԱՅ, ԳՈՐԾ ՉԿԱՅ, ԿԸ ՎՀԱՏԻՆ

Առաջին թղթակցութեամբ ընդհանուր ակնարկ մը նետեցի Յունաստանի հայ գաղթականութեան արտագաղթի հոսանքին եւ կարգ մը պատճառներու մասին։

Այսօր կ'ուզեմ աւելի բացորոշապէս պարզել չարիքին բուն աղբիւրները։

Իբրեւ հետեւանք ընդհանուր պատերազմին, արեւմտեան ազգերու մէջ տիրող տնտեսական տագնապը, Յունաստանի մէջ, մէկ քանի տարի առաջ միայն սկսաւ։ Գաղթականներու զետեղման համար մեծ աշխատանք թափուած եւ մեծ ալ փոխառութիւններ կատարուած են։ Հիմա որ զետեղման յանձնախումբը իր աշխատութեան մեծ մասը լրացուցած է, այսինքն այդ անունով դուրսէն այլեւս մեծ գումարներ չեն գար, ինչպէս եւ գաղթականներու իրենց Թուրքիա ձգած ինչքերուն համար բաժնուած առաջին մասնավճարը շատոնց հալած է, մեծ մասը տունի եւ կարասիի, մնացեալն ալ գործի պզտիկ դրամագլուխներու, տնտեսական տագնապն ալ հետզհետէ սուր հանգամանք առած է։

Յունաստան աղքատ է մշակելի հողի կողմէ։ Կառավարութիւնը գերմարդկային ճիգեր կ'ընէ ճահիճներ եւ լիճեր չորցնելու եւ գետերու ընթացքը փոխելու, որպէսզի աւելի շատ հող կարենայ մշակել։ Նոյնպէս մեծ աշխատանք կը թափուի երկրագործութիւնը գիտական լաւագոյն մեթոտներով կատարելու։ Յոյս կայ որ այս ձեռնարկներուն շնորհիւ, քանի մը տարիէն ընդհանուր բերքը հարիւրին երեսուն համեմատութեամբ աւելնայ։ Ճարտարարուեստի ալ հոգ կը տարուի։

Առանց աւելի մանրամասնութեան մէջ մտնելու, կարելի է իրազեկ շրջանակներու հետ կրկնել, թէ ներկայ տնտեսական տագնապը 1—2 տարիէ աւելի չպիտի տեւէ։ Ամէն պարագայի մէջ, Յունահայը ներկան աչքի առաջ ունենալով, իրեն համար այս երկրին մէջ քաջալերիչ բան մը չի տեսներ։ Նախ հողագործութիւն կարելի չէ։ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ որոշ քանակութեամբ ծխախոտի մշակներ կային եւ դեռ կան։ Անոնք հողատէր ըլլալու մասին չեն կրնար մտածել։ Գիւղացին իր ձեռքը գտնուած եւ արդէն անբաւական հողն ալ չի ծախեր։ Հին Յունաստան այգի շատ ունի։ Յոյն գաղթականներու ժամանումէն առաջ ալ, այդ այգիներուն համար բաւարար մշակ ունէր եւ մարդկային աւելորդ արտադրութիւնը Եգիպտոս եւ մանաւանդ Ամերիկա կ'արտածէր։

Ուրեմն բառին բուն առումով, Հայերը հոս հողին կապել կարելի չէ։ Մեծ քաղաքներու մէջ, գաղթականներու համար նախապէս շատ մը շէնքեր կը շինուէին։ Այդ գործն ալ դադրած է հիմա։ Ի հարկէ արեւմտեան երկիրներու չափ բարգաւաճ ճարտարարուեստ չկայ հոս, հետեւաբար գործարաններու կեանքն ալ չափազանց սահմանափակ է։ Լաւագոյն պարագային հպատակութեան հարց կը ծագի։ Որովհետեւ Յունաստան ալ մեծ պետութիւններու օրինակին հետեւելով, կ'աշխատի իր երկրին գործը իր հպատակներուն վերապահել։ Վերջերս կայսերտի քանի մը օտար ընկերութիւններ փակուեցան, որովհետեւ գործը Թուրքիայէն մեզր գլուխ եօթը չիլին աւելի ապրանք ըլլալ սկսած է հոս։ Առաջին առթիւ հոն աշխատող Մշեցի եւ այլ գործաւորները, որ տարիներէ ի վեր կանոնաւոր գործ գտած էին այս ասպարէզին մէջ, բաց մնացած են։ Եւ չգտնելով եւ յոյս ալ չունենալով այդ կարգի գործի մը, Հարաւ. Ամերիկայի ճամբան բռնեցին։ Յոյն գաղթականներուն մէջ ալ պզտիկ դրամագլուխով մանր առեւտրական ա՛յնչափ շատ կայ, որ կառավարութեան հոգ կը պատճառէ քաղաքներու վրայ աւելորդ բեռ դարձած եւ ապրուստի սղութեան պատճառներէն մէկը հանդիսացող այս տարրը։ Անոնց մէջ եւ անոնց հետ մրցելու կոչուած Հայերուն կեանքը, կարելի է երեւակայել, թէ որչա՛փ կը դժուարանայ։ Ոչ թէ անտանելի այլ անկարելի կը դառնայ։

Այս բոլոր նիւթական պատճառներէն զատ, կայ նաեւ հոգեկան-բարոյական մասը։

Հայաստան փոխադրուելու փափաքով առժամապէս տեղէն չշարժող մասը, կորսնցուցած է որոշ չափով հաւատքը հայրենիք երթալու, կամ քաղաքական մօտալուտ փոփոխութիւններու շնորհիւ ընտանեկան օջախ վերադառնալու։ Հետեւաբար, չեմ կարծեր, որ, — խօսքը մասնաւորելով Յունաստանի համար ուր հողին կապուած հայութիւն եւ անոր կողքին ապրող արհեստաւոր եւ մանր առեւտրական չկայ— մեր խօսքերն ու ճառերը մեծ օգուտ ունենան։ Գիտակից մտաւորականը կրնայ որոշ չափով չափով, կէս կուշտ կէս անօթի մնալ եւ ստիպել իր ընտանեկան պարագաներն ալ որ զրկանքը քիչ մըն ալ յոյսով ոսկեզօծեն այն տեղերու մէջ, ուր եթէ ապրուստը նուազ ապահով է, սակայն հոն իր գոյութիւնը քաղաքական խէժլնեբուն կը մտեցնէ զինք ա՛յնչափ, որչափ այդ երկիրները իր հայրենիքին մօտ են։ Իսկ ժողովուրդին ստուար մասը, որքան ալ խօսինք եւ գրենք, իր բախտակիցներուն լսածէն եւ պատմածէն տարբեր բան հազիւ թէ ընէ։

Առտուան ժամը իննին մօտ, ճամբու վրայ շատ անգամ կը պատահիմ երեքով, չորսով մարդկային խումբերու։ Հայեր են, որոնք բահը ուսերնուն, առանց գործ գտնելու կը վերադառնան տուն այն հրապարակէն, ուր գացած էին աշխատանք գտնելու։ Տխուր է իրենց խօսակցութիւնը։ Կը դառնանան սեւ բախտին դէմ։ Իրենց բահը տունը ձգելէ վերջ կը համախմբուին մօտակայ սրճարանը։ Շատ անգամ նարտը կամ թղթախաղն ալ մէկ կողմ կը ձգեն, եւ կը սկսի գաղափարներու փոխանակութիւնը։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, կ'ըսեն։

Իրենց մէջ բանդէտներ կան, որ կը ճառեն հեռու երկիրներէ առնուած տեղեկութիւններէ։ Հեռուի սուրբը միշտ զօրաւոր կ'ըլլայ. առոր հակազդող տանելի ներկայ մը երբ չկայ, երբ տունը հազար պէտքեր կան, երախաները անօթի են եւ ինքը ուժեղ բազուկներ ունի բայց ոչ զանոնք օգտագործելիք վըայուլմ, գաղթականը կը տարուի հաճութեամբ ականջ տալ, ինչ որ կը պատմեն Ամերիկայի համար։ Եւ կը սկսի միայն տոլարներու ձայնը եւ յաջողածներու պատմութիւնը լսել։ Մտէք անոնց մէջը, խօսեցէք, աշխատեցէք համոզել թէ հո՛ն ալ անգործ օրեր պիտի ունենայ եւ այնտեղի անգործութիւնը ա՛լ աւելի գէշ հետեւանքներ, ականջ չի կախեր։ Ներկան միայն աչքի առջեւ կ'ունենայ, սարսռազդեցիկ իրականութիւնը, երբ գործ չունի, դրամ չունի եւ տունը անօթի են։ Ես կը կարծեմ թէ պէտք չէ անպայման այպանել զանոնք, եթէ հրամայական պահանջէ մը դրդուելով, — դուցէ քիչ մըն ալ առհաւական գաղթասիրութենէ — կ'ուզեն իրենց վիճակը բարելաւել, աշխատանք գտնել։ Համոզե՛նք զիրենք իրենց գտնուած վայրին առաւելութիւնները թուելով, բայց աշխատի՛նք նաեւ որ, եթէ անպայման որոշած են, գաղթը կատարուի այնպիսի պայմաններու մէջ, որ գացած տեղերնին աւելի գէշ չըլլան։ Լրագրական թղթակցութիւններով տրուած հատուկոտոր տեղեկութիւնները չեն չեզոքացներ մասնաւոր նամակներէ քաղուած ծանօթութիւնները, որոնց միայն վարդագոյն մասը գաղթականին սրտին մօտ կուգայ, իր ականջը կը մտնէ։ Հոն ուր ներկայ խմբաւորումները կը գոյանան, աւելի կանոնաւոր աշխատանք պէտք է տանիլ։ Անհրաժեշտ է տեղեկատու եւ աշխատանք ճարող գրասենեակներ ունենալ։ Գրասենեակներ, որ ամէն պարագային ոչնչացնեն, չէզոքացնեն սրմսարներու միակողմանի եւ շահախնդիր աշխատանքը։ Այս ուղղութեամբ ըլլալիք շատ գործեր կան դեռ, որոնց ամէնուն նպատակը պէտք է ըլլայ համբանքը պահել, կարելի չափով լրիւ եւ մաքուր։ Ծրագիրները անօգուտ կ'ըլլան, եթէ զանոնք կենդանի աշխատանքի վերածող ջանքը եւ կամքը պակսին։ Եւ խնդիրը այնչափ կենսական է որ կ'արժէ լրջօրէն ուսումնասիրել, եւ գործի լծուիլ։ Տնտեսական գետնի վրայ տարուած աշխատանքն ալ գերազանցօրէն ազգային գործ է և կ'իյնայ մեր ծրագրի սահմաններուն մէջ։

Մ. Լ.

ՆՈՐ ՓՈՐՁՆ ԱԼ ՁԱԽՈՂԱԾ

"ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԸՆԴՈՒՆԱԾԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՄԵՐԺԱԾԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆՔ,,

ԹԱՒՐԻԶ, 27 դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Վերջերս արտասահմանի հայ մամուլը նորէն կը գրաղի Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդութեան հարցով։

Ինչպէս յայտնի է, խորհրդային Հայաստանի վարիչները ամբողջ ութ տարի է (1921—1929), անդադար ու կանոնաւոր աշխատանք, մութ դաւեր ու խաղեր, ամէն տեսակ յայտնի եւ գաղտնի միջոցներ գործադրեցին Ատրպատականի Հայոց առաջնորդ Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանը պաշտօնանկ ընելու, հեռացնելու եւ անոր տեղ իրենց ուզած մարդը նշանակել տալու համար։ «Բանուոր. գիւղացիական» բռնապետութեան հայ վարիչները կուրցան ու մոռցան, որ Ատրպատականի հայութիւնը միայն եւ միայն ինքն է լիազօր ընտրելու եւ հրաժարելու իր առաջնորդը, համաձայն թեմական կանոնադրութեան։

Ի՞նչ խօսք որ հայ բոլշեւիկներու եւ չեկիստներու 7—8 տարիներու աշխատանքը ապարդիւն անցաւ։ Զարմանալի է, որ կրօնն ու եկեղեցին հալածող բոլշեւիկները իրենց քիթը կը խոթեն նաեւ էջմիածնական եւ առաջնորդական գործերու մէջ, յանուն «ժողովրդավար գաղափարներու» պաշտպանութեան, որուն միշտ «կողմնակից» կանգնած են նաեւ ռամկավարները՝ բոլշեւիկներու հացին իւղ քսելու եւ արքի ծառայութիւն մատուցանելու համար։

Դեռ վերջերս էր, որ փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը ցնծութեամբ կ'աւետէր թէ Արսէն եպիսկոպոս Ղլըճեանը Ատրպատական պիտի երթայ իբր Առաջնորդ եւ համերաշխութիւն պիտի գոյացնէ ազգային մարմիններու մէջ։ Ու կ'աւելցնէր թէ, Ներսէս արք.ն ալ պաշտօնէ քաշուած է այժմ եւ մեկուսացած կ'ապրի Եւայլն։

Արդ, կը փութամ յայտնելու թէ, Արսէն եպիսկը թէեւ թէհրան եկած եւ փորձած է անցնիլ Թաւրիզ, բայց պարսից կառավարութիւնն ու Ատրպատականի հայութիւնը բացարձակապէս մերժած են ճանչնալ զինքը։ Նորապսակ եկեղեցականը ճարահատ յայտարարեր է թէ ինքը արտասահմանի անցագիր ունի եւ պիտի երթայ արտասահման, աւելցնելով թէ Թաւրիզ պիտի երթար, ո՛չ թէ իբր առաջնորդ, այլ ազգային մարմիններու միջեւ համերաշխութիւն գոյացնելու։ Այս ալ ձախաւեր գիւտ մըն է, որովհետեւ Ատրպատականի ազգային, կրթական եւ մշակութային ու բարեգործական հիմնարկութեանց մէջ ո՛րեւէ տարակարծութիւն եւ անհամերաշխութիւն կամ խզում չէ եղած եւ չկայ։ Գոյութիւն ունեցող բոլոր մարմիններն ու հիմնարկութիւնները ծիշտ ու ծամեբաշխ կը գործեն տարիներէ ի վեր։

Գալով այն ստայօդ լուրին թէ մեր առաջնորդը մեկուսացած է եւ անպաշտօն, կը յայտնեմ, որ Ներսէս արքեպ.ը միշտ ալ իր պաշտօնին վրայ է եւ կը վարէ այս թեմին գործերը եւ կ'ապրի Առաջնորդարանին մէջ։

Երբ Ատրպատականի թեմ. պատգ. ժողովը լսեց, որ Արսէն եպիսկ. Էջմիածնի կողմէ եւ կաթողիկոսական կոնդակով նշանակուած է Ատրպատականի առաջնորդ եւ բոլշեւիկներու օգնութեամբ պիտի խնդրէ նաեւ պարսից կառավարութեան միջնորդութիւնը՝ իր դիւանի միջոցով, պաշտօնապէս դիմում ըրաւ պարսից կառավարութեան, յայտնելով, որ Ատրպատականի հայութիւնը, իր ներքին կանոնագրութեամբ, միակ տէրն ու տնօրէնն է ընտրելու եւ հրաժարեցնելու իր առաջնորդները։ Այս իսկ պատճառով, Պատ. ժողովը, յանուն Ատրպատականի հայութեան կը յայտնէր թէ վճռապէս կը մերժէ Արսէն եպիս.ի նշանակումը եւ չպիտի թոյլ տայ, որ ան իբր առաջնորդ Թաւրիզ գայ եւ անախորժութեանց տեղի տայ։

Ատրպատականի նահանգապետութիւնը Պատգ. ժողովի այս ցանկութիւնը հեռագրով կը յայտնէ Թէհրան, կեդրոնական կառավարութեան, որ իր կարգին կը դիմէ նաեւ Շահնշահ փէհլէվիին։ Կառավարութիւնը կը նկատէ, որ ժողովուրդի պահանջը բոլորովին արդարացի է, ուստի եւ ընդառաջ կ'երթայ։

Դեկտ. 25ին Ատրպատականի նահանգապետը՝ Թէհրանէն, կեդրոնի կառավարութենէն կը ստանայ հետեւեալ պաշտօնական հեռագիրը.

— «Հայերի հոգեւոր գործերին չենք խառնւում. Նրանք ազատ են իրենց հոգեւոր գործերը տնօրինելու իրանց ցանկութեամբ: Նրանց ընդունած Ներսէս խալիֆան (առաջնորդը) մեր կողմից էլ ընդունելի է, նրանց չընդունած Արսէն խալիֆան մեր կողմից էլ անընդունելի է»:

Նահանգապետը, այս հեռագիրը, ոստիկանական բարձր պաշտօնեայի մը միջոցով ղրկած էր Հայոց առաջնորդին իգտութիւն, իսկ Պատգ. ժողովի ատենապետ Պ. Մ. Շաթիրեանը նոյն հեռագիրը քաշեց Թէհրան պատգամաւոր Զօրա խան Սագինեանին, որ Արսէն եպս.ի հետ խօսի այս հարցերու մասին։ Անշուշտ Արսէն եպիս.ը այնքան թեթեւամիտ չպիտի ըլլայ, որ վերոյիշեալ հեռագրի բովանդակութիւնը լսելէ յետոյ, փորձէ Ատրպատականի առաջնորդական աթոռը բարձրանալ։

Թէեւ ձեռքն ունի կաթողիկոսական կոնդակ եւ պաշտօնական հրահանգներ, որպէսզի պարսից կառավարութիւնը միջամտէ եւ Ներսէս արքեպս.ը հեռացնէ, բայց կառավարութեան դիրքն ու որոշումն արդէն պարզ զէն եւ մինչեւ հեռագիրն ալ կը հաստատէ ամէն ինչ։

Եթէ Արսէն եպիս.ը կ'ուզէ այս անել եւ անյարմար վիճակէն պատուով դուրս ելլել, թող վերադառնայ Էջմիածին եւ հոն երազէ նոր փառքերու վրայ, եւ կամ արտասահման անցնելով, որեւէ ձեւով հովուական պաշտօն փնտռէ (եթէ միայն տան)։ Իսկ եթէ համոզուած է, որ Չեկայի եւ կամ բոլշեւիկներու օգնութիւնն ու միջամտութիւնը կըրնան զինքը տեղաւորել Թաւրիզ իբր առաջնորդ, չարաչար կը սխալի։ Թող յիշէ Նոր Ջուղայի դէպքը (1922), երբ ծեծուեցաւ եւ արտաքսուեցաւ ժողովուրդին կողմէ՝ իբր խռովարար, եւ հակաժողովրդական մարդ։

ԿՈՐԻՒՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐԸ

Պէրլինէր Թակէպլաթի Թըղթակիցը փօլ շէֆէր, որ վերջերս վտարուեցաւ Մոսկուայէն, շարունակելով իր մերկացումները խորհրդային Ռուսիոյ ներքին տագնապներուն մասին, կը գրէ.

Ներկայիս Կրեմլինի կողմէ գործադրուած մեթոտները աչքառելի հետեւանքներ կ'ունենան։ Տնտեսական յեղափոխութիւն մը անպայման տագնապ առաջ կը բերէ իրեն հետ։ Սակայն եթէ ռուսական երկրագործութիւնը զօրացնելու համար, անհրաժեշտ էր իրօք միացնել գիւղացիական հողերը, մեծ ուշադրութիւն պէտք է դարձուէր պահելու համար այս փոխանցումին չնթմար. կուած ագարակներու արտադրելու կարողութիւնը։ Այսօր փոխարէն ի՞նչ կը գտնենք սակայն։ Գիւղացիները հաւաքական հողագործութեան «պատրաստելու» համար գործածուած բռնութիւնը խիստ լուրջ հետեւանքներ ունեցաւ երկու կենսական կէտերու մէջ։

Նախ՝ 25,000,000 սեփականատէր գիւղացիներ չպիտի կրնան պէտք եղածին պէս մշակել իրենց հողը։ Եթէ մշակեն կառավարութիւնը պիտի սեփականագրկէ զանոնք։ Իսկ երբ հաւաքականին մէջ մտնեն, կասկածի պիտի ենթարկուին իբրեւ «միջակ գիւղացի» կամ թերեւս «կուլակ»։ Բնական է ուրեմն որ արտադրութիւնը պիտի պակսի շատ աւելի լայն չափերով քան 1928ին, երբ գործադրութեան դրուեցաւ ազգայնացման քաղաքականութիւնը։ Այս նուազումը համեմատական է վարչական ձնշումի ուժգնութեան հետ։

Այսօր լաւագոյն, թէեւ դառն, ապացոյցն այն է որ Ռուսիոյ մէջ այս տարի ուտեստեղէնի պակասը անբաղդատելիօրէն աւելի զգալի է քան անցած տարի։

Երկրորդ՝ կառավարութիւնը չի կրնար կարելի եղածին չափ արագ կերպով կազմակերպել հաւաքական ագարակները։ Թէեւ լաւ օժտուած եւ ղեկավարուած ագարակներ կան, սակայն շատ տեղեր կը պակսին տրակտորներ եւ այլ գործիքներ։ Մոսկուայի մէջ մէկը միամտօրէն ըսաւ ինծի թէ՝ հաւաքականները միջին հաշուով երեքէն պակաս ձի ունին 100 արտավարի համար։ Ցետոյ, պէտք կայ 25000 ձեռնհաս վարիչներու։ Մինչդեռ ո՛չ մէկ ձեռնհաս մասնագէտ կայ։ Զարմանալի չէ որ հողագործութեան մէջ Մարքսի իտէալը չէ իրականացած։

Այսպէս՝ ուրեմն խորհրդային վարչաձեւի տագնապին արմատը կը գտնուի հողային տագնապը։ Սնիկա այնքան ծանր է, որ կը սպառնայ բուն իսկ վարչաձեւի գոյութեան։ Անհաշուելի ժ[...] նակ պիտի անցնի՛ մինչեւ [...] ւաքական դրութիւնը ամ[...] պով հաստատուի։ Մինչ այ[...] տադրութիւնը կը պակսի եւ [...] ղաքներու կիները շատ լա[...] ասիկա, երբ խանութներու[...] ջեւ «պոչ» կը բռնեն։ Ռուս[...] հաւատալիօրէն կը դիմանա[...] ռապանքի եւ անսահման [...] բերութիւն ունի։ Սակայն [...] է ըսել թէ Ռուսիոյ ներկա[...] նապը սարսափելի է եւ ն[...] ապահովիչ չեն։ Հաւաքական [...] րակներու զարգացումը [...] մեծ չէ՝ որ կարենայ դա[...] մասնաւոր ագարակներու [...] մին հետեւանքները։ Խորհ[...] տնտեսական կարգերուն մ[...] ղագործական արտադրու[...] քայքայուելու ճամբուն [...]

* * *

Հո՛ս է խնդրին ամբող[...] մատը։ Կրեմլինի մարդիկը ու կը կրկնեն. «Զօրաւոր ունինք մ'ենք»։ Կը յուսա[...] անարգել յառաջ տանելով վարագման իրենց քաղա[...] նութիւնը։ Սակայն անշուշ[...] դատած են ռուս գիւղացին[...] թիւնը։ Չեն նախատեսած [...] ընկերվարական քաղաքա[...] թիւնը այնքան աղիտալի [...] գեցութիւն պիտի ունենար հատական գիւղատնտես[...] վրայ։ Անոնք երբեք չէին [...] կայեր թէ՝ իրենց ձեռ[...] գործը իրենց գլուխէն անց[...] գլէր անցնէր։

Այսպիսի հիմնական [...] կութիւն ունեցող տագն[...] ականերեւ կերպով կ'ազդէ [...] գային տնտեսութեան վրա[...] սկզբնական պատճառը սեփականատիրութեան [...] չէ։ Էական պատճառներէն ալ հողի արտադրութեանց վճարուած գիներն են։

Անոնք պահուած են մակարդակին վրայ, օտա[...] կախ խորհրդային ճար[...] ուեստ մը կառուցանելու [...] Այս քաղաքականութիւնը ծած է կարգ մը ճարտար[...] տական կեդրոններ, զորս [...] լու եւ անոնց վրայ հիմն[...] հրաւիրեն օտարականներ[...] պէտք չէ մոռնալ հաշիւն[...] քի կողմը։ Բոլշեւիկներու [...] քաղաքականութիւնը որ [...] է այս արդիական ճարտար[...] տական կեդրոնները՝ [...] հողագործութիւնը խրած [...] կումի մէջ, եւ ստիպած [...] բուռն մեթոտներու դիմ[...] տեւանքն եղած է այս յաջորդ վիճակը։

* * *

Ցանկանշանական օր[...] աւելի պիտի լուսաբանէ [...] Ցորենի արտածումի ա[...] հետեւանքով, խորհրդայ[...] ռավարութիւնը ստիպ[...] կարգ մը կենսական ներ[...] րու արժէքը փոխվճարելու [...] արտածել հիւսուածեղէն[...] ստիպողական պէտք ունէր [...] շուկային մէջ։ Եւ որ[...] խորհրդային արտադրութ[...] սուղ է, արտածուած ապր[...] րը պէտք է ծախուէին իրե[...] ժած գինէն պակաս։ Այ[...] արտածումը կը հռչակուի յաջողութեան նշան մը...

Կրեմլինի զօրաւոր ջիղ[...] ցող մարդիկը կը պնդեն [...] ռաջիկայ չորս տարիներու[...] քին իրենց ճարտարարուե[...] հիմնարկութիւնները ան[...] պիտի ընդարձակուին։ Մ[...] ծրագիրներ կը պարզեն։ կայն իրապէս կ'ենթադր[...] նոյնիսկ եթէ բախտը ժպ[...] պիտի կրնան լցնել հող[...]

թեան պակասը եւ թէ չորս տարուան մէջ հաւաքական ագարակները պիտի կրնան բաւարարել երկրին շուկային պէտքերը:

Վերջերս գրուեցաւ թէ Րիկով, Բուխարին եւ Տոմսկի զղջացած են: Ի՞նչ բան է որ կ'այրեն հիմա, զոր կը պաշտէին առաջ: Տասնըվեց ամիս առաջ անոնք միացած կը զգուշացնէին Ռուսիան հողի խելայեղ ազգայնացման եւ խելայեղ ճարտարարուեստացման դէմ, որ անոր հետ կուգընթաց կ'երթայ: 1928ի օգոստոսին Բուխարին «Իզվէստիա»յի մէջ կը յայտարարէր թէ ճարտարարուեստացման արագ հաստատումը անկարելի է երկրի մը մէջ, որ չունի պահեստի դրամագլուխ, երկրագործական բաւարար արտադրութիւն եւ տնտեսական շատ սահմանափակ միջոցներ՝ բաղդատմամբ օտար երկիրներու:

Այդ ժամանակ համաձայն չէր Րիկովի հետ, որ կը գտնէր թէ չարիքին արմատը կը գտնուի Ստալինի հողային քաղաքականութեան մէջ: Սակայն հոկտեմբերին Րիկովի տեսակէտին համաձայն գտնուեցաւ: Յաջորդ գարնան, երբ կուսակցութիւնը դատի ենթարկեց ընդդիմադիրներու աջ-թեւը, Բուխարին ամբողջ հինգ ժամ խօսեցաւ հողագործական հարցերու մասին: Այս մասին բառ չխօսուեցաւ դուրսը:

ՓՈԼ ՇԷՖԷՐ

ԱՆՁՈՒՇՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ընկեր Օննիկ Ճըգնաւորեանի երկու տարեկան աղջիկը, Աստղիկ, 15 օր չարաչար տանջուելէ յետոյ մեռաւ արկածի մը հետեւանքով: Տունին մէջ եռացած ջուր թափուած էր խեղճ փոքրիկին վրայ, եւ բոլոր դարմանները անօգուտ անցան:

Հա՞րկ է յիշեցնել թէ՝ եւրոպական քաղաքներու մէջ մայրերը տասն անգամ աւելի զգոյշ պէտք է ըլլան, որովհետեւ աւելի շատ են արկածի հաւանականութիւնները:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ

Պոլսոյ բանտերուն մէջ կան 500 հոգի, որոնց 30ը միայն Հայ: Այս վերջիններուն նախաձեռնութեամբ բանտին մէջ հաստատուած է փոքր տպարան մը, ուր կը տպուին ծանուցումներ, գրքոյկներ եւայլն: Գրաշարները Հայեր են:

Հայ ատաղձագործ մը, որ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, շատ տոկուն եւ սիրուն աթոռներ ու զանազան կարասիներ կը պատրաստէ, որոնք կը ծախուին:

ԾԱՌԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՍԹԼԻ ՄԷՋ

Պրիսթլ, 6 յունուար.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Պրիսթլի Հայ Տիկնանց Միութիւնը գովելի գաղափարը ունեցաւ Ծնունդի առթիւ կազմակերպելու մանուկներու ծառահանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ երէկ, կիրակի, հայ ակումբին մէջ:

Բաւական թուով ծնողքներ իրենց փոքրիկներով փութացած էին ներկայ ըլլալ հանդէսին, որուն նպատակն է տարուան մէջ գէթ օր մը, քով քովի բերել մեր երկսեռ մանուկները, զանոնք հաւաքաբար ուրախացնել եւ անոնց ներշնչել ազգային ոգին:

Եղան զուարթ արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւայլն, իսկ հանդէսէն վերջ փոքրիկներուն տրուեցան սիրուն նուէրներ:

Այս առթիւ մասնաւոր գնահատութեան արժանի են ջանքերը Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն, որոնք առիթը չեն փախցներ որեւէ կերպով օգտակար ըլլալ մեր հայրենակիցներուն եւ շարժում ստեղծել գաղութիս մէջ, որ ատենէ մը ի վեր բոլորովին կազմալուծուած վիճակ մը կը ներկայացնէ:

Տարեգլխու առթիւ յիշեալ Միութիւնը գաղթական տղոց հայթայթած է հագուստ ու կօշիկ, եւ իր սնտուկէն որոշ գումար մըն ալ տրամադրած գաղթական կարօտ ընտանիքներու:

Հ. Տէրոսկի

ԱՐԳԵԼՔԷՆ ԴԷՊԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Երէկ գրեցինք թէ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը պատրաստած է նոր ծրագիր մը, խստացնելու համար ոգելից ըմպելիի դէմ արգելքները եւ Գանատայի կառավարութեան առաջարկած է 10,000 զինեալ մարդեր եւ 1000 գնդացիրներ տեղաւորել երկու երկիրներու սահմանագլուխներուն վրայ, մինչ միւս կողմէ 39 արգելիչ ոստիկաններու շուրջ ստեղծուած գայթակղութիւնը ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերած է ժողովուրդին մէջ:

Անցեալները ոգելից ըմպելիներ փախցնող նաւ մը ընկղմած էր, զայն հետապնդող ոստիկանական նաւու մը կողմէ: Նաւաստիներէն ազատած էր միայն մէկ հոգի, որ կը պատմէ թէ ոստիկանական նաւը առանց որեւէ ազդարարութեան կրակ բացած եւ ընկղմած է ծովահէնները:

Այս առթիւ ամերիկեան պաշտօնական շրջանակները կը պատասխանեն թէ, որեւէ օրէնք չի պարտադրեր որ ծովային ոստիկանները որեւէ ազդարարութիւն ընեն ծովահէններուն, անոնց վրայ կրակ բանալէ առաջ: Բայց ժողովրդային ողջմտութիւնը կը պատասխանէ թէ այդ ըմբռնումով՝ ծովային ոստիկանները կատարեալ աղէտ մը կրնան դառնալ առեւտրական նաւերուն համար, ինչպէս ցոյց կուտայ ընկղմած ծովահէն նաւը: Այդ նաւը կրնար ոգելից ըմպելիէն զատ, ուրիշ ապրանք պարունակել. իսկ ոստիկանները, չէին կրնար այդ ստուգել, առանց նաւուն վրայ ելլելու:

Երկրորդ գայթակղութիւն մը եւս պատահած է Փրովիտէնսի մէջ: Ծովային ոստիկանութիւնը գրաւած էր ոգելից ըմպելի փոխադրող նաւ մը եւ զայն կողոպտած, այսինքն՝ շիշերը պարպած, ծայր աստիճան գինովնալու չափ: Իսկ ոստիկաններէն մէկը, զէն ի ձեռին, փողոցէ փողոց պտտած եւ հրաւիրած էր բնակչութիւնը որ գայ եւ մասնակցի խրախճանքին: Բայց, երբ տեսաւ հաւաքուած բազմութիւնը, յանկարծ միտքը փոխեց եւ զէնքը դարձնելով ներկաներուն վրայ ուզեց կրակել: Բարեբախտաբար ճիշդ այդ միջոցին, նուաղում մը ունեցաւ եւ մարած գետին ինկաւ: Իսկ իր ընկերները որ գինով էին, անցուդարձը չէին նշմարած:

Այս բոլոր ոստիկանները յանձնուած են պատերազմական ատեան, ինչպէս նաեւ ուրիշներ, որոնք ծովահէններուն մեղսակից էին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(քաղուած Թուրք թերթերէն)

ՅՈՅՆԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ

«Վագըթ» կը գրէ.—

Պալքանեան դժբախտ պատերազմէն յետոյ իսկ, Թրքական ծխախոտը կրցաւ իր առաջնակարգ դիրքը գրաւել շուկային վրայ: Բայց այն օրէն ի վեր Յոյները երբ վտարուեցան Անատոլուէն, հելլենական անիծեալ քարոզութիւնը սկսաւ գործել, եւ այսօր մեր առջեւ գոցուած են գերմանական եւ ամերիկեան շուկաները:

Հելլէնները սկսան պոռալ թէ «Յոյներն էին որ Անատոլուի եւ Րումելիի մէջ Թրքական ընտիր ծխախոտ կը մշակէին: Արդ, այդ անձերը այսօր Յունաստան կը գտնուին եւ մեր ծխախոտները կը մշակեն...: Այսպէս քարոզեցին ամէն կողմ եւ «Թրքական ծխախոտներ» վաճառանիշը փոխեցին «արեւելեան ծխախոտներ»ու:

Թէեւ ճշմարտութեան բոլորովին հակառակն է, բայց մենք կը մնանք գոց բերան եւ ուժէ կ'իյնանք, քանի շուկաները կը գոցուին մեր ապրանքներուն առջեւ: Կ'իմանամ թէ հելլէն արտաքին նախարարութեան մէջ մեծ ու բազմածախս դիւան մը կայ, ծխախոտի քարոզութեան համար:

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ

«Միլլիյէթ» կը գրէ — Պոլսոյ ծովային առեւտուրի տնօրէնութիւնը տեղեկագիր մը պատրաստած է Պոլսոյ նաւահանգստի անցեալ տարուան գործունէութեան մասին եւ տնտեսական գործավարութեան ղրկած:

Հազիւ եղած է որ 1929ի վիճակը աւելի գէշ է, 1928 տարուան հետ բաղդատելով: Այսպէս, 1929ին հարիւրին 9 համեմատութեամբ աւելի շոգենաւ անցած է Նեղուցներէն, քան 1928ին: Բայց այս առաւելութիւնը շատ չէ, որովհետեւ շատ աւելցած է թիւը նաւերուն, որոնք կ'անցնին Պոլսէն, առանց կանգ առնելու, այսինքն առանց շահ ապահովելու: 1928ին, առանց կանգ առնելու անցնող շոգենաւերուն համեմատութիւնը՝ ընդհանուր թիւին հարիւրին 25ն էր: Մինչդեռ 1929ի համեմատութիւնը հարիւրին 37 եղած է:

Միայն այս թուանշանները ցոյց կուտան թէ Պոլսոյ նաւահանգիստը աւելի խրած է իր մատնուած տագնապին մէջ:

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑԸ

Լէպլէպիճիները կուսակալութեան դիմելով արտօնութիւն խնդրած են միութիւն կազմելու եւ դպրոց մը բանալու: Այս դպրոցին մէջ պիտի աշակերտին ապագայ լէպլէպիճիները: Լէպլէպիի խորովման արհեստը պիտի կատարելագործուի արդիական լէպլէպիճիներու ջանքերով, որպէս զի կարելի ըլլայ արտածում ապահովել:

ԾԽԱԽՈՏԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

Օտար ծխախոտներու Թուրքիա ներածման մասին կատարուած վիճակագրութենէ մը յայտնի եղած է որ 1928ին 334,535 ոսկիի սիկար եւ զանազան տեսակ օտար ծխախոտ բերուած է Պոլիս: Այս առթիւ զարմանք կը յայտնուի որ իր ծխախոտներով համբաւ հանած երկիր մը, ինչպէս Թուրքիան, այդքան մեծ գումար մը կը ծախսէ օտար ծխախոտի համար:

ԹՈՒՐՔ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Թրքական շոգենաւներուն արտասահմանի նաւահանգիստները կատարած փոխադրութիւնները տարուէ տարի աւելցած են: Այսպէս, 1922ին, Թրքական շոգենաւերը 1,200,000 ոսկի վարձք առած են արտասահմանի նաւահանգիստները կատարած փոխադրութիւններէն: Այս գումարը տարուէ տարի աւելցած և վերջին տարիներուն հասած է 3 միլիոն ոսկիի: Թրքական շոգենաւերը ամէնէն աւելի փոխադրութիւն կը կատարեն Օտեսայէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՎՐԱՅ

Կեանքը պանդոկներէն ներս.— Անհատական տուներ եւ խանութներ.— Մարզիկներ եւ պարամոլներ.— Թրքախօսութիւնը եւ «Գարակէօզ...»—

ԼԻՈՆ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս ընտանեկան զուարճութիւններով տօնուեցաւ Նոր Տարին: Իւրաքանչիւր ընտանիք համեստ սեղաններով կը պատուէր իր ընտանեկան պարագաները: Մեր հայրենակիցներուն մեծ մասը ամուսնացած եւ ընտանիքի տէր հայրեր ըլլալով, իրենց ամենակարեւոր հոգերէն մէկը բնակարանի հարցն է: Շատեր ստիպուած են 4-5 հոգիով սեղմուիլ նեղ սենեակի մը մէջ: Մեր պատուական մայրերն ու քոյրերը նոյն մէկ սենեակի մէջ կը կատարեն իրենց տնական գործերը (կերակուր եփել, լուացք ընել, եւն.): Ուրիշներ չկարենալով հանդուրժել պանդոկներու կեանքին, մանաւանդ սղութեան, սեփական տուներ շինած են արուարձաններու մէջ եւ աւելի հանգիստ կ'ապրին: Անշուշտ ասոնք քիչ շատ բարեկեցիկներն են: Պոն-Վիլլաժի, Մօնշայի, Էքիւլլիի մէջ կը հանդիպինք տասնեակ մը հայկական տուներու:

Հայկական խանութներու թիւը միշտ աւելնալու վրայ է: Շատ մը երիտասարդներ մեծ զոհողութիւններով արհեստներ կը սորվին: Կան այնպիսիներ ալ, որ ապագայ մը շինելու յոյսով իրենք զիրենք կանոնաւոր սնունդէ կը զրկեն:

«Յառաջ»ի ընթերցողները ծանօթ են Մատուռ-Մանկապարտէզի բացման, զոր կը պարտինք Ազգ. Միութեան եւ Կարմիր Խաչին: Այս կիրակի Կարմիր Խաչը կազմակերպած է հանդէս մը կրթական գործին համար:

Որբերու Միութիւնը ունի մարզական խումբ մը, որ ամէն կիրակի կանոնաւոր մրցումներ կը կատարէ: Պատանիներէ կազմուած խումբ մըն ալ կայ Մօնշայի մէջ: Միւս կողմէ պակաս չեն պարամոլները, որոնք կը պարեն գիշերը մինչեւ 12 կամ աւելի, յաջորդ օրը 5ին գործի երթալու համար:

Բաղդատելով անցեալ տարիներուն հետ, Թրքախօսութիւնը զգալաբար պակսած է: Նոյնիսկ Հայր. Միութիւն մը, որուն անդամներուն մեծ մասը Թրքախօսներ են, որոշած է պայքար մղել Թրքախօսութեան դէմ: Որքան որ կրնան, հայերէն կը խօսին իրարու հետ: Ահա գնահատելի որոշում մը: Թող օրինակ առնեն անոնք որ մաքուր հայերէն գիտնալով հանդերձ, փողոցներու ու սրճարաններու անկիւնները միշտ թուրքերէն կը խօսին: Եթէ ծանօթ չըլլաս, չես կրնար գիտնալ թէ Հա՞յ են թէ թուրք... Պոլսոյ «Գարակէօզ» թերթը բաւական հայ ընթերցողներ ունի Լիոնի մէջ...:

Մ. Տէր Պետրոսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԾՆՈՒՆԴԻ ԾԱՌԸ

ԱՆԿԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկիէնի մասնաճիւղը գեղեցիկ գաղափարն ունեցած էր Ծնունդի ծառ մը սարքել խթման երեկոյին, իր գայլուկ, սկաուտ եւ աղջիկ սկաուտներուն համար, հրաւիրելով այս առթիւ բոլոր դեռ ոչ սկաուտ զաւակներ ունեցող ծնողքները: Ներկայ էին նաեւ շրջանային վարչութենէն անդամներ:

Օրուան բանախօսն էր Պ. Մալումեան որ բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակը եւ հրաւիրեց ծնողքները վստահիլ իրենց մանուկները սոյն Միութեան, եթէ կ'ուզեն զանոնք փրկել պարասրահներու, խաղարաններու կամ ուրիշ խաթարիչ վայրերու մըթնոլորտէն:

Յետոյ մասնաճիւղին գայլուկները (անոնք որ դեռ մէկ երկու շաբաթ առաջ հայերէն դժուար կը խօսէին) իրենց մայրենի լեզուով արտասանութիւններ ըրին, աւելցնելով ազգասէր բայց միջավայրի ազդեցութեան դէմ անզօր ծնողքներու սիրտերը, եւ ուրախութեան արցունքներ խլելով անոնց աչքերէն:

Մասնաճիւղը աւանդական «կաղանդ պապայ»ի միջոցաւ նուէրներ բաշխեց բոլոր ներկայ պզտիկներուն առանց խտրութեան:

Իսկ սկաուտ եւ գայլուկները նուէր մը տուին իրենց խմբապետ Պ. Սերոբեանի որուն անխոնջ ջանքերուն շատ բան կը պարտի մասնաճիւղը:

Ներկաներէն շատեր ինքնաբուխ նուէրներ ըրին եւ 20է աւելի հայրենակիցներ, Միութեան պատւոյ անդամ արձանագրուեցան: Երեկոյթը վերջացաւ պարերով: Ժ.

*** Կիրակի 12 յունուար կէսօրէ առաջ տեղի պիտի ունենայ Ալֆորվիլի նորաշէն մատուռին օծման արարողութիւնը: Այս առթիւ ներկայ պիտի ըլլան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, ինչպէս հայ սկաուտներու ընդհ. պետ Պ. Գրիգոր Յակոբեան:

Արարողութենէն վերջ պիտի կատարուի դասախօսական արշաւ մը Ալֆորվիլի մօտակայ անտառին մէջ:

Վարչութիւն

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ԱՆՑՔԸ

Ժամը տասնևերկուքուկէսին Ռընէ եւ Սէլէստէն գացին մեծ պուլվարին վրայ «Կրան Ժուռնալ» թերթի հոյակապ շէնքը, ուր հացկերոյթ մը սարքուած էր ի պատիւ իրենց: Այնտեղ էին մամուլի եւ քաղաքական ու գիտական աշխարհի բոլոր նշանաւոր դէմքերը որ ամենաջերմ ընդունելութիւնը ըրին երկու յարուցեալներուն:

Կերակուրները պատուական էին եւ գինիները ընտիր, օդեվաճառ մը փափկանկատութեամբ ղրկած էր 1927 թուի քանի մը շիշ քոնեակ, որ անմման էր բնականաբար:

— Երջանիկ թուական մըն էր 1927ը, ըսաւ Grand Journalի տնօրէնը Ռընէին, որ նստած էր իր աջ կողմը. այն ատեն ամէն ինչ բնական էր եւ կեանքն ալ աւելի դիւրին:

— Իմ ժամանակակիցներս այդպէս չէին խորհեր, սակայն, պատասխանեց Ռընէ. ծերերն իրենց երիտասարդութեան տարիները կը գովէին եւ կ'ըսէին ինձ ճիշդ միեւնոյն բաները ինչ որ ըսիք այժմ:

— Պէտք է ընդունիլ, եղբակացուց տնօրէնը, թէ աշխարհը հետզհետէ նուազ բնակելի կը դառնայ:

— Աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսելը թէ, ուղղեց գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահը որ կը հետեւէր խօսակցութեան, մենք տրամադիր ենք միշտ գանգատելու մեր կեանքի պայմաններէն. ամէն դար լաւն ու գէշը ունի. մենք ներկային մէջ միայն գէշը եւ մեր յաջորդներն ալ անցեալին մէջ միայն լաւը կը տեսնեն:

Շատ մը բանախօսութիւններ եղան, բոլորն ալ համաձայնեցան շնորհաւորելու գիտութեան յառաջդիմութիւնները եւ գուշակելու մօտաւոր ապագայի մը մէջ անոր վճռական յաղթանակը եւ մարդկութեան երջանկութիւնը:

— Անհաւասիկ, խորհեցաւ Ռընէ, բնաբան մը եւս, որ պատանեկութեան ժամանակս ի վեր կը լսեմ: Պէտք է ընդունիլ թէ մարդիկ անուղղայ են. միշտ աւելի լաւին հետամուտ... բայց առանց այս յոյսին ալ անշուշտ մարդ ինքզինք աւելի դժբախտ պիտի զգայ. գէշ բան չէ ուրեմն յոյսը, ինչպէս կ'ըսէ Սէլէստէն...:

Պատասխանելով բաժակաճառերուն, ան բնականաբար չհրապարակեց այս խորհրդածութիւնները եւ բաւականացաւ յայտնելու այն բուռն ուրախութիւնը որ կը զգար իր հայրենի երկիրը ողջունելով:

Սեղանէն ելլելու ժամանակ Սէլէստէն ըսաւ Ռընէին.

— Շատ նեղուեցայ հացկերոյթի ժամանակ:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ պիտի նախընտրէի պարոնին ծառայող սեղանապետին տեղն ըլլալ...: Ֆրանսայի մէջ, գոնէ, ստրկութիւնը փոխուած չէ եւ գէշ բան չէ այս. դժբախտութիւնն այն է որ ստամոքսս սկսաւ նորէն քիչ մը ցաւիլ:

— Պէտք պիտի ըլլայ թերեւս դեղահատներու սննդաձեւը ընդունիլ, ըսաւ Ռընէ խնդալով. վերջ ի վերջոյ ան ալ գէշ չէ ...:

Կէսօրէ վերջ քսաներորդ դարու երկու յարուցեալները ներկայացան Հանրապետութեան նախագահին, եւ Փարիզի Քաղաքապետական Խորհուրդին: Իրիկունը ներկայ եղան Ֆրանսայի քիմիական աշխատանոցներու ի նպաստ տրուած պարահանդէսի մը. ինչպէս հարիւր տարի առաջ, այժմ ալ նման հաստատութիւնները ստիպուած էին հանրութեան նիւթական աջակցութեանը դիմել: Իրենց պատճառաւ տոմսերու գիները եռապատկուած էին թէեւ, սակայն սրահը լիքն էր մինչեւ բերանը:

Յաջորդ օրը ներկայ եղան հինգ Ակադեմիաներու հանդիսաւոր մէկ նիստին: Բոլոր սենեակները ցոյց տուին իրենց յարութեան զանազան ձեւերը եւ իրենց պատկերները տպուեցան բոլոր լրագիրներուն մէջ: Ամէն օր թէ ցերեկուան թէ երեկոյեան ճաշերուն համար հրաւէրներ կը ստանային եւ երբ իրիկունը կը վերադառնային պանդոկ, ամէն վայրկեան ստիպուած էին պատասխանելու հեռատեսի կամ հեռախօսի կոչերուն: Անանք զիրենք տեսնել կ'ուզէին, ուրիշներ տեսակցութիւններ կը փափաքէին եւայլն:

— Յոգնեցուցիչ կեանք է այս, կ'ըսէր Սէլէստէն եւ դժուարամարսութիւնս ալ թերեւս քիչ մը այս կեանքին արդիւնքն է...

Բոլոր ճաշկերոյթներուն ալ խեղճ Սէլէստէն սկսած էր, առաջուան նման, միայն խաշած բաներ ուտել եւ պարզ ջուր խմել...

Քանի մը օր յետոյ հանրային հետաքրքրութիւնն սկսաւ պակսիլ եւ երկու բարեկամները գտան իրենց ազատութիւնը: Սէլէստէն օգտուեցաւ այդ պարագայէն, բարեկամութիւն հաստատելու համար պանդոկի պաշտօնէութեան հետ եւ ուսումնասիրելու խոհարարական նոր արուեստը:

Գալով Ռընէին, կ'այցելէր թանգարանները, ուր կը հաստատէր թէ 1927ին սոսկալի տգեղ երեւցած նկարներ և քանդակներ լաւ տեղեր գրաւած են եւ յարգուած ամէնքէն. նուագահանդէս գնաց եւ բան չհասկցաւ քսանըմէկերորդ դարու նուագէն: Թատրոնին մէջ խաղացուած կտորները շատ աւելի վար էին քան իր երիտասարդ ժամանակ խաղացուածները եւ անխոով մնաց այն տեսակ ներկայացումներու ժամանակ երբ հանդիսատես բազմութիւնը կը զբօսնուր վերջին ծայր:

Գալով նիւթական յառաջդիմութեան, արդէն ծանօթ էր անոնց Ամերիկայէն. թեթեւ շարժիչները, ճկունթաց օդային ինքնաշարժերը, ստորերկրեայ փապուղիներն որոնցմէ կ'անցնէին փողոցի մէկ կողմէն միւսը են. անտարբեր կը ձգէին զինքը: Հետզհետէ կը տեսնէր թէ իրաւ որ հարիւր քսանըհինգ տարեկան էր իր ինքնութեան թուղթին մէջ:

Անցեալ շաբաթ ոստիկանութիւնը իմացաւ թէ Փուտտու եղբայրներու բնակարանը կը յաճախէին կասկածելի մարդիկ: Երկուշաբթի կէսօրէն վերջ Նիսի ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնը բազմաթիւ ոստիկաններով պաշարեց Ֆոնթ-Մարիան եւ սկսաւ խուզարկել շէնքը: Հոն էր Անճէլօ Փուտտու, որ ձերբակալուեցաւ առանց դիմադրութեան. երկրորդ մարդ մը յաջողեցաւ փախչիլ: Երկար հետապնդումներէ յետոյ կարելի եղաւ ձերբակալել նաեւ զայն:

Թերթերու համաձայն, այդ տունը իսկական որջ մըն էր գողերու եւ դաւադիրներու: Հոն գտնուեցան 80 զոյգ կօշիկներ՝ կողոպտուած Վալթօրիսի մէկ կօշկավաճառէն, ճերմակեղէն, ձայնագիր եւայլն, բոլորն ալ գողցուած այդ շրջաններէն. հանուեցան նաեւ զէնքեր, հրացաններ, տինամիթ եւ շէտտիթ:

Ոստիկանները մեկնելու պահուն նշմարեցին երրորդ անձ մը, որ զգուշութեամբ կը մօտենար շէնքին: Անմիջապէս պահուըտեցան մացառի մը ետին եւ երբ անծանօթը իրենց մօտեցաւ՝ զօտիով բռնեցին զայն: Մարդը՝ որ ըսաւ թէ կը կոչուի Էրքոլէ Մասթրոտոնաթօ՝ ուզեց տարաձանակ պարպել, կարծելով թէ ֆաշիստներ յարձակած են վրան: Ձերբակալուեցաւ նաեւ Ճուզէփփօ Լուսօ, 27 տարեկան: Չորս ձերբակալուածներն ալ Նիս տարուեցան:

Թիֆլիս—Բագու ճամբնթացին աւկածը

Մոսկուայէն յունուար 8 թուականով կը հեռագրեն թէ Թիֆլիս—Բագու ճեպընթացը գիծէն դուրս ելաւ Բագուի մօտ, փոքր կատարող վայրաշարժի մը հետ ընդհարած ըլլալով: Երկու վայրաշարժներն ու ճամբորդի երկու վակոններ խորտակուեցան: Երկաթուղիի պաշտօնէութենէն քանի մը հոգի զոհ գնաց:

Բագու-Թիֆլիս գիծին վրայ երթեւեկը ընդհատուեցաւ:

Ռուսիայէն հասած գաղթականները

Ռուսիայէն վերջերս Գերմանիա հասած գաղթական գիւղացիները տեղաւորուած են Համմէրշթայնի մէջ: Համաճարակ ծագած է գաղթակայանին մէջ, ուր իրենց ծնողքին հետ կ՚ապրին 10 տարեկանէն վար 1500 մանուկներ. ասոնցմէ 200ը ենթարկուած են կարմրախտի համաճարակին եւ 57 մանուկներ մեռած:

«Էսկար Բինէ» կորսուած կը նկատուի

Ալճերիոյ եզերքին վրայ խրած «Էսկար Բինէ» յածանաւը կարելի չէ եղած ցարդ ազատել, տիրող փոթորիկին պատճառաւ: Ազատարար աշխատանքները ստիպուեցան դադրեցնել 24 ժամ: Հակառակ չորս նաւաձիգներու, որոնք անդադար կ՚աշխատին ջրահան մեքենաներով պարպել ջուրը, նաւուն ետեւի կողմն ալ ողողուած է եւ կը վախցուի որ յածանաւը ժայռին վրայ իյնայ եւ երկուքի բաժնուի:

Ծովակալ Պուի հաղորդեց ծովային Նախարարութեան թէ այլեւս պէտք է հրաժարիլ ազատարար ամէն ձեռնարկէ:

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

կը խօսի՝ Ընկ. Լ. ՁՈՐՄԻՍԵԱՆ

Նուագ, երգ, արտասանութիւն — Մուտք 3 ֆր. ըմպելիով

Շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նօռէն 7.5, 7.30 եւ 8.10

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՆԿՄԱՆ 10ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Մարաշի Հայրենակցական միութեան կողմէ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Սալոն Էսպանեոլի մէջ 46 r. Tapis Vert

կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

կը մասնակցին քաղ. կուսակցութիւնները, Հայր. միութիւնները, Զ. Ե. Ո. Մ. եւն.:

գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

կը խնդրուի ծնողներէն միասին չբերել պզտիկները

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Քղիի Հայր. միութեան կողմէ, այս կիրակի ժամը 3—8

կը խօսի՝ Գ. ԹՈՒՐՔԻԿԵԱՆ

Գեղեցկութեան մրցում՝ 3—9 տարեկան հայ երախաներու

Նուագ, պար, երգ, արտասանութիւն

կը հրաւիրուին Հայերը — Մուտքը ազատ է

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն 11 ընդհ. ժողով

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Երեկոյթը յետաձգուած է

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖԻԼՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Արմէն Ֆիլմ»ի հայկ. այս Ա. արտադրութիւնը Մարսէյլի մէջ բուռն եւ աննախընթաց յաջողութիւն մը գտած ըլլալուն, Էլտորատոյէն վերջ հիմա ալ, քաղաքի կեդրոնի մէկ մեծ սինէման ՄՈՏԷՌՆը (55-57 Rue St. Ferréol, 58 Rue de Rome) կը ներկայացնէ 10 Յունուար Ուրբաթ օրէն սկսած մինչեւ 16 Յունուար Հինգշաբթի իրիկուն:

Ամէն կէսօրէ վերջ երկու ներկայացում ժամը 2.30ին եւ 4.30ին եւ իրիկունները ժամը 9ին:

Սինէման այս հայկական ֆիլմին հետ կը ներկայացնէ նաեւ երկու ընտիր եւ ծանօթ ֆիլմեր, տրամ մը՝ JOUEUSE, avec Priscilla Dean և զաւեշտ մը՝ «PAS ÇA MADAME»:

գ ի ն ե ր ը   ս ո վ ո ր ա կ ա ն

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ա. Ե. Կարմիր Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

ի նպաստ ՆՈՐԱՀԱՍՏԱՏ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Էմիլ Զոլայի սրահը (127 9 rue Boileau)

Կենդանի պատկեր, մանկական պարեր ու խաղեր, երգեր, արտասանութիւններ եւ նուագախումբ:

կը ներկայացուի՝ «ՍԱՐԻՄ ԹԱԳԱՒՈՐ»Ը

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հարկ եղած ուսուցչական կազմով, այսօր, 90 Stanislas Torrents եկեղեցւոյ բակի շէնքին մէջ, վերսկսած է Նախակրթարանի դասաւանդութիւնը: Ֆրանսերէնի համար հրաւիրուած է, երկար տարիներու փորձառութիւն ունեցող, ֆրանսացի ուսուցիչ մը: Դասերը կը սկսին առաւօտեան 8.30ին եւ կը վերջանան կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին: Ազգ. վարժ. տնօրէն

Աբոյեան

Վաճառու փավիյոն

Մեկնումի պատճառաւ վաճառու է Քոլոմպի (Seine) մէջ կահաւորուած երկյարկանի փավիյոն մը, 4 սենեակ եւ մեծ խոհանոց: Ինչպէս նաեւ շէնքին կողքին երկու սենեակ առանձին մասի մէջ: Օդասուն եւ լաւդիրք, ամէն յարմարութիւն, կազ, ջուր ելեկտրականութիւն: Կայարանէն 5 վայրկեան հեռու: Տարեկան վարձք 5500 ֆր. շէնքին մէջ գտնուած կարասիները գնելու պայմանաւ: Մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել կամ գրել Սուրէն Տատեանի, 29 Ave. Trudaine, Փարիզ (9) Հեռաձայն Trud. 53—73:

Ծախու է

Հացագործի խանութ մը հայաշատ կեդրոնի մէջ, դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել նամակով կամ անձամբ Ստեփան Բաբիկեանի 47 Rue Victor Faugier, Vienne (Isère):

Ծախու է

Արեւելեան նպարեղէնի խանութ մը: Խիստ դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել՝ Անտոն Ներսէսեանի, Ave. J. Jaurés, Décines (Isère).

Վարձու է

ընդարձակ աշխատանոց մը 120 քառակուսի մեթր տարածութեամբ, Ա. յարկ երկու մեծ սրահ, բնակութեան յարմար սենեակով մը: դիմել՝ Անլեանի, 31 Rue Aumaire, փարիզ (3): Հեռաձայն 84 18:

Խոհարար կ'ուզուի

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու համար արագաշարժ եւ լաւ փորձառու խոհարարի մը պէտք կայ: Դիմել խմբագրատուն: Ճաշարանի համար անվարժները թող չդիմեն:

Կ'ուզուի

արեւելեան կերակուրներ պատրաստող վարժ եւ փորձառու խոհարար մը ճաշարանի համար: Լաւ վճարում: Դիմել անձամբ կամ նամակաւ H. Nigoghossianի, ճաշարան «Եփրատ», 14 Rue François Garcin, Lyon.

Կ'ուզուի

արեւելեան եւ եւրոպական խոհարար մը, փութով դիմել «Յառաջ»ի:

Պէտք ունինք

օգնական դերձակի մը, լաւ վճարում եւ տեւական գործ: Դիմել՝ անձամբ կամ նամակով հետեւեալ հասցէին.

Տիւզեան եղբարք, 23 Rue Centrale, Le Cannet, (A. M.):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի շրջանի բոլոր խումբերու գանձապահները կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Petite Sourceի ներքնայարկը, Մէթրօ Odéonի դիմացը: Միասին ունենալ 1929ի նոտուկի տետրերը:

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ռոստոմի սրահը: Օրակարգ՝ ընտրութիւն:

Իսի լէ Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. de Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ավընիւ Իթալի: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳԱՒԱՌ

Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին նոր ակումբին մէջ, Rue Lafayette: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ 1929ի անդամատետրներով:

Սալին տը Ժիռօի Բարկէն Սիւնի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյս պաշտօնէութիւնը կը ծանուցանէ Փարիզահայ գաղութին թէ այս Կիրակի ժամը ճիշդ 5ին 16 Rue Chauchatի մէջ: Պիտի խօսի Ֆրէզնոյի հոգեւոր հովիւ Վեր. Մ. Յ. Փափազեան: Նիւթ ունենալով «Քրիստոնէութեան երեք սուրբերը:

Մուտքը ազատ է, ամէն հայ անհատ սիրով կը հրաւիրուի:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական Միութեան ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Պառ տը լա Փօսթի սրահը: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի: Օրակարգ՝ 1. Հաշուետուութիւն, 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան եւլն.:

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ շրջակայքի Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 20 Ave. de Ville d'Avray:

Կը հրաւիրուին արձանագրուիլ փափաքողները:

Սէն Ժիւլիէնի (Մարսէյլ) Մատուռ - մանկապարտէզի շինութեան ի նպաստ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը յետաձգուած է Փետր. 23ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Եր. Տ. Անդրէասեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն մերձաւորներու եւ բարեկամներու, որոնք հաճեցան ցաւակցութիւն յայտնել Դաւիթէ հանգուցեալ

ԱՆԴՐԷԱՍ Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահուան առթիւ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամա - օփերէթ» խումբը, ղեկավարութեամբ դերա...

Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

Փարիզի մէջ Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայանէ հայկ. կեանքէ առնուած

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ օփ...

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

THÉATRE RENÉE MAUBELի ՄԷՋ

4, 6, 8, 10, Rue de l'Orient, Paris (18), (Métro: Blanche)

Արեւելեան երաժշտութիւն, ղեկավարութեամբ Թառիստ Ժ...

ԳԻՆԵՐԸ՝ 25, 15, ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին բոլոր հայ ճաշարաններու, իսկ ներկայացման օրը թատրոնի կիշէն, ժամը 6էն սկսեալ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

11 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1158

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ԽՆԴԻՐ ՀԱՅԻ ԵՒ ՀԱՆԳԻՍՏԻ

Աթէնքէն աշխատակից մը, մեր առաջարկին վրայ, համառօտակի կը լուսաբանէր յունահայ գաղութը կրծող տագնապ մը,— Արտագաղթը։

Նախ, քանի մը թուանշաններ, որոնք աղիողորմ ճիչերէ աւելի խոր տպաւորութիւն կը գործեն։

Համաձայն առաջնորդարանի արձանագրութեանց,—

1927 մայիսէն 1928 դեկտ. 31 (քսան ամիս), հին Յունաստանէն գաղթեր են 1470 հոգի, որոնց 170ը Ֆրանսա, 524ը Արժանթին, 81ը Եգիպտոս, 491ը Սուրիա, 52ը Հիւս. Ամերիկա, մնացեալ փոքրամասնութիւնը՝ զանազան երկիրներ։

Իսկ 1929 յունուար 1էն՝ հոկտ. 31 — այսինքն տասը ամսուան մէջ, գաղթած է գրեթէ նոյնքան բազմութիւն,— 1417 հոգի։ Եւ այս անգամ հոսանքին մեծագոյն մասը — 846 հոգի — ուղղուած է Ֆրանսա, երկրորդ խոշոր կարաւանը՝ — 426 հոգի — Արժանթին, միայն 48ը Սուրիա, իսկ մնացեալ տասնեակները զանազան երկիրներ։ («Յառաջ», 8 յունուար)։

Ուրեմն, մէկ տարիէն միւսը, գաղթի համեմատութիւնը 100ին 3էն բարձրացեր է 100ին 6ի։ Միեւնոյն ատեն, փոխուած է հոսանքին ուղղութիւնը, անշուշտ կամքէ անկախ պատճառներով։

Այսպէս, մինչ 1927 — 28ին հազիւ 170 հոգի կրցեր են Ֆրանսա անցնիլ, իսկ 491 հոգի անցեր են Սուրիա (ինչ որ նուազագոյն չարիքն է), 1929ին Ֆրանսայի բաժինը աւելցած է հինգ անգամ (846), իսկ Սուրիոյ ուղեւորներուն թիւը իջած է 48ի։ Կայուն կը մնայ Արժանթին գացողներու թիւը,— 524 հոգի՝ 1927 — 28ին, 426 հոգի՝ 1929ին։ Զմոռնանք որ վերջացող տարուան հաշիւը կը հասնի մինչեւ հոկտ. 31։ Մինչդեռ այնուհետեւ ուրիշ կարաւաններ ճամբայ ելած են դէպի Ֆրանսա, չարաչար խաբուելով «սըմսար»ներէ, եւ դէպի Հարաւ. Ամերիկա։

Եւ այս՝ դեռ միայն Հին Յունաստանի պատկերն է։ Կը սպասենք որ ուրիշ աշխատակից մը բարեհաճի դարձեալ թուանշաններով ներկայացնել Նոր Յունաստանի (Մակեդոնիա եւ Թրակիա) կացութիւնը։ Անշուշտ հում նիւթեր չեն պակսիր Սելանիկի առաջնորդարանին մէջ։

Ի՞նչ են շարժառիթները այս յարաճուն տեղափոխութեան։

Մեր աշխատակիցը, պատճառները բացատրելէ առաջ, ուշադրութեան կը յանձնէ յատկանշական պարագայ մը եւս,— Առաջ մեծ մասով բանուորներ էին գաղթողները. յետոյ՝ արհեստաւորներ, իսկ այս տարի առեւտրականներն ալ կը նկրտին։

Մենք նորէն նկատի ունենանք բուն ժողովրդական խաւերը — բանուորն ու արհեստաւորը, որոնք գերազանցապէս կրուան հացի հոգն ունին. մինչդեռ առեւտրականը կրնայ միտք ու տեղ փոխել՝ հետեւելով աւելի շահելու տենչին։

Զգելով հոգեբանական պատճառները եւ անցեալ, այլեւս անդարմանելի դէպքերը, մեր հրատարակած թղթակցութենէն կրեւան կուգան կարգ մը հիմնական իրողութիւններ, այսօրուան կացութեան մէջ.—

1. Տնտեսական տագնապը, թէեւ ուշ սկսած, հետզհետէ սուր հանգամանք ստացաւ Յունաստանի մէջ ալ։

2. Երկիրը աղքատ է նաեւ հողի տեսակէտով։ Հետեւապէս ձար չկայ հայ գաղթականը հողին կապելու։

3. Ճարտարագործական կեանքն ալ սահմանափակ է, եւ ետոյ՝ նախապատուութեան իրաւունք պիտի վայելեն միշտ նիկները, հպատակները։

Այս կացութեան ե՛ւ պատճառ ե՛ւ հետեւանք է, անշուշտ, աւելի քան մէկ միլիոն յոյն փախստականներու համախռնումը Յունաստանի մէջ։ Հոգ մը, որուն ծանրութեան տակ անվերջ ... տքան եկող-գացող կառավարութիւնները, հակառակ Ազգերու Դաշնակցութեան աջակցութեան եւ ուրիշ միջազգային ժանդակութեանց։

Եզրակացութիւն,— Միայն սրտաբեկութիւնը կամ երկիրէ երկիր թափառելու մոլութիւնը չէ որ տեղ փոխել կուտայ, այլ անաւանդ ապրուստի հոգը։

Ճիշդ այստեղ ալ մեր առջեւ կը ցցուի մեծ հարցականը։

Ի՞նչպէս ընել, որ չգաղթեն։ Զգուշութիւն, յորդոր, խրատ, — այդ բոլորը իրենց կարգին։ Բայց,

— «Մտէք անոնց մէջ, խօսեցէք, աշխատեցէք համոզել թէ գացած տեղն ալ անգործ օրեր պիտի ունենայ եւ այնտեղի անգործութիւնը ա՛լ աւելի գէշ հետեւանքներ. ականջ չի կախեր։ Ներկան միայն աչքի առջեւ կ'ունենայ, սարսռազդեցիկ իրականութիւնը, որ գործ չունի, դրամ չունի, եւ տունը անօթի են (Յառաջ, 10 յունուար)։

Այս կացութեան մէջ, կարելի՞ է բարոյական ճնշումով փակել գաղթի ճամբան։

Դժբախտաբար ոչ։ Ապացոյց՝ վերջին երկու տարուան փորձը, մանաւանդ երբ ներգաղթի սուտ-իրաւ լուրերն ու լոյսերն ալ մարեցան։

Կը մնայ, ուրեմն, ուշադիր հետեւիլ կացութեան եւ գտնել ... ասի կէս ճամբան։

Իսկ այդ խնդիրը կը պահանջէ առանձին քննութիւն։ Մնաց ..., Յունաստանը տնտեսապէս աւելի թշուառ չէ, քան ... րեւան Պուլկարիան, ուր նոյնքան եւ աւելի համբանք ու... նիք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

«Յուսաբեր» ալ իր կարգին հանգանակութեան ձեռնարկած է, Անատոլուի տարագիր բեկորներուն համար։ Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, մեր պաշտօնակիցը կը բացատրէ (2 Յուն.).

—«Մենք մոռցած ամէն վէճ ու վիրաւորանք, փափաքեցանք, որ օգնութեան գործին գլուխը Ազգ. իշխանութիւնները անցնին։ Ամէն կասկածանք իր բոյնին մէջ խեղդելու համար, խոստացանք այս հարցին մէջ այդ նոյն իշխանութեանց անվերապահօրէն ամէն աջակցութիւն ընծայել, առանց մեր կողմէ փոխադարձաբար որեւէ պահանջ դնելու։ Մեր կոչը անարձագանգ մնաց՝ Զոյգ համայնքի «ընտրեալները», ինչպէս միշտ, նաեւ այս անգամ այս տագնապոտ օրերուն, ոչ սիրտ եւ ոչ ժամանակ ունին մեր «պարապ» յորդորները լսելու։ Ուստի մենք, հարկադրաբար, այսօրուընէ իսկ անջատ հանգանակութեան կը ձեռնարկենք, օր առաջ մեր լուման հասցնելու համար մեր աղէտուած ազգակիցներուն։

Այս տօնական օրերուն, երբ մեզմէ իւրաքանչիւրը յաւելեալ վայելքներու մասին կը խորհի, թող յիշէ նաեւ իր բախտազուրկ ազգակիցներու մասին, որոնք մեզմէ դուրս ուրիշ մխիթարանք եւ ապաւէն չունին։ Մեր հալածական եղբայրները թող տեսնեն եւ համոզուին, որ մենք տակաւին ընդունակ ենք իրենց արցունքով լալ եւ իրենց ծիծաղով ծիծաղիլ։

Հայ քնարի նրբագոյն վարպետը, Նարեկացին, «ի խորոց սրտի» կ'երգէր.

— «Մի՛ լիցի ինձ ողբալ՝ եւ ոչ արտասուել, ամպել՝ եւ ոչ անձրեւել, ձայնել՝ եւ քեզ ոչ լսել, պաղատիլ՝ եւ անտես մնալ»։

Թող այս անգամ եւս եգիպտահայութեան «ամպը» իր «անձրեւն» ունենայ, ըսել տալու համար մեր տարաբախտ եղբայրներուն, թէ ձայնեցին եւ լսելի եղան։

Մեր անտարբերութեամբ անուղղակի ձեւով մասնակից չդառնանք քեմալական բարբարոսութեանց՝ խարանելով Թուրքը, միաժամանակ լայնօրէն բանանք մեր հոգու դուռները՝ հիւրընկալելու եւ ապաստանտալու համար մեր դժբախտ ազգակիցներուն։ Եթէ մեզմէ իւրաքանչիւրը օր առաջ իր համեստ պարտականութիւնը կատարէ, ամբողջութեամբ մահուան ճիրաններէն փրկած կ'ըլլանք այն հսկայ բազմութիւնը, որ այսօր Հալէպի մէջ խռնուած՝ մեր օգնութեան կը սպասէ։»

ՍՈՒՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆՈՂ ՀԱՅԵՐԸ 1929ԻՆ

Հալէպի «Եփրատ»ին մէջ կը կարդանք (28 դեկտ.)

— Ոչ պաշտօնական, բայց հաւաստի աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, 1929ի սկիզբէն մինչեւ այսօր Թուրքիոյ արեւելեան գաւառներէն Սուրիա ապաստանողներու թիւը հասած է մօտ 2500ի, որոնց մէկ մասը կամովին գաղթած է մինչեւ օգոստոսի վերջերը, իսկ մեծագոյն մասը սեպտեմբերէն սկսեալ ապաստանած է բռնագաղթի առթիւ։ Այս թիւին մէջ են Հասիճէ, Գամըշլը, Գարամանիէ եւ Րէսիւլ գտնուող այն գաղթականները որոնք նիւթականի չգոյութեան պատճառաւ չեն կրցած մինչեւ Հալէպ տեղափոխուիլ։

Հոս գտնուող գաղթականներէն թշուառները 2-3 շաբաթէ ի վեր հաց ու ապուր կը բաշխուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ժընեւի ժողովը՝ ահու դողի տակ...

Երկուշաբթի օր կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 58րդ նստաշրջանը։ Ժողովին ներկայ պիտի ըլլան եօթը արտաքին նախարարներ։ Օրակարգին մէջ արձանագրուած են 32 խնդիրներ, որոնց մեծ մասը շուտով պիտի կարգադրուի։ Ամէնէն կարեւոր հարցերը կապ ունին տնտեսական եւ մաքսային գործունէութեան հետ։ Կարեւոր տեղ մը կը բռնէ նաեւ հոգատարութեանց խնդիրը։ Հաւանական է որ Անգլիա նորէն պահանջէ միջազգային յանձնախումբ մը կազմել, Երուսաղէմի Լացի Պատին խնդիրը կարգադրելու համար։ Պիտի քննուին, նաեւ, Իրաքի անդամակցութեան եւ Պաղեստինի խռովութեանց խնդիրները։

Այս առթիւ արտասովոր միջոցներ ձեռք առնուած են, ժողովին եւ պատուիրակներուն ապահովութեան համար, իբրեւ հետեւանք Փարիզի մէջ երեւան հանուած հակաֆաշիստ դաւադրութեան (թէեւ հաւատացող չկայ այդ գործին լրջութեան)։ Ժընեւի ոստիկանութիւնը լարած է իր բոլոր ուժերը։ Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտօնեաներուն յանձնուած է գաղտնի թղթածրար մը ուր սուտ-իրաւ իրար խառնած են, տպաւորութիւն ձգելու համար։ Զուիցերիացի ոստիկաններ պիտի հսկեն շէնքին բոլոր մասերուն մէջ, թէեւ միջազգային է Ազգերու Դաշնակցութեան պալատը։ Հսկողութեան պիտի ենթարկուի նաեւ ժողովուրդը, եւ մուտքի տոմսեր պիտի տրուին յարակից շէնքի մը մէջ, խիստ քննութենէ մը յետոյ։ Ոստիկան զինուորներ պիտի պահուին ամէն կողմ, գետնայարկերէն մինչեւ վերի յարկերը, լռնակուտակ թուղթի դէզերու եւ ածուխի պարկերու միջեւ։ Մատենադարանը, որ ժողովասրահին վրայ կը նայի, բոլորովին պարապ պիտի ձգուի։ Հիմակուընէ քննութեան ենթարկուած են շէնքին բոլոր մասերը։

Աֆղանները չեն ուզեր Ամանուլլան

Աֆղան ցեղապետներու վերջին ժողովին մէջ, Նատիր շահ հաղորդեց թէ դիմումներ եղած են ի նպաստ Ամանուլլահի վերադարձին։ Ներկաները ուժգնօրէն բողոքեցին այս դիմումներուն դէմ եւ յայտարարեցին թէ ո՛րեւէ պարագայի մէջ թոյլ չպիտի տրուի որ Ամանուլլահ Աֆղանիստան վերադառնայ։

Մեծ հանդիսութիւններ Մեքքէի մէջ

Վեհապետներու կողմէ Հիճազի գրաւման հինգերորդ տարեդարձը տօնուեցաւ յունուար 8ին, Մէքքէի մէջ։ Քաղաքը ամբողջովին զարդարուած եւ դրօշակներով ծածկուած էր եւ զինուորներ շարուած էին նուիրական պալատէն մինչեւ մզկիթը։ Տասնեակ հազարաւոր մարդիկ եկած էին Հիճազէն, Նէճտէն եւ ուրիշ իսլամական երկիրներէ։ Կառավարական պաշտօնեաներն ընդունեցան Վեհապետներու թագաւորին երկրորդ զաւկին, Էմիլ Ֆէյսալի կողմէ, որ շրջապատուած էր կրօնական երեւելիներով։ Ամբողջ բազմութիւնը արարողութեան կը հետեւէր յոտնկայս, երեսը դէպի Քեապէ դարձուցած, որ մասնաւորապէս բացուած էր այս առթիւ։ Քեապէին պահապանը, դրան առջեւ կանգնած, աղօթքներ ըրաւ թագաւորին արեւշատութեան եւ յաջողութեան եւ իր բանակին յաղթանակին եւ բովանդակ իսլամական աշխարհի բարօրութեան համար։ Այդ միջոցին թնդանօթի 101 հարուածներ արձակուեցան։ Յետոյ Էմիր Ֆէյսալ ընդունելութիւն մը կատարեց կառավարական ապարանքին մէջ և հազարաւորներու ձեռքերը թօթուեց առանց խտրութեան։

Մխտաւոր կասկած դրացին դրացի

Իտալիոյ հանդէպ տիրող կասկածամտութիւնը կը սաստկանայ Եուկոսլավիոյ մէջ, ախտաւոր ձեւեր առնելով։ Նոր տարուան նախօրեակին, 15 Ռուսեր ձերբակալուեցան Պելկրատի մէջ եւ բանտարկուեցան երեք օր երեք գիշեր, պարզապէս իբրեւ իտալական գործակալներ համարուելով, առանց ո՛րեւէ փաստի։ Կալանաւորներուն մէջ կային յարգելի դէմքեր, որոնք խառնուեցան հասարակ ոճրագործներու հետ։ Յետոյ բոլորն ալ արձակուեցան, ո՛րեւէ հիմնական ամբաստանութիւն գտնուած չըլլալով իրենց դէմ։ Քսան տարեկան օրիորդ մը եւ այրի քոյրը ձերբակալուեցան, որովհետեւ առաջինը երկու տարի առաջ իբրեւ մեքենագէտ ծառայած էր իտալական դեսպանատան մէջ։ Ուրիշ կին մըն ալ բռնուեցաւ, որովհետեւ իտալացի բարեկամներ ունէր։ Երբեմն ալ ձերբակալութիւնները կը կատարուին առանց որ եւ է պատճառի. ինչպէս պատահեցաւ Ռուսի մը որ պաշտօն գտած էր ելմտական նախարարութեան մէջ եւ որ իր գրասեղանին վրայ բռնուեցաւ սերպ ոստիկանութեան կողմէ։

Կը մերժեն արձակել Ալմազեանը

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Մաթիֆաս հինգշաբթի օր մերժեց առժամաբար ազատ արձակել Ալմազեանը, ինչպէս խնդրած էր ամբաստանեալը։ Ալմազեան այս վճռին դէմ վերաքննութեան պիտի դիմէ ամբաստանիչ ատեանին առջեւ։

Բեսեդովսկի դատապարտուած

Մոսկուայի գերագոյն ատեանը ի բացակայութեան 10 տարի բանտարկութեան եւ ինչքերու գրաւման դատապարտեց Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախորդ խորհրդական Բեսեդովսկին, 15,000 տոլար իւրացուցած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Դատաճանութեան խնդիրը առանձին պիտի քննուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՆԿ ԺԱ.

Ափթի հայրենակիցներէն (Տես Գ. էջ)	185
Հրանդ Գ. Փաստրմաճեան	50
Մկրտիչ եւ Տիկ. Մարգրիտ Մանուշակեան	30
Արիստակէս Պարսամեան (Harnes)	15
Մ. Պարոնվարդեան	40
Փոքրիկն Վազգէն Ճամպազեան	20
Ստեփան Քիւթնէրեան	20
ՍԷՆ ՍԱԹԻՒՌՆԷՆԷՆ.—	
Յ. Գալուստեան	50
Վ. Մինասեան	20
Տէր և Տիկ. Գ. Նաճարեան	30
Խ. Վարդապետեան	25
Մ. Պապօեան	25
Մ. Գալուստեան	25
Բ. Գասպարեան	10
Այրի Տիկ. Աղաւնի	10
Ժ. Կարապետեան	15
Զ. Քիզիրեան	20
Մ. Մանուկեան	10
Գումար	600
Ժ. ցանկի գումարը	8527
Գումար	9127

ՋԱՐԴԵԼԷ ՅԵՏՈՅ ԿԸ ՎԻՃԻՆ

Ո՞Վ ՍԱՐՔԵՑ ՊԱԳՈՒԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ . . .

Թանի մէջ կը կարդանք (10 յունուար).— վերջին պատերազմին ատեն, թուրքերը փորձեցին սիստեմատիկ եղանակով բնաջնջել հայ ժողովուրդը։ Ամերիկեան քննիչ յանձնաժողով մը, որ 1919ին թուրքիա այցելեց, հաստատեց հետեւեալ չարաշուք հաշուեկշիռը — մէկ միլիոն մեռեալ, 244,000 փախստականներ կովկասի մէջ, 250,000 հոգի տարագրուած Սուրիա, եւ հազարաւոր կիներ եւ մանկամարդ աղջիկներ թրքական հարեմները փոխադրուած։

Այս սարսափները, որոնք ոչ մէկ բանով կ'արդարանան, այժմ կը յիշատակուին Լայփցիկ հրատարակուած գրքի մը մէջ (Oel and Blut im Orient) զոր պատրաստած է էսատ պէյ, Պագուի քաղիւղի հարուստ վաճառականի մը զաւակը։ Թէեւ հեղինակը գերմանասիրական զգացումներ կը ցուցադրէ, բայց կը պատմէ թէ Պագուի մէջ, պատերազմի վերջին օրերուն, թուրքեւգերման սպայակոյտին հանդիսաւոր հաւանութեամբ, տեղի ունեցաւ երեք օրուան ջարդ մը, «յարմարելու համար գրաւեալ երկիրներու սովորութեանց»։

Հեղինակին այս յայտարարութիւնը բացարձակապէս կը ժխտէ նախկին դեր գնդապետ փարուքէն, որ այն ատեն թուրքիոյ արեւելեան բանակին գերման սպայակոյտին պետն էր՝ փարուքէն կը յայտարարէ թէ ջարդի հրամանը տուաւ նուրի փաշա, էնվէրի կրտսեր եղբայրը։ Գերման նախկին սպան կ'ըսէ թէ այս իսկ պատճառով հրաժարեցաւ թուրքիոյ ծառայութենէն, խնդիրը հաղորդելով պոլիս. ընդհ. հրամանատար Լիման ֆոն Զանտէրսի՝

Դիտելի է որ փարուքէն կը խօսի միայն 1918ի ջարդերու մասին, մինչդեռ բուն կոտորածները սկսան 1915ին։ Գերմանական կառավարութիւնը, որ տեղեակ էր անցուդարձին, չմիջամտեց, երբ ի վիճակի էր կանխելու եւ դադրեցնելու այս գարշելի սպանդները։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիա նոր տարին կը սկսի շատ գէշ պայմաններու մէջ։ 1929ը աղիտաբեր եղաւ իրեն համար։ Տարիներէ ի վեր կուտակուած շոգին ի վերջոյ պայթեցուց կաթսան՝ ցնցելով իր շրջապատը։

Աղէտը անակնկալ չէր։ Երկար ատենէ ի վեր կը սպասուէր արդէն։ Քէմալական կառավարութիւնը երկիրը արդիացնելու իր խելայեղ վազքին մէջ, ժամանակ չէր ունեցած անհրաժեշտ ուշադրութիւնը դարձնելու տնտեսական խնդիրներու վրայ։ Մինչդեռ բարենորոգումները աւելի արագ պիտի զարգանային եւ խոր արմատ պիտի ձգէին տնտեսապէս բարգաւաճ երկրի մը մէջ։ 1922ի դիւրին յաղթանակը բոլորովին շլացուց Էնկիւրիի վարիչները, որոնք ուզեցին կապկել 1789ի Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը եւ բոլշեւիկեան մեթոտները։

Հետեւանքն եղաւ այսօրուան կացութիւնը։ Դանակը կոկորդին հասնելէն յետոյ, հիմա իրար ենանցերև փրկութեան ելք կը փնտռեն։

1930 տարին Թուրքիոյ համար տնտեսական վերականգնումի տարի հռչակուած է։ Բոլոր ուժերը շարժման մէջ դրուած են։ Ամէն ճակատի վրայ պայքար պիտի մղուի։ Մուսթաֆա Քէմալ իրեն յատուկ կտրուկ մեթոտները այս մարզին մէջ եւս կ'ուզէ գործադրել։ Ու ինչպէս որ ըրաւ գլխարկի, եւրոպական հագուստի, լատինական տառերու ընդունելութեան առթիւ, այս անգամ ալ ինք կուտայ առաջին ազդանշանը, իր անձին օրինակով ետեւէն քաշելու համար ամբոխը։

Երկու նշանախօսքեր հրապարակ դրուած են՝ տագնապին առաջքն առնելու համար.— խնայողութիւն եւ արտադրութիւն։ Մ. Քէմալ տեղական ապրանքէ հագուստ հագնելով, մէկ կողմէն խնայողութիւններու, միւս կողմէն ալ Թրքական ճարտարարուեստին զարկ տալու կը հրաւիրէ ժողովուրդը։ Ուրիշ խօսքով, կը պահանջէ որ Թուրքիա ինքնաբաւ դառնայ։ Օտար ապրանքի եւ օտար դրամի պէտք չունենայ, ինք իր իւղով տապկուի։

Նախ պէտք է կայունացնել Թրքական դրամը. այս ալ կարելի է միայն՝ հաւասարակշռութիւն առաջ բերելով Թուրքիոյ ներածումներուն եւ արտածումներուն միջեւ։ Այսինքն դուրսէն գնուած ապրանքին փոխարժէքը պէտք է հայթայթուի արտածուած Թրքական ապրանքին փոխարէն գանձուած օտար դրամով։ Թուրք կառավարութիւնը կամ Թուրք առեւտրականը պէտք չէ ստիպուին օտար դրամ (ընդհանրապէս անգլիական ոսկի) գնել, իրենց ապապրանքներուն հասնելու համար, այլ փոխարէն պէտք է նոյն արժէքով ապրանք դուրս հանեն երկրէն։

Այս կ'ըլլայ խնայողութեամբ եւ արտադրութեամբ,— կենսական անհրաժեշտութիւն չներկայացնող ապրանքներ չներածելով եւ զարկ տալով երկրին ճարտարարուեստին եւ երկրագործութեան։

Վերջերս Թուրք թերթերու հրատարակած վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ Թուրքիա արտասահմանէն կը գնէ նոյնիսկ այնպիսի ապրանքներ, որոնք առատօրէն կը գտնուին երկրին մէջ։ 1928ի մաքսային վիճակագրութեանց համաձայն, նոյն տարուան ընթացքին Թուրքիա մտած են 77 միլիոն Թրքական ոսկիի արժէքով կարգ մը առարկաներ, որոնց նախանիւթերը կան Թուրքիոյ մէջ եւ զորս կարելի է հայթայթել տեղւոյն վրայ։ Այս առարկաներն են՝

Բամպակեղէն՝ 52 միլիոն ոսկիի, համեմներ՝ 8 միլիոն, մետաքսեղէն՝ 3, բրդեղէն՝ 4, մորթ եւ կաշի՝ 7, բանջարեղէնեւ պտուղ՝ 3 միլիոն ոսկի։

Ուրեմն՝ եթէ կառավարութիւնը հող տայ գիւղացիին, վարկ բանայ, գործիք, սերմցու եւ պարար հայթայթէ, այն ատեն հարկ չի մնար համեմ, բանջարեղէն ու պտուղ ներածելու արտասահմանէն։ Եթէ կարելի ըլլայ բամպակեղէնի եւ հիւսուածեղէնի քանի մը մեծ գործարաններ բանալ, Թուրքիա տարեկան 52 միլիոն ֆրանք պիտի կարենայ խնայել։ Մէկ խօսքով, եթէ տեղական արտադրութեան ուժ տրուի, Թուրքերը կը յուսան յաղթել տնտեսական տագնապին։ Որովհետեւ վերջին տարուան ընթացքին արտաքին առեւտուրին բացն է 40 միլիոն Թրքական ոսկի։

Թուրքերը իրենք ալ կը զգան թէ կարելի պիտի չըլլայ այս արդիւնքին հասնիլ մէկ օրէն միւսը։ Հետեւելով Մոսկուայի օրինակին, կը մտածեն կազմել հնգամեայ ծրագիր մը՝ ճարտարարուեստի ցանցով մը պատելու համար երկիրը։

Նկատելով որ Թուրքիա գերազանցապէս երկրագործական երկիր է, կառավարութիւնը կը ծրագրէ ուժ տալ գիւղատնտեսութեան։ Իզմիրի թուզն ու չամիչը, Կիրասոնի կաղինը, յետոյ բամպակն ու ծխախոտը, որոնք արտածումի գլխաւոր նիւթերը կը կազմեն, վերջին տարիներու ընթացքին մեծ տագնապ անցուցին՝ Թուրքիան զրկելով իր հասոյթի գլխաւոր աղբիւրներէն,

Նոր օրինագիծով մը կառավարութիւնը դիւրութիւններ կուտայ ծխախոտի մշակութեան համար։ Պատճառն այն է որ Իզմիրի աղէտէն ի վեր Յունաստան կը մրցի Թրքական ծխախոտին հետ օտար հրապարակներու վրայ, — ինչպէս Թրքական թուզին, չամիչին, գորգին եւայլն հետ։ Ասկէ զատ, վիճակագրութեան մը համաձայն, 1928ին 334, 535 ոսկիի սիկար եւ օտար ծխախոտ ներածուած է Պոլիս։ Այս բոլորը դեռ նոր կը բանան Էնկիւրիի վարիչներուն աչքերը։

Միւս կողմէ տնտեսական գործավարութիւնը մեծ ծրագիրներ կը պատրաստէ՝ նոր գործարաններ հիմնելու համար երկրին մէջ։ Մասնաւորապէս զարկ պիտի տրուի հիւսուածեղէնի գործարաններուն, նկատելով որ արտասահմանէն ամէնէն շատ ներածուած ապրանքն է այդ (տարեկան 52 միլիոն Թրքական ոսկի)։ Մէկ կողմէն արդիական վիճակի պիտի վերածուին գտնուած գործարանները, միւս կողմէ նորեր պիտի հիմնուին։ Արհեստից դրամատունը մէկ միլիոն ոսկի արժէքով ապապրանք ըրած է՝ հիւսուածեղէնի մեծ գործարանի մը համար։ Ծրագրուած է նաեւ շիշի եւ պարկի գործարաններ բանալ։

Տեղական արտադրութեան զարկ տալու այս ձեռնարկներուն եւ ծրագիրներուն հետմիաժամանակ, Թուրք վարիչներն ու թերթերը խնայողութեան կը հրաւիրեն ժողովուրդը։ Թերթ մը կը գրէ թէ տարեկան 8 միլիոն ոսկի կը ծախսուի, կիներու արդուզարդին համար։ Ուրիշ թերթ մը հետեւեալ պատկերազարդ խրատները կուտայ իր ընթերցողներուն.

«Եթէ երկու ձեռք հագուստ ունիք, երրորդը շինել մի տաք»։ «Երբ հանրակառքը կայ, ինքնաշարժ մի՛ նստիք»։ «Դրամ մի՛ տաք անուշահոտութեանց և շրթունքի ներկին»։ «Շաբաթը մէկ անգամ միայն բաւական է սինէմա եւ թատրոն երթալ»։ «Թէյի տեղ թմբի խմեցէք, որպէսզի մեր դրամը դուրս չերթայ»։

Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ ի՛նչ արդիւնքի պիտի յանգին արտադրութեան եւ խնայողութեան համար կատարուած ջանքերը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՆՏԻՈ՞Ք ԹԷ ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹ

Վերջերս Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ բուռն պայքար մը սկսած է Ալէքսանտրէթի սանճաքի կեդրոնին Անտիոք փոխադրուելուն կամ Ալէքսանտրէթ մնալուն շուրջ։ Անտիոքի եւ իր շրջակայից գլխաւորաբար մահմետական բնակչութիւնը կը պահանջէ որ կառավարութեան կեդրոնը Անտիոք փոխադրուի, առարկելով որ սանճագի ընդհանուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը Անտիոքի մէջ կը գտնուի եւ թէ ալ Անտիոք ամենամեծ քաղաքն է ամբողջ շրջանին մէջ։

Ըստ մեզ, այս առարկութիւնները շատ զօրաւոր չեն նման փոփոխութեան մը համար։ Դեռ շատ աւելի կարեւոր պատճառներ կան, որոնք իրաւունք կուտան Սուրիական եւ հովանաւոր կառավարութիւններուն, որ կառավարութեան կեդրոնը պահուի Ալէքսանտրէթի մէջ։

Անտես առնելով հանդերձ Ալէքսանտրէթի, Դէօրթ-Եօլի եւ Պէյլանի մէջ գտնուող մօտ 10 հազար հայութեան ենթարկուելիք տխուր կացութիւնը նման փոփոխութեան մը պարագային, մենք պիտի թուենք քաղաքական եւ տնտեսական ծանր պարագաներ, որոնք պիտի յառաջանան եթէ իշխանութիւնները զոհացում տան Անտիոքցիներու պահանջքին։

Ալէքսանտրէթ, իր ներկայացուցած աշխարհագրական դիրքով, խիստ կարեւոր կռուան մըն է զանազան քաղաքական նպատակներու համար եւ կ'իշխէ ընդարձակ տարածութեան մը՝ իր բարձրաբերձ լեռներով և ձորերով։ Իբրեւ ծովային կայան մը, Ալէքսանտրէթի ծոցը, չափազանց անհրաժեշտ դիրք մը կը ներկայացնէ դրացի երկրին տեւական սպառնալու եւ իշխելու համար։ Մանաւանդ ըլլալով երկաթուղիի կայան մը, որ ուղղակի Սուրիան կը միացնէ Թուրքիոյ, չափազանց խիստ քննութեան և աչալուրջ հսկողութեան ներքեւ պէտք է գտնուի Ալէքսանտրէթ եւ զինուորական կեդրոն մը դառնայ։ Տեսնուած է արդէն վերջին տարիներս որ՝ Թուրք կառավարութիւնը շարունակ լրտեսներ ղրկած եւ աւազակային յարձակումներ կազմակերպած է այդ շրջանին մէջ, անշուշտ յետին նպատակներով։ Շատ լաւ գիտեն այս անպատեհութիւնները Ալէքսանտրէթի տեղեկատու դիւանն ու ոստիկանութեան կազմակերպութիւնները։

Տնտեսական տեսակէտով եւս սանճագին մեծ հարուած մը պիտի ըլլայ նման փոփոխութիւն մը։ Ալէքսանտրէթ քաղաքը միեւնոյն ատեն ամբողջ սանճագի միակ նաւահանգիստն է եւ այդ տեսակէտով ալ կը ներկայացնէ անհրաժեշտ կարեւորութիւն մը։ Մինչ ծրագիրներ կը մշակուին Ալէքսանտրէթը ուղղակի միացնելու Հալէպին եւ զայն դարձնելու միեւնոյն ատեն ամբողջ Սուրիոյ նաւահանգիստը, կառավարութեան կեդրոնը փոխադրել Անտիոք կը նշանակէ հրաժարիլ այդ ծրագիրներէն, որովհետեւ ամէնէն առաջ բնակչութիւն պէտք է ունէ ձեռնարկի համար եւ կարեւոր է զարգացնել առեւտուրն ու շինարարութիւնը։

Հիւսիսային Սուրիոյ տնտեսական ապահովութիւնն ու առեւտրական յառաջդիմութիւնը կարելի պիտի ըլլայ միմիայն Ալէքսանտրէթի նաւահանգիստին աւելի ընդարձակումովը ու քաղաքի զարգացումովը։ Բնական այն յարմարութիւնները զորն կը վայելէ Ալէքսանտրէթի ծոցը, Միջերկրականի ամբողջ տարածութեան մէջ իր նմանը չունի եւ այդ պատճառով ալ շատ դիւրութիւններ ունի դառնալու մեծ նաւահանգիստ մը եւ առեւտրական կարեւոր կեդրոն մը։ Ամզէն մինչեւ Հալէպ եւ Տէրզօր, ներկայիս իրենց բոլոր ներածումները կը հայթայթեն Պէյրութէն, որովհետեւ Ալէքսանտրէթի նաւահանգիստէն փոխադրելու միջոցները դժուար են։ Բաղդատաբար շատ նուազ ծախ՞քով Ալէքսանտրէթ կրնայ դառնալ աւելի մեծ յարմարութիւններով եւ դիւրութիւններով օժտուած նաւահանգիստ մը, քան ուրիշ ոեւէ քաղաք։

Կառավարութեան կեդրոնին Անտիոք փոխադրուելովը, այլեւս Ալէքսանտրէթ կը կորսնցնէ իր կարեւորութիւնը եւ հետզհետէ կը դառնայ ամայի եւ աւերակ քաղաք մը, որուն վրայ դիւրին դիւրին չի կեդրոնանար ոեւէ դրամատիրական ընկերութեան մը ուշադրութիւնը։ Ընդհակառակը ամբողջ Սուրիոյ այս միակ նաւահանգիստը պէտք է աւելի շէնշող եւ բարեզարդուած ըլլայ, որպէսզի օտար հաստատութիւններու եւ ընկերութիւններու նախանձը հրապուրէ իր վրայ։ Իբրեւ ծովեզերեայ քաղաք, Ալէքսանտրէթ կը ներկայացնէ նաեւ չափազանց հրապուրիչ տեսարան։

Անտիոք զուրկ է այս բոլոր առաւելութիւններէն և մի միայն ներքին վարչական յարմարութիւններու տեսակէտով զուցէ գերազանցէ Ալեքսանտրէթը։ Սուէտիոյ ծովախորշը նաւահանգիստ ընելու ծրագիրը շատ երկար ապագայի հարց է եւ հաւանական է անկարելի, որովհետեւ շնորհիւ Որոնդէս գետի տարիներէ ի վեր դիզած հողին ու աւազին, այդ ծովախորշը ընդարձակ տարածութեամբ տիղմով պատած է եւ հսկայ գումարներու կարօտ՝ մաքրուելու համար։

Կասկած չկայ անշուշտ որ Ալէքսանտրէթի հետ չի կրնար մրցիլ Անտիոք, կուլտուրական եւ քաղաքակրթական տեսակէտներով, որոնք եւս նկատի առնուելիք պարագաներ են կառավարական կեդրոն մը ըլլալու համար։

Լոկ ազգային տեսակէտով մօտենալով խնդրին, շատ վնասակար է մեզ համար այդ փոփոխութիւնը՝ զանազան նկատումներով, որոնց մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ նաեւ տնտեսական ծանր տագնապը, որուն կ'ենթարկուին Ալէքսանտրէթի, Պէյլանի և Դէօրթյոլի մեր հայրենակիցները։ Աւելի կարեւոր է մեզ համար նաեւ այն պարագան որ Թուրքերը աւելի սանձարձակ պիտի գործեն այդ շրջանին մէջ եւ ատելութիւն ու թոյն պիտի սերմանեն, վրդովելով մեր հանգիստն ու անդորրութիւնը։

Վերջապէս մենք ոչ մէկ արդարացուցիչ փաստ կը գտնենք նման փոփոխութեան մը համար եւ կը յուսանք որ Սուրիական կառավարութիւնն ու Բարձր Գոմիսէրութիւնը ընդառաջ չպիտի երթան Անտիոքցիներու փափաքին։

(Ազդակ) Հ. Պ.

ՎԻԿՏՈՐ ՉԵՐՆՈՎ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

Այս միջոցին Ամերիկա կը գտնուի ռուս յեղ. ընկերվ. կուսակցութեան կարկառուն դէմքերէն վիկտոր չերնով։ Նիւեորքի մեր ընկերները, այս առթիւ սեղան մը տուած են ի պատիւ չերնովի, որ պատասխանելով ողջոյնի ճառերուն, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.

— «Մեր կուսակցութիւնները կապուած են ո՛չ միայն իրենց գաղափարականով՝ այլեւ իրենց ծագումով։ Մենք՝ Ռուս. Յեղափոխականներս, ծագում առինք, ինչպէս գիտէք «Ժողովրդական կամք» (Նարօտնայա վոլիա) կուսակցութենէն։ Դուք գիտէք որ ձեր կուսակցութեան մեծ հիմնադիրները՝ Ք. Միքայէլեան, Ս. Զաւարեան եւ Ռոստոմ, իրենց յեղափոխական մկրտութիւնը ստացած են «Ժողովրդական կամք» կուսակցութեան մէջ։ Ինծի շատ լաւ ծանօթ են Հայ ժողովուրդի թէ՝ տառապանքները եւ թէ՝ անոր քաղաքական վիճակը Մոտիկ անցեալին եւ ներկայիս։ Ես գիտեմ թէ ձեզ՝ Դաշնակցականներուդ համար որքան դժուար էր յեղափոխական եւ ընկերվարական գործունէութիւն զարգացնել ձեր ժողովուրդի երկու խոշոր՝ ռուսահայ եւ թրքահայ հատուածներուն մէջ, որոնք կ'ապրէին քաղաքական եւ տնտեսական պայմաններու տակ։ Եւ սակայն դուք կրցաք ներդաշնակել քաղաքական եւ տնտեսական ձգտումները ռուսահայ եւ թրքահայ հատուածներուն։ Դուք ըրիք հայ ժողովուրդի մէջ նոյնը, ինչ որ մենք ըրինք ռուս ժողովուրդի մէջ։ Ինչպէս մենք, նոյնպէս եւ դուք այն համոզումն ունիք թէ ընկերվարական շարժումը սեփականութիւն չէ մէկ արտօնեալ աշխատաւորական դասի, այսինքն քաղաքի բանուորութեան։ Մենք համոզուած ենք որ ընկերվարական շարժումը պէտք է ընդգրկէ ամբողջ աշխատաւորութիւնը, քաղաքի եւ գիւղի, ինչպէս նաեւ առաջադէմ մտաւորականութիւնը ոեւէ ժողովուրդի։ Այդ ձեւով ըմբռնելով մեր առաքելութիւնը, մենք՝ Ռուս. Սոց. Յեղափոխականներս կրցինք ներդաշնակել քաղաքի եւ գիւղի ռուս աշխատաւորութեան շահերը, առաջադէմ մտաւորականութեան շահերուն հետ։ Նոյնը յաջողեցաք ընել դուք հայ ժողովուրդին մէջ։ Ասիկա այն մեծ գործն է որ չկրցին կատարել հայ կեանքի մէջ գոյութիւն ունեցող միւս քաղաքական կուսակցութիւնները։ Թերեւս մեզ կը մեղադրէք որ մենք յեղափոխական պայքար չենք մղեր բոլշեւիկեան ռէժիմին դէմ. բայց լաւ իմացէք, որ այս օրերուն ոեւէ յեղափոխութիւն բոլշեւիկեան դիկտատուրայի դէմ, կ'ամրացնէ անոր դիրքը։ Պէտք է սպասել պատեհ ժամանակին։ Մենք պայքարեցանք ռուս ցարերու դէմ եւ հարուածեցինք այն ժամանակ, երբ վստահ էինք մեր յաղթանակին վրայ։ Նոյնը պէտք է ընենք բոլշեւիկներուն։ Պէտք է համբերել որ ժամանակը յաղթութեան հետ միասին գայ։ «Կայ քարեր ժողվելու ժամանակը, կա՛յ եւ նետելու ժամանակը», ինչպէս կ'ըսէ ռուսական առածը։ Մենք կը պայքարինք անհատի, ինչպէս նաեւ ազգային հաւաքականութեան անկախութեան եւ ազատութեան համար։ Եւ որքան ալ ծանր ըլլան մեր այժմու պայմանները, ես վստահ եմ որ տակաւին պիտի ապրիմ՝ ողջունել կարողանալու համար ձեզ, ընկերնե՛ր, ապագայ անկախ Հայաստանի մէջ, եւ ընդունելու համար ձեզ իբրեւ թանկագին հիւրեր, ապագայ նոյնքան ազատ Ռուսաստանի մէջ։»

Ռ. ԽԱՆԱԶԱՏԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

ԹԱՒՐԻԶ, (Սեփ. Թղթ.) — Հանգուցեալ Ռ. Խանազատը մահէն առաջ փափաք յայտնած էր որ դագաղին վրայ պսակ չդնեն եւ դամբանական չխօսին։ Հ. Յ. Դ. Ատրպատականի կազմակերպութիւնը յանձն առաւ հոգալ թաղման ծախքը։ Այրի տիկին Շուշանիկ խորապէս զգացուած իր շնորհակալութիւնը յայտնեց, աւելցնելով թէ իր ալ ցանկութիւնն է հանգուցեալին վաստկած համեստ դրամը ծախսել թաղման համար։

Դեկտ. 24ին մարմինը դրին կարմիր պաստառով (իբր յեղափոխական գոյն) դագաղի մէջ եւ յուղարկաւորներու մեծաթիւ թափօրով բերին Լիլաւայի եկեղեցին։ Յուղարկաւորութեան ներկայ էին Հ. Յ. Դ.եան Ատրպատականի կազմակերպութեան ներկայացուցիչը, ազգային դպրոցներու տեսուչներ եւ ուսուցիչներ, եւ հանգուցեալի բազմաթիւ համակիրներ եւ բարեկամներ որոնց մէջ նաեւ սիկներ։ Թաւրիզի 6-7 հնչակեաններն ալ մահազդ տուած էին ներկայ էին թաղման։

Ներսէս արքեպս. ը դագա... առջեւը կանգնած յայտնեց «Թէեւ հանգուցեալը կտակել... դամբանական չխօսիլ, բայց [...] բացառութիւն լինի, ես պէտ... խօսիմ»։ Առաջնորդը յիշեց նազատի բարեմասնութիւնն... կատարած յեղափոխական եւ ... գային գործերը, աւելցնելով ... շիտակ, ուղղամիտ եւ համա... էր, թէեւ իբրեւ մարդ ունէր թերութիւնները, իր քննադա... թեանց մէջ միշտ յանդուգն է... նոյնիսկ չափազանցութեանց հ... հասցնէր։ Ամբողջ 50 տարի ... ծառայեց մեր ազգին, որուն ... ու տագնապները վառ էին իր ... Իր կենակիցը եղաւ իր կեա... տիպար ընկերն ու կրթա... գրական գործերու աշխատա...

Այս տիկինը գրկեց դագ... եւ վերջին անգամ նկարու... իր այնքան սիրած գաղափ... կան ամուսնոյն հետ եւ ... հետեւեցաւ դագաղին մ... գերեզման։ Այսօր առաջին ... ալ տեղաց եւ ծածկեց խանա... գերեզմանը։

* * * Ռուբէն Խանազատը չ... մարդ էր, եւ հաճելի խօս... Նախանձախնդիր էր հայ ... կոյթի, հայկական ոգիի եւ ... պատմական արժէքներու ... պանման։ Գաղափարական ... ռակորդ էր Դաշնակցութեան ... կատաղի թշնամի բոլշեւի... բանապետութեան։

Հանգուցեալի ցանկութ... եղած է, Ատրպատականի ... դող գաւառին մէջ իր միջ... րով հիմնել «Խանազատեան» ... նունով գիւղական դպրոց մը։

Իր բազմաթիւ բարեկա... ու համակիրները անշուշտ կ'... կանացնեն այս շատ գեղ... ցանկութիւնը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԱՆԴՈԿԻ ՄԸ ՊԱՏԵՐՈՒՆ Մ...

(Իրական)

Ամէն մարդ գիտէ որ ... պաչուս Լաչէյի մէջ կը գտ... ուի պատերազմական հատուց... ներու խորհրդաժողովը։

Այդ խորհրդաժողովին ... մանիոյ ներկայացուցիչն է ... Թիլէսքու, որ Լաչէյի իր ... գոկին մէջ երկու գիշերէ ի... չի քնանար, որովհետեւ իր ... սենեակին մէջ կը բնակի կին ... որուն երախան մինչեւ ա... կուլար։

Նախարարը ճարահատ ... գոկին տնօրէնը կը կանչէ ... խնդրէ որ այդ կինը հեռացնէ ... րովհետեւ ինք մեծ աշխատան... ունի եւ երախան իր լացո... խանգարէ զինքը։ Տնօրէնը ս... յայտնեց որ գիշերուան այդ ... մուն իրաւունք չունի դուրս ... տալու իր վարձակալները եւ ... բոլոր սենեակներն ալ լեցուն ե...

Թիթուլէսքու չար չէ... կայն։ Տնօրէնէն խնդրեց ... հաշուոյն 200 ֆիորին տայ ... որպէսզի անիկա համոզ... ուրիշ տեղ երթայ, աւելի ... վճարէ, բայց գինքը հա... թողու։ Այդպէս ալ եղաւ։

Դէպքը շուտով տարած... ցաւ ու հասաւ նաեւ ... Հունգարիոյ վարչապետ ... Պէթլէնի, որ նոյն պանդոկ... բնակի եւ որ այնքան ալ ... զգացումներ չի սնուցաներ ... դէպ Ռումանիոյ։ Կոմսը իր... գին կանչեց անօրէնը ու ըսա...

— Հունգարիան 200ի ... 250 ֆիորին կը նուիրէ այդ ... թող իր սենեակը մնայ, ... նուէր մըն ալ կուտայ եր... յին՝ եթէ աւելի շատ լայ...

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ 1929

ՆՈՒԱՐ

յխստ ձմեռ Փարիզի եւ ամ-
Ֆրանսայի մէջ։ Հեռագրա-
յարաբերութիւնները կը
կլին կարգ մը վայրերու մէջ։
րնտանի խորհրդարանը կը
սկսի Մանչի ընդծովեայ
ուղիին վիճաբանութիւնը։
Իուկօսլաւիոյ մէջ քաղաքա-
տագնապ. Թագաւորը կը
է խորհրդարանը։
Մահ Ռուսիոյ մեծ դուքս
ոլայի։ Անգլիոյ Թագաւորը
ն առողջական վիճակը մտա-
իչ էր, կ'ապաքինի դանդաղ
պով։
Աֆղանիստանի Ամանուլլահը
հրաժարի գահէն, ի նպաստ
եղբօր։
Փարիզի մէջ կը ստորագրուի
ոնքեւեւուկօսլաւ առեւտրա-
, դաշինք մը։

ՏՐՈՒԱՐ

Սաստիկ ցուրտ եւ կրկին
ւաճարակ Ֆրանսայի մէջ։
Վօքուլէօրի մէջ կը տօնեն
ն տ'Արքի 500ամեակը։
Լատրանի համաձայնագիրը
ալիոյ եւ Վատիկանի միջեւ
ճշդէ իտալացի կաթոլիկնե-
յարաբերութիւնները պա-
կան իշխանութեան հետ։

ՐՏ

Միացեալ-Նահանգներու նո-
տիր նախագահը Հուվըր կը
ռնարկէ պաշտօնի։
Մահ մարաջախտ Ֆօշի՝ (20
րտ), զօրավար Սարայլի եւ
րիզի ամերիկեան դեսպանին։

ՐԻԼ

ՆՇանակելի ո՛չ մէկ դէպք։

ՅԻՍ

Կառավարութիւնը եւ Փարի-
նահանգին ոստիկանապե-
ւթիւնը խիստ միջոցներ ձեռք
ռնեն, Մայիս 1ի ցոյցերուն
։ Աշխատաւորական տօնը
նցնի խաղաղ։ Պերլինի մէջ
ովութիւններ, կը յայտա-
րուի պաշարման վիճակ։
Թագաւորական ընտրու-
ններ ամբողջ Ֆրանսայի
ջ։
Ժան տ'Արքի տօնախմբու-
ն Օրլէանի մէջ՝ Հանրապե-
ւթեան նախագահին ներկա-
թեամբ։
Ցէփլինը կը վերադառնայ իր
ղը, Բիւէր-Փիէրֆէօյի մէջ
կածէ մը յետոյ։

ՒՆԻՍ

7րդ հարիւրամեակ Թուլուզի
մալսարանին։
Ասոլան, Լըֆէվրը եւ Լօթթի
կտրեն Ատլանտեանը։
Մահ համբաւաւոր երգիծա-
ն Ժորժ Քուրթլինի։
Տասներորդ տարեդարձ Վեր-
յլի դաշնագրին։

ՅՈՒԼԻՍ

Մահ «Թան»ի քննադատ Փօլ
ւտէյի։
Ստորագրութիւն ֆրանքեւ-
յանիական համաձայնագրին՝
ցուած Անդրպիրենեան գծի։

Փուանքարէի դահլիճը կը հրաժարի. կը յաջորդէ Պրիանի 11րդ դահլիճը։

ՕԳՈՍՏՈՍ

Օգոստոս 1ի բոլշեւիկեան օրուան առթիւ, խիստ միջոցնե-րու կը դիմեն ոստիկանութիւն-ները։ Խաղաղութիւն Փարիզի մէջ։ Ոստիկանները խնջոյք կը սարքեն։

Ցէփլինը կը մեկնի Ատլան-տեանը կտրելու համար։ Վերա-դարձ աշխարհի շրջանը ընելով։

Բացում Լահէյի ժողովին։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Խիստ տաք Փարիզի մէջ։10րդ նստաշրջանի բացում Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Մահ արձանագործ Պուրտէլի եւ Շթրէզէմանի։

Պրիանի դահլիճը կը տա-պալի։ Ելմտական տագնապ Նիւ-Եորքի մէջ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Կը կազմուի Թարտիէօ-Պրիան դահլիճը։

Կը կնքուի ֆրանքեւամերիկ-եան մաքսային դաշինքը նոյ. 11էն առաջ, 11րդ տարեդարձ Զինադադարին։

Մահ Ժորժ Քլէմանսոյի։

Հնդիկ իշխան Աղա-խան կը կարգուի ֆրանսուհիի մը հետ, ինչ որ իբր կարեւոր դէպք... ահագին ժխոր եւ թուղթ սպառել կուտայ թերթերու։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Զայիմիս կ'ընտրուի նախա-գահ յոյն հանրապետութեան։ Մահ Ֆրանսայի հանրապետու-թեան նախկին նախագահ Էմիլ Լուպէի։ Դեկտ. 31.— Կը սկսի հոգեվարքը 1929ի, ընդհանուր խրախճանքներու մէջ։

ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

. . . Խմբագիր,

ՊՈԼԻՍ.— Անատոլուի մեր հարազատներու տեղահանութեան լուրերը առաջին անգամ կարդա-լով «Յառաջ»ի մէջ, գաղութս ցնցուեցաւ խորապէս։ Ազգային վարչութիւնը դեկտ 25ին Ծնունդի առթիւ կոչ մը ուղղեց Պոլսոյ հայութեան, ընտրելու համար հանգանակիչ յանձնախումբ մը։ Ու անմիջապէս ժողովը տուաւ իր դրական արդիւնքը եւ ընտրուեցան Պ. Պ. Խ. Աւետիսեան, Գէորգ Միրաքեան, Սարգիս Հայդուկ-եան, Միքայէլ Պարսամեան, Պաղտասար Յակոբեան, Պապէ Դաւիթեան։ Հանգանակութեան արդիւնքը եղաւ սպասուածէն ա-ւելի, որովհետեւ գաղութը շատ փոքր է։ Ներփակ ձեզ կ'ուղար-կենք, 961·85, որպէսզի օր առաջ պէտք եղած տեղը փութացնէք։

ԽՄԲ.— Գումարը տես «Յա-ռաջ» 10 յունուար։ Աճա քանի մը հատուածներ' այս հիմեսու գաղութին ուղղուած կոչէն.

—Հայրենակիցներ, մեր քոյ-րերն ու եղբայրները, հայրերն ու մայրերը կը թափառին Հա-լէպի եւ ուրիշ քաղաքներու փո-ղոցներուն մէջ, թշուառութեան մատնուելով ձմրան այս ցուրտ եղանակին։Սպասելովոր անոնք հողի եւ գործի կապուին, մեր պարտա-կանութիւնն է պուտ մը կաթի կամ կտոր մը չոր հացի դրամ ճարել։ Ծնունդի առթիւ ուրա-խացնել գոնէ մանուկները։ Ո՞ր հայ անհատն է որ պիտի մերժէ լսել օգնութեան աղաղակները։ Չէ՞ որ տարիներ առաջ մենք ալ ճա-շակեցինք նոյն դառնութիւնները եւ հիմա օտարութեան մէջ կը քամենք դժբախտութեան բա-ժակը . . .

Ազգ. Վարչութիւն

. . . Խմբագիր

ԱՓԹ, (6 Յունուար).— Ափթ (Apt) փոքրիկ քաղաք մըն է ուր կ'ապրինք 6—7 ընտանիք Հայեր։ «Յառաջ»ի միջոցաւ իմանալով որ Անատոլու մնացած հայ բեկոր-ները բռնի կը քշուին եւ թշուառութեան մատնուած են, իբրեւ Հայեր չէինք կրնար անտարբեր մնալ եւ կատարեցինք հետեւեալ հանգանակութիւնը.—

Ա. Քէհեաեան 30 Փր., Տիկ. Վիքթորիա Քէհեաեան, Յ. Թըռ-չունեան, Հ. Խաչիկեան, Տիկ. Ֆի-լոռ Քալֆաեան, Հ. Թռչունեան 10ական, Ա. Փափազեան 20, Յ. Հայրապետեան 30, Մ. Գրիգոր-եան 30, Գ. Քիւլահեան 20։ Գու-մար 180 Փր։

Չորս տարեկան Բենիամին Աշճեանը իմանալով խնդիրը, ան-միջապէս ըսաւ թէ մէկ շաբաթ շոքոլա չեմ ուտեր եւ հինգ Փր.ս կը նուիրեմ։ Որով ընդհանուր գու-մարը եղաւ 185 Փր.։ (Տես Ա. էջ)։

ԱՏԱՓԱԶԱՐՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Ատափազարցիներու Հայր. Միութեան կազմութենէն առաջ, նախնական խորհրդակցու-թիւններու ընթացքին յուսադրիչ, խանդավառ արտայայտութիւննե-րու զուգընթաց յոռետես, վհա-տեցուցիչ կարծիքներ ալ պակաս չէին թէ՝ Ատափազարցիները միա-նալ չեն գիտեր, մեր «պոչէն մաղ չըլլար», կէս ժամբան պիտի մնաք եւայլն։ Սակայն, բուռ մը երի-տասարդներ, հակառակ զանազան դժուարութիւններու, դրին միաց-ման հիմը։

Արձանագրութիւններու առա-ջին ցանկը քսանէն ալ պակաս էր։ Այսօր սակայն, տարին չլրացած, 60ի մօտ անդամներ կը համրուին։ Ըսենք այստեղ, որ Փարիզի պէս խոշոր քաղաքի մը ներկայացու-ցած գործնական դժուարութիւն-ներուն պատճառով' վարչութիւնը տակաւին չէ կրցած անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարել, անդամնե-րը շատցնելու համար։ Փարիզի եւ արուարձաններու մեր հայրենա-կիցներու թիւը 4— 500 կ'ենթա-դրուի։ Կարելի է ուրեմն արձանա-գրութիւնները կրկնապատկել, եռապատկել։

Միութիւնը ունեցաւ իր բաց-ման հանդէսը եւ երեկոյթ-պա-րահանդէս մը։ Երկու հանդէսներն ալ նիւթապէս եւ մանաւանդ բա-րոյապէս սպասուածէն աւելի ար-դիւնք տուին։ Երեկոյթ-պարա-հանդէսի սրահը, բառին բուն իմաստով լեփ-լեցուն էր։ Ամէն դասակարգի եւ տարիքի հայրե-նակիցներ եկեր էին իրար տեսնելու, — տարիքոտ, յարգելի անձեր, մտաւորականներ, մամիկներ, երիտասարդ տղաք եւ աղջիկներ։ Առաջին անգամն էր որ այդչափ մեծ բազմութեամբ իրարու քով կուգային, ազգականներ ու բարե-կամներ, հին, ծննդավայրի դրկից-ներ իրարու կը հանդիպէին։ Հինգ-վեց տարիէ ի վեր Փարիզ եկած բայց իրարմէ լուր չունեցող հայ-րենակիցներ, զարմացած, իրար կը գտնէին։ Խանդավառութիւն, մտերմութիւն, սրտագեղ խօսակ-ցութիւններ, հին յիշատակներ։ Հանդէսի բացումին, Նախագահը, հինէն անձեր ու դէպքեր յիշելով մեզ կը փոխադրէր պահ մը մեր ծննդավայրը, շատ մը փայփա-յելի վերյիշումներ արթնցնելով։

Հանդէսին նկարագրութիւնը ընել չէ միտքս, այլ վեր հանել Հայրենակցական Միութիւններէն սպասուած օգուտներուն բարոյա-կան արժէքը։ Հայրենակիցներու հոգեկան կապը ամրացնել — ա-սո՛վ է որ ծրագիրներուն միւս մա-սերը պիտի իրականանան։

Գալով նիւթական մասին, ի պատիւ մեր հայրենակիցներուն պէտք է ըսել, որ Ատափազարցի-ներու հին, աւանդական առատա-ձեռնութեան ապացոյցը տուին դարձեալ այս հանդէսներուն մէջ։ Հարիւր հոգինոց բազման հանդէ-սին, ամերիկեան աճուրդ մը 800ի բարձրացաւ, իսկ երեկոյթ-պարահանդէսի աճուրդը՝ 1800 Փրանքի։ Կուտային սրտաբուխ 50ով, 100ով։

Մեր հայրենակիցներուն կը մնայ ինքնաբերաբար բոլորուիլ այս գեղեցիկ գործին շուրջ, գուր-գուրալ Միութեան վրայ եւ միանաբար աշխատիլ առաջադր-ուած նպատակներուն իրագործ-ման։

Ատափազարցի մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. 8 յունուար, (Սեփ. Թղթ.).— Գործի տագնապ մը կը տիրէ այս միջոցին։ Շատ մը գոր-ծարաններ իրենց գործաւորներուն հարիւրին 25-50ը դուրս են ձգած ու հետզհետէ կը շատնայ ան-գործներու թիւը։ Գործաւորի պա-հանջ առհասարակ չկայ։ Բանուոր-ները, մանաւանդ օտարները աչ ու դողի մատնուած կը ջանան վայրկեան մը գործէն չբացակա-յիլ։ Պեռլիէ եւ Ժիլէ, առաջինը օթօյի, իսկ երկրորդը մետաքսի, իրենց գործաւորներուն մեծ մա-սը հանած են եւ մէկ կողմէն ալ կ'արձակեն։ Պզտիկ անզգուշութիւն մը պատճառ կը դառնայ որ գոր-ծէն զրկուիս։ Ողբալի է կացութիւ-նը մանաւանդ անոնց որոնք բազ-մանդամ ընտանիքի տէր են եւ միակ աշխատողը տունին մէջ։

Գործի տագնապին հետ նաեւ կայ սենեակի տագնապը։ Վարձ-քերը անհանդուրժելի են։ Շէնքի տէրերը սկսած են աւելի անխիղճ եւ խստապահանջ դառնալ.— Վարձ-քի յաւելում, լոյսի եւ ջուրի կրճատում։ 4-8 հոգիէ բաղկացեալ ընտանիքներ պարտաւորուած են յաճախ մէկ սենեակի մէջ բնա-կիլ վատառողջ պայմաններու տակ։ Շրջաններէն եւ կամ արտա-սահմանէն եկողներ շատ անգամ սենեակ չգտնելով կը ստիպուին օրերով եւ ամիսներով պանդոկի մէջ բնակիլ եւ կրկնապատիկ, ե-ռապատիկ վարձք վճարել։

Անատոլուի բեկորներուն բռ-նագաղթը եւ թշուառութիւնը մեր գաղութն ալ ցնցեց զգալա-պէս։Օրը օրին եւ անհամբերկը հե-տեւինք «Յառաջ»ի յօդուածնե-րուն եւ լուրերուն։ Ազգ. կեդր. Վարչութիւն կը խորհի խորհր-դակցական ժողով մը գումարել, ընդհանուր հանգանակութեան ձեռնարկելու եւ շուտով եղբայ-րական օգնութիւն փութացնելու համար Անատոլուի բեկորներուն։

Ո՜քի, հայրենակիցներ։ 1915ի մնացորդներն է որ պիտի փրկենք իժերու ժանիքէն։ Աղէտը համազ-գային է, օգնութիւնն ալ պէտք է ըլլայ համազգային։ Մի խնա-յէք ձեր եղբայրական լումանե-րը՝ հանգանակիչ յանձնախումբե-րուն որոնք ձեր տուները պիտի պտտին։Դիւրացուցէք անոնց գործը որ բոլորինս է, տուէք հագուստ եւ դրամ, ինչպէս նաեւ դեղ ու դարման։ Արդէն ձմեռը սկսած է իր աւերը գործել, ու 150 հոգի մեռած են։ Ձեռք մը հագուստ կեանք մը կը պաշտպանէ ցուրտ-էն, 10 Փր.ը անձ մը կը կերակրէ մէկ օր։

Վարուժան

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

«ՍԻՓԱՆ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Մեզի կը հաղորդեն թէ «Սի-փան» Երկսեռ Երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յա-կոբեանի, վերակազմուելու վրայ է։

Բոլոր անոնք որ կը փափա-քին մասնակցիլ Երգչախումբին, կրնան դիմել Պ. Ս. Յակոբեանի, 158 Rue de Chateau, Paris 14e, Ségur· 40-96։

ԵՐԳԻՉ ԴԵՐԱՍԱՆ

Տէր եւ տիկին Հայկ Արծիւ մեկնեցան Պերլին, ուր պիտի տան երգահանդէս մը։ Միեւնոյն ատեն շարժանկարի ընկերութեան մը կողմէ հրաւիրուած են դերեր ստանձնելու կարգ մը խաղերու մէջ։

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Փոթորիկը կը շարունակուի Ֆրանսայի կեդրոնին եւ հարաւին մէջ։ Մոնփէլիէրի մէջ, անձրեւը այնքան առատ կը տեղայ, որ փոխադրութիւնը կիսով դադրած է։ Պասաքի գետակին մօտ, հողի փլուզման մը հետեւանքով Ա-րիանի եւ Ժինեաքի միջեւ շոգե-կառքի երթեւեկը դադրած է։ Հէրօ գետը բարձրացած է հինգ մեդրէն աւելի, ողողելով Լարօք գիւղը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԱՆՀՆԱՍԱՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Տխուր դրուագ մը ռուս գաղթա-կաններու կեանքէն։ Նիքոլա Փո-փոֆ պատերազմէն առաջ համ-բաւաւոր էր իբրեւ օդանաւորդ. առաջին անգամ ան էր որ համար-ձակութիւն ունեցաւ սաւառնելու ծովուն վրայ եւ 1910ին քանէն թռաւ Լէրինեան կղզիներն ու Ան-թիլեան հրուանդանը։

Այս թռիչքը ժամանակին, մեծ աղմուկ հանեց։ Մեծ պատե-րազմի ընթացքին, Փոփոֆ թիկ-նապահն էր Մեծ-Դուքս Նիքոլա-յի։ Իսկ ռուսական յեղափոխու-թենէն յետոյ, իր գաղթական հայրենակիցներուն նման, կ'ընէր ինչ որ կրնար, օրապահիկ հայ-թայթելու համար։ Անցեալ իրի-կուն գնաց քանի մէկ բաղնիքին մէջ լոգանք առաւ, յետոյ խնամ-քով ածիլուեցաւ եւ գլխուն պար-պեց ատրճանակը։

Այս եղաւ եղերական վախճա-նը մէկու մը որ ճանչցեր էր փառք, համբաւ եւ հարստութիւն։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 48 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ԱՆՑՔԸ

— Սոուգապէս, կը խորհէր րընէ, բժիշկ Տրունդլ գէշ խաղ մը կ'աղաց մեզի, կը հասկնամ թէ ինչու ան ինք իր վրայ չփորձեց գիւտը, լաւագոյնը իր դարուն մէջ ապրիլ էր...։

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԳԱՒԱԹԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՇՐԹՈՒՆՔ ՇԱՏ ՀԵՌՈՒ Է

Փարիզ գալէն ի վեր աւելի կ'լամաղձոտ կը դառնար Ռընէ, քզինք կը նմանցնէր ժամբորդի մը որ շատ երկար ժամանակ բա-նկայած է տեղէ մը եւ կը զար-մանայ ոեւէ ծանօթ դէմքի չհան-դիպելուն։

Երբեմն այնչափ անգամներ տեսած փողոցներէն անցնելու ժամանակ կը սպասէր որ մէկը հանդիպի եւ.

— Ա՜հ, դո՞ւ ես, Ռընէ... ըսէ

Բայց ինչպէս Նիւ Եորքի նոյնպէս եւ Փարիզի մէջ ինքզինք օտար կը զգար, նոր ընկերութեան ճիւաղային եսասիրութիւնը կը դառնացնէր իր սիրտը։ Կը զգար որ իր հայրենակիցներուն մէջ ինք-նակոչ հիւրի մը տպաւորութիւնը կը թողուր։

Իրաւ է թէ դրամը կը շրջա-բերէր Փարիզի մէջ, բայց բարի՞ք մըն էր թէ չարիք մը։ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը կրնար համաքա-ղաք կոչուիլ. ամէն ժամանակէ աւելի ժամադրավայրն էր ամէն անոնց որոնք կ'ուզէին անպատճառ զուարճանալ ամէն գինով։ Ան կը պահէր միշտ իր լոյս-քաղաքի տիտղոսը, բայց աւելի իր փայլուն խնջոյքներուն համար, էր քան իր մտաւորականներուն կամ արուես-տագէտներուն համար,որոնք սա-կայն միշտ աշխարհի առաջին-ներն էին։

Ռընէ մտորումներու մէջ խորասուզուած էր, երբ Սէլէստէն երեւցաւ սենեակին մէջ։

— Պարոն, ժամն է...

— Ի՞նչ բանի, բարեկամ։

— Հեռաձայնեցի խնայողա-կան սնտուկին, կը սպասեն։

— Կլէոը եկա՞ծ է.

— Վարն է։

— Երթանքուրեմնդէպիբախտը։

Լրագրողը կը սպասէր պան-դոկի սրահին մէջ. երեքը միասին գացին ստորերկրեայ երկաթուղի, որ շատ փոխուած էր 1927էն ի վեր։ Յարմար օդաւէտութեամբ մը կարելի եղած էր վանել ապա-կանած մանրէներն եւ կայարան-ներու մէջ սպասելը տանջանք մը չէր եղած։

Գնացքները շատ արագ կ'եր-թային եւ բաւական յաճախա-դէպ էին որպէս խռնումի տեղի չտալու համար. վերջապէս կային ճեպընթաց գնացքներ եւ ոչ ճե-պընթացներ, որոնք չունէին բե-ռան յատկացուած կառքեր։ Հա-ղորդակցութեանց կայարաններու մէջ ալ շարժուն մայթերու եւ վերելակներու բաղադրեալ կազմած մը կը թոյլատրէր ա-ռանց ոեւէ յոգնութեան գիծը փոխել։

Խնայողական սնտուկի կեդրո-նական վարչութեան գրասենեակ-ները կը գտնուէին հրաշալի շէնքի մը մէջ։ Կարճ սպասումէ մը յե-տոյ, Սէլէստէն, անհամբերութենէ դողահար, իր երկու ընկերներուն հետ հրամցուեցաւ տնօրէնի ներ-կայութեան, որ փափաքած էր ան-ձամբ ընդունիլ զանոնք։

Պ. Դիւրան շատ հեզահամ-բոյր պաշտօնեայ մըն էր, երի-տասարդ եւ գիրուկ, թէեւ գանկի մազերը քիչ մը թափած։ Հաճե-ցաւ վեր ելլել իր բազկաթոռէն, այցելուներն ընդունելու համար։

— Պարոն, ըսաւ Սէլէստէնին, երջանիկ եմ մեզ մօտ դրամ ու-նեցողներուն ամենատարեցը տես-նելուս։ Առաջին անգամն է որ այս-չափ տարօրինակ պարագայ մը կը հանդիպի։

— Գէշ բան չէ անշուշտ, պա-տասխանեց Սէլէստէն, փաղաքշան-քով։

— Եթէ ապացոյցները բացա-յայտ չըլլային, ըսաւ Պ. Դիւրան, դժուարաւ պիտի կրնայի հաւա-տալ թէ հարիւր քառասուն տարե-կան յաճախորդի մը ներկայու-թեան կը գտնուիմ։

— Լաւագոյն է տարիքիս վրայ չպնդել, ըսաւ Սէլէստէն։

— Խօսինք ուրեմն մեր գոր-ծին վրայ...

— Անտարակոյս։

Եւ Սէլէստէն շտկեց բազկա-թոռը։

— Գումարին վրայ համա-ձա՞յն ենք, հարցուց տնօրէնը։

— Բոլորովին համաձայն։

— Գիտէ՞ք թէ որչափ է...։

— Այո՛, պատասխանեց Սէ-լէստէն անփութօրէն. մէկ միլիոն հարիւր հազարէն քիչ մը աւելի։

— Մէկ միլիոն հարիւր եօ-թանասունըեօթը հազար երկու հարիւր քառասունեւութ ֆրանք քսանը եօթը...։

— Սանդիմները ձեզի կը բաշ-խեմ, ընդհատեց Սէլէստէն, մե-ծահարուստի ձեւով մը։

Եւ շարունակեց՝ աչքերը ա-ռաստաղին յառած.

— Որոշած եմ այս փոքր դրամագլուխը վստահիլ Ֆրանսայի Դրամատան... Հաճեցէ՛ք միայն հարիւր եօթանասունըեօթը հազար ֆրանքը տալ գրպանի ծախքերու համար մնացորդ միլիոնը կրնաք փոխանցել դրամա-տան... գէշ բան մը չպիտի ըլլայ։

— Շատ լաւ, պարոն, պա-տասխանեց Պ. Դիւրան, բայց... պզտիկ դժուարութիւն մը կայ։

Սակաշարժի վարիչներու գործադուլը

Սակաշարժի (Թաքսի) վարիչները մասնակի գործադուլ ըրին երէկ, իբրեւ բողոք ընկերութեանց այն որոշման որուն համաձայն իրենց վրայ կը բարդուի կայքի տուրքին 4 ֆրանքի յաւելման կէսը: Միեւնոյն ատեն յաւելում կը պահանջեն:

⁂ Վերջին յաւելումներուն դէմ եղած բողոքներու վրայ՝ հանրակառքի ընկերութիւնը խոստացած է կարգ մը թեթեւ բարեփոխումներ կատարել: Ամէն յուսախաբութիւն կանխելու համար, ըսենք որ յաւելումները պակսեցնելու խնդիր չկայ: Թանուորական տոմսեր պիտի հաստատուին բոլոր գիծերուն վրայ, մինչեւ 1 փետր.: Պարիսպներէն ներս միայն երեք ուղեմասի գին պիտի առնուի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«ԷՏԿԱՐ ՔԻՆԷ» յածանաւը, որ խրած էր ընկղմեցաւ վերջնապէս, երկուքի ճեղքուելով: Այս լուրը մեծ յուզում պատճառեց խորհրդարանին մէջ եւ հարցապնդումներ պիտի ըլլան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ԿԸ ՀԵՌԱԳՐԵՆ ԹԷ Նիքոլայէֆի շրջանէն վեց երիտասարդ ռուսեր մահուան դատապարտուեցան, իբրեւ հակայեղափոխական:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆԱԽԱԲԱԺԻՆ ՄԸ մօտերս պիտի այցելէ Նափոլի: Այս առթիւ մեծ հանդէսներ կը պատրաստուին,

ԵՂԲՕՐԸ հետ վիճաբանած ատեն գրգռուելով անձնասպանութիւն փորձեց Արսէն Տեօնեան, աղամանդի բանուոր, քսան տարեկան:

Ծախու է Հացագործի խանութ մը հայաշատ կեդրոնի մէջ, դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել նամակով կամ անձամբ Ստեփան Բարակեանի 47 Rue Victor Faugier, Vienne (Isère):

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատական նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխսի: Մասն. լաբօրաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,

Պէտք ունինք օգնական դերձակի մը, լաւ վճարում եւ տեւական գործ: Դիմել՝ անձամբ կամ նամակով հետեւեալ հասցէին.

Տիգեան եղբարք, 23 Rue Centrale, Le Cannet, (A. M.):

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

Վարձու փավիյոն

Մեկնումի պատճառաւ վարձու է Բոլոնյի (Seine) մէջ կահաւորուած երկյարկանի փավիյոն մը, 4 սենեակ եւ մեծ խոհանոց: Ինչպէս նաեւ շէնքին կողքին երկու սենեակ առանձին մասի մէջ: Տունին առջեւը պարտէզ, եւ մշակութեան համար լաւ հող: Օդասուն եւ լուռ, ամէն յարմարութիւն, կազ, ջուր ելեկտրականութիւն: Կայարանէն 5 վայրկեան հեռու: Տարեկան վարձք 5500 ֆր. շէնքին մէջ գտնուած կարասիները գնելու պայմանաւ: Մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել կամ գրել Սուրէն Տատեանի, 29 Ave. Trudaine, Փարիզ (9) Հեռաձայն Trud. 53—73:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

ԸՆԿԵՐԱ-ԺԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի՝ Ընկ. Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

Նուագ, երգ արտասանութիւն Մուտք 3 ֆր. ըմպելիով

Շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նօռէն 7.5, 7.30 եւ 8.10

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՆԿՄԱՆ ԺՕՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Մարաշի Հայրենակցական Միութեան կողմէ

վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Սալոն Էսպանեոլի մէջ 46 r. Tapis Vert

Կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

կը մասնակցին քաղ. կուսակցութիւնները, Հայր. միութիւնները, Զ. Ե. Ռ. Մ. եւն.:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Մուտքը ազատ է

կը խնդրուի ծնողներէն միասին չբերել պզտիկները

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԺԱՒԱՔՈՅԹ ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Քղիի Հայր. միութեան կողմէ, վաղը կիրակի ժամը 3—8

Կը խօսի՝ Գ. ԹՈՒՐԻԿԻԱՆ

Գեղեցկութեան մրցում՝ 3—9 տարեկան հայ երախաներու

կր հրաւիրուին բոլոր Հայերը/ Մուտքը ազատ է

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ա. Ե. Կարմիր Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

ի նպաստ ՆՈՐԱՀԱՍՏԱՏ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Էմիլ Զոլայի սրահը (127 9 rue Boileau)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿԻՆ ՆՈՅԵՄԻ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆԻ

ի նպաստ դպրոցասէրի որբանոց-վարժարանին

Վաղը Կիրակի, ժամը 2.30ին Իէնայի սրահը, Ավընիւ տ'Իէնա

ցայտագիր, հայկական պար, օփերէթ, մեներգ, երաժշտութիւն, արտասանութիւն:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆ՝ 50, 30, 15 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՐԱՒ. ՇՐՋ. ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին Salle de Bunquesի մէջ, Place Condorcet, Bourg la Reine.

կը նախագահէ՝ Պ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Մուտք 2 ֆրանք (սրահի ծախքի համար). պզտիկները ձրի

Հաղորդակցութեան միջոց Porte d'Orléansէն առնել 88 թիւ հանրակառք եւ իջնել Place Condorcet: Bourg la-Reine.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի նպաստ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ—ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Bar Vincent 120 ave. Chemin de la Madragueի մէջ: Կը ներկայացուի՝

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

փարիզի շրջանի բոլոր խումբերու ցանձապահները կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Petite Sourceի ներքնայարկը, Մէթրօ Odéonի դիմացը: Միասին ունենալ 1929ի սնտուկի տետրերը:

փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր Օրակարգ:

փարիզի կոմիտէն խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ընկերներ՝ Մօզեան, Զորմիսեան, Երիցանց Նուշանեան, Աշոտ, Սեդրակ Սասունի, Սարգիս Թորոսեան, Ճիզմէճեան, Վահան Համբարձումեան, Օ. Տէր Թովմասեան, Բէնօ, Օհան Կարօ, Լեւոն Մելիք Դատայեան եւ Թադէոս Մեծատուրեան, այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պուլվառ Սէն Միշէլի «La Source» սրճարանը:

իսի լէ Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. de Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ավընիւ Իթալի: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳԱՒԱՌ

վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին նոր ակումբին մէջ, Rue Lafayette: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ 1929ի անդամատետրներով:

Սալին տը ժիռօի Բաբկէն Սիւնի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Լիոնի Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է, Ներկայանալ անդամատետրներով: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյս պաշտօնէութիւնը կը ծանուցանէ Փարիզահայ գաղութին թէ այս Կիրակի ժամը ճիշդ 5ին 16 Rue Chauchatի մէջ (մէթրօ Peletier): Պիտի խօսի Ֆրէզնոյի հոգեւոր հովիւ Վեր. Մ. Յ. Փափազեան, նիւթ ունենալով «Քրիստոնէութեան երեք սուրբերը»:

Մուտքը ազատ է, ամէն հայ անհատ սիրով կը հրաւիրուի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տրէզտէն, Մ. Պ.— 200:
Շաթու, Վ. Ք.— 50:
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 40:
Երուսաղէմ, Ա. Ա.— 1 ոսկի:
Մոնթրէօյլ, Ս. Ա.— 70:
Վէնսէն, Ն. Գ.— 140:
Փրովանս, Յ. Վ.— 35:
Լա Սէյն սիւռ Մէռ, Հ. Թ.— 10:
Փլան տը Մէյրէօյլ, Յ. Զ.— 35:
Ռուան, Յ, Գ.— 105:
Մարսէյլ, Ա. Նաւ.— 70:
Կարտան, Յ. Յ.— 45:
Լա Սէյն սիւր Մէր, Յ. Կ.— 35:
Լիոն, Զ. Պ.— 175:
Բուրպըլվուա, Հ. Է.— 35:
Պրաիլա, Օ. Ա.— 75:
Փարիզ, Մ. Գ.— 35:
Լանսէյ, Գործ.— 180:

Կ'ուզուի արեւելեան կերակուրներ պատրաստող վարժ եւ փորձառու խոհարար մը ճաշարանի համար: Լաւ վճարում: Դիմել անձամբ կամ նամակաւ H. Nigoghossianի ճաշարան «Եփրատ», 14 Rue François Garcin, Lyon.

Ծախու է Արեւելեան նպարեղէնի խանութ մը: Խիստ դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել՝ Անտոն Ներսէսեանի, Ave. J. Jaurès, Décines (Isère).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

12 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1159 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՑՑԷ՛ "ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ,, ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ...

Հետեւեալ հատուածը նոյնութեամբ կ'արտատպենք Ե-ւանի փարիզեան կոչնակի խմբագրականէն.—

— «Ամէն բանէ առաջ, պէտք է գիտնալ որ խորհրդ. Հայաստան մաս կազմելով խորհրդ. Միութեան. Հայաստանի բնակիչները խորհրդային քաղաքացիներ են։ Առանձին *Հայկական քաղաքացիութիւն* գոյութիւն չունի, ինչպէս գոյութիւն չունի ռուսական քաղաքացիութիւն, միջազգային իրաւունքի տեսակէտէն։ Արտաքին գործավարութիւնը միութենական է։ Խ. Միութեան կեդրոնը Մոսկուան է, որ կը վարէ Միութեան (Հայաստանի) արտաքին քաղաքականութիւնը եւ անոր դեսպանները, արտասահմանի մէջ, միայն խորհրդային քաղաքացի Հայերու գործերով արտօնուած են զբաղիլ։

Արտասահմանի Հայերու ամենաչնչին մասը միայն խորհրդային քաղաքացի է, ստուար մեծամասնութիւնը *հայմաթլօզ*, անհայրենիք, անորոշ ազգութեան կը պատկանի։ Գաղութահայը, այդպիսով, *միջազգային իրաւագիտութեան տեսակէտով*, ոեւէ կապ չի կրնար ունենալ Խ. Հայաստանի, ուրիշ խօսքով՝ խորհրդային Միութեան հետ։

Թուրքիաբնակ Հայերը Թրքահպատակ ըլլալով, նոյնպէս խորհրդային իրաւասութեան սահմանէն դուրս կը մնան։ Այս տեսակէտէն մեկնելով է որ, ատենին քաղ. Ա. Խսայեան յայտարարեց որ Հայաստանի կառավարութիւնը Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ։

Այս պայմաններուն ներքեւ, դիւանագիտական կամ քաղաքական բնոյթ կրող ո եւ է միջամտութիւն սպասել Խ. Միութեան արտաքին գործավարութեան կողմէ ի նպաստ արտասահմանի կամ Թուրքիոյ Հայերու վերաբերմամբ, առնուազն տղայամտութիւն կ'ըլլար։

Իրականութեան մէջ, երեւան իր կարելին ըրած է արտասահմանի աշխատաւորութեան համար։ Ներգաղթի վերաբերեալ հետեւած է իմաստուն քաղաքականութեան մը, ընդունելով գաղթականները իր տնտեսական եւ ֆինանսական հնարաւորութիւններու սահմանին մէջ։ Երբ բուն երկրին մէջ մօտ մէկ միլիոն ժողովուրդի մը պահիքնութիւնն ու երջանկութիւնը իր ամենօրեայ հոգածութեան առարկան դարձնել ստիպուած է չիկրնար զանազան երկիրներ ցրուած մօտ 550,000 Հայերու ճակատագրով զբաղիլ։» («Երեւան» 10 յունուար):

ԽՄԲ.— Մեր խօսքը՝ յաջորդով։

Ազգերու Դաշնակցութեան տասնամեակը

Յունուար 10ին լրացաւ Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատման տասնամեակը։ Այս առթիւ որեւէ մասնաւոր հանդէս չպիտի կատարուի։ բայց Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 58րդ նստաշրջանին մէջ, որ կը բացուի վաղը, երկուշաբթի, նախագահը մասնաւոր ճառով մը պիտի պարզէ կարեւորութիւնը Յունուար 16ին, որ տասներորդ տարեդարձն է խորհուրդին առաջին գումարման։ Այդ առաջին նիստին խորհուրդը կը բաղկանար չորս մնայուն անդամներէ (Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Գերմանիա) եւ չորս ոչ-մնայուն անդամներէ (Պելճիքա, Պրազիլիա, Սպանիա, Յունաստան)։ Ժողովը տեղի ունեցաւ 1920 յունուար 16ին, Փարիզի մէջ, նախագահ Ուիլսընի հրաւէրով եւ նախագահութեամբ Պ. Լէոն Պուրժուայի, որ շեշտեց.— «1920 յունուար 16ի այս թուականը պատմութեան մէջ պիտի արձանագրուի իբրեւ թուականը նոր աշխարհի մը ծնունդին։»

.˙. Անգլ.բոլոր թերթերը երկար յօդուածներ կը նուիրեն տասնամեակին։ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Սըր Էրիկ Տրըմընտ «Տէյլի Նիուզ»ի մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը, «Խաղաղութեան Առանցքը», ուր կը թուէ Ազգերու Դաշնակցութեան կատարած դրական գործերը, եւ յոյս կը յայտնէ թէ անոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ լուծել զինաթափութեան հարցը։ Աշխատաւորական «Տէյլի Հերըլտ» դիտել կուտայ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը թէեւ չէ կրցած իսկապէս ձեռք առնել սպառազինութեանց քճատման խնդիրը, բայց մեծ յառաջդիմութիւններ կատարած է տասը տարուան ընթացքին։

«Թայմզ» կ'ըսէ.— «Ազգերու Դաշնակցութիւնը քմայքը չէր քանի մը գաղափարապաշտներու, այլ արտայայտութիւնը ընդհ. անհրաժեշտութեան մը։ Ան ջնջեց գաղտնի դաշնագիրները եւ շօշափելի ու տեւական ձեւ մը տուաւ այն սկզբունքներուն որոնք առաջնորդեցին 1918ի յաղթանակին։ Բայց եւ այնպէս, դաշնակցութիւնը տակաւին չէ ստացած անհրաժեշտ հեղինակութիւնը, կարենալ կատարելու համար իր բոլոր պաշտօնները։»

Գործազրկութեան տագնապը

Պ. Թոմաս, Անգլիոյ գործազրկութեան նախարարը, ուրբաթ օր շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Մանչեսթրի մէջ։ Նախ շեշտեց թէ կացութեան կարելի դարմանը կախում չունի մէկ կուսակցութենէ, մէկ անհատէ, կամ մէկ մարդէ, այլ անհատական ու հաւաքական գործունէութեան վերահաստատումէն, ճարտարագործական մեթոտներու եւ մեքենաներու վերանորոգումէն եւ անհաւանդ օտար հրապարակներու յարաճուն թափանցումէն։ Այս նպատակով, աշխատաւորական կառավարութիւնը որոշած է անմիջապէս կցորդներ կամ պատուիրակութիւններ ղրկել Պարսկաստան, Զուիցերիա, Պրազիլիա, Արժանթին, Ֆինլանտա, Եգիպտոս, Չինաստան, Ամերիկա եւլն։ Նախարարը բողոքեց անոնց դէմ որոնք չափազանց յոռետեսութեամբ կը դատեն կացութիւնը։ Աշխատաւորական կառավարութեան պաշտօնի անցնելէ ի վեր գործազրկութիւնը չէ պակսած. ընդհակառակն։ 1929ի վերջը գործազուրկներուն թիւն էր 1,510,200, դեկտեմբերի վերջին կիսամսեակին 206,643 աւելցած ըլլալով։ «Բայց, անտեղի է չափազանցել։ Շարունակ գործազրկութեան մասին խօսելով, արտասահմանի մէջ այն տպաւորութիւնը կը ստեղծենք թէ վերջացած ազգ մըն ենք։

«Օրինակ առնենք Ամերիկայէն։ Մ. Նահանգներուն մէջ ալ առնուազն երեք միլիոն գործազուրկներ կան։ Ամերիկացիները իրենց գլխուն մոխի՞ր կը ցանեն։ Նիւ Եորքի սակարանին վերջին տագնապէն յետոյ, անոնք ի լուր աշխարհի յայտարարեցին թէ երբեք աւելի լաւ վիճակ ունեցած չէին։ Գործազրկութիւն կայ նաեւ Գերմանիոյ մէջ։ Ֆրանսան բացառութիւն է. բայց ան ալ ձեռք առած է բացառիկ մեթոտներ զորս ոչ մէկ քաղաքական կուսակցութիւն պիտի ուզէր թելադրել մեր կառավարութեան։ Ամէն բան կառավարութեան ձգելով չէ որ պիտի բարւոքի կացութիւնը»։

Յետոյ նախարարը ծանոյց թէ Լոնտոնի սեղանաւորական շրջանակները խոստացած են աջակցիլ ո՛ր եւ է ծրագրի որ կրնայ թեթեւցնել տագնապը։

.˙. Պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, յունուար 3ին Անգլիոյ մէջ գործազուրկներու թիւն էր 1,520,790, որոնց 1,019,553ը բոլորովին անգործ։ 1928ի վերջը 10,500 աւելի էր գործազուրկներու թիւը։ Դիտել կը տրուի սակայն թէ դեկտ. 16—30 գործազուրկներու թիւը աւելցած է 206,643 հոգի։

Գերմանիոյ մէջ դեկտեմբերի առաջին կիսուն օգնութիւն ստացող գործազուրկներու թիւը աւելցած է 100ին 20 համեմատութեամբ, այսինքն 233,000 հոգի։

Դեկտ. 15ին նպաստ ստացած են 1,600,000 անգործներ։ Այս թիւին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ շուրջ մէկ միլիոն գործազուրկներ, որոնք հանրային խնամատարութենէն նպաստ կը ստանան, որով գործազուրկներու թիւը կը հասնի առնուազն 2ուկէս միլիոնի։

Առնուազն յիսուն, Անգլիոյ համար

Անգլիոյ ծովային նախարար Պ. Ալեքսանդր ճառի մը մէջ յայտարարեց թէ նաւային խորհրդաժողովին մէջ, որ կը գումարուի քանի մը օրէն, Մեծն Բրիտանիա պիտի գոհանայ 50 յածանաւով, փոխանակ 70ի, ինչպէս պահանջած էր Ուաշինկթընի ժողովին մէջ։ Նուազագոյն չափն է այս, կայսրութեան պէտքերուն համար։ Անգլիա պիտի համակերպի այս չափին մինչեւ 1936, երբ վերաքննութեան պիտի ենթարկուին այսօրուան տուեալները։ Անգլիա այս զիջումը կ'ընէ, պայմանաւ որ միւս պետութիւններն ալ համապատասխան չափով զեղչեն իրենց տոմիղները։

Խորհրդային դրախտին մէջ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ բոլոր գործարաններուն մէջ շրջուն ջոկատներ պիտի պտտին, անողորմաբար կռուելու համար մխումներու դէմ, Լենինկրատի «Պրաւդա»ն կը գրէ թէ Խորհրդային Միութիւնը ամէն տարի 300 միլիոն րուբլի (չորս միլիառ ֆրանք) կը կորսնցնէ միայն ջեռուցման մխումէն և 200 միլիոն րուբլի բանուորներու ժամանակի կորուստէն։ Միայն Փեթրոկրատի շրջանի մէջ շինուածքի թերութեանց կորուստը կը կազմէ 100 միլիոն րուբլի։

.˙. «Կոմսոմոլսկայեա Պրաւդա» ուղղակի իբր հակայեղափոխական մը մատնանշէ կարգ մը խորհրդային գրողներ, մասնաւորապէս Միկթրիկին, Ուրալսկի, Ասանօֆ եւ ուրիշներ, ըսելով թէ անոնց գրուածքները խիստ «յոռետես են եւ վհատեցուցիչ»։ Միւս կողմէ արտասահմանի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ իտալացի սէնտիկալիստի մը, Ֆրանչէսքօ Կէցիի մասին, որ Ռուսաստան ապաստանած էր եւ յետոյ բանտարկուեցաւ ու աքսորուեցաւ առանց դատի։ Շատ մը օտար գրագէտներու կողմէ բողոքագիր մը ուղղած է այս առթիւ։

.˙. Կրթական գործավարութեան պաշտօնաթերթը կը պահանջէ որ բացարձակապէս արգիլուին ռուս գիտնականներու ուսումնասիրական ճամբորդութիւնները, որովհետեւ մեծ ծախքեր կը պատճառեն։ Թերթը դիտել կուտայ թէ կարելի է անոնց տեղէն շարժելու ուսումնասիրել օտար գիտուններու աշխատանքները։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Եգիպտոսի Վաֆտ կուսակցութեան յայտնի դէմքերէն Մեծատուն Բիազ պէյ, որ այս միջոցին Փարիզ կը գտնուի, «Թայմզ»ի թղթակցին յայտնեց թէ լաւատես է անգլեւեգիպտական նոր դաշնագրի յաջողութեան մասին։ Կարելի է զանազան վիճելի կէտեր կարգադրել ուղղակի բանակցութիւններով։ Իր կարծիքով, հաւանական չէ որ երբ անգլ. զօրքերը Գահիրէէն Սուէզի ջրանցքը քաշուին, պահանջ դրուի բոլորովին հեռանալու։ Վաֆտը կ'ընդունի որ Մեծն Բրիտանիոյ համար անհրաժեշտ է պահել Սուէզի ջրանցքը եւ իրենք ըսելիք մը չունին այդ ռազմական կենսական կէտին անսահման ժամանակով գրաւման մասին։

Բիազ պէյ սխալ կը համարէ այն կարծիքը թէ Եգիպտոսի ներքին բարեկարգութիւնը ապահովուած է շնորհիւ անգլ. զօրքին ներկայութեան եւ թէ անոնց հեռացումով քաոս պիտի ծագի։ Եգիպտոսը իր միացեալ ժողովուրդով բոլորովին տարբեր է Հնդկաստանի ռազմատենչ հատուածներէն։ Ազգայնական շարժումը զուտ եգիպտական է եւ կապ չունի համարաբական կամ համիսլամական շարժման հետ։ Եգիպտացիները պէտք ունին արտաքին աջակցութեան եւ ուրախ պիտի ըլլան ապահովելով Մեծն Բրիտանիոյ խորհուրդը եւ գործակցութիւնը, բարեկամական հաւասարութեան գետնի վրայ։

Սկսան չվճարել տուրքերը

Համաձայն համահնդկական ընդհ. ժողովի որոշումներուն, Պէնկալի նահանգին մէջ սկսած է «քաղաքացիական անհնազանդութիւնը»։ Ուրիշ խօսքով, ծայրայեղները կը մերժեն տուրք վճարել, մինչեւ որ Անգլիա ընդունի Հնդկաստանի անկախութիւնը։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց շարժման ղեկավարը։ Երկու գիւղերու բնակիչներն ալ մերժած ըլլալով վճարել իրենց տուրքերը, ոստիկանութիւնը գրաւեց անոնց գոյքերը։

Բեսեդովսկին պիտի յանձնուի՞

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ գործավարներու խորհուրդին որոշումով Պ. Բեսեդովսկի, որ տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ անցեալ օր, չի կրնար քաղաքական յանցաւոր համարուիլ, նկատի առնելով իր հանգամանքը իբրեւ Ա. խորհրդական Փարիզի խորհրդային դեսպանատան։

Այս որոշման վրայ, կը կարծուի թէ խորհրդային իշխանութիւնը պիտի պահանջէ Ֆրանսայէն՝ իրեն յանձնել Բեսեդովսկին։ Ինչ որ կը նշանակէ անմիջապէս գնդակահարել, համաձայն վերջերս տրուած որոշումի մը։

Ալմազեան կը շարունակէ բողոքել

Մ. Ալմազեան իր փաստաբանին միջոցաւ յունուար 7 թուակիր հետեւեալ բողոքագիրը յանձնեց հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Ժանթիյի.— Մեզ դէմ գիմաց հանելով եւ նոյն ինքն Պ. Պընուայի վկայութեամբ, հաստատուեցաւ որ այս վերջինը՝ առանց հրամանագիր ունենալու հարցաքննիչ դատաւորէն, հրաման տուած է ձերբակալել զիս ուրբաթ օր, 18 հոկտեմբեր, ժամը 23.30ին։ Ի գործադրութիւն այս հրամանին, զիս արգելափակեցին խցիկի մը մէջ, խուզարկելէ յետոյ եւ Պ. Մաթիֆասի տրամադրութեան տակ դրին միայն հոկտ. 20ին, ժամը 14ին, իսկ ամբաստանութեան տակ առին՝ ժամը 19ին։

Այս կերպով կը հաստատուի ապօրէն արգելափակումը, որուն դէմ բողոքած եմ արդէն։ Այս ձերբակալութիւնը կատարուեցաւ եւ շարունակուեցաւ դատական ոստիկանութեան տեսուչ Պ. Պընուայի եւ ոստիկանապետ Պ. Նիկոլի հրամանով։ Այս վերջինները յանցաւոր են պատժական օրէնքի 114րդ յօդուածով նախատեսուած եւ պատժելի ոճիրով։

Ուրեմն, պատիւ ունիմ խնդրելու ձեզմէ որ նկատի առնէք իմ բողոքս ապօրէն ձերբակալութեան դէմ այլեւս ոչ թէ X.ի դէմ, այլ Պ. Պ. Պընուայի, Նիքօլի եւ միւս բոլորին դէմ։ Այս առթիւ կ'արձանագրեմ, նաեւ, որ հակառակ իմ թախանձանքիս, մերժեցիք զիս դէմ գիմաց հանել Պ. Պ. Պընուայի եւ Նիքօլի հետ։ Յետոյ, Պ. Պընուա, այժմ տեսուչ դատական ոստիկանութեան եւ Պ. Նիքօլ, ոստիկանական քոմիսէր, իրենց հանգամանքով կախում ունին Փարիզի վերաքննիչ ատեանէն։ Ուրեմն այսուհետեւ գործը պէտք է շարունակուի այդ ատեանէն կողմէ։»

Ուրբաթ կէսօրէն յետոյ Ալմազեան իր փաստաբանին ներկայութեանը բերանացի ալ հաստատեց իր բողոքագիրը եւ Պ. Ժանթիյ անմիջապէս ընդհանուր դատախազին հաղորդեց խնդիրը։

.˙. Ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Լը Փոփիւլէռ» հրատարակելով Ալմազեանի նոր բողոքը, շարք մը կծու դիտողութիւններուն կարգին կը նկատէ.

—«Իրերու ներկայ վիճակին մէջ, Ալմազեան պէտք է ազատ արձակուի։ Սպասենք գիտական հակափորձի արդիւնքին։ Կը յուսանք թէ Պ. Ամիի խայտառակ տեղեկագիրը պիտի ոչնչանայ։ Այն ատեն, ամբաստանիչ ատեանը պիտի ընդունի՞ առժամեայ արձակման խնդրագիրը, թէ պիտի հպատակի ոստիկանութեան հրամաններուն»։

224 կոմունիստներ ձերբակալուած Պերլինի մէջ

Ուրբաթ իրիկուն, ոստիկանութիւնը յանկարծ կոխելով Պերլինի հիւսիսային թաղամասը, ձերբակալեց 244 կոմունիստներ, որոնց քսանը կին։ Այս առթիւ բռնուեցան մեծ քանակութեամբ զէնքեր, ռազմանիւթ, ցիրեր եւ դաշոյններ։ Կ'ըսուի թէ համայնավարները կ'ուզէին սպառազէն խուժել ազգային-ընկերվարական ժողովէ մը ներս եւ խանգարել զայն։ Կալանաւորներուն մեծ մաս ազատ արձակուեցաւ գիշերը։

Օդանաւի արկած

Անգլիական երկու զինուորական օդանաւեր իրար ընդհարեցան Ապու Սուէյրի (Եգիպտոս) վերեւ։ Մէջի չորս օդանաւորդները մեռան վայրկենապէս։

Հարսնիքի մը շնորհները

Իտալիոյ գահաժառանգին ամուսնութեան առթիւ, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան ամբողջ Իտալիոյ մէջ. բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։ Թերթ մը կը գրէ թէ Հռոմի ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ երեք մեծ տուներ վարձել, որովհետեւ զօրանոցները տեղ չէր մնացած։ Թրիէսդէյի մէջ 150 հոգի ձերբակալուեցան մէկ օրուան մէջ։

Տարօրինակ դատ մը

Այս միջոցին տարօրինակ դատ մը տեղի կ'ունենայ Կրացի մէջ (Աւստրիա)։ Խումբ մը քահանաներ եւ բժիշկներ դատի քաշած են փրոֆ. Շմէրցը, որ «ամլացուցած» է վեց հարիւր այրեր, որպէսզի զաւակ չունենան (իրենց իսկ փափաքով)։ Առաջին դատավարութեան բժիշկը դատապարտուած էր 48 ժամ բանտարկութեան եւ 50.000 ֆրանքի։ Բայց վերաքննութեան դիմած ըլլալով, այս վճիռը ջնջուեցաւ եւ դատը յանձնուեցաւ նախադատ ատեանին։

Այս առթիւ ըսենք որ աւստրիական օրէնքը չէ նախատեսած ամլացումը, եւ յանցանքը կը դատուի իբրեւ «թեթեւ վիրաւորում որ մահացու չէ»։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Արտասահմանի Հայ Գրականութեան հարցը այժմէական դառնալու վրայ է փարիզահայ մտաւորական-գրական շրջանակներուն մէջ։

Երբ խօսինք Հայաստանի արդի գրական շարժումներուն ու ձգտումներուն մասին, անխուսափելիօրէն մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ նաեւ Երկրէն դուրս փթթող գրականութիւնը, որ նոր երեւոյթ մը չէ բնականաբար։

Իբրեւ հիմնական հարց, որպէսզի մեր դիտողութիւններն ու դատողութիւնները հիմք ունենան, որպէսզի օդին մէջ ու ժամանցի համար արձակուած չըլլան մեր կարծիքները, պէտք է ուշադրութենէ չվրիպեցնել հայկական իրականութեան հանգամանքը։ Հայկական իրականութիւն բացատրութիւնը թեթեւ արժէք ու տեսակէտ մը չէ, երբ մօտենալ կ'ուզենք գրական-գեղարուեստական խնդիրներուն։ Այն բացառիկ ու անօրինակ վիճակը, որ մեր ցեղին վիճակուած է, քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային այն խիստ անբնական պայմանները, որոնց մէջ դարերէ ի վեր մեր ազգային նկարագիրը կերտուեր է, իր դրական ու բացասական յատկանիշներով, մտածելու եւ զգալու այն հոգեկան պատկերը, որ մեր մշակոյթի արժէքներուն վրայ իր դրոշմը դրեր է, այս բոլորը միանալով կազմեր են հայկական իրականութիւնը եւ հայ մարդուն հոգին։

Հոգեբանական այս անխուսափելի պատճառներուն հետեւանքն են անտարակոյս, մէկէ աւելի, եւ իրարու հակադիր մտայնութիւնները, ըմբռնումները, տեսակէտները, կարծիքները, մէկ խօսքով, տրամաբանելու եւ պատճառաբանելու տարբերութիւնները, որոնք կը յայտնուին հայ մտաւորականութեան մէջ, Հայաստան թէ գաղութները։ Ուրիշ խօսքով, տարբեր փիլիսոփայութիւն ունին տարբեր միջավայրի մէջ ծնած ու մեծցած, տարբեր կրթութիւն ու դաստիարակութիւն տեսած եւ տարբեր մշակոյթի ենթակայ եղող հայ անհատներն առհասարակ։

Մտածելու եւ զգալու այս տարբերութիւնն է, որ քաղաքական հարցերէն յետոյ, տիրապետող է գրական ու գեղարուեստական խնդիրներու մէջ ևս։ Տարբերութիւնը թերեւս ներելի ըլլար, եթէ հայկական իրականութեան բացառիկ վիճակն անտեսելով, մեզ թիւրիմացութիւններու չառաջնորդէր։

Պէտք է հաշտուիլ գոյութեանը հետ արտասահմանեան հայ գրականութեան, որ արդիւնքն է վերը յիշուած զանազան ազդակներուն։ Եղեր է անցեալին մէջ, եւ ներկայիս ալ կայ արտասահմանեան հայ գրականութիւն մը, իր որոշ նկարագիրով ու ձգտումներով։ Այդ նկարագիրն ու ձգտումները ո՞ր աստիճան հայկական են ու համամարդկային, այս ուրիշ խնդիր է։

Աւելորդ է վիճաբանիլ նաեւ կարելիութեանը մասին, քանի որ գոյութիւն ունէր ան, եղաւ երէկ։ Այդ երէկը իր մէջ արձանագրեր է անուններ։ Մեր բոլոր անուանի գրագէտները կազմուեր են արտասահմանի մէջ, չնայելով որ ծներ են Պոլիս կամ գաւառները, ինչպէս արեւելահայ գրողներէն շատերը մտաւորապէս խմորուեր են ռուսական կամ գերմանական գրական-գեղարուեստական միջավայրերու մէջ։ Թէեւ պարագան տարբեր է մեր եւ անոնց միջեւ։ Մերինները ոչ միայն եւրոպական մշակոյթի ճառագայթներովը լուսաւորուած են, այլ եւ այդ հողին վրայ ապրեր ու արտադրեր են։ Արտադրեր են մանաւանդ իրենց գլուխ-գործոցները, եւ երբ վերադարձեր են հայրենիք, որ մեր հայրենիքը չէր, որ նոյնքան արտասահման էր, որքան այսօրուան իրականութիւնը, հո՛ն ալ երկներ ու ստեղծագործեր են արտասահմանի մէջ տեսած ու զգացած կաղապարներով։

Արտասահմանի օտար ու ապազգայնացած միջավայրին կը պարտինք սակայն ծնունդը այն գրական գործերուն, որոնց մէջ հայու սիրտը բաբախեր է։ Սիամանթօն արտասահմանի մէջ ստորագրեց իր Հայորդիներու շարքը, Վարուժան՝ ցեղին Սիրտը, Ջարդը եւ Սարսուռները քնարերգեց դարձեալ արտասահմանի մէջ, Շեթանոս երգերը Պոլիս կամ Սեբաստիա, եւ Հացին երգը, թէեւ լոյս տեսաւ զինադադարէն յետոյ 1920ին, եթէ չեմ սխալիր, սակայն գրի առնուած էր գաւառի մէջ, գաւառ մը, որուն գիւղական կեանքը գրեթէ տարբերութիւն չունէր մեր այլազգի դրացիներու կեանքէն։ Զ. Եսայեան, Վահան Թէքէեան, Լեւոն Շանթ, Ս. Պարթեւեան, Ե. Սրմաքէշխանլեան, Ա. Արփիարեան, Ե. Օտեան, Ա. Զօպանեան, Ռ. Սեւակ, ինչպէս նաեւ Ա. Յարութիւնեան, որ հակառակ Եւրոպա այցելած չըլլալուն, մինչեւ վերջը պահեց իր վրայ հայ ազնուական մտաւորականի ծիրանին, բոլորն ալ արեւմտեան մշակոյթին հետ շփման մտած, անոր հոգեկան-մտաւորական գեղեցկութիւններովը օծեր էին իրենց գրական-գեղարուեստական ստեղծագործութիւնը։

Այս բոլորը արդիւնքը չեն հայ մտաւորականութեան դէմ հալածանքին, եւ Եւրոպա ապաստանելուն, ուր հայ միտքը գործել կը սկսէր ազատ ու անկաշկանդ, եւ անխուսափելի չարիքէն բարիք կը ծնէր։ Առանց եւրոպական-արեւմտեան զարգացած ու քաղաքակրթուած միջավայրին, առանց ազատութեան ու բարօրութեան մէջ ապրող մարդուն պատկերին, առանց արժանապատուութեամբ ու տարրական իրաւունքներու մէջ օրը իրիկուն ընող մարդկային էակին պարզած խտէալին, մեր մտաւորականները չպիտի տային այն, զոր տուին, զոր արտադրեցին, յանուն հայ գրականութեան ու արուեստին։ Ես նկատի ունիմ գրականութեան կալուածը միայն, ուր եկող հայ մարդը հայ մնաց ու ազգային խտէալներուն համար տոչորեցաւ։ (Գեղարուեստի միւս ճիւղերը, որքան ալ տաղանդներ հասցուցին, սակայն նուազ հայ պահեցին մեր հայրենակիցները։)

Այսօրուան արտասահմանի հայ գրականութիւնը տրամաբանական շարունակութիւնն է երէկին, որուն վրայ աւելցեր են ուրիշ ազդակներ ու գործօններ։ Այսօրուանը, միջազգային բոլորովին տարբեր մտայնութեան մը եւ պահանջներու արդիւնքն է։ Հայ գրողը երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնէ ինքզինք։ Երկու տասնեակ տարիներ առաջ Եւրոպայի կեդրոնը, ձեղնայարկի մը չորս պատերուն մէջ գրիչ շարժող հայ մտաւորականը տարբեր հոգեր ու որոնումներ ունէր, քան այսօրուան հայ երիտասարդը։ Ընկերային, ազգային միջազգային, գիտական, գրական ու գեղարուեստական բազմազան ու բազմաձեւ խնդիրներ, արդի մարդուն ուղեղն ու զգացումները տարբեր ուղղութեամբ գործել կուտան, տարբեր թելադրութիւններու կ'առաջնորդեն։

Այսօրուան հայ մտաւորականը խարիսխ չունի, եւ իր աչքերը օտար հորիզոններու մէջ կը թափառին։ Երէկուան մտաւորականը գիտէր որ վերադարձի կայան մը եւ ծննդավայր մը ունի։ Այսօրուանը գիտէ ու ցաւագինօրէն կը զգայ, որ իբրեւ մարդ-արարած անտուն է ու անհող, լաւագոյն պարագային, զրկուած է բնական այդ բարիքէն։ Լեզոն է, որուն արտը չի կշտացներ իր ստամոքսը, եւ անհորիզոն է։ Քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային աննպաստ պայմաններուն ծնունդն է արտասահմանի արդի հայ գրականութիւնը. բայց անիկա կա՛յ ու կը զարգանայ այդ աննպաստ պայմաններուն մէջ։ Ուրիշ խնդիր է անոր դրական ու բացասական յատկանիշներուն քննութիւնը։

Թիւրիմացութիւն է սակայն, գրական այս նոր շրջանը, որ կ'երկարի 1920—1930ի սահմաններուն մէջ, աւելի բովանդակալից գտնել, քան մեր արեւմտահայ գրականութեան նախորդ տասնամեակները։ Առաջին առթիւ աչքի կը զարնէ թերեւս քանակը գրողներուն, որոնք աշխարհի ամէն կողմը գրիչ կը շարժեն, թերթ կը հանեն, գիրք կը տպագրեն, բանաստեղծութիւն ու վիպակ կը գրեն։ Գրական սերունդին աչքի զարնող արտադրութիւնները, իբրեւ գիրք կամ հանդէսներու մէջ արդէն հրատարակուած էջերը քով քովի բերելով, մեզի իրաւունք չեն տար այս վերջին տասնամեակի հայ գրականութիւնը գերազանց նկատել։ Կրկնութիւններէ խուսափելու համար, պիտի ըսեմ թէ վերը յիշուած գրական դէմքերուն մեծ մասին ստեղծագործութիւնը կը զուգադիպի 1910—1915 տարիներու այնքան կարճ ժամանակամիջոցին։ Բոլոր այդ գրողները, ինչպէս նաեւ անոնք, որոնց անունները չտուի, Հրանտ, Զօհրապ, Թլկատինցին, Ռ. Զարդարեան, Մեծարենց, Տ. Չէօկիւրեան, եւայլն, եւայլն, այդ շրջանին է որ տուին իրենց լաւագոյն գործերը, գիրքով կամ պարբերականներուն մէջ։ Օշականը եւ Զարեանը այդ շրջանէն մեզի կուգան, չնայելով, որ անոնք հաւատարիմ մնացին իրենց դերին, ու կը շարունակեն արտադրել։

Ուրիշ թիւրիմացութիւն մըն ալ։ Որքան ալ մենք համաձայն ըլլանք գիւղի գրականութեան, եւ կամ հաստատել ջանանք, թէ մեր գրականութեան մէջ առաւելագոյն չափով գիւղական տարր (իբրեւ անհատ, հաւաքականութիւն, մտայնութիւն, հոգեկան աշխոյժ, խտէալ, նկարագիր, բարքեր ու զգայութիւններ) գոյութիւն ունեցեր է, այդ չի նշանակեր, թէ հայ արուեստագէտը այդ աշխարհէն դուրս ընտրած իր նիւթերով ու հոգեբանութիւններով, դատապարտուած է վրիպելու, ուրիշ բառով, անհարազատ գետնի մը վրայ կոխելու ստիպուած է։

Այս ալ ուրիշ ծայրայեղութիւն մըն է, նման անոր որ գրականութիւնը կը կապէ դասակարգերուն, կամ ընկերային զանազան աստիճաններուն։ Արուեստի ու գրականութեան մէջ, չափանիշը, մեր կարծիքով, մարդկային տարրն է, իր հոգիով, իր տառապանքով, իր ուրախութիւններով, իր թռիչքով, ըլլայ գիւղի թէ քաղաքի մէջ։ Ազգայինը, միջավայրը, ժամանակն ու տարածութիւնը, տարբեր են, որ կը գեղեցկացնեն նիւթը, բովանդակութիւն կուտան եւ շօշափելի կը դարձնեն զայն։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ՍԱԱԴԻ

Հաֆըզի եւ Խայեամի պէս ծանօթ է այս անունը Հայ ընթերցասէրին։ Տարբեր խնդիր, որ թարգմանուած չէ առաջինի չափ եւ ոչ ալ ուսումնասիրուած այնպէս ինչպէս, երկրորդը Հայ Թարգմանիչների կողմից։

Բանաստեղծը եւ իմաստասէրը անբաժանելիօրէն միացած են «Գօլէստան»ի եւ «Բուստան»ի հեղինակի ներաշխարհում, որ տակաւին 650 տարի մեզնից առաջ շնչում էր Շիրազի հռչակաւոր վարդերով զ'րդարուն այգեստաններում եւ նոյնքան հանրածանօթ Շիրազի սոխակների քաղցրալուր դայլայլներին ունկնդիր՝ գրում էր,

ինչ ի՞ղ պէտք վարդով լցուն սկաւառակ,
իմ «Գօլէստան»ից 1) քաղիր մի թերթիկ.
վ.արդը միայն հինգ օր ու վեց կը մնայ,
Այս «Գօլէստան»ը կայ միշտ անուշիկ:

Իմ կարծիքով յանցանք է Սաադին ներկայացնել օրաթերթի երկու երեք սիւնակներում. թէ ներկայացնողը կը խղճահարի, թէ ընթերցողը յօնքերը կը ժողվէ, համեղ խորտիկը լիովին չվայելած՝ մէկին կէս-կուշտ կէս սոված սեղանից հեռանալ պարտադրելու նման։ Այս իսկ պատճառով առանց իր վրայ խօսելու, միասին կարդանք իր իմաստասիրական քառեակներից մէկը.—

Եթէ մելիքը (2 ռայայի 3) այգուց մի խնձոր ուտէ,
իր ստրուկները ծառը արմատից կ'անեն տեղահան.
Թէ արքան հինգ հատ ձուի կեղեքում թոյլ տայ, հաւանէ,
Զօրքերը նրա հազար հաւ կտան շամփուրի բերան:

Թարգմանում եմ նաեւ իր այն հռչակաւոր կտորը, որով թուրք կոչած գազանին անուանում է «գիշատիչ, արիւնարբու գայլ»։ Ասեմ, որ թրքական վայրագութիւնների ժամանակ, Իրանի այս մեծ բանաստեղծը փախչում է Եգիպտոս, Հնդկաստան, օրեր է մաշում օտար երկրներում եւ վերադառնում է, երբ հայրենիքը համեմատաբար խաղաղ էր։

Զգիտես թէ ես դարիպ վայրերում
ինչո՞ւ օրերս քաշքշեցի այնքան,
դուրս փախայ թուրքի ճանկից, երբ տեսայ
Աշխարհը 4) շփոթ խափշիկի մազի նման:
բոլորը 5) ադամորդիներ էին,
Բայց զերթ գիշատիչ գայլեր արիւնուշտ:
երբ երկիր դարձայ խաղաղ տեսայ ես,
վագրերը լքած վագրային բնոյթ:
ներսում 6) զերթ հրեշտակ, բարեմոյն մարդիկ,
դրսում 7) կուաժան, առիւծ կուարար:
Այպդէս էր տեսած օրերս վաղեմի՝
Աշխարհը լի ժըխոր, աղմուկ, պատահար:

Այս կտորը ցոյց է տալիս, թէ Իրանի պարծանքը եօթը դարեր առաջ ինչքա՛ն լաւ է ճանաչել թուրքին եւ թէ ինչպէս այսքան դարերի ընթացքում, թուրքը գուրգուրալով պահել է իր արիւնռուշտ խառնուածքը — իր ազգային միակ հարստութիւնը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

1) կարդա՛ Վարդաստան։ Այսպէս է կոչել Սաադին իր անդրանիկ գիրքը։

2) եւ 3) պարսկերէնում «մալէք» եւ «ռայեաթ», որ հայ գրականութեան մէջ փոխուել են «մելիք»ի եւ «ռայա»ի, իրենց իմաստները պահելով՝ գիւղատէր եւ աշխատաւոր գիւղացի։

4) ըստ ոմանց, աշխարհ ասելով բանաստեղծը իր հայրենիքն է ակնարկում, ըստ ուրիշների' թուրքը խառնել էր ամբողջ աշխարհը։ 5) Այսինքն թուրքերը, որ մարդու կերպարանք ունէին։ 6) Ուզում է ասել կեդրոնում՝ պարսիկ շահերի ներկայութեան։ 7) կեդրոնից դուրս, ամէն տեղ։ վ. ի.

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրեմն այսպէս մի՛շտ քալել գերեզմանէ գերեզման,
կեանքին իմաստն ըմբռնել ցուլքին մէջէն թախիծին.
Երբե՛ք ո՛վ Տէր, չըկրնա՛լ խեղդել խուլ ձայնը վշտին,
Ու չըվայլել վայրկեան մ'իսկ հըրուտ նըւագն հոգեկան:

Լո՛ւռ ու անխօս ունկընդըրել տերեւներուն հառաչին,
Ըզգալ խըռովքը անոնց որ սըտէն ներս կը ծորի.
Ըզգալ հըճուանք մ'անսովոր որ վաղն աւա՛ղ, անհետի...
Եւ չըկրնալ հասկընալ պատճառն անո՛նց արցունքին:

Ըղձալ հըդեհը կուրծքին մարել ցօղի մը շիթով,
Որ կ'երազէ հեշտօրէն զեփիւռին գաղջ համբոյրով.
Բայց ընդունա՛յն աշխատիլ որ խաբուի ցա՛ւն անհեթեթ:

Իյնա՛լ յաղթուած դեռ պարման, առանց մէկուն գըթութեան,
Ցետոյ լըսել թէ ի՛նչպէս ծառերն հեռուն կը հեւան.
Եւ ակամայ, գլխիկոր եղբայրանա՛լ վշտին հետ:

ՎԵՆԵՏԻԿ ՎԻԶԷՆ ՍՐԱՊԵ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷ

Այս յօդուածը պարզապէս հակադրութիւնն է նախորդ յօդուածիս գծած պատկերին։ Ուրեմն յիշեցնենք Հայաստանի գրականութեան այդ պատկերին գլխաւոր գիծերը.—

1— Գրողները թիւով սահմանափակ են։ Անոնք շատոնց ծանօթ էին և արդէն իսկ կազմուած նախ քան 1922։ Այդ թուականէն ասդին ուժեր չերեւացին, համբաւներ չշինուեցան։

2— Միօրինակ են գրականութեան նկարագիրն ու նիւթերը։ Անհանդուրժելի տափակութեամբ մը կը ներկայացուին, հա՛ կը ներկայացուին բանուորն ու գործարանը։ Մեղուորն է պրոլետարական գրականութեան վարդապետութիւնը, որ չհանդուրժելով գրական հոսանքներու այլազանութեան՝ ստեղծեց պրոլետ-գրողի սնապարծութիւն մը։

**

Վերջապէս նստա՛ւ արտասահմանի թափառական Հայուն հոգին։ Հանգիստի այդ պահէն յետոյ՝ գրական տարտամ շարժումը թանձրացաւ, ձեւ ու մարմին առաւ։ Այսօր գրական սերունդ մը «ոսկոր կապած է» արդէն, բացատրութեամբը Օշականի։ Եւ կարելի է ըսել որ 1930ին կը սկսի գրական նոր տարի մը, («գրական տարի» բացատրութեամբ կ'ակնարկեմ այն իմաստին, զոր տուած եմ երկու տարի առաջ)։

1920—30 երկա՛ր է գրական սերունդին տողանցքը։ Նոյնիսկ հասակի այլազանութիւն մը կայ։ Ուստի, ինչպէս կատարեցի անգամ մը այս տեղ, երեք խումբի կը բաժնեմ այդ սերունդը։ Երէց, միջին եւ կրտսեր։ Երէցները կրտսերներն էին, կամ նորեկները, կամ սկսնակները նախապատերազմեան սերունդին։ Անոնք պատերազմին ընթացքին հասունցան իրենց գրական կեանքին մէջ։ Այս մեր երէց սերունդին տարեկից է Հայաստանի ծանօթ գրական աղմկարար սերունդը։ Միջին սերունդը եւս իր տարեկիցներն ունի Հայաստանի մէջ, բայց ոչ հաւասար թիւով։ Ամէնէնաւելի մեր կրտսերներն են, որ իրենց ինքնատպութեամբ, իրենց թարմութեամբ եւ անակնկալ ու հրաշալի ծլարձակումով կը հաստատեն թէ հայ գրականութիւնը կ'աճի եւ կը կեդրոնանայ արտասահմանի մէջ։ Վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին, միայն «Երկունք»ի մէջ, տեսայ երեք մատաղատի ու խոստումնալից քերթողներ։ Դեռ կան, որ անծանօթ են, դեռ կան, որ հեռուներէն ծիլ կուտան։ Վերջապէս ո՞վ է յանցաւորը, երբ ոմանք սովորական խօսքերով յաճախ կ'ողբան մեր գրականութեան անկումը։ Այդ ողբը, սակայն, մակաբոյծ ճիչ մըն է, որ կը յայտնուի գրեթէ ամէն երկրի գրականութեան մէջ։ Ֆրանսայի մէջ, ուր այնքան երիտասարդ ուժեր կան, շատե՛ր կուլան ու կ'ողբան «ֆրանսական գրականութեան անկումը»։ Պէտք է բժշկական քննութենէ անցընել բոլոր այդ ողբերգուներուն հոգին։ Չէ՞ք տեսներ, պարոննե՛ր եւ տիկիններ, չէ՞ք տեսներ, որ լեցո՛ւն է արտը։

Տուէ՛ք ձեր անունները, տասա՛րդ գրողներ, եւ բ[...] րիչները համբեն ձեր բ[...] թիւնը.—

Համաստեղ, դժբախ[...] ներկայացուած է միայն թերթային ուսումն[...] թեամբ։ Շատեր անոր [...] տը կը կապեն յիշողու[...] դատելով նիւթերէն, զո[...] կը բերէ անցեալ կեան[...] Գետնին տակն անցնի [...] Վերջապէս ե՞րբ պիտի ս[...] թէ նիւթը չէ որ արուես[...] կը շինէ մարդը։ Ինչո՞ւ [...] ներն ալ գիւղէն նիւթեր [...] լով Համաստեղ չեն զ[...] Արուեստագէտին արժէքը [...] գայ ոչ թէ նիւթէն, այլ [...] տալու ձեւէն։ Պիտի առ[...] թէ ինչո՞ւ Համաստեղ [...] իր նիւթէն դուրս։ Պ[...] պարզ է.— որովհետեւ [...] տարբեր նիւթերու մէջ [...] Համաստեղը կը փնտռենք [...] Օտեան ողբերգութիւն [...] մենք չպիտի նշմարէինք [...] քը, որովհետեւ մեր միտ[...] տի զբաղէր փնտռելով մի[...] նօթ կատակերգակը։ Կա[...] ժխտել նիւթը, որ ուժեղ [...] ցութիւն ունի արուեստ[...]

Առանց ուրանալու Համ[...] գին թերութիւնները, պէտ[...] դունիլ զայն իբրեւ արուես[...] մը, որ յետպատերազմեան [...] ունի։ Բուռ բուռ կարելի [...] այն նոր տարրերը, որոնք [...] անոր մէջ։ Իր գիւղի ըմբ[...] ներուն թափանցելու [...] անհրաժեշտ է ծանօթ ըլլ[...] գեղանական ու փիլիսո[...] կան գիտութիւններու։

Բիչ մը երկար կանգ[...] Համաստեղի վրայ, որո[...] կ'ուզէի զայն պահել [...] սերունդին, արտասահմ[...] նոր գրականութեան տարագ[...] րին մէջ։

Կ. Մեհեան, ուշադրութ[...] գրաւէ մանաւանդ իր [...] ցութիւններուն տինամ[...] Անոնք կը թաւալին [...] թեամբ եւ կենդանութեա[...] հին հելլէնական ձեւը, [...] նօթ է տրամախօսութիւ[...] նով, խնկապէս գեղեցիկ [...] դուք կը տեսնէք մարդոց [...] մութիւն մը, որուն շր[...] ջրվէժի նման կը հոսին [...] ու հոգին։ Զգացումն ու [...] ծումը ձեւ կ'առնեն եւ, [...] նկարագրութեան օժան[...] թեան, իրենք կը ներկա[...] իբրեւ դերասաններ։ [...] լոյսին տակ իր թատ[...] մասին երկար եմ գրած, [...] սխալ հասկցուեցաւ ([...]եւ վ[...] աշխատակիցը)։ Տիպարնա[...] մասին քննադատութիւն[...] դադրանք պէտք չէ նկատ[...] ղինակին։ Վասնզի ստեղ[...] տիպարներն ալ անհրաժ[...] քննադատել այնքան ան[...] թեամբ, որքան հեղինակ[...]

Վերջապէս Կ. Մեհեա[...] թատերական փորձերով [...] պերով նոր տարր մըն է [...] րունդին մէջ։ Իրապաշտ[...] ւով, ռոմանթիք միջուկով [...] բանական վերլուծումներ[...] հոգութեամբ։

Գ. Մխիթարեանը եւս կը [...] այս սերունդին մէջ, որով[...] պատերազմէն առաջ ինչ [...] րագրեց ոտանաւոր կամ [...]

փորձեր էին գիծ որոնելու։ Պատերազմէն յետոյ անուն շինեց իր թատերական քննադատութեամբը։ Եւ քննադատութիւնը ստեղծագործութիւն մըն է, որովհետեւ գրական հոսանքներ կը շինէ։ Ահա թէ ինչո՛ւ Գ. Մխիթարեան կը մտնէ արտասահմանեան մեր սերունդին մէջ։ Ընդհանրապէս ան քիչ մը շատ հաւատարմութեամբ կը հետեւի իր ենթակային, եւ իր վերլուծումներուն ընթացքին՝ պահանջ չի դներ երբեք, ինչպէս Օշական, որ թելադրանք չէր ուզեր ընել։ Այս ձեւը, որ քիչ մը չէզոքութիւն կուտայ քննադատին, պահանջն իսկ է օրաթերթին, որուն միակ մտահոգութիւնն է ներկայացնել գործը իր բոլոր մանրամասնութիւններով։ Ու եթէ Մխիթարեան չի մտներ պարբերականի երկար ուսումնասիրութիւններու մէջ, իր նշմարներն իսկ բաւական եղած են, որ նոր սերունդը ճանչնայ քննադատի կարողութիւնը եւ յարգէ զինք։ Ահա թէ ինչո՛ւ մեզմէ շատեր լրջութեամբ կը հետեւին անոր քննադատական խօսքին։

Յակոբ Մնձուրիի գրական կեանքը կ'իյնայ նախապատերազմեան և յետպատերազմեան շրջաններուն մէջ։ Հետեւաբար իր տեղն ունի արտասահմանեան գրականութեան տաղաւարին տակ։

Աճարոն նախապատերազմեան շրջանին էր, որ երեւաց։ Եւ սակայն ինչ որ կուտայ, յետպատերազմեան այս շրջանին արտասահմանի մէջ, կը հաստատէ հրաշալի այլափոխութիւն մը։ Աճարոն գերազանցապէս գեղեցիկ է հիմա քան առաջ։ Ան իր բանաստեղծի լիութեան մէջ է։ Եւ հայ երիտասարդ բանաստեղծութեան ամէնէն տաղանդաւոր, ազնուական և բարձրօժիտ ներկայացուցիչներէն մէկն է։

Կոստան Զարեան եւս նախապատերազմեան սերունդէն փոխանցուած բանաստեղծ մըն է։ Այլափոխութիւն մը կայ նաեւ անոր գործերուն մէջ։ Հետզհետէ կը դառնայ մեր առաջին իմացապաշտ բանաստեղծը։ Խնդիր է գիտնալ թէ Կ. Զարեանի գրականութիւնը արտասահմանեան ի՞նչ տարրեր ունի։ Ան կ'ապրի բնազանցական աշխարհի մը մէջ։ Սակայն իր ձեւը եւրոպական է, մանաւանդ անուղղելի է գրիրապաշտներու ազդեցութիւնը։ Լեզուն մաքուր չէ։

Օշական ու Թէքէեան արտասահմանեան արժէքներ են, բայց թող չտանք, որ առարկեն թէ սերունդը կ'երկարենք մինչեւ 1910 եւ աւելի առաջ։

Գ. Մելոյեան, նախապատերազմեան շրջանէն գալով մեզի, իր ախտաբանական եւ արտաքնական տարրերու վերլուծումներով տուաւ նոր վէպ (Փրոյտեան) ու թատրոն։

Ո՛չ, այս սերունդը շատե՛ր ունի դեռ.—

Կառվարենցը, ոստոստուն ...ուազովը, Զ. Պլպուլը, տխրա...ուշ ու ծփուն հոգեճկարներովը, Լ.զատունին գոյներու լիճերով, Ն.Շան Պէշիկթաշլեան, պերճաշուք արուեստով եւ կիրքի հրաժշտութեամբ, Եղիշէ Այվազեան, իմացապաշտ, Ռաֆ Զարդարեան, քնարերգակ, Հրաչ Զարդարեան, իրապաշտ, Վ. Շուշանեան, արտուժ արձակով, Մկրտիչ Երիցանց, խորասուզումներովը հոգիի մէջ, Օճան ...արօ, կշռոյթովն իր արձակին, Եւ վերջապէս կարելի չէ յիշել ...առանց մոռնալու մէկը կամ միւսը, անուններ, որոնք շնորհներ ունին, կազմուած են կամ կը կազմուին։ Սեզա, Մնիկ Մխիթարեան, Կ. Սիտալ, Արամ-Հայկազ, Ե. Գասպարեան, Ա. Աճէմեան, Մ. Մանուկեան, Պ. Զարոյեան, Օ. Զարմունի, Ա. Տատրեան, ...ատանիկ, Ս. Բաբախեան, Մ. ...ւթֆի, Խ. Ջուլֆայեան, Լաս, Գէորգեան, Ա. Անոյշ, Տէվ...թեան, Կեավուրեան, Ֆրէնկեան, ...ունազեան, Կաքաւեան։ Եւ գրող ուսումնասիրողներ՝ Բ. Թաշեան, ...իմքէշեան, Ֆէնէրճեան, Բալուեան, Յ. Քէշիշեան։ Կարելի է թուել բոլորը, կարելի՛ է։ Այգեկութքի մը հրատարակութեան առթիւ, երբ կոչ ըրինք երիտասարդ սերունդին, անծանօթ անկիւններէ անուններ հասան մեզի՝ իրենց աշխատութիւններուն հետ, եւ մենք ապշեցանք։ Ապշեցանք, որովհետեւ բազմաթի՛ւ էին անոնք, եւ հունձքը որքա՛ն առատ, այնքան գեղեցիկ էր։ Ափսո՛ս, որ ձախողեցաւ Այգեկութքին հրատարակութիւնը, որովհետեւ անիկա մինակը պիտի կրնար հաստատել թէ հայ գրականութիւնը կեդրոնացած է արտասահմանի մէջ։

Բայց չէ՞ք տեսներ այդ պարագան երկու երեք գործերու մէջ, զորս լոյս ընծայեցին դեռ մինչեւ երէկ անծանօթ ու շատ երիտասարդ ուժեր։ Մոռցա՞ք Ն. Շահինուրի գիրքը, Որբունիի վէպը, Ն. Սարաֆեանի քերթուածները։ Եւ դեռ ի՛նչ ուժեր։ Քանի կան Պալքաններն ու Սուրիան, աղբիւրը չի՛ ցամքիր։ Եւ Պարսկաստանի մէջ։

Այո՛, արտասահմանի մէջ է, որ կ'աճի հայ գրականութիւնը։ Թուական ուժէն զատ, կը տեսնենք նիւթի այլազանութիւն։ Սէրն իսկ, զոր կ'երգեն շատեր, փոխած է իր իմաստը, ինչպէս ճիշդ դիտել կուտար Գ. Մխիթարեան։ Գրականութեան նկարագիրն ալ երանգներ ունի բազմազան, իրապաշտութենէն մինչեւ գերիրապաշտութիւն։ Ու լեզուն, եթէ տկար է շատերու մօտ, ինչպէս է Հայաստանի մէջ, ոճը կենդանի է ու նոր։ Ափսո՛ս, որ շարժում չկայ։ Վէճերը ի՞նչ կ'արժեն, երբ հոսանքի չեն փոխակերպուիր։ Պատճառը պակասն է այն պարբերականին, որ դպրոց պիտի ստեղծէր։ Պարբերականներ ունէինք, որոնք մեռան, որովհետեւ կանուխլոյսեան, երբ դեռ ժողովուրդը նստած չէր։ Հայրենիք, փորձել ժարգոն մը պէս, անշարժ նստած է։ Կը կարծեմ թէ մեր մէջ սխալ ըմբռնուած է պարբերականի խմբագրութիւնը։ Եթէ գիրքի ձեւ պիտի ունենայ, այն ատեն լաւ է որ իւրաքանչիւր աշխատակից իր գրածները հրատարակէ առանձինն գիրքով, փոխանակ մացնելու հաւաքածոյի մը մէջ։ Պարբերականը այն ատեն կը փրկէ իր պատիւը, երբ սերունդ կը շինէ եւ հոսանք կը ստեղծէ։ Պոլսոյ Հայրենիքն իսկ սերունդ ստեղծեց։ Իսկ այժմ չկայ պարբերական մը, որ առաքելութիւնն ունենայ հոսանք ստեղծելու, դուրս նետելով հին անունները, մէկ շունչ տալով էջերուն, թաւալում յառաջացնելով յօդուածներուն եռեւէն։

Այո՛, արտասահմանի մէջ բազմաթիւ հայ երիտասարդ գրողներ ունինք, թիւով աւելի շատ, որակով աւելի բազմազան, նկարագիրով աւելի կենդանի՝ քան ինչ որ կայ Հայաստանի մէջ։ Մե՛ղք, որ այս սերունդը շարժում ցոյց չի տար։ Եւ շարժումի պակասն է պատճառը, որ ոմանք, չտեսնելով արտասահմանեան կենդանի գրականութիւնը, ականջ կուտան հեռաւոր թմբուկի մը ձայնին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԻՇԱՐ ՄԸ ԱՆԳԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Տուրէնի շրջանը իսկապէս կը տարբերի Ֆրանսայի տեղագրական միւս բաժանումներէն։ Տուրէնի ժողովուրդն ունի Նորմանի մը հնարամտութիւնը, Պրովանսալի մը զուարթութիւնը, Բասքի մը երկրաբաղձութիւնը, ունի նաեւ այդ ամէնուն վրայ՝ սրամիտ ոգի, հեգնող միտք։

Ըննման երգիծաբան Ռապըլէն իր զաւակն է, ինչպէս սիրերգ ու աստուածային Ռոնսարը, ինչպէս նաեւ անզուգական Ընադոլ Ֆրանսը։ Զարմանալի չէ ուրեմն, այդ շրջանին մէջ առօրեայ կեանքի ընթացքին հանդիպիլ, եւ յաճախ, այնպիսի բառերու կամ խորհրդածութիւններու որ փարիզեան փողոցային գաւռոշներու դիւրին եւ գռեհիկ կատակներուն չեննմանիր։ Խիստ նուրբ են, թէեւ հազիւ հազ սքօղեալ, կծու, իմաստուն, եւ յաճախ չարաճճի։ Շատեր Տուրէնի ժողովուրդին այդ նկարագիրը տեղական գինիին յատկութիւններով կը բացատրեն։

Կը բաւէ հետեւեալ փոքրիկ անգին գոհարը, ցոյց տալու համար Տուրէնի ժողովուրդը իր հեգնանքին մէջ։

ՄԱՀԱՋԱՆԳ

Ո՜չ այդքան ուժգին։
Ո՞վ է մեռեր։
— Տէրտէրն է
Սուրբ-Վիքտորին,

Որ Թողուց
երեք կարմրո՛ւկ ոսկի,
Գտնելու
կոյսն ոսկեզօծ,

եւ ճաշիւ մէկ քառորդ՝
Գտնելու
Մանուկն Յիսուս։

Չարաճճի՞ ըսենք, թէ խորունկ հոգեբան..։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑ

Եւրոպական հանդէս մը հետեւեալ հարցումները կ'ուղղէ ռուս երիտասարդութեան մասին.

—Ի՞նչ կ'ընէ. ի՞նչ կը մտածէ, ո՞ւր կ'երթայ։ Բայց ռուս երիտասարդութիւնը մէկ չէ. կայ գաղթական մասը որ մնացած է երկրին մէջ. Խորհրդային հովանիին տակ.

— Գաղթական եւ Խորհրդային երիտասարդութեան միջեւ աշխատակցութիւն մը կարելի՞ է.

Ռուսիոյ մէջ երեւան կուգայ նոր տեսակի դիւանապետութիւն մը եւ «յեղափոխական ազնուականութիւն» մը, որոնց զաւակները սակայն, կը թուի թէ կը հեռանան ժողովրդային կանգուածէն, ճիշդ ինչպէս նախորդ «Ինտէլիգէնցիա»յի ներկայացուցիչները։

Ասկից զատ, արդի քաղքենիութեան սերունդը կը կազմէ բոլորովին տարբեր երիտասարդութիւն մը, քան այն որ յեղափոխութենէն առաջ էր, որովհետեւ անոր մէջ եւ անոր շուրջ ամէն ինչ նոր է...։

1929Ի ԳԻՐՔԵՐԸ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, 1929ի ընթացքին, Անգլիոյ մէջ հրատարակուած են 8927 երկեր, 473 թարգմանութիւններ, 947 գրքոյկներ եւ 3739 բոլորովին նոր գործեր, ինչ որ կը ներկայացնէ շաբաթական 270 եւ օրական 38 գիրք։ Այս թիւերուն մէջ կը մտնեն 3724 թարգմանուած կամ կրկին կամ նոր հրատարակուած վէպեր. կրօնական գրքերու թիւն է 978, ընկերաբանական 904, կենսագրութիւններ 706, պատմութիւն 553, բանաստեղծութիւն եւ թատերգութիւն 723։

«ԱՆԻ»Ի ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

«Անի» նկարիչներու միութեան ցուցահանդէսին մասին, «Թան»ի գեղարուեստական քննադատը կը գրէ.— Առոյգ արուեստ մը ի յայտ կուգայ։ Հայ արուեստագէտները թէեւ խառնուած են փարիզեան շարժումին եւ իրենց արհեստին առաջին տարրերը կ'առնեն ֆրանսացի նկարիչներէն ու քանդակագործներէն, գրեթէ բոլորը կը պահեն իրենց անհատականութիւնը, անհատականութիւն մը որ էապէս ոչինչ ունի հայկական, բայց Արեւելք կը հոտի»։

Այս ընդհանուր ակնարկէն յետոյ, յօդուածագիրը մի առ մի կանգ կ'առնէ ցուցադրող արուեստագէտներուն վրայ, Տիկին Լորեան-Պէռ, Շահին, Օր. Թամիրեանց, Խաչատուրեան, Տիկին Պապայեան, Ալխազեան, Շիլթեան, Մախոխեան, Շահնազար, Շապանեան, Մինասեան, Օր. Գուլումճեան, Մուրատօֆ, Կիւրճեան եւայլն, իւրաքանչիւրին մասին գնահատական տողերով։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԲԱՂԴԱՏԵՑԷՔ

Թող չյուզուին հայ գրողներն ու խմբագիրները, կարդալով գումարներ՝ որոնք առյաւէտ երազ պիտի մնան իրենց համար։

Intransigeantի կողմէ խմբագիր մը Գերմանիա ղրկուած է կարգ մը պրպտումներու համար։ Իր ակնարկը կը պտտցնէ գրական ու լրագրական շրջանակներու վրայ եւ երեւան կը հանէ հետեւեալ թիւերը։

Պերլինի, Ֆրանքֆորթի եւ Միւնիխի մէջ, մեծ թերթի մը խմբագրապետը կը ստանայ ամսական 3 հազարէն 3800 մարք (տարեկան 216էն 252 հազար ֆր.). Կան որ աւելի ալ կը ստանան, ինչպէս Թէոտոր Վոլֆ եւ Կէորկ Կէրնհարթ, որոնք «Պէրլինէր Թակէպլաթ» եւ «Ֆոսիշէ Զայթունկ» թերթերուն ընդհանուր հասոյթին վրայ ունին նաեւ սակի իրաւունքներ։ Նման առաւելութիւններով՝ քանի վայրեր կան ամբողջ Գերմանիոյ մէջ.

Ծանօթ գրողի մը յօդուածին կը վճարուի 200—300 մարք, (1200—1800 ֆրանք)։ Նուազ համբաւաւոր գրողներ կը ստանան 360էն 600 ֆրանք՝ յօդուած գլուխ։

Հանդէսները կը վճարեն էջ գլուխ 150 ֆրանք։

Թերթի մէջ, որոշ պաշտօն վարող խմբագիր մը կը ստանայ տարեկան 60էն 180 հազար ֆր.։

Սկսնակ լրագրողներ, փոքր շրջանէ մը յետոյ կը ստանան ամսական 2700 ֆրանք։ Փոքր լրաբեր մը կրնայ մինչեւ 4800-5000 ֆրանք շահիլ ամսական։

Գերման թերթերը յատուկ խմբագիր ունին թերթօններու բաժնին համար. անոնք կը ստանան 180 հազար ֆր։

Թատերական կարող քննադատ մը կը ստանայ ամսական 1800 մարք՝ նոյն պաշտօնը վարող տաղանդաւոր երիտասարդներու կը տրուի 1000-1200մարք։

Ահա թիւեր, որոնք կրնան գոնէ երազանքի հաճելի պահերու վայելքը առթել հայ գրողներուն ու խմբագիրներուն։

ՉԵՐՎՈՆԵՑ ԿԵՂԾՈՂՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Չերվոնեց կեղծողներու դատը որուն մասին տեղեկութիւններ տուեր էինք երէկուան թիւով, կը շարունակուի Մոապիթի մէջ (Պերլինի մէկ թաղը։) Առջի օր հարցաքննուողներուն մէջ առաջին ամբաստանեալն էր Շմիթ, որ զօր. Հոֆմանի հետ իր յարաբերութիւններուն մասին յայտնեց թէ՝

—Անգլիոյ հետ նեղ կապակցութեամբ կ'ուզէինք Ռուսիոյ բաժանումը եւ Սեւ ծովու վրայ դաշնակցային անկախ պետութեան մը հաստատումը, որպէսզի կարենայինք հոն մտնել եւ շահագործել օտար անհատական դրամագլուխներ։

Շմիթ շատ կարեւոր յայտնութիւններ ըրաւ նաեւ Քարումիցէի գործունէութեան վրայ։ Իբր թէ այս անձն է որ գերման կառավարութեան հրամանով եւ անոր օժանդակութեամբ, պոլշեւիզմի դէմ աշխատանք կը կատարէր եւ Խորհրդային կառավարութեան դէմ գործածուելու համար, ռազմանիւթ կը փոխադրէր։

Այդ պահուն, Քարումիցէի պաշտպան փաստաբանը պահանջեց որ դատը շարունակուի դռնփակ նիստով, որպէսզի կարենայ կարդալ կարեւոր փաստաթուղթ։

Գերման թերթի մը տեղեկութեան համաձայն, փաստաթուղթը որ կարդացուած է դռնփակ նիստին մէջ, կուգայ հաստատել թէ Քարումիցէ կը գործէր գերման կառավարութեան հրամանով, ընդդէմ պոլշեւիզմի եւ Խորհրդային կառավարութեան։

Շմիթէն յետոյ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ Տէլ, որ կը յայտնէ թէ Շմիթի հետ համախորհուրդ, զէնքի եւ ռազմանիւթի գործեր կ'ընէր եւ փորձեր էր իրենց գործով ալ շահագրգռել գերման դրամատիրական շրջանակներ։

Հարցաքննութիւնը յետոյ կը շարունակուի հետեւեալ կերպով.—

Շմիթ.—Զօր. Հոֆմանի եւ նշանաւոր տնտեսագէտներու միջեւ շարք մը բանակցութիւններ տեղի ունեցան, գլխաւորաբար անգլիական քարիւղի ընկերութեան հետ։

Նախագահը.— Առաջին անգամ է որ խօսքը կ'ըլլայ քարիւղի ընկերակցութեան։ Ուրեմն կ'ուզէին գործ ընել դրա՞մ եւ շահի՞լ։

Շմիթ եւ Պէլ.—Բնականաբար։ Այդ էր որ կ'ընէին արդէն։

Նախագահը.— Շիտա՞կ է թէ մտածուեցաւ մասնաւոր առեւտուրի ճամբաներու շինութեան եւ օդանաւերով գաղտնի յարաբերութեան վրայ։

Շմիթ.— Այո՛, եւ երբեք աչքէ չհեռացուցինք այն պարագան թէ գերման համայնավարութիւնը չպիտի պարտուի, քանի օգնութիւն կը ստանայ Ռուսիայէն։ Եւրոպայի համար շատ լաւ կ'ըլլայ որ ամէնէն հարուստ երկիրը, այսինքն Ռուսիոյ հարաւային մասը յարմարի Եւրոպայի միացեալ մասին։ Այն ատեն միայն կարելի կ'ըլլայ Եւրոպան առողջացնել։

Այս յայտարարութենէն յետոյ, Շմիթ կ'ընդունի թէ 5000 մարք հայթայթած է զօր. Հոֆմանի, դէպի Լոնտոն անոր ճամբորդութեան եւ Տէթէրտինկի հետ տեսակցութեան համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, (Ցպաղած).— Նիսի հայ գաղութը 3-4 տարի առաջ անկազմակերպ վիճակ մը ունէր, հակառակ իր բարեկեցութեան եւ գիտակից անձերու գոյութեան։ Երկու տարի առաջ Պ. Համբերթէնի ջանքերով եւ ժողովուրդի բարոյական օժանդակութեամբ, Նիսը ունեցաւ իր Մասուս-Մանկապարտէզը, եւ նոյնպէս, խումբ մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ մարզական միութիւնը։ Այժմ այս միութիւնն է որ ստանձնած է մանկապարտէզի հոգը եւ իր հովանաւորութեան տակ տեղի ունեցաւ մանկապարտէզի հանդէսը դեկտեմբեր 29ին, Վիքթոր Հիւկօ ընդարձակ սրահին մէջ։

Կարգադիր յանձնախումբի անդամներէն տիկիններ Մելքոնեան, Համբարձումեան, Սէլեան եւ Մէրամէթճեան իրենց կարելին ի գործ դրին հանդէսը հասութաբեր դարձնելու տոմսակներու ցրուումով, իսկ հանդէսի պահուն կարգապահութեան հսկելով։

Բացումը տեղի ունեցաւ «Հրեշտակներու Աղօթքով» որ հիացում պատճառեց բոլոր ներկաներուն։ Տասներեք պզտիկներ կ'երգէին մեղմ ու անուշ ձայնով կարմիր կապոյտ լոյսերու տակ։ Պզտիկ Պղտասարեանի «Բարի եկայք» արտասանութիւնը ունեցաւ իր որոշ ազդեցութիւնը եւ հանդիսականներէն շատեր կրկնեցին անոր տուները՝ «Հոգ չէ ապրինք ֆրանսական երկնքի տակ, Հայու սիրտը կը պահենք մենք մեր կուրծքին տակ»։

Պզտիկներ առոյգ եւ կայտառ բեմ ելան իրարու ետեւէ, հաճելի արտասանութիւններով, մեներգներով եւ տրամախօսութիւններով։ Հինգ աշակերտներ ներկայացուցին «Բժիշկ» կատակերգութիւնը։ Առաջին մասը վերջացաւ երկսեռ աշակերտներու մարզանքով։

Երկրորդ մասը կենդանի պատկեր մըն էր, «Երկրագործները», երկրագործական այլազան հագուստներ, կալ, վար ու ցանք, գեղջուկ կիներ իրենց պզտիկներով, ջրաղացքն ու ջաղացպանը, այս բոլորը կը ներկայացնեն մանկապարտէզի պզտիկներ, որոնց վարժուհին Օր. Սիրան Եռանդով կը կատարէ իր պաշտօնը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Նոր Տարի» խմբերգով, բայց հանդիսականները որոնք 500է աւելի էին՝ իրենց տեղերէն չէին շարժեր։

Մուտքի տոմսերու գիներն էին 50-20 10 ֆրանք։ Ընդհանուր հասոյթ կ'ենթադրուի մօտ 8000 ֆրանք։

Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր ախոյեանական առաջին շրջանը լրացուց դեկտ. 8ին, ջախջախիչ պարտութեան մատնելով հետեւեալ խումբերը —

F.C. Chaponnyeի 10, O.S.S. Italienի 2.0 U. S. Mocar, 3,2.— U. S. Verpillière 4,3։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, 12 կէտով դասաւորման գլուխ կը գտնուի, հաւանական ախոյեան է։

Յունուար 5ին «ըլթուր» մրցումը սկսաւ, Հ.Մ.Ը.Մ.ը մրցեցաւ F. C. Chaponeyի դէմ։

Կիրակի օր, հակառակ աննպաստ օդին կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր դաշտ, քաջալերելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները։

Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները տիրապետեցին. մինչեւ խաղամասին լրանալուն. 5 նշանակէտ շահեցան։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը 5, F, C. Chaponney 0։ Երկրորդ խաղամասը սկսաւ ֆրանսացիներու յարձակումով, բայց շատ դիւրին ետ մղուեցան։

Հովը անտանելի էր, շատ դժուար էր այդ օրը խաղալ։ Երկրորդ խաղամասը վերջանալու հինգ վայրկեան մնացած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ նշանակէտ մը, խաղը այսպէս վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փայլուն յաղթութեամբ 6—0։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը այս մրցումը յաղթելով շահեցաւ երեք կէտ եւս։ Լիկի դատաւորը Պ. Մալարէ գնահատեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստներու խաղարկութիւնը։ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը այս եղանակին ոչ մէկ պարտութիւն կրած է։

Մեր խումբը կը փափաքի Փարիզի մէջ մրցում կատարել որեւէ խումբի դէմ։ Անշուշտ Փարիզի Շրջ. Վարչութիւնը կը հետաքրքրուի։ Իր վեցերորդ մրցումը պիտի կատարէ Ս. Ս. Իթալիէն խումբի դէմ, հակառակորդին մարզադաշտին վրայ։ Այս առթիւ Լիոնի հայ երիտասարդութենէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ քաջալերելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները։

Մ. Փափազեան

IMPRIMERIE -MASSIS- ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930
14 JANVIER 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1160 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՐԱԿՈՐ ՆԱՀԱՆՋ

Գոհունակութիւն եւ փառք Փարիզի «Երեւան»ին, որ թուրքերան հանդիսաւոր, լայնանիստ խմբագրականով մը կը բանայ ընթերցող հաւատացեալներուն աչքը, հրապարակաւ հաստատելով հետեւեալ տխուր իրողութիւնները.—

1. Հայաստանի բնակիչները *խորհրդային* քաղաքացիներ են: ...անձին *հայկական քաղաքացիութիւն* գոյութիւն չունի:

2. Մոսկուան է որ կը վարէ Միութենական (Հայաստանի) արտաքին քաղաքականութիւնը եւ անոր դեսպանները, արտասահմանի մէջ, միայն խորհրդային քաղաքացի Հայերու գործերով արտօնուած են զբաղելու:

3. Արտասահմանի Հայերու մեծամասնութիւնը «*Հայմաթլօզ*, հայրենիք, անորոշ ազգութեան կը պատկանի»:

4. «Գաղութահայը, այսպիսով, *միջազգային իրաւագիտութեան կէտէն տեսնուած*, ո՛րեւէ կապ չի կրնար ունենալ Խ. Հայաստանի, ու... խօսքով՝ Խորհրդային Միութեան հետ»:

5. «Թուրքիաբնակ Հայերը Թրքահպատակ ըլլալով, նոյնպէս ...րհրդային իրաւասութեան սահմանէն դուրս կը մնան»:

6. «Այս պայմաններուն ներքեւ, դիւանագիտական կամ քաղաքական բնոյթ կրող ո՛րեւէ միջամտութիւն սպասել Խ. Միութեան ...տաքին գործավարութեան կողմէ ի նպաստ արտասահմանի կամ ...րքիոյ Հայերու վերաբերմամբ՝ առնուազ տղայամտութիւն կ՛ը... »: (Լաւ կարդացէք, «ի նպաստ» եւ «վերաբերմամբ...»),

Ու վերջապէս,—

7. Մոսկուան ինքզինքին թոյլ չի տար դրացի երկրի մը ...քին գործերուն միջամուխ ըլլալ:

8. «Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ հայ փոքրամասնութեան ...նի տեղահանութեան եւ երկրէն արտաքսումին, Լօզանի դաշ...գրով Ազգերու Դաշնակցութիւնն է որ իրաւասութիւն ունի ...նջամտելու:»

9. Երեւանը, «երբ բուն երկրին մէջ մօտ մէկ միլիոն ժո...վուրդի մը ապահովութիւնն ու երջանկութիւնը իր ամենօր...յ հոգածութեան առարկան դարձնել ստիպուած է, չի կրնար ...նազան երկիրներ ցրուած մօտ 550,000 Հայերու ճակատա...ով զբաղիլ»:

10. «Գաղութահայը պահանջկոտ է, առանց իր վրայ դր...ած բարոյական պարտականութիւնը կատարած ըլլալու:» Երեւան», 10 յունուար 1930):

Անշուշտ մեր ընթերցողները չեն որ պիտի ցնցուին այս ...ը կէտով ամփոփուած կոպիտ, անողոք յայտարարութիւն...րէն: (Տասներորդ կէտի մասին կարելի է ժամերով ճառ ...օսիլ):

Մեր ընթերցողները «Երեւան»էն չէ որ պիտի լսեն թէ՝ ...զատ եւ անկախ» Հայաստան չկայ, ինչպէս կը ճգնին հաւա...ցնել բոլշեւիկներն ու ռամկավարները, հետեւաբար եւ չկայ ...ռանձին հայկական քաղաքացիութիւն: Խորհրդային իշխա...ութեան առաջին շրջանին, 1921—22, կարելի էր քիչ-շատ ...ընավար նկատել մեր հայրենիքը: Յետոյ արագօրէն վերած...ւեցաւ նահանգապետութեան, իսկ այսօր արդէն դարձեր է ու...իկանական տեսչութիւն կամ քաղաքապետութիւն:

Մենք պատրանքներ չունէինք, որպէսզի յուսախաբու...եան մատնուինք հիմա: Այս մասին թող մտածեն անոնք որ ...րեւանի փառքը, մանաւանդ արդի կարգ ու սարքին առաւելու...իւնները կը սարփողեն առտու իրիկուն:

Թէ արտասահմանի Հայերը, իբրեւ «հայմաթլօզ», կապ ...ունին Խ. Հայաստանի հետ,— այդ ալ գաղտնիք չէր մեզի ...ամար: Բոլորովին աւելորդ է միջազգային իրաւագիտութենէ ...առել, հաստատելու համար մերկ իրականութիւնը: «Անհայրե...իք» ժողովուրդը ինք շատոնց ըմբռնած է այս իրականու...թիւնը, իր առողջ բնազդով: Եւ այստեղ ալ, նորէն թող իրենց ...լխուն մոխիր ցանեն անոնք որ սրբազան պարտականութիւն ...ը սեպեն միշտ հակառակը պնդել, եւ սնամէջ յոյսերով օրօ...ել այս անճար, անտէր ժողովուրդը: Այլ եւ մթագնել անոր ...ատակցութիւնն ու ինքնագործունէութիւնը, միշտ կրկնելով. Երեւանը գիտէ, Երեւանը կը մտածէ, Երեւանը կը վարէ, մե՛ ...՞նչ գործն է...»: Այդ մարդիկը չսթափեցան, չզգաստացան, երբ ...րապիզոնցի Արսէն Եսայեանը, Փարիզի մէջ իսկ, բարձրաձայն ...ը յայտարարէր թէ Խ. Հայաստանը Ամենայն Հայոց կառա...վարութիւն չէ:

«Երեւան»ի բոլոր խոստովանութիւններուն մէջ, մէկ բան միայն ափ ի բերան կը թողու մեզ,— Ան կ՚ուզէ ապացուցանել թէ՝ Թուրքիաբնակ Հայերը Թրքահպատակ ըլլալով, եթէ տեղահանուին, կոտորուին իսկ, խորհրդային Միութիւնը (Հայաստա՛նն ալ) իրաւունք չունի ձայն հանելու: Այդ բոլորը «ներքին գործեր» են:

Իսկապէ՞ս: Ուրեմն երբ տեղ մը մարդկութեան դէմ, խղճի եւ օրէնքի դէմ ոճիրներ կը գործուին, երբ ամբողջ բազմութիւններ տունէ տեղէ զրկուելով չորս հովերուն կը յանձնուին կառավարութեան մը կողմէ, ուրիշ պետութիւններ իրաւունք չունին գոնէ բողոքելու:

Ուրեմն, բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութիւնը շատ աւելի վար կը մնայ կայսերական Գերմանիայէն, որ Թուրքիոյ զինակիցն ու բախտակիցն ըլլալով հանդերձ, գոնէ ձեւական դիտողութիւններ ըրաւ հայաջինջ սարսափներու շրջանին: Իսկ տասն անգամ աւելի վար կը մնայ Ֆէրտինանտի Պուլկարիայէն, Ալֆոնսի Սպանիայէն, Ֆրանց Եոզէֆի Աւստրիայէն եւ Պապէն, որոնք պարտք սեպեցին իրենց վրդովումը յայտնել նոյն առիթներով... Մինչդեռ միեւնոյն իշխանութիւնը երկինք-երկիր իրար կ՚անցընէ, երբ ո՛րեւէ ցոյցի մը հերինակները եւ մեղսակիցները ձերբակալուին քաղքենի ոստիկանութեան կողմէ:

Բայց կ՚արժէ առանձին քրքրել այս խնդիրը: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՋԱԼԵՐԱԿԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (21 դեկտ.).

— «Նիւ Եորքի մէջ այս պահուս փորձ մը կ՚ըլլայ քով քովի բերելու համար Ամերիկայի մեր բոլոր հայրենակցական միութիւնները եւ կապելու զանոնք իրարու հետ, աւելի ներդաշնակ ու արդիւնաւոր գործունէութեան համար:

Հոկտեմբեր 17ին կայացած է առաջին խորհրդակցական ժողովը, որուն մասնակցած են տասը հայրենակցական միութիւններ՝ քսան ներկայացուցիչներով: Յունուար 12ին տեղի պիտի ունենայ երկրորդ ժողովը, որուն մէկական կամ երկուական ներկայացուցիչներով կը հրաւիրուին մասնակցելու Ամերիկայի բոլոր հայրենակցական միութիւնները, թէ վերաշինացները եւ թէ կրթասիրացները:

Այս առթիւ, աւելորդ չենք նկատեր քանի մը թելադրութիւններ ընել, այն միակ ցանկութեամբ, որ սկսուած գեղեցիկ գործը ամուր հիմերու վրայ դրուի:

Մեր հիմնական թելադրութիւններն են.—

Առաջին՝ պէտք չէ թոյլ տալ, որ միջկուսակցական պայքարներն ու վէճերը բացարձակ թէ քօղարկուած ձեւով փոխադրուին Հայրենակցական միութիւններէն ներս:

Երկրորդ՝ պէտք չէ թոյլ տալ, որ ոեւէ քաղաքական կուսակցութիւն բացարձակ կամ քօղարկուած ձեւով ձգտի իր հակակշռին ենթարկել հայրենակցական միութիւնները ե՛ւ առանձին ե՛ւ համաքաբար:

Երրորդ՝ պէտք չէ թոյլ տալ, որ հայրենակցական միութիւնները ուղղակի թէ անուղղակի գործիք դառնան խորհրդային կառավարութեան գործակալներուն ձեռքը՝ քաղաքական կամ կուսակցական քայքայիչ պրոպագանդի համար:

Չորրորդ՝ պէտք չէ թոյլ տալ, որ Հայաստանի վերաշինութեան գործը իբրեւ գլխաւոր նպատակ ընդունելով հանդերձ, հայրենակցական միութիւնները տուներ շինելով այնքան տարուին, որ այլեւս միջոց չունենան հայ կեանքեր փրկելու անյետաձգելի կոչերուն իսկ պատասխանելու Հայաստանէն դուրս: Ստոյգ մահուան ենթակայ հայ կեանքերը փրկելը աւելի ստիպողական, աւելի հրամայական գործ մը պէտք է ըլլայ, քան տուներ շինելը Հայաստանի մէջ:

Եթէ մեր Հայրենակցական Միութիւնները այս առողջ ոգիով ղեկավարուին, այն ատեն, մենք վստահ ենք, անոնք իրենց առաջին մտահոգութիւնը պիտի դարձնեն Թուրքիոյ ներքին գաւառներէն դուրս քշուող հայկական մնացորդներու փրկութեան գործը: Այդ ընելով մէկտեղ, հարկաւ անոնք պէտք է աշխատին նաեւ ճամբայ հարթել այդ թշուառ հայրենակիցներու Հայաստան փոխադրութեան համար:»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԵՂՈՒՀԻՆ ընտրելու համար, մրցում մը բացած էր «Ճիւմհուրիյէթ», որ ամիսներէ իվեր թեկնածուներուն պատկերները կը հրատարակէր: Պոլսէն կը հեռագրեն թէ թագուհի ընտրուած է Նամըգ հանըմ, որ պիտի մասնակցի միջազգային մրցումին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կը խանի Լահէի մէջ

Յոյս կայ որ այս շաբթու վերջանայ Լահէի երկրորդ խորհրդաժողովը, բանաձեւ մը գտնուած ըլլալով Գերմանիոյ վճարումներու պայմանաժամի, պատժական տնօրինութիւններու եւն. մասին:

Միւս կողմէ, արեւելեան երկիրներու հատուցումներու խնդիրն ալ մտած է հարթ ճամբու մը մէջ: Կը խորհուի ծանօթ Միջազգային Դրամատան պէս փոքր հաստատութիւն մըն ալ հիմնել այս պետութիւններուն համար: Այս ծրագրին հաւանած են փոքր համաձայնութեան անդամները: Հունգարական պատուիրակն ալ տրամադիր կ՚երեւայ ընդունելու: Պուլկարիոյ մասին ամէն խնդիր կարգադրուած է, բացի երկուքէ: Առաջինը՝ հատուցում Յունաստանէն վտարուած 5000 պուլկար ընտանիքներու համար: Երկրորդը՝ հաշուեյարդար Ռումանիոյ մէջ գրաւուած գոյքերու: Ռումանացիները 10 միլիոն ոսկի ֆրանք կը պահանջեն, մինչ Պուլկարները միայն երեք միլիոն վճարել կ՚ուզեն: Շատ խառնակ է հունգարական խնդիրը:

⁂ Շաբաթ օրուան ժողովին մէջ, Սնօտըն, Անգլիոյ ելմտական նախարարը, նոր ելոյթ մը կատարեց, այս անգամ Գերմանիոյ դէմ: Տեսնելով որ գերման պատուիրակները շարունակ խորհուրդ կը հարցնեն իրենց կառավարութեան եւ կը ձգձգեն վերջնական պատասխանը, Պ. Սնօտըն խօսք ուզեց, իր կարծիքը յայտնելու համար կատարեալ անկեղծութեամբ եւ «անհանդուրժելի» գտաւ որ վերջնական որոշում չի տրուիր: Ո՛րքան ալ հաճելի ըլլայ հոլանտական հիւրասիրութիւնը, ըսաւ, չե՛նք կրնար մեր կեանքը Լահէյ անցընել: Յետոյ աւելցուց, խօսքը ուղղելով գերման պատուիրակներուն.

— Մեր որոշումը կ՚արձանագրենք եւ կը հաղորդենք ձեզի: Եթէ կը նախընտրէք որ Տօըսի ծրագիրը շարունակուի քան Եընկի ծրագիրը գործադրուի, ձեր տրամադրութեան տակ ենք:

⁂ Ուրիշ անակնկալ մը պատճառեցին Զուիցերիոյ պատուիրակները: Ինչպէս յայտնի է, միջազգային դրամատունը պիտի հաստատուի Պալի մէջ, ուր փառաւոր պալատ մը տրամադրուած է: Արդ, Զուիցերիոյ պատուիրակը շաբաթ օր յայտարարեց թէ 1. Քաղաքը եւ տեղը կը տրամադրեն միայն 15 տարի: Եթէ կ՚ուզէք որ աւելի երկար ժամանակի համար տրուի, հարկ է Զուիցերիոյ ժողովուրդին կամքը առնել (քուէարկութեան համար վեց ամիս պէտք է): 2. Չենք կրնար երաշխաւորել թէ Պալի ընկերվարական քաղաքապետութիւնը եւ նահանգին նոյնպէս ընկերվարական քաղաքապետութիւնը պիտի ընդունին որ դրամատան գործառնութիւնները զերծ ըլլան ամէն տուրքէ: (Եթէ զերծ չըլլան, դրամատան հաստատումը կը դժուարանայ):

Պապը եւ պետութիւնը դէմ դիմաց

Վատիկան յունուար 11ին հրատարակութեան տուաւ Պապին մէկ կոնդակը՝ երիտասարդութեան քրիստոնէական դաստիարակութեան մասին: Այս շաբթու պիտի հրատարակուին նաեւ կոնդակին ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլերէն, սպաներէն եւ լեհերէն թարգմանութիւնները:

Այս կոնդակով, որ սահմանուած է մեծ վէճեր յարուցանելու, Պապը երիտասարդութեան դաստիարակութիւնը կը վերապահէ երեք հաւաքականութեանց.— Ընտանիք, քաղաքային ընկերութիւն եւ եկեղեցի: «Եկեղեցին Քրիստոսի կողմէ իրեն տրուած առաքելութեամբ եւ իր հոգեւոր մայրութեամբ իրաւունք ունի դաստիարակութեամբ զբաղելու կատարեալ անկախութեամբ, առանց ընդհարելու քաղաքային իշխանութեան հետ: Մարդկային սեռի ողջմտութեան հակառակ է ըսել թէ տղան կը պատկանի պետութեան»:

Վերլուծելով պետութեան իրաւասութիւնները կրթական ասպարէզին մէջ, Պապը կը բացատրէ թէ պետութեան պաշտօնն է հոգ տանիլ ընդհանուրի բարիքին եւ հետեւաբար խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն ընծայել ընտանիքներուն, իրենց իրաւունքներուն կատարման համար: Պետութեան կ՚իյնայ, ուրեմն, ոչ թէ ընտանիքներուն տեղը բռնել, այլ պաշտպանել անոնց նախաւանդ իրաւունքները մանուկներու կրթութեան մասին եւ հետեւաբար միաժամանակ յարգել եկեղեցիին իրաւունքները: Ոչ մէկ մենաշնորհ չի կրնար հարկադրել ընտանիքները՝ իրենց զաւակները ղրկել պետութեան այն դպրոցները որոնց տուած կրթութիւնը հակառակ է իրենց խղճին կամ նոյն իսկ իրենց օրինաւոր յոյսերուն: Պետութիւնը իրաւունք ունի, սակայն, իրեն վերապահելու հիմնարկութիւնն եւ ղեկավարումը նախապատրաստական դպրոցներու՝ իր հանրային սպասարկութեանց, մասնաւորապէս քաղաքապահ զօրքին համար, պայմանաւ որ երբեք չվնասէ եկեղեցիին կամ ընտանիքին իրաւունքներուն: «Այս ազգարարութիւնը աւելորդ չէ, աչքի առջեւ ունենալով չափազանցեալ եւ կեղծ, ճշմարիտ բարօրութեան թշնամի ազգայնականութիւն մը, որ կը ծաւալի մեր օրերուն եւ որ սովորաբար կ՚անցնի արդար սահմանները, զինուորական կազմակերպութեան վերածելով մանուկներու եւ նոյն իսկ մանկամարդ աղջիկներու ֆիզիքական կրթութիւնը, մինչեւ անգամ գրաւելով կիրակի օր կրօնական պաշտամունքի եւ ընտանիքին յատկացուած ժամանակը»:

Կոնդակը գրուած է ոչ թէ լատիներէն, այլ իտալերէն, ինչ որ աննախընթաց է:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԲ.

Մ. Վարանդեան	20.—
Մկրտիչ Մետաքսեան	20.—
Հ. Գարակէօզեան Հոմէն (709.10)	
Ծնունդի առթիւ հաւաքուած պաշտօնեաներէն և աշակերտներէն	117.—
Իրենց ողբացեալ աշակերտ եւ ընկեր՝ Վահրամ Թօմպալեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի՝ պաշտօնեաներէն	383.—
Աշակերտներէն	209.10
«Մացակոս» կօշիկի արհեստանոցի հայ բանուորներ	
Յ. Եգանեան	5.—
Հ. Եէմէնիճեան	5.—
Օ. Աղաջանեան	10.—
Ն. Քացախեան	10.—
Հ. Կիւրինեան	20.—
գումար	799.10
ԺԱ. ցանկի գումարը	9127.—
գումար	9926.10

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՀԱՏՈՒԱԾ՝ «ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

Պէյրութի «Էլ Ահրար» թերթը կը գրէ (1 յունուար).

—Մեր նախորդ թիւով գրած էինք թէ Թուրքեւֆրանսական բանակցութիւնները ընդհատուած են եւ նմանապէս յայտնած էինք թէ՝ պատուիրակութիւնը պիտի վերադառնայ էնկիւրի:

Թուրքիոյ պաշտօնական օրկան՝ «Հաքիմիյէթը Միլլիէ»ի մէջ կը կարդանք այս մասին.

«Նախ պատուիրակներու միջեւ բանակցութիւնները շարունակուեցան խաղաղօրէն. բայց չորրորդ նիստին սկսաւ տարակարծութիւնը: Ֆրանսական պատուիրակները կը պնդեն որ ցեղային խտրութիւն չդրուի, այսինքն Հայերը Սուրիացի եւ Լիբանանցի նկատուին, մինչդեռ Թուրք պատուիրակները միայն բուն տեղացի սուրիացիները կ՚ուզեն նկատի առնել: Նոյնիսկ Թուրք պատուիրակները կը պահանջեն որ Թուրքիա ծնած ոչ մէկ Հայ իրաւունք ունենայ այս խնդրէն: Երկու կողմերն ալ իրենց տեսակէտները երբեք չեն փոխեր եւ այս պատճառով ալ բանակցութիւնները յետաձգուեցան մինչեւ 6 ամիս»:

«Էլ Ահրար» յետոյ կ՚աւելցնէ.

— Մենք ֆրանս. պատուիրակներէն մէկուն ցոյց տուինք այս Թրքական թերթը եւ ուզեցինք հասկնալ իր կարծիքը, ան հաստատեց յետաձգումը, բայց խուսափեցաւ նոր տեղեկութիւն տալէ:

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ կատաղութեան հասած է Խորհրդային Միութեան զանազան մասերուն մէջ: Վորոնէժէն կը գրեն թէ տեղական կոմիտէն քանդերէ Մեսրոֆան եպիսկոպոսին գերեզմանը (17րդ դարէն), եպիսկոպոսին մարմինը կատարելապէս անեղծ էր դագաղին մէջ: Բոլշեւիկները դագաղը խորտակելէ յետոյ, խարոյկի մը վրայ վառեր են մարմինը: Միւս կողմէ, Քալուկայի մէջ, երիտասարդ համայնավարները փճացուցած են շրջանի օրթոտոքս եկեղեցիներուն պատկերները եւ սուրբերուն արձանները:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՔԱՅԼ ԱՌ ՔԱՅԼ
ՍՈՒՏԻ ԵՒ ԿԵՂԾԻՔԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՄԲ

Կրէմլինի կարմիր պալատին մէջ բազմած իշխանութիւնները հին պալատականներու նման կը շարունակեն իրենց աւանդական քաղաքականութիւնը, խաղալով Ռուսաստանի ծայրամասերու «անկախ» հանրապետութիւններու ճակատագրին հետ։

Երկրի ներքին եւ արտաքին վտանգաւոր շրջանին, անոնք վարդագոյն խոստումներով, քաղաքական ամենաաղտոտ սադրանքներով կրցան իրենց կարմիր տիրապետութեան ենթարկել այդ հանրապետութիւնները եւ նուազագոյն կորուստով հեռացնել բուն վտանգը։ Եւ միւս կողմէ յաջողեցան շնորհիւ այդ վտանգներու չէզոքացման ամրացնել նաեւ իրենց դիրքը— գէթ որոշ ժամանակի համար— բուն երկրին ներսը։

Այս յառաջդիմութեան մէջ մեծ է մասնաւորաբար Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու դերը։ Այդ դերի գիտակցութիւնն էր, որ կը թելադրէր Ռուսաստանի կարմիր վարիչներուն, շոյել առանձին հանրապետութիւններու ինքնասիրութիւնը, մանաւանդ Ադրբէջանին ու Վրաստանին, այնքան ժամանակ, որքան սպառնական կը նկատուէր երկրի ընդհանուր վիճակը։

Տարիներու հետ սակայն փոխուեցան ընդհանուր պայմանները։ Ռուսը դարձաւ իրական Ռուս։ Ան մոռցաւ իր խոստումներուն հետ նաեւ իր ընկերային դիրքը— ծագումը— եւ իբրեւ հարազատ յաջորդը ցարական իշխանաւորներու սիրեց միշտ Անդրկովկասեան երկիրները, առանց սակայն այդ երկիրներու տէրերուն։

Այս հիմնական քաղաքականութիւնը, որ իր ցայտուն փաստերն է տուած կարսի դաշնագրով, այս անգամ ալ կ'արտայայտուի Արդրկովկասեան դաշնակցութեան կառավարական եւ կուսակցական ներքին փոփոխութիւններով։

Համաձայն Մոսկուայի վերջին համագումարին ընդունած որոշման կը ջնջուին առանձին հանրապետութիւններու երկրագործական գործավարութիւնները, փոխանցելով անոնց պարտականութիւնները համամիութենական համապատասխան նորակազմ գործավարութեան։ Որով ասկէ ետք Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Անդրկովկասեան միւս հանրապետութիւններու երկրագործական աշխատանքները պիտի ղեկավարուին Մոսկուայի եւ իր Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան ներկայացուցչութեան կողմէ։

Առնուած այս քայլի հիմնական պատճառներուն ծանօթանալէն անմիջապէս առաջ ըսենք, որ Հայաստանը մասնաւորաբար ո՛չ մէկ բարիք կրնայ յուսալ նոր կարգադրութենէն։ Նախ՝ այն պարզ պատճառով, որ երկրի սեփական պահանջները Թիֆլիսէն ու Մոսկուայէն աւելի շուտ եւ հարազատութեամբ կը դիտուի Երեւանի մէջ. մինչդեռ հիմա, Երեւանը իր երկրի երկրագործական աշխատանքներու եւ պէտքերու համար հարկադրուած պիտի ըլլայ համոզել նախ Թիֆլիսը եւ ապա Մոսկուան։ Երկրորդ՝ ասկէ ետքը ղեկավարութեան գործը կեդրոնացած ըլլալով Մոսկուա եւ ապա Թիֆլիս, եւ նկատի ունենալով հանրապետութեանց միջեւ տիրող խուլ պայքարը անհնար է սպասել համաւասարութեան տարրական սկզբունքին կիրառումը, բան մը աւելի ձեռք բերելու, աւելի շահելու մղումով։ Այս հոգեբանութիւնը իր բնական ազդեցութիւնը պիտի ունենայ կեդրոնական ղեկավարութեան վրայ, որ իր կարգին ընդառաջ պիտի երթայ բնականօրէն ուժեղ ազդեցութիւններուն։ Որով եղած կարգադրութենէն այս անգամ ալ ամէնէն շատ օգտուողը պիտի ըլլայ ամէնէն զօրաւորը, իսկ թոյլը աւելի պիտի կորսնցնէ։ Ընդունելով Վրացիներու ազդեցութեան գերակշռութիւնը Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան մէջ, եւ անոնց համեմատաբար պատկառելի ուժը բուն իսկ Մոսկուայի վրայ— շնորհիւ Վրացի յայտնի համայնավար դէմքերուն (Ստալին, Օրժոնիկիձէ, Ելիավա, Մախարաձէ, Օրախիլաշվէլի եւայլն) բնական է որ այս պարագային ալ ամէնէն շատ օգտուողը պիտի ըլլայ Վրացին— իսկ անտեսուողը Հայը։

Այս «ազգայնական, նացիոնալիստական միտումներով» միայն անհնար է պարզել կատարուած փոփոխութեան կարեւորութիւնն ու արժէքը։

Տրուած հրահանգին մէջ, որպէս հիմնական պատճառաբանութիւն կը նկատուի՝ «ժողովրդական տնտեսութեան վերակառուցման բարդ խնդիրները, արդիւնաբերութեան ծաւալումը, գիւղատնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցումը յամառօրէն պահանջում են վճռականապէս ուժեղացնել Անդրկովկասեան ֆեդերացիայի կուսակցական եւ խորհրդային օրգանների ղեկավար դերը»։

Որպէս նկատում կարեւոր է նաեւ յիշել որ՝

— «Անդրկովկասեան ֆեդրացիայի օրգանները, որոնք առաջին շրջանում խաղում էին գլխաւորապէս քաղաքական դեր, ապահովելով Անդրկովկասի ազգային հանրապետութիւնների աջող կարգադրումը, պրոլետարիատի դիկտատուրայի ամրապնդումը եւ ազգամիջեան խաղաղութիւնը (ընդգծումը իմս է, Ս. Թ.) ներկայ շրջանում պէտք է իրենց ջանքերը կեդրոնացնեն ազգային հանրապետութիւններս տնտեսական սոցիալիստական շինարարութեան, նրանց ինտուստրացման, գիւղատնտեսութեան տեխնիկական եւ սոցիալիստական վերակառուցման վրայ։» (Հկկ կենտկոմի հրահանգը)։

Այս երկարապատում հատուածի բուն իմաստն այն է, որ իբր թէ Անդրկովկասեան ֆետէրացիան որու նախնական գլխաւոր պարտականութիւնն էր ուժեղացնել ազգային հանրապետութիւնները, պրոլետարիատի գերիշխանութեան տակ եւ հաստատել ազգամիջեան խաղաղութիւնը, պատուով կատարած է իր վրայ դրուած յոյսերը եւ հիմայ նոր ուժերով պէտք է որ լծուի տնտեսական աւելի ծանր աշխատանքներուն։

Սուտն ու կեղծիքը դրամատիրական երկիրներու մէջ կը հարկադրեն լռութեան, որ տեսակ մը բնական ինքնապաշտպանութեան միջոց կը նկատուի օր օրին արթնցող հանրային դատաստանէն։ Խորհրդային երկիրներու մէջ ընդհակառակն ո՛չ միայն լռութիւն չի պահուիր սուտի եւ կեղծիքի դէմ, այլ հանրութիւնը կը պարտադրուի լռութեան՝ բուն ճշմարտութեան մասին։

Այս եզրակացութեան կը մղուինք ակամայ ամէնէն առաջ, երբ նկատի կ'ունենանք այն պաչաւոր սուտերը որ գլխաւոր առանցքը կը կազմեն համայնավար կուսակցութեան գերագոյն մարմնի ծանօթ հրահանգներուն. այն մասին մէջ, որ կ'ըսուի թէ «պրոլետարիատի դիկտատուրայի ամրապնդումը եւ ազգամիջեան խաղաղութիւնը» արդէն իսկ «յաջողութեամբ լուծուած է։

Բայց աւելի լաւ է դիմել իրենց կողմէն իսկ հայթայթուած փաստերուն, պարզելու համար թէ արդեօ՞ք.

Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու մէջ ամրացած է պրոլետարիատի դիկտատուրան եւ ազգամիջեան խաղաղութիւնը։

Ամէնէն առաջ առնենք ազգամիջեան խաղաղութեան հարցը։ Ճիշդ է որ բոլշեւիկեան տիրապետութեան շրջանին Անդրկովկասեան ազգերու մէջ զինուած ընդհարման դէպքեր չեն արձանագրուած մինչեւ հիմա։ Բայց ասիկա պատճառ մը չէ ենթադրելու, որ այդ ազգերու ներքին վէճերը վերջացած են։ Այդ կարծիքը կը հիմնաւորուի եթէ յիշենք, օրինակի համար, քանի մը խնդիրներ որոնք կը մնան միշտ սպառնալիք այդ ազգերու տեւական խաղաղութեան ամրապնդման։

ա) Վրաստանն ու Հայաստանը չկրցան ինչպէս անցեալի, նոյնպէս եւ այսօր լուծել իրենց հողային վէճերը։ Ախլքալաքի եւ Լօռիի մէկ մասին բռնի կցումը Վրաստանին, որքան ալ եղած ըլլայ Հայաստանի օրուան իշխանութեան համակերպութեամբ. չի կրնար տեւականապէս համակերպութեան դատապարտել բուն ժողովուրդը — հայ ազգաբնակչութիւնը։

Այս հարցին մէջ Հայաստանի մասին կատարուած անիրաւութիւնը կրնայ մոռցուիլ իշխանութիւններու կողմէն. բայց չմոռցուիր այնքան ժամանակ, որքան կը խօրանայ մարդոց մէջ սեփական հայրենիքի բնական ցանկութիւնը։ Որով Վրաստանն ու Հայաստանը տուեալ պայմաններու մէջ չեն կրնար հաշտ աչքով նայիլ իրար. չեն կրնար մանաւանդ ապրիլ խաղաղութեան բնական տրամադրութիւններով, ամէնէն առաջ հողային կարեւոր վէճերու հետեւանքով։

(I) Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Ածխահանքի մասին խորհրդակցական ժողովը որ կը շարունակուի Ժընեւի մէջ, կը զբաղի հանքագործներու օրական աշխատանքի տեւողութիւնը կանոնաւորելու հարցով։

Ժողովը քննեց լեհական կառավարութեան ներկայացուցիչին կողմէ եղած առաջարկ մը, որուն համաձայն կանոնադրութիւնը պէտք է կիրարկուի բոլոր հանքերուն մէջ, հորերու մէջ կամ հանքին երեսը աշխատողներուն։

Ներկայացուցիչներէն շատերը դէմ արտայայտուեցան այս առաջակին, այն առարկութեամբ թէ իրենց իրաւասութեան սահմանէն դուրս է նման խնդրի մը մասին խորհիլ, քանի որ ժողովը հրաւիրուած է խորհրդակցելու համար միայն ածխահանքերու մասին։

Ժողովը ընդունեց գերման ներկայացուցիչին բանաձեւը, որուն համաձայն, պայմանադրութիւնը պիտի կիրարկուի նաեւ այն պաշտօնեաներուն համար, որոնք հանքերու մէջ կ'աշխատին, հանքին հետ կապ չունեցող ընկերութեանց կողմէ, ինչպէս անոնք որ ժամանակաւոր կերպով կ'աշխատին հանքերու մէջ նրբուղիներ փորելու համար։

ՍԵՒԻՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկայի ապագան սեւամորթին է։

Գոնէ այսպէս կ'ըսէ ինք՝ սեւամորթը.— Մենք սեւերս ուժ ունինք Ամերիկան շինելու։ Տոլարներու եւ շուայտութեան փոշոտ անապատին մէջ մենք սեւերս ենք ովասիս մը անկեղծութեան, պարզութեան, պատկառանքի։ Մենք սեւերս մեր սիրազեղ, զուարթամիտ բարքով հետզհետէ կը թափանցենք Ամերիկայի գետնաքարշ, մելամաղձոտ, ախոնդանոտ տաղանդին՝ զոր պիտի փոխանակենք մերինով։ Այսօր իսկ, անոր բիրտ երաժշտութեան փոխ կուտանք մեր տառապանքի երգերուն հոգին։ Պիտի մտնենք անոր լաւագոյն սրահները, ճերմակ իշխանուհիին քովիկը պիտի բազմինք, անոր պնակէն պիտի ուտենք, անոր դաշխուրանէն պիտի խմենք, անոր սրսկապանին մէջ պիտի քնանանք— անոր ճերմակ արիւնին պիտի խառնենք շիթ մը սեւ, որպէսզի թխանայ կաթնասուրճի պէս, եւ սեւամորթին մէջ իր քեռայրը տեսնէ։ Որպէսզի ոչ եւս սեւամորթ (Niggers) գտնուի, այլ միմիայն մեծ Թխաթոյր Ամերիկա մը։

1619ին քսան սեւ գերիներ Ամերիկա եկան։ Այսօր տասը միլիոն են, եւ միշտ կ'աւելնան։ Արդէն իսկ վիպականացած Ամերիկայի մէջ կը նախատեսուի սեւ ափրիկէութիւնը։ Արդէն իսկ, Նիւ Եորքի փողոցային պատկերին մէջ կարելի է ճշդել զտարիւն թուխ ծաղիկ մը, ցեղաբուն վայելչութիւնը սեւ ու ճերմակ խառնուրդին։ Դպրոցը, եկեղեցին լեցուն են սեւերով, այսինքն ճերմակ չափի վրայ սեւ դպրոցներ, սեւ եկեղեցիներ…։ Անոնք կը սորվեցնեն թէ Տէր Աստուած սեւ է, եւ երգարաններուն մէջ հրեշտակները շոքոլայագոյն կը ներկեն։ Անոնց Ծընունդին եկող Կաղանդ Պապան սեւ է, սե՛ւ, ինչ որ աւելի ուրախութիւն եւ պատրանք կ'առթէ ճերմակ տղայոց, որոնց հայրերը շատ են տեսած ճերմակ Աստուած, ճերմակ Կաղանդ Պապա։ Ս. Գիրքն ալ սրբագրած եւ ջնջած են տեղ տեղ.— «Լուա՛ և քան զձիւն սպիտակ եղէց» հատուածը կարդալով նախ իր աշակերտներուն՝ սեւ ուսուցիչը կը յարէ զայրոյթով.— «Ի՞նչ ամբարշտութիւն,— ճերմակը իբրեւ մաքրութեան գոյն ընդունի՜լ...։ Գնդակի նման կլոր աչուկներով փոքրիկ սեւերը խելոյն կը զայրանան իրենց կարգին, որ իրենց մայրերը ճերմակ փոշի կը գնեն, իրենց թաղին մէջ ճերմակ ներկերու րէքլամներ կ'ըլլան, ուղղակի Փարիզէն ներածուած եւ երեք ժամէն սպիտակցնող դեղեր կը ծախուին...։

Ահա, ցեղային փոփոխականը սկսած է սեւ պզտիկներէն, որոնց երեւակայութիւնը հետզհետէ կը լեցուի «Ամերիկան Սեւերուն է» կարգախօսով։

*
**

Փիքանիննի, ո՛վ դու սեւուլիկ աղջիկ, ինչո՞ւ այդքան սեւ ես»։— Որովհետեւ Տէր Աստուած գիշերը ստեղծեց զիս։

Փիքանիննի, ինչո՞ւ կուլաս.
— Որովհետեւ ճերմակ տղաքը կ'ըսեն թէ մեզ սեւերս Աստուած չէ որ կը ստեղծէ, այլ մենք ածուխի պարկէն դուրս կուգանք։

Փիքանիննի, Փիքանինի, սեւ թուխ, ածխագուղձ, կօշկաներկ... կը պոռան ճերմակ պարմանիները։

*
**

Հիմա Փիքանինիները— երկսեռ — ա՛յն սեւ թուխերը — դպրոցական գրասեղաններու վրայ նստած են, ցեղին ոգիէն խմորուած։ Մանկական քնքոյշ ձեռքեր պատերուն վրայ կը գրեն, նախնական Ափրիկէի, այդ հինաւուրց անխառն սեւաշխարհին զգաստութիւնը բովանդակ անոնց դէմքին վրայ է դրոշմուած։ Այս մատղաշ հոգիներուն վրայ ամենափոքր ճերմակ բիծ մը չես կրնար գտնել, — մշակոյթին արա՛տը։ Ճերմակ Ամերիկացին ինչո՞ւ յաւակնի բարոյական սորվեցնել այս ցեղին որ բարոյականի պէտք չունի։ Բնիկ սեւեր որոնք աշխատած են սեւին հոգիէն սև կղկղանքները իբր թէ մաքրել, վերջ ի վերջոյ յուսախաբ եղած են։ Սեւը կ'ուզէ մնալ սեւ։ Արդէն ինք իր ունեցածը տուած է եւ կուտայ ճերմակին, խառն ամուսնութիւններով...։

Հապա ժա՛զը, որ աշխատաւորութեան խոնջէնքին սփոփանքն է, զօրաւորին դրդիչ, իսկ տկարին՝ թոյն։

Հապա սեւին երգը, ինքնաբուխ, ինքնաբաւ, վայրագ հեծկլտանք մը, բնահոտ շունչը յաւիտենական թաւուտներուն, գերութեան ժամանակներէն իսկ անեղծ ու անսպառ. զգացուած տառապանք՝ այնպիսի շեշտերով ոգուած որոնք չեն պղծուած բանականութեան շահագործումներէն, անհարկի միջամտութիւններէն։ Յօրմէհետէ ազատագրուած սեւը ոչ եւս արցունքով այլ մելանով կը գրէ, ամէն ոք կրնայ կարդալ անոր դառնահեծ, ազատատենչ, բրտաբարոյ, վրէժխնդիր, միանգամայն տարտամ երգերը։

*
**

Բայց գոնէ նմոյշ մը սեւ բարձրագոյն բանաստեղծութենէն՝ որուն սեւ հեղինակին արիւնին մէջ կը թուի պուտիկ մը ճերմակ կաթած ըլլալ.—

Սեւ մայրիկը մահացած զաւկին անկողնակին ոտքը ծնրադիր՝ կ'երգէ քան թէ կ'արտասանէ.—

մեռի՛ր այս պաղ աշխարհէն,
այս անգոյն երկրէն։
Պիտի ունենանք երկիր մը, արեւալից,
ճառագայթով հիւծ արե՛ւ.
երկիր մը բուրումնաւէտ ջուրերով,
Ուր իրիկնամուտը կ'արծակէ շող մետաքսէ,
վարդավառ եւ ոսկեհուռ։
Ոչ թէ ա՛յս երկիրը ցրտասարսուռ։
Պիտի ունենանք երկիր մը ծառազարդ
բարձրածաղկ, խիտ առ խիտ,
Շատզրոյց թութակներով լիք ոստեր,
Օրուան պէս լուսայեղց։
Ո՛չ այս երկիրը, տխուր թռչունով։
Ո՛հ, պիտի ունենանք զուարթ երկիր մը
Սիրազեղ, խնդալից, գինեբոյր, երգածայն.
Ո՛չ այս երկիրը, ուր մեղք է ուրախանալը...։

Ճերմակ կէսով, սեւ կէսով յուղթակուած այս եղերերգը ինքնին իրաւունք կուտայ սեւին որ ըսէ.— Կրնամ ե՛ւ ես զոհ սրտով եւ ուտել ամերիկեան պիֆթէք՝ ծամելիքիս բոլոր ուժովը։ Կրնամ խնդալ եւ զօրանալ։ Ես ալ կրնամ նստիլ ճերմակին սեղանը, երբ ճերմակ բազմականները գան։ Ոչ ոք պիտի համարձակի ըսել ինծի.— Գնա՛ դուն խոհանոցը կե՛ր...

Թրգմ. Գերմ. Է.

*
**

ՃՈՎ, ԱՆՁՐԵՒ ԵՒ ՁԻՒՆ

Քանի մը օրէ բուռն փոթորիկ մը կը տիրէ կեդրոնական եւ հարաւային Ֆրանսայի մէջ, դժուարացնելով հեռագրական և հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները։ Շատ վայրերու մէջ մեծկակ հեղեղներ կազմուած են տեղացող անձրեւներէն։ Ողողումէ կը վախցուի ու թէեւ հովը կը մեղմանայ հետզհետէ, սակայն անձրեւ ու ձիւն կը շարունակեն տեղալ առատօրէն։

Թարպի մէջ, Գօթրէի հովիտը ծածկուած է 70 սանթիմեդր թանձրութեամբ ձիւնի խաւով։ Ճամբաները կտրուած են։ Կիրակի իրիկուն, շոգեկառքը հազար դժուարութեամբ կրցաւ հասնիլ վերջին կայարանը, շնորհիւ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն եւ գործաւորներուն բուռն ջանքերուն, որոնք անդադար կը մաքրէին գիծը։ Հեռագրի գիծերը փլած են ձիւնի ծանրութենէն, այնպէս որ Գօթրէ գիւղը կը մնայ բոլորովին մեկուսացած։

Նիմի կողմերը, տեղացող առատ անձրեւներուն հետեւանքով, Կարտան գետը յորդեցաւ, ողողելով շրջակայքը։

ԱՊԵՐԱՍԱ
ԱՌԱՋՆՈՐԴ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ, 25 դե
Հարաւ. Պարսկաստանի հա
ղութը փափուկ օրեր է
Մեսրոպ եպիսկոպոսի
դրութիւններու պատճառով
Մագիստրոսը միանգա
կողմ դարձած, պայքա
մել ժողովուրդի հետ եւ
կուրացած քայքայում է
յին կրթական ու բարեգ
կան բոլոր հիմնարկութիւն
Շատ հեռու կը տանի մա
մասն պատմութիւնը,
համառօտ կը տամ գլխ
կէտերը.—

1. Համայնական խո
ընտրութիւն պիտի լինէր
եալ տարի։ Ժողովներ էլ
բայց որովհետեւ իր առա
կած ցուցակը չընդունեց
ժողովրդի կողմից ըն
յանձնախմբի մշակած ծր
կանոնադրութիւնն էլ իրեն
կալի չէր, ուստի խանգ
ու մինչեւ օրս համայնա
խորհուրդ չկայ, թեմի
գործերը վարած է ինքնա
եւ գաղտնի։ Երկու կողմերի
րաբերութիւնները լարուա
որպէսզի ընտրութիւն չէ
ինքը մինչեւ վերջն էլ
գլուխ առանց հաշիւ տալու
րունակէ իր շահատակու
ները։ Համայնականի
ու միջոցով հարիւր հա
շրջանառութիւն է լինում,
առանց հաշուի։

2. Հոգաբարձական ընտ
թիւն պիտի լինէր, դար
երկու կողմէն լարեց ու
ցրեց հակամարտութիւն
ուզեց օգտուիլ դրութիւն
իր ցուցակը մէջտեղ բերել
չյաջողուեց։ Ժողովուրդն
ռանց իրեն համաձայնու
եկաւ եւ ժողով քանի
ընդմիջելով համերաշխ
ցուցակ ներկայացրեց Դ
Յակոբեանի միջոցով։ Հ
րակութիւնը ծափերով ըն
նեց ցուցակը ամէն կ
շնորհակալութիւն յայտնեց
Դաւիթ Յակոբեանին,
ռաջնորդը սեւացած
չգիտէր ինչ անէր։ Սակայն
ւաղիր Մագիստրոսը հ
չգտաւ, մինչեւ չքայքայեց
կողմն էլ։ Հինգ հոգաբարձ
առաջին ժողովում փորձեց
սուչ հրաւիրել տալ խորհ
յին հիւպատոսարանի
նածու Շահնազարեանին
տարով եւ ամսական հա
թուման ռոճիկով ու յարմա
թիւններով։ Շահնազարեանի
խրախուսուած հակապա
արաւ, որ ամսական (120)
րեւր քսան թուման տան
ամէն տարի էլ (հարիւրին
տոկոս յաւելում լինի։ Խ
հոգաբարձութիւնը մերժեց
օգտուելով առիթից, ուզեց
իր սխալը եւ տեսուչ հրաւ
Տէր Գարեգին Կիրակոսեան
որ իր պատրաստականութե
շատ բարձր է առաջինից եւ
րապետում է պարսկերէնին
անգլերէնին։

Մագիստրոսը կատաղեց
փրփրեց։ Հոգաբարձութիւնը
կու մասի բաժանեց եւ մի
սի կողմից ապօրինի հեռա
Շահնազարեանին հրաւիրեց
կողմ թողնելով հոգ. նախա
Արղաշիրխանին, քարտուղա
եւ միւս անդամներին։ Ապա
յում էլ հոգաբարձութեան
մեծամասնութիւն կազմելու
մար առանց կարիքի անձն
խանորդներին հրաւիրեց կա
մէջ, որպէսզի բոլշեւիկեան
գենդ» Արիսը տեղ գրաւի
իրեն թեւ ու թիկունք դառ
Յուզուած հասարակութիւնը
նելով, որ դպրոցը փակ
վտանգի առաջ է կանգ
պահանջեց, որ ժողով գումա
Հոգաբարձութեան նախագ
ժողով հրաւիրեց եւ զեկ
դրութեան մասին։ Ժողովը
շումներ կայացուց եւ հրա
գեց նորընտիր հոգաբար
թեան, որ դպրոցները բաց
յայտարարէ։ Մագիստրոսը
մեց կառավարութեան եւ ար
լեց հոգաբարձութեան ժող
ները։ Այսօր հոգաբարձու
չկայ, դպրոցը կառավարուած

ագիստրոսն ու Շահնազարեա ։ Պարզ է, թէ ինչպէս կը կա ավարէն։

3.— Հոգաբարձութիւնը քայ այելուց յետոյ անցաւ բարե արծական հիմնարկութիւննե ին։ Որովհետեւ ժողովուրդը ահանջում էր բոլոր հիմնար ութիւնների ընտրութիւնները ատարել, ուստի սկսեց փոք երեց՝ փորձի համար։ Այս ան ած խարդախութեան գինեց ընտրողների ցուցակները եղծեց։ դուրս թողնելով եւ այնից զրկելով չատերին, բայց ի չյաջողեց, ժողովուրդը իր ուէն տուեց Դաշնակցութեան եկնածուներին։ Այսպէս առա ին հերթին տեղի ունեցաւ Ար արեան կտակի յանձնախմբի նտրութիւնը։ Մագիստրոսը իր ախագահութեամբ կատարուած նտրութիւնը հաստատեց։ բայց աղտնի հրահանգեց հին յանձ ախմբին որ դրամն ու թուղ երը չյանձնէ։ Հոկտեմբեր 13ից ինչեւ այսօր այդ հիմնարկու իւնը փակէ. աղքատները սո ու ցրտի են մատնուած. աղբր ենի բարձրացած ժամանակ ամը չստացան, այժմ ընկած աղքատների հաշւին հազա ուոր թումաններ կորզում են կ գազանացած «սուրբ հայրը մեղմանում։

4.— Աբգարեանը անգործու եան մատնելուց յետոյ, ան ւ Պօղոսեան կտակին։ Այս տակով պահւում է մի օրինա ր հիւանդանոց, նորոգւում է ուղայի բոլոր եկեղեցիներն վանքերն, նպաստաւորւում որբանոցներն ու չքաւոր ա եկերտները եւ աղքատները։ դ կտակի յանձնախմբի ըն րութիւնն է տեղի ունենում, րձեալ ընտրւում են Դաշնակ ութեան թեկնածուները։ Հիւ ատոսը կատաղում է ու հրա անգում է իր սատրապին այդ մեացնել։ Մագիստրոսը այս տրութիւնը եւս չի հաստա ում, թէեւ չի էլ համարձա ւում ապօրինի յայտարարել, ո ովհետեւ կառավարութեան երկայացուցիչը մինչեւ վերջը երկայ էր։

Բազմաթիւ դիմումներու պա անջներ եղան ժողովրդի կող ց, որ նորընտիր մարմինները անքի կոչեն, բայց ի զուր։ ի գեղեցիկ օր էլ լսեց, որ ա նջնորդը ոտնատակ տալով ազ յին ու ծխական բոլոր կանո դրութիւնները, յայտարարում «պարլամենտական» ձեւի ըն րութիւն եւ երեք օրուայ մէջ տի կատարեն բոլոր մար ինների ընտրութիւնները։ Այդ ի ընտրութեան նպատակն ն է, որ ժողովրդի ձայնը խեղ ի, հիւպատոսարանից հասած ումանների միջոցով ձայները գնեն, ու ամէն ինչ կատար ւի կը լինի։ Ժողովուրդը համ րութիւնից դուրս եկած դիմեց առավարութեան։ Տեղիս դա ւորը, որ Ֆրանսիայում կր ութիւն ստացած մէկն է, շատ անկաշառ եւ շիտակ մարդ, անմիջապէս գրաւեց յայտարարութիւնն ու եպիսկոպոսին էլ յայտնեց, որ ամէն մի համայնք իր սովորութիւններն ու ընտրական ձեւերն ունի, ուստի ոչ մի դէպքում թոյլ չի տայ, որ պարլամենտական ընտրութիւն լինի, ինքն այդ մասին ոչ մի հրահանգ չունի։

Բացի այդ, բացատրութիւն է պահանջում, թէ ինչո՞ւ չի հաստատում կատարուած ընտրութիւնները, հոգեւոր հայրը պատասխանում է, որ ընտրուածները բոլորն էլ Դաշնակցականներ են, իսկ Դաշնակցականները ուզում են իրենց նպատակներին ծառայեցնել հիմնարկութիւնները։ Չի քաշւում ասելու, որ Դաշնակցութիւնը քաղաքական նպատակներ ունի։ Է՛հ, հայ ժողովուրդ, մատնութիւնը պոզով ու պոչով չի լինում, բայց դատաւորը բարոյական ապտակ է հասցնում հայ առաջնորդին եւ պատասխանում է, որ Պարսից կառավարութիւնը շատ լաւ գիտէ, թէ ով ինչ նպատակներ ունի, այդ իր գործն է, իսկ հայ համայնքի ընտրութիւնները ընդհանուր ժողովներով պիտի լինեն եւ Մեսրոպը յամառում է եւ չի կատարում դատաւորի խորհուրդն ու պահանջը։

Ունիմ դեռ ուրիշ փաստեր։

ԺԱՆ-ՎԱԼԺԱՆ

ՀԱՄԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵՒ

Ամերիկայի Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը հրատարակութեան տուած է դեկտ. 14 թուակիր հետեւեալ «բաց նամակ»ը.—

Տիար Խմբագիր,

Մեզի անծանօթ եւ բոլորովին անպատասխանատու մարդիկ փորձութիւնը ունեցած են փարիզ հրատարակուող «Երեւան» թերթի խմբագրութեան տեղեկագրել իրենց չվերաբերող եւ Տարօնցիներու մաքուր զգացումներուն անհարազատ ու Տարօնի փառաւոր անցեալը վարկաբեկող շարք մը անճշտութիւններ։ Վերոյիշեալ թերթի խմբագիրն ալ ինքինքը ծիծաղելի դարձնող մանկական փութկոտութեամբ մը, նիւթ է վերցուցած այդ տեղեկագրէն եւ «Տարօնցիներու դերքը թող օրինակ ծառայէ» խորագրով խմբագրական մը գրած իր սեպտ. 28ի համարին մէջ։

Զանազան անհեթեթութիւններու կողքին, այդ խմբագրականին մէջ ըսուած է, թէ «Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան շարքերուն մէջ յառաջ եկած է խոշոր հոսանք մը, որուն նպատակն է կապուիլ Խորհրդային Հայաստանին» եւ վերջապէս, որպէս թէ Դաշնակցութիւնը իր կաշիէն դուրս կուգայ կասեցնելով Տարօնցիներու շարժումը՝ դէպի Խորհրդային Հայաստան»։

Արդ, Ամերիկայի Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կեդր. վարչութիւնս, ըլլալով միակ լիազօր եւ իրաւասու մարմինը որ կարող է խօսիլ Ամերիկաբնակ Տարօնցիներու անունով, կուգայ ուժգնօրէն բողոքելու այդ գրութեան հրատարակման դէմ եւ պահանջելու որ կեղծիք եւ խաբէութիւն իրենց մասնագիտութիւն դարձուցած մարդիկ դադրին զմեզ խաղալիկ դարձնելու փորձեր ընելէ։

Ճիշդ է, որ Տարօնցին միշտ իր դէմքը դարձուցած է դէպի Հայաստան։ Բայց այն՝ ինչ որ ան տեսած է մեր հալումաշ հայրենիքին մէջ, չէ եղած այն ինչ որ ժպիտ կը բերէ դէմքին, այլ այն ինչ որ արիւն կը հոսեցնէ իր սրտէն։ Ան տեսած է, որ բանտ, աքսոր, ու մահ չեն դադրած, զուլումի սեւ քօղով մը մեր հարազատներուն հոգու արեւը խաւարելէ։ «Դաշնակցութիւնը իր կաշիէն դուրս կուգայ եւն.» ըսողները թող չմոռնան այս կէտերը։

Եթէ երբեք խորհրդային կառավարութեան վերաբերմունքը հանդէպ Տարօնցիներու եւ հանդէպ բովանդակ հայ ժողովուրդին գէթ կիսով չափ մարդկային ըլլար, այն ատեն ոչ ոք կարող էր մեզ կասեցնել այդ կառավարութիւնը ամենաջերմ խանդավառութեամբ ողջունելէ։ Ներկայ պայմաններու ներքեւ սակայն, ելնել եւ կեղծ համակրութիւն ցոյց տալ դէպի այնպիսիները, որոնց հանդէպ գայրոյթ ու բողոք կարող ենք ունենալ միայն, անվայել է պարկեշտ տղամարդոց համար։

Ով կ'ուզէ ըմբռնել այս խօսքերու իմաստը, թող ըմբռնէ։ Ով չուզեր, յաջորդ անգամ Տարօնցիներու մասին խմբագրական գրած ատեն, թող քիչ մը մտածէ։

ատենապետ՝ Յ. Մակարեան ատենադպիր՝ Գ. Սարուխանեան փոխ-ատենապետ՝ Սեդրաք Տիրացեան փոխ ատենադպիր՝ Արտ. Գալուստեան գանձապահ՝ Գասպար Տ. Սիմոնեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՏԵՂԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Առաջին խանդավառութիւնը անցնելէ յետոյ, Թուրք մամուլը սկսած է կակմալ, յիշելով օտար ապրանքներէ հրաժարելու դժուարութիւնները կամ տեղական արտադրութեանց անբաւականութիւնը։ Այսպէս «Միլլիյէթ» կը գրէ.

— Թուրքիոյ մէջ մեր արտադրած բամպակները դիւրաւ չենք կրնար ծախել եւ բամպակները ձեռքէ հանելու համար մեծ դժուարութեանց կ'ենթարկուինք։ Զանազան տարիներ այս ապրանքները երկար ատեն մեր ձեռքը մնալուն հետեւանքով, բամպակի մշակները շատ վնաս կը տեսնեն, դրամատուներու մեծ տոկոսներ կը վճարեն։ Մեր արտադրութիւնն ալ աշխարհի արտադրութեան ազդելու քանակութեան չհասնիր։ Այս քանակութիւնը, ամբողջ աշխարհի արտադրութեան հարիւրին 2ը չանցնիր եւ այս է պատճառը որ հրապարակին չազդեր։

Որակի եւ գինի տեսակէտով ալ չենք կրնար ըսել որ բամպակները առաջին աստիճանին վրայ կը գտնուին։ Համոզուած ենք որ այդ բոլոր դժուարութիւնները արմատապէս լուծելու միջոցն է նախանիւթը մեր ներքին արտադրութեանց համար գործածել եւ ասոր համար պէտք է զարգացնել երկրին մէջ հիւսուածեղէնի արհեստը մեր պէտքին համապատասխան հաստատութիւններ երեւան բերելով։

Այս գործը շատ ջանքի եւ տեւական աշխատութեան կը կարօտի. բայց այս միջոցով է որ Թուրքիոյ տնտեսական կարեւոր մէկ խնդիրը պիտի կարգադրուի։ Կը յուսանք որ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները մօտ ատենէն իրական արդիւնք մը պիտի տան։

*** Ազգային խնայողական Միութիւնը ժողովի հրաւիրած է Պոլսոյ ծանօթ կին դերձակուհիները, որոնցմէ ընտրուած մարմին մը տեղական ապրանքները քննելով, օտար ապրանքներու հանդէպ իրենց դիրքը պիտի ճշդեն։ Այս գումարներու մէջ կիներու յատուկ, բրդեայ, բամպակեայ, մետաքսեղէն կերպասներ եւ ուրիշ գումարման մը մէջ այլ այրերու յատուկ տեղական ապրանքներ պիտի ցուցադրուին։

80,000 ՈՍԿԻԻ ՇԱՄՓԱՆԻԱ

«Ազշամ» կը գրէ թէ 1930ը խնայողութեան տարի մը պիտի ըլլայ եւ բոլորին յայտնի է թէ ինչ ծրագիրներ կազմուած ու միջոցներ խորհուած են։ Հակառակ ասոր, սակայն, տարեմուտի գիշերը աննախընթաց բազմութիւն մը գտնուած է Բէրայի զբօսասրաններուն մէջ։ Այս բազմութիւններուն մեծագոյն մասը Թուրքերէ կազմուած էր, իսկ միւս տարրերը նախապատիւ համարած էին այդ գիշերը իրենց տուներէն ներս անցնել։

Գաղափար մը տալու համար այդ գիշերուան մէջ եղած մըսխումի մասին, «Ազշամ», միայն «շամփանիա»յի սպառումը յիշել բաւական կը նկատէ, ոգելից ըմպելիներու վարչութեան հաշիւներուն համաձայն։ Այսպէս, ոգելից ըմպելիներու վարչութիւնը, տարեմուտի առթիւ, վերջին օրերը ծախած է 200 սնտուկ «շամփանիա»։ Իւրաքանչիւր սնտուկի մէջ կը գտնուի 12 շիշ, ընդամէնը 2400 շիշ «շամփանիա» որուն իւրաքանչիւրը 12 ոսկի է։ Այս կերպով, այդ գիշերը ծախուած «շամփանիա»ն 28'800 ոսկի ապրանք եղած է զբօսարանի տէրերուն։ Եւ որովհետեւ մէկ շիշը 20-32 ոսկիի կը տրուի յաճախորդին, եւ զբօսարաններուն մէջ առաջուընէ մնացած մթերք ալ կար, ուրեմն կաղանդի գիշերը 70-80 հազար ոսկի քշուած է «շամփանիա»յի հեղեղին կողմէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԻՆՉԵՒ ԱՌՈՒՆ ՋՈՒՐ ԳԱՅ»

ՊՈԼԷՆ (Սեփ. Թղթ.)— Աչքէ հեռու սրտէ հեռու այս գաղութը ազգային, կրթական, դասախօսական եւ այլն ձեռնարկներէ, զրկուած է միշտ, բաղդատելով Մարսէյլի, Լիոնի, Վալանսի եւ Փարիզի հետ։ Գաղութին թիւը սկսած է աճիլ, Յունաստանէն եւ ուրիշ տեղերէ եկող հայ աշխատաւորներով։ Սակայն ի՞նչ է պատճառը այս անշարժ, անկազմակերպ վիճակին։ Ոչ այլ ինչ, եթէ ոչ մտաւորականի պակասը։ Ամէն կողմ ամէն տեսակ երեւոյթ, հանդէս եւ ներկայացում, իսկ հոս աչքէ հեռու։

Բաղդատելով իր թիւին եւ կարողութեան, Պոլէնի մէջ միշտ արձագանք գտած է որ եւ է դժբախտութեան լուր, ինչպէս Շիրակի շարժը, Փիլիպէի աղէտը եւ Անատոլուի հայ բեկորներու բռնագաղթը։ Հազիւ «Յառաջ» հրատարակած էր տեղահանութեան լուրը, արդէն մեր սովորական սրճարանին խօսակցութեան նիւթն էր դարձած ու եւ է միջոցով օգնելու հարցը։ Եւ ահա Ծննդեան օրով, երբ մուխի ու փոշիի մէջ գործող աշխատաւորը պէտք է ունենար հանգստանալու ու զուարճանալու, կը կարդար իրեն ուղղուած կոչ մը։

Արդիւնքը կարդացէք «Յառաջ»ի մէջ։

Բայց Պոլէն ալ ունի իր ցաւը, մանաւանդ յուսախաբ ըլլալուն համար։ Ցարդ այս գաղութը չունեցաւ իր փափաքած մանկապարտէզը։ Դրամի՞ էր պակաս թէ կամքը։ Ոչ այս, ոչ այն, պատասխանատուն Մարսէյլի առաջնորդն է, որ այնքան գեղեցիկ խոստումներով մեկնեցաւ, ու ահա կը լրանայ տարին, բայց ոչ մէկ աշխատանք։ Մարսէյլի Ազգ. վարժարանը իր տարեկան տեղեկագրին մէջ, կ'ըսէր թէ «Պոլէն ալ կ'ուզէ ունենալ իր մանկապարտէզը։» Վստահ ենք թէ այս տարեվերջանին պիտի յաջողի ունենալ։ Դեռ մէկ ամիս առաջ գործարանատէր Պ. Րիկալ Վիժիէ, որ խոստացած էր երեք հարիւր ֆրանք ամսական եւ սրահ մը տրամադրել, կը հարցնէր իր մէկ աշխատաւորին.— «Ի՞նչ եղաւ ձեր հովիւին խոստումը եւ ի՞նչ կը խորհիք ընել»։

Երբ օտարն անգամ կը հեգնէ, ժողովուրդն ի հարկէ իրաւունք ունի վհատելու։ Եթէ Պոլէն փոխանակ ուրիշի խոստումին սպասելու, իր գլխուն ճարը նայէր, կ'ունենար եթէ ոչ մանկապարտէզ մը, գոնէ շաբաթը 10—12 ժամ հայերէնի դասաւանդութիւն մը։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն երբ մատաղ սերունդը կ'այլասերի։ Մինչեւ առուն ջուր գայ, գորտին աչքը դուրս կուգայ։

Աւ. Շիրոյեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

Վերջերս քուէարկուած նոր օրէնքի մը համաձայն, Ֆրանս. կառավարութիւնը կը պատրաստուի 90,000 զինուորական պատուանշան տալ այն պահեստի զինուորներուն, որոնք մասնակցեցան մեծ-պատերազմին եւ ստացան վէրքեր եւ իրենց քաջութեան համար, յիշատակուելի արժանացան։

Պատուանշաններու բաշխումը պիտի վերջանայ մինչեւ 1930ի ընթացքին, համաձայն պատրաստուած ցանկի մը։

ՈՉ ԹԷ ԴՐԱՄ. ԱՅԼ ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ

կը խնդրուի ընթերցողներէ եւ բարեկամներէ հայերէն գիրք եւ թերթ ղրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

Հալէպի Զ. Ո. Միութեան՝ Dr. F. Basmadjian: Neyal, Alep.

Պատ. Միութ. գրադարանին՝ Ohannes Mertakhanian, Djaboulos, Syrie.

» » » Apkarian, Tel-Abiat, Syrie.

» » » Krlkor Arslanian. Ecole Arm. Rakka, Syrie.

» » » Missak Sissérian, Ecole Arm. Der zor, Syrie.

» » » Nichan Bacalian, Kamuchli, Syrie.

» » » Karekin Balian, Ras-el-Ain, Syrie.

» » » Hovsep Richdouni, Hossitché, Syaie.

Մարմ. Միութ. Mme. Haïgouhi Yeretzian, Arab-Punar, Syrie.

Սուէտիոյ եօթը գիւղերու գրադարաններուն՝ Kourken Maral, Khidir bey, Djebel Moussa, Antioche, Syrie.

Հայ Նորաշէն գիւղերու համար՝ Dr. F. Basmadjian, Neyal, Alep, Syrie.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 49 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԳԱՒԱԹԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՇՐԹՈՒՆՔ ՇԱՏ ՀԵՌՈՒ Է

— Ո՛հ, ! ըսաւ Սէլէստէն, ուղթերս կանոնաւոր չե՞ն արդեօք

— Ոչ, շատ կանոնաւոր են։

— Ուրեմն...

— Մէկ սանդիմ իսկ չեմ նար վճարել ձեզ։

Սէլէստէն տեղէն ցատկեց, մրծեւ զսպանակէ լարուածի նման,

— Ի՞նչ ըսիք ...։

— Թէ ձեզ մէկ սանդիմ իսկ մ կրնար վճարել։

— Ի՞նչ պատճառով.

— Օրինական ձեւով դիմաւորման հրամանագիր մը ու մ ձեռքիս մէջ։

— Ո՞ր կողմէ, ի՞նչ պատառաւ։

— Ձեր պահանջատէրերէն կուն կողմէն։

— Պահանջատէր չունիմ ես... գոչեց Սէլէստէն, կեանքիս մէջ մէկու մը մէկ սանդիմ պարտական եղած չեմ։

— Ներեցէք, ըսաւ Պ. Դիւրան. դիմագրաւման հրամանագիրը ուղղակի տուրքերու ընդհանուր տեսչութեան կողմէ է։

— Ուրեմն տուրքերուս վրա՞յ է խնդիրը։

— Պարզապէս, պարոն...։

— Շատ լաւ, ըսաւ Սէլէստէն, հանդարտած։ Եւ սրբեց ճակտի քրտինքները։

— Ի՞նչ ընել պէտք է այդ խնդիրը կարգադրելու համար, հարցուց։

— Երթալ Վալուա փողոց։

— Շատ լաւ, այժմ իսկ, կը յուսամ կէսօրէ առաջ վերստին գալ ձեզ մօտ։

— Ցտեսութիւն ուրեմն, ըսաւ Պ. Դիւրան, տարօրինակ ժպիտով մը։

Դուրսը Սէլէստէնի կատաղութիւնը պոռթկաց։

— Ոչինչ փոխուած է, միեւնոյն այլանդակութիւններն են, ֆրանսացի պաշտօնեան անմահ է։

— Մի՛ բարկանար, ըսաւ Ռընէ. բաւական է պետական գանձին հետ կարգադրել հաշիւը։

— Կէս ժամուան խնդիր է, հաստատեց Գաբրիէլ, կէր, որ կը զուարճանար անցած դարձածին վրայ։

Վալուա փողոց հասնելուն Սէլէստէն անմիջապէս ընդունուեցաւ տնօրէն Պ. Վալիէի կողմէ, առանց սպասելու, հաւանաբար արդէն ծանուցուած էր նախապէս։ Պ. Վալիէ թէեւ Պ. Դիւրանի չափ գիրուկ չէր, բայց շատ հաճոյակատար դէմք մը ունէր։

— Բարեւ ձեզ, պարոն տնօրէն, ըսաւ Սէլէստէն քիչ մը տմարդի ձեւով։ Դո՞ւք էք որ դիմագրաւման հրամանագիր մըհանած էք մէկ միլիոն գումարիս վրայ։

— Արդարեւ ես եմ, այո՛. ներողամիտ եղէք. օրինական ձեւակերպութիւն մըն է պարզապէս։

— Ի՞նչ է պարտքս, կ'աղաչեմ, պատրաստ եմ անմիջապէս վճարելու։

— Դուք կը պարտիք նախ 1927ի տուրքը զոր վճարած չէիք քնանալէ առաջ։

— Մոռցած էի։

— Հոգ չէ պարոն, գանգատ մը չէ որ կ'ընեմ, այնուհետեւ կը պարտիք ձեր տարեկան տուրքը աճաւասիկ հարիւր տարուան համար կատումսերը։

Եւ Պ. Վալիէ ցոյց տուաւ պարտութեանց հսկայ հաւաքածոյ մը։

— Ի՞նչպէս... ըսաւ Սէլէստէն. քնացած ժամանա՞կս ալ տուրքերու ենթարկուած եմ։

— Անտարակոյս, պարոն. մեռած չէիք, այնպէս չէ՞. ուրեմն հարկատու ըլլալէ բնաւ դադրած չէք... ըստ օրինի։

— Ապօրէն է այս, կարծեմ։

— Օրէնքն է... է եւ տուրքերու սակը անօրինակ կերպով աճած է դարէ մը ի վեր։

Սէլէստէն ուժգին մը չնչեց։

— Պարապ բան է վիճաբանիլ, ըսաւ ո՞րչափ կը պարտիմ ձեզ։

Պ. Վալիէ քննեց թուղթերը։

— Մէկ միլիոն հինգհարիւր քսան հազար, բաղադրեալ տոկոսներով միասին։

Եթէ կայծակը զարնէր, Սէլէստէն այսչափ չպիտի ազդուէր հաւանաբար։ Պ. Վալիէ շարունակեց մեղմ ձայնով մը.

— Եթէ կ'ուզէք անձամբ ստուգել...։

Եւ ուղղուելով Ռընէին.

— Գալով ձեզ, պարոն Լա Տուրեադ, դուք այդ գումարի կրկինէն քիչ մը աւելի կը պարտիք։

— Անիմաստ բան է, ըսաւ Ռընէ։

— Թերեւս անիմաստ, բայց հաշիւները ճիշդ են։

— Յիմարութիւն է։

— Եթէ չէք ընդունիր այս հարկադրութիւնը, կրնաք բողոքել օրինական ճամբով։

— Հարկաւ, բացագանչեց Սէլէստէն, դատի պիտի դիմեմ եւ ապահով եմ թէ պիտի շահիմ։

— Կը կասկածիմ, ըսաւ Պ. Վալիէ։

— Կը սպասեմ համբերութեամբ... Բայց ստիպուած եմ ձեզ նախազգուշացնել ուրիշ տաղտուկէ մը, յայտնեց Պ. Վալիէ։

— Ան ալ ըսէք տեսնենք, ըսաւ սպասաւորը, արդէն վարժուած եմ հիմայ։

— Որովհետեւ դուք միակ երաշխաւորութիւնն էք իմ երկրիս, ցաւ ի սիրտ կը ձերբակալեմ ձեզ։

Մասնակցի՞լ թէ ոչ

Ամիսներէ ի վեր բուռն պայքար մը կը մղուի Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ, որոշելու համար կառավարութեան մասնակցելու կամ չմասնակցելու խնդիրը, որ ծագեցաւ վերջին նախարարական տագնապին առեն։ Ինչպէս յայտնի է, Պ. Տալատիէ, իբրեւ վարչապետ, առաջարկեց ընկերվարականներուն որ մասնակցին, եւ խորհրդարանի ընկերվարական խմբակցութիւնը համաձայն էր։ Բայց կուսակցութեան ազգային խորհուրդը հոկտ. 29ին բացառիկ նիստ մը գումարելով, մերժեց մասնակցութեան տեսակէտը։ Այդ օրէն ի վեր, խնդիրը քննութեան դրուած է բոլոր շրջաններուն եւ մամուլին մէջ, եւ վերջնական որոշումը կը սպասուի յունուար 25ի ընդհ. ժողովէն։

Կիրակի օր, Սէնի դաշնակցութեան ժողովն ալ քննելով այս փշոտ խնդիրը, 1967ի դէմ 2574 ձայնով մասնակցութեան դէմ արտայայտուեցաւ։

Կեղծ անցագրի առեւտուր

Փարիզի ապահովութեան տեսչութիւնը, երկար փնտռտուքներէ յետոյ, յաջողեցաւ ձերբակալել Ռուս մը, Սալոմոն Վօլքոֆ, որ կեղծ անցագիրներով ողողած էր հրապարակը, մասնաւորապէս լեհական շրջանակները։ Վոլքոֆ ո՛րեւէ գործ չունէր, բայց շատ ճոխ կ՚ապրէր կնոջը հետ, 3000 ֆրանք վարձք վճարելով փարթամ յարկաբաժինի մը։ Կեղծարարը նախ ուրացաւ, բայց յետոյ ծուղակը ինկաւ իր հակասական պատասխաններով։ Տանը մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, երեւան հանուեցան բազմաթիւ ինքնութեան թուղթեր եւ լեհական անցագիր մը, որուն անունը եւ ինքնութեան նշանները սրբուած էին։ Յետոյ գտնուեցան զանազան մելաններ, պարապ անցագիրներ, երկրէն արտաքսուած մարդոց կողմէ նամակներ եւ նամակատունէն գանձելի գումարներու ազդեր։ Վերջապէս ամէն տեսակ նիւթեր եւ թուղթեր, որոնք բացորոշապէս կ՚ապացուցանեն թէ ի՛նչ արհեստ ունէր Վօլքոֆ։ Ոստիկանները Ռուսին անկողնին մէջ գտան նաեւ 40,000 ֆրանք, հազարնոց, 500նոց եւ 100նոց թուղթերով, ինչպէս եւ լեհական, անգլիական, գերմանական եւ սպանիական դրամներ։

Պատերազմ մարախներուն դէմ

Երուսաղէմի մէջ ժողով մը գումարուեցաւ մասնակցութեամբ թուրք, եգիպտացի, սուրիացի, յորդանանցի եւ պաղեստինցի պատուիրակներու, նպատակ ունենալով գտնել ամէնէն գործնական միջոցները՝ մարախին դէմ կռուելու։ Յայտնի է թէ այդ միջատները ի՛նչ ահաւոր վնասներ կը պատճառեն երկրագործութեան։

... Եւ թութակներուն դէմ

Գերմանիայէն յետոյ, ուր սկսեր են խեղդել թութակները, իբրեւ պատճառ վարակիչ հիւանդութեան մը, Ամերիկայի մէջ ալ ծայր տուած է մտահոգութիւն մը։ Նոր համաճարակը, որ շատ վտանգաւոր է, կը կոչուի «թութակի հիւանդութիւն» կամ «փսիտաքոզիս»։ Վարակման լուրեր կը հասնին Մ. Նահանգներու բոլոր մասերէն։ Մասնագէտներ եւ մանրէաբաններ քննութեան ձեռնարկած են, առանց վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու։ Հիւանդութիւնը շատ կը նմանի թոքատապի եւ ժանտատենդի, բայց փոխանակ անոնց պէս մարդէ մարդ փոխանցուելու, թռչունէն— թութակէն— մարդուն կը փոխանցուի։ Տեղեկութիւն պահանջուած է գերման բժիշկներէն, քանի որ առաջին անգամ Գերմանիոյ մէջ ծագեցաւ հիւանդութիւնը, բազմաթիւ մահեր պատճառելով մասնաւորապէս մանուկներու մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։

Լիոնի Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրներով։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱԻԱՌ

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀՐԱՒԷՐ

— Ընկերներ Մկրտիչ Պարսամեան, Կարօ-Սասունի, Բժ. Լեւոն Գրիգորեան եւ Լ. Մօզեան կը հրաւիրուին ստիպողաբար այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին «La Petite Source» սրճարանը։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Rue Théâtreի քառւչուի գործարանի աշխատաւորներս կը փութանք մեր պարտքը կատարել, թէեւ քիչ բայց սիրտով, օգնել մեր դժբախտ եղբայր քոյրերուն.—

Յ. Սէմէրճեան 18, Ն. Վ., Գ. Օզինեան, Վ. Պէկմէզեան, Գ. Ազնաւուրեան, Տէր և Տիկ. Տօլօեան, Խ. Շիրխանեան, Զ. Իմիրզեան, Յ. Մէնէնտեան, Մ. Գազանեան, Գ. Մարաշլեան, Ն. Խաչիկեան, Հ. Աբրահամեան, Տիկ. Բ. Պէկմէզեան, Վ. Աճէմեան 10ական, Եղիա Բաթանաեան 15, Յ. Զիլինկիրեան, Զ. Մինասեան, Ե. Մինասեան, Օ. Քէօլէեան, Ս. Պէրպէրեան, Ս. Աշըքեան, Հ. Սիմոնեան, Փոքրիկն Ս. Մէնէնտեան, Վ. Գիւփճեան, Հ. Գիւփճեան, Հ. Պալեան Կ. Գարագաշեան, Յ. Զամասարեան, Մ. Թապաքեան, Ն. Իբրանոսեան, Պօյաճի օղլու (յոյն), Խ. Վարդանեան, Ոմն, Մ. Ազթոնիատիս 5ական, Մ. Միրէքեան 2։ Գումար 270 ֆր.։ (Տես յառաջ 8 Յունուար)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Ա. Քիպ.— 140։
Վիէն, Ա. Շ.— 25։
Տէսին, Զ. Ռ.— 35։
Լիոն, Ն. Յ.— 1000։
Ֆոնթէն, Կ. Փ.— 140։
Իսի լէ Մուլինօ, Մ. Գ.— 35։
Սէն Շամոն, Զ. Փ.— 35։
Փարիզ, Օ. Ֆէր.— 140։
Պուրկ Սէն Թ'Անտէօլ, Յ.Փ.—70։
Ռօան, Մ. Շ.— 45։
Վէնսէն, Մ. Ա.— 35։
Պիյեանքուր, Ս. Ս.— 100։
Մարսէյլ, Ա. Թոր.— 100,
Պէլֆոռ, Գ. Բ.— 20։
Լէ Լիլա, Ա. Մ.— 35։
Կիպրոս, Ն. Ա.— 1 անգլ.։
Մարսէյլ, Գործ.— 703։
Լոնտոն, Արժ. Մ. քէնյ.—1 անգլ.։
Սէն Թ'Օպան, Յ. Խ.— 70։
Օլնի սու Պուա, Պ. Բ.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ Տէր Յովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Նուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegereziանի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Յաբէթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Թիֆլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ Պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Յովհաննէս Թայմիզեան (24 տարեկան) որ 3 ամիս առաջ կը գտնուէր Աւինեոն։ Իմացնել իր եղբօր Գառնիկ Թայմիզեանի, Cher Mr. Arthur. 35 Rue Roberte. Lyon (Rhône).

— Թիֆլիսցի Ազնիւ Բաղչունեան, հօր անուն Փանոս, կը փնտռէ իր եղբայրը Գեղամ. Իմացնել Hapet Agopianի, 4 rue des Deux Avenues. Paris (13).

— Թամզարացի (Շապին Գարահիսար) Մանուկ Նազաշեան կը փնտռէ իր զաւակները Սուրէն եւ Աղաւնի։ 1915ի տարագրութեան միջոցին Սուրէն մօտաւորապէս 9, իսկ Աղաւնի 4 տարեկան էին, կը փնտռէ նաեւ իր եղբօր՝ ուսուցիչ Յակոբի զաւակները Պարգեւ եւ քոյրը (անունը չի գիտեր)։ Կը կարծուի թէ Սուրէն որդեգրուած է Ղուրուջայի մէջ Շահիփար օղլու երեքեղբայրներու ամէնէն մեծին կողմէ։ Կը կարծուի թէ Աղաւնի եւ իր եղբօրորդիները կը գտնուէին Ակնայ կողմերը։ Թուրքիայէն նոր հասած գաղթականներէն կը խնդրուի իմացնել՝ M. Nacachianի, 29 Ave. Trudaine, Paris (9). Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Երզնկացի Ծաղիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արեւալոյս եւ Հոփփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած են Խարբերդի մէջ։ Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի կեսարացի Բարսեղ Մայիսեան որ անհետացած է Իզմիրի ջարդին։ Իմացնել իր որդւոյն Նազարէթ Մայիսեանի, 4 Rue du Chemin de Fer, Arnouville-les-Gonesses. (S. et O.): Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան։ Իմացնել՝ իր մօրը՝ Զարուհի Քորքոյեանի, 16 Rue Blanqui. Bicêtre, (Seine)։

— Տէր եւ Տիկին փրոֆ. Արթին Պօյաճեան (Մարսէյլ) կը փնտռեն իրենց զաւակը, Միշել Ֆրանքլէն Պօյաճեան, որ երկու ամիսէ ի վեր իրհետքը կորսնցուցած է։ Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անուն՝ Յովսէփ, մօր անուն՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անուն Տիգրան։ 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Կը կարծուի թէ Խարբերդէն նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի։ Իր մասին լուր տուողին եւ նկարը ղրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»։ Իմացնել Sarkis Hovssepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Կը փնտռուի Խարբերդցի Լեւոն Թիւֆէքճեան (վաճառական) որ կը գտնուէր Արժանթին (Պիւէնոս Այրէս)։ Չորս տարիէ ի վեր լուր չունինք իր մասին։ Կը խնդրուի զինքը ճանչցողներէն իմացնել իր քրոջ Լուսինէ Տէրտէրեանի, Hotel des Feuilants, 20 rue des Feuillants, Marseille France։

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։

— Ռուբէն Յովսէփեան, Սոնկուրլուցի, 30 32 տարեկան որ նախապէս կը գտնուէր Ամերիկա՝ հետեւեալ հասցէին. 183 Eddy St., Providence, R. I. Քանի մը տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։

Գրել՝ իր եղբօր՝ Հայրապետ Յովսէփեանի՝ 14 bis de Jules Ferry, Asnières (Seine)։

— Կը փնտռուի Յովհաննէս Սահակեան (Արմէն Ոխունի) որ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ իր քրոջ Marie V. Kaprielianի, Hôtel des Voyageurs. Lancey. Isère.

— Կը փնտռուի Ատինամանցի կարապետ Քօփօճեանեան։ Իմացնել՝ Krikor Kapoudjianի, 106 Rue Mazenod. Lyon. (Rhône)։

— Կը փնտռեմ քրոջս զաւակները՝ Տէնիզլիցի կատարինէ եւ Եսայի Փէհլիվանեան, հօր անուն՝ Միհրան, մօր անուն՝ Կիւլիւ Տանայի ջարդին՝ ժամկոչ Յովհաննէսի ձեռքով՝ յանձնած են Իզմիրի որբանոցին Մ. Մսըլեանի, իբր որդեգիր։ Կը փնտռեմ նաեւ մօրեղբօրս Տէնիզլիցի Պօղոս Միքայէլեան, վերջին անգամ տեսնուած Իսկէնտէրունի մէջ։ Իմացնել՝ Տիկին Սանդուխտ Պետրոս Տէմեանի Ave. Félix F. Sevran. (S. et O.) France.

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի (Պոլիս) Խաչիկ Թօրթիէ (25 տարեկան) որ մէկ տարի առաջ կը բնակէր La Seine (Var)։ Կը կարծուի թէ մի է Փարիզ։ Իմացնել՝ իր Օր. Հայկանուշ Թօրթիէ, 19 Quai François Bernard, Seine s/Mer, (Var).

ԼԻՈՆԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Մարաշի Հայր. միութիւն Մարաշի անկման տարեդարձին առթիւ կազմակերպած Սգահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ յունուար 25ին շաբաթ գիշեր Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։

Բոլոր միութիւններէն կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը։

EMPIRE միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. W...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. STEPH...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

15 JANVIER 1930

Ջ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1161 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԶԲԱՂԻ ՈՒՐԵՄՆ

Այսպէս, ուրեմն, նոյն ինքն «Երեւան»ի վկայութեամբ, «արտասահմանի Հայերու ստուար մեծամասնութիւնը ճայնաթօզ. անհայրենիք, անորոշ ազգութեան կը պատկանի», եւ իբր այդպիսին, «որ եւ է կապ չի կրնար ունենալ Խ. Հայաստանի, ուրիշ խօսքով՝ խորհրդային Միութեան հետ»:

Միեւնոյն տրամաբանութեամբ ալ, չի կրնար ո՛ր եւ է դեր կամ գործ սպասել Հայաստանէն, իր բաղձանքներուն եւ տառապանքներուն համար: Երեւան «չի կրնար զանազան երկիրներ ցրուած մօտ 550.000 Հայերու ճակատագրով զբաղիլ»:

Թէեւ, իբրեւ աղ ու պղպեղ, «Երեւան» յարմար կը տեսնէ գրի առնել նաեւ հետեւեալ հեգնութիւնը.

— «Ասիկա պատճառ մը չէ որ բարոյապէս գաղթահայ աշխատաւորութիւնը իր սեփական հայրենիքը չդաւանի Խ. Միութիւնը եւ մասնաւորապէս Խ. Հայաստանը, որուն վերելքին եւ պաշտպանութեան համար ամէն կարելի զոհողութիւն ընելու պատրաստ է:»

Այս վերջին բառը, «պատրաստ է», ապահովաբար սխալ շարուած է եւ պիտի ըլլայ «պարտաւոր է»․ քանի որ, քիչ մը վարը, միեւնոյն սիւնակին մէջ, կը կարդանք — «Գաղութահայը պահանջկոտ է, առանց իր վրայ դրուած բարոյական պարտականութիւնը կատարած ըլլալու»:

Կը թուի թէ «Երեւան»ի այս ամբողջ խմբագրականը գրուած է օտարի մը կողմէ, կամ օտար լեզուով, կամ օտար թերթի մը համար, իբրեւ աւարտաճառ (թէզ) միջազգային իրաւագիտութեան, եւ յետոյ հայերէնի թարգմանուած է: Այլապէս, այս բոշաները — չէ՞ որ պակաս «հայամթլօզ» չեն — այսքան անխմարաբար չպիտի սղոցէին իրենց թառած ճիւղը: Եւ այնքան մերկապարանոց չպիտի ցուցադրէին իրենց խեղճութիւնն ու տգիտութիւնը:

Ո՞վ կ'ուզեն համոզել, գրելով թէ Խ. Միութիւնը «ինքզինքին թոյլ չիտար դրացի երկրի մը ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալ», երբ գիտենք որ արար աշխարհ երես դարձուցած է Մոսկուայի, պարզապէս ուրիշներուն ներքին գործերուն խառնուելու մոլութեան համար: Եթէ ուրիշ ամէն բան մոռցած են, գոնէ յիշէին անգլեւռուս յարաբերութեանց վերահաստատման պայմանները, որոնց գլխաւորն է — չխառնուիլ ներքին գործերուն: Չխառնուիլ՝ նոյնիսկ Գ. Միջազգայինի աունով, որ իբրեւ թէ անկախ է կառավարութենէն: Եւ Մոսկուան գլխիկոր ստորագրեց այդ պայմանը, որպէսզի նորէն չխզուի կապը:

Բայց ինչո՞ւ Լոնտոնէն օրինակ բերել, երբ գիտենք որ մեր հայրենիքին այս օրուան կացութիւնն իսկ, այս խեղճուկրակ եւ անզօր, կաշկանդուած վիճակը հետեւանքն է նոյն Խ. Միութեան միջամտելու քաղաքականութեան:

Աւելի ամփոփ եւ մատչելի խնդիր մը.—

Քանի որ «գաղութահայը, միջազգային իրաւագիտութեան տեսակէտով, ո՛ր եւ է կապ չի կրնար ունենալ Խ. Հայաստանի հետ», Երեւանցիները ինչո՞ւ 1922էն ի վեր բան գործ ըրած են իրենց քիթը խառնել արտասահմանի բոլոր գործերուն մէջ, պղտորել, խառնակել, կազմալուծել եւ խափանել գաղութներու ներքին կեանքը, վերակազմութիւնը, ինքնապաշտպանութիւնը:

Երբ հրապարակաւ կը խոստովանին թէ չեն կրնար զբաղիլ «անորոշ ազգութեան» պատկանող 550.000 Հայերու ճակատագրով, ի՞նչ բան կը ստիպէ զիրենք, իրենց առջեւ ձգած զանազան կասկածելի տարրեր, ձուկ որսալ պղտոր ջուրի մէջ:

Պետական ո՞ր անհրաժեշտութիւնը կը մղէ Երեւանէն գումարներ ղրկել եւ մսխել, պարգեւներ բաշխելու, մարդիկ եւ գրիչներ վարձելու համար:

Հայ ժողովուրդի ո՞ր գերագոյն շահուն համար անհաշիւ վարկեր հալեցուցին Սիմոնիկ Փիրումեանի օրով, եւ հիմա ի՞նչ բանի կը ծախսուի ամսական 750 տոլարի վարկը:

Ու նորէն դառնալով դրացի երկրի մը գործերուն միջամտելու հարցին, միջազգային իրաւագիտութեան ո՞ր գրքէն սորված են թէ ո՛րեւէ իշխանութիւն իրաւունք ունի իր հպատակներուն հետ վարուելու այնպէս ինչպէս կը թելադրէ իր օգոստափառ կամքը: Դեռ աւելին: Բոլշեւիկները, որ նոր աշխարհ մը կերտելու յաւակնութիւններ կը սնուցանեն եւ ոտքի տակ առած են բոլոր հին ուխտի օրէնքները, կը հանդուրժե՞ն այսպիսի այլանդակութեան, իբրեւ յեղափոխականներ:

Եւ ո՞վ ըսաւ թէ փոքրամասնութեանց մասին կնքուած դաշնագիրները, փոխադարձ յանձնառութիւնները անպատճառ կապ ունին հպատակութեան հետ: Գերմանիա չի՞ հետաքրքրուիր Լեհաստանի բնիկ եւ հպատակ Գերմանացիներու վիճակով: Աւստրիա չբողոքե՞ց Տիրոլի իտալահպատակ Գերմանացիներուն բռնի իտալացման դէմ:

Դժբախտաբար մենք ալ ինկանք միջազգային իրաւագիտութեան լաբիւրինթոսին մէջ, մինչդեռ ուրիշ բան էր մեր ըսելիքը:

Երեւանի կոչնակին կոպիտ այլ անկեղծ խոստովանութիւնները մեզ կը դնեն բացորոշ կացութեան մը առջեւ:

— Քանի որ Երեւանը չուզեր զբաղիլ, ապա ուրեմն ո՞վ պիտի զբաղի արտասահմանի 550.000 Հայերու ճակատագրով:

Ինքզինքը յարգող ո՛ր եւ է հոսանք, նոյնիսկ պարզ անհատ, չի կրնար ինքն իրեն չուղղել այս հարցումը եւ չփնտռել անոր պատասխանը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ՀԱՄԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆ․․․

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, դիտել կու տայ խմբագրականի մը մէջ (29 դեկտ.)

—«Համայնավարներ իրենց սովորութեան համեմատ, հաստատեալ կարգախօսի մը հետեւելով, ազգայնականութիւնը թոյն կը կոչեն ու կը պարծին թէ իրենք զերծ են այդ թոյնէն: Սակայն, խորհրդային իւրաքանչիւր հանրապետութիւն խորապէս կը կրէ ու ցոյց կու տայ իր ազգային դրոշմը: Մոսկուա ինքն իսկ կը վարէ ռուս ազգային քաղաքականութիւն, եւ եթէ խորհրդային միութեան բաղկացուցիչ ազգութեանց հանդէպ ազատական ու լայնախոհ հոգւով մը կը վարուի եւ կը քաջալերէ անոնց զարգացումը ներքին ինքնավարութեամբ եւ ազգային ուրոյն մշակոյթով, արտաքին խնդիրներու ու յարաբերութեանց մէջ քայլ առ քայլ ու անշեղ կը հետեւի մեծն Պետրոսի օրերէն ի վեր հաստատուած ու շարունակուած ռուսական աւանդութեանց:

Բայց կայ աւելի ուշագրաւ ու կարեւոր իրողութիւն մը:

Երբ մէկ կողմէ Համայնավար տեսաբաններ դատապարտութիւններ կը տեղան Ազգայնականութեան գլխուն եւ զայն մարդկութեան մեծագոյն չարիքը, կը հռչակեն, միւս կողմէ Սովիէթ կառավարութիւնը բարոյական ու նիւթական գործօն աջակցութեամբ կը քաջալերէ Թուրքերու, Արաբներու, Աֆղաններու, Հնդիկներու եւ նման ուրիշ ժողովուրդներու մէջ Ազգայնական շարժումը եւ բանաւոր ու արդարանալի կը գտնէ անոնց ազգային իղձերն ու ձգտումները: Թուրքիա եւրոպական ուրիշ ոեւէ երկրէ աւելի հակառակ է ու խստութեամբ կը վարուի Համայնավարութեան հետ. դժուար է ցոյց տալ ուրիշ երկիր մը, ուր աշխատաւորութիւնը — գիւղացի ու արհեստաւոր — այնքան անիրաւութեանց ենթակայ ըլլայ ու շահագործուի, որքան Թուրքիոյ մէջ. վերջապէս, Թուրք կառավարութիւնը անհամեմատ աւելի նեղմիտ ազգայնական ու բռնապետական է, քան իտալական ֆաշիզմը, եւ սակայն ռուս համայնավարներ խնամքով ազգայնական եւ հակահամայնավար Թուրքիոյ բարեկամութեան հետամուտ են, որովհետեւ ռուս ազգութեան քաղաքական ու տնտեսական շահերը այդպէս կը պարտադրեն: Եթէ ուրիշ ոեւէ փաստ ու իրողութիւն չգտնուէր, միայն Թուրքիոյ հանդէպ Սովիէթ կառավարութեան հետեւած քաղաքականութիւնը կը բաւէր հաստատելու թէ Ազգայնականութեան դէմ Համայնավարութեան արտայայտութիւնն ու պայքարը գործնական իմաստ ու արժէք չունի, եւ անզօր է ոեւէ մարդու ու ժողովուրդի սրտէն ջնջել ազգային զգացումն ու ազգային բաղձանքները:»

ՊԵՐԼԻՆ-ԷՆԿԻՒՐԻ օդային թղթատար հաստատելու համար, պայմանագիր մը կնքուեցաւ թրքական կառավարութեան եւ գերմանական ընկերութեան մը միջեւ: Մենաշնորհը քսան տարուան համար է եւ սպասարկութիւնը պիտի սկսի գարնան:

ՀԱՑԻՆ ՔԻԼՈՆ 2 ֆրանքի պիտի ծախուի այսօրուընէ սկսեալ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Միջադէպ մը Ժընեւի ժողովին առթիւ

Երկուշաբթի առտու, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին բացումէն քիչ առաջ, Ժընեւի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երիտասարդ Զուիցերիացի մը, Փօլ Շթրաուպ, որ յատկապէս Ժընեւ անցած էր միջադէպ մը յարուցանելու համար: Շթրաուպ ունէր ատրճանակ մը, զոր օդին մէջ պիտի արձակէր, եթէ կարենար ժողովասրահ մտնել: Իր պատմածին համաձայն, նպատակն էր Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել իր ազգականներէն մէկուն վրայ որ քաղցկեղէ կը տառապէր, եւ անոր միջամտութեան շնորհիւ աւելի աժան ստանալ ռատիոմը… Երիտասարդը անմիջապէս բժշկական քննութեան ենթարկուելով, հաստատուեցաւ թէ խելքը կատարելապէս գլուխն է: Փոխադրուեցաւ իր բնակած քաղաքը, ուր պիտի մնայ հսկողութեան տակ:

Ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած է նաեւ իտալացի հակաֆաշիստ փաստաբան մը, Պ. Պ…որ Փարիզ կը բնակի եւ չէ կրցած արդարացնել Ժընեւ երթալուն պատճառները: Փաստաբանը նորէն Փարիզ պիտի քշուի: Մ. Մ. Կրանտի, Մուսոլինիի արտաքին նախարարը, որուն կեանքին ապահովութեան համար ձեռք առնուած են շատ մը խստութիւններ, դժգոհ է այս հսկողութենէն: Ես բնտարկեալ չեմ, կ'ըսէ եւ կ'ուզեմ ազատ շարժիլ ու պտտիլ Ժընեւի մէջ, առանց ետեւէս ոստիկաններ ունենալու:

Եգիպտոս կ'ուզէ համաձայնիլ

Տասնեւութ ամսուան դիկտատորութենէ մը յետոյ, Եգիպտոսի նոր խորհրդարանը բացուեցաւ կիրակի օր, Ֆուատ Թագաւորին կողմէ: Թագաւորին ճառին ժամանումէն անմիջապէս յետոյ, վարչապետ Նահաս փաշա սկսաւ կարդալ գահաճառը, որուն ամէնէն ուշագրաւ մասը կը կազմէր անգլեւեգիպտական դաշնագրին վերաբերող հատուածը: «Այս նստաշրջանը յառաջաբանն է սերտ հասկացողութեան եւ փոխադարձ բարեկամութեան շրջանի մը՝ ընդ մէջ Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի: Բրիտանական կառավարութիւնը անկեղծ փափաք յայտնած է բարեկամութեան դաշնագիր կնքելու երկու երկիրներու միջեւ: Այս առթիւ Բրիտանիոյ արտաքին նախարարը առաջարկներ ըրած է կատարելապէս բարեկամական ոգիով. իմ կառավարութիւնս ուրախ պիտի ըլլայ ձեզ ներկայացնելու այդ առաջարկները եւ կը յուսայ բանակցութեան մտնել եւ տեւական ու պատուաբեր համաձայնութիւն մը կնքել երկու երկիրներուն միջեւ:»

Բաղախակրթութիւնը Մէքքէի մէջ

Վերջին ապստամբութիւնը զսպուած ըլլալով, Իպն Սուուտ, Վէհապիներու Թագաւորը, պիտի շարունակէ իր շինարար քաղաքականութիւնը Հիճազի մէջ: Երկրին բոլոր մասերը իրարու կապուած են անթել հեռագրով եւ ինքնաշարժի փոխադրութիւնը կը զարգանայ: Չորս տարուան մէջ 1200 ինքնաշարժներ եւ բեռնակառքեր բերուած են Ճիտտէ, ուխտաւորները Մէքքէ եւ Մէտինէ փոխադրելու համար:

Հիճազի կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ երկու խոշոր ծրագիրներ: Առաջինը՝ ելեկտրական կայան մը հաստատել Ճիտտէի եւ Մէքքէի միջեւ, թէ լուսաւորութեան եւ թէ Թրամուէյի շինութեան համար: Երկրորդ՝ շինութիւններ կատարել Ճիտտէի նաւահանգիստին մէջ եւ փարոսներ կառուցանել:

Հնդիկներու անկախութեան պայքարը

Հնդկաստանի անկախութեան պայքարի ղեկավարներէն Կանտի ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ վերջին համագումարի որոշումներուն առթիւ: Պատասխանելով այն խօսքերուն թէ անկախութեան որոշումը եւ իր շարժումները անիշխանութեան եւ արիւնհեղութեան պիտի յանգին, Աֆղանիստանի օրին հասցնելով Հնդկաստանը, Պ. Կանտի ըսաւ.— «Ես կը նախընտրեմ այդ բոլորը, որովհետեւ ատկէ հը յուսամ անկախութիւն ստանալ. բայց չեմ յուսար ստանալ ոսկի, արծաթ կամ ադամանդ շղթաներէն:» Ինչ կը վերաբերի իր ձերբակալութեան կամ արիւնահեղութեան, յորդորեց ունկնդիրները բռնութեան չդիմել: Եթէ, ըսաւ, բռնի միջոցներ գործադրուին, շատ երկար պիտի տեւէ անկախութեան ստացումը:

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ Պէնկալի անկախութեան պայքարի վարիչները յուսախաբ եղած են խորապէս, որովհետեւ օրէնսդիր ժողովի անդամներէն շատ քիչերը կը հրաժարին իրենց պաշտօններէն: Մինչեւ հիմա 43 անդամներէն 26ը միայն հրաժարած են եւ ասոնց ալ մէկ մասը պիտի փորձէ վերընտրուիլ, իբրեւ ուրիշ կուսակցութեանց թեկնածուներ: Ուրիշ նահանգներու մէջ ալ սակաւաթիւ են հրաժարողները: Պէնկալի նահանգապետը որոշած է նոր ընտրութիւններ կատարել տալ թափուր աթոռներուն տեղ եւ վիժեցնել անկախութեան կուսակիցներուն խաղերը:

Հարսը պատրաստ է, պապը չարտօնէր

Պուլկարիոյ Պորիս Թագաւորը շաբաթ օր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Պապին կողմէ: Այս առթիւ նորէն լուրեր շրջան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի յունուար 1 թուականով.— *Հայաստանէն եկող փախստականներու հոսանքը քիչ մը թուլցած է վերջերս, անշուշտ ոստիկանական խստութեան եւ ցուրտերու պատճառով: Օրինաւոր անցագիրով եկողները կը կրկնեն միեւնոյն պատմութիւնները: Մոսկուայէն մինչեւ Ջուլֆա, ամէն տեղ ժողովուրդը կտոր մը սեւ հաց ճարելու հոգով կը տապկուի: Շատեր ամէն բան կը ծախեն եւ հացի կու տան, այն ալ գաղտագողի: Գործակցական խանութները չեն կրնար գոհացնել նոյն իսկ իրենց անդամներուն պէտքերը: Շատ մը վայրերու մէջ սկսեր են գետնախնձորով ապրիլ: Ամէն օր Կովկասի կեդրոնական քաղաքներէն հարիւրաւոր մարդիկ այս եւ այն կողմ կը ցրուին, իսկ դրամ ունեցողները ընդ միշտ կը հեռանան խորհրդային աշխարհէն: Կառավարութիւնը իր ուզած անձերուն միայն անցագիր կու տայ, Պարսկաստան կամ ուրիշ երկիրներ երթալու համար: Խստութիւնները եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: Եկողներու հոսանքը այժմ ալ Բելասուարի եւ Արտապիլի ուղղութեամբ տեղի կ'ունենայ:*

⁂ Այս տարի ձմեռը չոր ու արեւ է Թաւրիզի մէջ, եւ շինարարական աշխատանքները մեծ թափով յառաջ կը տարուին: Շրջաններէն Թաւրիզ կը հասնին պարսիկ նորակոչ զինուորները: Զինուորական գործը լաւ հիմերու վրայ դրուած է եւ Պարսկաստան շատ չանցած պիտի ունենայ իր բանակը:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանը ամէնէն առաջ պիտի ճշդէր այն կէտը թէ պէ՞տք է ենթարկուիլ վ. ճռաբեկ ատեանին բեկման վճռին, թէ պնդել նախորդ որոշման վրայ:

Քաղաքային Բ. ատեանը չորս նիստ յատկացուց այս պարագային ճշդման, մանրամասնօրէն լսելով երկու կողմին փաստարկութիւնները: Ի վերջոյ յանձնարարեց Պատրիարքքարանի եւ կուսակալութեան փաստաբաններուն որ յուշագրերու մէջ ամփոփեն իրենց փաստերը: Այս գրերը քննելէ վերջ, ատեանը յունուար 28ին տուաւ իր որոշումը:

Նախագահը կարդաց վճիռը, յայտարարելով թէ «դատարանը միաձայնութեամբ կ'ընդունի վ. ճռաբեկ ատեանի տուած որոշման երրորդ կէտը»:

Այս կէտը այն է որ, ասկէ առաջ տրուած որոշման ատենագրութեանց մէջ կը պակսէր դատաւորի մը ստորագրութիւնը, ինչ որ օրինական թերութիւն համարուած էր վճռաբեկին կողմէ:

Յետոյ դատաւորները քաշուեցան խորհրդակցութեան սենեակը եւ կարճ խորհրդակցութենէ մը վերջ վերադարձան: Նախագահը կարդաց տրուած որոշումը, որ կ'ըսէ.

«Դատարանս *մեծամասնութեամբ* որոշեց չենթարկուիլ վ. ճռաբեկ ատեանին բեկման առաջին եւ երկրորդ տեսակէտներուն, եւ ատոնց մէջ պնդել իր նախորդ որոշման վրայ»:

Պատրիարքքարանի փաստաբանները նորէն պիտի դիմեն վ. ճռաբեկ ատեանին, որ այս անգամ խնդիրը պիտի քննէ իր համագումար ժողովին մէջ: Եւ կասկած չկայ որ պիտի պահէ իր նախորդ վճիռը, այսինքն պիտի պնդէ բեկման վրայ: Եւ այն ատեն, քաղաքային Բ. ատեանը առանց վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի եւ նոր դատավարութեան պիտի ձ[…]

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՔԱՅԼ ԱՌ ՔԱՅԼ
ՍՈՒՏԻ ԵՒ ԿԵՂԾԻՔԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՄԲ

(Երկրորդ եւ վերջին մաս)

Վրաստանի նման Ադրբէջանի հետ ալ Հայաստան ունի հողային խնդրելի վէճեր։ Այստեղ ալ խաղաղութիւնը երեւութական է կամ աւելի ճիշդը, հարկադրուած ռուսական ուժէն։

Ղարաբաղի, Գանձակի, Շարուր-Նախիջեւանի շրջաններու մէջ հայկական պահանջները անտեսուած են գոեհկօրէն, հակառակ ոչ միայն Հայաստանի շահերուն, այլեւ Անդրկովկասեան ազգութիւններու խաղաղութեան պահպանման գործին։

Ի նպաստ Ադրբէջանի եղած կարգադրութիւնները, որոնք վերջին հաշուով արդիւնք են ռուսական ընդհանուր քաղաքականութեան օրուան պահանջներուն, իր խորքին մէջ ամենամեծ խոչընդոտներէն մէկն է Հայաստանի եւ Ադրբէջանի միջեւ ցանկալի խաղաղութեան։

Այսօր պատճառը դիւրաւ կը պարզուի, երբ նկատի ունենանք հողային այդ վէճերու մէջ Թուրքիոյ խաղացած կարեւոր դերը։ Գաղտնիք չէ, որ հայ-ադրբէջանեան հողային վէճերու շուրջ եղած կարգադրութիւնները հետեւանք են Թուրք կառավարութեան ուղղակի պահանջներուն, համաձայն Կարսի Դաշնագրին։ Ինչո՞վ բացատրել այս տարօրինակ փաստը։ Իրենց ներքին հարցերու մէջ, իրենց անկախութեան պահպանման մասին ճառողները կը մոռնան, որ ենթարկուած են այսպէս կամ այնպէս Խորհրդային Միութենէն դուրս գտնուող արտաքին ազդակի մը անմիջական ազդեցութեանը։ Իսկ այս ազդեցութիւնը միթէ՞ եղած է Հայաստանի եւ նոյնիսկ Ադրբէջանի սիրոյն։ Առնուազն միամիտ պէտք է ըլլալ, հաստատական պատասխան տալու համար։

Իրականութիւնը եւ տրամաբանութիւնը այս միջամտութեան մէջ կը մատնեն Թրքական շահերու ապահովութիւնը, եւ քաղաքական հեռաւոր հաշիւները։

Ապացոյցները չէ որ կը պակասին այս առթիւ։ Մեր թերթի նախորդ տարիներու հաւաքածոներուն մէջ բազմաթիւ փաստեր կան, որոնք կը հաստատեն Թուրքերու կատարած դերը Ադրբէջանի եւ առհասարակ Խորհրդային Միութեան ենթակայ Թաթարական երկիրներուն մէջ։ Այս մասին փաստեր տուին նաեւ համայնավարական աղբիւրները, իբրեւ արդիւնք իրենց պրպտումներուն։ Այս նոր իրողութիւնը մատնանշեց Թաթար համայնավար գործիչ՝ Կարաեւը ասկէ երկու տարի առաջ։ Ան Թաթարական բոլոր շրջաններուն մէջ կը մատնանշէր «համաթրքական տրամադրութիւններ», անոնց իրական աղբիւր ցոյց տալով Թրքական մայրաքաղաքը։ Եւ իբրեւ բնորոշ իրողութիւն կը ներկայացնէր «պրոլետարականդիկտատուրայի» ենթակայ Ադրբէջանի դպրոցական դասագրքերէն հետեւեալ գոհարները.—

«Ես Թուրք եմ։ Իմ հաւատն ու ծագումը ամէնէն բարձր են։

«Մարդ պէտք է իր հայրենիքի ստրուկը ըլլայ։ Իմ կուրծքս եւ ես ամբողջովին լեցուած ենք ենք կրակով։

«Թուրքը չի կրնար հանդիստ նստիլ իր տանը մէջ...»

Այս ոգիով, այս շունչով դաստիարակուած սերունդն է, որ կը ... «Անդրկովկասեան ժողովուրդներու ազգամիջեան խաղաղութիւնը»։ Ի՞նչ հարկ, սակայն, իյնալ այս բարդութիւններուն մէջ։ Այսքանը բաւական էր հիմնաւորելու մեր հետեւեալ երկու դիտողութիւնները.—

Ա.) Հայ-ադրբէջանեան հողային վէճերու լուծումը ի վնաս Հայաստանին խոչընդոտ մըն է այդ երկու երկիրներու մերձեցման։

Բ.) Լուծման եղանակը իր հիմունքին մէջ տեւական սպառնալիք ալ է այդ երկրամասերու խաղաղութեան, իբրեւ հետեւանք արտաքին (Թուրքիոյ) ուժերու ազդեցութեան։

*
**

Հողային վէճերը չեն միայն որ կը խանգարեն Անդրկովկասեան երեք գլխաւոր ազգերու խաղաղութիւնը։ Պատերազմի ու կրկնուող յեղափոխութիւնները եւ համայնավարական տիրապետութիւնը կրկնապատկեցին ազգամիջեան պայքարի պատճառները։ «Ազգայնացման օրէնքի» պիտակին տակ ապաստանած, Ադրբէջանի եւ Վրաստանի համայնավար կառավարութիւնները կողոպտեցին հայութեան սեփականութիւնը կազմող հսկայական հարստութիւնները։ Հայը այդ երկիրներու մէջ բռնի «պրոլետարացման» ենթարկուեցաւ, յանուն ազգամիջեան խաղաղութեան» եւ «պրոլետարիատի դիկտատուրայի ամրապնդման»։ Նոյն ոգիով, Հայը ենթարկուեցաւ անաղմուկ եւ լուռ հալածանքի, իբրեւ «բուրժուա» կամ «կալուածատէր», «հակայեղափոխական» կամ «կուլակ»։

Հայ անհատի դէմ գործադրուած այս քաղաքականութիւնը տարբեր ձեւերով կրկնուեցաւ Հայաստանի դէմ, նոյն այդ Վրաստանի եւ Ադրբէջանի կառավարութիւններու կողմէն, Ռուսական կայսրութենէն մնացած ժառանգութեան առթիւ։

Եւ անգամ այսօր, օրուան ընթացիկ քաղաքականութեան մէջ, շատ ուժեղ կերպով կը կրկնուի այս սրբագործուած գիծը, երկրի տնտեսական եւ վերաշինական ձեռնարկներու մէջ։

Հակառակ այս բոլորին, մարդիկ կ'ըսեն եւ կը կրկնեն, որ «եղբայրական ամուր եւ անքակտելի կապ հաստատուած»է Անդրկովկասի մէջ։ Այնքան ամուր եւ այնքան եղբայրական, որ Վրաստանի վարիչները հազար խաղերու կը դիմեն Հայաստանի մէջ շինուելիք շաքարի գործարանը, ինչպէս նաեւ մետաղի ձուլարանը շինել տալու Վրաստանի մէջ։ Եղբայրական էայսքայլը, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք, որ շաքարի գործարանի ճակնդեղը պիտի հայթայթէ Շիրակը, իսկ ձուլարանի նիւթը՝ Հայաստանի հանքերը։

Այս բոլորէն յետոյ, աւելորդ է ծանրանալ ուրիշ գարշելի սուտի մը վրայ, թէ «պրոլետարական դիկտատուրան» խոր արմատներ է ձգած Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան մէջ։

Անցած տարուան «զտումի եւ ստուգումներ»ու ծանօթ գործողութիւնները ցոյց տուին թէ ո՞րոնք են ծածկուած «պրոլետարական իշխանութիւն» անունին տակ։ Ամէն տեղ տարիներէ ի վեր «կոմունիստական ղեկավարութիւնը անցել է իրենց ծագումով եւ դիրքով անհարազատ տարրերի ձեռք»։ Ադրբէջանի կազմակերպութեան մէջ տեղի ունեցած կարեւոր փոփոխութիւնները բացատրուեցան «Մուսավաթական գործակալների եւ Լենինեան գծի աղաւաղման անվիճելի փաստերով»։

Ցարական «չինովնիկներ» անգամ, ինչպէս նաեւ «գիւղական վաշխառուներ» իրենց տեղը գտած են եղեր «պրոլետարական» իշխանութեան «ղեկավարող ապարատներում»։

Ի՞նչ հարկ երկարել շարքը։

Կարեւորը Մոսկուայի հրահանգն է, որ հակառակը կը պնդէ։ Նոյնը կ'արձագանգէ նաեւ Թիֆլիսի, հայատառ «Պրոլետար» թերթը, իր հետեւեալ տողերուն մէջ.

— «Անդրկովկասեան հանրապետութիւնների ֆեդերացիան, որ փայլուն կերպով արդարացրեց իր գոյութիւնը որպէս ազգային համերաշխութեան, ազգամիջեան խաղաղութեան եւ եղբայրական աշխատանքների մի հզօր կազմակերպիչ օրգան՝ այսօր պէտք է աւելի ուժեղացնի, էլ աւելի խորացնի ու բազմակողմանի դարձնի իր ապարատի աշխատանքները»։ («Պրոլետ.» I դեկտ. 929)։

Եւ իրապէս կը կազմակերպուին եւ կ'ուժեղացուին «ապարատի աշխատանքները»։

Այս ոգիով կը վերակազմուի ամէնէն առաջ Անդրկովկասի Երկրային կոմիտէին նախագահութիւնն ու քարտուղարութիւնը, որու մէջ իրական եւ պատասխանատու դեր կը յանձնուի Ռուս Կրինիցկիին եւ Թուրք Կարաեւին, իբրեւ առաջին եւ երկրորդ քարտուղարներու։ Հայ համայնավարներու դերը այս գլխաւոր օրկանի մէջ աննկատ եւ անկարեւոր հանգամանք մը ունի տարաբախտաբար։

Ուրիշ կերպ ալ սպասել անմտութիւն է։ Ընհամ, անբովանդակ նախագասութիւններով չի ծածկուիր ռուս աշխարհակալութեան թաթը, որ մերթ ժպիտով, մերթ հրամայելով, քայլ առ քայլ կը տեղաւորուի Անդրկովկասեան երկիրներուն մէջ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿ

Պընեէնի եւ ժընեւի իմ կրտսեր քոյրերուս եւ եղբայրներուս,

Սիրելի տղաք,

Դժուար էր ձեզ բոլորիդ գրել անհատաբար։ Յիսունէ աւելի էք դուք, եւ յիսուն նամակ գրել... խոստովանեցէք որ հերակլեան աշխատանք է, իսկ Հերակլէս մեռած է։ Բայց ողջ ըլլայ «Յառաջ»ը որ անհա հազարներու կը բարձրացնէ այդ երազուած թիւը։

Ճիշդ է, շատ ուշացայ ձեզի գրելու, մանաւանդ փախցուցի այն մեծ առիթը, Ամանորի տօնը, հեռաւոր սիրտերու մերձեցումի այդ սպասուած պահը։ Բայց մի՞թէ իսկական բարեկամութիւնը կանխորոշ պայմաններու պէտք ունի արտայայտուելու համար։ Գիտցէք, սակայն որ այդ հանդիսաւոր պահն ալ ձեր յիշատակին հետ անցուցի։ Մեր անցեալ տարուան ժուժկալ սեղանին կարօտը գիս ազատ պահեց մտածելէ աշխարհիկ հաւաքոյթներու մասին։ Երեք ընկերներով կատարեցինք մեր հսկումը, հայ մօր հիւրընկալ, պարզունակ օթեւանին մէջ։ Այս սիրտերէն ոչ մէկը օտար է ձեզի։ Այնպէս որ մեր միտքերը հաճեպով միայն վերաքաղը ըրին հայրենի յիշատակներուն, վերադառնալու համար վեհանձն Հելուետիոյ երկինքին տակ, ուր մեր անդրանիկները տարիներ ու տարիներ անընդհատ Հայաստանի փրկութեան երազը օրօրեցին։

Ամանորի մեր առաջին մտածումները ուղղուեցան ուրեմն ձեզի, որ հիմա Պընեէնի տերեւաթափ այգիներուն մշտադալար ծաղիկները կը մնաք. ձեր քոյրերուն ու եղբայրներուն, որոնք ձեզմէ բաժնուելով գացին նայիրեան մեծ Հայաստանի երազը մշակել Միլոխեանի փոքր «Հայաստան»ին մէջ, ստորոտը Սալէվին որ, հակառակ իր թզուկ հասակին, պիտի դիւրացնէ երկնահամբոյր Մասիսի երեւակայութիւնը։

Մեր խղճերը գացին նաեւ անոնց որոնք այդ հաստատութեան մէջ նախորդած են ձեզ և որոնցմէ շատեր հիմա հեռու կը գտնուին այդ զոյգ սիրելի բոյներէն։ Մեր եռանդագին մաղթանքները անոնց, որոնք կը խնամուէին Լէյզէնի եւ Լօզանի հիւանդանոցներուն մէջ, երբ ես մեկնեցայ.— Բենեամինին զոր չճանչցայ, Լեւոնին որ զորովոտ մեծ եղբօր մը պէս պատմութիւններ կը պատմէր ձեզի, եւ փոքրիկ Արշալոյսին, որ կը տառապէր, ձեզմէ հեռու գտնուելով։ Կը յուսամ որ հիմա երեքն ալ ձեր մէջ վերադարձած, ձեզ հետ միասին պիտի կարդան այս տողերը եւ պիտի ժպտին։

Ո՛չ մէկ յիշատակ, ոչ մէկ անուն, ոչ մէկ պտոյտ մոռցած եմ։ Այնքան լաւ կը յիշեմ մեր ձմեռ իրիկուններու հաւաքոյթները Բ. դասարանին մէջ, ուրկէ մեր երեւակայութիւնները ընաշխարհի հեքեաթներու հերոսներուն հետ կը մագլցէին հայրենի լեռներն ի վեր, որոնց շարքին մէջ մենք փոխն ի փոխ կ'ողջունէինք Նեմրովդը որ դիւցազններուն համար լեցուած բաժակի մը պէս, դէպի երկինք կը մատուցուի, գոռոզ լեռը որ մենաւոր ու սգաւոր, կը սպասէ որ ազատութեան հզօր արեւը գայ փարատել իր սեւ քօղը, Արարատը որ, իբրեւ խորհրդանիշ մեր արդար յոյսին իր գլուխին վրայ կը կրէ ձիւնի խաւ մը, զոր ոչ մէկ հետք արատաւորած է։ Եթէ մոռցած էք այս լեռներուն դիրքն ու բարձրութիւնը, հարցուցէք Անուշին։

Կը յիշեմ նաեւ մեր սահնակներու արշաւը Սղոցարանի ճամբուն վրայ, կամ Երեք Սիւներով բլուրին ստորոտը ուր, օր մը, պզտիկ բայց մեծխօսիկ Սեպուհը, Մարտիրոսին եւ Տիգրանին ձեռքէն սահնակի ախոյեանութեան մրցանիշը խլելու համար, կը խնդրէ որ Պարոնն ալ իրեն հետ՝ իր սահնակին վրայ տեղ առնէ, բայց քանի մեղր վազքէ մը վերջ երկուքով կը գլտորին փոսին մէջ։ Յաճախ կը վերապրիմ այն արեւոտ առաւօտները, երբ ծերանոցին վերեւ պտոյտի կ'երթայինք եւ հոն դալարիքին վրայ նստած, յանպատրաստից սեղան մը կը սարքէինք... վայրի թրթնջուկներով։ Ու նաեւ վայրի ելակներու կութքը մերձակայ անտառին մէջ, ուրկէ Բարգուհին միշտ լի սակառով կը վերադառնար, բայց ինքը չէր ուտեր։

Ամէնքդ ալ ներկայ էք յիշողութեանս մէջ, խառն ի խուռն՝ այնպէս ինչպէս կը զբօսնուիք պարտէզին մէջ։ Ամէնէն փոքրերն ալ հաւասար բաժին ունին յիշատակներէս։ Ահա կուտ ու կլոր Արտաւազդը, Հայաստանի ապագայ զինուորը, կռուազան Ռուբէկը որ մողէսի մը պէս ցանկապատին բացուածքներէն կը սողոսկէր. լալկան Տիգրանը որ անպատճառ մասնակցիլ կ'ուզէր բոլոր երկար պտոյտներուն, բայց կէս ճամբան կը յոգնէր եւ մեծ ընկերներուն կռնակը կ'ելլէր, Լիլին որ միշտ թխսմայր հաւուն ետեւէն կը պտըտէր, իբրեւ թէ անոր եօթներորդ ձագուկը ըլլար։ Ձեզ բոլորիդ հետ կը յիշեմ ձեր տեղացի փոքրիկ բարեկամները— Ժանէթը որ Շուշանիկի սահնակին բաժանորդն էր, եւ որ այնքան լաւ կ'արտասանէր ձեր անունները։ Ռընէն որ լայնաբաց աչքերով մտիկ կ'ընէր մեր հայերէն խօսակցութիւնները։ Եւ օդաչուըր ձեր թռուցիկներուն որոնք գարնան իրիկունները գոյնզգոյն աստղերու պէս կ'ոգեւորէին Պընեէնի երկինքը։

Հապա դպրոցին տպարա՞նը, որ միակը եղաւ ծրագրուած յոբելեանին նախաճաշակը տալու ալեւոր հայ մատենագիրին, Մեսրոպ Նուպարեանին, հրատարակելով իր վերջին թարգմանութիւնը, «Հատընտիրք Ֆրանսացի Առակախօսներէ»։ «Յուզուա՛ծ, շատ յուզուած նամակ մը գրած է, ըսաւ Պ. Դէորգեան, յայտնի կ'երեւայ որ ծերունին լացած է։» Անշուշտ իր հսուկ օրհնութիւնները ժառանգեցին Դեղանուշ, Սիրանուշ եւ Ապատուհին, որոնք երբեմն, փոխն ի փոխ, երբեմն ալ միասնաբար բայց միշտ եռանդով աշխատեցան գլուխ հանելու համար այդ գործը, որ առանց Պընեէնի Հայ Դպրոցի տպարանին, յետ մահու երկ մը պիտի ըլլար, գուցէ բոլորովին կորսուէր։

Ձեր միւս թանձրացեալ յիշատակները իմ միակ հարստութիւնս կը կազմեն.— Կարապետի ճարտար գրչով փորագրուած տօսախ սկաւառակը, Բարթիկի եւ Հայկակի նկարած պատուղներն ու թռչունները։ Միայն Վահանի մուր մատիտով շինուած Վարդան զօրավարի պատկերը, մոռցայ սենեակիս պատին վրայ, բայց փոխարէն կարօտը հետս բերի։

Ու յիշատակներուս ամէնէն թանկագինը, ամէնէն սրտաբուխը ձեր արցունքները երբեք պիտի չմոռնամ.

Հիմա, լրացնելու համար յուշերու փունջը, անգամ մըն ալ պիտի կրկնեմ ինչ որ յաճախ ըսած եմ ձեզի,— այն որ դուք հայ մանուկներդ, իրաւունք չունիք ձեզ շրջապատող օտար տղոց անհոգութեամբը մեծնալու։ Արիւնի մէջ եղած ծաղիկները անպայման անոր բոյրէն ու թոյրէն քանի մը մասնիկ կը բարձրացնեն իրենց աւիշին հետ։ Վրէժխնդրութիւն չէ որ կը քարոզեմ ձեզի, բայց մեր աղէտը մեծ եղաւ եւ անմոռանալի. աւելի մեծ՝ այն իտէալը որուն համար մեր ժողովուրդը դիմացաւ բոլոր պատուհասներուն։ Այդ իտէալը դուք էք։ Ի՞նչ փոյթ եթէ ներկայ սերունդը բաւարար չափով չի շահագրգռուիր ձեզմով։ Դուք նիւթական փոխարինութեա՞ն պէտք ունիք՝ հայ ոգին կրելու համար։ Եթէ իսկ այս սիրտը ձեզ լքէ բոլորովին, դուք դարձեալ չէք կրնար սրտմտիլ Հայութեան դէմ։ Սերունդ մը ի՛նչ է որ ազգի մը կեանքին մէջ։— Արարատի այգիներուն մէկ տարուան կութքը. Շիրակայ դաշտին մէկ եղանակի հունձքը. Երասխի մէկ օրուան մէջ քշած ջուրը։ Կը պատահի որ այգիներուն մէկ տարուան կութքը որդերէն ապականի, դաշտին մէկ եղանակի հունձքը խորշակէն զարնուի։ Կը պատահի որ օր մըն ալ կամրջընկէց գետը պղտոր թաւալի...

Այսպիսի աղէտեալ երեւոյթ մըն ալ մեր սերունդը։ Բայց երեւոյթները, լաւ կամ գէշ, ժամանակաւոր են։ Ինչ որ յաւիտենական է, Արարատի ընդերքներուն մէջ խլրտացող մշտանորոգ ուժն է, Շիրակայ արգաւանդ հողն է, Երասխի զուլալ յորդաբուխ ակն է. ինչ որ յաւիտենական է՝ Հայ Ոգին է։

Ահա այդ ոգին է զոր ձեզի կը մաղթէ ձեր մեծ եղբայրը։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ Առեւտրական սենեակի վիճակագրութեան ճամաձայն, ապրուստը 1929ին 14,60 անգամ սուղ եղած է 1914ի բաղդատմամբ։ Ուտեստեղէնի գիներուն բացատրական ցուցակին ճամաձայն, շաքարը 3 58. լուբիան 4,48, բրինձը 3.49, մաքարոնին 3.49, կերակուրի իւղը 10.125 եւ գետնախնձորը 1.125 եւ գետնախնձորը 1.15 դրուշ եղած։ Նոյն ճամեմատութեամբ բարձրացած են նաեւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքները, ինչպէս նաեւ տան վարձքերը, դաստիարակութիւն, ճաճոյքի ծախս ևն.։ Այնպէս որ 1914ին ամսական 945 դրուշով ապրուող չորս ճոգինոց ընտանիք մը, 1929ին պէտք է 135 ոսկի վաստակ ունենար զրկանքով չապրելու ճամար:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ներկայացումներ եւ ճանդէ
— Ցաջող դպրոց մը.—
la Armenia».— Դժ
դէպք մը։

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ.—
պուրականի Հայր. Միութ
իր անդրանիկ ներկայաց
նոր շարժում ստեղծեց։ Ա
վերջ չունին հայկական ն
յացումները, Հայրենակց
Միութիւններու կողմէ։ Ա
է առանձին առանձին
միայն կը ցուինք, որ այ
կազմակերպ ու պատահ
ուժերով տրուած ներկայա
ները իվերջոյ կրնան ձան
նել առանց այդ ալ փոքր
թատերասէր հասարակութ
կ'արժէ յիշել Հայուհեաց Մ
ներկայացումը զոր մեծ գոհ
կութեամբ խրախուսեց հ
րակութիւնը։ Այժմ երբ հ
հեաց Միութիւնը բաւակ
պահովուած է իր նիւթակ
անշուշտ պիտի սկսի իրագ
իր գլխաւոր նպատակները,
կապ հաստատել գաղութի
յուհիներուն միջեւ,
անոնց մտաւորական եւ
քական զարգացումէն, վառ
հել ազգային ոգին եւն.։ Ա
կարելի չէ լճացած վիճակ
նաւանդ որ օրը օրին թ
կարող ուժերով կ'աւելնայ
դամունքներու թիւը։ Հան
գեղարուեստական բաժին
հացուցիչ էր, շնորհիւ
տանի Երաժշտանոցի աշ
Պ. Ղ. Վարդապետեանի։ Տե
նեցան արտասանութիւ
պարեր, մեներգներ ու խմ
ներ։ Հաճելի տպաւորութիւ
զուց քառաձայն երգեցիկ
ը որ այստեղի համար
թիւն էր։

** Դեկտ. 8ին տեղի ու
Նուեւօ Բօմբէժօ կոչուած ք
քամասի Սահակեան վարժ
նի ամավերջի հանդէսը։

Այս դպրոցը հիմնուած է
մայիս 15ին, նախաձեռնութ
Պ. Պ. Ե. Խաչիկեանի եւ Ի
լանի։ Սկզբնական շրջ
ունեցած է համեմատաբար
քիչ թիւով այն ալ բոլոր
հայերէն չգիտցող կամ
աշակերտներ, բայց
դպրոցի ուսուցիչ Պ. Տ
Մուրատեանի յամառ աշ
տանքներուն ու գիտ
ծնողներու քաջալերութ
այժմ աշակերտութեան
բարձրացած է 55ի։ Դպրոցը
նի երեք դասարաններ, ման
պարտէզ, նախապատրաստ
ու նախակրթարան։ Ինչպէս
ութիւններու մէջ եղած
նման հաստատութիւնները,
պրոցին ալ գլխաւոր նպատ
է փրկել հայ մանուկը
սերումէ, սովրեցնելով մայր
լեզուն, ազգային պատմութ
եւայլն։

Դպրոցի ամսական եկամ
հաւասար է 75 փէսոյի, ո
գոյանայ ծնողներու ամսավճ
ներէն, իսկ ելքը 125 փեսօ
50 փեսօ բացը սիրայօժար
վճարէ Պ. Ե. Խաչիկեան։

Փոքրիկներու կողմէ տեղի
ցան արտասանութիւններ,
զեր ու հայկական պարեր։
կայացուեցաւ փոքրիկ կա
կախաղ մը։ Ի միջի այլոց
ճուրդի դրուեցաւ զօր. Անդ
նիկի մէկ նկարը որ քանի
վայրկեանի մէջ բարձրա
114 փէսօ 40 սէնթի։

Հանդէսը ընդհանրապէս յա
էր ու հայ ծնողներ հեռացան
գոհունակութեամբ, ոգեւոր
լով իրենց փոքրերու ձեռք
բած յաջողութիւններով։

** Ասկէ առաջ գրած էի
Ե. Խաչիկեանի նոր հողերու
ման մասին։

Այդ հողերը, որոնց տար
ծութիւնը հաւասար է 230
թէր, Պ. Ե. Խաչիկեան պ
կան ձեւակերպութեամբ ար
նագրած է իբրեւ «Villa Ar
nia» (Վիժա Արմենիա)։
գլխաւոր օգուտը, մեր Հայեր
համար այն է, որ քանի մը
րի վերջ այլեւս այստեղ
ները որոշ գաղափար կ'ունեն
մեր մասին, տեղի անուները
վիրաւորեր մեր ազգային

...րութիւնը «Թուրկօ» (Թուրք) ...ելով մեզ:
...Villa Armenia»ն Ալֆորվիլ- ...կոչուած արուարձանի ամե- ...աւ շրջաններէն մէկն է, Պուէ- ...աւ Արքէօյէն հազիւ 40—50 ...ռկեան հեռու: Շրջապատ- ...ծ է զանազան մեծ ու փոքր ...պարաններով, ինչ որ կրնայ ...ստել անոր արագ զարգաց- ...: Տեղը օդաւէտ է:
...ի գիտութիւն մեր հայրե- ...իցներուն, պարտք կը հա- ...ենք ծանուցանել թէ, այս վեր- ...ն հայր ու որդի Տօնական ...Կիրակոս Քէչէճեաններ շատ ...պիկ կերպով կրցած են շա- ...րծել գաղութիս քանի մը ...ատներու բարեացակամութիւ- ...ու բաւական կլորիկ գումար ...կորզելէ վերջ աներեւութանալ, ...պէս կ'իմանանք: Հայր ու ...ի երկար ատենէ ի վեր նման ...ծերով կը զբաղին: Եղած ...հիւսիսիսային կողմերս, վեր- ...ս անցած են Պարսկաստան, ...իս եւ անկէ հոս: Ըստ ստոյ- ...կան տեղեկութիւններու, ...ալները Ռումանիա անցած ...նայելով տրուած վիզանե- ...: Կը յանձնարարենք զգու- ...ալ:
...Վերջերս դժբախտ արկա- ...մը ենթարկուեցաւ մեր ըն- ...Անէրէն Հ. Ե. Ռ. Մ. ատենա- ...Դաւիթ Գարամանեանը: ...Ձալեալ ընկերը աշխատանքի ...այմանակ երկաթեայ ձողերու ...իաց ու ծանր վէրքեր ...ցաւ ոտքերուն եւ մէջքին ...: Սկզբնական շրջանին վի- ...ը յուսահատական կը հա- ...ուէր, բայց այժմ, շնորհիւ ...ք առնուած միջոցներու բա- ...ան յոյս կը ներշնչէ: Ընկերը ...բժշկուի ապահովագրական ...նդանոցներէն մէկուն մէջ, ...ամէն կիրակի մեր ընկերնե- ...կ'այցելենք:
...Այս արկածը շատ դէշ ազ- ...դանուանդ մեզ, երիտասարդ ...ատաւորներուս վրայ: ...ն բոլէ կը վախնանք վտան- ...մը, նկատի ունենալով աշ- ...տանքի այն հին ձեւերը ո- ...գմով կը կատարուին մասնա- ...ապէս բնակարանի շինու- ...ոց գործերը:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԽՆԴԻՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՅ

...Տարուէ տարի Փարիզի մէջ ...երու թիւը կը շատնայ: ...1928ին, Փարիզի հիւանդանոցնե- ...մէջ կը դարմանուէին ...02 մոտգարներ, 1929ին, ...թիւը կ'աւելնայ 300ով: Ա- ...փարիզցի մոտգարներ են, ...7000ը միայն կը դար- ...ուին Փարիզի հիւանդանոցնե- ...մէջ, մնացեալները կը ղրկուին ...առ:

...արդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ»

Դեռ նոր ստացանք Սոֆիայի «Արաքս»ը, որուն յունուար 1ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

Դեկտ. 29, կիրակի, կէսօրէ վերջ, բաղդեմբերգի ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ, տեղի ունեցաւ Սոֆիայի Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղ. կոմիտէի կազմակերպած ընկերահաւաքական հանդիպումը եւ երդման արարողութիւնը 32 երիտասարդ նոր ընկերներու, որոնք ինքնաբուխ հաւատքով մը կուգային մտնելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ:

Կարգադիր Յանձնախումբին կողմէ ընկ. Լեւոն Գազանճեան հաւաքոյթը բացուած յայտարարելով, ողջունեց նորագիր երիտասարդները, եւ բացատրեց Դաշնակցութեան վայելած հմայքի պատճառները:

Յաջորդաբար խօսք առին ընկ. ընկ. Գ. Նժդեհ, Յ. Տէվէճեան եւ Արշակ Ջամալեան:

Բանախօսութիւններէն վերջ, խորին ու հանդիսաւոր լռութեան մը մէջ 32 երիտասարդներ եկան տեղ գրաւելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ եւ մեծ յեղափոխականին, Քրիստափոր Միքայէլեանի կիսանդրիին դիմացը: Ընկ. Ջամալեան վերջին անգամ իր խօսքն ուղղելով նորագիր ընկերներուն, բացատրեց անոնց Դաշնակցութեան էութիւնը եւ դաշնակցականի կոչումը:

Յետոյ կարդացուեցաւ հետեւեալ երդմնագիրը, որ բարձրաձայն եւ ձեռամբարձ կրկնուեցաւ 32 երիտասարդ ընկերներու կողմէ: Ահա երդմնագիրը:

— «Կ'երդնում պատւոյս եւ խղճիս վրայ, որ հաւատարիմ պիտի մնամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ծրագրին, կանոնագրին, աւանդութիւններուն եւ կուսակցական որոշումներուն:

Կ'երդնում Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ իմ բարոյական, ֆիզիքական եւ նիւթական ուժերը ի սպաս դնել հայ ժողովուրդին՝ մինչեւ անոր վերջնական ազատագրութիւնը ամէն կարգի քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական ճնշումներէ՝ իր անկախ եւ միացեալ հայրենիքին մէջ:

Նորընծայ ընկերները կարգով կը մօտենային համբուրելու Դաշնակցութեան դրօշը, որուն համար ինկան հայ ժողովուրդի ամէնէն ընտիր զաւակները, միշտ բարձր պահելու համար զայն:

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կերէնսկիի խմբագրութեամբ Փարիզի մէջ հրատարակուող «La Russie Opprimée» բոլշեւիկեան աղբիւրներէ իսկ հաւաքելով, կը ներկայացնէ խորհրդային վայրագութիւններ, որոնք անշուշտ կը գործուին յանուն համաշխարհային խաղաղութեան եւ պրոլետարական դասի յաղթանակին...

«Գոհացանք, կը գրէ թերթը, հաւաքելով խորհրդային մամուլին տուած տեղեկութիւնները: Բոլորովին մէկ կողմ նետեցինք նաեւ եւրոպական թերթերու մէջ, Մոսկուայի իրենց թղթակիցներուն կողմէ տրուած տեղեկութիւնները: Թերթերը մօտէն քննելով, հաստատեցինք թէ ո՛չ մէկ մահապատիժ միեւնոյն ատեն չէ հաղորդուած ամբողջ մամուլին կողմէ: Գրեթէ ամէն օր «Իզվեստիա» թերթին մէջ հաղորդուած մահապատիժի լուրը չի տեսնուիր «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա» թերթին մէջ, մինչդեռ այս վերջին թերթին մէջ լոյս տեսած պահապատիժի լուրը չի յիշուիր ո՛չ «Պրաւդա» եւ ոչ ալ «Տրուդ» թերթերուն մէջ: Այս իրողութիւնն իսկ կը բաւէ ապացուցանելու մահապատիժներու մասին բոլշեւիկեան մամուլի տեղեկատուութեան պատահականութիւնը:

Վերջապէս, շնորհիւ արտասահման ապրող ազգականներու, կը ճանչնանք գոհերէն մեծ մասին անունը: Բայց այդ անուններուն չենք հանդիպիր խորհրդային թերթերու մէջ, իբրեւ մահապատիժի ենթարկուածներ: Կարգ մը պարագաներու մէջ, մամուլը պաշտօնապէս կը հաղորդէ հակայեղափոխական խմբակի մը մահապատիժի ենթարկուիլը, առանց յայտնելու թէ քանի՞ հոգի են եւ ի՞նչ են անոնց անունները:

Այս բոլորը կը հաստատեն թէ մահապատիժներու գումարը շատ աւելի մեծ է քան ինչ որ կրնանք ստուգել թերթերու միջոցով:

Բայց նոյն իսկ, եթէ միայն այդ աղբիւրին դիմենք, բաւական պերճախօս պատկեր մը կ'ունենանք: Պաշտօնապէս հաղորդուած է արդէն թէ միայն հոկտեմբերի ընթացքին մահուան դատապարտուած են:

56 կուլակներ: Գիւղացիներ են որոնք բոլշեւիկներու հանդէպ ընդդիմութիւն գործած են գիւղերու մէջ:

20 անձեր, որոնք պարզապէս, առանց ուրիշ բացատրութեան, կը նկատուին իբրեւ «խորհրդային իշխանութեան թշնամիներ»:

25 մասնագէտներ իբրեւ խափանարար:

17 անձեր կրօնական գործունէութեան մեղադրանքով:

2 հոգի մաքսանենգութեան համար: Գումար 120:

Նոյեմբերի մէջ:

89 կուլակներ՝ միշտ նոյն ամբաստանութեամբ: 16 անձեր՝ կրօնական գործունէութեան համար: 11 «հակառակորդներ՝ խորհրդային իշխանութեան»: 7 «Թշնամիներ՝ խորհրդ. իշխանութեան: 3 խափանարարներ. 1 լրտես: Գումար՝ 127:

Դեկտեմբերի մէջ: 21 հոգի.

Այսպէս ուրեմն, միայն պաշտօնական աղբիւրներու հիման վրայ, կ'ունենանք 262 հոգի՝ մահուան դատապարտուած միայն երեք ամսուան ընթացքին:

Ու պէտք է անշուշտ մտածել թէ այս թիւը՝ նուազագոյնն է:

Այս թիւին մէջ սակայն, կուլակներն են որ մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւեն,— 166 հոգի 262ի վրայ: Այս կուլակ անունը մարդ խաբելու չէ, աւելի քաղաքական քան թէ տնտեսական իմաստ ունի: Որեւէ գիւղացի որ կը կանգնի խորհրդային իշխանութեան դէմ, կուլակ կը նկատուի, նոյնիսկ եթէ ո՛չ մէկ ինչք ունենայ:

Ուրիշ հաստատում մը եւս: Սարսափը տարածուած է ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ: Գիւղերու վրայ ճնշումը հետզհետէ կը սաստկանայ, ինչ որ կը բխի խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութենէն: Ստալինի հրամանները կը գործադրեն: «Պէտք է կռուիլ յարձակողական մղենք գիւղի եւ քաղաքի դրամապետական տարրերուն դէմ»:

ՁԵՐՎՈՆԷՑԻ ԿԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐԸ

Ձերվոնէցի կեղծարարներուն մասին գրելով «Ռոթէ Ֆանէ» կարգ մը յայտնութիւններ կ'ընէ զօրավար ֆոն Կրէսէնշթայնի եւ արտաքին նախարարութեան յարաբերութիւններուն շուրջ, վրացի գաղթականներուն եւ չերվոնէցի կեղծարարներուն հետ: Այս յայտնութիւնները յուզում պատճառած են քաղքենի մամուլին:

«Պերլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ այս առթիւ.— Բնականաբար հետաքրքրական է իմանալ թէ Քարումիգէի պաշտպան փաստաբանին գոյց տուած գաղտնի փաստաթուղթը՝ իբր «պետական ապահովութեան համար վտանգաւոր», նամակն է գերման բանակի նշանաւոր մէկ զօրավարին, որ յայտնօրէն կը նետուի քաղաքականութեան քովնտի ճամբաներուն մէջ: Կառավարութեան կ'իյնայ, հրապարակաւ լուսաբանել այս խնդիրը:»

Ուրիշ թերթեր ալ նման արտայայտութիւններ կ'ունենան: Միայն սոց. դեմոգրատ օրկան «Ֆորվէրց» թերթն է որ «Ռոթէ Ֆանէ»ի լուրին պաշտօնական հերքումը կը դնէ, առանց որեւէ մեկնաբանութեան, ընդունելով մէկտեղ թէ զօր. ֆոն Կրէնշթայն, 1925ին Քարումիգէի տուած է մասնաւոր յանձնարարական:

Այս հերքումին հանդէպ, «Ռոթէ Ֆանէ» կը պնդէ իր լուրին ճշդութեան վրայ, եւ հարց կը դնէ երեւան հանելու համար թէ, ստո՞յգ է որ Քարումիգէի տրուած յանձնարարականը կը կրէր բանակի հրամանատարութեան յատուկ թուղթի մը վրայ, 7 համարը:

«Ռոթէ Ֆանէ»ի այս յայտնութեան մասին, խորհրդարանի համայնավար խմբակցութիւնը հարցապնդում պիտի ուղղէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ.— Կրընոպլի մէջ, Մաժեսթիք պանդոկի պաշտօնեաները, ածխանոցին մէջ երեւան հանեցին Հայու մը դիակը: Արմենակ Գրիգորեան 27 տարու:

Նախ կարծուեցաւ թէ տարաբախտ երիտասարդը զոհ դարձած է արկածի մը, բայց մարմինը քննող բժիշկը, ճակատին վրայ նշմարած ըլլալով լայն ճեղքուածք մը, մերժեց տալ թաղման արտօնագիր:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց պանդոկին պաշտօնեաներէն մէկը, գուիցերիացի Ալոյս Պալէր, 23 տարու, որ գիշերն անցուցեր էր Արմենակ Գրիգորեանի հետ:

... ԲԱՑՑ ՍՆԱՆԿԱՑԱՒ.— Քանի մը տարիներ առաջ Պերլինի մէջ կազմուած էր հսկայ ընկերակցութիւն մը. որուն նպատակն էր գնել բոլոր հաճոյքի վայրերը. սրճարաններ, պարասրահներ, թատրոններ եւլն, եւ շնորհիւ վիթխարի դրամագլուխի մը, զանոնք արդիացնել, նախանձը գրգռելով Փարիզի, Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի:

Սկսած էր յաջողութիւն գտնել. գնած էր զբօսանքի եւ հաճոյքի մեծ հաստատութիւններ. գործը կը քալէր և ընկերակցութիւնը զոր կը վարէին երկու եղբայրներ, դրամ դիզելու վրայ էր, հանրութեան տալով աշխարհիկ վայելքներու ճաշակը, երբ յանկարծ ստիպուեցաւ սնանկութիւն յայտարարել: Ուրովհետեւ, կազմակերպութեան վարիչները մոռցեր էին աննշան մանրամասնութիւն մը,— այնքան՝ շինութեան գիներու անհամեմատ բարձրացում մը:

Իրօք, գնած էին մեծ զբօսավայր մը, որուն նորոգութիւնը նախատեսած էին 12 միլիոն ֆրանք: Մինչ ընկերութիւնը որ յանձն առեր էր շինութիւնը, կը պահանջէր 25 միլիոն, ինչ որ կը պակսէր իրենց:

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Եւ ահա տխուր նորութիւն մը՝ ելեքտրականութեան աշխարհէն մէջ,— զաւակը հանդիսատես կը մնայ՝ մօրը անձնասպանութեան:

Թուլուզի մէջ, 50 տարու կին մը կը տառապէր ջղային սաստիկ ցաւերէ, եւ երկար դարմանումներէ յետոյ, վհատած, վճռած էր վերջ տալ կեանքին: Նախ գնաց քահանային խոստովանելու եւ թողութիւն խնդրելու եւ յետոյ տուն դարձաւ պատրաստելու ամուսնին եւ զաւակներուն ճաշը: Այս գործն ալ կատարելէ յետոյ, ճամբայ ինկաւ ու գնաց մինչեւ ելեկտրական թելերու ձողի մը քով: Թելերը ձողին վրայ զետեղուած են՝ կազմելով օրրան մը: Կինը յաջողեցաւ բարձրանալ ձողին գագաթը, տեղաւորուեցաւ թելերուն վրայ ու պառկեցաւ: Ելեկտրական հոսանքը զօրաւոր էր, բայց կինը ելեկտրահար չեղաւ մէկ անգամէն, այլ այրուածքներ ստացաւ իր ազդրերուն վրայ, կառապան մը որ անկից կ'անցնէր, հասաւ օգնութեան, ինչպէս նաեւ զաւակը որ իր մայրը փնտռելու ելած էր:

Կինը որ կրակէ օրրանին մէջ կը տապլտկէր, ի զուր օգնութիւն կը պաղատէր, մերթ ընդ մերթ, կարծես կայծեր կը մտնէին իր մարմնոյն մէջ, այնքան սուր կանչեր կ'արձակէր, մինչ կառապանն ու զոհին զաւակը, սարսափահար եւ անզօր, ձողին քովը կանգնած ի զուր կը մտածէին փրկութեան ելք մը: Վազեցին լուր տալու ոստիկանութեան, բայց միայն երեք ժամ յետոյ կարելի եղաւ ելեկտրական հոսանքը դադրեցնել տալ եւ յուսահատ կինը վար առնել թելերէն: Սակայն արդէն մեռած էր զարհուրելի տանջանքներու մէջ:

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Երկու օրէ ի վեր զարհուրելի փոթորիկ մը կը տիրէ Ֆրանսայի եւ մանաւանդ Անգլիոյ մէջ, կիրակի իրիկուն հովէն եւ անձրեւէն անանցանելի դարձած էին Փարիզի փողոցները եւ արկածներ ալ պատահեցան: Մանշի մէջ հովը կը փչէր ժամը 100—120 ք.մեդր արագութեամբ: Լոնտոնէն կը գրեն թէ արդէն չորս հոգի մեռած են փոթորիկէն: Բազմաթիւ արկածներ կը ծանուցուին ծովու եւ ցամաքի վրայ:

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 50 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԳԱՒԱԹԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՇՐԹՈՒՆՔ ՇԱՏ ՀԵՌՈՒ Է

Եւ որովհետեւ երկու յաւելները չէին հասկնար թէ ըսել կ'ուզէ, Պ. Վալիէ բացատ-...

— Անձնական գրաւումը ...աստատուած է 1937էն ի վեր:

— Բաճկոնս կնիքի տա՞կ պիտի ...նէք, հարցուց Սէլէստէն հեգ-...էն:

— Բնաւ երբեք, բայց ար-...ուած է ձեզ Փարիզէն հեռա-..., մինչեւ որ ձեր ամբողջ տա-...ը վճարած ըլլալու ընկալագիրը ...կայացնէք:

— Այս ալ շատ տարօրինակ է:

— Օրէնք է, կրկնեց Պ. Վա-...

— Շատ ...եղեցիկ է, ձեր ...դ օրէնքը:

— Ես չեմ որ հաստատած եմ զայն:

Բացատրութիւնը պատասխան չէր վերցներ, արդարեւ Պ. Վալիէ, որ լաւ պաշտօնեայ մըն էր, չէր կրնար չարիքին պատասխանատու նկատուիլ:

Սէլէստէնի յուսախաբութիւնն այնչափ զօրաւոր էր որ, տնօրէնի գրասենեակէն դուրս ելածին պէս լալ սկսաւ:

— Մխիթարուէ՛, ըսաւ Ռընէ, սիրալիր կերպով մը ուսին զարնելով, չէ՞ որ այդ հարստութիւնը անակնկալ մըն էր...

— Բայց այնչափ գողտրիկ երազներ:

— Ճիշդ կաթի աղանին առակը:

— Բնաւ չպիտի կրնամ մխիթարուիլ:

— Անտարակոյս:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընենք հիմայ որ գրաւման տակ ենք Թակարդի մը մէջ ձգեցի ձեզ...:

— Պիտի աշխատիք, խոստացաւ Գաբրիէլ Կլէռ. ես յանձն կ'առնեմ ազատել ձեզ:

— Ի՞նչպէս:

— Մասնաւոր շնորհով:

— Բայց իմ միլիոնս կորսուա՞ծ է, հարցուց Սէլէստէն:

— Վախնամ թէ այո՛:

— Յուսահատելիք բան է:

— Իր յուսահատութիւնը ամոքելու համար ըսաւ Ռընէ, լաւ ճաշարան մը մտնենք:

— Անօթի չեմ, պարոն:

— Ախորժակն ունենալով կը կը բացուի. Ռընէ չէր խաբուեր հաստատելով այդ առակը. Սէլէստէն փառաւորապէս ճաշակեց եւ ճոխ պահուն երեք բարեկամները խօսեցան ապագայի վրայ:

— Նորէն պիտի սկսինք աշխատիլ, ըսաւ ցաւագին շեշտով մը Սէլէստէն, երբ կը յուսայի այլեւս եկամուտներով ապրիլ...

— Ձեզի լաւ պաշտօն մը պիտի գտնեմ, ըսաւ Կլէռ. հարիւր տարի քնացած ըլլալնիդ օգտակար պիտի ըլլայ:

— Բայց չեմ ուզեր որ զիս հրէշի մը նման ցուցադրեն:

— Փարի՞զ պիտի մնաս, հարցուց Ռընէ:

— Ու՞ր պիտի երթաք դուք:

— Նիւ Եորք պիտի վերադառնամ:

— Դարչելի դեզահատնե՞րը կարօտցաք:

— Օրիորդ Աննի երաշխաւոր եղած է. չեմ ուզեր զինքը դժուարութեանց մատնել:

— Մարդ կը շուարի, եղբայր ըսաւ Սէլէստէն:

— Ստիպուած չէք ընկերանալու ինծի:

Սէլէստէն բարկացած երեւոյթ մը առաւ:

— Ի՞նչ կը կարծէք թէ հարիւր տարի ձեր քով քնացայ. որպէսզի այժմ լքե՞մ ձեզ: Ձեզի հետ Ամերիկա պիտի գամ, պարոն. պիտի երթամ Նիւ Եորք մինչեւ իսկ եթէ Օրիորդ Սպանդբուրիններու բոլոր ճագարները լափելու ստիպուիմ:

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ԺԻԳԵՐ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՅԱՐՄԱՐԵԼՈՒ

Շնորհիւ Գաբրիէլ Կլէռի եւ անոր ներկայացուցած ազդեցիկ մարդոց միջամտութեան, ելմտական նախարարութիւնը շատ անգութ չվարուեցաւ. տնօրէնը հաճեցաւ ջնջել Ռընէի եւ Սէլէստէնի պարտքերը, խնայողական սնտուկի գումարին փոխարէն եւ փակել հաշիւները:

Ամառ երեկոյ մը առանց ոեւէ դժկամակութեան, երկու բարեկամները առին Նիւ Եորք մեկնող ճեպընթաց օդակառքը եւ յաջորդ առտու հասան մեծ մաքրանոցի քարափը:

Օրիորդ Աննի կը սպասէր անոնց՝ Ռոքֆէլլէր թանգարանի իր գրասենեակին մէջ:

— Ուրեմն, ըսաւ ան, Ֆրանսայի մէջ ասկէ աւելի հանգիստ չեղաք:

— Ոչ, պատասխանեց Ռընէ, այնտեղ ալ նոյնչափ կզզիացած զգացի ինքզինքս... մինչեւ իսկ աւելի, որովհետեւ ձեր բարեկամութենէն զրկուած էի:

Օրիորդին աչքերը արտայայտեցին այն հրճուանքը, որ անմիջապէս խօսք բացաւ կարեւոր հարցին շուրջ:

— Հիմայ որ վերադարձաք, ըսաւ, պէտք է ընկերային դիրք մը գտնել, ձեր բացակայութեան այդ մասին շատ խորհեցայ արդէն:

— Ըսէք թէ ինչ որոշած էք, ըսաւ Ռընէ եւ պիտի հնազանդինք ձեզի:

(Շար.)

կ'ընէն Թագաւորին ամուսնութեան մասին։ Հաւանական կը նկատուի որ իշխանուհի Ճիովաննա պահէ հռոմէական դաւանանքը եւ իր բոլոր զաւակները իբրեւ կաթոլիկ մկրտուին, բացի անդրանիկէն որ հօրը պիտի յաջորդէ, իբրեւ Թագաւոր Պուլկարիոյ։ Բայց Պապը դարձեալ կը մերժէ իր հաւանութիւնը տալ։ Այս առթիւ կ'արժէ յիշել որ Պորիս Թագաւոր ծնած եւ մկրտուած է իբրեւ կաթոլիկ, բայց պուլկար ժողովուրդին հաճելի ըլլալու համար, Ֆէրտինանտ Թագաւորը զինքը մեծցուց իբրեւ օրթոտոքս։Պուլկարական սահմանադրութիւնը, որ նախապէս կ'արտօնէր Թագաւորին իր ուզած կրօնքը ընդունիլ, փոխուեցաւ Ֆէրտինանտ Թագաւորին կողմէ եւ հիմա կը տրամադրէ որ վեհապետը օրթոտոքս դաւանանքին պատկանի ։

Սպանութեան փորձ Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երկրաչափ Պէտրի պէյ, որ միեւնոյն ատեն ուսուցիչ է, բիվոլվէրի քանի մը հարուածներ պարպեց «Վագըթ»ի արտօնատէր եւ կիրասոնի երեսփոխան Հագգը Թարիք պէյի դէմ։ Երեսփոխանը վիրաւորուեցաւ։ Յարձակման պատճառը յայտնի չէ։

Գլուխներ կ'իյնան ժամէ ժամ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— «Պրաւդա» կը ծանուցանէ թէ վերջին 24 ժամուան մէջ 23 հոգի գնդակահարուեցան, իբրեւ հակայեղափոխական։ Հաստատուեցաւ թէ յեղափոխութեան շրջանին չորս նախկին սպաներ հրացանի բռնել տուած են քանի մը հարիւր կարմիր զինուորներ։ Զորսն ալ մահուան դատապարտուեցան եւ տեղն ու տեղը գնդակահարուեցան։

Թատերական գործադուլ?

Պ. Օսկար Տիւֆրէն Փարիզի թատրոններու տնօրէններու ընդհ. ընկերակցութեան նախագահ Պ. Մաքս Մորէի հաղորդեց թէ որոշած են փակել բոլոր երգեցիկ սրճարանները, կրկէսները, գեղարուեստական կապելաները եւ ուրիշ զբօսավայրերը, եթէ գոհացում չտրուի տուրքերու մասին եղած բողոքին։ Պ. Մորէ պիտի խորհրդակցի չորսերու խորհուրդին հետ, որուն անդամներէն մէկն է Պ. Փիթօէֆ։ Հաւանական է որ թատրոններն ալ միանան այս գործադուլին։

Պաղեստինի եւ Երուսաղէմի խնդիրները

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, որ բացուեցաւ երկուշաբթի օր, կէսօրէն յետոյ նկատի առաւ հոգատարութեանց խնդիրը եւ Պաղեստինի դէպքերը։ Բրիտանական կառավարութիւնը յատկապէս խնդրած էր յանձնաժողով մը կազմել, կարգադրելու համար Լացի Պատին խնդիրը։ Որոշուեցաւ յառաջիկայ նիստի մը մէջ մանրամասնօրէն քննել այս խնդիրները։ Խորհուրդը յետոյ զբաղեցաւ Միջագետքի խնդրով։ Անգլիա պաշտօնապէս հաղորդած է թէ պիտի առաջարկէ այս նոր պետութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ ընդունիլ 1932ի համար։

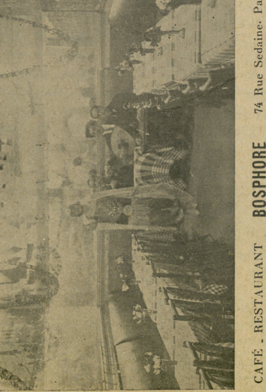
Կը շարունակեն իրար կոտորել

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ մակեդոնական կազմակերպութեան պետերէն Սթրէզօֆ յունուար 13ին սպաննուեցաւ սրճարանի մը մէջ։ Փրոթոկէրօֆի կուսակիցներէն էր։

Երկու միլիոն հոգի անօթի մեռած

Օտարականներէ կազմուած մասնաւոր յանձնախումբ մը, որ Չինաստան գացած էր քննութիւններ կատարելու համար Շանսի եւ Շէնցի նահանգներուն մէջ, իր տեղեկագրով կը հաստատէ թէ երկու միլիոն մարդ մեռած է անօթութենէ։ Ուրիշ երկու միլիոն թշուառներ ալ սովամահ ըլլալու դատապարտուած են։ Այս աննախընթաց աղէտին պատճառն է 1927ի երաշտութիւնը, ինչպէս եւ ձմեռուան սաստկութիւնը։ Յետոյ փոխադրութեան միջոցները կը պակսին, անօթիները մորթած եւ կերած ըլլալով ձիերն ու գրաստները...։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

18 Յունուար Շաբաթ գիշեր Գ. Թաղապետարանի սրահը կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահը, 3 r. la Vieuville,մէթրօ՝ Abbesses, Nord Sud:Pigalle

գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին «Ֆլորիա» ճաշարանի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Օրակարգ՝ ա) Հերթական խնդիրներ, բ) Դասախօսութիւն՝ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեանի կողմէ, «Խ. Հայաստանի արդի վիճակը»։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կատարած հանգանակութեան ցանկը.—

Կ. Փափազեան, Յ. Փափազեան 100ական, Մ. Պետրոսեան եղբայրք, Կ. Շահինեան 50ական, Մ. Կ. Սողոմոնեան, Ս. Բալոճեան, Ա. Արսլանեան 30ական, Լ. Զորմիսեան 25, Պ. Տ. Յովհաննէսեան, Շ. Պատարճիկեան, Ա. Մկրեան, Կ. Տօտոզեան, Գ. Քէպէլեան, Օ. Տ. Վարդանեան, Գ. Քնարեան, Օ. Զոլաքեան, Հ. Քէօսէեան, Գ. Տիլսիզեան, Խ. Գումրուեան, Ն. Նոտարեան Լ. Մալաթեան (1 վերարկու), Յ. Առաքէլեան 20ական, Յ. Նիյտեցի, Խ. Թգրեան 15ական, Փ. Ուստուլիկեան, Մ. Եազճեան, Վ. Թորոսեան, Ս. Մուխթաֆեան, Խ. Կուրեան, Թ. Պէտիկեան, Ա. Պիպէրեան, Հ. Նարկիլէճեան, Հ. Թագւորեան, Նորաշխարհեան, Ա. Սէմէրճեան, Զ. Գույեան, Մ. Սէօլէզեան, Ե. Էօլմէզեան, Պ. Դաւիթեան, Մ. Կարապետեան, Գ. Գարաօղլանեան, Լ. Արսլանեան, Վարժապետեան, Գ. Ջաքարեան, Ս. Մարգարեան, Մ. Զոնդուլեան, Մ. Ագգուշեան, Գարպալմախեան, Ն. Թիւյսիւզեան, Կ. Մկրտիչեան, Փ. Անդրանիկեան, Մ. Ադամեան, Յ. Քիւրտեան, Ն. Անտոն, Ս. Նարկիզեան, Մ. Սանթուրեան, Կ. Ասլըեան, Յ. Նաւապետեան, Մ. Ջորաթաքեալեան, Մ. Բաշաեան, Հ. Էմիրէեան, Եանքեան, Մ. Տաւուլեան, Մ. Կարապետ, Ն. Գամանթոյեան, Հ. Յակոբեան, Հ. Յակոբոսեան, Լ. Յակոբեան, Գ. Նոտուլեան, Զ. Նալպանտեան, Ա. Պէրպէրեան, Հ. Մ. Արմենուհի, Գ. Չէրվիշեան, Հ. Պետրոսեան, Զ. Գուրեան, Ա. Ասճիրեան, Յ. Կարապետեան, Պ. Քայիշեան, Ա. Էմիրէեան, Յ. Խաչիկեան, Կ. Շահպազեան, Հ. Քըզըրեան 10ական, Յ. Լէպլէպճեան 7, Ս. Թրոյեան, Ա. Պէրպէրեան, Վ. Փափազեան Յ. Գալուստեան, Յ. Թագւորեան, Օր. Սիրանուշ, Մ. Յակոբեան, Պ. Խաչիկեան, Յ. Մէսէլեան, Գ. Ալթունեան 5ական, Մ. Կոչեան 6։ (Շարունակելի)

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կը ծախեմ «Հայրենիք»ի հետեւեալ թիւերը.— Գ. տարի թիւ 10, 11, 12։ Դ. տարի 1 2 3 4 5 6 7 8 10 12, Ե. տարի 1 2 3 4 5 6 7·8 10 11 12, Զ. տարի 1 2 7 8 9 10 11 12, Է. տարի 2 6 7 8 9 10։ Իւրաքանչիւր թիւը 7.50 ֆր. կանխիկ։ Փոստի ծախքը գնողին հաշւոյն։ Դիմել՝ Պարսամ Տէիրմէնճեանի, Maison Sibil, Ave. J. Jaurès Décine, Isère։

Տէր եւ տիկին Պետրոս Շահպէնտէրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Աղապապեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Շահպէնտէրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Շահպէնտէրեան եւ զաւակունք եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, եղբօրորդւոյն անմոռանալի եւ ազգականին՝

ՍՈՒՐԷՆ ՇԱՀՊԷՆՏԷՐԵԱՆի

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Pantinի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Հաղորդ. միջոց՝ առնել Թրամուէյ թիւ 51։

Ա.Ե.Հ.Կ.Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը. 47՝ ջութակ, 7՝ կնոջ գլխարկ, 23՝ կնոջ գլխարկ, 185՝ մէկ զոյգ հողաթափ, 121՝ կնոջ մետաքս գուլպայ, 107՝ մէկ տուփ «տանթօլ», 32՝ այր մարդու գուլպայ, 148՝ փողկապ, 161՝ երախայի գուլպայ։ Շահող տոմսերով դիմել՝ Miskdjianի 109 cours Berriat. Grenoble, (Isère)։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. գրադարանը բաց է չորեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները։ Տեւական բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 2 ֆրանք, պատահական բաժանորդագրութիւն՝ շաբաթը 1 ֆրանք։ Նուէր, թղթակցութիւն եւլն. ղրկել B. Sahatjianի 262 RueDugesclin. Lyon (Rhône)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս եւ Արուսեակ Տէր Յովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս եւ մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Յաբեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Պիթլիսցի Աղնիւ Բաղչունեան, հօր անուն Փանոս, կը փնտռէ իր եղբայրը Գեղամ. իմացնել Hapet Agopianի, 4 rue des Deux Avenues. Paris (13)։

Կը փնտռուի կեսարացի Բարսեղ Մայիսեան որ անհետացած է Իզմիրի ջարդին։ Իմացնել իր որդւոյն Նազարէթ Մայիսեանի, 4 Rue du Chemin de Fer, Arnouville-les-Gonesses. (S. et O.)։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան։ Իմացնել՝ իր մօրը՝ Զարուհի Քորքոյեանի, 16 Rue Blanqui. Bicètre, (Seine)։

— Տէր եւ Տիկին Փրոֆ. Արթին Պօյաճեան (Մարսէյլ) կը փնտռեն իրենց զաւակը, Միշէլ Ֆրանքլէն Պօյաճեան, որ երկու ամիսէ ի վեր իրհետքը կորսնցուցած է։ Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը ...

զիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անուն՝ Յովսէփ, մօր անուն՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անուն Տիգրան։ 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Կը կարծուի թէ Խարբերդէն Նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի։ Իր մասին լուր տուողին եւ նկարը ղրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»։ Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Կը փնտռուի Խարբերդցի Լեւոն Թիւֆէքճեան (վաճառական) որ կը գտնուէր Արժանթին (Պուէնոս-Այրէս)։ Չորս տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Կը խնդրուի զինքը ճանչցողներէն իմացնել իր քրոջ Լուսինէ Տէրտէրեանի, Hôtel des Feuilants, 20 rue des Feuillants, Marseille France.

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։

— Ռուբէն Յովսէփեան, Սոնկուրլուցի, 30 32 տարեկան որ նախապէս կը գտնուէր Ամերիկա՝ հետեւեալ հասցէին. 183 Eddy St., Providence, R. I.։ Քանի մը տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։

Գրել՝ իր եղբօր՝ Հայրապետ Յովսէփեանի՝ 14 bis de Jules Ferry, Asnières (Seine)։

— Կը փնտռուի Ատիեամանցի Կարապետ Քօփօճեանեան։ Իմացնել՝ Krikor Kapoudjianի, 106 Rue Mazenod. Lyon. (Rhône)։

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի (Պոլիս) Խաչիկ Թօրթիքեան, (25 տարեկան) որ մէկ տարի առաջ կը բնակէր La Seyne s/Mer (Var) Կը կարծուի թէ մեկնած է Փարիզ։ Իմացնել՝ իր քրոջ Օր. Հայկանուշ Թօրթիքեանի, 19 Quai François Bernard, La Seyne s/Mer, (Var)։

IMPRIMERIE - MASSIS - É[…]

208bis, Rue Lafayette Pa[ris]

Le Gérant: H. STEP[…]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

16 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1162

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Գաղտնիք չըլլալով հանդերձ Երեւանցիներու եւ առ հասարակ խորհրդային իշխանութեան ապիկարութիւնը, անտարբերութիւնը եւ անպատկառութիւնը գաղութներու հանդէպ, ... է որ անոնք իրենց բերնով, եւ հանդիսաւորապէս, խոստովանեցան այդ բոլորը:

Գոնէ՛ կամաւոր կոյրերուն աչքերը բանալու ծառայէր «Երեւան»ի յունուար 10 թուակիր խմբագրականը, իր այնքան ... բաց սոփեստութեամբ եւ օտարոտի շեշտով: Իրաւագիտութեան բոլոր վարպետներն ու աշկերտները գլուխ գլխի ... չպիտի կրնային այդքան հանճարեղ տրամաբանութեամբ սահմանել հայրենիքի մը իշխանութեան եւ անոր թափական զաւակներուն յարաբերութիւնները: Ոչ ալ աւելի ... ութեամբ պիտի արտայայտուէին քաղքենի երկիրներու ... պատոսներն ու ոստիկանական տեսուչները:

Չէ՞ որ «արտասահմանի Հայերու ստուար մեծամասնութիւնը հայմաթլօզ, անհայրենիք, անորոշ ազգութեան կը պատկանի»: Իսկ մեր միութենական հայրենիքի վզին թառած իշխանութիւնը «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ»: Ոչ ալ իրաւունք ունի երկու խօսք ըսելու, «ի նպաստ արտասահմանի ... Թուրքիոյ Հայերու վերաբերմամբ»: (Իրենց բառերով):

Այո, Խ. իշխանութիւնը ի հարկին իր դեսպանները շարժման մէջ կը դնէ, գաղութները խառնակելու համար: Մինչեւ ... հրան մարդ կը ղրկէ, որպէսզի հեռացնեն Ատրպատականի ... առաջնորդը: Բայց, երբ կարգը կուգայ երկու բարեկամական ... տողութիւն ընելու, իր զինակցութիւնն ու մտերմութիւնը ... գործելու ի նպաստ հարստահարեալ փոքրամասնութեան ... կը դառնայ գրասենեակի մուկ: Իսկ եւ իսկ «բիւրոկրատ», ... բառին ամէնէն քաղքենի, ազնուապետական իմաստով:

Մնաց որ, ոչ ոք ուզեց խանգարել իր սիրալիր յարաբերութիւնները՝ Թուրքիոյ հետ, որուն հանդէպ այնքան հաճոյակատար է միշտ, աւելի քան ո՛ր եւ է երկրորդական պետութիւն: Մենք յիշեցուցինք աւանդական սովորութիւն մը, երբ ... եր՛կիր կնքուած փոխադարձ յանձնառութիւնները, եւ ... մարդկային, այլ մանաւանդ յեղափոխական խղճմտանքի ... պարտականութիւն մը: Անշուշտ չափազանց միամտութեամբ: ... բացառիկ պարագաներու համար:

Բայց թողո՛ւնք, թողո՛ւնք այս փափուկ խնդիրը, որ պարապէս ակադեմական վէճերու պիտի առաջնորդէ, եւ քննենք ... որ անմիջական է եւ մեր կարողութեան սահմանին մէջ: Երեւանի մունետիկներուն յիմար-իմաստուն խօսքերն ու ... տարակութիւնները չեն փոխեր, պէտք չէ որ փոխեն մեր ... յարաբերումը՝ Հայաստանի հանդէպ: Եղած-չեղած՝ այդ խաղաղ ... ունինք իբրեւ հայրենիք, իբրեւ կորիզը միացեալ եւ ... կախ Հայաստանի: Հետեւաբար մեր գուրգուրանքը չպիտի ... կսի ոչ երկրին եւ ժողովուրդին հանդէպ, ոչ ալ անոնց զարգացման եւ բարօրութեան համար, օրուան վարիչներուն անկեղծութեան կամ լրբութեան պատրուակով:

Բայց, եթէ իսկապէս վաղուան հայրենիքին համար է որ ... պրին եւ կը դիմանան արտասահմանի արմատախիլ բազմութիւնները, սա «հայմաթլօզ, անհայրենիք, անորոշ ազգութեան պատկանող» Հայերը, ապա ուրեմն մենք պիտի տասնապատկենք մեր եռանդն ու ճիգերը, զանոնք եւ՛ բարոյապէս ... նիւթապէս կանգուն պահելու համար: Մանաւանդ հիմա որ ... պարակաւ եւ առանց վերապահութեան կը պոռան մեր ... եսին.

— «ԵՐԵՒԱՆ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԶԱՆԱԶԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ՑՐՈՒԱԾ ... ՕՏ 550,000 ՀԱՅԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳՐՈՎ ԶԲԱՂԻԼ»:

Մենք պարտք ունինք այս ժողովուրդին հանդէպ.— աւելի ... ան 700,000, որ վերջին մնացորդն է արեւմտահայ զանգուածին (մի խրտչիք այս բացատրութենէն), եւ որ ահա իր ճակատագրին կը ձգուի ափ մը անարժան «չինովնիկ»ներու կողմէ: ... որպէսզի կարենանք համապատասխան գործ կատարել, ... մէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ պիտի ընդունինք թէ մինակ ենք, մենք մեր գլխուն:

Հետեւաբար, քար պիտի դնենք մեր սիրտին վրայ. եւ անհատ ու ձեռք ձեռքի, պայծառ ճակատով եւ վճռական քալուածքով, պիտի ապացուցանենք թէ կա՛նք մենք: Ամէն տեղ ... ամէն ճակատի վրայ: Ընդունակ՝ մեր ճակատագիրը վարելու եւ մեզ ուրացողներուն փոքրոգութեան՝ ճշմարիտ հայրենասիրութեամբ, ինքնագործունէութեամբ, մեր ներքին արժէքով պատասխանելու:

Իսկ այս աշխատանքին համար՝ ունինք թանկագին առաջնորդ մը,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ քառասուն տարի արեւ ... արիւն թափեց, բանաւոր եւ բաժան-բաժան հօտէն ազգութիւն ստեղծելու համար:

Հարցում մը միայն,— եթէ մեզի հետ չեն, գոնէ մեզի պէս ... ըմբռնե՞ն վտանգին ծանրութիւնը, Երեւանցիներուն ազգադաւութեան իմաստը՝ գաղութներու միւս հոսանքները: Բոլորն ... ալ արեւմտահայ...

Անհրաժեշտ է ոչ միայն խօսքով, այլ եւ գործքով տալ այս ... հարցումին պատասխանը:

Չի բաւեր առտու իրիկուն կուրծք ծեծել «ազգի եւ հայրենիքի համար», երբ լոյս աչքով կը ծաղրուին ու կ՚անարգուին երկուքն ալ: Մանաւանդ երբ դուրսէն եկած մարդիկ ... ոնի տանտէր եղած՝ ագարակի կ՚ուզեն վերածել մեր հայրենիքը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԿՈՒ՝ ՃԱՄԲԱՅ

«Նոր Օր»ի խմբագրականէն (Աթէնք, 4 Յունուար).

— «Դուրսէն ըսուած ամէն խօսք, խրատ կամ քննադատութիւն, դատապարտուած է արդիւնք չտալու.

Չենք ըսեր թէ սխալներ չեն գործած ու չեն գործեր ասկէ ետքն ալ հայ կուսակցութիւնները: Գործի լծուած ամէն կազմակերպութիւն ենթակայ է սայթաքումներու պատահականութեան: Ու որպէս զի սխալները քիչ գործուին կամ բնաւ չգործուին, հայ ժողովուրդը պէտք է իր բաժինը ունենայ կատարուելիք գործերուն մէջ:

Հայ ժողովուրդը կ՚ըսենք, որովհետեւ կուսակցութիւնները անհշան մէկ տոկոսը կը ներկայացնեն հայութեան:

Մեզի համար տարբերութիւն չըներ թէ անկուսակցական մեծամասնութիւնը Դաշնակցութեա՞ն կը յարի, թէ Համայնավարութեան, կը բաւէ որ իտէալ ունենայ, ծառայէ անոր եւ գործօն մասնակցութիւն բերէ կատարուելիք աշխատանքին:

Երէկ կ՚ըսէինք թէ հայ ժողովուրդին առջեւ երկու ճամբաներ բացուած են: Առաջինը՝ Դաշնակցութեան ճամբան եւ երկրորդը՝ համայնավարութեան:

Միւս ճամբաները ճիւղաւորումներ են: Ռամկավար կուսակցութիւնը քաղաքական գոյն եւ ուղղութիւն չունի: Ինչ որ կը գրեն ու կը պատգամեն խորհրդային թերթերը, ռամկավարները նոյնը կը ծամծմեն, փոխելով բառերն ու նախադասութիւնները: Համայնավար կուսակցութեան սողացող պոչն է Ռամկավար կուսակցութիւնը: Հնչակեանութեան մասին խօսիլ աւելորդ է, որովհետեւ այդ անունով կուսակցութիւն կայ, քաղաքական յստակ դաւանանք ու մասսա չկայ:

Կը մնան երկու կենդանի ու պատնէշի վրայ կեցած ուժեր, որոնք ճակատագրական կռիւ կը մղեն, քաղաքական, տեսաբանական ու գաղափարական գետնի վրայ:

Բոլոր անկուսակցականները պէտք է այդ ուժերէն մէկուն հետ ըլլան միւսին դէմ: Ու որքան շուտ այս կեդրոնացումը, այնքան շուտ կ՚իրականանայ մէկ կամ միւս ուժին ծրագիրն ու իտէալը:»

ՑԱՆ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ

Երէկ, 15 յունուար, վարձքերու վճարման առաջինեռամսեան էր եւ սկսաւ գործադրուիլ 1929 յունիս 29ի օրէնքը, որ կը կարգադրէ վարձքերու յաւելման փշոտ խնդիրը: 1926 ապրիլ 1ի օրէնքով, վարձքերու յաւելումը սահմանուած էր հարիւրին 100, իսկ նոր օրէնքով եղաւ հարիւրին 150, միշտ հաշուելով 1914ի գիներուն վրայ: Օրէնքը թէեւ պարզ կ՚երեւայ թուղթի վրայ, բայց իրականին մէջ շատ կնճռոտ է եւ անհամար վէճերու տեղի տուաւ առաջին օրէն իսկ: Շատ մը վարձակալներ օրէնքին թոյլատրած վարձքէն աւելի վճարեցին:

ՀԱՑԻ ԳԻՆԻՆ յաւելումը յետաձգուեցաւ վերջին պահուն:

ՎՐԻՊԱԿ.— Այս օրուան Թրքական լուրերուն մէջ (Գ. էջ), կեանքը Անատոլուի մէջ), «Ամասիա»ն պէտք է ըլլայ «Ամասրա»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ տնտեսական ծրագիրը

Յունուար 9ին վերջացաւ այն քննութիւնը, զոր Թուրքիոյ Տնտեսական գործավարութիւնը կը կատարէր, երկրին արտադրութիւնը աւելցնելու միջոցներու մասին:

Քննութեանց արդիւնքը ամփոփուած է տեղեկագրի մը մէջ, որ գալ շաբթու պիտի քննուի Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ: Տեղեկագիրը կը մատնանշէ այն ձեռնարկները, զորս պէտք է ապահովել, որպէսզի տեղական արտադրութիւնները աւելնան: Այս ձեռնարկները երկու մասի կը բաժնուին.— Ճարտարարուեստական եւ երկրագործական: Երկրորդ մասին գլուխը կը գտնուի հացահատիկի խնդիրը: Այնպիսի միջոցներ պիտի կիրարկուին, որ գիւղացին կարենայ ոչ միայն իր հացը ապահովել, այլ եւ ծախել:

Նկատի առնուած է նաեւ անասնապահութեան գործը Արեւելեան Նահանգներուն մէջ: Նոր զարկ պիտի տրուի այդ ճիւղին եւ միջոցներ պիտի տրամադրուին, որպէսզի անասունները ծախու ղրկուին երկրին միւս ծայրերը եւ արտասահման:

Ամբողջ ծրագիրը «Խալք»ի կողմէ վաւերացուելէ յետոյ, պիտի ներկայացուի Ազգ. Ժողովին: Ծրագիրը պիտի գործադրուի աստիճանաբար: Առաջին տարուան համար ծախք նախատեսուած է 15 միլիոն ոսկի:

«Լացի Պատ»ը Ժընեւի մէջ

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը յունուար 14ին պաշտօնապէս նկատի առաւ Պաղեստինի դէպքերը եւ Լացի Պատի խնդիրը: Պատուիրակները բոլորն ալ ներկայ ըլլալով հանդերձ, ժողովը 40 վայրկեան ուշ սկսաւ: կարծես բոլորն ալ չէին ուզեր մօտենալ այս նեղացուցիչ հարցին: Յետոյ, երեւան եկաւ որ տակաւին պատրաստ չէ Պաղեստինի դէպքերուն (1929 օգոստոս) տեղեկագիրը, մինչդեռ որոշուած էր այդ մասին ժողով գումարել մարտին: Անգլիական պատուիրակը առաջարկեց նոր յանձնաժողով մը կազմել Ս. Տեղեաց եւ Լացի Պատի խնդիրները քննելու համար: Այս առաջարկին հակառակեցան կաթոլիկ պետութեանց պատուիրակները, որոնք 1922էն ի վեր կը մերժեն ընդունիլ Երուսաղէմի վերաբերեալ յանձնախումբ մը՝ անգլիացիի մը նախագահութեամբ: Վերջապէս համաձայնութիւն գոյացաւ եւ որոշուեցաւ ստիպողաբար կազմել երեք հոգինոց յանձնախումբ մը, բոլորն ալ ոչ-անգլիացի: Յանձնախումբին մէկ պաշտօնը պիտի ըլլայ ձեւ մը գտնել, Լացի Պատին մասին ծագած արաբեւհրէական վէճը լուծելու համար: Յանձնախումբին անդամները դեռ մնացին որ բրիտանական պատուիրակը համակերպեցաւ այս ձեւին, բայց հաւատք չունին գործին լրջութեան մասին, որովհետեւ Լացի Պատի խնդիրը պարզ պատրուակ մըն է արաբեւհրէական վէճին համար:

Խորհրդային խժդժութեանց մասին

Պ. Կէրէնսկի, Ռուսիոյ ժամանակաւոր կառավարութեան նախագահը, առջի օր Երեսփ. Ժողովին մէկ սրահին մէջ զեկոյց մը տուաւ Ֆրանսայի ընկերվարական երեսփոխաններուն, Ռուսիոյ ներքին կացութեան մասին: Իր զեկուցումը ջախջախիչ ամբաստանագիր մըն էր խորհրդային իշխանութեան դէմ: Իբրեւ ապացոյց ներկայացուց պաշտօնական եւ անվիճելի փաստաթուղթեր եւ լուսանկարներ, որոնք վճռապէս կ՚ապացուցանեն թէ որքան վայրագ եւ արիւնարբու միջոցներ կը գործադրուին պոլշեւիկներու կողմէ, իրենց հակառակորդները ընկճելու համար: Իր զեկոյցին համաձայն, 1929 հոկտ. 2էն մինչեւ 29 նոյեմբեր 583 հոգի հրացանի բռնուած են քաղաքական յանցանքներու համար, իսկ բանտարկեալներու թիւը երբեք այսքան բարձր չէր եղած: Յետոյ, համաձայն իր կարդացած տեղեկագիրներուն, ռուս գիւղացիները այնքան կը զարշին տիրող բռնակալութենէն որ, օր չանցնիր առանց ներքին խլրտումներու, գիւղական շրջաններու մէջ: Գիւղացիները կը նախընտրեն վառել իրենց հունձքերը քան անոնց մէկ մասը խորհրդային իշխանութեանց յանձնել եւ համակերպիլ անոնց բռնագրաւման:

Այս առթիւ, Պ. Կէրէնսկի ցաւ յայտնեց որ Ֆրանսայի ընկերվարականները անհրաժեշտ ուժգնութեամբ չեն պայքարիր խորհրդային վարիչներու բռնութեանց դէմ:

Միջազգային դրամատան խնդիրը

Երկուշաբթի օր, Լա Հէյի մէջ, յախուռն ելոյթ մը ունեցաւ Րայխսպանքի տնօրէնը, Տոքթ. Շախտ: Հագիւ ժողովասրահ մտած, յայտարարեց թէ Րայխսպանքի չի կրնար դրամագլուխ տրամադրել Միջազգային Դրամատան հաստատման համար: Իր յայտարարութիւնները դժգոհութիւն պատճառեցին նոյնիսկ գերմանական պատուիրակներուն, իսկ բուն Գերմանիոյ մէջ մամուլը բուռն պայքար բացաւ Տոքթ. Շախտի դէմ, որ շարունակ անակնկալներ կը ստեղծէ:

Իրիկուան դէմ, Րայխսպանքի տնօրէնը ձայնը քաշած էր, առանց եւ կենալու իր տեսակէտէն: Միւս գերման պատուիրակները ձեւ մը գտան, եւ ելմտական նախարարը գրաւորա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Ժ.Գ.

Պէյնիցիներու հանգանակութիւնը (ցանկը յաջորդով)	1020.—
Տիկին Ա. Վահանեան, Նիս	50.—
Բ. Մ.	10.—
Ստեփան Ագեան	20.—
Գարլօ »	10.—
Յարութիւն Ագեան	10.—
Յովհաննէս Անթանոսեան, Մարսէյլ	20.—
Գումար	1140.—
Ժ.Բ. ցանկի գումարը	9926.10
Գումար	11,066.10

* * *

... Խմբագիր

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 12 յունուար.— Փարիզաբնակ Պէյնիցիներս (Պրուսայի նահանգէն) Ծնունդի առթիւ քով քովի գալով, միասին կարդացինք «Յառաջ»ի կոչը՝ Անատոլուէն քշուած բեկորներու օգնութեան մասին եւ անմիջապէս հանգանակեցինք 1020 ֆրանք, զոր ձեզի կը ղրկենք ցանկին հետ: (Տես վերը):

Պէյնիցի մը

«ՆԱՐԻՆՋՆԵՐԸ ԿԸ ՓՏԻՆ»

Պոլսոյ Թուրքերէն «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— «Ռուսիոյ հետ առեւտրական գործերուն առած դժնդակ ընթացքը չգիտցող չէ մնացած: Վաճառականները ըսին թէ ռուսական առեւտուրը «վէսիքա»յի վաճառականութիւն է պարզապէս: Ասոր վրայ Ռուսիա արտածուելիք 6 միլիոն ոսկիի գործին համար ընկերութիւն մը կազմուեցաւ, Արհեստից եւ երկրագործական դրամատուններու նախաձեռնութեամբ: Ընկերութիւնը 100,000 ոսկի դրամագլխով գործի սկսաւ: Ռուսիա ղրկելիք իր ապրանքներուն մէկ մասը թաց ապրանք է, ինչպէս լիմոն, նարինջ եւն.: Ասոնք եթէ ճիշդ ատենին չղրկուին, կը փտին: Եղած գանգատներու վրայ, ընկերութիւնը Ռուսերուն յանձնեց վեց ամսուան արտածման իրաւունքը, որ մօտաւորապէս 6 միլիոն ոսկի կը բռնէ: Բայց ընկերութեան ամէնէն արտառոց ընթացքը ասկէ վերջ կը սկսի:

«Ընկերութիւնը երբ ատենին արտածման գործը Ռուսերուն փոխանցեց, միջնորդչէք ուզեց, որ 100,000 ոսկի դրամագլխի փոխարէն 250,000 ոսկի կը բռնէ: Այս միջնորդչէքը ընկերութեան նոր յաջողութիւն մը նկատուած է եւ որոշուած է պարգեւ տալ այն անձերուն որոնք այս շահը ապահովեցին ընկերութեան:

«... Մինչդեռ, այս միջոցին մեր վաճառականներուն ձեռքը գտնուած նարինջները կը փտին, կը փտի՛ն»:

ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ

Թուրքիոյ տեղական արտադրութեանց զարգացման ծրագիրը ամէնէն առաջ, ստիպողական միջոցները կը ճշդէ: Որոշուած է գործարաններ բանալ այն նիւթերուն համար որոնք ամէնէն շատ դրամ կը քաշեն եւ կարելի է երկրին մէջ պատրաստել: Այս նիւթերը կ՚որոշուին յատուկ յանձնաժողովի մը կողմէ:

Քննութիւնները այն համոզումը առաջ բերած են թէ բացուելիք գործարաններէն մեծ մասը իրենց ծախքը շատ քիչ ատենէն պիտի հանեն:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

2. ԹԷՅԼԸՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ յօդուած մը կը վերջացնէինք յիշելով ֆրանսացի տնտեսագէտի մը խօսքը, աշխատանքի գիտական կազմակերպութեան առթիւ,— Ապահովել՝ աշխատաւորին լաւագոյն կարողութիւններուն բանաւոր եւ առաւելագոյն օգտագործումը:

Վերջին այս բանաձեւը, նախնական պրպտումներու եւ կիրարկումի տարրերը գտած է շնորհիւ ամերիկացի ճարտարագէտի մը, Ֆրէտէրիկ Թէյլըր(*) (մեռած 1915ին), որ կ՚իւրացնէ այն տեսակէտը թէ բանուորը աշխատիլ չի գիտեր, այսինքն՝ անոր արտադրութիւնը խոտոր կը համեմատի իր սպառած կորովին եւ աւելորդ շարժումներով ու ճիգերով՝ հազիւ կը հասնի նուազ չափով արդիւնաւորելու իր աշխատանքը, մինչ պիտի կրնար տալ իր սպառած ուժին համապատասխան արտադրութիւն, շնորհիւ գիտականօրէն կազմակերպուած աշխատանքի եղանակի մը:

Թէյլըր կը մեկնի գործարանի եւ գործիքները աշխատաւորին դիւրութեան յարմարցնելու գաղափարէն, գործարանը կը կազմակերպէ այնպէս որ իբր լարուած մեքենայ մը բանի. գործիքները կը յարմարցնէ աշխատաւորին ուժին եւ հասակին ու գործի զանազան պիտոյքները կը դասաւորէ այնպէս, որ աշխատաւորին չպարտադրէ անպէտ շարժումներ: Անոր մեկնակէտը կը կազմէ ժամանակի եւ ուժի խնայողութիւնը գլխաւորաբար, գօղջելով աւելորդ շարժումները:

Անոր տեսութեան մէջ, հազիւ թէ սաղմնային կերպով՝ ձեւաւորուած կը տեսնենք աշխատանքի կազմակերպման ներկայ ըմբռնումը,— մարդ պատրաստել՝ արտադրութեան համար, (նախնական կրթութիւնը հետզհետէ աւոր ձգտիլ կը թուի) եւ մարդուն գործ տալ՝ համաձայն իր ուժին եւ ընդունակութեան, հազիւ նկատի առնելով անոր ցանկութիւնը: Բայց ի նպաստ աժան, լաւ եւ առատ արտադրութեան, Թէյլըր կը կիրարկէ արդէն այս սկզբունքը, աւելի կոպիտ ու տմարդի եղանակով. կ՚անդրադառնանք քիչ անդին:

Գործարանին մէջ.— Գործի բոլոր պիտոյքը կը պատրաստէ առաջուց, նիւթեր եւ գործիքներ, բոլորը դրուած այնպէս մը, որ աշխատաւորը աւելորդ ո՛չ մէկ քայլ եւ ձեռքի ոչ մէկ անպէտ շարժում կատարէ, իր աշխատանքի պէտքերը գոհացնելու համար: Իսկ աշխատանքի սկսելէն առաջ, ան կը ստանայ նշաթուղթ մը, որուն վրայ արձանագրուած են ինչ որ պարտաւոր է կատարել, եւ ժամանակը որ պէտք է յատկացնէ ամէն մէկ գործողութեան,

Բ.— Կը կազմակերպէ հսկողներու, վարժեցնողներու եւ խմբապետներու խումբ մը, ջնջելով վարպետը (contremaître) որուն դերը, առանց ազդելու ի նպաստ արտադրութեան, կը կատարէր գործարանը զօրանոցի վերածելուն մէջ: Այս կերպով, գործաւորը փոխանակ մէկ հոգիի, ենթարկուած կ՚ըլլայ չորս հինգ հոգիի հսկողութեան, կրելով մէկտեղ այն տպաւորութիւնը թէ անոնցմէ ո՛չ մէկուն ենթակայ է...

Գ.— Աշխատանքի գործիքները կը յարմարցնէ գործաւորին ուժին եւ հասակին, կը նուազեցնէ անոնց ծանրութիւնն ու մեծութիւնը, նորանոր գիւտերով ու որոնումներով:

Աշխատանքը կ՚ենթարկէ տարբալուծման, իբրեւ բաղադրեալ մարմին մը, որուն բաղկացուցիչ պարզ տարրերը երեւան կը հանէ,— զայն կը վերածէ շարժումներու որոնց տեւողութիւնը կը չափէ քրոնոմեթրով:

Ձեռական աշխատանքի մէջ, կատարելի գործը վերածել յաջորդական շարժումներու, եւ ամէն մէկ շարժումի կատարման մէջ ունել չափ եւ ներդաշնակութիւն՝ նորութիւն չէ: Շատ հին դարերէ ի վեր ծանօթ է մարդկութեան ու դեռ կը տեւէ ամէնէն քաղաքակիրթ երկիրներէն, մինչեւ Ասիոյ խորերը: Հետաքրքիրները ամէն օր կրնան տեսնել երկաթուղիի աշխատաւոր խումբեր, որոնք երկաթագծեր վերցնելու, փոխադրելու և տեղաւորելու գործը կը կատարեն յաջորդական առանձին շարժումներով եւ ճիգերու ներդաշն համադրումով: Նախ կը շարուին երկաթագծին կամ հաստ ու ծանր գերանին առջեւը՝ իրենց պետին կողմէ տրուած սուլիչի հարուածի մը կամ երաժշտական բացագանչութեան մը վրայ՝ զայն բռնելու պատրաստ: Երկրորդ նշան մը որուն իրենք կը պատասխանեն շարժումի կատարման պահուն, զանոնք կը հրաւիրէ բոլորը մէկ ձեռքով շարժելու առարկան եւ այդպէս, շարունակաբար, մինչեւ որ առարկային տան ուզուած դիրքը:

Թրքական նաւահանգիստներու մէջ, անոնք որ տեսած են քիւրտ բեռնակիրներու աշխատանքը, ծանրութիւններու փոխադրութեան եւ որոշ կէտի մը վրայ զետեղման պահուն, կը յիշեն եղանակը որ տուն կուտայ իրենց շարժումներուն,— հէ՛յ ամօ՛, հէ՛յ հիսա՛, հէյ՛ ամօ՛, եւայլն...:

Ժողովրդական դարաւանդ հնարք մըն է ուրեմն, որմէ կ՚օգտուի Թէյլըր:

Բ.— Կը փնտռէ թէ աշխատանքի կատարման մէջ, ի՞նչ շարժումներ կան որոնք չեն ծառայեր վերջին արդիւնքին, աւելորդ են: Կը ջնջէ զանոնք, իսկ մնացեալ շարժումները կը կեդրոնացնէ, կը խտացնէ, ձգելով միայն անհրաժեշտ հանգստի պահիկ մը:

Գ.— Աշխատանքի ընթացքը կը կանոնաւորէ կշռութաւոր չափի մը վրայ, ինչպէս հաւաքահար կատարուած զինուորական ռազմախաղերու մէջ, այնպէս որ սխալ քայլ մը, կամ շարժում մը չկատարուի: Առաջին քայլը առնելէ յետոյ, աշխատաւորը մղուած շարժումի կշռոյթէն, պիտի շարունակէ իբրեւ կենդանի եւ անքակտելի մասնիկը ամբողջին եւ կամ կասի:

Բայց աշխատաւորն ալ վերջապէս մարդ է եւ կարելի չէ բոլորովին զայն տեղաւորել ու դասել մեքենայի մը բաղկացուցիչ մէկ մասին պէս: Թէյլըր գիտէ թէ մարդը մեքենայէն կը զանազանուի իր կամքով, որ անհրաժեշտ էլաւագոյն, կատարելապէս չափուած ու ձեւուած եղանակներուն համար իսկ. գիտէ թէ մշակուած եղանակներու շնորհիւ, կարելի է արտադրութեան քանակը աւելցնել, աշխատաւորին պարտադրելով կարգ ու կանոնաւորութիւն, բայց թէ՝ առանց անոր բարի կամեցողութեան, յաջողութիւնը կատարեալ չի կրնար ըլլալ. կը փնտռէ ուրեմն միջոցներ, որոնց շնորհիւ ապահովէ անոր կամաւոր օժանդակութիւնը:

Ուրեմն գործաւորին կը յատկացնէ յաւելուածական վարձք մը՝ յաւելեալ արտադրութեան համեմատ,բայց իբրեւ թէ...: Գործաւորին կուտայ նուազագոյն վարձք մը՝ նուազագոյն արտադրութեան փոխարէն,որմէ վար պէտք չէ որ ան իջնայ. այս նուազագոյն արտադրութենէ վեր քանակին համար է որ ան կը ստանայ յաւելուածական վարձք, որ սակայն, չափազանց սեղմուած է:

Թէյլըրի այս եղանակը անշուշտ կը յաջողի բարձրացնել արտադրութեան քանակը 3 կամ 4 անգամ: Շնորհիւ աշխատանքի այս կերպ կազմակերպութեան, բեռնակիր բանուորը որ օրական կը բեռցնէր 13—13 հազար 500 քիլօ ձուլածոյ, կը հասնի մինչեւ 45,000ի: Շինութեան աշխատաւոր մը, որ 120 աղիւս կը շարէր, թիւը կը բարձրացնէ 350ի: Գործաւորուհին որ հեծանիւի մինչեւ 1000 գնդիկներ կը ստուգէր, կը հասնի 3500ի. բայց այս արդիւնքին հասնելու համար, Թէյլըր աշխատաւորներուն մէջ կը կատարէ խիստ ընտրութիւն մը, որուն շնորհիւ գործարանէն դուրս կը նետէ անոնք որ կը նկատէ անընդունակ՝ ըստ իր կիրարկած եղանակին: Հեծանիւի գնդիկներու ստուգման մէջ, 120 բանուորուհիներէն միայն 25ը վար կը դնէ: Ձուլածոյի փոխադրութեան մէջ 75ի վրայ միայն 9ը կը պահէ եւ այսպէս է որ կը յաջողի եռապատկել կամ քառապատկել արտադրութիւնը՝ ի վնաս աշխատաւորութեան:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

(*) Թէյլըր հրատարակած է երկու գիրք. առաջինը զուտ արհեստագիտական. երկրորդը «Հիմունք գործարաններու գիտական կազմակերպման», թարգմանուած է եւրոպական բոլոր լեզուներով (1911): Իրմէ առաջ, բնագէտ մը Մարէ եւ բժիշկ Էնւէը, ուսումնասիրած են ձեռային աշխատանքը, բնախօսական տեսակէտով:

ԳԼԽԱՏՈՒԱԾ... ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Բանաստեղծութիւնը պիտի չդադրի: Անկարելի է որ՝ որոմը անհետ ըլլայ: Եւ անտարակոյս աւելի է բթամիտ քան մտացի մարդոց թիւը: Պէտք չէ ըսել թէ ամէն բանաստեղծ բացարձակապէս անմիտ է: Բայց չեմ կրնար երեւակայել որ բանաստեղծելու ատեն իմացականութիւնը բնաւ չի խանգարուիր, նոյն իսկ եթէ առժամանակեայ ըլլայ գիտակցութեան այդ վրդովումը եւ հիւանդութեան ձեւը վաղանցիկ: Ամէն պարագայի մէջ, բան մը կը մնայ դարձեալ, ուղեղին համար սովորական դարձած տկարութիւն մը: Գուցէ տեսակ մը գեղձերու բջիջներ գանկին տակ իրենց չարիքը ի գործ կը դնեն: Բթամտութիւնն ալ իր ցանկացողները ունի: Գիտական իմացականութեան թռիչքներուն մօտ մարդկութիւնը կը գնահատէ նոպէլեան մրցանակներով գրականութեան ալ թռիչքները: Ինչ որ ալ ըլլայ, չեմ կրնար հրաժեշտ տալ ա՛յն զգացումին թէ ամէն բանաստեղծութիւն (արձակ կամ ոտանաւոր) սա կամ նա կերպով կապ մը ունի թանձրամտութեան հետ: Ասով ո՛չ մէկը կ՚ուզեմ ցաւցնել: Նոյն իսկ ակամայ կ՚ըսեմ այսպէս, եւ կը խոստովանիմ թէ ես իսկ իմ սեփական անձիս մէջ դժբախտաբար բանաստեղծելու մոլութեան ենթարկուած եմ: Ձեզ ըսեր՝ գրելու մոլութեան: Մարդ կրնայ իբրեւ գրագէտ ալ, այնպիսի բաներ արտադրել որոնք շատ խելացի չըլլան: Բայց ամէն պարագայի մէջ լաւ եւ ոչ-տկար ուղեղով: Սակայն «բանաստեղծել»ուն մէջ անդադար տկարացած է ուղեղը: Եւ ասոր համար վկայութիւններ ալ կան: Նշանաւոր քերթողներ յայտնապէս ըսած են թէ մարդ արտադրել սկսելէ առաջ պէտք է իր բանականութիւնը աղաւաղէ, ամէն քննադատութիւն մերժէ, սահի դէպի անգիտակցութիւն, երազներու մէջ դանդաչէ, քնաշրջի: Շատ դէշ կ՚ըլլայ եթէ մարդս բանաստեղծելու ատեն խորհի: Ու երբ բանաստեղծ ու խորհող դաստակերտին վրայ կը խօսինք, քաղաքավարութիւն կ՚ընենք եւ առաջինին ուղեղային պակասը երկրորդին առաւելութեամբը կը հաւասարակշռենք:

Այս կէտը աւելի լաւ կարելի է արտայայտել, երբ ըսենք թէ բանաստեղծելը երազելուն դրկից է: Բանաստեղծելը երազել է՝ Եւ երազելով գիտակցական սահմանէն դուրս կը գլորինք, մեր էութեան աւելի խոր խաւերուն մէջ կ՚իյնանք, ուղեղայինէն վար, երբ խորհելու գործիքը կը ծալլուի, գեղձերը կը հանգչին, անկողին կը մտնենք, մեր կամքը, մեր եսը, մեր նկարագիրը կը թմրեցնենք: Արհեստով երազատեսները պարտաւոր կ՚ըլլան քանդել կամ տկարացնել ուղեղին ընթացքը: Բայց ասոնք ալ աշխարհի վրայ իրենց պաշտօնը ունին, առողջ մտաւորականութեան պէս: Ուստի բանաստեղծն ալ պէտք է վճարուի ինչպէս կը վճարուի խորախորհուրդ իրաւաբանը: Երբ գիտնական մը թատրոնի մը մէջ տեսնուի, ցոյց տրուած կ՚ըլլայ թէ ինք ալ պէտք ունի թմրելու, թէեւ իր սեփական խառնուածքով ընդունակ չէ թմրելու: Ուստի դրամ կը վճարէ եւ կը բարձրանայ բանաստեղծի մը երազներուն բարձին վրայ, եւ այս կերպով կ՚օգտուի նախնական վիճակի հաճելի մտայնութենէն, որ թատերագիր բանաստեղծին է: Եւ պահ մը ազատ շունչ կ՚առնէ, իմացականութիւնը թմրած ըլլալով, կը խնդայ, զգայամոլ, մանկամիտ, մէկ խօսքով բթամիտ կ՚ըլլայ պահ մը, ինչ որ չէ իր սովորական զբաղումին մէջ: Ուսանողին նման, որ ամբողջ օրը պարտաւորուած է խորհելով անցընել, բայց իրիկուն եղածին պէս զինետուն կը վազէ եւ կարելի եղածին չափ շուտ եւ շատ կը թմրեցնէ բանականութիւնը, քանի որ ուղեղին ծայրայեղ աճումը նոյն իսկ վտանգ կը սպառնայ իր մարմինին: Շատ բանաստեղծներ, իրենք ալ այսպէս կը վարուին: Կը խմեն, երբ ուզեն իրական յաջողութիւն մը ձեռք բերել: Կամ զանազան դեղերու կը դիմեն, ափիոն կամ վէրօնալ, իրենց գանկին պարել տալու, եւ նորօրինակ կենսունակութեամբ մը բացառիկ յաջողութիւններ ունենալու համար: Մուսան այս կերպով կը սուզուի հիացիկ յափշտակութեան մէջ, տեսակ մը զուտ զգայական ծիծա՛ղ, անխափան, անպատկառ:

Այս տիտղոսին իրաւամբ արժանի ամէն բանաստեղծի գլուխ տկարացած է, խորհուրդի դիմադրութենէ զուրկ, և զգայութեան, զգայական ոեւէ մոլութեան անձնատուր: Եւ այդ մոլութիւնը աղբիւրն է ամենաբարձր, վսեմական տողերու, տաղերու: Բայց ո՛չ... մտածումներու: Խմբակցութիւններու համար մանաւանդ բանաստեղծը անհրաժեշտ է, խմբակցութիւններու՝ որոնց նպատակը երազներու վրայ կը հանգչի, եւ որոնց միտքը դէշ կը կատարէ իր պաշտօնը: Անհատը պէտք է սուզել եւ զանգուածը ձուլել: Եւ քուրան բանաստեղծն է:

Երաժշտութեան հետ բանաստեղծութեան խնամութիւնը դիւրին է ըմբռնել: Զինուորական երաժշտախումբին պաշտօնն է մարդոցմէ մերկանալ խորհրդածութիւնը: Նոյնը նաեւ գինարբուքը: Երաժշտութեան ատեն մարդ անկախ է բառերէն: «Ողջո՜յն քեզ պսակաւոր յաղթականիդ» մեղեդիին վրայ իւրաքանչիւր ոք կրնայ երգել համայնավար քայլերգ մը եւ համակերպիլ անոր, մինչ մտածման առաջին բոպէին կ՚ընդոտնէր զայն: Խորհրդածութիւնը աւելորդ է: Որքան աւելի պակաս միտքը, խորհուրդը, ա՛յնքան աւելի ուժեղին կ՚ըլլայ խանդավառութիւնը: Պէտք չունինք գիտնալու թէ ինչո՞վ կը տաքնանք, Բաւական է որ բանաստեղծը տաք եւ մեր եղբայրը ըլլայ: Բաւակա՛ն է որ ընդունակ ըլլայ ան խանդավառուելու, գինի խմելու, եւ ասով բանականութիւնը կորսնցնելու: Եթէ ճիշդ այդ բոպէին խորհրդածենք, իսկոյն կ՚անհետանայ ջերմութիւնը: Մարդ կը դրդուի, կը մղուի, կը յափշտակուի զգածութեամբ, այսինքն անմիտ (անխորհուրդ) բնաշարժումներով, նոյնիսկ գայթակղելի արարքներով: Բանաստեղծը ահա այս շարժումներուն միայն կը կարօտի, եւ շատ բան կրնայ ըսել բանաստեղծօրէն, եթէ ... արգիլուած չըլլան: Բայց իրականին մէջ արգիլուած այդ բաներէն շատերը թատերագիրը բեմի վրայ կը պատկերացնէ, եւ այս կերպով գրգռիչ եւ կրայոյզ ախժմէղութիւններու ցանցը օղակ առ օղակ կը բացուի կը գոցուի թատերաբեմին վրայ: Ու այս ամէնը կը ներուի բանաստեղծին: Խնդիր չէ թէ բանաստեղծը ինք անձնապէս ենթակա՞յ է այդ կիրքերուն: Բաւական է որ թատերական ազդեցութիւնը կատարեց: Դերասանը յաճախ շատ աւելի լաւ կը կատարէ այնպիսի դերեր՝ որոնց անհմուտ է իրականութեան մէջ: Կիրքի բորբոքումներ կը վառէ, որոնց համար առաջին ծիծաղողը ինք կ՚ըլլայ, երբ առանձին մնայ:

Մարդկութիւնը եւ պետութիւնը ընդունած են զգայարանները գոհացնելու պէտքը, եւ քլիւպներ հիմնած են բանաստեղծութեան, եւ կը պահպանեն թատրոններ, ճիշդ հաճոյքի ծանօթ հաստատութիւններուն նման: Ինչո՞ւ մարդ ամչնայ իր կենսական պէտքերուն համար: Բանաստեղծելը պէտք մըն է: Պէտք է համակերպիլ: Բայց առանց ծայրայեղօրէն գնահատելու: Բացարձակին վրայ չափելով, բանաստեղծելը աւելի հարկաւորութիւն է քան արժէք: Ներկայիս մէջ, ոմանք «առաջնորդ» կոչած են բանաստեղծները եւ յանձնարարած են զանոնք իբրեւ վարիչ: Աստուած պահէ՛ մեզ ամէնքս այդ չարիքէն: Բանաստեղծը միշտ աւելի բթամիտ է քան ճարպիկ, և ես չեմ գիտեր ոեւէ մէկը անոնցմէ որ քաղաքային կոչումով ու պաշտօնով միջակէն հազիւ վեր եղած ըլլայ: Օրինակ մի՛ բերէք Կէօթէն: Կէօթէն հանճար մըն էր, որ անկից դուրս ալ կը բանաստեղծէր: Եւ այդպիսիի մը ամենաբարձր յաղթանակը այն է որ նոյն իսկ բթամտութեան գործիքը իբր իր գիտակցութեան արտայայտութիւն գործածեց: Հանճարեղը բթամիտ ալ եղաւ, այլապէս՝ իր լուսաւորութեան մէջ պիտի պայթէր...:

Թրգմ. գերմ.-է X.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի է. ընկերներով գնում ենք Salle d'Iéna Դպրոցասէրի կազմակերպած ցերեկոյթը տեսնելու:

Իրական կարօտով գնում էի քառաձայն երգեր լսելու, գուցէ վերյիշելու համար ոչ-շատ հեռու անցեալը:

Salle d'Iéna... քաղքենի թաղամասում մի գեղեցիկ ու փոքր սրահ, թաղամասի բնակիչներին համապատասխան յարմարութիւններով:

Բացւում է վարագոյրը եւ փոքր անց լսում է եւրոպականացած «Զէյթունցիներ»ը:

Ակամայից տարւում եմ համեմատութիւններ անելով: Չէ՞ որ տարիներ շարունակ նոյն եղանակը լսել եմ զանազան վայրերում, տարբեր պարագաների տակ:

«Զէյթունցիներ»ը լսել եմ Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին, երբ դեռ փոքր էի: Երբ Երեւանի մի հեռաւոր փողոցից լսում էի նրա մարտագոռ ձայնը՝ զինուորական երաժշտախմբի կամ պատերազմի մեկնող մարտիկների բերնից, տնից դուրս էի թռչում ոտաբոպիկ եւ հլու-հնազանդ նրա մարտակոչին՝ հետեւում նրան ժամերով, մոռանալով ե՛ւ դպրոց, ե՛ւ տուն ե՛ւ աշխատանք...

Այդպէս էր «Զէյթունցի-ներ»ը հայրենիքում...

Սակայն, կեանքի մի չար հեգնանքով, հայրենիքից տարագրուած «Զէյթունցիներ»ին հանդիպեցի նաեւ Թաւրիզում եւ փարիզում, տարբեր պ-
ների տակ:

Փարիզ, Salle d'Ién-
թունցիներ... լսում էի լա-
շադրութեամբ: Նոյն եղ-
թեթեւ փոփոխութիւն եւ-

Եւ սակայն, կարծէք
պակասում է: Հազար ու
եմ շուռ տալիս տպաւոր-
ներս, պակասը գտնելու

Ամէն ինչ չի կարելի վե-
երգչախմբի թերութ-
ճիշտ է, շատ պակասաւոր
խումբը, սակայն, դրա փ-
գտնւում է պատմագրեա-
կարող երաժիշտի ղեկ-
թեան տակ:

Կայ մի հիմնական
Դա ոգին է, շունչը որ պա-
է: Զէյթունի ժայռերից
դարաբաղի պատմական
«Զէյթունցիներ»ը եկել
է Salle d'Iéna: Ահա թ-
նա մեղկացել է, դարձել
մի եղանակ, որ լսում է
սարսուռի, առանց ջղեր

Հապա «կախաղա՞ն»ը
Մեղմ նախաբանով
այդ եղանակը հետզհետէ
նում է մարտագոռ, ցնցե-
մէնէն ամուր ջիղերն
անգամ:

Թէեւ, ի միջի այլոց
սել, որ ծանօթ վաշխառու-
լու համար հարկ եղաւ
մագրեանի չափի փայտը
եւ Թէրզիպաշեանի գլխին

Լսում եմ «կախաղ-
հաւատով, հոգեկան մեծ
կանութեամբ.

«Մենք որ այսքան զոհեր
Մենք պիտ՝ ջնջենք մեր

—

Լսում եմ ու ծափահ-
Գ. Սիւնեանի վարպետօրէ-
գած կտորները, Օր. Աղ-
նի երգած ֆրանսական
Շահխաթունու երեւակա-
„Դոկտոր"ին հետ ունեցած մ-
սութիւնը: Դաշնակահարու-
րովհետեւ ջանք է թափ-
րենք, արւեստագէտները,
մով են դուրս եկել հասա-
թեան առաջ:

Թէ ո՛րքան կարողացան
իրենց ապրումներով վարակ-
հի հայ հասարակութիւ-
խոշոր հարցական պիտի դն-

Երկրորդ վարագոյր—
ծառ եւ հայկական տարազ-
հայկական պարեր տօն-
շուրջ: Ցո՜ղ գիշ տեսարան...
հայրենիքից կտրուած մի
որբեր՝ տօնածառի շուրջ,
կու ժամով վարձու վերցրած
կական տարազների մէջ...

Հա՞պա երրորդ վարագո-
Չինական պարերեւերգեր-
տարազներով: Հաճելի է, ա-
շատ մեղր ուտելուց յե-
փոքր կծու բան ուտել: Ս-
դժբախտաբար, մեղրից դեռ
կշտացել...

—

Այս բոլորով հանդերձ,
ցասէրի ցերեկոյթը այդ
ժամւայ գոնէ մէկ ժամ-
բողացաւ նորից մեզ կտրել
կեանքից ու հոգեկան մեծ
կանութիւն պատճառել:

Ցանկանանք, որ այդպի-
րեկոյթներն անպակաս լինե-

ԱԼ. Գ.

ԷՏԿԱՐ - ՔԻՆԷ ՅԱԾԱՆ-

Մասնաւոր նաւով
էտկար-քինէ յածանաւուն
կղզած վայրը փոխադր-
ծովային շինութեանց
գէտներ: Ընդծովեայ
վրայ, նաւուն դիրքը
համար, խորաչափումներ
տարուեցան: Իսկ այսօր,
ներ պիտի աշխատին
շուրջ:

ԻՆՉ ԲԱՆԻ ...ՐԺԱԾՈՒԱԾ Է ԴՐԱՄԸ...

...ունենք թէ խորհրդային ...վարութիւնը երբ գեղծա... ...ի բացակայութեան 10 ...ան բանտարկութեան դա... ...րտեց փարիզի խորհրդ. դես... ...տան խորհրդականը Բեսե...

...մաթէնի» թղթակիցներէն ...այս առթիւ տեսակցու... ...մը ունեցած է Լիշեալին ...որ երկու խորհրդային թեր... ..., «Պրաւդա»ի եւ «Իզվէս... ...ի իր մասին գրութիւնները ...ալէ յետոյ, յայտնած է.

— Հետաքրքրական է. կա... ...րանի գործն է այս: Գիտէ՞ք ով ...ս մարդը: Կեֆեռւի անդամ ...է, որ ամէն իրաւունք ունի, ...մինչեւ իսկ, առանց խօսքի, ...րդային որեւէ քաղաքացի, ...իսկ գիս դատող դատարանի ...ագահը դատապարտել: Ինքն ...կեֆեռւի իր պաշտօնակիցնե... ...հետ, երկու ամիս առաջ, ...նց դատաստանի գնդակահա... ...ուաւ Լիսպաշէվը Լենինգրա... ...ատարանին նախագահը, այն ...ադրանքով թէ՝ «աշխատա... ...ասակարգի թշնամիներուն ...յարաբերութիւններ ունե... ...է»: Գնահատեցէք դատա... ...ին ազդեցութիւնը եւ պիտի ...էք անկախութիւնը դատա... ...երուն, որոնք գիս դատապար... ...ին 10 տարի բանտարկու... ...ան:

...դատապարտեցին, ինչո՞ւ: «Երկու պաշտօնական թերթե... «Պրաւդա» եւ «Իզվէստիա», ...իսկ համաձայն չեն ամբաս... ...ութեան մասին: Ըստ առա... ...ն, եթէ թէ գեղծումներ կա... ...ած եմ եւ գեսպանը՝ Տով... ...եկի. Մոսկուա վազեր է, պաշտօ... ...կութիւնս պահանջելու: Ըստ ...րորդին, եթէ թէ օգտուեր եմ, ...կալեսկիի Լոնտոն գտնուելէն, ...եսպանատան հաշուակալէն ա... ...եմ 5000 տոլարի չէք մը: «Երկրորդ ենթադրութիւնը ա... ...ընդունելի պիտի ըլլար. որով... ...ու եթէ Տովկալեսկի պահան... ...ըլլար իմ պաշտօնանկու... ...ն, իր Մոսկուա ճամբորդու... ...ան ընթացքին, դժուար պիտի ...ր բացատրել թէ իր այդ պա... ...ին յաջորդ օրն իսկ, ինչպէս ...կը նշանակէ իրեն փոխանորդ՝ ...ոնտոն բնակութեան ընթաց... ...ն, որ կրնար երկու ամիս տե... ...մինչ իր տրամադրութեան ...կ ուրիշներ ունէր: Մօտէն քն... ...ք իրողութիւնները: Անցեալ ...կտեմբեր 24ին, 5000 տոլարի ...մը կը ստորագրէի, դեսպա...

նատան հաշուակալին, Տուկոֆի հետ: Այս չէքը կը գտնուի այն դրամատունը, ուրկէ Տուկոֆ գնաց դրամ առնելու: Նոյն օրն իսկ, Տուկոֆ դրամը յանձնեց ինծի եւ ես իրեն տուի ստացական մը:

«Լաւ ուրեմն, պարզապէս կը պահանջեմ որ բոլշեւիկները որ միշտ փութկոտ են իրենց թշնամիները վտանգող լուսանկարներ հրապարակելու մէջ, հրապարակեն այս ստացագրին մէկ լուսանկարը:»

ՆԻՍԻ ՀԱՅԱՒԱՆԸ

«Միս ֆրանսան» խորագրին տակ, Le Soirի աշխատակիցներէն փիէթրօ Նէննի կը հրատարակէ պրպտումներ՝ ֆրանսաբնակ օտարականներու մասին: Վեցերորդ յօդուածը նուիրած է Նիսի, ուր կանգ կ'առնէ մեր հայրենակիցներու բնակած թաղին վրայ, պատկերներ ալ հրատարակելով:

— Նիսի մէջ, կայ նաեւ հայկական աւան մը, զոր պէտք է երթալ ու գտնել Մատլէն թաղին խորը, բլրան վայրէջքին:

Փոքր տուներու խումբ մը՝ ճերմակ եւ կոկիկ եկեղեցի մը՝ խաղացող տղաքներ: Անոնցմէ ոչ մէկը ֆրանսերէն կը խօսի: Անոնց ծնողքներն իսկ դժուար կ'արտայայտուին այս լեզուով: Մեծ ու սպիտակ մօրուքով քահանան որ պետն է աւանին, աւելի ուժեղ չէ ֆրանսերէնի մէջ:

Հինգ վեց հարիւր հոգի են՝ ծերեր, կիներ, տղաքներ, կղզեակի պէս բան մը կազմած են հոս: Անոնց լեզուն եւ բարքերը կը կազմեն պատնէշ մը որ գրեթէ անանց է: Կը զգաս որ այս մարդոց սիրտը հեռո՜ւ է, հեռո՜ւ, հեռո՜ւ, Արարատի ստորոտը, Էջմիածնի վանքերուն ու եկեղեցիներուն քով, ուր կը նստի «կաթողիկոս»ը:

Միայն մէկ բառ կը յաջողէի խլել ծեր գիւղացիէ մը, զոր կը փորձէի հարցաքննել:

— Ջարդե՜ր:

Ջարդե՜ր: Ահա ուրուականը որ կը հալածէ այս ցեղը, մղձաւանջներով կը լեցնէ փախստականներու գիշերները. կարծես, անոնք կ'ապրին անտես՝ բայց ներկայ ոսոխի մը յաւիտենական սպառնալիքին տակ:

Այսպէս կը տեսնեմ զանոնք հոս, ինչպէս տեսեր էի Հայաստանի մէջ, Երեւան՝ մ'այրաքաղաք թշուառութեան եւ տխրութեան, Էջմիածին, ձիւնածածկ Արարատի խեղճուկ գիւղերուն մէջ: Արաբներ, Մոնկոլներ, Օսմանցիներ, Խազախներ, դարերու ընթացքին, նուաճեր են անոնց երկիրը, սպաննե՜ր, սպաննե՜ր, սպաննե՜ր են այրեր, կիներ, տղաքներ, բնաջնջելու համար ցեղ մը եւ խեղդելու կրօնք մը:

*
* *

Վերջացա՞ծ է:

Փախստականը չի կարծեր եւ երբ կ'արտասանէ այս կարհուրելի բառը, — ջարդե՜ր... անոր շրթները կը դողդղան, դէմքը կը տժգունի եւ անոր աչքերուն մէջէն կ'անցնին զարհուրանքի տեսիլներ:

Ժան Վալժան աւելի հաւատք ունէր՝ կեանքին վրայ...:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՀԻՄԱԿ ԱԼ ԹՈՔԱԹԼԵԱՆ

Պոլսոյ «Լքեալ» գոյքերու վարչութեան կողմէ ներկայացուցիչ մը, նոյն վարչութեան երկրաչափին ներկայացուցչին ընկերակցութեամբ, Բերայի Խորհրդարանը գացած եւ յանձնած է ութը օր պայմանաժամով պաշտօնագիր մը, որով կը պահանջուի նոյն պայմանաժամի ընթացքին «Լքեալ» գոյքերու վարչութեան յանձնել Թոքաթլեան պանդոկի շինութեան եւ «վաքֆ»ներու վաւերագրերը: Երկրաչափը չափած է պանդոկին տարածութիւնը:

ՌՈՒՍԵԻԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Թուրքիայէն Ռուսիա ապրանք արտածելու խնդիրը իր չփոթ վիճակը կը պահէ: Ռուսերը կը պնդեն թէ գնումները կը շարունակեն, բայց վաճառականները կը հերքեն: Տնտեսական գործավարութիւնը անցեալ տարի վաճառականներու կողմէ Արգօս ընկերութեան հետ, ուղղակի կնքուող կատարած արտածման պայմանագրութեան վրայ քննութիւն կը կատարէ:

Առ այժմ, Ռուսիա արտածումները բոլորովին դադրած են: Միայն մօրթի վաճառականները կը պատրաստուին Ռուսիա ղրկել այն ապրանքները, որոնք անցեալ տարի ղրկեցին եւ թրքական ապրանք չըլլալուն համար վերադարձան:

Արգօսի հետ կնքուած պայմանագրութեան համաձայն, Արգօս 4ուկէս միլիոն ոսկինոց ապրանք արտածելու պարտաւոր է: Միայն այս արտածումները կատարելու ժամանակները չեն որոշուած եւ դժուարութիւնը այս կէտէն կը ծնի, որովհետեւ Արգօս նարինջ չգտնուած ատեն նարինջ կ'ուզէ, իսկ ձիթապտուղը հատնե լէն յետոյ, ձիթապտուղ կ'ուզէ:

Միւս կողմէ, կ'ըսուի որ Ռուսիոյ արտածման ընկերութենէն մէկը ուրիշներու հետ միանալով, արտածման ընկերութիւն մը կազմած է. Արգօսի պայմանագրութիւնը աւարտելէ յետոյ, Ռուսիա ապրանք արտածելու գործով պիտի պարապի. Վաճառական մը ըսած է. «Կը հասկցուի որ Ռուսիայէն առ այժմ մեզի օգուտ մը չկայ: Մենք մեր ունեցածը երկրին մէջ սպառելու կարելիութիւնը կը փնտռենք: Ուրիշ արտածման վայրեր գտնելու համար կրնանք խորհրդակցիլ:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Ամասիայէն կը գրեն «Միլլիյէթ»ի.— Ամասիա որ Պոլիէնի մօտերը կը գտնուի, պատմական գիւղաքաղաք մըն է, եւ հիմնուած պարիկ շահի մը կնոջ՝ Ամասրիտի անունով: Ժամանակին, 70000 տուն ունի եղեր այս գիւղաքաղաքը, իսկ հիմա՝ 300:

Ամասնայի շուկան աւերակ վիճակ ունի: Մեծ նաւահանգստին եզերքը «փլած» մը ունի, որ Ալթուն քումէն աւելի լաւ է: Ասկէ առաջ, հանքածուխի չորս օճախ բացուած էր: Օճախները մէկ տարի բանեցան, բայց դրամագլխի անբաւականութեան հետեւանքով, հիմա բոլորն ալ գոցուած են: Վեց ամիսէ ի վեր դադրած է արտահանումը: Կ'ըսուի թէ ընկերութիւնը 35.000 ոսկի պարտք ունի բանուորներուն:

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՆՉ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ...

ԼԻՈՆ.— Ֆրանսահայ գաղութը ունի 6-7 տարուան կեանք մը: Այս տարիներու ընթացքին իւրաքանչիւր գիւղացի կամ քաղաքացի տասնեակ մը երիտասարդներ իրարու քով գալով կազմած են գիւղական կամ քաղաքացիական միութիւններ:

Խօսքս մասնաւորելով խարբերդի շրջանին վրայ, կրնամ ըսել թէ չկայ գիւղ մը որ չունենայ իր միութիւնը: Օրինակ Քեսրիկցիները, Եղէգցիները, Դարէմցիները եւն: Իսկ Հիւսէյնիկցիներս ինչո՞ւ չունինք: Ի՞նչ է պատճառը, մանաւանդ որ Ամերիկայի մէջ ունինք զօրաւոր միութիւն մը, որ կը գործէ տարիներէ ի վեր: Երբ լրագիրներու մէջ կը կարդանք Անատոլուի խորերէն մեր հայրաքաղաքներուն բնագաղթը թշուառ վիճակի մէջ, պատառ մը հացի, կտոր մը լաթի կարօտ, Ֆրանսաբնակ Հիւսէյնիկցիներս ինչո՞ւ մենք ալ չբերենք մեր նիւթական աջակցութիւնը հաւաքաբար: Ամէն միութիւն կը ջանայ իր կարելին ընել, որպէսզի օր առաջ մեղմացնէ մեր տառապակոծ քոյրերուն եւ եղբայրներուն վէրքերը, իսկ մենք որ Ֆրանսայի մէջ քիչ շատ բարեկեցիկ վիճակ ունինք, մենք ալ իրարու քով գանք եւ կատարենք մեր պարտականութիւնը:

Միջանկեալ ըսեմ որ երբ 1927ին, Մարսէյլի մէջ քանի մը վառվռուն երիտասարդներ ուզեցին հիմը դնել գիւղական միութեան մը, գտնուեցան փոքր հոգով, կանկը տաք մարդիկ որոնք անուղղակի պատճառ դարձան իր սաղմին մէջ խեղդելու նորակազմ միութիւնը: Արդեօ՞ք այդ պարոններուն խիղճը հանգիստ է այսօր, երբ ամէն միութիւն իր պարտականութիւնը կը կատարէ, իսկ իրենք՝ հառաչելով յօրանջելով օրը իրիկուն կ'ընեն:

Ո՛վ սիրելի գիւղացիներ, մասնաւորապէս երիտասարդ ընկերներս, մենք որ երէկ անցանք նոյն տառապանքի ճամբէն եւ գիտենք թէ ինչ ըսել է թշուառութիւնը, ուրեմն Մարսէյլցիները Մարսէյլի մէջ Լիոնցիները Լիոնի մէջ, Փարիզցիները Փարիզի մէջ ժամ առաջ իրարու քով գանք, եւ կատարենք մեր եղբայրական պարտականութիւնը:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 12 յունուար.— Անցեալ կիրակի Եռգկատի բարենպատակ Հայր. Միութեան Ս. Շամոն — Ս. Թ'Էթիէնի մասնաճիւղը, իր տարեդարձին առթիւ, սարքեց նոտանեկան ցերեկոյթ մը, Մալաթիոյ Կրթասիրաց սրահին մէջ: Ներկայ էր գաղութին մեծամասնութիւնը: Միութեան անդամներու կողմէ եղան հայրենաշունչ ուղերձներ, արտասանութիւններ, երգեր եւն.: Ներկայացուեցաւ նաեւ «Թիւ 5 Խելագարը» որ հակառակ դերակատարներու անփորձութեան, անցաւ բաւական յաջող: Ցետոյ տեղի ունեցաւ ամերիկեան աճուրդ: Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն «Բամ փորոտան»ով եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:— Կ'արժէ ուրիշ անգամ անդրադառնալու Եոզկատի այն միութեանց մասին, որոնք կը գործեն Փարիզ, Մարսէյլ եւ այլուր:

** Թուրքիայէն քշուած բեկորներու օգնութիւն փութացնելու համար, բոլոր ազգային հոսանքները, խորհրդակցական ժողով մը գումարեցին, յունուար 9ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ: Երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, վերջապէս կազմուեցաւ հանգանակիչ յանձնախումբ մը, հինգ հոգիէ բաղկացած: Վստահ ենք թէ, յանձնախումբը որ առաջ գործի լծուելով, մէկին տեղ երկու պիտի հաւաքէ, իբրեւ թեթեւ սպեղանի մը բազմապիսի վէրքերուն: Գնահատելի է այս գործին կապուած հինգ կազմակերպութիւններու համերաշխութիւնը:

ՕՐ. ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆ
ԵՒ
CHARLES LAVAUD
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 14 յունուար 1930

թիւնը: Ի՜նչ լաւ պիտի ըլլար միւս գաղութներն ալ հետեւէին Ս. Շամոնի, օրինակին: Իր բացակայութեամբ կը փայլէր միայն Հօկը, իսկ Մալաթիոյ Կրթասիրացն ալ մերժեց իր մասնակցութիւնը, առարկելով թէ կեդրոնն է հրաման չկայ այս տեսակ գործերուն խառնուելու:

ՊԵՆՈՆ

ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 13 յունուար.— Քղիի Հայր. Միութեան ընտանեկան հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ այսօր կիրակի 12 յունուար, կէսօրէ վերջ: Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներով: Ժամը 2.30ին սրահը արդէն լեցուած էր: Այս «ընտանեկան հաւաքոյթին» Սէնթ Էթիէնի հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը բոլորուած սեղաններու շուրջը, մէկ ընտանիքի պէս, ցոյց տուաւ իր ջերմ սէրը հայրենիքի եւ անկախութեան գաղափարին հանդէպ:

Բացման խօսքը ըրաւ միութեան անդամներէն Պ. Փառէն Թուրիկեանը, բացատրելով միութեան նպատակը: Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան արտասանութիւններ եւ երգեր: Արտասանութիւններ ըրին Տիգրան Մարգարեան «Ջղջումի թափորը», Սարգիս Փիլիկեան Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»: Փոքրիկներ Հայկազն Ասատուրեանը եւ Գասպար Աբրահամեանը նոյնպէս արտասանութիւններ ըրին: Օր. Արգաւեան, Երուանդ Սեդրակեան, Գ. Շանոյեան եւ Պօղոս Համբարձումեան իրենց ծիծաղաշարժ արտասանութիւններով խնդացուցին հանդիսականները: Մէջ ընդ մէջ դաշնակի վրայ կը նուագէր ու կ'երգէր ֆրանսացի մը, Պ. Փ. Րիպ: Օրուան բանախօսը Պ. Գ. Թուրիկեան, համառօտ կերպով պարզեց Հայրենակցական Միութեանց անհրաժեշտութիւնն ու նպատակը եւ յորդորեց ուժ տալ անոնց: Ցետոյ տեղի ունեցաւ 3-9 տարեկան հայ երեխաներու գեղեցկութեան մրցումը: Կարգով հռչակուեցան. — Աղջիկներ, Ա. Սիւզան Գալաճեան, Բ. Պայծառ Հաճի Մանուկեան, Գ. Ժագլին Էքմալեան: Մանչերը՝ Ա. Եղիա Տէմիրճեան, Բ. Յովհաննէս Սարխօշեան, Գ. Գասպար Աբրահամեան: Միութեան կողմէ գեղեցկութեան վկայական յանձնուեցաւ եւ բոլորին ալ մասնաւոր նուէրներ տրուեցան:

ՊՕՂՈՍ

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆՕԳՈՒՏ ՃԻԳԵՐ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՅԱՐՄԱՐԵԼՈՒ

— Ոչ, պատասխանեց Աննի, մէկ որոշում. բաւական դժուար ...դիր է. պետական ոչ մէկ վար...ութեան մէջ կրնաք մտնել, որովհետեւ շատ ծեր էք. եւ եթէ լաւ ...սկցած եմ ձեր ըսածները, ձեր ...սանագիտական ծանօթութիւնները շատ սահմանափակ են:

— Եսիրաւաբանական ուսանող ...ղած եմ, բայց այն եղանակն ...ով արդարութիւնը կը գործա...րեն այժմ, խորհի՛ կուտայ ինծի ...է գիտցածս մեծ բանի չի կրնար ...առայել:

— Արդարեւ, ըսաւ տեսչուհին: Պէտք է այնպիսի պաշտօն ...ը ունենաք որ մասնաւոր գիտե...ր քներ չպահանջէ. այդպիսի երկու գործ ունիմ ձեզ առաջարկելու...ք:

— Որո՞նք:

— Օդակառքերու գործարանի մը պաշտօնէութեան վերահսկիչ:

Ռընէ դժկամակեցաւ:

Օրիորդը շարունակեց:

— Եւ կամ ինքնաշարժի արկածներու վիճակագրութիւնները կեդրոնացնող:

Ռընէ այս գործէն ալ շատ չի յափշտակուեցաւ:

— Այս երկու պաշտօններն ալ, ըսաւ Աննի, կախում ունին փոխադրութեանց ընդհանուր վարչութիւններէն, ուր ազդեցիկ ծանօթներ ունիմ եւ յաջողութեան մեծ յոյս. գալով Պ. Մարկիզօին...

— Ես, ընդմիջեց Սէլէստէն, պարոնիս, ծառայութեան մէջ պիտի մնամ պարզապէս:

— Այդ կարելի չէ դժբախտաբար, դիտել տուաւ տեսչուհին, գոնէ այն ձեւով ինչպէս կ'ըմբռնէք դուք. մեր օրէնսդրութիւնն այլեւս ծառայութիւն չընդունիր եւ արդէն՝ շնորհիւ ինքնաշարժ գործիքներուն ամէն կողմ տարածուելուն, ծառայ մը որեւէ գործ չի կրնար ունենալ. բայց եթէ Պ. Լա Տայեադ ընդունի առաջարկած պաշտօններէս մէկն ու մէկը, կրնաք իբրեւ քարտուղար ծառայել, կարելի է յարմարցնել:

— Լաւ ուրեմն, ըսաւ Ռընէ. փորձենք օդակառքերու պաշտօնը:

— Խօսինք անմիջապէս փոխադրութեանց ընդհանուր տեսուչին հետ:

Օրիորդ Աննի քակեց հեռատեսի փողը եւ բազկաթոռի մը մէջ նստած պարոն մը երեւցաւ գործիքի ապակիին վրայ:

— Սիրելի Պ. տնօրէն, ըսաւ Օրիորդը, ձեզ կը ներկայացնեմ Պ. Ռընէ Լա Տայեադ եւ իր քարտուղարը Պ. Սէլէստէն Մարկիզօ. գորս անշուշտ կը ճանչնաք արդէն, ինչպէս ամէն մարդ:

Պ. Տնօրէնը հաստատական նշան մը ըրաւ գլխովը եւ օրիորդ Աննի շարունակեց:

— Պ. Լա Տայեադ տրամադիր է ստանձնելու ձեր գործարաններու պաշտօնէութեան վերատեսչութիւնը.

Շատ լաւ, պատասխանեց տնօրէնը. Թող գայ վաղն առաւօտ, ժամը 8ին, ընդհանուր տեսչութեան գրասենեակը, ուրկէ անմիջապէս պիտի առաջնորդուի գործարան:

Տնօրէնը անպատճառ շատ զբաղած էր, որովհետեւ մտիկ չըրաւ օրիորդին շնորհակալութեան խօսքերը եւ անմիջապէս փակեց գործիքը:

— Ուրեմն, ըսաւ Ռընէ, որոշուեցաւ: Մենք ալ բանի մը պիտի կրնանք օգտակար ըլլալ եւ շատ գոհ եմ այդ մասին, որովհետեւ պարապութիւնը շատ տաղտկալի է այս երկրին մէջ:

Սէլէստէն մտազբաղ էր:

— Ռընէ գաղափար ունի՞ք թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ պաշտօնս, հարցուց: Ըսին թէ ձեր քարտուղարը պիտի ըլլամ, եթէ չեմ սխալիր, այս կը նշանակէ թէ ձեր գաղտնիքները ինծի կը վերապահէք, ա՞յնպէս չէ:

— Եթէ ունենամ, պատասխանեց Ռընէ, խնդալով:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընեմ գաղտնիքներդ:

— Պիտի պահես:

— Շատ դժուար չպիտի ըլլայ քանի որ անգլերէն չեմ հասկնար:

— Պէտք է որ սորվիս, ըսաւ Օրիորդ Աննի: Արդէն քանի մը բառ սորված պէտք է ըլլաս:

— Օրիորդ Սպանդբուրըիները միայն մէկ բառ սորվեցուցին, «rabbit» որ կը նշանակէ ճագար. այդ բառը բնաւ չեմ կրնար մոռնալ ապահովաբար, որովհետեւ քիչ մնաց շատ սուղի պիտի նստէր մեզի:

Աննի եւ Ռընէ խնդալէն մարեցան:

— Պարապ վայրկեաններուն քեզի դաս պիտի տամ, որպէսզի բառի պաշարդ աւելնայ, ըսաւ Ռընէ:

Յաջորդ առաւօտուն Ռընէ եւ Սէլէստէն որոշեալ ժամուն ժամադրութեան վայրն էին. փոխադրութեանց ընդհանուր վարչութեան պաշտօնեայ մը, որ կը սպասէր անոնց, նստաւ օդակառքի մը մէջ եւ ըսաւ որ հետեւին իրեն. Մէկ քառորդ ժամ թռիչքէ վերջ անոնք իջան գործարանի բակին մէջ եւ գացին տնօրէնին քով որ Ռընէին յանձնեց գործարանի կանոնագրութիւնը բացատրող գրքոյկ մը:

(Շար.)

պէս հաղորդեց իր ֆրանսացի պաշտօնակցին թէ Բայխսպանքը պիտի վճարէ իր բաժինը, Միջազգային Դրամատան համար։ Տոքթ. Շախտ կը համակերպի եղած կարգադրութեան, պայմանաւ որ իր երկիրը օրէնքով մը հաստատէ զայն։ Օրէնքը տեղը բերելու համար, խնդիրը Բայխստակին քննութեան պիտի յանձնուի։

Նոր տուրք Խորհրդային Միութեան մէջ

Խ. Միութեան գործավարներու խորհուրդը արժէքին վրայ հարիւրին 4 նոր տուրք մը հաստատեց այն բոլոր ապրանքներուն համար, որոնք կ'արտադրուին կամ կը ներածուին արտօնեալ անհատներու և ընկերութեանց կողմէ, մէջն ըլլալով «խառն» կոչուած հաստատութիւնները (թէեւ այս կարգի ընկերութեանց դրամագլուխին կէսէն աւելի խորհրդային պետութեան կը պատկանի)։ Տուրքէն ազատ են պետական կազմակերպութիւնները, գործակցական հաստատութիւնները, եւ այն բոլոր ընկերութիւնները որոնք անհատական դրամագլուխ չունին։

Իտալիան ինչո՞ւ ետ մնայ

Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին առթիւ, ուշագրաւ յօդուած մը կը հրատարակէ ֆաշիստ կուսակցութեան պաշտօնական տեղեկատուն։

Թերթին համաձայն, օրակարգի դժուարին խնդիրներէն մէկն է Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հաւասար ծովային ուժ ունենալու պարագան։ «Մեզի համար բացարձակապէս անկարելի է հրաժարիլ այդ հաւասարութենէն։ Իտալիա ոչ միայն ամբողջովին կը պահէ իր իրաւունքները՝ այս կէտին մէջ, այլ և տեսականապէս նոյն բանը կը պահանջէ աշխարհի ամէնէն զօրաւոր ծովային պետութեան հանդէպ։ Պարզապէս իր տնտեսական միջոցներուն անբաւականութեան պատճառով է որ Իտալիան նոյն հաւասարութիւնը չի պահանջեր Անգլիոյ հանդէպ։ Միջերկրականի մէջ Իտալիոյ դիրքը ծանր է, նոյն իսկ ողբերգական։ 42,000,000 ժողովուրդի մը կեանքը կախուած ունի Ճիպրալթարի նեղուցէն— հազիւ քանի մը քիլոմեդր լայն անցք մը, որ դիւրաւ կրնայ պաշտպանուիլ սակաւաթիւ ուժերով։ Այդ անցքին միջոցաւ է որ Իտալիա կրնայ հաղորդակցիլ արեւմտեան աշխարհին հետ։»

Իտալական կառավարութեան համար միջոց չի պակսիր ժխտելու կուսակցութեան տեղեկատուին տեսակէտները— ինչպէս Մոսկուան գործին չեկած ատեն տէր չըլլար Գ. Միջազգայինին։ Բայց, նկատի առնելով սեւ շապիկաւորներու կուսակցութեան սերտ կապերը կառավարութեան հետ, այս հրատարակութիւնը մեծ արժէք ունի։

Ի խնդիր անկախութեան

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ տեղ տեղ իսլամ հնդիկներն ալ սկսած են հետեւիլ անկախութեան պայքարին առթիւ տրուած հրահանգներուն։ Այսպէս, Քարաչիի մէջ մերժած են վճարել ջուրի տուրքը։

Խորհրդարանին վերաբացումը

Երեքշաբթի վերաբացուեցաւ խորհրդարանը, 14 օրուան դադարէ մը յետոյ։ Երեսփ. ժողովին նախագահ վերընտրուեցաւ Պ. Ֆ. Պիւիսոն (ընկերվարական)։

Զրահաւորներուն դէմ

Մինչ օրուան իշխանաւորները ժողով ժողովի վրայ կը գումարեն, սպառազինութիւնները կրճատելու համար, հանրային կարծիքն ալ կը գործէ։ Անգլիոյ մէջ, 76 ընկերվարական եւ մէկ ազատական երեսփոխաններ յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով կը պահանջեն ջնջել մեծ մարտանաւերը (զրահաւոր), ալլապէս Թուղթի վրայ կը մնայ Քէլլոկ Պրիան դաշինքը։ Ստորագրողները կ'առաջարկեն որ Լոնտոնի նաւային ժողովին մէջ, Անգլիոյ պատուիրակները պահանջ դնեն ջնջել 10,000 թոնոյէն աւելի տարողութիւն ունեցող մարտանաւերը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին «Ֆլորիա» ճաշարանի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։ Օրակարգ՝ ա) Հերթական խնդիրներ, բ) Դասախօսութիւն՝ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեանի կողմէ, «Խ. Հայաստանի արդի վիճակը»։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հաճի Մկրի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Քրիստափոր խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Մ. Պիյեանքուրի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Քաֆէ Թապա։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորական ժողովի մասին եւ ընտրութիւն։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կատարած հանգանակութեան ցանկը.—(շար).

Յ. Ագգուլեան 6, Ս. Վրթանէսեան, Ա. Նոտարեան, Յ. Իշխանեան, Հ. Գարկզեան, Թ. Գարամանուկեան, Մոմճեան, Գ. Մանուկեան, Ռ. Վարդանեան, Բ. Տանձիկեան, Ս. Գարապեան, Ռ. Ասլանեան, Գ. Ասլանեան, Յ. Գարագաշեան, Ս. Ներսէսեան, Ն. Գրիգորեան 5ական, Խ. Պալթարեան, Օննիկ, Խ. Փափազեան, Խ. Դաւիթեան 4ական, Ս. Սերոբեան, Մ. Տոլտոլեան, Զ. Մամրեան, Ժ. Մինասեան, Ս. Կակոյեան, Մ. Տօնիկեան, Խ. Պասմաճեան, Կ. Սիմոնեան, Ա. Խնտրեան, Թ. Պալեան, Է. Կուպէլեան, Ն. Մ., Ա. Տօղրամաճեան, Ս. Երէպաքեան, Ա. Զանդուլեան, Ա. Զանկիւլեան, Կ. Տէկէնեան, Մ. Պէրպէրեան, Յ. Յովսէփեան։ Գ. Յակոբեան, Մ. Քէլէկեան, Հաճի Մամէսեան, Հ. Տուղազեան. Յ. Մարկոսեան, Գ. Գանրիկեան, Յ. Մուրատեան, Ա. Սէմէրճեան, Ա. Տօնիկեան, Պ. Եազճեան, Մ. Էմիրեան, Վ. Մկրեան, Յ. Ասլանեան, Ա. Կարապետեան, Ս. Թուշանճեան, Յ. Սարգիսեան 5ական, Ա. Ալթունեան, Մ. Սուքիասեան, Պէզեան 4ական, Ս. Պոտոզեան, Մ. Ինատեան, Պուզլիզ, Վարդուհի, Պէլէեան, Բարեկամեան, Նոտալեան 3ական, Ռմն 2,50, Աբելյան, Ռմն, Յ. Փափազեան, Յովսեփեան, Գարմոնաքեան, Եբամեան, Խաչատուրեան, Վաղվազ, Պարսամեան 2ական, Մ. Աւետիսեան 1, Տիկ. Ի. Զըլպաքեան 20, Ա. Կարապետեան 20, Կարմիր Խաչի վարչութիւն 100։ Ընդհ. գումար 1834.50։ (Խմբ.— Մեզի յանձնած է 1868։ (Տես «Յառաջ» 10 յունուար)։

Գեր. Տէր Թորգոմ Արք. Գուշակեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Կարօ Տէր Կարապետեան (Նիւ-Եորք), Օր. Գեղանուշ Տէր Կարապետեան (Փարիզ), Այրի Տիկ. Վարդուհի Քէօսէեան (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկ. Միհրան Սէմէրճեան եւ զաւակունք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Պարտիզպանեան (Զակազիկ), Տէր եւ Տիկ. Աստիկ Դատաւորեան եւ զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Քէօսէեան (Գահիրէ), Տէր եւ տիկին Գօնէյ Սարըօղլու եւ զաւակունք (Զակազիկ), Տէր եւ Տիկ. Արտաշէս Դատաւորեան եւ զաւակը (Փարիզ), Պ. Օննիկ Տէր Կարապետեան (Պոլիս), Այրի Տիկ. Բարուհի Բաչօլեան եւ զաւակը (Պոլիս), Այրի Տիկ. Զարուհի Տէր-Սահակեան եւ զաւակունք (Նիւ Եորք), Այրի Տիկ. Նուարդ Մօսկոֆեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Գուշակեան եւ զաւակունք (Գահիրէ), Այրի Տիկ. Տիգրանուհի Մելքոնեան և զաւակունք (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Թէօլէօլեան, Մինասեան, Ղազիկեան, Կարազեան, Խասեան, Տէր-Ներսէսեան, Դատաւորեան, Սէմէրճեան, Քիրէմիտճեան, Խաչմանեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօրեղբօր, կնոջ, մօր, մեծ մօր, հօրեղբօր կնոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՏԷՐ - ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցած է 1929 Դեկտ 30ին, Զակազիկի (Եգիպտոս) մէջ՝ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտ. 31ին եւ մարմինը ամփոփուած է տեղւոյն ազգ. գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռէնսի, Ա. Ն.— 140։
Լը Քրէօզէ, Հ. Ֆ.— 20։
Լէ Վան, Մ. Տ.— 70։
Իսի-լէ-Մուլինօ, Գափ.— 70։
Հառն, Ա. Պ.— 35։
Փլան, Մէյրէօյլ, Խ. Մ.— 61։
Նիւ Եորք, Մ. Ա.— 10 տոլար։
Տէսին, Պ. Տ.— 450։
Անվէրս, Ե. Ա.— 90։
Փարիզ, Թ. Կ.— 110։
Թաւրիզ, Գործ.— 1200։ Կարգադրեցինք։
Էքս-ան-Փրովանս, Յ. Ն.— 35։
Պաս Պէկիւռ, Յ. Տ. Մ.— 72։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ ՏէրՅովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկ-

կահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Յաքեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի կեսարացի Բարսեղ Մայիսեան որ անհետացած է Իզմիրի ջարդին։ Իմացնել իր որդւոյն Նազարէթ Մայիսեանի, 4 Rue du Chemin de Fer, Arnouville les-Gonesses. (S. et O.)։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան։ Իմացնել՝ իր մօրը՝ Զաբուհի Քորքոյեանի, 16 Rue Blanqui. Bicêtre, (Seine)։

— Տէր եւ Տիկին փրոֆ. Արթին Պօյաճեան (Մարսէյլ) կը փնտռեն իրենց զաւակը, Միշէլ Ֆրանքլէն Պօյաճեան, որ երկու ամիսէ ի վեր իրենցմէ կորսնցուցած է։ Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անունը՝ Յովսէփ, մօր անունը՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անուն Տիգրան։ 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Կը կարծուի թէ Խարբերդէն Նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի։ Իր մասին լուր տուողին եւ նկարը ղրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»։ Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Կը փնտռուի Խարբերդցի Լեւոն Թիւֆէքճեան (վաճառական) որ կը գտնուէր Արժանթին (Պուէնոս-Այրէս)։ Չորս տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Կը խնդրուի զինքը ճանչցողներէն իմացնել իր քրոջ Լուսինէ Տէրտէքեանի, Hôtel des Feuillants, 20 rue des Feuillants, Marseille France.

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
LeGérant: H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930
17 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1163 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,

Ընդունինք, վերջապէս, որ հարկադրուած ենք ինքնապաշտպանութեան պայքար մը կազմակերպել գաղութներու մէջ, լայն ճակատի վրայ։ Որովհետեւ, հայրենիքը շա՜տ հեռու է, դժբախտաբար, եւ գետինը չափազանց լպրծուն՝ այս օտար աստղերուն տակ։

Մանաւանդ որ, ոչ միայն տարածութեամբ հեռու է հայրենիքը, այլ եւ բովանդակութեամբ ու շաղկապով։ Քանի կը փորձես մօտենալ, այնքան կը խրտչին ու կը կծկուին իրենց կարմիր պատեանին մէջ, որ վերջապէս ամէն բան չէ։

Միւս կողմէ, կը շարունակեն որոմ ցանել, շարժման մէջ դնելով զանազան կասկածելի տարրեր։ Վերջին լուրը Միջագետքէն կուգայ։ Քանի մը անգամ հաւատք ու ներկ փոխած Թզուկ մը ձեռնարկեր է «շերտաւորելու» գաղութը, անմեղունա՜կ նշանախօսքերով։

Ինչպէ՞ս կազմակերպել ինքնապաշտպանութիւնը։

Ամէն բանէ առաջ, անհրաժեշտ է խոստովանիլ վտանգին գոյութիւնը եւ ծանրութիւնը։

Զենք պահանջեր որ բոլորն ալ միեւնոյն աստիճանով ըմբռնեն այդ ծանրութիւնը։ Բայց, գոնէ քաղաքական հոսանքներու համար, ներելի չէ անգէտ ձեւանալ կամ օրօր կարդալ կամ ցրուել ուշադրութիւնը։

Եթէ միայն այս կէտին վրայ համաձայնինք, ճամբուն կէսը հարթուած է։ Այլապէս, թող չափազանցութիւն չըլլայ յայտարարել թէ, իբրեւ բնական ընթացքով, կորսուելու դատապարտուած բազմութիւն ենք։ Հօ՛տ։

Անհաւասիկ ութերորդ տարին է, եւ ամէն գլուխէ ձայն մը կը լսուի, գաղութներու կազմակերպութեան մասին։ Իսկ իբրեւ իրական գո՞րծ։ Հայերէն թերթ չկարդացողն անգամ գիտէ որ «ազգ»ը ոչ իսկ հասցէ ունի… կան ամէն տեսակ ազգային հաստատութիւններ, մինչեւ անգամ 8—10 գիւղացիներէ կազմուած միութիւններ։ Բայց կը պակսի կենսականը—կեդրոնական օղակը՝ այս ցիրուցան եւ տարուբեր բազմութիւններուն։

Մենք հրաշքներ չենք սպասեր ո՛չ ալ կ'ուզենք. եւ միշտ ալ ուզած ենք մղում տալ տեղական ինքնագործունէութեան, եթէ ոչ ինքնավարութեան։ Իւրաքանչիւր գաղութ ինչ որ կը ճգնի ընել իր շրջանին մէջ, հաստատ կամեցողութեամբ ու հաւատքով, իրական է եւ՛ իրեն ե՛ւ ամբողջութեան համար։

Այդ կարգի աշխատանքները աւելի պէտք է զարգանան հիմա, քանի որ ամէն գաղութ տեղաւորուած է քիչ-շատ եւ ինչքան ալ նօսրանայ, չի կրնար բոլորովին անհետանալ։

Սակայն, այս ինքնագործունէութիւնը չի կրնար լեցնել ընդհանուր կեդրոնի մը պակասը։

Ընդհակառակն։ Ամէն օր եւ ամէն տեղ կը ներկայանան պահանջներ, որոնց բուն հասցէն չկայ ու չկայ։

Պէյրութէն ու Հալէպէն օգնութիւն կ'ուզեն։ Ո՞ւր դիմեն։ Կայանները կը քանդուին — լաւ է որ քանդուին— և հազարաւոր տարագիրներ աջ-ձախ կ'իյնան, կամ ցիր ու ցան կը կորսուին։ Տէր Զօրի մէջ դպրոցի մը եւ մատուռի մը կարօտը կը քաշեն։ Ո՞ր դուռը զարնեն։ Սուրիական Տրիպոլիսը դպրոց ունի, և կքեր է 300 ոսկիի բեռան մը տակ։ Պելոպոնէսի (Յունաստան) մէջ մարդիկ մէկ-երկու հազար ֆրանքի համար կը հառաչեն, հազիւ բացուած դպրոցներ կանգուն պահելու համար։ Միջագետքի մէջ, Մուսուլի խորերը, պատուական հայրենակիցներ ունինք, որոնք ճակտի քրտինքով հաց կը ճարեն, բայց դպրոց չունին իրենց երախաները կրթելու։ Տեղեկագրի մը համաձայն, միայն Աթէնքի եւ Պիրէոնի կայաններուն մէջ 250 թոքախտաւորներ եւ հազարէ աւելի չքաւորներ կան։ Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, հետզհետէ քստմնելի համեմատութիւններ կ'առնէ հիւծախտը։

Մէկ խօսքով, հոգեր, ցաւեր, պահանջներ, որոնք վարիչ միտք ու իշխանութիւն կը պահանջեն։

Ու վերջապէս, ո՜րքան ետ պէտք է մնացած ըլլանք 1860ի սերունդէն, որ այսքան տարրական բաներու մասին ալ ճառ խօսելու ստիպուինք։

Չի՞ բաւեր անդադար հնչեցնել ահազանգը։ Ազդարարել թէ մինակ ենք։ Լքուած՝ բոլոր իշխանաւորներէն, ե՛ւ օտարէն ե՛ւ հարազատէն։ Հետեւաբար, եթէ ունինք մեր վիճակին գիտակցութիւնն ու քիչ մըն արժանապատուութիւն, ոչ թէ օրը իրիկուն պիտի ընենք հառաչելով, յօրանջելով, բազկատարած աղօթելով կամ իրար անիծելով, այլ ձեռք ձեռքի տալով եւ գործելով։

Զենք ուզեր ուռեցիկ ձեւեր տալ տարրական պարտականութեան մը, մեր սեփական ինքնապաշտպանութեան, ազգային զօրաշարժ յայտարարելով։ Բայց ինչո՞ւ ծածկենք թէ իսկապէս բացառիկ պայմաններու մէջ կը գտնուինք, եւ եթէ տակաւին յամենանք, վաղը տասնապատիկ ճիգերով պիտի չկրնանք դարմանել յառաջ եկած չարիքը։

— Զենք կրնար զբաղիլ ձեր ճակատագրով, կ'ըսեն մեզի։

— Մենք կը զբաղինք ե՛ւ մեր ե՛ւ ձեր ճակատագրով, պատասխանենք առնաբար։

Բայց գործքով, ոչ թէ խօսքով։

Իսկ գործը պիտի երեւայ մեր կազմակերպական աշխատանքէն եւ յառաջ բերած արդիւնքէն։ Մեր գիտակցութենէն, լրջութենէն եւ ներդաշնակ ու անկեղծ գործունէութենէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԹԵՐԹ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ստացանք «La République Enchaînée». (Շղթայուած Հանրապետութիւնը), «օրկան Թուրք ռամկավարութեան»։ Հրատարակիչներն են՝ Թուրքիոյ ներքին գործերու նախկին նախարար Մեհմէտ Ալի պէյ եւ Շ. Գարահիսարի նախկին երեսփոխան Էօմէր Ֆէվզի պէյ։

Դեռ առաջին թիւն ունինք մեր ձեռքը (11 յունուար), այնպէս որ դժուար է ամբողջական գաղափար կազմել այս հրատարակութեան մասին։ Բայց կը թուի թէ թերթը ոչ որոշ ծրագիր ունի, ոչ ալ կազմակերպութիւն մը՝ իր ետեւը, եւ աւելի շատ հին յիշատակներ պատմելով պիտի զբաղի։

Այսպէս, խմբագրականին մէջ, (Մեր նպատակը), դժբախտաբար չգտանք բացատրութիւնը այդ բառին։ Ալաքներ կան Իթթիհատին դէմ, եւ յետոյ փառաբանութիւնը՝ «Միւտաֆաաի Միլլիյէ»ի (Ազգային Պաշտպանութիւն), որուն բուն հիմնադիրները մենք ենք, կ'ըսեն։ Թերեւս այդ պիտի ըլլայ իրենց ալ ուղեգիծը, դատելով հետեւեալ տողերէն.

— «Ազգային Պաշտպանութեան միութեան նպատակը եւ ջանքն էր.—

1. Պաշտպանել երկրին ամբողջութիւնն ու անկախութիւնը եւ ապահովել անոր օրինաւոր իրաւունքները դաշնակիցներուն քով։

2. Երկիրը օժտել ռամկավարական սկզբունքներով.— Այսպէս, իբրեւ ընտրական դրութիւն ընդունիլ ընդհ. քուէարկութիւնը, եւ վեհապետութիւնը յանձնել ազգին, ապահովել խօսքի, ժողովի, մամուլի իրաւունքները եւ անհատական ազատութիւնը, ներքին խաղաղութիւն հաստատել Թուրք ազգին բաղկացուցիչ դասերուն եւ ցեղերուն միջեւ։ Ափսո՜ս, Թուրք ազգը, փոխանակ տեսնելու իր իտէալին իրականացումը, այսօր ներկայ կ'ըլլայ իր ամէնէն սիրական յոյսերուն սնանկութեան, լուծին տակ դիկտատորի մը որ, չարաչար գործածելով իր վստահութիւնը, ուժի եւ կամայականութեան բռնակալութիւնը հաստատեց։

Այս տխուր կացութեան առջեւ, ամբողջ ազգը պէտք է միանայ եւ բարձրացնէ իր ձայնը, որպէսզի տիրող անհուսարսափի վարչաձեւէն խլէ ճանաչումը իր բոլոր քաղաքական եւ քաղաքացիական իրաւունքներուն։

Այս կոչը ուղղուած է մանաւանդ բոլոր այն հայրենասէրներուն որոնք երկրին մէջ կը գտնուին։»

Եւ յետոյ շնորհակալութիւն՝ ֆրանսական հիւրընկալութեան համար։

Թերթին ամէնէն հետաքրքրական մասն ըլլալ կը խոստանան Էօմէր Ֆէվզի պէյի յիշատակները,— «Թուրք Ազգային Պաշտպանութիւնը (1918-1928) որուն կ'անդրադառնանք առանձին։

40 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ԿՈՒՐՑԱԾ

Աթէնքէն կը գրեն թէ բժիշկներու զանցառութեան հետեւանքով, 40 մանուկներ կուրացած են բոլորովին։ Այս տղաքը աչքերու թեթեւ տկարութիւն մը ունէին, բայց դարմանումը կատարուեցաւ ծանրապէ» վարակուած հիւանդներու հետ, առանց հականեխական որեւէ միջոցի, եւ բոլորին ալ տեսողութիւնը փճացաւ։ Յանցաւոր բժիշկները ձերբակալուած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վերջապէս համաձայնեցան

Երկար եւ տաղտկալի վիճաբանութիւններէ յետոյ, շահակից պետութիւնները վերջապէս համաձայնեցան, Լա Հէյի մէջ, գերմանական հատուցումներու վճարման եղանակի եւ թուականի մասին։ Եթէ տագնապ մը ծագի վճարման առթիւ, պահանջատէրերը պիտի պահեն իրենց գործելու ազատութիւնը։ Վէճի պարագային, Լա Հէյի իրաւարար ատեանին է որ պիտի դիմուի, եւ ոչ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Այդ ատեանն է որ պիտի վճռէ թէ Գերմանիան իսկապէս չի՞ կրնար թէ չուզեր վճարել եւ տրուած վճիռը օրինաւոր պիտի նկատուի Գերմանիոյ կողմէ։ Յետոյ, Գերմանիա պիտի մասնակցի միջազգային դրամատան դրամագլուխին, եւ իր ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ Տոքթ. Շախտ, Րայխպանքին տնօրէնը։

Այս խոշոր ժայռը գլորելէ յետոյ, կարելի է վերջացած համարել Լա Հէյի ժողովը. որովհետեւ փոքր պետութեանց հատուցումներու եւ փոխադարձ պահանջներու խնդիրը պարզապէս քաշքշուք է, եւ հզօրները շատ ալ տրամադիր չեն գիջումներ ընելու կամ վէճերը արմատապէս հարթելու։

Նոր կողոպուտ — տուրք նուէրներէն

Պոլսոյ Տէֆթէրտարութիւնը նոր կանոնագիր մը պատրաստած է, ամէն տեսակ նուիրատուութիւններէ գանձուելիք տուրքի մասին։

Նոր կանոնագրին համաձայն, զանազան անձերու կողմէ հաստատութեան մը տրուած նուէրներուն ամբողջութենէն չէ որ տուրք պիտի գանձուի, այլ իւրաքանչիւր նուիրատուութեան վրայ առանձին տուրք պիտի դրուի։

Տուրքին սակն ալ հետեւեալն է.—100 ոսկի նուիրատուութիւնը հարիւրին 10 տուրքի ենթակայ է։ 101—500 ոսկին՝ հարիւրին 12.5, 501—3500ը՝ հարիւրին 15։ 3501—6000ը՝ հարիւրին 17,5 եւ 6000 ոսկիէն աւելին՝ 100ին 20։ Սակայն եթէ մէկ հոգի մէկ անգամէն 6000 ոսկի նուիրէ, այդ 100 ոսկիին հարիւրին 10ը հաշուով տուրք պիտի տրուի, 500 ոսկին՝ հարիւրին 12.5, 3500ին հարիւրին 15, իսկ մնացեալին՝ հարիւրին 20։

Շահագրգռուող հաստատութիւնները պէտք է յայտագրով իրենց շրջանակի հարկահաւաք ճիւղին հաղորդեն նուիրատուութեանց ցանկը։ Այլապէս հորիւրին 20 տուգանքի կ'ենթարկուին։

Օրուան հարցը.— Մասնակցի՞լ թէ ոչ

Ընկերվարական կուսակցութեան վարչական խորհուրդը առջի օր վերջացուց յունուար 25—26ի ընդհ. ժողովին գումարման մանրամասնութիւնները։ Նկատի առնելով պատուիրակներու բազմութիւնը, ժողովը պիտի գումարուի ոչ թէ Մոնռուժի քաղաքապետարանին մէջ, ինչպէս որոշուած էր, այլ Փարիզ, ժիմնազ ժան ժօռէսի մէջ եւ պիտի զբաղի միայն եւ միայն կառավարութեան մասնակցելու խնդրով։ Առաջին օրը երեք նիստ պիտի գումարուի, մէկը՝ գիշերը, ուր պիտի նշանակուի բանաձեւերու մասնախումբը։ Այս վերջինը երկրորդ օրուան առտուն գումարուելով, կէս օրէն յետոյ տեղեկագիրն պիտի ներկայացնէ ժողովին, որ պիտի քուէարկէ։

Նկատի առնելով վերջին շրջանային ժողովներու արդիւնքները, մասնակցութեան կուսակիցներու տեսակէտը անկասկած պիտի մերժուի 500 ձայնի առաւելութեամբ։

Չեկայի գործակալ մը վտարուած Թեհրանէն

Թէհրանէն կը գրեն Պոլսոյ «Օտլու Թիւրք» թերթին.— Խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներէն եւ Չեկայի ներկայացուցիչներէն Ալխազօֆ պարսիկ ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուելով, Ռուսիա քշուած է։ Թէհրանի մէջ Չեկային բուն նախագահը Լուկանովսկին է։ Դեսպանը վերջերս արձակուրդ ստացած ըլլալով, իր պաշտօնը այդ մարդը կը կատարէր։ Այս գործին առթիւ, քանի մը պարսկահպատակ Հայեր ալ ձերբակալուած են։

Արուեստագէտներն ալ զտել սկսան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Թատրոններու համայնավարական բջիջներու զտման հետեւանքով, բազմաթիւ արուեստագէտներ արտաքսուեցան. մանաւանդ Կամերնիէն, Ֆիլարմոնիկէն եւ Մեծ Թատրոնէն։ Այս արուեստագէտներէն տասներօթը նոյնիսկ կուսակցութենէն վտարուեցան, իսկ 30 վարիչներ եւ տնօրէններ ազդարարութիւն ստացան պարսաւանքով։ Միւս կողմէ, արհեստագիտական ընդհանուր քննութեան մը ենթարկուեցան բոլոր դերասանները։ Աւելի քան 8000 երիտասարդ արուեստագէտներ ղրկուեցան դրամատիկ արուեստի դպրոցները, որովհետեւ բացարձակապէս տգէտ էին խաղացանկին։ 600 հոգիի արգիլուեցաւ ասպարէզը. իսկ ուրիշ 600 հոգի պիտի պատրաստուին իբր շարժանկարի մասնագէտներ գիւղերու մէջ։ Քննութիւններու միջոցին, հաստատուեցաւ որ շատ մը երգիչներ նոյնիսկ երաժշտական խազերը չէին ճանչնար։ Երգեցիկ սրճարանի մը երգիչը չկրցաւ բացատրել իր երգած կտորներուն իմաստը եւ ըսաւ.— «Ես հեղինակներուն կողմէ գրուած բառերը կ'արտասանեմ եւ իմաստով չեմ զբաղիր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԴ.

Փոն տը Շէրիւի հանգանակութեան գումարը	1317.25
ԺԴ. ցանկի գումարը	11,066.10
Գումար	12,383.35

ԽՄԲ.— Այս գումարէն Փարիզի կեդր. Յանձնախումբին յանձնած ենք.—

1929 դեկտ. 31ին	*3000 ֆր.*
1930 յունուար 9ին	*5000 »*
Երէկ յանձնեցինք	*4000 »*
Գումար	*12,000 ֆր.*

*** Փարիզէն եւ գաւառներէն մեզի խորհուրդ կը հարցնեն հագուստ-կապուստի հաւաքման եւ առաքման մասին։

Կը յանձնենք կեդր. Յանձնախումբին եւ Կարմիր Խաչերու լուրջ ուշադրութեան։

***

… Խմբագիր,

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Անատոլուէն քշուած մեր հայրենակիցներու թշուառութեան ձայնը հասաւ նաեւ Փոն տը Շէրիւի մեր գաղութը։

Այս առթիւ Սթանոզի Հայր. Միութիւնը հրաւիրելով Մարաշի, Լճէի, Զարսանճաքի Հայր. Միութեանց եւ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչներ, ընտրեց հանգանակիչ յանձնախումբ մը, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց։ Ինչպէս ամէն ժամանակ եւ Շիրակի ու Ֆիլիպէի աղէտներուն առթիւ, այս անգամ ալ գաղութս կատարեց իր պարտականութիւնը։ Ներփակ ձեզի կ'ուղարկենք գոյացած ամբողջ հասոյթը, 1317 ֆր. 25 սանթիմ, նաեւ մասնակցողներու ցանկը։ Կը խնդրուի սոյն գումարը անմիջապէս իր նպատակին յատկացնել։ Կարգ մը հայրենակիցներ բացակայ ըլլալով, անոնցմէ ալ պիտի գանձուի եւ ղրկուի։

Յանձնախումբ

Բ. ՑԱՆԿ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Սուրիոյ նոր տարեգիրներու Հանգանակութեան կեդր. յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանէ 50,000 ֆրանքի գումար մը որ իբրեւ անջատ հիմնադրամ, պիտի գործածուի օգնութեան որոշ եւ յատուկ ձեռնարկի մը, ինչպէս նաեւ հետեւեալ գումարները.—

Տիար Գալուստ Կիւլպէնկեան 50,000 ֆրանք, «ՅԱՌԱՋ»ի միջոցաւ Բ. մասնավճար 5,000, Վահրամ պէյ Նուպար 3000, Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութիւն 1,000, Հայ Տիկ. Միութեան Հայաստանի Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղ 1,000, Տ. եւ Տիկին Թովմաս Զրբաշեանի ամուսնութեան առթիւ հանգանակուած (Մարսէյլ) 500, Տէր եւ Տիկին Ա. Ճէվահիրճեան 400, Պ. Վահան Փափազեան (Նիս) 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Աբրահամեան 100, Օր. Մանկասարեան 50, Պ. Արամ Ինճիճեան 50, Ոմն, 10։ Գումար՝ 61,210։ Ա. ցանկի գումար՝ 57,100։ Ընդհ. Գումար՝ 118,310։

(կնիք)

ՌՈՒՍԵԻԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ ռուսեւթուրք առեւտրական դաշնագրի վերաքննութեան խորհրդաժողովը, նախագահութեամբ Պ. Գարախանի։

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՕՏԱՐԱԼԵԶՈՒ ԳԻՐՔԵՐ՝ ՄԵՐ ՄԱՍԻՆ

Անհուն հրճուանքով էր, որ «Յառաջ»ի մէջ կարդացի Հայագիտական Ընկերութեան (Société des Etudes Arméniennes) տասնամեակի առթիւ գրուած յօդուածները։ Այս ընկերութիւնը Փարիզի մէջ հիմնուած է 1919ին եւ այսօր միայն Փարիզի մէջ ալ տօնուած է իր գոյութեան տասնամեակը (1919 նոյեմբեր— 1929)։

Հայ ժողովուրդը տարիներ շարունակ սիրով եւ համակրանքով կապուած է եւրոպական այն անհատներու եւ մարմիններու հետ, որոնք բարոյական եւ տնտեսական օգնութիւն ցոյց տուած են մեր քաղաքական եւ բարեգործական ձեռնարկներուն։

Կլատսթօն, Փիէր-Քիյեար, Լէփսիուս, Քրաֆթ-Պոնար և ուրիշներ, հայկական դատին նուիրուած բազմաթիւ դէմքեր ու գործիչներ անգնահատելի աշխատանք կատարած են հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի համար։ Ճէյմս Ճէրըրտ, ծերակուտական Քինկ, եպիսկոպոս Մէնինկ, տոքթ. Ֆր. Նանսէն եւ ուրիշներ միշտ ալ երախտագիտութեան եւ խորին համակրանքի արժանի դէմքեր պիտի մնան մեր նորագոյն պատմութեան մէջ։ Մէկ խօսքով Եւրոպացի եւ Ամերիկացի այն դէմքերը, որոնք ազատ եւ անկախ Հայաստանի համար իրենց բարոյական գերագոյն ջանքերը գործադրեցին եւ կամ անոնք, որ մեր տնտեսական հոգերով եւ որբախնամ, գաղթականական գործերով տառապեցան, անոնց սիրելի անունները ու գործերը սիրով ու յուզումով պիտի յիշուին մեր ապագայ պատմութեան մէջ։

Հայ ժողովուրդը երախտապարտ պիտի ըլլայ նաեւ Եւրոպացի այն անհատներու և մար- [illegible] աղմուկ գործունէութեամբ, տարիներ շարունակ իրենց գրիչն ու գիտութիւնը, իրենց ջանքերն ու աշխատանքը նուիրեցին հայկական մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան պատմութեան դժուարին, բայց խիստ անհրաժեշտ ուսումնասիրութեանց, պրպտումներուն, որոնց մէկ կոչումով կրնանք Հայագիտութիւն անունը տալ։

Արեւելագիտութեան ամենայայտնի եւ առաջնակարգ ճիւղերէն մէկն է Հայագիտութիւնը, որ աւելի քան հարիւր տարուան պատկառելի կեանք եւ պատմութիւն մը ունի։ Եւրոպացի ամենազգի հայագէտները— (ֆրանսացի, անգլիացի եւ գերմանացի)— իրենց պատմագիտական, լեզուաբանական եւայլն ուսումնասիրութիւններով նոյնքան նպաստած են հայ մշակոյթի պատմութեան, որքան հայ բանասէրներն ու գիտնականները։ Բարեբախտութիւն եւ ազգային պարծանք մըն է անշուշտ որ Հայագիտութիւնը արեւմուտքի մէջ կենդանի հետաքրքրութեան եւ լուրջ ուշադրութեան արժանացած է եւ կը գտնուի իր պատմական բարձր կոչման վրայ։ Իրանագիտութեան, արաբագիտութեան եւ նոյնիսկ եգիպտագիտութեան հաւասար ճիւղ մըն է այսօր հայագիտութիւնը, որուն կենդանի ներկայացուցիչները այսօր ալ նուիրումով կը շարունակեն իրենց անդուլ աշխատանքը։

Հայ ժողովուրդն ու Հայաստանը, դեռ նախաքրիստոնէական դարերէն, յոյն եւ հռոմայեցի պատմագիրներու կողմէ բազմատեսակ յիշատակութեանց արժանացած են։ Հայոց եկեղեցին համաքրիստոնէական եկեղեցական պատմութեան մէջ ուսումնասիրուած եւ յայտնի դարձած հիմնարկութիւն մը կը հանդիսանայ։ Միջին դարերէն սկսեալ, երբ արեւմուտքէն ուղեւորներ անցան Մերձաւոր Արեւելք, իրենց ուսումնասիրութեանց մէջ կը խօսին նաեւ հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի մասին։

ԺԸ. դարէն արդէն Հայաստանն ու հայութիւնը Եւրոպայի ուղեւորներու եւ գիտնականներու կողմէ լուրջ ուսումնասիրութեանց նիւթ կը դառնան, Իսկ հարիւրամեակ մը մեզմէ առաջ, 1820ական թուականներուն ֆրանսացի մեծանուն գիտնական եւ ապա հայագէտ Սէն Մարթէն ուղղակի կը նուիրուէր Հայաստանի պատմութեան ուսումնասիրութեան և «Journal Asiatique» հանդէսը կը դառնար հայագիտական ուսումնասիրութեանց հաւաքարանը։ ԺԹ. դարու կէսերուն, Եւրոպայի մէջ հայագիտութիւնը ծանօթ գիտութիւն մը դարձած էր, որուն կը նուիրուէին բազմաթիւ յայտնի գիտնականներ, որոնք տարիներու ընթացքին կը դառնային մէկ մէկ հեղինակաւոր հայագէտներ։

Հայագիտական հրատարակութեանց (գիրք եւ յօդուած) մասին հեռաւոր եւ ազօտ գաղափար մը կազմելու համար, բաւական է յիշել, որ օտար լեզուներով տպուած են հազարէ աւելի մեծ ու փոքր հատորներ և նոյնքան ալ, թերեւս աւելի յօդուածներ՝ ցիրուցան մասնագիտական հանդէսներու մէջ։

Ըսինք որ Հայագիտութեան նիւթ դարձած է հայ ժողովուրդի եւ մեր հայրենիքի մշակոյթի և քաղաքակրթութեան պատմութիւնը՝ բազմաճիւղ ուսումնասիրութիւններով։ Ստորեւ կուտանք միայն թուական յիշատակութիւններ, վասնզի օրաթերթի մը սիւնակներ շատ նեղ կուգան մանրամասնութեանց մէջ մտնելու համար։

Այդ բոլոր հրատարակութիւնները (գիրք եւ յօդուած) լոյս տեսած են ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլերէն, ռուսերէն եւ [illegible] Այսպէս.—

Ա) Հայոց լեզուի եւ քերականութեան մասին լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ՝ 117 հատոր։

Բ) Հայոց առաքելական եկեղեցւոյ եւ դաւանական հարցերու մասին հրատարակուած գրքեր՝ 62 հատոր։

Գ) Հայոց մատենագրութեան եւ յարակից նիւթերու մասին՝ 28 հատոր։

Դ) Մեր ոսկեդարի (Ե.) եւ միջնադարեան պատմագիրները թարգմանուած են եւրոպական լեզուներով։ Այս հրատարակութեանց թիւը 125ի կը հասնի։

Ե) Հայոց նորագոյն գրականութեան մասին մօտ 21 հատոր։

Զ) Հայաստանի տեղագրութիւնն ու հնագոյն պատմութիւնը երեւան կուգան 152 հատորներով։

Է) Հայաստան այցելած օտարազգի ուղեւորներու գիրքերը՝ 28 հատոր, (որոնց թագն ու պարծանքը կը հանդիսանայ Հ. Ֆ. Պ. Լինչի երկհատոր եւ հոյակապ գործը— «Armenia»)։

Ը) Հայ ժողովուրդի կենցաղի, վարքուբարքի, տնտեսական կեանքի եւ ազգագրական սովորութիւններու մասին՝ 40 հատոր։

Թ) Վանի Ուրարտական պատմութեան (վանագիտութեան) եւ անոր յարակից սեպագիր արձանագրութեանց մասին լոյս տեսած հատորները՝ 65 կտոր։

Ժ) Ֆրանսական, ամերիկեան գերմանական, անգլիական, զուիցերական եւ այլ միսիոնարութեանց Հայաստանի մէջ կատարած գործերու մասին տպուած գիրքերը՝ 54 հատոր։

ԺԱ) Հայաստանի հողին վրայ կատարուած ռուս-պարսկական եւ ռուս-տաճկական պատերազմներու մասին 37 հատորներ, որոնց մէջ մեծ տեղ տրուած է նաեւ հայ ժողովուրդի կրած տառապանքներուն։

ԺԲ) Դէպի Արարատ-Մասիս լեռ կատարուած վերելքներու եւ անոնց հետ կապուած ուսումնասիրութիւնները՝ աւելի քան 102 գիրք։

ԺԳ) Հայկական դատին, եւ առհասարակ մեր քաղաքական կեանքին ու ազատագրական պայքարի նուիրուած գիրքեր՝ 103 հատոր։

ԺԴ) Հայոց հին պատմական ճարտարապետութեան մասին կատարուած ուսումնասիրութեանց մէջ իբրեւ գլուխ գործոց կը հանդիսանայ Վիէննայի համալսարանի ուսուցչապետ Ստրիչգովսկիի «Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպա» գիրքը (գերմաներէն), որ լոյս տեսաւ 1918ին։

ԺԵ) Հայկական երաժշտութեան, նկարչութեան, մանրանկարչութեան, հին ձեռագիրներու ուսումնասիրութեանց մասին ալ կան բազմաթիւ օտար հրատարակութիւններ։

Այս բոլոր հրատարակութեանց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ հայ գիտնականներու, բանասէրներու, գրագէտներու, լեզուաբաններու եւ պատմագէտներու հրատարակութիւնները (օտար լեզուներով), որոնք նիւթ կը կազմեն եւ անմիջական կապ ունին հայագիտութեան հետ։

Հայագիտական այս հրատարակութեանց մէջ կը մտնեն հայ քաղաքական պահանջներուն եւ զուտ պատմագիտութեան նուիրուած հանդէսներն ու պարբերական թերթերը՝ եւրոպական լեզուներով։

Արդ, ովքե՞ր են այս դէմքերը, Հայագէտները, որոնք տասնեակ տարիներու լուռ եւ համբերատար աշխատանքով նուիրուեցան մեր մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան պատմութեան դժուարին՝ բայց գիտական ուսումնասիրութեան։ Կրնա՞նք չյիշել գերմանացի փրոֆ. Շուլցը, որ 1829ին, երբ Վանի բեւեռագիր արձանագրութիւնները արտագրելէ յետոյ կ'անցնէր Ճուլամերիկ, քիւրտ աւազակներու դաշոյնով խողխողուեցաւ։ Կրնա՞նք չյիշել գերմանացի ուղեւոր գիտնա- [illegible] Հաքստհաուզէն, Բոտէնշտէյն և ուրիշներ, որոնք արեւելեան Հայաստանն ուսումնասիրեցին։

Ահա եւ Բրոսէն՝ Անիի աւերակներուն մէջ, Վիքտոր Լանկլուա՝ Կիլիկեան բարձունքներուն վրայ, Սէն-Մարթէնը՝ Խորենացիի խնկարոյր մագաղաթեայ ձեռագիր պատմութեան էջերուն մէջ ընկղմած։ Ճէյմս Պրայսն ու Լինչը՝ կանգնած են Արարատի վեհափառ կատարին վրայ ու կը դիտեն Հայոց աշխարհի հին փառքերն ու նոր տառապանքները, մինչ անդին՝ Վանի ծովու զեղածիծաղ ափերուն մօտիկ՝ պատմական բերդի բարձունքներուն վրայ նստած գերմանացի գիտնականները՝ Տոքթ. Բէլքն ու Պրոֆ. Լէմանը դարերու անյայտ պատմութեան խաւար էջերը կը լուսաւորեն գիտութեան ճառագայթներով, կը կարդան Մհերի դրան բեւեռագիրը եւ կը պեղեն Թոփրաք-Գալէի բլուրները։ Ասոնց աշխատանքը կը շարունակեն նաեւ ուրիշներ եւ ի վերջոյ (1906) ռուս մեծ գիտնական եւ հայագէտ Պրոֆ. Նիկոլ Մառը, որ այնքա՛ն նիւթ տուած է հայագիտութեան, մինչ միւս կողմէ Բագրատունեաց մայրաքաղաք Անիի աւերակներն ու Հայոց մշակոյթի պատմութիւնը իրմով վերակենդանացան։ Կրնա՞նք մոռնալ ռուս բանաստեղծ Վալերիյ Բրիւսովը, որ մեծ հատորով մը ներկայացուց հին եւ նոր բանաստեղծութիւնը (1916)։ Երկար է շարքը լեզուաբաններուն — Հիւպշման, Պետերսըն, Կոնիբիր եւ ուրիշներ, որոնց մէջ կ'արձանանայ Պրոֆ. Ա. Մէյէ, մեր լեզուաբան վաստակաւոր Հր. Աճառեանի տաղանդաւոր ուսուցչապետը։ Ժաք տը Մորկան, որ այնքան հմուտ էր մեր հին ու նոր պատմութեան եւ մշակոյթի ուսումնասիրութեանց։ Ուսուցչապետ Ֆրէտէրիք Մաքլէր որ արեւելեան կենդանի լեզուներու մէջ Հայոց լեզուի եւ պատմութեան անխոնջ աշխատաւորն է, Հայագիտական Ընկերութեան ոգին եւ պարբերաթերթի ղեկավարը։ Ապա Պրոֆ. Շարլ Տիլ, որ նոյն ընկերութեան նախագահը կը հանդիսանայ եւ բիւզանդագիտութեան հետ մեր աչքին կը ներկայանայ իբր հայագիտութեան անուանի դէմք մը։ Պրոֆ. Մարքուարդը Գերմանիոյ եւ Պրոֆ. Եօրկան Ռումանիոյ մէջ որքա՛ն թանկագին ծառայութիւն մատուցած են մեր մշակոյթի պատմութեան եւ իրենց ուսումնասիրութիւններով մասնակցած են հայագիտութեան կառուցման։

Հոս Թաւրիզի մէջ կաթոլիկ միսիոնար Հայր Ռիխտէրը, կլանուած է հայագիտական ուսումնասիրութիւններով։

Եւ դեռ շատ-շատե՛ր — հայագէտներ, մեռած կամ ողջ, որոնք այնքա՛ն թանկագին ծառայութիւններ մատուցած են Հայագիտութեան եւ մեր քաղաքակրթութեան պատմութեան։

Այո՛, Հայագիտութիւնը թանկագին ծառայութիւններ կը մատուցանէ մեր մշակոյթին։ Եւ մեր պարտքն է ամէն կերպով աջակցիլ Փարիզի հայագիտական Ընկերութեան, որ տարեկան 50 ֆրանքի ճղճիմ գումար կը պահանջէ մեզմէ, երկու արժէքաւոր հատորներ նուէր տալու պայմանով։

Հ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ԿԱՐՕՏՆԵՐ

(Մարաշի անկման 10ամեակին առթիւ)

Երեւակայութիւնս բանկեցաւ յանկարծ։ Գէշ երազ մը տեսեր էի։

Միջերկրականի վրայ էինք։ Պատերազմական վիճակ յայտարարուած էր։ Թնդանօթաձիգի պաշտօն ունէի զրահաւորի մը մէջ։ Գիշերուան դէմ նահանջը սկսաւ։ Ու պարտուեցանք չարաչար։ Կայմին վրայ ելայ ես։ Կիլիկիան բոլո՛ր կ'այրէր։ Ամօթէս ջուրը նետուեցայ խենդի մը պէս ու ծովը վրաս թափեցաւ։

Սթափեցայ այդ պահուն քունէս։ Հայելիին դիմացը վազեցի, նայելու համար թէ վիրաւորուա՞ծ էի արդեօք։ Ոչ։ Դարձեալ երկնցայ անկողնիս վրայ ու կէս-արթուն սկսայ երազել։

Ծովերէն անդին, որոշ գիծերով տեսայ Կիլիկիան, Ցաւրոսեան լեռներուն ոտքին, իր դաշտագետիններով, բլուրներով ու իր ամբողջ հմայքով։ Միջերկրականը կը գոռար անդադար։ Հոգեկանքը մեկնեցաւ մարմինէն։ Ահա՛ Ցարսոնի անսահման կանանչութիւնները, որուն մէջ կը սողոսկի շոգեկառքը գալարուող օձի մը նման, եւ որուն երկայնքէն ցորենի հասկեր, անսահման ակօսներ, կը տատանին անոր շունչին տակ։ Ես սիրած եմ այդ դեղին հասկի դէզերը՝ անսահման տարածութեան վրայ, որոնց բացուածքէն, Կիլիկիոյ արեւը իր ջերմութիւնը կը ներարկէ պուտ-պուտ։

Ատանա՛... Ընհուն դաշտագետնի մը վրայ փռուած քաղաք, որուն մէջէն Սիհունը կը հոսի թաւալուն ջուրերով։ Կը յիշեմ վերջին անգամ, երբ կարաւաններով անոր կամուրջին վրայէն անցանք։ Լիալուսին էր։ Սիհուն ալեկոծ էր այդ օրը սովորականէն աւելի։ Ու երբ հեռացանք իր եզերքներէն, տակաւին կը գոռար ան գիշերուան լռութեան մէջ, ճամբորդող անծայրածիր կարաւաններուն ետեւէն, որոնք ա՛լ չպիտի վերադառնային։

Կը յառաջանայ տակաւին երեւակայութիւնս ու ձորի մը կողքին, երկու լեռներուն մէջտեղ, Սիսը կը տեսնեմ։ Թնդանօթի որոտումներով մտայ այդ քաղաքը ու թնդանօթի որոտումներու մէջ ալ փախայ այդտեղէն։ Ինչպէ՞ս կ'այրէր ամբողջ Սիսը... Խարոյկ մըն էր ան, ծովու մեծութեամբ որուն բոցերը կրակէ՛ սիւներ, կը բարձրանային երկինքին մէջ, ամպերը այրելով։ Աստուած իր տկարութիւնը տեսնելով, փախա՛ւ այդ օրը իր գահին վրայէն, որովհետեւ բոցերը զինքն ալ պիտի լափէին։ Երբ ժողովուրդը հեռացաւ քաղաքէն, տակաւին կ'այրէր ան, հորիզոնին վրայ հրեղէն վարագոյր մը ձեւացնելով։

Հոս կանգ կ'առնեմ ու կը դժուարանամ յառաջանալու։ Սիրտս կը պոռթկայ յանկարծ ու արիւնս գանկիս մէջ կը խուժէ։ Հեռապատկեր մը՝ որ կը սարսափեցնէ զիս, երբ կը համարձակիմ աչքերս բանալ ու վայրկեան մը դիտել։ Ծննդավայրիս հեռապատկերն է ան, Մարա՛շը։

Մարա՛շը. խորանը մանկութեան բոլոր երջանիկ օրերուս, սրբավայրը՝ իմ խնճոյքներուս։

Կը լսեմ տակաւին, Մոխրակոյտերուն մէջէն, պզտիկ եղբօրս ճիչը, համա՛կ անմեղութիւն, որ կեանք կը պաղատի ինծմէ. կեա՛նք։ Խե՛ղճ տղայ, անոր արիւնն ալ խմեցին այդ պորտաբոյծները։ Ինչո՞ւ կը լսեմ դեռ հօրեղբօրս վերջին բառերը, որ իր տան այրուող սիւներուն փլած-թուած, կ'անիծէր մեռնելէ առաջ, թուրքն ալ, աշխարհն ալ, ստեղծողն ալ։

Ու կը մեծնայ հեղհեղէ յիշատակներուս դէզը, որքան խորհիմ, որքան պրպտեմ։

Ի՞նչպէս մոռնամ քեզ, Հայրենիք, երբ հօրս ջախջախուած գանկը նոյնացած է քու հողիդ հետ։ Թուրքերը մորթեցին զայն անասունի մը պէս ու գանկը քու քարերուդ զարկին, որպէսզի դուն ալ անիծես անոր կեանքը։ Ի՞նչ ըրիր հիմա անոր ոսկորները, ճիշդ ասէ։

Ինչպէ՞ս մոռնամ քեզ, Հայրենի՛ք, երբ քու ամայի ճամբաներուդ մէջ է որ թաղուեցաւ քոյրս, պա՛ղ ձիւնի կոյտերուն տակ։ Ի՞նչ մեղք ունէր այդ աղջիկը։ Չխարսուացի՞ր երբեք, երբ անոր թարմ մարմինը գրկեցիր ծոցիդ մէջ, դագաղի մը նման։

Ինչպէ՞ս մոռնամ քեզ, Կիլիկիա՛, երբ քու քարերուդ մէկուն տակն է որ թաղեցի մեծ մայրս, որուն մարմինը լքուած գնդակներուն որոտումներուն մէջ, պիտի հոտէր եթէ հողին չյանձնէի։

Դուն ըսէ, կրնա՞մ մոռնալ մանկութեան ամբողջ յիշատակներս, որոնց իւրաքանչիւրը կապուած է քու դաշտերուդ, քուլեռներուդ, քու կողերուդ, քու շունչիդ հետ։

Ահա՛ թէ ինչու կը բարձրանամ այս անծանօթ երկինքներու տակ, ու կարօտն ունիմ, քու օդիդ եւ ջուրերուդ զովութիւնը ծծելու։ Վստահ եմ որ, օր մը դարձեալ Միջերկրականը պատռելով պիտի վերադառնամ քու ծոցիդ մէջ ու ծննդավայրիս քարերուն կառչած, ամբողջ ուժովս պիտի թքնեմ Թուրքին երեսին ու պիտի պոռամ.

— Կորսուէ՛ մեր երկրէն, գազա՛ն։

Հայրենի՛ք, ես կարօտցայ քեզ։

Ց. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Ժընեւ

ԻՇԽԵԼՈՒ ԱԽՈՐԺԱԿԸ ՇՈՒՏ ՉԱՆՑՆԻՐ.— Եգիպտոսի նախորդ խտիւ Ապպաս Հիլմի փաշա, որ գահընկէց եղաւ 1914ին, իբրեւ կուսակից Թուրքիոյ, հարիւր էջնոց գիրք մը հրատարակած է Լոնտոնի մէջ,— «Քանի մը խօսք անգլօ-եգիպտական կարգադրութեան մասին»։ Ապպաս Հիլմի գնահատելով Անգլիոյ առաջարկած դաշնագիրը՝ եգիպտոսի անկախութեան մասին, ուժգնօրէն կը ծաղրէ իր յաջորդը, Ֆուատ Թագաւորը եւ կը թուէ անոր գործած չարիքները։

ԱՉԱԶՈՒՐԿ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

Ժամանակին ծաղորդած էի աչազուրկ Համբարձում Երամ… ի մահը, Եգիպտոսի մէջ (… դեկտ.)։ Սոֆիայի «Արաքս»ին … իր աշակերտներէն մէկը ամփ… գիծերով կը ներկայաց… բազմաշխատ վաստակաւոր… կեանքն ու գործը.—

Ծնած էր Վան, 185… Արդէն գողգոջուն ծերունի մըն … եօթանասուներկու ծանր ու … նատագնապ տարիներու … ռանտակ կքած աչազուրկ, … բախտ, այլ պատկառելի ու … նուական ծերունի մը։

Կոյր բնութիւնը թերեւս … ոքի հանդէպ այնքան անա… եղած էր, որքան այս իրա… մեծ ու արդար մարդուն հան…, աչքերու լոյսէ զրկելով զայն, … ալ դեռ բոլորովին մանուկ, … տարեկան հասակին մէջ։

Ցակաւին ասոր տար… մանուկ եւ ահաւոր հարուա… դեռ նոր ընդունած՝ հակառակ … վտանգ հօր, որ կը կարծէր … պարզ «աչուղ»է մը աւելի չ… ըլլայ իր դժբախտ զաւակը. … կառակ նաեւ իր կոյր ու խա… շրջապատին, պզտիկ ու աչազ… Համբարձումը կը բոբոքէ… ման սէրով եւ կը վճռէ զինու… գրուիլ գիտութեան։ Կ'աւա… դպրոցը արտակարգ յաջողութեա… միշտ ալ առաջինը հանդիսան… դասարանին մէջ։ 17 տարեկ… ուսուցիչ էր արդէն։ Սակայն … գոհ էր միշտ, ծարաւի լայն… պարէզները աւելի՛, ա՛լ … բեղուն գործունէութեան։ … լոյսը կը պակսի իրեն, բայց … գիր աչքերով կը խորաչափէ… ւար իր շրջապատն ու ժամանա… կը գիտակցի իր մէջ ալրտող … կան լոյսի զօրութեանը եւ կ… սեփական իր կանթեղը վառել … խաւարին մէջ եւ անձամբ … նորդել խեղկա՛ն կոյրերը։

Եւ ահա 1878ին, ռուս… քական պատերազմի, սովի, … հի եւ արիւնի մռայլ … Վանի մէջ, մէս մինակ, … նած միայն իր ուժերուն եւ … րովին, յանդուգն նախաձեռ… թեամբ մը ու առաքեալի նուիրածութեամբ հիմը կը … իր դպրոցին։

Ութսունական թուական… են եւ ահա աչազուրկ Երամե… անհատական դպրոցը արդէն կր… կան լուսաւոր փարոս մըն … միայն Վան-Վասպուրակա… այլեւ Թրքահայ բոլոր գաւ… ներուն մէջ։ Կրթական եզակի … տատութիւն մը, որ հակա… կառավարական եւ մասնաւո… մէն արգելքներու, ոչ միայն … պահպանէ իր գոյութիւնը, … տարուէ տարի կը յառաջդի…։ Ընպակաս չեն նաեւ դաւերը … քին կեանքին մէջ, տգեղ մրց… ներ, մեծ ու պզտիկ պայքա… Երամեանի դէմ։ Ընպակաս … մանաւանդ անձնական ձախո… թիւնները եւ նիւթական պա… րական տագնապները։ Բայց … րովի ու իմաստուն կրթա… մշակը՝ խոհականութեամբ, … ղանդով եւ մանաւանդ իր ան… ճելի կամքովն ու զոհաբե… թեամբը կը յաղթանակէ … խոչ ու խոչընդոտ՝ շուտով եր… դական սիպար վարժարանի … վերածելով իր դպրոցը։ Երկրո… կան վարժարան մը՝ շուրջ … աշակերտներով եւ աւելի ք… ուսուցիչներով։ Երկրորդական … ժարան մը, որ աչազուրկ կր… կան մշակին մշտական, ար… ու փայլուն ղեկավարութեան… տոհմային ու դրական … դաստիարակութեամբ մը, … 37 տարի, օժտեց հարիւր… շրջանաւարտներ, որոնք այ… ու այնտեղ Երամեանի մեծ … ծը շարունակող լուսաւորու…

...եր եղան եւ կազմեցին ...ւորարար Վան-Վասպուրա...ուսումնական, առաջաւոր եւ ...ւկ յեղափոխական գասը։ ...րդական վարժարան մը, ...պէս, որ լուսաւորութեան ...րծ կեդրոն մը եղաւ Վաս...ականի մէջ, տարուէ տարի ...ց իր գէմ կուտակուած ...մունք քինախնդրութիւնն...կներեւ յարգանք պարտադ...բոլորին, նոյնիսկ Թուրք ...ականներուն եւ ընդհանուր ...ւմ ու պատկառանք ստեղ...ր շուրջը. Հիացում ու յար...ստեղծեց մանաւանդ երի...րդութեան, իր հարիւրաւոր ...ագարաւոր սաներուն մէջ, ..., յաճախ հակառակ իրենց ...ղումներու տարբերութեան, ...ալ սիրով ու գուրգուրանքով ...ատեցին իրենց մեծանուն ...ալ ամուստակ տնօրէնը։

...ակ տնօրէնը, Համբարձում ...եան, օժտուած էր ոչ միայն ...ւելի կամքով եւ կորովով, ...ւ արտակարգ կարողութիւն...ով, բնութեան մեծագոյն ...ւէն, աչքերու լոյսէն զըր...ւած էր ան, բայց ատիկա իրեն ...ար արգելք մը չէր բնաւ ...անելու եւ ամէն տեղ ու ...ուն պարտադրելու իր զօրա...նհատականութիւնը։ Արգելք ...մանաւանդ պահպանելու ուս...եւ անընդհատ կատարելա...ման իր անհուն ծարաւը։ Իր ...ած մեծ հմտութեամբ եւ ...ական զօրաւոր կարողութիւն...ով, ան ոչ միայն անսահման ...նակութիւն մըն էր դպրոցի, ...ցիչներու եւ աշակերտներու ...ար, այլեւ իր շրջապատին ...նոյնիսկ դպրոցը, իր աչքե...յալը փոխարինող այդ մեծ ...ատութիւնը, նեղ կուգար ի...աջա թէ ինչու ան նաեւ ...եան շնորհալի աշխատաւոր ...էր, ստորագրած է բազմա...ւորջ աշխատութիւններ ու ...ակն է երկհատոր ու. պատ...ելի «Ցուշարձան»ին որ Վան-...պուրականի կէսդարեան ակե...եանքը կը պատմէ ինքնա...ոնով մը եւ հայրենասիրա...առողջ ոգիով մը։

...եր օրերու ծոյլ ու վհատ ...նդին համար ի՜նչ աւելի ...անգիչ օրինակ, քան աչաղուրկ ...արձում Երամեանն ու իր ...մեայ երկրորդական տիպար ...արանը։

...եւ մտածել որ այսօր, գա...ահայութիւնը, իր անթիւ ...ամար մտաւորականներով եւ ...ութիւ կազմակերպութիւն...վ, աչաղուրկ Երամեան մը ...արինելու չափ նոյնիսկ անզօր ...չունի գոնէ մէկ հատիկ երկ...ական վարժարան մը ամբողջ ...աստահմանի մէջ... Օն. Մ.

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԽԻԹԱՐԱԿԱՆ ԵՐԵԽՈՅԹՆԵՐ

ՔԱՇԱՆ.— Փարիզի հարաւային շրջանի (Պանեօ, Քաշան, Պուրկ-լա-Ռէն եւ շրջակաները) հայութիւնը առաջին անգամ ըլլալով հաճոյքն ունեցաւ ապրելու սիրուն հանդէս ցերեկոյթի մը բոլոր վայելքները, կազմակերպուած «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, կիրակի օր ժամը 3.30ին։ Օդը աննպաստ էր եւ անձրեւախառն հով մը կը փչէր իր բոլոր սաստկութեամբը, բայց շրջանի մեր հայրենակիցները եւ նոյնիսկ հեռու տեղերէ ազգակիցներ փութացած էին հանդէսին վայրը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով զոր երգեցին հայ արիները եւ ժողովուրդը ինքնաբերաբար ոտքի էր կանգնած։ Հանդէսին նախագահ Պ. Թ. Մեծատուրեան ամփոփ պատմականն ըրաւ «Յառաջդիմասիրաց»ի ծագման ու գործունէութեան եւ անհրաժեշտութիւն մը նկատելով անոր տեւականութիւնը, իբրեւ ազդակ ազգային ինքնապահպանման, եւ մատաղ սերունդը կապելու մայրենի լեզուին, հրաւիրեց ժողովուրդը համախմբուիլ ձեռնարկուած գործին շուրջ եւ կուրծք տալ՝ աջէն ու ձախէն տեղացող հարուածներուն, որոնք կը սպառնան մեր ազգային գոյութեան։ Յաջորդաբար խօսք առին Վարչութեան անդամներէն, Պ. Պ. Վ. Ասլանեան և Ղ. Թոփալեան, պարզելով Միութեան կացութիւնն ու դերը որ կախում ունի գաղութին աջակցութենէն։ Հայ Արիներու կողմէ ընդհ. խմբապետ Պ. Գ. Մեծատուրեան ողջունելով «Յառաջդիմասիրաց»ի այս անդրանիկ հանդէսը, խոստացաւ իրենց աջակցութիւնը բերել, ինչպէս ամէն ազգօգուտ ձեռնարկի առթիւ։ Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Օր. Ս. Սրապեան եւ Օր. Հ. Գազազեան, մէկը հայերէն երգերով, միւսը՝ պարերով։

Փոքրիկներ Արաքսի Գազազեան և Հայկուհի Սրապեան կրկնակ հաճոյք պատճառեցին, արտասանելով հայ բանաստեղծին հոգիէն բխած զգացումներ։ Օրիորդ Էլիզա Աբրահամեանի հայ գրօշ մը ձեռքը (իր ձեռքով պատրաստուած), յաջողութեամբ արտասանեց «Եռագոյնին»ը եւ կրկին բեմ գալով հնչեցուց «Ո՛չ, եղբա՛րք ո՛չ, օտարէն չկայ մեզ յոյս»ը։ Զաւեշտի մասը ստանձնած էր Պ. Ս. Սարգիսեան որ շատ յաջող տարաւ։

Սրահին մթնոլորտը վարակած էր ամէնէն քարսիրտն իսկ եւ խանդավառութեամբ կը շարունակուէին հայկական ու կովկասեան պարերն ու շուրջպարերը՝ համեմուած երգով ու նուագով։

Դժբախտաբար ժամանակը ուշ ըլլալով, վարչութեան ատենապետ Պ. Ս. Գարակէօզեան ստիպուեցաւ փակել, յիշեցնելով հանդիսականներուն հայ տառին ու գրքին, ինչպէս նաեւ պատմութեան աւագ նշանակութիւնը։— «Աշխարհի բոլոր մեծ մարդիկը լուռ կ'անցնին անհետացած հարստութիւններու եւ պալատներու մասին, բայց կ'ողբան Աղեքսանդրիոյ մատենադարանին հրկիզումը։ Եկէք, քալեցէք մեզի հետ, ունենալու նոր սերունդին համար գիր ու գիրք, չափահասներու համար պատմութիւն եւ գոհարներ հայ բանաստեղծէն ու պատմաբանէն»։ Արդար է որ շնորհաւորենք «Յառաջդիմասիրաց»ի վարչութիւնը իր կազմակերպած այս սիրուն ցերեկոյթին համար։ Փափաքելի էր որ պարբերաբար տեղի ունենային այսպիսի հանդէսներ, որոնք առիթ կուտան մեր ժողովուրդին զարգացնելու իր ազգային գիտակցութիւնը։

Կ. Նիկողոսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՆԿՄԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 յունուար (Սեփ. Թղթ.)— Մարաշի Հայրենակցական միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կազմակերպած էր սգահանդէս մը, իրենց ծննդավայրին անկման 10րդ տարեդարձին առթիւ, յունուար 12ին կիրակի կէսօրէ վերջ, Սալոն Էսփանեօլի մէջ։ Ժամը մէկէն սկսեալ երկսեռ երիտասարդներու խումբեր սկսած էին լեցնել սրահը որ նեղ կուգար բազմութեան։ Բացումը տեղի ունեցաւ Մարաշի Հայրենակցական միութեան քայլերգով.—

«Մարաշ մնաց առանց Հայի,
դաշտ այգիներ ամայի.
Շուկայ՝ տուներ չէն խանութներ
Աւերակներ են անտէր»։

Ցետոյ Մարաշցի երիտասարդ Պարտիզանեան նուագեց «Շօփէն»ի մահերգը, ընկերակցութեամբ դաշնակի։

Ատենապետ, փրոֆ. Խայիկեան Հայրենակցական Միութեան կողմէ խօսելով, ըսաւ.

— «Սգահանդէսներու մէջ մի քանի ճառ եւ արտասանութիւն ընելով պէտք չէ բաւականանանք, այլ պէտք է գաղափարուինք անոնց բարոյական իմաստով, պէտք է փորձառութիւններ քաղենք անցեալի մեր ձախորդութիւններէն։ Մեր հերոս նահատակներու մահը սգալով յարգած չենք ըլլար անոնց յիշատակը։ Պէտք է պաշտել, պէտք է ընդգրկել անոնց սրբազան ուխտը, որ էր փրկել հայ կնոջ եւ աղջկան նամուսը, պաշտպանել հայ լեզուն, աւանդութիւնները։ Ահա այս պէտք է ըլլայ սգահանդէսներու բարոյականը։ Այս սրահէն դուրս ելող մեր հայրենակիցները իրենց պարտականութիւն պէտք է նկատեն զոհաբերուիլ ազգային շահերու պաշտպանման համար, պէտք է երազեն ազատութիւն եւ անկախութիւն եւ այդ ճամբուն վրայ պէտք է տալ մեր բոլոր հարստութիւնները եւ նոյնիսկ հոգին»։

Միհրան Գաբրիէլեան արտասանեց «Խաղաղութիւն»ը, ուղղուած անթիւ նահատակներու։ Ցետոյ մեներգ մը եւ նուագ մը, եւ արտասանութիւն մը դերասան Ուզունեանէ, «Ափ մը մոխիր»։ Երկրորդ մասին մէջ յիշատակելի էր կենդանի պատկերը, «Ոխտաւոր»ը, որ խոր տպաւորութիւն ձգեց։ Մարաշցի երկսեռ երիտասարդներու «Գնա բլբուլ» խմբերգէն վերջ, խօսք առաւ օրուան բանախօսը, Պ. Հրանտ Սամուէլ՝ որ յիշելով նաեւ 96ի եւ 1915ի ջարդին զոհերը, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութիւն պահել, յոտնկայս։ Ցետոյ ամփոփեց Մարաշի անկման պատմութիւնը։

— Ջինադադարէն վերջ անապատներէն հաւաքուած Մարաշի հայութիւնը ուրախութեամբ ողջունեց ֆրանսական բանակը, կարծելով որ անոր հովանաւորութեան տակ ազատ եւ խաղաղ կեանքով մը պիտի կրնայ իր աւերակ բոյները վերաշինել, եւ իր ազգային սրբութիւնները պահել։ Հայ բնակչութեան հրճուանքը աւելի մեծ եղաւ, երբ ֆրանսական գրաւման բանակին կողքին երեւցաւ հայ կամաւորներու խումբը։ Սակայն աւա՜ղ, շատ կարճատեւ էր այդ խանդավառութիւնը։

Ֆրանսական հրամանատարութիւնը բանակին քաղաք մուտք գործելէն վերջ, վար առնել տուած էր բերդի Թրքական դրօշակը։ Այս ընթացքը գայրոյթ պատճառած էր տեղացի Թուրքերուն, որոնք բանակցութեան մէջ մտնելով հրամանատարութեան հետ, պահանջեցին կամ դրօշակին պարզուիլը եւ կամ հայ կամաւորներու Մարաշէն հեռացուիլը։ Դրօշակը թէեւ չպարզուեցաւ, բայց հայ կամաւորները հեռացուեցան քաղաքէն եւ ձամբան խողխողուեցան Թուրք զինուորներու կողմէ, որոնք մասնաւոր դարան բռնած էին։ Սակայն եւ այնպէս վէճը շարունակուեցաւ Թուրքերու եւ ֆրանսացիներու միջեւ եւ դուռ բացաւ երկար կռիւներու։ Ու երբ Թուրքերը յուսահատած պարտութիւն կը հռչակէին, ֆրանսական բանակը գիշերային գաղտնի պատրաստութիւններէ վերջ, յանկարծ քաշուեցաւ քաղաքէն, անգէն ժողովուրդը ձգելով ի սաստ ճակատագրի։ Եւ պատահեցաւ այն՝ ինչ որ կը սգանք այսօր.— Ջարդը Մարաշի 20 հազար ժողովուրդին։ Սակայն այդ անգէն ժողովուրդին մէջէն ալ ելան հերոսներ, որոնք թշնամիին ձեռքէն խլելով զէնքն ու փամփուշտները, օրերով կռուեցան եւ տասնակներ փռեցին գետին։ Այդ հերոսներէն մին այժմ այս սրահին մէջ կը գտնուի»։

Հանդիսականները ծափերով բեմ հրաւիրեցին երիտասարդ հայրենակիցը, որ իսկական հերոսի մը տիպարն էր, իր պարթեւ հասակով կայտառ նայուածքով։

Բանախօսը եզրակացնելով ըսաւ.

— «Ամէն տարի այսպէս քով քովի գալով եւ ոգեկոչելով մեր անմահ հերոսները, սրտապնդուինք, զգաստանանք ու զօրանանք, որպէսզի կարենանք իրականացնել անոնց մեծ երազը, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը»։

Ս. Միլտոնեան

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ 14 յունուար (Սեփ. Թղթ.)— Կիրակի ցերեկին, Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ մանկապարտէզի մանկական հանդէսը։ Երկսեռ հայրենակիցներ ժամանակին փութացած էին գրաւել իրենց աթոռները։ Ազգային Կեդր. իշխանութեան եւ Կ. Խաչի գոյգ վարչութիւնները իրենց բոլոր կարելի միջոցները ի գործ դրած էին, հանդէսին յաջողութեան համար։ Վարագոյրի բացուելուն, բեմին վրայ երեւցան մանկապարտիզպանուհի Օր. Սաթենիկ Դաւթեան եւ մանկապարտէզի երկսեռ փոքրիկները, կարմիր կապոյտ-նարնջագոյն հագուստներով։ Համաձայն յայտագրի եւ շնորհիւ Օր. Դաւթեանի թափած ջանքերուն, փոքրիկները առհասարակ մեծ յաջողութեամբ ըրին արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն, երգ եւայլն։ Մասնաւոր հրաւիրատոմսերով ուսուցչուհիին կողմէ հրաւիրուած էին նաեւ փոքրիկներու ծնողները։ Մթնոլորտը զուարթ էր եւ տրամադրութիւնները բարձր։ Մասնաւորապէս յուզիչ էր փոքրիկներու կողմէ ներկայացուած կենդանի պատկերը, «Աղաւնոց»ը, երգախառն, եւ «Հովուուհին»։

Դադարին պահուն Կեդր. Վարչ. Ատ. պետ. Պ. Աղեք. Կիւլպէնկեան խօսք առնելով, թուեց թափուած աշխատանքն ու զոհողութիւնը ի նպաստ մանկապարտէզին եւ կոչ ըրաւ բոլորին անխտիր հաւաքուիլ անոր շուրջ, կանգուն պահելու համար զայն։ «Այս օտար հորիզոններուն տակ մեր մատաղ սերունդը հայ պահելու մեր միակ միջոցն է մանկապարտէզը։ Անոնք մեր փոքրիկները, հոն է որ պիտի սորվին իրենց մայրենի լեզուն եւ Ա. Բ. Գ.ը ու պահեն իրենց ազգային դիմագիծը»։

Հակառակ եղած պաշտօնական յայտարարութեան թէ՝ այս հանդէսին մէջ ոչ աճուրդ տեղի պիտի ունենայ եւ ոչ ալ հանգանակութիւն, սակայն արձանագործ Պ. Միհրան Վարդանեան իր շինած գեղեցիկ մէկ արձանը, (Զօր. Անդրանիկ) տրամադրելով, ցանկութիւն յայտնեց որ աճուրդի դրուի ի նպաստ մանկապարտէզին։ Հարկ եղաւ ընթացք տալ ժողովուրդի պահանջին եւ աճուրդը վարեց Պ. Ց. Նիկողոսեան։ Նախ քան աճուրդը Պ. Ե. Խաչատուրեան (ատամնաբոյժ) նուիրեց 100 ֆր. Պ. Ցրթ. Կիւլպէնկեան 50 ֆր. ու այսպէսով աճուրդի գումարը բարձրացաւ (775) եօթը հարիւր եօթանասունը հինգ ֆր։

Մասնաւոր դասընթացքի հետեւողներու կողմէ ներկայացուեցաւ գեղեցիկ խաղ մը, «Սարիմ Թագաւոր»ը։ Մասնաւորապէս յաջող էին եւ գնահատութեան արժանի բանաստեղծ Պ. Արամ Գառնէ (Թագաւոր) եւ Օր. Զապէլ Մաթիկեան (Թագուհի) իրենց դերերին մէջ։ Նուագախումբը որ կը բաղկանար Պ. Պ. Մելքոնեանէ Աղաբէկեանէ եւ Մումճեանէ սիրայօժար մասնակցութեամբը Օր. Շիրինեանի, պարբերաբար նուագեց գեղեցիկ կտորներ։

Սիրողներու եւ մասնաւոր դասընթացքի հետեւողներու կողմէ եղան նաեւ հայկական պարեր։

Մասնաւորապէս գնահատութեան արժանի են Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի վարչութեան անդամուհիներուն թափած ջանքերը։ Այս երկրորդ հանդէսով, որուն իր լայն օժանդակութիւնը բերաւ նաեւ գաղութը, լաւագոյն ապացոյցը տուաւ թերահաւատներուն թէ՝ ինք մանկապարտէզի կողքին է, եւ իր բոլոր կարելին պիտի ընէ զայն կանգուն պահելու համար։

Հայ ժողովուրդը կը հաւատայ իր ապագային ու կուտայ իր լուման այն ատեն միայն, երբ շօշափելի գործ կը տեսնէ։ Ազգ. մարմիններու կը մնայ անվհատ գործել, ու տալ այն արդիւնքը զոր կը սպասէ գաղութը։

*** Ս. Փափազեան խմբակին դէմ բացուած դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ վերջին պահուն, Կեդր. Վարչութեան փաստաբան Պ. Կրէհէրի հիւանդութեան եւ քաղաքէս բացակայութեան պատճառով։

Վարուժան

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆՕԳՈՒՏ ՃԻԳԵՐ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՅԱՐՄԱՐԵԼՈՒ

— Ձեր պարտականութիւնը ...ի ըլլայ, ըսաւ այդ կանոնա...ը գործադրել տալ։

— Նախ պէտք է ես սորվիմ, ...ւ Ռընէ։

— Ամբողջ օրը կրնաք ուսում...իրել, ըսաւ տեսուչը. վաղն ա...ւօտ է որ պաշտօնի պիտի անց...։

...կանոնագրութիւնը շատ ման...րկիտ էր, արգիլուած էր ուշ ..., ժամէն առաջ մեկնիլ, աշ...անոցին մէջ խօսակցիլ, իւրա...չիւր աշխատանքի համար ...ուած շարժումներու կարգը ...ել եւայլն։

Ռընէ, որ որոշած էր իր լա...ոյն կարելին ընել, այս կա...գրութիւնները ուսումնասիրեց մինչեւ իրիկուն եւ յաջորդ օրը եկաւ գործարան ամենալաւ տրամադրութիւններով։

Ան հաստատեց նախ եւ առաջ թէ գործաւորները մեծ կանոնաւորութեամբ կ'աշխատէին եւ ճշգրտօրէն կը հետեւէին տրուած հրահանգներուն։ Ստուգեց թէ իւրաքանչիւրը իր գործին գլուխն էր եւ խորհեցաւ թէ այսպէսով իրեն մեծ բան չէր մնար ընելիք։

Բայց կէսօրէն վերջ, վերակացու մը եկաւ մատնանշելու իրեն թէ գործաւորներէն մէկը, առաւօտուն իրեն յատկացուած ամբողջ աշխատանքը կատարած չէր։

Ռընէ գնաց աշխատանոց եւ դիտողութիւն ըրաւ, որ շատ խիստ թուեցաւ յանցաւորին։

Միեւնոյն բանը պատահեցաւ յաջորդ օրը, երբ իմացաւ որ երկու գործաւորներ աշխատանքի ժամանակ իրարու հետ խօսած էին։

Բայց երրորդ օրը, երեք վերակացու միասին եկան յայտարարելու Ռընէին թէ իրենց աշխատանոցները արտադրութեան բաւական զգալի յապաղում մը ունեցած էին. խեղճ Ռընէ չէր գիտեր ինչ բանի վերագրել այդ յապաղումը։ Տնօրէնը իրեն բացատրեց քիչ վերջը։

— Ահաւասիկ դէպք մը, որ տասը տարիէ ի վեր պատահած չէր, ըսաւ Ռընէին. երէկ չէ առջի օր, երկու վայրկեան եւ երէկ ալ հինգ վայրկեան ժամանակի կորուստ ունեցած ենք եւ բացայայտ է թէ այս յապաղումը ձեր անփութութեան արդիւնքն է։

— Ի՞նչպէս, հարցուց Ռընէ, սրտաբեկ։

— Որովհետեւ, յանցաւորներուն հետ շատ մեղմ վերաբերուած ունեցած էք, անմիջապէս որ որեւէ զանցառութիւն մատնանշուած է ձեզ, պէտք է որ հեղինակը բանտարկէիք. եւ որովհետեւ բաւականացած էք պարզ յանդիմանութեամբ մը, միւսները բնականաբար ծուլութեան մղած էք եւ եթէ այսպէս շարունակուի, գործարանի արտադրութիւնը կըրնայ մօտ ժամանակէն զերօի հաւասարիլ...։ Ստիպուած եմ խնդիրը ընդհանուր տնօրէնին նկատառութեան յանձնել։

Ընդհանուր տնօրէնին որոշումը չյապաղեցաւ, Ռընէ պաշտօնանկ եղաւ։

— Բնաւ չպիտի կրնամ յարմարիլ բարքերու այս խստութեան, ըսաւ Ռընէ, Օրիորդ Աննիին, դուք մարդիկը պարզ մեքենաներու տեղ դրած էք։

Օրիորդ տեսչուհին շփոթեցաւ։

— Իրաւունք ունիք, ըսաւ... լաւագոյն պիտի ըլլար, որ անմիջապէս ձեզ այդչափ պատասխանատու պաշտօն մը չտային...։ Միւս տեղը տակաւին տրամադրելի է, հաւանաբար այնտեղ միեւնոյն տաղտուկները չպիտի ունենաք։

Քանի մը օր վերջ Ռընէ նշանակուած էր Նիւ-Եորքի ինքնաշարժի արկածներուն վիճակագրութեան պաշտօնէութեան մէջ։ Իր պարտականութիւնն էր բոլոր արկածներու տեղեկագիրները դասաւորել եւ ընդհանուր ցանկ մը պատրաստելով, յանձնել բարձրագոյն իշխանութեան։

Գործը դիւրին էր, բայց տաղտկալի։ Սէլէստէն կ'օգնէր դասաւորման եւ ամէն օր աւելի սրտնեղած երեւոյթ կը ստանար։ Գալով Ռընէին, ամբողջ օրը կը ձանձրանար եւ իր ամէնէն հաճելի վայրկեանն այն ատեն էր, երբ աշխատանքը լմնցուցած, կը հանդիպէր Օրիորդ Աննիին, անոր հետ երկար բարակ խօսակցելու համար Ռօքֆէլլըր թանգարանի հիւրասրահին մէջ։

— Անշուշտ, կ'ըսէր անոր, պէտք չէր որ Տրունդլի փորձին ենթարկէինք մենք մեզ. 1927ին կեանքն այլապէս հաճելի էր եւ ոչ միայն ինծի, այլ ամէնքին համար.. Եթէ ձեզ չունենայի, պիտի փափաքէի դար մը եւս ցատկել տեսնելու համար թէ արդեօք յառաջդիմութեան պատրուակին տակ մարդիկ կը շարունակե՞ն իրենց կեանքը հետզհետէ աւելի նուազ հաճելի դարձնել։

Օրիորդը կը ջանար քաջալերել զայն եւ ցոյց տալ անոր ԻԱ. դարուն առաւելութիւնները. բայց ինքն իսկ, ամէն օր աւելի նուազ խանդավառ էր նոր կեանքով եւ յաճախ կ'երազէր անցեալ ժամանակի հրապոյրները։

— Հեռանանք, պարոն, կ'ըսէր Սէլէստէն. երթանք ուր որ կ'ուզէք, խափշիկներու աշխարհը, Չինացիներու երկիրը, բայց ո՛չ այստեղ։

(Շար.)

Հողին հաւաքական շահագործումը

Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը հետզհետէ աւելի առաջ կը տանի գիւղացիներու անհատական տնտեսութեանց ջնջումը եւ անոնց կլանումը պետական տնտեսութիւններով։

Հաւաքական տնտեսութեանց թիւը, որ կը ներկայացնէ 13 միլիոն մարդ, հարիւրին տասը աւելի է գիւղական տնտեսութիւններու թիւէն։ Այս հաւաքական տնտեսութիւնները յառաջիկայ պայքարի ընթացքին պիտի ցանեն 30 միլիոն հեքտար, մինչդեռ հնգամեայ ծրագիրը նախատեսած էր միայն 24 միլիոն հեքտար 1932—33 տարեշրջանի համար։ Խորհրդային Միութեան հողագործական ամէնէն կարեւոր շրջանները— Հիւս. Կովկաս, կեդր. եւ ստորին Վոլկա— ամբողջովին հաւաքական ձեւով պիտի շահագործուին 1930ին, իսկ միւս շրջանները՝ 1931ի աշունէն։ Կառավարութիւնը 814 միլիոն րուբլի յատկացուցած է գարնանացանի պայքարին։ Այս գումարին 500 միլիոն րուբլին յատկացուած է հաւաքական տնտեսութեանց։ 25 հազար բանուորներ ճարտարագործական մեծ կեդրոններէն պիտի փոխադրուին հողագործական շրջանները, օգնելու համար հաւաքական տնտեսութեանց, որոնք պէտք ունին որակեալ աշխատաւորներու եւ կազմակերպիչներու։

Հալածանք սիոնականներու դէմ

Համաձայն Չեկայի վերջին հրահանգին, խորհրդային ոստիկանութիւնը սկսաւ խմբական ձերբակալութիւններ կատարել,կարգ մը քաղաքներու սիոնական երիտասարդութեան մէջ։ Կալանաւորներուն մէկ մասը Ուրալ եւ Թուրքեստան աքսորուեցաւ։ Սիոնական կոլտպէրկ, որ բանտարկուած կը մնար ժամանակէ մը ի վեր, հրացանի բռնուեցաւ։

Մակեդոնական եղբայրասպանութիւնը

Առջի օր հաղորդած էինք մակեդոնական կազմակերպութեան պետերէն Միխայիլ Սորեզոֆի սպանութիւնը Սօֆիայի մէջ։Մարդասպանը,որ ծանօթ է ոստիկանութեան,կը փնտռուի։ Սօֆիայիմէկ արուարձանին մէջ երեքշաբթի օր սպաննուած է Պլաժէ Պէժիլօֆ։ Մարդասպանը, Իվան Մոմճիլօֆ, որ նոյնպէս մակեդոնացի է, ձերբակալուած է։

Թաղուած գանձ գտնողին պարգեւ մը

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց քաջարելել պահուած գանձ գտնողները։ Ելմտական գործավարութիւնը համոզուած է թէ մեծ քանակութեամբ գանձեր թաղուած են երկրին մէջ, սեփականատէրերու կողմէ, յեղափոխութեան առաջին օրերուն եւ աւելի վերջը։

Կալինին, իբրեւ Նախագահ կեդր. Գործադիր կոմիտէին, հրատարակեց գանձ գտնողներու յատուկ հրամանագիր մը, հարիւրին 25 վարձք խոստանալով «սեփականատէրերուն կողմէ հողին տակ, կամ ուրիշ ձեւերով պահուած գոհարներու, մարգրիտներու, նախայեղափոխական ոսկի կամ արծաթ դրամներու, թանկագին մետաղներու, ինչպէս եւ օտար դրամներու» արժէքին վրայ։ Գործավարութիւնը կ՚աւելցնէ թէ վարձքը պիտի վճարուի գանձին ստացումէն մէկ շաբաթ յետոյ։

Կարտինալ Կասպարի կը հրաժարի

Հռոմի մէջ դարձեալ լուրեր շրջան կ՚ընեն թէ Վատիկանի արտաքին գործերու վարիչ կարտինալ Կասպարի պիտի հրաժարի։ Նոյն իսկ խօսք կայ թէ իրեն յաջորդ նշանակուած է կարտինալ Փաչելլի։ Այս վերջինը այնքան ալ տրամադիր չէ ընդունելու այդ պաշտօնը, որովհետեւ արգելք պիտի ըլլայ աւելի բարձր դիրքի մը հասնելու։ Ամէն պարագայի մէջ, ընդհ. կարծիքը այն թէ կարտինալ Փաչելլի պիտի յաջորդէ կարտինալ Կասպարիի, որ պիտի քաշուի Պապին նուիրած ապարանքը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին «Ֆլորիա» ճաշարանի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Օրակարգ՝ ա) Հերթական խնդիրներ, բ) Դասախօսութիւն՝ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեանի կողմէ, «Խ. Հայաստանի արդի վիճակը»։

Ալֆորվիլ Ս. Մինասեան խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հաճի Մկրի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Իսի լէ Մուլինօի Վռամեան խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 164 Ave. Verdun։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Եռաստոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Պէլվիլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Անիէռ Պուա Քոլոմպի Նորակազմ «Փոթորիկ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր նոր եւ հին ընկերները, ինչպէս նաև անդամագրուիլ փափաքողները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 164 Rue Bourguignonի սրճարանը (սովորական հաւաքատեղին)։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատենական Միութեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ Հ. Յ. Դ. գրադարանը։

Լիոնի Քրիստափոր խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԸՆԿԵՐՆԵՐ, Կարօ Սասունի, Լեւոն Մոզեան, Մկրտիչ Պարսամեան, Աշոտ Արծրունի կը հրաւիրուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը վաղը շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ.Ե.Ո.Մ. Պիյեանքուրի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին, Քաֆէ Թապա։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորական ժողովի մասին եւ ընտրութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլօրիայի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince: կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՎԻԼԻ երկսեռ երիտասարդաց Միութեան վարչութեան եւ ցանձնախումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական վայրը: Օրակարգ՝ նոյնպէս:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լը Քրէզօ, Խ. Մ.— 35։
Սէն Թ՚էթիէն Քղիի, Հ. Մ.— 20։
Լա Թուր տիւ Փէն, Պ. Հ.— 35։
Սեյանիկ, Ղ. Պ.— 10։
Սէվրան, Արժ. Խ. քհնյ.— 70։
Սէն Պազիլ, Գ. Պ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ ՏէրՅովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Յաբեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պոռչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ: 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ: Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Կը փնտռուի կեսարացի Բարսեղ Մայիսեան որ անհետացած է իզմիրի ջարդին: Իմացնել իր որդւոյն Նազարէթ Մայիսեանի, 4 Rue du Chemin de Fer, Arnouville-les-Gonesses. (S. et O.): Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անուն՝ Յովսէփ, մօր անուն՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անուն Տիգրան: 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ: Կը կարծուի թէ Խարբերդէն նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի: Իր մասին լուր տուողին եւ նկարը ղրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»: Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Կը փնտռուի Խարբերդցի Լեւոն Թիւֆէքճեան (վաճառական) որ կը գտնուէր Արժանթին (Պուէնոս-Այրէս)։ Չորս տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Կը խնդրուի գինը ճանչցողներէն իմացնել իր քրոջ Լուսինէ Տէրտէրեանի, Hôtel des Feuillants, 20 rue des Feuillants, Marseille France.

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։

IMPRIMERIE -MASSIS- ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

18 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1164

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԱ ՀԷ _ ԺԸՆԵՒ _ ԼՈՆՏՈՆ

Նոր տարուան առաջին ամիսը սկսաւ ժողովներով։ Եւ ժողովներով ալ պիտի փակուի։

Առաջինը, Լա Հէի երկրորդ խորհրդաժողովը, իր վերջին արձանագրութիւնները կը կատարէ արդէն։ Երկրորդը, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին ժողովը, փակուեցաւ քանի մը օրուան մէջ։ Եւ ահա երրորդը, Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովը, որ պիտի բացուի երեքշաբթի օր, եւ որ ամէնէն տագնապալին կը համարուի։

Լա Հէի մէջ, այս անգամ, հարթ գետնի մը վրայ էր որ կը վիճաբանէին պատուիրակները։ Անցեալ տարուան փոթորիկներէն յետոյ, ուր ամէնէն աւելի յաղթական Մեծն Բրիտանիան բորբոքեցաւ իր դաշնակիցներուն դէմ, եւ ոչ թէ պարտուած ու պատժուած Գերմանիան, փրկուած էր Եընկի ծրագիրը։ Կը մնար, միայն, կարգադրել անոր գործադրութեան եղանակը, ժամանակը, վճարման թուականները, տոկոսի հաշիւները, յետոյ Միջազգային Դրամատան հիմնարկութեան խնդիրը, իւրաքանչիւր պետութեան մասնակցութեան աստիճանը եւն.։ Բոլորն ալ մասնագիտական հարցեր։

Այս ժողովն ալ յուզումի օրեր անցուց, բայց վճռական արժէք չունէին անոնք։ Օրինակ, Տօքթ. Շախտի յախուռն արտայայտութիւնը ռազմախաղ մըն էր։ կամ գոնէ անձնական տեսակէտ մը, որուն դէմ ելան, անմիջապէս, միւս գերման պատուիրակները։ Բուն Գերմանիոյ մէջ անգամ, հանրային կարծիքը եւ վարիչ դասերը չախորժեցան այդ ելոյթէն։ Միւս կողմէ, արդէն ձախողած էր ազգայնականներուն փորձած հանրաքուէն՝ Եընկի ծրագրին դէմ։ Եւ երբ հռչակաւոր Սնօտընը նոյնքան բուռն թափով հասկցուց Գերմանիոյ թէ իրենց կը մնայ ընդունիլ կա՛մ Եընկի կամ Տօըսի ծրագիրը, հարցը վճռուած էր արդէն։

Ինչ կը վերաբերի արեւելեան երկիրներու հատուցումներու եւ փոխադարձ պահանջներու խնդրին, մեծերը այնքան ալ անհանգիստ ըլլալու պէտք չունէին։ Անոնք չեն հանդուրժեր որ տկարներու ձայնը խանգարէ կանանչ սեղաններու ներդաշնակութիւնը։ Եւ եթէ չկարենան նրբանցքներու մէջ քանի մը խօսք փոխանակելով ճամբու դնել Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ նմաններու պատուիրակները, կը պտտցնեն քաղաքէ քաղաք, եւ մանաւորապէս Փարիզ։ Այսպէս, ամիսը անգամ մը Պուլկարիայէն մէկ-երկու նախարար կը հանդիպին Փարիզ, Հռոմ կամ Լոնտոն, շնո՛րհ խնդրելով լեռնակուտակ հատուցումներու եւ տուգանքներու ծանրութենէն կքած երկրին համար։ Այս անգամ ալ, «Արեւելեան» կոչուած (ոչ մեր հասկցածը) բոլոր հարցերը մնացին առկախ եւ պիտի քաշքշուին Փարիզի մէջ։

Ժընեւի ժողովը Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին հերթական նստաշրջանն էր, եւ առանձին արժէք մը չունէր։ Արձանագրուեցաւ, միայն, որ տասնամեակն է Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատման։ Օրակարգի խնդիրներու քննութեան առթիւ, աւելորդ անգամ մըն ալ երեւան եկաւ, թէ մարդիկ ո՛րքան ձանձրոյթով, գրեթէ չկամութեամբ կը մօտենան փշոտ, նեղացուցիչ խնդիրներուն։ Իրենց իսկ մեղքերու հետեւանքներուն։ Այսպէս, որոշուած էր տեղեկագիր մը պատրաստել Պաղեստինի ջարդերու մասին (1929 օգոստոս), եւ ներկայացնել Ժընեւի ժողովին։ Վեց ամիս է անցեր, եւ տակաւին պատրաստ չէ օրհնեալ տեղեկագիրը։ «Եավաշ-եավաշ»ը միայն Թուրքիոյ յատուկ չէ։ Մանաւանդ երբ արեան եւ հատուցման խնդիր կայ, պատասխանատուութեան եւ ապահովութեան հարց…

Իր բովանդակութեամբ եւ օրակարգի ծանրութեամբ իսկապէս խոշոր արժէք ունի Լոնտոնի խորհրդաժողովը — Հինգերու ժողով, ինչպէս կը կոչեն։

Այստեղ է որ հինգ հսկաներ, ծովու եւ ցամաքի թագաւորթագուհիներ, — Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն — հանդիսաւոր յանձնառութիւններ պիտի ստանձնեն, իրենց մարտանաւերուն տարողութիւնը, սպառազինումը եւ թիւը կամ թնդանօթներուն չափը կրճատելու համար։ Անցեալ տարի, նախնական համաձայնութիւն մը գոյացաւ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, շնորհիւ Պ. Մաքտոնըլտի նախաձեռնութեան։ Անգլեւսաքսոն աշխարհակալներուն համերաշխութիւնը աստիճան մը կը դիւրացնէ ժողովին աշխատանքները, բայց չի լուծեր ամբողջ հանգոյցը, որ չափազանց բարդ է։

Եթէ, ժողովին յաջող սկզբաւորութեան համար, անհրաժեշտ էր որ նախապէս լեզու գտնէին Անգլիա եւ Մ. Նահանգները, այժմ ալ, որպէսզի ժողովը չվիժի, անհրաժեշտ է համաձայնութիւն մը երկու լատինացեղ այլ մրցակից պետութիւններու, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ։

Փարիզի թերթերը բաւական զգոյշ են. բայց Հռոմի մէջ ոչինչ գաղտնի կը պահուի, սեւ շապիկաւոր Իտալիոյ յաւակնութեանց մասին։ Իտալիան կ'ուզէ հաւասար գծի վրայ մնալ Ֆրանսայի հետ, եթէ ոչ աստիճան մըն ալ վեր։ Եւ այս պահանջը կը պատճառաբանէ իբրեւ կեանքի եւ մահու խնդիր։

Յառաջիկայ շաբթու կը պարզուի ամբողջ պատկերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՔԻՆ ԱԽՏԸ

Տարեկան տեսութեան մը մէջ, Սօֆիայի «Արաքս»ը կը նկատէ (4 Յունուար).

— «Խղճամիտ վիճակագրութիւն մը, — բան մը որ մեր իրականութեան մէջ այնքան անտեսուած եւ արհամարհուած է, պիտի պարզէր, կասկած չունինք, թէ անցնող տարուայ ամէն մէկ օրը, տասնեակներով զոհեր տուած ենք ճերմակ ջարդին — ձուլման եւ ապազգայնացման անողոք այդ Մողոքին։

Ի՞նչ ըրինք, սակայն, ամբողջ տարի մը, անհատապէս թէ հաւաքականօրէն, ահարկու այդ վտանգին դէմ կռուելու համար։ Աղմկեցինք, կուրծք ծեծեցինք, գիրար մեղադրեցինք ամէն օր եւ ամէն տեղ եւ... ուրիշ ոչինչ։ Բայց ո՛չ։ Նաեւ խափանել ուզեցինք, ուր որ կամ ինչպէս որ կրցանք, բոլոր այն փորձերն ու ձեռնարկները, որոնք յատկապէս ամենօրեայ այդ վտանգին դէմ կռուելու կը ձգտէին։

Սակայն, եթէ համազգային ճիգերով եւ հաւաքական համերաշխութեան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ չկրցանք մեր ուժերը մէկ յայտարարի բերել եւ մէկ նպատակի ծառայել, միւս կողմէ ալ, գրեթէ իւրաքանչիւր գաղութի մէջ եւ ամէն հարցի առիթով բաժնուեցանք իրարմէ, «պայքար» մղեցինք իրարու դէմ։ Ինչպէս անցնող միւս տարիներուն, անցեալ տարի ալ հազուադէպ երեւոյթ էր, օրինակ, տեսնել մեր ոչ միայն քաղաքական հոսանքները, այլեւ նոյնիսկ պարզ մշակութային կազմակերպութիւնները հաւաքուած վարժարանի մը, ազգային մարմնի մը կամ ո եւ է մշակութային հիմնարկութեան մը կամ ձեռնարկի մը շուրջ։ Աղմուկ, վէճ ըմբշամարտ եւ անսուրբ պայքար ու պառակտում ստեղծեցինք նոյնիսկ մեր սուրբ մեռելները սգալու ատեն (*ապրիլ 24*) եւ մեր հինաւուրց մշակոյթը տօնելու առիթով (*Մշակոյթի տօնը*)։

Ասկէ ալ կը սկսի ահա մեր հանրային միւս չարիքը — անհամերաշխութեան, հատուածականութեան եւ պառակտումի զուտ հայկական ախտը, որմէ ահաւոր չափով տուժողը այն իսկ դժբախտ ժողովուրդն է, որուն անունով Աստուծու ամէն օրը երդում կ'ընենք եւ կուրծք կը ծեծենք, իբրեւ նոր դպիրներ եւ փարիսեցիներ։»

ԿԸ ՄՆԱՅ ՄԻԱՅՆ ԱՂՕԹԵԼ

Պերլինէն կը գրեն. — Նախկին Փրուսիական միութեան աւետարանական եկեղեցիին տասնը վեց վերակացուները կոչ մը ուղղեցին իրենց հաւատացեալներուն, ուշադրութիւն հրաւիրելով Ռուսիոյ հակակրօնական պայքարին վրայ։ «Երիտասարդութեան քրիստոնէական կրթութիւնը բռնի խափանուած է», կ'ըսէ կոչը։ «Քրիստոնէական տօներն ու կիրակիները ջնջուած են։ Մեր ձեռքը չէ օգնութեան հասնիլ մեր կրօնակիցներուն, բայց պարտաւոր ենք աղօթել անոնց համար։ Աստուած անպայման պիտի լսէ մեր աղօթքը»։

⁂ Վերջերս Լոնտոնի մէջ ալ բողոքի ժողովներ տեղի ունեցան, հակակրօնական կատաղի պայքարին առթիւ եւ բանաձեւեր քուէարկուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ժողովը չբացուած կը վիճին

Լոնտոնի ժողովը չէ բացուած տակաւին, բայց արդէն սուր բանավէճեր տեղի կ'ունենան մասնակցողներուն միջեւ։ Նոյնիսկ վախ կայ որ վիժի այնքան անհամբերութեամբ սպասուած այս արիսպագոսը։

Անգլիոյ վարչապետ Պ. Մաքտոնըլտ առջի օր համաձայնութիւն կը յայտնէր ամբողջութեամբ ջնջելու զրահաւորները։ Այս տեսակէտը պաղ տպաւորութիւն ձգեց Մ. Նահանգներուն մէջ։ Ամերիկեան կառավարութիւնը երբեք տրամադիր չերեւար հրաժարելու 30-35,000 թօնօ տարողութեամբ զրահաւորներէն, մինչդեռ Անգլիա եւ Ճաբոն կը գոհանան 25,000 թօնոնոց տեսակով։

Յածանաւերու մասին ալ նոյնքան դժկամակութիւն կը ցուցնէ Ամերիկան։ Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն կը թուի թէ պիտի գոհանան 6000 թօնօ տարողութեամբ յածանաւերով։ Միայն ամերիկեան պատուիրակութիւնը 10,000 թօնօ պիտի պահանջէ, եւ, միւս կողմէ, չի հաւնիր Ճափոնի տալ առաջին կարգի յածանաւերու 100ին 70ը։ Այս մերժումը վերջնական կը թուի։

Այս հաշուով, Ամերիկա պիտի ունենայ 18 խոշոր յածանաւ, Անգլիան՝ 14 հատ 10,000 եւ երկու հատ 8400 թօնոնոց։ Գալով թեթեւ յածանաւերուն, Ճափոն կը գոհանայ հարիւրին 60 համեմատութեամբ, Անգլիոյ 35ին դիմաց, իսկ Ամերիկա՝ 25 հատով։ Բայց եթէ Ճափոն պնդէ խոշոր զրահաւորներու հարիւրին 70ը ունենալու մասին, այն ատեն կը վախցուի որ Ամերիկացիները վերադառնան անցեալ օգոստոսի ծրագրին, պահանջելով 23 խոշոր յածանաւ։ Անգլիան չուզեր միջամտել այս վէճին, եւ կը նախընտրէ որ Ամերիկա եւ Ճափոն իրենց միջեւ կարգադրեն զայն։

⁂ Լոնտոնի մէջ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են, խորհրդաժողովին համար։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ մօտ հազար հոգի Լոնտոն պիտի համախմբուին այս ժողովին առթիւ, երեսուն պաշտօնական պատուիրակներէն զատ հաշուելով անոնց կիները, մասնագէտները, քարտուղարները, մեքենագիրները եւ լրագրողները։

Ժողովին պաշտօնական լեզուն պիտի ըլլայ անգլիերէնը, բայց բոլոր վաւերաթուղթերն ու ճառերը ֆրանսերէնի պիտի թարգմանուին։ Բացման նիստը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 21 յունուար, եւ աւելի քան երկու ժամ պիտի տեւէ։ Ճօրճ թագաւորին ճառէն յետոյ, Պ. Մաքտոնըլտ պիտի հրաւիրուի նախագահական աթոռը եւ ճառ մը պիտի խօսի։ Յետոյ կարգով խօսք պիտի առնեն միւս պատուիրակութեանց պետերը։

Ծովային ուժերու մրցակցութիւնը

Լոնտոնի ժողովին առթիւ, իտալական թերթերը կ'արծարծեն իրենց պահանջները։ «Փոփոլօ տ'Իտալիա»ն կը բացատրէ թէ Իտալիա կատարեալ իրաւունք ունի թոյլ չտալու ուրիշներու գերակշռութիւնը։ Թերթը կը շարունակէ.

— «Նաւային գերակշռութիւն մը ֆրանսական կառավարութեան միջոց պիտի տայ քաղաքականապէս ընկճելու Իտալիան, նոյնիսկ առանց հարուած մը արձակելու։ Հետեւաբար աւելի քաղաքական եւ դիւանագիտական, քան թէ նաւային եւ արհեստագիտական ճակատամարտ մըն է որ պիտի սկսի Լոնտոնի մէջ։ Ազգի մը զինուորական տիրապետութիւնը միշտ սպառնալիք մը, վտանգ մը եւ դժբախտութիւն մը եղած է Եւրոպայի համար, Նափոլէոնի Ֆրանսայէն մինչեւ Վիլհելմ Բ.ի Գերմանիան։ Միայն հաւասարակշռուած վիճակ մը կրնայ ապահովել խաղաղութիւնը Եւրոպայի ազգերուն միջեւ։ Իտալիոյ առաքելութիւնը Լոնտոնի մէջ՝ բարոյական եւ պատմական բարձր արժէք մը ունի։ Բայց թող ոչ ոք մտքէ անցընէ թէ հպատակի վիճակին կ'իջնենք։ Տրամադիր ենք զէնքերը վար դնելու, եթէ ուրիշներ ալ վար դնեն. բայց միեւնոյն ատեն պիտի վերսկսինք մեր սպառազինութիւնը, եթէ միւսներն ալ սպառազինուին։ Եթէ Լոնտոնի ժողովը ձախողի — ինչ որ անհաւանական չէ — Իտալիան պետի գիտնայ իր ապահովութեան միջոցը գտնել ամէն զոհողութիւններով։»

Լատինական գիւղ մը հայգաղթականներուն

Երուսաղէմէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ լատին պատրիարքը գնած է Ռամման գիւղը, Նապլուսի հիւս. արեւելեան շրջանին մէջ։ Այս երրորդ գիւղն է որ Վատիկանի սեփականութիւնը կը դառնայ երեք ամսուան ընթացքին։

Ռամմահը ծախու առնուած է իսլամ գերագոյն խորհուրդէն անդամ Էմիր Ապտիւլ Հատիէն։

Կ'ըսուի թէ պատրիարքին նպատակն է հայ գաղթականներ տեղաւորել այդ գիւղին մէջ։

Արաբ պատուիրակութիւն մը դէպի Լոնտոն

Երուսաղէմի արաբական շրջանակներու մէջ կը պնդեն թէ Րաղըպ Նաշաշիպի, Երուսաղէմի քաղաքապետը, այժմ պատրաստ է ընկերանալու արաբական պատուիրակութեան՝ դէպի Լոնտոն։ Ջանքեր կ'ըլլան հաշտեցնելու միւս առաջնորդները, որոնք դժգոհ էին պատուիրակութեան կազմէն։ Հրէական մամուլը կը պահանջէ որ Րաղըպ հրաժարի քաղաքապետութենէն, եթէ պիտի մասնակցի պատուիրակութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԷՆ՝ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ՝ ձեռնարկած է հագուստի հաւաքման, ի նպաստ Անատոլուի բեկորներուն։ Յոյս ունի որ մեր հայրենակիցները պիտի փութան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերել, չափով մը թեթեւցնելու համար մեր կարօտեալ ազգակիցներու թշուառ վիճակը։

Հասարակութեան դիւրութեան համար, վարչութիւնը որոշած է նշանակել կեդրոններ, Փարիզի մէջ եւ շրջակայքը, ուր նուիրատուները կրնան յանձնել իրենց կապոցները։

Կեդրոններու հասցէները շուտով կը յայտարարուին։

ՕՐԷՆՔԻ ՄԸ ՇՆՈՐՀՆԵՐԸ

Տասը տարիէ ի վեր է որ ոգելից ըմպելիները արգիլուած են Մ. Նահանգներուն մէջ։ Արդիւնքը. — 273 միլիոն տոլար ծախք՝ մաքսանենգներուն դէմ կռուելու համար, 500,000 ձերբակալութիւն եւ 1300 սպանեալ ընդհարումներու հետեւանքով։

ՕՏԱՐՆԵՐՆ ԱԼ ՆՈՅՆՔԱՆ ԹՇՈՒԱՌ

Իրազեկ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն. —

Ռուսիոյ մէջ բաւական թիւով ֆրանսացիներ ալ կան, որոնք կը տառապին սեւ թշուառութեամբ։ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանը, Պ. Հէրպէթ, խնդրած է որ ֆրանսայէն ղրկուին գործածուած հագուստներ, որպէս զի մաքսէ ազատ ըլլան։

Այս մասին ձեռնարկներ եղած են, Փարիզի մէջ, բայց խորհրդային դեսպանատունը բացարձակապէն մերժած է։

Պ. Հէրպէթ նոյնիսկ ի վիճակի չէ իր դիւանագիտական պայուսակներով փոխադրելու իր ուզածները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕԴԱՅԻՆ ՈՒԺԸ

1930ի օդային նախահաշիւը ցոյց կուտայ 200 միլիոնի յաւելում մը 1929ի փոխանցման շրջանի վրայ։ Ամբողջ՝ ելմտացոյցին գումարն է 2,083,611,720 ֆր. որուն 459,440,060 ֆրանքը քաղաքական եւ 1,624,171,660 ֆր. այսինքն քառապատիկը զինուորական նպատակներու համար։ Այս արտակարգ տարբերութիւնը կը բացատրուի անով որ ռազմական օդանաւերուն մեծ մասը անպէտ է այլեւս եւ օդային նախարարութիւնը ստիպուած է բոլորովին նոր տորմիղներ կազմել, լայն չափի վրայ։

Զանազան օդային գիծերու նպաստ սահմանուած է 210 միլիոն ֆրանք։ Երեք միլիոն ֆրանք յատկացուած է օդանաւորդութեան քաջալերութեան եւ զարգացման համար։ Խոշոր գումար մը կը կազմեն թոշակները։ Վերջապէս գաղտնի վարկ սահմանուած է 2 միլիոն ֆրանք, իսկ վեց միլիոն ֆրանքի յաւելուածական ծախք նախատեսուած է Հռենոսի օդային ուժերը Ֆրանսա փոխադրելու համար։

ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցում մը զգացուեցաւ, հինգշաբթի օր, Մուղլայի եւ Ուրլայի մէջ (Իզմիր)։ Վնաս չկայ։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ հաւանական է որ կառավարութիւնը շուտով ընդունի ոսկին, իբրեւ հիմնական դրամ, փոխանակ արծաթին, որուն ելեւէջները կը վնասեն երկրին վաճառականութեան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ԲՈՅՆԵՐ ՈՐ ԿԸ ԾԱՂԿԻՆ

ՌԱՔՔԱ՝ 70—80 ՏՈՒՆ.— ԹԷԼ-ՍԷՄԻՆ՝ 40—50 ՏՈՒՆ.— ԽԸՐ-ՊԷԹՐՈՋ՝ 30 ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ԳԱՂՈՒԹԸ (ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՏՈՒՆ-ՏԵՂ ԵՂԱԾ).— ԱՅՆ-ԱՐՈՒՍ՝ 15—20 ՏՈՒՆ.— ԹԷԼ-ԱՊԻԱՏ։

Իբրեւ արդիւնք վերջերս կատարուած քննութեան մը, կը փութամ «Յառաջ»ին հաղորդել շարք մը կազդուրիչ տեղեկութիւններ՝ Սուրիոյ հարաւ-արեւելեան մասի հայկական բոյներու մասին։

Սկսինք նախ Ռաքքայէն, ուր բնակութիւն հաստատած են առաւելապէս Եդեսացիները։ Կը պարապին մանր առեւտուրով, խանութպանութեամբ։

ՌԱՔՔԱ հին ատեն եղած է ծաղկեալ քաղաք մը. վկայ՝ շրջակայ հնութեանց աւերակները, ուր կը գտնուին զանազան տեսակ անօթներ, նախշուն եւ գեղեցիկ։ Կառավարութիւնը արգիլած է հասարակութեան պեղումներ կատարել։ Մասնաւոր պահապան մը թոյլ չի տար մօտենալ։ Ճիշդ քովէկէն կ'անցնի Եփրատը։ Բնակչութիւնը կը բաղկանայ տեղացի Արաբներէ եւ Քիւրդ Հայերէ։

Ինչպէս ըսինք վերը, Հայերը կը զբաղին մանր առեւտուրով եւ արհեստով։ Կրցած են իրենց համար ստեղծել բարեկեցիկ վիճակ մը։ 70-80 տուն կը կազմեն։ Ունին Ազգ. վարժարան մը, երկու բաժանումով.— մանկապարտէզ եւ Նախակրթարան. աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է 90 հոգի։ Մանկապարտէզը ունի կորս դասարան, 60 աշակերտով. իսկ Նախակրթարանը 30։ Կան երեք պաշտօնեաներ։ Այս վարժարանը երեք տարուան կեանք ունի, եւ բաւական յառաջդիմած է։ Աշակերտները կը կարդան սահուն կերպով հայերէն եւ ֆրանսերէն, ինչպէս նաեւ քերականութիւն, աշխարհագրութիւն եւ այլ գիտական դասեր։ Հոս կը յաճախեն նաեւ տեղացի Արաբներուն տղաքը, հինգ հոգի։ Ասոնք եւս կը հնազանդին դպրոցի կանոնին, եւ կը կարդան հայերէն լեզուն շատ սահուն կերպով։

Տարեկան պիւտճէն է 130 ոսկի։ Շէնքը վարձու է։ Բարեգործականը տարեկան 20 ոսկիով կ'օգնէ, իսկ մնացեալ մասը կը հայթայթուի ժողովուրդին կողմէ։ Եօթը հոգիէ բաղկացած թաղականութիւն մը ունին. դպրոցի բացումին նախաձեռնարկ եղած է Պ. Անդրանիկ Սայեան։ Դպրոցին վարչութիւնը յանձնուած է ուսուցիչ Պ. Գրիգոր Ասլանեանի։ Այցելու քահանայ մը ունին. բայց ոչ եկեղեցի։

ԹԷԼ-ՍԷՄԻՆ.— Այստեղ կը գտնուին 40-50 տուն Հայեր, որոնք կը պարապին առհասարակ երկրագործութեամբ։ Հոս եւս ունինք դպրոց մը, ուսուցիչը՝ Պ. Շաւարշ Մակարեան։

Կ'արժէ քիչ մը մանրամասնութիւն տալ այս գիւղին կազմութեան մասին։ Միս Եփէ եւ անոր օգնականը, Պ. Միսաք Մելքոնեան, եղբայրական ձեռք կարկառած են այս տեղի հայութեան։ 5-6 տարի առաջ իրենց ծախքով այս գաղթականութիւնը ասդիէն անդիէն հաւաքելով, տեղաւորած են։ Տուած են անոնց լծկան եզներ, հող, դրամ ու սերմնցու եւ գիւղացիները այսօր ունին բարեկեցիկ վիճակ մը։ Այստեղի Սպիտակ Տունը (La Maison Blanche), որ կը պատկանի Միս Եփէի եւ ուր միշտ կը գտնուի իր օգնականը, Պ. Մելքոնեան, տեսակ մը հիւրանոց է ասկէ անցնող բոլոր ֆրանսացի եւ տեղացի պետական պաշտօնեաներուն համար, որոնք հոն կը գտնեն հանգիստ բնակարան եւ ճոխ սեղան։ Ֆրանսա վերադարձողները իրենց յաջորդներուն կը յանձնարարեն Սպիտակ Տունը, իբրեւ լաւագոյն օթեւանը այս անջրդի անապատին մէջ։ Նախ քան հայութեան տեղաւորումը այս ամայի անապատին մէջ, կարելի չէր գտնել բանջարեղէնի ո՛րեւէ տեսակ, սակայն աշխատասէր հայութիւնը իրեն հետ բերած է այդ բոլորը։ Այնպէս որ որեւէ գիւղի մը մէջ դիւրաւ կրնաս գտնել զանազան տեսակ կանաչեղէններ։

ԽԸՐ-ՊԷԹՐՈԶ.— Թէլ-Սէմինէն յետոյ կուգայ այսգիւղը, որուն հիմը նոյնպէս 1926ի աշնան դրուած է Միս Եփէի նախաձեռնութեամբ եւ Պ. Միսաք Մելքոնեանի ջանքերով։ Այս վայրը կը ներկայացնէ տիպար ագարակ մը, որ կազմուած է Թուրքերու, Քիւրտերու եւ Արաբներու ձեռքէն փրկուած չափահաս որբերու համար։

Այս տղաքը, թիւով 45 հոգի, սկզբնական շրջանին չէին գիտեր իրենց լեզուն եւ վայրենացած վիճակ մը կը ներկայացնէին, իսկ այսօր, շնորհիւ թափուած անգնահատելի ջանքերուն, սորված են հայերէն, փոխած՝ իրենց հին անկիրթ բնաւորութիւնը, լծուած են երկրագործական աշխատանքի, եւ կրցած են ստեղծել իրենց համար տնտեսական լաւ վիճակ մը։ Վերոյիշեալ 45 որբերէն 15ը հեռացած են այս ագարակ-որբանոցէն, գտնելով իրենց ազգականները, իսկ մնացեալ 30 հոգին կը մնան իրենց աշխատանքին գլուխը։ Ամուսնացած, տուն տեղ եղած են։ Ունին կաթնտու կովեր, ոչխար, լծկան եզներ, որոնց փոխարժէքը պիտի հատուցանեն տարուէ տարի։ Իրենց ամուսնութեան սատարած են որբանոցին վերին մայրիկը, Միս Եփեն եւ Պ. Մելքոնեան, տալով անոնց տնական կահ կարասիներ։ Իրենց պսակադրութեան հանդէսին ներկայ գտնուած են Ֆրանսացի սպաներ, գնահատելով այս մարդասիրական գործըեւհայ ժողովուրդին ձեռներէցութիւնը։ Այսօր 30 հոգիէն ամուրի կը մնան միայն երեք հոգի, որոնք եւս յարմար առիթով պիտի ամուսնանան, դարձեալ իրենց բախտակից հայուհիներու հետ։

Սոյն ագարակ-որբանոցին վարիչն ու ուսուցիչն է Պ. Խաչիկ Ցակոբեան, աննկուն երիտասարդ մը, որ կը հսկէ թէ վար ու ցանքի գործերուն եւ թէ կը զբաղի տղոց կրթութեամբ եւ գիշերային դասախօսութեամբ։

Այս անապատին մէջ տղաքը կ'երգեն հայ գեղջուկ երգեր, կը կարդան ագարակ-որբանոցին գրադարանի գիրքերը, կրնան յաջող կերպով գրել նամակներ իրենց մտերիմներուն։

Ներկայիս, արդէն հաստատութիւնը որբանոցի վիճակէն ելած է։ Ամէն մէկը ամուսնացած, երախաներու տէր եղած, կ'ապրի իր ընտանեկան օջախին մէջ գոհ եւ զուարթ, միշտ գեղջուկ երգը շրթունքին, թէ տանը մէջ եւ թէ՛ գութանին գլուխը։

Գիւղը ունի իր փոքրիկ դեղարանը, ուր կը գտնուին անհրաժեշտ դեղերը։ Առաջները թէեւ գոյութիւն ունեցած է մալարիան, սակայն կառավարական աջակցութեամբ չորցուած են ճախճախուտ վայրերը եւ հիմա գրեթէ անհետացած է այս հիւանդութիւնը։

ԱՅՆ-ԱՐՈՒՍ.— Տեղացիներուն պատմածին համաձայն, այս տեղը Հայր Աբրահամին բնակավայրն է եղած։ Կը գտնուի շէնք մը, ուր թաղուած է, կ'ըսեն, Աբրահամ։ Ս. Գիրքէն ալ գիտենք թէ, Աբրահամ ծնած ու ապրած է Խառանի մէջ։ Արդէն այս վայրն ալ շատ մօտիկ կը գտնուի Խառանին։ Սոյն դամբարանին մօտ կը գտնուի ջուրի ակ մը, որուն քովիկը, վրան հողով ծածկուած կլոր գետին մը կայ մօտաւորապէս 20 մեդր տարածութեամբ։ Այդ տարածութեան տակ թաղուած են խըճաքարերէ շինուած գոյնզգոյն գեղեցիկ նկարներ։ Կը հետեւի ուրեմն թէ անցեալին մէջ ծաղկած է հոս բարձր քաղաքակրթութիւն մը։ Դաշտերու եւ առհասարակ բլուրներու մօտ երբ շրջագայիս, կը տեսնես փոքրիկ անօթներու կտորուանքներ, գունաւոր ապակիներ։ Կարելի չէ ենթադրել թէ այս կտորները Թրքական շրջանէն մնացած ըլլան, որովհետեւ տեղացի Արաբները կը կազմեն բացարձակապէս խաշնարած եւ ուղտապան թափառիկ ցեղ մը, իսկ Թուրքը արդէն ծանօթ է իր քանդող բնաւորութեամբ։ Այստեղ ալ արգիլուած է պեղումներ կատարել։ Այս գիւղին մէջն ալ ունինք 15—20 տուն հայութիւն, որոնք կը պարապին երկրագործութեամբ, ջաղացպանութեամբ եւ առեւտուրով, ինչպէս նաեւ բանջարամշակութեամբ։ Ունին 10—15 աշակերտով դպրոց մը։ Գիւղը առատ ջուր ունի, ինչպէս նաեւ տնկուած ծառեր։

ԹԷԼ-ԱՊԻԱՏ.— Այս գիւղաքաղաքը 6 տարուան պատմութիւն ունի, գրեթէ ամբողջովին Եդեսիոյ կարմունջ գիւղացիներէ կազմուած։ Առհասարակ կը պարապին հողագործութեամբ, բանջարամշակութեամբ եւ խանութպանութեամբ. բոլորն ալ բարեկեցիկ են։ Ունին իրենց կաթնտու կենդանիներըեւ լծկան անասուններ։ Կը գտնուի Թրքական սահմանագլուխին ճիշդ մօտիկը. երկաթուղիի գիծը կը բաժնէ մեզ իրարմէ։ Թուրքերէն անունն է Աքճէ գալէ։ Կայ ֆրանսական զինուորական իշխանութիւն մը, ինչպէս նաեւ քաղաքային իշխանութիւն. (Bureau de renseignements) որուն գլուխը կը գտնուի M. Bareil համակրելի եւ աշխոյժ տեղակալ մը։ Գիւղը այս սարի ունեցաւ իր սեփական դպրոցը, 40 աշակերտով, (բացուած՝ դեկտ. 2ին)։ Տղաքը նոր սկսան այբուբենի։

Դպրոցին կ'օգնէ Բարեգործականը տարեկան 20 ոսկի. եւ Միս Եփէի նիւթական օժանդակութեամբ կը գործէ Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղ մը, կազմուած տիկիններէ. ինչպէս նաեւ Բարեգործականի մասնաճիւղ մը՝ ենթակայ Եգիպտոսի կեդրոնին։

Գիւղացիութիւնը առհասարակ կը հետաքրքրուի ազգային կեանքով։ Շաբաթը անգամ մը ուսուցիչը կը խօսի իրենց դպրոցի շէնքին մէջ՝ զանազան նիւթերու շուրջ։ Զափահաս երիտասարդներուն համար բացուած է գիշերային դասախօսութիւն մը։ Այս երիտասարդութիւնը տարագրութեան ընթացքին հնարաւորութիւն չէ ունեցած դպրոց տեսնելու, իսկ այսօր օգտուելով ուսուցչին ներկայութենէն, կը փափաքին գրել-կարդալ եւ կարելի է ըսել թէ կարճ ժամանակի մէջ կրցաւ սորվիլ։

Ա. ՓԱՅԼԱԿ

ՄԻ ՎԷՃԻ ԱՌԹԻՒ

Ա.

Մեր ժողովրդի իմաստուն մի առածն է միտս գալիս, ամէն անգամ, երբ կարդում եմ մեր գաղթահայ թերթերի էջերին սփռուած մի շարք այսպէս կոչուած «քննադատութիւնները»։ Գրում են շատ անգամ գիրքը չկարդացած...։ Եւ ինչո՞ւ զարմանալ. որ գրական այս անիշխանութեան մէջ, գեղարուեստական երկրորդական եւ երրորդական արժէք ներկայացնող երկեր, ինչպէս Վ. Վալադեանի «Տիկին Մարգօն» հռչակւում են մեր «մատի վրայ համրուած մէկ քանի լաւագոյն վէպերէն մէկը» եւ համեմատում՝ եւրոպական գրական երկերի հետ (Մատամ Բովարի)։ Գրական այդ անտէրութիւնն է պատճառը անշուշտ, որ երիտասարդ գրող Շ. Շահնուրի համեմատաբար յաջող երկը, յայտարարւում է «վէպ մը, որուն միջոցով,— չափազանցութիւն թող չըլլայ,— հայ գրականութիւնը նոր մուտք մը կը գործէ եւրոպական գրականութեան մէջ», եւ կամ «կը բանայ նոր շրջան մը ո՛չ միայն մեր վիպագրութեան, այլ նաեւ մեր ամբողջ գրականութեան համար»... (Ականջը խօսի Ն. Տէօվէճեանի)։

Այդ չէ՞ միթէ պատճառը, որ Շ. Նարդունի, հպարտութեամբ իր վրայ առնելով «յաւակնոտ» ածականը, թեւերը լայնօրէն տարածել է մեր բոլոր թերթերի վրայ եւ գրում է ամէն բանի մասին...

***

Իր մի շարք յօդուածներով («Յառաջ»և«Յուսաբեր») Շ. Նարդունին իր վրայ առնելով գաղութահայ մեր արդի գրականութեան պաշտպանողականը, ճգնում է ապացուցանել որ Հայաստանի մէջ գրականութիւն գոյութիւն չունի, որ «Հայաստանի գրականութիւնը եւս դուրս կը գտնուի մեր հողէն եւ մեր ժողովուրդէն» եւ որ «Հայ գրականութիւնըկեդրոնացած էայժմարտասահմանի մէջ»... Միաժամանակ défaitismeով տառապողներ. կալացնելովբոլոր նրանց, որոնք Հայաստանի գրականութիւնը գտնում են շա՜տ աւելի բարձր եւ շա՜տ աւելի կենսունակ (անշուշտ խօսքը «Զինուժաչինական» կապկութիւնների մասին չէ),քանմեր գաղութներումմշակւող ներկայ գրականութիւնը։

Խօսք չունեմ. հայրենաբաղձութիւնը եւ «դէֆետիզմ»ը կարող են անշուշտ իրենց դերն ունենալ այդ բոլոր «քննադատութիւնների» մէջ.— Հայրենազուրկ եւ հայրենակարօտ մարդիկ ենք, վերջապէս ամէնքս էլ, ...բայց դժուար թէ Շ. Նարդունին կարողանայ համոզել ինձ, որ հայրենաբաղձութիւնը կամ «դէֆեդիզմ»ը՝ ամէն ինչ են եւ այդքան վճռական դեր են խաղում այս խնդրում։ Ինչո՞ւ չընդունել, որ երբ մէկը քննադատում է, կամ նշում «գաղութահայ գրականութեան» բացերը և թերութիւնները, նա անպատճառ եւ միմիայն զգացմունքից դրդուած չէ, որ անում է այդ քայլը՝ այլ հետեւելով իր տրամաբանութեան։ Քննադատութիւնը և քննադատները,ճի՛շդ է, յաճախ եւ մեծ մասամբ լինում են շա՜տ աւելի ենթակայական, քան թէ պէտք է, բայց մի՞թէ, ինքը Շ. Նարդունին զերծ է այդ հիւանդութիւնից... Ո՛չ, ի հարկէ։ Որքան էլ, որ նա գոռալու լինի թէ «ինձ համար դիւրին է միշտ առարկայական գետնի վրայ մնալ, քանի որ երբեք Կովկաս չեմ ապրած», ես չպիտի հաւատամ իր առարկայականութեան, որովհետեւ հէնց իրեն Կովկասում (Հայաստանում) ապրած չլինելը արդէն ապացոյց է, որ ինքը հեռուէ-հեռու է միայն ճանաչում այն՝ ինչի մասին գրում է. իսկ հեռուէն-հեռու ճանաչած բանի մասին մենք երբեք չենք կարող առարկայական կարծիք յայտնել... Առարկայականօրէն տրամաբանելու համար, հարկաւոր է հիմնովին եւ մօտիկից ուսումնասիրել քննութեան ենթակայ նիւթը, կշռել բոլոր թեր ու դէմ տուեալները ու ապա միայն վճիռ արձակել։ Բառախաղերով չէ, որ մարդկանց համոզում են, այլ տրամաբանութեամբ եւ փաստերով։

Նախ՝ ո՞րն է, «Գաղութահայ գրականութիւնը» եւ որքա՞ն ճիշդ է այն տեսակէտը, թէ մենք ընդհանրապէս «Երկրի գրականութիւն» ոչ ունեցել ենք եւ ոչ էլ ունինք, (Մ. Պարսամեան, Շ. Նարդունի)։ որ Թիֆլիս, Բագու, Պոլիս — հայ գրականութեան այդ լուսաւոր օրրանները — եղել են գաղութներ եւ հէնց այդ իսկ պատճառով եղել է ոչ թէ, «երկրի» այլ «գաղութի գրականութիւն»։

Այսպիսի մի տեսակէտապաշտպանողները մոռանում են, դժբախտաբար, որ մեզ համար ո՛չ Թիֆլիսը, ո՛չ Պոլիսը եւ ո՛չ էլ Բագուն, որ փաստօրէն Հայաստանից — բուն երկրից — դուրս են եղել, հոգեբանօրէն, սակայն գաղութներ չեն համարւել... Մեր ամբողջ մտաւորականութիւնը գաւառներից ձգտել է միշտ կենտրոնանալ եւ կենտրոնացել է Պոլսում եւ Թիֆլիսում, որպէս ճայկական մտաւոր կենտրոններում» եւ որոնցից ոչ ոքի մտքով չի անցել, որ գալիս է ինչ որ «գաղութ»։ Ո՞վ կարող է պնդել, որ հիմակուայ Փարիզն ու Բոստոնը, կամ Բէյրութն ու Գահիրէն՝ նոյնն են, հոգեբանօրէն նոյնը, ինչ որ էին Պոլիսն ու Թիֆլիսը... Եւ վերջապէս, երբ մենք գործ ենք ածում «երկրի» կամ «գաղութի» գրականութիւն, միայն տեղագրական նշանակութիւն չե՞նք տալիս մեր ասածներին։ Գրականութեան մէջ, «երկիրը» եւ «գաղութը» մեզ համար ճոգեբանական եւ միմիայն ճոգեբանական արժէքներ են։ Այդ է, անշուշտ, պատճառը, որ մի Ա. Ահարոնեան, եթէ իր բոլոր գրուածքներն էլ ծնեւում, կամ Փարիզում գրած լինի՝ երբե՛ք «գաղութի» գրող չի դառնայ մեզ համար։ Դժբախտաբար, սակայն, Ահարոնեանը, որպէս այդպիսին մի գեղեցիկ բացառութիւն է մերգրականութեան մէջ։

ԼԵՒՈՆ ՆԱՅԻՐՑԻ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Le Soir»ի մէջ, Փիէթրօ Ղէննի շարունակելով իր պրպտումները Ֆրանսայի օտար բնակչութեանց մասին, կը գրէ.

— Ֆրանսայի եւ թերեւս Եւրոպայի բոլոր քաղաքներուն մէջ, Մարսէյլ ամէնէն բազմատարրն է։ Ըսուած է թէ ան ժողովուրդներու քառուղին է։ Պէտք է աւելցնել նաեւ թէ հոն կը կիրարկեն տեսակ մը կլիմայական հրամայական, որ բոլոր ցեղերը, բոլոր ժողովուրդները կը հալեցնէ, կը նոյնացնէ հրաշալի արագութեամբ մը։

Դիտեցէք Մարսէյլը Նոթր-Տամի բարձունքէն, միակ բերկրանոցը, որ ձեր աչքերուն կը հրամցնէ հոյակապ համայնապատկեր մը։

Քաղաքը ձեր աչքերուն առջեւ կը տարածուի, վիթխարի, (21,000 հեկտարի վրայ, մինչ Փարիզի տարածութիւնն է 5000)։

Ամէն ինչ կայ հոն, այնքան որ բանիմաց մէկէ աւելի Ֆրանսացիներ կը հարցնեն, ո՛չ առանց վրդովումի թէ,եթէայսպէսշարունակուի, Մարսէյլի պէս մեծ քաղաքի մը ժողովրդագրական կացութիւնը շատ անբնական չի՞ դառնար։

Մարսէյլի մէջ 10,000 բնիկներու վրայ 3000ը օտարականներ են. ֆրանսական գաղութներէն հազարաւոր սեւամորթներ կան։

Ըստ պաշտօնական վիճակագրութիւններու օտարներու թիւն է 211,645 (257,695 նահանգին մէջ)։

Այս թիւին մեծ մաս[…] լացիները կը կազմեն՝ 1[…] միայն Մարսէյլի մէջ, 16[…] նահանգին մէջ։ Այս գա[…] ծագումը կը կորսուի [..] խաւարին մէջ, բայց պա[…] մէն ասդին շատցած է. կուգան Սպանիացիները՝ քաղաքին՝ 33,728 նա[…] մէջ։

Հայերու թիւն է [...] կան 5000 Թուրքեր(?), Ռուսեր, քանի մը Արժա[…] ներ եւ Չինացիներ։

Ասոնք կանոնաւորներ[…] իսկ անկանոններու [...] այդքան ուժե՞ղ է. կը կ[…] կը ցրուի, կը վերակազմ[…] դիպուածի եւ դէպքերու [...]

Վերդովեցուցիչ կացո[…] Հարցը ներկայացուցի[…] քական բանիմաց ան[…] թեան մը։

— Ցուզուելու պէտք […] բացատրեց. Մարսէյլ իր[…] հրաշալի կարողութիւն [...] Ատեն մը վերջ, օտարակ[…] վերածէ կատարեալ Մար[…] մը։ Բնականաբար, գրեթէ […] ըելի է իւրացնել ու ձուլե[…] ուելեան ցեղերը։ Բայց [...] իտալացի ըլլայ թէ սպա[…] հոս իր երկրին մէջ է, [...] սերունդին՝ անկարելի է [...] անոր ծագումը... Ինծի [...] մարդը ինքն իսկ Ֆրանսա[…] տար մըն է, որուն մեծ Պ. [...] եկած է Իտալիայէն։

— Սակայն, փաշխ[…] գայնական քարոզչութիւն[…] ուշացնել այս ձուլումը [...] ուարութեան մատնել գործ[…] տակութեան խնդրանքներ[…] ցովկըյուզուինք.իսկիշխան[…] ները նպաստաւոր աչքով [...] իր։ Բայց ամէն ընտանի[...] Ֆրանսացած մը կայ եւ [...] է որ Ֆրանսա ծնած, Ֆր[…] մէջ կրթուած մէկը որ հ[…] տատած է գործ եւ բարե[…] թիւններ, ի վերջոյ ընդու[…] սական հպատակութիւնը։ [...] հանդերձ, Մարսէյլ այն քա[…] է ուր աշխարհաքաղաք[…] թիւնը ամէնէն աւելի [...] է։ Ոչ Նափոլիէհետ կարելի [...] գատել, ոչ ալ Պարչելոնայ[…] հմայիչ քաղաք մըն է, ո[…] ըելի չէ խուսափիլ, անգամ [...] գայն ձանձնան ու սիրեն։

Իրաւ է։ Աշխարհ[…] քացիութիւնը յատկանշակ[…] է որ ամէնէն աւելի կը [...] Մարսէյլի մէջ։ Պտտեցէ[…] պիէի վրայ, ուր ամէն օ[…] խարհի բոլոր ցեղերը կը [...] դրուին։ Անցէք Պէլ տը-Մ[...] ղէն ուր խռնուած են Ի[…] ները, տ'Ընտուամէն ուր [...] լանները կան։ Մխրճուեցէ[…] Նաւահանգստի աղտոտ [...] րուն մէջ։ Ինչ որ ամէնէ[…] ձեր ուշադրութիւնը կը [...] պիտի հաստատէք թէ ցե[…] ժողովուրդներուայս խառն[…] Մարսէյլ կերտած է տիպ[…] որ բացսիրտ, զուարթ, [...] բնիկ Մարսիլիացիին, իսկ է, սրամիտ, որ ո՛չ մ[…] կը զարմանայ, բանէ մը [...] սափիր, ու բացի Մարսէյլ[…] պատմութենէն եւ ապ[…] ուրիշ ո՛չ մէկ բանով կը [...] քրքրուի։ Մարսէյլի արեւ[...] ամէն բան եւ ամէն մա[…] նեն երկրին գոյնը։ Այդ [...] խուսափելի նշանը ուժեղ [...] քաղքի մը, որուն հիւր[…] թիւնը կը նոյնանայ տիր[…] թեան հետ։

կարդացէք և Տարա[…]
ՅԱՌԱՋը

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Քանատահայ Երիտասարդաց Միութեան Թորոնթոյի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ, Թորոնթոյի հայ գաղութը Դեկտ. 1ին տօնեց Ա. Ահարոնեանի քառասուն տարուան գրական գործունէութեան յոբելեանը: Գաղութը գրեթէ առանց բացառութեան ներկայ էր:

Օրուան նախագահը, Պ. Ա. Ալեքսանեան ժողովը բացաւ եւ հաւաքոյթին նպատակը բացատրելէ յետոյ բեմ, հրաւիրեց Պ. Կ. Թանտրճեանը, որ ըսաւ թէ մօտէն ծանօթացած է Ահարոնեանի հոգեկան աշխարհի գեղեցկութիւններուն: Այդ գեղեցկութիւններէն մին է գիտակցութիւնը հայ ժողովուրդի տառապանքին, որ իր գրական աշխատութեան ներշնչման գլխաւոր աղբիւրն եղած է: Ան կէ ծնած է եւ քաղաքական մարդը: Բայց ան նախ եղած է գրող մարդը, սկսեալ իր մանկութենէն, ներշնչուած Մասիսէն եւ հայ իրականութենէն: Իր հայ կեանքը հարազատօրէն ներկայացնելու ճիգը եղած է այնքան մեծ, որ ան շինած է նոր բառեր հայ հողէն, ջուրէն եւ օդէն եւ այնպէս լուսաւորած է հայ միտքը դէպի հայ իրականութիւնն ու ոգեւէւ...

Երկրորդ եւ վերջին խօսողն էր Պ. Ա. Օզանեան, որ եզրակացուց թէ պէտք է ըլլալ աւելի լուրջ եւ խոհեմ քննադատութիւններուն մէջ: Անցնելով Ա. Ահարոնեանին, ան իր հիացմունքը յայտնեց որ մեծ գրողը կրցած է քառասուն տարի շարունակ հայ զգացումներուն արտայայտիչը ըլլալ, այնքան ճշգրտօրէն եւ այնքա՜ն ճարտար լեզուով մը: «Լեզուի վարպետ մըն է, պարզ բայց հարուստ ոճով մը, որ բարձրացուց հայ գրականութիւնը նախանձելի աստիճանին»:

Երգերէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, բացուած հանգանակութենէն գոյացաւ 246 տոլար: Միութեան բաժինը եւ ծախսերը հանելէ վերջ մնացած 165 տոլարը փոխադրուեցաւ Փարիզ, գանձապահ Պ. Ա. Համբարձումեանի:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 13 Յունուար,— Քաղաքիս հայ ուսանողները, իրենց Միութեան հնգամեակը տօնելու համար, յունուար 12ին հրաւիրեցին գաղութը թատերական ցերեկոյթի մը, որ անցաւ շատ յաջող, թէ՛ իբրեւ ներկայացում եւ թէ՛ գաղութին մասնակցութեան տեսակէտով:

Գովասանքի արժանի են բոլոր դերակատարները, որ գեղեցիկ գործի մը յաջողութեան համար, աշխատանք եւ ժամանակ չէին խնայած: Գնահատելի է նաեւ գաղութի անդամներու մեծամասնութիւնը, որ ներկայ ըլլալով այս զուտ ուսանողական հանդէսին, գործնական կերպով ցոյց տուաւ իր համակրանքը դէպի այս երիտասարդական կազմակերպութիւնը: Հակառակ մուտքը վճարովի ըլլալուն, Մխիթարեան վարժարանի սրահը լեցուած էր:

Ներկայացման զուտ հասոյթը պիտի յատկացուի միութեան գրադարանին:

Դադարի միջոցին, ուսանողական միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Գասպարեան, որ բացատրեց միութեան նպատակները: Ընդհանուր ջերմ ցնցեալ տպաւորութեան դէպքեր, եւ յոյս յայտնեց որ ապագային, գաղութը աւելի մօտիկ պիտի ապրի իր ուսանողներուն:

Կ'իմանամ որ Ուսանողական Միութիւնը մօտերս գործի պիտի սկսի, որպէսզի Միլանի հայ գաղութն ալ իր համեստ բաժինը բերէ Անատոլուէն քշուած մեր գաղթական եղբայրներուն:

Խորհուրդ պիտի տայինք մեր ուսանողներուն աւելի արագ շարժիլ: Կացութիւնը այդ կը պահանջէ: Ներելի չէ ժամանակ կորսնցնել, սպասելով որ ազգային մարմինը շարժի: Այդ անունին արժանի մարմին գոյութիւն չունի Միլանի մէջ:

Ա. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի հայրենակիցներ, Մարսէյլի Գիշերային դպրոցի Յանձնախումբը մամուլով ուղղած այս բաց գրութեամբ կ'ուզէ անգամ մը եւս յայտնել ձեզ, թէ մեր դպրոցի երկրորդ տարեշրջանին, չծանրաբեռնելու համար առանց այն ալ իր աշակերտութեան կամ անոնց ծնողներու վտիտ քսակը, գանձելի ամսավճարը այնքան փոքր է սահմանած որ չի գոցեր դպրոցի պիւտճէն, ու ատով ամէն ամիս, որոշ գումար մը իբր բաց կը մնայ ծանրացած յանձնախումբիս ուսերուն վրայ: Ասկէ զատ, դպրոցին վերաբերեալ կարեւոր առարկաներու եւ այլ սախպողական կարասիներու համար անհրաժեշտ գումարներու պէտք կը զգացուի, որու հայթայթման միջոցները նոյնպէս կը մտատանջէ յանձնախումբս:

Այս պայմանները լրացնելու եւ գիշեր, դպրոցը քիչ շատ նիւթական տանելի պայմաններու մէջ դնելու համար, ստիպուած ենք ձեռնարկել ներկայացման մը, մեծ պատրաստութեամբ բեմադրել Շիրվանզատէի յայտնի տրամը՝ «Նամուս»ը, յունուար 25ին, շաբաթ երեկոյեան, 84 Ռիւ Շափ, Սալօն Շափի մէջ (մանրամասնութիւններ առանձին յայտագրով):

Ներկայիս կոչ կ'ընենք բոլոր Մարսիլահայութեան եւ պարտք կը դնենք իւրաքանչիւր գիտակից Հայու վրայ քաջալերել եւ օգնել մեզ մեր այս ձեռնարկին մէջ, *նախօրօք մէկական տոմս ապահովելով*, հոգ չէ եթէ նոյն իսկ արգելառիթ պատճառներով ոմանց կարելի չըլլայ այդ նոր ներկայացման հանդիսատես ըլլալ:

Օգնել գիշերային դպրոցին կը նշանակէ նպաստել ու սատարել օտարացման ճամբու վրայ կանգնած մեր երկսեռ երիտասարդութեան եւ Ֆրանսական դպրոց յաճախող փոքրիկներու հայեցի դաստիարակման ու զարգացման գործին:

Ներկայացման գիշերը, վարագոյրը բացուելէն առաջ յանձնախումբին կողմէն հակիրճ զեկուցում մը պիտի տրուի դպրոցի բարոյական եւ նիւթական կացութեան մասին:

Գիշեր. Դպրոցի Յանձնախումբ

Յ. Գ. Գիշեր. Դպրոցէն օգտուելու համար եղած դիմումները մի՛շտ եւ ամէն օր ալ կ'ընդունուին:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 15 յունուար.— Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը արդէն մտադրած էր Սուրիոյ հայ բեկորներուն եղբայրական օգնութեան հասնելու համար կեդր. Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը կազմել, ու երբ այս առթիւ ստացաւ նաեւ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնի եւ կեդր. Յանձնախումբին պաշտօնագիրը, յունուար 14ին խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց բոլոր Հայրենակցական Միութիւններու եւ քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները: Բոլորն ալ— աննշան բացառութիւնով մը, սիրով պատասխանելով եղած հրաւէրին, ոմանք յանուն իրենց միութեան, ուրիշներ անհատապէս՝ ստանձնեցին իրենց մասնակցութիւնը բերել կազմուելիք յանձնախումբին: Ցետ խորհրդակցութեան կազմուեցաւ կեդր. Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը, Ազգ. կեդր. Վարչութեան անմիջական հակակշռին տակ, բաղկացած հետեւեալ 12 անձերէ.—

Պ. Պ. Սուրէն Մխալեան (Արաբկիր), Շմաւոն Թէրզեան (Արաբկիր), Պօղոս Գործակատարեան (Արաբկիր), Նազարէթ Շատարեւեան (Մարաշ), Կիրակոս Միրաքեան (Զարսանճագ), Լեւոն Գայեան (Հաճըն), Կարապետ Փափազեան (Բալու), Շաւարշ Խաչատուրեան (Բարձր Հայք), Յովհաննէս Ցեօքմէճեան (Խարբերդ), Յովհաննէս Ցէր Գէորգեան (Աղբ Եաման), Արամ Գառօնէ (Հ. Յ. Դաշնակցութիւն), Սեդրաք Սէժէրճեան (Շրջաններու Հանգանակիչ):

Այս Յանձնախումբը լիազօրուած է բոլոր հայրենակիցներուն դռները բախել եւ հանգանակութիւն կատարել, համապատասխան ընկալագրի փոխարէն:

Լիայոյս ենք որ Լիոնահայը սիրով պիտի տայ իր լուման, իր թշուառ արենակիցներուն օգնութեան գործին մէջ համեստ բաժին մըն ալ ինք ապահովելով:

* * *

Դանօթ խմբակն ալ ձեռնարկած է առանձին հանգանակութեան: Միշտ երկու ճակատ...

Իրազեկ

ՄԵՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ (Յապաղած). — Դեկտ. 29ին տեղի ունեցաւ Լա Սիօթայի նորահաստատ մանկապարտէզին հանդէսը, քաղաքապետական թատրոնին մէջ: Գաղութը ներկայ էր մեծ մասով: Բեմին աջ ու ձախ կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, ու հսկայ տօնածառ մը կ'ուրախացնէր երախաները: Հանդէսին բացումէն յետոյ, փոքրիկները երգեցին «Marseillaise» եւ իրենց վարժ շարժումներով եւ կիրթ առոգանութեամբ նոյն իսկ օտարներու ծափերուն արժանացան: Դնահատուեցան նաեւ ֆրանսական ու հայկական եռագոյններով կատարուած մարմնամարզն ու երգային պարերը, որոնց դաշնակով կ'ընկերանար Պ. Աբէլ Մենշուրեան, Փոքրիկն Պետրոս Տաքէսեան արտասանեց «Ախ Սեւերես» եւ «Հայուն պաշտելի եռագոյնը»: Հանդէսին կը նախագահէր Հայաստանի Ֆրանսայի առաջնորդ Գրբ. Պալաքեան, որ թուեց հայկական դպրոցի առաւելութիւնները եւ հրաւիրեց ներկաները աջակցիլ: Յետոյ գնահատեց մանկապարտիզպանուհի Տիկ. Ազատեանը եւ Թաղ. Խորհուրդի Թափած ջանքերը՝ դպրոցը կանգուն պահելու համար:

Աճուրդէ մը գոյացաւ 450 ֆրանք իսկ հանդէսին ամբողջ հասոյթը եղաւ 667 ֆրանք: Հանդէսը փակուեցաւ հրեշտակներու շնորհալի պարով: Նիսի յայտնի հարուստներէն Պ. Յովակիմ Նաւապետեան երկրորդ անգամ ըլլալով 300 ֆր. նուիրած է մանկապարտէզին:

Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հայ Մարզական Միութիւնը (Հ. Մ. Մ.) կազմեց իր վարչութիւնը 1930. տարուան համար, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Վ. Հարիկեան (ատենապետ եւ վարիչ խումբերու), Մ. Ամիրխանեան (փոխ-ատենապետ), Յ. Թոգաթլեան (ընդհ. քարտուղար), Գ. Փափազեան (գանձապահ), Մ. Ջարիֆեան (խորհրդատու անդամ), Ա. խումբի խմբապետ Պ. Յ. Թոգաթլեան, Բ. խումբի խմբապետ Պ. Խ. Շահինեան, Հ. Մ. Մ.ի վերաբերեալ բոլոր գրութիւնները պէտք է ուղղուին՝ 161 Bld. Montparnasse, Paris (6) հասցէով: Բոլոր անդամներուն հաւաքավայրը, ամէն Չորեքշաբթի գիշեր, 130 Bld. St. Germain.

Վ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊՈԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պատիւ ունինք ծանուցանելու Ֆրանսա եւ արտասահման գտնուող բոլոր հայրենակիցներու, ինչպէս նաեւ ազգային գանազան կազմակերպութիւններու եւ Հայր. Միութեանց թէ կարգ մը բանուոր պատճառներով եւ համաձայն վերջին խորհրդակցական ժողովի որոշման, Պոլուի եւ շրջանի հայրենակցաց միութիւնը յետ այսու կը կոչուի Պոլու-Տէվրէկ եւ շրջակայից հայրենակցական երկսեռ ընկերակցութիւն. Association Compatriotique Arménienne des deux Sexes de Bolou-Devrek et des Environs.

Կը խնդրուի այսուհետեւ այդ անուամբ ուղարկել ամէն թղթակցութիւն: Ի դիմաց Պոլու Տէվրէկ եւ շրջ. Հայր. երկսեռ ընկերակցութ. քարտուղար Ղեւոնդ եղիսեան, նախագահ Գաբակեօզեան:

Յ. Գ.— Ընկերակցութեան հասցէն է՝ A. Karageuzian, 4 Rue Caplat, Paris (18):

* * *

ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ հայ սպաներու տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ յունուար 7ին եւ ընտրեց նոր վարչութիւնը, նախագահ պահելով Ջօրկօրկոյեանը եւ քարտուղար՝ Ա. Առաքելեան: Հասցէ.— 97 Rue Rome, Paris.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԵՒ ՅԱՐԵԱ՜Ի...

Նիւ-Եորք նահանգի Բուֆըսթըր քաղաքէն կը հաղորդեն թէ 16 տարեկան Ճորճ Հ. Օսթէն, երեք շաբաթ մեռեալ կարծուելէ ետք, դեկտ. 3ին յարութիւն առած է: Բժիշկ մը ներարկում մը ըրած է անոր վրայ «ատրենալինով» եւ յաջողած է զայն կեանքի բերել: Այս առթիւ բժիշկը յայտարարած է.

«Անիկա իրօք մեռած էր: Շնչառութիւնը եւ սրտի գործողութիւնը դադրած էին. իր բիբերու անդրադարձները կեցած եւ դէմքն առած էր մահուան մոխիրի գոյնը: Ես գտայ զինքը ինկած գետնին վրայ: Կը շնչէր շատ աննշան կերպով: 15 կամ 20 անգամ շուշելէ ետք մահուան բոլոր նշանները երեւցան:

«Երբ գործողութիւն կատարեցի ուրիշ բժիշկ մը եւ երկու հիւանդապահուհիներ ինծի հետ էին: Իրեն ատրենալին ներարկեցի եւ ողջնցաւ:

«Մեռեալ» Օսթէն ինքզինքը գտնելէ ետք սկսաւ նկարագրել իր զգայնութիւնները:

«Զգացի այնպէս, ինչպէս կը զգայ մէկը որ մարած է եւ կը սթափեցուի»

ՀԱՐՈՒՍՏ ՄՈՒՐԱՑԻԿԸ.— Կին մըն է այս անգամ, 82 տարու, որ քանի մը օր առաջ կը ներկայանար Վիլէժիֆ ոստիկանատունը, յայտնելու համար թէ զրկ գացած էր 80,000 Ֆրանքի եւ 50000 Փր.արժէքով գոհարեղէնի գողութեան մը: Տիկինը կը յայտնէր նաեւ թէ այս շարժուն հարստութիւնը միշտ իր վրայ կրելու սովորութիւնն ունէր: Ոստիկանապետը նախ կարծեց թէ փախուկի մը հետ է որ գործ ունի, բայց արագ քննութենէ մը յետոյ, հասկցուեցաւ թէ բողոքողը մուրացկանութեամբ կ'ապրէր: Բայց որովհետեւ, կինը կը պնդէր, ոստիկան մը քննութեան ձեռնարկեց եւ երեւան հանեց թէ քանի մը շաբաթ առաջ, ան դարմանուած էր Սէն-Լուի հիւանդանոցին մէջ եւ թէ հիւանդապահուհիները երբ զայն կը հանուեցնէին, անոր զգեստին ծալքերուն մէջ գտեր էին կարեւոր գումար մը եւ գոհարեղէններ: Հիւանդանոցէն քաղուած այս տեղեկութեան վրայ, ոստիկանը շարունակեց քննութիւնը եւ յաջողեցաւ ձերբակալել գողերը. երկու երիտասարդներ էին, որոնք գեռ գողօնը ծախսելու ժամանակ չէին ունեցեր:

ՈՉ ԹԷ ԴՐԱՄ, ԱՅԼ ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ

կը խնդրուի ընթերցողներէ եւ բարեկամներէ հայերէն գիրք եւ թերթ ղրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

Հալէպի Զ. Ո. Միութեան Dr. T. Basmadjian: Neyal, Alep.

Պատ. Միութ. գրադարանին՝ Ohannes Mertakhanian, Djaboulos, Syrie.

» » » Apkarian, Tel-Abiat, Syrie.

» » » Krlkor Arslanian. Ecole Arm. Rakka, Syrie.

» » » Missak Sissérian, Ecole Arm. Der-zor, Syrie.

» » » Nichan Bacalian, Kamuchli, Syrie.

» » » Karekin Balian, Ras-el-Ain, Syrie.

» » » Hovsep Richdouni, Hossitché, Syaie.

Մարմ. Միութ. Mme. Haïgouhi Yeretzian, Arab-Punar, Syrie.

Սուէտիոյ եօթը գիւղերու գրադարաններուն՝ Kourken Maral, Khidir bey, Djebel Moussa, Antioche, Syrie.

Հայ Նորաշէն գիւղերու համար՝ Dr. T. Basmadjian, Neyal, Alep, Syrie.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 53 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆՕԳՈՒՏ ՃԻԳԵՐ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՅԱՐՄԱՐԵԼՈՒ

— Չենք արտօներ որ մեկնինք, կը պատասխանէր Ռընէ եւ յետոյ, ո՞ւր պիտի երթանք: Բոլոր երկիրներն ալ քիչ թէ շատ իրարու կը նմանին այժմ՝ Փարիզի չկրցանք վարժուիլ. կը կարծէ՞ս թէ Փէկին կամ Տօմպուկտու աւելի լաւ պիտի ըլլայ:

— Իսկ Աւստրալիա՞, հարցուց օր մը Սէլէստէն:

Ռընէ զարմանքով անոր նայեցաւ:

— Գիտէք անշուշտ թէ Աւստրալիոյ մէջ տակաւին ճիշդ այնպէս կ'ապրին ինչպէս մենք կ'ապրէինք քսաներորդ դարուն: Այնտեղ է որ պիտի կրնան քիչ մը յարմարիլ:

— Բայց ի՞նչ պիտի կրնանք ընել այնտեղ:

Սէլէստէն լրագիր մը երկնցուց անոր:

— Նայեցէ՛ք, ըսաւ. այս առաւօտ երբ անգլիերէն սորվելու համար առօրեայ ընթերցումս կ'ընէի, հետեւեալ յայտարարութիւնս աչքիս զարկաւ, զոր թէեւ լաւ չեմ հասկնար, բայց կրնայ հետաքրքրել ձեզ.

Ռընէ կարդաց.—

«Սիդնէյի համար (Աւստրալիա) կ'ուզուի իրաւագիտութեան հմուտ մէկը որ փափաքի փաստաբանութիւն ընել. Նիւթական կացութիւնն ապահովուած:»

— Էհ... ըսաւ Սէլէստէն յաղթականօրէն, գէշ գործ չպիտի ըլլայ:

Ռընէ չպատասխանեց:

Աւստրալիան... նոյն երկիրը որ մերժած էր հետեւիլ միւսներուն բարեշրջական յառաջդիմութիւններուն... այն երկիրն ուր կեանքի պայմանները գրեթէ միեւնոյնն էին, ինչ որ քսաներորդ դարու մէջ...: Շատ անգամներ խորհած էր այդ մասին իբր անիրականալի երազ մը... եւ ահա դրական առաջարկ մը առիթ կ'ընծայէր իրեն խուսափելու Միացեալ Նահանգներու կենցաղէն, որ ոչ մէկ յուսատու հեռապատկեր ունէր իրեն համար...: Անտեղ, ան պիտի ապրէր իբր մարդ, փոխանակ այնտեղ իբր մեքենայ տուայտելու:

— Պէտք է մտածել, ըսաւ եւ խորհուրդ հարցնել օրիորդ Աննիին:

— Ան շատ ազնիւ է, ըսաւ Սէլէստէն, բայց մեզ չի կրնար հասկնալ:

— Ո՞վ գիտէ, մրմնջեց Ռընէ:

Այդ յետմիջօրէին՝ Նիւ Եորքի ինքնաշարժի արկածներն աւելի նուազ հետաքրքրեցին Ռընէն, որ ստիպուած էր անոնց վիճակագրութիւնը պատրաստել:

Ռընէի աչքերուն եւ ցուցակներուն թիւերուն մէջտեղ կ'ուրուագծուէին հին ժամանակի տուները, հին դատարան մը, ուր բազմած էր ինք փաստաբանական պարեգօտով եւ մինչեւ իսկ լաւ զարդարուած սեղան մը, ուր կը սպասուորէր իր հաւատարիմ Սէլէստէնը.

Եւ այս ամէն տեսիլքներուն մէջէն կ'երեւար իրական դիմաստուեր մը որ կը յիշեցնէր Ռօքֆէլլըր Թանգարանի անսուհին, բայց հագուած հին նորաձեւութեամբ:

Անմիջապէս որ հնչեց դադարման ժամը, վազեց իր օդակառքին եւ շտապով անցաւ քաղաքին վրայէն, կանգնելու համար օրիորդ Աննիի դրան առջեւ:

Օրիորդը դիմաւորեց զինք ժպտուն դէմքով:

— կանուխ եկած էք այսօր ըսաւ:

Եւ բացայայտ էր թէ այս փութկոտութիւնը անհաճոյ չէր իրեն:

Ռընէ ցոյց տուաւ լրագրէն փրցուցած յայտարարութիւնը: Աննի կարդաց եւ պիշ պիշ նայեցաւ անոր աչքերուն:

— Կ'ուզէք մեկնի՞լ. հարցուց.

— Այո՛, պատասխանեց Ռընէ, կամացուկ մը.

— Եւ կը խորհի՞ք թէ պիտի կրնամ դիւրացնել ձեր մեկնումը.

— Այո՛, ըսաւ Ռընէ, աւելի կամաց ձայնով մը.

— Կարելիս պիտի ընեմ, ըսաւ Օրիորդը:

Եւ աւելցուց, կարծես ինքնիրեն խօսելով.

— Կ'ըմբռնեմ ձեր հոգեբանութիւնը: Ռընէ մօտեցաւ անոր եւ սիրազեղ շարժումով մը երկու ձեռքերէն բռնելով.

— Աննի, ըսաւ յուզուած շեշտով մը, գիտէք թէ միայն մէկ անձէ բաժնուիլս է որ մեծագոյն ցաւը պիտի պատճառէ ինծի. միակը որ հասկցած ըլլայ զիս եւ ինձմով հետաքրքրուած:

Աչքերը խոնարհած, օրիորդը լուռ կը մնար:

— Ոհ.. ըսաւ, եթէ այդչափ գիտուն չըլլայիք, եթէ Ռօքֆէլլը Թանգարանի տեսչութիւնն յանձնուած չըլլար ձեզ, օրիորդ Աննի, ապահովաբար պիտի առաջարկէի մեզի հետ այնտեղ գալ. Սիդնէի Մայր Եկեղեցիին մէջ պիտի ամուսնանայինք եւ երջանիկ պիտի ըլլայինք ինչպէս ժամանակին:

— Ինքզինքս շատ գիտուն կը կարծէք: Պատասխանեց Աննի, բայց չէք գիտեր թէ միայն գիտութիւնը չի բաւեր երջանիկընելու: Այնտեղ պիտի գտնենք թերեւս այդ երջանկութիւնը: Ես ալ կուգամ ձեզի հետ:

(Շար.)

Երուսաղէմի միւֆթին կը խորհի դատ բանալ Գահիրէի ֆրանսական մէկ թերթին դէմ, որ հրատարակած էր իր մէկ կեղծ նամակը։ Այս գրութեամբ միւֆթին իբր թէ հրաւէր կ'ուղղէր Նապլուսի Արաբներուն որ Երուսաղէմի վրայ քալեն։

Սեւ շապիկաւորները Գերմանիոյ մէջ

Վերջերս պատահած կարգ մը դէպքեր կ'ապացուցանեն թէ սեւ շապիկաւորներու շարժումը կը զօրանայ Գերմանիոյ մէջ։ Առաջինը զրպարտութեան դատ մըն է զոր ֆաշիստ կուսակցութեան պետը, Հիտլէր բացած է թերթի մը դէմ։ Այս լրագիրը գրած էր թէ իշխան Ռուպրեխտ մերժած է ստորագրել յայտարարութիւն մը որ ուղղուած էր Երնկի ծրագրին դէմ և թէ այս մերժումին պատճառով Պ. Հիտլէր սպառնացած էր իշխանին՝ հրապարակաւ ձաղկել զինքը եւ միապետութիւնը։

Վերջին ընտրական յաջողութիւններու շնորհիւ, ֆաշիստները տեղ գրաւած են Մէքլէնպուրկի, Սաքսոնիոյ եւ Թուրինկիոյ կառավարութեանց մէջ։ Այս վերջին պետութեան մէջ — որուն 120 միլիոն մարքի ելմտացոյցը 40 միլիոնի բաց մը կը ցուցնէ — ձեռք անցուցած են Ներքին գործերու Նախարարութիւնը։ Նախարարութեան կոչուած է Տոքթ. Ֆրիք, յայտնի ֆաշիստ մը, որ երկարատեւ բանտարկութեան դատապարտուած էր, իբր մեղսակից 1923ի պետական հարուածին։ Իրենց յառաճուն թիւին հետ, ֆաշիստները հետզհետէ աւելի գործօն կը դառնան։ Վերջերս կարգ մը ընդհարումներ տեղի ունեցան համայնավարներուն հետ եւ երկու կողմէն ալ մարդիկ սպաննուեցան։

⁂ Գործազուրկներու կողմէ նոր ցոյցեր տեղի ունեցան կարգ մը գերմանական քաղաքներու մէջ։ Այս առթիւ ընդհարումներ պատահեցան ոստիկանութեան հետ եւ սպանութիւններ տեղի ունեցան։ Պերլինի մէջ ձերբակալուեցան վաթսուն հոգի, որոնց կարգին համայնավար երեսփոխան Հէօռնէ։ Հակառակ ոստիկանութեան, ցոյցերը շարունակուեցան եւ հարկ եղաւ երկու համայնավար երեսփոխան եւս ձերբակալել։ Ընդամէնը 100 ձերբակալութիւն կատարուեցաւ։

Վերջին լուրերու համաձայն, գործազուրկներու թիւը հասած է արդէն երկու միլիոնի։

Ֆեյսալ եւ Իպնը Սուուտ կը հաշտուին

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Ֆէյսալ եւ Իպնը Սուուտ մօտերս տեսակցութիւն մը պիտի ունենան չէզոք հողի մը վրայ, Միջագետքի եւ Նէճտի միջեւ։ Երկու վեհապետները, որոնց ընտանիքները երկար ատենէ ի վեր պատերազմի մէջ են, պիտի հաշտուին եւ միջոցներ պիտի խորհին, վերջ տալու համար չարագործներու արշաւանքներուն, որպէսզի չխանգարուին երկու արաբական պետութեանց բարեկամական յարաբերութիւնները։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հաճի Մկրի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Իսի լէ Մուլինոյի Վռամեան խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 164 Ave. Verdun։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Նոււագոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Պէլվիլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի նորակազմ «Փոթորիկ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր նոր եւ հին ընկերները, ինչպէս նաեւ անդամագրուիլ փափաքողները այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 164 Rue Bourguignonի սրճարանը (սովորական հաւաքատեղին)։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատենական Միութեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ Հ. Յ. Դ. գրադարանը։

Լիոնի Քրիստափոր խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի «Համազասպ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, ներկայանալ անդամատոմսով։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ երկսեռ երիտասարդաց Միութեան վարչութեան եւ ցանձնախումբի ժողովը՝ վաղկիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական վայրը։ Օրակարգ՝ նոյնպէս։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ Տէր Յովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Յաբեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պոլշաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անունը՝ Յովսէփ, մօր անունը՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անուն Տիգրան։ 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Կը կարծուի թէ Խարբերդէն նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի։ Իր մասին լուր տուողին եւ նկարը ղրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»։ Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Սրբուհի Գավուքեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սթանոզցի Գրիգոր Գավուքեան որ 7 տարի առաջ իր մօրաքրոջ հետ Էնկիւրիէն գաղթած է Յունաստան։ Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Վահրամ Փափազեանի, Place de la Liberté, Fontaine S) Saône, (Rhône)։

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Մարգար եւ Գրիգոր Սիսոեան (կամ Պուլամաճեան) որոնք մէկ տարի առաջ կը գտնուէին Արտէշի նահանգը։ Իմացնել իրենց եղբօր Ղազարոս Պուլամաճեանի, 9 Rue 29 Octobre, Salonique, Grèce։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ ԱՌԹԻ...

Աճապարեցէք ձեր նուէրները ստանալու Սեւունի գ... դեկտ. եւ յունուար ամիսներուն նուէր կը տրուի ...ներուն՝

Քերական, երգարան, զրուցատրութիւն ֆրանս. լեզ... ջաբանական գիրքեր, ձայնագրուած երգեր, երազահան... Թուղթ հայ Թագաւորներու, լուսանկարներ գրական եր... ձերու եւ Թագաւորներու, ինչպէս նաեւ զանազան գիր... Բինկէրթըն, Շէրլօք Հօլմս, Մակաբոյծը, Մելիհա Նուրի հա... սիրուրտուր, Լուսանկարը, Աբուլալա Մահարի, երգ... Ս. Պ., ձշմարտութիւն քէմալական Թուրքիոյ մասին, Աշըգ Ղարիպ, Աշըգ Գէրիմ, Շահ Իսմայիլ եւն. եւն.:

Նուէրները կը տրուին եղած գնումներու քանակին...

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy les-Moulineaux, Seine, France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

19 JANVIER 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1165 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԳԱՑՈՂՆ ՈՒ ԵԿՈՂԸ

Դեկտ. 29ին, Սոֆիայի մէջ, 32 երիտասարդներ հանդիսաւորապէս կատարեցին իրենց ուխտը, մտնելով Հ. Յ. Դաշնակ…թեան շարքերը.

— «Կ'երդնում Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ իմ բարոյական, ֆիզիքական եւ նիւթական ուժերը սպաս դնել հայ ժողովրդին՝ մինչեւ անոր վերջնական ազատագրումը ամէն կարգի …ղաքական, ընկերային եւ տնտեսական ճնշումներէ, իր ան…խ եւ միացեալ հայրենիքին մէջ:»

Դարձեալ անցեալ տարի, Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, երիտասարդներ նոյն երդումը կը կատարէին Ֆիլիպէի մէջ: Միեւնոյն առիթով, Աղեքսանդրիոյ մէջ, հաւաքաբար դաշ…կցական կը մկրտուէին 68 երիտասարդներ:

Ուրեմն, միայն այս երեք բացառիկ պարագաները յիշելով, …շնակցութիւնը կ'ողջունէր 145 երիտասարդներու, նոր ան…մներու մուտքը՝ ընդամէնը երեք ամսուան մէջ:

Նոյեմբեր 14ին («Եկողն ու Գացողը»), խօսելով առաջին եր…ւ դէպքերու մասին, դիտել կուտայինք թէ, վերջին 4—5 տա…ներու ընթացքին, «Յառաջ»ը յաճախ արձանագրած է հինգով…սով երդումներ, Ֆրանսայի շրջանին մէջ: Արձանագրու…ններ, որոնք իրենց առօրեայ վիճակին մէջ աննշմար կ'անց…ն, բայց եւ այնպէս պերճախօս են: Մինչեւ այսօր ալ, զանա…ն հանդէսներու առթիւ, տեղի կ'ունենան նոր մկրտութիւններ:

Այսպէս ուրեմն, սրընթաց արագութեամբ կը շարունակուի …շնակցութեան «քայքայումը», ինչպէս կը գրեն ու պնդեն եւ …խասացութեամբ իրարու կ'աւետեն մեր խատուտիկ հակա…կորդները:

Ուրիշ առեն ալ ասպարէզ կարդացած ենք, եւ այսօր …կին կը հրաւիրենք այդ պարոնները, որ բարեհաճին հաշուե…իռ մը պատրաստել եւ հրապարակաւ ապացուցանել թէ, …920էն ի վեր, քանի՛ հոգի հեռացած կամ վտարուած են Դաշ…ակցութենէն, եւ քանի՛ հոգի նոր անդամագրուած:

Չենք ուզեր աւելի չարանալ, նոյն հաշիւը պահանջելով նաեւ …ենց համար: Բայց քանի որ այնքան կը հետաքրքրուին Դաշ…ակցութեան ներքին անցուդարձով, մենք իրաւունք չունի՞նք …քան տարրական պարտականութիւն մը սպասելու…

Այսպիսի բաղդատութենէ մը երեւան պիտի գար ոչ միայն …ողներուն անհամեմատ գերազանցութիւնը գացողներուն վրայ, …ոնք մատի վրայ կը համրուին, այլ եւ անոնց ներքին բովան…ակութիւնը:

Արդարեւ, եթէ հեռացողներուն մէջ կան քանի մը հոգի, որ …պարծին իբրեւ սկզբունքի մը կառչած, աւելի շատ կան …հերոտներ, վրիպածներ, վիժածներ կամ վտարուածներ: Ինչ … կը նշանակէ թէ՝ կուսակցութիւնը այս ճակատին վրայ …ս շահած է:

Իսկ եկողները՞ — Երիտասարդներ են ամբողջութեամբ: …ւ նոր երիտասարդներ: Այսինքն այնպիսի տարրեր, որոնք …երաւ չեն հրապուրուիր այսօր, կանուխէն ճաշակած ըլլա…վ աշխարհի չարն ու բարին, եւ միշտ հաղորդակից՝ այլա…ան փորձութիւններու, հրապոյրներու, տենչերու եւ յաւակ…ութեանց:

Եւ ի՞նչ կը կարծեն մեր կարմիր ու դեղին խաչակիրները: …րդեօք մասնաւոր արուեստական խա՞յծ մըն է որ կը հրապուրէ …յս տղաքը, եւ կը ձգէ կախարդական շրջանակի մը մէջ, աչ…երը գոց եւ ձեռքերը կապուած:

Ա՛ն ատեն, ինչո՞ւ չեն փորձեր իրենք ալ, քանի որ կը …այլեն խօսելու, գրելու, գործելու բոլոր ազատութիւններն …ւ շնորհները: Եւ քանի որ, Հայաստանի մէջ ալ, համայնա…արութիւնը պետական կրօն է, ոչ թէ համոզումի խնդիր: Տե…ակ մը պարտականութիւն, ոչ թէ հայեցողութեան և ընտրու…թեան հարց:

Այս տողերը գրած ատեն, ձեռքի տակ ունինք Դաշնակցա…ան խումբի մը կոչը, որ ղրկուած է հրատարակութեան հա…մար, «եթէ յարմար դատէ խմբագրութիւնը»:

Նոր խումբ մըն է, «Փոթորիկ», վերջերս կազմուած՝ Փարի…ի արուարձանին՝ Անիէռի մէջ, ուր մէկ տարուան ընթացքին …ընապատկուած է մեր ընկերներու թիւը:

Միասին կարդանք մէկ-երկու նախադասութիւններ.

— «Ընկերներ, քանի կ'երկարին մեր սպասումի տարիները այս …տար ափերուն վրայ, այնքան աւելի կը ծանրաբեռնուի մեր կու…ակցութիւնը, եւ նոյնքան աւելի կը պոռթկան մեր երիտասարդ…իրտերը:

… Անոնք որ երէկ մանուկ էին, հետզհետէ հասակ կը նետեն. …այց աւա՛ղ… փոխանակ իրենց աշխոյժ բազուկները եւ ստեղծա…ործող ուժերը ի սպաս դնելու հայրենիքի վերածնութեան մեծ …ործին, հետզհետէ կ'օտարանան:

…«Թափթփուք պիտի ըլլանք օր մը, եթէ գոնէ հայ հայրենիքի …զատագրման պայքարի ճամբուն վրայ չգիտնանք մէկ ճակատ …ազմել:»

Ո՞վ տուն տուաւ այս բառերը, եւ դեռ ուրիշ խորհրդածու…թիւններ: Ինչո՞ւ իրար կը վարակեն, իրարմով կը թրծուին …յսպէս, եւ ոչ այնպէս— մեր հակառակորդներուն քարոզած …ամբով:

Թող իրենք վերլուծեն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պատերազմ կոչնակներուն դէմ

ՌՈՒՍԻՈՅ (ԵՒ ԹԻՖԼԻՍԻ) ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ԶԱՆԳԱԿՆԵՐԸ ՎԱՐ Կ'ԱՌՆԵՆ ԵՒ ԿԸ ՀԱԼԵՑՆԵՆ

Խորհրդային աղբիւրներէ հասած տեղեկութեանց համաձայն, յունուար ամիսը մրցանիշը պիտի շահի անաստուածեան ճակատին վրայ, եկեղեցական զանգերու գրաւման տեսակէտով. բռնագրաւում մը որ սկսաւ ութը տարի առաջ: Մասնաւորապէս Լենինկրատը կը մրցի Վ.որոնեցի եւ Պրիանսքի հետ, իբրեւ քանդիչ կրօնի խորհրդանշաններու: Այս շաբթու Լենինկրատի սովէթը բանաձեւ մը քուէարկեց հռչակաւոր Ս. Սահակի մայր եկեղեցիին զանգակները քանդելու համար: Աշխատանքը սկսած է արդէն, բայց նկատի առնելով փոխադրութեան դժուարութիւնը, զանգակները կտոր կտոր կը սղոցուին: Համաձայն պաշտօնական հաշիւներու, այս զանգակներէն հարիւր թօն ընտիր պղինձ եւ մեծ քանակութեամբ արծաթ պիտի հանուի. իսկ մայր եկեղեցին պիտի վերածուի «Անաստուածեան կեդրոնական մեծ թանգարանի»:

Լենինկրատի սովիէթին նախագահութիւնը այս շաբթու հանդիսաւորապէս փակեց Լենինկրատի սինակոկը (Պոլշաեա Սաստերսքայա փողոց), Լուտերական եկեղեցին (Տէքապրիստով փողոց) եւ ժելեապովա փողոցի աւետարանական եկեղեցին, ինչպէս եւ ուրիշ չորս եկեղեցիներ քաղաքին կեդրոնին մէջ: Ասոնք պիտի վերածուին անաստուածեան ակումբ—գրասենեակներու: Սովիէթը որոշած է նաեւ եկեղեցիներու բակերէն եւ գերեզմանատուններէն վերցնել խաչերը, մետաղեայ ցանկապատերը եւ ուրիշ զարդարանքներ: Ասոնցմով կը յուսան «հազարաւոր թօն ձոյլ երկաթ» հայթայթել խորհրդային ճարտարագործութեան:

Իշխանութիւնները յունուար 15ին հրամայեցին վար առնել եւ հալեցնել *Թիֆլիսի եկեղեցիներուն բոլոր զանգակները:* Արդիւնքը պիտի յատկացուի կենդանաբանական պարտէզներու:

Ոչ եկեղեցի, ոչ մզկիթ, ոչ սինակոկ

Թայմզի թղթակիցը հաստատելով այս տեղեկութիւնները, կը պատմէ ուրիշ հեռագրի մը մէջ.

— Խորհրդային իշխանութեանց հրամանով, յունուար 3ին վար առնուեցաւ Տրոյցքա Սերկեվսքի վանքին կեդր. տաճարին մեծ զանգակը (Մոսկուայէն 40 մղոն հեռու): Այս զանգակը կը կշռէ 65 թօն, եւ «շրթունքը» իբր 40 մատնաչափ հաստութիւն ունի: Վանքին մէջ արձանագրուած է իբրեւ «զանգակներու միապետը», 4000 փութ ծանրութեամբ եւ ձուլուած 1748ին, Էլիզաբեթ Պետրովնա կայսրուհիին հրամանով: Թէեւ այս զանգակը հռչակուած է իբրեւ ամենամեծը, բայց իրականին մէջ ձուլուած ամենամեծ զանգակն է «Ցար կոլոկոլ»ը, որ երեք անգամ աւելի ծանր էր եւ կը կշռէր 193 թօնօ: Զայն կախելու փորձը ձախողեցաւ, զանգակը վար ինկաւ եւ խոշոր կտոր մը փրթաւ. երկու կտորները գետնին վրայ մնացին իբրեւ կրեմլինի տեսարաններէն մէկը Մոսկուայի մէջ: Հակակոչնակեան պայքարին սկզբնաւորութենէն անմիջապէս յետոյ, լուրեր պտտեցան թէ քրիստոնէութեան դէմ յարձակում մըն է որ կը կատարուի Հրեաներուն կողմէ, որոնցմէ շատերը բարձր դիրքեր կը գրաւեն կառավարութեան եւ կուսակցութեան մէջ: Հակահրէական շարժումին հակազդելու եւ անաստուածեան պայքարը անխտիր բոլոր կրօնքներուն դէմ ուղղելու համար, խորհրդային իշխանութիւնները սկսան փակել սինակոկները եւ մզկիթները, լայն ատտիճանի վրայ եւ գրաւեցին սինակոկներու մոմակալները:

Թլփատութիւնն ալ արգիլուած է եւ Պետրոզավոտսքի մէջ երկու բժիշկներ երեքական ամիս բանտարկութեան դատապարտուած են, այդ գործողութիւնը կատարած ըլլալով հրեայ ծնողքներու խնդրանքին վրայ:

Երկու կարմիր նաւեր անցան Վոսփորէն

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 17 թուականով.— *Խորհրդային «Պարիսկայա Կոմուն» զրահաւորը եւ «Պրոֆինթէրն» յածանաւը, որոնք Նափոլիէն կուգային եւ Սեւ ծով կ'երթային, Վոսփորէն անցան այս առտու: Որովհետեւ խորհրդային Ռուսիա ներկայացուցիչ չունի նեղուցներու յանձնախումբին մէջ, այս երկու մարտանաւերուն ժամանումը չէր յայտարարուած եւ բնականաբար մեծ զարմանք պատճառած է: Կարեւոր փոփոխութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Սեւ ծովու նաւային հաւասարակշռութեան մէջ, եթէ երկու մարտանաւերը հոն մնալու սահմանուած են:*

Նախարարութեան մը թուղթերը գողցուած

Անգլիոյ օդային նախարարութեան պատկանող երկու թղթատարական պայուսակներ գողցուեցան, ուրբաթ օր, երկու անծանօթներու կողմէ, որոնք աւարը ինքնաշարժի մը մէջ դնելով փախան: Կը հաւաստուի թէ պայուսակները շատ կարեւոր վաւերաթուղթեր եւ ծածկագիրներ կը պարունակէին: Որովհետեւ դրամ կամ չէք չկար պայուսակներուն մէջ, կը կարծուի թէ գողութիւնը կատարուած է լրտեսական մտքով, օտար պետութեան մը հաշւոյն:

Միջազգային Դրամատունը

Լա Հէյի երկրորդ ժողովը ամէն դժուարութիւն հարթած ըլլալով, այժմ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին զուիցեբիական կառավարութեան հետ, Միջազգային Դրամատան հաստատման մասին: Դրամատան բարոյական անձնաւորութիւնը պիտի հիմնուի զուիցերիական օրէնքին վրայ: Առաջին պայմանագրութիւնը 15 տարուան համար է: Զուիցերիական օրէնքին համաձայն, հանրաքուէ պիտի կատարուի, այդ պայմանաժամը երկարելու համար:

Հայկական աղօթք՞ն ալ կարօտ են…

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի Յունուար 17 թուականով.—

Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովի գումարման առթիւ, կրօնական արարողութիւն մը պիտի կատարուի, նախագահութեամբ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին:

Այդ արարողութեան ներկայ ըլլալու հրաւէր ուղղուած է նաեւ Լոնտոնի հոգեւոր հովիւ Մերուժան քահանայի: Ուշագրաւ է հրաւիրագրին հետեւեալ պարբերութիւնը.

— *«Գիտնալով հանդերձ թէ ձեր հայրենակիցները ներկայ պիտի չըլլան սոյն խորհրդաժողովին եւ ձեզ չեն շահագրգռեր ծովային սպառազինութեանց հարցերը, ատիկա պատճառ մը չէ որ չհրաւիրենք ձեր հոգեւոր Եղբայրութիւնը, բերելու համար մեզի մաղթանքներ եւ աղօթքներ»:*

Երկու սուրի մէջ մնացած

Խորհրդային միութեան ելմտական գործավարութիւնը ստիպողական ժողով մը գումարեց անցեալ շաբթու վերջը, քննելու համար ելմտական նոր տագնապը, որ անխուսափելի կը համարուի, իբրեւ հետեւանք հաւաքական հողագործութեան պայքարին: Գործավար Պրիուխանոֆ եւ ուրիշ պաշտօնեաներ բացատրեցին թէ հաւաքական հողագործութեան շարժումը արդէն նեղութիւն կը պատճառէ ելմտական գործավարութեան, որովհետեւ այն տուեալները որոնց վրայ հիմնուած է հարկահանութիւնը, արժէք չունին այլեւս եւ պէտք է արմատապէս փոխել տուրքերու դրութիւնը:

Ամենէն բարգաւաճ անհատ հողագործներուն մէկ մեծ մասը, որ նախապէս տուրք կը վճարէր, հիմա մտած է հաւաքական տնտեսութեան մէջ. իսկ կուլակներու դէմ մղուած խիստ քաղաքականութիւնը կործանած է լաւագոյն հարկատուները, որոնցմէ շատեր, իբրեւ չքաւոր գիւղացիներ, մտած են հաւաքական տնտեսութեանց մէջ:

Ժողովը վերջացաւ կիրակի, առանց որեւէ վերջնական որոշման յանգելու: Միայն բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով կը յանձնարարուի ելմտական գործավարութեան՝ տուրքի նոր դրութիւն մը գտնել, որ սակայն պէտք է պահէ դասակարգային խտրականութիւնը եւ տուրքի տարբեր աստիճանները այն գիւղացիներուն համար որոնք հրաժարած են անհատական տնտեսութենէ: Նոյնիսկ այն գիւղացիներուն համար որոնք միեւնոյն հաւաքական տնտեսութեան մէջ կ'աշխատին:

Ընկերային ապահովագրութիւնները

Աշխատանքի նախարարութիւնը զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ ընկերային ապահովագրութեան օրէնքէն՝ օգտուողներու արձանագրութիւնը պիտի սկսի 1930 փետր. 5ին, բոլոր նահանգներուն մէջ: Գործատէրերը փետր. 1էն առաջ իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան տպագիր պատճէններ՝ 1928 ապրիլ 5ի օրէնքով նախատեսուած յայտարարութիւններն ընելու համար: Արձանագրութեան գործողութիւնները 2-3 ամիս ժամանակամիջոց կը պահանջեն: Կառավարութիւնը այդ ժամանակէն պիտի օգտուի, Խորհրդարանին վաւերացնել տալու համար օրէնքին նոր տրամադրութիւնները: Այդ 2-3 ամսուան ժամանակամիջոցէն յետոյ է որ պիտի սկսին գործատէրերուն եւ բանուորներուն վճարումները:

Օրէնքին տրամադրութեամբ, իւրաքանչիւր բանուոր իր շահածին 3 առ հարիւրը պիտի վճարէ: Նոյնքան ալ պիտի վճարէ գործատէրը, անոր հաշուին, որպէսզի կարելի ըլլայ թոշակստանալ հիւանդութեանց, անգործութեան, ծերութեան եւն. օրերուն:

Մինչեւ վերջին դատաստան…

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Լա Հէյի ժողովը վերջացուց գերմանական հատուցումներու խնդիրը, եւ հիմա կը քաշքշէ Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւլն. վերաբերեալ խնդիրները որոնք չափազանց խառնակ են: Տակաւին կարելի չէ եղած բանաձեւ մը գտնել որ գոհացնէ բոլորն ալ, այս կամ այն կէտի մասին:

Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Պ. Սնօտըն, Անգլիոյ ելմտական նախարարը, ձանձրանալով անվերջ վիճաբանութիւններէն, հետեւեալ սուր խայթոցը արձակեց.

— Տասնըհինգ օրէ ի վեր ճառ միայն կը լսենք: Ամէն անգամ որ լուծում մը կ'առաջարկուի, պատրուակ կը դառնայ նոր շաղակրատութեանց: Արդ, ես իմ մասիս երկու ելք կը տեսնեմ, խնդիրը լուծելու համար,— կա՛մ ժողովը յետաձգել մինչեւ վերջին դատաստան, եւ կամ արեւելեան պատուիրակները փակել փոքր սրահի մը մէջ, ուր կ'ուտեն-կը խմեն, մինչեւ որ եզրակացութեան մը յանգին: Ես կուսակից եմ երկրորդ միջոցին:

Ժողովը որոշեց որ Փոքր Համաձայնութեան պատուիրակները խորհրդակցին մինչեւ վերջին կէտը: Միայն մէկ ժամ տրուեցաւ ճաշի համար:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ-ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակցութիւնը նոր նախագահ ընտրեց ներքին գործերու նախկին նախարար Պ. Բ. Շօթանը, ներքին վէճերու հետեւանքով: Նախորդ նախագահ Պ. Տալատիէ հրաժարական տուած էր քանի մը օր առաջ:

ՄԱՍՆԱԿԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ մը տեղի ունեցաւ առջի օր, կալըրի Լաֆայէթի աշխատանոցներուն մէջ:

ԱՒԵԼԻ ՀԶՕՐ ՕԴԱՆ ՑԷՓԼԻՆԸ.— Անգլիական R. 100 ղեկաւոր օդապարիկը 12 ժամ օդին մէջ մնաց եւ արագութեան փորձ կատարեց ուրբաթ օր, Լոնտոնի շրջակաները: Իր առաւելագոյն արագութիւնը անցաւ ժամական 130 քիլոմեդրը, ինչ որ կը գերազանցէ «Կոմս Ցէփլին»ի մրցանիշը:

ՁԱՅՆԵՐ... ՈՐ ՉԵՆ ԼՍՈՒԻՐ

Ալ սովորութիւն դարձաւ։ Տարին անգամ մը Հայ գրականութեան կրակը կը վառի փարիզի այս կամ այն ակումբին սրահէն ներս։ Հեռուէն դիտողին կը թուի թէ՛ աՀա՛ պիտի բռնկի բոցը, աւելի Հզօր, աւելի լուսաւոր, քան այս «Լոյս - քաղաք»ին միւս լոյսերը։

... Ու քայլերս ուղղեցի այս անգամ. դէպի Գրական Ակումբը։

Վեց օրուան Հեւիհեւ կեանքէն յոգնած ուղեղս պէտք էր նոր եռանդ ստանար այդ ժողովներու խօսքի կրակէն։ Ու ճառախօս քննադատները իրար կը յաջորդեն, պատրաստ կամ անպատրաստ, ապացուցանելու Հայաստանի մէջ թեւ առնող «գիւղական գրականութեան» իրական հողի վրայ կանգնած ըլլալը. գաղթաՀայութեան դէպի վերելք թռչող «խոնարհներու գրականութիւնը», նոր զարկ ստացած «գիւղացիական գրականութիւնը»։

Ու նախագասութիւններու տարափէն երեկոները կէս գիշեր կ՚ըլլան։

Եւ ամէն անգամ ինծի կը թուէր որ սրաՀի լուսամուտներու փեղկերը պատրաստ էին պայթելու, ներս ձգելու Համար ձայներ, որ անՀամբեր արտայայտութեան կը սպասէին։

Ու ես կը լսէի.

— Հապա մե՞նք, Հապա մե՞նք։

Իսկ ճառախօս քննադատները, առանց մտիկ ընելու լուսամուտներու ապակիները քերող ձայները, կը շարունակեն «Հանճարներու» ու «վերելքներու» ծաղիկներով «գիւղացիական» գրականութեան ծառը զարդարել։

Ցանկարծ լսեցի, կռուփի ուժգին Հարուած մը փշրեց քովիս լուսամուտի ապակին ու գոռաց Հուժկու ձայնով.

— Գերեզմանիս տեղը անյայտ, բայց իմ ոգիս կը Հսկէ Հայաստանի քարերու ու ջուրերու վրայ։ Ես չէի՞ որ քանաքեռի սրտէն «Հայաստանի վէրքը» լացի։ Վէրքը դեռ վէրք է մնացեր Հայաստանի կրծքին, Էջմիածնի գմբէթի խաչը կը դողայ Մարգարայի կամուրջին վրայ կանգնած պաՀակի սուինի փայլէն...

Աբովեանի ձայնը խեղդելու միտումով, պոռչեանցը կանչեց աւելի բարձր.

— Ես չէի՞ որ ամբողջ կեանքս Աշտարակը նկարագրեցի, իր խաղողի այգիներէն մինչեւ...

— Ես չէի՞ որ Սալմաստի գիւղերէն մինչեւ Աւանցը կարօներու եւ Ալաններու ոտքի տակ մաշեցուցի, — լրջօրէն կը մոլտար Րաֆֆին, իր ակնոցներուն տակէն դիտելով ժողովականները։

— Մենք չէի՞նք որ Վարագէն մինչեւ Ս. Կարապետ, Աղթամարէն մինչեւ Էջմիածին, էշերու վրայ Հեծած կամ տրեխ Հագած, գիւղէ գիւղ, աւանէ աւան կը շըրջէինք ու կը նկարագրէինք, — իրար կը խօսէին Վարագայ դպրոցի աշակերտները Սրուանձտեան, Փիրղալէմեան, Տեվկանց։

— Ես չէի՞, որ Խարբերդն իր շրջակայքով նկարեցի — կը ձայնէր Թլկատինցին։

— Իմ «Ցայգալոյսը» դուն Հրատարակեցիր, Շաւարշ (բացակայ), — կը խնդար սեւորակն Զարդարեան։

— Ես չէի՞ որ Մուշի գիւղերու ցաւը պատմեցի, — կը գանգատէր Համեստօրէն։ Մշեցի Գեղամը։

— Հապա ե՞ս, Հապա ե՞ս, — ձեռքը գրպանը դրած Հպարտօրէն կը մօտենար Զօհրապը, իմ «փոստալ»նե՞րս... իմ... ո՛վ Աստափազարցի ու Պարտիզակցի աղուորիկ աղջիկներ... իմ գրչիս ամենաշատ ու սրտաբուխ նուէրները ձեզի եմ բաշխեր լիառատ ձեռներով...։

— Ի՜մ Լոռին... իմ Լոռին — կ՚երգէր Թումանեանցը։

Եւ դեռ քանինե՜ր...

Երբ յանկարծ բարձրացող ուժգին փոթորիկին Հետ կմախացած գլուխներու բազմութիւն մը կը բարձրանար ու անոնց ձայնը նուաղած էր ու խռպոտ...

— Ես մեռայ..., իմ վէրքերուս պալարները ու իմ մռունչիս աղաղակը երկրի որովայնը գալարեց... իսկ դո՛ւն, վերապրո՛ղ զաւակ, մոռցած այդ ամենը, անցած օրերուս Հաւնոցին աքաղաղին կա՞նչը կ՚երգես...

Բազմութիւնը կը ստուարանար Հետզհետէ... Կմախքներուն կը Հետեւէր ապրողներու մշտաշարժ բազմութիւն մը, աւելի տժգոյն, երերուն ու ցաւագին։

— Ես ուժով եղայ քեզմէ, ապրեցայ անապատներու կրակը սրտիս տակ ու դեռ կ՚ապրիմ կեանքը աշխարՀի մէկ ծայրէն միւսը ցրուած, խառնուած, ամէն ցեղի ու ժողովուրդի Հետ, կրելով զրկանքն ու արՀամարՀանքը, վիշտն ու լքումը։ Ես աւելի Հզօր եղայ քեզմէ. դուն ի՞նչ կուտաս ինծի, մտաւորական սերունդ, Հայաստանի մէջ թէ Հայաստանէն դուրս, դուն ի՞նչ կը բերես ինծի, — դեռ պապենական մաճի Հօռովելնե՞րը կը շարականես քնացնելու մանուկներու կիսաբաց աչքերը...

— Իսկ ե՛ս, իսկ ես, Հարէմներէն ազատած խեղճ խլեակս, նոյն անարգանքի կածաններէն սաՀելով, գիշերները կը լուսցնեմ ասեղիս Հետ միասին, աչքերուս լոյսը կը վառեմ նուրբ դերձաններ քաշելով, իսկ դունդեռ իմ թոնիրիս փթիրներու ծուխէն սեւցած պատուհի կանթե՞ը կ՚երգես։

— Գիտեմ, գիտենք, գրասեղանիդ առջեւ Հայ կնոջ առասպելական առաքինութիւնը կը ներբողես։ Ցօդուածդ վերջացուցած՝ կամ բանաստեղծութեանդ յանգերը լաւ մը կոկած — գըլխարկը դրիր ու վերարկուն ուսերուդ, մայրաքաղաքի պողոտաներուն վրայ՝ ո՞ր տուները կը զարնես։ Իսկ Հայ ազնուաշուք տիկնանց թէյասեղանը վայելքէն յետոյ, օտար սիրուՀին թեւիդ՝ Օստանդի ջուրերուն մէջ ծերութիւնդ մխիթարելու ի՞նչ խցաններ կը պայթեցնես։ Ու ետեւի շարքերէն բազմութիւնները իրար սեղմելով, կը յառաջանային։

— Մե՛ր կեանքը, մե՛ր կեանքը...

— Ձեր կեանքը, ձեր կեանքը...

— Եկէ՛ք միասին, դէմ դիմաց, ապրինք միասին, դուք սովոր էք մեր մասին գրել միշտ, նաեւ մեր երբեմնի բակի շուներու պոչի շարժումէն այնքան եզրակացութիւններ կը ձեւէք, իսկ ձեր ներքին Հոգու վերնայարկի թէ ներքնայարկի ո՞ր սանդուղներէն մենք ալ կրնանք մագլցիլ, ձեր բարձրութիւններուն Հասնելու...

— Ուժ տուր ինձ, զօրութիւն կեանքի կռիւը տանելու։

— Բայց դուն սփինքս ես. քեզի չեմ Հասկնար, ինչո՞ւ այսքան Հեռու. այնքա՛ն մենք իրարու նման ենք, ինչո՞ւ իրար չենք Հասկնար։

...Ու ես չէի կրնար պատասխանել։ Դէպի խրճիթս քալեցի, ներս մտայ ու դուռս ամուր փակեցի, որ այդ բոլոր ձայներն ու դէմքերը չվրդովեն իմ Հոգու կեղծ խաղաղութիւնը։

Հայ միտքը, Հայ ստեղծագործող միտքը կ՚ապրի՞ արդեօք. թէ Հինցած՝ արդէն մաշած ճամբաներէն կը քալէ ու պիտի քալէ, միմիայն քալած ըլլալու ինքնագոՀ բաւականութեամբ։

Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ՄԻ ՎԷՃԻ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ո՞րն է այն «սերունդը», որ պիտի բռնի գնացող ԱՀարոնեանների տեղը։ Ես չեմ տեսնում։ Անշուշտ, կարող են առարկել. «Հա՛պա Համաստե՞ղը, Հա՛պա Կ. Զարեա՞նը»... Խօսք չունեմ, երկուսն էլ տաղանդներ են եւ խոշոր տաղանդներ. բայց եթէ այսպէս շարունակի՞ . . . Ի զուր չէ՞ր, որ ԱՀարոնեանի օրինակը բերեցի։ ԱՀարոնեանը մեր այն բացառիկ գրագէտներից է, որոնք Հայրենիքից Հեռանալիս, վառողի Հսկայական պաշար ունէին ամբարած իրենց Հոգիներում. եւ այդ է պատճառը, որ քանի գնում, այնքան աւելի ու աւելի է թափ առնում իրենց լափող կրակը, այնքան աւելի ուժգին բոնկում Հրդեհը իրենց սրտերում։ Բայց ո՞ւր են միւսները... Ո՞ւր է շարանը, ԱՀարոնեանին Հասակակից եւ ժամանակակից գրագէտների։ Անուննե՞ր են Հարկաւոր... բայց չէ՞ որ Շ. Նարդունին ինձնից շատ աւելի լաւ գիտէ նրանց։ Չէ՞ որ միայն Փարիզում տասնեակից աւելի է Համրանքը նրանց, որոնք Հայրենի միջավայրում ծուռ թէ շիտակ տաղանդներ են Համարուել, անուններ են ունեցել եւ տիտղոսաւոր անուններ, իսկ Հայրենիքից դուրս... միայն չորացած ու թառամած ծաղիկներ դարձել . . .

Այո՛, ես շա՛տ եմ վախենում, որ եթէ այսպէս շարունակի, վառօդը չպիտի բաւականացնի ո՛չ Համաստեղին եւ ո՛չ էլ Զարեանին։ Համաստեղը գրում է եւ ապրում դեռ՝ Հայ գիւղի, Հայ ժամիկի, Հայ մարդու մասին ունեցած իր մանկական յիշողութիւններով, այն յիշողութիւններով՝ որ 15—16ամեայ պատանին տարել է իր Հետ Խարբերդից։ Այդ է իր ամբողջ աշխարՀը, իր Հայրենի երկրի մասին ունեցած պատկերացումը... Եւ կախարդական այդ շրջանակից նա աՀա տասը տարուց աւել է չի կարողանում դուրս գալ։

Ինչո՞ւ է Նարդունին ճգնում Հակառակը ապացուցանել։ Գիւղից դուրս, որո՞նք են այն նոր տարրերը, որ կան նրա գրուածքների մէջ եւ որոնք «բուռ-բուռ կարելի է տալ»։ Համեմատեցէք նրա առաջին Հատորը՝ «Գիւղը» եւ երկրորդ Հատորը՝ «Անձրեւը» ու դուք ըստ էութեան չպիտի գտնէք ո՛չ փոփոխութիւն եւ ո՛չ էլ շարժում դէպի առաջ... Փոխադրեցէք մի որեւէպատմուածք, առաջին Հատորից երկրորդի մէջ եւ ընդՀակառակն՝ ու դուք չպիտի կարողանաք գտնել տարբերութիւնը... մօտ տասը տարի առաջ գրածների ու յետոյ գրածների մէջ։ Իսկ սա ի՞նչ է նշանակում։ Նշանակում է, որ Համաստեղի երկրից դուրս տարած վառօդը արդէն սպառելու վրայ է. ճի՛շդ այնպէս, ինչպէս սպառուել է, կամ սպառուելու վրայ է և Զարեանինը։ Զարեանը, Հակառակ իր անՀերքելի տաղանդին, մինչեւ իր Հայաստան գալը, կամ ոչինչ չէր արտադրում եւ կամ արտադրում էր երկրորդական արժէք ներկայացնող գործեր։ Հարկաւոր էր, որ նա գար Երկիր, ապրէր իր Հայրենի մթնոլորտում, տեսնէր Հայ ժողովրդի ապրած դժոխքը, լսէր Հրազդանի մրմունջը կամ Արարատի ու Արագածի կատարներից փչող քամիների փսփսոցը, որպէսզի կարողանար ստեղծել իր գլուխ-գործոցը, մեր ժամանակակից գրականութեան միակ արժէքաւոր ու ապրող այդ լաւագոյն երկը— «Անցորդը»։ Ի՛նչ էլ որ անելու լինի Հիմա Զարեանը, որքա՛ն էլ որ «Վենետիկեան» ու չգիտեմ որտեղեան նորավէպեր գրելու լինի, նա չպիտի կարողանայ գլել ու անցնել իր իսկ «Անցորդը»ի վրայով։ Մի երկրորդ «Անցորդը» ստեղծելու Համար, թերեւս Հարկաւոր լինի երկրորդ անգամ «Աւետեաց Երկրի» ճամբան բռնել ու կրկին զգալ Հայրենի Հողի բոյրը, կրկին Հայրենի օդը շնչել...

* * *

Մեզ առարկում են, որ իբր թէ սրանք Հինցած տեսակէտներ են, որ «80ական թուականներու միտքով Հիմա կը փորձեն բացատրել 1920—1930 թուականներու արուեստը», որ մենք իբր թէ «թէն կը Հոտինք» եւլն։

Ընդունինք մի վայրկեան, որ այդ ճիշդ է . . . Ընդունինք, որ 1930 թուականի գրողից մի քիչ այլ բան է պաՀանջւում, քան թէ 80ական թուականներին։ Ընդունինք, որ այժմ արուեստագէտին Հետաքրքրողը «ինչ»ը չէ, այլ «ինչպէս»ը, որ արուեստագէտին արժէքը կուգայ ոչ թէ նիւթէն այլ նիւթը տալու ձեւէն»... բայց այդ դէպքում ո՞րն է ձեւի եւ արտայայտութեան այդ նորութիւնը մեր երիտասարդների մօտ։ Ինչո՞ւմն է կայանում Վ. Շուշանեանի, կամ Շ. ՇաՀնուրի արտայայտութեան, կամ ձեւի նորութիւնը։

Կ. Զարեանն են օրինակ բերում, ամէն անգամ, որպէս ոճի ու ձեւի նորութեան վարպետ, մեր արդի գրականութեան մէջ։ Բայց մոռանում են մի բան, որ Կ. Զարեանը սիրելի դարձաւ մեզ ու Զարեան դառաւ, ոչ թէ նրա Համար, որ à la Մայակովսկիյ, կամ à la Ռէմիզով ինչ որ բանաստեղծութիւններ ու պատմուածքներ էր գրում, սկսած սրանից դեռ 15 տարի առաջ, այլ միայն եւ միայն նրա Համար, որ կարողացաւ իր «Անցորդ»ով տալ Հայ կեանքը Հայ ապրումները, Հայ Հոգին . . . Ու այդ բոլորը, այո՛, նոր ոճով ու նոր գրելակերպով։ Շ. Նարդունին թո՛ղ պատասխանէ, թէ այստեղ ո՞րը աւելի շատ դեր խաղաց «ինչ»ը թէ՞ «ինչպէս»ը... Ռէմարքի այդքան դղրդագին յաջողութեան պատճառը, նրա ոճի ու ձեւի նորութեան մէջ չէ՞, (Շ. Նարդունին լա՛ւ գիտէ, որ Ռէմարքի ոչ ոճն է նոր եւ ոչ էլ գրելու ձեւը), այլ նրա ընտրած նիւթի ժամանակակից ու ՀամամարդկայԻն լինելու մէջ։ Ռէմարքը կարողացել է միայն խօսիլ մարդկանց սրտերին, եւ խօսել է շա՛տ անպաճոյճ, շա՛տ Հասարակ, սովորական լեզուով։ Ասացէ՛ք, խնդրեմ, ի՞նչ կը լինէր Միցկեւիչի,— այդ մեծագոյն լեՀ բանաստեղծի,— արժէքը, եթէ լեՀական ապստամբութեան կատաստրոֆի վախճանը եւ լեՀ ժողովրդի ապրած դժոխքը չանդրադառնար նրա ստեղծագործութիւնների մէջ . . . Մեր ապրած զարՀուրանքները, մեր ո՞ր երիտասարդ գրողի ստեղծագործութիւնների վրայ դրեց իր կնիքը։ Ինչպէ՞ս կարող է պատաՀել, որ 15 տարուց յետոյ էլ, երբ ողջ աշխարՀն է տակն ու վրայ եղել, երբ մենք մեր ժողովրդի կէսից աւելին ենք քամիներին տուել, երբ ազգովին ապրել ենք ու տեսել այնպիսի սոսկումներ, ինչպիսին չեն տեսել բոլոր ազգերը միասին առած,— մենք շարունակում ենք գրել ճիշդ նոյն ձեւով եւ նոյն նիւթերի մասին, ինչ որ եւ պատերազմից առաջ... Նոյն «Տիկին Մարգօ»ները, նոյն սիրային բանաստեղծութիւնները։ Ցանկանում ենք մեր տարագրութեան կեանքը պատկերացնել, բայց պատկերացնում ենք «ճագ-բանդ»ը եւ Սէն-Միշէլի սրճարանները, լաւագոյն դէպքում «Սուրբ Գրքերի» մէջ ենք ներշնչում փնտռում։ Կարծես թէ այս լինի մեր կեանքը։— Մեր ապրումները, մեր Հոգեկան աշխարՀը, մեր օրուայ Հացի Համար մղած պայքարը, չեն գրաւում մեր ոչ մի երիտասարդ գրողի ուշադրութիւնը...

Ո՛չ, սիրելի Նարդունի, ընդունիր, որ մենք նմանում ենք ջրից դուրս ընկած ձկների... մենք խեղդւում ենք, կտրուած Հայրենի Հողից ու միջավայրից։ Եւ եթէ փաստ է, որ մենք խեղդւում ենք, ապա ուրեմն փաստ պիտի Համարել եւ այն, որ այսպիսի մի միջավայրում չի կարող ազգային մշակոյթ եւ ազգային գրականութիւն ծաղկել ու զարգանալ։

ԼԵՒՈՆ ՆԱՅԻՐՑԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԶՈՒՐԿԸ

Աշխարհէ աշխարհ՝ գոցուած են վրադ անցքերը բոլոր.
Քեզ չե՛ն ճանչնար. էջ մը թուղթն անգամ քեզի տեղ չի
«Ո՞վ ես, ո՞ւր կ՚երթաս, ի՞նչ գործ ունիս հոս» գրուած է
Ի զո՛ւր տեղ ունիս Աստուծոյ պատկեր. անասո՛ւն մ՚իսկ չեն
Օտարական ես...։ Կեանքդ պիտ քարշ տաս կատղած շունի
Ինքնութիւն չունիս. պատուիդ տէրը չես. տերեւ մ՚իսկ
Անել մութ ճամբայ...։ Մոլորեալ անցորդ լոյսի ծարաւի.
Անհորիզոն սիրտ՝ անջրպետին մէջ խպառ ամայի՛...
Ո՛չ մէկ արձագանգ կրօնքէ՛ն, ամբաւէ՛ն, եւ ոչ իսկ Սէրէն
Ո՞վ եմ որ սիրեմ...։ Ա՛լ պատանքած եմ ամէնքը մէկէն։
Հոգւոյս մէջ մէկէն Հաւատքն է փլե՛ր...։ Մեծ Ոչէն գինով
Նետեր եմ սիրտս ճամբու մը բերան, փտած կոճղի քով...
Թողէ՛ք զիս, գոնէ հետն ըլլալ մինակ ծխացող ծուխին
Որ հանգոյց-հանգոյց անվերջ կը քակուի հոգւոյս աւերէ՛ն...
Գարո՛ւն, ծառ-ծաղի՛կ, առու, աղբերակ, լոյս ու լուսնկայ,—
Տերեւներն ամէն չորս կողմ կը ծափե՛ն, կը զարնեն ծնծղայ
Ի՞նչ ընեմ սակայն, ի՞նչ կրնամ ընել այս փլած սրտով...
Ա՛լ հրապոյր չունին ողողանչն իրիկուան, խորհուրդը մթին
Ջո՛ւր են ամէնքն ալ. իմ գլխուս վերեւ՝ դատա՛րկ է երկինք
Անսէր ու անկրօն՝ ո՛չ մէկ սրբութեան ալ հաւատքն ունիմ
Ազնի՛ւ մարդոց հետ, սուրբ ու սրբակրօն ա՛լ ես գործ չունիմ
Ես վարշամակը քաշեր եմ արդէն ամէնուն վրայ...
Քաղաքացի չե՛մ, շատո՛նց հրաժարած...։ Հոգիս ման կուգայ
Քարափէ քարափ, փտած կոճղին քով կը ծխե՛մ սիկառ...
Օտարն ի՞նչ կը զգայ իրիկուայ վսե՛մ խորհուրդէն անճա՛ռ
Մեռե՛լ կը բուրէ իմ բաց աչքերէս, ու ամէն իրկուն՝
Խե՛ղճ, հայրենազո՛ւրկ,— սաղմոս քաղելու — կ՚երթամ գինե
Կ՚երթամ խառնուիլ— մարդոց շարքէն դուրս— անտունիներ
Արնո՛տ աչքերով հարբա՛ծ ամբոխին...
Կրնա՞ս աղօթել առանց հայրենի սրբազան հողին,
Ո՞ր տաճարն է այդ,— քրիստոնեայ խո՞ւնկը թէ ոչ կռատուն
Որ կրնայ սիրտդ— հայրենիքէն դուրս— տանիլ Աստծուն...
Դո՛ւն ես, միայն, ցոյս, որ դեռ կը շողաս իմ հոգւոյս վերեւ,
Հերոսի՛ մը պէս կայծ կուտաս հոգւոյս, սրտիս կուտաս թեւ
Արի՛ւն կը վառես երակներէս ներս, բռունցքս կը զինես
Ջայրոյթի սուրով, ու զիս կը կեցնես կռուի դաշտին մէջ
Մահուան դէմ առ դէմ...։ Յետոյ ժպտադէմ *բանաստեղծի*
«Պիտ ծագի՛, կ՚ըսես, հայրենի արեւ, դուն պիտի յա
Կը պաղատի՛մ քեզ, չըլլա՛յ թէ խաբես. փրկէ զիս մ
Հայրենազո՛ւրկը յուսահա՛տն է, ցոյս, վախցիր դուն
Ոճի՛ր կը գործէ...

(Յունուար) Ս. ԲԱՐԱԽԵԱՆ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ
ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Քրիստոսէ գրեթէ 100-150 տարի առաջ, եւ առաջին անգամ ըլլալով, Մէլէագր յոյն բանաստեղծն է որ Ծաղկեփունջ տիտղոսին տակ Հաւաքեց քառասունեւվեց Հին եւ նոր քերթողներու պատառները, ինչպէս Անիտէի, Սաֆոյի, Ալզէի, Երինի, Սիմոնիդի, Կալիմաքի, Բակքիլիդի, Արքիլոքի, Անակրէոնի, եւայլնի քերթուածները, աւելցնելով այդ զմայլելի երգիչներուն գործերուն վրայ իր անձնական քերթուածները։ Իրմէ երկու դար վերջ, Փիլիպ Սելանիկցին կամ Մակեդոնացին ժողվեց, Մէլէագրի ճամբուն Հետեւելով, անոր մոռցածները, թողածները եւ իր շրջանի գործերը։ Աւելի ետք Ագաթիաս նոյն փորձն ըրաւ։ Տասներորդ դարուն Կոստանդին Կեֆալաս, տասներորդ դարուն՝ Մաքսիմ Պլանիւդ շարունակեցին այդ աշխատանքը։ Այնպէս որ Հնութեան այդ փոքրիկ գլուխ-գործոցները, աւանդաբար, եւ գրեթէ ձեռքէ ձեռք, որոշ մասով մեզ Հասան։

Այդ պատառիկները ամէնքն ալ նոյն արժէքը չունին, եւ ո՛չ ալ նոյն կատարելութիւնը ցոյց կուտան։ Կան որ այնպիսի բարքեր կը ներկայացնեն, որոնք մեզ խորթ են այսօր, բազմաթիւ պատճառներով։ Սակայն անոնց մէջ կան, ստուար թիւով, գեղեցիկ ու Հիանալի կտորներ, թարմագեղ ու նրբին, յուզիչ.— կախարդական, կարճ, կտրուկ, նկարուն, բազմազան ու բազմերանգ։

Նոյն ատեն, անոնք ցոյց կուտան իրենց շրջանը, սովորութիւններ, բարքեր։ Հոն կը գտնենք այնպիսի մանրամա թիւններ, որոնք լոյս կը մարդոց կուրծքին տակ սիրտերու, Հոգեկան ա նութիւններու մասին։ Ե նոյնիսկ պատրանքը կ թէ այդ տաղերն երգող ա մենք կը ճանչնանք. ա՛ այժմէական շեշտ ունին։

Այդ քերթուածները կը կանան սիրաՀարական, ն գրական, մաղթանական, պանագրական, երգիծ եւայլն կտորներէ։ Անշու անկարելի է ներկայացնել ճշգրիտ գաղափար մը տա ամէնուն մասին։ Պիտի բա նանանք Համեստ ծաղկաք մը միայն։

Ա.

Երգը քաղցր է, Արգ Պանը վկայ, երգը զօր կ՚ե քաղցր է, ո՛վ Զենոֆիլա։ Ե նը վկայ ըլլա՛յ կրկին, քա երգը քնարիդ։

Ո՞ւր փախ տամ... ամէն մէ սէրերը կը խուժեն զիս։ Աճպաւասիկ զիս կը շըջ տեն, չեմ կրնար շնչել, սպառ եմ։

Կը պաշտե՛մ գեղեցկու ձա՛յնդ, շնորհդ... ա՛հ, կը տեմ ամէն ինչդ, ամէ՛ն ին կրակը կը տոչորէ զիս։

Բ.

Բաժակը զեղուն էր Հրճ քով։ «Ես դպայ, կ՚ըսէր, ս Զենոֆիլային խօսուն շ րուն»։ Ա՛հ, իցի՛ւ թէ շր տար իմին ալ շրթներուս խմէր՝ մէկ շունչով՝ Համա գիս։ (Մէլէա

Հրաշալի Ծաղկեփունջը ն մոդ Մէլէագրը ծնած էր Ս Գադարա քաղաքը, իր եր սարդութիւնն անցուցած Տի քաղաքին, եւ ծերութիւնը կղզիին մէջ։ Գիտէր փիւ րէն եւ սիւրիական լեզու Հակառակ այդ ամէնուն՝ բանաստեղծներուն մէջ ե ամէնէն նրբիններէն, ա զգայուններէն, եւ մաքուր

Գ.

Ո՛վ բաժակ, դուն կը նաս քաղցրութիւնն իր շ րուն մեղրաՀամ։ Անոնք պագնեն, դուն կը վայելես նոնք։ Ես քեզ չեմ նախա բայց իմ բերանս կը տենչայ երջանկութիւնդ։

Դ.

Եղանի՛ թէ Հովն ըլլայի։

...ր արեւուն տակ կըծաբաց
...ն գայիր, գգուէի՛ ճոլանի
...ծերդ:

Ե.

...բա՛րեկամ, դուն որ կրակ կը
...տուես վառելու ճամար այդ
...իշերային աղուոր լամպարը,
...տեցի՛ր, վառէ զայն կրակէն
...տիս, զի ան ներսէն կը վառի,
...րծակէ լեզուակներ բոցի:

Զ.

Ո՛վ սքանչելի բաղնեպանուճի,
...ակի՞ լոգանք մը կը պատրաս-
...ի: դեռ չեմ ճանած զգեստ-
...րս եւ արդէն կը տոչորիմ
...այրքին մէջ բոցերու: *Անանուն*

Է.

...քեզ կ'ուղարկեմ այս խնձորը:
...թէ տրամադիր ես զիս սիրելու,
...նդունէ՛ զայն, եւ փոխարէն
...ւսութիւնդ տուր ինծի: իսկ եթէ
...աղթանքներուս ճամաձայն չես,
...ըկին պաճէ՛ զայն, եւ տե՛ս թէ
...նոր վառքն ու թարմութիւնը
...՛րքան քիչ տեւական են:

Պլատոն

Նշանաւոր փիլիսոփան է, որ ...իլիսոփայութեան նուիրուելէ ...առաջ նուիրուած էր սիրոյ, գի- ...ին եւ քերթողութեան:

Ը.

Բաժակի մը մասին ուր գծ- ...ուած էր սէրը.

Սէրըբաժակի՞ մը մէջեւ ինչո՞ւ:
...ինչն չը՞ բաւեր բորբոքելու ճա-
...ր սիրտը: Մի՛ կրակ աւելցնէք
...ակին վրայ: *(Էնոմաւոս)*

Յայտնի չէ թէ ո՛վ է, 117—138ին (Բրիստոսի թուին), Ատ-...նէնի իշխանութեան ատեն, ...ուրիոյ Գադար քաղաքին մէջ ...ապրէր այդ անունով շնական ...ynique) փիլիսոփայ մը: Արդ-...՞ք վերի երկտողեայ քեր-...ուածը իրենն է:

Ուրիշ փունջ մը յառաջիկա-...ին:

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՎԵՐԵԼՔ

(ՈՐԲԻՆ ԵՐԳԸ)

...եր ճայրերը քարքարուտ
...ճամբաներէ քալեցին
...ւ մեր մայրերը անգութ
...բախտին բաժակ քամեցին:

...այ մեծ ցաւին ախոյեան
...Հայ մարտիկին ես ո՛րբն եմ,
...այ մեծ դատին պաճապան
...Հայ մայրիկին ծաղո՛ւկն եմ:

...առապանքը երկնեց մեզ
...գողգոթայի վերելքին,
...ուշ ու կոտտանք աղեկէզ
...իմ որբանը ճիւսեցին:

...ողգոթայի վերելքին
...Օրինակովը վըսեմ
...առապանքով խաչեալին
...կը կոխենք միշտ վիշտին սեմ:

...էալի մեծ տենդով
...Մըկանունքըս թըրծուած,
...ազգային անվրդով
...կ'երթամ աչքերըս յառած:

...նդ ճաւատքի ոստերուն
...փարած սիրով պատարուն,
...յրենիքին կարօտով
...կ'ըլլամ յաւէտ ճոգեթով:

...ուր, երա'զս իմ անգութ,
...Անդըրանիկ իմ խորճուրդ,
...ատաղ ըլլամ քու ճոգուդ,
...Ըմպեմ յոյսըդ անյագուրդ:

...պե՛մ, ըմպե՛մ, մինչեւ որ
...ճակատագրին յաղթական
...կծեմ վիշտը ալեւոր
...Հայրենիքիս աննըման:

Der ALTE

ՍՈՒՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՓՈՓՈՒՄ ՀԱԼԷՊԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ

Յունուար 5ին, տեղեկութիւններ տուած էինք Անատոլուէն Սուրիա ապաստանած տարագիրներու կացութեան մասին: Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը (15 յուն.), որ կը հաստատէ եւ կը լրացնէ մեր տեղեկութիւնները.—

Սուրիոյ Գամըշլը, Հասիչէ, Ամուտա եւ Գարամանիէ շրջանները ապաստանող թուրքիոյ նոր տարագիրներուն մասին Հալէպի տարեգրելոց նորակազմ յանձնախումբին կողմէ ղրկուած պատուիրակութեան (տոքթ. Թ. Պասմաճեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան պաշտօնեայ Տ. Մ. Թէրզեանեան) տեղեկագրին կարեւոր ճատուածները կը ճաղորդենք մասնլին եւ ճասարակութեան, իր ուշագրաւ տեղեկութեանց եւ թելադրութեանց վրայ ճրաւիրելով մեր ճայրենակիցներուն սրտցաւ ուշադրութիւնը.

— *«Ներկայիս, այս շրջաններուն մէջ կը գտնուին քրտախօս 390 ընտանիք (1793 հոգի), որոնցմէ 114 ընտանիք Թրքական անցագրով, իսկ 276 ընտանիք ալ փախստական եկած են:*

Թուրք կառավարութիւնը, անցագիր տալէ առաջ, տարեկան 10 Թրք. ոսկիի հաշուով, ճամբու տուրք գանձած է չափահասներէն: Այսպէս, 50 տարեկան անձէ մը գանձուած է 18էն մինչեւ 50 անցած 32 տարուան համար 320 Թրք. ոսկի: Այս տուրքը գանձուած է գրեթէ ամէնէն:

Անցագիր չունեցող փախստականները ստիպուած են մարդ գլուխ գումար մը վճարել Էմին Փէրուխանի մարդոց, իրենց ճամբան ազատօրէն շարունակել կարենալու համար: Տրուած գումարներուն քանակը աւազակներուն գնահատութենէն կախում ունեցած է, ենթականերուն նիւթական կարողութեան արտաքին երեւոյթին համաձայն:

Այս քրդախօս Հայերը Թուրքիոյ մէջ քիւրտ պէկերու մշակները եղած են եւ անոնց հաշւոյն աշխատած են՝ երկար տարիներ, չնչին վարձատրութեամբ մը: Իրենցմէ շատերը ընդհանուր տեղահանութեան ատեն չեն տարագրուած, ստամնեան իշխանութեան անմատչելի վայրերու մէջ գտնուելով եւ իրենց պէկերուն պաշտպանութիւնը վայելելով: Հիմա իսկ այս վայրերուն մէջ կը մնան հարիւրաւոր քրտախօս հայ ընտանիքներ: Քիւրտ պէկերը չեն յօժարիր այս աժան մշակները ձեռքէ հանել՝ լոկ իրենց շահուն համար:

Մինչեւ որ քիւրտ պէկերը վերահասու եղած են Թրքական կառավարութեան մտադրութեան Հայերը իրենց շրջաններէն տեղահանելու, Թուրք ժանտարմաները արդէն ո՛ր եւ է պատրուակով մաս մը հաւաքեր եւ տարեր են Տիգրանակերտի եւ Մարտինի նման կեդրոնական քաղաքներ և պարտադրեր են չհեռանալ: Այս երկրագործ ժողովուրդը բնականաբար չէ կրցած ո եւ է գործ գտնել քաղաքներուն մէջ եւ անօթի չմեռնելու համար պարտաւորուած է գաղթականի ցուպը ձեռք առնել: Ուզուածն ալ այդ էր արդէն: Ինչպէս վերը յիշեցինք, ցարդ ժամանած են 390 ընտանիք, բայց մինչեւ գարուն կը սպասուի 100-150 ընտանիքի եւս: Հետեւաբար, հիմնական կարգադրութիւնները պէտք է ընել 500 ընտանիքի համար:

Գաղթականներուն ներկայ վիճակը. — *Գաղթականներուն մեծ մասը ապաստանած է Գամըշլը եւ Ամուտա, որոնք ջերմոտ վայրեր են, եւ առհասարակ ամէնքն ալ վարակուած են մալարիայէ: Մէկէն երեք ընտանիք միասին վարձած են մէկ երկու սենեակ, 3—5 մէճիտ վարձքով: Գաղթականներուն մէջ ջերմէն զատ պատահած է նաեւ հարսանիթ եւ ծաղկախտ: Մինչեւ հիմա մեռած են 135 հոգի, որոնց մեծ մասը մանուկ, ծաղկախտէ եւ հարսանիթէ:*

Իրաւ է որ կառավարութեան կողմէ ծաղիկի պատուաստ կատարուած է, բայց կ'երեւայ թէ պատուաստը հինցած էր, որովհետեւ արդիւնաւոր չէ եղած: մենք մեր տրամադրութեան տակ ունեցած պատուաստով 15էն վար 180 տղայ պատուաստեցինք: Մաս մը պատուաստ ալ Գամըշլը թողուցինք, նոր հասնելիք գաղթականներուն գործածուելու համար:

Անմիջական կարգադրութիւններ.— *Անհրաժեշտ է ընել հետեւեալ անմիջական կարգադրութիւնները.—*

1.— Բաւականաչափ քինին տրամադրել, որպէս զի անխտիր ամէնքն ալ գործածեն, թէ առաջքը առնելու համար ջերմէ նոր վարակումներու եւ թէ դարմանելու համար վարակուածները:

2.— Մաս մը ծաղիկի պատուաստ տրամադրել, որպէսզի օրը օրին պատուաստուին բոլոր նորահասները:

3.— Տրամադրել որոշ քանակութեամբ «Էմէթինի ամփուլ»ներ, Թանչքէ (Տիզանթէրի) վարակուածներուն համար:

Հիմնական կարգադրութիւններ.— *Այս անմիջական կարգադրութիւններէն վերջ կուգայ հիմնականը, որ կը կայանայ այս 500 ընտանիքը գիւղերը տեղաւորելու մէջ, անոնց տրամադրելով լծկան եւ մինչեւ հունձք ապրուստի միջոց: Կրկին ուրախ ենք յայտարարելու որ ըլլայ Գամըշլըի, ըլլայ Հասիչէի Ֆրանսական իշխանութիւնները տրամադիր են իրենց կարելին ընելու, այս գաղթականներուն պետական հողեր տրամադրելու համար:*

Մեր կատարած քննութենէն հասկցանք որ Գարամանիէի եւ Հասիչէի միջեւ տրամադրելի յարմար հողեր կան, որ Թրքական սահմանագլուխէն 40-50 քիլոմեդր դէպի ներս կը գտնուին եւ կը կոչուին Թէլ-Պէնտէր, Թէլ-Րէճէպ, Ծըմէլօ, Մաուլոլի, Նըսթէլ, Պէրկիրպող, Խըրպէթ Մըսթէ, Գըր Կավիր, Թէլ Պաթէ, Հասըգ, Սուլթանը Թըլուլ, Շամմաս. Թէլ Մէնատ, Թըլէլ, Համըր, Թէլ Ալի էֆէնտի, Թէլէէ Շէյխ Էմիր, իրարմէ քսան քիլոմեդր հեռու:

Յիշեալ 500 ընտանիքը տեղաւորելու, լուծի եւ լծկանի տէր դարձնելու եւ մինչեւ յունիս ապրեցնելու համար, ընտանիք գլուխ 15ական ոսկի հաշուելով, 7500 ոսկիի կարիք կայ: Սուրիոյ ինչպէս նաեւ բոլոր գաղութներու հայութեան պարտականութիւնն է տէր կանգնիլ այս գաղթականներուն- որ պարկեշտ, մաքուր եւ հարազատ Հայեր են: Պէտք չէ կարծել թէ ասոնք իրենց մայրենի լեզուն կորսնցուցած ըլլալով, մասամբ այլասերած են: Ընդհակառակն, ուժեղ կերպով կապուած են հայկական աւանդութեանց: Պէտք չէ թոյլ տալ որ այս չարքաշ եւ վստահելի գիւղացի տարրը քաղաքներու այլասերող մթնոլորտին մէջ կորսնցնէ իր առաւելութիւններէն շատ բան:

Իրենց մաքրութիւնն ալ խիստ նախանձելի է: Մեր քննութեան ընթացքին ոջիլի հետք մը անգամ չտեսանք:

Այս քրտախօս Հայերը որեւէ գինով չեն ուզեր հեռու վայրեր հաստատուիլ, այլ կը փափաքին տեղաւորուիլ իրենց հայրենիքին մօտիկ վայրերու մէջ: Իրենց մէջ ամուր է այն հաւատքը թէ օր մը անշուշտ կը վերադառնան իրենց հայրենիքը:

Անոնք կապուած են ազգին եւ մեծ յոյս կը տածեն որ հայ ազգը զիրենք չի լքեր եւ կ'ընէ անհրաժեշտը՝ որպէս զի իրենք ապրին, օգտակար ըլլալով թէ իրենց ազգին եւ թէ զիրենք հովանաւորող պետութեան: Աւելցնենք որ այս գաղթականները իրենց համար եղած ո եւ է օժանդակութիւն պիտի չընդունին իբրեւ նպաստ, այլ կը խոստանան վերադարձնել 3-4 տարուան ընթացքին:

Արդ, ձեզի կը մնայ ընել կարելին և նոյնիսկ անկարելին, փրկելու համար այս հարազատ հայ բեկորները ստոյգ եւ անխուսափելի փճացումէ»:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Le Matin»ի շարժանկարի քննադատը Փ. Ժ. Վէպէռ անդրադառնալով խօսուն շարժանկարի կապուած կարգ մը հարցերու, կը գրէ.—

Փորձեցէք արագօրէն կամ նոյնիսկ բնական արագութեամբ կրկնել նոյնատառ բառեր: Արդիւնքը հետաքրքրական պիտի ըլլայ: Լեզուները, կարգ մը բառեր ունին, որոնք երբ իրարու ետեւ շարուին, դժուար դուրս կ'ելլեն բերանէն: Ինչո՞ւ զարմանալ ուրեմն, ձայնական գործիքները դժուարութիւն կ'ունենան նախ առնելու, յետոյ տալու՝ շարժանկարի դերասաններու խօսքերը: Օրինակ, Ս. տառը միշտ բաւական ծիծաղելի սուլիւն մը կ'արտադրէ, որ կը յիշեցնէ խողովակէն շոգիի փախուստը: Պէտք է ուրեմն խօսուն շարժանկարի բառարանին մէջ, զգուշանալ այս տեսակ բառերէ, հակառակ պարագային, շատ եղերական տեսարան մը պիտի կրնար վտանգուիլ, այլանդակ աղմուկներով: Իսկ ընդհակառակն, նոր արուեստին կապուած արտասանութեան այս թերութիւնները, կրնան շատ ծիծաղաշարժ պարագաներ ստեղծել, զաւեշտական շարժանկարի մէջ:

Կարճ, յատուկ բառեր պէտք է յարմարցնել խօսուն շարժանկարին, պէտք է զգուշանալ դժուարահունչ խօսքերէ, որոնք կը նմանին որոտումի աղմուկին եւ ականջ կը խօսեցնեն:

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

Անտրէ Թէրիվի մէկ քննադատութենէն .— «Կրնանք ըսել թէ երկու դաս հեղինակներ կան որոնք այժմէականութիւն չեն ունենար:

Անոնք որ անծանօթ են. եւ անոնք որ ընդհակառակն համբաւաւոր են:

Այս վերջիններու արտադրութիւնը ապահովուած է. քանի որ անցած են վարպետութեան փորձերէն ո՛չ կը հիասթափեն, ոչ ալ կը զարմացնեն: Կը կարդանք զանոնք անոնց մասին չենք վիճիր: Մանաւանդ, զանոնք գտած, երեւան հանած ըլլալու ուրախութիւնը չենք ունենար, ո՛չ ալ զանոնք բացատրելու նեղութիւնը:»

«ԱՍՏԵՂԱՏՈՒՆ»

Մարսէյլի մէջ, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանական յանձնախումբը, որոշած է լոյս ընծայել «Մատեան մը՝ «Աստեղատուն», ուր մէկտեղուած ըլլան մեր ներկայ գրողները, փաստակաւորներն ու յուսատու նորերը»:

«Աստեղատունը լոյս պիտի տեսնէ ապրիլ 6ին եւ պիտի ծախուի յոբելեանական հանդէսներու մէջ՝ ամենուրեք: Իր հասոյթը պիտի յատկացուի Յոբելեանական կեդր. Յանձնախումբի առաջադրած նպատակին»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՏԵՂԻ ՉԷ՞

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Մինչ Սուրիա հասած խեղճ գաղթականներուն աղեխարշ ճիչերը արձագանգ կուտան ամէն կողմ, բոլորովին անտեղի նպաստաբաշխութիւն մը կը սարքուի Մարսէյլի մէջ:

Մարսէյլի բողոքական կղերը հագուստի ճոխ մթերք մը ունի, որուն մեծ մասը նոր ստացած է Զուիցերիայէն: Փոխանակ այդ հակերը Սուրիա փոխադրելու, ո-րոշեր են Մարսիլիոյ մէջ բաժնել: Այս առթիւ խնդրուած է բոլոր միութիւններէն, որպէսզի իրենց աղքատներու ցանկը պատրաստեն: Ես անձամբ հետաքրքրուեցայ եւ Սուրիա փոխադրելու առաջարկ ըրի, առարկեցին թէ դրամ չունին փոխադրութեան համար...

Վարդան Ալօեան

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Իբրեւ հարազատ Մալաթիացի, պարտք կը սեպեմ հարցնել Մալաթիոյ Կրթ. Միութեան կեդրոնին (Նիւ Եորք), — Ի՞նչ պատճառաբանութեամբ հրահանգած էք թէ «Կրթասիրացի ճիւղերը ո՛րեւէ հանրային ձեռնարկի մէջ չպէտք է մասնակցութիւն ունենան, երբ քաղաքական կազմակերպութիւններ կան»: Արդեօք կը վախնաք որ Նոր Մալաթիոյ գործը կը կաղա՞յ:

Օրինակ՝ Խարբերդէն, Մալաթիայէն եւ Տիգրանակերտէն Սուրիա հասած հայ տարագիրներու համար, ամէն կողմէ եղբայրական օգնութեան կը հասնին եւ զանազան կազմակերպութիւններ կը համերաշխին, բայց Կրթասիրաց մասնաճիւղերը կը մերժեն: Ինչո՞ւ. որովհետեւ կեդրոնը այդպէս է հրահանգած: Ուրեմն մենք Մալաթիացիներս պարտականութիւն չունի՞նք այս թշուառներուն հանդէպ...

Սարգիս Ն. Ընտրիկեան

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 53 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

...ՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՍԻՐՈՅՆ ԿԱՐԵԼԻ Է ԵՏ ԴԱՌՆԱԼ ԱՌԱՆՑ ՎԱՐԱՆՄԱՆ

Ովկիանիոյ թղթատար օդա...ւ...քը փոխադրեց Աննին, Ռընէն ...ւ Սէլեստէնը Բատավիա, ուրկէ ...օդանաւով անցան Պօռ-Մօրէսբի ...նոր Յինէայի մէջ: Այս նաւա-...հանգիստն էր որ շաբաթն անգամ ...մը կը հանդիպէր Աւստրալիոյ ...թղթատարը:

Այս թղթատարը տասը հա-...ր տակառաչափ տարողութեամբ ...ոգենաւ մըն էր, քարիւղի շար-...ժիչով եւ ամէն հանգստաւէտու-...թիւններով օժտուած, թէեւ շատ ...ին կ'երեւար իր շուրջի միւս ...յլեւայլ ձեւերով նոր նաւերուն ...ով:

Արդարեւ անոր քով, միւ-...սյն ծոցին մէջ կը հանգչէին օ-...դակառքեր, երկակենցաղ սաւառ-նակներ, ջրասոյզներ եւայլն, ամէնքն ալ գիտութեան վերջին կատարելութիւններով զինուած:

— Վերջապէս, ըսաւ Սէլեստէն, անպատմելի ուրախութեամբ մը, ահաւասիկ բան մը, որ պարկեշտ նաւու մը կը նմանի...

Աննի թօմսըն կը դիտէր երկայն նաւը, որուն նմանը միայն լուսանկարներու վրայ տեսած էր եւ որու տեսքն անհունօրէն կը հրճուեցնէր զինքը:

— Ի՞նչ կը խորհիք անոր մասին, հարցուց Ռընէ:

— Կը խորհիմ, ըսաւ, թէ նաւի ձեւը կարեւորութիւն չունի, երբ խնդիրը երջանկութիւն գտնելու վրայ է...

— Կը ցաւի՞ք որ ներկան կը զոհէք անցեալին մէջ մխրճուելու համար:

— Ոչ. քանի որ ձեզի հետ եմ...

— Ուրեմն նստինք շոգենաւ...

Արդէն Սէլեստէն, մախաղներով լեցուն կը տեղաւորուէր կամրջակին վրայ: Տրամադրութիւնը միշտ զուարթ մնաց ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին:

Աննի բաւական տառապեցաւ, որովհետեւ ծովը ալեկոծ էր եւ նաւը բաւական զօրաւոր կերպով կը տատանէր:

Քսան ժամէն կուքտաուն քաղաքը երեւցաւ. Օրիորդը հետաքրքրութեամբ կը դիտէր այս անծանօթ երկիրը ուր պիտի բնակէր հին դարու բարքերով մարդոց մէջ. Ներքուստ որոշ սոսկում մը կը զգար թէեւ, բայց Ռընէի խանդավառ գէմքը կը քաջալերէր զինք:

Սուլիչը հնչեց երեք անգամ:

— Այս երեք սուլումները նոր քաղաք մը կը ծանուցանեն, ըսաւ «Ծեր երիտասարդը»: Անցեալին մէջ կը մտնենք... Օրիորդ Աննի:

— Այս անցեալն իմ ներկաս է, պատասխանեց Աննի, վստահ շեշտով մը:

Շոգենաւը յամրօրէն մօտեցաւ քարափին: Օրիորդը մատներով քարափի բարձր մեքենաները ցոյց տալով:

— Ի՞նչ են ասոնք, հարցուց:

— Շոգեշարժ վերամբարձներ են, ըսաւ Ռընէ, ծանրակշիռ շեշտով մը.— Հիմա ալ մենք ենք որ ձեզի նորանոր բաներ պիտի սորվեցնենք:

— Պիտի աշխատիմ հնազանդ աշակերտ մը ըլլալ, պատասխանեց Աննի, ժպտուն:

— Պղնձի ձայն մը եկաւ հեռուէն:

— Զանգակներ... ըսաւ Ռընէ:

Եւ յափշտակութեամբ մտիկ ըրաւ կէսօրուան «Էկեսգէ»ի զանգակը, մինչ խումբ մը նաւազներ պարանները կը նետէին շոգենաւը կապելու համար:

Քարափին վրայ խռնուած բազմութիւնը կը նմանէր մէկ դար առաջուան մարդոց. Էրիկ մարդիկ հագած էին թիկնոցսկներ եւ կիներն ալ կարճ շրջազգեստներ: Մաքսային պաշտօնեաները կը սպասէին ճամբորդներու ցամաք ելլելուն:

Մէկ ժամ վերջ երեք ճամբորդները իջան Լոնտոն-փալաս պանդոկի մէկ յարկաբաժինը որ կահաւորուած էր 1920ի ոճով:

— Պարոն, ըսաւ Սէլեստէն, ահաւասիկ իսկական հեռաձայն մը... ինքզինքս չեմ կրնար զսպել անգամ մը գործածելէ...

— Լաւ, հեռաձայնէ՛ ուրեմն հարցնելու համար թէ ժամը քանիին կը մեկնի Սիտնէյի գնացքը...:

Սէլեստէն առաւ գործիքը եւ վայրենի ձայնով մը պոռաց:

— Ալլօ, ալլօ, ալլօ...:

Հինգ վայրկեանէն հազիւ հաղորդակցութիւնը ստացաւ եւ հարցուց.

— Թիւ 47-09:

Ուրիշ քանի մը վայրկեաններ ալ անցան, Սէլեստէն վար դրաւ գործիքը հիացած ժպիտով մը:

— Ուրե՞մ... հարցուց Ռընէ.

— Հեռաձայնի օրիորդը պատասխանեց թէ «այդ թիւը բռնուած է», ըսաւ Սէլեստէն: Գէշ բան չէ, պիտի սկսինք մեր հին կեանքն ապրիլ...

ՎԵՐՋ

ՖՐԱՆԿԱԽՏԻ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

1925-1928 տարիներու ընթացքին, Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած Ֆրանկախտի դէմ պայքարին իբր արդիւնք, 133.052 այր եւ 145.359 կին Ֆրանկախտաւորներ երեւան հանուած են: Այս հիւանդներէն 1635ը բժշկուած, 1213ը մեռած իսկ 270.413 հոգին դարմանումի տակ կը գտնուին:

Ֆրանկախտին դէմ պայքարելու համար, երեք տարուան մէջ 411 հազար 270 ոսկի ծախսուած է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մանուկներու Պաշտպանութեան Փարիզի մասնաճիւղին թէյասեղան-հաւաքոյթը իր անդամներու և հիւրերու համար այսօր Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber։

ՓԱՐԻԶԻ ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 9.30ին
8 Rue Jean Goujonի սրահներուն մէջ
պարեր մինչեւ առաւօտ — Մուտք 25 ֆրանք

Ուշադրութիւն ձեր նամակին

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉԸ

ՖԷՊԻՒՍ — **PHÉBUS**

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ 23 Bld. Bonne Nouvelle, ՀԻՆ ՀԱՍՑԷԻՆ ՄՕՏԻԿԸ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37
կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

57A Rue Nationale, MARSEILLE

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
30 Rue St. Basile, MARSEILLE — Téléphone: 14-29 Man.

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

ձոխ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գիները անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում
ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ
Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՕԹԷԼ "ԼԻՒՔՍ,, ԱԼԷՆՊԻ ՓՈՂՈՑ, ՊԷՅՐՈՒԹ

Տէր եւ Տնօրէն Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Հայկական այս պանդոկը հիմնուած է Պէյրութ, նոր եւ գեղեցիկ շէնքի մը մէջ բոլորովին մաքուր եւ շքեղ կահաւորութեամբ, օժտուած առանձին գրադարանով, մասնաւոր բաղնիքով եւ ելեքտրականութեամբ:

Իր անթերի սպասարկութեան, խիստ մաքրութեան, հանգստաւէտ պայմաններու շնորհիւ արդէն իսկ «ՕԹԷԼ ԼԻՒՔՍ»ը դարձած է Ամերիկայի, Եւրոպայի, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հայ ճամբորդներու միակ ժամադրավայրը: Հաճելի միջավայր, դիւրամատչելի գին:

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

29 Rue Mathis, փարիզ, մէթրօ' Crimée,
Չափաւոր գին

«ԲՈՒԺԱՆՔ» լոյս տեսաւ Յունուարի թիւը (թիւ 43, Դ. տարի) 40 էջ, պատկերազարդ, ճոխ բովանդակութեամբ: Տարեկան բաժնեգին' 35 ֆր., (Ֆրանսա, Սուրիա), 40 ֆր. (Պալքաններ), 2 տոլար (ուրիշ երկիրներ): Դիմել' Dr. Krikorian, 126 Fbg. St. Denis, Paris: Հատով կը ծախուի' փարիզ' Սէն-Միշէլ եւ Պէլվիլ, Լիոն' Պ. Ն. Յակոբեանի եւ մարսէյլ' Պ. Նազարէթ Բինէճեանի քով:

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSIAN
Marque déposée MELKON
եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով' Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:
25 Rue Vilin, Paris (20e)
Հեռաձայն Menil. 69—15

EMPIRE միւզիք-Հօլ' 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատական եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

Կ'ուզուի արեւելեան եւ եւրոպական խոհարար մը, փութով դիմել «Յառաջ»ի:

L'ATELIER
Ամէն իրիկուն ժամը 8.30ին
L'Admirable visite
et Bilora
օր ընդ մէջ
VOLPONE

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc
Արտօնագիր' Թուրիստ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord Sud: Pigalle.

Մ. ՆԻՍԱՆԵԱՆ

Փարիզի բժշկական ֆաքիւլթէի Ե. տարին աւարտած' կը կատարէ ներարկումներ (ենթամորթային, ենթամաշկային եւն.) եւ մարձումներ (massage).
Կ'ընդունի ժամադրութեամբ:
23 Rue Jean de Beauvais, Paris (Ve).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

1000+930

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22
FRANKFURT A. M.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Ծխախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ վայրի մորթեր, եւայլն:
ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթեղէն, կաշեղէն, եւայլն:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ' 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70
կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:
Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:
Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ
բացուած է
DORK
կօշիկի վաճառատունը
46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON
Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

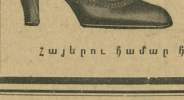
ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻԻԹԻԻՔԵԱՆ

30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)
Թրամուէյ թիւ 1, շոգեկառք' կառ Մոնփարնասէն
ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ' ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ODEON — COLUMBIA

տիեզերահռչակ Քոլոմպիա եւ Օտէօն վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ փորթաթիֆ կրամաֆոններ: եւրոպական եւ արեւելեան նպարեղէններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին
ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ **ՋԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ**

ՅՈՒՆԱԿԱՆ կօշիկի գործարանը
18 Rue MONCEY, 18 Lyon
Փլաս տիւ Փոնի մօտ
Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

FUMISTE-COUVREUR
PLOMBIER

Կը ստանձնեմ կապարի եւ զինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով'
A. TATOULIANի
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone:Trudaine 76-42
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տնտեսակալութիւն փոքր ամսավճարով:
ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenueի
Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:
Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciauxի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք. զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, տաղաւագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք:

ՄԻԱՅՆ 250 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կարող էք տիրանալ ձեր սեփական հողաբաժնին-Փարիզի շրջակաները ուր կրնաք շինել ձեր տունը նոյնպէս ամսավճարներով:
Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք'
"ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ"
Հայկական գրասենեակը' 18 Rue Chaussée d'Antin. Մէթրօ' Opéra կամ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7, իսկ Կիրակի ժամը 10—12:
Boulogne, Billancourt, Issy, Chaville եւ Viroflay ապրող կամ աշխատող հայրենակիցները կարող են դիմել նոյն գրասենեակի մասնաճիւղը' 87bis Bld. de la République, Boulogne, Պ. Տ. Բէգզադեանին Գշ. եւ Ուր. իրիկուն ժամը 6—8, իսկ Կիրակի ժամը 4—6: Կիր. օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց եկեղեցիին դիմացի Café Rest. 22 Rue Jean Goujon ժամը 10—12 Պ. Տէր Աբրահամեանին:

ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄԻ
ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ ընկերութեան ինքնաշարժերով հողաբաժինները ցոյց տալու համար: Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. J.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ
յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց
ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ' 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74
Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:
Մէթրօ' Ménilmontant եւ Martin Nadaud, Թրամուէյ 5 եւ 26, ՕթօպիւսBC, BG, O եւ Q.

Columbia — ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԻԱՅՆ ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

Կը ծախուին հայկական եւ կովկասեան երգերու, պարերու եւ եղանակներու ODEON և COLUMBIA վաճառանիշով փլաքները: ճոխ մթերք յունարէն և թուրքերէն փլաքներու... Ապառիկ ֆոնոներ ամիսը 45 ֆր. ամսավճար: Ձեր փնտռած որեւէ փլաքը պիտի գտնէք մեր մօտ:
56 Rue Piat, Paris (20) — Մէթրօ' Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն' ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)
Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ: Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխատուութիւն եւայլն:
Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:
Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն:
Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ:
Դիմել' 1 Villa Besset, Décines, Isère.
Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24-83
ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ
Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած GRESSIN JOLIVET հացերը:
Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:
Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան
Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) — մէթրօ' Etoile
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930 — 21 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1166 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՀԻՆԳ„ԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Բոլորին աչքերը ուղղուած են Լոնտոն, ուր կը բացուի, այսօր իսկ, «Հինգերու» ժողովը:

Միջազգային դիւանագիտութիւնը նոր ճիգ մը կը փորձէ՝ սպառազինութեանց կրճատման ճամբուն վրայ: Փորձ մը, որ ճակատագրական նշանակութիւն պիտի ունենայ ծանօթ աշխարհակալներուն ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ:

Արդարեւ, Լոնտոնի խորհրդաժողովը առաջինն է իր տեսակին մէջ, ժողովներով այնքան հարուստ այս ժամանակաշրջանին:

Եւ անհամբերութեան նշաններ կ'երեւան շահակից շրջանակներուն մէջ, շատ հասկնալի պատճառներով:

Նախ որ այս փշոտ հարցին մէջ ալ, կշիռը կը գտնուի մեր ժամանակներու երկու հզօր աշխարհակալութեանց, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ: Իսկ այս երկուքը, վստահ՝ իրենց ուժին վրայ, արդէն պատրաստած են գետին մը որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ միւսներուն, մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Ճափոնի: Հինգերորդը, Իտալիան, յաւակնութիւն չունի գերազանցելու մէկը կամ միւսը: Բայց չի հանդուրժեր որ Ֆրանսան իրմէն աւելի զօրաւոր ըլլայ, ծովուն վրայ:

Իբրեւ ընդհանուր քաղաքականութիւն, Մ. Նահանգները կ'ուզեն գտնուիլ Անգլիոյ հետ միեւնոյն գծին վրայ, մինչեւ 1936 դեկտ. 31: Յետոյ կը պահանջեն որ Լոնտոնի համաձայնութիւնը վերջնական համարուի եւ այլեւս չվերաքննուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ:

Անգլիան ալ հակառակ չէ առաջին տեսակէտին, բայց երկրորդին տեղ կ'առաջարկէ որ գոյանալիք համաձայնութիւնը դիւրացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան զինաթափութեան աշխատանքը:

Ֆրանսան յառաջ կը քշէ իր ազգային պաշտպանութեան պահանջները, կրճատման աստիճանը սահմանելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, չընդունիր Իտալիոյ հետ հաւասար աստիճանի վրայ մնալ, մանաւանդ օժանդակ նաւերու տեսակէտով: Մինչդեռ «քոյր ազգը» բացարձակ պայման կը դնէ հաւասարութիւնը, պնդելով թէ Իտալիոյ պաշտպանութեան պէտքերը հաւասար են Ֆրանսայի պէտքերուն:

Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեանց, Մեծն Բրիտանիան այժմ ունի 1,250,000 թոնօ տարողութեամբ մարտանաւ, Մ. Նահանգները՝ 1,150,000, Ճափոն՝ 830,000, Ֆրանսա՝ 25,000, Իտալիա՝ 275,000: Կը հետեւի թէ Մեծն Բրիտանիան եւ Մ. Նահանգները միասին ունին 2,400,000 թոն, իսկ միւս երեքը հաւաքաբար՝ միայն 1,630,000: Եթէ Գերմանիան (120 հազար) եւ Սպանիան (90,000) ալ հաշուենք, 1,840,000: Այս հաշիւներէն դուրս կը մնան այն մարտանաւերը որոնք նոր կը շինուին կամ պիտի շինուին, բոլոր պետութեանց, այլ մանաւանդ Մ. Նահանգներուն կողմէ (260,000 թոն):

Ինչպէս ըսինք, շատեր յոռետես են, կը վիճին բացուելիք ժողովը չբացուած: Կը թուի թէ անակնկալներ պակաս չպիտի ըլլան առաջին օրերէն իսկ: Շատ կը խօսուի, մանաւանդ, իտալական ելոյթի մը մասին, նեղը դնելու համար Ֆրանսան: Փոթորիկ մը կը սպասուի կամ զրահաւորներու, եւ կամ սուզանաւերու ջնջման առթիւ:

Առաջինը, անշուշտ, օդին մէջ արձակուած փամփուշտ մը պիտի ըլլայ, ուրիշ սակարկութիւններ արժեցնելու համար: Սուզանաւը տկարներուն զէնքն է, եւ երկու հսկաները, Անգլիա եւ Ամերիկա, պարզապէս իրենց գերակշռութիւնը կ'ուզեն, մէջտեղ դնելով այդ հարցը: Եւ նորէն, պայքարը պիտի մղուի Ֆրանսայի ու Իտալիոյ միջեւ, որոնք անմիջական մրցակիցներ են Միջերկրականի մէջ:

Անգլիա եւ Ամերիկա լայն ծովերուն վրայ կը տիրապետեն իրենց 38 առաջնակարգ եւ նորագոյն զրահաւորներով: Ֆրանսա եւ Իտալիա միասին ունին միայն 13 զրահաւոր: Իսկ Միջերկրականի տիրապետութեան տեսակէտով, առաւելութիւնը Ֆրանսայի կողմն է ընդդէմ Իտալիոյ, որ ոչ միայն աւելի ազատ շարժիլ կ'ուզէ, այլեւ թեւերն երկարել դէպի [illegible]ոնները: Եւ որովհետեւ չունի կարողութիւն, ապա ուրեմն կը պահանջէ որ Ֆրանսան ալ իրեն հետ քալէ, փոխանակ [illegible] երբեք անգամ աւելի առաջ անցնելու:

Այս է պատճառը որ, տեղական մամուլը խորհրդաժողովին կ'ընծայէ աւելի քաղաքական, քան թէ մասնագիտական արժէք: «Մաթէն»ը երէկ վկայ կը կանչէր Փուլպէրը, [illegible] Ֆրանսայի տեսակէտը. «Ամէն ազգ պէտք է նաւերու բանակ մը ունենայ համաձայն իր ուժին, իր նաւահանգիստներուն եւ ծովեզերքներու թիւին»: Այս նշանախօսքն ալ, իր կարգին, ուղղարարութիւն մըն է Իտալիոյ, որ կը խոստովանի իր տկարութիւնը, բայց չի հրաժարիր զանազան իրաւունքներէ եւ յաւակնութիւններէ:

Ամէն պարագայի մէջ, Լոնտոնի խորհրդաժողովը կոչուած է նոր էջ մը բանալու ժամանակակից պատմութեան մէջ, օրակարգին նորութեամբ եւ ծանրութեամբ:

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ ԹՐԱԿԻԱՅԷՆ

Պոլսոյ «Վագըթ» լրագիրը հետեւեալ յօդուածը կը թարգմանէ Թրակիոյ պուլկարական ընկերութեան «Թրակիա» թերթէն.

— «Թրակիոյ մէջ երեք տեղ դեռ մաս մը պուլկարներ կան.— Էտիրնէ, Քըրք Քիլիսէ, Քօրֆալը: Սակայն Թուրք կառավարութիւնը միշտ անոնց կ'ըսէ. «կորսուեցէք այստեղէն»: Ասիկա խօսքով չըսեր անշուշտ, բայց իր ձեռք առած միջոցները, յարուցած արգելքները եւ բռնած ընթացքը այդ իմաստը կուտան, 1922 23ի ձմրան, Քըրք Քիլիսէի պուլկարները յանձնուեցան ալպանացի գաղթականներուն, որոնք կողոպտեցին եւ ջարդեցին զանոնք: Պուլկար ժողովուրդը սարսափի մատնուեցաւ եւ խմբովին Պուլկարիա խուժեց: Յետոյ միայն մենք կասեցուցինք արտագաղթը: Սակայն թուրքերը հազար տեսակ արգելք յարուցին, հասկցնելու համար այդ պուլկարներուն թէ այլեւս չեն կրնար ապրիլ իրենց հողին վրայ: Մինչդեռ ամէն թուրք ազատօրէն կ'երթեւեկէ Պուլկարիոյ մէջ, Թրքահպատակ պուլկարները, ենթակայ են կասկածի եւ թշնամական վերաբերումէ ներշնչուած սեղմումներուն: Իբրեւ փախստական վտարուեցան այն պուլկարները, որոնք 1913ին փախած եւ յետոյ վերադարձած էին, եւ կամ անոնք, որոնք պուլկար բանակին մէջ ծառայած են:

Երբ թուրք հայրենակցի մը մազին դպչող ըլլայ, Թուրքիա անմիջապէս աղաղակ կը հանէ(?) ... անմիջապէս ահագին խնդիր կը յարուցանէ: Իսկ մենք բոլորովին անտարբեր կը մնանք մեր հայրենակիցներու կրած նեղութեանց հանդէպ: Այս ընթացքը չեմ կրնար ըմբռնել:

Թուրք կառավարութիւնը վերջերս հետեւեալ տնօրինութիւնները ըրած է.—

1.— Պուլկար մը բնավայրէն երեք քիլոմեթր հեռուն չի կրնար երթալ: Իսկ այս սահմանին մէջ իսկ համբորդելու համար, պէտք է արտօնութիւն առնէ ոստիկանութենէն: Իսկ աւելի հեռուն երթալու համար ալ, Էնկիւրիէն հրաման առնելու է:

2.— Թուրքիոյ մէջ ոչ կալուած կրնան գնել, ոչ ալ արհեստ գործադրել այն բոլոր անձերը որոնք 1922-23 տարուան ընթացքին օտար բանակի մէջ ծառայած են:

Այս սեղմումներուն նպատակը պարզ է: Պուլկարներու համար գոյութեան իրաւունք չկայ Թուրքիոյ մէջ: Մինչդեռ, Պուլկարիոյ թուրքերը իրենց ուզածին պէս կ'ապրին եւ կ'օգտուին պուլկար քաղաքացիի բոլոր իրաւունքներէն:

Ահա հանրապետական Թուրքիան եւ միապետական Պուլկարիան:

Իմ կարծիքով, Պուլկարի մը մազն անգամ պէտք չէ զոհել Թուրքիոյ բարեկամութեան սիրոյն: Նէօյեի դաշնագիրը Մարիցայի երկայնքէն ելք մը տրամադրած է մեզի: Այս ելքը օր մը իրականութիւն դառնալու է: Եւ բնութիւնն իսկ ցոյց կուտայ թէ Պուլկարիա միայն այն ատեն հանգիստ կ'ըլլայ, երբ իրեն կցուի ամբողջ Թրակիան:

Այս կացութեան մէջ, մենք ոչ մէկ ատեն կրնանք բարեկամ ըլլալ Թուրքիոյ, որ աչք տնկած է Արեւմտեան Թրակիոյ եւ Պալքաններուն:»

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Այսօրուան մեծ ժողովը Լոնտոնի մէջ

Այսօր կը բացուի նաւային ժողովը, Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Ճափոնի պատուիրակներուն: Բոլոր թերթերը սեւնակներ՝ կը նուիրեն այս խորհրդաժողովին, որ կա՛մ պիտի խզուի քանի մը օրէն եւ կամ պիտի տեւէ երկու-երեք ամիս, իրական արդիւնքի մը հասնելու համար:

Ֆրանսական մամուլը շատ յոռետես կ'երեւայ վերջերս, նկատի առնելով 1. անգլեւսաքսոն երկու պետութեանց ներքին համաձայնութիւնը. 2. Իտալիոյ յաւակնութիւնները:

Նիստերը տեղի պիտի ունենան Լորտերու մեծ ժողովասրահին մէջ, իսկ բացումը պիտի կատարէ Անգլիոյ թագաւորը:

Թուրքիոյ տնտեսական զօրաշարժը

Ինչպէս գրած էինք, քէմալական կառավարութիւնը պատրաստած է տնտեսական ծրագիր մը, որուն գործադրութեան համար տարեկան 15 միլիոն ոսկի պիտի ծախսէ:

Ծրագրին մէջ ամէնէն կարեւոր տեղը տրուած է բուրդի եւ բամպակի կերպասեղէններուն, որոնց համար տարեկան 70,000,000 ոսկի դուրս կ'ելլէ: Արդէն գոյութիւն ունեցող գործարանները պիտի ընդարձակուին եւ գիշերային աշխատանք պիտի հաստատուի, արտադրութիւնը աւելցնելու համար:

Որոշուած է նաեւ պետական պաշտօնատուններուն եւ դպրոցներուն համար միատեսակ կերպասէ հագուստ մը պարտադրիչ դարձնել:

Կարեւոր տեղ տրուած է նաեւ երկրագործական արտադրութեանց, որովհետեւ զարմանքով տեսնուած է որ տարեկան նկատելի քանակութեամբ ձիթապտուղ եւ թուզ կը ներածուի, հակառակ անոր որ Թուրքիա այդ արտադրութիւններով ծանօթ երկիր մըն է: Այսպէս, անցեալ տարի կէս միլիոն ոսկիի թուզ բերուած է օտար երկիրներէն:

1928ին, 5 միլիոն ոսկիի արտածումի փոխարէն 2,100,000 ոսկիի ողջ կենդանի ներածուած է: Ծրագրին մէջ միջոցներ ցոյց տրուած են Արեւելեան նահանգներու կենդանիներու արտածումը կանոնաւորելու համար:

Ծրագիրը յատուկ բաժին ունի նաեւ շաքարի գործարաններու ընդարձակման եւ թուղթի գործարան մը բանալու մասին:

Հնդիկներու անկախութեան պայքարը

Յառաջիկայ կիրակի, 26 յունուար, Հնդկաստանի բոլոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ պիտի տօնուի «Անկախութեան Օրը», ի յիշատակ այն բաղձանքին որ յայտնուեցաւ վերջին համագումարին մէջ, բրիտանական Հնդկաստանի անկախութիւնը պահանջելու համար:

Այդ օրը հարիւրաւոր հրապարակային ժողովներ պիտի գումարուին ամբողջ Հնդկաստանի մէջ, որու ընթացքին շարք մը կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին եւ քուէարկուին: Այդ բանաձեւերէն մէկը, զոր պատրաստած է հնդկական շարժման ծայրայեղ վարիչներէն Պանտիդ Նէրու, կ'ըսէ մասնաւորապէս,

— «Բրիտանական կառավարութիւնը ոչ միայն հնդիկ ժողովուրդը զրկած է իր անկախութենէն, այլ եւ իր քաղաքականութիւնը հիմնած է ժողովրդային զանգուածներու շահագործման վրայ եւ Հնդկաստանը կործանած է տնտեսական, քաղաքական եւ հոգեկան տեսակէտով: Մենք այն կարծիքէն ենք թէ Հնդկաստանը պէտք է անջատուի Մեծն Բրիտանիայէն եւ ստանայ իր կատարեալ անկախութիւնը: Մենք մարդկութեան եւ Աստուծոյ դէմ ոճիր կը նկատենք աւելի երկար ենթարկուիլ լուծի մը որ արդէն աղէտ մը եղած է մեր երկրին համար: Կ'ընդունինք, սակայն, թէ մեր ազատութիւնն ստանալու ամէնէն ազդու միջոցն է երբեք չդիմել բռնութեան: Ուրեմն, մենք մեր ճամբան կը պատրաստենք կարելի եղածին չափ դադրեցնելով ամէն կամաւոր «ընկերակցութիւն» բրիտանական կառավարութեան հետ, քաղաքացիական անհնազանդութեամբ մը՝ տուրքերու վճարման առթիւ»:

*** Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ փոխարքան ունկնդրութեան ընդունեցաւ իսլամական պատուիրակութիւն մը, որ պատրաստակամութիւն յայտնեց մասնակցելու անգլեւհնդկական խորհրդաժողովին, որոշելու համար Հնդկաստանի նոր սահմանադրութիւնը:

Միւս կողմէ, Հնդկաստանի ազատական կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակած է, որով կը բացատրէ թէ աւելի կանուխ կրնան ստանալ ինքնավարութիւնը, եթէ բոլոր հոսանքները համաձայնին անգլեւհնդկական խորհրդաժողովէն առաջ: Յայտարարութիւնը ցաւ կը յայտնէ կատարեալ անկախութեան պահանջներուն առթիւ. դիտել տալով թէ անոնք միայն խռովութեանց պիտի յանգին եւ թէ միայն միւս գաղթապետութեանց սահմանադրութիւնը կրնայ միացնել բոլոր ցեղերն ու կուսակցութիւնները: Յայտարարութիւնը վստահութիւն կը յայտնէ Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութեան եւ Հնդկաստանի փոխարքային:

Թուրքեւռուս առեւտուրը

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Էնկիւրիի մէջ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Թուրքեւռուս առեւտուրի մասին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԵ.

Հմայեակ Տիւրկէրեան St. Laurent-du-Var	1000.—
Սէն'Թ Օպանի հայրենակիցներէն	290.—
Տրակինեանի հայրենակիցներէն (Նախաձեռնութեամբ «Յառաջդիմասէր» միութեան)	325.—
Տրակինեանի հայրենակիցներէն (Պ. Ք. Վարդանի միջոցաւ)	300.—
Փօլ Տիւմայի Թուղթի գործարանի բանուորներէն (125).—	
Կ. Թուրիկեան	25.—
Խ. Փանոսեան	25.—
Ոմն	25.—
Ե. Յակոբեան	20.—
Գալճեան	10.—
Տ. Գրիգորեան	15.—
Յ. Պօյաճեան	5.—
Ամպրկա գիւղի հայրենակիցներէն (Մարսէյլ)	150.—
Բիւզանդ Տէօվլէթեանի արհեստանոցի բանուորներէն (145)	
Բիւզանդ Տէօվլէթեան	50.—
Միսաք Ճգնաւորեան	50.—
Հմայեակ Բաշեան	15.—
Իսրայէլ Թէվէքէլեան	15.—
Տիկին Աննիկ Տէօվլէթեան	15—
Գումար	2335.—
Ժդ. ցանկին գումարը	12,383.35
Ընդհ. գումար	14,718,35

***

... Խմբագիր

ՍԷՆ'Թ ՕՊԱՆ (Պաս'գալփ), 16 յունուար.— Թուրքիայէն բռնի տեղահանուած մեր թշուառ եղբայրներուն անմիջական օգնութիւն հասցնելու համար «Յառաջ»ի ըրած կոչը, հոս, մեր մէջ ալ խոր արձագանգ գտաւ: Մի քանի ընտանիքներէ եւ ամուրիներէ բաղկացեալ փոքրիկ գաղութիս երիտասարդները շուտափոյթ հանգանակութեան ձեռնարկեցին եւ քանի մը ժամուան մէջ գոյացաւ 290 ֆրանքի գումար մը, զոր ձեզ կ'ուղարկենք, նուիրատուներու ցանկով միասին: Ինչ որ է այս փոքրիկ գումարը մեծ արժէք մը չի ներկայացներ, սակայն բաւ է որ ամէն մէկ նուիրատու իր պարտականութեան գիտակից եղաւ իր թշուառ եղբայրներուն եւ քոյրերուն օգնութեան հասնելու համար, հոգ չէ թէ չնչին գումարներով: Երանի՜ թէ ամենուրեք մեր հայրենակիցները իրենց պարտք սեպէին անհրաժեշտ օգնութիւնը հասցնել մեր հալածական եղբայրներուն: Մեր ձեռնտուութեան ոգիով է որ մենք մեր գոյութիւնը պիտի պահենք հանուր աշխարհի վրայ:

Յակոբ Խաչատուրեան

«ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՕՇԱԿ», (Ռոթէ Ֆանէ) Պերլինի համայնավարներուն պաշտօնաթերթը, արգիլուեցաւ ուրբաթ եւ շաբաթ, երկու անգամ իրարու վրայ, իր խմբագրականին մէջ ապստամբութեան հրաւիրած ըլլալով ժողովուրդը:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կայսրութեան հռչակման 58րդ տարեդարձին առթիւ, հայրենասիրական մեծ տօներ կազմակերպուեցան Պերլինի համալսարանական ուսանողութեան կողմէ: Բազմաթիւ պաշտօնական անձեր ալ մասնակցեցան այս ցոյցերուն:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՊԱՅՔԱՐ ԳԻՒՂԻՆ ԴԷՄ

Գիւղատնտեսական նոր քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտի հաւաքական տնտեսութեան վերածել Խորհրդային Միութեան նման գերազանցապէս գիւղացիական երկրի մը բովանդակ կառուցուածքը, համայնավարութեան առջեւ դրուած օրուան մեծ խնդիրն է։

Իր խորքին մէջ երկրի քայքայուած տնտեսութիւնը զարգացնելու, գիւղի ընկերային կացութիւնը նոր հիմունքներու վրայ դնելու սահմանուած այս կարեւոր քայլը, պէտք էր որ լարէր համայնավարական տրամադրելի բոլոր ուժերը։ Ասիկա ո՛չ միայն անոր համար որ, առաջադրուած նպատակը ինքնին ծանր է եւ գուցէ ամենակարեւորներէն՝ համայնավարական յեղաշրջումներու պատմութեան մէջ, այլ եւ անոր համար, որ այս քայլով համայնավարը իր դէմ կը գտնէ ռուս գիւղացիական հսկայ զանգուածը, իսկական մուժիկը։ Որովհետեւ 1917ի յեղափոխութենէն ի վեր երբեք այսքան բաց ճակատի վրայ պայքարի չէին ելած երկու հակամարտ ուժերը։

Մասնակի հալածանքներն ու խստութիւնները, թելադրուած ընթացիկ քաղաքականութենէն — տուրքերու, հացահատիկի մթերումներու եւ կրօնական ճնշումներու առթիւ— որքան ալ իրենց կարգին ազդած ըլլան գիւղացիութեան վրայ, սակայն նկատուած են մասնակի եւ անցողակի երեւոյթներ։

Այստեղ պէտք է ընդգծել ռուս գիւղացիի առածի կարգ անցած համակերպումը եւ քիչ մըն ալ անտարբերութիւնը, անսահման համբերութիւնը։ Նոյնը կարելի է գտնել նաեւ միւս հանրապետութիւններու գիւղական հատուածին մէջ։ Ինչ պատճառներով ալ բացատրուելու ըլլայ այս հիւանդագին երեւոյթը, կը թուի թէ կարեւոր տեղ պիտի տալ սեփականատիրութեան այն մեծ տենչին, որ կայ այս տարրին մէջ, մասնաւորաբար հողի մասին։

Համայնավարական քաղաքականութիւնը, վերջին տասնամեակի ընթացքին մասամբ նըպաստած էր ռուս գիւղացիութեան, բաւարարելու հողային սեփականութեան հանդէպ իր արմատացած սէրը։ Չէ՞ որ վերջին հաշուով նոր էր, որ հողի իրական մշակը տէր կը դառնար իր մշակած հողին՝ կալուածատիրութեան ջնջումով եւ հողերու համայնացումով։

Փակագծի մէջ պէտք է յիշել, որ հողային այս բարենորոգումները սկսած էին գործադրութեան դրուիլ ռուսական տիրապետութեան տակ գտնուող բոլոր երկիրներուն մէջ Ժամանակաւոր Կառավարութեան շրջանին, Հոկտեմբերեան յեղաշրջումէն առաջ։ Հայաստանի մէջ եւս հողերու համայնացումը սկսած էր Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին, եւ հողաբաժանումը կատարուած՝ մեծ չափով 1921էն առաջ։ Այնպէս որ, համայնավարութեան այնքան ալ մեծ բաժին չէր մնացած այս աշխատանքներէն, որքան ալ փորձեն մոռցնել տալ այս պատմական իրողութիւնները։

Եղածը սակայն իրական կացութիւն էր, եւ ատիկա մեծ իրողութիւն մըն էր Ռուսաստանի գիւղացիական զանգուածին համար, որ հողի ամենահարուստ երկրին մէջ տառապած է միշտ սակաւահողութենէն եւ հողազրկութենէն։

Որքա՜ն մեծ էր այս բարիքը հողի կարօտը քաշող միլիոնաւորներու համար։ Ո՛չ ոք կրնայ գնահատել իրականութիւնը, աւելի լաւ քան ինք գիւղացին։ Եւ ան գնահատած էր իր նուաճումներուն արժէքը։ Եղածը պահելու համար, ան անտեսեց զանազան նեղութիւնները, հալածանքները, բռնութիւնները օրուան իշխանութեանց կողմէ։ Չէ՞ որ այդ բոլորը ոչինչ կրնային ընել իրեն, որքան ժամանակ ինք տէրն էր իր հողին։

Աւելի զատ նկատի պէտք է ունենալ նաեւ այն, որ գիւղացին բոլորովին ազատ չէր նաեւ ցարական շրջանին։ Ոչ միայն հողազուրկ էր, ծախուած կալուածատիրոջ, այլեւ ենթակայ միաժամանակ երկու ուժեղ տէրերու քմահաճոյքներուն։ Կառավարութիւնն եւ կալուածատէրը հաւասարապէս կը կողոպտէին գիւղացին նիւթապէս, կը հալածէին ու կը տանջէին զանազան առիթներով եւ ոչ ոք կրնար դէմ կենալ այդ ամենքին։

Խորհրդային իշխանութիւնը փոխած էր այս կացութիւնը գոնէ այն իմաստով, որ ոչնչացուած էր կալուածատիրութիւնը գիւղացիութեան իրական պատուհասը։ Եւ տուած էր հող աշխատողին, բան մը որ հրաշք կրնար նկատուիլ առ հասարակ։

Ինչպէս ըսի, այսքանը արդէն կարեւոր հիմքեր էին, բացատրելու համար գիւղացիութեան ո՛չ միայն համակերպումը Խորհրդային իշխանութեան, այլ եւ երբեմն համակրանքը։

Դէնիկինի պարտութիւնը Մոսկուայի պարիսպներուն տակ, գլխաւորաբար գիւղացիական բազմութեանց դասալքութեան հետեւանքով ապացոյց է մեր մատնանշած կացութեանը։ Որովհետեւ պարտութիւնը հակախորհրդային ուժերու մէջ սկսաւ այն ժամանակ երբ յայտնուեցաւ Տէնիկինի տրամադրութիւնը վերահաստատելու հողա՜յին նախկին իրաւակարգը։

Ստեղծուած նոր կացութիւնը տեւական չեղաւ։ Երկրի մէջ բարգաւաճող գիւղացին իր կարգին շուտով պիտի նկատուէր իբրեւ խոչընդոտ «սոցիալիզմի կառուցման»։ Կառավարութիւնը ճնշուած տնտեսական լուրջ վտանգներու տակ, անյոյս արտաքին աշխարհէն դրամագլուխ երկիր ներածելու բոլոր փորձերէն, ստիպուած էր դարձնալ նայիլ երկրին ներսը, գտնելու ներքին աղբիւրներ՝ իր յարաճուն ծախքերուն դիմաց։

Այս աղբիւրներէն կարեւոր տեղ կը բռնէին գիւղատնտեսական արտադրութիւնները, որոնք սակայն կը կեդրոնանային մասնաւորներու ձեռք։ Վերջինները ո՛չ միայն տրամադրութիւն չունէին նպաստելու կառավարութեան, մղուած ինքնապաշտպանութեան բնազդէն, այլեւ ստիպաբար կը կազմակերպէին իրական դիմադրութիւն օրուան քաղաքականութեան դէմ։ Պարզ էր կռիւը այդ պայմաններու մէջ որ պիտի մղուէր նոր նշանախօսքերու տակ։

Կառավարութեան կողմէն մէջտեղ կը դրուէր հաւաքական գիւղատնտեսութեան կարգախօսը, իբրեւ հիմնական լուծում գիւղական կնճռոտ հարցին։ Այս եղանակով կը կարծուի թէ վերջնապէս պիտի ոչնչանայ գիւղացի սեփականատիրութիւնը, ի շահ հաւաքական գիւղատնտեսութեան։ Իսկ վերջին հաշուով այդ կը նշանակէ թէ հողի արդիւնաբերութեան վրայ կառավարութիւնը պիտի ունենայ այն բոլոր հնարաւորութիւններն եւ առաւելութիւնները, որ անհնար էր սպասել տարբեր պայմաններու մէջ։ Նիւթական անմիջական ակնկալութիւններու չափ անհրաժեշտ է յիշել, որ գիւղատնտեսութեան մէջ նախատեսուած այս հիմնական բեկումը յոյս կը ներշնչէ ընկերային իրական յեղափոխութեան, որուն կը ձգտին համայնավարները։

Այս կռիւն է ահա որ կը մղուի։ Կռիւ մը որ շարժման մէջ պիտի դնէ Ռուս մուժիկը, Ուկրայնացի, Վրացի, Թաթար, Հայ եւ զանազան ազգերու գիւղացիները ի պաշտպանութիւն գիւղացիութեան շահերուն, ընդդէմ կառավարութեան՝ հաւաքական տնտեսութեան ծրագրին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԼԻՃ ՄԸ

ՈՐ ՁԵՌՔԷ ՁԵՌՔ ԱՆՑԱԾ Է

Ուրմիոյ լճի մասին մեր գրականութեան մէջ շատ տեղեկութիւններ չկան։ Կ'ուզէի մասամբ լրացնել այդ պակասը։

Լճի պատմական անունն է Կապուտան ծով։ Իսկ Պարսից պատմութեան մէջ յիշւում է Աղի լիճ անունով։

Ուրմիոյ լճի արեւմտեան կողմը գտնւում է Գիւրմախանէ նաւահանգիստը, որտեղից Ուրմի քաղաքը 10 քիլոմեդր է եւ ճանապարհը խճուղի։

Լճի արեւելեան կողմը գտնւում է Շարաֆխանէ նաւահանգիստը, որը մի գիւղ է 200 տուն թուրք բնակչով։ Շարաֆխանէն երկաթուղու գծով կապւած է Թաւրիզին եւ Ջուլֆային։ Շարաֆխանէից Թաւրիզ 90 քիլոմեդր է. իսկ Թաւրիզից Ջուլֆա 146 քիլոմեդր։

Լճի հիւսիսային կողմը գտնւում է Դանալու նաւահանգիստը, որ 42 քիլոմեդր տարածութեամբ մի խճուղիով կապւած է Մարաղա քաղաքին։

Լճի հարաւային կողմը գըտնւում է Դարբասար նաւահանգիստը, որ 3 քիլոմեդր տարածութեամբ մի խճուղիով կապւած է Նաղադէ գիւղաքաղաքին։ Լճի կղզիները հետեւեալներն են.—

1) Շահի կղզի, որ ամենից մեծն է։ Այստեղ կան 6 գիւղ, որոնք են՝ Աղգէնմբուլթ 40 տուն բնակիչ ունի, Գամիշի 50 տուն, Բուլաչալլի 20 տուն Թէյմուրլի 15 տուն, Գուփչալու 40 տուն, Սարայ 50 տուն։

Այս կղզու բնակիչները ունին մի քանի նաւակ, որոնցով լճի ափերի հետ հաղորդակցութիւն են պահպանում։

2) էշէկ դաղի կամ էշերի կղզի։ Անբնակ է եւ ունի միայն մի աղբիւր։

3) կոյուն դաղի կամ ոչխարների կղզի։ Նոյնպէս անբնակ է, ունի երկու աղբիւր։ Այստեղ կան եղջերուներ եւ քարայծեր։

Կղզին ամբողջ կանաչով ծածկուած լինելով, աշնանը Ուրմիայի և Նաղադէի գիւղերից մեծ քանակութեամբ հօտերով ոչխարներ նաւերով բերում են, թողնում արածելու համար։ Իրանք հեռանում են, իսկ գարնանը գալիս են եւ ոչխարներին յետ են տանում։

4) Սպիր տաղի: Անբնակ է։

5) Օսման տաղի: Անբնակ է։

6) ճազիրէ: Անբնակ է։

7) դոկուզլար կամ ինը կղզիներ, որոնք փոքր կղզիներ են իրարու մօտ եւ անբնակ։

Լճի ջուրը չափազանց աղի լինելով ոչ մի ձուկ չի ապրում։ Միայն ապրում են տերեւաձեւ ճճիներ, որոնք փոթորիկի ժամանակ ալիքներից քշւում են և մեծ շերտերով հաւաքւում ափերի մօտ։

Լճի ջուրը պարունակում է աղ, «եօդ», բորակ եւ այլն։ Թաւրիզից եւ շրջակայ գիւղերից ամառը շատ մարդիկ գնում են ծովափ լողալու։ Ծովի ջուրը բուժում է յօդացաւը։

Լճի ափերի բնակիչները ջրի մէջ կանգնած քայլերով են լող տալիս եւ ուրիշ եկողների էլ սովորեցնում են, որովհետեւ ջրի վրայ պառկած լողալը շատ վտանգաւոր է։ Աղաջուրը անմիջապէս կը լցւի լուղորդի աչքերը եւ կոկորդը ու կը խեղդի։

Լճի մէջ թափւում են Չղաթի, Թաթովի, Սուլդուզ, Բարանդուզ, Զօլա, Աջի, Նազլու, Սօֆի, Մուրդի. Գադար, Սովուջբուլաղի գետերը։

Լճի ջուրը տարէց տարի զգալի կերպով իջնում ու քաշւում է։ 1830 թւին Մամատշահը լիճը իր եկամուտով նուիրում է իր հօրեղբայր՝ Մալիք Կասիմ-Միրզային։ Յիշեալի որդի՝ Իմամղուլի - Միրզան մինչեւ 1912 թիւը շահագործում էր լիճը, որի վրայ գործում էին մի քանի առագաստանաւեր։ Այդ նաւերը լճի մի ափից միւս ափը անցնում էին 11 ժամում, ապրանք եւ մարդիկ փոխադրելով։

1912 թւին եղբարք Բուղաղեանները կապալով վերցրին լիճը Իմամ-ղուլի-Միրզայից եւ Ռուսիայից բերելով երկու շոգենաւ ձգեցին լճի վրայ։ Այդ շոգենաւերը մի ափից միւս ափն էին անցնում 4ուկէս ժամում։ 1914ին Ռուսերը լճի վրայ եղած բոլոր շոգենաւերը ու նաւերը գրաւեցին եւ սկսան ռազմամթերք ուղարկել Մուսուլի ճակատը։ Ռուսերը նկատելով որ այդ նաւերը անբաւարար են, Ռուսիայից բերին 25 շոգենաւ եւ բեռնատար նաւեր, որոնք ամբողջ պատերազմի ընթացքում գործածեցին, 1917թւին ամէն ինչ թողնելով նահանջեցին։

1918ին եղբ. Բուղաղեանները, որպէս օրինաւոր կապալառու դարձեալ սկսան իրանց շոգենաւերը գործածել, իսկ Պարսից կառավարութիւնն էլ, Ռուսերի թողած շոգենաւերն էր գործածում։ Կառավարութիւնը տեսնելով որ մի փոքր լճի վրայ երկու շոգենաւատէր դժւար է եւ մրցում է առաջանում, եղբ. Բուղաղեաններից 1924ին գնեց թէ նրանց շոգենաւերը եւ թէ կապալի իրաւունքը։ Այժմ լիճը ամբողջապէս պատկանում է Պարսից կառավարութեան, որ յանձնել է Թաւրիզի երկաթուղու վարչութեան եւ նա է շահագործում։

Անցեալներում մի անգամ ռուս նաւապետ Ջանողինից հարցրի Լճի մասին։ Պատասխանեց թէ փոթորիկի ժամանակ շատ են վախենում. որովհետեւ Լճի ջուրը շատ աղ պարունակելով, ալիքները սովորականից ծանր են։ Երբ ուժգնութեամբ խփում են նաւի կողերին, նաւը սովորականից շատ է ծւում եւ ամէն րոպէ նաւը կարող է ջուր գալ եւ խորտակումը անխուսափելի է։

Հայաստանի աշխարհագրութեան մէջ մանրամասն գրուած կայ Լճի երկայնութեան եւ լայնութեան մասին, այնպէս որ այստեղ չուզեցի կրկնութիւն անել։

ԴԱՐԵՀ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ

Թաւրիզ

ԱԽՏԱՒՈՐ ԲԱՐՔԵՐ

Կը յիշեմ «Ցառաջ»ի հրատարակութեան առաջին օրերը, երբ խմբագրութիւնը կը հնչեցնէր նոր սերունդին այլասերման ահազանգը։ Ցեղոյ Թրքախօսութեան դէմ բացած պայքարը։ Եւ աւելի ուշ այն վտանգը որ կը սպառնար պարասրահներու մէջ, միեւնոյն երիտասարդութեան։

Անժխտելի է որ «Ցառաջ»ի այս պայքարները գործեցին մեծ հակազդեցութիւն։

Եւ սակայն, հինգ տարի յետոյ, կը տեսնենք որ արմատախիլ չէ եղած թրքախօսութեան ախտը։ Կարծես պայքարը իր սաստկութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, մեր հայրենակիցները աւելի ախորժակով կը խօսին ջարդարարներու լեզուն քան թուրքերը իրենց երկրին մէջ։ Ի՞նչ է պատճառը։ Հարցնենք իրենց թէ ի՞նչ համ կը զգան թուրքերէնէն։

— «Ջգէ՛ պէ ճանըմ, հայերէն հայերէն, ի՞նչ համ կայ հայերէն «քիւֆիւր»ին մէջ. Թուրքերէն պիտի քֆրես քի «համը ելլէ»:

«Պրաք պէ պապամ, հայճա Թավլու օյնանըլը՞ր մը»:

— Ընկեր, դուն որ նախկըր՞ Թարան աւարտած տղայ ես, ինչո՞ւ չես ուզեր քու մաքուր լեզուդ խօսիլ, եւ կը խօսիս աղտոտ բա՞ռերով լեզուն:

— «Շունա պաք, ծօ Ակոբ, կէլմիշ պանա տէրս վէրիեոր:

Ընկեր, ստիպուած կը խօսիմ, որովհետեւ դիմացինները կը ծաղրեն զիս հայերէն խօսելուս համար։ Լաւ է որ չզբաղիս այս տեսակ բաներով։ Աւելի լաւ է հայհոյել քան հայերէն խօսելու ստիպել...»

Եթէ բոլորը այս ըլլար, ոչինչ։ Աւելի կսկծալի երեւոյթ մը, խաղամոլութիւնը, հասած է իր սաստկութեան աստիճանին։ Չպայքարիլ անոր դէմ՝ մեծ յանցանք մը պիտի ըլլար «Ցառաջ»ի եւ իր համակիրներուն համար։ Նախ նկարագրենք մոլութիւնը։ Սրճարանն ենք։ Նախ չորս հոգիով թղթախաղ մը, որուն կորսնցնողը կը սկսի ինքզինք արդարացնել թէ ինքը այսպէս լաւ խաղալ գիտէ, թէ թուղթին ստեղծողն իսկ զինքը չի կրնար խաբել, բայց այդ օրը կարեւորութիւն չէ տուած, թէ երկրորդ խաղին դիմացինը «տէլիքսիզ» դուրս պիտի հանէ։ Եւ կը սկսին երկրորդ խաղին։ Այս անգամ կորսնցնողը փոխ վրէժի համար կ'առաջարկէ խաղալ ուրիշ խաղ մը, որուն անկասկած հնարիչէն աւելի վարպետ է։ Երրորդ մըն ալ եւ յետոյ վէճ մը ծայր կուտայ սաստկօրէն։ Իրար բաւական ծաղրելէ ծամածռելէ յետոյ, մէկը միւսին հրաւէր կը կարդայ դրամով խաղալ, եթէ խաղալ գիտէ կամ եթէ դիմացինը ճանչնալ կ'ուզէ։

Խաղը կը սկսի նախ 1, 2, 3, 4, 5 ֆրանքով, յետոյ գումարները կը կրկնապատկուին, կ'եռապատկուին եւ վերջապէս յաճախ բոլոր ունեցածին մէկ թուղթ կ'ուզէ, եւ կորա՜ւ...

Հա՞րկ է նկարագրել կորսնցնողին վիճակը, աչքերը կարմրած, գոյնը նետած եւ երբ սիկարը կը քաշէ տանելով կծու ծուխը դէպի թոքերը, կարծես ներսը կրակ մը կայ որ մոխիր կը դարձնէ զինքը...

Արդ, ո՞վ է ան որ այսպէս 4-5 հարիւր ֆրանք կը կորսնցնէ մէկ ժամուան մէջ։ Միթէ այս բանուորը չէ՞, որ օրական 25-30 ֆրանք կը շահի գործարանի աղտեղութեան մէջ։ Ան չէ՞ որ չոր հացով կ'ապրի, եւ իր խնայածը այսպէս կը մսխէ։ Այս խաղացողներուն մէջ 17էն մինչեւ 60 տարեկաններ կան։ Գիտեմ երիտասարդներ որոնք ոչ միայն չեն լսեր բարեկամներու եւ ծնողներու բարի խրատները, այլ եւ դարձած են կոշտ ու կոպիտ հայհոյողներ, կռուազան եւ մանաւանդ մոլեռանդ խմող ու ծխողներ։ Ի՞նչ է ապագան այն պատանիին որ իր տասնըեօթ տարիքին՝ ծերուկի մը պէս բոլոր վնասակար բաներուն համին նայած է ու կը շարունակէ օրէ օր աւելի ուժգին։

Այո՛, այսպիսիներուն բոլոր խնայողութիւնը շաբթուան վեց օրերու ընթացքին եւ եօթներորդ օրը մսխում։ Կան նաեւ շատեր որ ընտանիքի տէր են եւ քանի մը զաւակներու հայրեր եւ իրենց օրապահիկով հազիւ կրնան ապրիլ։

Այս բոլորէն յետոյ, յիշե՞նք նաեւ յաճախադէպ կռիւները, սրճարաններու մէջ, Փարիզէն մինչեւ գաւառները։ Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ օտարները մեր մասին ճիշտ այն տպաւորութիւնը կ'ունենան ինչ որ ունին Ալճերիացիներու եւ Մարոքցիներու վրայ։

Մեզի պէս տառապեալ ժողովուրդի մը համար ներելի՞ է այսքան մոլութիւն եւ ինքնամոռացում։

Ա. ՌԱԶՄՈՒՆԻ

ՓՈՒԱՆՔԱՌԷԻ ՃԱՄԲՈՎ

Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխաններ պահանջեցին բանտէն արձակել համայնավար երեսփոխաններ Մարթին եւ Տիւքլօն։ Կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր հանեց եւ առաջարկը մերժուեցաւ 256ի դէմ 309 ձայնով։

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻ

Պոլշեւիկ իշխանութիւնը միջոցի կը դիմէ բազմա եւ զարգացնելու հաւա տնտեսութիւնները (կոլխոզ)։ քերու տակ ճնշուած, նուաճելու համար իրենց սեփ ինչքերը, գիւղացիները խումբ կը փութան մտնել ւաքական տնտեսութիւն մէջ, այն յոյսով թէ պիտ վերահաս սովի վտանգէն փ կոլխոզներուն մէջ աշխա ի հաշիւ պետութեան, կը թէ պիտի կրնան ամենավ բագային կտոր մը չոր հ հիլ։

Հաշուեյարդարի կ'են իրենց ագարակներըեւ ամ ռաջ, կը ջանան ձեռքէ իրենց անասունները, այ մորթեն զանոնք։ Ահա թէ բոլշեւիկ թերթերը, թեամբ ծանուցանելով համայնացման «պարգա լըջօրէն կը մտահոգուին ա ներու սպանդով, որ վտանգ մըն է եւ որուն կարելի չէ առնել։ Այս եր կը մտատանջէ նաեւ բոլշե խանութիւնները, որոնք կը գիւղացիները խիղճի բեր բերականներու տարափով..։

Ամէն մէկ կոլխոզ այս կերպով երեւան իբրեւ ապագայ սովի մը նաւոր կազմակերպումը։ ներու մէջ մտնելով, գիւղա կարծէ թէ հօն պիտի գտնէ տութեան պատկանող ձի եղներ եւ ահա թէ ինչո՞ւ, նեցածները փրկելու համա տական գրաւումէ, կը փ ձեռքէ հանել իր անասուն մորթելով կամ ծախելով։

«Մեր շրջանին մէջ, բոլշեւիկեան թերթի մը կիզը, ձիերու արժէքը նշա կերպով ինկած է, կոլխոզ կազմակերպման հետեւանք գիւղացիները կ'աշխատին ռաջ ծախել իրենց անասուն

«Չէրնէկովի նահանգի մը գիւղերուն մէջ, մէկ ծախեն 5 րուբլի, իսկ շահ ներ ձիերը կը գնեն մորթ մար։ Ռատինոսկա գիւղի կայ անտառը լեցուն է դիակներով, մորթերը հան

Ու երկրին ամէն կո նոյն երեւոյթն է գրեթէ։

Եթէ այսպէս շարու այս գարնան Ռուսիա կը առանց անասունի։

«Մոսկուայի նահանգի շիրի շրջանին գիւղացիներ ծամասնութեամբ կը կոլխոզներու մէջ, կը գրէ թերթ մը։ Շատ լաւ։ Բայ հո՞ն է որ անոնց մէջ մտն ռաջ, գիւղացիները կը բ իրենց անասունները, կը ձիերը, կովերը, ոչխարները իրենց համար երբեմն ալ թեն զանոնք, վախնալով վար գիներով, զանոնք կը գրաւեն կոլխոզներուն հ

Այսպէս կը վարուին սարակ այն գիւղացիները կուլակ կը նկատուին իրօք րենց տան մէջ, ամէն ին

Ասոնց օրինակին կը աղքատները, որոնք մորթ րենց անասունները, կը թէ, աւելի լաւ է այսպէս բնաջնջել քան թէ վա ձեռքէ հանել։

Նոյն թերթը կը թէ կարգ մը գիւղերու ժամուան ընթացքին, մի գլուխ անասուն մորթած

Խորհրդային մամ նախատեսէ արդէն սկսած է պատասխանատու ձգել կուլակներու վրայ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Տասը տարիէ ի վեր, Ֆրանսական դատական իշխանութիւնները ստիպուած են կարգ մը դժուարութիւններու լուծում տալ, Ֆրանսա բնակող նախկին ռուս քաղաքացիներու եւ ընկերութիւններու վերաբերեալ հարցերու շուրջ։

Իրաւագէտ Տ. Փէչօրին, հեղինակած է կարեւոր երկ մը, պարզ ու յստակ մեկնաբանելով ֆրանսական օրէնքի տուած լուծումները նման հարցերու շուրջ, (Ed. Recueil Sirey)։

Առաջին բաժնին մէջ Տ. Փէչօրին, գծած է Ֆրանսա բնակող գաղթական եւ խորհրդային քաղաքացի Ռուսերու օրինական կացութիւնը եւ զանոնք վարող օրէնքները։

Երկրորդ բաժինը որ ամէնէն կարեւորն է, նուիրուած է Ֆրանսա գտնուող ռուսական ընկերութիւններու եւ անոնց կապուած բազմաթիւ հարցերու, որոնց մանրամասն մեկնաբանութիւնը կուտայ հեղինակը։

Տ. Փէչօրին շահեկան գլուխ մը եւս նուիրած է Ֆրանսա գտնուող խորհրդային ընկերակցութեանց իրաւաբանական արժէքին, հարց մը որ ցարդ չէր ուսումնասիրուած ֆրանսացի հեղինակներու կողմէ։

Աշխատասիրութեան մէկ մասը յատկացուած է նիւթի մը, որ դեռ պէտք եղած չափով ծանօթ չէ Եւրոպայի, — օտարներու կացութիւնը՝ խորհրդային Ռուսիոյ մէջ։ Գիտենք թէ դիւրին չէ ուսումնասիրել խորհրդային օրէնսդրութիւնը։ Այս բաժինն ուրեմն, մասնաւոր շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէ։ Օտարներու վերաբերեալ խորհրդային օրէնքները վերլուծելով, Պ. Փէչօրին շատ ճշգրիտ գնահատում մը կ'ընէ այդ օրէնքին, որ ըստ երեւոյթին, շատ ազատութիւններ կուտայ, բայց իրականութեան մէջ, ամէնէն տարրական իրաւունքներն իսկ չերաշխաւորեցին։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ուսանողներու կողմէ մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան, համալսարանին վերաբացման առթիւ։ (փակուած էր վերջերս, 400 ուսանողներու դասադուլին հետեւանքով)։ Ցուցարարները խուժեցին դասախօսութեանց սրահը եւ վռնտեցին ուսուցիչները։ Ընդհարումներ տեղի ունեցան դասադուլը խանգարող ուսանողներուն հետ, որոնց հակառակորդները խորտակեցին համալսարանի բժշկական ճիւղին դուռները եւ պատուհանները։ Ոստիկանութիւնը միջամտելով ձերբակալութիւններ կատարեց։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՆՈՐ ԿՈՂՈՊՈՒՏԸ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքիոյ Տէֆթէրտարութիւնը հրահանգ մը պատրաստած է, նուէրներէն ալ տուրք գանձելու համար։ Պոլսոյ «Նոր Լուր»ը մեկնաբանելով այս հրահանգը, դիտել կուտայ (12 յունուար)։

— Այս հրահանգով օրինական տրամադրութիւնը հասկցուեցաւ եւ ամէն հաստատութիւն նուիրատուութիւն ըլլալու պարագային, պիտի գործէ այս հրահանգին համաձայն։

Միայն անորոշ մնացած կէտը նուիրատուութեան ձեւն է։ Երբ մէկը առանց որոշելու գումարի մը գործածութեան եղանակը ռեւէ գումար կը նուիրէ եկեղեցիի մը, հիւանդանոցի մը, որբանոցի մը, գործածութեան ձեւը այդ հաստատութեան վարիչներուն ձգելով, ատիկա օրէնքին որոշած նուիրատուութիւնն է եւ հետեւաբար ենթակայ է տուրքի։ Իսկ երբ մէկը գումար մը կուտայ հիւանդանոցին, որով հիւանդանոցին պէտք եղած դեղերը պիտի հայթայթուին, կամ պատսպարեալներու նպարեղէնը պիտի գնուի, կամ տարեկան փայտը պիտի առնուի՝ այսինքն տրուած գումարը փոխարէն մը, նպատակ մը ունի եւ անով գնուելիք առարկայ մը կայ, կամ եկեղեցիի գումար մը կուտայ, որպէսզի եկեղեցիին մոմը կամ իւղը հայթայթուի եւ կամ վարժարանին մէկ կամ մէկէ աւելի տղոց թոշակին յատկացուի — որովհետեւ մեր վարժարանները պետական դպրոցներու նման ձրի կրթութիւն չեն կրնար տալ եւ ամէն ձրիավարժ աշակերտ պաշտպան մը ունի եւ չունեցողին թոշակն ալ եկեղեցին կը վճարէ — կամ Ազգատախնամներու ողորմութիւն մը կուտայ որպէսզի աղքատաց տարեկան ածուխը առնուի, ասոնք օրէնքին մատնանիշ ըրած նուիրատուութիւնները չեն, որովհետեւ դրամը սնտուկը չմտած կը յատկացուի այնպիսի պէտքի մը, որ արդէն տուրք մը ունի։

Այս կէտը պարզաբանել եւ տրուած ռեւէ գումար իր որոշ նպատակով արձանագրել կարեւոր է ապագայ անհասկացողութիւններու եւ չփոթութիւններու տեղի չտալու համար։

ՕՏԱՐ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐԸ

Կրթական վերատեսուչ Մուզաֆֆէր, դաստիարակութեան դիւանի պետ Մէհմէտ Էմին եւ Մարմնակրթանքի ընդհ. տնօրէն Սելիմ Սըրրը պէյերը Էնկիւրի մեկնեցան կրթ. գործավարութեան հրաւէրին վրայ։

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս հրաւէրը կապ ունի նախակրթութիւնը Թուրք դպրոցներու մէջ կիրարկելու մասին տարիներէ ի վեր պատրաստուող ծրագրին հետ։ Այս ծրագիրը մօտերս պիտի աւարտի եւ Ազգ. Ժողովին պիտի մատուցուի։ Օրինագիծը հրատարակուելէ վերջ, օտար դպրոցներու նախակրթարանի մասերը պիտի ջնջուին եւ նախակրթութիւնը միայն Թուրք դպրոցներու մէջ պիտի արուի։

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Յունուար 11ին տեղական արտադրութեանց ցուցահանդէս մը կազմակերպուեցաւ Պոլսոյ համալսարանին մէջ, Թրքուհիներու համար, որոնք ներկայ էին բազմաթիւ եւ... եւրոպական արդուզարդով։

Պոլսոյ աղջկանց լիսէի տնօրէն Նազիյէ հանըմ բեմ ելլելով՝ բանախօսութիւն մը ըրաւ եւ ըսաւ.

«Հագուելու համար Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մեր վճարած դրամը 50 միլիոն ոսկի է եւ այս 50 միլիոն ոսկին Թրքութեան սրտին մէջ բացուած 50 միլիոն վէրք է։ Անկախութեան պայքարին մէջ Թուրք կինը կռիւին քովը փառքի տեղը ունէր։ Տնտեսական պայքարին մէջ Թուրք կինը նոյն փառքի դիրքը պէտք է գրաւէ։ Թուրք կինը եթէ ուզէ, իրեն համար չըլլալիք բան չկայ, դուք զոհողութիւն չէ որ պիտի ընէք, այլ քիչ մը զգացում՝ զգեստաւորուելու պայմաններէն, որովհետեւ ազգային խնայողութեան միութիւնը չի պահանջեր որ չհագուիք, այլ խնայողութիւն կը յանձնարարէ։ Հաշուելու ատեն տեղականը փնտռել կը յանձնարարէ»։

Իրմէ վերջ խօսեցաւ արհեստից միութեան ընդհանուր քարտուղար Նազմի Նուրի պէյ ու ըսաւ. «Գործարանները երկրի մը կարօտութիւնները դարմանող ազդակներ են. այն երկիրը որուն մթնոլորտին մէջ գործարանի ծխնելոյզները եւ անոնցմէ ելած ծուխերը կը բարձրանան, այդ երկիրը կը փրկուի»։

ԱՊԱՑՈՒՑԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

... Թէ մարդը սերած է կապիկէն, Մոմիայի վերածուած երկու կապիկներ, Փարի շոգենաւով ղրկուեցան Նիւ Եորք։ Կապիկները սպաննուած են Ափրիկէի մէջ եւ զմռսուած Քոլոմպիա համալսարանին ուսուցիչներէն մէկուն կողմէ։

Կապկային այս մումիաները պիտի ենթարկուին գիտական պրպտումներու, մարդկային ցեղի բարեշրջման մասին եւ անոնց տէրը պիտի ջանայ անգամ մը եւս ապացուցանել թէ մարդիկ կը սերին կապիկէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԻՍԿ ՄԵ՞ՆՔ...

ՏԷՍԻՆ.— Հակառակ գործարանային չարաչար աշխատանքներուն, երբ ամբողջ ինը ժամը լրացնելէ ետք յոգնած տուն կը վերադառնանք, անպայման ճաշի նստելէ առաջ պիտի թղթատենք «Յառաջ»ը։ Մեր առաջին գործը կ'ըլլայ աչքէ անցընել «Երկու խօսք»ը, եւ յետոյ ծանօթանալ մեր ազգային անցուդարձին։

Ներկայիս, մենք այլեւս բոլորովին մոռնալով մեր անցեալը, բոլորովին մոռնալով Թուրքերուն հալածանքները, կոտորածները, թալանները հոս, այս ազատ հողին վրայ անձնատուր եղած ենք ամէն տեսակ զուարճութեանց, պարահանդէսներու եւ այլանդակ պարերու։

Հապա՞ այլասերումը, մեր երախաներու օտարացո՞ւմը...

Եւ ահա նոր պատմութիւն — Անատոլուէն քշուած բեկորներու թշուառութիւնը։

Ե՞րբ պիտի ներկայանայ մեզ յանձնախումբ մը, որպէսզի մեր գոնէ մէկ երկու օրական յանձնէինք եւ հագուստ-կապուստ ճարէինք։ Սիրելի քոյրեր, մեր զարդերուն համար նուազ ծախքեր ընելով, բաժին հանենք մեր դժբախտ հայրենակիցներուն։

Երկու զաւակներու տէր մայր եմ, եւ չեմ կրնար դիմանալ տիրող անտարբերութեան։ Մոռնանք քիչ մը խրախճանքներն ու հաճոյքները եւ կատարենք մեր պարտականութիւնը։

Միայն քաղաքական կազմակերպութիւններն ու հայր. միութիւնները չեն որ հանգանակութեան գործին պիտի լծուին, այլ մենք կիներս ալ պէտք է մասնակցինք, յիշելով միշտ մեր անցեալը։ Ինչպէս Սեբաստիոյ նահանգային հայր. միութիւնը, նոյնպէս Աֆիոն - Գարահիսարի միութիւնը մօտերս պիտի ձեռնարկէ հանգանակութեան մը։ Լսենք «Յառաջ»ի կոչը եւ անյապաղ գործի ձեռնարկենք։

Վերոնիկ Կարապետեան

ԿՈՉ ՀԻՒՍԷՅՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սիրելի հայրենակիցներ, «Յառաջ»ի 16 Յունուար թիւին մէջ, Կ. Յովակիմեան կ'առաջարկէր Ֆրանսայի մէջ ալ կազմակերպել Հիւսէյնէկցիներու Վերաշինաց Միութիւն մը, քանի որ Ամերիկայի մէջ ունինք երկար տարիներէ ի վեր կազմակերպուած մասնաճիւղեր, որմով կրնանք նպաստել մեր դժբախտ հայրենակիցներու նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս։ Ես շատոնց համոզուած ըլլալով այդպիսի միութեան մը անհրաժեշտութեան, կոչ կ'ուղղեմ Հիւսէյնիկցի հայրենակիցներուս որքան կարելի է գալ քով քովի եւ կազմել Հիւսէյնիկի Վերաշինաց Միութեան Մասնաճիւղեր Ֆրանսայի մէջ, կապ հաստատելով Ամերիկայի կեդրոնի հետ։

Հայրենակիցներ, կուշտ փորը անօթիին վիճակէն չի հասկնար։ Արհամարհենք խոչընդոտները եւ որքան շատ այնքան լաւ։ Օն ուրեմն, դէպի գործ։

Պսակ քհնյ. Վեհունի

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԲՈՅՆԻ ՄԸ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԹԷԼ-ԱԲԻԱՏ (Սուրիա).— Ծնունդի առթիւ տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը, հովանաւորութեամբ երիտասարդ տեղակալ Բարէյլի։ Կը մասնակցէր նաեւ երաժիշտ Պ. Խաչիկ Յակոբեան, Որբերու գիւղին վերահսկիչը։ Պ. Բարէյլի կողմէ կաղանդի նուէրներ բաժնուեցան դպրոցի տղոց, խաղալիք, շաքարեղէն, շոքոլա եւլն. իսկ աղքատներուն ալ առանձնապէս բաժնուեցաւ Փլաննել շապիկներ։ Յարգելի տեղակալը խոստացաւ հարկ եղած օժանդակութիւնը ձեռք բերել այս դպրոցին համար։ Միշտ կը հետաքրքրուի կրթական գործով, ինչպէս նաեւ իր թարգմանը, Պ. Բեամիլ Հիքմէթ, որ ջանք չի խնայեր օգտակար ըլլալու համար գաղութիս։

Դպրոցական սոյն հանդէսը անցաւ բաւական յաջող։ Տեղակալը իր մասնաւոր գոհունակութիւնը յայտնեց վարժարանին հոգաբարձութեան, որ աշխատած էր հիմնել այս վարժարանը։ Առանձնապէս շեշտեց ուսման կարեւորութիւնը եւ թելադրեց որ ամէն մարդ դպրոց ղրկէ իր զաւակը։

Դպրոցի ուսուցիչը եւս պատշաճ խօսքերով շեշտեց կրթութեան եւ հայ լեզուին կարեւորութիւնը, օրինակ բերելով Ֆրանսան, ուր ոչ ոք կարելի է գտնել անգրագէտ։

Ա.

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳԱՆՁԵՐ

Խորհրդային Միութեան առեւտրական վիճակը բարւոքելու միտումով, բոլշեւիկ կառավարութիւնը որոշեց ամէն կերպով դիւրացնել անհատներէ գրաւուած թանկարժէք հաւաքածոներու, գեղարուեստական առարկաներու եւ թանգարաններէ վերցուած հնութիւններու արտածումը։ Այս նպատակով, պետական յատուկ վաճառատուններ պիտի հաստատուին Մոսկուայի, Լենինգրադի եւ Ռուսիոյ մնացեալ մեծ քաղաքներուն մէջ։

Այս վաճառատուներուն մէջ, օտարականները ամէն կարելիութիւն պիտի ունենան գնելու եւ արտածելու նկարներ եւ գեղարուեստական առարկաներ։

Վաճառման փոխարժէքը վճարելէ յետոյ, գնողները պիտի ստանան մասնաւոր արտօնագրեր։ Արտածման տուրքը պիտի բարդուի վաճառման գինին վրայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

1928-29 տարեշրջանին համալսարանը ունեցած է 1964 ուսանողներ։ Ասոնցմէ 134 հոգի բանուորներ, 32 հոգի չքաւորներ եւ 3 հոգի պատրակներ են։

Այս շրջանին համալսարանին մէջ բարձրացած է եղեր համայնավարներու թիւը։ Եղած են 98 կուսակցութեան անդամ թեկնածուներ եւ 299 կոմերիտական ուսանողներ։

Թարմացած է նաեւ ուսուցչական կազմը։

Ընկերաբանական վարժարանը 5 տարուան ընթացքին ընդունած է 240 ուսանող, իսկ մինչեւ անցեալ տարեշրջանի փակումը պետական քննութիւն տուած են 5 հոգի։ Արուեստից վարժարանը նոյն ժամանակամիջոցին ընդունած է 300 հոգի, պետական քննութիւն տուած են միայն 7 հոգի։ Պատմագրականը՝ 250 հոգի, քննութիւն տուած են 11 հոգի։ Գիւղատնտեսականը՝ 240 հոգի, քննութիւն տուած են 37 հոգի, իսկ բժշկականը՝ 300, քննութիւն տուած են 65 հոգի։

Անցնող տարեշրջանի ընթացքին համալսարանի կուսակցական աշխատանքներուն մէջ տեղ գրաւած է գաղափարական աշխատանքներու խնդիրը. ժամանակին քննութեան ենթարկուած են կուսակցական խորհրդակցութիւններու եւ համագումարներու որոշումները։

ՈՉ ԹԷ ԴՐԱՄ, ԱՅԼ ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ

կը խնդրուի ընթերցողներէ եւ բարեկամներէ հայերէն գիրք եւ թերթ ղրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

Հալէպի Զ. Ո. Միութեան՝ Dr. T. Basmadjian: Neyal, Alep.

Պատ. Միութ. գրադարանին՝ Ohannes Mertakhanian, Djaboulos, Syrie.

» » » Apkarian, Tel-Abiat, Syrie.

» » » Krlkor Arslanian. Ecole Arm. Rakka, Syrie.

» » » Missak Sissérian, Ecole Arm. Der-zor, Syrie.

» » » Nichan Bacalian, Kamuchli, Syrie.

» » » Karekin Balian, Ras-el-Ain, Syrie.

» » » Hovsep Richdouni, Hossitché, Syaie.

Մարմ. Միութ. Mme. Haïgouhi Yeretzian, Arab-Punar, Syrie.

Սուէտիոյ եօթը գիւղերու գրադարաններուն՝ Kourken Maral, Khidir bey, Djebel Moussa, Antioche, Syrie.

Հայ Նորաշէն գիւղերու համար՝ Dr. T. Basmadjian, Neyal, Alep, Syrie.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — I —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

Նոյեմբեր տասնըմէկին, Սէն-Մարթէնի տօնին, որ ատեն կը վերջանան Պասքերու երկրին մէջ վարձու ագարակներուն պայմանաժամերը, Ժան-Փիէռ տ'Արոզապէրիան սայլակի մը վրայ դիզեց իր քանի մը կոհ կարասիներուն հետ միասին իր հագուստ կապուստը, իր բահն ու բրիչը, իր գերանդին, տակառ մը գինի, ու յետոյ տունէն հեռացաւ։ Իր հարսը, Տոմինիքան եւ իր ծերուկ մօրաքոյրը Մանեօնան, դրան շէմքէն զինք ճամբու դրին. բայց Մանէխ, իր եղբայրը մէջտեղ չեւ'աւ։ Ու ոչ ոք անոնցմէ որ իր փոխադրութեան կ'օգնէին, չզարմացան այդ մասին։

Երկու եղբայրներու անհամաձայնութիւնը, մէկ տարիէն աւելի էր, գիւղին մէջ խօսուըրտուքի նիւթ էր։ Սակայն ոչ ոք գիտէր անոր իրական պատճառը։ Արոզապէրիայի կալուածին պատերը, անոնք որ երկար ատեն միայն խաղաղ խօսակցութիններ եւ ընտանեկան աղօթքներ իմացած էին, պահեցին դառն գաղտնիքը այս ատելութեան որ կը պառակտէր ընտանիքը։

Թշուառ տունը։ Անոր հնօրեայ բնակիչները մէկ օր անգամ անկէ բաժնուիլ չէին ուզեր։ Այդ տունէն Ամերիկա գաղթողները, իրենց պանդուխտի կեանքին մէջ չունէին ուրիշ խրախոյս քան օր մը նոյն այդ յարկին տակ վերադառնալու յոյսը։ Երիտասարդ ամուսնացեալները կ'երազէին միշտ հոն ապրիլ, իրենց մօր քով։ Ուրիշներու քով վարձկան աշխատող տղաքն ալ կ'արտասուէին երբ կը յիշէին իրենց տունը։ Տօնի կամ սուգի օրերուն, անոնք որ հոն կը համախմբուէին, կը մոռնային — գէթ կարճ ատենուան մը համար — իրենց վէճերը, նախանձոտութիւնները։ Ան, տունը, միշտ բարի եւ քաղցր եղած էր իր զաւակներուն, ինչպէս աղքատներուն որ կ'անցնէին։

Սակայն, այսօր, ան էր, մինակը, որ կը բաժնէր երկու եղբայրները։ Լոկ ան էր որ ատելութեամբ կ'ուռեցնէր թէ սիրտերը Ժան-Փիէռին որ կը հեռանար, ուսերը վայրահակ, առանց ետին դառնալու, թէ սիրտը Մանէխին, որ դաշտէն, կը դիտէր կրտսեր եղբօր մեկնումը։

Երկուքն ալ չեփազանց սիրած էին տունը։

***

Որքան ատեն որ իրենց հայրը կենդանի էր, Մանէխ եւ Ժան-Փիէռ անոր խիստ հեղինակութեան ենթակայ, շատ աւելի կ'աշխատէին, ու աւելի լաւ քան տան ծառաները։ Գրեթէ իրարու յար եւ նման իրենց գորշ դէմքով, իրենց լուրջ աչքերով, նուրբ շրթներով, անոնք ծերուկ Արոզապէրիին քով կը թուէին ըլլալ տժգոյն ստուերներ։ Ամէնուն յայտնի էր թէ այս հայրը, քիչ բարեհամբոյր իրեն մօտեցողներուն, սարսափելի էր զաւակներուն հետ զոր կը սիրէր։ Երբեք զանոնք իրիկունը մինակ չէր թողուր վաճառուրդի օրերը, ուր միշտ իր ետեւէն կը քալէին։ Գնդախաղով զբաղած ըլլային թէ սրճարանի մը անկիւնը ինքզինքնին խումի եւ ծիծաղի տուած, Մանէխ եւ Ժան-Փիէռ, իրենց հօր սուլիչին ուժեղ ձայնը լսելուն պէս, արտօրանքով կը թողուին խաղն ալ, բարեկամներն ալ։

Ցաճախ, երիտասարդ տղայք, որ խումբով Սէն-Ժան-տէ-Հիւզի կամ Պայօնի գինետունը կը փութային, կը զարմանային նայելով Արոզապէրիայի զաւակներուն, որ դաշտին մէջ կ'աշխատէին ու գլուխնին անգամ չէին բարձրացներ տեսնելու համար անցնիլը իրենց ընկերներուն։

— Երբեք, կ'ըսէին իրենք իրենց, երբեք չպիտի ընդունինք այդ աստիճան տքնիլ։ Կարծէք Մանէխ եւ Ժան-Փիէռ երկու թշուառներ եղած ըլլային։

Բայց, երբ կը հանդիպէին երկու եղբայրներէն մէկուն կամ միւսին, չէին համարձակեր ամենադոյզն խորհրդածութիւն մը իսկ ընել։ Որովհետեւ Արոզապէրիներու հպարտութիւնը կը փայլէր երկու մանչերուն աչքերուն մէջ։ Ու ամէն մարդ կը յարգէր այդ հպարտութիւնը. ան էր որ կերտած էր տունը։

Ոչ ոք գիտէր թէ ո՞վ եղած էր այն մարդը որ Արոզապէրիայի կալուածին հիմը դրած էր։ Անտարակոյս նախ եւ առաջ անիկա խեղճուկ խրճիթ մը եղած ըլլալու էր, կորսուած պտերներու եւ խոպանուկներու միջեւ։ Ներկայիս, իր թեք կտուրներով, իր զոյգ պատշգամով, իր ձուաձեւ որմախոռոչով ուր կոյսի մը արձանը կը ժպտի, հացի իր փուռով, իր ախոռներով, ան այդ երկիրներու թագուհին կը նկատուի։

Երկու հարիւր տարիէ ի վեր, ընտանիքի բոլոր տղամարդիկ որ իրարու կը յաջորդէին, կը ջանային զայն գեղեցկացնել։ Այդ յարատեւ ճիգը, իրենց աշխատանքին ցուցադրութիւնը տեսնելու յաղթանակը՝ իրենց ցեղը ըրած էր ճոխ եւ հպարտ։ Այդ կալուածը աւելի ու աւելի գեղեցկացնելու իրենց փափաքը, ակօս առ ակօս, մաքրագործած էր այդ խոպան դաշտերը, տնկած էր այդ մրգաստանները եւ այդ բանջարանոցը, այն գեղջկական պարտէզը ուր աճող վարդենիները եւ ճերմակ մեխակները անոր կուտային քաղքենի հով մը։ (Շար.)

— Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին բանակցութիւնները սկսած են Մոսկուայի մէջ եւ կը շարունակուին: Կ'ուզենք յուսալ որ շուտով լաւ արդիւնքի մը պիտի յանգին: Առ այժմ անցեալ տարուան վեց ամսուան, ինչպէս նաեւ 1930ի առաջին մէկ երկու ամսուան արտածման իրաւունքը ռուսական տուներուն կողմէ կը կատարուի, պայմանաւ որ մեր կառավարութեան հակակշռին տակ կատարեն գնումները: Այս առթիւ ըսեմ թէ, Գարախանի Էնկիւրի այցելութեան միջոցին սովէթական կառավարութիւնը անմիջապէս ընդունեց մեր առաջարկած առժամեայ կարգադրութիւնը եւ այս մասին բարեացակամութիւն ցոյց տուաւ: Առժամեայ կարգադրութիւնը մինչեւ 4 յունուար 1930ի շրջանին համար է: Նոյն պայմաններով կարգադրութիւն մը ըլլալու վրայ է նաեւ յառաջիկայ երեք ամսուան համար:

Թուրքիոյ դուռները բաց են, հրամեցէք...

Պոլսոյ «Եարըն» Թերթը կը գրէ (13 յունուար.—

Որոշուած է չընդունիլ Թրքական նաւահանգիստներու մէջ այն ոչ-իսլամները որոնց կացութիւնը երթեւեկի հրահանգին անհամապատասխան է, որովհետեւ ցարդ այս կարգի անձեր Թուրքիա կրնային գալ եւ զանոնք երկրէն դուրս հանելու խնդիրը տեղի կուտար կարգ մը վարանումներու:

Այսոնց կարգին Բարսեղ Ճէզվէճեան անուն Հայ մը նախապէս Թուրքիա մտած եւ Թուրքիոյ մէջ երկար ատեն բնակելուն համար պէտք տեսնուած է որ Թրքական հողերու մէջ միայ: կառավարութիւնը ասկէ վերջ, կատարուած իրողութեանց առջեւ չգտնուելու համար, որոշած է Թուրքիա գալու համար «պէյաննամէ» տալու պարտաւոր ոչ-իսլամները իրմէ հրաման չառած երկիր չմտցնել:

Լուր կայ թէ խնդիրը Ներքին գործավարութեան ուշը գրաւած է եւ հրամայուած է Նախապէս Թուրքիա եկողներու մասին քննութիւն կատարել: Հրամայուած է երեւան հանել թէ այդպիսիները ի՞նչպէս եւ որո՞ւն հրամանով եւ թոյլտուութեամբ եկած են:

Մէկ օր յետոյ, Թուրք Թերթը աւելի կը բանայ խնդիրը.

— Երէկ գրած էինք թէ երթեւեկի հրահանգին հակառակ Թուրքիա մտնելու յաջողած կարգ մը Հայերու եւ ուրիշներու մասին քննութիւն կը կատարուի: Գործավարութեան վճռական հրամանին վրայ, այս կարգի անձերու մասին քննութեան ձեռնարկուած է: կը լսենք թէ երեւան հանուած է գաղտնաբար Թուրքիա մտած Հայ մը: Բանկալթի բաղնեպան Սահակի տղան Մաժիկոն նախապէս փախած ըլլալուն հակառակ, ո՛րեւէ ձեւով կրցած է երկիր մտնել եւ հոս մնացած է:

Յունաստանի տնտեսական վիճակը

Աթէնքէն կը գրեն թէ տնտեսական տագնապը կը շարունակուի անընդհատ: Մասնաւորապէս ազդուած է ճարտարագործութիւնը, որ չափէն աւելի արտադրութիւն ունի: Բոլոր դրամատուները առենէ մը ի վեր մեծապէս զեղչած են գործարանատէրերու եւ վաճառականներու վարկերը: Դրամատուներու արժեթուղթերը անցեալ տարի պակսած են հարիւրին 30 համեմատութեամբ: Իսկ Աթէնքի դրամատունը անկում ունեցած է հարիւրին 40 համեմատութեամբ:

Մ. Նահանգներու պատմութիւնը 500 բառով

Պ. Քուլիճ, Մ. Նահանգներու Նախորդ Նախագահը, որ հռչակաւոր է իր սակաւախօսութեամբ, յանձն առած է Մ. Նահանգներու պատմութիւնը գրել հինգ հարիւր բառով, անկախութեան յայտարարութենէն մինչեւ մեր օրերը: Այս պատմութիւնը պիտի փորագրուի մէկ ոտնաչափ բարձրութեամբ տառերով, Րըշմոր լերան կրանիթեայ կողին վրայ, Ուաշինկթընի, Ճէֆէրսընի, Լինքընի եւ Րուզվէլտի վիթխարի արձաններուն երկայնքը: Նոյն իսկ չի յուսացուիր որ պէտք ըլլայ յայտարարուած 500 բառին: Թէեւ Պ. Քուլիճ Մ. Նահանգներու ամենաբարձր տողավարձ ստացողներէն մէկն է, բայց այս պատմութիւնը ձրի կը գրէ: Տառերը պիտի փորագրուին հինգ մատնաչափ խորութեամբ, 80 ոտնաչափ բարձր եւ 120 ոտնաչափ լայն տախտակներու վրայ, որպէսզի կարդացուին մղոններով հեռուէն: Դէպի արեւմուտք դարձած տառերուն եզերքները պիտի ոսկեզօծուին եւ մայրամուտ արեւը իյնալով անոնց վրայ, «փայլ պիտի տայ Մ. Նահանգներու պատմութեան:» Որովհետեւ Րըշմոր լերան (Հարաւ. Տաքոտա) կրանիթեայ մակերեսին մաշելու աստիճանը մէկ մատնաչափ կը հաշուուի իւրաքանչիւր 100,000 տարին, յիշատակարանը պիտի տեւէ 500,000 տարի, եթէ լեռը չփոշիանայ մարդուն ձեռքով կամ գերբնական ուժով մը:

11,500 մեդր բարձրութեան մէջ

Ֆրանսացի օդանաւորդ Լը Մուանը, որ Վիլլաքուպլէյէն մեկնած էր կիրակի առտու, ժամը 11.40ին, բարձրութեան մրցանիշը կոտրելու համար, վար իջաւ ժամը 13.50, այսինքն 2 ժամ 10 վայրկեանի թռիչքէ մը յետոյ: Բարձրութիւնը կը հաշուեն 11,500 մեդր, որով մրցանիշը չկրցաւ կոտրել: Նախորդ մրցանիշն էր 12,739 մեդր, զոր շահեցաւ գերմանացի Նէմէնհօֆէր:

Տասը հազար մեդր բարձրութեան մէջ, Լը Մուանը հանդիպած է շատ բուռն հովի մը եւ օդանաւը մեծ դժուարութիւններ կրած է: Ջերմաչափը զերոյէն վար 60 աստիճան կ'արձանագրէր եւ օդանաւը ծածկուած էր քանի մը սանդիմեդր թանձրութեամբ սառով:

Պաշտօնական արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ քանի մը օրէն, գիտական մանրակրկիտ քննութեամբ: Օդանաւորդը նոր փորձ մը պիտի կատարէ ուրիշ օդանաւով մը:

Բռնագրաւումները կը շարունակուին

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ տեղական խորհուրդը որոշեց գրաւել սինակոկներու աշտանակները, որոնք մեծ մասով արծաթ են: կը խորհուի այս գործողութիւնը կատարել Ռուսիոյ բոլոր սինակոկներուն մէջ:

⁂ Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ քանի մը շաբաթ առաջ, Թիֆլիսի Չեկան յանկարծ կոխել տալով հարիւրաւոր տուներ, գրաւած է բոլոր արժէքաւոր առարկաները, մինչեւ անգամ կիներու ականջի օղերն ու մատնիները: Այս թալանը կը յիշեցնէ խորհրդային իշխանութեան առաջին օրերը:

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

26 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Union de Parisի սրահը, 14 Rue de Trévise (Cadet)
կը նախագահէ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները քանի մը օրէն

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Շավիլի Արդուժեան խումբի ժողովը՝ վաղը երեկուն ժամը 8.30ին Gare Montparnasseի դիմացի սրճարանը:

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը երեկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

«Ա. Ահարոնեան»ի Փարիզի Յոբելինական յանձնախումբի և մասնաճիւղերու ժողովը՝ վաղը երեկուն ժամը 8.30ին 71 Avenue Kléber. կը խնդրուի բոլոր անդամներէն անպայման ներկայ ըլլալ.

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Ժողովրդական Գրադարանի վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 29՝ Ռաֆֆիի կայծերը, 221՝ Ա. Ահարոնեանի կենսագրութիւնը, 7՝ Անձրեւը, 110՝ Ծովք կէօլճիւք, 60՝ Հնացած երգեր, 473՝ Օրերի երգեր, 286՝ Սաքօի նկարը, 381՝ Ինչ չէր, եւ չիպիտի լինի մեր ուղին, 179՝ Կրացիէլիա, 2՝ Սամաթիոյ հերոսները (նկար), 90՝ Հայ քաղաքական մտքի զարգացումը և Հ. Յ. Դ., 100՝ Օրերի երգերը, 290՝ նկար:

Շահող թիւերով դիմել՝ Պ. Սահաթճեանի, 262 Rue Duguesclin, Lyon, Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի ժամը 7էն 8, իսկ Դշ. Եշ. եւ Ուր. երեկոյները 7էն 8.30:

ԼԻՈՆԻ եւ Շրջ. Տիգրանակերտի Հ. Միութ. վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 51՝ 200 ֆրանք, 472, 50, 129, 7՝ գուլպայ, 46՝ ինքնահոս գրիչ, 243՝ փողկապ եւ փոշէթ, 423, 365, 89, 198, 126 փոշէթ, 248՝ ժամացոյց, 160՝ հովանոց, 427, 9, 385՝ փողկապ: 321, 272՝ օ տը քոլոնը, 183, 108, 247՝ վզնոց, 447, 411՝ ձեռնոց: Ստանալու համար դիմել՝ M. Karanfilianի, 10 Rue Jean Jullien, Croix Rouge, Lyon:

Սէն Շամոնէն հայրենակիցներ եւ բարեկամներ ցաւով կը ծանուցանեն Մշեցի ՄԽԻԹԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Յունուար 19ին Սէն Շամոնի (Լուարի նահանգ) հիւանդանոցին մէջ: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ի գիտութիւն Մարսէյլէն դիմող ծնողներու կը յայտարարենք որ շէնքի փոքրութեան եւ կարգ մը յարգելի պատճառներով, չենք կրնար ընդունիլ քաղաքընակ (Մարսէյլ) աշակերտները: Պուլվար-Օտտօի Նախակրթարան Մանկապարտէզի տնօրէն՝ Ազգին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անունը՝ Յովսէփ, մօր անունը՝ վարդենի, մեծ եղբօր անունը տիգրան: 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ: կը կարծուի թէ Խարբերդէն նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի: իր մասին լուր տուողին եւ նկարը դրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»: Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Սրբուհի Գավուքեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սթանոզցի Գրիգոր Գավուքեան որ 7 տարի առաջ իր մօրաքրոջ հետ Էնկիւրիէն գաղթած է Յունաստան: Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Վահրամ Փափազեանի, Place de la Liberté, Fontaine S) Saône, (Rhône):

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուին Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Մարգար եւ Գրիգոր Սիսօեան (կամ Պուլամաճեան) որոնք մէկ տարի առաջ կը գտնուէին Արտէշի նահանգը: Իմացնել իրենց եղբօր Ղազարոս Պուլամաճեանի, 9 Rue 29 Octobre, Salonique, Grèce:

— Երզնկացի Ծաղիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արեւալոյս եւ Հռիփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած են Խարբերդի մէջ: Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie: Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

Վարձու է առանձին ապրող կնոջ մը յարկաբաժինին մէջ կահաւորուած սենեակ մը վարժարան յաճախող կամ գործի գացող լուրջ օրիորդի մը համար դիմել Mme K. Vartanianի 12 Rue St. Sulpice, Paris (5).

ՀԱՄՈՎ ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՏԱՔՈՒԿ ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ LA GARDE
1 Rue St. Lazare, PARIS (9e)
Téléphone-Trudaine 95.21

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sébastopol
Métro: Réaumur & St Denis
Միզանցքային, սրտան, մորթի հիւանդութիւններ. կ'ընդունի 9—12 եւ 2—8, աչքի, քիթի, կոկորդի, ականջի, 6—8 եւ կիրակի առաւօտները:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում սրանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.*

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ԱՌԹԻՒ

Աճապարեցէք ձեր նուէրները ստանալու Սեւունի գրատունէն

դեկտ. եւ յունուար ամիսներուն նուէր կը տրուի բոլոր գնողներուն՝

քերական, երգարան, զրուցատրութիւն ֆրանս. լեզուի, առողջաբանական գիրքեր, ձայնագրուած երգեր, երազահան, դրօշմաթուղթ հայ թագաւորներու, լուսանկարներ գրական երեւելի անձերու եւ թագաւորներու, ինչպէս նաեւ զանազան գիրքեր, Նաթ Բինկէրթոն, Շէրլօկ Հօլմս, Մակաբոյծը, Մելիհա Նուրի հանըմ, Բռնի սիրուըտուք, Լուսանկարը, Աբուլալա Մահարի, երգեցողութիւն Ս. Պ., ձշմարտութիւն քէմալական թուրքիոյ մասին, Ալեքսիանոս, Աշըգ Ղարիպ, Աշըգ Գէրիմ, Շահ Իսմայիլ եւն. եւն.:

Նուէրները կը տրուին եղած գնումներու քանակին համեմատ:

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1930ի Յունահայ տարեգիրքը (400 էջ, պատկերազարդ) ֆր., Տասը պատմուածքներ 7, Զգայատես կինը 5, Թիապարտ Թրիվալէ 3, Սթիլմոնտի քաղաքապետը 8, Իշխանուհի Մալէն Լեռնահայաստանի հերոսամարտը 10, Բաց նամակներ (Գ. Նժդեհ) 4, Քերթուածներ (Պ. Դուրեան) 5, Շրջիկ մատռան 15 ֆր., Վերածնունդը 12, Թէատրոն 10, Վէնտիքթա 15, Կէս Կոյսեր 20, Հազնածնունդ 5, Երգարաններ 30, 15, 10, 6, 5, և 3 ֆր., Ֆրանսախօսակցութիւններ 10, 8, 6, ֆր., Սեռային Առողջապահութիւն (կազմուած) 30, Մանուկներու Առողջապահութիւն 10, Սիֆիլիս 2, Ջերմամիզութիւն 2, Բժիշկի մը խրատները 3, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրք և հայկ. քարտ-փոստալներ, հատը կէս ֆր. Փոստի ծախք չառնուիր: Պահանջեցէք գրացանկը:

Դիմել հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

22 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1167 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԱՐԷՆ ՅԵՏՈՅ ՆՈՒԷՐԸ

Քանի մը օր առաջ, հրատարակեցինք Թուրքիոյ Տէֆթէրտարութեան մէկ նոր կանոնագիրը, որով սակացոյց մը կը ներկայացուի, ամէն տեսակ նուէրներէ տուրքեր գանձելու համար։

Այդ սակացոյցին համաձայն, կանոնաւորապէս տուրք պիտի գանձուի զանազան անձերու կողմէ հաստատութեան մը եղած իւրաքանչիւր նուէրի համար, հետեւեալ համեմատութեամբ.

100 ոսկիի համար՝ հարիւրին 10.— 101-501 ոսկի՝ 12.50.— 501-3500՝ հարիւրին 15.— 3501-6000՝ հարիւրին 17.50. իսկ 6000էն 10,000ի համար՝ հարիւրին 20, եւլն.։ Բոլոր հաստատութիւնները պարտաւոր են յայտագրով մը իրենց շրջանակի [illegible]արկահաւաք ճիւղին հաղորդել նուէրներու ցանկը, այլապէս [illegible]արիւրին 20 տուգանքի կ՚ենթարկուին։

Կարճ խօսքով, կազմակերպուած կողոպուտ։ Աւարառու[illegible]թեամբ, յափշտակութեամբ եւ կեղեքումով եկամուտ ճարելու, [illegible]ետութիւն պահելու քաղաքականութիւն մը, որուն թագն ու [illegible]սակը պիտի կազմէ «լքեալ» գոյքերու աւարը, սկսուած՝ Իթ[illegible]իհատի օրով եւ զարգացած ու նրբացած՝ քէմալականութեան [illegible]ողմէ։

Առանց այդ կանոնագրին ալ, արդէն իրականութիւն էր [illegible]ողոպուտը։ Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ, 6100 ոսկի շահա[illegible]ուրք կը պահանջէին Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցէն, իսկ 1500 [illegible]սկի՝ Բերայի Էսաեան վարժարանէն։ Ոչ մէկ առարկութիւն [illegible]րժէք ունի։ Կը բաւէ որ փնթի պաշտօնեայ մը ներկայացնէ [illegible] թուղթի կտոր մը յանձնեց։ Պէտք է անմիջապէս ճարել [illegible]ահանջուած գումարը եւ վճարել։ Ո՞վ կը համարձակի ձայն [illegible]անել, օրէնք եւ իրաւունք յիշեցնել։

Կառավարութիւնը ունի յատուկ պաշտօնեաներ, լրտեսներ, քննիչներ, նաեւ ոչ-խլամ գործակալներ, որոնք օրը օրին [illegible]եղեկութիւններ կը հաղորդեն, շէնքեր կը մատնանշեն, «գաղտ[illegible]իքներ» երեւան կը հանեն, «թաքուն» գանձեր կը գտնեն,— [illegible] արդէն որսը բռնուած է։ Ինչ որ կը փորձուի այնուհետեւ, [illegible] դառնայ էրած սրտի մխիթարանք։ Ապացոյց,— ամէն օր [illegible]պքեր կ՚արտատպենք Պոլսոյ թերթերէն, եւ աւելորդ է կրկ[illegible]ութիւններ ընել։ Ճիշդ այս միջոցին, օրր ցերեկով [illegible] [illegible]նան մէկը [illegible] կողոպուտներ։

Ուրեմն, այսուհետեւ ո՛վ որ հարիւր կամ հազար ոսկի [illegible]ւիրէ Հիւանդանոցին, պարէն, դեղ եւն. գնելու համար, [illegible]մ դպրոցին բացը գոցելու համար, այդ բարիքին համար [illegible]ակ տուրք պիտի վճարէ քէմալական բարեխնամ կառավա[illegible]ութեան։ Ուրիշ խօսքով, հիւանդանոցը, դպրոցը, եկեղեցին [illegible]մ աղքատախնամը պիտի տուժեն հարիւրին 10, 15, 20,— [illegible]մաձայն նուիրուած գումարին։

Բայց այսքա՞ն միայն։

Նոր կանոնագիրը դուռները լայն պիտի բանայ նոր լրտեսութիւններու եւ ոտնձգութիւններու համար։ Կառավարու[illegible]ւնը պաշտօնապէս կ՚անգիտանայ Պատրիարքարանի եւ ա[illegible]ր կապուած ժողովներու եւ Խորհուրդներու գոյութիւնը։ [illegible]րգապէս աչք կը գոցէ։ Իրականին մէջ ո՛րեւէ Թուրք առեւ[illegible]ական, պաշտօնեայ կամ ուսուցիչ աւելի շատ իրաւունքներ [illegible]նի հայկական դպրոցին, հիւանդանոցին կամ ժամուն վրայ, [illegible]ն Թաղ. Խորհուրդը կամ Հոգաբարձութիւնը։ Ո՛եւէ պաշտօն[illegible]այ կրնայ ուզած ատենը մտնել դպրոց եւ քննութիւն կատա[illegible]լ կամ հրահանգներ տալ։ Եթէ Թուրք ուսուցիչ մը պատա[illegible]աբար դասարանին մէջ տեսնէ Թաղական մը կամ հոգաբար[illegible]ւ մը, կոտրած ապակիի մը կամ աւրուած վառարանի մը [illegible]րոգութեան առթիւ, իրաւունք ունի յանդիմանելու կամ [illegible]նտելու։

Արդ, որպէսզի կարելի ըլլայ լիուլի գործադրել նոր կանո[illegible]գիրը, փոքրամասնութեանց բոլոր ազգ. եւ բարենպատակ [illegible]աստատութիւնները պարտաւոր են ոչ միայն յայտագիր եւ [illegible]շիւ ներկայացնել, օրը օրին հասած նուէրները իմացնել [illegible]ւրքերու Վարչութեան, այլեւ լայն բանալ դուռներն ու [illegible]տրակները, պաշտօնեաներու երթեւեկին համար։ Ուզողը [illegible]զած ժամուն կրնայ ներս մտնել եւ հաշիւ պահանջել, քննու[illegible]իւն կատարել, տեղեկագիր ներկայացնել՝ Մէկ խօսքով՝ քա[illegible]քավարի միջամտութիւն ներքին գործերու. որոնք ո՛րեւէ [illegible]ղտնիք չունին արդէն եւ քուրջի պէս փռուած են ամէնուն [illegible]ջեւ։

Արդարեւ, շատ վարպետ ռազմախաղի մը կը հետեւի քէ[illegible]ալական իշխանութիւնը։

Միշտ աչքի առջեւ ունենալով հիմնական եւ կանխորոշ [illegible]ագիր մը, ան վճռական եւ յարատեւ գործունէութեամբ հե[illegible]զհետէ կը տարածէ եւ կը ծանրացնէ իր թաթը՝ փոքրամաս[illegible]ւթեամբ բովանդակ հանրային կեանքին վրայ։ Փոխանակ [illegible]ոչնչնելու ակներեւ բռնութիւններով,—օրէնքներու, հրա[illegible]նգներու, կանոնագիրներու կախարդական ցանցով մը [illegible]օրէն, աստիճանաբար կը հասնի իր առաջադրած նպա[illegible]կին։ Առաջին օրէն իսկ, խօսքը չկայ Լօզանի դաշնագրին։ [illegible]ց նոյնինքն նոր Թուրքիոյ սահմանադրութեան խոստացած [illegible]ւունքներուն ալ հետքը չպիտի մնայ, ներկայ ընթացքով։

Ծանր օղակներ դրուած են եւ շարունակ նորեր կը դրուին [illegible]որ կենսական երակներուն վրայ, որպէսզի փոքրամասնու[illegible]իւնները շնչահեղձ ըլլան, խաղաղօրէն եւ բնական կարգով, [illegible]անց աւելորդ ցնցումներ եւ տաղտուկներ պատճառելու։

Աւարէն յետոյ՝ նուէրները։ Եւ երկուքն ալ, վերջին խօսքը [illegible]տակաւին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴՈՒ ՄԻԱՅՆ ԿԱՍ...

Յայտնի է որ ռամկավարները կը զգուշանան ո՛ր եւ է դիտողութիւն, առաջարկ, նոյնիսկ խնդրագիր ներկայացնել խորհրդային իշխանութեան, քաղաքական հարցերու մասին։ Բայց ահա թէ ինչ կը գրէ իրենց Ամերիկայի պաշտօնաթերթը, Պայքար, Անատոլուի տեղահանութեանց առթիւ (8 յունուար).

— «Հայաստանի կառավարութիւնը չիկրնար իր ուսերը թօթուել եւ անցնիլ տեղահանութեան այդ անքաղաքակիրթ, վայրագ եւ անմարդկային տեսարանին առջեւէն, պատրուակելով թէ իր գործը չէ։

Երբ Թուրքիա այդ դժբախտ Հայերը քաղաքացիութենէ կը զրկէ, երբ չի նկատեր, առնուք աշխարհի բոլոր օրէնքներով՝ ֆրանսացիին, միւսին, միւսին պատկանելէ առաջ՝ կը պատկանին հայկական կառավարութեան։ Հայաստանի թուրքերը եթէ նման վերաբերումի մը ենթարկուին, վստահօրէն էնկիւրի անոնց ցոյց չիտար օտար տէրութիւններու, Ազգերու ընկերակցութեան ճամբան։

Մոսկուա ինքզինք կը հռչակէ միութենական կառավարութիւն, այնքան Ռուսերունը, ոյքան Ուքրանացիներունը, Հայերունը։ Ասիկա կառավարութեան մը համար արտաքին հարց է եւ Մոս[illegible] լով անցնիլ, իր պարտականութեան մէջ ինկած հարցէն, եթէ կ՚ուզուի որ իրօք աշխարհ հաւատայ, թէ Մոսքուան անկեղծ է միութենական կառավարութեան իր հաւաստումներուն մէջ։

Մոսկուա պէտք է միջամտէ եւ արգիլէ տեղահանութիւնը. ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԷՏՔ Է ՄԻՋԱՄՏԷ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎԷ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՏԱՆԵԼԻ ԿԵԱՆՔԸ։

Ասիկա կարսը անմիջապէս գրաւելու պահանջ մը չէ, որովհետեւ գիտենք, թէ նոյն Մոսկուան, հակառակ իր զգացումներուն, առ այժմ գործի չանցնիր եւ չի գրաւերպեսարապիան..։

Այդ Մոսկուան իր տկարութիւնը եւ քաղաքական վերապահութիւնները չիկրնար յառաջացնել իբր արդարացում իր ձեռնպահութեան, զինքը պարտականութեան հրաւիրող ողբերգութեան մը մէջ։»

Ռամկավար օրկանը այս տողերը գրած ատեն, տակաւին չէր տեսած «Երեւան»ի յունուար 10ի հռչակաւոր խմբագրականը, որ կուտար այս բոլոր հարցերուն պատասխանը, կարճ եւ կտրուկ. — Երեւան չի կրնար զբաղիլ ձեզմով...

«ԹՕՓԱԼԸ ԳՆԱՑ»

Ընդհ. պատերազմի պարենաւորման պետ Իսմայիլ Հագգը փաշա, Պրիսթոլ պանդոկէն ինքնաշարժ նստած է, ըսելով թէ մեծ կղզի կ՚երթայ, բայց ուղղակի Սիրքէճի գացած եւ մահճաբաց վակոնը մտած է, Փարիզի համար տոմսակ առած ըլլալով։

ԱԴԱՄԱՆԴԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ անկման մէջ ըլլալով, Անվերսի մէջ որոշուեցաւ կէս առ կէս կրճատել արտադրութիւնը։ Գործարանները պիտի բանին այս շաբթու, բայց յառաջիկայ շաբթու պիտի դադրի ամէն աշխատանք։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով, գողցուեցաւ թղթատարական պայուսակ մը, որ կը պարունակէր 32 յանձնարարեալ նամակներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Երէկ առտու բացուեցաւ Լոնտոնի նաւային ժողովը, նախագահութեամբ Անգլիոյ Ճորճ թագաւորին։ Օրուան արարողութիւններէն եւ ճառերէն յետոյ, յաջորդ նիստը յետաձգուեցաւ հինգշաբթի օրուան։

Տեղական թերթի մը թղթակիցը կը հեռաձայնէ Լոնտոնէն.—

Բացումը տեղի ունեցաւ ժամը 11ին։ Ոչ փող, ոչ թմբուկ, ոչ ալ զօրահանդէս կամ ո՛ր եւ է հանդիսութիւն։ Բոլորն ալ հագած էին առտուան յատուկ սովորական տարազը։ Ժամը 10ին, պատուիրակները, լրագրողները եւ հրաւիրեալները հանդիստ տեղաւորուած, կ՚ուսումնասիրէին ժողովասրահին շրջապատը։ Կը բաւէր աչքերը բանալ եւ նայիլ, փիլիսոփայութեան դաս մը քաղելու համար։ Պատերը ինքնին պերճախօս էին։ Տեղ մը աչքի կը զարնէր վիթխարի որմանկար մը,— Ուէլինկթընն է որ Պլուխէրի կը հանդիպի Վաթէրլոյի իրիկունը, շուրջը՝ ջարդի տեսարաններ, պատերազմի տեսիլքներ, արհաւիրք։ Ուրիշ տեղ մը՝ պատկերը կը ներկայացնէ Նելսընը մահամերձ Թրաֆալկարի մէջ, այն հռչակաւոր նաւամարտին, ուր ոչնչացաւ ֆրանսական տորմիղը։ Եւ ուրիշ պատկերներ, որոնք Մեծն Բրիտանիոյ ծովային ահեղ ուժը կը ներկայացնեն։

Թագաւորը նստած էր Պըքինկէմի պալատէն յատկապէս բերուած ոսկի գահու մը վրայ։ Վեհապետը հազիւ քանի մը վայրկեան խօսեցաւ, բայց իր առջեւ դրուած ոսկի եւ արծաթ ձայնագիր մը իր խօսքերը փոխանցեց աշխարհի հինգ մասերուն մէջ եւ հարիւր հազարաւոր անտեսանելի ունկնդիրներ մտիկ ըրին։ Իր շուրջը, պայտաձեւ սեղանի մը երկայնքը, բազմած էին հինգ պատուիրակութիւններ, աջ կողմը՝ Ֆրանսացիները, յետոյ Ամերիկացիները, ձախ կողմը՝ Անգլիացիները, յետոյ Իտալացիները եւ Ճափոնցիները։ Ունկնդիրներու բաժնին մէջ, օրագրողներէն զատ, աչքի կը զարնէին նաեւ բազմաթիւ [illegible] եւ Լոյտ Ճորճ։

Արքայական ճառէն յետոյ, կարգով խօսք առին բոլոր պատուիրակութեանց պետերը, եւ ամէն ինչ վերջացաւ ժամը 12.30ին։

*** Երկուշաբթի օր, հացկերոյթ մը տրուեցաւ բրիտանական կառավարութեան կողմէ, ի պատիւ պատուիրակներուն։ Պ. Մաքտոնըլտի բարի գալուստի ճառէն յետոյ, ի դիմաց հրաւիրուած պատուիրակներուն խօսեցաւ Պ. Ստիմսըն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը։

— Ջերմապէս կը մաղթեմ որ խորհրդաժողովի սեղանին մօտենանք առանց ուզելու գերազանցել մեր պաշտօնակիցները, այլ բոլորին համար ալ արդար եւ օգտակար արդիւնք մը ստանալու անկեղծ կամքով։ Ուրիշ ո՛րեւէ արդիւնք չի կրնար դիմանալ ժամանակի փորձին։ Մեր նպատակն է ջնջել փոխադարձ զաղտնիքը, մրցակցութիւնը և գրգռութիւնը որ անխուսափելի հետեւանքն են սպառազինութեանց պայքարին, եւ ազատ ձգել իւրաքանչիւր ազգ իր համապատասխան ազգային պաշտպանութիւնն ունենալու, առանց մտահոգութիւն եւ կասկած պատճառելու իր հարեւաններուն։ Անշուշտ, եթէ մեզմէ մէկը ժողովէն մեկնի այն տպաւորութեամբ թէ իր երկիրը հարկադրուեցաւ աննպաստ համաձայնութիւն մը ընդունիլ, մեր գլխաւոր նպատակը իրականացած չպիտի ըլլայ։ Այդ պարագային անարդարութեան զգացում մը պիտի մնայ, որ կենդանի վէրքի մը պէս պիտի թունաւորէ մեր փոխադարձ յարաբերութիւնները՝ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին։

Լահէի Ժողովին փակումը

Լահէի Բ. ժողովը պաշտօնապէս փակուեցաւ երկուշաբթի օր, 20 յունուար։ Գոյացած համաձայնութիւնները կը կազմեն 119 էջնոց ստուար հատոր մը։ Գլխաւոր համաձայնութիւնները եւ պայմանագրութիւններն են,— 1. Գերմանիոյ հետ, 2. Աւստրիոյ հետ, 3. Հունգարիոյ հետ, 4. Պուլկարիոյ հետ, 5. Չեխօսլովաքիոյ հետ։ 6. Զուիցերիոյ հետ (Միջազգային դրամատան հաստատման համար) եւլն.։ Փակման ճառը խօսեցաւ Պելճիքայի ներկայացուցիչը, Պ. Ժասփար։ Ստորագրութիւնները սկսան ժամը 16.45ին եւ տեւեցին 17.35։ Հինգ հարիւր ստորագրութիւն կ՚երեւայ բոլոր թուղթերուն վրայ։ Այս արարողութենէն յետոյ, Պ. Սնօտըն խօսք առնելով ըսաւ.

— Կը կարծենք թէ կատարեցինք մեծ պետութիւններուն կողմէ մեզի յանձնուած պաշտօնը։ Մեր ստորագրած համաձայնութիւնները աւելի շատ գործառնութիւններ են։ Ոչ ոք ստացաւ իր ուզածը։ Բայց ձեռք բերուած արդիւնքները վերջնական վճռաբանութեանց արդիւնք են։

Մակեդոնացիները Ժընեւ կը դիմեն

Սերպիական Մակեդոնիոյ պուլկար բնակչութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը հասաւ Ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացնելու համար հանրագրութիւն մը, որով կը խնդրուի խստօրէն գործադրել փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան օրէնքը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԵ.

Հաուըրտ Գարակէօզեան Հօմի սաներէն ողբացեալ Վահրամ Թօմպալեանի յիշատակին՝ փոխան ծաղկեպսակի, Camp de Vacances de la Gaudinièreի կողմէ 100.—

Հէռիքուրի եւ Պէթոնքուրի հանգանակութիւնը 240.—

Վալանսի քոյերէն (5—6 ընտանիք) 100.—

Գումար 440.—

ԺԴ. ցանկին գումարը 14,718,35

Ընդհ. գումար 15,158.35

***

Վալանսի ցանկը:—

Փօքրիկն Վ. Շէհրէրեան 10, Փօքրիկն Ա. Գալուստեան 10, Փօքրիկն Ժ. Պայտարեան 5, Հ. Յովհաննէսեան 10, Մ. Ներսէսեան 10, Յ. Եղիազարեան 10, Ա. Շէրպէթճեան 10, Ա. Ճիվանեան 5, Ե. Պօղոսեան 5, Պ. Ծարայեան 10, Ա. Յակոբեան 15։ Ընդհ. գումար 100 ֆրանք։ (Տես վերը։)

***

. . . Խմբագիր

ՀԷՐԻՔՈՒՐ, 20 Յունուար.— «Յառաջ»ը կարդալով շատ յուզուեցանք, Թուրքիայէն քշուած մեր հայ եղբայրներուն եւ քոյրերու [illegible] հանգանակութեան, թէեւ թիւով քիչ ենք այստեղ —եւ գոնէ մէկ երախայի կաթի դրամ ճարել։ Մեզմէ հինգ վայրկեան հեռաւորութեամբ, Պէթոնքուր ըսուած տեղ մը կայ, ուր կը գտնուին 6 տնուոր Հայեր։ Անոնք ալ «Յառաջ»ի բացած հանգանակութիւնը լսելով, յօժարութեամբ մեզի միացան։ Ահաւասիկ կը ղրկենք 240 ֆրանք։

Խ. Աղլաղանեան

ՕԴԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐ

Յառաջիկայ գարնան, քսանըչորս ժամը անգամ մը կանոնաւոր թղթատար պիտի բանի Պերլինէն դէպի Պոլիս։ Թղթատարը պիտի մեկնի ամէն իրիկուն ժամը 7.45ին, Շլեզիոյ ճեպընթացով, եւ առտուն 3ին օդանաւ պիտի փոխադրուի Կլայվիցի մէջ։ Միայն Սօֆիա եւ Պելկրատ վար իջնելով, օդանաւը Պոլիս պիտի հասնի իրիկուան ժամը 8ին։ Ստիպողական նամակները պիտի ղրկուին անմիջապէս, իսկ սովորական թղթատարը՝ յաջորդ առտուն։ Հինգ ամիսէն, մասնաւոր սպասարկութիւն մը այս հաղորդակցութիւնը պիտի կապէ էնկիւրիի հետ, իսկ մտադրութիւն կայ յառաջիկային երկարելու մինչեւ Ծայր. Արեւելք։ Դեռ ուրիշ հինգ սպասարկութիւններ ալ պիտի հաստատուին, Պերլինէն Լոնտոն, Փարիզ, Սեվիլլա, Ստոքհօլմ եւ Շէրպուռ։ Այս գիծերուն վրայ բանող օդանաւերը ամբողջովին թղթատարական նախարարին տրամադրութեան տակ պիտի գտնուին եւ միայն նամակներ ու կապոցներ պիտի փոխադրեն։ Շէրպուռի սպասարկութեան նպատակը պիտի ըլլայ արագացնել Ատլանտեանի թղթատարներուն փոխադրութիւնը։

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ընդհանուր սպայակոյտին նախագահ Զօր. Մազարաքիս յօդուած մը հրատարակելով, կը շեշտէ թէ բանակը սպառազինութեան պէտք ունի։ Պատերազմական նախարարը անպատեհ հռչակած ըլլալով այս գրութիւնը, կը կարծուի թէ Զօր. Մազարաքիս պիտի հրաժարի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՌՈՒԲԷՆ ԽԱՆ-ԱԶԱՏ

27 երկար տարիներ են սահել են, բայց յիշում եմ երէկւայ նման, թէ ինչպէս Թաւրիզի «Հայկազեան-Թամարեան» դպրոցի մի քանի հարիւր աշակերտներ ամէն օր մէկ մարդու պէս հաւաքւում էինք մեր դպրոցի բակում, մեր երէկւայ ցոյցը շարունակելու անխախտ որոշումով։

— Չենք ուզո՛ւմ, չենք ուզո՛ւմ.

Բղաւում էին մեր մանուկ կոկորդները եւ «չենք»ին յաջորդող «ու»ն երբեմն այնքան էր երկարում, որ «զում»ը շատ անգամ կորչում էր յաջորդ բառերի մէջ։

Մեր դպրոցը տարիներ առաջ ազատուել էր կիսագրագէտ «փալանկա»յի կողմնակից ուսուցիչներից, շնորհիւ Տիգրան Ռաշդաճեանի խմբի։ Այդ խմբի մէջ էին նաեւ Մարտիրոս Յարութիւնեան, Օր. Փուզինեան, Երուանդ Ֆրանգեան, որոնք տարիների հետ մեզ կապեցին դպրոցին ու իրենց։ Աշակերտին գաւազանաբար ծեծելը, արիւնլւայ գետին փռելը, սոված պահելը և ուրիշ բազմազան վայրենի պատիժներ էլ չկային դպրոցում. հին ձեւի դասաւանդութիւնը բոլորովին փոխուած էր. դասարանները երկսեռ, մանկական սիրուն ցերեկոյթներ, հաճելի ժամանցներ եւլն. մի նոր շունչ էին տուել մինչեւ իսկ մեր դպրոցի պատերին։

Նոյն նոր շունչը նաեւ դպրոցի պատերից դուրս։ Երիտասարդութիւնը հաւաքած ուսուցչական խմբի շուրջ, լծուել էր կրթիչ, մտաւոր զարգացման նպաստող, դաստիարակչական աշխատանքների հանրային բոլոր խաւերում։ Դասախօսութիւն, ներկայացում, կրթական ընկերութիւններ յաջորդում էին իրար։

Այս շարժումը մի պակասութիւն ունէր միայն, մի յանցաւոր պակասութիւն, եւ դա Դաշնակցութեան շունչն էր, որ իրեն մատնում էր ամէն մի քայլափոխում։ Ահա թէ ինչու շինարար աշխատաւորների կողքին բուսեցին հակառակորդներ, որոնք ոգի ի բոյն աշխատում էին մարել վառուող ճրագը։

Դժբախտաբար մութ, յետադէմ տարրերը խրախուսւում էին հակադաշնակցական հոսանքին պատկանող կազմակերպութեան կողմից և Հնչակ-Դաշնակցական պայքարը գնալով սուր կերպարանք էր ընդունում։

Դպրոցական համազգեստը, աղջիկ տղայ միեւնոյն նստարանի վրայ նստեցնելը, կրօնի դասերի կրճատումը եւ շատ անմեղ, բայց նորագոյն մանկավարժութեան թելադրած նորութիւններ մի-մի սուր զէնքեր էին հակառակորդ տարրերի ձեռքին։ Եւ այսպէս Թաւրիզը երկու մասի բաժանւած Դ.ւլան Հնչակեանների ձեռքին, Լիլաւան Դաշնակցականների, մեր սերունդը հասակ նետեց կուսակցական պայքարի հետ կողք-կողքի։ Մեր դպրոցը Լիլաւայունն էր, և մենք, բոլոր տարբեր դպրոցականներս գիտէինք, որ հնչակեան ուսուցիչները ծեծում են ու պատժում աշակերտներին, իսկ Դաշնակցականներն ընդհակառակն։

Եւ ահա 1903ին, կուսակցական այդ պայքարների հետեւանքով, մեր դպրոցը անցնում է հնչակեան հոգաբարձութեան ձեռքը, Ռաշդաճեանի խումբը ցրւում է եւ հրաւիրւում է նոր տեսուչ, նախ Գ. Չիլինգարեան, որի շուրջ սկսւում է սաստիկ պայքար, յետոյ հրաւիրւում է նոյնպէս հնչակեան Ռուբէն Խան-Ազատ։

Նոր տեսչի անւան կապած հնչակեան բառը բաւական էր յուզելու աշակերտութիւնը։ Մեծերը մանաւանդ աւելի փոքրերի մէջ ամէն ժամ վառ էին պահում ատելութիւնը եւ ամէն անգամ, երբ որեւէ հոգաբարձու կամ Ռուբէն Խան-Ազատ մտնում էր դպրոցի բակը, որպէսզի դասերը սկսելու հրաման տայ, մենք գոռում էինք.

— Չենք ո՛ւզում, չե՛նք ո՛ւզում։

Այսօր, երբ Թաւրիզից ստացած մի նամակից իմացայ Խան-Ազատի մահը, վայրկենապէս մանուկ օրերի վառ մնացած այս յիշողութիւնը արթնացաւ։

Ինքը Ռուբէն Խան-Ազատ «Հայրենիք» ամսագրի 1929 թ. մարտ, 5 համարում իր «Հայ Յեղափոխականի Յուշերից» յօդուածաշարքում, նկարագրում է 1903ի ակնարկածս դէպքերը, «Մեր բարի յարաբերութիւնների խանգարումը Թաւրիզի Դաշնակցականների հետ» վերնագրի տակ (տես էջ 102—106)։ Հին օրերի պայքարը մոռցած, հանգուցեալը տալիս է պատկերը մի շրջանի, որ այնքան անգնահատելի դեր կատարեց Ատրպատականի հայութեան կեանքում։

«Լիլաւայի դպրոցի ուսուցչական խմբի այդպէս անսպասելիօրէն ցրուելը անկեղծաբար ինձ խիստ մեծ ցաւ պատճառեց», գրում է Խանազատ (էջ 103)։ Քիչ յետոյ, երբ իրեն առաջարկում են նոյն դպրոցի տեսչի պաշտօնը, իր մերժումը այսպէս է պատճառաբանում. «Մարդիկ ամբողջ տարիներ աշխատանք են թափել ու գուրգուրել են այդ դպրոցը, որպէս իրենց հարազատ զաւակը եւ հիմա, բնականօրէն, չեն ցանկանում որ հակառակ կուսակցութեան մարդիկ այնտեղ ոտք դնեն». (էջ 104)։ Սակայն ընդունում է տեսչի պաշտօնը եւ մեր դպրոցը գալիս գործի անցնելու. բայց ինչպէս ինքն է նկարագրում.— «Հենց այն է ուզում էի զանգը խփել տալ, որ աշակերտները սրահ հաւաքուին, երբ յանկարծ մի սոսկալի աղմուկ բարձրացաւ։ «Չենք ուզում» բառերն էի միայն կարողանում հասկանալ աղմուկի միջից։ Չիմացայ, թէ ե՞րբ կամ ինչո՞ւ հոգաբարձուներից երկուսը բակն էին իջել, բայց տեսայ միայն, որ այդ հոգաբարձուները մահակաւ էին բռնել աշակերտների հետ». (էջ 105)։ Կռուի ժամանակ Գէորգ անունով մի ծառայի գլուխ է պատռւում, որ գահաժառանգի մարդկանցից բերում է դպրոց, յանցաւորները ձերբակալելու, բայց հակառակ մեր օրերի սովորութեան, ըստ Խան-Ազատի.

«Ինչ որ է, մի շատ անկարեւոր բան ներկայացնելով պաշտօնեաներին պատահած դէպքը, խնդիրը փակեցինք եւ բոլորս միասին դուրս գալով դպրոցից, ցրուեցինք մեր տները» (էջ 106)։

Այսպէս էր այն օրերին. մարդիկ պայքարում էին, նոյնիսկ ծեծում ու ծեծւում, բայց ամուր կառչած էին մնում «մեր լաթերը մեր տանը լուալու» քաղաքականութեան։ Իսկ այսօր մեր հոգաբարձական ընտրութիւնները ոստիկանական ներկայացուցիչների ներկայութեան են տեղի ունենում։

Ահա մեր օրերի սերունդը եւ ահա երէկւայ սերունդը, որ մեռնում է։ Կուսակցական նեղմտութեան ի՛նչ օրինակելի քայլ։

Այդ սերնդի մէկ փայլուն ներկայացուցիչն էր Ռուբէն Խան-Ազատը։

1928ի ամառը տեսայ իրեն Թաւրիզում, իր «Յեղափոխականի յուշերը» գրելիս։ Ամէն մի հանդիպումիս աւելանում էր համակրանքս դէպի այդ անխոնջ յեղափոխականը, որ դատերից արտաքագոյնի լաւագոյն պաշտպաններից մէկը եղաւ հնչակեան դրօշի տակ, թէկուզ Դաշնակցութեան դէմ պայքարելով։ Իր «Սալօն»ի մասին ժամանակին խօսել եմ այս էջերում։ Թաւրիզի իր վերջին տարիների կեանքը արժէ, որ գրի առնէ մեր Դաշնակցական մամուլը։

Վերջերս մտահոգ էր իր «Յուշերի» ընդհատման պատճառով եւ ուզում էր առանձին հրատարակել։

Կարծում եմ լաւագոյն յարգանքը կը լինի հին յեղափոխականի թարմ գերեզմանին, եթէ միացեալ ուժերով հրատարակութեան դրուին իր «Յուշեր»ը, այնպէս ինչպէս ինքն է գրել։ Այդպիսով իր վերջին ցանկութիւնը կատարուած կը լինի եւ ապագայ պատմագիրը մի արժէքաւոր աղբիւր աւելի կ'ունենայ իր ձեռքի տակ, մեր յեղափոխական շարժումների լրիւ պատմութիւնը գրելիս։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԽՐԱՄՆԵՐԸ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն է անշուշտ պատերազմական գրականութեան այն զարթօնքը, որուն ականատես եղանք վերջերս։ Հին կռուողներու քով յիշատակները յարութիւն առին տարօրէն կենդանութեամբ եւ գոյներու, ձեւերու պարզ, մարդկային եւ սակայն թափանցող շեշտերով. պատերազմը մեզի երեւցաւ իբրեւ նոր յայտնութիւն մը, նոյնիսկ անո՛նց, որոնք այդ մեծ տագնապին մէջէն անցած էին, առանց զայն տեսած ըլլալու կարծէք։ Պատերազմի անդրադարձումը մարդկային հոգեբանութեան, մարդոց զգացումներու եւ յուզումներու խորքին մէջ, ահա նոթ մը, որուն թեթեւ արձագանգները իմացած էինք մինչեւ ցարդ, եւ որ այս տարի մեզ գրաւեց, համակեց իբրեւ ուժգին համերգ մը։ Զարմացանք թէ ինչպէ՞ս մինչեւ ցարդ մարդիկ անդրադարձած չէին դէպքերու այսքան անկեղծ իմաստներուն։

Կը սպասուէր անշուշտ որ թատրոնը եւս, որ միշտ ժամանակի մտահոգութիւններուն հայելին եղած է, փորձէր մեզ ներկայացնել պատերազմը իբրեւ հոգեբանական տռամ։ Եւ ահա մայրաքաղաքներուն, Լոնտոնի, Փարիզի, եւ Պերլինի լաւագոյն բեմերու վրայ այս տարի միանգամայն կը խաղցուի անգլիացի երիտասարդ թատերգակի մը, Ռ. Շէրիֆի մէկ գործը։ Իր երկրին մէջ տռամը մակագրուած է «Ճամբորդութեան վերջը», Գերմանիոյ մէջ թարգմանուած է իբրեւ «Միւս երեսը», իսկ, Փարիզ, Եդուարդ Է. թատրոնը կը խաղայ «Մեծ ճամբորդութիւնը» անունին տակ։

Տռամը իր պատմութիւնը ունի։ Հեղինակը անգլիացի նախկին պատերազմիկ մը, Լոնտոնի մէջ գրասենեակի անյայտ պաշտօնեայ մըն էր, երբ հրաւիրուեցաւ մարզական ակումբի մը սիրողներու խումբին համար պզտիկ խաղ մը գրելու։ Ինք յիշեց այս խօսքը որ անգլիացի զուամարտակ մը գտած էր տարիներ առաջ Գերմանացիներու ձեռքէն գրուած խրամներու պատին վրայ. «Մահը ճամբորդութեան վախճանն է։»

Այդ ցաւագինօրէն ճշմարիտ բնաբանին շուրջ ան իր տպաւորութիւնները հիւսեց եւ կենդանացուց։ Խաղը բեմադրուեցաւ եւ թերեւս պիտի կորսուէր, եթէ երբեք Լոնտոնի Սավուա մեծ թատրոնի տնօրէնը զուգադիպութեամբ ներկայ չըլլար հոն։ Ան գուշակեց որ այդ տռամը մեծ ճակատագրի մը սահմանուած է, որովհետեւ հոգեբանական րոպէին կը համապատասխանէ լիովին. ինք իւ բացուց թատերգութիւնը և այդ օրէն յաջողութիւնը թեւեր տուաւ անոր եւ սահմանները անցուց։

Ես ալ, քանի մը օր առաջ, «Եդուարդ Է.»ի բեմին վրայ դիտեցի խաղարկութիւնը, Չեմ ըսեր թէ գերազանց գործ մըն է եւ կրնայ ինքզինքը պարտադրել ամէն ճաշակի եւ ըմբռնումի, բայց որոշ խառնուածք ունեցող մարդիկ խորապէս պիտի սիրեն զայն։

Բեմը կը բացուի մթին սրահի մը առջեւ։ Պատերազմի օրերուն, յառաջապահ խրամներուն մէջ, սպաներու խաւարչուտ կայանի մը առջեւն ենք։ Խարխուլ սեղանի մը վրայ, թիթեղէ տուփերու մէջ քանի մը մոմեր հազիւ կը յաջողին ծակել ուրուային, ծանր խաւարը։ Մարդ կը տարուի մտածելու արտասովոր խռնաւութեան, անշարժ զարշահոտութիւններու մասին՝ կոտրտած սնտուկներ սեղանին շուրջ. խորը դուռ մը, աւելի ճիշդ բացուածք մը, ուրկէ ներս կը սողոսկին տժգոյն ճաճանչներ,— լուսնի հիւանդ ժպիտը կամ հեռաւոր պայթող ռումբերու փշրուած լոյսը։

Ամբողջ խաղի ընթացքին խուլ միայուն հնչիւն մը. անընդհատ պայթումներով ջղաձգեալ մոլտացող լռութիւնը կը տիրապետէ այդ խուցին, թշնամի խրամները յիսուն մեդր անդին են։ Մեծ յարձակողականի մը կը սպասուի, ծանր օրեր են...։

Բայց պատերազմի խանձող շունչին տակ, այդ խանձին մէջ ապրող սպաները մեզ կ'երեւին անբացատրելի անտարբերութեան մը դիմակով։ Անոնք կարծես չեն ապրիր այդ պահը, այդ վայրը։ Պատերազմը տեղ չէ՞ գրաւած արդեօք իրենց հոգիին մէջ. կը խօսին մուկերու, մլուկներու, սոխի եւ պղպեղի մասին. ամէնէն ողբերգական դէպքերը կը վերածուին իրենց մէջ թեթեւասիրտ տարամտութիւններու։ Հազուագիւտ պահերու մէջ է միայն որ կը զգանք թէ այդ ուզուած, բռնազբօսիկ քաշքշուքը պատրուակ մըն է չտեսնելու, չիմանալու համար իրենց հոգիին դժխեմ, դառն աչքերը։ Կարենալ տանելու համար այդ վիճակը անհրաժեշտ է չխորհիլ, փակել միտքը։ Ոմանք ալքոլի մէջ, ոմանք աղմկարար բառերու տակ, ուրիշներ ստոյիկեան անտարբերութեան ներքեւ կը ջանան խեղդել, մեռցնել զայն։ Ու երբ յանկարծ... կը գտնենք մէկը որ կը վարանի, կը փորձէ խուսափիլ այդ անելէն, պէտք կ'ըլլայ զէնքի սպառնալիքով կեցնել զայն, կեցնել հոդ այդ բուիթ, մայլ հարկադրանքին առջեւ, որովհետեւ, վերջապէս հոդ ուրիշ մարդիկ կան, ընկերներ կան, բարեկամներ, ամէնն ալ տրորուած այն մորմոքով ու անազնիւ է զանոնք լքել ու փախիլ...

Անգլիայէն դեռ նոր եկած երիտասարդ սպայ մը, Ռալիխի ներկայութիւնը նոր շունչ մը կը բերէ սպաներու այս չարաշուք կայանին։ Ռալիխ եկած է խանդավառութեամբ, ապրելու համար իր կեանքին հերոսական մէկ խաղը. պատերազմը կը նկատէ առիթ մը դուրս գալու կեանքի սմսեղուկ իրականութենէն, եւ ինքզինքէն։ Իր ռոմանթիք երեւակայութիւնը նախ ոչինչ կը մտածէ խրամներու վրայ փռուած անդորրէն եւ իր շուրջիններուն խեղաթ խօսքերէն։ Իր բոցավառ միամտութիւնը գութը կը շարժէ իր ընկերակիցներուն. Սթէնհոփ իր երբեմնի երէց մէկ ընկերակիցը ու բարեկամը Ռալիխի քրոջ, դժգոհ անոր գալուստէն. մինչ ինք հերոս մը կը նկատուի թերեւս նորեկ երիտասարդին կողմէն, անոր պիտի երեւի այլեւս իր իսկական գոյնով. ընկճուած, անձնատուր՝ գինիի, կամովին կուրցած՝ անողոք այլանդակութեան առջեւ որ պատերազմն է։ Յուզիչ է մանաւանդ այն դրուագը ուր Սթէնհոփ Ռալիխի ձեռքէն կը խլէ նամակ մը, ուր կը կասկածի թէ իր մասին անախորժ բառեր պիտի գտնէ գրուած, մինչ հոն կը գտնէ հիացումի խօսքեր միայն...

(Չէ՞ որ պատերազմը կը խաթարէ մարդոց ներքին պայծառատեսութիւնը։)

Օր մը Ռալիխ եւ ուրիշ տարէց սպայ մը, Օսպորն, կը կոչուին վտանգաւոր ձեռնարկի մը. թշնամի խրամներէն գերման զինուոր մը գերել, մանրամասնութիւններ ունենալու համար վերահաս յարձակումի մասին։ Ռալիխ խոյանքով լեցուն, բոլորէն հասած կը նկատէ ինքնինքը, իր հերոսական թափը արժեցնելու. հպարտ է մեծ դերի մը կոչուած ըլլալուն..., Ահա մտածին առջեւ երկուքը նստած, կը սպասեն այն պահուն, երբ տասը զինուորով դուրս պիտի խուժեն դէպի մեծ արկածախնդրութիւնը։ Ռալիխ հրճուանքէն կը զառանցէ, մինչ Օսպորն, գերագոյն ճիգով մը, ժամացոյցը աչքերուն առջեւ, կը ջանայ բոլորովին օտարոտի, հեռաւոր մտածումներով անցընել այդ յետին պահերը...

Ու երբ կը հնչէ ուժեղ, վճռական րոպէն, դուրս կը նետուին անոնք ու խրամներէն կը բարձրանայ կռիւի դղրդալից աղմուկը. ճաճանչներ, վայրագ կանչեր, պայթումներ, մեծ, յուսակտուր անկումներու սարսուռներ...

Այդ յանդուգն խաղը յաջողած է. գերման գերիէն, ակնկալուած լուսաբանութիւնները ձեռք ձգուեր են. բայց ի՛նչ գինով.

Ու երբ Ռալիխ ներս կը մտնէ, մինակ, Օսպորնի եւ վեց զինուորներու մահը տեսնելէն յետոյ, ան մէջտեղէն, հոգիին խորքէն, ճաթած մարդ է այլեւս. ան տեսած է այլեւս պատերազմը. տեսած է թէ մարդկային հերոսութիւններու խոյանքներու տեղ չկայ այն դժոխային սպանդանոցին մէջ. ուր մարդոց, Օսպորնի նման խորունկ մարդոց ներքին արժէքները, վեհափառ հոգին, անսահման զգայնութիւնը կը տրորուի. կը զգետնուի. դաշտերու ծաղիկներուն նման, ու երազ, յոյս. սէր, ամէնը, ինչ որ մարդու մէջ կայ գեղեցիկ եւ անմահ, կ'երթան խառնուիլ ցեխի եւ արիւնաշաղախի մէջ...

Ռալիխ, երազաթափ եւ յուսավրէպ, աղէկտուր հեծեծանք մը ունի եւ իր մէջ կը խօսի միայն արթնցող խղճմտանքին ճիչը։ Ան տեսած է պատերազմին «միւս երեսը»։ Ինչ կրնայ ընել սակայն մարդկային տկար խղճմտանքը, թմբուած խրամի մը խոր, երբ դուրսը կ'ոռնայ պատերազմի ահարկու իրականութիւնը...։

Մեզի համար հասկնալի կը դառնայ թէ ինչո՞ւ հմայաթափ Ռալիխ, անկարող հակազդելու դէպքերու բռնութեան, ինչպէս շատ շատեր, դուրս կը նետուի խելայեղ մեծ յարձակողականի առտուն ու քիչ ետք ներս կը բերեն զինքը, վիրաւոր, հոգիին պէս մարմինն ալ փշրուած.., կը տարուինք մտածելու թէ ինք այդ վախճանը ուզելով փնտռած էր, որովհետեւ այլեւս չէր կրնար տանիլ, համակերպիլ շուրջի իրականութեան, որմէ դուրս գալու ուրիշ ելք մը չէր տեսներ։

Պահ առ պահ, դուրսը կը սաստկանայ գրոհը. աղմուկը կը մոլեգնի, կը շանթէ, կը սարսէ...

Ռալիխի շուրջ խաւարը կը բոցավառի, կը մարի, կը մարմրի, մեռնութիւնը կը լեցուի հազար պայթումներով եւ մահաշուք լռութեան նոպաներով. մութին մէջ իր դէմքը կը մնայ սպիտակ, տառապանքէն ճմրթկուած ու երբ ան, հեռացող ճաճանչի մը նման կը տժգունի՝ կը լուծուի վերջնական անդորրին մէջ, յանկարծ ռումբ մը կուգայ կը խոցէ խրամը...

Վարագոյրը կ'իջնէ։ Որոտումներ փոշիի եւ տխրութեան տակ թաղուող Ռալիխի դիակին վրայ։ Ան կատարած է այլեւս իր «Մեծ Ճամբորդութիւնը։ Չէ՞ որ մահը վախճանն է ամէն ճամբորդութիւններու...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿԻՍ-ԳԻՏԱԿԱՆ

ՎԻԹԽԱՐԻ ՏՐԱԳԻՐ

Գերմանացի գիտուն ու ձ ագէտ երկրաչափներ այս մշակելու վրայ են հսկայ ծրագիր մը, որուն նպատա չորցնել Հիւսիսային Ծովը, լեցնելով անոր մէջ։

Խնդրոյ առարկայ ծով սին տարածութիւնն է 260 քառակուսի քիլոմէթր, ա Ֆրանսայի ամբողջ մակ գրեթէ կէսը։ Հիւսիսային հարաւային մասին խորու համեմատաբար քիչ է, եւ լու սահմանուած ծովին տարածութեան վրայ 54 աւելի խորութիւն չկայ։

Բաժանման այն մեծ որ Հիւս. Ծովը երկու մաս բաժնէ, պիտի ունենայ մ քիլոմեդր երկայնութի պիտի տարածուի Ն անգլիական ծովեզերքէն եւ կէրրակի եզերքէն մինչեւ մարքա։ Այդ ամբարտակի բարձրութիւնը պիտի ըլլա տաւորապէս 20 մէթր։

Բաժանման երկրորդ պիտի ունենայ 240 քիլ երկայնութիւն, սկսելով եզերքէն եւ երկարելով Թէմիզի Հիւսիսային գետ նը, պիտի հասնի կէտի մը, Քալէի միջեւ։ Ընկէ երթա լանտայի եզերքին եր թեամբ պիտի հասնի Հէլ Ասով կարելի պիտի ըլլայ եւ Հռէնոսի ջուրերը նա ջրանցքով մը դէպի Մանչ եւ թոյլատրել Մուտքը մէջ Պելճիքայէն եւ Հոլա եկող նաւերուն։

Երրորդ թումբ մը վէզե պա գետերուն ջուրերը ուղղորդէ դէպի Պալթի ...իլը ... եղանակով քիլ երբ նաւաշ եւ ծովային առեւտուրի տեղը պիտի անցնի Համպուրկ քաղաքներուն։

Այս պայմաններու մէ պիտի չըլլայ այլեւս Մա կէն փապուղի շինելու, այն ատեն Անգլիան ցամ երկրի պիտի վերածուի, կամուրջ մը ծովային մէջէն եւ եզերքին եր թեամբ պիտի բաւէ, միացնելով Եւրոպային։

Հաշուուած է որ ցամ րածուելիք այդ ընդարձ ղամասին վրայ կարելի լայ 20 միլիոն բնակիչ հանգստաւէտ պայմաններ

Փորձագէտները իրա նախատեսեն հանքային ընդարձակ մթերքներ, գի բար քարածուխի հանքեր, Եւրոպայի համար շահա առատ ու անսպառ աղբիւր տի հայթայթեն։ Եթէ նիան, երբ իրեն ինկած ստանայ այդ տարած միայն մէկ երրորդը, պի իր գործնի բերքը 50 առ աւելցնել, իսկ կենդանա տագրութիւնը 10 առ շատցնել, եւ ասով պիտի գրեթէ բոլորովին անկա ստեղծել իր ժողովրդին, պարենաւորման տեսակէ

Այս խոշոր ու հսկ ծրագրին հեղինակները կը թէ արհեստագիտական գ թեանց կողքին՝ պիտի հա նաեւ ո՛չ նուազ տնտես քաղաքական խոչընդոտներ դարեւ, Հիւս. Ծովի ձկնոր կարեւոր առեւտուրը հիմն տի գադրի։ Հոլանտա, Պելճ Տանըմարքա, երբ ծով երկիրներ, պիտի զրկուին ծովային առեւտուրի ու

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԲՌՆԱԳԱՂԹԸ

ԱԿՆԱՏԵՍ ՇԷՅԽԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՄԲՈՒ ՁԱՐԽՈՒՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 12 յունուար (. Թղթ.) — Ականատես մըն կը պատմէ, խոլամ եւ չէյխ:

— Իմ ճամբորդութեանս ընթացքին, զոր կատարեցի Տիարպէքիրի, Մալաթիայի եւ Խարբերդի կողմերը, հանդիպեցայ ակներու, որոնք անճանաչելի րձած էին, աչքերը փորուած խողխողուած: Պատկերներ որոնց ւզեւ, քա՛ն իսկ, կարեկցութիւն կը զգայ:

Կը տեղահանուին խումբ առ ումբ, այնպէս ինչպէս կ'ըլլան պատերազմի օրերուն: Կը ւաքեն հրապարակներու վրայ, ոյլ չտալով ծախել իրենց կալածներն իսկ: Խեղճերը կը ճամրդեն առանց կառքի եւ կամ եւէ կենդանիի, որովհետեւ ուրք կառավարութիւնը գրաւած է զանոնք:

Օրական չորս ժամ կը քան, ոստիկաններու հսկողութեան ակ, եւ գիշերը կ'իջեւանին ացօթեայ: Ծեծը՝ խարազանով րձած է սովորական, ու ինչպէս ի, կան ճամբու երկայնքին դիակներ:

Լսեցէ՛ք, Հայե՛ր, ու ողբացէ՛ք ուք ձեր վրայ: Ես տեսայ Պէիր անունով ոստիկան-տեսուչ մը, ր մէկ գիշերուան մէջ, վրանի ը տակ ըլլեց չորս հայ աղջիկներ, ճիչերու ու ողբերու մէջ…:

Ճամբու ընթացքին հաց չեն տար, ու եթէ երբե՛ք մարդկային ձեռք մը կարեկցօրէն ուզէ օգնել, կը մերժուի եւ կը յանդիմանուի:

Աւելի քան 3000 հոգինոց խումբ մըն է այս կարաւանը, բաժնուած 100-500 հոգինոց խումբերու, որոնք կը քշուին իրարմէ երկու երեք օր յետոյ:

* * *

Ընթերցող բարեկա՛մ, դուն որ կարդացիր այս տողերը, անշուշտ յիշեցիր 1915ի սարսափները: Իսկ ի՞նչպէս պիտի հատուցանես պարտքդ:

Հանգանակութեան գործը վերջին ծայր դանդաղ կ'ընթայ մեր քաղաքին մէջ: Ձ. Ռ. Միութիւնը կրցաւ հաւաքել աւելի մեծ գումար մը քան այն զոր հաւաքեցին մեր ապիկար առաջնորդները իրենց ապօրինի խորհուրդներով:

Կ'արժէ աչք մը պտտցնել ու տեսնել անունները մարդոց որոնք մասնակցած են հանգանակութեան: Տիկին մը, 10 ս. դ. կուտայ (2 ֆրանք) աղէտեալներուն, մինչդեռ միայն իր զարդեղէններով կրնար հարիւրաւոր հոգիներ կշտացնել: Ուրիշներ, որոնք թուխս նստած են հազարներու վրայ, ու իբրեւ ազգասէր կը ներկայանան հանրութեան, թող ըսեն, քանի՞ լումա տուին Հալէպ հասած թշուառներուն:

Վարչական մարմին, Տնտեսական խորհուրդի, ու նաեւ Ուսումնականի յարգելի անդամներ եւ աղաներ, պատասխանեցէ՛ք, ինչո՞ւ կը զլանաք: Արդեօք ա՞յս ալ յեղափոխութեան համար կը հաւաքուի:

Արդա՞ր էք: կատարեցէք պարտքը:

Պար Սամէլ

կանութեան ընծայած առաքելութիւններէն:

Վերջապէս, Հիւս. ծովի չորացումով անհրաժեշտ պիտի նկատուին նոր սահմանագծումներ կատարել Եւրոպական բազմաթիւ ազգերու սեփական երկիրներու միջեւ, ծնունդ տալով քաղաքական նոր վէճերու եւ կնճռոտութիւններու:

Կարծես թէ չէին բաւեր մինչեւ հիմա Եւրոպայի մէջ տիրող հակամարտութիւններն ու թշնամութիւնները, հիմա ալ ծովերը ցամաքեցնելով, դուռ պիտի բացուի նոր պայքարներու եւ հակառակութիւններու:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՄԱՍՆԱԿՑԻ՞Լ ԹԷ ՈՉ

Ինչպէս գրած էինք, յառաջիկայ շաբաթ եւ կիրակի տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. ժողովը, լուծելու համար կառավարութեան մասնակցելու կամ չմասնակցելու փափուկ խնդիրը:

Գրեթէ բոլոր բոլոր շրջանային դաշնակցութիւնները յայտնած են իրենց տեսակէտները: Թերեւս ոչ մէկ խնդիր այսքան զբաղեցուցած է կուսակցութիւնը: 120,000 անդամները, խմբուած՝ 4000 խմբակցութեանց մէջ, ուղղակի հրաւիրուեցան իրենց կարծիքը յայտնելու: Ամբողջ երկու ամիս, կուսակցութեան գլխաւոր վարիչները ընդլայնեցին իրենց տեսակէտները, մասնակցութեան թեր կամ դէմ:

Մինչեւ հիմա կատարուած քուէարկութիւններէն դատելով, մասնակցութեան հակառակորդները պիտի շահին 550 ձայնի մեծամասնութեամբ: Ժողովին պիտի մասնակցին 3600 պատուիրակներ, անցեալ տարուան 3100ին դէմ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Զօրավար Կուրօ, Փարիզի հրամանատարը, այցելելով «Անի» խմբակցութեան նկարահանդէսը, իր գոհունակութիւնն յայտնած է ներկայ արուեստագէտներուն:

Շաբաթ իրիկուն, ցուցահանդէսին մասնակցող արուեստագէտները հացկերոյթ մը սարքած էին ի պատիւ խմբակցութեան պատուոյ անդամներուն: Քէլէկեան խան այդ առթիւ յանձն առած է այս ցուցահանդէսէն հաւաքածոյ մը կազմելով ընծայել Հայաստանի Թանգարանին:

Դարձեալ շաբաթ օր, Լիւքսէնպուրկի Թանգարանէն մասնագէտներ ներկայանալով, անմիջապէս վճարած եւ գնած են Պ. Ս. Խաչատրեանի Bleu նկարը, Թանգարանին համար, ինչ որ մեծ արժէք ունի բարոյական տեսակէտով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ կրիփի համաճարակ ծագած է քաղաքին մէջ եւ բազմաթիւ մահեր պատահած են:

*** Փարիզի մէջ մեռաւ Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ, նախկին նախագահ Ազգ. Մեծ Ժողովին, որ ըմբոստանալով Մ. Քէմալի դէմ, աչքէ ինկած եւ Եւրոպա ապաստանած էր:

ՆՈՐ ԲԱՐՔԵՐ

Քէմալական Թուրքիան ալ, հետեւելով միջազգային շարժման, ունեցաւ իր գեղեցկութեան թագուհին: Մրցումը կազմակերպած էր «Ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը, որ գեղուհիներու լուսանկարները կը հրատարակէր ամիսներէ ի վեր: Անշուշտ մեծ մասը թրքուհիներ էին, քանի մը Յոյներ եւ Հրեաներ եւ թերեւս մէկ ալ հայ (անունը յայտնուած չըլլալով): Պոլսոյ մէջ թագուհին ընտրուեցաւ յունուար 12ին, կիրակի օր, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Ընդհամար բազմութիւն մը խռնուած էր հանդիսավայրի շէնքին առջեւ:

«Ճիւրի»ին եւ գեղեցիկներուն յատկացուած էր «Թիւրքուազ»ի Թէփէ Պաշըի կողմի սրահը, ուր որոշուած ժամուն հաւաքուած էին ընտրողներն ու գեղանի ընտրելիները:

«Ճիւրի»ին կ'անդամակցէին Թուրք ծանօթ մտաւորականներ, ինչպէս Ապտիւլհագ Համիտ, Խալիտ Զիա, Հիւսէին Ճահիտ, Րահմի պէյերը, արուեստագէտներ, բժիշկներ, դասախօսներ եւ լրագրողներ: Թեկնածու 20 աղջիկները, որոնք հինգշաբթի գիշերուան պարահանդէսին մէջ զատուած էին ընդհանուր քուէարկութեամբ, այս անգամ ներկայացան «Ճիւրի»ին հաւաքաբար եւ առանձին, իրենց դէմքի ու մարմնի շնորհները ներկայացնելով: Գաղտնի քուէարկութեամբ, «Թագուհի» ընտրուեցաւ Միւպէճճէլ Նամըգ Հանըմ:

«Թուրքիոյ գեղեցիկ»ը, Միւպէճճէլ Նամըգ Հանըմ, աղջիկն է նաւահանգիստի պաշտօնեայ Նամըգ պէյի: 18 տարեկան է, կանաչաւուն աչքերով, շագանակագոյն մազերով: Հասակաւոր է եւ համեմատաբար աճած մարմնով: Իր դէմքին ու մարմնին ներդաշնակ գիծերը այս աղջկան շնորհը աւելի գայթուն կը դարձնէին իր անմեղ ու անսեթեւեթ երեւումով:

Թուրք գեղուհին փետրուարին Փարիզ պիտի անցնի, «Եւրոպայի Թագուհի»ի ընտրութեան մասնակցելու, եւ Սեպտեմբերին ալ Րիօ տը Ժանէյրօ, ուր 1930ի աշխարհի գեղեցկութեան թագուհին պիտի ընտրուի հին ու նոր աշխարհի գեղեցիկներուն մէջէն: Այսպէս, այս տարի Թուրքիան ալ պիտի երեւայ գեղեցկութեան ասպարէզին մէջ:

Րիօ տը Ժանէյրոյի մէջ, առաջին մրցանակի արժանացող գեղուհին պիտի ստանայ 10 հազար տոլար պարգեւ, Բ.ը՝ 5 հազար. Գ.ը՝ 2 հազար: Ինչ որ կը նշանակէ թէ գեղեցկութեան մրցումն ալ առեւտուրի առարկայ դարձած է այլեւս:

ՎԷՃ ՄԸ ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի հայ բոլշեւիկներուն շաբաթաթերթը, քանի մը ամիսէ ի վեր բուռն պայքար մը կը մղէ ռամկավարներուն եւ Բարեգործականի դէմ, Նուպարաշէնի ձեռնարկին առթիւ: Հետեւեալ հատուածը կը քաղենք վերջին թիւէն (11 յունուար).

— «Ասկէ մի քանի շաբաթ առաջ «Պայքար» առաջին էջին վրայ երեւցող փոքրիկ գրութիւնով մը կը յայտնէր, թէ Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը նշանակած է ընկ. Սնարեանը «Նուպարաշէն»ի վերաբերեալ բանակցութիւնները վարելու: Նոյն գրութեան մէջ կար տասը նախապայմաններէն մին՝ աւանի շինութեան համար յատկացուած վայրի մասին:

Բարեգործականի եւ «Պայքար»ի մարդիկ, որ զանազան գործերու մէջ իրար կը լրացնեն, չեն տար, սակայն, ինը պայմանները, որոնց Բարեգործականի կողմէ ընդունուելէն կախում ունի «Պայքար»ի մէջ տպուած մէկ պայմանի գործադրութիւնը:

Աւելի ուշագրաւ կէտ մըն ալ այն է որ, «Պայքար» թերեւս անզգալաբար, կը յայտնէ թէ վերոյիշեալ պայմանները անցեալ օգոստոսին ստացուած են խորհրդային կառավարութենէն: Մինչդեռ Բարեգործականի վարիչ-պատուիրակ Վ. Մալէզեան, օգոստոս ամսէն վերջ, Նիւ Եօրք, Շիքակօ եւայլ քաղաքներու մէջ խօսած ատեն, գրպանէն դեղին թուղթ մը հանելով կը յայտարարէր, թէ հեռագիր մը ստացած է, ըստ որու Բարեգործականի եւ խորհրդային կառավարութեան միջեւ «Նուպարաշէն»ի վերաբերեալ վերջնական համաձայնութիւն մը կայացած է:

Նախորդ գրութիւնով մը մենք յայտարարեցինք, թէ խորհրդային կառավարութեան եւ Բարեգործականի միջեւ ոչ մէկ համաձայնութիւն չէ կայացած եւ դարձեալ կը յայտարարենք, թէ մինչեւ այսօր ալ այդպիսի համաձայնութիւն չկայ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԱՐՏԱՆ, (Ցապաղած). — Տարեգլխի առթիւ, հանդէս մը տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ, Մարսէյլի առաջնորդին նախագահութեամբ: Ներկայ էին բազմաթիւ ծնողքներ իրենց փոքրիկներով: Այս վերջիններուն համար, պատրաստուած էր գեղեցիկ տօնածառ մը, մոմերով եւ գոյնզգոյն խաղալիքներով զարդարուած:

Բացման խօսքը եղաւ Կրթասիրաց Միութեան կողմէ: Յետոյ, մանուկները խմբովին երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը եւ ներկաները յոտնկայս ունկնդրեցին: Պ. Հայկազ Ներկարարեան արտասանեց Սիամանթոյի «Հայ որդիները»: Մէջ ընդ մէջ մեներգեց Օր. Ովսաննա Նազաշեանը: Օր. Աստղիկ արտասանեց «Նոր Տարին»: Յետոյ տեղի ունեցան հայկական պարեր պզտիկներու կողմէ եւ երգեր: Երեսունէ աւելի աշակերտներ կային եւ իւրաքանչիւրը մէկ արտասանութիւն ըրաւ: Փոքրիկ մը քնացած էր. Զայն տուին, ելաւ բեմին վրայ եւ դեռ քնաթաթախ, սկսաւ.

Ցունիս մէջը հավուզ է,
Մէջի ջուրը պուզ է,
Գացէք ասէք վատ թուրքին,
Հայը Հայաստան հ'ուզէ…

Երկու ամսուան մէջ բաւական հայերէն սորվեր էին փոքրիկները, որոնց վրայ կը գուրգուրայ Տիկին Ա. Քէշիշեանը: «Կարմիր պապան» իր աւանդական հագուստներով ներս մտաւ եւ նուէր բաժնեց պզտիկներուն եւ ժողովուրդին:

Առաջնորդը 50 ֆրանք նուիրեց դպրոցին: Ներկաներն ալ մասնակցեցան իրենց կարողութեան համեմատ: Յետոյ ներկայացուեցաւ «Դդումի վաճառական»ը:

Պալաքեան եպիսկ. խօսք առնելով գնահատեց Միութեան երկու ամսուան գործունէութիւնը: Մաղթեց որ բոլոր գաղութներու մէջ այս տեսակ ձեռնարկներ ըլլան եւ պզտիկները այլասերումէ փրկուին: Միութիւնը կարմրած հաւ մը եւ շիշ մը ըմպելի աճուրդի դրաւ որ բարձրացաւ 400 ֆր.ի: Շահեցաւ Պ. Պօղոս Այօեանը որ 10 ֆրանք նուէր տուաւ: Հանդէսը փակուեցաւ «Մենք պէտք է կռուինք»ով եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ

Ս. Տ. Նազարէթեան

ԼՈՆՏՈՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նաւային խորհրդաժողովին առթիւ, որ բացուեցաւ երէկ, Լոնտոնի մէջ, կ'արժէ յիշել քանի մը թուականներ.—

1900 — Բրիտանական նաւատորմը, ֆրանսականին երկու անգամն է եւ ամերիկեանին եւ ճափոնականին եօթն անգամը: Կը տիրապետէ աշխարհի:

1914 — Զինեալ խաղաղութեան շրջան: Կատաղի արշաւ դէպի սպառազինութիւն: Մեծն Բրիտանիան ամենազօր է տակաւին, բայց Մ. Նահանգները կը փորձեն իր ետեւէն հասնիլ եւ Ճափոն յառաջդիմութիւններ կ'ընէ:

1921 — Կը բացուի Ուաշինկթընի խորհրդաժողովը: Անգլիական եւ ֆրանսական տորմիղները մասնաւորապէս վնասուած են: Մ. Նահանգները իրենց կամքը կը յայտնեն եւ գրեթէ կը մօտենան մարտանաւերու տարողութեամբ՝ անգլիականին: Կ'որոշուի սահմանափակել առաջնակարգ մարտանաւերը (զրահաւորներ եւ զրահապատ յածանաւ): Սպառազինութիւնները կը շարունակուին:

1929 — Մ. Նահանգները հասած են Անգլիոյ: Ֆրանսա չէ վերակազմած իր նախապատերազմեան նաւատորմը: Ամբողջութիւնը բաղդատելով 1924ի հետ, անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական տորմիղները պակսած են, ամերիկեանն ու ճափոնականը աւելցած:

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

Արոզապերիայի գաւակները, ամէնն ալ սիրուն սերունդ, նոյն խորոխտ արտաքինը կը պահեն միշտ ու կնամարդիկ ալ նոյն հպարտ կեցուածքը: Եկեղեցին, այդ կիներուն տեղը միշտ որոշ էր, ժամուն մէջտեղը եւ անոնք գիտէին քանի մը րոպէի յապաղումով գալ գրաւել իրենց տեղը, որպէսզի աւելի շատ ուշադրութիւն գրաւէ իրենց շրջազգեստին, քղանցքներուն եւ ուսնոցներուն խշրտիւնը:

Այդ ընտանիքին մէջ ամենապզտիկ արարողութիւնն անգամ, ըլլար հարսնիք կամ մկրտութիւն, հանդիսաւորութեան մը կը վերածուէր: Ու երբ անոնցմէ մէկը կը մեռնէր, երէցը այնքան գովասանք ունէր ըսելիք անոր ծառայութիւններուն վրայ, որ գիւղին կիները մասնաւորապէս կ'երթային մեծ պատարագին, լսելու համար անոնց թուումը:

Երկար տարիներէ ի վեր, մինչեւ բոլոր երկրագործները հետիոտն կը քալէին, Արոզապերայի մարդիկ (այս անունն իսկ կարծես զատ դասակարգ մը կը մատնանշէր) իրեն կառքը ունէին ու անոր լծուած մոխրագոյն ձի մը: Իրենց եզներն անգամ աւելի փառայեղ կը թուէին քան դրացիներունը, կապոյտ-կարմիր գիծերով ծածկոցներուն տակ, որոնց եզերքին, ճոխ գոյներով բանուած կ'երեւէին ընտանիքին սկզբնատառերը:

Արոզապերիաներուն առատաձեռնութիւնը չափ ու սահման չէր ճանչնար: Շատ որբեր որդեգրած էին. իրենց ծախսով նորոգութիւններ ընել տուած էին. շատ յաճախ հագուեցուցած էին մերձակայ մատուռին կոյսը, որ կ'արտասուէր խաչին ստորոտը:

Այդ բարեկեցութիւնը եւ այդ համբաւը, աշխատանքով էր միայն որ կը մնար անվթար: Մանէխ եւ Ժան-Փիէռ միշտ այդ խօսքը իմացած էին իրենց հօր շրթունքին վրայ:

Իրենց տղայութեան օրերուն, երբեմն դժգոհութիւն զգացեր էին որ կը ստիպուէին, կրօնագիտութեան գիրքը ուսումնասիրելով հանդերձ, առաջ քշել արօրը եւ եզները զոր կը վարէր իրենց հայրը: Յաճախ ընդվզած էին թէ ինչո՞ւ դպրոցէն վերադառնալնուն պէս կը ղրկուէին դէպի բլուրին գագաթը փնտռելու համար ոչխարները: Բայց, մեծնալէն յետոյ, շատ շուտով ըմբռնեցին թէ տանը բախտը կախում ունէր իրենց աշխատանքէն, իրենց յաջողութենէն: Կրնայի՞ն տարբեր կերպ մտածել: Ոչ մէկը եւ ոչ միւսը չէին համարձակեր պահանջելու քիչ մը ազատութիւն: Երկուքն ալ կ'ապրէին հօրը երկիւղին մէջ: Ոչ թէ որովհետեւ Փիառէգ Արոզապերիա չար մարդ մըն էր, այլ ան կը պահանջէր որ ամէն ինչ համակերպի իրեն:

Մանէխ եւ Ժան Փիէռ չէին խորհեր երբեք թօթափել այդ լուծը: Անոնք կը ցանկային լոկ երկար յաջորդականութիւն մը օրերու ուր պիտի կարենային աշխատիլ այդպէս, հնազանդիլ, միացած՝ իրենց հօրը ոչ միայն որդիական յարգանքով, այլ Արոզապերիան երջանիկ եւ բարգաւաճ տեսնելու հոգածութեամբ:

Բայց վրայ հասաւ պատերազմը:

1914 օգոստոսի առաւօտ մը ծերուկ Փիարէսը ինքզինքը առանձին գտաւ տան մէջ: Եւ թէեւ կիրակի օր մը չէր, իր քայլերը զինքը տարին դէպի եկեղեցի: Ան կ'երթար աղօթելու աւելի մօրը մօտ որուն Աստուած գէթ խնայեց վիշտը տեսնելու մեկնումը երկու փոքրերուն:

Ժան-Փիէռ, երկրորդ տղան, ոտքէն վիրաւոր, կաղ, տուն դարձաւ երեք ամիս վերջը: Իր վերադարձէն քիչ ժամանակ վերջը հայրը կը մեռնէր:

Մանէխ, երէցը, արձակուրդով եկաւ անգամ մը: Եւ երկու եղբայրները իրենց կարգին միմինակ գտան իրենք զիրենք կորսուած, վհատ, չափազանց ընդարձակ այդ տան մէջ ուր փիարէսին խիստ ձայնը այլեւս չէր հնչեր:

Երէցը շաբաթ մը վերջ թողուց Արոզապերիան:

Կատարելիք շատ գործ պիտի ունենաք, ըսաւ պարզօրէն Ժան-Փիէռին իր մեկնումի պահուն:

Եւ Ժան-Փիէռ պատասխանեց.

— Անհոգ եղէք, ամէնուն ալ տակէն պիտի ելլեմ:

Այն ծանր մտահոգութեան, զոր իրեն կը ներշնչէր այդ աշխատանքին հեռանկարը, կը խառնուէր նաեւ ինքզինքը, կրտսերը, հին տան տէրն ու տիրական զգալու ապշութիւնը: Ու շուտով մեծ հպարտութիւն մը ուռեցուց իր սիրտը: Անցնող ամէն մէկ օր զայն աճեցուց: Իրեն կը թուէր թէ իր հօրը ուրուականը հոն էր որ զինք կը վարէր, խորհուրդներ կուտար եւ կը թելադրէր իր խօսքերը: Երբեմնի լուռ, գոյութիւնն անզգալի Ժան-Փիէռը անհետացած էր: Հրամայելու համար ան կը վերգտնէր փիառէսի ձայնին խիստ ելեւէջները, կտրուկ շարժումները, այն ակնարկը որ կը սառեցնէր Արոզապերիներու հին հպարտութիւնը զինքը կը բռնէր:

(Շար.)

Ջօրաշարժ Բագուի մէջ

Խորհրդային իշխանութիւնը շարժման մէջ դրաւ Բագուի ամբողջ ոստիկանական եւ օժանդակ ուժերը, բռնելու համար անդամները քաղաքական նոր կազմակերպութեան մը, որ դաւադրական գործեր կը կատարէ անցեալ դեկտեմբերէն ի վեր։ Մինչեւ հիմա քսան զինեալ արշաւանքներ կատարած է համայնավարական կեդրոններու վրայ։

Պառակտումներ Հնդկաստանի մէջ

Հնդկաստանի Միացեալ Գաւառներու իսլամական դաշնակցութիւնը եւ Նահանգային օրէնսդիր ժողովին իսլամ անդամներ յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով կը յայտնեն թէ հիմնովին հակառակ են Լահօրի ազգային համագումարին քուէարկած անկախութեան բանաձեւին եւ զայն վտանգաւոր կը գտնեն իրենց հասարակութեան համար։ Յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ ստորագրողները պատրաստ են մասնակցելու ո՛ր եւ է ժողովի, կարգադրելու համար ուրիշ խնդիրներ։

Նոր խմորումներ Աւստրիոյ մէջ

Աւստրիոյ հողագործական ընկերութեանց ներկայացուցիչները ժողով մը գումարելով, որոշեցին որ բոլոր գիւղացիները կազմակերպուին իբրեւ «Ազգային Դաշնակցութիւն Աւստրիոյ գիւղացիներու պաշտպանողական ուժերու», կանգնած՝ ներկայ վարչապետին եւ սահմանադրութեան կողքին։ Նոր կազմակերպութիւնը հակառակ է «Հայմվէր»ին (Աւստրիոյ ֆաշիստ կուսակցութիւնը), ինչպէս եւ ընկերվարականներուն։ Իր յայտարարութեան մէջ, կ'ըսէ թէ ժամանակը եկած է որ գիւղացիները իրենց ձեռքը առնեն հայրենիքին եւ իրենց երդիքներուն պաշտպանութիւնը, թէ երկիրը մեծագումար մրախումներու ենթարկուած է պարբերական ահազանգներէն եւ թէ Աւստրիա պէտք չունի դիկտատորի։

Կը կարծուի թէ նոր կազմակերպութեան զօրահաւաքը մեծապէս պիտի տկարացնէ «Հայմվէր»ները, քաշելով բոլոր երիտասարդ գիւղացիները։ Պահպանողական մամուլը ուժգնօրէն կը դատապարտէ այս երրորդ կէս-զինուորական ուժին կազմակերպութիւնը, բաւական համարելով Աւստրիոյ կանոնաւոր զօրքը։

Պարտաւորիչ աշխատանք Խ. Միութեան մէջ

Խորհրդային մամուլին կողմէ հրատարակուած պաշտօնական տեղեկութիւններու համաձայն, լայն ատիճանի վրայ պարտաւորիչ աշխատանք է կազմակերպուած, հիւսիսային Ռուսիոյ անտառի արտադրութիւնն աւելցնելու համար։ Յունուար 3ին հրատարակուած հրամանագիր մը կը պատուիրէ տեղական իշխանութեանց՝ անտառ կտրելու մղել ժողովուրդը։ Անսաստողներուն ուտեստը պիտի կտրուի, իսկ անոնք որ շարժում կը ստեղծեն կառավարութեան որոշման դէմ, անմիջապէս պիտի հետապնդուին Քաղաքական Վարչութեան կողմէ։

Անաստուածութեան պայքարին դէմ

Երկու հսկայական միթինկներ գումարուեցան Ժընեւի մէջ, բողոքելու համար Ռուսիոյ մէջ մղուած անաստուածութեան պայքարին դէմ։ Տարիներէ ի վեր այսքան խոշոր միթինկ չէր եղած Զուիցերիոյ մէջ։ Ներկայ էին կրօնական բոլոր հաստատութեանց պետերը։ Պերճախօս ճառեր խօսուեցան կատարուած արարքներուն դէմ եւ համակրանք յայտնուեցաւ հալածական ժողովուրդին։ Աղեխարշ պատմութիւններ հաղորդուեցան հարստահարեալ Ռուսերու կացութեան մասին, իսկ անաստուածութեան պայքարին նկարագրութիւնը՝ շարժանկարով՝ զարշանք ազդեց ունկնդիրներուն։ Միթինկը վերջացաւ բողոքի եւ համակրանքի բանաձեւով մը, ինչպէս բոլոր միթինկները։

Ալմազեան բանտը պիտի մնայ

Ամբաստանիչ ատեանը մերժեց Ալմազեանի դիմումը Պ. Մաթիֆասի հրամանին դէմ, որ կը վճռէր բանտարկուած պահել զինքը։ Հարցաքննիչ դատաւորը նորէն ձեռք պիտի առնէ իր թղթածրարը եւ փետրուարի ընթացքին, նոր մասնագէտներուն տեղեկագիրը ստանալէ յետոյ, պիտի կրնայ փակել իր հարցաքննութիւնը։ Իսկ Պ. Ժանթիյ, որ պաշտօն ստացած է քննել Ալմազեանի գանգատները, մէկդի դրաւ Պ. Պ. Պընուայի եւ Նիքօլի դէմ եղած մեղադրանքները եւ կը պահէ միայն Xի դէմ կազմուած թղթածրարը՝ ծեծի և վիրաւորման մասին։ Պ. Պ. Պընուա եւ Նիքօլ միայն վերաքննիչ ատեանի առաջին դատարանին առջեւ կրնան դատուիլ. ուստի Ալմազեանի փաստաբանը իր բողոքը ուղղեց նոյն դատարանին։

Բ.—Գիւղացիական Դրամատունը պարտէն

Սէնի առեւտրական դատարանը առջի օր չեղեալ համարեց Բանուորագիւղացիական Դրամատունը, անոր սահմանադրութիւնն ու հաստատումը հակառակ գտնելով օրէնքին պահանջած ձեւակերպութեանց։ Վճիռը կը հաստատէ թէ արձանագրուած 5874 բաժնեթուղթերուն վրայ ոչ մէկ վճարում եղած էր, ընկերութեան կազմութեան ատեն եւ աւելի վերջը, 2908 բաժնեթուղթեր երբեք չեն վճարուած։ Այս իրողութիւնը հիմք կը ծառայէ բացարձակապէսանվաւեր համարելու Դրամատունը, համաձայն 1867ի օրէնքին։ Ընդհ. ժողովներու որոշումները արժէք չունին այս կացութեան հանդէպ։

Ուրեմն դրամատունը հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուի։

ՕՐ. ՅՈՒԼԻՆԷ ՊԱՂՏԱՍԼԵԱՆ

ԵՒ

ՄԱՐՏԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 18 Յունուար 1930

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Շավիլի Արդութեան խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Gare Montparnasseի դիմացի սրճարանը։

Անիէռ-Պուա քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փաթորիկ խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Asnières. Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթ. ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՀՐԱՒԷՐ

«Ա. Ահարոնեան»ի Փարիզի Յօբելինական յանձնախումբի և մասնաճիւղերու ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Avenue Kléber. Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն անպայման ներկայ ըլլալ.

Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՍԵԼԹԷՔԵԱՆԷ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սրբուհի Գավուքեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սթանոզցի Գրիգոր Գավուքեան որ 7 տարի առաջ իր մօրաքրոջ հետ Էնկիւրիէն գաղթած է Յունաստան։ Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Վահրամ Փափազեանի, Place de la Liberté, Fontaine S) Saône, (Rhône)։

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Երզնկացի Ծաղիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արեւալոյս եւ Հոփփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած են։ Խարբերդի մէջ։ Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

«ՊԷՅՆԻՅԻՆԵՐՈՒ»

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻՒԷՆ

ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿԸ

Մ. Խաչիկեան, Մ. Սէմէրճեան, Ե, Սէմէրճեան, Յ. Անանիսեան, Կ. Յակոբեան, Ա. Յակոբեան, Մ. Կաջանեան, Ա. Գօչեան 50ական, Յ. Կարապետեան, Մ. Տաւուտեան 30ական, Բ. Փափազեան, Յ. Պօտօսեան, Մ. Պօտօսեան, Յ. Կիլտիրեան, Լ. Աւետիսեան, Կ. Գրիգորեան, Խ. Պասմաճեան, Հ. Վարդանեան, Յ. Սիմոնեան, Ս. Գավունեան, Գ. Աբիկեան, Գ. Ժամկոչեան, Խ. Գօչեան, Ն. Գօչեան, Կ. Բիւզանդեան 25ական, Յ. Բարսեղեան 35, Մ. Համբարձումեան, Կ. Գօչեան, Պ. Յակոբեան, Ս. Գօպպէլիկեան 20ական, Ի. Բարսեղեան 15, Ս. Խաչիկեան, Մ. Թերզեան, Այրի Տիկին Տ. Օրմանտանեան, Բ. Եաղճեան, Մ. Շէրեաթեան, 10ական, Ա. Փանոսեան '5։ Գումար 1020 ֆրանք։ Տես «Յառաջ» 16 յունուար։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

23 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1168 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

…ՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ԳԼԽՈՒՆ ՀԱՐՍ-ՓԵՍԱՅ

Զուարթ է խորագիրը։ Բայց զուարճալիք չէ որ պիտի …ենք։

Փարիզի եկեղեցին, որ դարձած է հատընտիր խմբակի մը …փականութիւնը, մանաւանդ կրօնական ընկերակցութեան …րածուելէ յետոյ, շաբաթ օր պիտի ունենայ ընտրութիւն մը։ …րչական ժողովին 21 անդամներէն տասը վիճակով դադրած …, եւ պիտի ընտրուին նորեր։

Այս Վարչական ժողովը եւ անոր հետ կապուած կամ անկէ …ած Մարմինները կը կազմեն Փարիզի ամբողջ ազգային իշ…նութիւնը։ Այնպէս որ, սոսկ բանկալի խնդիր չէ այս ընտ…ւթիւնը։

Ուրեմն, ափ մը մարդիկ,— ըսենք եղած թիւն ալ 140 հոգի, …նք իրենց գլխուն հարս-փեսայ պիտի խաղան, խնդալով —20,000նոց գաղութի մը քթին։

Անշուշտ, օրէնք եւ կանոն ունին, եւ անոնց տրամադրու…ւնն է որ պիտի գործադրեն։ Եւ յետոյ, երկու եպիսկոպոս…՝ իրենց կողքին— մէկը՝ իբրեւ կաթող. պատուիրակ, միւսը՝ …եւ հոգեւոր հովիւ։ Ո՞վ կրնայ խառնուիլ, երբ «Հայ Եկեղեց… իշխանները» իրենք ծախած կամ վարձու տուած են ե՛ւ …նրային իրաւունք, ե՛ւ ժողովրդապետութիւն, ե՛ւ իրենց ար…նապատուութիւնը։ Կաթող. նոր պատուիրակը Փարիզէն պի…սկսէր, ինչպէս կը սպասէին միամիտներ։ Բայց առաջին …ն կարծր քարի զարնուելով, նախընտրեց քաղաքէ քաղաք …ն գալ, մինչեւ իսկ Համպուրկ հանդիպիլ եւ տեղեկագիր մը …ելով, քաշուիլ իր պատեանին մէջ։ Իսկ ժողովուրդը— քա… որ գանձանակը դրամ ձգելու, մոմ վառելու եւ խաչ հանե… իրաւունք ունի, ալ ինչո՞ւ կը գանգատի։ Մնացածը իրեն …վերաբերիր։ Ընկերակցութիւն կայ եւ ան իր գործը գիտէ։ …է կ՚ուզէք մարդու կարգ անցնիլ, բարեհաճեցէք 50 ֆրանք …րք վճարել, ջոջերուն հետ խօսելու, քալելու, անոնց առջեւ …եւի կենալու ձեւերը սորվիլ, եւ յետոյ կը տեսնուինք։

Այնպէս որ, շաբաթ օրուան ընտրութիւնը պիտի կա…րուի միայն եւ միայն ընկերակցութեան անդամներուն …մէ, շնորհքով մարդոց կողմէ, եւ թեկնածուներն ալ, ան…շտ պիտի ընտրուին միեւնոյն շրջանակէն։ Բառասուն կամ …րիւր քառասուն,— բոլորն ալ իրար կը ճանչնան։ Ոչ մաս…ւոր մտահոգութիւն, ոչ տեսակէտի խնդիր, ոչ ալ ո՛ր եւ է …ագիր՝ որ կապ ունենայ տարագիր բազմութեան կեանքին …։ Վիճակով դադրած տասը հոգին կրնան նոյնութեամբ վե…հաստատուիլ։ Կամ, եթէ կան յոգնածներ, դիւրին է նոյն…ն ազնուական կերպարանքներ նստեցնել անոնց տեղ։ Ամէն …րագայի մէջ, «խոհեմութիւնը» կը պահանջէ այնպէս մը …սաւորել գործերը, որ նոր մարդ չմտնէ ներս, ըլլայ իսկ Ըն…ակցութեան անդամ։ Մանաւանդ, անհրաժեշտ է արթուն …ել, որպէսզի աթոռէն չգլորին «տէմիրպաշ» ատենապետներ …անոնց խորհրդականներն ու թիկնապահները։ Դուրսէն պաղ …մը՝ կրնայ անհանգիստ ընել եւ փախցնել անփոխարինելի …on cher»ներ։ Եւ այն ատեն, ո՞ւր կ՚երթայ Հայոց ազգին վի…կը, Փարիզի մէջ։

Այո՛, բարեկամներ, ո՞ւր կ՚երթայ մեր վիճակը, այսպէս …ավարի, ամէն մարդ ինքն իր գլխուն, ոչ մէկը պատասխա…տու միւսին։ Եւ բոլորն ալ իրարմէ բանգէտ…

1922էն ի վեր, հիմնովին փոխուած է Փարիզի պատմու…ւնը՝ հայկական տեսակէտով։ Ոչ թէ քանի մը հարիւր առեւ…տականներու գաղութ մըն է որ կը համրենք այս պողոտա…րուն վրայ, այլ հայրենիքէ, տուն-տեղէ զրկուած բազմու…ին մը։ Աւելի քան 15,000 աշխատաւոր ձեռք, որ մէջքը …ուած է նորէն, իր իսկ ճակտին քրտինքով։

Եւ սակայն, որո՞ւ հոգ։ Մարդիկ փակուած՝ իրենց գրա…նեակներուն եւ սալոններուն մէջ, կ՚անգիտանան այդ իրո…ւթիւնը, եւ «ազգին գործերը» կը վարեն այնպէս ինչպէս …5-30 տարի առաջ։ Աշխարհի վրայ կը նային այնպէս ինչ…էս իրենց սեփական գործերուն վրայ։ Ու թէեւ քառասուն …գի, իրարու հանդէպ ալ չունին վստահութիւն կամ բարեա…կամութիւն, որպէսզի զանազանեն կարողն ու անկարողը, …ւշտ բարեխիղճն ու ինքնահաւան բռնաւորը, ժամանակին …ամապատասխան մարդն ու բրածոն։

Մինչեւ հիմա հարս-փեսայ՝ իրենք իրենց գլխուն, անշուշտ …աբաթ օրն ալ տարբեր բան մը չպիտի ընեն։ Մանաւանդ որ, …րցնող-փնտռող չկայ նոյնիսկ իրենց, կրօնական Ընկերակ…ութեան անդամներուն մէջ։ Եւ տակաւին հարց է թէ 140 …ուէարկողներէն քանի՛ն պիտի բարեհաճին մասնակցիլ, այս…նքն պատասխանատուութիւն ստանձնել գիտակցաբար, ոչ …է մէկուն միւսին շուքէն չզրկուելու համար։

Եւ երբ ա՛յս է Փարիզի վիճակը, միւս գաղութները դեռ …՛տ պիտի սպասեն որ ազդանշան մը տրուի, կամ շարժում …եղծուի, ո՛ր եւէ կազմակերպութեան համար։

Փարիզի ժամուն մարդիկը ազգ մը կը կազմեն իրենք …րենց մէջ, բոլորովին անջատ՝ բուն ազգէն, եւ կատարելապէս …նկախ, նոյնիսկ եպիսկոպոսներու օրհնութեամբ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻ՛ ԾԱՂՐԷՔ

Քալիֆօրնիոյ «Մշակ»ը —անկախ հայաթերթ— գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ, այս խորագրին տակ (20 դեկտ.).

— «Միջազգային եղբայրութեան հիման վրայ այնքան գուրգուրանքով թաթարին, թուրքին, Արաբին եւ Սուրիացին ազգային շահերը պաշտպանող խորհրդային Հայաստանի հայ վարիչները, աւելի լաւ եւ աւելի դրական բան մը ըրած կ՚ըլլան, երբ հայրենիքի ամուր կղպուած դռները բանան հայութեան տարագիր զաւակներուն առջեւ։ Այդ բանը ինքնին կը լրացնէ հայրենաբաղձ հայութեան փափաքները, եւ կ՚արգիլէ զանոնք ըստ Մռաւեանի եւ կամ Մռաւեաններու, օտար հորիզոններու տակ հայրենիքներ եւ կամ օճախներ հիմնելու եւ փնտռելու երեւակայութենէն։

Քանի մը տարիներ առաջ՝ նման անբովանդակ եւ անիմաստ յայտարարութիւն մը մէջտեղ նետեց Պ. Ա. Կարինեան, եւ խորհրդային վարիչի մը յատուկ երազատեսութեամբ, առաջարկեց երեք հարիւր հազար տաճկահայ գաղթականութիւնը Քուպանի եւ Տօնի ամայութեան մէջ նետելով, վերջ տալ հայկական հարցին։

Գաղութահայութեան լրական ցաւերով երբեք չհետաքրքրուելէ ետք, խորհրդային հայ վարիչները եթէ չեն ուզեր եւ կամ չեն կրնար ամէն վայրկեան Հայաստան մտնելու փափաքովը սպառող տարագիր Հայերը ներս ընդունիլ, թող գոնէ մարդկային ազնուութիւնը ունենան մեզ հիւրընկալող ցեղերու զայրոյթը չգրգռելու։

Ինչո՞վ մեղաւոր են *հայ քաղաքական* կուսակցութիւնները, ըլլան *Դաշնակցական* կամ *Ռամկ. Ազատականներ*, որոնք կարելիութեան սահմանին մէջ կ՚աշխատին դարման մը գտնել մեր հայրենազուրկ խլեակներուն։ Ինչո՞վ է մեղաւոր Ֆրանսան եւ կամ Անգլիան, երբ հարկադրուած է իր իսկ պետութենէն անտեսուած եւ դուրս թողուած հայ զանգուածները ընդունիլ ու պատսպարել։

Համաշխարհային յեղափոխութեան երազներով տարուած՝ հայ ժողովուրդի զանգուածները ձեր անհիմն փորձարկութեանց մարզադաշտ ընելէ ետք, անխղճօրէն մի փորձէք խորհրդային կապանքներէն ազատ եւ հեռու գտնուող գաղթականութեան հետ խաղալ։»

ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ ԵՒ ԵՐԵՔ ԶՈՀ (ՄԷԿԸ ՀԱՅ)

Լիոնէն կը հեռագրեն.— Յունուար 20ին, կէս օրէն վերջը, Տէսինի Ժիները եւ Պարպէզա գործարանի մէկ աշխատանոցին մէջ, ուր հրաբամպակ կը շինեն, ուժգին պայթիւն մը տեղի ունեցաւ, սպաննելով երեք բանուորներ։ Շրջակայ շէնքերու բանուորները օգնութեան հասան իրենց դժբախտ ընկերներուն, մինչ ուրիշներ կը ջանային մարել կրակը։

Զոհերը ահռելի կերպով յօշոտուած էին։ Արհեստանոցը մեռելատան վերածուեցաւ։ Զոհերն են Ֆիլիքս Ֆրէկօ, 67 տարեկան (ֆրանսացի), *Մաթէոս Անտոնեան*, 19 տարեկան եւ Ցորթունաթի, 18 տարեկան (իտալացի)։ Չորրորդ մը, Ցոյն, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։

ՀՐԴԵՀ ԿՐԵՏԷԻ ՄԷՋ

Հրդեհ մը մոխիր դարձուց Հանեա քաղաքին մէկ մասը (Կրետէ)։ Վնասը քանի մը տասնեակ միլիոնի կը հասնի։

ՀԱՅԸ 1.95ի պիտի ծախուի Յունուար 24էն, փոխանակ 2ֆր.ի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉ ԽՕՍԵՑԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ

Երէկ հաղորդած էինք Լոնտոնի ժողովին բացման արարողութիւնը։ Անգլիոյ թագաւորին ճառէն յետոյ, կարգով խօսք առին հինգ պետութեանց գլխաւոր պատուիրակները, անշուշտ ընդհանուր արտայայտութիւններով, բայց եւ այնպէս առանց ծածկելու իրենց տեսակէտները։

Պ. Մաքտոնըլտ շեշտեց թէ վստահութեան պակասն է զինաթափութեան գլխաւոր դժուարութիւնը։ Յետոյ շարունակեց.

— «Բովանդակ աշխարհի աչքերը մեր վրայ յառած է այժմ։ Ամէն բանէ առաջ, մեզմէ կը սպասէ կարգադրութիւն մը, կասեցնելու համար մարտանաւերու տեսակին եւ թիւին մէջ տիրող մրցակցութիւնը։ Եթէ խոհեմ չըլլանք, անգամ մը եւս պիտի քշուինք տենդագին պայքարի մը մէջ, նման անոր որ նախանշանն եղաւ 1914ի պատերազմին։ Զինուորական ծայրայեղ պատրաստութիւն մը ոչ միայն մսխում մըն է ազգային հարստութեանց, այլ եւ տկարացում քաղաքական ապահովութեան»։

Վարչապետը յետոյ բացատրեց թէ իւրաքանչիւր երկրի «պէտքերը» կրնան անսահման ընդարձակուիլ, բայց եթէ սրտերու մէջ խաղաղութիւն կայ և սպառազինութեանց կրճատումը տեղ բռնած է միտքերու մէջ, մեր պէտքերուն խկութիւնը կրնանք արդարօրէն ճշդել մէկ մէկու հանդէպ։ «Մնաց որ, ազգերը բոլորն ալ միեւնոյն շահը չունին իւրաքանչիւր զէնքէ։ Մեծն Բրիտանիոյ ճամբան ծովերուն վրայ է։ Իր ժողովուրդին ուղն ու ծուծը ծովէն է։ Իր պաշտպանութեան մեծ հաղորդակցութիւնները ծովը կը կազմէ։ Իր դրօշը ծովային դրօշ մըն է»։

Պ. Սթիմսըն, Մ. Նահանգներու պատուիրակութեան պետը, ըսաւ թէ համաշխարհային գործերու վերջին յառաջդիմութիւնն է միջազգային խորհրդաժողովներու դիմել, սպառազինութիւնները սահմանափակելու եւ կրճատելու համար։ Թէեւ նաւային ասպարէզին մէջ է որ իմ երկիրս կրնայ ամէնէն աւելի նպաստել զինաթափութեան դատին յառաջացման, բայց պէտք չէ մոռնալ թէ մեր վերջնական նպատակն է զինաթափութեան հարցին վերջնական լուծումը, եւ հետեւաբար պատերազմի վտանգներուն նուազումը»։

Պ. Թառտիէօ, Ֆրանսայի վարչապետը, որուն ճառը անգլերէնի թարգմանուեցաւ, բացատրեց թէ հինգ պետութիւնները վճռական փորձի մը կը դիմեն, խաղաղութիւնը կազմակերպելու համար, ինչ որ բացարիկ ծանրութիւն մը կուտայ հարցին։ Վճռական փորձ մը անոր համար որ, անցեալ ապրիլին, Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովրանկաբելի դատեց աւելի յառաջ տանիլ իր աշխատանքները, քանի նախապէս համաձայնութիւն մը չէ կնքուած նաւային պետութեանց միջեւ։ Եւ ահա ամբողջ խնդիրը դրուած է մեր առջեւ։ Յաջողիլ մեր սահմանափակ ձեռնարկին մէջ, կը նշանակէ կարելի դարձնել զինաթափութեան ճիգին յաջողութիւնը։ Ձախողիլ, կը նշանակէ յետաձգել զայն անսահման ժամանակով։ Այսպիսի խնդիր մը լուծելու համար, չկայ մաթեմաթիկական բանաձեւ մը, որովհետեւ կեանքի ճնշումը կը խորտակէ բանաձեւերը։

Պ. Թառտիէօ դիտել տուաւ թէ պետութիւններու ծովային պէտքերը կը բխին որքան անոնց աշխարհագրական դիրքէն, նոյնքան պատմական, տնտեսական, եւ գաղթային եւն. պայմաններէ։

Պ. Կրանտի, Իտալիոյ Ա. պատուիրակը, յայտարարեց թէ ֆաշիստ կառավարութեան փափաքն է իրական եւ շօշափելի արդիւնքներ ստանալ զինաթափութեան եւ ապահովութեան հարցերուն մէջ, որոնք իրարու կապուած են անքակտելի կերպով։ «Պ. Մուսոլինի աշխատանքի լայն ծրագիր մը պատրաստած է, որուն գործադրութիւնը խաղաղութեան երկար ժամանակաշրջան մը կը պահանջէ։ Իտալիա կ՚ուզէ այդ աշխանքին նուիրել իր կորովին լաւագոյն մասը՝ խաղաղասէր Եւրոպայի մը ծոցին մէջ։» Պատուիրակը շեշտեց թէ հարկ է խիզախ ձեռնարկ մը կատարել և թէ կիսամիջոցները ձախողանք են։

Վերջին խօսողն էր Վակացուքի, Ճափոնի Ա. պատուիրակը, որ իր լեզուով խօսեցաւ։ Յայտարարեց թէ իր երկիրը պատրաստ է մինչեւ ծայրը երթալու միւս պետութեանց հետ։ Պատրաստ է քննելու նաւային ուժերու ոչ միայն սահմանափակում մը, այլ ճշմարիտ կրճատում։ Իր երկրին ուզածն է անհրաժեշտ ուժ՝ ապահովութեան համար, եւ ոչ թէ յարձակողական գործողութեանց համար։

Ամէն բան գաղտնի՞

Լոնտոնի ժողովը հազիւ բացուած, կարգադրուեցաւ որ գաղտնի պահուին խորհրդակցութիւնները։ Գէթ այսպէս կը հեռագրէ ամերիկեան թերթի մը թղթակիցը, խորին վրդովումով։ Նոյնիսկ այսօրուան (հինգշաբթի) նիստը, որ առաջինն է բացումէն ի վեր, դռնփակ պիտի ըլլայ։ Այս որոշման իբրեւ պատճառ ցոյց կուտան այն թէ Սէյնդ Ճէյմսի պալատը շատ փոքր է, լրագրողներուն տեղ տալու համար։ Սրահը 75 հոգի կ՚առնէ, եւ իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն 15 հոգի հաշուելով (քար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԶ.

Էքսի հանգանակութիւնը	735.—
Անիէռ-Պուա Քոլոմպի հանգանակութեան Ա. գումարը	652.—
գումար	1387.—
ԺԵ. ցանկին գումարը	15,158.35
ընդհ. գումար	16,545.35

* * *

. . . Խմբագիր

ԷՔՍ.—Օրը օրին կարդալով «Յառաջ»ի մէջ Անատոլուէն քշուած մեր թշուառ հայ եղբայրներուն պատմութիւնը եւ օգնութեան անմասն չմնալու համար, աջակցութեամբ Յառաջդիմասէր Միութեան, քաղաքիս ափ մը հայութենէն հանգանակեցինք 735 ֆր. զոր կը ղրկենք ձեզ ցանկով միասին։

Յ. Նալպանտեան

* * *

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅ, 20 Յունուար.— Երէկ կիրակի օր, Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» ենթակոմիտէն խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց Անիէռ Պուա-Քոլոմպի շրջանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Չափահաս Որբերու, Էօտէմիշ Պայընտըրի եւ Վասպուրականի հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչները, «Յառաջ»ի բացած հանգանակութեան մասնակցելու համար։ Բոլորն ալ համակարծիք գտնուելով, շրջանիս մէջ յարգուած եւ բոլորին վստահութիւնը ներշնչող անձերէ խառն յանձնախումբ մը ընտրուեցաւ հետեւեալ կերպով.

Պ. Պ. Յովհ. Ղազէրեան եւ Յակոբ Վէզիրեան՝ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչներ, Գառնիկ Յովհաննէսեան՝ Էօտէմիշ Պայանտըրի ներկայացուցիչ, Ա. Ամիրխանեան՝ Վասպուրականի ներկայացուցիչ, Խաչիկ Գասպարեան՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայացուցիչ, Վարդավառ Կէօվշէնեան՝ Չ. Ո. Մ.ի ներկայացուցիչ։

Յանձնախումբը անմիջապէս գործի սկսելով, ժամը 6.30էն մինչեւ 8.30 (իրիկունը), երկու ժամուան մէջ հաւաքեց վեց հարիւր յիսուն երկու ֆրանք (652)։ Ամբողջ ցանկով միասին կը ղրկեմ «Յառաջ»ին, իր նպատակին յատկացնելու համար։ Յանձնախումբը կարելին պիտի ընէ կոկիկ գումար մը մէջտեղ բերելու եւ պարբերաբար պիտի ղրկէ ձեզ։

Ի դիմաց յանձնախումբի գանձապահ՝ Յակոբ Վէզիրեան

ԿԵՂԾ ՏՈԼԱՐՆԵՐ

Պերլինի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց խմբակ մը, որ հարիւրնոց տոլարներ կը շինէր ամիսներէ ի վեր։ Ամերիկեան դրամատուները շատոնց տեղեակ էին այս կեղծարարութեան, բայց կարելի չէր եղած գտնել հեղինակները։

Երեւան կուգայ որ կեղծաթարները շատ ճարպիկ էին եւ կատարելապէս նմանցուցած, այնպէս որ դժուար էր զանազանել կեղծը իրաւէն։ Կեղծարարութիւնը կը կատարուէր Պերլինի մէջ։ Գծագրիչը, որ Ռուսաստանէն եկած էր եւ Ֆրանց Ֆիշըր կը կոչուի, փախած է։

ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՊԶՏԻԿ ՀԵՐՈՍԸ

Եուկոսլաւիոյ ազգայնական ընկերակցութիւններըփետր. 12ին Սերայեվոյի մէջ բացումը պիտի կատարեն յիշատակարանի մը, ի պատիւ Կավրիլօ Փրինցիփի, որ սպաննեց Աւստրիոյ Հունգարիոյ գահաժառանգը, Ֆրանց Ֆերտինանտ արքիդուքսը։

Յայտնի է թէ այս դէպքէն ծնունդ առաւ Մեծ պատերազմը։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

“ԷՋԵՐ ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԷՆ„

Ահա, երկրորդ հատորն ալ Սեպուհի պատմական յուշերուն, որոնք ժամանակագրական տեսակէտով կ'ընդգրկեն մեր ամենափոթորկոտ շրջանը՝ 1915էն մինչեւ 1919։

Հայ ժողովրդի ներքին ճիգերու եւ խմորումներու, քաղաքական մաքառումներու եւ շարժումներու, յափշտակութեան ու երազներու, հիասթափութեան եւ ընկրկումներու, ամէնէն երանգաւոր շրջանն է ընտրած Սեպուհ իր «Յուշեր»ուն համար։ Մեր նորագոյն պատմութեան լուսաբանութեան համար, խիստ շահեկան նիւթեր են ասոնք։

Սեպուհ մէկն է մեր այն սակաւաթիւ հայդուկներէն, որոնք երեսուն տարի շարունակ պայքարի դրօշն են գրկեր, կուրծք են տուեր ղէպքերուն, ինկեր են մութ գնտաններուն մէջ, կրեր են կեանքի բոլոր դառնութիւնները, ապրեր են զէնքի իրաւունքով եւ զէնքի հիմայքով։ Եւ երբ այժմ ալ, տարագրութեան խաղաղ ու անազորոյն կեանքն է վիճակուեր, նոյնքան հմայքով ալ, անոնք գիտեն գրիչ շարժել։ «Հայրենիք»ի մէջ Ռուբէն ու Մատթէոս, «Դրօշակ»ի մէջ Գէորգ Չաւուշ եւ Սեւ Քարեցի Սաքօ, յուշերու եւ ինքնակենսագրութեան ձեւի տակ, մեր յեղափոխական պատմութիւնն է որ կ'արձանագրեն։

Սեպուհի «Յուշեր»ու երկրորդ հատորը կը սկսի Կարինի շրջանի Բռնակալան եւ Աշգալէ գիւղերու կռիւներով ու նահանջներով, որոնք մեր պարտութեան նախաքայլերն եղան, և հասան մինչեւ Իլիճա, Կարին, Հասան-Գալէ, Խորասան, Սարըղամըշ, Կարս եւ Ալեքսանդրապոլ, եւ վերջացան Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Աբարանի հերոսական ճակատամարտներով։

Ալեքսանդրապոլէն Մուրատ ու Սեպուհ կ'անցնին Թիֆլիս և այնտեղէն ալ Վլատիկավկասի վրայով Բագու, ուր Հայոց Ազգ. Խորհուրդը գործակցութեամբ Ս. Շահումեանի եւ մեծամասնական բանակի, կը կռուէին Նուրի Փաշային դէմ։

Կարինէն մինչեւ Բագու եւ անկէ ալ մինչեւ Թիֆլիս, Սեպուհ պարզ և որոշ կերպով կուտայ իր տպաւորութիւնները, ռազմաճակատին վիճակը, դէմքերու եւ դէպքերու հանգամանքը, տիրող հոգեբանութիւնն ու մտայնութիւնը եւ ղեկավար իշխանութեան սայթաքումները։ Իբրեւ ականատես Կարինի ողբերգութեան եւ յետագայ դէպքերու, սարսուռով կը վերյիշեմ այդ տխուր օրերը։ Չլատիչ, խուճապային տրամադրութիւն մը վարակած էր ամէնքը։ Չկար ազգային ղեկավարութիւն, չկար զինուորական հրամանատարութիւն։ Ռազմաճակատին վրայ, թիկունքի հոգեբանութիւն մըն էր ստեղծուած։ Ամէն տիպարէ, ամէն դասէ եւ ամէն ձեւի մարդ կարելի էր գտնել, բացի կարգապահ զինուորականութենէ։ Զարաշահութիւնն ու փերեզակութիւնը քաղաքացիական իրաւունք էր ստեղծած ճակատին վրայ։ Կարինի Զինուորական Խորհուրդը անջիղ եւ անձեռնհաս մարդկանց պատահական խմբակ մըն էր։ Բոլորն ալ կը զգային միահեծան երկաթէ ձեռքի մը բացակայութիւնը։ Յաջողութիւնը կախուած էր գլուխէն եւ «մէկ գլուխէն մինչդեռ Կարին հարիւրաւոր անոտ գլուխներ կային, որ իրարու կը զարնուէին» կ'ըսէ Մուրատ, Սեպուհի հետ խօսակցութեան մը ատեն։

Եւ դարձեալ նոյն Մուրատն է, որ հերոսի վճռականութեամբ Կարինի Զին. Խորհուրդի Նախագահ Աղամալեանը կը յանդիմանէ.

— «Գո՛ւք, ցիս, կարին Նստողներդ, ձեր խեղճերու ու կիրքերու հետեւանքով իրերը մինչեւ այս աստիճանին բերիք։ Ձեր ուզէն է, որ մենք կը տուժենք։ Կը պահանջեմ, որ ամենախիստ միջոցները գործադրէք այժմէն, թէ՛ տաճկահայ երիտասարդութեան եւ թէ այս զինուորութեան, որ ամիսներէ ի վեր նստած մեր սիրտերուն վրայ, մեզ կը կրծեն։ Սա ի՞նչ զինուորութիւն է, ի՞նչ տեսակ ժողովուրդ ենք մենք։ Ո՛չ ամօթ ունինք եւ ոչ ալ պատկառանք։ երեք ամիս ահա կը լրանայ, եւ 100,000 զինուորութիւն ունեցող հայ ժողովուրդը մի քանի հազար զինուոր չկրցաւ ռազմաճակատ ղրկել։ Եթէ ապիկար ենք, եթէ չենք կրնար կռուիլ, բացէ ի բաց խոստովանինք եւ դիմենք խաղաղութեան միջոցներուն, որպէսզի գոնէ այս աւերող եւ կողոպտող հորդաները չմտնեն 1914ի սահմանները»։ (էջ 21)։

Պարզ է պատկերը։

Նահանջի որդը կը կրծէր ամէնքը։ Անդրանիկի գալուստն ալ չփրկեց կացութիւնը։ Եւ ճակատը ճեղքուեցաւ, դէպքերը իրար յաջորդեցին շարժանկարի մը արագութեամբ։ Պատասխանատուներ կային, բայց ոչ պատասխանատու։ Ամէն ինչ վերագրել Անդրանիկի զինուորական թերի ըմբռնումներու, պատմական սխալ է։ Անով չէր սկսեր ամէն բան, եւ ոչ ալ անով կը վերջանար։ Անիկա իր բոլոր սխալներով կը մնար իսկական յեղափոխական։ Խորունկ ցաւով եմ կարդացեր ամէն անգամ, Սեպուհի վիրաւորական յարձակումները Անդրանիկի մարդկային թերութիւններու մասին։

Երէկուան պէս կը յիշեմ, Նահանջի պահուն, Սարըղամըշի մէջ նոյն խնդրին շուրջ վիճաբանութեան մը ատեն Մուրատը ըսաւ Սեպուհին.

— Սեպո՛ւհ, լաւ իմացիր. որ մենք Անդրանիկ չենք կարող լինել. Շապին-Գարահիսարէն թէ լաւ սափրիչ դուրս կուգայ եւ թէ լաւ հերոս։

Գիրքը ծայրէ ի ծայր մեծ հետաքրքրութեամբ եւ մէկ շունչով կը կարդացուի։ Յուզիչ ու բանաստեղծական էջեր ալ կան։

Մասնաւորապէս սրտաճմլիկ է Մուրատի, Սերգօի եւ Իսահակի սպանութեան պարագան ու թաղումը։

Հազարաւոր բազմութիւն խռնուեր է Բագուի Հայոց եկեղեցիին մեծ դուռը։ Ժողովուրդին մէջ կանգներ է ամեհի նժոյգ մը սեւ շղարշով ծածկուած, կրելով հրացան մը եւ սուր մը։ Այդ գեղեցիկ նժոյգին վրայ նստած է երկու տարեկան փոքրիկ, առոյգ ու կայտառ մանուկ մը. կուրծքէն կախած դանազան շքանշաններ։ Այդ մանուկը, Սերգօի ձագուկն է, որ կը ներկայացնէ իր կորիճ ու տղամարդ հայրը։ Եկեղեցիին զանգակները կը սկսին ղօղանջել։ Դագաղները դուրս կը բերուին եւ կը դրուին եռոտանիներու վրայ։ Դամբանականները կը սկսին։ Շատեր կ'արտասուեն։ Խօսողներէն մէկն ալ մեծամասնական գնդապետ Բետրօվն է, որ կ'ըսէ.

— «Ահա երեք դագաղներ։ Ինչո՞ւ այս մահերը, ինչո՞ւ այս զոհերը։ «Ինչու»ներուն պատասխանը պարզ է։ Բռնակալութեան զոհերն են ասոնք։ Յարեբու կապանքը քակող մարդիկ յանդուգն ռազմիկներ, գաղափարի զինուորներ։ Ահա այն հսկան, որ պառկած է երկու դագաղներուն միջեւ։ Քսանեւհինգ տարուան պատմութիւն ունի։ Ան կռուած է օսմանեան բռնակալութեան դէմ, ինչպէս կը կռուէր այսօր ալ այս բռնակալութեան դէմ, որպէսզի Մասիսի ստորոտին փոքրիկ հանրապետութիւնը ունենայ եւ արժանոր արձակէ։» (էջ 189-190)։

Յուշերը կը վերջանան այնտեղ։ երբ Սեպուհ, իբրեւ Խորհրդարանի անդամ, կ'անցնի Հայաստան 1919ին։

Երանի թէ բոլորն ալ, որոնք կրեր են Սեպուհի նման դէպքերու ծանրութիւնն ու պատասխանատուութիւնը, հարազատ կերպով տան մեզի դէպքերու իսկութիւնը, այնպէս ինչպէս որ է։

Կ'ապրինք այնպիսի ատեն մը, երբ պէտք ունինք զէնքի մարդերէն գրչի ու մտքի միայն փառատակներ ալ պահանջելու։

Մեր ժողովուրդը, առհասարակ, շատ քիչ բան գիտէ մեր յեղափոխականներու եւ մեր հայրենասէր քաջերու մասին։ Քանի մը անուն գոց ըրած է, առանց իմանալու անոնց գործն ու կեանքը։

Մեր բոլոր Սեպուհներուն վրայ, սեպուհ պարտականութիւն մը կը ծանրանայ, մեզի տալու իրենց յեղափոխական կեանքի յուշերուն հատորները։ Այդ յուշերուն միջոցաւ է, որ անյայտ ու համեստ զինուորները իրենց արժանի տեղը պիտի գտնեն մեր նորագոյն պատմութեան մէջ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ԿԵԴՐ. ՊԱԼՔԱՆԷՆ

ՊԵԼԿՐԱՏՆ ԱԼ Կ'ԱՐԹՆՆԱՅ

ՊԵԼԿՐԱՏ, 16 յունուար. — Մեր փոքրաթիւ գաղութը, սթափելով իր երկարատեւ թմրութենէն, քանի մը սրտցաւ երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ, գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ ընտանեկան երեկոյթ մը կազմակերպելու, Ծնունդի առթիւ։ Հաւաքոյթին գլխաւոր նպատակն էր ճիրուցան եւ մեկուսացած այս բեկորները ի մի հաւաքել, վերարծարծելու համար անոնց մէջ ազգային ոգին։

Երեկոյթը տեղի ունեցաւ Ծնունդի գիշերը, Պ. Մ. Ոսկանեանի բնակարանին մէջ։ Ներկայ էր գաղութին մեծ մասը, հաճատակ աննպաստ օդին։

Երեկոյթը բացինք յոտնկայս եւ միաբերան երգելով «Մեր Հայրենիք»ը։ Յետոյ Պ. Ս. Ոսկանեան հակիրճ կերպով բացատրեց երեկոյթին նպատակը։ Յաջորդաբար տեղի ունեցան գրական գեղեցիկ կտորներու ընթերցանութիւն, արտասանութիւններ՝ ինչպէս նաեւ երգ եւ նուագ։ Սոյն հաւաքոյթին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին տիկիններ Ոսկանեան, Մորճիկեան եւ Պարոնեան, ինչպէս նաեւ պարոններէն Մելիքեան, Գարիպեան, Վ. Ոսկանեան եւ Ս. Ոսկանեան։

Մասնաւոր գնահատութեան արժանացաւ փոքրիկ Վահագ Ոսկանեան, որ կարդաց «Հայրենիքիս համար»ը, իսկ Օր. Արփի Կարապետեան, հազիւ ութը տարու դաշնակի վրայ յաջողութեամբ նուագեց սիրուն կտոր մը։

Տիկ. Շաքէ Մորճիկեան եւ Տիկ. Մարի Պարոնեան (Սիւնիի նախկին սանուհիներէն) երեկոյթին գեղարուեստական փայլ մը տուին իրենց գեղեցիկ մեներգներով եւ մանաւանդ «Ալի եւ Քերամ»ի օփերէթով։

Պ. Պ. Մելիքեան եւ Գարիպեան տեսարան մը ներկայացուցին «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»էն, ինչ որ անակնկալ մը եղաւ ներկաներուն համար։ Յետոյ փոքրիկներուն բաժնուեցան կաղանդի նուէրներ, պատմական կաղանդպապայի կողմէ։

Երեկոյթէն վերջ տեղի ունեցան ընտանեկան խաղեր եւ պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ լոյս։ Ներկաները բաժնուեցան հաճելի տպաւորութեան մը տակ։

Այս առթիւ հարկ է հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Պ. Ս. Ոսկանեանի, ինչպէս նաեւ կազմակերպիչ պարոններուն եւ մասնակցող տիկիններուն։

Գաղութիս կեանքին մէջ առաջին հայկական երեկոյթն էր որ այդքան յաջող կերպով տեղի կ'ունենար։ Կը յուսացուի որ յետ այսու նման երեկոյթներ յաճախ տեղի պիտի ունենան եւ ազգային կեանքը պիտի արթննայ։ Արդէն զանազան ուղղութեամբ տարուած աշխատանքները ցոյց կուտան որոշ շարժում։

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ երկսեռ երգչախումբի մը կազմութեան համար լուրջ աշխատանքներ առաջ կը տարուին եւ նախնական փորձերը արդէն սկսած են։ Միակ պակասը՝ հաւաքատեղիի մը չգոյութիւնն է։ Կը յուսանք թէ գաղութը շուտով պիտի ունենայ իր սեփական ակումբը։

Ցարատեւութիւն եւ յաջողութիւն՝ սկսուած շարժումին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՉԱՐՉՈՒՐԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐ՝ ԻՐԵՆՑ ԻՍԿ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

Ինչպէս գրած էինք, Ռուսաստանի առժամեայ կառավարութեան նախագահ Պ. Կերենսկիի յունուար 14ին զեկոյց մը կարդաց Ֆրանսայի երեսփ. ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան առջեւ:

Այդ զեկոյցը ամբողջութեամբ հրատարակուած ըլլալով Կերենսկիի օրկանին մէջ, ստորեւ կ'ամփոփենք գլխաւոր մասերը, իբրեւ փաստացի պատկեր մը Խ. Միութեան այսօրուան վիճակին.—

— Դեռ 1925էն, Կարլ Կաուցկի կը գրէր թէ ընկերվարական Միջազգայինը պէտք է խորհրդային նոր բացարձակապետութեան հանդէպ բռնէ այն դիրքը ինչ որ Կ. Մարքսի Միջազգայինը, իր հիմնարկութեան օրէն իսկ, բռնած էր Ռուսիոյ միապետական բացարձակապետութեան դէմ։

Եւ սակայն, 1925ի «Նեփ»ը (տնտեսական նոր քաղաքականութիւն) տղայական բան էր բաղդատելով այն աղէտին հետ, որ, հնգամեայ ծրագրի եւ գիւղերու ընկերվարացման ձեւին տակ, բռնադատեալ ընթացքով դէպի կործանում կ'առաջնորդէ միլիոնաւոր մարդիկ, նոյնիսկ հարցական դարձնելով ռուսական վիթխարի պետութեան կեանքը։ 150,000.000 մարդոց համար, Ստալին «ընկերվարութիւն» եւ «ընկերվարական շինարարութիւն» բառերը հոմանիշ դարձուցած է «անլուր թշուառութեանց եւ զարհուրանքներու»։ Ամբողջին սրտին մէջ, Ստալին բուռն ատելութիւն մը կը դարբնէ բոլոր այն բաներուն դէմ որ իրական եւ վաւերական ընկերվարութեան կը համարուի։

Ուրեմն, ընկերվար Միջազգայինը չի կրնար միայն բողոքել աս ու սարսափի նոր փոթորիկի մը դէմ։ Անհրաժեշտ է, վերջապէս, որ բովանդակ աշխարհի ընկերվարականները յայտարարեն թէ Յետաշրջութիւնը, այն մահացու թշնամին որուն դէմ հարկ է շարժման մէջ դնել ընկերվարութեան բոլոր ուժերը, բոլշեւիկեան դիկտատուրան է։

Ընկերվարականները պէտք է միւս բոլոր հոսանքներէն առաջ բարոյապէս պատրաստուին եւ պատրաստեն արեւմուտքի բանուորական կարծիքը՝ բոլշեւիկեան դիկտատուրայի անխուսափելի անկման մասին։

Բայց այս բարոյական պատրաստութիւնը մօտաւոր ապագայի մը մէջ՝ պէտք չէ խափանէ այն գործնական միջոցները որոնք անհրաժեշտ են այսօր։

Ահա թէ ինչո՛ւ բարոյական միջամտութենէն եւ բողոքի լայն շարժումէ մը դատ, դուք կրնաք, ինչպէս գրած է Կաուցկի, գտնել զանազան միջոցներ, դիւանագիտական ճնշում բանեցնելու համար տիրող դիկտատորութեան վրայ, որպէսզի պակսի ահուսարսափը, հոգ չէ թէ շատ թեթեւ աստիճանով։ Այս տեղ պայքարի ցնորական միջոցներու մասին չէ որ կը խօսիմ։ Ապացոյց՝ գերման հոգաբարձներու վերջին գաղթը։ Անուրանալի է թէ գերմանական կառավարութեան ճնշումին տակ էր որ Ստալին սարսափը պակսեցաւ ի նպաստ այս գաղթականներու մէկ մասին։ Միւս կողմէ, գործավարներու խորհուրդին մէկ մասնաւոր եւ ստիպողական հրամանագրով, մէկզի դրուած է Վոլկայի գերման գաղութներուն բռնի համայնացման ծրագիրը, ինչ որ շեղում մըն է ընդհ. օրէնքին։

Ստալինի դէմ գործելու անկարելիութիւնը շատ սովորական պատրուակ մըն է բան մը չընելու։ Ռուսիոյ ահուսարսափի իշխանութեան դէմ բարոյական միջամտութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնելով է որ Եւրոպայի ժողովրդավար հոսանքը պիտի կրնայ պատմականօրէն եւ բարոյապէս արդարացնել բոլշեւիկեան իշխանութիւնը ճանչնալու իր քաղաքականութիւնը։

Ճանաչման այս քաղաքականութիւնը, որ ներշնչուած է քաղաքական եւ իրատես հաշիւէ մը, պէտք չէ դիւրին պատրուակ ծառայէ հրաժարելու համար ուրիշ պարտականութենէ մը,— այն պարտականութիւնը զոր բանուորական Միջազգայինը երբեք չէ անտեսած հանդէպ Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Լեհաստանի և ուրիշ երկիրներու, որոնց վարիչները սակայն, աւելի կամ պակաս, լաւ նմանողներն են Կրեմլինի դասական տիպարներուն։

Ընկերվարական եւ արմատական Եւրոպայի անտարբերութիւնը հանդէպ Ռուսիոյ անցուդարձին, որ կը հաստատուի Կաուցկիի կողմէ, դժուար կը հասկցուի ամբողջին կողմէ։ Եւ ճիշդ այդ անտարբերութիւնն է որ [illegible] միջազգային յետաշրջական շրջանակներու՝ ի նպաստ իրենց շահագործել բնական զայրոյթը չափաւոր Ֆրանսացիի մը, Անգլիացիի մը կամ Գերմանացիի մը։

Ռուս բանուորներու եւ գիւղացիներու ազատութեան եւ կեանքի իրաւունքին պաշտպանութիւնը, պէտք է շուտով անցնի միջազգային ռամկավարական ու ընկերվարական կազմակերպութեանց ձեռքը։ Աւելորդ է ըսել որ այս բարոյական միջամտութիւնը պէտք չէ որեւէ կերպով խանգարէ առեւտրական յարաբերութիւնները այսպէս կոչուած Խորհուրդներու կառավարութեան հետ։ Ինչպէս գիտէք դուք, ես երբեք հակառակ չեմ բնական յարաբերութեանց վերահաստատման, Խորհրդային Միութեան հետ։

... Այժմ, խորհրդային իշխանութիւնը կը գնդակահարէ, երբեմն կեղծ դատ մը ստեղծելով, բայց աւելի յաճախ առանց դատաստանի, օրական առնուազն հինգ մարդ։ Իբրեւ օրինակ կը յիշեմ թիւը անոնց որոնք մահուան դատապարտուած են 1 հոկտեմբերէն մինչեւ 15 նոյեմբեր։ Այդ թիւը 225ի կը հասնի։ 15 նոյեմբերէն մինչեւ 1 դեկտեմբեր պէտք է աւելցնել 45 նոր մահապատիժ։ Բացի երկուերեք պարագաներէ, այս վճռակագրութիւնը առնուած է Ստալինի մամուլէն։ Եւ դուք կ'ըմբռնէք անշուշտ որ այս թիւերը չեն ներկայացներ կատարուած բոլոր գնդակահարութիւնները։ Նախ պէտք էր պատական վճիռները եւ Կէփէուի հրահանգները հրատարակուէին սովիէթական հանրապետութեանց պաշտօնաթերթերուն մէջ, ընդհակառակն։ Միայն բացառաբար, երբ Ստալինի վարչութիւնը կ'ուզէ սարսափի մատնել ժողովուրդը, միայն մասնաւոր պարագաներ, «յօրինակ այլոց» կոչուած, կը հաղորդեն մամուլին։

Արդէն Կէփէուի հրամանով և վարչականնեղանակով կատարուած մահապատիժները մամ-
հասնին շատ բացառիկ
գաներու մէջ։ Այսպէս,
գարնան, ծանուցեցա
րեք յայտնի ճարտարա
Մէք, Փալչինսկի եւ
որոնք կը ծառայէին
կան հաստատութեանց
դակահարուած են Կէփէ
մանով։ Վերջերս, Մ
զինուորական դժուար
առթիւ, Չեկան յայ
հինգ ակադեմական հր
ներ, որոնք կ'աշխատ
գային պաշտպանութե
դին մէջ, գնդակահար
Իբրեւ կանոն, Կէփէու
նով կատարուած գնդակ
թիւնները չեն հրապա
բայց մենք բացարձ
ստոյգ աղբիւրներէ գի
այդ կարգի գնդակահա
ներ տեղի կ'ունենան
Ռուսիոյ բոլոր անկիւնն
Մեր տեղեկութիւնը
տատուի ռուս Ս. Տեմո
րու պաշտօնական օրկ
կը գրէ դեկտ. 15ի թի
— «Տաւնեակներով
գէտ»ներ կը գնդակահա
հարիւրաւոր ուրիշներ
սորուին Սոլովեան կղ
Խորհրդային իշխանութ
ռայութեան մէջ մտած
րականներու բազմութիւ
ճապի մատնուած է։ Անո
գնահատէ կը համոզուին թ
հրդային կառավարութի
ռաջադրած է ոչնչացնել
նախկին մասնագէտները
ները յամր մահուան
բանտերու եւ աքսորա
րու մէջ։

Դիտեցէք որ տակաւ
հըսի զանգուածային ջ
արտակարգ պարագաներ
սին, ինչպէս տեղի ունե
մուր գետին չինական
վրայ։ Այնտեղ, կարմիր
կէն Չոկատ մը, ռուս
կաններու պատկանող գ
մէջ, կոտորեց քանի մը
մարդիկ եւ երիտասարդ
ռանց ոեւէ մէկուն խնա

ԹԱՒՐԻԶԻ ԱՌԵՒՏՐ. ՀՐ

ԹԱՒՐԻԶ, 11 յունուար
Թաւրիզի շուկայում ռուս
ապրանքների արժէքները
կամաց բարձրանում են.
բացատրում են նոյն ապր
րի ներածման դադարումն
մանք էլ ռուս-պարսկակ
ռեւտրական դաշնագրի
թեամբ։ Իսկ ամենաճիշդը
սաստանը ի վիճակի չէ
մեծ քանակութեամբ
բերելու Պարսկաստան,
իր երկիրը տագնապի մէջ
Երկու ամսից աւելի է ռու
ալիւրի արժէքը քառապատ
բայց նորէն չեն կարող
Ջուլֆայից այս կողմը մէ
շոկ ալիւր տեղափոխել։ Դր
արժէքը Թաւրիզի շուկ
բարձրացաւ. իսկ թէ այս
ինչով պիտի վերջանան, մի
վետական բանկի կառա
կարող է իմանալ, քանի որ
իր երկրի դրամի (չէրվոնեց
ժէքը փոխանակ բարձրա
իջեցնում է։ Առեւտուրի մէ
էլ նոր ձեւի ճարպիկութիւն
գաղտնիքը միայն բոլշեւի
գիտեն։

ՃԱՐՊԻԿ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Աթէնքի թերթերը կը գ
վերջերս, Աթէնք եկ
«Կրան Պրըթանիը» պանդ
ջեւանած էր գերմանացի
մը՝ Կրօզպերկեր, որ Մու
քէմալի անձնական ստամ
ժի տիտղոսով կը ներկայան
Այս մարդը, որ զեր
շռայլ կեանք մը կ'ապրէր
Նիցս, իր ներկայութեան
նած է կարգ մը կասկածել
ձեր եւ այսպէսով յաջող
Մեր երկրին զինուորական

…յին գաղտնիքներուն վերաբեր-
…ալ զանազան փաստաթուղթեր
…ոք ձգել:

…ընկիւրեիի նշանաւոր այս ա-
…մաւորական շարժումները նըշ-
…արուած են օտար պետութեան
…կողմէ, որ միջոցներ ձեռք ա-
…ած է:

Ցիշեալ Հրեան քանի մը օր
…ալ մեկնեցաւ Պոլիս, հետն
…ենալով նաեւ պայուսակ մը,
…ր պահած էր գաղտնի փաստա-
…ուղթերը:

Եւ սակայն, յիշեալ օտար
…ետութեան մէկ գործակալը,
…առաջուընէ պատրաստած ըլլալով
…րեայի պայուսակին նմանող ու-
…իշ պայուսակ մը, կը տանի զայն
…եւ առանց Հրեայ լըր-
…ին գիտութեան կը փոխէ զայն՝
…աստաթուղթերը պարունակող
…պայուսակին հետ:

Այժմ, այս փաստաթուղթերը
…գտնուին յիշեալ օտար պետու-
…եան ձեռքը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒ ԾԱՒԱԼՈՒՄԸ

Պոլսոյ Թուրք Թերթերը կը
…են Թէ. Պուլկարիոյ Թուրքերը
…երջերս սկսած են մեծ զարկ
…ալ նոր տառերու ուսուցման:
…աղաքներու եւ գիւղերու մէջ
…կումբներ եւ դասարաններ
…ացուած են այս ուսուցման
…ամար, որուն բազմաթիւ անձեր
…ը հետեւին, տարիքոտներէն
…կսած մինչեւ տղաքը, այր Թէ
…ին:

Պուլկարիոյ մէջ հրատարակ-
…ւող Թուրքերէն Թերթերն ալ
…եծ տեղ կուտան նոր տառերով
…րուԹիւններու, իրենց ընԹեր-
…ողները վարժեցնելու համար:
…օֆիայի «Տէլի Օրման» Թերթին
…իայն մէկ էջը արաբական տա-
…երով կը հրատարակուի, միւս
…րեք էջերը նոր տառերով գրուած
…ըլլալով:

Պուլկարիոյ բոլոր Թուրք դպ-
…ոցներուն մէջ, ուսուցումը նոր
…առերով կը կատարուի:

*** Կուսակալութիւններէն ե-
…ած տեղեկագիրներուն համա-
…այն, ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, ժո-
…ովրդական դպրոցներուն հե-
…եւողներուն ընդհանուր Թիւն է
…36,786 հոգի: Գրել կարդալ սոր-
…ողներուն մէկ երրորդը կիները
…ը կազմեն: Բնակչութեան Թիւին
…ամեմատութեամբ, ամէնէն շատ
…ետեւողները կը գտնուին կար-
…ի, Պոլսոյ, Գոնիա էլիի եւ յետոյ
…Պոլսոյ մէջ: Պոլսոյ մէջ, 19277
…այրերու դէմ 22109 կին հետե-
…ողներ կան:

2 ՄԻԼԻՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պոլսոյ «Փոլիթիքա» Թերթը
…ը հրատարակէ Պոլսոյ վազեմի
…աղաքապետ… բանեցնողներուն պաշ-
…տօնէութիւնը, ուր կ'ըսուի Թէ Հան-
րային Պարտքի Վարչութեան մէջ
Թղթադրամներուն գողութիւնը
կատարած է ջնջուած Ելմտական
Նախարարութեան պաշտօնատար-
ներէն Պ. Պէրպէրեանի փեսան, Պ.
Հաճեան:

Ըստ «Փոլիթիքա»յի հրատա-
րակած պատմութեան, Հաճեան
նախապէս շատ համեստ գումար-
ներով կը խաղայ եղեր եւ երբեմն
նոյնիսկ 5-10 ոսկի փոխ դրամ
կ'ուզէ խաղակիցներէն, եւ յետոյ
Հանրային Պարտքի Վարչութենէն
ամսականը առնելէն վերջ կը վճա-
րէ եղեր: Բաւական երկար բացա-
կայութենէ վերջ, Հաճեան կրկին
կը սկսի երեւնալ բախտախաղի սե-
ղանին գլուխը, այս անգամ սեղա-
նին վրայ նետելով մինչեւ 50
ոսկինոցներ, որոնք բոլորովին նոր
էին: Այսպէս, Հաճեան բաւական
խոշոր գումարներ տուած եւ առած
է բախտախաղի սեղանին վրայ:

Հանրային Պարտքի հաշուե-
յարդարի առեն, Հաճեան առա-
ջին առթիւ հատուցման գումար
մը առած եւ փարիզ մեկնած է:
«Փոլիթիքա»յի յիշած անձը վեր-
ջերս երբ գործով մը Փարիզ կ'եր-
Թայ, կը հետաքրքրուի Հաճեա-
նով եւ կը ստուգէ որ յիշեալը
Փարիզի մօտերը «վիլլա» մը գնած
է եւ զեղխ կեանք մը կ'ապրի
կատարեալ դիւրութեամբ, հա-
կառակ անոր որ Եգիպտոսի մէջ
մեծ գումարներ կորսնցուցած է:

«Մասնագէտները, կ'եզրակաց-
նէ Թուրք Թերթը, այն առեն
Հանր. Պարտքի Վարչութեան մէջ
կատարուած Թղթադրամին զեղ-
ծումը 12 միլիոն ոսկի գնահատած
են: Ահա, երկրին քսակէն ելած
այս դրամը այսպէս կորսուած եւ
գողցուած է: Այս գողութիւնը
կատարողներէն մէկն ալ օսմ. կա-
ռավարութեան Ելմտական ամե-
նէն կարեւոր պաշտօնեաներէն
մէկուն, Պէրպէրեանի փեսան
եղած է:»

ԱՆԴՐԷԱՍՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ
Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայր.
Միութեան երրորդ տարուան
ընդհ. ժողովը: Ներկայ էին մեծ
Թիւով հայրենակիցներ, նոյնպէս
քանի մը նորեկ հայրենակիցներ:

Առաջին հարցն էր հայրենիք
մնացած բեկորներուն խնդիրը,
որոնց փոխադրութեան համար
հանգանակուած է 2500 Ֆրանքի
գումար մը: Այդ գումարը բա-
ւական չըլլալով, դարձեալ կոչ
ըրաւ միութիւնը այս Թերթին
մէջ, բայց դժբախտաբար ոչ մէկ
հայրենակից եւ կամ քոյր մի-
ութիւն իր մասնակցութիւնը բե-
րաւ: Կ'երեւի Թէ անոնց ոչ մէ-
կուն ազգականը կամ բարեկամը
զոհ գացած չէ, հազարումէկ
չարչարանքներու ենթարկուած չէ:

Այս առթիւ կարեւոր տեղե-
կութիւններ տուին նոր եկած
հայրենակիցները: Տարին քանի
մը անգամ կը հնձեն առուոյտի
պէս: Այժմ 50 60 բեկորներ ան-
տէր ու անպաշտպան մնացած են
երեսի վրայ: Շ. Գարահիսարի շր-
ջանի զանազան միութիւններ եւ
Ամերիկայի 200-300 բարեկե-
ցիկ հայրենակիցները ո՞ր օրուան
կը սպասեն, օգնութեան հասնելու
համար:

Վերջին պահուն ընտրուեցաւ
նոր վարչութիւն մը, վեց անդամ-
ներէ: Բոլոր հայրենակիցները սի-
րայօժար վճարեցին իրենց ան-
դամավճարները, իսկ քանի մը
նորեկ հայրենակիցներ ալ նոր
արձանագրուեցան: Եւ ժողովը
վերջացաւ ջերմ սիրով:

Ց. Ա. Քէֆէլեան

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ իրիկուն Harolaի
սրահի մէջ տեղի ունեցաւ փա-
րիզի Տարօնցիներուն երեկոյթ
պարահանդէսը, երկսեռ բազմու-
Թեան մը ներկայութեամբ:

Նախագահը Պ. Լեւոն Տօնիկ-
եան հանդէսը բացաւ քանի մը
խօսքերով: Ցետոյ ներկայացուե-
ցաւ զուեշտ մը՝ Պէլվիլի ընկեր-
ներու կողմէ. եւ արտասանութիւն
մը փոքրիկն Ստեփանիկի կողմէ:
Օրուան բանախօսն էր Պ. Կարօ
Սասունին, որ Տարօնցիներու անց-
եալը ներկայացուց սկսելով Մա-
միկոնեաններէն, Սահակ Մեսրո-
պեաններէն եւ Սասունցի Դաւիթ-
ներէն մինչեւ վերջին հերոսները:
Ցիշեց Թէ երբ Տարօնցիներու կը
հարցնես, մէկը իր մօրեղբայրը
կը համարէ՝ Մամիկոնեանը, միւ-
սը՝ Սահակ Մեսրոպը, երրորդ մը՝
Սասունցի Դաւիթը, վերջապէս
Աղբիւր Սերոբը, Հրայրը, Գէորգ
Չաւուշը եւայլն: Կը նշանակէ Թէ
մենք անոնց Թոռներն ենք, ու-
նինք անոնց զգացումը եւ նոյն
կամքը ազգային ազատագրու-
Թեան համար, ու այդպէս պիտի
ընԹանանք մինչեւ վերջը:

Բանախօսութենէն յետոյ եր-
գեցին Օր. Պիւլպիւլեան եւ Տիկ.
Արմ. Լ. Գեւոնեանը, իսկ երկու
կտորներ արտասանեց Պ. Շահխա
Թունին: Անուհետեւ ներկայացուե-
ցաւ Տարօնի տարազով հարսնիք մը,
երգերով եւ պարերով: Աճուրդի դր-
ուեցաւ «Ուրձք Թագաւորին
ծառը», որ խանդավառ մԹնո-
լորտի մը մէջ բարձրացաւ 1775
Ֆրք.ի:

Ժամը 2ին սկսան պարերը,
«Ճազ»ով եւ հայկական նուագով:
Ճոխ եւ աժան պիւֆէ մը պատ-
րաստուած էր մինչեւ առաւօտ:

Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր
տպաւորութեամբ:

Գ. Միրոեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՔԵՆԱՆ ԲԱՆՈՒՈՐԻՆ ՏԵՂ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 21 յունուար.— Շատ մը գործարաններ սկսած են
կիրարկել այնպիսի միջոցներ, ո-
րոնք իրական նշաններ են, աշխա-
տանքի մեքենականացման:

Արտադրութիւնները հետզհետէ
կ'աւելցնեն, իսկ աշխատող բազուկ-
ներ կը կրճատեն, կամ նախապէս
60 արտադրողին 100 կը պար-
տադրեն: Գործեր կան որոնք,
ինքնաբերաբար, ուզուած չափով
արագ կը քալեն, մեքենան կը
բռնադատէ բանուորը՝ որ իրեն հե-
տեւի, հասնի: Ցեղեր ալ կան, ուր
սկսած են գիշեր ցերեկ սպասել
մասնաւոր հսկիչներ: Ասոնք ջուր
խմելու ժամանակ իսկ չեն ուզեր
տալ բանուորին, առանց նկատի
առնելու Թէ մարդ էակը ամբողջ
ութը ժամ (15 վայրկեան ճաշի
դադարով) կրնա՞յ մեքենաբար,
այն ալ անընդհատ ու արագ ըն-
Թացքով, հեւասպառ շարժիլ:

*** Ընկերային ապահովագրու-
Թեան օրինագիծը տակաւին լրիւ
չհրատարակուած, կարգ մը գոր-
ծարաններ սկսած են նախապատ-
րաստական աշխատանքներու: Բոլոր
բանուորներուն բաշխեցին հարցա-
րաններ: Իսկ հատուկտոր եւ շատ
ամփոփ յայտարարութիւններով
իբր Թէ կը բացատրուին օրինագծին
օգտակարութիւնները՝ բանուորնե-
րուն: Սակայն էն կարեւոր ման-
րամասնութիւնները մութ մնացած
ըլլալով, օտար բանուորներ սկսած
են մտատանջուիլ, որովհետեւ կը
կարծեն Թէ խտրականութեանոգիով
խմբագրուած է օրէնքը, ուր եր-
կու չափ երկու կշիռ կայ օգտուե-
լուն մէջ, իսկ հաւասար զոհողու-
Թիւնը պարտաւորիչ է ամէնուն:

Հայ բանուորները շատ կը փա-
փաքին, որ «Յառաջ» այս առթիւ
ալ բարեհաճի հրատարակել օրի-
նագծի բուն բնագիրը, ամբողջա-
կան լոյս սփռելու համար:

Կ. Սեւեան

ԽՄԲ.— Օրինագծի մասին տե-
ղեկութիւններ եւ յօդուածներ
հրատարակած ենք իր ժամանա-
կին. երբ խնդիրը խորհրդարա-
նին վերջնական վաւերացման
ենթարկուի, կրկին կ'անդրա-
դառնանք:

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԳԱՂԱՓԱՐ ՈՒՆԻ՞Ք

Այս միջոցին շատ կը խօսուի
Հնդկաստանի անկախութեան մա-
սին: Անցեալ տարի, բրիտանական
կառավարութիւնը յանձնախումբ
մը ղրկեց, տեղին վրայ քննու-
Թիւն կատարելու եւ ծրագիր մը
ներկայացնելու համար: Այս ան-
գամ, հնդիկ ազգայնականները
իրենք մեծ ժողով մը գումարեցին,
կատարեալ անկախութիւն պահան-
ջելով: Եւ մաս-մաս սկսեր են գոր-
ծադրել իրենց որոշումները— հրա-
ժարում պետական պաշտօններէ,
մերժում տուրքերու վճարման,
կրաւորական դիմադրութիւն եւլն.:

Գաղափար ունի՞ք Թէ ինչ կը
ներկայացնէ Հնդկաստանը, իր
բնակչութեամբ:

Ամբողջ ժողովուրդին Թիւն է
319 միլիոն, որոնց 217 միլիոնը
հնդիկ, 69 միլիոնը իսլամ, գլ-
խաւորաբար հիւսիսային եւ հա-
րաւ-արեւմտեան նահանգներուն
մէջ, 11 միլիոնը պուտտայական,
10 միլիոնը անիմիստ, 5 միլիո-
նը քրիստոնեայ և 3,250,000ը
Սիխ:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Աղքատախնամի Կեդր. Վար-
չութիւնը անցեալ հինգշաբթի
նիստ գումարելով, նպաստներ
յատկացուց վկայեալ եւ կարօտ
հայ բազմանդամ ընտանիքներու:
Ցետոյ զբաղեցաւ տարեկան պա-
րահանդէսով, որ տեղի պիտի ու-
նենայ, 1 փետրուար, շաբաթ
գիշեր, «Շան զ'էլիզէ»ի հան-
րածանօթ «Լէ Փօռթիք» հանգի-
սավայրին մէջ, 144 Ավընիւ
տէ Շան զ'Էլիզէ:

Աղքատախնամը 1929ի ըն-
Թացքին ունեցած է 170,000
Ֆրանք մուտք: Այս գումարէն
ընկերութիւնը ծախսած է 163
հազար Ֆրանք, որով տարւոյ վերջ
իր պատրաստ դրամը եղած է
7000 Ֆրանք: Աղքատախնամը
կարելի բոլոր հակակշիռը գոր-
ծադրած է, որպէսզի իսկական
կարօտեալը միայն օգտուի:

Ամէնէն շատ նպաստի բաշ-
խում տեղի ունեցած է սեպտեմ-
բերի մէջ, 13,155, Ֆրանքով:
Ցետոյ հոկտեմբեր, նոյ. դեկտ.
եւ յունուար ամիսները, 11 հա-
զարական Ֆրանքով:

Վարչութիւնը միաձայն
որոշեց այս հաշուեկշիռը վա-
ւերացնելէ յետոյ մարտ ամսուն
ընդհ. ժողովին վաւերացման են-
Թարկել եւ հրատարակութեան
տալ:

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՏԱՐԵՑՈՅՑ, Գ. տա-
րի (1930): կազմեց՝ Հայկ Գարա-
գաշ, 400 էջ: Պատկերազարդ:
Տպ. Թէհրան. գին 1.30 տոլար:

ՆՈՐ ՓՈՐՁԱՆՔ ՄԸ ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ԳԼԽՈՒՆ

Յունահայ Թերթերը կը պատ-
մեն հետեւեալ տարօրինակ լու-
րը.—

Վաւերական տեղեկութեանց
համաձայն, անցեալ նոյեմբեր
23ին, Անգլիայէն գալով Աթէն-
քէն անցած է անձ մը, որ նպատակ
ունի փրօփականտ ընել Յունաս-
տանի հայ գաղթականներուն
մօտ, զանոնք Կիպրոս փոխադրե-
լու համար: Այս անձնաւորութիւ-
նը, ըլլալիք փրօփականտով կ'ուզէ
այլափոխել կղզիին բնակչութեան
դիմագիծը այնպէս մը, որ անգլիա-
կան կառավարութեան կողմէ կա-
տարուելիք հանրաքուէին առթիւ,
կղզիին Յոյները մնան փոքրամաս-
նութեան մէջ:

Այս անձը, Յունաստանի Հա-
յերուն խոստացած է որ, ձրի պի-
տի փոխադրուին անոնք Կիպրոս,
անգլիական շոգենաւերով եւ հոն,
իւրաքանչիւր գաղթական Հայու
պիտի տրուի 25ական սթերլին եւ
զետեղման համար անհրաժեշտ
հողը, ձրիօրէն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

«Յառաջ»ի Յունուար 18ի եւ
19ի Թիւերուն մէջ Լ. Նաիրցին
«Մի վէճի առթիւ» վերնագրով
յօդուած մըստորագրած էր, ուր,
ի միջի այլոց, հետեւեալ հատ-
ուածը կ'ընդգծէր.

— «Կ. Զարեանն են օրինակ բե-
րում ամէն անգամ, որպէս ոճի
ու ձեւի նորութեան վարպետ,
մեր արդի գրականութեան մէջ:
Բայց մոռանում են մի բան, որ
Կ. Զարեանը սիրելի դարձաւ
մեզ ու Զարեան դառաւ, ոչ Թէ
նրա համար, որ à la Մայակովս-
կիյ, կամ à la Ռէմիզով ինչ որ
բանաստեղծութիւններ ու պատ-
մուածքներ էր գրում, սկսած
սրանից դեռ 15 տարի առաջ,
այլ միայն եւ միայն նրա հա-
մար, որ կարողացաւ իր «Ան-
ցորդ»ով տալ հայ կեանքը, հայ
ապրումները, հայ հոգին...»

Այսպիսի պատասխանատու
յայտարարութիւն մը ստուգման
եւ ապացոյցի կը կարօտի, գրա-
կան շփոթ դատողութիւններու
տեղի չտալու համար: Ուստի
պիտի խնդրէի Լ. Նաիրցիէն որ
հրապարակով գար ապացուցանե-
լու Թէ՝

1.— 15 տարիներ առաջ Կ.
Զարեանն ի՞նչ պատմուածքներ
գրած է: Մեզի որքան ծանօթ
է» Կ. Զարեան «Անցորդ»էն յե-
տոյ միայն, 1928ին «Վենետիկ-
եան Նորավէպ»ը եւ 1929ին
«Բազունց գիւղի Բահանան»,
գրած է եւ ուրիշ ոչ մէկ պատ-
մուածք ունի իր անցեալ գրա-
կանութեան մէջ:

2. Հետաքրքիր է գիտնալ
Թէ, Կ. Զարեանի ո՞ր բանաս-
տեղծութիւնները կամ արձակ-
ներն են, որ գրուած են à la Ռէ-
միզով կամ Մայակովսկիյ, «սկսած
սրանից դեռ 15 տարի առաջ»:

Կարելի՞ է խնդրել Լ. Նաիր-
ցիէն որ որոշակի գրուածքներու
եւ էջերու բաղդատութիւն մը
ներկայացնէ, իր ըսածներն ա-
պացուցանելու համար:

Գրասէր մը

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

Երէց եղբայրը, միշտ խրամ-
ներուն մէջն էր: Սարսափի օրերը,
…նգկութեան օրերը կ'երկարա-
…ձգուէին անոր համար, անտանելի
…երպով: Միակ մտածումը որ
…ինքը կը խրախուսէր, տանը
մտածումն էր միայն, ուր իր
«փռիմօ»ն, ժառանգորդը լինելու
…սահողը, իր ծնունդէն իսկ զինքը
կը պատրաստէր օր մը տանտէրը
…ինելու: Կը կարծէի զայն տեսնել,
…աճանչափայլ առտուան մէջ, երբ
…րավառ արեւուն առջեւ ծառերը
…յնքան երկար ստուերներ կը
…գեն եւ նաեւ գիշերուան մէջ,
…րբ տունը, իբրեւ հսկայ զան-
…ուած մը իր եռանկիւնի տա-
…իքը կ'ուրուագծէր աստեղազարդ
…րկնքի պաստառի վրայ: Զայն
…նգամ մըն ալ պիտի վերագտնէ՞ր:
Պիտի քնանա՞ր անգամ մըն ալ
ծալքին մէջ, ախոռի վերեւ, ուր
անասունները պատ կը ծեծէին
իրենց դանդաղ կոտոշներով: Պիտի
քալէ՞ր ակոսին մէջ, ձեռքը մա-
ճին վրայ: Ճամբուն վրայ, դաշ-
տերուն յստակ օդին մէջ, պիտի
իմանա՞ր արտասանելը իր հաս-
ցէին ուղղուած սա մեծ բառին.
«Նօզիա Տէր»: Վաճառորդի օ-
րերուն, կամ Թրէնքէի մէջ իրեն
յարգանքի բարեկամութեան ցոյ-
ցեր չպիտի՞ ըլլային: Մտերիմ ձայ-
ներ պիտի կոչէի՞ն զինքը, «Արօ-
զապերի», ինչպէս կ'ըսէին իր
հօրը:

Ու եզանակները կ'անցնէին:
Բլուրներուն խանձած լանջերուն
վրայ խոպանուկները ոսկի ճա-
ճանչներ ունէին: Գարնան գաղջ
շունչը անանուխի Թեթեւ եւ դափ-
նիներու այնքան քաղցր բոյրերով
ծանրացած էր: Ամրան արեւուն,
սարերը՝ առտուն՝ մոլոշի գոյներ
կը հագնէին եւ իրիկունը՝ միտ-
պաղաղ, վառ եւ այնքան գողտր
վարդի բոյրերու մէջ կը կորսուէին:
Ու մինչ հիւսիսի կողմերը, ձմեռը
եկած էր զինուորներուն համար,
Պասք երկրին մէջ հարաւի հովը
կ'երգէր տակաւին եգիպտացորենի
ոսկի խուրձերուն, կաղնիներուն
դեղնօրակ սաղարթներուն մէջէն:

Բայց, այն տան մէջ, որուն
մասին Մանեխ կ'երազէր, «Նօզիան,
տէրը» ա՛ն, Ժան-Փիէռն էր: Ե՛ւ
հրապարակներուն վրայ, այն ո-
րուն կ'երԹային բոլոր ժպիտները,
բարի գալուստի ողջոյնները, «Ա-
րօզապերի»ն, ա՛ն, Ժան-Փիէռն էր:

Երբ Մանէխ վերադարձաւ պա-
տերազմէն, իր տեղը գրաւուած էր:

***

Ան անմիջապէս վերահրասու
չեղաւ այդ կացութեան:

Իր ժամանումին վաղայաջորդ
օրերը, ան Թափառեցաւ տան մէջ:
դաշտերուն մէջ:

Դեկտեմբերի արեւուն տակ,
որ կը շողար առանց ջերմութեան,
տմոյն տեսարանները հազիւ Թէ
կը կարմրէին: Հեռուներուն խորը,
մանիշակագոյն լեռներու ստորո-
տը, տերեւաթափ ծառերու ճիւ-
ղերուն մէջէն, շատ յստակ կեր-
պով կ'երեւային ձերմակի զարնող
տուներու շարանները: Բլուրներու
կողին, հովիւներու կողմէ այ-
րուած ցախերը, սեւ բիծեր կը կազ-
մէին: Տօկուն եւ կայտառ ժան-
տափուշերը միայն, կարմիր յա-
կինթներով պճնուած, կըպահէին
իրենց յորդառատ կանաչութիւնը:

Պտերներու խուրձերով բեռ-
նաւոր, Արօզապերիան իր ճակա-
տին վրայ կը կրէր վարդկարմիր
երկար գիծեր, զոր ձմեռնային
անձրեւները քաշքշած էին դեռ
նոր ներկուած լուսափեղկերու
ներքեւը, կիրին վրայ: Մթին
Թուող խոհանոցին մէջ, ուր մօ-
րաքոյր Մանեանեան, աան գոր-
ծերով զբաղուելով հանդերձ, կ'ա-
ղօթէր մեղմօրէն, իրիկնային
պահերը կ'երկարաձգուէին օրա-
ւուր:

Մանէխ կը հարցափորձէր իր
եղբայրը Ժան-Փիէռը այն խնա-
միներուն մասին, զոր ան տուած
էր այսինչ կամ այնինչ հողերուն
կամ արտերուն: Ժան-Փիէռ կը
պատասխանէր կարճ, կտրուկ կեր-
պով, կարծէք ակամայ: Երէցը իր
համամտութիւնը կը յայտնէր
միշտ: Մէկ անգամ միայն ան
գլուխը Թափ տուաւ:

— Ես ձեր ըրածին պէս չպի-
տի ընէի ըսաւ:

— Դուք հոս չէիք այդ
բանը մեզի ըսելու համար —
վրայ բերաւ — արագ եւ ուժգին
Ժան. Փիէռ:

Այդ շեշտը վիրաւորեց Մանեխը:

— Այսուհետեւ ես հոս պիտի
ըլլամ, ըսաւ չոր հատու ձայ-
նով մը:

Ու այս բառերը մարտա-
հրաւէրի մը պէս հնչեցին:

Այդ օրէն սկսած, անհամա-
ձայնութիւնը բոյն դրաւ:

Ամէն մէկ այցելու սայլորդ,
ջաղացպան կամ գործաւոր, որ
տանուտէրը կը փնտռէր, բաղ-
խումի առիթներ կը ստեղծէր, ո-
րովհետեւ Մանեխ եւ Ժան-Փիէռ
կը ներկայանային միասին եւ
այցելուն կը շուարէր Թէ որուն
պէտք էր դիմել: Երկու եղբայր-
ները ճիշտ է որ կծու խօսքեր չէին
փոխանակեր, բայց երէցը կը
քննադատէր շրթունքին ծայրով
ինչ որ կրտսերը կը տնօրինէր իր
հաշուոյն:

Ժան-Փիէռ ոչինչ կ'ուզէր զոհել
այն հեղինակութենէն զոր գրա-
ւած էր անգամ մը:

— Իմ գործերս կարգին էին
երբ ան հոս չէր, կը մտածէր
Ժան. Փիէռ:

(Շար.)

տուղար, թարգման, սղագիր եւն.), արդէն կը լեցուի։ Որոշումը անակնկալ եղաւ մանաւանդ անոր համար որ, ժողովին բացումը պարզ արարողութիւն մըն էր, իսկ այսօրուան նիստին մէջ է որ մէջտեղ պիտի դրուէին մասնակցող երկիրներուն տեսակէտները եւ ծրագիրները։

Մամուլը շատ ազդուած է այս անմիտ որոշումէն եւ կը կարծուի թէ ետ պիտի առնուի։

Միւս կողմէ, պատրաստութիւններ կը տեսնուին մինչեւ չորս ամիս ժողով ընելու...

Լահէի ժողովին որոշումները

Աւստրիոյ մէջ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ Լա Հէյի ժողովին որոշումը, որուն համաձայն այդ երկիրը այլեւս հատուցում չպիտի վճարէ, այլ միայն տարեկան մէկ միլիոն քուրօն (40,000 ոսկի) 23 տարուան համար, իբրեւ վարչական ծախք եւ նպաստ կայսրութեան անդամատման առթիւ (1918)։ Պուլկարիա, որ դաշնակիցներու առաջարկած 12,500,000 ֆրանքի տարեվճարին փոխարէն 10 միլիոն առաջարկած էր, պիտի վճարէ 10,000,000 տասը տարի, 11 միլիոն՝ 10 տարի, եւ 12,500,000էն վար՝ 16 տարի։ Գալով Հունգարիոյ, պիտի շարունակէ վճարել որոշեալ գումարը մինչեւ 1943, իբրեւ հատուցում։ Այնուհետեւ բան չպիտի վճարէ. բայց տարեկան 13,500,000 ոսկի քուրօն (540,000 ոսկի) պիտի վճարէ 1944էն 1966, բոլորովին տարբեր պահանջներու համար։ Հատուցումներու Յանձնախումբին հետ իր յարաբերութիւնները պիտի վերջանան որքան կարելի է շուտ եւ հակակշռի յանձնախումբը ետ պիտի քաշուի։

Միջագետքի խնդիրը կը ձգձգուի

Միջագետքի Երեսփ. Ժողովին մէջ բուռն քննադատութիւններ եղան կառավարութեան անգործութեան դէմ, անգլեւիրաքեան նոր դաշնագրին առթիւ։ Վարչապետը յայտարարեց թէ Իրաքի առաջարկներուն ծրագիրը պատրաստ է, բայց կառավարութիւնը չի կրնար խորհրդարանին ներկայացնել զայն, անգլիական առաջարկները չստացած։ Կառավարութիւնը կը յուսար թէ բրիտանական նոր մարզպանը միասին պիտի բերէ Անգլիոյ առաջարկները, բայց չբերաւ։ Մարզպանը ինք, իր ժամանումէն ի վեր, կրկին եւ կրկին խնդրած է որ փութացնեն բրիտանական առաջարկներուն առաքումը. բայց գաղթային նախարարութիւնը պատասխաներ է թէ՝ վերջին դէպքերու հետեւանքով, Անգլիա հարկադրուած է վերաքննել նախկին առաջարկները։ Այնպէս որ, հարկ պիտի ըլլայ սպասել ժամանակ մը։

16 հոգի հրկիզուած օդին մէջ

Տասնըվեց հոգի, որոնց 8ը կին եւ երկուքը մեքենավար, օդանաւի մը հրդեհին զոհ գացին երեքշաբթի օր, Սան Տիէկոյի եւ Լոս Անճէլեսի միջեւ (Քալիֆորնիա)։ Օդանաւային հինգերորդ եւ ամենածանր արկածն է այս Ամերիկայի մէջ, վերջին տասը ամիսներու ընթացքին եւ խոր յուզում պատճառեց։ Ճամբորդները բոցերուն ճարակ եղած էին փակ խցիկին մէջ։ Արկածին բուն պատճառը անծանօթ կը մնայ, երկու օդանաւորդներն ալ ածխացած ըլլալով։ Միայն ականատեսներ կը պատմեն թէ օդանաւը դէպի վար կ'իջնէր գահավէժ։ Մեքենավարը յուսահատական փորձ մը կատարեց վեր բարձրանալու, բայց հազիւ 250 ոտք բարձրացած, օդանաւը, որ արդէն մխասուած էր գետնին քսուելով, յանկարծ խրեցաւ եւ ջախջախուեցաւ։ Օգնութեան հասնողները չկրցան մօտենալ, կրակին սաստկութենէն։ Օդանաւին մետաղեայ մասերը կարմրած էին և մէկ ժամ վերջը միայն կարելի եղաւ մօտենալ, բայց ամէն բան վերջացած էր։ Երկու մեքենավարները մեռած էին իրենց կեցած տեղը։ Ճամբորդներէն մեծ մասին մարմինները իրարու վրայ դիզուած էին, իբրեւ սեւ կոյտ մը։ Բոլոր հագուստները վառած էին եւ մարմինները հրկիզուած։

Կառավարութիւնը քննութիւն բացած է։ Քննութեան անձամբ պիտի մասնակցի նաեւ Լինտպէրկ, օդանաւային ընկերութեան կողմէ։

Լիտվինօֆի եղբայրը կը դատուի

Առջի օր, Փարիզի Ամբաստանիչ ատեանին առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը Սաւէլի Լիտվինօֆի (եղբայրը Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավարին) եւ իր երկու մեղսակիցներուն, որոնք ամբաստանուած են 25 միլիոն ֆրանքի կեղծ մուրհակներ շինած ըլլալու մեղքով։

Սաւէլի Լիտվինօֆ անդամ էր խորհրդային կառավարութեան Պերլինի առեւտրական պատուիրակութեան, 1923էն 1927։ Զանազան արկածներէ յետոյ, Փարիզ եկաւ, ուր շատ համեստ կ'ապրէր իր հիւանդ կնոջ եւ չորս զաւակներուն հետ։ 1928 հոկտ. 25ին, իր կողմէ ստորագրուած փոխանակագիր մը ներկայացուեցաւ, վճարման համար։ Լիտվինօֆ մերժեց, պատասխանելով թէ խորհրդային կառավարութեան կը պատկանի այդ գործը։ Յետոյ դէզ մը նման մուրհակներ մէջտեղ ելան, բոլորն ալ Լիտվինօֆի կողմէ ստորագրուած եւ վճարելի՝ Փարիզի մէջ։ Ամբաստանեալը կ'ընդունի իր ստորագրութիւնը, բայց կ'առարկէ թէ իր պետութեան հրամանով շարժած է «իբրեւ կարգապահ զինուոր»։ Իսկ պետը, Տուրօֆ, մեռած է արդէն... Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը դատ բացաւ 1928 նոյեմբերին, բողոքելով թէ մուրհակները պարզ անձնական կեղծարարութիւններ են։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Եոզղատի, Վասպուրականի, Մարաշի, Սիվրիհիսարի, Զարսանճագի Հայրենակցական միութիւններու կողմէ ի նպաստ նոյն միութիւններու ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻՆ։

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape) Մարսիլահայ Տրամատիկ Ստուդիան ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի կը ներկայացնէ՝

ՆԱՄՈՒՍԸ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

«ՄԱՇՏԻ ԻԲԱՏ» ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Կը յայտարարենք յարգոյ հասարակութեան թէ «Մաշտի իբատ» ներկայացումը որ տեղի պիտի ունենար Յունուար 25ին, յետաձգուած է մեր կամքէն անկախ պատճառներով, անորոշ ժամանակի մը համար։

Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Asnières. Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ցէսինի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Շրջաններէն նոր եկած ընկերները կը հրաւիրուին ներկայանալ իրենց յանձնարարականներով արձանագրուելու համար։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ազբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Արամ, Համազասպ եւ Վարգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 4ին։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Կըընոպլի Քրիստափոր կոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին Ընկ. Կարապետի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. միութեան բ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վրայի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլսէն հանգանակութեան ցանկը.—

Գէորգ Միրաքեան, Մանուէլ Փափազեան, Գէորգ Տէլալեան, Միրիճան Անտոնեան, Աւետիս Շիրոյեան, Սիմոն Խըչէրեան, Նազար Յակոբեան, Աբրահամ Էզազեան, Պարգեւ Զօպանեան, Արտաշէս Կարապետեան, Արտաշէս Մելիքեան, Անուշ Տէր Միքայէլեան, Միքայէլ Տ. Միքայէլեան, Գուրգէն Քորսիկեան, Սարգիս Աւետիքեան, Թումիկ Մալճանեան, Սուրէն Քէլէշեան, Լեւոն Տօնապետեան, Հայկանուշ Դաւիթեան, Աշխէն Տէվլէթեան, Վարդան Յակոբեան, Աւետիս Տէմիրճեան, Սարգիս Մանուկեան, Լեւոն Յովակիմեան, Աշոտ Փօյաճեան, Աբրահամ Մալաքեան, Մելքոն Տէրտէրեան, Նազլի Սիրանեան, Ժամկոչեան եղբայրք, Ռուբէն Տ. Միքայէլեան, Թ. Մալէզեան, Ս. Նորհատեան, Մարի Հայդուկեան, Պ. Պարսամեան, Գ. Նաճարեան, Կ. Սիմոնեան, Ա. Մարտիրոսեան, Teyssier, Cafétier Bollene, Խ. Աթանասեան 10ական, Պ. Յակոբեան, Թ. Յակոբեան, Բ. Թորոսեան, Փօքրիկն Գ. Դաւիթեան, Պ. Պարաքեան եւ որդիք 15ական, Ս. Յակոբեան, Խ. Աւետիսեան, Պ. Թահեան, Դ. Խըչէրեան, Յ. Չլպաքեան, Եղիսաբեթ Հայդուկեան, Վ. Բենիկեան 20ական, Մ. Պարսամեան, Եղբարք Փիրլեան 30ական, Մ. Պարսամեան, Ռուբէն Աչիլեան եղբայրք, Մարիամ Սիմօնեան 50ական, Պապէ Դաւիթեան, Մ. Ջատուրեան, Մ. Սանդիկեան, Յ. Թէրզեան, Ս. Յակոբեան, Խ. Աւետիքեան, Վ. Ջալքեան, Ա. Եաղտուրեան, Պ. Սեփեթճեան, Մ. Պալըզգարեան, Ս. Յովհաննէսեան, Հ. Շահրիկեան, Խ. Զատիկեան, Մ. Այվատեան, Յ. Չաթալեան, Գ. Չիւմպուլեան, Ս. Արնաճեան, Մ. Սեփեթճեան, Ա. Էէնկիւցեան, Ն. Ներսէսեան, Ս. Ղազարեան, Ոսկեան, Մ. Գուրապեան, Կ. Գօճապաշեան, Ղ. Պօյաճեան, Յ. Մանուկեան, Յ. Չէքեան, Խ. Քէօչէկեան, Գ. Գարիճեան 5ական ֆրանք, Ա. Գալայճեան 2, ընդհ. գումար 967 ֆրանք, մանտափոսթի եւ դրոշմի ծախք 5.15 կը մնայ 961.85։ (Տես «Յառաջ» 10 Յունուար)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Յաբեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ Պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE -MASSIS- ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

24 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1169 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԻԳԸ

Հսկայական, աննախընթաց փորձի մը ձեռնարկած է նոր ժամանակներու ամէնէն քստմնելի միապետութիւնը: Այն որ «խորհրդային» կը կոչուի, տխուր թիւրիմացութեամբ մը:

Ամբողջ երկիրը վերածելով «պլանային» քարտէսի մը, Ստալին եւ Ընկ. անհա կը ճգնին իրականացնել իրենց հասկցած ընկերվարութիւնը:

Կատաղի յամառութեամբ յառաջ կը քշուի, կը պարտադրուի Հնգամեայ ծրագիրը, բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ անսահման կայսրութեան բոլոր անկիւններուն մէջ: Կուսակցական, պետական, լրտեսական եւ զինուորական բոլոր միջոցները, բոլշեւիկեան անհուսարսափի այլազան մեքենաները շարժման մէջ դրուած են: Երկիրը դարձեր է տեսակ մը զօրանոց. ուր ամէն ինչ կանոնի, հրամանի եւ չափի տակ է: Ամէն ինչ ժամերով, տարիներով եւ թուանշաններով սահմանուած: Եւ ամէն մարդ տեսակ մը զինուոր կամ լարուած մեքենայ, արտադրող գործիք: Բացի, անշուշտ, մեծ ու պզտիկ իշխանաւորներէն, որոնք առանձին դասակարգ մը կը կազմեն, եթէ ոչ արտօնեալ դաս:

Եւ սարքուած անիւը կը թաւալի բազմութիւններուն գլխուն: կը հարթէ ամէն բան, ինչպէս լողքար մը:

Այս վճռական պայքարին ամէնէն վտանգաւոր ճակատը կը կազմէ, անշուշտ, Գիւղը:

Մինչեւ հիմա ըմբոստ՝ քաղաքի հրամաններուն եւ կարգադրութիւններուն, այդ համր այլ փոթորկալի զանգուածը, ռուս ժողովուրդին հարիւրին 90ը, ծանր փորձութեան մը կ'ենթարկուի, մանաւանդ այս տարի:

Մոսկուան այլեւս ոչ մէկ միջոցի առջեւ կը վարանի, վերջնապէս իրականացնելու համար հաւաքական տնտեսութիւնը: Արդէն իսկ, հաւաքական տնտեսութեանց կապուած են 13 միլիոն մարդ, համաձայն իրենց հաշիւներուն: Ցանքի յառաջիկայ պայքարի ընթացքին, այս տնտեսութիւնները պիտի ցանեն 30 միլիոն հեկտար: Եթէ հաւատանք խորհրդային լուրերուն, հողագործական ամէնէն կարեւոր շրջանները — Հիւս. Կովկաս, Կեդր. եւ Ստորին Վոլկա եւն. — ամբողջովին հաւաքական տնտեսութեամբ պիտի մշակուին այս տարուընէ, իսկ միւս շրջանները՝ 1931ի աշունէն:

Միւս կողմէ, ճարտարագործական կեդրոններէն դէպի գիւղերը, արտերն ու ագարակները պիտի փոխադրուին 25,000 մասնագէտներ եւ կազմակերպիչներ, անհատական տնտեսութիւնները կազմալուծելու եւ «կոլխոզ»ներ կամ «սովխոզ»ներ կազմակերպելու համար: Անընդհատ երթեւեկներ կը կատարեն «հարուածային բրիգատ»ները, (շրջուն ջոկատներ, թռուցիկ խումբեր, կազմուած՝ սպառազէն բանուորներէ): Միշտ միեւնոյն նպատակներով — կազմալուծել անհատական տնտեսութիւնը եւ տեղը հաստատել հաւաքականը:

Այս շինարա՛ր աշխատանքը դիւրացնելու համար, կազմ եւ պատրաստ է Չեկան, որ հիմա կը կոչուի Կէփէու: Այժմ գիւղացի գլուխներ են որ կ'իյնան խումբ խումբ, մէկ համազարկով, կեղծ դատավարութեամբ կամ առանց որ եւ է դատի: Անշուշտ Պ. Կէրէնսկի ոտքի վրայ քուն բերելու համար չէ որ կը յայտարարէ թէ խորհրդային իշխանութիւնը օրական հինգ մարդ կը գնդակահարէ, զանազան պատրուակներով: 1929 հոկտ. 1էն մինչեւ դեկտ. 1 գնդակահարուած են 270 մարդ, հաշուելով միայն պաշտօնական հրատարակութիւնները, եւ անոնց մէջ պզտիկ տեղ չեն գրաւեր «կուլակ»ները: Այս բառը ունեւոր գիւղացի կը նշանակէր մինչեւ հիմա. բայց արդէն հոմանիշ դարձած է թուրքերէն «միւզիր»ին: Մէկ-երկու առարկութիւն Չեկայի գործակալին — եւ արդէն «կուլակ»ը փակած է ճակտին, եթէ ոչ գնդակը:

Պ. Կէրէնսկի իր ծանօթ զեկոյցին մէջ, որուն առաջին մասը հրատարակեցինք երէկ, «աղէտ» կը կոչէ Հնգամեայ ծրագիրը: Քաղաքականութիւն մը որ, «Հնգամեայ ծրագրի և գիւղերու ընկերվարացման ձեւին տակ, բռնադատեալ ընթացքով, դէպի կործանում կ'առաջնորդէ միլիոնաւոր մարդիկ, նոյնիսկ հարցական դարձնելով ռուսական վիճխարի պետութեան կեանքը: Հարիւր յիսուն միլիոն մարդոց համար, Ստալինի «ընկերվարութիւն» եւ «ընկերվարական շինարարութիւն» բառերը հոմանիշ դարձած են անլուր թշուառութեանց եւ զարհուրանքներու»:

1917ի առժամեայ կառավարութեան նախագահին ձգելով այս յայտարարութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը, կարելի չէ ծածկել կացութեան արհաւիրքը: Ստալին կը յուսայ, հաւաքական տնտեսութեանց շնորհիւ, ոչ այնքան փութացնել ընկերվարութեան իրականացումը, որքան կանխել նոր սովեր, եկամուտի նոր աղբիւրներ գտնել, եւ նոր յենարաններ պատրաստել իր խարխուլ իշխանապետութեան համար:

Արդարեւ, եթէ գիւղը, մանաւանդ ռուսական գիւղը — պահէ իր անհատական տնտեսութիւնը — հոգ չէ թէ խորհրդային կարգուսարքի տակ — եւ հետեւաբար անկախութիւնը, միշտ ալ կրնայ սպառնալիք դառնալ խորհրդային իշխանութեան գլխուն: Եղան պէս համբերող, բայց բորբոքած ատեն, ցուլի չափ կատաղի է ռուս մուժիկը: Եւ տարերային ու անդիմադրելի, ինչպէս պատերազմի վերջին օրերուն, «դէպի տուն» ազդանշանին վրայ:

Մինչեւ հունձք ապահովուած համարելով պարենաւորումը գլխաւոր կեդրոններուն (Մոսկուա, Լէնինկրատ, Խարկով, Բագու եւլն.), քանի որ մէկ միլիոն թոն հացահատիկ մթերել տուաւ, Ստալին կը կարծէ թէ պիտի կրնայ ծունկի բերել այդ վիթխարի, թաքուն ուժը:

Գուշակութիւններ չկատարենք եւ սպասենք դէպքերու ընթացքին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԳԱՆՁԸ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 Յունուար).

— «Դժուար է ստուգապէս ըսել թէ ամերիկահայը՝ Ամերիկայի մէջ մնալով Հա՞յ պիտի մնայ, թէ ամերիկացի պիտի դառնայ:

Դժուար է հաւատալ, թէ տարագիր Հայը, Ֆրանսայի մէջ մնալով, վերջնապէս Ֆրանսայի հետ պիտի չձուլուի:

Վաղ թէ ուշ այս նոյն ճակատագիրը պիտի ունենան նաեւ մեր ժողովուրդին այն թշուառ մնացորդները, որոնք ցրուած են եւրոպական զանազան երկիրներու մէջ: կապոյտ ջարդին տարուէ-տարի մեր բաժին տուրքը տալով — տեղ մը՝ մեր կրօնքէն, տեղ մը՝ մեր լեզուէն եւ տեղ մը՝ մեր բարքերէն ու աւանդութիւններէն— ի վերջոյ օտարին պիտի տանք մեր ամբողջ ազգութիւնը, Ամերիկայի մէջ Ամերիկացի դառնալով, Ֆրանսայի մէջ՝ Ֆրանսացի, Պուլկարիոյ մէջ՝ Պուլկար եւ Յունաստանի մէջ՝ Յոյն: Այսինքն պիտի ըլլայ այն, ինչ որ եղաւ Նախորդ-տարագրութեանց, Լեհաստանի, Պուքովինայի, Ռումանիոյ, Սերպիոյ, Իտալիոյ եւ այլ գաղութներու մէջ:

Բացառութեամբ հայրենամերձ Սուրիոյ, ուր զանգուածաբար, յաճախ միատարրուած վիճակի մէջ, աւելի քան 100,000 հայութիւն կը բնակի:

Այս պատկառելի զանգուածը մեզ իբր ամէնէն հարազատ ժառանգորդը կը ներկայանայ ցեղային այն անկշռելի հարստութեան, զոր մենք *արեւմտահայութիւն* կը կոչենք:

Գուրգուրանքով պահել ու խնամել առաւելապէս ա՛յս հատուածը, մեր համոզումով կը նշանակէ միաժամանակ պահել ու պահպանել ցեղային գանձը, հզօր շաղախը մեր ազգային գարթօնքի, ցեղային արժէքներու այն խնկաւէտ տաճարը, զոր Թուրքը ինքզինք գերազանցելով՝ այնքան վայրագաբար հիմէն կործանեց:

Մեր բոլոր գաղութները՝ Եգիպտոսէն մինչեւ Ամերիկա, ազգային մեր բոլոր հաստատութիւնները՝ բարեգործականէն մինչ եւ «Համազգային», մեր բոլոր ընկերութիւնները, միութիւնները, թերթերն ու ազգային մարմինները իրենց նիւթական բարոյական ու մտաւոր ուժերու առաւելագոյն զոհողութիւնները ա՛յս գաղութին վրայ պիտի սպառեն, որովհետեւ այս գաղութը ոչ միայն ամէնէն աւելի հարուածուածն է մեր մէջ, այլեւ ամէնէն ազգատիպը: Բաւական է անգամ մը Անդր-Յորդանանի մայրաքաղաքէն Պաղեստինի վրայով պտոյտ մը կատարել դէպի Պէյրութ, Դամասկոս, Հալէպ, Սուէտիա ու Քէսապ, համոզուելու համար, թէ ի՛նչ մեծ գանձ, ցեղային ի՛նչ հրաշագործ ու ինքնատիպ շաղախ մենք փռուած ունինք այս տարածութիւններուն վրայ»:

ԱՐԴԷՆ ԵԿԱԾ ԵՆ 3500 ՀՈԳԻ

«Եփրատ» կ'իմանայ թէ Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ, Գամըշլը, Ամուտէ, Հասիճէ, Գարամանիէ եւայլ տեղեր հասած գաղթականներու թիւը կը հասնի 2000ի: Բռնագաղթի հետեւանքով Սուրիա ապաստանածներու ընդհանուր թիւն է մօտաւորապէս 3500:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հնդիկներու ազատագրական պայքարը

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՈՉԻՆՉ

Հնդիկ ազգայնական եւ փիլիսոփայ Կանտի, որ արդէն սկսած է անհնազանդութեան վարժեցնել իր ազգակիցները, որպէսզի բրիտանական կառավարութիւնը հարկադրուի կատարեալ անկախութիւն տալ Հնդկաստանի, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ անգլիական թերթի մը.

— Քաղաքացիական դիմադրութեան այս պայքարը պիտի սկսի, անմիջապէս որ պատեհ ժամը հասնի: Կարճ խօսքով, քաղաքացիական պատերազմ մը պիտի ըլլայ այս, առանց արիւնահեղութեան: Դէպքերու ընթացքը կախում ունի միայն Լոնտոնի կառավարութենէն. որովհետեւ, մենք չպիտի մասնակցինք ո՛ր եւ է խորհրդաժողովի, որուն նպատակը չէ ուսումնասիրել մեր կատարեալ անջատումը Մեծն Բրիտանիայէն: Մենք այսօր աւելէ պակաս բան չենք կրնար ընդունիլ: Մենք պայքարի մը մէջ մտած ենք կատարելապէս խզելու համար այն կապերը, որ մեզ կը միացնեն Մեծն Բրիտանիոյ, եւ պիտի շարունակենք մեր ճիգը, մինչեւ որ հասնինք մեր նպատակին: Մենք արդէն սկսած ենք պայքարը: Երկրին բոլոր մասերուն մէջ կը տեսնէք միլիոնաւոր այրեր եւ կիներ որոնք կը մանեն եւ կը հիւսեն: Այս կը նշանակէ ընդհանուր բոյկոտ օտար ապրանքներու դէմ: Վերջի վերջոյ, այս ճիգը պիտի յանգի Մեծն Բրիտանիոյ ճարտարագործական տիրապետութեան դադարման. տիրապետութիւն մը որ գլխաւոր պատճառն է ձեր զօրքին ներկայութեան՝ մեր երկրին մէջ: Պայքարին ելքը կախում ունի ժողովուրդին բնիկիք դիրքէն: Անշուշտ կան բռնութեան կուսակից տարրեր որոնց վրայ իշխանութիւն չպիտի կրնամ բանեցնել. բայց, կը կրկնեմ, իմ ջատագոված խաղաղասիրական միջոցներս թերեւս պիտի կրնան զսպել այդ տարրերը: Ես չեմ վախնար ձերբակալութենէ, եւ ձեր կառավարութիւնը ազատ է ահուսարսափի շրջան մը սկսելու, ինչպէս ըրած է անցեալին: Այն ատեն պատասխանատու չեմ հետեւանքներուն: Բայց իմ կարծիքով, այդպիսի ընթացք մը վաւերագոյն յիմարութիւնը պիտի ըլլայ:

Կարմիրներու խաղերը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ, պահպանողական երեսփոխան մը հարցուց.— Արտաքին նախարարը այժմ ապահո՞վ է թէ խորհրդային դեսպանն ու կառավարութիւնը նոյն կարեւորութիւնը կուտան պրոպագանդի վերաբերեալ յանձնառութեան մասին ինչ որ Մեծն Բրիտանիան: Պ. Հէնտէրսըն պատասխանեց.

— Տակաւին շատ կանուխ է, ձեզի վերջնական պատասխան մը տալու համար: Կառավարութիւնը կը յուսայ թէ գործերը պիտի կարգադրուին գոհացուցիչ եղանակով մը. բայց հարկադրուեցաւ դիտել տալու խորհրդային դեսպանին, թէ Գ. Միջազգայինի մէկ պատգամը, որ երեւցաւ «Տէյլի Ուըրքըր»ի մէջ, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները խանգարելու հանգամանք ունի: Առայժմ միտք չունինք ուրիշ միջոցներ ձեռք առնելու այս մասին:

Այս յայտարարութիւնը կ'ապացուցանէ թէ՝ բրիտանական կառավարութիւնը պաշտօնապէս խորհրդային իշխանութիւնը պատասխանատու կը նկատէ Գ. Միջազգայինի գործունէութեան համար: Ակնարկուած հրատարակութիւնը, որ տեղի ունեցաւ անգլեւռուս պայմանագրութեան ստորագրութենէն անմիջապէս յետոյ, կը պախարակէր Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճը, կը մերկացնէր անոր հակախորհրդային սադրանքները, գաղթավայրերու մէջ տիրող վայրագութիւնները եւ նոր պատերազմի մը պատրաստութիւնները:

Լքեալ գոյքերը պիտի ծախուին

Էնկիւրիէն «Եարըն»ի թղթակցին տրուած տեղեկութեան համաձայն, ելմտական գործավարութիւնը որոշած է այս տարի ալ շարունակել Հայերու եւ Յոյներու լքեալ կալուածներուն վաճառումը: Կ'ենթադրուի որ այս տարի կարելի պիտի ըլլայ 2 միլիոն ոսկիի լքեալ կալուած ծախել:

1928էն ի վեր ծախուած են 9 միլիոն ոսկիէն աւելի կալուածներ: 1926ին ալ ծախուած է 2,432,648 ոսկիի: 1927ին ծախուած 2,464,019 ոսկիի կալուածներու վաճառումէն 2,339,566 ոսկին միայն գանձուած է, 1928ի 2,838,420 ոսկիէն ալ 2,586,622 ոսկին գանձուած է:

Վէճ մը Զօր. Վէկանի մասին

Երեսփ. Ժողովի յունուար 21ի նիստին մէջ, ընկերվարական երեսփոխան մը հարցումներ ուղղեց կառավարութեան, Զօր. Վէկանի անուանման դէմ՝ իբրեւ նախագահ ընդհ. սպայակոյտի եւ ընդհ. քննիչ բանակին: Մեղադրանքներէն մէկն ալ այն էր թէ Զօր. Վէկան ոչ միայն հակահանրապետական հակումներ ունի, այլեւ կրօնական համոզումներ: Բանակին վերին հրամանատարութեան կոչուած զօրավարները պէտք է ըլլան լաւ հանրապետականներ եւ մաս ունեցած չըլլան քաղաքական վէճերու մէջ: Փէնլըվէ, պատերազմական նախարարը, յայտա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԷ.

Փրիվայի փոքրիկ գաղութէն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին	637.—
Մարսէյլէն, նախաձեռնութեամբ հինգ պատանիներու (Գ. Դանիէլեանի միջոցաւ)	220.—
Բալուի եւ Յար. գիւղերու Օգն. Մարմինէն, Լիոն	500.—
Գումար	1357.—
ԺԶ. ցանկին գումարը	16,545.35
Ընդհ. գումար	17,902.35

ԹՈՒՐՔԵՒՔԻՒՐՏ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ?

Թուրք ընդդիմադիրներու Եգիպտոսի օրկանը, «Մուսավաթ», կը գրէ թէ բանակցութիւններ կը կատարուին քէմալականներու եւ Քիւրտերու միջեւ, հետեւեալ պայմաններուն վրայ.—

1. Քիւրտիստանը ինքնավար պիտի ըլլայ:

2.— Ժողովուրդէն ընտրուած եւ պետութենէն վաւերացուած ընդհանուր կուսակալի մը կողմէ պիտի կառավարուի:

3.— Կուսակալին պաշտօնավարութեան շրջանը հինգ տարի է: Կուսակալին Քիւրտ ըլլալը պայման է:

4. Ներքին վարչութեան դասաւորումը Քիւրտերուն պիտի պատկանի:

5. Այս պայմաններուն ընդունուելուն հետ միասին, Քիւրտիստանի շրջանը զինուորներէն պիտի պարպուի եւ անոնց տեղը հետզհետէ քրտական քաղաքապահ գունդերը պիտի բռնեն:

6. Ժամանակաւոր կառավարութեան հաստատումով, Թուրքիոյ մէջ առանց բացառութեան ընդհանուր ներում պիտի շնորհուի:

Հարիւր յիսուննոց ցանկը իր ուժը պիտի պահէ. եւ ցանկին մէջ գտնուողները հայրենիքէն դուրս պիտի ապրին:

7. Արտաքին գործերն ու զինուորական վարչութիւնը հրպատակ եղած պետութեան վարչութեանց պիտի պատկանին:

8. Տնտեսական հասոյթները եթէ Քիւրտիստանի բարգաւաճումին եւ կրթութեան համար ծախսուած գումարէն աւելի ըլլան, հպատակ եղած պետութեան գանձին պիտի յատկացուին:

9. Տնտեսական եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերու մանրամասնութիւնները մասնաւոր կերպով քննուելով՝ կրնան վաւերացուիլ: Միւս պայմաններուն փոփոխութիւնը անկարելի է:

10. Այս պայմաններուն ընդունուելուն կամ մերժուելուն համար յատկացուած ժամանակը... ամիս է: Անկէ վերջ՝ կողմերը իրենց ընթացքին մէջ ազատ են:

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հալէպի մէջ տեղական յանձնախումբ մը եւս կազմուած է, նոր գաղթականներով զբաղելու համար: Յանձնախումբը իր առաջին նիստին մէջ որոշած է.— Գաղթականներու անունը, մականունը, տարիքը, արհեստը, ծննդավայրը եւ նիւթական վիճակը ստուգելով, ցուցակ մը պատրաստելու եւ նպաստի գործին ձեռնարկել: Չէյթուն խանը պարպելով կարօտեալները յարմար վայրեր տեղաւորել: Անոնց հայթայթել հագուստ եւ սնունդ: Դպրոցական տարիքի մէջ գտնուող սղաքը դպրոց ղրկել:

Յանձնախումբը նկատի առած է նաեւ Հալէպի մէջ գործող հայանպաստ օտար մարմինները եւ անոնց ներկայացուցիչներուն հետ խորհրդակցութիւն մը կատարած է, համագործակցութեան համար:

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ՄԵԶԻ ԵԿՈՂՆԵՐԸ

Դանդաղ, բայց հաստատ վճռականութեամբ մը գաղթահայ նոր սերունդը իր քայլերը կ'ուղղէ դէպի Դաշնակցութիւնը, անդամագրուելու համար այդ մեծ ընտանիքին:

Լուսաւոր երեւոյթ մըն է այս, մեր ընդհանրապէս մռայլ իրականութեան մէջ:

Լուսաւոր նախ անոր համար, որ հակառակ ամէն տեսակ գռեհիկ եւ աղտոտ խաչակրութիւններուն, բամբասանքներուն եւ գարշելի զրպարտութիւններուն, դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ կը մնայ իբրեւ լուսաւոր փարոս, որուն կ'ուղղուին բոլոր նորերը:

Երկրորդ՝ անոր համար, որ այս նորերը կու գան ոչ թէ վհատած եւ ընկճուած, այլ վառ յոյսերով, վճռական հաւատքով, իբրեւ նուիրուածներ, լծուելու հայ քաղաքական ծանրաշարժ, վտանգներու եւ փորձութիւններու մէջէն յառաջացող նաւուն, զայն իր վերջնական նաւահանգիստին տանելու առաջադրութեամբ:

Երրորդ՝ հակառակ այլասերման իրական վտանգին, որ յաճախ — մանաւանդ մեծ քաղաքներու մէջ — ժպտադէմ արտօրանքով մը իր գիրկը կ'առաջնորդէ մեր նոր սերունդը, հոդ այդ խառնուրդի աշխարհի ափերէն, գուներէն, յաճախ նոյնիսկ ներսէն է, որ կու գան մեզի, զոհելով իրենց այնքան բնական յոյզերը, ապրումները:

Այս երեք բացատրութիւնները սակայն, բաւական չեն բնորոշելու համար այս իրողութիւնը, մանաւանդ եկողներուն իրական դէմքը կամ ինքնութիւնը, ձգտումներն ու բնական պահանջները: Անհրաժեշտ է ծանրանալ այս կէտերու վրայ առանձին, առանձին:

Ըսի քիչ վերը, որ նոր սերունդն է եկողը, մեզի միացողը, մեր գաղափարական յարկին տակ ընդունուողը: Բայց ո՞րն է այդ նոր սերունդը: Այս նոյն հարցը մասնաւորաբար Զ. Ո. Մ.ին նուիրած յօդուածով մը գրած է ընկ. Ս. Վրացեան, «Դրօշակ»ի 1929 դեկտ. թիւով: Օգտուինք անոր բանաձեւէն:

— «Աշխարհի երեսին չկայ մէկը, որ ապրած լինի մեր նոր սերնդի ապրած զարհուրանքը: Անհայրենիք է, անօջախ, շատերը ծնողազուրկ, գերի կամ տարագիր, թափառական անապատներում կամ ճորտ թրքական ագարակների մէջ, անօթի, մերկ, բոկոտն, արհամարհանքի եւ հալածանքի առարկայ ամէնքի կողմից — երջանիկները միայն որբանոց ու դպրոց էին ընկնում: Այս սերունդն է ահա մեր նոր սերունդը»:

Որքան ալ այս բնորոշումով արդէն իսկ պարզուած ըլլայ ինքնութիւնը մեր նոր սերունդին, պէտք է սակայն ստորագծել մէկ քանի իրողութիւններ:

Մանկութիւնը ընտանեկան յարկին մէջ, ծնողքի գուրգուրանքին եւ խնամքին տակ նախնական եւ միակ ուժեղ ազդեցութիւնն է մարդ անհատին նկարագրի կազմութեան վրայ: Մեր գաւառական պարզունակ եւ աղքատ կեանքին մէջ, այս ազդեցութեան պակասը կը նկատուէր ամենամեծագոյն չարիքը: Առանց ծնողքի եւ մասնաւորաբար առանց հօր մեծցող տղայ մը, որքան ալ ընդհանուրի կարեկցութիւնը վայելէր իր փոքրութեան, հակառակ տրամադրութիւններ կը ստեղծէր իր երիտասարդութեան շրջանին: Կարեկցութիւնը բնական պարտադրութիւն ընդունելով հանդերձ, յետագայ վերաբերմունքը կը նկատուէր բնական: Որովհետեւ այդ պայմաններու տակ մեծցողը, չէր կըրնար «կատարեալ» ըլլալ: Եւ առհասարակ անոր ամենէնաննշան պակասութիւններն իսկ պատճառ կը դառնային իր շուրջը ստեղծելու կանխակալ վատ կարծիքներ, իբրեւ բնական լրացում իր ծնողազրկութեան դժբախտութեան:

Եթէ անհրաժեշտ իսկ չըլլայ քննել այս վերաբերմունքը, անժխտելի կէտ մը կայ հոս, — այդ ծնողքի եւ ընտանիքի ձգած վճռական ազդեցութիւնն է մարդու նկարագրի վրայ:

Մեր նոր սերունդը մեծ մասով զուրկ է եղած այս ազդեցութենէն, իսկ ասոր փոխարէն, ան ենթարկուած է վատ ազդեցութիւններուն, աքսորի, գերութեան, սովի եւ թշուառութեան, վայրենի եւ բիրտ ուժերու հալածանքներուն, եւ վերջի վերջոյ ենթակայ բոլորի արհամարհանքին:

Այս արդէն, առաջին շրջանն է նոր սերունդի ամենավտանգաւոր ազդեցութեան օջախը:

Իր երկրորդ շրջանն ալ մխիթարական չեղաւ դժբախտաբար, եթէ ընդունինք, որ այսօրուան երիտասարդութիւնը, իր պատանեկութեան օրերը ապրեցաւ 1918-30 շրջանին:

Մեր ազգային կեանքը այս ժամանակաշրջանին ոչինչ լաւ բան տուաւ կեանքի եւ ճակատագրի այս հալածականներուն: Ո՛չ միայն այսքան, այլեւ շատ աւելի գէշ միջավայր ստեղծեց անոնց համար:

Կարճ գինովութեան շրջանէ մը յետոյ (1918-1920), մեր ներքին այլանդակութիւնները, կիրքերը, եւ ցեղային վատ բնազդները տիրապետեցին մեր կեանքին, թունաւորելով մթնոլորտը:

Բարոյական արժէքներն իսկ այլանդակ յարձակումներու ենթարկուեցան: Ո՛չ մէկ սրբութիւն, հեռաւոր եւ մօտաւոր անցեալէն մնաց զերծ գռեհիկ յարձակումներէ: Ո՛չ մէկ նուիրականութիւն մնաց իբրեւ ազգային սեփականութիւն: Ո՛չ իսկ նպատակ եւ իտէալ, ընդունուած բոլորէն: Վերջապէս ո՛չ մէկ ջանք եւ ճիգ կը պակսէր քանդելու մեր ազգային անցեալ եւ ներկայ կեանքը, աւելի եւս ողորմելի ցուցադրելու համար մեզ աշխարհին: Եւ մանաւանդ անոնց, որոնք մեզմով էր որ կ'ուզէին ճանչնալ իրենց անցեալը:

Խօսքս նորէն նոր սերունդի մասին է:

Անոնք՝ որ ծանօթ են մեզ իրենց մանկութեան շրջանին, իրենց պատանութիւնը անցուցին ահա այսքան վատ, այնքան անմխիթար:

Մինչդեռ այս շրջանին էր, որ անոնք պէտք ունէին այն բացառիկ մթնոլորտին, որ կարենար մոռցնել տալ իրենց գէշ մանկութիւնը:

Այս ալ ահա երկրորդ շրջանն է:

Այդ երկրորդ շրջանը այսօրն է արդէն եւ անոնք ահա մեզի կու գան:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՔԱՂՑԿԵՂԻ ԴԷՄ·— Նիւ Եորքէն հասած լուրի մը համաձայն, երկու վիրաբոյժներ գտած են շիճուկ մը, որ իբր թէ պիտի կըրնայ դարմանել քաղցկեղի չարաշուք ուռոյցները:

Վիրաբոյժները այս շիճուկը պատրաստած են ոչխարի գեղձէ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐ

Քաղաքական ներքին խլրտումները, որոնք ծայր տուեր էին վերջին ամսու սկիզբը, կը շարունակուին անդադար: Գերմանիա կ'անցնէ արտաքին եւ ներքին քաղաքատնտեսական մեծ տագնապ մը: Ցոյցերը եւ ընդհարումները յաճախակի դարձած են եւ ներքին նախարարը ստիպուած է նոր հրամանով մը արգիլել բոլոր քաղաքական բացօթեայ ժողովները եւ ցոյցերը:

Գլխաւորաբար Վերսայլի դաշնագրի կարեւոր երկու կէտերուն եւ Եընկի ծրագրին մերժման շուրջ որոշուած հանրաքուէն կատարուեցաւ մեծ աղմուկով, բայց ազգայնական կուսակցութիւնները իրենց մէջ անհամաձայն ըլլալով, պարտուեցան: Քուէ տուին 5-8 միլիոն հոգի, մինչ անհրաժեշտ էր 20 միլիոն, թէեւ ասով ամէն բան լուծուած չէ:

Ռայխսպանքի տնօրէն տոքթ. Շախտի կառավարութեան տնտեսական ծրագրին դէմ բռնած դիրքը ունեցաւ ժխտական արդիւնք, հակառակ երեւութական յաջողութեան: Գանձային նախարար Հիլֆըրտինկ բերաւ իր ծրագիրը Ռայխսթակին, որ սակայն հինգ տարուան երկար ժամանակի նախատեսած սիստէմը չընդունեց. (այսպէս Հիլֆըրտինկ կը պաշտպանէր իր ծրագիրը Եընկի ծրագրին իրագործման պայմաններուն եւ պետական պիւտճէի բացերուն հաւասարակշռումին), այլ որովհետեւ կառավարութիւնը ծրագրով մնալու կամ հրաժարելու խնդիր յարոյց, ընդունեց միայն ծրագրի անմիջական մասը, որ էր ծխախոտի, գարեջուրի եւ ուրիշ քաղաքային հաստատութեանց տուրքերու զգալի յաւելում: Ասով, կառավարութիւնը փրկուեցաւ եւ վստահութեան քուէով գնաց Լահէյի ժողովին: Բայց տոքթ. Շախտի ելոյթը ապարդիւն չմնաց. կառավարութեան Նիւ Եորքէն (Դիլլըն Թիրդ եւ ընկ.) ստանալիք ժամանակաւոր փոխառութիւնը ձախողեցաւ եւ պետական քարտուղար Փոփիցի հրաժարումէն ետք, հրաժարեցաւ նաեւ յայտնի տնտեսագէտ եւ ընկերվարական նախարար Հիլֆըրտինկը:

Թէեւ Հիլֆըրտինկի յաջորդ Մոլտընհաուըր յարմար տեսաւ նախարարական խորհուրդին մէջ ընդունելով Շախտը, անոր հետ խորհրդակցաբար գործել եւ նոյն իսկ անոր գլխաւորութեամբ Լահէյի պատուիրակութեան մասնակցիլ, բայց Շախտ մերժեց եւ շարունակեց իր նոյն գիտողութիւնները, պահանջելով Փարիզի մէջ իր իսկ ապահովել չկրցած շահերը Լահէյի մէջ կորզել... Եւ ահա այս բանին համար էր որ Լահէյի ժողովի վերջին օրերուն Միջազգային Դրամատան մասնագիտական մէկ խնդրին առթիւ, Շախտի Լահէյ մուտքն իսկ որոշ կասկածանքով ընդունուեցաւ շատերու կողմէ: Սնօուտըն իրաւունք ունէր թերեւս գերմանիոյ արտաքին նախարարին ակնարկելու թէ՝ ամէն բանի համար Պերլինէն հրաման կ'ուզէք: Այո, մարդիկ լաւ գիտեն թէ պետական ուղղակի հսկողութենէ զերծ՝ Ռայխսպանքը ենթարկուած է Շախտի հասկցած քաղաքականութեան եւ Շախտի ձեռքն է գանձի բանալին: Բայց, ի՞նչ է վերջ ի վերջոյ ո՛չ հաշտարար այս դիրքին արդիւնքը: Օրինակը ծանօթ է. հակառակորդ կողմերը կը ստիպուին ալ աւելի զգոյշ ըլլալ — Թարտիէօ հարցուց՝ ի՞նչ ապահովութիւն, եթէ այս ալ չվճարէք: Այն ատեն գրաւումը պատերազմի նախայարձակում պէտք չէ՞ համարել:

Առնելիք-տալիքի խնդիր վերջապէս: Եւ յայտնի է որ տալիքաւորը որքան կարելի է կը լըղծնէ կամ «գալ օրերուն» կը ձգձգէ, իսկ միւսը՝ կ'ուզէ. կ'ուզէ...

Մեզի համար այսքանը կարեւոր է, որ Լահէյի ժողովով եւ Միջ. Դրամատան սիստէմով հարցը վերջնապէս կը փոխադրուի տնտեսական գետնի վրայ, ուր աւելի միտք եւ հաշիւ կայ, քան պոռոտ եւ զգայնիկ քաղաքականութիւն, որ մինչայժմեայ պատերազմներու առիթ տուած է մեծ մասով: Այո՛, արդի քաղաքականութիւնը միայն տնտեսութեան վրայ հիմնուած պիտի ըլլայ, ուր պիտի գործէ աւելի տրամաբանութիւնը: Օրինակ, պէտք է գիտել վերջապէս անկողմնակալօրէն թէ գերման ժողովուրդը կրնա՞յ այս բեռը տանիլ երկար ատեն: Գործնական է՞ թոյլ տալ որ Ռայխսպանք պետական հիմնարկութիւնը դառնայ ուրոյն միաւոր մը եւ թխէ իր գանձերը եւ խցէ իր ականջները ամէն պետական պարտքի դէմ: Ճի՞շդ է դիւրացնել ճարպացումը մեծ ճարտարարուեստին, որուն ամէն մէկ ներկայացուցիչը այնքան խրոխտ է եւ իր խօսքը ունի ըսելիք, ինչպէս հին օրերու գերման իշխանները, մինչ բուն ժողովուրդը՝ գործաւորը, արհեստաւորը եւ միջակորեարը կը կքին տուրքերու անպատում բեռի տակ, դառնալով օրէ օր աւելի աղքատ, աւելի գերի, աւելի հարկատու ու «պրոլետար»...: Ընկերվարական կուսակցութիւնը իրաւունք ունի երբ կը պնդէ, մանաւանդ վերջին առթիւ, Ռայխսպանքի տնօրէնի իրաւասութեանց սահմաններու չափաւորման եւ կանոնագրի վերաքննութեան մասին:

Վերջերս ճշդուած է, որ մօտ երկու միլիոն անգործ կայ Գերմանիոյ մէջ: Ո՞ւր կը տանի այս ճամբան: Բայց եւ ինչպէ՞ս կարելի է բարելաւել այս կացութիւնը, երբ դուրսի աշխարհի դուները փակ են իսկ եւ իսկ ճարտարարուեստական գերմանիոյ արտադրութեանց առջեւ: Եւ ահա միակ յոյսը՝ միջազգային Դրամատունը, որ իբր հետեւանք Եընկի ծրագրին, հաւատալի կը ներշնչէ տնտեսական տանելի պայմաններու: Ո՛րքան իրական ըլլայ այս, այնքան շուտ կարելի է յուսալ խաղաղութիւն: Ցնտահձգումներու եւ միջին ճամբաներու շարունակութեան պարագային սակայն, պէտք չէ այլեւս հաշուել գերման ժողովուրդի համբերութեան վրայ:

Պ. Փ.

ՇԱՀԵԿԱՆ ՎԷՃ ՄԸ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՇՈՒՐՋ

Ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքը որ գործադրութեան կը դրուի փետր. 5ին, արդէն բաւական մելան սպառել կուտայ: «Ընկերային եւ քաղաքական հարցերու ուսումնասիրութեանց ընկերակցութիւն»ը առջի իրիկուն յատուկ նիստ մը յատկացուցած էր այս հարցին քննութեան:

Թեր ուղէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոնց մասնակցեցաւ նաեւ Լիոնի բժշկական համալսարանի վարիչ փրոֆ. Լէփին, խօսք առաւ Միւլհուզցի բժիշկ մը, որ Գերմանիոյ եւ Ալզասի մէջ, տեսած է օրէնքին կիրարկումը: Գերմանիա, կ'ըսէ բժիշկը կը գործածէ 70,000 պաշտօնեաներ, ապահովելու համար ապահովագրական սպասարկութեանց կանոնաւոր ընթացքը: Բժիշկը որ դէմ է ներկայ օրէնքին կիրարկութեան, կը յայտնէ թէ գերման ժողովուրդը կը դժգոհի, բայց կառավարութիւնը կ'արգիլէ ամէն քննադատութիւն, քանի իր մրցորդ երկիրները չեն ընդունած «սուղի նստող» այս օրէնքը:

"ՕՁԵՐԸ ԶՈՐՍ ԿԸ ՏԱՔՑՆԵՆՔ ՄԵՐ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ,,

ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԳՐԳՌԻՉ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ[...] ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻ[...]

Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթը յունուար 14ի թիւին մէջ, տեւեալ գրգռիչ յօդուածը կը հրատարակէ, այս վերնագրին տա[...]

«Ակրոպոլիս»ի կողմէ, երէկ, Յունաստանի Հայերու մասին եղած յայտնութիւնները, ոչ միայն զարմանք, այլ եւ զայրոյթ պատճառեցին: Ոչ ոք չէր կրնար երեւակայել որ, այս մարդիկը, որ ապաստան, սնունդ, խնամք եւ ճշմարիտ գուրգուրանք գտան Յունաստանի մէջ, կրնային դառնալ այնքան անշնորհք, որպէսզի թոյնով հատուցանեն բարիքը: Եւ սակայն, հրապարակուած յայտնութիւնները ճիշդ են, անտեղիտալի եւ որեւէ պատահական հերքումի կարելիութենէն զուրկ: Աթէնքի Հայերը, ոչ միայն բարեհաճակամօրէն լսեցին անգլիացի Ֆօքս Մարշալը, որ ուզեց համոզել զանոնք Կիպրոս փոխադրելու համար, որպէսզի այլափոխեն հելլենական այս մեծ կղզիին, ազգագրական կազմուածքը, այլեւ հաւանեցան ամէն տեսակ ազդեցութիւն բանեցնել Յունաստանի ներսը գտնուող իրենց հայրենակիցներուն վրայ, զանոնք համոզելու համար որ Կիպրոս գաղթեն:

Իբրեւ անծանօթներուն համար, աննպատակ չպիտի ըլլար կարգ մը մանրամասնութիւններ տալ: Հայերը, միայն այսօր չեն որ իբրեւ Կիպրոսի Յոյներուն հակառակորդներ կը գործածուին: Փոքրասիական աղէտի վաղորդայնին իսկ հաւանեցան խաղալ այս դերը: Մինչ, յոյն գաղթականներու համար փակուած էին կիպրոսեան նաւահանգիստները, կղզիին անգլիական վարչութեան կողմէ, լայն բացուեցան անոնք հայ գաղթականներու առջեւ: Եւ այսօր, այն Հայերը, որոնք ապաստանեցան Կիպրոս և որոնք օժանդակութիւն գտան ոչ միայն անգլիական իշխանութենէն, այլեւ յոյն բնակչութենէն, որ երբ նկատած էր անոնց դժբախտութիւնը, դարձած են կոյր գործակալները Անգլիացիներուն, որոնք, անոնցմով եւ փոքրաթիւ թուրքերով կը ջանան զսպել կղզիի կամքը, Յունաստանին հետ միանալու համար: Կիպրոսի թերթերը, ամենադառն գանգատներ կը յայտնեն, բայց Հայերուն հոգը չէ: Այսինքն Կիպրոսի մէջ ալ կը խաղան այն դերը, զոր շատ մը Հայեր խաղացին Թուրքիոյ մէջ: Այն պահուն, երբ կը ջարդուէին եւ ամէն տեսակ մարտիրոսութեանց կ'ենթարկուէին Թուրքերու կողմէ, անոնք չզաղրեցան Լըվանթէններու եւ Սպանիոյ ու Թուրքիոյ Հրեաներուն հետ (բարեբախտաբար, հին Յունաստանի Հրեաները մաքուր Հելլէններ են եւ նոր Յունաստանիններն ալ պիտի ըլլան ապահովաբար), թրքասիրական զգացումներ արտայայտելէ:

Ներկայիս, հաւանաբար, պէտք է զանազանութիւն մը դնել: Մեծ Հայաստան կոչուած Հայաստանի Հայերը, չզաղրեցան ըլլալէ մոլեռանդ թրքատեացներ և մեծ հայրենասէրներ, որոնք կը պայքարէին իրենց հայրենիքի ազատութեան համար: Ընդհակառակն, Պոլսոյ եւ արեւմտեան Փոքր Ասիոյ Հայերը մեծամասնութեամբ թրքասէրներ էին, թէեւ, ինչպէս ըսինք, կը ջարդուէին ու կը չարչարուէին Թուրքերու կողմէ: Եւ գրեթէ ամբողջութեամբ Մեծ Հայաստանի այս Հայերն էին որ կամաւոր գրուեցան հելլէն բանակին մէջ, փոքրասիական պատերազմի վերջին տարուան ընթացքին:

Իզմիրի Հայերը, ոչ միայն չմտան մեր բանակին մէջ, հակառակ անոր որ հելլէնական պայքարը Հայոց ալ պայքարն էր, այլեւ հազարաւոր խոչընդոտներ ստեղծեցին մեր առջեւ, հակառակ համայնական ու կրօնական իշխանութեանց՝ հարկադրանքի ներքեւ որդեգրած հելլենասիրական կեցուածքին:

Եւ սակայն, մի՞թէ փոխ[...]ցաւ այս Հայերու գործել[...]պը, Յունաստան ապաստան[...] յետոյ: Հաւանաբար, եւ ա[...]տեն աւելի կատաղի թափ ստացաւ իրենց թշնամութի[...] հելլէնիզմի հանդէպ, բացի [...]րաթիւ բացառութիւններ[...] սակայն, չգիտցողները պ[...] գիտնան որ Յունաստան [...] զանութիւն չըրաւ ան[...] Փոքր Ասիոյ Յոյներուն [...] անոնց տուաւ նուէրներ, [...] ներ, հատուցումներ, անո[...] նոնց համար շինեց գաղ[...] նական թաղամասեր, դ[...] անոնց զետեղումը եւ ա[...] սակ հոգածութիւն ցոյց [...] անոնց հանդէպ: Իսկ ի՞[...] Հայերը ասոնց փոխարէ[...] յերը, առաւել եւս ատեց[...] նաստանը եւ իրենց այս [...] լութիւնը ի յայտ բերին [...] զան ձեւերով, հակառակ [...] որ անոնցմէ շատերը հ[...] կան հարստութիւններ դ[...] եւ շատերն ալ, որոնք [...] էին եւ մերկ իրենց հայր[...] մէջ, այսօր ափարթմ[...] խանութներ եւ բարգաւա[...] նարկներ ունին: Անոնք, [...] եւս ատեցին Յունաստա[...] տոննեակ միլիոններ ծ[...] էր եւ դեռ կը շարունակէ [...] սել իրենց համար:

Յունաստան ապաստա[...] մօտաւորապէս 60,000 [...] որոնցմէ շատերը հաստ[...] ցան Աթէնքի, Փիրէյի [...] կեդրոններու մէջ:

Այս նոր տարրը, որ գտած էր հելլէն ժողով[...] մէջ, կը կարծուէր թէ [...] ջանայ հասարակաց հաւա[...] ձեռք ձգել: Այս հաւա[...] մասին սակայն, անոնք [...] հետաքրքրուեցան: Ոստ[...] կան տեղրակն ու ընդ[...] ապահովութեան տեղեկագ[...] րը, շատ բան կրնան ըս[...] այս մասին: Աթէնքէն առա[...] տի առնենք Մակեդոնիո[...] հովութիւնը: Աւազակախ[...] գողերու խմբակներ, ստ[...] րու ընկերութիւններ, բ[...] զուտ հայկական, երկար [...] նակ զբաղեցուցին եւ կը [...] ցնեն տակաւին այդ [...] Բայց, մի՞թէ Աթէնքի եւ [...] այի Հայերն ալ հարկ ե[...] պէս դարձան օրինապա[...] րախտագէտ:

Տուրկութիի թաղ[...] (Ֆիքս) զոր պետութիւնը [...] նեց Հայերուն համար, [...] տակնուվրայ կ'ըլլայ բն[...] րու կռուասէր խառն[...] հետեւանքով եւ Քոքինի[...] րէյայի մէջ, նոյն վիճակը [...] կայացնէ, հոն բնակող [...] թիւով համայնավարներ[...] ճառով:

Եթէ սակայն, միայն [...] եղած ըլլային Յունաստա[...] յերուն արարքները: Այ[...] մէն մարդ գիտէ որ, Յուն[...] նի մէջ մղուող բոլոր պրոպագանդները, իբրեւ[...] կալ, մեծ մասով Հայե[...] գործածեն:

Կը բաւէ արձանագր[...] Յունաստանի մէջ ապ[...] հազար Հայերէն 8000ը [...] ուզած եւ հելլէնահպա[...] եղած են, ասոնցմէ շա[...] շահու համար:

Բոլոր միւսները, բա[...] րաթիւ օտարահպատակն[...] պահեն իրենց թրքահպա[...] թիւնը, թէեւ Թուրքիա [...] նար զանոնք իբրեւ իր [...] քացիները: Եւ, ոչ միա[...] չափ, այլեւ անոնք [...] թափեն, որպէսզի հելլէ[...] տակ չնկատուին Սիրա[...] նոցներուն մէջ խնամ[...] տղաքը եւ ջանք կը [...] որպէսզի հայ փոքրիկնե[...] նարէն չսորվին: Հայեր[...] լութիւնը այնքան ուժ[...]

…ը Յունաստանի յանձնուեցան …երէկացի մարդասէրներու …մէ Սիրայի մէջ պահուող որ…ոցները, անոնց մէջ ծառա…հայ ուսուցիչներն ու դաս…ւարակները աճապարեցին …րկացնել այդ հիմնարկութիւ…ը իրենց ամենաճոխ կահ կա…սրիներէն։ Այս եզածներուն հո…կ'ըլլայ անշուշտ պետութեան …այ եւ սակայն այս բոլորը բա…ւականօրէն երեւան կը բերեն …ւերու տրամադրութիւնները, …Բայց մի՛թէ Հայերը կը ջա…ն գէթ տարրական երեւոյթ…ը փրկել։ Աթէնքի մէջ տօ…ր կը սարքեն եւ հազուադէպ…էն կը բարձրացնեն հելլէնա…ն դրօշակը, հայկական դրօ…կին քով եւ բացի յունարէ…էն, ուրիշ ամէն լեզուներով …այտագիրներ կը տպեն։ …Բնականաբար, կան նաեւ …ւլնպիսիներ, որոնք կը սիրեն …Յունաստանը։ Բայց ասոնք մա…ի վրայ կը համրուին։ Հայե…ուն մեծ մասը Յունաստանի …հնամիներն են եւ անոր դէմ …տաղի պայքար կը մղեն, …բեւ ամէն տեսակ պրոպագան…ի գործակալ։ Բայց հելլէն ժո…վուրդը չի գիտեր այս բանը։ …էտք էր սակայն գիտնար, թէ …րո՛նք են անոնք, որոնց հան…էպ համակրանք կը տածէր։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ (Սեփ. Թղթ.).— Ինչ…չես գրած էի, Անատոլուէն դէպի …ուրիա քշուած բեկորներու …շուառութեան լուրը առնելով, …ողիս Գաղթ. Միութեան Վար…ութիւնը ձեռնարկեց հանգա…ակութեան մը, որուն արդիւնքը …ետզհետէ կը ղրկուի Փարիզի …եզը. Յանձնախումբին։ Յու…ալի է որ դրամականին պէս, …ագուստեղէնի հաւաքումն ալ …ւ արդիւնք ունենայ, որովհե…եւ ղիւրութեան ամէն միջոց …րուած է, քաղաքին չորս մա…երուն մէջ կեդրոններ նշանակ…ուած ըլլալով։ Շատեր արդէն …պատրաստակամութիւն յայտ…նած են, բայց դժբախտութիւնը …ն է որ կ'ուշանայ, կ'ուշա…նայ…

*** Ըստ սովորութեան, այս …արի ալ Ս. Ծնունդի առթիւ …մանկական հանդէս մը տրուե…ւ Տոյչըր Հոֆի սրահին մէջ։ …Բաւանի չափ տղաք, անոնց …ողքները եւ բաւական թիւով …ւայրենակիցներ հաւաքուած էին …ն։ Հոգեւոր պաշտօնեայ եւ …ուսուցիչ Տր. վրդ. Շահլամեան …համառօտ պատմականն ըրաւ …Պերլինի հայ դպրոցին եւ բա…ցատրեց այս տարեշրջանի …անցքերը։ «Յառաջ»ի ընթեր…ցողներուն ծանօթ է արդէն, որ …քաղաքիս շատ մը մասերուն մէջ …ցրուած ըլլալով Հայերը, Գաղթ. …Վարչութիւնը ստիպուած է մէկ …շէնքի դրութիւնը վերցնել եւ …անոր տեղ չորս շրջանի մէջ …դասաւանդութիւն կատարել տալ։ Շահլամեան վրդ. յայտնեց թէ ստեղծուած այդ դիւրութիւնը պէտք է բաւական նկատեն ծնողքները եւ ջանան որ իրենց տղաքը հայերէն սորվին։ Յետոյ փոքրիկն Արայ Մովսէսեան ջութակով, Օր. Գալիկեան դաշնակի վրայ նուագեցին, իսկ ամբողջ խումբը երգեց «Մեր Հայրենիք» որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ։

Նոյնպէս նուագեցին եւ երգեցին «Խորհուրդ մեծ» շարականէն երկու տուն։ Եղան բազմաթիւ արտասանութիւններ եւ մեր տղաքը ցոյց տուին նաեւ իրենց «կարողութիւնը» նապաստակի որսի կատակախաղի մը մէջ… Իւրաքանչիւրը բան մը եւ աւելի ունէր, դեր, արտասանութիւն կամ նուագ։ Չի գովե՞նք փոքրիկ Օր. Սիսլեանը, որ գերմանական ծննդեան երգը նուագեց դաշնակի վրայ. հապա՞ միւս համարձակ փոքրիկները՛. Տէր Սահակեան, Դաւիթխանեան, Տէր Մինասեան, Գլըճեան Տէր Յարութիւնեան եւն. հապա՞ մինինիկ Լիւսի Մովսէսեանը իր «փլասթիք» պարով։

Այո՛, մեր տղաքը ուրիշ են, սեփ-սեւ, հայու աղուոր աչքերով մեր տղաքը..

Մասնաւոր շնորհակալութեան արժանի է Տիկ. Աբեղեան, որ բարեհաճութիւնը ունեցած էր տղոց սորվեցնելու հայերէն երգ եւ պար։ Շատ յուզիչ էր տղոց «բարև»ը հայ դրօշին եւ հայ հայրենիքին՝ յարգելի տիկնոջ առաջնորդութեամբ։

Հանդէսին կազմակերպիչ Գաղթ. Միութեան Վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Պ. Ծրունճեան, ծանրանալով մանաւանդ այն կէտին վրայ, որ մեր մայրենի լեզուն պարտաւոր ենք սորվեցնել մեր տղոց եւ այդ պարտքը ոչ միայն վարչութիւններու կամ ուսուցչին կ'իյնայ, այլ մանաւանդ ծնողներուն։ Անոնք միշտ տղոց հետ ըլլալով, կրնան աւելի հոգ տանիլ. ազգային դաստիարակութիւնը, լեզուն եւ կրթութիւնը աւելի արդիւնաւոր կերպով կրնան տալ օրօրոցէն ու տունէն սկսելով։ Յետոյ կարդաց ոտանաւոր կաղանդչէք մը։ Բաղաքս գտնուող պատուելի Տէր Սահակեան ինքնաբուխ ճառով մը գոհունակութիւն յայտնեց լեզուն եւ ազգ. կեանքը պահելու ջանքերուն համար եւ փափաքեցաւ որ յաճախ այսպիսի առիթներ ստեղծուին։

Տղոց բաժնուեցաւ միրգ եւ ուրիշ ուտելիք, ինչպէս նաեւ վիճակով 3 հատ հայերէն գրքոյկ, որովհետեւ կարելի չէր եղած բաւական թիւով ունենալ անոնցմէ։

Թղթակից

կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԱՇԽ. ԸՆԴՀ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ

Իր վերջին նիստին մէջ, որուն կը մասնակցէին երեսփոխաններ, փաստաբաններ, աշխատանքի նախարարութեան քննիչներ, Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը (C. G. T.) քննեց օտար աշխատաւորներու Ֆրանսա մուտքի պայմանները։

Խորհրդակցութիւնները յանգեցան հետեւեալ եզրակացութեանց, իբր ներգաղթի սպասարկութեանց գործունէութեան մէջ փոփոխելի կէտեր։

I— Զանազան Նախարարութեանց մէջ գրուած աշխատանքի սպասարկութիւնները միացնել՝ կազմելով միայն մէկ սպասարկութիւն, միակ պետի մը ղեկավարութեան տակ։ Այս վերջինը պէտք է ենթարկուի աշխատանքի տնօրէնութեան, եւ իր ձեռքին տակ պիտի ունենայ հետեւեալ բաժիններու պետերը, ա) ազգային աշխատաւորներ, բ) օտար աշխատաւորներ, գ) երկրագործական աշխատաւորներ։ 2) Սահմաններուն վրայ հաստատել յատուկ քննիչներ, որոնք զբաղին երկրագործական եւ ձարտարարուեստական աշխատաւորներով միանգամայն։

3 —Միայն աշխատանքի հանրային գրասենեակները պէտք է իրաւունք ունենան արտօնելու օտար աշխաաաւորներու Ֆրանսա մուտքը։

4 —Վերակազմել օտար աշխատաւորներու ընտրութեան եւ անոնց փոխադրութեան եղանակները։

5—Ֆրանսա մտնելու իրաւունք ստացող օտար աշխատաւորներու արհեստական ընդունակութիւնը քննել՝ գործատիրական եւ բանուորական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ։

6—Հաւաքական պայմանագրութեանց մէջ նախատեսել գործատուութեան պայմանագրին մէջ արձանագրուած վարձքի քանակն ու աշխատանքի պայմանները։

Իսկ «Մաթէն»ի մէջ, յօդուածագիր մը հետեւեալ դառն խորհրդածութիւնները կ'ընէ օտար աշխատաւորներու ներգաղթին առթիւ.—

— Եթէ անհրաժեշտ է ակնարկ մը նետել սահմաններէն անդին եւ խիստ հակակշիռի ենթարկել օտար աշխատաւորներու կարաւանները, ժամանակն եկած է նաեւ չափ մը դնելու ողբալի կացութեան, որ կրնայ Ֆրանսայի մէջ ծանր անդրադարձումներ ունենալ հանրային առողջութեան տեսակէտէն։

«Օրինակ մը։ Օտարական աշխատաւորներու պատսպարան մը գիտենք, 20 շէնքեր ուր կըրնային պատսպարուիլ 3000 անձեր, դրուած էին աշխատանքի նախարարութեան տրամադրութեան տակ, որպէսզի յատկացնէ երկրագործական աշխատաւորներու։ Արդ, այս կայանին մուտքը արգիլուած էր բժիշկներուն։

«Նոյն բախտին արժանացաւ երեսփոխան բժիշկ մը, որ կ'ուզէր քննութիւն կատարել։ Եթէ յաջողէր ներս մտնել, հոն պիտի գտնէր լոգարաններ որոնք բանի չէին ծառայեր, որովհետեւ, գաղթականներու հոն բնակութիւնը սահմանափակուած է, խնայողութեան համար։ Կարելի չէ մէկ քանի ժամուան մէջ լոգանքի ենթարկել հազար անձեր (օտար կարաւաններու նուազագոյն թիւն է) որոնք պէտք է նաեւ կատարեն արձանագրութեան գործողութիւններ, ենթարկուին բժշկական քննութեան եւ սնանին կարճ ժամանակի մէջ։ Բժիշկը հոն պիտի գտնէր դարմանատուն մը առանց ջուրի, քայքայուած անկողիններով ննջարաններ, լուացարաններ առանց օճառի։ Բժշկական գործիքներու յուսահատեցնող վիճակի մը»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 20 Յունուար, (Սեփական Թղթակցութիւն).— Շաբաթ իրիկուն Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ, Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վրէժ խումբի կազմակերպած հրապարակային բանախօսութիւնը։ Սրահը շատ փոքր եկաւ հաւաքուած բազմութեան համար եւ շատեր ետ դարձան։ 1924էն ի վեր այս 6րդ, անգամն է որ Հայաստանի նախկին վարչապետը, ընկ. Աղեք. Խատիսեան կ'այցելէ մեզ։ Սրահին աջ եւ ձախ կողմերը զետեղուած էին Հ. Յ. Դ. եւ Հ. Հ. պետական զոյգ զինանշանները, իսկ անոնց մէջտեղը իր արժանաւոր տեղը գրաւած էր մեր տարագիր եւ պաշտելի եռագոյնը։ Հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, յոտնկայս եւ նուագի ընկերակցութեամբ, որուն սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ Օր. Շիրինեան։ Նախագահ ընկ. Բարգէն Աղաբեկեան իր բացման խօսքին մէջ, ի մէջ այլոց արտայայտուեցաւ այսպէս։ «Այս լեցուն սրահը ապացոյց է Դաշնակցութեան կենսունակութեան։ Մեր անզօր հակառակորդները գիշեր ցերեկ կ'երազեն տապանաքար դնել Դաշնակցութեան վրայ, սակայն կը տեսնենք որ մեր շարքերը օրէ օր կը խտանան երիտասարդ տարրերով։ Հայ ժողովուրդը հազար գլխանի դեւը, այսպիսի փորձերիկներ շատ է տեսած։ Այժմ շղթայակապ է մեր հայրենիքը, սակայն հազար գլխանի դեւը ժառութիւն պիտի առնէ եւ իր շղթաներու շառաչուն տապալումովը՝ տուիթ պիտի ունենայ լսելու իր վարչապետները, իր սեփական կապոյտ երկինքին տակ»։

Գեղարուեստական բաժնին մէջ իրենց արտասանութիւններով համեմ եցին հանդէսը ընկերներ Սարգիս Սիրականեան Ա. Ահարոնեանի «Ցարգանք քեզ»ը եւ «Հայ հերոսներ»ը։ Ընկ. Կ. Մութաֆեան Սիամանթոյի «Պար»ը ընկ Ս. Բարսեղեան «Կովկաս»ը։ Պ. Յովսէփ Նահապետեան Ա. Գառնէի «Օրերի պօէմը»։ Ինչպէս մանկապարտէզի հանդէսին, այս անգամ ալ Տիկին Սօնա Ղարենց սիրայօժար մասնակցութեամբ հանդէսին փայլը աւելցուց, իր անուշ ձայնով մեներգելով «Ցայգային»ը եւ «Սիրուն մանուշակ»ը։

Օր. Շիրինեան դաշնամուրով նուագեց եւրոպական կտոր մը։ Նուագախումբը, պարբերաբար նուագելով մթնոլորտը կ'ոգեւորէր։

Յետոյ բեմ՝ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը որ պարզեց մեր քաղաքական կացութիւնը։

«Անցեալին մէջ չուրսուկէս միլիոն ժողովուրդ ունէինք, սակայն ազգային, պետական գաղափարը չկար. հայ ժողովուրդը ցրուած էր, ոչ մէկ տեղ կեդրոնացած մեծամասնութիւն չէր ներկայացներ թէեւ այսօր ունինք երեք միլիոն հարիւր հազար հայութիւն, սակայն այդ հայութեան մեծագոյն մասը կեդրոնացած է Հայաստանի մէջ եւ շուրջը։ Կեդրոնացած այդ հայութիւնը լծանկագին գանձ մըն է ապագային համար։ Թէեւ մենք մէկ միլիոն զոհեր տուինք, սակայն այսօրուան՝ անարժէքն ունի մեզ համար որ իւրաքանչիւր հայ իր մէջ միս եւ արիւն է դարցուձած սեփական պետութեան եւ հայրենիքի գաղափարը։ Թէեւ այսօր վարչաձեւը ինծի եւ բոլորիդ համար ընդունելի չէ, սակայն մեզի համար սիրելի է մեր հայրենիքն ու հոն ապրող ժողովուրդը»՝

Ուշ ատեն վերջացաւ հանդէսը երիտասարդ ընկերներու «Մշակ Բանուոր» խմբերգով։

Վարուժան

ԿԻՆԵՐՈՒ ՅՈՅՑ

Թղթատարական վարչութեան կին աշխատաւորները քանիցս դիմում կատարեր էին, այրերու հաւասար վարձք ստանալու համար։ Սակայն անօգուտ։ Առջի օր, անոնք հաւաքուեցան եւ տրուած որոշման մը համաձայն, գացին խորհրդարան, պահանջելու «նոյն աշխատանքի համար, նոյն վարձատրութիւնը»։ Դարձին, փոքր ցոյց մը կատարեցին, որու ընթացքին ձերբակալուեցան անոնցմէ մէկ քանին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբկը ծանուցանէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ կաղանդխառթիւ։

Տիկիններ Մսըրեան (Պրիւքսէլ) 5000 Ֆր., Տիկին Տէտէեան 2000, Օրիորդ Ա. Քէլէկեան խան, ձեռամբ Պ. Յ. Պօյաճեանի, դեղերու համար 1114, շոքոլայի 1000, կաղանդի ծառի համար 250, Տիկին Աշոտ Ծրէնկեան 1000, Պ. Եղուարդ Զատէեան (Վիէննա) 1000, Պ. Իսպիրեան 1000, Տիկին Նահապետեան (Նիս) 500, Օր. Մաննիկ Փափազեանի ձեռամբ 160, Զամքէրթէն որդիք (Ժընեւ) 75, Զամքէրթէնի ձեռքով (Ժընեւ) 70, Տիկին Խորոտ Աստուրեան (աշխատաւոր) 30։ Գումար՝ 13,199։ Տիկին Մ. Նորատունկեան 60 քիլօ նարինջ, Տիկին Անայիս Ճիւհէրեան՝ երկու անգամ բաքլաւա, Թապիպեան եղբարք 70 հատ պիւշ՝ Ծնունդի անուշեղէն, հինգ տուփ շոքոլա, 100 քիլօ ընդեղէն, Տէր եւ Տիկին Պատմագրեան՝ 20 տղու խաղալիք. «Պոն Մարշէ» եւ այլ վաճառատուններ՝ խաղալիք, շոքոլա եւ ծառի զարդեր։ Mr. Lobreau (Րէնօի) խաղալիքներ։

(կնիք)

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով հագուստներու հաւաքման, կը խնդրուի տրամադրելի հագուստները յանձնել հետեւեալ հասցէներուն, փութով ղրկուելու համար Սուրիա։

Ցանձումը կարելի է կատարել ՈՒՐԲԱԹ, ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ (մինչեւ կէս օր)։

Պէլվիլի Թաղամասին համար. Տիկ. Սուքքիասեանի, 1bis Passage Kuszner.

5րդ եւ 6րդ Թաղամասերու համար (Սէն Միշէլ).— Տիկ. Դերձակեանի կամ Օր. Ֆէրմանեանի, Hotel du Sénat.— 7 Rue de Tournon.

Անիէռի եւ Պուա Քոլոնպի շրջանի համար.— 98 Rue du Chanbart Դր. Արամ Յովհաննէսեանի։

Պէզոնի համար.— Պ. Ա. Յակոբեանի, 7 Rue de Strasbourg, Asnières.

Շուտով կը յայտարարուին նաեւ Շավիլի եւ Փարիզի եւ ուրիշ կեդրոններու համար նոր հասցէներ։

Վարչութիւն

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

— Հոս հանգիստ չպիտի կարենամ ըլլալ, քանի ան այստեղ է՝ կը խորհէր իր կարգին Մանէխ։

Անոնց յարաբերութիւնները շատ աւելի ձգտուեցաւ երբ Մանէխ ամուսնացաւ։

Տան միակ սէրն էր կրկին, որ առաջնորդած էր զինքը իր ընտրութեան մէջ։ Տոմենիկա տ'Ուհարքան ունէր բոլոր այն լուռ առաքինութիւնները որ անհրաժեշտ էին տիպար Էզէքօ Անտրի մը, տանտիկինի մը։ Բայց իր նուրբ, հազիւ գունաւոր դէմքը, իր սեւ, մեղմաղձոտ աչքերը, գլխուն փակած իր մազերը, խնամքով ամփոփուած իր ծոծրակին, իրեն չէին շնորհեր մասնաւոր հրապոյր մը։ Ան գէշ կը հագուէր առանց պչրասիրութեան մարմաջի մը, Մանէխ, պատերազմէն առաջ, զայն նշմարած չէր, իր վերադարձէն ի վեր, ան զայն կը դիտէր, կիրակի օրերը, երեկոյեան պաշտամունքներուն, երբ ան իր նուրբ եւ զիլ ձայնովը կ'առաջնորդէր մանո կիներուն անճարակ երգչախումբը։ Անոր կը հանդիպէր նաեւ ճամբուն վրայ, սափորը՝ գլխուն վրայ, քանի մը տղայ ալ պլլուած իր քղանցքին։ Ան զայն կը տեսնէր նաեւ դուրսը շուկան, ծախելու վրայ, անժպիտ դէմքով մը, իր պանիրները եւ հաւկիթները։ Ատիկա պիտի կրնար ըլլալ այն կինը որ պէտք էր Արօզապերիայի կալուածին։ Ան սիրտը պիտի կարենար դնել տան վրայ եւ պիտի պահէր իր ամուսնոյն երկիւղը։

Եթէ— արդարեւ— ան ամուսնոյն հանդէպ ակնածանք ունեցաւ, այս զգացումը չտարածուեցաւ երբեք մինչեւ Մօրաքօյր Մանեանքային, որ ինչպէս գուշակած էր ինք, շատ շուտով Ժան-Փիէռին կողմը կը բռնէր։ Իսկ առիթը չփախցուց զգացնելու թէ իր ամուսինը եւ ինքը հոդ միակ տէրերն էին։ Մօրաքոյրը գանգատեցաւ Ժան-Փիէռին։ Այս վերջինը աւելի սաստկացուց իր յոռի տրամադրութիւնը, իր չարակամութիւնը։ Մանէխ, համբերութիւնը հատած, չափն ու սահմանը անցաւ, չխնայեց ոչ մէկ վիրաւորանք իր եղբօր հանդէպ։

Ժան-Փիէռ ուշ կը վերադառնար տուն, իր հարսը չէր մտահոգուեր պատրաստելու անոր ճաշը։ Մօրաքոյրը կը ծառայէր անոր խոնարհաբար, քիչ մը դողդղալով։ Չին լծե՞լ կ'ուզէր հրապարակ իջնելու համար. Մանէխ ալ կառքին պէտք կ'ունենար ճիշդ նոյն պահուն. կը բաւէր որ Ժան-Փիէռի նախասիրած շունը անցնէր, որպէսզի Մանէխ զայն վռնտէր ոտքի հարուածներով։ Ժան-Փիէռ այս հակառակութիւնը չտեսնելու կը զալնէր, ան կը պահէր մշտական կերպով այն չոր շեշտը, որուն առջեւ ոչ ոք կը համարձակէր ընդդիմախօսել։ Եւ ոչ ոք պիտի կարենար հաւատալ թէ ան Արօզապերիայի մէջ այնքան քիչ ակնածանքի արժանացած է իր եղբօր կողմէն, երբ բռունցքը՝ մէջքին, ակնարկը՝ խրոխտ, ան ծառայողներուն կը հրամայէր թողուլ աշխատանք մը, զոր հրամայուած էր իրենց եղբօր կողմէն։

Եկաւ ժամանակ մը որ երկու եղբայրները խուսափեցան իրարու խօսք ուղղելէ։ Ու ճակատ ճակատի հանդիպումներ չունենալու համար, անոնք միշտ իրենց հետ քանի մը մշակներ կը տանէին աշխատելու։

Բայց գարնան յետ միջօրէ մը, անոնք ստիպուեցան երկուքը առանձին այգին փորելու երթալ։ Իւրաքանչիւրը շարք մը բռնեց, նոյն շարժումով, անոնք բուռ առ բուռ կը կալէին գէշ խոտերը եւ յետոյ իրենց բրիչը կ'իջնար խոնաւ հողին մէջ։ Ու կողք կողքի, անոնք կը բարձրանային երկայքն ի վեր որթատունկերու ցանցումին որ զիրենք կը բաժնէր իրարմէ, առանց իրարու նայելու, կարծէք նշմարել անգամ չէին ուզեր թէ ուրիշ մըն ալ կայ, հոն, քիչ անդին։

Իւրաքանչիւրը իր կարգը վերջացնելէ յետոյ, այգիին վերին դին, ցանկապատին ստորոտը նստեցան ճաշելու համար, իրենց առջեւ որթատունկերը կը թաւալէին պատին կողնի վար։ Ճամբուն քովը կը փալփլէր Արօզապերիայի գորշ եւ կարմիր տանիքը։ Աւելի բաց գոյն նոր կողմինտրներ հոն կը ձեւացնէին խաչ մը, զոր երկիւղածօրէն գործաւորները յարդարած էին օրհնելու համար տունը։

Աչքերը յառած տան վրայ, Ժան-Փիէռ կտրելով իր հացը ըսաւ.

— Մանէխ, նպատակ ունիմ ամուսնանալու։

— Ահ, ըսաւ միւսը, որո՞ւն հետ։

— Փաշիթային, Ամերիկային վերադարձող Մէնթայի աղջկան հետ.

Մանէխ իր դանակը գրպանէն հանելու վրայ էր. ան թեզանիքին վրայ սրբեց զայն, խնամքով քերթեց իր պանիրին կեղեւը ու յետոյ, իբրեւ թէ, իր սովորական այդ գործովը կլանուած, անկարեւոր բան մըն է որ կ'արտասանէ.

— Ըհ ձեր ամուսնութենէն յետոյ ո՞ւր մտադիր էք երթալ, հարցուց։

— Ո՞ւր։

— Այո՛, ո՞ւր տան մէջ։

— Մեր տան մէջ։

(Շար.)

բարեց թէ ինք առաջարկած էր մարաջախտ Փէթէնը՝ իբրեւ ընդհ. քննիչ, եւ Զօր. Մարէնը՝ իբրեւ սպայակոյտի պետ. բայց իր յաջորդը, Պ. Մաժինօ, երկու պաշտօնները միացնելով նշանակած է Զօր. Վէկանը։ Պ. Մաժինօ պատասխանեց թէ իր ընտրածը լաւագոյն մարդն է։ Շեշտեց թէ իր իրաւասութեան մաս կը կազմէ որոշումը գործադրել այս անուանումներուն մէջ և թէ անարժան պիտի ըլլար իր պաշտօնին, եթէ ինքն իրեն թոյլ տար ազդուիլ ուրիշ նկատումներէ։

Ժողովը ձեռամբարձ քուէարկութեամբ մերժեց ընկերվարական բանաձեւը։

Հակակրօնական պատերազմը

Նոր տարիէն ի վեր մասնաւոր սաստկութեամբ, եւ «հարուածային կարգով» յառաջ կը տարուի հակակրօնական, անհաստատութեան պայքարը՝ խորհրդային արքայութեան մէջ։

Մինսկէն (Սպիտակ Ռուսիա) կը հեռագրեն թէ կէփէուն հրամայած է փակել քաղաքին եկեղեցիները եւ վերցնել բոլոր օրթոտոքս եւ կաթոլիկ եկեղեցիներու ոսկերոտիքը։ Ասկէ զատ, մէկ օր արձակուրդ է տրուած քաղաքին բանուորներուն, որպէսզի ճնշեն տեղական խորհուրդին վրայ եւ բանաձեւ մը քուէարկել տան, եկեղեցիներու փակման մասին։

Յարձակում նաւակատան մը վրայ

Ռումանական թերթերը կը պատմեն թէ, հարաւային Տոպրուճայի մէջ, պուլկարական սահմանին մօտ, «կոմիտաճի»-ներ ձեռնառումբերով յարձակեցան նաւակատան վրայ։ Երեք զինուորներ վիրաւորուեցան, որոնց մէկը մեռաւ հիւանդանոց փոխադրուած ատեն։ Յարձակողները յաջողած են փախչիլ։

Անվերջ խռովութիւններ Պերլինի մէջ

Առջի օր համայնավարները խուժեցին ազգային-ընկերվարական ժողովէ մը ներս, զայն խանգարելու մտքով։ Եւ ծայր տուաւ խառնաշփոթութիւն մը, որու ընթացքին բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան։ Քանի մը հարիւր հոգինոց ոստիկանական գունդ մը պաշարելով շէնքը, 1200 հոգի ձերբակալեց։ Բազմաթիւ զէնքեր բռնուեցան։

Լացի պատին խնդիրը

Սուրիա-պաղեստինեան կոմիտէն եւ Սիոնական կազմակերպութեան գործադիր կոմիտէն զատ զատ յուշագրեր յանձնեցին Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն Խորհուրդը որոշած էր միջազգային յանձնախումբ մը կազմել, վէճը կարգադրելու համար։ Սուրիա-պաղեստինեան կոմիտէն իր յուշագրով կը բողոքէ տրուած որոշումին դէմ, եւ կ'ամբաստանէ Հրեաները թէ աչք տնկած են արաբական բոլոր նուիրական վայրերուն։ Հրեաներն ալ, իրենց կողմէ, կը բողոքեն այդ ամբաստանութեան դէմ եւ ընդհակառակն գոհունակութեամբ կ'ողջունեն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին որոշումը։

Համաձայնութիւն մը Պալքաններուն մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է Ռումանիոյ մէջ գրաւեալ պուլկարական կալուածներու մասին։ Այդ համաձայնութեամբ, Պուլկարիա յանձն կ'առնէ 110 միլիոն լէյ վճարել Ռումանիոյ, որ իր կարգին նախկին սեփականատէրերուն պիտի վերադարձնէ գրաւեալ կալուածները։ Համաձայնութեան վաւերացումէն երեք ամիս յետոյ, 55 միլիոն լէյի առաջին վճարում մը պիտի ըլլայ։

Հինգ հոգի զոհ օդանաւի մը հետ

Կիրակի օրէն ի վեր լուր չկար ֆրանսական օդանաւէ մը, որ կը թռէր Ամիէն-Տիէփի միջեւ։ Առջի օր կարելի եղաւ գտնել օդանաւին բեկորները՝ Տիէփէն հինգ քիլոմեդր դէպի հիւսիս։ Տեղեկութիւն առնուած ըլլալով թէ փայտի կտորներ կը տեսնուին ծովափը, ժայռի մը վրայ, քննութիւն կատարուեցաւ եւ նախ մէջտեղ հանուեցաւ բոլորովին մերկ մարդու մը դիակը՝ խարոյկներուն վրայ, յետոյ ուրիշ դիակ մը՝ երկու ժայռերու միջեւ, օդանաւին բեկորներուն հետ։ Վերջապէս երրորդ դիակ մը, դարձեալ մերկ, չորրորդ մը՝ հագուած։ Իսկ քարաժայռի խոռոչներուն մէջ՝ ձեռք մը, բարձ մը եւ կնոջ մուշտակ մը։ Ջախջախուած բեկորներուն մէջ գտնուեցաւ դրամապանակ մը որ 2910 ֆրանք եւ ինքնութեան թուղթեր կը պարունակէր։

Տակաւին չէ գտնուած օդանաւորդին դիակը։ Կը կարծուի թէ օդանաւը. որ տակաւին 150 լիտր պէնզին ունէր եւ կրնար ժամը 130 քիլոմեդր կտրել, մշուշի եւ սաստիկ փոթորիկի հանդիպելով, փորձած է վար իջնել, բայց ջախջախուեր է։

Ամուսնական մատնիներն ալ...

Մոսկուայէն կը գրեն.— Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց խուզարկութիւն կատարել մասնաւորներու տուները, օտար ոսկի եւ արծաթ դրամներ գտնելու համար։ (Արդէն կատարուած է Թիֆլիսի մէջ, ինչպէս գրեցինք)։

Ասկէ զատ, խորհրդային պաշտօնեաները պիտի բռնադատուին կառավարութեան յանձնելու իրենց ամուսնական մատանիները։

Թատրոններու գործադուլը

Իբրեւ բողոք պետական տուրքին դէմ, Փարիզի եւ շրջանի բոլոր թատրոններու վարչութիւնները կը խորհին գործադուլ հռչակել։ Վերջնական որոշում տալէ առաջ, բանակցութիւն պիտի կատարուի կառավարութեան հետ, եւ ձախողելու պարագային, շաբաթ օր պիտի որոշուի թատրոններու փակման թուականը։

Նաւային խորհրդաժողովը

Երէկ առտու Լոնտոնի մէջ գումարուեցաւ նաւային խորհրդաժողովի առաջին նիստը, եւ հինգ պատուիրակութիւնները պարզեցին իրենց տեսակէտները։ Առ այժմ գաղտնի կը պահուին գլխաւոր կէտերը։ Մասնաւորապէս փափուկ է Ֆրանսայի դիրքը։ Անկ'ուզէ զօրաւոր բանակի մը հետ պահել նոյնքան հզօր տորմիղ մը, յառաջ քշելով իր ծովեզերքներուն պաշտպանութեան, գաղթավայրերու եւ ծովային հաղորդակցութեանց խնդիրները։

Բուն ժողովէն առաջ, մասնաւոր խօսակցութիւններ տեղի ունեցան մասնաւորապէս անգլիական եւ ֆրանսական պատուիրակութեանց միջեւ։ Պ. Մաքտօնըլտ եւս անձնապէս տեսակցեցաւ ամերիկեան եւ միւս գլխաւոր պատուիրակներուն հետ, գետին պատրաստելու համար։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Քաշանի եւ շրջակայքի Արծիւ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Asnières. Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթ. ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Տէսինի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Շրջաններէն նոր եկած ընկերները կը հրաւիրուին ներկայանալ իրենց յանձնարարականներով արձանագրուելու համար։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Արամ, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 4ին։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Կրընոպլի Քրիստափոր կոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին Ընկ. Կարապետի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին միութեանս ընթերցասրահը 63 Rue de la République։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. միութեան անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վերի սրահը։ կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

ՓԱՐԻԶԻ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince։ կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փլոէշթի, Գ. Ա.— Փարիզ է այժմ։ Հասցէն՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ։

Փարիզ, Հ. ԱՔ.— Նամակը ղրկուած է պատկան հասցէին և պատասխանի կը սպասենք։

Տէսին, Յ. Պ.— Զենք ստացած, հասցէին տէրը Փարիզէն մեկնած ըլլալով։

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Յունուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին,		L. St.	123.50
Տոլար,		Dollar	25.20
Մարք	100	Mark	607.—
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.95
Թրք. ոսկի		» » or	110.60
Մէճիտիէ		Médjidié	8.67
Լէվա	100	Léva	17.60
Տրախմի	»	Drachme	32.20
Լիր	»	Lire	132.65
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	70.60
Զուից.	»	Fr. Suisse	490.60
Լէյ	»	Leï	14.95
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնս.		I Cr. Fonc. Eg.	2060.—
»		II »	1525.—
»		III »	1510.—
Թուրքերի երկթղ.		Lots turcs	79.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

25 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1170 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԻԿ ԲԱԺԱԿ ՄԸ ՋՈՒՐԻ ՄԷՋ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին, արդար վրդովումի մը մատնուած է յունահայ գաղութը, անտեղի լուրի մը առթիւ, որ տուն տուաւ այլանդակ հրատարակութեանց։

Իբրեւ նմոյշ, երէկ արտատպեր էինք Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթին մէկ յախուռն ելոյթը։ Բարեբախտաբար պատասխանատու խմբագիրը ինք ալ զգացած է թէ չափը անցուցեր են իր աշխատակիցները, ինչպէս պիտի կարդաք յարակից սիւնակին մէջ։

Ընթերցողները իմացան խնդիրը։ Անգլիացի մարդասէր մը կ՚այցելէ Աթէնք, եւ իբրեւ թէ տրամադրութիւններ կը շօշափէ, խորհրդակցութիւններ կը կատարէ իրաւասու շրջանակներու եւ անձերու հետ, Յունաստանի Հայերը Կիպրոս փոխադրելու համար։

Ո՞ւրկէ ուր, Մեծն Բրիտանիոյ այս ասպետակա՛ն առաջարկը, երբ գիտենք որ, հայ գաղթականները, աւելի ճիշդ՝ փախստականները՝ Կիլիկիայէն եւ Փոքր Ասիայէն՝ օրերով խաղալիք դարձան ծովու փոթորիկներուն, Կիպրոսի առջեւ, բայց բրտօրէն ետ դրկուեցան...

— Որպէսզի փոխուի Կիպրոսի բնակչութեան դիմագիծը, եւ Յոյները հիմք չունենան սեփականութեան խնդիր յարուցանելու . . .

Այսպէ՞ս է պատմութիւնը։ Եւ «Ակրոպոլիս» հալած իւղի պէս կլլելով զայն, ամբողջ մաղձը թափեր է իր պատեանին մէջ կծկուած ժողովուրդի մը գլխուն, որ ոչ մէկ մեղք ունի։ Ալ ի՜նչ «օձեր», ի՜նչ «դաւադիրներ», «թրքասէրներ», «հելլէնականութեան թշնամիներ», «օտար գործակալներ»...

Զգարմանանք, որովհետեւ Յոյներն ալ Արեւելքցի են, փոխաբերաբար։ Իսկ պալքանեան մամուլը, Պուքրէշէն մինչեւ Աթէնք, ընդհանրապէս կը կորսնցնէ պայծառատեսութիւնն ու չափի գաղափարը, երբ որոշէ յարձակիլ, ձաղկել, վարկաբեկել կամ ամբոխը գրգռել։ Այսպէս չէ՞ մեր մէջ ալ։ Յաճախ ռմբաձիգ, զունագեղ կամ զռեհիկ բառեր կը շարուին քովէ քով, տակէ տակ, առանց համապատասխան իրողութեամբ հիմնաւորուելու։ Եւ շնդալից լուրեր, առանց ստուգուելու։

Մեր յոյն բարեկամներուն դառնութեան ուրիշ մէկ պատճառն ալ այն է որ, վերջերս Կիպրոսէն հանրագրութիւն մը ղրկուեր է Լոնտոն, կղզիին Յունաստանի կցման դէմ։ Այդ հանրագրութեան տակ ստորագրած են եղեր ոչ միայն Թուրք եւ հրեայ կրօնապետները, այլեւ Հայոց առաջնորդը,— ցնդած եւ անբարոյական վեղարաւոր մը, որուն առաջին մեղքը չէ այս։ Ժամանակին, Կիպրոսի, Աթէնքի եւ Սելանիկի յունական թերթերը ուժգնօրէն բողոքեցին այս ձեռնարկին դէմ, իսկ ծաղրաթերթ մըն ալ երեք հոգեւոր պետերուն նկարները տպեց, թեւ թեւի կլոր-պար կազմած։ «Լի՛ց բաժակը, աղբէր»...

Այս դէպքէն յուզուեցան ոչ միայն Կիպրոսի, այլ եւ Յունաստանի Հայերը, քանի որ տեղական մամուլը միշտ մեր երեսին կը զարնէր եղած հիւրընկալութիւնը։ Նոյնիսկ տեղին վրայ արդար քրտինքով ճարուած չոր հացը։ Բայց վէրքը կը մնայ բաց, որովհետեւ Յոյները չեն գիտեր թէ մենք ոչ ազգային կեդր. իշխանութիւն ունինք, ոչ ո՛ր եւ է պատասխանատու մարմին, ոչ ալ հանրային կարծիք, որպէսզի մէկ հարուածով դէպի մենաստան մը քշենք Սարաճեանի (կամ Մագլըմեանի) պէս անմիտ մօրուսաւորներ։

Իբրեւ զուարճալիք, յիշենք թէ Կիպրոսէն սրտցաւ հայրենակից մը, խելք ըրեր է, յունական թերթերուն հետ, նամակ մը գրել Փարիզի հոգեւոր հովիւին, խնդրելով որ ժամ առաջ հեռացնէն Կիպրոսի առաջնորդը, իբրեւ բուն պատասխանատուն նոր փորձանքին։

Ինչպէս կը հետեւի այսօրուան լուրերէն, Աթէնքի կեդր. Վարչութիւնը պաշտօնապէս հերքած է անգլիական գործակալին, Մարշալ Ֆոքսի այցելութեան առթիւ սարքուած պատմութիւնը։ Բայց կասկածամտութիւնը չէ փարատած տակաւին։ Անհրաժեշտ է միշտ հետեւիլ ամբողջ անցուդարձին եւ հակազդել տեղի-անտեղի քարոզութեանց, բանսարկութեանց կամ բարեմտօրէն գործուած սխալներու։

Այս առթիւ, հաճոյքով կ՚իմանանք «Նոր Օր»էն, որ Աթէնքի մեր ընկերները անմիջապէս միջոցներ ձեռք առած են, ծագած թիւրիմացութիւնը հարթելու համար։ Տեսակցեր են «Ակրոպոլիս»ի խմբագրին, յոյն ընկերվարական առաջնորդ քաղաքացի Եռանիսի եւ ուրիշներու հետ, կատարեալ սրտաբացութեամբ լուսաբանելով ամէն բան։

Կ՚ուզէինք միայն, որ պատահական փորձանքներու, բացառիկ պարագաներու չվերապահուէին այս կարգի տեսակցութիւնները, մտերմութիւններն ու կապերը։

Քիչ մը ամէն տեղ, մեր դժբախտութիւնն այն է որ չափազանց շատ կը զբաղինք մենք մեզմով, եւ կը մոռնանք շրջապատը։ Մեկուսի, կղզիացած կ՚ապրինք ընդհանրապէս, եւ հանդէսներու կամ դժբախտութիւններու առեն կը յիշենք մեր բարեկամները։ Անհաղորդ ենք տեղական ժողովուրդի կեանքին։ Անծանօթ՝ մամուլի, հանրային եւ ընկերային կեանքի վարիչներուն։ Այս տեսակէտով ամէնէն դժբախտ է Սուրիան։

Կը սթափեցնէ՞, արդեօք, բաժակ մը ջուրի մէջ ծագած այս փոթորիկը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍ ՓՈԽԱԴՐԵԼՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ արտատպեր էինք Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթին թունալից մէկ հրատարակութիւնը, անտեղի լուրի մը առթիւ։

Այս մասին Աթէնքի Ազգ. Վարչութիւնը հետեւեալ հերքումը ղրկած է յունարէն թերթին.

— «Ներկայիս կը խնդրենք ձերքել, իբր անճիշդ պատմութիւն, թերթիդ 13 յունուարի թիւին մէջ հրատարակուած այն լուրը թէ 15,000 Հայեր վերջնականապէս Կիպրոսի մէջ պիտի հաստատուին: Կը յայտարարենք թէ Հայերու Կիպրոս գաղթելու մասին բացարձակապէս ոչ մէկ հրաւէր եղած է մեզի եւ ոչ ալ անոնց Կիպրոս հաստատուելու մասին համաձայնութիւն գոյութիւն ունի: Խնդրոյ առարկայ անձը, Պ. Մ. Ֆոքս «Ֆրէնտս Միշըն»ի Պէյրութի վարժարանին տնօրէնն է եւ ներկայացուցիչը «Սէյվ Տը Չըլտրըն Ֆընտ»ի եւ բազմաթիւ առիթներով թանկագին ծառայութիւններ մատուցած է հայ գաղթականներուն, մանաւանդ իբր տնօրէն Փօրթ Սայիտի հայ գաղթակայանին եւ իբր Ազգ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Սուրիոյ հայ գաղթականներու հաստատման գործին մէջ:

Աթէնք գտնուելու առթիւ, տեղւոյս հայ եկեղեցւոյն մէջ քարոզեց, իսկ իրեն ի պատիւ տրուած թէյասեղանը պարզապէս Հայերու ի նպաստ իր կատարած գործերուն համար շնորհակալութեան արտայայտութիւն մըն էր»:

Եւ սակայն, յունական թերթը կը պնդէ իր տուած լուրին ճշդութեան վրայ,

Միւս կողմէ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը տեսակցութիւն մը ունեցած է «Ակրոպոլիս»ի խմբագիր Պ. Անկելամօմաթիսի հետ, որ ծանօթ է Իզմիրէն։ Խմբագիրը խոստովանելով թէ չափազանցութիւն կայ եղած հրատարակութեան մէջ, ցաւ յայտնած եւ ըսած է.

— Կիպրոսի խնդիրը քաղաքական կենսական նշանակութիւն ունի մեզի համար ու մենք կը զարմանանք թէ Հայերը ինչո՞ւ մեր դատին դէմ դիրք բռնած են Կիպրոսի մէջ: Շատ յուզուեցանք, երբ լսեցինք թէ Կիպրոսի ձեր առաջնորդ Սարաճեան, հակահելլէն յուշագրի մը տակ ստորագրած եւ ղրկած է Լոնտոնի կառավարութեան: Դեռ մինչեւ այսօր ալ, Կիպրոսի Հայերը մեր դատին դէմ պայքարելէ չեն դադրիր:

Կը հաւատամ ձեր ըսածներուն: Դժբախտաբար սխալ տեղեկութիւններ հրատարակուած են։ Անհոգ եղէք, պիտի դարմանեմ: Ժողովրդական առածը կ՚ըսէ. «Ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի»։ Կը մաղթեմ որ այս անգամ իրականանայ առածը:

Հայերու հպատակութեան համար յօդուածներու շարք մը պիտի սկսիմ եւ կառավարութենէն պիտի պահանջեմ որ ամէն տեսակ դիւրութիւն տրուի, որպէս զի Հայերը իբրեւ քաղաքացի վայելեն քաղաքացիական իրաւունքներ: Անհոգ եղէք, եղածը թիւրիմացութիւն է եւ կը դարմանուի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ՑԱՒԸ ԿՈՒԼԱՅ

Նաւային խորհրդաժողովի առաջին պաշտօնական գումարման մէջ, որ տեղի ունեցաւ հինգշաբթի օր, իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն պարզեց իր երկրին պահանջները։

Յաջորդաբար եւ մանրամասնօրէն պիտի հրատարակենք այդ գեկոյցները, գաղափար մը տալու համար ժամանակակից աշխարհակալութեան ընթացքին վրայ։

Այսօր, ամփոփ գիծերով, ներկայացնենք իւրաքանչիւրին տեսակէտը.—

ԱՆԳԼԻԱ.— Մեր երկիրը փոքր կղզի մըն է, որ չի կրնար սնուցանել իր սեփական շուկաները եւ ժողովուրդը։ Հետեւաբար, մեր նաւատորմը ոչ թէ զօրութեան, այլ կեանքի խնդիր մըն է։ Մեր նաւային ուժերը երեք գլխաւոր խումբերու բաժնուած են, խաղաղութեան եւ հսկողութեան պէտքերուն համար։ Անկարելի է մէկ խումբի մէջ կեդրոնացնել զանոնք։ Ծովը մեր հողն է։ Եթէ ծովէն պաշարուինք, ամէն կողմէ պաշարուած կ՚ըլլանք։

ՖՐԱՆՍԱ.— Մեր պէտքերն են,— 1. Պաշտպանել մայր երկրի ծովեզերքը. 2. Կապ հաստատել մայր երկրին եւ արտաքին ստացուածքներուն հետ. 3. Եւ ամէն կերպով ապահովել ազգային կեանքին համար անհրաժեշտ հաղորդակցութեանց ազատ գործածումը։ Մայր հայրենիքը պաշտպանութիւն կը հարկադրէ երեք ծովերէ։ Մեր գաղթային կայսրութիւնը, որ ցրուած է բոլոր ովկիանոսներուն վրայ, ունի 12 միլիոն քառ. քիլոմեդր տարածութիւն եւ 60 միլիոն բնակիչ, այսինքն վեց անգամ աւելի մեծ քան գաղթային ամենամեծ կայսրութիւնը, բացի Անգլիայէն։ Ծովեզերքներու երկայնութիւնը կ՚անցնի 30,000 քիլոմեդրը։

ԻՏԱԼԻԱ.— Մեր երկիրը արտաքին աշխարհին հետ կը հաղորդակցի միայն ծովէն եւ Ալպեաններու կողերէն։ Այս վերջինները կրնան փակուիլ։ Կը մնայ միայն ծովը, որ արդէն սովորական ժամանակ կ՚ապահովէ մեր ներածումներուն երեք չորրորդը։ Մենք յարաճուն ժողովուրդ մը ունինք, զրկուած ենք հում նիւթերէ, եւ յանձնառութիւններ ու շահեր ունինք աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ։ Ահա բացարձակ պէտքեր։ Իտալիա պատրաստ է իր սպառազինումները իջեցնելու ինչ մակարդակի որ կ՚ուզեն, պայմանաւ որ ուրիշ ոչ մէկ եւրոպական պետութիւն անցնի այդ մակարդակը։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ.— Մեր նաւատորմը չի կրնար վար ըլլալ աշխարհի որեւէ մէկ տորմիղէն։ Եթէ այս խորհրդաժողովը միջոց մը գտնէ կրճատելու նաւային սպառազինութեանց ամբողջութիւնը, ամերիկեան նաւատորմը պիտի կրնայ զեղչուիլ նոյն համեմատութեամբ։

«Նէփ»ը վերջի կը հասնի

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ԿՈՒԼԱԿՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Լենինի մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ, Ստալին մասնաւոր յօդուած մը հրատարակեց, որուն մէջ կը ծանուցանէ թէ վերջնապէս մէկդի պիտի նետեն Լենինի տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը (Նէփ), գիւղական շրջաններու մասին, եւ պիտի վերադառնան յեղափոխութեան առաջին օրերու քաղաքականութեան։ Կարմիր բռնակալը կը բացատրէ թէ Նէփի լքումը տեղի ունեցած է արդէն. թէեւ կարգ մը ընկերներ չեն ըմբռներ ու կը կարծեն թէ ներկայ շրջանը շարունակութիւնն է տեւական քաղաքականութեան մը, մինչդեռ ուժգին վերադարձ մըն է դէպի գիւղի դրամատիրական տարրերը արմատախիլ ընելու քաղաքականութեան։ Անցեալի խորհրդային օրէնսդրութիւնը կը պարունակէ հակասութիւններ որոնք պէտք է սրբագրուին։ Կայ խորհրդային օրէնք մը որ կը պաշտպանէ կուլակներուն (ունեւոր գիւղացի) շահերը եւ հետապնդումէ ազատ կը կացուցանէ կուլակները, իբրեւ ամբողջութիւն։

Բաւական չէ կուլակներուն դէմ գործել սահմանափակումներով եւ մասնակի ոչնչացումով։ Ներկայ պայքարը պէտք է բոլորովին ոչնչացնէ կուլակը եւ զրկէ զայն հողը մշակելու իրաւունքէն։

Ստալինի այս յօդուածը կը խտացնէ այն ճառը զոր խօսեցաւ դեկտ. 27ին։ Այդ առթիւ իր յայտարարութիւնը մեծ յուզում պատճառեց կարգ մը վարիչներու, որոնց մէկն է Լարին, ձախակողմեան համայնավար մը, որ երբեք կասկածելի չէ դարձած իբրեւ չափաւոր։ Անոնք գանգատեցան թէ անկարելի է «ֆիզիքապէս ոչնչացնել հինգ միլիոն կուլակներ» եւ առաջարկեցին գրաւել անոնց բոլոր գոյքերը, հեռաւոր վայրեր աքսորել ու թոյլ տալ որ այնտեղ աշխատին, իբրեւ օրականով բանուորներ։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ «իբրեւ չափազանց մարդկային» եւ որոշուեցաւ «ամբողջովին արմատէն ոչնչացնել կուլակները»։

Ամենանոր մեկնաբանութեամբ, «կուլակ» կը նշանակէ այն գիւղացին որ երեք կով, կամ անոր համապատասխան քանակութեամբ խոզ, ոչխար, հաւ եւայլն ունի։

Մամուլը առեւտուրն ալ կ՚արգիլուի

Յունուարի առաջին շաբթուն, Մոսկուայի շրջանի առեւտրական վարչութիւնը հրահանգեց բոլոր թերթերուն, սէն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԸ.

Վիլժիւիֆէն, անուան տարեդարձի մը առթիւ, նախաձեռնութեամբ Գ. Սիմոնեանի, Յ. Խաչիկեանի եւ Բ. Գոփարանեանի	330.—
Վիլժիւիֆէն, Յակոբ Աճէմեան	50.—
իր ձեռքով հաւաքուած	25.—
Մարսէյլէն, Մարգարեան կօշիկի գործարանէն (200).—	
Մարգարեաններ	100.—
Բանուոր Ա. Տէօվլէթեան	30.—
» Յ. Ջաթալեան	20.—
» Յ. Գաբամաճեան	20.—
» Վ. Յակոբեան	20.—
Փոքրիկն Տիգրան Մարգարեան	10.—
Վիէնէն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին (երեք օրուան մէջ հաւաքուած)	898.30
Գումար	1503.30
ԺԷ. ցանկին գումարը	17,902.35
Ընդհ. գումար	19,405.65

***

ԽՄԲ.—Այս գումարէն մինչեւ յունուար 16 կեդր. Յանձնախումբին յանձնած ենք 12,000 ֆրանք։

Երէկ յանձնեցինք 7000 եւս։ Գումար՝ 19,000։

2,500,000 ՖՐԱՆՔ՝ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսայի խորհրդարանէն 2,500,000 ֆրանքի վարկ մը պիտի խնդրուի, դամբարան մը շինելու համար մարաջախտ Ֆօշի գերեզմանին վրայ, Էնվալիտի մէջ: Դամբարանը, որ պրոնզեայ պիտի ըլլայ, պիտի զետեղուի Սէնթ-Անպրուազի (Ամբրոսիոս) մատուռին մէջ, եւ պիտի զարդարուի չորս խորաքանդակներով, իւրաքանչիւրին վրայ՝ կերպարանք մը: Կատարը պիտի քանդակուին 12 պատկերներ, որոնք Ֆրանսայի ժողովուրդը եւ բանակը պիտի ներկայացնեն: Սպարապետին պրոնզեայ դէմքը պիտի պճնուի դափնիներով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ թերթերը կը հրատարակեն վիճակագրութիւն մը, որու համաձայն ռուս համայնավար կուսակցութիւնը ունի մէկ միլիոն 555,000 անդամ որոնց հարիւրին 62ը բանուոր, հարիւրին 38ը մտաւորական եւ գիւղացի։

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ, որ Իտալիա կը գտնուի այժմ, իր յիշատակները գրած է եւ շուտով հրատարակութեան պիտի յանձնէ:

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ միջազգային յանձնաժողովը նկատի առնելով երկու խորհրդային մարտանաւերու անցքը Վոսփորէն դէպի Սեւաստափոլ, վճռեց թէ անկանոնութիւն չէ գործուած, հետեւաբար բողոքի տեղի չկայ։

ՉՈՐՍ ՅԱՐԱԿԱՆ ՍՊԱՆԵՐ, Շէլլէր, Կէր, Բարտաշէվ եւ Ֆէօրով մահուան, իսկ հինգերորդ մը տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, իբրեւ լրտես եւ կեղծ դրամ քշող։

ԱԹԷՆՔԻ առեւտրական սենեակը որոշում մը քուէարկեց, որով կը խնդրէ կառավարութենէն շուտ կարգադրել տուրքերը զեղչելու խնդիրը եւ միջոցներ ձեռք առնել երկրագործական արտադրութիւնը աւելցնելու համար։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

3.— (ԹԷՅԼԸՐԻ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ)

Աշխատանքի գիտական կազմակերպումը, ըսինք թէ օրուան հարց է Ամերիկայէն յետոյ Եւրոպայի ճարտարարուեստական երկիրներուն մէջ։

Պատերազմը, իրեն յատուկ պահանջներով, դադարի էր դատապարտեր ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղեր, անհամեմատ զարկ տալով զինուորականպէտքերու արտադրութեան,— զէնք, ռազմանիւթ, դեղօրայք, փոխադրութեան միջոցներ, գլխաւորաբար բեռնատար ինքնաշարժներ, պարզ հիւսկեղէն եւ երկաթեղէն, եւայլն։

Իսկ խաղաղութիւնը անհաճոյ անակնկալի պէս ինկաւ ռազմական գերարտադրութեան շրջանի մը մէջ։ Եւրոպայի ճարտարարուեստը չկրցաւ նոյն փութկոտութիւնը ցոյց տալ յարմարելու խաղաղութեան պէտքերուն։ Ու պատահեցաւ հետեւեալը։ Այն երկիրները որոնց արտադրութիւնը դրուած էր ամուր հիմերու վրայ՝ կատարելագործուած միջոցներով ու աշխատանքի յարմարագոյն կազմակերպութեամբ, սկսան թափանցել օտար շուկաները։ Ամերիկա մէկ կողմէն, իսկ պարտուած Գերմանիան՝ հակառակ բոլոր սեղմումներուն, միւս կողմէ, ստեղծելով տակաւին մրցակցութիւն մը, տեղական արտադրութիւններուն դէմ, մինչեւ իսկ կատարեալ տեղատուութիւն պարտադրելով անոնց։ Կը յիշուի թէ 1921—1924 շրջանին ֆրանսական ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղեր կը նախընտրէին դադրիլ արտադրելէ եւ իրենց հաշւոյն անշուշտ, աւելի շահով կը ծախէին Գերմանիա արտադրուած առարկաներ։ Պարագան ընդհանուր էր Եւրոպայի մնացեալ մասին համար առհասարակ ու իւրաքանչիւր երկրի մէջ, հարց կը ծագէր վերականգնելու ազգային ճարտարարուեստը։ Ճիգի եւ ուսումնասիրութեան շրջան, որ իւրաքանչիւր երկրի մէջ կը յանգէր արտադրութեան հին սովորամոլութիւններէն հրաժարելու եւ արտադրութիւնն ու աշխատանքը մանաւանդ՝ գիտականացնելու եզրակացութեան։

Անդրադառնալէ առաջ աշխատանքի գիտականացման նոր եղանակներուն եւ անոնց ընկերային հետեւանքներուն, անհրաժեշտ է սակայն, իբր մեկնակէտ՝ պահ մը եւս կանգ առնել Թէյլըրի դրութեան վրայ, ցոյց տալու համար անոր դէմ կատարուած գլխաւոր քննադատութիւնները։

Թէյլըրի դրութեամբ, անկասկած, գործատան մը արտադրութիւնը կը շատնայ, եւ հետեւաբար, շնորհիւ ժամանակի եւ ուժի խնայողութեան, ինքնարժէքը կը նուազի ու կարելի կ'ըլլայ, մէկ կողմէ աւելցնելով մէկտեղ գործատիրոջ շահն ու աշխատաւորին վարձքը, իջեցնել աշխատանքի ժամերն ու նաեւ ապրանքներու վաճառման գինները, այսինքն՝ ժողովուրդին աւելի մատչելի դարձնելով սպառումը՝ զարկ տալ առեւտուրին ալ։

Առաջին ակնարկով, այս արդիւնքը պիտի կրնար հմայել ամէնէն սկեպտիկն անգամ, եթէ սակայն չանդրադառնար թէ ի՞նչ գինով է որ Թէյլըր կը հասնի անոր։ Դրութեան ամէնէն խոցելի կէտերը կը բխին անոր կիրարկումի եղանակէն իսկ, ինչ որ կը խրտչեցնէ գործաւոր դասակարգը։ Բաղքենի տնտեսագէտները անհրաժեշտ գովեստներ շռայլելէ յետոյ Թէյլըրի դրութեան, կը յանկերգեն.— Գործաւորներու դժգոհութիւնը անոր դէմ կը բխի նախապաշարումէն որ ամէն ատեն, զինենք լարած է մեքենաներու եւ արտադրութեան մէջ ներմուծուած ամէն կատարելութեան դէմ. գործաւորը բնական թշնամին է ամէն միջոցի ու գործիքի որ բազմաթիւ ձեռքերու աշխատանքը կը խտացնեն եւ կը յանձնեն մէկ ձեռքի։ Ան կը վախնայ որ աշխատանքի արդիւնաբերութեան աճումը՝ գործիքներու եւ միջոցներու կատարելագործումով, մի գուցէ բանուորը ենթարկէ գործազրկութեան»։

Կը տեսնենք թէ բանուորին այս մտավախութիւնը բոլորովին անհիմն չէ, քանի որ Թէյլըր իր դրութեան կիրարկումին մէջ, կը դիմէ աշխատաւորներու խիստ ընտրութեան մը։ Ըսինք թէ գործին համեմատ ան բանուորները ենթարկած է մանրակրկիտ զտումի եւ անոնցմէ պահած է 4ի եւ մինչեւ իսկ 8ի վրայ 1։ Այս կերպով է որ ան կրցած է ապահովել արտադրութեան եռապատկումն ու քառապատկումը նոյն գործիքներով՝ նոյնքան ժամանակի ընթացքին։

Կայ եւ ուրիշ պարագայ մը, որ գործաւորները դէմ կը հանէ Թէյլըրի դրութեան։

Գործաւորը կը սիրէ իր ձեռագործին վրայ դնել անձնական նախաձեռնութեան, ճարտարութեան ու վարպետութեան հովեր մը։ Ըսէք թէ կերպով մը, կաշկանդուած մարդու իր ինքնասիրութիւնն է որ կը խաբէ։ Թէյլըր մէկ հարուածով կը ջնջէ այս բոլորը, գործաւորին չի ձգեր նախաձեռնութեան որեւէ առիթ. այլ զայն կը վերածէ մեքենաներու միջեւ՝ կենդանի գործիքի մը՝ որ պիտի բանի ու շարժի համաձայն իրեն պարտադրուած կշռոյթին։

Կարեւոր առարկութիւն մը սակայն, վարձքի հարցն է։

Ըսինք թէ Թէյլըր կը յաջողի եռապատկել ու քառապատկել արտադրութիւնը։ Բայց կատարուած աշխատանքին, այսինքն արտադրուած քանակին համեմատութեամբ չէ որ կը վճարէ բանուորին։ Թէյլըր այն համոզումն ունի թէ արտադրութիւնը որքան ալ աւելնայ, վարձքը պէտք չէ բարձրանայ աւելի քան 100ին 60։ Ան տրամաբանութեամբ թէ, գործաւորը կը վատնէ իր ժամանակն ու դրամը, եթէ աւելի շահի։ Թէյլըրի այս տեսութեան ուժ կուտան քաղքենի տնտեսագէտներ. Փոլսոն կը գրէ.— Գործաւորները բնական հակում մը ունին նուազեցնելու իրենց ճիգը, անմիջապէս որ աշխատավարձքերու յաւելումը թոյլ տայ իրենց պէտքերը գոհացնել՝ նուազ արտադրութեամբ,»

Ուրե՞մն։

Տեսնենք Թէյլըրի եզրակացութիւնը.— Մարդոց մեծամասնութեան համար, լաւ չէ շատ արագ հարստանալ»...

«Մարդոց մեծամասնութիւնը» հասկնալիէ թէ կը կազմեն գործաւորներու անհամար բազմութիւնները։

Իսկ Փոլսոն իր կարգին հիմնաւորելու համար Թէյլըրի չքնաղ միտքը, կը փաստաբանէ, տնտեսագիտական բնազանցութեան փորձերէ յետոյ,—երբ արտադրութիւնը կ'աւելնայ շնորհիւ աշխատանքի արտադրական կարողութեան բարձրացման, անոր լայն օգուտը կը քաղեն աշխատաւորները, սակայն բաժին մըն ալ կ'իյնայ դրամատէրներու եւ ձեռնարկուներու։

Ճիշդ է։ Բայց մինչդեռ «լայն օգուտը» բաժնողները բիւրաւորներ են, «բաժին»ը կ'իյնայ մատ վրայ համրուող արարածներու։

Իսկ երբ նկատի առնենք ապրուստի գիներու անհամեմատ բարձրացումը եւս՝ բաղդատմամբ աշխատանքի վարձքերու, կ'եզրակացնենք թէ գործաւորը երբեք ցէ իր արտադրութեան համեմատական վարձք չէ որ կը ստանայ։

Թէյլըրի վատ կողմերէն մէկն ալ հետեւեալն է.

Վարձքի յաւելում մը կուտայ գործաւորին, ոչ թէ իբրեւ անոր արդար իրաւունքը՝ ո՛չ թէ իբր անոր արտադրութեան համեմատական վարձքը, այլ կապտելու համար անոր աշխատանքի եռանդը, բարի կամեցողութիւնը։ Կը կարծէ թէ իր դրութիւնը աւելի ճիգ եւ յոգնութիւն չի պարտադրեր գործաւորին։ Այլ ընդհակառակն, կանոնաւորելով անոր աշխատութիւնը, կը նուազեցնէ անոր ուժի սպառումը։ Հետեւաբա՞ր։ Գործաւորը իրաւունք իսկ չունի վարձքի յաւելում պահանջելու, հակառակ բազմապատկուած արդիւնաբերութեան...

Իրողութիւնը ընդունինք իբր ճիշդ եւ հաստատուած։ Բայց հարցնենք Շ. Ժիտի եւ ընկերվարական տնտեսագէտներու հետ,— Ինչո՞ւ գործաւորը իր գործարանատիրոջ ձրի պիտի տրամադրէ իր աշխատանքով ստացուած յաւելուածական արտադրութիւնը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԱԾՈՒՆ

Թող մատը բարձրացնէ անիկա, որ չի սիրեր մածունը։

Կարելի՞ է չսիրել մածունը։ Կատուն իսկ ձուկին պոչը կը մոռնայ դգալ մը մածունին համար։ Դուք չէ՞ք գիտեր պատմութիւնները, զորս կը յիշեն գիւղացիները։ Անգամ մը, մեր խելացի կատուն չի դիմ'անար պնակ մը մածունի տեսքին, կ'ուտէ, պնակն ալ կը մաքրէ օճառով լուացուած ցոյց տալու աստիճան, պնակը կը սրբէ, ճակատը խաչակնքելու ձեւով մը, եւ չի մոռնար թաթովը քիչ մը ճերմակ քսելու բարեկամ շնիկին։ Ու ծեծը շնիկը կ'ուտէ, որովհետեւ մեր կատուն, խոհեմութեան համար՝ քանի մը ժամ բացակայած էր տունէն։ Ցան տերոջը վերադարձէն յետոյ, ան ներս կը վազէ եւ ամէնէն անուշ ձայնովը կը մլաւէ, անմեղ ձեւանալով։ Հասկցողը կը հասկնայ անշուշտ այդ ձայնին իմաստը.— Մածունդ պատուական էր, ա՛յ տնաշէն։

* * *

Կը վկայեմ, Հայ տնաշէնին մածունը ամէնէն պատուականն է։ Նոյնիսկ ամէնքս ալ գիտենք, որ մածունը հայկական ապրանք է։ Կը յիշեմ տեղ մը կարդացած ըլլալ, թէ մածունը առաջին անգամ շինած են Հայերը։ Նախապէս Հելլէնները եւս, Հայերէն սորվելով մածուն շինելու գաղտնիքը, իւրացուցած էին Հայերէն բառը, մածուն։ (Այսօր, սակայն, անոնք յունարէն ուրիշ բառ մը ունին, «օզիղալա»)։ Արդարեւ յունարէն «մազի» բառը, որ հնչական նմանութիւն մը ունի հայերէն մածուն բառին արմատին հետ, կը նշանակէ խիւս, խմոր, ինչպէս խմորում մըն է մածունն ալ։ Հայ մը, Ժաք Էլմասեան, երկու գրքոյկ ունի գրուած, մածունին մասին։ Ան կը կարծէ թէ թրքական ապրանք է մածունը։ Փա՞ստ,— Թուրքերէն անո՞ւնը (եօղուրթ) զոր Հայերը տարածեցին Ֆրանսայի մէջ եւ ուրիշ երկիրներ։ Ո՛չ, մածունը թրքական արտադրութիւն չէ։

* * *

Հայերը վարպետ են մածունի պատրաստութեան մէջ։ Այսօր ուրիշ ազգեր ալ կան, որ նոյնքան վարպետութեամբ մածուն կը շինեն։ Սակայն ամէնէն վարպետները գիւղացիներն են։ Մեր գիւղացիները կովու, ոչխարի եւ գոմէշի կաթով այնպիսի համեղ մածուն մը կը շինէին, որ Ֆրանսայի մածունի խանութներուն մէջ դժուար թէ գտնուի նմանը։ Մասնաւորաբար գոմէշի կաթով շինուած մածունը պանիրի պէս թանձր կ'ըլլար, եւ հացի շերտերու վրայ դնելով կ'ուտէինք ու կը գոհանայինք։ Ընդհակառակն, հիմա միայն խարդախուած մածուն է, որ կ'ուտենք։ Այնպէս չէ՞, Հայ գիւղացի, ո՞ւր մնաց համը մեր մածուններուն, զորս ուտելով կ'ապրէինք առողջ եւ կայտառ, ժիր եւ չարքաշ։

* * *

Արդարեւ մածունը ոչ միայն սնունդ մըն է, այլ նաեւ առողջութեան ազդակ մը, տեսակ մը դեղ։

Ի՞նչ է մածունը, ըստ գիտութեան։

Կաթը, համաձայն բազմաթիւ բժիշկներու, մասնաւորաբար սնունդ մըն է հիւանդին ու տկարին համար։

Ո՛չ, կ'ըսեն արդի բժիշկները։

Կաթը երկու տեսակ է, մարդկային եւ կենդանական։

Կնոջ կաթը կը պատկանի իր զաւկին։ Այդ մասին ոչ մէկ խօսք։ Վասնզի կնոջ կաթին մէջ կայ մասնաւորաբար, լէսիթին կոչուած տարրը, որ կը նպաստէ ուղեղին կազմութեան։ Կնոջ կաթին մէջ լէսիթինին քանակութիւնը չափազանց շատ է, բաղդատմամբ կենդանիներուն կաթին, ինչպէս մարդկային ուղեղը այնքան մեծ է, բաղդատմամբ մարդկային կազմին տարածութեան։

Իսկ կենդանական կաթը նըւազ «լէսիթին» կը պարունակէ եւ օտար է մարդկային ստամոքսին։ Ահա թէ ինչո՛ւ շատերու ստամոքսը չի հանդուրժեր եւ չի կրնար մարսել կաթը։ Պէտք է մարսելի դարձնել այդ կաթը, ահա առաջին հարցը։

Միւս կողմէ, այդ կաթը մանրէներու համար մշակութեան յարմար գետին մըն է։ Մանրէները շուտով կ'աճին կաթին մէջ։ Արդ, աղիքներուն մէջ կը բնակին բազմաթիւ մանրէներ։ Այնպէս որ, երբ կաթ կ'ուտէք, աղիքներու մանրէները կը բազմանան ու կ'աճին։ Ի՞նչ ընել արգիլելու համար, ահա երկրորդ հարցը։

Մածունը ինքնին կուտայ այդ երկու հարցերուն պատասխանը։ Որովհետեւ մածունը մարսելի է եւ կը սպաննէ մանրէները։ Ի՞նչպէս։

Մածունը արդիւնք է կարգ մը «օգտակար» մանրէներու աճումին՝ կաթին մէջ։ Երբ դուք խմոր կամ մակարդ կը դնէք կաթին մէջ եւ կը պահէք զայն տաք տեղ մը, պարզապէս մանրէներ կը բազմացնէք կաթին մէջ։ Եւ մածունը մանրէի գանգուած մըն է։ Այդ մանրէներն են, որ մարսելի դարձուցած են կաթը (այսինքն մածուն), եւ մտնելով ստամոքսին եւ աղիքներու մէջ՝ կը սպաննեն վնասակար մանրէները։

Ահա թէ ինչո՛ւ Մէչնիքոֆ կ'ըսէ թէ, ով որ մածուն կ'ուտէ, երկար կ'ապրի։ *Արդարեւ, երկարակեցութեան արգելքը աղիքներուն վիճակն է։ Այնտեղ է, որ թոյնիր կը կազմուին միսի եւ այլ սնունդներու մարսողութենէն յետոյ։ Այնտեղ է, որ մանրէները կը բնակին ու կ'աճին։ Մարդոց հիւանդութեանց մեծամասնութիւնը կը ծագի այդ թոյնէն։ Քիչ մը կաթ ուտելով, դուք կը նպաստէք այս մանրէներուն աճումին, մինչդեռ մածուն ուտելով կը սպաննէք զանոնք։*

Ուրեմն, մածուն կերէք շարունակ։

Ժաք Էլմասեան, որ եղբայրն է նշանաւոր մանրէաբան Ցոքթ. Միշէլ Էլմասեանի, ծանօթ միջազգային գիտական շրջանակներուն, նոյնքան գիտուն՝ երկար եւ խղճամիտ վերլուծումի մը ենթարկած է մածունին յատկութիւնները։ Քութէշի (scarlatine) *պարագային, սովորութիւն էր կաթ խմցնել ենթակային, որովհետեւ կաթը միզեցնող է եւ կը նպաստէ երիկամներու առողջութեան։ Ո՛չ, կը պնդէ Էլմասեան, կաթով կը բազմացնէք աղիքներու մանրէները եւ աւելի կը ծանրացնէք հիւանդին վիճակը։ Եւ կը թելադրէ թան շինել եւ թան խմցնել։ Արդարեւ թանը, ոչ միայն միզեցնող է, այլ նաեւ զովացուցիչ, այնպէս որ լաւագոյն ազդեցութիւնը կը գործէ հիւանդին վրայ։ Ըստ Էլմասեանի, մածունը օգտակար է ոչ միայն բոլոր հիւանդութիւններու ընթացքին, այլ նաեւ կը բժշկէ սիֆիլիսը։ Պրազիլիոյ ժողովուրդին 90 առ հարիւրը վարակուած է սիֆիլիսով, եւ Էլմասեան կոչ կ'ընէ մածունով բժշկել այդ դժբախտ ժողովուրդը։ Ասիկա քիչ մը շատ մեծ հաւատք է, եւ սակայն, կարելի չէ ուրանալ մածունին հրաշալի յատկութիւնները։*

Մեր ժողովուրդը մածունէն կը պատրաստէ թան, զոր կը գործածէ իբրեւ զովացուցիչ արտերու մշակներուն՝ տաք եղանակներուն, նոյնպէս քամուած մածուն, չորթան, եւայլն։ Այսօր կան նաեւ ուրիշ պատրաստութիւններ (քէֆիր եւլն)։ Բոլորն ալ առաւել կամ նուազ օգտակար են մարդկային կազմին։ Գլխաւոր օգտակար յատկութիւններն են.

1— Մածունը կը նպաստէ ստամոքսին մարսողական շարժումներուն։

2— Կը թեթեւցնէ ստամոքսին գնդերներուն յոգնութիւնը։ Աւելի ճկունութիւն կուտայ։

3— Կը վերանորոգէ աղիքներուն մարսողական գեղձերը։

4— Վար կը մղէ կղկղանքը, կը դարմանէ պնդութիւնը, այսպէսով կ'արգիլէ թոյներու ազդեցութիւնը։

5— Կը սպաննէ աղիքներու մանրէները։

6— Կ'ամոքէ աղիքներու բորբոքումները, ցաւերը։ Այսպէսով կ'անհետանան կարգ մը ջղայնոտութիւններ, որոնք արդիւնք են մարսողական խողովակներու գէշ վիճակին։

7— Նպաստաւոր եւ անդրադարձիկ ազդեցութիւն մը կը գործէ նաեւ լեարդին վրայ։

8— Կը մաքրէ արիւնը կարգ մը թունաւոր տարրերէ։

9— Ծարաւը կ'անցընէ, կը զովացնէ, մասնաւորաբար թանը, զոր պնդութիւն ունեցողները պէտք է մէկ գաւաթ խմեն ամէն իրիկուն, պառկելէ առաջ։ Կարգ մը բժիշկներ սովորութիւն ըրած են պնդութիւն ունեցողներուն խմցնել հում կաթ, որ փորհարութիւն կը պատճառէ։ Սակայն ասիկա դարման մը չէ պնդութեան, եւ այդ փորհարութիւնը արդիւնք է կաթին անմարսելիութեան։ Արդարեւ աղիքները, կաթը չմարսած, դուրս կուտան իրենց պարունակութիւնը։ Մինչդեռ թանը կ'ազդէ բնախօսական եղանակով մը։

10— Երկար ճամբորդութեանց ընթացքին ամէնէն յարմար սնունդն է։

ԲԺՇ. Հ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

1930Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՒՐՔԵՐ

Մեր ընթերցողներուն կը յիշեցնենք թէ *փետր. 1էն առաջ* տուրքերու վարչութեան պէտք է յայտնեն տեղեկութիւններ իրենց կողմէ տրուած օրավարձքերու եւ թոշակներու մասին, երբ գործատէր են։

Մարտ 1էն առաջ (31 մարտ՝ եթէ իրենց հաշուեկշիռը փակած են 1929 դեկտեմբերին), զէն ու շահի յայտարարութիւն։

Մարտ 1էն առաջ, ընդհ. գործառնութիւն գումարին վրայ մասնաւոր տուրք (Taxe spéciale sur le chiffre d'affaires)։

Այս մասին՝ մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

ՔԻՐՏԵՐԸ
ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻ՞Ն ԹՈՒՐՔ

Երէկ, Գաճիրէի Թուրք
դիմադիր Թերթէն՝ «Մ
վաթ»էն առնելով, ճրատա
ցինք Թուրքեւքիւրտ կարծ
ճամաձայնութեան մը
առաջադրուած պայմանն
Միեւնոյն Թերթը ցոյն
Թիւին մէջ կը ճրատարակ
տեւեալ պատմութիւնը,
կ'արտատպենք առանց
խաւորելու ստուգութիւնը

Թուրք հանրապետակա
ռավարութիւնը ծանուցած
1925ի քրտական ապստ
թիւնը արիւնոտ կերպով
շուած եւ արեւելեան նահ
րուն մէջ խաղաղութիւն
պահովութիւնը վերահ
ուած է։ Եւ սակայն քր
դէպքերու մասին, զանազ
բիւրներէ թերթերու ս
րը անցած լուրերը երբեք
սեցան։ Եւ Թուրք մամ
կարող է հերքել այս դէ
Սուրիոյ մեծամեծնե
կրօնաւորները կախաղան
ձրացնող և մնացածները
րանքի դատապարտող
փաշայի անձնական քար
և այժմ Պոլսոյ երեսփոխ
լիհ Րըֆգըն՝ «Ալիայի
րազմական ատեանի որո
րը» անունով գիրք մը
րակած է, ուր բոլոր Ար
խային ցուցնելէ վերջ՝
խաղաղութիւնով կը վե
գիրքը. «Ահա այս կերպ
րիոյ համար պէտք եղ
ղորրութիւնը վերջնակա
կը հաստատուի»
Ըսմէթ փաշան ալ իր
րակիցին պէս ըրաւ։ Արե
Անատոլուի խաղաղութի
անզորրութիւնը ապա
եաք, թնդանօթներ դր
ցան, հրամանատարներ
տարուեցան, Պարսկա
միջնորդութեանը դիմուե
դանաւեր վար առնուեցան
դերով զինուորներ փճաց
սոնք բոլորը թերթերու
ներուն մէջ ծանուցուած
ղութեան ու անզորր
շրջանի հասարակ դէպքե
Երբ Քիւրտիստանի այս
կացութեան մասին կը մտա
ապագայի տեսակէտով
սրտերը խոցող ցաւ մը
գանք։
Քրտական յեղափոխ
երկրորդ տարին, Ռուսեր
նակի միջամտութեամբ՝
տիստանի մէջ ընդհանուր
նիչութիւն մը ստեղծուե
սակայն յեղափոխութիւ
տեղ դարձեալ շարունակ
Քիւրտերու հանդէպ
րար գիրք մը բռնելու
Թուրքերուն տուած խոր
ետ չէին մնար Ռուսերը
Մինչեւ իսկ անցեալ
ընկեր Սուրիձը ըսաւ.
— «Եթէ Թուրքերը
որ Անատոլուի մէջ ան
թիւն եւ խաղաղութիւն
ամէնէն առաջ պէտք
տերը գոհացնել եւ ան
զածները տալ։ Քիւրտե
քական հաւաքական
բաժնել մեծ սխալ մըն
Ասոր վրայ, Էնկիւրի
տական մարդիկը քիչ մը
քի եկածի պէս եղան
կուսակցութեան վստա
րէն մէկը Իրաք զրկուեց
անձնաւորութիւնը ե
պէս այնպէս մը ցոյց
ինք Իրաքի թագաւորի
պահանջ ունենալով՝ զ
ձելու համար կ'երթար
Բայց, Պաղտատի
թագաւորին պալատը
փնտռեց, այլ քիւրտ
միութեան կեդրոնը, հոն
համոզել չյաջողելով՝ ետ
դարձաւ։
Այս խնդիրը, երկրորդ
ըլլալով Սըմկօ-Իսմայիլ
հետ կարգադրել ուզեցին
թէ Վանի շրջանը ք
մար, պատերազմական
նուր խորհուրդի նախագ
վակէի Ֆէյզի փաշան
Սըմկօ-Իսմայիլ խանը
բայց այս վերջինը ք
անոր հետ տեսնուելէ

տարարեց՝ թէ ինք կարող չէ տրուած հարցը կարգադրել։ Եէյզի փաշան այս խնդրոյն մասին Բիւրտերու մէջ տարածուած անախորժ լուրերէն վախնալով՝ ստիպուեցաւ վերադառնալ։

1929ի գարնան, Թուրքերը, Իրաքի եւ Քիւրտիստանի կացութեանց ծանօթ, եւ փորձառու այս տեսակ խնդիրներու ճարպիկ (...) պէյը ղրկեցին։ Այս անձնաւորութիւնը ամիսներով Քիւրտիստանի եւ Իրաքի շրջաններուն մէջ մնաց։ Ամբողջ Քիւրտիստանի պետերուն եւ շէյխերուն հետ միջնորդութեամբ շփման մէջ մտաւ, տեսակցեցաւ, տեղեկացաւ և այդ կերպով Քիւրտերու պահանջները սորվեցաւ։

Այս անգամ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին բացումէն անմիջապէս վերջը, դոնփակ նիստի մը մէջ, Քիւրտիստանի պահանջներուն մասին խօսուեցաւ, եւ սակայն աղմկարարներու (շաքշաքճիներու) «ամա՛ն, էֆէնտիմ, այս մեր տկարութեան ապացոյցն է, մենք ինչպէս կրնանք ընդունիլ այս», աղմուկներով խնդիրը բռնկեցուցին։

Ըսմէթ փաշան խնդիրը իմանալուն պէս, երկար ատենէ ի վեր այցելութեան չգացող Ղազիին այս դաւադրութեան մասին լուր տուաւ։ Բայց այս խնդրոյն մէջ Մուսթաֆա Քէմալի մասնակցութիւնը իմանալով իր զարմանքն ու վրդովումը չկրցաւ պահել։ Արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող երկուութիւնը գլուխ բարձրացուց։ Եէյզի փաշան եւ իր կողմնակիցները, Ղազին ալ մէջը ըլլալով, քրդական պահանջներուն մտիկ ընելու համակիտութիւն կը ցուցնէին, իսկ Ըսմէթ եւ կողմնակիցներն ալ անպայման զանոնք մերժել պէտք է կ'ըսէին։ Եէյզի փաշան քրդական ապստամբութեան ճնշումին ծրագիրը ինք անձամբ պատրաստած ըլլալը, եւ այդ ապստամբութիւնը Թուրք հանրապետութեան վրայ կարծուածէն աւելի ծանր բեռ մը բեռցուցած ըլլալը կը յայտարարէ։ Խօսքը ոտքի տակ ձգելէ մտատանջ,՝ Մուսթաֆա Քէմալ փաշան այս խնդիրը եւ անոր մասին վիճաբանութիւնը յետաձգել տուաւ։ Հիմնական կանոնագիրը վերստին բարեփոխութեան ենթարկելու փափաքին եւ այս ու նման խնդիրներու միջեւ առնչութիւն մը ունենալը անտարակուսելի է։

Սովիէթները ինչո՞ւ կը թելադրեն Թուրքերը, որպէսզի ինքնավարութիւն տան Քիւրտիստանի։

Կարծեմ կը յիշուի թէ Ծայրագոյն Արեւելքի եւ Չինաստանի գործերը վերջացնող Բարախանը իր քաղաքականութիւնը դէպի Մերձաւորագոյն Արեւելք դարձնելէն ի վեր՝ քաղաքական նոր յենակ մը կը փնտռէ և այս գտնելու համար զանազան փորձեր կատարելու վրայ է,

Անցեալ տարուանոտս պարսկական դաշնագրով, Պարսկաստանի մէջ շատ մը առաւելութիւններ շահելուն պէս, այժմ ալ դէմքը Թուրքիոյ դարձուցած է։ Ռուս օդային տորմիղին համար շարժման կէտ ըլլալիք յարմար տեղ մը փնտռելու ատեն, Անթապի շրջանը գտած և զայն Թուրքերէն պահանջած էր։ Օդային այս տորմիղը մէկ կողմէն Իրաքի եւ միւս կողմէ Եգիպտոսի պիտի կրնար սպառնալ։

Իրաքի քարիւղի հարուստ հանքերը ձեռք ձգելու համար, Քիւրտիստանի ինքնավարութիւն տալ եւ Պարսկաստան—Թուրքիա եւ Քիւրտիստանի ճամբով, Ամանի ծովը իջնելը ամէն պարագայի մէջ աւելի օգտակէտ էր, քան Աֆղանիստանի ճամբան, եւ այնքան ալ դժուար չէր։

Քիւրտ-Թրքական համաձայնութիւնը եթէ իրականանայ, հարաւային Քիւրտիստանի բնական բերումով, միւսին միացումը հարկադրական ձեւ մը կ'առնէ։ Հարաւային Քիւրտիստանի եւ Իրաքի սահմանագծումը դարձեալ Մուսուլի հարցին ծնունդ պիտի տան, անտարակոյս։

Մենք Էնկիւրիի մեր բարեկամներուն մէջ, այդպիսի խոր քաղաքականութիւն մը եւ տեսակէտ մը չտեսնելով հանդերձ՝ զանոնք կառավարող մատերուն շարժումները կը տեսնենք։

Ս. Փ.

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԴԱՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՇԷՅԽԸ

Չոր ու ցամաք եւ բիրտ — քաղաքային օրէնագիրքին նման — անգլիացի դատաւորը նստած էր դատասրահին մէջ, պատկառոտ եւ բարձր գլուխ։ Դիմացն ալ կար ամբաստանեալ Շէյխ մը՝ նահապետական ծփանուտ մօրուքով։

Այս տեսարանը կը պարզուէր Երուսաղէմի մէջ, Պաղեստինի վերջին խլամ եւ Հրեայ ջարդերուն առթիւ։

Ամբաստանեալին անունն է մեծադղորդ արտասանութեամբ, Հաճի Մուհամմէտ իպն Թէվֆիք Ապտ ալ Ազիզ Ռահման, Հայֆայի մօտ Մօսպալլահ գիւղին շէյխը։

Դատավարութիւնը ընթացք առաւ հետեւեալ կերպով.—

— Քանի՞ տարեկան ես։

— Անցեալ ամառ կեանքիս մէջ եօթներորդ անգամ ըլլալով «ապա» (հագուստ) մը գնեցի։ (Արաբ գիւղացին ընդհանրապէս տարին անգամ մը նոր հագուստ կը հագնի։)

— Ո՞ւր կը բնակիս։

— Եղբօրս տունը, որուն Աստուած երկար կեանք տայ։

— Ո՞ւր կը բնակի եղբայրդ։

— Ալլահին վրայ կ'երդնում թէ իմ քով կը բնակի...։

— Ուրեմն երկուքդ ո՞ւր կը բնակիք, Ալլահին անունով ըլլայ։

— Մէկ եւ միեւնոյն տունի մէջ, ո՛վ դատաւոր...։

— Ցակաւին ո՞վ կը բնակի այդ տունին մէջ։

— Կին մը՝ որուն մարմինը օրհնեալ ըլլա՛յ։

— Այդ կինը որո՞ւ հետ ամուսնացած է։

— Ամուսինին հետ, ո՛վ դատաւոր։

— Մարդ Աստուծոյ, ատկից ի՞նչ կը հասկցուի, կա՞յ կին մը որ ամուսինի մը հետ կարգուած չըլլայ։

— Ալլահը աչքիս լոյսը ցկեանս խլէ, եթէ սուտ կը խօսիմ, ո՛վ դատաւոր։

— Ուրեմն ո՞վ է ամուսինը։

— Ես, ո՛վ դատաւոր։

— Այդ տունը ջարդի ու թալանի տրուած ագարակէն ո՞րչափ հեռի է։

— Կարելի է վեց-եօթը սիկարէթ ծխել մինչեւ որ հոն հասնիս։

Հատաւ համբերութիւնը անգլիացի խեղճ դատաւորին, որ աս ի՞նչ փորձանք է ըսելով ուղղակի հարցուց.—

— Դուն ալ թալանին մասնակցեցա՞ր։

— Բնականաբար, ամէնքն ալ նոյնը ըրին, պէտք չէ՞ր միթէ որ ես ալ իմ բաժինս հոգայի ...։

Շէյխին Ս. Գիրքական տարիքին պատճառով անգլիացի դատաւորը կարճատեւ բանտարկութեան պատիժի մը դատապարտեց ամբաստանեալը։

Կը ջարդեն, կը թալլեն, եւ յետոյ անգլիացի դատաւորի կը հանդիպին...։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 21 յունուար.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն, օգտուելով Հ. Հ. Պատուիրակութեան փոխնախագահ ընկ. Ա. Խատիսեանի Լիոն այցելութենէն, որոշեց սարքել հրապարակային ժողով մը։ Սրահի համար դիմեցինք S. L. S. A. գործարանի տնօրէնութեան, որ անմիջապէս տրամադրեց։

Կիրակի երեկոյեան ժամը 6ին, մօտ 700 հոգի լեցուցած էին սրահը։

Բեմի երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշակները, որոնց քովը բարեւի կեցած էին երկու հայ արիներ։ Նախագահ ընկ. Վ. Հիւսեան ժողովին բացումը կատարեց երկսեռ երգեցիկ խումբի «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ապա բացատրելով ժողովին նպատակը, անցաւ գեղարուեստական բաժնին։ Արտասանեցին Պ. Պ. Վ. Գամպէրեան եւ Ն. Գազազեան, որմէ վերջ երգեց Օր. Պապիկեան։ Ընկ. Ահարոնեանի արտասանութենէն յետոյ, երգեցիկ խումբը երգեց «Դարձեալ փայլեց» Օր. Շալճեաննի մեներգէն վերջ։ Արտասանեցին ընկերներ՝ Պալեան, Աղաբեկեան եւ Մուշթաֆեան։ Օր. Գալթաքճեան արտասանեց «Գեղօն հայ դրօշակ»ին։ Իսկ ընկերուհի Մարի Աճէմեան եռագոյն ժապաւէնը ուսին, արտասանեց ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք Քեզ»ը. դարձեալ ընկ. Ա. Ահարոնեանին «Աշուղ»ը յաջողութեամբ արտասանեց փոքրիկ հայ արին Անդրանիկ Խլօեան, նոյնպէս վանի ողբացեալ հերոս իշխանի Մենակի յիշատակին նուիրուած «Դուն էլ վեր կացար» կտորը։ Մեր երիտասարդ բանաստեղծ ընկ. Արամ Գառօնէի յաջող երկու արտասանութիւններէն վերջը հանդէսին իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերող երգիչ դերասանուհի Տիկ. Սօնա-Ղարիբը, ընկերակցութեամբ ջութակահար ընկ. Մելքոնեանին, երգեց հայկական երկու երգեր։ Վերջինը «Հայաստան» որ արժանացաւ ծափերու։

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով, նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկ. Ա. Խատիսեանը, որ մէկ ժամէն աւելի տեւող բանախօսութեամբ ծանրացաւ հետեւեալ չորս հարցերուն վրայ.— 1. Պատերազմէն առաջ ի՞նչ ունէինք, 2. Ի՞նչ կորսնցուցինք, 3. Ի՞նչ շահեցանք եւ 4. ի՞նչ կը սպասենք եւ կը յուսանք եւ ի՞նչ է մեր ներկայ պարտականութիւնը հանդէպ ազգին ու հայրենիքին։ Ընկերը մանրամասն եւ փաստացի լուսաբանութիւններ տալով, քաջալերեց ներկաները առանց վհատելու, աշխատիլ այս օտար ափերու վրայ եւ գաղթական վիճակի մէջ, որքան կարելի է վառ պահել իրենց ազգային իտէալները, լեզուն եւ աւանդութիւնը, մինչեւ որ հասնի այն նուիրական օրը, երբ մեր հայրենիքը կը դառնայ ազատ, միացեալ եւ անկախ պետութիւն։ Հանդէսը փակուեցաւ, «Մշակ Բանուոր»ով։

*** Նոյն իրիկունը ունեցանք ընկերական հաւաքոյթ մը ընկեր Խատիսեանի ներկայութեամբ, մինչեւ կէս գիշեր։ Բշ. առաւօտեան ժամը 9ին ընկ. Խատիսեանը իր այցետոմսով ներկայացաւ S. L. S. A.ի տնօրէն Պ. Գուպինին 20 վայրկեանի չափ, եւ յայտնեց իր ու հայ գաղութի շնորհակալութիւնը։ Պ. տնօրէնը փոխադարձաբար յայտնեց իր գոհունակութիւնը հայ բանուորներու մասին, որպէս հնազանդ, աշխատասէր եւ խնայողական մարդիկ։ Խնդրեց ընկեր Խատիսեանէն որ եթէ հնարաւորութիւն կայ, իրեն տրամադրէ 1000 հայ բանուորներ իր նոր շինուած գործարանին համար— Սէն Մօրիս—։ Այս առթիւ, առաւ ընկերոջ հասցէն, որպէսզի պէտք եղած ատենը դիմէ։

Տէսինի հայ գաղութի համար, այս այցելութիւնը անպայման ունեցաւ եւ կ'ունենայ իր օգտակարութիւնները գործարանի տնօրէնութեան եւ հայ բանուորներու յարաբերութեանց տեսակէտով։

Բզնունի

Հ. Յ. Դ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հ. Յ. Դ. եւրոպայի կեդր. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փարիզի մէջ կը բացուի Հ. Յ. Դ. դպրոց մը, հետեւեալ ծրագրով.—

ՆԻՒԹԵՐ	ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐ
Հ.Յ.Դ. Ծրագրի պարզաբանում Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն	Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Պատմ. մատերիալիզմը և անոր քննադատութիւնը Քաղաք. կուսակցութիւններ Կազմ. կանոններ	ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Պատմութիւն ընկերվ. Միջազգայիններու	ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ
Դաշնակցութեան քաղաքական ուղեգիծը Պետական իրաւունք	ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Հայկ. դատի դիւանագիտական պատմութիւնը Քաղաք. տնտեսագիտութիւն	ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ ՍԵԴՐԱՔ ՍԱՍՈՒՆԻ

Դպրոցին բացումը կը կատարուի Չորեքշաբթի 29 յունուար ժամը 9ին, փլաս տ'իթալի, 0 քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Դպրոցի բացման կը հրաւիրուին ոչ-ուսանող ընկերներ եւս։

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Երեքշաբթի Փետր. 4ին եւ տեղի կ'ունենան Chope Parisienneի վերնայարկը, 61 Rue des Ecoles, (Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ) շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.45ին։ Կը տեւեն երեք ամիս։

Հ. Յ. Դ.
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ — Վիէնի Հ. Մ. Հ. Մ.ը իր 6րդ ախոյեանական մրցումը կատարեց յունուար 19ին, S. S. Italieneի դէմ հակառակորդի մարզադաշտին վրայ։

Որոշեալ ժամէն առաջ բաւական թիւով Հայեր ներկայ էին, նաեւ երեք հարիւրի մօտ Իտալացիներ։ Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին, լէկի պաշտօնական դատաւորութեամբ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու մէկ բուռն յարձակումով։ Հակառակորդ վերջապահին մէկ փոքրիկ սխալէն օգտուելով Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ նշանակէտ մը։ Իտալացիները ասոր վրայ սկսան կոպիտ խաղարկութիւն մը ցոյց տալ։ Առաջին խաղամասը լրացաւ, Հ. Մ. Ը. Մ. 1 Իտալացիները 0։

Երկրորդ խաղամասը սկսաւ Իտալացիներու յարձակումով ու շահեցան նշանակէտ մը։ Բայց Հ. Մ. Հ. Մ.ի ֆութպոլիստները չվհատեցուց եւ իրենց ներդաշնակ փասերով, շուարումի մատնեցին Իտալացիները ։Տասը վայրկեանի մէջ շարունակաբար շահեցան 6 նշանակէտ սքանչելի հարուածներով։ Այս արդիւնքէն, Իտալացիները բոլորովին յուսահատեցան եւ ուղեցին ուրիշ միջոցներու դիմել, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները վիրաւորել։ Խաղը վերջացաւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փառաւոր յաղթութեամբ 7-1։

· Հ. Մ. Ը. Մ.ը ցարդ կատարած է 6 ախոյեանական մրցումներ, բոլորն ալ յաղթութեամբ, 18 կէտ շահելով։ Միշտ դասաւորման գլուխը կը գտնուի. տըմիֆինալի մրցումը պիտի կատարէ փետր. 2ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ Համբաւաւոր Հունգարացիներուն դէմ որոնք խիստ վտանգաւոր հակառակորդներ են։

Վիէնի գաղութը անշուշտ ներկայ պիտի ըլլայ, քաջալերելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները։ Լիոնի լիկը գովեստի տողեր գրած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին։

Մ. Փափազեան

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի (Ա.) խումբը վաղը, կիրակի առտու, Կառ տիւ Նորէն ժամը 9.25ին շոգեկառքով կը մեկնի Շօնի քաղաքը, մրցելու համար տեղական ծանօթ խումբին դէմ։ Շօնի Փարիզէն մօտաւորապէս 150 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի, եւ ընդհանուր պատերազմի ժամանակ, ռազմական ճակատ եղած եւ այժմ գրեթէ հիմնովին վերաշինուած է։

Նոյն օրը Փոռթ տը Վէրսայլի մօտ Հ. Մ. Մ.ի երկրորդ խումբը կը մրցի ֆրանսական A. S. Sans peurի դէմ։

Ժամադրութիւն Ա. խումբին կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին, Սոռթի մէթրօ Կառ տիւ Նոռ։

Վ. Հ.

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

— Արօղապերիայի՞ մէջ, Իրինի՞ս մէջ ըսել կ'ուզէք՝ երկու ընտանիքներ միասին կարելի չէ երեւակայել։ Եւ քանի որ ես հօրս կամ քեռիս իսկ քառորդին տէրն եմ...

— Ինչ որ ես ըրած եմ հոն, եւ ձեր բացակայութեանը, ուրեմն հաշուի չառնուի՞ր։

— Ուրիշ ինչ ըրած էք, եթէ ոչ փորձած ամէն բան ի շահ ձեզի պահելու։

— Ես զայն պահած եմ մեր երկուքին համար։

— Ներկայիս ես մինակս կը բաւեմ։ Դուք ազատ էք մեկնելու ։

Ոչ մէկը, ոչ միւսը ձայնը չէր բարձրացուցած։ Անոնք կը խօսէին առանց բարկութեան, առանց բարկութեան, բայց յուզումնքը տժգունած էր իրենց գորշ դէմքը ու իրենց ձեռքերը կը դողային սաստկօրէն երբ, բռինը դարձեալ վար առին։

Մանէխ չար հրճուանք մը կը զգար զայն բռնած պահուն։ Ոչ մէկ գութ չէր խառնուեր յաղթած ըլլալու իր գոհունակութեան։ Բայց, իր պարտութեան մասին, կ'երեւի Ժան-Փիէռն ալ չէր ուզեր ապգուած ցոյց տալ ինքզինքը։ Եւ խեղդելով իր դառնութիւնը, վիշտը, ամօթը եւ կատաղութիւնը որ զինքը կը խեղդէին, վրայ բերաւ, կարծկզական զգացումով մը, որ աւելի մեծ երեւցաւ քան իր անձկութիւնը։

— Աստուած տայ որ իրօք չզղջայիք այն գործին համար զոր կ'ընէք այսօր։

Ու յետոյ լռութիւնը իջաւ երկուքին միջեւ. ու բռիչները շրջեցին հողը, մինչդեռ, համրօրէն կը սահէր ժամը, ոսկեզօծ եւ աւելի քան երբեք թարմ։

Իրիկունը մելամաղձութեան մէջ, առուակներու մրմունջը սկսաւ աճիլ։ Թեթեւ մշուշ մը ծածկեց դաշտը։ Հօտերուն զանգակիկները հնչեցին։ Անժըլիւսը ղօղանջեց հեռուէն, այնքան հեռուէն, — որ կարծէք չիմացան անոնք — երկու եղբայրները գլուխնին չբացին աղօթելու համար։

Խաղաղութիւնը, մեծ խաղաղութիւնը զոր ան, վ. երին կը սիրէ տեսնել ընտանիքին մէջ, այդ իրիկուն լքած էր Արօղապերիան։

Բ.

Երկրագործներու համար, թուականները քիչ կարեւորութիւն ունին։ Հունձքին լաւ կամ գէշ ըլլալը, եղանակինբերած տաղտուկները կամ նեղութիւն կամ ապահովութեան էմիայն կ'որոշեն անցնող տարին։ Կ'ըսեն զոր օրինակ.

— Այն ամառ ուր ցորենը բերք չտուաւ — աշունը ուր այգիները այնքան սքանչելի եղան — այն գարունը որ ատեն այնքան ուժ կար — այն ձմեռը երբ անդուլ անդադար անձրեւ եկաւ։

Արօղապերիացիներու համար դժուար չեղաւ փախող օրերուն մէջ տեղ մը գտնելու այն նոյեմբեր ամիսը, որ ատեն Ժան Փիէռ մեկնեցաւ։ Մանէխ — որ երբեք իր եղբօր անունը բերան չէր առներ — հոգւոյ մը կը քաշէր երբ կ'ըսէր·

— Այն դժբախտ տարին։

Արդարեւ, չարաշուք եղաւ այդ տարին, ամէն տեսակ աղետներ տեղացին. Արօղապերիայի գլխուն, Ժան-Փիէռի մեկնումէն անմիջապէս յետոյ։

Համաճարակը՝ ախոռին մէջ, ժանգը ցորենի արտերուն վրայ, իչղարներու աւերը՝ եգիպտացորենին մէջ, ինկած էին իրարու ետեւէ այդ տխուր տարին, հարուածելու Մանէխը։ Յաջորդ տարիներն ալ ատոնց նման յուսախաբութիւններէ զատ, ուրիշ բան մը չբերին։

Գլխէն դուրս չէր կրնար հանել սա գաղափարը թէ զինքը չարչրկող այդ տաղտուկներուն մէջ, Ժան Փիէռը անպայման պատասխանատուութեան բաժին մ'ունի։

Իր եղբօր սա խօսքը, «Աստուած տայ որ չզղջայիք երբեք այն բանին համար զոր կ'ընէք այսօր» կը յաճախէր իր մտքին մշտօրէն։ Այդ խօսքը իրեն կը թուէր ոչ թէ իբրեւ ազնիւ բաղձանք մը, այլ խուլ սպառնալիք մը որ զինքը կը մտահոգէր։ Ու իր կինն ալ, նախապաշարումներու անձնատուր, կը հրահրէր իր անցկութիւնը, կրկնելով.

— Ով գիտէ թէ այդ տղան մեզ թուղթուգիր չէ ըրած...։

Ոչ, Ժան-Փիէռ այդ կարգի միջոցի մը չէր դիմած, բայց ան Մանէխը մեծ շփոթութեան մը մատնեց, երբ իրենց բաժանումէն քիչ ժամանակ վերջը, իր ամուսնութեան պահուն ելաւ իր բաժինը պահանջելու։

Այդ բաժինը վճարելու համար, Մանէխ ստիպուեցաւ գրաւաթուղթ մը տալ Արօղապերիայի վրայ։ Ասիկա իր սիրտը յօշոտելու չափ ծանր եկաւ իրեն։ Ու գործերը այնքան գէշ կ'երթային, որ այն օրը, երբ պիտի կարենար իր հողը ազատել, շատ հեռու կը թուէր իրեն։

Մինչդեռ ան անձկութեամբ կը դիտէր իր վարակուած ախոռին պարպուիլը եւ իր հունձքերուն փճացումը վատ եղանակին պատճառաւ, անդին բախտը կը ժպտէր Ժան-Փիէռին։

Իր աները, Ամերիկայէն նոր դարձած հարուստ մը, փայլուն օժիտ մը տուած էր կնոջ։ Ժան-Փիէռ չմտածեց նոր ագարակ մը գնել։ Այս օրէն ի վեր որ չէր կրնար վարել այլեւս Արօղապերիայի հողերը, իր վիրաւոր սրտանքը զինքը շատ աւելի անգթօրէն կը տանջէր քան առաջ։

(Շա ր.)

դիկաններուն, գործակցական խանութներուն եւ ընկերութիւններուն՝ կատարեալ եւ տեւական պոյքոթ հռչակել բոլոր մասնաւոր առեւտրականներուն դէմ եւ բացարձակապէս դադրեցնել որեւէ ապրանքի հայթայթումը: Հրահանգը կը շեշտէր թէ անցեալ տարուան ընթացքին այն մասնաւոր առեւտրականները որ արտօնուած էին առուտուր ընելու, համաձայն խորհրդային օրէնքներուն, պետական կազմակերպութիւններէն գնած են 40 միլիոն րուպլիի (4 միլիոն սթերլին) ապրանք, հանրութեան ծախելու համար. բայց այսուհետեւ այլեւս թոյլ չպիտի տրուի այս առեւտուրը:

Կարգ մը թերթեր եւ սէնդիկաներ բողոքեցին այս հրահանգին դէմ, քանի որ նուազում առաջ պիտի գայ իրենց գործառնութեանց մէջ, բայց առեւտրական վարչութիւնը կրկնեց իր արգելքը եւ կը պնդէ լիովին գործադրել զայն, նկատի առնելով «անոր քաղաքական կարեւորութիւնը»: Խորհրդային մամուլին համաձայն, այդ քաղաքական կարեւորութիւնը կը կայանայ սա իրողութեան մէջ որ, մասնաւոր առեւտրականները կը վարկաբեկեն պետական կազմակերպութիւնները գանգուածին առջեւ, ծախելով ապրանքներ զորս չեն կրնար ճարել պետական փոքրաքանակ խանութները:

Պաղեստինի Հրեաները զէնք ունին

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովի յունուար 22ի նիստին մէջ, երեսփոխան մը հարցումներ ուղղեց Պաղեստինի 16—17 հրէական գաղութներու պաշտպանութեան մասին: Գաղթային Նախարարութեան խորհրդականը հետեւեալ պատասխանը տուաւ.— «Պաղեստինի մարզպանը կը տեղեկացնէ թէ բացի հինգէն, յիշեալ հրէական գաղութները կը պահեն տակաւին այն զէնքերը որ իրենց յանձնուած էին կնքուած զինապահեստներու մէջ, երբ խռովութիւնները ծագեցան: Ինչ կը վերաբերի հինգ գիւղերուն, մէկուն մէջ զէնքերը տասնէն վեցի դեղչուած են, երեք գաղութներ պարպուած են, որոնց մէկուն զէնքերը հարեւան գաղութ մը փոխադրուած է, եւ երկուքինը ոստիկանատուն յանձնուած են: Իսկ հինգերորդը այլեւս զինարանի պէտք չունի, որովհետեւ այժմ զինուոր հաստատուած է այն տեղ: Պաղեստինի հրեայ գաղութներուն ազգային պաշտպանութեան համար, մանրամասն առաջարկներ քննութեան տակ են այժմ: Միեւնոյն ատեն, անմիջական միջոցներ ձեռք առնուած են եւ մարզպանը արտօնած է կառավարական նպաստներէն ծախսել, ճամբաներ շինելու համար դէպի յետ ինկած գաղութները: Գալով ոստիկանութեան, այժմ 200 անգլ. նոր ոստիկաններ կ՚արձանագրուին, եւ յունուար 17ին Պաղեստին պիտի հասնի Սէյլանի ոստիկան տեսուչը, ամբողջ ոստիկանութիւնը կազմակերպելու համար:

Խռովութիւններ Սօֆիայի մէջ

Երեքշաբթի իրիկուն, խումբ մը համայնավարներ ուզեցին ժողով մը գումարել Սօֆիայի մէկ սրճարանին մէջ, կարմիր օր մը տօնելու համար ի յիշատակ Լենինի: Ոստիկանութիւնը ներս խուժելով ձերբակալեց ուսանող Իվան Փանթալէֆը, որ սեղանին վրայ ելած ճառ կը խօսէր ֆաշիզմի դէմ: Համայնավար Թոտորով զարկաւ ոստիկանի մը եւ փախաւ, բայց միւս ոստիկանները կրակ ըրին եւ վիրաւորուելով ձերբակալուեցաւ: Ուրիշ համայնավարներ ալ ձերբակալուեցան,

*** Անցեալ կիրակի, խումբ մը երիտասարդ համայնավարներ արարողութեան ատեն խուժեցին լուտերական տաճարէ մը ներս, բողոքելու համար երէցի մը դէմ որ քարոզ կուտար խորհրդային իշխանութեան դէմ: Ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ ցոյցեր պատրաստուած էին այս կիրակի օրուան համար, բայց ոստիկանութիւնը իմանալով, որոշեց խափանել: Շատ մը ընդհարումներ տեղի ունեցած են:

Գերմանիոյ մէջ ալ գործի վրայ են

Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ Պերլինի համայնավարները կը խորհին խոշոր ցոյցեր կազմակերպել փետր. 1ին եւ 2ին, յեղափոխական սէնդիկաներու համագումարին առթիւ: Հակառակ ոստիկանութեան արգելքին, ցուցարարները որոշած են թափօրներ կազմել որոնք պիտի պտտին, մայրաքաղաքին գլխաւոր փողոցները: Բանուորական թաղերուն մէջ, մեթոտիկ պրոպագանդ մը կը մղուի, զանգուածները ըմբոստացնելու համար: Համպուրկի մէջ ալ ցոյցեր կը պատրաստուին:

Անպատռելին բաժինն է՝ գնդակը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդային Միութեան գերագոյն ատեանը հրատարակութեան տուաւ այն նոր կանոնագիրը որ մահապատիժ կը սահմանէ արտասահմանի խորհրդային պաշտօնէութեան դէմ: Կանոնագիրը կը վերաբերի 1929 նոյեմբեր 21ին «Բեսեդովսկիի հրամանագրին», որով օրինազանց կը հռչակուին խորհրդային քաղաքացիները, եթէ մերժեն երկիր վերադառնալ իրենց ծառայած որ եւ է խորհրդային պաշտօնատան առաջարկով: Եթէ այդպիսի մերժումէ մը յետոյ քաղաքացի մը վերադառնայ, 24 ժամէն պիտի գնդակահարուի խորհրդային հողին վրայ գտնուած ատեն: Անոնք որ այդպիսի յանցաւոր մը կը ճանչնան կամ գիտեն անոր որեւէ մէկ ստացուածքը եւ լուր չեն տար Չեկային, իրենք ալ ենթակայ կը դառնան քրէական հետապնդման:

Կարմրախտի համաճարակ Թաւրիզի մէջ

Կարմրախտի ծանր համաճարակ մը կը տիրէ Թաւրիզի մէջ, համաձայն Թէհրանէն հասած հեռագրի մը (24 Յունուար): Հակառակ Ամերիկեան միսիոնարութեանց բժիշկներուն միջամտութեան եւ անձնուիրութեան, աւելի քան քսան հազար հոգի վարակուած եւ արդէն բազմաթիւ մահեր արձանագրուած են:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՈՒԹԵԱՆ

Ներկայացուցչական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, La Chope Parisienne սրճարանի վերնայարկը: Մէթրօ՝ Օտէօն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՆԿՄԱՆ 10ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը խօսի՝ Պ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ
Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Եոզղատի, Վասպուրականի, Մարաշի, Սիվրիհիսարի, Չարսանճագի Հայրենակցական միութիւններու կողմէ ի նպաստ նոյն միութիւններու ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻՆ:
Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape)
Մարսիլահայ Տրամատիկ Ստուդիան ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի կը ներկայացնէ՝
ՆԱՄՈՒՍԸ — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Emile Zola թատերասրահը
ՍՕՆԱ ԴԱՐԻՊ կը ներկայացնէ՝ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ (ԿԱՎՌՕՇ)
ԿԸՐԼ - ՍԿԱՈՒՏ (Զաւեշտ)
գիները սովորական

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Քաջունի եւ շրջակայքի Արծիւ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԳԱՒԱՌ

Տէսինի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջաններէն նոր եկած ընկերները կը հրաւիրուին ներկայանալ իրենց յանձնարարականներով արձանագրուելու համար:

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Արամ, Համազասպ եւ Վարդէս խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 4ին: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կրընոպլի Քրիստափոր կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին Ընկ. Կարապետի սրճարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին միութեանս ընթերցասրահը 63 Rue de la République: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Լիոնի Պատ. Միութեան ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. միութեան անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վրայի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նորակազմ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը՝ վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին 4 Rue des Dominicaines

ՓԱՐԻԶԻ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince: Կարեւոր օրակարգ:

Զ. Ե. Ռ. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 3րդ Թաղապետարանի ժառանգաւորանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱՆԱՆՍԻ Շապին Գարահիսարի Արծիւ Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 8.30ին: Քաֆէ Ժիւթոնի սրահը: Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան եւն.: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր. միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգ. ժողովի, որ տեղի կ՚ունենայ Փետրուար 2ին Կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ: Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներկայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Պ. Գ. Թելլալեանի (Գրիմիթել) իր շուտափոյթ ու պարկեշտ վերաբերմունքին համար, որով ստանձնեց եւ կարգադրեց իմ գործս: Ա. X.

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով հագուստներու հաւաքման, կը խնդրուի տրամադրելի հագուստները յանձնել հետեւեալ հասցէներուն, փութով ղրկուելու համար Սուրիա:

Յանձնումը կարելի է կատարել ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ:

Պէլվիլի Թաղամասին համար. Տիկ. Սուքիասեանի, 1bis Passage Kuszner.

5րդ եւ 6րդ Թաղամասերու համար (Սէն միջեւ).— Տրկ. Դերձակեանի կամ Օր. Ֆէրմանեանի, Hôtel du Sénat.— 7 Rue de Tournon.

Անիէռի եւ Պուա - Քոլոմպի շրջանի համար.— 98 Rue du Chambart Պր. Արամ Յովհաննէսեանի, 2 Rue Victor Hugo Գառնիկ Յովհաննէսեանի:

Պեզոնի համար.—Օր. Ս. Յակոբեանի, 7 Rue de Strasbourg, Asnières.

Շավիլի համար.— 13 Avenue Ville d'Avray, Chaville:

Վարչութիւն

ԳՏՆՈՒԱԾ ԹՂԹԱՊԱՆԱԿ

Անիէռ Պուա-Քոլոմպի մէջ մէկ ամիս առաջ գտնուած է թղթապանակ մը (մէջը դրամ կայ): Մանրամասնութիւններու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Չմշկածակի Խատիշար գիւղէն Գոհար եւ կիւլիստան Թոմասեանները որոնք 1915ին խաբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հալէպ: Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ ղրկուած են մօտակայ գիւղերը հողային աշխատանքի համար:

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալուն մասին ճշգրիտ լուր տուողին 100 ֆր. նուէր: Իրենց մօր Ծաղիկի, եղբօր՝ Պապօի եւ քրոջ՝ Սրբուհիի հասցէն 20 Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.) France: Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Սեբաստիոյ Գանդալ գիւղէն Մարիամ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Գաբրիէլ Վարդապետեան որ 1928ին կը գտնուէր Ամերիկա հետեւեալ հասցէին՝ 214 E. 25. B. Street, N. Y. City, U. S. A.: Իմացնել՝ Haroutun Arslanianի, Ecluse de la Folie, Ghalette. (Loiret). France.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ զաւակներս Խաչիկ եւ Հայկազուն Պետրոսեան (Սեբաստիացի), հօր անունը՝ Պետրոս, մօր անունը՝ Ֆընդուխտ: 1915ին աքսորուած են Հալէպ եւ հոն Աճարոնեան որբանոցը ժամանակ մը մնալէ վերջ Գերմանացիներու միջոցաւ փոխադրուած են Գոնեա: Կը կարծուի թէ ողջ են եւ այժմ կը գտնուին Սուրիա: Իմացնել իրենց մօր Ֆընդուխտ Պետրոսեանի, 13 Rue Torte, Marseille: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Յաբեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ Պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ: 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ: Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e):

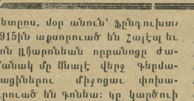
Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պրիւսէլ, Յ. Մ.— 20 ֆր.:
Համպուրկ, Վ. Ս.— 50:
Մարսէյլ, Պատ.— 60:
Քասապլանքա, Յ. եղբ.— 150:
Լիոն, Գ. Պ.— 70:
Փորթլէնտ, Գ. Տ. Ա.— 5 տոլար:
Պէլֆոռ, Յ. Ո.— 35:
Վիէն, Հ. Ո.— 740:
Իսի լէ Մուլինօ, Ն. Դ.— 35:
Վիէն, Կ. Կ.— 40:
Պերլին, Ա. Ի.— 200:
Վիլֆրանշ, Ա. Դ. 35:

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Յունուար 19

ԴՐԱՄՆԵՐ		
Սթերլին,		L. St.
Տոլար,		Dollar
Մարք	100	Mark
Թրք. Թղթ.		L. Trq.
Թրք. ոսկի		» » or
Մէճիտիէ		Médjidié
Լէվա	100	Léva
Տրախմի	»	Drachme
Լիր	»	Lire
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge
Զուից.	»	Fr. Suisse
Լէյ	»	Leï
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I	Cr. Fonc. Ég.
»	II	»
»	III	»
Թուրքի երկթղ.		Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - É
208bis, Rue Lafayette Par
Le Gérant H. STEPH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

26 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1171 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՍԵՐՈՒՆԴԷՆ ՄԻՒՍԸ

Վերջերս լայն տեղ տուինք, «Յառաջ»ի մէջ, շարք մը վէճերու եւ ասուլիսներու,— Հին եւ Նոր սերունդ. երէկուան եւ այսօրուան, Հայաստանի եւ գաղութներու գրականութիւն: …ու ուրիշ հարցեւան, խնամի կամ բռնի նշանուած նիւթեր:

Շատ լայն եւ բարեացակամ, թերեւս ոչ-գրասէրներուն, …ղշտացիներուն կամ հասարակ մահկանացուներուն տաղտուկ պատճառելու աստիճան:

Ի՛նչ փոյթ: Միտքեր, ոգիներ, շունչեր են որ կը խլրտին, …ը հեւան, կ'ընդհարին: Երբեմն սողոսկուն, յաճախ բուռն թա…ով: Մերթ ճակատ ճակտի եւ բարձրաձայն, մերթ քօղոտ, …ուշիկ-յուշիկ: Եւ ի՛նչ խօսք որ, կիրքն ալ, մարմին առած, …ը պատի, երբեմն, տողերուն եւ ստորագրութիւններուն տակ:

Անշուշտ բարիք մը կը սպասենք այս «ծեծկռուք»էն: կով…ասեան բառով՝ «ղալմաղալ»:

Եւ կը սպասենք: Պոռալով-կանչելով, ծեծելով՝ ծեծկուե…ով, բոլոր — ներելի— փամփուշտներն ու պարսատիկները …ոխն ի փոխ արձակելով, պիտի պարզուի պերճախօս պատ…եր մը: Պատկերը խմորումներու, կուտակուած դառնութեանց, …ած խփրխուլ յաւակնութեանց: Ու մանաւանդ պատկերը հա…ազատ արժէքներու: Այսպէս կոչուած Նոր սերունդին իրական …ենչերուն եւ ձգտումներուն:

Ամէն պարագայի մէջ, լաւ էր քրտնիլ ու քրտնցնել ան…ամ մը: Կրնայ փրկարար հետեւանքներ ունենալ այս տենդը:

Դժբախտաբար, օրաթերթի մը առօրեայ մտահոգութիւններ…երը թոյլ չեն տար բոլոր դուռները բաց թողուլ ամիսներով, …ւ բոլորին առջեւ: Մասնաւորապէս «Յառաջ»ի մէջ, ուր նիւ…երը իրար կը հրմշտկեն:

Մնաց որ, այս թերթը կը խուսափի ակադեմական մարզանք…երէ: Սանձերը բոլորովին թոյլ ձգելով, կը վախնանք որ վէճն …ալ այլասերի եւ վերածուի գրական աստուածաբանութեան մը: …թէ ոչ բանգիտութեան, գերազանցութեան մրցահանդէսի մը:

×

Առանց խառնուելու մղուած վէճին, որ բազմաթիւ երես…ներ ունի, անոր մէջ, կամ անոր առթիւ, կ'ուզէինք ուշադրու…թեան յանձնել կարգ մը թանձրացեալ երեւոյթներ:

Առաջին՝ վախ կայ որ «պարապ վախտի խաղալիք» դառ…նան գրական ասուլիսները, ինչպէս գրական պարբերակոն…ները: Արդէն լպրծուն գետինդարձան դասախօսութիւններ, …անդիպումները, գրոյցները, —կոչեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք:

Ամէն տեղ եւ ամէն առիթով կարծիքներ կ'արտայայտուին …րականութեան եւ գրագէտներու մասին: Բնորոշումներ կը …ատարուին եւ վճիռներ կ'արձակուին պատահաբար: Նստած …ամ ոտքի վրայ: Այս կամ այն տրամադրութեամբ:

Եւ իբրեւ հետեւանք թերի ծանօթութեան, կամ խառնուած…ի պակասութեան, կամ անպատրաստութեան, յառաջ կուգայ …աշակի խաթարում: Երբ հասնողը վէգ մը գլորէ, անշուշտ գրական գրոյց չէ որ կը կատարուի, այլ բախտախաղ: Մէկ օր այսպէս, միւս օր այնպէս: Այլ մանաւանդ՝ ես այսպէս, դուն այնպէս:

Այս տպաւորութիւնը կրած ենք «Յարդգող»էն, որ կը թուի թէ մոխիր դարձեր է, շատ մօտ բռնած ըլլալով կրակն ու …արդը: Երիտասարդական տենդն ու իր իսկական տարողու…թիւնը: Նոյնպէս Մարսէյլի «Գրական պանդոկ»էն, ուր չորս …որափետուր բերաններ, հազիւ բացուած, արդէն կ'արձագան…գեն.— «Ես այսպէս...»:

Նոյն տպաւորութիւնը՝ վերջերս Գրական Ակումբէն, դա…տելով այս էջերուն մէջ հրատարակուած ամփոփումներէ:

Բայց Գրական Ակումբը կապ չունի ո'րեւէ սերունդի հետ: …ն կազմուած է ինքն իրեն համար: Եւ պատահաբար կը …բաղի գրական-գեղարուեստական նիւթերով: «Պատահմունք» …է, նաեւ, իր անունը:

Այնպէս որ, մեր խօսքը, Նորէն, Նորերուն հետ է, ըլլայ …տարիքով կամ տաղանդով:

Մէկ սերունդէն միւսը, չափազանց բարձր կը հնչէ «Ես»ը: …Գլխագիր եւ ուռուցիկ եւ աններող:

Անպատճառ ինքնահաւանութեան, ինքնագովութեան մա…քով չէ որ կը գործածենք այս բացատրութիւնը: Այլ իբրեւ երեւոյթ մը, որ ծնունդ առած է մեր ետեւէն կամ քով քովի քալող սերունդին բացարիկ պատմութենէն: Եւ եթէ կ'ուզէք, վայելած գուրգուրանքէն:

Տեղն է, վերջապէս, որ գոնէ մէկ անգամ, գրուի այստեղ, թէ 1914էն ասդին աղմկող սերունդը, շատ մը տեսակէտներով, ոչ ամէնէն դժբախտն է, ոչ ալ ճամբուն առաջին ռահահորդ կամ նահատակ վաշտը:

Թող միան, Նորէն, մեր աչքին— եւ հանրութեան աչքին— …աստուածաշնչական Բենիամինները: Բայց առանց խեղդնալու:

Մէկ սերունդէն միւսը, ո՞րն աւելի լայն պատեհութիւններ …ալելեց ու կը վայելէ, տակաւին:

Ա՞յն որ, թէեւ հայրենի հողին վրայ, ճիտը ծուռ կը տքնէր …ահուսարսափի տակ, գլխուն զարնուած: Թէ այն, որ կը ծաղ…կի, այսօր, օտար այլ ազատ պողոտաներու վրայ:

Զարդարացուցինք, տակաւին, խորագիրը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ՃՇԴՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻՆ 1930 ՓԵՏՐ. 1ԷՆ

Մօտ երկու տարիէ ի վեր, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական Բարձր Կոմիսէրութիւնը ձեռք առած էր հայ եւ ռուս գաղթականներու իրաւական վիճակի հարցը:

Ուրախ ենք յայտնելու որ երկար բանակցութիւններէ յետոյ, որոնց մէջ իրենց աջակցութեան բաժինը ունեցած են Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, Հայ Գաղթականներու Պաշտօնատունը եւ Հայ Գաղթականներու Կեդր. Յանձնաժողովը, այդ հարցը վերջնականապէս լուծուած է ֆրանսական կառավարութեան համար:

Արդարեւ, 11 յունուար 1930 թուակիր հրովարտակ մը Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահին, վարչապետին, արտաքին գործերու, դատական, ելմտական եւ գաղթային նախարարներուն ստորագրութեան տակ, կ'արտօնէ գործադրութիւնը կնքուած համաձայնութեանց, սկսելով 1930 փետրուարի 1էն:

Այդ թուականէն, ուրեմն, հայ գաղթականներու պաշտօնատունը (71 Avenue Kléber) կը դառնայ միակ իրաւասու մարմինը հայ գաղթականներու իրաւական գործերը կարգադրող: Այդ պաշտօնատան տուած ամէն կարգի վկայականները, ոչ միայն ընդունելի պիտի համարուին, ինչպէս մինչեւ հիմա, այլ անոնք միայն պիտի կրնան ստանալ Ազգերու դաշնակցութեան Գաղթականական Բարձր Կոմիսէրութեան Ֆրանսայի Ներկայացուցչութեան վաւերացումը եւ այդ ձեւով պիտի կրնան դառնալ իրաւական բացարձակ արժէք ներկայացնող վաւերաթուղթեր, համազօր՝ բոլոր օտար հիւպատոսարաններու կողմէ տրուած վկայականներու:

Յաջորդով կուտանք մանրամասնութիւնները այս շատ կարեւոր համաձայնութեան:

Ի՞նչ կը քանին Լոնտոնի մէջ

Մշուշ իջած է Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին ինչպէս քաղաքին վրայ: Հինգշաբթի օրէն ի վեր, երբ առաջին անգամ յայտնուեցան իւրաքանչիւր երկրի տեսակէտները, մասնաւոր խօսակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին պատուիրակութեանց պետութեան միջեւ, հարթելու համար գետինը: Անհրաժեշտ կը համարուի նախ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտները հաշտեցնել:

Վերջին պահուն հարցարան մը բաժնուեցաւ պատուիրակութեանց, որպէս զի ճշգրտօրէն պատասխանեն մինչեւ երկուշաբթի, երբ տեղի կ'ունենայ երկրորդ պաշտօնական ժողովը:

⁂ Ֆրանսայի վարչապետը առջի օր անգլիերէն ճառ մը խօսեցաւ Լոնտոնի քաղաքապետարանին մէջ, իսկ անթելի առջեւ՝ Ամերիկացիներուն ուղղուած բանախօսութիւն մը, որուն կ'ունկնդրէին միլիոնաւոր մարդիկ, Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա:

Ընկերվարականներուն համագումարը

Երէկ, շաբաթ, բացուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան ազգային արտակարգ համագումարը, Ժիմնազ Ժանժօռէսի մէջ, վճռելու համար կառավարութեան մասնակցելու կամ ո'ր եւ է մասնակցութիւն մերժելու խնդիրը: Ժողովը պիտի վերջանայ այս իրիկուն: Ինչպէս գրած էինք, ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ մասնակցութեան կուսակիցները, որոնք 3600 ձայն կը ներկայացնեն, պիտի պարտուին, հակառակորդները 4.500 ձայն աւելի ապահոված ըլլալով:

«Յառաջ»ի կողմէ ալ ժողովին կը հետեւի երիտասարդ աշխատակից մը:

Ներսը անօթի, դուրսը առուտուր

Յունուար 22ին Լէնինկրատէն դէպի Ռիկա ճամբայ հանուեցաւ 2-3000 թօն ռուսական արմտիք, իբրեւ հետեւանք առեւտրական գործավարութեան կոչին, որ կը հրաւիրէր գերագոյն ճիգ մը փորձել արտածումներուն մղում տալու, որպէսզի կարելի ըլլայ օտար դրամ ստանալ: Այս արմտիքը խնայուած է շնորհիւ տոմսակի դրութեան, որ չափու վրայ կը բաժնէ ուտելիքները: Այս հացահատիկը աւելի աժան կը ծախուի Լատվիոյ վաճառականներուն, քան Լէնինկրատի, Մոսկուայի մէջ եւ միջազգային հրապարակի վրայ:

Միւս կողմէ, սահմանակից երկիրներէն մարդիկ կապոցներով ուտելիքներ կը ղրկեն Ռուսիա իրենց բարեկամներուն, որոնք կը տառապին ու տեստի նուազութենէն: Այս կապոցները յաճախ կը պարունակեն այնպիսի ուտեստներ, որոնք արտածուած են խորհրդային պետական կազմակերպութեանց կողմէ: Մասնաւորապէս Լէնինկրատի եւ Մոսկուայի մէջ քաղաքացիներ Ռիկայէն կապոցներով շաքար կը ստանան խորհրդային վաճառանիշով, մինչ ուրիշ կերպ անկարելի էր ստանալ:

Շիքակօ քաղաքը սնանկացած

Շիքակօյէն կը հեռագրեն Լոնտոնի թերթերուն.—

Շիքակօ քաղաքը գրեթէ սնանկ է: Ոստիկանութեան եւ հրշէջներու պաշտօնատուններուն սնտուկը դրամ չկայ: Շատ մը դպրոցներու մէջ, ուսուցիչները դրամ չեն ստացած մէկ ամիսէ ի վեր: Ստիպողաբար պէտք կայ դրամի, հիւանդանոցներու պաշտօնեաներուն վճարելու, նոյնիսկ ածուխ գնելու համար: կացութիւնը այնքան ծանր է որ, եթէ դրամական օգնութիւն չըլլայ ժամ առաջ, քաղաքապետութեան խնամած հիւանդները, կոյրերը, կաղերը, խուլերը եւ համրերը փողոց պիտի նետուին հազարներով: Այս անձկութիւնը կը վերագրուի տարիներու անփոյթ մատակարարութեան: Քաղաքապետութեան պարտքն է 58 միլիոն ստերլին:

Շիքակօ Մ. Նահանգներու երկրորդ քաղաքն է: 1928ին, բնակչութեան թիւը կը հաշուէին 3,000,000:

Պաշարուած՝ բեւեռային սառերուն մէջ

Ամերիկացի հռչակաւոր օդանաւորդ Պըրտ, որ այժմ ծովակալ է, շատ նեղ կացութեան մը մատնուած է Հարաւ. բեւեռին մէջ: Կը վախցուի որ աղէտ մը ծագի:Ուտեստեղէնի պաշարը գրեթէ սպառած է եւ օգնութեան հասնող նաւերը չեն կրցած մօտենալ «Փոքր Ամերիկա»յի կայանին, լեռնակուտակ սառերուն պատճառով: Ծովակալը հեռագրով մը կ'իմացնէ թէ արշաւախումբին կարգ մը անդամները ի վիճակի չեն երկրորդ ձմեռ մը մնալու սառնակոյտին վրայ եւ եթէ օգնութեան չհասնին մինչեւ 30 օր, այլեւս ոչ մէկ նաւ կրնայ օգտակար ըլլալ:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը դիմեց Նորվեկիոյ եւ Անգլիոյ, որպէսզի կիտորսանաւեր տրամադրեն, օգնութեան հասնելու համար:

Ծովակալ Պըրտ դէպի բեւեռ մեկնած էր 1928 դեկտ. 2ին, եւ դեկտ. 22ին կը հեռագրէր թէ արշաւախումբը խորհրդաւոր ռատոնալեռը հասած է:Յունիսին մանրամասնութիւններ կուտար իր գիւտերու մասին: Իբրեւ արդիւնք օդային զննութեանց, 20,000 քառ. մղոն տարածութեամբ անծանօթ երկրամաս մը գտնուեցաւ: Իրեն հետ ունի 42 հոգի:

Ո՞ւր մնաց Ալմազեանի խնդիրը

«Կամայական ձերբակալման» առթիւ Ալմազեանի Նոր բողոքը Պ. Պ. Պընուայի, Նիքոլի եւ ուրիշներու դէմ՝ առջի օր յանձնուեցաւ վերաքննիչ ատեանի Ա. Նախագահ Տրէյֆուսի: Այս բողոքը ընդհ. դատախազութեան հաղորդուած ըլլալով, Պ. Տօնա-Կիկ ներածական պահանջագիր մըստորագրեց,իսկ Պ. Մայֆոյի պաշտօն յանձնուեցաւ քննութիւն կատարել: Այս վերջինը, որ երկար ատեն հարցաքննիչ դատաւոր եղած է, պիտի ստուգէ թէ Պ.Պ. Պընուաի Նիքոլ կամ ուրիշ ոեւէ մէկը Ալմազեանի հանդէպ գործա՞ծ է այն ոճիրը, որ կը դատապարտուի դատավարական օրինագրքի 114 յօդուածով, ինչպէս եւ քրէական հարցաքննութեան օրէնագրքի 609, 615 եւ 616 յօդուածներով,

Շուտով Պ. Պ. Պընուա եւ Նիքոլ պիտի հրաւիրուին հարցաքննութեան ենթարկուիլ եւ փաստաբան նշանակել:

⁂ «Լը Սուար» (25 յունուար) բուռն յօդուածով մը կը դատապարտէ կառավարութիւնը, Ալմազեանի գործին առթիւ, շեշտելով թէ «ոստիկանութիւնը պետութեան մէջ պետութիւն կազմած է»: Կ'ամբաստանէ դատական ոստիկանութիւնը, որ քմահաճօրէն վար դրած է եւ դեռ կը պահէ վկայ մը, բռնութիւն գործած է անոր դէմ, անկանոն քննութիւններ կատարած է եւն.: Ու կը հարցնէ.

— Ի՞նչ բանի կը սպասէ գործադիր իշխանութիւնը, օրէնքը բռնաբարող պաշտօնեաները պատժելու համար:

Կեղծ մուրհակներու թնճուկը

Կեղծ մուրհակներու գործին քննութիւնը կը շարունակուի Սէնի ամբաստանիչ ատեանին առջեւ: Վկայութեան կանչուած են բազմաթիւ մարդիկ: Առջի օրուան նիստին հրաւիրուած էր Պ. Բեսեդովսկի, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդականը:

Այս առթիւ բուռն միջադէպ մը ծագեցաւ: Փաստաբան Պէրթօն, որ միեւնոյն ատեն համայնավար գործիչ է, պոռաց թէ կարելի չէ իբրեւ վկայ լսել այս մարդը, որ Մոսկուայի մէջ դատապարտուած է իբրեւ գող: Բեսեդովսկի յայտարարեց թէ կեղծ մուրհակներուն բուն հեղինակը, Տուրոֆ, պաշտօն ունէր դրամ ճարել Գ. Միջազգայինին համար:«Ես Մոսկուա կը գտնուէի երբ երեւան ելաւ այս խնդիրը: Այս Տուրոֆը իսկապէս չափէն աւելի մուրհակներ հրապարակ հանեց, բսաւ Փիադքոֆ: Մենք որոշած ենք ուրանալ զանոնք: Եթէ տէր ըլլանք, շատ հեռուները գացած պիտի ըլլանք: Արտաքին գործավար Լիտվինոֆ խնդրեց որ օգնեմ իր եղբօրը: Շատ պարկեշտ մարդ է, բայց մէկ յանցանք ունի: Զուրկ է խորհրդային ոգիէ: կարելի չէ համոզել որ քիչ մը ճկուն ըլլայ իր պետերուն հանդէպ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԴՐԲԷՋԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, խռովութիւններ ծագած են երկրին մէջ եւ ըմբոստ գիւղացիները սպաննած են հինգ խորհրդային պաշտօնեաներ: Մոսկուայէն զինուոր ղրկուած է: Մանրամասնութիւնները կը պակսին:

ԵՐԵՒԱԿԱՅԱԿԱՆ ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒ պատմութիւն մը կը պատմեն տեղական թերթերը, Նարկիս Տէր Յակոբոֆ անուն Ռուսահայու մը մասին: Զոհերուն մէջ կը յիշուի նաեւ նախկին վարչապետ Ռուվիէի կինը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

15 ՏԱՐԻ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ Լոնտոնի սեղանաւորներէն Հէթրի, որ ձերբակալուած էր քանի մը ամիս առաջ, իբրեւ հիմնադիր զանազան կասկածելի հաստատութեանց, որոնք 25 միլիոն ոսկի կորուստ պատճառեցին հանրութեան: Իր մեղսակիցներէն միեւնոյն պատիժին դատապարտուեցաւ մէկը 7, մէկը՝ հինգ եւ երրորդը՝ երեք տարի:

ԿԵՂԾ ՀԱՐԻՒՐ ՏՈԼԱՐՆՈՑՆԵՐՈՒ խնդրին առթիւ, տարօրինակ տեղեկութիւն մը կը հրատարակեն գերմանական թերթերը: Ռուսաստան բնակող րաբբունի մը նամակ գրելով Տէօյչ Պանքի, կը յայտարարէ թէ այդ թղթադրամները բոլշեւիկներուն կողմէ շինուած են: Իբրեւ փաստ, կը պատմէ թէ Ռուսիոյ Հրեաները կանոնաւորապէս ամերիկեան թղթադրամ կը ստանան Մ. Նահանգներու իրենց ազգականներէն: Արդ, ստուգուած է որ նամակներով յիշուած թիւերը չեն համապատասխաներ յանձնուած թիւերուն: Հետեւաբար, կ'ենթադրուի որ նամակները կը բացուին, թղթադրամները կը փոխուին կեղծերով եւ այնպէս կը յանձնուին:

⁂ Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Զուիցերիոյ մէջ շրջաբերութեան հանուած են մեծ քանակութեամբ կեղծ թղթադրամներ, ոչ միայն 100, այլ եւ 10, 20, 50 եւ հազար տոլարնոցներ:

ԴԵՄՔ ՄԸ

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԵԼԼՕ

«Յառաջ» քանի մը օրէն հրատարակութեան պիտի տայ իտալացի յայտնի գրագէտի մը Լ. Փիրանտէլլոյի մէկ պատմուածքը:

Փիրանտէլլօ, որու անունը գրական ժամանակակից շարժումին մէջ դրօշի մը իմաստը եւ հմայքն ունի, մեր մէջ հազիւ թէ կը ճանչցուի:

Ծնած Սիկիլիա, երկար ժամանակ անյայտ մնացած գրագէտ մը, թատերագիր մը եղած է, մինչեւ որ բախտը յանկարծ զինքը անակնկալի բերած, իր շուրջը ընդլայնած է հռչակի մը դղրդալից, շլմորեցուցիչ հորիզոնը: Զինքը մօտէն ճանչցողները կը վկայեն թէ շատ ուշ իրեն ժպտող փառքը վրդոված է զինքը, նոյնիսկ դառնացուցած:

Փիրանտէլլօ իր գրական հմայքը կը պարտի այն փիլիսոփայական խռովքին, որ տարօրէն սարսուռ մը կը պատճէ իր հերոսներուն, իր պատմած կեանքին մէջ: Այդ խռովքը գերազանցապէս մեր ժամանակինն է:

Արդարեւ, փիրանտէլլոյի պատմուածքներուն, բայց մանաւանդ իր տռամներուն մէջ կեդրոնացած կը տեսնենք բոլոր այն կասկածները, այն շփոթ ենթադրութիւնները, այն տարտամ հայեցողութիւնները որոնք մեր միտքէն կ'անցնին ստուերի մը նման: Իր գործը մեզի կուտայ այն խորհրդաւոր բացատրութիւնները, որոնց կ'ուզենք վերադառնալ երբեմն երբեմն, երբ կը զգլինք նիւթապաշտ գիտութեան մը չափազանց պարզ եւ յստակ վճիռներէն:

Փիրանտէլլօ նախ կը տարակուսի այսպէս կոչուած առարկայական ճշմարտութիւններուն վրայ: Մանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի մարդկային եւ ընկերական իրողութիւններու, ծիծաղելի է խօսիլ առարկայական ճշմարտութիւններու մասին: Ամէն անձ հարցերուն կը նայի իր անկիւնէն, իր ակնոցին մէջէն, եւ համաձայն իր շահերուն եւ տրամադրութիւններուն: Կարելի՞ է որ նոյն հարցը ամենուն երեւի նոյն ձեւով, նոյն արժէքով, նոյն իմաստով: Որքան դիտող, նոյնքան ըմբռնում, նոյնքան ճշմարտութիւն: Եւ այդ ներանձնական ճշմարտութիւնները, երբեմնոյնիսկ հակասականըլլան, համազօր են իրարու եւ անիմաստ է անոնց մէջ փնտռել թէ ո՞րը կը համապատասխանէ իրականութեան: Իրականութիւնը վերջ ի վերջոյ մարդուն համոզումն է:

Ընթացիկ կեանքին մէջ, այսպէս, երեւոյթները, այսինքն մարդոց ենթակայական աշխարհը շատ աւելի վճռական դեր մը կոչուած են խաղալ իրենց կեանքին մէջ, քան արտաքին իրողութիւնները իրենք իրենց մէջ առնուած:

Այս է պատճառը որ մարդիկ իրար հասկնալու, իրար բացատրելու դժբախտ անկարողութիւնը ունին: Ամէն ոք իր համոզումով պայմանաւորած, ցաւագին թիւրիմացութեան մը մէջ կ'ապրի իր շրջապատին հետ. հոդ է ահաւասիկ կեանքի եղերականութիւնը. հոդ պէտք է փնտռել պատճառը բոլոր տռամներուն, ճակատագրական բախումներուն, մարդկային ապերջանկութեան:

Ու ոչ միայն ուրիշները, այլ նոյնիսկ յաճախ մենք մեզ ճանչնալու դժուարութիւնը ունինք: Մարդկային եսը եւ անհատականութիւնը բաժնուած է ինքն իր մէջ եւ շատ անգամ թատերաբեմ մըն է թաքուն եւ դժխեմ անհամաձայնութիւններու: Անհատականութեան բաժանումի երեւոյթը իր բոլոր ծալքերով սիրական մէկ նիւթն է փիրանտէլլոյի, որ առով գիտցած է ստեղծել չափազանց խռովիչ պատմուածքներ: Այնպատմուածքինմէջ զոր «Յառաջ» պիտի տայ («Բժիշկին պարտականութիւնը») կարելի է տեսնել թէ որքան տարբեր կ'ըլլան մարդոց հոգեկան հակազդեցութիւնները միեւնոյն դէպքին հանդէպ:

Այս քանի մը հակիրճ տողերը բնաւ յաւակնութիւնը չունին փիրանտէլլոյի գործին ոգին ներկայացնելու: Այդ գործը վիթխարի է եւ խորունկ, զայն կարելի է հասկնալ իր իսկ ակունքին մէջ...

Ու մանաւանդ սխալ է իր գաղափարները զատել իր երկերէն, որովհետեւ հոն այդ գաղափարները նոյնացած են հերոսներու, անձերուն կեանքին, անոնց հոգեբանութեան հետ եւ մեզ կ'երեւին ապրուած կեանքերու շունչովը, սարսուռովը բաբախուն:

Փիրանտէլլոյի վերջին տռամը «Ցիանա եւ Լա Թուսա» խռովիչ շրջում մը ցոյց կուտայ իր հիմնական տեսակէտներուն մէջ: Հոդ կը տեսնենք արձանագործ մը որ յանկարծ շփոթութեան կը մատնուի գնցող երկընտրանքի մը առջեւ: Ան արձանի մը համար իբրեւ տիպար ընտրած է աղջիկ մը, Թուսան: Գործը գլուխ ելած է եւ ան կեցած է այն հարցականին առջեւ թէ ո՞րն է աւելի իրական, աւելի բովանդակալից իրեն համար. իր հանճարով բաբախուն արձա՞նը, թէ կենդանի էակը, իր ենթակայական յղացո՞ւմը, թէ առարկայական կի՞նը...

Այդ պայքարէն դուրս կուգայ ընկճուած. ան կը զոհէ իր արուեստը, նուիրուելու համար կնոջ: Կարծէք ուզելով ըսել որ արուեստը միշտ գերազանց չէ կեանքէն:

Այս գործը նկատուեցաւ ոմանց կողմէ իբրեւ տեղատուութիւն մը փիրանտէլլոյի կեանքին մէջ: Որքան ժամանակ որ ան իր գաղափարներու վերնատան մէջ կ'ապրի իբրեւ աշխարհամոռաց մենակեաց մը, իր ըմբռնումները իրեն կը թուին աւելի շօշափելի, աւելի ճշմարիտ քան իրերը եւ իրականութիւնները:

Բայց երբ փառքը զինքը մօտեցուց, հաշտեցուց կեանքին հետ, ան եղաւ այնպէս ինչպէս մշուշներէ, շողարձակ լոյսերէ դուրս եկած մարդ մը: Իր աչքերը մթագնումի տագնապէ մը յետոյ, սկսան աշխարհը տեսնել աւելի պարզ եւ բոլորովին տարբեր եր տեսլապատկերէն:

Ու փիրանտէլլօ եւս մեզի կուտայ այն պարզ իմաստութիւնը, թէ կեանքը եղած է ապրելու համար: Ոչ թէ փիլիսոփայելու, այլ ապրելու լիազուրթ եւ լիաթոք առանց խորհելու, առանց խորհրդածելու այլ ապրելու բոլոր պարզ էակներուն պէս...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Նախապէս գրեր էինք թէ տուրքերու յաւելման հետեւանքով, ֆրանսական թատրոններու տնօրէնները մտադիր էին ներկայացումները դադրեցնել, եթէ կառավարութիւնը գոհացում չտայ իրենց պահանջին:

Եթէ գործադուլը իրականանայ, հաշիւ կ'ըլլայ որ, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ 300000 մարդեր գործէ պիտի զրկուին, իսկ օրական 2 միլիոն անձեր, ստիպուած պիտի հրաժարին գեղարուեստական վայելքի իրենց սովորութենէն:

Ըսենք նաեւ թէ ներկայացումներէ առնուած տուրքերու քանակը 1928ին հասած է 120 միլիոնի:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(Տպաւորութիւններ)

Հայ գաղութները, ի սփիւռս աշխարհի կը պատրաստուին տօնել յոբելեանը դէմքի մը, որ երկարատեւ տարիներ եղեր է հայ վշտի ու տառապանքի գեղագոյն արտայայտիչը: Գաղութները, կ'ըսենք վասնզի բնաշխարհը, որու շուրջ անդադարձեր է ու տակաւին կ'անդրադառնայ Ա. Ահարոնեանի գործը, խօսքը, գրիչը, եւ ուր, յիրաւի, պիտի մեծարուէր վաստակաւոր գրագէտը, — բնաշխարհը՝ բոլշեւիկեան մահաքիթ թաթին տակ՝ դժբախտաբար, հեռուէն պիտի դիտէ իր արժանաւոր զաւկին մեծ յոբելեանը: Ահարոնեան հանրային գործիչ, քաղաքագէտ, գրող... Ու տարիներ շարունակ ուղեղ մաշեր, գործեր, զգացեր, լացեր ու սակայն ուսերուն վրայ բարձր է պահեր հայութեան արնոտ դատը:

Իբրեւ գործիչ ու արուեստագէտ՝ Ահարոնեանն անշուշտ հանրութեան սեփականութիւն է: Սակայն ան նախ կը պատկանի կուսակցութեան մը, որու դաւանանքն, իտէալներն ու գաղափարներն աշխատեր է ու ներկայիս ալ կը ջանայ կիրարկել բանիւ ու գործով: Ու եթէ ըսենք՝ որ առանց Դաշնակցութեան Ահարոնեանն անհասկնալի է՝ բնաւ չենք սխալիր: Չենք սխալած ըլլար նաեւ՝ եթէ անոր արժէքի ու նշանակութեան իսկական գնահատականը փնտռենք նոյն Դաշնակցութեան մէջ: Սակայն՝ մեր ուժերէ ու հասկացողութիւններէ Ահարոնեանը բարձր է, իբրեւ կուսակցական, պետական մարդ, քաղաքական գործիչ:

Բնորոշենք Ահարոնեանը: Արարատի լանջերուն տակ ծնած հայ ազգատիկ գիւղի, ազգատիկ զաւակն է անիկա: Գիւղ, դպրոց, մանկութիւն՝ անջինջ յուշեր՝ գունեղ ու գրաւիչ՝ բազմիցս կը զարդարեն անոր պատկերաւոր գրութեան այս կամ էջը: Սնած, դաստիարակուած, կրթուած հայրենի հողի, հայ մշակոյթի վրայ՝ Ահարոնեանը գերազանցօրէն հայ է: Ան դուրս կուգայ ժողովուրդի ծոցէն ու՝ հայութեան հետ խառնուած՝ անոր յոյզերուն թարգմանն է, զարկերակը: «Բաշօ», «Փշուր մը խաց», «Պուտ մը կաթ»... մանրանկարիչ է Ահարոնեանը: Ո՞րքան զգացում, ո՞րքան ողբերգութիւն այս փոքր, սեղմ, սակայն բովանդակալից ու գունեղ պատկերներու մէջ: Բուն ժողովուրդի ողբերգութիւնը... «Փշուր մը խաց», «Պուտ մը կաթ» կը պոռան հայ որբերն անհիւրընկալ կամարներու տակ: Կա՞յ աւելի յուզիչ, աւելի փոթորկոտ քան այս փոքրիկները՝ ցնցոտիներու մէջ պարուրուած, մերկ, բոկոտն՝ կովկասեան փողոցներու փոշոտ մայթերու վրայ: Ահարոնեանը կուլայ ու իրեն հետ կը յուզէ, կը լացնէ ընթերցողը:

«Բաշօ»... փոքրիկ, հոգեբանական պատկեր մը, ուր տաճկահայ սարսափը՝ մարմնացած բողոք՝ անգամ մըն ալ կ'անցնի սահմանէն այս կողմ: Տէր նահապետը թոռան հետ, սրտի անասհման կսկիծով պզզեր է կովկասահայ քաղաքի մը պատերուն տակ: Աւեր վաթան, մորթուած, անարգուած ընտանիք... Ասոնք ամէնն ալ՝ հեռաւոր մղձաւանջ՝ մնացեր են հեռուն: Տէրունինեմէջ մեռեր է ամէն զգացմունք: Բան մը որ տակաւին կը կապէ պապը կեանքին հետ՝ սիրասուն թոռնիկն է՝ կացնահար ծառին դալար ոստիկն ու գուցէ ապագայ ծառն՝ որ արեան ծովերու մէջէն, կերպ մը, ան կորզեր է ճակատագրի անգութ ճիրաններէն:

— Պապի՛, մր Բաշօն, կ'ըսէ յանկարծ թոռնիկն ու կը ցուցնէ անոր նախիրին մէջ հաստամարմին եզ մը, որ քիւրտը կը քշէր շուկայ: Պապը կը տեսնէ եզը, սակայն անշարժ է, անվրդով ու խորհրդաւոր, Ջրաղացը կորսնցնելէ ետքը՝ ջախջախը չեն փնտռեր: Եւ ի՞նչ կրնար ընել Պապը, քիւրտն անցուցեր էր սահմանը հայի արիւն քրտինքն ու ռուս իշխանութեան աչալուրջ հովանիին տակ՝ շուկայ կը հանէր թալանած եզը հալալ կաթի պէս: Ու եթէ Պապին հասկացողութիւնը կը ըմբռնէր կացութիւնը՝ երախայի հասկացողութենէն բարձր էին իշխանութիւններ ու սահմաններ: Ան կը տեսնէ իր եզը՝ իր ասլան Բաշօն Քիւրտը կը տանի... կը ցատկէ տեղէն ու խանդավառ համբոյրներու տակ՝ կը կախուի վիզէն: Քիւրտը բնազդօրէն կը հասկնայ բոպէի լրջութիւնն ու ամէն կերպ կը ջանայ զատել անասունը երախայի գրկախառնումէն: Տեսարանը յուզիչ է: Պահ մը Պապին աչքերը կ'արիւնին: Ու գերմարդկային թռիչքով մը կը բռնէ Քիւրտը, մը մխէ ակռաները կոկորդին ու անյագ կը ծծէ թշնամու բոսոր արիւնը: Աւերուած, անարգուած հայը, վրէժխնդրութեան ճամբին, կ'անցնէր սահմաններ ու իշխանութիւններ:

«Աքաղաղը»... Թրքահայկեան ամփոփ պատկերն է այս: Գիւղը քնած է... քնած է յաւիտենական քունով: Միակ կենդանի շունչը՝ աքաղաղը իր զիլ ու բարձր ձայնով ի զուր, ապարդիւն կը ջանայ ոտքի կանգնելու գիւղ մը, ուր գայլերն անթաղ դիակներու շուրջը բռներ են արդէն դիւային պարը: Աքաղաղը յուսահատ կը կրկնէ կանչն ու, չվերջացուց կանչով՝ կ'իյնայ գայլին բերանը: Ամէն ինչ կատարեալ է: Ու եթէ գիւղը վերջին շունչ մը ունէր՝ ան ալ կ'երթայ միանալու այն բոլոր շունչերուն, որ մերկ ու այլանդակ՝ իրենցմով կը հիւսեն հայութեան մեծ եղերերգը:

«Արցունքի հովիտը»... հեռաւոր նմանութեամբ մը «Խենթ»ին, «Կայծեր»ուն Ահարոնեանն, իր այս արտասուաթոր գրութեամբ, հրապարակ կուգար այն պահուն՝ երբ հայութիւնը՝ վերապրած, վերագնահատած զանոնք՝ գերագոյն մաքառումներու մէջ՝ իրականին մէջ կը ստեղծէր իր Ասլանները, Կարօներն ու Վարդանները: Մենախօսութիւններու զողտրիկ շարան մը, ուր կը փայլի հեղինակին հռետորական բարձր տաղանդն ու խօսքը՝ յղկած ու տաշած՝ արեւելահայ գրականութեան զարդը՝ «Արցունքի հովիտը», դժբախտաբար, հեռուէ թատերգութենէ: Ու գաղափարը՝ դրամի միտումը՝ շնորհիւ խաղի ու ապրումներու նուազ արտայայտութեան՝ կը նսեմանայ:

... Եւ սակայն՝ եթէ Ահարոնեանը զգացումներու ծով ու մեծ նկարագրիչ՝ գաղափարբարձունքին թախիծ է իրմով առանց անոր 20րդ. դարու չէմքին հայ պատմութիւն ու գրականութիւն նոյնքան անհասկնալի են՝ որքան առանց Լաստիվերտցիի մը անհասկնալի են նոյն պատմութիւնն ու գրականութիւնը 11րդ. դարու վերջին քառորդին: Ու եթէ, սերունդներ յաջորդելով իրարու օր մը պիտի քրքրեն արդի պատմութեան արնոտ էջերը՝ անոնք հոն առաջին հերթին հանդիպելու են Ահարոնեանին, — անոր՝ որ հայութեան եղերերգն արիւնով գրեց, անոր՝ որ համոզմունքը հոգու մէջ դրոշմած՝ շիտակ քալեց իր անշեղ ճամբան:

Հայութեան մեծ գրագէտի առաջ՝ հանե՛նք գլխարկները:

Թեհրան ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԵՆԻԿ

ՖՐԱՆՍԱՅԻՆԵՐՆ Ի ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Ներկայիս, առհասարակ շատ կը խօսուի Ֆրանսայի թատերական գրականութեան անկման վրայ: Այսուհանդերձ, ֆրանսացի գրող մը որ Պերլինէն կը դառնայ, կը յայտնէ թէ հարեւանցի ակնարկ մը Պերլինի թատրոններու յայտագրին վրայ, կը բաւէ հաստատելու թէ Գերմանները նոյն կարծիքը չունին: Բոլոր մեծ թատրոնները կը բեմադրեն ֆրանսացի թատերագիրներու երկերը 1930ի ընթացքին:

ԹՈՒՐՔ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

Le Correspondantի յունուար 10ի թիւին մէջ, Նօէլ Ռօժէ որ վերջերս Անատոլու այցելեց, ակնարկ մը կը նետէ Թուրք բանաստեղծներու վրայ եւ կանգ առնելէ յետոյ Ապտիւլհաք Համիտի վրայ, կ'անդրադառնայ Թուրք յեղափոխական բանաստեղծներուն.—

— Խորապէս մարդկային, այս բնաշխարհիկ բանաստեղծութեան հոսանքին չէր որ կապուեցան Ապտիւլհաք Համիտ եւ իր խումբը Նամըք Քէմալ, Շինասի, Զիա փաշա եւ ուրիշներ՝ յեղափոխութեան գրագէտներ: Անոնք մտան Արեւմուտքի, մասնաւորաբար Ֆրանսայի դպրոցը: Շինասի թարգմանեց Լաֆոնթէնի առակները, իսկ Զիա փաշա՝ Էմիլը: Ան Թուրք տաղաչափութեամբ թարգմանեց Թարթիւֆը: Ահմէտ Վէֆիք փաշա թրքերէնի պատշաճեցուց Մոլիէռի կարգ մը կատակերգութիւնները: Անոր բունի ամուսնութիւնը կ'երեւի գլուխ գործոց մըն է: Այս բանաստեղծներուն մէջ ամէնէն մեծը՝ Նամըք Քէմալ որ 1870ին Ֆրանսայի համար կուեցաւ, գրեց Թրքերէն վէպեր ուր կը նշմարուի Վիքթոր Հիւկոյի եւ Ալ. Տիւմայի ազդեցութիւնը: Բոլորը Թուրքիա կը տանէին ազատութեան սէրը եւ զայն կը տարածէին իրենց երկերով: Նախ, անոնց թոյլ տրուեցաւ որ արտայայտեն նոր իտէալը: Ազատական սուլթանը Մահմուտ Բ. որ փաթթոցը փոխեց ֆէսի հետ, (գիս կը վստահեցնեն թէ այն ատեն աւելի դժուար էր այս քայլը, քան այսօր ֆէսը փոխել գլխարկի հետ), եւ կրօնական իրաւաբանութենէն անկախ դատական նախարարութիւն մը հիմնեց, կերպով մը պատրաստած էր մթնոլորտը, ուր այս գրողները կրնային զարգանալ: Թերեւս, նոյն իսկ ներշնչեց զանոնք: Ապտիւլ Համիտ հալածեց զանոնք: Մասնաւորաբար Նամըք Քէմալ ամէնէն աւելի տառապեցաւ: Երբ ներկայացուեցաւ անոր ողբերգութիւնը Սիլիսթրէ եւ երբ 20,000 անձեր անոր տունը պաշարելով զայն կը ծափահարէին, անոր բարեկամները կը սպասէին որ յաջորդ առտու մեռած գտնուի: Իր կեանքին վերջերը, աքսորուեցաւ եւ անոր գործերը արգիլուեցան: Անոր անունը չէին կրնար արտասանել: Բայց անոր բանաստեղծութիւնները կը շրջէին վերարկուներու տակ ծածկուած, շրթունքէ շրթունք կը փոխանցուէին փսփսուքով: Պատանիները, մանուկներն իսկ գոց գիտէին զանոնք: «Թուրք Օճաղ»ի նախագահը, երբ ուսթը տարուէր, զանոնք կ'ընդօրինակէր գրպանի տետրակի մը մէջ եւ գաղտագողի կը կարդար զանոնք: Մուսթաֆա Քէմալ կը սիրէ զանոնք արտասանել:

Ո՛վ բռնաւոր, վախցիր ծայրենասէրներէն,
Անոնց արիւնն այնքան բոցավառ է
Որ բռնութեան սուրը զոր կը գործածես,
Հազիւ թափած արիւնն անոնց, պիտի ծալի:

Ո՛վ Ազատութիւն, ի՛նչ մոգութիւն կայ դէմքիդ գեղեցկութեան վրայ.
Իրաւ, ազատեցանք գերութենէն,
Բայց այսօր, գերին ենք քու գեղեցկութեանդ:

Նամըք Քէմալ կ'արտայայտէր նոր հոգին, տակաւին թաքուն, դէպի ազատութեան խոր ձգտումը, մինչդեռ իր ժողովուրդը չունէր անոր գիտակցութիւնը: Զայն առաջնորդեց մինչեւ յեղափոխութեան սեմը: Այ[...] սորական բանաստեղծն[...] կրկնուած բառեր, հշտ[...] կը շարունակեն մըճել[...] աւելի զօրեղ փրթան, [...] ցարձակ իշխանութեան [...] քերը:

Անոր յաջորդեց Ֆիքրէթի դպրոցը, արուե[...] գրողներու խումբ մը, որ[...] ձեր ձեւը վերանորոգել[...] չափութիւնը արդիացնել[...] քերէնէն վտարել արաբ[...] սիկ բառերը: Անոնց պե[...] Ֆիք Ֆիքրէթ փշրեց հին[...] չափութիւնը: Անոնք ալ[...] յի կը նայէին: Խալիտ Զ[...] որ դեռ կ'ապրի, վէպե[...] կոնքուրներու հետեւող[...] Մէհմէտ Էմին կը հիմն[...] եւ իր բանաստեղծու[...] շատ պարզ ներշնչումով[...] նեկան չեշտերով կ'ուղղ[...] գուածներուն. առաջին[...] ըլլալով, իր ժողովուրդին[...] Թուրք անհատականութե[...] զոր կ'երազէր կապել[...] եւ կ'ոգեկոչէր ազգային[...] մը: Ներկայ սերունդը[...] բաց է անոր հետեւելէ[...] յարգանքով կը շրջապատ[...] Այսօրուան բանաստեղծն[...]

Երիտասարդ գրողնե[...] Ֆիքրէթի դպրոցին մէջ[...] մը կայ: Վիպագիրները[...] օրինակ Եաքուպ Քատրի[...] թիւնը կը կրեն Տոստո[...] 'պաէսի, Փրուստի: Անոն[...] վին օրագրողներ են. [...] յստակ, ճկուն, օգտուն[...] մը: Մէկ քանին անոնցմէ[...] ներշնչումը կը քաղեն ա[...] մէն եւ իրենց հայրենիք[...] բախտութենէն: Եաքուպ[...] անգլատեաց վէպ մը տա[...] րուն գործողութիւնը տե[...] ննայ պինադադարի շր[...] Սոդոմ եւ Գոմոր: Խալիտ[...] հանըմ՝ վէպ մը քաղեց ա[...] թեան պատերազմէն (կրա[...] պիկը): Րէշատ Նուրի կը նկ[...] Թուրքիոյ արդի բարքերը[...]

Թուրք բանաստեղծակ[...] ուեստը, Թէվֆիք Ֆիքրէ[...] եւ Մէհմէտ Էմիններու[...] այնքան յղկուեցաւ, որ[...] սկսաւ արձակի նմանիլ: Ա[...] բանաստեղծները որ կա[...] ձեւերու սիրահար են, կը[...] անոր տալ իր ազնուական[...] Հարազատ դրոշմ մը կը [...] կը սիրեն Մալարմէն, Վ[...] Մորէասը: Այսպէս, Եահ[...] մալ հիանալի ոճաբան: [...] Ահմէտ Հաքիմ խորհուր[...] սիրահար:

կրակի պէս՝ գետ մը կը [...]
իմ ճոգիիս եւ այդ ճոգի[...]
իմ կեցուածքս՝ լուռ [...]
Սիրոյ անակնկալ այս [...]
երբ այս գետը կը ցոլա[...]
կը փախէի այս նայու[...]
այս բ[...]
Հեռուէն լուռ անոր կը [...]
երբ այս սէրը կը ցոլա[...]

Երիտասարդ բանաստ[...] բոլորն ալ ազգայնական[...] զուր չէ որ մասնակցեցա[...] հայրենիքին փրկութեան [...] գաւոր գործին:

Միտհաթ Ճէմալ, [...] կ'ուզղէ արձանագործ քա[...] որ կանգնեց Մուսթաֆա [...] արձանը:

Բնականաբար, ամէն [...] պէս, դուն ալ կը ճանչնա[...] բայց չես կրնար զայն ը[...] մերն է [...]

Պէտք է անոր ճիսակն[...] ճիսակը մարդու, բայց [...] երկն[...]

ԽՕՍՔ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

դեռ ո՛ւժ ունիմ յորձանքին զօրութեան դէ՛մ կռուելու,
դեռ կուրծքիս տակ կը պահեմ կարմիր շանթերն Արէսին,
դեռ չե՛մ ընկճուած ո՛վ Աստուած, հարուածներէն այս կեանքին
դեռ կ'երազեմ թափանցել լուրթ սրտէն ներս աստղերուն:

Հոգ չէ թէ զիս կը ծաղրեն երբ կ'արտասուեմ միայնակ,
կամ ծնրադիր կ'աղօթեմ տաճարին մէջ մարմարեայ,
Հոգ չե՛ն ասոնք ինծի համար, զի արցունքով ես ծրնայ,
վ.ըշտին ծանօ՛թն եմ հըպարտ, ծըծած կայլա՛կ առ կայլակ:

ճանչնայ մարդիկ, որոնք զիս յիմարօրէ՛ն խաչեցին
ժայռի կողին, ուրտեղ լոկ դաժան օձեր կ'ապրէին.
Ուր ո՛վ սարսուռ, կը հանգչէր հօրըս մարմինը յոգնած:

Լացի՛ լըռին… բայց հոգ չէ՛, գիտեմ թէ վա՛տ են մարդիկ,
գիտեմ անոնց ձեռքին մէջ տիեզերքն է խաղալիք.
բայց ի՛նչ ցընորք, խաչիս հետ, ես աշխարհնե՛ր եմ ճախրած:

Վենետիկ — ՎԻՉԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

եւ անոր կուրծքին վրայ' նշմարուի, հոյակապ մեծութիւններն ազգին:

Անոր ուսերն ըլլալու են աւելի մեծ քան լերան բեկորները:

Որովհետեւ անոր կռնակին վրայ դրած եմ ամբողջ հայրենիքս:

Աքիֆ կ'երգէ անկախութիւնը. անոր բանաստեղծութիւններէն մէկն ընդունուած է ազգային երգ:

Այս բանաստեղծներէն ոմանք հին ժողովրդական բանաստեղծութիւններէն չէ՞ որ կը քաղեն արդեօք իրենց ներշնչումները. կարգ մը մելամաղձիկ պոռթկումներ թրքական հին ողբերգերու շեշտն ունին: Ահա՛, 25 տարու բանաստեղծէ մը' Քէմալէտտին Քամիէ կտոր մը, որ այդ տպաւորութիւնը կուտայ:

Այս սեւ ու զով գիշերներուն
պահապանն եմ
Սրտիս մէջ չկայ վէրք մը աւելի խոր քան աքսորը.
Սուլիկա վախ չունի մահէն,
որ կը մեռնի ամէն օր:
ինչո՞ւ գաւաթ մը գինիի պէս,
պիտի վերջանամ մէկ ումպով:
Ոչ սէր ունիմ. ոչ յոյս. ճզմուած շահոքրամի պէս եմ:
Ես չեմ որ աքսորի մէջ եմ.
այլ աքսորն է որ իմ մէջս է:

Հիմա որ օտար դպրոցի մէջ, գրողները նորոգած ու ընդլայնած են իրենց գրականութեան շրջանակը, պարզած իրենց լեզուն, յղկած բանաստեղծութիւնը, կը զգա՞ն թէ իրենց ցեղին թաքուն ու խոր հոգիին առջեւ է որ պիտի գտնեն իրենք զիրենք: Եւ կ'ըմբռնե՞ն թէ հարազատ մնալով է որ Արեւմուտքի գանձերուն պիտի բերեն իրենց բաժինը: Իրենց հողէն պէտք է քաղեն իրենց բարեմասնութիւնը: Թուրքիոյ մէջ, բանաստեղծութիւնը կը յորդի բնականօրէն:

Ան ժայռէն կը պոռթկայ աղբիւրի նման: Ձայն կը շնչէր առտուան հովին կամ իրիկուան զեփիւռին հետ: Ցարդախառն շաղախով շինուած եղկելի գիւղերու արքայական հիւրն է ան: Ամէնէն յետին գիւղացին կը յայտնուի պատկերներու հնարիչ մը, մեր ոճագէտներուն նախանձը գրգռելու աստիճան: Ան իրեն յատուկ եղանակ մը ունի, գնգոյշ եւ մերթ հեգնակա՛ն, իր դանդաղ մտածումը յայտնելու: Լռութիւնը ուր կը մխրճուի, թոյլ կուտայ իրեն լսելու իր երկրին ձայները: Այս ձայները բանաստեղծներն ալ կը լսեն:

— Այսօր, ըսին գրողներ եւ արուեստագէտներ դեռ միայն հետեւելու թարգմանել կրնանք…:

Այսօր թերեւս, բայց վա՞ղը:

Վաղն անշուշտ, ինքնատիպ գրականութիւն մը պիտի մեծնայ, այնքան հարուստ որքան Դիւաններունը, թրքական բանաստեղծութիւն մը այնքա՛ն հարազատ, որքան ֆիզուլիինը, բայց կենդանի, աստուածային այցելութիւնն ընդունած հոգիներու ինքնեկ արտայայտութեամբ…

ԾԱՂԿԱՔԱՂ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Բ.

Միայն սիրոյ նուիրեալ տաղերը չեն որ գեղեցիկ են: Գեղեցիկ են նաեւ բարոյախօսական, իմաստասիրական կտորներն եւս:

Թ.

Գեղեցկութիւնը առանց շնորհի' հաճոյ է, բայց չի գերեր: Ան գրեթէ կը նմանի խայծի մը առանց կարթի:

Կապիտոն Աղեքսանդրացի

Ծանօ՛թ է իր այս մէկհատիկ երկտողեայ քերթուածովը: Ուրիշ ո՛եւէ տեղեկութիւն գրեթէ չկայ իր մասին:

Ժ.

Տուէք ինծի սիրուն բաժակ մը ա՛յն հողէն ուսկից, ծնայ ես եւ որ մահու մահիճս եւս պիտի ըլլայ:

Ջոնաս

Ջոնաս Սարտենիայէն էր, եւ կ'ապրէր Քրիստոսէ 90 տարի առաջ:

ԺԱ.

Ոսկեայ սուր մը գտնող գողի մը վրայով.

Կը սիրեմ ոսկին, սակայն թշնամի երկաթին առջեւէն կծիկս կը դնեմ:

ԺԲ.

Եթէ քաջասիրտ մարդ մըն ես, մօտեցի՛ր եւ ումպ տուր ակէս: Իսկ եթո բնութեամբ վատ մըն ես եւ թուլամորթ մը, զգո՛յշ եղիր հոնկէ պատճառ մը փնտռելու: Ես կը հայթայթեմ, ե՛ս, առնական ըմպելիք մը, եւ քաջե՛րը կը սիրեն խմել ինէ: Սակայն, վատերուն համար, իրենց բնութիւնն է որ ակն է իրենց վատութեանը:

ԺԳ.

Նշանաւոր խօսքեր եօթ իմաստուններու

Ցոյց պիտի տամ, եւ ոտանաւոր, քաղաքը, անունն ու առածը եօթ իմաստուններու: Կլէոբիւլ Լենդացի կ'ըսէր.— Ամենալաւագոյն ինչքը չափն է: Լակեդեմոնացի Քիլոն՝ Ճանիր զքեզ: Պերիանդրը՝ որ Կորնթոս կը բնակէր՝ Ջսպէ բարկութիւնդ: Պիտակոս՝ որ բնիկ Միտիլլիցի էր՝ Պէտք չէ չափազանցել: Խորհէ՛ կեանքի աւարտումի մասին, կ'ըսէր Սոլոն՝ Աթէնքի մէջ: Պրիենցի Բիաս կը յայտարարէր թէ՝ չարերը մեծամասնութիւն են: Ուրիշին տեղ աւանդ ըլլալէ զգուշացիր, կը կրկնէր Միլեցի Թալէսը:

Անանուն

ԺԴ.

Պոմպէոսի գերեզմանին վրայ, Եգիպտոս.

Ան բազմաթիւ տաճարներ ունէր, իսկ այժմ հազիւ գերեզման մը ունի:

Աղրիէն

Ինչպէս ուրիշ կայսրեր, Աղրիանոս կայսրն եւս փորձած է գրել, թէեւ յաճախ, ինչպէս միւս կայսրերն ալ իր պէս, չէ ունեցած այն յաջողութիւնը, որ ունեցած է գահի վրայ:

ԺԵ.

Վարդը կը ծաղկի հազիւ մէկ վայրկեան, եւ հազիւ թէ խամրած, դուն ո՛չ թէ վարդենի մը պիտի գտնես, այլ մորենի մը:

Անանուն

ԺԶ.

Մէկը ինքզինքը կախելու միջոցին գանձ մը շուռ կը բերէ: Իսկոյն կը թողու չուանը եւ կ'երթայ զայն հաւաքելու: Ագահը՝ չգտնելով իր ոսկին, կ'առնէ չուանը եւ կ'երթայ կախուելու:

Պղատոն

ԺԷ.

Չարստութի՛ւն, մա՛յր շողոքորդութեան, աղջի՛կը հոգերու եւ ցաւերու, երբ տէր են քեզի, կը դողդղան, իսկ երբ քեզ չունին, կը տառապին:

Պալլադաս

Երկար ատեն Աղեքսանդրիա բնակած ըլլալով կոչուած է Պալլադաս Աղեքսանդրիացին: *Վալանսի եւ Վալանթինիէնի իշխանութեան ատեն, 369ին, արդէն կը գրէր: Կարիքէն մղուած՝ քերականագէտի աշխատանքով կը զբաղէր, հակառակ անոր որ ո՛չ կոչում ունէր եւ ո՛չ ճաշակ: Եւ հակառակ իր ժամանակակիցներէն իրեն տրուած հոյակապ տիտղոսին, Պալլադաս այժմ չէ դասաւորուած առաջնակարգերու ցանկին մէջ, որովհետեւ, երբ ամէն անգամ փորձած է հին նիւթ մը առնել՝ խիստ յաջող դուրս է եկած, սակայն երբ իր յուզումներուն աղբիւրն է եղած իր անձնական խօսքը, արգահատելի դարձած է յաճախ:*

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

120. ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՄԵՐ ԳԵՂԻՆ ԼՈՅՍ ՆԿԱՐԸ

(երգ Էրթօղրուլէն)

Դեռ նոր է, բայց գեղեցիկ մեր
գեղը,
կուռ է եւ աշխոյժ բովանդակ
ուժը,
երիտասարդ է եւ հարուստ, հայը,
Փայլուն ապագան, որ է Հայունը:

Նորակերտ գեղին վրայ վերեւէն,
Ցոյսի լոյս մը ծագեցաւ արեւէն,
Ցորեկուան տաքը փախաւ գիշերէն,
Ջուխ ու լուսին եկան երկինքէն:

Լուռ գիշերին լոյս մը համատարած,
Գարնան օրերուն միշտ կանաչցած,
Արտեր, մարգեր, պարտէզ լայնատարած,
Արծաթ, աղօտ քօղով նկար պարզած:

Առաւօտուն արշալոյսին կ'ելլէ,
Նախիրը գեղին, հօտը ոչխարին,
Թռչնիկներ բազմատեսակ ցեղերէ
կը ճըլվըլան, կը խաղան մէջ օդին:

Առուակներ կը հոսին կարկաչելով,
Ջուլալ ջուրեր վազելով ձորերէն,
Ծաղկունք բացուած ծառեր քիչ ալեւոր,
Գեղջուկ, կին, տղայ գործի կը վազեն:

Գեղը ամայի, դաշտեր եռուզեռ,
Անասուն կ'արածի, մանգաղ կը հնձէ,
Ամառ սկսած, ցորենի հասկեր,
կ'իյնան, խուրձեր կը կապուին անոնցմէ:

Ամբարներ լեցուն, ձմրան պաշարով,
Ջաղացքներ կ'աղան հատիկ հազարով,
Գեղը ամփոփ, օճախը կրակով,
Քրտինքի վաստակ, ուտելու համով:

Մեր գեղին ձմեռը խիստ բայց աղուոր,
Ձիւնը կուգայ փաթիլ փաթիլ, ճերմակ
Սաւանով ծածկած աշխարհ դալար,
Անշարժութիւն տիրած գեղը համակ:

Հաւաքեց՝ Կ. Սեւեան

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

1830 - 1930

Թերթ մը հետեւեալ հարցումը կ'ուղղէ արուեստագէտներու:

Ա. Աւելի քան մէկ դար է, նկարչութիւնը զարգացած է որքան նպաստաւոր, նոյնքան եւ զանազան տատանումներու միջեւ, որոնք զայն հասցուցին վերջին երեսուն տարիներու ուշագրաւ գործունէութեան:

Կը տեսնուի՞ հոդ օժանդակութիւնը յեղափոխական համատարածութեան մը, որ ճակատագրական կերպով բեղմնաւոր է:

Բ.— Չէ՞ք կարծեր որ 19րդ դարու գեղարուեստական շարժումները Տաւիտի եւ Էնկրի դասականութեան փթթումով, Ժէրիքոյէ, Տըլաքրուայէ յետոյ, Քօրոյի եւ 1830ի վիպապաշտ հակազդումով՝ նմանութեան եզրեր կը գտնեն 20րդ դարուն հետ՝ Սէզանէն, Սէօրայէն, Ռընուարէն ի վեր, ֆօվիզմով, քիւպիզմով, յետպատերազմեան արուեստագէտներով եւ նորերով:

Եւ ահա պատասխան մը:

Եգիպտացիներու հնաւոր ժամանակներուն, արուեստի զարգացումը աւելի երկար տեւողութիւն ունեցաւ, եւ նուազ հակադրութիւն գտաւ, քան Վերածնունդէն յետոյ: Հաւաքական ստայնութիւնը, խիստ և ժառանգական կանոնադրութիւններ կը սահմանէին ստեղծող արուեստաւորին գործը: Գրեթէ ան սահման ազատութիւնը զոր վայելեց 1830ի արուեստագէտը, ինչպէս նաեւ 1930ինը, կեանքին եւ արուեստին մէջ սաստկացած շարժումը նպաստեցին «նկարչութեան զարգացման՝ զանազան ու նպաստաւոր տատանումներու միջեւ» եւն.:

Երկրորդ հարցումը կը յաճախէ եւ միշտ պիտի յաճախէ արուեստի պատմաբանները, որոնց բաղդատութիւնները, երբեմն մեզ՝ շատ լաւ կարգի դրուած կը թուին: Արուեստի մէջ ամէն զարգացում պարուրաձեւ է, եւ երէկուան ու այսօրուան ձգտումներուն միջեւ, ամէն ատեն թոյլ չտար զուգահեռական ճշգրիտ սահմաններու:

Այսուհանդերձ, կարգ մը նմանութիւններ կան որ աչքի կը զարնեն: Վերածնունդ եւ Պարօք, դասականութիւն եւ վիպականութիւն, եւլն: Միշէլ-Անժ իր գործին մէջ կ'ընդգրկէ երկու ձգտումներ: Փիքասսօ գլեց «ուղղափառ» քիւպիզմը, հասնելու համար, գերիրապաշտ արուեստի մը, կամ եթէ կ'ուզէք, վիպապաշտ:

ԸՆԿ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Նախորդ օրուան նիստին մէջ, Ֆրանսական խորհրդարանը զբաղեցաւ ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքով: Աշխատանքի նախարարը պարզեց թէ ինչ պայմաններով կը պատրաստուի օրէնքին կիրարկումը փետր. 5էն սկսեալ. ծանրացաւ օրէնքին դէմ մղուած պայքարին վրայ, որ երկիրը յուզման մատնելէ ուրիշ ոեւէ օգուտ չունի:

Կ'առարկուէր թէ կարելի չէ օրէնքին գործադրութեան սկսիլ, քանի դեռ կարեւոր կէտեր առկախ կը մնան Ծերակոյտին մէջ: Նախարարը կը պատասխանէ.— Փոփոխութիւնները ինչ որ ալ ըլլան, միշտ արձանագրութիւնները կատարել պէտք պիտի ըլլայ: Այդ գործողութիւնները չեն աւարտիր 2 ամիսէն առաջ, քանի որ մօտ 9 միլիոն անձեր են որ պիտի արձանագրուին: Անհրաժեշտ է ուրեմն, առանց սպասելու օրէնքի վերջին ձեւին, սկսիլ առկից: Գալով օրավարձքի շուրջ յարուցուած խնդիրներուն, ոմանք կ'ըսեն թէ անոնք յաւելում պիտի կրեն, հարիւրին 15, կամ 20, իրականութեան մէջ յաւելումը չպիտի անցնի հարիւրին 8ը, եթէ գործատէրը իր վրայ առնէ կրկին վճարում,— հարիւրին 4ը, եթէ ստանձնէ միայն իր բաժինը: Ու նախարարը կ'եզրակացնէ.— Հարիւրին 8ը մեծ բան մը չէ, եթէ մտածենք թէ 10 տարուան մէջ օրավարձքերը աւելցած են հարիւրին 400:

Ասկից զատ, արդիւնաբերութեան վրայ, իրական յաւելումը հարիւրին 8 կամ նոյնիսկ 4 ալ չպիտի ըլլայ, տրուած ըլլալով որ, օրէնքը մէկ կողմէն դուրս կը ձգէ 15,000է աւելի շահողները միւս կողմէ, այն դաս մը գործաւորները, որոնք արդէն նպաստաւորուած են հանգստեան թոշակի օրէնքներով, եւլն:

Գալով այն առարկութեան թէ՝ օրէնքին կիրարկումը պիտի պահանջէ բազմաթիւ պաշտօնէութիւն մը, հոս ալ սխալ կայ: Ամբողջ պաշտօնէութիւնը 1200ը չպիտի անցնի:

Վիճաբանութիւնը պիտի շարունակուի փետր. 7ին:

Կարտանի (Մարսէյլ) կրթասիրաց միութեան սաները որոնք հայերէն դաս կ'առնեն Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ.— *Հ. Յ. Դ Հրայր խումբը ընկերահաւաքական երեկոյթ մը սարքած էր անցեալ շաբաթ իրիկուն, Սալ-տը-Նօսի մէջ: Հակառակ տեղատարափ անձրեւին կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր վայելելու Դաշնակցութեան տաքուկ շունչը:*

Ընկեր Ներկարարեան քանի մը խօսքով պարզելէ յետոյ հաւաքոյթին նպատակը, հաղորդեց թէ խումբին վարչութիւնը որոշած է, պարբերաբար երեկոյթներ, վիճաբանական ժողովներ, եւ հրապարակային բանախօսութիւններ սարքել, լուսաբանելու համար հանրութիւնը: Ցոյցկայս լսուեցաւ «Բաժ փորոտան»ը որ նուագեց ընկեր Մ. Կիւրեղեան սրինգով: Արտասանութիւններ ըրին՝ Օր. Ս. Մելքոնեան, եւ ընկ. Օ. Կարապետեան: Օրուան բանախօսը, ընկ. Լ. Զօրմիսեան խօսք առնելով, յատկօրէն պարզեց մեր կուսակցութեան ծագման, գոյութեան ու գործունէութեան ընդհ.գիծերը, մասնաւորապէս շեշտելով այն հիմնական տարբերութիւնը, որ կայ Հայաստանի ներկայ վարիչներուն եւ Դաշնակցութեան տեսակէտներուն միջեւ: Թելադրեց ծնողները, որ հոգ տանին իրենց զաւակներուն եւ ջանք չխնայեն բարձրագոյն կրթութիւն տալու, որպէսզի օգտուին միջավայրին առաւելութիւններէն, որոնց շնորհիւ կրնայ օգտուիլ նաեւ հայրենիքը, ինչպէս օգտուեցաւ, իր տաղանդաւոր զաւակներուն շնորհիւ, Պաղեստինը:

Ընկերներու կողմէ երգուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ը, որմէ վերջ սկսան, ընտանեկան խաղեր, եւրոպական եւ գեղջկական պարեր, երգեր եւ զանազան անակնկալներ, ներկաներու կողմէ: Շատ տաք եւ մտերմական էր երեկոյթը եւ լաւ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, որոնք ակամայ մեկնեցան ժամանակը ուշ ըլլալով:

* *

Սարսէլի «Արարատ» միութիւնը գովելի գործի մը ձեռնարկած էր: Սուրիա ապաստանած թշուառներու օգնութեան փութալու համար, գործակցութեան հրաւէր ուղղած էր զանազան, կազմակերպութիւններու եւ միութիւններուն, որպէսզի հանգանակիչ մարմին մը կազմելու համաձայնութիւն կը գոյանայ. սակայն գործադրութեան սկսած ատեն, ցաւով տեսանք որ, Արարատ միութեան ու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները միասին կը հանգանակեն, իսկ անդին, Մասիս կոչուած միութիւնն ալ բոլորովին առանձին:

Կարելի՞ էր լուսաբանութիւն պահանջել…:

Թղթակից

ԴԷՊՔ ՄԸ ՄԵՂՐԻԻ ՄԷՋ

(ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ)

Ճամբորդ մը կը պատմէ.

— Հանդում (Մեղրի), կոմբջիջների ժողովի ժամանակ, մէկ կոմունիստ երիտասարդ, կուլակների խնդրի շուրջ կը հակաճառէ:

Ընկերները կը մեղադրեն նրան եւ բոյկոտի ենթարկելով, կ'որոշեն երեք ամիս բանտ:

Երիտասարդը որոշմանը կ'ենթարկւի, սակայն ժամանակը լրանալուց յետոյ, դուրս կը գայ բանտից եւ կը սպանէ ժողովի նախագահին ու կ'անհետանայ:

Այս դէպքի պատճառով, Հանդում, երիտասարդի բարեկամներից 12 հոգու ձերբակալում են, որոնցից 10 հոգու ազատում են. իսկ հօրն ու եղբօրը մի քանի օր գիւղում պահելուց յետոյ, ուղարկում են Երեւան:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Պելճիքայի անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ, այս տարի մայիս 3ին, Լիէժի մէջ կը բացուի գիտութեանց եւ ճարտարարուեստի ցուցահանդէս մը: Կարեւոր բաժին մը պիտի յատկացուի լուծմանը այն հարցերուն որոնք կը մտահոգեն գիտնականները, ճարտարագէտները, գործարանատէրները եւ ելմտագէտները: Գիտութեանց բաժինը պիտի ցուցադրէ վերջին տարիներու բոլոր կարեւոր գիւտերը: Ցուցահանդէսը որուն պիտի մասնակցին 30 ազգեր, պիտի կազմակերպուի 75 հեկտար տարածութեան վրայ:

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Union de Parisի սրահը, 14 Rue de Trévise (Cadet)
կը նախագահէ՝ Գ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22

FRANKFURT A. M.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Ծխախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ վայրի մորթեր, եւայլն:

ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթեղէն, կաշեղէն, եւայլն:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 *եւ* 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր *պաշտպանելով ֆրանսացի Հանրածանօթ պաշտօնակիցներու Հետ, վարչական եւ Հիւպատոսարանական գործերու արագ Հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ*, առանց կանխավճարի: *ՖՐԱՆՍԱ մտնելու Համար, ձեռնՀաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱ-ՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի Համար:*

Գաւառներէն եւ արտասաՀմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ԱՌԹԻՒ

Աճապարեցէք ձեր նուէրները ստանալու Սեւունի գրատունէն

դեկտ. եւ յունուար ամիսներուն նուէր կը տրուի բոլոր գնողներուն՝

քերական, երգարան, զրուցատրութիւն ֆրանս. լեզուի, առողջաբանական գիրքեր, ձայնագրուած երգեր, երազահան, դրօշմաթուղթ հայ թագաւորներու, լուսանկարներ գրական երեւելի անձերու եւ թագաւորներու, ինչպէս նաեւ զանազան գիրքեր, Նաթ Բինկէրթն, Շէրլօկ Հօլմս, Մակաբոյծը, Մելիհա Նուրի հանըմ, Բռնի սիրուրտուք, Լուսանկարը, Աբուլալա Մահարի, երգեցողութիւն Ս. Պ., ճշմարտութիւն քեմալական Թուրքիոյ մասին, Ալեքսիանոս, Աշըգ Ղարիպ, Աշըգ Գէրիմ, Շահ իսմայիլ եւն. եւն.:

Նուէրները կը տրուին եղած գնումներու քանակին համեմատ:
Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջակայի երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան ժողովը՝ այսօր Կիրակի՝ ժամը 3ին 20 Av. de ville d'Avray:

երգչախումբի կազմութիւն:
Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ընկերակցութեամբ կամ առանձին վարձու է պանթէոնի *մօտ կահաւորուած երկյարկանի ճաշարան մը: Ամէն գործի յարմար: Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. ՊԱԼԵԱՆի,* Restaurant Ararad, 24 Rue des Carmes, Paris (15e)

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

L'ATELIER

PATCHOULI

(3 *արար) Արման Սալաքրուի*

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

L'ANNEAU D'ANAHIT

R. DASTARAC

Chochanik 1 Jeune Arméniene

J. de Rohé

Իւրաքանչիւրը կ'արժէ 14 ֆր.,
փստի ծախք չկայ
Ամերիկեան փլաքներ, հայերէն, թուրքերէն, եւ յունարէն Հատը 18 ֆր.

դիմել՝ Պալեանց, 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

Ծանօթ: Գրատանս նոր գրացանկը մամլոյ տակ է:

ՎԱՐՁՈՒ յարկաբաժին 3 փ. խոհանոց, Հեռ. վարձք՝ 6300: Կարասիները գնելու պայման, 14 R. Pierre Larousse, *Հեռ.* Vaugirard 31—85:

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON

եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ *Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:*
25 Rue Vilin, Paris (20e)
Հեռաձայն Menil. 69—15

L'ATELIER
Ամէն իրիկուն ժամը 8.30ին
L'Admirable visite
et Bilora
օր ընդ մէջ
VOLPONE

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,*

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, Մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro և Nord-Sud: Pigalle.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

պատրաստուած

ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՈՎ

ԸՆՏԻՐ ՏԵՍԱԿ ԵՒ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

կ'ուզուին ներկայացուցիչներ Ֆրանսայի եւ դրացի երկիրներու հայաշատ կեդրոններու համար:
փարիզի մեր ներկայացուցիչն է՝
Mr. VAHEY, 8 Rue Maison Dieu (14)
Միւս վայրերէն դիմել գործարան՝
Mr. KARÉKINE, Directeur de la Coopérative Laitière de Rethel (Ardennes)

1000+930

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ

բացուած է

DORK

կօշիկի վաճառատունը

46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON
Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ODEON COLUMBIA

Տիեզերահռչակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէօն* վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ: Եւրոպական եւ արեւելեան նուագեղէններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

Columbia ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԻԱՅՆ ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

Կը ծախուին հայկական եւ կովկասեան երգերու, պարերու եւ եղանակներու ODEON *և* COLUMBIA *վաճառանիշով փլաքները: Ճոխ մթերք յունարէն և թուրքերէն փլաքներու... Ապառիկ ֆոնօներ ամիսը 45 ֆր. ամսավճար: Ձեր փնտռած որեւէ փլաքը պիտի գտնէք մեր մօտ:*

56 Rue Piat, Paris (20) *Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ.* 26 և 5

ՕԹԷԼ "ԼԻՒՔՍ,, ԱԼԷՆՊԻ ՓՈՂՈՑ, ՊԷՅՐՈՒԹ

Տէր եւ Տնօրէն Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Հայկական այս պանդոկը հիմնուած է Պէյրութ, նոր եւ գեղեցիկ շէնքի մը մէջ բոլորովին մաքուր եւ շքեղ կահաւորութեամբ, օժտուած առանձին գրադարանով, մասնաւոր բաղնիքով եւ ելեքտրականութեամբ:

Իր անթերի սպասարկութեան, խիստ մաքրութեան, հանգստաւէտ պայմաններու շնորհիւ արդէն իսկ «ՕԹԷԼ ԼԻՒՔՍ»ը դարձած է Ամերիկայի, Եւրոպայի, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հայ ճամբորդներու միակ ժամադրավայրը: Հաճելի միջավայր, դիւրամատչելի գին:

ՎԱՅԵԼՈՒՉ ՀԱԳՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԿԱՐ. ՄՌԻՐԱՏԵԱՆԻ

նոր եւ շքեղ խանութը, զարդարուած ընտիր կերպասներով
մաքուր եւ խնամուած կար
119 Rue Pelleport, Paris (20e) (Rue Belleville*ի կից*)
Մէթրօ: Pelleport. Tél. Ménilmontant 63—56

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ
Չոր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն
Ա Մ Ե Ն Ա Լ Ա Ւ   Մ Ա Ք Ո Ւ Ր   Ա Ժ Ա Ն
Մասնաւոր սպասարկութիւն ընակարաններու համար
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՄԻԱՅՆ 250 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կարող էք տիրանալ ձեր սեփական Հողաբաժնին-Փարիզի շրջականները, ուր կրնաք շինել ձեր տունը նոյնպէս ամսավճարներով:

Մանրամասնութիւններու Համար դիմեցէք՝

" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ "

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթր.* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7 իսկ Կիրակի ժամը 10—12:*

Boulogne, Billancourt, Issy, Chaville *եւ* Viroflay *ապրող կամ աշխատող հայրենակիցները կարող են դիմել նոյն գրասենեակի մասնաճիւղը՝* 87bis Bld. de la République, Boulogne, *Պ. Տ. Բէգզադեանին Գշ. եւ Ուր. իրիկուն ժամը 6—8, իսկ կիրակի ժամը 4—6: Կիր. օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց եկեղեցին դիմացի* Café Rest. 22 Rue Jean Goujon *ժամը 10—12 Պ. Տէր Աբրահամեանին:*

ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒ Է ՎՃԱՐՈՒՄԻ

ՁՐԻԱԲԱՐ կ'առաջնորդենք ձեզ ընկերութեան ինքնաշարժերով Հողաբաժինները ցոյց տալու Համար: Բոլոր բացատրութիւնները Հայերէն:

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ

Ամէն օր՝ գառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ եւայլն Օրքէստր Թառիստ Ժօրժի ղեկավարութեամբ: Բաց է մինչեւ առաւօտ ժամը 2:
23 Rue Huchette Métro: St. Michel

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)
Թրամուէյ Թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփարնասէն
ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւնները
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻՋԱՍԵՌԱՑԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

FUMISTE-COUVREUR

PLOMBIER

Կը ստանձնեմ կապարի զինկի ամէն տեսակ գործերը մասնաւորաբար Ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝

A. TATOULIAN*ի*
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-4[illegible]

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով:
ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affaires*ի*, Bénéfices Commerciaux*ի* և Impôts sur le revenue*ի գործողութիւնները:*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affaires*ի եւ* BénéficesCommerciaux*ի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, տաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր տանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք:*

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ: Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխատուութիւն եւայլն.

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն:
Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ:

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

28 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1172 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

..."ՁԻ ԱՂՔԱՏ ԵՒ ՏՆԱՆԿԵՄ"

Այսօր հրատարակած ենք Բարեգործականի մէկ յայտարարութիւնը, որ բնագրին մէջ կը կրէ հետեւեալ խորագիրները.— «Միութեան նիւթական կացութիւնը».— «Ի՞նչ կուտայ ժողովուրդը եւ ի՞նչ կ'ընէ Միութիւնը»:

Հրատարակած ենք էական մասերը միայն, տեղ չունենալով ամբողջին համար:

Մնաց որ, կրճատուած մասերը պարզ խորհրդածութիւններ են: Տեսակ մը յառաջաբան, յանգելու համար փաստերու հիմնաւորման:

Այսպէս, Միութիւնը 1928 յունիս 12ին, իր մասնաճիւղերուն ուղղուած շրջաբերականով մը, «անկեղծօրէն» պարզեր է եղեր, Բարեգործականի դրամական կացութիւնը, «ջրելու համար այն կարծիքը թէ, ըլլալով հարուստ կազմակերպութիւն մը, անիկա պէտք է հասնի, իր սեփական միջոցներով, ազգին եւ հայրենիքին ամէն տեսակ կարիքներուն:» Բայց, «այնքան գետին գտած ըլլալ կը թուի այդ թիւր կարծիքը», որ հարկ դատեր են հրապարակ իջնել, եւ լուսաբանել, համոզել կասկածամիտները:

Ի՞նչ նորութիւններ կ'իմանանք յունուար 20ի զեկուցումէն.—

1. «Միութիւնը հարուստ չէ, եւ չի կրնար նկատուիլ այն դրամագլուխներով որ իրեն վստահուած են», իբրեւ անձեռնմխելի եւ գործածելի որոշ նպատակներու համար:

2. «Միութեան հարստութիւնը կախում ունի միայն ժողովուրդին տրամադրած օժանդակութենէն»:

3. կտակները եւ նուէրները կ'աւելնան (իբրեւ հիմնադրամ), բայց «դժբախտաբար նոյնը կարելի չէ ըսել Միութեան սովորական հասոյթներուն համար, որ ընկրկում ցոյց կուտան վերջին տարիներս»:

4. Եթէ Միութիւնը չի հասնիր ամէն կարիքի ու հարկադրուած է սահմանափակել իր ձեռնարկներն ու ծրագիրները, պատճառը պէտք չէ փնտռել վարիչներուն դժկամակութեան կամ անտարբերութեան մէջ, այլ անդամներուն եւ համակիրներուն գաղջ վերաբերումին մէջ»:

5. Բարեգործականը տարին շուրջ 50,000 ոսկիի անհրաժեշտ պէտք ունի: (Մնացեալը կարդալ Գ. էջ:)

Ուրեմն, հասոյթները պակսեր եւ տրամադրելի վարկերը սպառեր են, են, եւ այսօր Բարեգործականը «օրը օրին ապրելու եւ գործելու հարկին տակ կը գտնուի:» Հետեւաբար, եթէ կ'ուզեն որ, իբրեւ «համազգային եւ ժողովրդային կազմակերպութիւն, ձեռք առնէ եղբայրական օգնութեան գործը գաղութներու մէջ եւ գաղութներէն դէպի Մայր Հայրենիք, թող իր անկեղծ եւ անձնուէր անդամները եւ իր բոլոր հաւատարիմ բարեկամները ցոյց տան աւելի զոհողութիւն. Իսկ անոնք որ համակիր չեն, այս կամ այն պատրուակով, թող խղճահարութիւնն ունենան գոնէ արգելք չհանդիսանալու որ բարեսէր ժողովուրդը լայնօրէն աջակցի հայ որբին, հայ գաղթականին, հայ աշխատաւորին օգնող Հայկական Ընդհ. Միութեան»:

Խոստովանինք որ նոր գոց եղած բառեր են վերջին բացատրութիւնները — մենք ստորագծեցինք — եւ այս կէտէն ալ սկսինք պատասխանել:

Այսինքն, մեր մասին լուսաբանել հանրութիւնը: Անշուշտ ակնարկը ամբողջովին մեզի չի վերաբերիր: Բայց մենք մեր մասին խօսինք ճակատ ճակտի:

Մենք չենք ծածկած մեր մտածումները Բարեգործականի լաւ կամ գէշ գործերու մասին, եւ այնպէս ալ պիտի շարունակենք, բարեկամ նկատեն մեզ թէ թշնամի:

Ամէն պարագայի մէջ, կը կարծենք թէ մեր սրտաբաց, անշահախնդիր, եւ երբեմն ալ բուռն պայքարը շատ աւելի օգտակար է ժողովուրդին շահերուն համար: «Հայ որբին, հայ գաղթականին, հայ աշխատաւոր»ին համար, ինչպէս կը գրէ Ընդհ. Տնօրէնութիւնը, բառերը բերնէն թափթփելով:

Հարց է հիմա,— ինչո՞ւ պակսած են Բարեգործականին հասոյթները: Աւելին — ինչո՞ւ «գաղջ վերաբերում» կը ցուցնեն Միութեան անդամներն ու համակիրները:

Փա՛ռք Եհովային, անոնք չեն կարդար ոչ-համակիրներու թերթերը, որպէսզի ազդուած ըլլան: Կարդան իսկ, չեն փոխեր իրենց գաղափարը, քանի որ համոզուած են թէ քննադատողներուն նպատակն է... կործանել Բարեգործականը:

Զեկոյցը անուղղակի ակնարկ մը կը սահեցնէ այս առթիւ: «Գաղջ վերաբերումը» կը գտնէ «գուցէ այն ըմբռնումին մէջ թէ Միութիւնը հարուստ է եւ իր սեփական միջոցներն ունի»:

Կը կարծենք թէ անտեղի է ենթադրութիւնը: Բարեգործականի անդամ եւ համակիր ըլլալ եւ չգիտնալ անոր դրամական կացութիւնը, ելքն ու մուտքը, տրամադրելի եկամուտին չափն ու աղբիւրները,— կը նշանակէ գանձանակը դրամ նետել եւ չհետաքրքրուիլ: Կը նշանակէ չհաւատալ Բարեգործականի ոչ կոչումին, ոչ ալ արժէքին:

Մենք այդքան երեխու կամ անգիտակից չենք ուզեր տեսնել Միութեան անդամներն ու համակիրները, եւ կ'ենթադրենք թէ աւելի հիմնաւոր պատճառներ կան ուծանալու եւ ընկրկելու: Մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, որ գլխաւոր ոսկեհանքն է:

Բայց, մեր գործը չէ պրպտել այդ պատճառները: Ընդհանրապէս, դժգոհ կամ իրազեկ անդամներուն կ'իյնայ լուսաբանել ապարակութիւնը, բուն իսկ Միութեան բարիքին համար: Մէկ ալ՝ այն երախտագէտ ժամուլին, որ «իւրովսանն» կը ծառայէ Բարեգործականին, փոխան..., ազդի կամ բաժանորդութեան:

Իբրեւ աւելի մօտ ժողովրդական խաւերուն, եւ իբրեւ մէկ երկպայացուցիչը անոր ցաւերուն եւ շահերուն, պարզենք մեր խտացած միայն:

Գիտնալով մէկտեղ որ, խիճ մը չպիտի խախտի տեղէն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Հայրենիք» (3 յունուար).

— «Եթէ խորհրդային իշխանութեան փլուզումին եւ այդ առթիւ կարմիր բանակի փախուստին հետեւանքով Հայաստան կարող է նորէն ենթարկուիլ Թրքական յարձակումի մը, այսինքն՝ եթէ 1918ի ողբերգական պատմութիւնը կարող է կրկնուիլ, մի՞թէ աւելի լաւ չէ որ արտասահմանի տարագիրները հոն չըրկենք եւ զանոնք ալ նորէն չդնենք կրակին բերանը:

Այս հարցումին ընողները նախ եւ առաջ կը մոռնան, որ որքան աւելի շատ հայ ըլլայ Հայաստանի մէջ, այնքան աւելի պիտի զօրանայ հայութիւնը հոն եւ այնքան աւելի ուժեղ դիմադրութիւն պիտի կարենայ ցոյց տալ՝ Թրքական յարձակման մը պարագային: Հետեւաբար, *ազգային* գերագոյն շահերը կը պահանջեն որ որքան հնարաւոր է մեծ թիւով Հայեր արտասահմանէն Հայաստան երթան

Միւս կողմէ՝ պէտք է նկատի ունենալ, որ մեր տարագիրները արտասահմանի մէջ ազգային պահպանման տեսակէտով ապահով չեն երբեք եւ վաղ թէ ուշ կորստեան են դատապարտուած: Մինչդեռ Հայաստան փոխադրուելով՝ անոնք ազգայնօրէն շատ աւելի հաստատուն գետնի մը վրայ պիտի ըլլան եւ հայ պիտի մնան: Մայր հայրենիքի մէջ մեր տարագիրները չպիտի ենթարկուին ապազգայնացման վտանգին, որ ֆիզիքական փճացման վտանգէն նուազ մտահոգիչ չէ հայկական ազգային տեսակէտով: Ու եթէ հայը պիտի մեռնի օտարութեան մէջ, աւելի լաւ է որ մեռնի իր մայր հայրենիքի հողին վրայ:

Վերջապէս, պէտք է նկատի ունենալ, որ Թուրքերու կողմէ նոր յարձակման եւ կոտորածի վտանգին իրական ուժն ու չափը կախուած են բազմաթիւ պայմաններու դասաւորութենէն, որուն ամբողջական պատկերը առաջուընէ դժուար է, անկարելի է մօտաւորապէս իսկ ուրուագծել: Դէպքերը կարող են այնպէս դասաւորուիլ, որ ոչ ոքի մտքէն իսկ չանցնիր այժմ, հետեւաբար կարող է պատահիլ նոյնիսկ, որ հայ ժողովուրդը նոր կոտորածի մը վտանգին ի սպառ չենթարկուի այլեւս:

Եթէ մենք շարունակ վատթարագոյնի խօսքը կ'ընենք՝ հայ ժողովուրդին սպառնացող Թրքական վտանգի մասին ահազանգը հնչեցնելով, այդ դեռ չի նշանակեր, թէ վատթարագոյնը անպատճառ, անպայման տեղի պիտի ունենայ: Վատթարագոյնը միշտ ի մտի ունենանք, որպէսզի ազգովին լաւագոյն կերպով պատրաստուինք գալիք դէպքերու համար: Իսկ մեր պատրաստութիւնները շատ թերի պիտի ըլլան, եթէ ամէն ճիգ չթափենք զօրացնելու Հայերու թիւն ու ուժը Հայաստանի մէջ:»

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ նորէն ձերբակալելով բանտարկեց Սէմանեան Կարապետը, որուն արգիլուած էր Ֆրանսա բնակիլ եւ որ պրպտումներ կը կատարէր իր ընկերներու... գրպաններուն մէջ:

ՏԷՍԻՆԷՆ մեզի կը գրեն թէ վերջին պայթիւնի երեք զոհերէն մէկը Հայ չէ, ինչպէս գրած էր «Իւմանիթէ»ն, այլ ալպանացի Յոյն մը, որուն անունը հնչումով, շատ կը նմանի հայկականին Մաթէո *Անթոնիա*, ոչ թէ Անտոնեան):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ 1507Ի ԴԷՄ 2066 ՁԱՅՆՈՎ

Ընկերվարական մեծ համագումարը, որ հրաւիրուած էր լուծելու համար կառավարութեան մասնակցելու փշոտ խնդիրը, բացուեցաւ շաբաթ օր եւ վերջացաւ կիրակի գիշեր:

Բուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոնց մանրամասնութիւնները պիտի հաղորդենք առանձին, ժողովը 1507ի դէմ 2066 քուէով, այսինքն 559 ձայնի առաւելութեամբ մերժեց մասնակցութեան տեսակէտը:

Ահա մեծամասնութեան բանաձեւը.

— Համագումարը կը յայտարարէ թէ 1. Հաւատարիմ պիտի մնայ կուսակցութեան Սահմանադրութեան, 2. Թէ կը վաւերացնէ Ազգային Խորհուրդին 1929 հոկտ. 28ի եւ 29ի որոշումը: 3. Թէ կուսակցութիւնը միշտ պատրաստ է ստանձնելու իշխանութեան պատասխանատուութիւնը, ըլլայ առանձին, ըլլայ կառավարութեան մեծամասնութեան և ղեկավարութեան հետ, իր կողմէ ընտրուած ընկերվարական նախարարներով եւ իր յատուկ դրօշմը կրող ծրագիր մը կիրարկելու համար: Իսկ ինչ կը վերաբերի ընկերվարականներու հաւանական մասնակցութեան խառն կառավարութեան մը, այդ գաղափարը նախ և առաջ պէտք է մէկդի դնել ներկայ Երեսփ. ժողովին համար, իսկ կարելի է նկատի առնել միայն «բացառիկ հանգամանքներու» մէջ, պայմանաւ որ վճռապէս իբր այդ ընդունուին կուսակցութեան գերիշխան մէկ ժողովին՝ համագումարին կամ Ազգ. խորհուրդին կողմէ: Վերոյիշեալ երկու պարագաներուն համար, այդ ժողովը ինք պիտի նշանակէ կուսակցութեան ներկայացուցիչները՝ կառավարութեան մէջ:

⁂ Համագումարին ներկայ էին Պ. Վանտէրվէլտ եւ տը Պրուքէր (Պելճիքա), Մոտիլիանի (Իտալիա), Ատլէր (Աւստրիա) եւ ուրիշ բազմաթիւ ընկերվարական գործիչներ եւ կիներ:

Սկսան գործադրել եւ խլել

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.— *Խ. Միութեան կեդր. Գործադիր կոմիտէին նախագահութիւնը որոշեց հրաւիրել գիւղական խորհուրդները՝ հաւաքական գիւղատնտեսութեան շարժումին գլուխն անցնիլ եւ վերակազմել իրենց ամբողջ գործունէութիւնը, լաւագոյն ձեւով վարելու համար հաւաքական հողագործութիւնը: Խորհուրդները իրաւունք պիտի ունենան իրենց տրամադրութեան տակ պահելու բոլոր հողերը եւ հսկելու ցորենի մթերման եւ պետութեան հանդէպ եղած ուրիշ պարտականութեանց գործադրութեան: Գիւղական խորհուրդը պէտք է դիւրացնէ չքաւոր եւ միջակ դասու գիւղացիներու մուտքը հաւաքական գիւղատնտեսութեան մէջ, եւ փակէ դուռները ունեւոր գիւղացիներուն (կուլակ) առջեւ: Տրուած որոշման համաձայն, գիւղական խորհուրդները պարտաւոր են նոր ընտրութիւններ կատարել, եթէ իրենց անդամները կը մերժեն անցնիլ հաւաքական գիւղատնտեսութեան գլուխը:*

⁂ Վերջին լուրերու համաձայն, արդէն կը գործադրուի նոր որոշումը: Տվէրի, Տոնի, Տոնէցի, Օտէսայի շրջաններէն հասած պաշտօնական լուրերու համաձայն, հինգշաբթի օր, հարիւրաւոր ունեւոր գիւղացիներ վռնտուեցան իրենց հողերէն, առանց այլ եւ այլի: Դիմադրութեան պարագային, Չեկայի գործակալները կը միջամտեն անմիջապէս: Յունուար 25ին, Ուկրայնայի մէկ գիւղին մէջ, 12 գիւղացիներ մահուան դատապարտուեցան, դիմադրած ըլլալով:

Հնդիկներու անկախութեան պայքարը

Համաձայն Լահորի համագումարին որոշման, կիրակի օր Հնդկաստանի բոլոր մասերուն մէջ տօնուեցաւ անկախութեան օրը: Ամէնէն մեծ ցոյցը տեղի ունեցաւ Պոմպէյի կեդրոնին մէջ: Ազգային դրօշը պարզուեցաւ եւ «կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը» աղաղակներ արձակուեցան: Զանազան արարողութեանց ընթացքին, ճառախօսները հրաւիրեցին ժողովուրդը շարունակել պայքարը առանց դադարի եւ առանց բռնութեան, ազատելու համար երկիրը օտար տիրապետութենէ: Արարողութեան նախագահեց Պ. Փաթէլ օրէնսդիր ժողովին նախագահը, որ յորդորեց ներկաները պատրաստուիլ մեռնելու հայրենիքին համար:

⁂ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, ազգայնական ցոյցերու ընթացքին, մօտ 300 համայնավար բանուորներ կարմիր դրօշակներով յարձակեցան այն ամպիոնին վրայ ուր կը գտնուէին ազգայնական կուսակցութեան գլխաւոր ներկայացուցիչները:

Ցուցարարները փորձեցին վար առնել ազգային դրօշը, անոր տեղը դնելու համար կարմիրը: Բուռն խառնաշփոթութիւն մը ծագեցաւ եւ հարկ եղաւ օգնութեան հասնիլ քանի մը կիներու, որոնք ամպիոնին վրայ կը գտնուէին: Համայնավարները յաջողեցան տէր դառնալ ամպիոնին եւ մէկը բուռն ճառ մը խօսեցաւ կանտիի դէմ զոր ամբաստանեց իբրեւ կուսակից չափաւոր ծրագրի մը: Ոստիկանները ցրուեցին կարմիրները եւ ազգային ցոյցը շարունակուեցաւ մեծ ոգեւորութեամբ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՆԿ ԺԹ.

Պ. Եղիշէ Փափազեանի միջոցաւ Պիսէթր-Փորթ տ'Իթալիի հայրենակիցներէն հաւաքուած	940.—
Հրանտ Մայիսեան	20.—
Panhard-Levasseur ինքնաշարժի գործարանի աշխատաւորներէն	110.—
St. Rambert d'Albonի հայրենակիցներէն	336.—
Հայկուհի Փէհլիվանեան, Վիէն	50.—
Գումար	1456.—
ԺԸ. ցանկին գումարը	19,405.65
Ընդհ. գումար	20,861.65

⁂

ՆՈՐ ՀԱՍԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՇԱՏ ԾԱՆՐ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ԱՆՕԹԻ ԾԱՐԱՒ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Ազդակ»ին մէջ կը կարդանք (15 Յունուար).

— «Անցած շաբթուան ընթացքին Հալէպ հասած են վեց գաղթականներ, որոնք Խարբերդի Հիւսէյնիկ գիւղէն ուղղակի ճամբայ ելած են Հալէպ: Այս վեց գաղթականները եւս, ճամբան, նախորդներու պէս կողոպտուած են եւ շատ թշուառ վիճակի մէջ հազիւ Հալէպ հասած: Թուրքիայէն սուրիական սահման հասնող վերջին գաղթականներն են ասոնք, որոնց տուած տեղեկութեանց համաձայն, դեռ հազար հոգի կը մնան Խարբերդի մէջ: Անոնք պատրաստուած են մեկնիլ, սակայն նիւթական միջոցներէ զուրկ ըլլալով, վերջին ծայր անօթի եւ թշուառ վիճակի մէջ, ստիպուած են մնալ հոն: Նմանապէս այս վերջին եկող գաղթականները կը պատմեն որ իւրաքանչիւր գիւղի մէջ քիւրտ եւ թիւրք պէյերու եւ աղաներու մօտ դեռ բազմաթիւ կիներ եւ աղջիկներ կան, որոնք ստրուկի կեանք մը ունին եւ կը հիւծին օրէ օր:

Գաղթականներու խնամատարական մարմինը, ինչպէս նաեւ ազգային բոլոր վերին շրջանակներն ու քաղաքական կուսակցութիւնները պէտք է մտածեն Թուրքիա մնացած եւ բնաջնջման դատապարտուած մեր բեկորներու փրկութեան մասին, որոնք նիւթական ամէն միջոցէ զրկուած են:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔՐԷՏԻ ՖՈՆՍԻԷԻ յունուար 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան 1886ի պարտաթուղթերէն թիւ 101.466ը եւ 1903իններէն 426,487ը. 100,000 ֆրանք շահեցաւ 1911ի պարտաթուղթերէն թիւ 189,981 եւ 5000 ֆրանք՝ թիւ 39,437ը:

ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ծննդեան երկու հազարամեակին առթիւ, նամականդրոշմներու գեղեցիկ շարք մը պիտի հրատարակուի Իտալիոյ մէջ: Ականաւոր արուեստագէտներ նմոյշներ կը պատրաստեն արդէն:

ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ համար կազմակերպուած դասընթացքէն շրջանաւարտ եղան քսան հոգի՝ անգլիերէնի եւ քսան հոգի՝ գերմաներէնի համար: Այժմ իտալերէնի դասընթացք մը պիտի բացուի:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ընդհանուր դատախազ Ատէմ Սապրի պէյ ձերբակալուած է կաշառակերութեան ամբաստանութեամբ: Մօտ օրէն պիտի դատուի:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Պայքար գիւղին դէմ» անցեալ շաբթուան յօդուածովս, պարզեցի ընդհանուր գիծերով՝ այն իրական կռիւը, որ սկսուած է Խորհրդային Միութեան մէջ, երկու անհաշտ եւ իրարու չհանդուրժող ուժերու կողմէ, յանձինս համայնավարութեան եւ գիւղացիութեան: Կրկնենք հոս, որ այս կռիւը յայտարարուած է ի պաշտպանութիւն գիւղատնտեսական նոր քաղաքականութեան, կամ աւելի պարզ՝ հաւաքական գիւղատնտեսութեան կառուցման, հին գիւղի փոխարէն:

Անցեալ տարուան վերջին ամիսներուն, Մոսկուայէն սկսած մինչեւ Երեւան, եւ ամենաաննշան շրջանի համայնավարական ժողովները «կենդանի» հետաքրքրութեամբ զբաղեցան այս խնդրով: Առհասարակ ամէն տեղ, մեծ ակնկալութեամբ է որ կը հետեւին այս պայքարի յաջողութեան: Եւ ընդհանուր լաւատեսութիւն մը, առանց իրական հիմունքներու, վարակած ըլլալ կը թուի մեծ եւ փոքր ամէն տիպի գործիչներն ու վարիչները:

Կրինիցկին՝ Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէի նոր քարտուղարը իր զեկուցման մէջ կ'ըսէ.

«Վերջին տարում Գիւղատնտեսութեան կոլլեկտիվացման զարգացումը գերազանցել է ամենալաւ տեսական նախածումներից»: Եւ աւելի ազդու դարձնելու համար իր յայտարարութիւնը, Ստալինի մէջբերումներով ան կը շարունակէ՝ — «Մենք տեսնում ենք, որ գիւղացիութեան հիմնական մասսաները ձգտում են դէպի սկսուած կոլտնտեսական շարժումը, արմատական բեկում առաջացնելով գիւղացիութեան մէջ»: Այս յայտարարութիւնը որ ամէն բան չէ տակաւին, եւ ոչ իսկ ապացոյց իրենց վերջնական յաղթանակին, պատճառ մըն է սակայն եւ առիթ, կարծելու թէ հսկայական Ռուսաստանը վերածուեցաւ գիւղատնտեսական հաւաքական տնտեսութիւններու: Եւ արդէն ժամանակը հասած կը կարծէ կրկնելու իր տիրոջը՝ Ստալինի հետեւեալ միտքերը. «Մարդկային պատմութեան մէջ առաջին անգամ Խորհուրդներու իշխանութիւնն ապացուցեց իսկապէս իր պատրաստակամութիւնը, իր ընդունակութիւնը՝ սիստեմաբար օգնութիւն հասցնելու գիւղական մասսաներին»: Այս յայտարարութենէն դուրս կու գայ նաեւ այն, որ այնինչ մենք կռիւ կը նկատենք գիւղին դէմ, ի վնաս ամէն բանէ առաջ գիւղի քայքայմանը, համայնավարները ընդհակառակն կը նկատեն բարիք մը, որ առաջին անգամ ըլլալով կառավարութիւն մը յանձն կ'առնէ «սիստեմաբար օգնութիւն հասցնել գիւղական մասսաներին»:

Այս բացառիկ շնորհքէն օգտուած են արդէն որոշ շրջաններ առայժմ, բայց կը կարծուի թէ մօտ ապագային բովանդակ Միութիւնը պիտի վայելէ նոյն բարիքը:

Այս հաւատքը մասնաւորներու մէջ չէ որ երեւան կու գայ, այլ բոլորին, ինչպէս ըսի քիչ վերը: Այսպէս օրինակ «Կոլխոզցենտր»ի նախագահ՝ Կամենսկին Մոսկուայի դեկտեմբերեան համագումարի առջեւ կը պարզէ հետեւեալը.

— «Համաձայն դեռ լիովին չամփոփուած տուեալների, մենք մինիմում ունինք 75 հազար կոլլեկտիւ տնտեսութիւններ, որոնք կազմուած մօտ 2 միլիոն անհատական տնտեսութիւններից, շահագործում են 8 միլիոն հեկտար հող: Մէկ ու կէս կամ երկու տարուց յետոյ հացահատիկների մշակութեամբ պարապող ռայոններում ամբողջութեամբ կոլլեկտիւացման կ'ենթարկուին բոլոր միջակ ու չքաւոր տնտեսութիւնները:» («Պրոլետար» 7 դեկտ. 1929):

Այս տակաւին, «լիովին չամփոփուած տուեալները» եւ յառաջացած լաւատեսութիւնները իրական արժէք կրնային ունենալ այն ժամանակ միայն, եթէ պարզուէր օրինակ՝ գիւղատնտեսական արտադրութեան համեմատական պատկերը կոլլեկտիւացման ենթարկուած շրջաններուն. ճշդելով հոն հողի տարածութիւնը, մարդկային եւ նիւթական սպառուած դրամագլուխը, եւ ստացուած արդիւնքը: Ասիկա կ'ըլլար ո՛չ միայն իրական հաշուետուութիւն, այլ եւ լաւագոյն միջոցը, իրենց քաղաքականութեան պաշտպանութեան: Ասկէ զատ հոս որքան ալ ըսուած ըլլայ թէ երկու տարուան մէջ «կոլլեկտիւացման» պիտի ենթարկուին հացահատիկներու մշակութեամբ պարապող շրջանները, չէ ըսուած սակայն որքա՞ն տարածութիւն ունին, ըստ իրենց հաշիւներուն այդ շրջանները, եւ որքա՞ն անհատական տնտեսութիւններով:

Այս բոլոր պահանջներու լրացումը սակայն պիտի ըլլար հաշուետուութիւնը այն ահաւոր աղէտին «որ հնգամեայ ծրագրի եւ գիւղերու ընկերվարացման ձեւին տակ, բռնադատեալ ընթացքով դէպի կործանում կ'առաջնորդէ միլիոնաւոր մարդիկ, նոյնիսկ հարցական դարձնելով ռուսական վերթխարի պետութեան կեանքը:» (Պ. Կերենսկի զեկոյցը, «Յառաջ» 23 յունուար):

Ասոնցմէ զատ կան սակայն իրական եւ լուրջ վտանգներ, մատնանշուած իրենց իսկ հեղինակութիւններէն:

Ամէնէն առաջ գիւղի հաւաքական տնտեսութիւններու յաջողութեան մէջ մեծ եւ ճակատագրական տեղ է վերապահուած գիւղատնտեսութեան մեքենայացումին: Երկրորդ՝ աշխատանքը կազմակերպել նոր պահանջներու համաձայն, որպէս անմիջական արդիւնք մեքենայացումին, եւ երրորդ՝ լայն նիւթական միջոցներ: Եւ կամ ինչպէս կ'ըսէ մեզի արդէն ծանօթ Կամենսկին՝

—«Անհրաժեշտ է, նախ՝ կազմակերպել կոլտնտեսական շինարարութեան տեխնիկան, երկրորդ՝ կազմակերպել աշխատանքը կոլտնտեսութիւններում եւ երրորդ՝ նիւթական բազա ստեղծել կոլտնտեսական շինարարութեան համար»:

Առաջին անհրաժեշտութեան համար նոր Կամենսկին կ'ըսէ՝ «Մենք առայժմ հնարաւորութիւն չունինք ամբողջութեամբ մեքենայացնել կոլտնտեսութիւնները եւ ստիպուած ենք դեռ օգտագործել գիւղատնտեսական հին ինվենտարը»: Սակայն համայնավարութիւնը դժուարութիւններ չի ճանչնար առհասարակ, բոլոր անհրաժեշտ պակասութիւնները թուելով մէկտեղ անոնք լիայոյս են անոնց յաղթահարման: Իսկ մինչ այդ ծրագիրները կը փոխարինուին իրական պահանջներուն:

Վերջի շրջանի ծանօթ կեղեքումները որ սկսուած է եկեղեցական զանգակներու եւ արժէքաւոր անօթներու բռնագրաւումով, եւ մինչեւ իսկ ամուսնական մատանիներու թալանով, ապացոյց է մեր վերը ըսուած պարագային:

Ասկէ պէտք է եզրակացնել ուրեմն, որ համայնավարութիւնը այս նոր «սոցիալիստական բարենորոգումը» գլուխ բերելու համար ոչ միայն հաշտուած է «միլիոնաւոր մարդկանց (գիւղացի) ունչացման գաղափարին հետ, այլեւ ան որոշած է քամել երկրի բովանդակ հարստութիւնը:

Այս բոլորէն անկախ փոքր նայուածք մըն ալ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող հաւաքական տնտեսութիւններու վրայ, գլխաւորաբար մեր հայկական շրջաններէն:

Առաջին իսկ քայլէն հոս եւս նկատուած է «կուսգծի խեղաթիւրման դէպքեր, որոնք մեծ չափով խանգարում են կոլխոզ շարժման յաջողութիւններին» կ'ըսէ Հ. Վարդանեան «Պրոլետար»ի մէջ գրած իր յօդուածովը (7 դեկտ.):

Կուսակցական գծի խեղաթիւրման բազմաթիւ փաստերէն կը յիշուի՝

ա) «Միջակի (գիւղացի) թեր գնահատման դէպքեր, որ հարուածում է թէ կոլխոզների առաջ գնալուն եւ թէ կուսգծին»: Այս դիտողութեան իբր օրինակ կը յիշուի հաւաքական տնտեսութիւն մը, կազմուած քառասուն տնտեսութիւններէ, չքաւոր եւ բատրակ, «իր մէջ միայն երկումիջակ տնտեսութիւն» ունենալով: Սակայն այս երկու տնտեսութիւնն ալ կը քշգլին հաւաքական տնտեսութիւններէ «կոմերիտականների եւմի քանի կոմունիստների վերաբերմունքի հետեւանքով»: Ասկէ զատ այս նոյն «կոմերիտականներն ու կոմունիստները» կը պահանջեն «տնտեսական հաւասարեցում» պարագայ մը որ «միանգամայն սխալ է» ըստ Հ. Վարդանեանին:

բ) «Այլանդակող երեւոյթներից ուշադրութեան արժանի է նաեւ այն, որ կոմերիտականները մի այլ կոլլեկտիւում (Ն. Ղարեան) կարծել են, որ կոլլեկտիւի մէջ մտնելով, ինքնաբուռութիւն կ'ունենան սեռական կեանքը եւս կոլեկտիւ կերպով անցկացնել» (ընդգծումը իմն է Ս. Թ.)

«Բացի այլանդակող երեւոյթներից, կան եւ նկատուել են մի շարք թերութիւններ»: Առհասարակ անհամերաշխութիւն, թայֆայութիւն, ծուլութիւն եւ կոլլեկտիւի աշխատանքէն խուսափումը ընդհանուր երեւոյթներ են: Այս թերութիւնները արդէն աւերներ են գործած Արթաւի, Փարաքարի եւ Զանգիբասարի շրջանի Ջաֆարաբաթի կոլլեկտիւներու մէջ:

Եւ այս բոլորի մէջ գլխաւոր յանցանքը առհասարակ կը ծանրանայ կոմերիտականներու վրայ: Անոնք ընդհանրապէս հեռու կը մնան հաւաքական տնտեսութիւններէն իսկ երբեմն մտնեն կը սկսին ալեկոծել «կոլլեկտիւի ներքին կեանքը, իրենց քմահաճ եւ յաճախ անթոյլատրելի պահանջներով»:

Որքան ալ խոշոր երեւոյթներ չընդունինք այս իրողութիւնները, հիմնականը այս բոլորէն, այն է որ գիւղացին ո՛չ միայն ի վիճակի չէ իւրացնելու համայնավարական վարդապետութեան այս էջը, այլեւ եթէ ի վերջոյ այժմ ի սպառնալիքի տակ նա տեղի կու տայ, կ'առաջանան նաեւ այնպիսի այլանդակութիւններ, որոնց մէկ քանի նմոյշներ տեսանք քիչ վերը:

Բայց ի՛նչ արժէք ունին այս աղաղակող իրողութիւնները, եւ կամ իրենց իսկ խոստովանութեամբ բազմազան այլ դժուարութիւններ, որոնք խոչնդոտ են հաւաքական տնտեսութիւններու զարգացման, այս բոլորին դէմ կեցած է Ստալինն եւ իր խամաճիկները, որոնք ամենավայրագ բարբարոսութիւններու գնով որոշած են քանդել գիւղն ու գիւղացիութիւնը յանուն գիւղական «սոցիալիզմի կառուցման»:

Եւ այսպէս, ինչո՞ւ չէ, օր մըն ալ լսենք պիտի, որ համայնավարութիւնը յաջողեցաւ իրականացնել Խորհրդային Միութեան մէջ հաւաքական զուլումն եւ թշուառութիւնը, «ընդգրկելով իր մէջ միլիոնաւոր գիւղացիներ» ի փառս Լենինի վարդապետութեան...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Մեղրիի 70 տարեկան ծերունի քահանային սպանութիւնը հայ կոմունիստներու ձեռքով.— Խալիլ բէկի սպանութիւնը եւ կաբիլի խումբը.—«ինչո՞ւ թուրքին չես տար աղջիկդ».— Հայ եւ Թուրք բոլշեւիկները.—

ԹԱՒՐԻԶ, 10 յունուար.— Վերջերս Լեռնահայաստանի եւ առհասարակ Սիւնեաց Աշխարհի (Ղարաբաղ) մասին շատ տխուր լուրեր եւ տեղեկութիւններ կը հասնին: Վստահելի աղբիւրներէ կը քաղեմ հետեւեալ լուրերը, եւ առանց որեւէ խորհրդածութեան կը ներկայացնեմ դէպքերն ու փաստերը:

Ամէնէն առաջ ըսենք, որ Լեռնահայաստանի մէջ տնտեսական ծայրայեղ թշուառութիւն կը տիրէ:

Ահա թէ ինչպէս կատարուած է Մեղրիի եօթանասուն տարեկան խաչատուր ծերունազարդ քահանային սպանութիւնը: Դեկտեմբերի մէջ, կիրակի առաւօտ մը, Մեղրիի եկեղեցին լեցուած էր խուռն բազմութեամբ:

Քահանան, հանդերձները հագնելէ յետոյ, սեղանին առջեւ կանգնած պատարագ կը մատուցանէ: Ցեսնելով խուռն բազմութիւնը եւ յուզուելով կը սկսի ոգեւորութեամբ քարոզ մը խօսիլ: Խումբ մը հայ բոլշեւիկներ, (կոմ բջիջներ) որոնք եկեղեցւոյ մէջ անպատկառ կեցուածքով կը դիտէին քահանան, յանկարծ իրարու կը մօտենան, կը փսփսան եւ մէկը մավզեր ատրճանակը քաշելով կ'ուղղէ դէպի քահանան: Գնդակները կը սուրան եւ քահանան թաւալգլոր կ'իյնայ սեղանին վրայ: Ոճրագործներն իսկոյն կը փախչին, իսկ ժողովուրդը խուճապի կը մատնուի: Լաց, աղմուկ ծերունի քահանային դիակին առջեւ:

Հակառակ Մեղրիի Չեկայի արգելքին, նոր նահատակին յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կը կատարուի աննախընթաց շուքով եւ ժողովրդական, հակաբոլշեւիկեան ցոյցերով: Մինչեւ անգամ շրջակայ գիւղերէն յուղարկաւորներ եկած են: Թաղման ժամանակ ո՛չ մէկ բոլշեւիկ չէ համարձակած տունէն դուրս ելլել:

Քահանայի դագաղին վրայ, գերեզմանատան մէջ, հայ երիտասարդ մը յուզիչ եւ խրախուսիչ դամբանական մը կը խօսի: Ներկաները կ'ուխտեն լուծել քահանային վրէժը: Հայագէտ Թուրք մը, որ ներկայ եղած էր դէպքերուն, կը պնդէ թէ դամբանախօս երիտասարդը, քահանայի թաղման յաջորդ օրը, կրցաւ իր բոլորտիքը հաւաքել բազմաթիւ ըմբոստ երիտասարդներ, յաջողած է սպանել կարգ մը չեկիստներ եւ բոլշեւիկներ: Գիւղացի կիներ եւ տղամարդիկ՝ իսկապէս յուզուած, կ'աղաղակեն.

— «Էդ կարմիր գէլերը, լըհամ էն օրը վըռ (ոտ) ըն դիրալ (դրած) մըր հողըմը, խէր բիրաքեամըր քաշեց. ընդրանց քեօքը կըտրուի...»:

*** Դեկտ. 24ին... էն գրուած նամակէ մը կը քաղեմ հետեւեալ լուրերը.

Խաչգեաղիւք գիւղի միջ տեղի ունեցած է ծանր կռիւ մը: Բոլշեւիկները գաղտնի եւ յանկարծակի կ'անյայտացնեն քեարբալա Խալիլ բէկը, որուն 10 չափահաս տղաները, իսկոյն գիւղի մէջ դիրք կը բռնեն եւ, երեք օր կռիւ կը մղեն բոլշեւիկներու դէմ: Կռուի ընթացքին կը սպաննուին 7 եւ կը վիրաւորուին 3 բոլշեւիկ զինուորներ: Ըմբոստներու դիրքը կը պաշարուի բոլշեւիկ զինուորներով: Ամպոտ գիշեր մը, 10 եղբայրները կը փորձեն փախչիլ, ճեղքելով պաշարման շղթան: Բոլշեւիկներու համազարկով եղբայրներէն չորսը կը սպաննուին, իսկ վեցը կը փախչին դէպի սար: Վեց եղբայրներուն կը միանայ նաեւ իրենց միակ քոյրը՝ Հէյրանը, իր նշանած Կաբիլ անունով երիտասարդին հետ: Ցետոյ այս խումբին կը միանան նաեւ 30—35 Թուրք երիտասարդներ, որոնք ապստամբ խումբեր կազմած կը հարուածեն աջ ու ձախ: Թուրք գիւղացիները սիրով կը հիւրընկալեն այս ըմբոստներու խումբը, որուն նշանաբանն է.

«Օ քի բալշեւիքա գիւլլա աթըր, օ բըզա կարդաշ դի»: (Ով որ բոլշեւիկի դէմ գնդակ կ'արձակէ, նա մեր եղբայրն է):

*** Քարատակ կոչուած գիւղին մէջ, Թուրք բոլշեւիկ մը կը սիրահարուի նշանուած հայ աղջըկան մը, որուն նշանածը գացեր էր Բագու: Աղջիկը կը մերժէ Թուրքին կին դառնալ: Ծնողներն ալ իրենց կարգին կը հակառակին: Շփացած Թուրք բոլշեւիկը չկրնալով տանիլ այս վիրաւորանքը, օր մը կը սպաննէ աղջկան հայրը: Չեկան կը ձերբակալէ թէ ոճրագործը եւ թէ աղջիկն ու մայրը: Չեկայի քննութիւնը կը յանգի այս եզրակացութեան.

— «Որովհետեւ աղջիկն ու ծնողները, ամուսնական եւ
րային հարցի մէջ ազգային
րութիւն դրած են, հետեւ
յանցաւոր են եւ պիտի մնան
տի մէջ, իսկ ոճրագործը ազա

Մայր ու աղջիկ բաւական
բանտին մէջ մնալէ յետո
յաջողին փախչիլ եւ Ար
անցնելով կու գան Պարսկա
իրենց հայրենի գաւառը՝ Ղ
դաղ: Իսկ աղջկան նշանած
Հ...եցին, երբ Բագուէն վերա
նալով կը լսէ այս բոլորը,
վերցնելով կ'երթայ նախ կը
նէ գիւղի կոմիսարէն յետո
րագործ Թուրք բոլշեւիկը
պա սար կը բարձրանայ:

*** Ղարաբաղ-Զանգե
ժողովուրդը ծանր տառապա
րու ենթակայ է այժմ: Կր
ծանր է մասնաւորապէս հա
ղացիներու վիճակը: Անոնք
սարապէս կը տանջուին հայ
բոլշեւիկներու ձեռքէն:
բոլշեւիկը խնայող եւ փափ
է Թուրք գիւղացիներու հ
նո՛յն բարեհաճ վեր
մունքը ցոյց կու տան նաեւ
բոլշեւիկները Թուրքերու
իսկ հայ եւ Թուրք բոլշեւ
անխնայ եւ սարսափելի են
յերու հանդէպ:

Այս բնորոշ իրողութիւ
ցոյց կու տայ թէ հայ բոլ
ները «քոն զպապնպապակ
եւ կատարեալ չարիք ու
տուհաս դարձած են հայ
վուրդի գլխին:

ԿՈՐԻ

ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ ՏՐՈՒԱԾ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱՑ

Կիրակի օր հաղորդեցինք թէ ֆրանսական կառավարու
վաւերացուցած է Ժընեւի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը՝
ռուս գաղթականներու իրաւական կացութեան մասին:
«Journal Officiel»էն կը թարգմանենք այդ առթիւ եղած տարակութիւնները, եւ նախագահական հրովարտակը.—

ՓԱՐԻԶ, 13 Յունուար

Տէր Նախագահ,

1928, յունիս 28, 29, 30ին, Ժընեւի մէջ տեղի ունեցաւ միջկառավարական խորհրդակցութիւն մը, ուսումնասիրելու համար գաղթականներու իրաւական կացութեան կապուած հարցեր եւ առաջարկելու համար միջոցներ, որոնք բարելաւէին անոնց հանդէպ կիրարկուող վարչաձեւը:

Այս խորհրդակցութիւնը խմբագրեց 10 պետութեանց կողմէ ստորագրուած երկու համաձայնագրեր, մէկը՝ ռուս եւ հայ գաղթականներու իրաւական կացութեան վերաբերեալ, միւսը՝ ռուս եւ հայ գաղթականներու ի նըպաստ ձեռք առնուած միջոցները՝ ուրիշ գաղթականներու եւս կիրարկելու համար: Խմբագրուեցաւ նաեւ համաձայնագիր մը, Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու սպասարկութեանց պաշտօնավարութեան վերաբերեալ: Այս համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ եւ վաւերացուեցաւ Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի կողմէ, կարգ մը վերապահումներով:

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը իր 21 եւ 23 սեպտ. 1929ի նիստերուն մէջ, տուաւ կարգ մը որոշումներ գաղթականներու մասին եւ կառավարութիւններէն խնդրեց գործադրութեան դնել այս կարգադրութիւններն ու համաձայնագիրը, ինչպէս նաեւ 5 յուլիս 1922ի, 31 մայիս 1924ի, եւ 12 մայիս 1926ի կարգադրութիւնները:

1928 յունիս 30ի կարգադրութիւններն ու համաձայնութեան տրամադրութիւնները նշանակելի բարւոքում մը կը մտցնեն գաղթականներու վիճակին մ
գաղթականներու կողմէ
թայթուած կարգ մը փ
թուղթերուն համար դա
ներուն եւ վարչութիւններու
տան վաւերականութեան
խիքներ: Պատշաճ է ընդառ
թալ Ազգերու Դաշնակցու
բաղձանքին եւ զանոնք
դրութեան դնել: Ահա թէ
պատիւ ունինք ձեր ստոր
թեան ենթարկելու ներկայ
զեկագրին կից հրովարտակը

Ֆրանսայի եւ Պելճ
կողմէ ստորագրուած համ
նութիւնը մէկ եւ միւս
մէջ կը փոխարինէ՝ ռուս եւ
գաղթականներու իրաւակ
ցութեան վերաբերեալ
դրութիւնը:

Ռուս եւ հայ գաղթա
ըը կարելիութիւնը չունին
թայթելու այն փաստաթ
ըը, որոնց պէտք ունին ար
համար իրենց քաղաքայի
ւունքները եւ չեն կրնար
օժանդակութիւն ստանալ
չգիտեն զիրենք ճանչցող
նատուններուն, որոնք կր
ւերացնել անոնց յայտ
թիւններն ու փաստաթուղթ

Այս պաշտօնատուներ
թականներուն կու տան իր
նութիւնն ու ազգութիւնը
տատող վաւերաթուղթեր:
այսպէս կրնան ստանալ
թեան արտօնագիրը եւ ա
նալու կամ իրենց քաղ
իրաւունքները հաստատ
տուկ պաշտօնաթղթերը:

Նոյնպէս, այս պա
տունները ի զօրու են հակ
ռուս նախկին եւ Թուրք
վարութիւններուն կողմէ
թուղթերուն վաւերական

...վերջապէս, այս կազմակեր-...թիւնները ֆրանս. կառավա-...թեան քով, կ'օժանդակեն գաղ-...կաններուն, երբ անոնք դի-...մ կ'ընեն իրենց միջնորդու-...ան, զիրենք առաջնորդելու ...մ յանձնարարելու համար։

Այս կերպով, գաղթականա-...ն պաշտօնատունները ամենէն ...ծ ծառայութիւնները կը մա-...ցանեն։

...պէտք է թոյլ տալ որ անոնք ...րծեն, առանց բան մը փոխելու ...ոնց ներկայ կազմակերպու-...թեան, անոնց իրաւասութիւննե-...րն մէջ, ճանչնալ՝ մինչեւ ...յսօր անոնց կողմէ տրուած ...ւերաթուղթերուն արժէքը։

Եթէ յետագային, փափաքե-... դառնար փոփոխութիւններ ...ցնել այս պաշտօնատուներու ...րչական եղանակին մէջ, այդ ...պիտի ըլլար միմիայն հաւանու-...թեամբը կառավարութեան, որմէ ...խում պիտի ունենայ տրուելիք ...ճիռը։

Այս կացութիւնը պահպանե-...լու համար է որ, 1928 յունիս 30ի համաձայնութիւնը ստորա-...գրուեցաւ վերապահումով։ Բայց ...գաղթականական պաշտօնատու-...ները միայն կէս-պաշտօնական ...հանգամանք մը կրնան ունենալ. ...անոնց տուած պաշտօնաթուղթերը ...եւ անոնց կատարած գործողու-...թիւնները՝ արժէքը չունին պաշ-...տօնական գործողութիւններու։

Թոյլ տալու համար որ պէտք ...եղած պարագային գաղթական-...ներն ստանան եւ դատարաններու ...ու վարչութիւններու կարենան ներկայացնել պաշտօնա-...թուղթեր, որոնք նոյնքան վաւե-...րական ըլլան որքան հիւպատոսնե-...րու կողմէ տրուածները, Գաղթա-...կանաց Բարձր Քոմիսէրը ֆրան-...սական կառավարութեան մօտ պի-...տի նշանակէ ներկայացուցիչ մը, ...որ 1928 յունիս 30ի համաձայ-...նագրով, իրաւունք պիտի ունենայ ...պաշտօնական վաւերականութիւն ...տալու գաղթականական պաշտօ-...նատունէն բխած փաստաթուղթե-...րու։ Ցարմար է որ այս ներկայա-...ցուցիչը ֆրանսացի ըլլայ, դիւրա-...ցնելու համար զանազան վարչու-...թեանց հետ յարաբերութիւնները։

Բարձր Քոմիսէրին ներկայա-...ցուցիչը իրաւունք չպիտի ունենայ ...միջամուխ ըլլալու պաշտօնատուն-...ներուն գործունէութեան, անոնց ...տեղ տալու վաւերաթուղթեր, եւ ...միայն պիտի վաւերացնէ անոնցմէ ...բխած փաստաթուղթերը։

Արդէն յաճախ Բարձր Քոմի-...սէրին ներկայացուցչին վիզան ...չպիտի պահանջուի։ Այն ատեն միայն պէտք պիտի ըլլայ երբ վաւերականութիւն պահանջուի։

Գաղթականական պաշտօնատունները պիտի շարունակեն գանձել ո՛չ-չքաւոր գաղթականներու կողմէ տրուած տուրքեր։ Բարձր Քոմիսէրին կողմէ գանձուելիք տուրքերը պիտի նշանակուին Արտաքին Նախարարութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականաց Բարձր Քոմիսէրին միջեւ համաձայնութեամբ։

(Շար.)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱ՞ՆՆ ԱԼ ԱՂՔԱՏՑԱՒ

Բարեգործականի կեդր. գրասենեակէն ստացանք ընդարձակ զեկոյց մը (20 յունուար), որ դառնօրէն կը գանգատի իր նիւթական անձկութենէն։

Կը հրատարակենք էական մասերը.

— «Հ. Բ. Ը. Միութիւնը սեփական միջոց չունի։

Կա՛մ իր հիմնադրամները ունի, որոնց ոչ մայր-գումարին կրնայ դպչիլ եւ ոչ ալ եկամուտները իրենց կանխորոշ յատկացումէն շեղեցնել։

Այսօր, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը տարեկան շուրջ 50,000 անգլ. ոսկիի անհրաժեշտ պէտք ունի, կանգուն պահելու համար իր որբանոցները, դպրոցները, կայանները, դարմանատուները, արհեստանոցները եւլն., եւ շատ աւելիին՝ որպէսզի կարենայ ընել աւելին, այսինքն նպաստ հասցնել աղէտեալին, մղում տալ գաղութներու մէջ ազգային մշակոյթին, քաջալերել ներգաղթը եւ սատարել Հայաստանի վերաշինութեան, պաշտպանել երէկի որբերու դժբախտ սերունդը եւ առհասարակ գաղթական երիտասարդութիւնը կեանքի սայթաքումներուն, ինչպէս իրենց վրայ խուժող հիւանդութեանց դէմ, եւլն.։

Եւ ասոր փոխարէն, ի՞նչ կը գանձէ ան ժողովուրդէն։

Իր արձանագրուած 10,000 անդամները եւ ոչ անդամ բարեկամները տարին 15—17,000 անգլ. ոսկիի օգնութիւն մը կ'ընեն միայն, իր բոլոր մասնաճիւղերուն լարուած աշխատութեամբը եւ ընդարձակ պրոպագանդի մը կազմակերպութեամբը, եւ այդ գումարին կէսը հազիւ պիտի բաւէր միայն եւ միայն Պէյրութի Բէլէկեան Սանուան որբանոցներու տարեկան ծախքին՝ զոր հայ ժողովուրդին լումայովը կը պահէ ու կը վարէ։

Արդարեւ, 1926ին գանձուած անդամավճարն է 5913 ոսկի, իսկ որբերու եւ այլ նպատներու հասոյթը 11,745, համագումար 17,658։ 1927ին, անդամավճար 5839 եւ զանազան 9567, համագումար 15,406 ոսկի։ 1928ին, անդամավճար 6380 եւ զանազան 10,019, համագումար 16,399 ոսկի։

Ո՞վ կարող է պնդել որ Հ. Բ. Ը. Միութեան նման ընդարձակ կազմակերպութիւն մը, որ վարչական եւ այլ ծախքեր ունի կարեւոր կեդրոններուն մէջ, կրնայ հրաշք գործել այսքան փոքր գումարով մը, որ աննշան է պարզապէս, երբ բաղդատենք ազգային կարիքներուն եւ Միութեան նպատակներուն հետ։

Բարեբախտաբար նպաստի տրամադրելի վարկեր ունէր պահեստի, զոր կրցաւ օգտագործել այս վերջին տարիներու ընթացքին, բայց, աւա՛ղ, ատոնք ալ սպառած են այլեւս, որով օրը օրին ապրելու եւ գործելու հարկին տակ կը գտնուի ան։ Չի մոռնանք սակայն ըսելու թէ այդ գումարէն դուրս կը թողունք հանգանակութիւնները, որոնց երբեմն կը ստիպուինք դիմել, մանաւանդ աղէտներու առթիւ, որովհետեւ անոնք որոշ նպատակի մը կը ծառայեն միայն, ինչպէս Շիրակի աղէտեալներուն համար 1926ին 7068 անգլ. ոսկի գանձուած է, եւ 1927ին 14 հազար 214 ոսկի, Ներգաղթի համար 1926ին 13578 ոսկի, Նուպարաշէնի համար 1927ին 581 եւ 1928ին 7707 անգլ. ոսկի։ Ասոնք ալ կը նմանին, իրենց իսկութեամբը, հիմնադրամներու եկամուտներուն որոնց ոչ ոք պիտի համարձակէր դպչիլ, տարբեր նպատակի մը յատկացնելու համար, որքան ալ ստիպողական ըլլայ։

Առաջ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը գրեթէ միակն էր որպէս գաղութային կազմակերպութիւն, եւ սրտցաւ Հայեր անվարան անոր գանձանակը կը դնէին իրենց լուման։ Ծննդեան, հարսնիքի, մահուան առթիւ իրեն միայն կ'ուղղուէին կամաւոր նուիրատուութիւնները, որ կարեւոր գումարի մը կը յանգէին տարւոյն վերջը։ Այսօր, անթիւ եւ անհամար ընկերակցութիւններ, փոխանակ ուժերու համադրութեան եւ համերաշխ գործակցութեան սկզբունքը նուիրագործելու, սկզբունք որ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմքը կը կազմէ, իրենց անջատողական գործունէութեամբը պատճառ կ'ըլլան որ Միութեանս սովորական հասոյթները զեղչուին եւ այդ համեմատութեամբ ալ անոր օգտակարութիւնը զեղչուի։ Ամերիկայի Մասնաճիւղերը, որ Միութեան գլխաւորագոյն աղբիւրը կը կազմէին, 1926—28 շրջանին իբրեւ անդամավճար և յօգուտ որբերու եւլն. գանձած են միայն 48,685, 60,775 եւ 37,982 տոլար։ Այս վերջին գումարը ըլլալով 1928ի տրամադրելի հասոյթը, վարչական եւ այլ ծախքերը զեղչուելէ վերջ ի՞նչ հրաշքներ գործելու կարող կ'ըլլայ՝ Միութեանս կարեւորագոյն շրջանակին ընծայաբերած սոյն նիհար օժանդակութիւնը։ Ակնյայտնի է որ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ անդամներուն ճիգէն եւ զոհողութենէն կախում ունի Միութեանս աւելի լայն չափով ծառայութիւնը։

Ն. ՏԷՐ ԱԿՈԲՕՖԻ ԱՌԱՍՊԵԼԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Տեղական թերթերը կը զբաղին նորէն հայութեամբ... յանձին Տէր Ակոբօֆ անուն մէկու մը։ Հերոսը 65 տարու մէկն է, որ շնորհիւ հզօր ու խաբեբայական երեւակայութեամբ մը, հիւսած է առասպելական հարստութեան մը պատմութիւնը որուն անշուշտ, ինք միայն չէր հաւատար. բայց անով՝ կրնար ճոխ ու լայն ապրուստ մը ապահովել։

Ահա այդ պատմութիւնը։

Տէր Ակոբօֆ ստիպուեցաւ գաղթականի ճամբան բռնել ռուսական յեղափոխութեան հետեւանքով. պոլշեւիկները բռնագրաւեր էին իր հարստութիւնը։ Բայց ժառանգորդ էր հսկայ հարստութեան մը, բաղկացած գոհարներէ, արժեթուղթերէ, որոնց գումարը կը հասնէր առնուազն 100 միլիոնի...։ Կտակարարը կոմսուհի Իվանովսկայա՝ կը հալածուէր Չեկայի կողմէն, որ անընդհատ կը պահանջէ անկից երեւան հանել գանձին թաքստոցը. կոմսուհին կը յամառի հերոսաբար։ Իսկ ի պատիժ Չեկան կը վտարէ զայն Սիպերիա ուր կը մեռնի, կանոնաւոր կտակով մը ժառանգորդ նշանակելով իր մէկ ազգականուհին եւ Տէր Ակոբօֆը։

Եւ ահա պատմութեան երկրորդ մասը։ Հարստութիւնը ամուր ու ապահով ձեռքերու մէջ է եւ փոխադրուած Ամերիկա. իսկ կտակը, շնորհիւ հաւատարիմ ռուս ծանօթի մը, կարելի եղած է մահամերձ կոմսուհիին ձեռքէն առնել, պահել հազարումէկ խորամանկութիւններով եւ վերջապէս փախցնել Չեկայէն, ու անցընել Զուիցերիա։ Այս հերոսական գործողութիւններէն յետոյ, հաւատարիմ Ռուսը կը փնտռէ ժառանգորդները եւ կը գտնէ Տէր Ակոբօֆը Պրիւքսէլի մէջ։ Բայց երկրորդ ժառանգորդը՝ կոմսուհիին ազգականուհին երեւան չէ ելած, այնպէս որ Տէր Ակոբօֆ, համաձայն կտակի տրամադրութեան չի կրնար հարստութեան բաժնին տիրանալ, անոր բացակայութիւնը։ Փնտռտուք։ Կը հաստատուի որ ան դեռ Ռուսիա կը մնայ։

Պէտք է զայն փախցնել ամէն գինով։ Այս նպատակով եւ յետոյ, հարստութիւնը շահագործելու համար զուիցերիացի դրամատէրներ կազմած են ընկերութիւն մը եւ արդէն մէկ քանի միլիոն յանձնած իբր կանխավճար՝ Տէր Ակոբօֆի... բայց դրամատէրները ի վերջոյ կը պաղին եւ կը սկսին սեղմել իրենց քսակները, Տէր Ակոբօֆ այն ատեն դէպը կը դարձնէ դէպի այրի Տիկին Ռուվիէ, կինը Մորիս Ռուվիէի որ եղած է Ֆրանսայի վարչապետ։ Տիկինը կը հետաքրքրուի գործով, կ'օգնէ Տէր Ակոբօֆի որ փոխատուներ գտնէ, մինչեւ խաբէութեան մը հոտը կ'առնէ ու կը դիմէ ոստիկանութեան։

Տէր Ակոբօֆ ձերբակալուած է, բայց հիւանդ ըլլալով փոխադրուած է Ֆրէնի հիւանդանոց-բանտը եւ դեռ կարելի չէ եղած հարցաքննել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մէկ տարիէ ի վեր՝ Վալանսի ազգային կեանքը շատ խաղաղ կ'ընթանայ։ Թերեւս որ ոչ մէկ շրջան այսքան խաղաղ է, որքան Վալանսը։ Գաղութիս թիւը հետզհետէ կը ստուարանայ։ Այժմ կը հասնի 3,200ի։ Բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ժողովուրդը իրարու հետ կ'ապրին համերաշխ։ Ոչ մէկ դէպք պատահած է։ Միայն ռամկավար 10 հոգինոց մասնաճիւղը երբեմն ջուր կը պղտորէ, շինծու լուրեր թխելով, բայց ոչ կարդացող կայ, ոչ ալ հետաքրքրուող։

Ունինք փոքր մատուռ մը քահանայով, որ շաբաթը մէկ օր դաս կուտայ 90 հայ փոքրիկներու, բոլորովին ձրի։

Ազգ. Վարչութեան շրջանը լրացած ըլլալով, խորհրդակցութեան հրաւիրուեցան երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։ Կը նախագահէր Պսակ քհն.։ Ներկայ էին Ազգ. Վարչութեան անդամները եւ Դաշնակցութեան, ռամկավարներու եւ հնչակեաններու ներկայացուցիչները։ Ժողովը նշանակեց 11 հոգիէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը, ընտրական գործերու ընթացք տալու համար։ Դարձեալ Ազգ. Վարչութիւնը նամակներով հրաւիրեց ընդհանուր յանձնախումբին անդամները, որոշապէս կարգադրելու համար ընտրական գործը։

Դեկտ. 25ին Ազգ. Վարչութեան եւ ընտր. Յանձնախումբի խառն ժողովը տեղի ունեցաւ եւ որոշուեցաւ հրաւիրել կուսակցութիւններէն եւ հայր. կազմակերպութիւններէն երկ-երկու լիազօր ներկայացուցիչներ։

Յունուար 2ին տեղի ունեցաւ ընդհանուր ներկայացուցչական ժողովը նախագահութեամբ ընտր. յանձնախումբի ատենապետ Պ. Յ. Քէլէշեանի, եւ քարտուղարութեամբ Պ. Յ. Չէքեմեանի։ 12 միութեանց եւ քաղաքական կազմակերպութեանց կողմէ ներկայ էին 8 կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Կը բացակայէին Հօկը եւ երեք լուծուած Հայր. Միութեանց ներկայացուցիչները։ Երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, միաձայն որոշուեցաւ նշանակովի վարչութիւն մը ընտրել, մէկ մէկ ներկայացուցիչ առնելով կուսակցութիւններէն (իրենք պիտի որոշեն ու ղրկեն)։ Իսկ չորս չէզոքներ անմիջապէս ընտրուեցան,— Պ. Պ. Արսէն Թադէոսեան, Յակոբ Կօշկարարեան, Ենովք Տէր Սարգիսեան, Յակոբ Մարգարեան եւ երկու փոխ-անդամներ։

Ռամկավարները, ինչպէս ամէն տեղ, կը մերժեն մասնակցիլ նոր վարչութեան, քանի որ մէկ Դաշնակցական կայ կազմին մէջ։ Նամակով ալ յայտնած են այս կարծիքը եւ իրենց որոշումը ու միաժամանակ ապօրինի կը գտնեն ընդհ. ներկայացուցչական ժողովը։ Արդէն միւս երկու կուսակցութեանց ներկայացուցիչները պատրաստ են նոր կազմին մասնակցելու, իսկ հրաժարեալ ռամկավարին տեղ հրաւիրուած է փոխանդամ մը։

Կը յուսանք որ նորընտիր վարչութիւնը համերաշխութեամբ պիտի գործէ ու արդիւնաւոր դարձնէ իրենց տարեշրջանը։

Լեռնասար

ԲՈԼՈՐ ՉԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կեդր. Վարչութիւնս իր ձեռքին տակ ունի անունները Անատոլուէն Հալէպ հասած մեր դժբախտ հայրենակիցներուն, որոնք օգնութեան կը կարօտին։ Այս առթիւ կը հրաւիրենք մեր բոլոր մասնաճիւղերը եւ Ամերիկայի մէջ Ուսումնասիրացները, որպէս զի մեզ օգնութեան փութան։ Այն հայրենակիցները որոնք ազգական կամ բարեկամներ ունին Հալէպ եւ կ'ուզեն անմիջական օգնութեան հասնիլ, կրնան Կ. Վարչութեանս միջոցով ղրկել իրենց նուէրները։ Կեդրոնական Վարչութեանս բացած հանգանակութեան արդիւնքը պիտի հրատարակենք մօտ օրէն, «Յառաջ»ի միջոցով։ Թղթակցութիւններ եւ նուէրներ ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Jivan Gopoian, 14Ru Bernard du Bois, Marsetlle, France.

Յ. Գ.—Աւասիկ Հալէպ հասած հայրենակիցները.—

Ջատուր Փիլոյեան, Գոտառիճ Բերրի 3 հոգի, Գրիգոր Սարգիսեան, Հալւորցի Բերրի 2 հոգի, Սեդրակ Տէրտէրեան, Հրձացի Բերրի 4 հոգի, Կարապետ Մանուկեան, Խուզուլճուղ Բերրի 4 հոգի, Ոհան Մանուկեան, Խուզուլճուղ, 2 հոգի, Վարդան Սիմոնեան, Բաղնիքցի 4 հոգի, Կարապետ Առաքելեան, Բաղնիքցի 1 հոգի, Զարդար Վանեան, Բաշաղակցի 2 հոգի, Տիգրան Ճարտեան, Խուշնցի 5 հոգի Բերրի։ Գարեգին Սիմոնեան, Ընճղակցի, Խոզաթ 2 հոգի, Կարապետ Թաթօյեան, Ճուհար Եմզիկեան Մեծկերտցի, Խոզաթ 2 հոգի, Պաղտասար Օվանիկեան Բերրցի Խոզաթ 5 հոգի, Վահան Գազանճեան, Բերրեցի Խոզաթ 3 հոգի, Կարապետ Նշանեան, Մեծկերցի 6 հոգի Նշան Փիլոյեան, Մեծկերտցի 4 հոգի, Միսաք Պօղոսեան, Մեծկերտցի 3 հոգի, Արամ Արամեան, Մեծկերտցի 1 հոգի, Կարապետ Մուսեխեան, Մաստանցի 7 հոգի, Սարգիս Պաղտասարեան, Հալւորցի 2 հոգի, Կարապետ Ստեփանեան, Կոմիացուց գիւղէն 6 հոգի, Գարեգին Սէմէրճեան, Խոզաթցի 1 հոգի, Յակոբ Սեդրակեան, Ըրձացի Բերրի 2 հոգի, Կիրակոս Մարտիրոսեան, Չարանճագ գաւառ 4 հոգի, Թորոս Կարապետեան, Չարսանճագ գաւառ 6 հոգի, Սիմա Վարդիկեան, Չարսանճագ գաւառ 2 հոգի, Ստեփան Կարապետեան, 7 հոգի։ Ընդամէնը 92 հոգի

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 6 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Բ.

Անիկա տուն տեղ եղած էր գիւղին հրապարակին վրայ, եկեղեցիին մօտ, զուարթ պարտէզով մը շրջափակուած գողտրիկ բնակարանի մը մէջ, զոր զանգակներուն ղօղանջը կուգար շէնցնելու։

Չիւ վաճառականութիւնը, որուն տուած էր ինքզինքը խանդով, իրեն կը թոյլատրէր ապրելու քաղքենիի մը նման։ Բարձրաձայն իր ուրախութիւնը կը յայտնէր որ ստիպուած չէ այլեւս, բրիչը ձեռքը, դատելու։ Եւ իր մանկամարդ կինը, որ կը սիրէր զայն երջանիկ տեսնել, կը զարմանար այն խոհուն երեւոյթին վրայ, որով ան կը մռմռէր յաճախ «Ի՜նչ հրաշալի օր ծծմբելու համար այգին։» կամ «Հորիզոնը մռայլ է, վախնամ կարկուտ տեղայ...»։

— Ի՜նչ փոյթ քեզ, կ'ըսէր կինը խնդալով, տասը րոպէէն կը բաւէ քեզ ծծմբելու համար տան առջեւ մեր որթատունկը, պարտէզը շատ լաւ պաշտպանուած է որպէսզի մեր ծաղիկները վախնան կարկուտէն։

Ան չգիտեր թէ Ժան-Փիէռին սիրտը «հոն, վարը» մնացեր էր եւ իր գիւղացիի հոգին կը դողար միշտ «տուն»ին համար։

Կիրակի օրերը, պաշտամունքէն վերջ, պառաւ մօրքուրը, Մանեանան, կուգար ժամ մը ժամանակ անցնելու իր քեռորդիին քով։

Ժան-Փիէռ, իր անտարբերութիւնը ամրապնդելու համար, հարցուփորձ չէր ըներ տան մասին։ Մօրաքոյրն ալ, փափկանկատութեամբ, ոչինչ կ'ըսէր Արոզապերիայի վրայօք։ Շատ զգուշութեամբ, ան կը ծածկէր թէ կովին մէկը սատկած էր խնձոր մը կլլած ըլլալուն համար, թէ հովը փլցուցած էր փուռին ծխնելոյզը, կամ թէ օդի չորութիւնը մնասած էր գետնախնձորի բերքին։ Բայց կը հարցնէր վշտակիր ձայնով մը։

— Մեր կողմերէն անցա՞ք երբեք, աս վերջին օրերս, Ժան-Փիէռ։

Թեպէտեւ Ժան-Փիէռ կը պատասխանէր միշտ թէ այո՛, ոչինչ տեսած ըլլալն ալ կ'աւելցնէր։ Չէր համարձակեր խոստովանելու թէ Սէն Մարթէնի այն օրէն ի վեր, երբ տունէն բաժնուած էր, ան ամէն հնարաւոր միջոցներով խուսափած էր անցնելու Արոզապերիայի առջեւէն։

Երկու եղբայրներու տեսլութիւնը գինաթափ չէր եղած սակայն։ Ըսիթ չէր փախցներ պատթկալու համար։ Ծածկամիտ, վատ, ծիծաղելի եւ փոքրոգի, ան, քինախնդրութիւնը, Մանէխին ալ, Ժան-Փիէռին ալ ականջին կը փսփսար ամենաչար խորհուրդներ։

Մանէխ, գիշեր մը իր եղբօր պարտէզին բոլոր բանջարեղէնները պոկեց ու ամէն եղանակի վար առաւ պտուղները ծառերուն վրայէն։ Ժան-Փիէռ իր շունը խօթեց Արոզապերիայի հաւնոցը եւ տան շուրջի անտառին մէջէն, գաղտագողի, հաւաքեց փայտի եւ ցախի ձմրան պաշարը։

Բայց այս տգեղ վրէժխնդրութիւնները չէին արգիլեր Մանէխը իր գաւազանով սպառնալու մաքսաւորի մը, որ իր եղբօր մասին գէշ կը խօսէր, ոչ ալ Ժան-Փիէռը, ծեծել ուզելու, գինետան մէջ, կարգ մը խման շաղակրատներ, որոնք կը համարձակէին ըսել թէ Մանէխ պիտի փճացնէ Արոզապերիան։

Ափսոս, գիւղին մէջ շրջան ըրող տարաձայնութիւնները կարծուածէն աւելի հիմնաւոր էին։ Արոզապերիան— ինչպէս կ'ըսէին— փոսը գլորելու վրայ էր։ Ու Տօմինիքան չէր համարձակեր այլեւս ըսել թէ Ժան-Փիէռի սարքած չար խաղն է, յորմէհետէ, ծերուկ մօրաքոյրը ըսած էր օր մը խստութեամբ.

— Չար պատուհասը որ եղած է Արոզապերիայի գլխուն, Մանէխի եւ Ժան-Փիէռի անհամաձայնութենէն է պարզապէս։ Աստուած տունը օրհնելու համար կ'ուզէ որ ընտանիքը մի եւ համերաշխ մնայ։

Ո՜հ, ինչպէ՛ս իրաւունք ունէր ան։

Բոլոր այս փորձանքները եղած էին Ժան փիէռին պատճառաւ, կը մտածէր Մանէխ։ Ան ուզեց Անդրանիկին հեղինակութիւնը ձեռքէն քաշել, եւ ան իր բաժինը պահանջելով պղտիկցուց հօրենական կալուածը։

—Վրէժս լուծեցի, քանի որ ճամբու դրի, կը կրկնէր Մանէխ։

Բայց կամաց կամաց, այս մտածումը զինքը կը սարսռացնէր։ Հիները չէ՞ին ըսեր թէ այն չարիքը զոր ուրիշներուն համար կը պատրաստուի, միշտ կը պայթի անոր վրայ որ զայն ուզեց։ Ժան-Փիէռ իր պատիժը գտած էր արդէն։

Քանի քանի անգամ ան ալ, ինքն իր մէջ կը մտածէր — ու ինչ կըսկծանքով — թէ Մանէխ մեկուսացնելու մեղքը փորձելէն վերջ պարտաւոր էր ինքնաբերաբար իսկ տունէն փախելու։

Ու չէր գիտեր թէ շուտով, Մանէխն ալ պիտի ստիպուէր զայն լքելու։

*
* *

Երբ Ժան-Փիէռի մեկնումէն ի վեր երրորդ անգամ ըլլալով, աշունը եկաւ, Մանէխ կործանած էր։

(Շար.)

Հնդկաստանէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ, մանաւանդ որ Թաքուն հակամարտութիւն կը տիրէ Հնդիկներու եւ իսլամներու միջեւ։ Արդէն իսկ երեւան հանուած են զէնքի եւ պայթուցիկի մթերանոցներ։

Խիստ խուզարկութիւններ կատարուեցան Կալկաթայի հիւսիսային թաղերուն մէջ եւ բռնուեցան մեծ քանակութեամբ ռումբի կաղապարներ, պայթուցիկներ, հրազէններ եւ դաշոյններ, ինչպէս եւ շատ մը յեղափոխական թռուցիկներ, որոնք բռնութեան եւ ապստամբութեան կը հրաւիրեն ժողովուրդը։

Երեք երիտասարդներ՝ որոնց երկուքը գիտութեան ուսանող՝ ձերբակալուած են։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, արդէն իսկ ռումբով յարձակում կատարուած է գիւղի մը վրայ։

⁂ Հնդկաստանի փոխարքան յունուար 25ին ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— Կը ստանձնեմ բովանդակ պատասխանատուութիւնը անցեալ հոկտեմբերին ըրած յայտարարութիւններուս՝ Հնդկաստանի Նոր Սահմանադրութեան մասին։ Մնաց որ, այդ յայտարարութիւններս ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ հաստատումը բրիտանական քաղաքականութեան հանդէպ Հնդկաստանի։ Ակներեւ է որ Հնդկաստան կը պահանջէ գաղթապետութեանց յատուկ Սահմանադրութիւն մը եւ կ'ուզէ ազատագրուիլ բրիտանական հակակշիռէն իր ներքին գործերուն վրայ։ Այդպիսի քաղաքականութիւն մը, սակայն անվիճելի դժուարութիւններ կը յարուցանէ եւ ծրագրուած խորհրդաժողովին նպատակն իսկ է զանոնք հարթել։ Խորհրդաժողովի թուականը որոշուած չէ տակաւին, բայց շուտով կ'որոշուի, երբ կարգ մը տեղեկութիւններ հասնին։ Նկատի առնելով գործին կարեւորութիւնը, կը յուսամ թէ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը միջոց պիտի գտնէ անձամբ նախագահելու այս ժողովին։

Խնայողական պայքար Թուրքիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը պարզելով Թուրքիոյ մէջ բացուած խնայողական պայքարը, կը պատմէ թէ Մ. Քէմալ իր բոլոր զգեստները, կօշիկները, հագուստ կապուստի վերաբերեալ ուրիշ ամէն բան շինել տուած է տեղական ապրանքներով։

Նոր տարուան առթիւ տրուած պարահանդէսի մը մէջ, գլուխէն մինչեւ ոտքերը հագուած էր Թրքական ապրանքներով։ Ուրիշներ ալ կը հետեւին այս օրինակին։ Ու թէեւ կառավարութիւնը կը ժխտէ, բայց այս պայքարին հետեւանքը պիտի ըլլայ պօյքոթ օտար կերպասի դէմ։ Մասնաւորապէս ուշադրութիւն կ'ընծայուի կնոջական արդուզարդի խնայողութեան համար։

Ֆէմինիստ Թրքուհիները անընդհատ խնայողութիւն կը քարոզեն։

Կիներէն կը խնդրուի նոր հագուստներով չերեւալ ընկերային եւ Պոլսոյ պարահանդէսներուն մէջ։

Մահափորձ Պ. Գէորգ Իփէքեանի դէմ

Եգիպտոսէն հասած վերջին թղթաբերէն կը տեղեկանանք թէ Սամսոնցի Երուանդ Ֆընտըգլեան յունուար 16ին Աղեքսանդրիոյ մէջ դանակով վիրաւորած է ծխախոտի ծանօթ գործարանատէր Պ. Գէորգ Իփէքեանը։

Այս վերջինը ժամը 11.30ին իսթըրն ընկերութենէն դուրս կ'ելլէր, երբ Ֆընտըգլեան մօտեցաւ Պ. Իփէքեանի եւ բանավէճի բռնուեցաւ անոր հետ։

Թերթի մը համաձայն, Ֆընտըգլեան կը պահանջէր որ պաշտօնի կոչուի ծխախոտի գործարանին մէջ, սակայն Պ. Իփէքեան մերժեց։ Ասոր վրայ Ֆընտըգլեան գրպանէն դաշոյն մը հանելով մխեց անոր կոկորդը։ Զէնքը մօտ 30 սանթիմեդր խրեցաւ քնաբեր շնչերակին եւեւ, լայն վէրք մը առաջ բերելով։ Յարձակումը այնքան արագ եղաւ, որ ներկաներէն ոչ ոք ժամանակ ունեցաւ միջամտելու։

Ոճրագործը քիչ մնաց բզիկ-բզիկ պիտի ըլլար բազմութեան կողմէ, սակայն ոստիկանները հասնելով ձերբակալեցին զայն եւ ձեռնակապերով ոստիկանատուն տարին։ Պ. Իփէքեան, որ առատ արիւն կորսնցուցած էր եւ կեանքի նշան ցոյց չէր տար, դարմանումներէ յետոյ սթափեցաւ եւ փոխադրուեցաւ եւրոպական հիւանդանոց։ Վիրաւորին վիճակը բաւական ծանր է, բայց յոյս կայ զայն փրկելու։

Ոճրագործը յոռի անցեալի տէր դատարկապորտ մըն է։

Յոյսը բանակին վրայ դրած է

Փրիմօ տէ Ռիվէրա, Սպանիոյ դիկտատորը զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ՝ ինք բանակին եւ նաւատորմին կողմէ պաշտօնի կոչուած ըլլալով, կ'ուզէ գիտնալ թէ իր իշխանութիւնը կը վայելէ՞ միեւնոյն վստահութիւնը։ «Դիկտատորութիւնը զինուորական շարժումի մը հետեւանքն էր։ Արդ, ժողովուրդի բաղձանքներուն թարգմանն ըլլալով հանդերձ, պիտի ենթարկուինք զօրականներու որոշման։ Զօրավարները քննութիւն կատարելէ յետոյ, պէտք է ժողով գումարեն Մատրիտի մէջ, եւ յայտնեն իրենց որոշումը։ Եթէ վարչապետը չի վայելեր բանակին եւ նաւատորմին վստահութիւնը, անմիջապէս հրաժարական պիտի տայ Թագաւորին»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԵՐՈՎԴԷՍԻ ժամանակէն մնացած քարադամբաններ երեւան հանուեցան Երուսաղէմի մէջ, եբրայական համալսարանի շրջակաները։ Դամբարաններուն վրայ կան եբրայական եւ յունական արձանագրութիւններ։ Գտնուած են նաեւ խեցեղէններ որոնք կը պատկանին Երուսաղէմի երկրորդ կործանման շրջանին (Ն. Ք. 130)։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ սկսած են պակսիլ ծնունդները, հակառակ բազմանդամ ընտանիքներու ընծայուած պետական աջակցութեան։ Անցեալ տարուան մարդահամարը կը ցուցնէ 3 առ 100 նուազում ծնունդներու մէջ։ Ամուսնութեանց թիւը գրեթէ անփոփոխ է, իսկ մահերը աւելցած են հարիւրին 3.3։ Վիճակագրութիւնը ցոյց կու տայ. — Ծնունդ 1,035,868, այսինքն 32,698 նուազում. ամուսնութիւն՝ 284,693 (413 հատ նուազած). մահ՝ 660,716 (21,898 աւելցած)։ Ծնունդներու թիւը մահերէն աւելի է 375,152, ինչ որ կը նշանակէ 14 առ 100 նուազում, բաղդատելով նախընթաց տարուան հետ։

Հ. Յ. Դ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փարիզի մէջ կը բացուի Հ. Յ. Դ. դպրոց մը, հետեւեալ ծրագրով.—

ՆԻՒԹԵՐ	ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐ
Հ. Յ. Դ. Ծրագրի պարզաբանում	Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն	ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Պատմ. մատերիալիզմը և անոր քննադատութիւնը	ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Քաղաք. կուսակցութիւններ	ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ
Կազմ. կանոններ	Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Պատմութիւն ընկերվ. Միջազգայիններու	ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ
Դաշնակցութեան քաղաքական ուղեգիծը	ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Պետական իրաւունք	Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Հայկ. Դատի դիւանագիտական պատմութիւնը	ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
Քաղաք. տնտեսագիտութիւն	ՍԵԴՐԱՔ ՍԱՍՈՒՆԻ

Դպրոցին բացումը կը կատարուի վաղը Չորեքշաբթի ժամը 9ին, փլաս տ'իթալի, 0 քլէբ տը Լինի վերնայարկը։

Դպրոցի բացման կը հրաւիրուին ոչ-ուսանող ընկերներ եւս։

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Երեքշաբթի Փետր. 4ին եւ տեղի կ'ունենան Chope Parisienneի վերնայարկը, 61 Rue des Ecoles, (Մէթրօ՝ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ) շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.45ին։ Կը տեւեն երեք ամիս։

Հ. Յ. Դ.
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով հագուստներու հաւաքման, կը խնդրուի տրամադրելի հագուստները յանձնել հետեւեալ հասցէներուն, փութով ղրկուելու համար Սուրիա։

Ցանձումը կարելի է կատարել

ՈՒՐ. ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ։

Պէլվիլի թաղամասին համար. Տիկ. Սուրբլուսեանի, 1bis Passage Kuszner.

5րդ եւ 6րդ թաղամասերու համար (Սէն Միշէլ).— Տրկ. Դերձակեանի կամ Օր. Ֆէրմանեանի, Hôtel du Sénat.— 7 Rue de Tournon.

Անիէռի եւ Պուա - Քոլոմպի շրջանի համար.— 98 Rue du Chambart Պր. Արամ Յովհաննէսեանի, 2 Rue Victor Hugo Գառնիկ Յովհաննէսեանի։

Պէքոնի համար.—Օր. Ս. Յակոբեանի, 7 Rue de Strasbourg, Asnières.

Շավիլի համար.— 13 Avenue Ville d'Avray, Chaville.

Վարչութիւն

Հայրենակիցներ եւ բարեկամներ սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն Մուշի Խասգիւղ գիւղացի ԳԱՍՊԱՐ ՓԱՐԻԶԵԱՆԻ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յունուար 25ին Սէնթ՚էթիէնի Bellvue հիւանդանոցին մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Շամօնի վարուժան խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Նոյեմզար Յարութիւնեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ իր պարագաներուն ընկ. ՄԽԻԹԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 3րդ Քաղաքապետարանի ամենադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր. միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 2ին Կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ։ Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներկայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Չմշկածակի Խատիշար գիւղէն Գոհար եւ կիւլիստան Թոմասեանները որոնք 1915ին Խարբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հալէպ։ Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ ղրկուած են մօտակայ գիւղերը հողային աշխատանքի համար։

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալուն մասին ճշգրիտ լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Իրենց մօր Ծաղիկի, եղբօր՝ Պապօի եւ քրոջ՝ Սըրբուհիի հասցէն 20 Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.) France։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սեբաստիոյ Գանդալ գիւղէն Մարիամ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Գաբրիէլ վարդապետեան որ 1928ին կը գտնուէր Ամերիկա հետեւեալ հասցէին՝ 214 E. 25. B. Street, N. Y. City, U. S. A.։ Իմացնել՝ Haroutun Arslanianի, Ecluse de la Folie, Ghalette. (Loiret). France.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Յաբեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ Պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլֆրանշ, Յ. Ե.— 35,
Մարսէյլ Յ. Մ.— 35,
Սէն Լօրէն, Յ. Տ.— 140,
Նիս, Յ. Ս.— 100,
Թարար, Գ. Մ.— 35,
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 275,
Մարսէյլ Խ. Գ.— 70,
Լա Կոտինիէռ, Գ. Հօվ.— 350,

ԳՏՆՈՒԱԾ ԹՂԹԱՊԱՆԱԿ

Անիէռ Պուա-Քոլոմպի մէջ մէկ ամիս առաջ գտնուած է թղթապանակ մը (մէջը դրամ կայ)։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Յունուար 1930

	ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	123.90
Տոլար,	Dollar	25.46
Մարք 100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.95
Թրք. ոսկի	» » or	110.60
Մէճիտիէ	Médjidié	8.67
Լէվա 100	Léva	17.60
Տրախմի »	Drachme	32.20
Լիր »	Lire	132.65
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	70.60
Զուից. »	Fr. Suisse	492.25
Լէյ »	Leï	14.95

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Ég.	2060.—
»	II »	1525.—
»	III »	1510.—
Թուրքական երկթղ.	Lots turcs	79.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1930ի Յունահայ տարեգիրքը (400 էջ, պատկերազ… ֆր., Տասը պատմուածքներ 7, Չգայատես կինը 5, Թիապ… Թրիվալէ 3, Սթիլմոնտի քաղաքապետը 8, Իշխանուհի Մ… Լեռնահայաստանի հերոսամարտը 10, Բաց նամակներ (Գ… 4, Քերթուածներ (Պ. Դուրեան) 5, Շրջիկ մատոնան 15 ֆր., … ծովահէնը 12, Թէատրա 10, Վէնտիքթա 15, Կէս Կոյսեր 20 … հագնածնունդ 5, Երգարաններ 30, 15, 10, 6, 5, և 3 ֆր., … խօսակցութիւններ 10, 8, 6, ֆր., Սեռային Առողջապա… (կազմուած) 30, Մանուկներու Առողջապահութիւն 10, … 2, Ջերմամիզութիւն 2, Բժիշկի մը խրատները 3, ինչպէ… ամէն տեսակ գիրք և հայկ. քարտ-փոստալներ, հատը կէս… Փոստի ծախք չառնուիր։ Պահանջեցէք գրացանկը։

Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, P…

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հարկ եղած ուսուցչական կազմով, 90 Stanislas Torrents եկեղեցւոյ բակի շէնքին մէջ, վերսկսած է Նախակրթարանի դասաւանդութիւնը։ Ֆրանսերէնի համար հրաւիրուած է, երկար տարիներու փորձառութիւն ունեցող, ֆրանսացի ուսուցիչ մը։ Դասերը կը սկսին առաւօտեան 8.30ին եւ կը վերջանան կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին։ Ազգ. վարժ. տնօրէն Աբոյեան

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ընկերակցութեամբ կամ առանձին վարձու է Պանթէոնի մօտ կահաւորուած երկյարկանի ճաշարան մը։ Ամէն գործի յարմար։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. ՊԱԼԵԱՆի, Restaurant Ararad, 24 Rue des Carmes, Paris (5e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

29 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1173 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Է ...ՕՒ ԽՕՍՔ

...ՄՇՈՒՇՆ ՈՒ ԿԻՐՔԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Տխուր, տաղտկալի քաշքշուք մըն է, տակաւին, Լոնտոնի հրդաժողովը:

Առաջին ժամանակի փոթորիկը պայթեցաւ երկուշաբթի օր, խորհրդակցութիւն մը կը կատարուէր պատուիրակու...ց պետերուն միջեւ, օրակարգի յարմար բանաձեւ մը ...ելու համար:

...սե՞նք թէ օրակարգ չունի, տակաւին, Հինգերու ժողովը: ...կը վիճաբանին, կը ճառեն, գիշեր ցերեկ խորհրդակցու...ներ կը կատարեն յունուար 21էն ի վեր:

...րակարգ չունին ոչ թէ անոր համար որ չեն գիտեր ի...յանձնուած պաշտօնը. այլ որովհետեւ ամէն մէկը իր ...ձին տեսակէտն ունի: Իրեն համար սրբազան սկզբունք- ...ինչպէս եւ յաւակնութիւններ, որոնք ուժգնօրէն կ'ընդ...ն հարեւանին կամքին կամ շահերուն:

...ւելի բաց խօսելով, հինգէն ոչ մէկը կ'ուզէ տեղի տալ: ...եղը տալ միւսին՝ Եւ կը թուի թէ, եթէ մոգական բանա...մը չգտնուի, կամ հրաշք մը չգործուի, խորհրդաժողովը ...շուտ պիտի յանգի սպառազինութեանց յաւելման, քան ...տման:

...ինչպէս դիտել տուած ենք, առաջին օրէն իսկ խուլ պայ...մը կը տիրէ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Երկուշաբթի ...ը կը խորհրդակցէին հինգ պետութեանց գլխաւոր պատուի...երը, օրակարգի հիմնական կէտերը սահմանելու համար, ...ոլինիի պատուիրակը պահանջեց որ անմիջապէս քննու... ենթարկուի Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հաւասարութեան ...րը: Այս արդէն կը նշանակէր վիժեցնել ժողովը: Հարկ ե...շատ վարպետ ձեւ մը գտնել, չարիքը խափանելու համար: ...նսայի վարչապետը մէջտեղ դրաւ համագումար տա...թեան չափի խնդիրը: 1922ին, Ուաշինկթընի մէջ, ...ին կարգի զրահաւորներու եւ օդանաւակիր նաւերու հա...յատկացուած էր Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն՝ հարիւ...5. Ճափոնի՝ հարիւրին 3.5, իսկ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ՝

Արդ, իտալական պատուիրակը փորձեց օգտուիլ բանաձեւէն, միւս բոլոր նաւերուն համար եւս Ֆրանսայի հաւասար իրաւունքներ ստանալու համար: Սակայն, ...լիոյ եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակները միջամտեցին, ...էսզի նոր փոթորիկ մը չծագի:

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, հանճարեղ գիւտ մը ...ջարկեց միջին ճամբաներու մարդը, Պ. Պրիան, որ յատկա...հրաւիրուած էր: Առաջարկեց խնդիրը քննել, հետեւելով ...նք ներկայացնող պետութեանց այբուբենական կարգին: ...նշուշտ այս գիւտը անճար միջոց մըն է, անելէն դուրս ...ւ համար եւ չի լուծեր ամբողջ թնճուկը: Ամէն պարա... մէջ, երէկ առտու ժողովը պիտի վերսկսէր այս հիման ...որպէսզի ոչ մէկուն դիւրազգածութիւնը վիրաւորուի: ...ց որ, ի՛նչ եղանակով ալ վիճաբանութեան ենթարկուին ...երը, այբուբենով սկսին թէ «եւ-օ-ֆ»ով, գլուխէն թէ ոտ... կիրքեր միշտ ալ պիտի պայթին: Ընդհարումներ, մի...պներ, ձգել- հեռանալու պարագաներ անխուսափելի են ...հակառակ բոլոր լաւատես հաւաստիքներուն: Եւ ան...ա բան մը գիտեն շատ մը պատասխանատու անձեր, երբ ...նդեն թէ՝ ժողովը կրնայ տեւել մինչեւ 3-4 ամիս:

...րդարեւ, եթէ մէկէն ի մէկ չվիժի, 3-4 ամիսը հազիւ պիտի ... ընդհանուր սկզբունքներ մշակելու, մասնագիտական ...երը լուծելու եւ գործնական ելքի մը յանգելու համար:

...տալացիները շուտ մատնեցին իրենք զիրենք: Բայց կա...եան ամբողջ փափկութիւնն ու ծանրութիւնը միայն ֆրան...տալական մրցակցութեան մէջ չի կայանար:

...այքարին անմիջական կեդրոնը Միջերկրականն է, ուր ...քան կենսական շահեր ունի Մեծն Բրիտանիան: Իսկ Մ. ...նգներու կառավարութիւնը, թէեւ երեւութապէս չուզեր ...ուիլ Եւրոպայի գործերուն, բայց, իրականին մէջ, նոյն ...յս առիթէն կ'ուզէ օգտուիլ, գործերը իր շահերուն հա...յն դասաւորելու համար:

...ո այժմ, թէ Անգլիան եւ թէ Մ. Նահանգները կը ծած... իրենց մտածումները, եւ տեսակ մը բարեխօսի դեր կը ...րեն, որպէսզի չպայթի ժողովը: Կ'աշխատին կլորցնել ...պիկաւոր Իտալիոյ պահանջները, կամ գոնէ բացատրու...ն ձեւերը, եւ տեւականութիւն եւ կարողութիւն ներարկել ...ին, որ անդամալոյծ կերպարանք մը ունի առաջին օրէն

...ակաւին հարց է թէ, ի՞նչ պատկեր պիտի պարզուի, եթէ ...րծ շրջուի ժողովին օրակարգը, եւ անմիջապէս դէմ դի...կանգնին Մ. Նահանգներն ու Ճափոնը, Մեծն Բրիտանիան ...էկուն կամ միւսին հետ: Այսինքն, ամբողջ ծանրութեամբ ...եղ դրուի խաղաղականի խնդիրը, որ տասն անգամ աւելի ...ակշիռ է, քան Միջերկրականի հարցը:

...յն ատեն է որ պիտի բացուի ամբողջ վարագոյրը՝ միջազ... աշխարհակալութեան բոլոր մութ խորշերուն վրայ:

...ո այժմ՝ մշուշ եւ մանր կիրքեր են որ կ'երեւան հորի...ն վրայ:

...շխարհակալները տակաւին մէջտեղ չեն դրած իրենց բո...թուղթերը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սօֆիայի «Արաքս»ը կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 յունուար).

— «Բազմաթիւ են հին գրողներ, կարեւոր մասով մը հիներ (Շիրվանզադէ, Նարդոս, Իսահակեան), որոնք կամ հրաժարած են ստեղծագործելէ, կամ դատապարտուած են լռութեան եւ կամ տարին անգամ մը տուրք կուտան օրուան իշխանութեան... Քիչ չէ նաեւ թիւը արդէն անունի եւ հիմայքի տէր գրողներու (Դ. Դեմիրճեան, Ստ. Զօրեան, Միք. Մանուէլեան, եւն.), որոնք տեսակ մը *ուղեկից* գրողներ կը հաշուին, բայց որոնք ստիպուած են իրենց տաղանդին ու ինքնուրոյնութեան խորթ հնչող լարերու վրայ նուագել եւ իրենց գրիչը տրամադրել, թերեւս օրուան հացի փոխարէն, օրուան իշխանութեան պահանջներուն:

Միւս կողմէ, աւելի քան 50 «պրոլետ գրողներ», իրենց «հոսանքներով» ամսագիրներով եւ հրատարակութիւններով, բոլորովին զուրկ են ինքնուրոյնութենէ, տակաւին կազմակերպուած չեն, դիմագիծ չունին, կը թոթովեն նախնական, անմշակ լեզուով մը, արուեստի հանդէպ որեւէ, նոյն իսկ տարրական, խղճահարութիւն չունին, առաւել կամ նուազ չափով կը կապկեն ռուսական «նոր», «պրոլետարական» գրականութիւնը եւ, լաւագոյն պարագային իսկ, այդ գրականութեան ճնշող ազդեցութեան տակ են:

Արդի Հայաստանի. գրողները ինքնուրոյն չեն մասնաւորաբար իրենց գրական ուղղութեան, ձգտումներուն եւ համոզումներուն մէջ: Ոչ ինքնուրոյն, ոչ ալ կայուն, անոնք անձնատուր են Մոսկուայէն փչող հովերուն: Իսկ այդ հովերը օր մը Հայաստան ու հայ գրողին կը բերեն ռուսական կամ բոլշեւիկեան «ապագայապաշտութիւն» (ինքնին կապկում մը ու ծախող նմանութիւն մը իտալական ապագայապաշտութեան), յաջորդ տարին «կոնստրուկտիվիզմ» եւ այլ պարբերական, պատահական եւ օր պակաս «իզմ»եր, որոնք ոչ մէկ աղերս ունին հայ հոգիին, հայ արուեստին եւ մանաւանդ հայ խղճուկ այլ առանձնայատուկ իրականութեան հետ: Եւ, վերջապէս Հայաստանի «պրոլետ գրողները», կո՛յր հետեւողներ, հաւաքաբար օր մը կը պաշտեն Ս. Եսէնին, յաջորդ օրը անոր բոլորովին ներհակ Մայակովսկին, ինչպէս որ իրենց գրական ասպարէզները ստիպուած են չափել օր մը թունդ յեղափոխական վարդինի կարմիր ու ծուռ կանգունով, իսկ օր մըն ալ, համախոհ են քիչ մը իրատես ու հիմա արդէն «հակայեղափոխական» հռչակուած վորոնսկիի գրական հայեացքներուն: Եւ, անշուշտ, այս բոլորը արդիւնք է ոչ թէ գրական սեփական ճաշակի, տագնապով ու որոնումով ձեռք բերուած համոզումի, այլ գռեհիկ պարտադրութեան, անճարակութեան կամ աններելի տգիտութեան: Ու, բոլոր պարագաներու մէջ, յաճախ Հայաստանի հայ գրողի կամքէն իսկ բոլորովին անկախ կամ հակառակ՝ համայնավար *կուսակցութեան* եւ խորհրդային *իշխանութեան* կողմէ դեկրետով յայտարարուած եւ պարտադրուած «գրական քաղաքականութիւններն» են որ կեանք եւ ուղղութիւն կուտան Հայաստանի մէջ մշակուող գրականութեան...»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ձերբակալութիւն Տրապիզոնի մէջ

ՏՐԱՊԻԶՈՆ.— Համայնավարական գրգռութիւն ըրած ըլլալու ամբաստանութեամբ, ինը հոգի ձերբակալուեցան: Ձերբակալուածներուն մեծ մասը կարդալ գրել չգիտցող տգէտներ են: Քննութիւնները առաջ կը տարուին:

Օտար դրամի խնդիրը Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ ելմտական խորհրդական Ալի Րիզա պէյ, օտար դրամի պէտքի մասին տեղեկութիւններ տուած է ելմտական գործավարութեան եւ մօտերս ալ տեղեկագիր պիտի ղրկէ: «Գամպիոյ»ի ցուցակը կը պատրաստուի ներկայիս:

Ցուցակին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ եղած են: Օրինակ, օտար դրամ առնող վաճառական մը միայն այդ ատենի իր պէտքին վերաբերեալ գնումը կրնայ կատարել: Ասկէ զատ, Եւրոպա գացողներէն պէտք ունեցողներուն միայն անհրաժեշտ քանակով գնումի արտօնութիւն պիտի տրուի:

Համարակալութեան դիւանը չի վաւերացներ պաշտօնատուններէ եկած այն ծախքի ցուցակները, ուր նշանակուած ապրանքներուն համապատասխան տեղականները կը գտնուին:

⁂ Ենկիւրիէն «Փոլիթիքա»յի կը հաղորդեն թէ որոշուած է օտար դրամ (քամպիօ) չտրամադրել այն անձերուն, որոնք հաճոյքի համար արտասահման կը ճամբորդեն: Այս պայմանէն զերծ են անոնք, որոնք առեւտրական գործի համար կը մեկնին:

Զեղծումներու կծիկը

Զօնկուլտաքէն կը հաղորդեն թէ 17 հազար ոսկիի զեղծում մը երեւան հանուած է: Պատասխանատուները ձերբակալուած են: Զեղծումը կատարուած է ծովային գործերու ընկերութեան մէջ եւ զեղծարարներն են ընդհ. քարտուղար Պէտրի պէյ, հաշուակալն ու գործաւորներու պետը, որոնք ընկերութեան յատուկ փոխադրութեան միջոցներն ու գործաւորները իրենց օգտին գործածելով, դրամ ալ իւրացուցեր են:

Պէտրի պէյ եւ ընկերները ձերբակալուած են եւ պիտի դատուին:

⁂ Պրուսայէն կը հաղորդեն թէ Իշ դրամատան զեղծարար պաշտօնեան, Իհսան Վէճտի, «Զանաք Գալէ» շոգենաւով երբ Մուտանիա կ'երթար, ձերբակալուած է: Զեղծարարը յայտնած է թէ 19 հազար ոսկին իւրացուցած է երկու տարուան ընթացքին:

Նոր լքեալ գոյքեր Սկիւտարի մէջ

Վերջերս բազմաթիւ լքեալ կալուածներ երեւան հանուած են Սկիւտարի մէջ: Այս կալուածները կը պատկանին Հայերու եւ Յոյներու, որոնց անունով զանազան անձեր կը յանձնաձեն եւ կը բնակին եղեր այս շէնքերուն մէջ:

⁂ Ատանայի Հայոց լքեալ կալուածներուն համար սեփականութեան մուրհակ չի տրուիր գաղթականներուն, որոնք ներքին գործավարութեան դիմած են: Այս կալուածներէն մաս մը ծախու հանուած են:

«Ջգէ ճեռացիր, առանց աղեւայլի»

Ինչպէս գրեցինք երէկ, խորհրդային իշխանութիւնը արդէն սկսած է գործադրել հաւաքական գիւղատնտեսութեան ծրագիրը: Արդէն պաշտօնական լուրեր կան Թվէրի, Տոնէցի եւ Օտեսայի նահանգներէն, ուր հարիւրաւոր գիւղացիներ քշուած են իրենց հողերէն: Շատեր ձերբակալուած են, աւելի հեռաւոր վայրեր աքսորուելու համար, ուրիշներ կարօտ եւ անտուն ձգուած են իրենց կիներով եւ զաւակներով, թէեւ սաստիկ ձմեռ է:

Համաձայն որոշուած հրահանգին, տեղական իշխանութիւնը երեք օր պայմանաժամ կուտայ այսպէս կոչուած ունեւոր (կուլակ) գիւղացիներուն, որպէսզի հեռանան, անվթար ձգելով իրենց արջառը, հաւերը, մեքենաները, գործիքները եւ կահ կարասիները, որոնք հողին եւ ձմրան պաշարին հետ կ'անցնին հարեւան հաւաքական տնտեսութեան, առանց ո՛րեւէ հատուցման: Եթէ դիմադրեն, Չեկան Չոկատներ կը ղրկէ եւ բռնի կը հանէ:

Յունուար 26ին, կեդր. Գործադիր Կոմիտէն հրամանագիր մը հրատարակեց, Կալինինի ստորագրութեամբ, որ կը հրամայէ լուծել եւ վերակազմել շատ մը գիւղական եւ քաղաքային խորհուրդներ, նկատի առնելով հաւաքական գիւղատնտեսութեան հետ ծագած հակամարտութիւնը: Հրամանագիրը կ'ըսէ թէ գոյութեան իրաւունք չունին այն տեղական խորհուրդները որոնք չեն կրնար վարել որոշուած արմատական քաղաքականութիւնը՝ կուլակներուն դէմ: Միեւնոյն ատեն, հաւաքական գիւղատնտեսութիւնները իրաւունք չունին տեղական խորհուրդներուն տեղը բռնելու, որովհետեւ այդպիսի ընթացք մը խորհրդային իշխանութիւնը պիտի զրկէ դիկտատորութիւնը պահելու միջոցներէն:

Նոր խլրտումներ Հնդկաստանի մէջ

Լոնտոնի պահպանողական շրջանակները շատ մտահոգ են Հնդկաստանի կացութենէն:

Երկուշաբթի օր, անկախութեան օրուան թափօրին առ...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 20.

Պ. Կարապետ Գարա-Պօղոսեանի նշանախօսութեան առթիւ, նախաձեռնութեամբ ընկ. Ճէզայիրլեանի	250.—
Պ. Ոսկեան, Riorges	10.—
Աստուր Տէմիրճեան Riorges	10.—
գումար	270.—
ԺԹ. ցանկին գումարը	20,861.65
ընդհ. գումար	21,131.65

ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԱԾ ԿԱՐԱՒԱՆ ՄԸ ԿԷՍ ՃԱՄԲԱՆ ԿԸ ՄՆԱՅ ՑԻՒՆԷՆ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ

«Ազդակ»ի թղթակիցը կը գրէ Պէյրութէն (18 յունուար).

— Առնուած հաւաստի տեղեկութեան մը համաձայն, Խարբերդ մնացած Հայերէն վերջին կարաւան մը եւս ճամբայ ելած է դէպի Սուրիական սահման, բայց ճամբան տեղացած սաստիկ ձիւնին ու ցուրտին պատճառաւ, աննկարագրելի թշուառութեան եւ չարչարանքի մատնուած եւ կէս ճամբան մնացած է: Դեռ անոնց իրական կացութեան եւ կորուստներուն մասին թէպէտ մանրամասն տեղեկութիւններ չեն հասած, բայց կ'ենթադրուի որ անսահման է դժբախտութիւնը: Խարբերդէն վերջին հասնող քանի մը գաղթականներ արդէն կը պատմէին անանցանելի ձիւնի եւ ցուրտի մասին եւ կը նկարագրէին տիրող թշուառութիւնը՝ Խարբերդի գաղթականներուն մէջ:

Հասիչէ Գամըշլը եւ շրջաններուն մէջ գտնուող Հայերու իրական թիւը 2000 կը հաշուի: Բոլորն ալ անհամբեր կը սպասեն եւ իրենց յոյսերը դրած են ազգային իշխանութեանց վրայ: Դեռ ոչ մէկ օգնութիւն հասած է անոնց եւ տեղաւորման գործը մնացած է լոկ ծրագիր: Ամէնէն անհրաժեշտ եւ կարեւոր աշխատանքը հասնող գաղթականներու տեղաւորման գործն է:

⁂ Հալէպի մէջ կազմուած Խնամատարութեան Օժանդակ Յանձնախումբը արդէն սկսած է գործի եւ առաջին հերթին ձեռնարկած է Հալէպ հասնող գաղթականներու ճշգրիտ մէկ մարդահամարը կազմելու: Խասատ փաշայի շէնքին մէջ գտնուող գաղթականներու արձանագրութիւնները կատարուած են, ըստ որուն 322 նորահասներ կը գտնուին հոն: Դեկտ. 21էն ի վեր 300 փոքրիկներու կերակուրի մատակարարութիւնը կը շարունակուի: Որոշուած է բոլորն ալ պատուաստել ծաղկախտի դէմ եւ օր առաջ պարպել Խասատ փաշայի շէնքը: Երկու շէնքեր սակարկութեան տակ են արդէն:

Այս վերջին արձանագրութեանց ընթացքին, յայտնի եղած է որ շատեր դեռ անպսակ ընտանիքներ կազմած են եւ իրենց զաւակներն ալ առանց մկրտութեան կը մնան:

Պէյրութէն եւ արտասահմանէն հասնող հագուստներու բաշխումը սկսած է: Թէպէտ նորահաս գաղթականներու մեծամասնութիւնը երիտասարդներէ կը բաղկանայ եւ սակայն եղանակի բերումով տիրող անգործութեան պատճառով օրապահիկ հայթայթելու անկարող վիճակի մէջ են: Յանձնախումբը լրջօրէն կը հետաքրքրուի անոնց վիճակով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԵՒ ԻՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՍՈՖԻԱ, 21 յունուար.— Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութեան հիմը կը կազմեն իր յարաբերութիւնները իր անմիջական դրացիներուն հետ։

Թուրքիոյ հետ Պուլկարիա դաշինք մը կնքեց «տեւական եւ յաւիտենական բարեկամութեան համար»։ Այս դաշնագրէն յետոյ, սակայն, «տեւական եւ յաւիտենական բարեկամութիւնը» երեւան չեկաւ, հակառակ Խուսրէվ պէյի— Թուրքիոյ հիւպատոս— եւ ուսուցչապետ Սթէֆանովի թափած ջանքերուն՝ Թուրքեւպուլկար մերձեցման ընկերութեան մէջ, որ հաստատուեցաւ անցեալ տարի։ Առժամապէս փակուած «անցեալ»ի հաշիւները յաճախակի կ'արծարծուին և երբեմն ալ կը պոռթկան։ Թրակիացիներու մեծ կազմակերպութիւնը կը շարունակէ քարոզել իր «Թրակիա» թերթով Լոնտոնի վեհաժողովի որոշումներուն կիրարկումը, Թրակիացիներուն վերադարձը դէպի հայրենի հող եւ Էնոս-Միտիայի սահմանագծին նուաճումը։ Անոնք մինչեւ իսկ կը պահանջեն որ «Թրակիոյ հարցը պէտք է ըլլայ ոչ միայն ժողովրդական, այլ եւ պետական խնդիր» Պուլկարիոյ համար։

Թուրքերն ալ, միւս կողմէն հանդարտ չեն կենար։ Դրդուած իրենց համաթուրանական սկզբունքներէն, ամէն գնով կը ձգտին ետ առնել կորսուած հողամասերը, մանաւանդ արեւելեան եւ Եգէական Թրակիոյ մէջ։ Եւրոպական Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ այժմ կ'ապրին 55 հազար Պուլկարներ։ Մանաւանդ Էտիրնէի նահանգին, Բըրքքիլիսէի (Լոզինկրատ) շուրջը, ուր բնակչութեան հոծ մեծամասնութիւնը Պուլկարներ են։ Հոս Պուլկարները բռնագաղթի ենթարկուեցան եւ կողոպտուեցան Մակեդոնիայէն փոխադրուած Ալպանացիներու կողմէ։ Հալածանքը մինչեւ հոն գնաց որ, անցեալ տարի դեկտեմբերին, եպիսկոպոս Նիկոդիմ, որ քսան տարիէ ի վեր Էտիրնէի առաջնորդն է, վտարուեցաւ։ Հազիւ այս տարի, շնորհիւ բազմաթիւ բարեխօսութիւններու Զատկին առաջնորդը Էտիրնէ վերադարձաւ, բայց արգիլուեցաւ եկեղեցին մէջ պաշտօն վարել եւ իր եպիսկոպոսական սքեմով հրապարակ ելլել եւ քարոզել։ Ասոնք բարի նշաններ չեն և բոլորովին չեն համապատասխաներ «տեւական եւ յաւիտենական բարեկամութեան դաշինքին»։

Աւելի բախտաւոր չեղաւ Թուրքեւպուլկարական առեւտրական պայմանագիրը որ ի զօրու է 1927 հոկտեմբեր 1էն ի վեր։ Երկու կողմերն ալ իրենց վնասներն ունեցան՝ արտածման եւ ներածման առեւտուրէն։ Պուլկար պետական գանձը կորսնցուց՝ համեմատելով նախորդ տարիներուն հետ՝ 7,660,165 լէվա, իսկ Թուրքիոյ պետական գանձն ալ 2,558,821 լէվա։ Պուլկարիան ունի մէկ տարուան մէջ միայն 5,101,344 լէվա աւելի քան Թուրքիա։

Յունաստանի մէջ կ'ապրին 200,000 Պուլկարներ։ Մանաւանդ Սելանիկի, Քաստուրի եւ Լէրինիշուրջը հոծ պուլկարական գանգուած է։ Հազիւ շաբաթ մը առաջ՝ յոյն հրապարակագիր Գարտարիս կը գրէր Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթին մէջ.

— «Սելանիկէն մինչեւ Լէրին, ճամբորդութեանս միջոցին լսեցի միայն պուլկարերէն խօսակցութիւններ։ Ընդվզումս իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ հաստատեցի թէ խօսողները միայն հասարակ ժողովուրդէն չէին, այլ զարգացած շրջաններն ալ պուլկարերէն կը խօսէին։ Ինծի ըսին թէ հոս փոխանակ յունարէնի, պաշտօնապէս պուլկարական լեզուն կը դասաւանդուի...»

Թէեւ գործերը մինչեւ հոս հասած չեն, սակայն շատ յատկանշական են յոյն հրապարակագրին արտայայտութիւնները։ Մանաւանդ եթէ նկատի առնէք որ անոնք կուգան Մոլլոֆ-Քաֆանտարիսի համաձայնութենէն յետոյ, երբ «յօժարակամ» եւ փոխադարձ գաղթումի ենթարկուեցան պուլկար բնակիչները, եւ ամայացան ծաղկող արտերը, դաշտերն ու պարտէզները։ Շատ պարզ է թէ այս բռնագաղթին դիմուեցաւ՝ նօսրացնելու համար պուլկար խտացած զանգուածները եւ այսպէսով ջնջել պուլկարական փոքրամասնութիւնը։ Եւ իսկապէս, նորահաստատ հանրապետական Ծերակոյտին մէջ հրեայ եւ Թուրք փոքրամասնութիւնները ունեցան եւ ունին իրենց ներկայացուցիչները, իսկ անհագին պուլկար ժողովուրդը՝ «փոքրամասնութիւնը» չունեցաւ եւ չունի։ Հին պուլկար այբ բէն գիրը (Քիրիլեան)՝ որով կարդացած և գրած են իրենց պապերը եւ որով կը շարունակուի պուլկարական մշակոյթի զարգացումը, Յունաստանի մէջ վերածուած է «Ապեցետէր»ի մը՝ լատինական տառերով։

Նէօյիի դաշնագրի 48րդ յօդուածի համաձայն յունական պետութիւնը պաշտօնապէս եւ հանդիսաւորապէս յանձն առած է՝ ազատ ելք մը տալ Պուլկարիոյ Եգէականի վրայ։ Տասը տարի է անցած այն որոշումէն ի վեր, տակաւին ոչ մէկ ելք տրուած է Պուլկարիոյ։ Եւ ամէն անգամ երբ այս հարցը կը յարուցուի, Յունաստանի պատասխանատու եւ պաշտօնական ներկայացուցիչները միեւնոյն պատասխանը կուտան,— «Այս հարցը մոռցուած պէտք է համարուի, անիկա հաշուեյարդարի ենթարկուած եւ Պուլկարիան երբեք չպիտի ստանայ ելք Էգէականի վրայ, թող երթայ Սելանիկ եւ Սելանիկի միջոցով իր արտածումը կատարէ, ինչպէս կ'ընէ Եուկոսլաւիան»։ Իսկ Պուլկարիոյ ելքը Էգէականի վրայ կեանքի եւ մահու հարց է Պուլկարիոյ տնտեսական զարգացման համար։

Իսկ Ռումանիո՞յ հետ.—

Ռումանիոյ մէջ կ'ապրի 400 հազար պուլկար բնակչութիւն, միայն Տօպրուճայի մէջ, առանց հաշուի առնելու 200,000 պուլկար բնակչութիւնը Պեսարապիոյ մէջ։ Մէկ տարի եղաւ ցարանիստներու (հողագործականներու) իշխանութեան գլուխը գալը։ Այս առթիւ պատասխանատու պետական անձեր ճառեր խօսեցան։ Հրապարակաւ շեշտուեցաւ թէ Ռումանիա կ'ուզէ փոքրամասնութիւններու իրաւունքները եւ կրօնական ու մշակութային ազատութիւնը ապահովել։ Իրականութեան մէջ այդպէ՞ս է։ Նախկին կառավարութիւնը — ազատականները—քուէարկեցին «հողի օրէնքը», որով կը գրաւուէր պուլկար բնակչութեան սեփականութիւնը։ Այս օրէնքը տակաւին ի զօրու է։ Հիմակ ալ բոլոր շարժուն եւ անշարժ ինչքերը ենթարկուած են գրաւման։

Լահէյի մէջ Թիթուլեսքու կը պահանջէր 10 միլիոն ոսկեդրամ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարէն՝ Պ. Պուրովէն, որ համաձայնած է վճարել 3 միլիոն ոսկեդրամ։ Ի հարկէ այս հաշիւը հատուցումներուն մէջ չի մտներ։ Ազատական կուսակցութեան «Վիիթօրուլ» թերթին մէջ (29 սեպտեմբեր անցեալ տարի) լոյս տեսաւ «Կոչ մը Բոցովլահ գաղթականներէն»՝ ուղղուած մամուլին, նախարարներուն, կուսակցապետերուն, խնամակալութեան եւ Մարիա թագուհիին։ Այդ կոչը կ'ըսէ բառ առ բառ.

— «Թող դադրի, քանի ուշ չէ, հալածանքը մեզի դէմ, որովհետեւ մենք, թէեւ մտաւորական ոյժ մը չենք ներկայացներ եւ ի վիճակի չենք գրիչով կատարել տալ կառավարութեան այն ինչ որ անհրաժեշտ է, բայց կրնանք ատրճանակի միջոցաւ ընել շատ դիւրին կերպով։ Եթէ մեզի հիմա ալ չլսեն եւ չհասկնան, երբ կը խնդրենք, այն ատեն մենք պիտի գիտնանք հեռացնել պետութեան ղեկավարութենէն հայրենիքի դաւաճանները։»

Իսկ մակեդոնական ուսանողներու կոչին մէջ կ'ըսուի.

— «Թող տուէք որ արտայայտուի ինքնապաշտպանութեան բնազդը։ Զարկէք վճռականօրէն պուլկար յետաշրջականները, որոնք կը պահուըտին ռումանական օրէնքներու մեկնաբանութեան ետին։ Մորթեցէք ի հարկին պուլկարական յետաշրջութեան մռայլ անձնաւորութիւնները եւ կամակատար գործիքները։ Ձեր անցեալը մի ժխտէք, ծաղր ու ծանակի մի ենթարկէք ձեր ցեղը։ Մենք ձեզ հետ։»

Ահա այս է երիտասարդ սերունդին քաղաքականութիւնը Պուլկարներու, հետեւաբար Պուլկարիոյ հանդէպ։ Այսօրուան ուսանողները՝ վաղուան ղեկավարները պիտի ըլլան Մեծն Ռումանիոյ։ Ո՞ր աստիճան խոր ու լայն է արհամարհանքը, կիրքը եւ նուաճողութեան մարմաջը՝ կրնաք հասկնալ վերոյիշեալ փաստերէն։ Պալքանեան երկրամասը կը շարունակէ մնալ հրաբուխներու վառարան...

Անցնինք Եուկոսլաւիա.

Եուկոսլավիոյ սահմաններուն մէջ մէկ միլիոնէն աւելի պուլկար բնակչութիւն կայ։ Բոլոր պուլկար վարժարանները, եկեղեցիները, մշակութային հաստատութիւնները փակուած են։ Պուլկարական գիրերը, պուլկար մամուլը եւ պուլկար լեզուն պետականյանցանք հռչակուած են։ Վա՛յ անոր, որ պուլկար լեզուն կը խօսի, կամ պուլկար թերթ մը կը կարդայ։ Նուազագոյն պատիժն է՝ եօթը տարի տաժանակիր աշխատանք։ Միայն Սկիւպի բանտին մէջ կը պառկին 300 պուլկար քաղաքական կալանաւորներ։ Մակեդոնական կազմակերպութեան այս տարուան համագումարին մէջ, պատգամաւորները սարսափելի փաստեր յիշեցին։ Գաղթական Մակեդոնացիներու կիները բռնի կ'ամուսնացնեն Սերպերու հետ։ Գիւղերը թշուառութեան կը մատնուին, երախաները կը մեռնին, իսկ սահմանին վրայ անընդհատ սպանութիւններ կը կատարուին։ Վերջապէս կը փորձուի ապազգայնացնել յամառ և ճկուն պուլկար տարրը։ Երկու ու կէս միլիոն Սերպեր, 14 միլիոննոց Եուկոսլաւիոյ պետութեան մէջ պիտի սերպացնեն 12 միլիոն օտար տարրեր...

Պուլկար ժողովուրդը կը ձգտի բարի եւ անկեղծ յարաբերութիւններ մշակել դրացի պետութեանց հետ՝ յարգելով ազգայնութեան տարրական սկզբունքը։ Պուլկարը, ուր որ ըլլայ, կ'ուզէ որ իր մայրենի լեզուով ուսանին իր տղաքները, իր մայրենի լեզուով աղօթէ իր եկեղեցիներուն մէջ, իր մայրենի լեզուով կարդայ իր գիրքերը եւ թերթերը։ Միայն այսպիսի պայմաններու մէջ կարելի է խաղաղ մթնոլորտ մը ստեղծել դրացի պետութիւններու մէջ։

Իսկ գալով բոլոր առկախ հարցերն ու հաշիւները կարելի է լուծել միայն մէկ պայմանաւ, երբ բոլոր Պալքանեան պետութիւնները եւ ժողովուրդները գիտակցութիւնը ունենան ստեղծելու, իբր առաջին հանգրուան, Պալքանեան համադաշնակցութիւնը, Մակեդոնիան ալ ընդունելով հոն իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն։

Միայն այսպէս Պալքանները պիտի ազատին մեծ եւ պզտիկ պետութեանց աշխարհակալութենէն։ Եւ միայն այն ատեն Պալքանները պիտի խաղաղին։

ԱՆԴՐԷԱՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը,

Կը հրահանգէ

Յօդ. 1.— Ռուս եւ հայ գաղթականներու իրաւական կացութեան մասին 1928 յունիս 30ին Ժընեւի մէջ ստորագրուած կարգադրութիւնը, որուն պարունակութիւնը կը տրուի ստորեւ, պիտի հրատարակուի պաշտօնաթերթին մէջ եւ 1930 փետրուար Iին գործադրութեան պիտի դրուի՝ օրէնքներու եւ կանոններու ներած սահմանին մէջ, բացի Ա. հատուածէն, որուն տեղ պիտի անցնի նոյն օրը Ժընեւի մէջ Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի կողմէ ստորագրուած համաձայնագիրը, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Բարձր-Կոմիսարի սպասարկութեանց գործունէութեան մասին։

Յօդ. 2.— Այս վերջին համաձայնագիրը եւս պիտի հրատարակուի պաշտօնաթերթին մէջ եւ գործադրութեան պիտի դրուի 1930 փետր. Iին համաձայն Ֆրանսայի լիազօր-պատուիրակին վերապահութեան, որ վաւերացուած է Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ։

Յօդ. 3.— Նոյնպէս պաշտօնաթերթին մէջ պիտի հրատարակուի եւ 1930 փետր. Iին պիտի գործադրուի այն կարգադրութիւնը որուն համաձայն ռուս եւ հայ գաղթականներու ի նպաստ ձեռք առնուելիք կարգ մը միջոցներէն պիտի օգտուին նաեւ ուրիշ դասակարգի գաղթականներ։

Յօդ. 4.— Վարչապետը, ներքին, արտաքին, դատական, ելմտական եւ գաղթային նախարարները պաշտօն ունին գործադրելու ներկայ հրամանագիրը, իւրաքանչիւրը իրեն վերաբերած մասը։

ԿԱՍԹՈՆ ԴՈՒՄԷՐԿ

Փարիզ, 11 յունուար 1930

(Ստորագրութիւն Նախարարներու)

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ա.
ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ռուսեւհայ գաղթականներու իրաւական կացութեան մասին

Ստորագրեալները, ներկայացուցիչներ այն կառավարութեանց որոնք մասնակցեցան 1928 յունիս 28ին Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր-կոմիսարին կողմէ հրաւիրուած խորհրդաժողովին, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ութերորդ սովորական ընդհանուր ժողովին որոշման.

Հիմնուելով 1926 մայիս 12ի կարգադրութեան վրայ՝ ի մասին ռուս եւ հայ գաղթականներուն տրուելիք ինքնութեան թուղթերուն՝ եւ որ կ'ամբողջացնէ ու կը սրբագրէ նախապէս 1922 յուլիս 5ին եւ 1924 մայիս 31ին եղած կարգադրութիւնները.

Ու հաստատելով ռուսեւհայ գաղթականներու իրաւական կացութիւնը ճշդելու անհրաժեշտութիւնը,

Կ'ընդունին հետեւեալ որոշումները.

I. Կը յանձնարարուի որ գաղթականներու բարձր-կոմիսարը կարելի եղածին չափ շատ թիւով երկիրներու մէջ ներկայացուցիչներ անուանելով, ապահովէ հետեւեալ սպասարկութիւնները, եթէ ատոնք չեն վերապահուած ազգային իշխանութեանց.

Ա) Հաստատել գաղթականներու ինքնութիւնն ու հանգամանքը.

Բ) Հաստատել անոնց ընտանեկան կացութիւնը եւ քաղաքային վիճակը՝ հիմնուած գաղթականին երկրին մէջ տրուած պաշտօնաթուղթերու կամ տեղի ունեցած դէպքերու.

Գ) Վաւերացնել կանոնաւորութիւնը, արժէքը եւ գաղթականի ծննդավայրի օրէնքներուն հետ համապատասխանութիւնը այն պաշտօնաթուղթերուն, որոնք տրուած են այդ երկրին մէջ.

Դ) Հաստատել գաղթականներու ստորագրութիւնները եւ իրենց լեզուով խմբագրուած թուղթերու օրինակներն ու թարգմանութիւնները.

Ե) Հաստատել երկրի իշխանութեանց համար՝ պատուաւորութիւնն ու բարի վարքը գաղթականին, իր նախկին ծառայութիւնները, արհեստակցական հանգամանքը, համալսարանական կամ ակադեմական տիտղոսները.

Զ) Յանձնարարել գաղթականը ձեռնհաս իշխանութեանց, մասնաւորապէս վիզայի, բնակութեան արտօնագրի, դպրոց կամ մատենադարան ընդունուելու եւ այլն խնդիրներու մասին։

Վերեւ յիշուած ներկայացուցիչները պիտի նշանակուին եւ իրենց պաշտօնները ի գործ պիտի դնեն՝ շահակից կառավարութեանց համաձայնութեամբ։ Այն երկիրներուն մէջ, ուր կան մարմիններ որ կէս պաշտօնական հանգամանքով նման պաշտօններ կը վարեն, Բարձր կոմիսարը կրնայ դիմել անոնց։

Իւրաքանչիւր կառավարութեան կը մնայ որոշել թէ այս ձեւով տրուած վաւերաթուղթերը կրնա՞ն պաշտօնական հանգամանք ունենալ։ Ամէն պարագայի, կը յանձնարարուի որ կառավարութիւնները նկատի առնեն այդ վաւերաթուղթերը՝ որքան կարելի է լայն չափով։ Կը յանձնարարուի որ այս կարգի պաշտօնաթուղթեր տրուելու կամ ձեւակերպութիւններ կատարուելու առթիւ գանձուելիք վարձքերն ըլլան չափաւոր, վերապահութիւն ընելով ի նպաստ չքաւորներու։

Հասկնալի է որ այս ներկայացուցիչներու գործունէութիւնը ո՛չ մէկ քաղաքական հանգամանք պիտի ունենայ եւ որեւէ կերպով միջամտութեան տեղի չպիտի տայ իրենց ապրած երկրի իշխանութեանց ստորոգելիներուն։

2.— Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականներու անձնական իրաւական վիճակը՝ այն երկիրներուն մէջ ուր իրենց նախկին օրէնքը չի ճանչցուիր այլեւս՝ կառավարուի կամ իրենց բնակարանի կամ սովորական բնակավայրի, եւ կամ, անոնց չգոյութեան պարագային, իրենց ապրած երկրի օրէնքով։ Այս յանձնարարութիւնը ո՛չ մէկ կերպով կը վնասէ վաւերականութեանը անհատական իրաւական վիճակի վերաբերեալ այն պաշտօնաթուղթերուն, որոնք տրուած են ռուս եւ հայ գաղթականներու պատկանած կրօնական իշխանութեանց կողմէ այն երկիրներուն մէջ, ուր այդ իշխանութեանց ձեռնհասութիւնը ճանչցուած է.

Որ գաղթականներու ազգային հին օրէնքով կնքուած ամուսնութիւններէն ու տրուած պաշտօնաթուղթերէն բխած իրաւունքները (ամուսնական դրութիւն, ամուսնացած կնոջ իրաւասութիւն եւլն.), նկատուին իբրեւ ստացուած իրաւունքներ, ի հարկին վերապահութիւն ընելով անոնց ապրած երկրի օրէնքին գծած ձեւակերպութիւնները կատարելու։

Որ գաղթականները իրաւունք ունենան, որքա՛ն ատոր չեն հակառակիր իրենց ապրած երկրի պարտադիր օրէնքները, պայման դնելու որ իրենց ամուսնական դրութիւնն ըլլայ ստացուածքներու բացարձակ անջատման դրութիւնը եւ թէ ամուսնութեան հետեւանքով իր ստացուածքը ազատօրէն գործածելու մասին կնոջ իրաւունքը որեւէ կերպով չմնասուի։

(Շար.)

ՀՆԴԻԿ ՄԵԾ ԲԱՆ…
ԴԷՄ ԻՐ ԵՐԿՐԻՆ ԱՆ…

քումներոն հաշւոյն։ Նոյնիսկ քաղաքիները իրենց դրամը կը ծախսէին գիւղերու մէջ, կանգնելով դպրոցներ, օթեւաններ, ջրհորներ փորելով։ Այսօր, քաղաքը իր օգտին խլած է այս բոլոր նպաստները։ Անգլիական կառավարութիւնը գրեթէ ոչինչ ըրած է զանգուածներու կրթութեան համար։ Սկիզբները, ան նոյնիսկ ժողովուրդին հանդէպ թշնամական դիրք կը բռնէր։ Այդ շրջանին, ամէն ինչ կասկածելի կը թուէր։ Իսկ հիմա իր վարչութեան ծախքեր, վճարելէ յետոյ, ձեռքը դրամ չի մնար։

ցմահ համակերպող

Բայց ի՞նչ բանի պէտք է վերագրել Հնդկաստանի աղքատութիւնը։ Նախ բնակչութեան չափազանց մեծ թիւը։ Բայց իրական պատճառը կը թուի ըլլալ նախկին աղբիւրներու,— գիւղերու քայքայումը։ Հաւասարակշռութիւնը խախտած է, գիւղերու բնակիչները այնքան թշուառ են որ այլեւս սովին ժանտատենդի կամ մալարիայի պէս պատուհասներու դէմ ո՛չ մէկ ընդդիմութիւն ցոյց կուտան։ Կը համակերպին մեռնելու։ Բրիտանական կառավարութիւնը վերջապէս կը սկսի յուզուիլ բայց անոր գործունէութիւնը կը սահմանափակուի երկրագործական յանձնախումբի կազմութեան ձեռնարկներով։ Ամէն օր, թշուառութիւնը եւ դժգոհութիւնը աւելի բացայայտ կը դառնան։ Ըստ իս, միայն մէկ դարման կայ,— վերադարձ դէպի գիւղական կեանք։ Տնտեսական բարգաւաճումը եւ զանգուածներու դաստիարակութիւնը ենթակայ են նոյն ազդակներուն։

Իսկ գիւղերու դէպի քաղաք խուժումը որ կը նշմարուի ամէն տեղ, հոս ալ մեծ համեմատութիւններ կ'առնէ։ Քաղաքները կ'ուտեն գիւղերը. քաղաքներու քաղաքակրթութիւնը շատ զօրաւոր է, ու մարդկային ուժերը եւս քանդիչ են։ Անոնց գործունէութիւնը շռայլօրէն կը վատնէ հողին հասոյթները։ Երբեմն կը վախնամ որ մեր մոլորակն ալ կ'ամայանայ լուսնին պէս։ Կ'երեւակայեմ թէ, տեսնին, լուսինն ալ շատ խելացի բնակչութիւն մը ունէր, որ զայն կը շահագործէր մինչեւ յետին ծառը, քարը, մինչեւ որ ալ մէկ մարդու իսկ բաւելու չափ բան չմնաց։ Եւրոպայի մէջ, վերջին նորոյթն է ամէն տեղ եւ ամէն բանի մէջ բոլշեւիզմ տեսնել, ինչպէս պատերազմէն յետոյ, ամէն ինչ որ անհաճոյ էր, գերմանական կը նկատուէր։

Իսկ գալով Հնդկաստանի, թերեւս մէկ քանիներ մտածած ըլլան օգտուիլ բոլշեւիզմէն. երկիրը շատ աղքատ է եւ փորձութիւնը մեծ. այնպէս որ գտնուեցան բոլշեւիկեան դրամէն օգտուողներ. առին դրամը եւ մեկի ձգեցին գաղափարը։

Բանաստեղծական եզրակացութիւն մը.

Ռապինտրանաթ Թակոր կ'եզրակացնէ.—

Իւրաքանչիւր ցեղի քաղաքակրթութեան այնքան դժուար է թափանցել, որքան անոր երաժշտութեան։ 1875ին Պրայթընի մէջ, երգչուհի մը մտիկ ընելու գացեր էի։ Այնքան մտացի մարդեր եկած չէին ըլլար զայն մտիկ ընելու, եթէ չարժէր։ Այնպէս որ կը ջանայի անկողմնակալ ըլլալ։ Երգը նմանութիւններ ունէր սոխակի դայլայլին հետ։ Ինձ զուարճալի թուեցաւ որ իրենց գնահատութիւնը կը ցուցադրեն թուշունի մը վրայ, զոր նմանցնել կը փորձէր։ Ցետոյ, սովորութեան շնորհիւ, սկսայ հաձոյք զգալ եւրոպական երաժշտութենէն։

ՀԱՅ ԲԱՆՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վերջին օրերս Ֆրանսա եկած են, բբ թէ կարճ ժամանակի մը համար, շատ մը Հայեր, որոնք գլուխնին ասդին անդին կը զարնեն՝ նախ Ֆրանսա մնալու եւ յետոյ աշխատելու իրաւունք ձեռք բերելու համար։

Այդպիսիներուն համար մէկ միջոց միայն կայ իրենց ուզած իրաւունքին տիրանալու, այն է երթալ աշխատիլ հոն ուր աշխատող ձեռքի պէտք կայ։ Այն ատեն կրնան ստանալ Ֆրանսա մնալու արտօնութիւն։

Ռոանի (Լուար նահանգ, Սէնթ-Էթիէնի մօտ) Le Guprotextile ընկերութիւնը, որ արուեստական մետաքս կը պատրաստէ պէտք ունի ամուրի բանուորներու։ Ուզողներուն պառկելու տեղ կը տրուի, ինչպէս նաեւ սնունդ։ Տեղեկութեանց համար դիմել սա հասցէին. Société Le Cuprotextile, Roanne-Matel (Loir): (Le Foyer)

ՊԱՐՍԿԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի պարսիկ դեսպանատունէն ստացած ենք հետեւեալը, հրատարակութեան խնդրանքով.

Փարիզի Պարսից ընդհանուր Հիւպատոսարանի մարդահամարի ճիւղը (5 Rue Fortuny, (17e): կանոնաւորապէս պիտի գործէ՝ սկսեալ 1309ի Ֆարվարտին ամսուան 1էն (1930 մարտ 21):

Այնպարսկահպատակներըորոնք Պարսկաստանի մէջ տակաւին չեն ստացած իրենց ինքնութեան թուղթը, ատիկա ստանալու դիմում պէտք է կատարեն 1309 տարուան սկիզբէն։ Անոնք որ ինքնութեան թուղթ ունին եւ զանց առած են ատիկա իրենց հետ Ֆրանսա բերել, պարտաւոր են կարելի եղածին չափ շուտ բերել տալ զայն Պարսկաստանէն։

Փարիզ, 20 յուն. 1930 (Կնիք)

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Մեր Ազգային վաստակաւոր ծանօթ գրագէտ, Աւետիս Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան Յոբելեանին պատրաստութիւնները փութով առաջ կը տարուին։ Ինչպէս ծանօթ է հայ հասարակութեան, Յոբելինական Կեդր. Յանձնաժողովը յետաձգում մը կատարած էր տօնակատարութեան ժամկէտին մասին։ Որոշուած է յառաջիկայ ապրիլ 6ին, հանդիսաւորապէս տօնել Ահարոնեանի գրական գործին քառասնամեակը, Փարիզի եւ հայկական բոլոր գաղութներուն մէջ։ Յոբելինական Կեդրոնական Յանձնախումբի Գործադիր մարմնի ուրախութեամբ կը յայտնէ

Ահարոնեանի յոբելեանի գաղափարը լայն արձագանգ գտած է հայ ժողովուրդին մէջ։ Ժողովրդական խոնարհ շրջաններէն մինչեւ բարձր խաւերը, եւ մինչեւ հայ մտաւորականութեան փայլուն ներկայացուցիչները, կենդանի հետաքրքրութեամբ փարած են ազգօգուտ այս ձեռնարկին։

Համազգային այս հետաքրքրութիւնը կ'երաշխաւորէ յաջողութիւնը այն նպատակին, զոր առաջին օրէն ունեցաւ Յոբելինական Կեդրոնական Յանձնաժողովը։ Ոչ միայն արժանաւորապէս եւ հանդիսաւորապէս տօնել Հայ Ցաւը լացող, Յոյսը վառող, Հայ Կեանքը նկարող, եւ ազգային իտէալները երգող ժողովրդական երգիչին գրական քառասնամեայ գործունէութիւնը, այլ նաեւ օգտագործելով առիթը, հիմնել Գրական ֆօնտ մը, գրական տաղանդաւոր մշակներուն կենսաթոշակներ սահմանելու համար։ Եթէ հայ հասարակութիւնը յաջողի այս գեղեցիկ դիտաւորութիւնը ի գլուխ հանել, ան ոչ միայն լիապէս վարձատրած պիտի ըլլայ Ահարոնեանի քառասուն տարիներու բեղմնաւոր գրական գործունէութիւնը, այլ եւ նպաստած մեր գրականութեան, եւ ապահովութիւն ստեղծելով անոր այսօրուան եւ վաղուան մշակներուն համար։

Աներկբայ կը թուի յաջողութիւնը Յոբելինական Կեդրոնական Յանձնաժողովին ամբողջական ձեռնարկին, դատելով Պալքանի Ե. Ք. Ընկերակցութեան պարբեր ժեսթէն, մինչեւ Խարբերդ (Չինաստան) եւ Ճավայի ծագիւ հայ գաղութներու պարուխ շարժումները, բոլորելու այս ձեռնարկին շուրջ։ Նոյն գաղափարէն նոյն զգացումէն թելադրուած, մեծահանդէս քեզօրէն տօնելու համար, մեծագոյն գրագէտին յոբելեանը։

Յոբելինական Կեդր. Յանձնաժողովի Գործադիր մարմինը ստանալով յառաջիկային ամսւ եւ լրիւ տեղեկութիւններ բոլոր հայկական գաղութներու մէջ սկսուած յոբելինական ձեռնարկներու եւ պատրաստութեանց մասին, այս անգամ կը փափաքի տեղեկատուութիւն մը ընել, Փարիզի եւ շրջաններու մէջ սկսուած աշխատանքներու մասին։

Փարիզի Յոբելինական Կեդր. Յանձնաժողովի եւ Գործադիր Մարմնի կողքին կազմուած է 40 հայրենակիցներէ բաղկացեալ Ժողովրդական Յանձնախումբ մը։ Այս Յանձնախումբը ստանձնած է Փարիզի եւ շրջականներու մէջ կատարուելիք հանդէսներու կազմակերպութիւնը, եւ ժողովրդական լումաներու ապահովումը, հիմնուելիք Գրական Ֆօնտի օգտին։ Այլ խօսքով Յանձնախումբը պիտի աշխատի ժողովրդական լայն զանգուածները հաղորդակից դարձնել այս ձեռնարկի գեղեցկութեանը, եւ անոնց թանկագին աջակցութեան բաժինը ապահովել կազմուելիք Ահարոնեան Գրական Հիմնադրամին։ Փարիզի եւ շրջականներու Յոբելինական ընդհ. ժողովը կազմած է իր վարչութիւնը եւ 3 մասնախումբեր, հետեւեալ կերպով.

Վարչութիւն. — Զաքրեան Առաքել, ատենապետ, Եարճանեան Վահան, փոխ-ատենապետ, Բիպարեան Հայկ-Արամ, գանձապետ, Պարսամեան Մկրտիչ քարտուղար։ Անդամներ.— Օր. Թորոսեան Արաքսի, Գեւոնեան Լեւոն, Գույումճեան Մեսրոպ եւ Յակոբեան Սաքօ։

Պրոպագանդի Մասնախումբ. — Արծրունի Աշոտ, Գույումճեան Մեսրոպ, Թոլայեան Երուանդ, Զարդարեան Ռաֆայէլ, Տքթ. Նորայր, Պարսամեան Մկրտիչ, Պէշիքթաշլեան Նշան, Զայլաք Մկրտիչ, Մելիք-Դադայեան Լեւոն, Սասունի Սեդրաք, Սամուէլեան Հրանտ։

Ֆօնտի Հանգանակիչ Մասնախումբ.— Թագւորեան Վաղարշակ, ատենապետ, Բիպարեան Հայկ-Արամ, փոխ-ատենապետ, Պուռնազեան Յարութիւն, քարտուղար. անդամներ՝ Գեւոնեան Լեւոն, Գույումճեան Մեսրոպ, Համբարձումեան Վահան, Ղազարեան Միսաք, Մինասեան Արշաւիր, Յարութիւնեան Երուանդ, Նաւավարեան Սուրէն, Նալչաճեան Բենօ, Զորմիսեան Լեւոն, Վարպետեան Զաւէն, Պարսամեան Մկրտիչ։

Հանդէսներու կազմակերպիչ Մասնախումբ.— Օրիորդներ Թորոսեան Արաքսի, Թորոսեան Հայկանուշ, Եարճանեան Վահան, Գեւոնեան Լեւոն, Գույումճեան Մեսրոպ, Պուռնազեան Յարութիւն, Ասլանեան Արփիար Նաւասարդեան Ստեփան, Յակոբեան Սաքօ։

Բացի այս մասնախումբերէն, պիտի կազմուին նաեւ յատուկ մասնախումբեր, Փարիզի եւ իր արուարձաններուն մէջ, որոնց կազմը լրանալուն, պիտի յանձնուի հրատարակութեան, Հայ մամուլին մէջ։

Վերոյիշեալ Փարիզի եւ Շրջականներու Յանձնախումբը, ինչպէս նաեւ անկէ զատ 3 մասնախումբերը սկսած են աշխատանքի, կազմելով իրենց դիւանները, եւ տարակոյս չունինք որ հայ ժողովուրդը զօրավիգ պիտի ըլլայ անոնց, եւ պիտի արգասաւորէ անոնց աշխատանքը իր գործակցութեամբ։

Ահարոնեանի յոբելինական կեդրոնական յանձաժողովի Գործադիր Մարմնի քարտուղար՝

Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ՊՏՈՅՏԻ ԳԱՒԱԶԱՆ...

Շիքակոյէն կը գրեն «Պերլինէր Թակէպլաթ»ի.— Վերջերս Տէնվըր կայարանին մէջ հետեւեալ դէպքը պատահեցաւ.—

Քառասուն տարեկանի մօտ ճամբորդ մը կառախումբին դադարի միջոցին, կայարանին քարափին վրայ կը ճեմէր։ Տարիքը առած կին մը, որ վակոն մտնել կ'ուզէր, իր ձեռքը գտնուած ծրարներովը ա՛յնքան նեղութիւն տուաւ անոր որ, ճամբորդը կատղելով, սկսաւ բերնէն եկածը պոռթկալ։ Կինը փոխադարձեց։ Այրերը գիտեն թէ կնոջ մը բարկութիւնը ի՛նչ կրնայ ըլլալ։ Պառաւը այնքան չափազանցեց որ ծրարներէն մէկուն մէջ դիպուածով գտնուած պարզ գաւազանը առնելով՝ մարդուն գլխուն բարձրացուց։ Այս վերջինը իսկոյն բռնեց զայն երկու ձեռքովը հարուածէն վրիպելու համար, քաշեց խլեց կնոջ ձեռքէն, ծունկին դրաւ, եւ քրա՛խ, գաւազանը երկու կտորի բաժնեց։ Կնոջ երեսը կաւիճի գոյն առաւ,— որովհետեւ գաւազանին երկու կտորներէն սկսաւ կաթիլ կաթիլ վազել...։ Ճամբորդը իսկոյն գործը հասկնալով — քանի որ մասնագէտ ձնկող մըն էր, գաւազանին կէսը շրթունքին տարաւ եւ մէկ ումպով կուլ տուաւ։ Եւ զուարճալին ա՛յն էր սակայն որ փայտին միւս կէսն ալ «սարսափահար» կնոջ շրթունքին երկարեց, որ «հեղուկը» շատ կը սիրէր։ Կինը մոռցաւ ամէն վէճ եւ իր կէս գաւազանը պարպեց մէկումպով։ Այնուհետեւ ճամբորդը գաւազանին արժէքին քառապատիկը վճարեց կնոջ, խնդրելով որ ոգելից ըմպելիքի արգելքը ծաղրող այս մեթոտը սովրեցնէ իրեն, ինչ որ դժուար չէր, քանի որ քանի մը բառ միայն փսփսաց կինը անծանօթին ականջին եւ այս վերջինը ուրախութեամբ բաժնուելով՝ մտաւ իր վակոնին խուցը, կառախումբին մեկնումի վայր-

ՕՐ. ԱԶԱՏՈՒՀԻ ԻՑՆԷՃԵԱՆ
ԵՒ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱՊՕՂՈՍԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Առնուվիլ Իսի-լէ-Մուլին
26 յունուար 1930

կեանք հասած ըլլալով։ Ցայտնի է թէ ճամբորդը իր զուարթութիւնը պահեց մինչեւ իր տունը ուր առաջին գործը եղաւ գաւազանի կամ գաւազաններու պատրաստութիւնը...։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն 19 յունուար — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին հրաւէրով, ընկ. Ա. Խատիսեան բանախօսեց «Սինէմա փալաս»ի սրահը։ Այս առթիւ թռուցիկներ գրուեր էին մեր կարմրուկ աքլորները, սակայն հետեւանքը այն եղաւ որ լուր չունեցող հայրենակիցներն ալ իմացան եւ եկան։ Հակառակ ժամի անյարմարութեան (կէս օր), բազմութիւնը լեցուած էր։

Կը նախագահէր ընկ. Հ. Ուզունեան։ Երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Լիոնէն ընկ. Ս. Սիրականեան գեղեցիկ կերպով արտասանեց Մ. Վարանդեանի «Հայ Հերոսները»։ Ընկ. Խատիսեան բեմ հրաւիրուելով, խօսեցաւ աւելի քան մէկ ժամ, հետեւեալ նիւթերուն վրայ.—

1. Ո՞ւր հասած ենք մեր պատմութեամբ, 2. Ի՞նչ պէտք է ընենք որ մեր կորսնցուցածը նորէն ձեռք բերենք եւ ի՞նչպէս պիտի զարգացնենք, 3. Ի՞նչ յոյսեր կան մեր իրաւունքները վերստանալու։

Ընկերը մանրամասնօրէն վերլուծելով այս հարցերը, խօսեցաւ նաեւ առօրեայ հոգերու մասին, եւ հրաւիրեց ժողովուրդը օգնել Անատոլուի բռնագաղթի զոհերուն։ Բանախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց։

«ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԹՈՒՐՔԻ ԿՏՈՐ ՄԸ ԻՆՁԵՐ ԿԸ ԳՐԷ» խորագրին տակ «Իգտամ» կը գրէ. «Մեր ձեռքն անցաւ «Լա Րէբիւպլիք Անշէնէ» անուն ֆրանսերէն թերթ մը զոր սկսած են հրատարակել 150նոցներէն նախորդ ներքին նախարար Մեհմէտ Ալի եւ Էօմէր Ֆէվզի։

Ասոնք օտար երկիրներու մէջ հիմա ալ Թուրք ազգին դէմ թշնամական եւ ստորին հրատարակութիւն կ'ընեն։ Կը բաւէ կարդալ իրենց գրածը կառավարութենէն 2 միլիոն ոսկի շորթելով փախած Ալի ճէնանի պէյի մասին.—

«Ալի ճէնանի պէյ 500,009 ոսկի իւրացնելով փրկած է ինքզինքը Թուրքիայէն»։

Կատարուած առաւ փախուստն մը այս ձեւով ներկայացնողները իրենց դաւաճանութիւնը անգամ մըն ալ ի յայտ կը բերեն»։

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Բ.

[illegible]

...ւթեամբ որուն ամբողջ ... չէին ըմբռնէր տակաւին։ ... Այդ կը նշանակէր ... այլեւս տունը, ...

[illegible]

զոր ինք ուզած էր. կար եղբայրը, ուսերը վայրահակ, իջնելով ճամբան ի վար, իր ետին ձգած ճանչա...

[illegible]

փորձեր փնտռել։ Այդ ամէնը ժան Փիէռին սխալանքովը չէ՞ր միթէ։ Միթէ ինքը անդրանիկ ի...

[illegible]

համար չունէին այդ որդիական սէրը, փափաքը ոչինչ փոխելու այս ամէն բանին մէջ, զոր ուզած ...

[illegible]

(Շար.)

թիւ, խումբ մը հնդիկներ թալանի տուին մզկիթ մը Տաքքա-յի մէջ: Այս առթիւ կռիւ մը ծագեցաւ, որու ընթացքին բազ-մաթիւ իսլամներ եւ հնդիկներ վիրաւորուեցան: Շրջուն պա-հակախումբեր զսպեցին խռովութիւնները:

.˙. Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, երեսփոխան մը հարցուց թէ կառավարութիւնը ի՛նչ միջոցներ ձեռք առած է «Պրաւ-տա»յի մէկ յօդուածին առթիւ, որ ապստամբութեան կը հրա-ւիրէր հնդիկները: Արտաքին Նախարարը պատասխանեց թէ անհրաժեշտ չէր միջոցներ ձեռք առնել այդ մասին: Ուրիշ երես-փոխանի մը եւս պատասխանելով, Պ. Հէնտէրսըն յայտարարեց թէ Գ. Միջազգայինի կողմէ հնդկաստանի մէջ կատարուած աշխատանքներուն առթիւ, դիտողութիւններ ուղղած է խորհր-դային իշխանութեան:

Ռուս զօրավար մը անհետացած

Քանի մը օրէ ի վեր, մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Փարիզի ռուս գաղութին մէջ, զօր. Խութէփոֆի անհետացման հետե-ւանքով:

Զօր. Ալէքսանդր Խութէփոֆ նշանաւոր հանդիսացաւ ցա-րական, յետոյ Տէնիքինի եւ Վրանկէլի բանակներուն մէջ: Վրանկէլի պարտութենէն եւ նահանջէն յետոյ, Պալքանները ապաստանեցաւ, ամուսնացաւ Պուլկարիոյ մէջ եւ եկաւ Փա-րիզ հաստատուեցաւ ուրիշ բազմաթիւ ռուս փախստականնե-րու հետ: Իր կնոջ եւ զաւակին հետ կը բնակէր համեստ յար-կաբաժին մը: Իր հայրենակիցները զինք նախագահ ընտրած էին նախկին զինուորականներու եւ պատերազմիկներու ընկե-րակցութեան, իսկ Նիկոլա մեծ դուքսը մահուան անկողնին վրայ զինքը իրական պետ եւ յաջորդ նշանակեց արտասահմա-նի բոլոր ռուս զօրականներուն:

Արդ, զօրավարը կիրակի առտու տունէն դուրս կ'ելլէ, նախ եկեղեցի, յետոյ ընկերակցութեան կեդրոնը երթալու համար, ուր ժողով մը տեղի պիտի ունենար: Այդ օրէն ի վեր, ոչ եկե-ղեցին տեսնուած է, ոչ ժողովատեղին, ոչ ալ տունը: Եւ որով-հետեւ գրպանը ունի ինքնութեան թուղթեր, եթէ զոհ գացած ըլլար արկածի մը եւ հիւանդանոց փոխադրուած, անշուշտ լուր պիտի տրուէր ընտանիքին:

Փարիզի ռուս շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ զօրա-վարը թակարդ մը ձգուած է բոլշեւիկներուն կողմէ ?

Ի պատիւ Լենինի տարեդարձին

«Թայմզ» կ'իմանայ թէ, Լէնինի մահուան տարեդարձը տօ-նելու համար, խորհրդային իշխանութիւնը օդը հանած է Սի-մոնոֆի վանքը եւ մայր եկեղեցին: Այս վանդալականութեան պատճառը այն է որ, այդ վանքին գետնին պէտք ունէին եղեր, մշակոյթի տուն մը (կուլտուրական տուն) հաստատելու համար: Վանքը շինուած էր 1370ին: Լեհերու եւ Լիթուան-ներու արշաւանքին ենթարկուեցաւ 1610ին, իսկ 1812ին, ֆրանսական գրաւման ատեն, հիւանդանոցի վերածուեցաւ:

Բժշկութեան պետականացումը

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը մի-ջոցներ ձեռք առած է, ազգայնացնելու համար բժշկական ար-հեստը: Այսուհետեւ ոչ ոք— գոնէ տեսականապէս— դրամ պի-տի վճարէ զինքը խնամող բժիշկին, իսկ ընդհակառակն ոչ ոք իրաւունք պիտի ունենայ իր նախընտրած բժիշկը կանչելու:

Բոլոր բժիշկները պիտի ըլլան կառավարութեան կողմէ վճարուած պաշտօնեաներ, պարտաւոր պիտի ըլլան հպատա-կելու իրենց պետերուն եւ պիտի կրնան մէկ քաղաքէն միւսը տեղափոխուիլ, առանց նախազգուշացման:

Անվերջ դաւադրութիւններ

Պերլինէն կը հեռագրեն յունուար 26 թուականով.— Չեկան ձերբակալեց Օմսքի Վլատիմիր եպիսկոպոսը, իբրեւ մեղսակից միապետական դաւադրութեան մը: Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ փետրուարի սկիզբը: Կ'ըսուի թէ գաղտնի տպա-րան մը երեւան հանուած է եկեղեցիի մը մէջ եւ ուրիշ տասը-ներկու հոգի ալ ձերբակալուած են:

Խլրտումներ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ համայնավարական ցոյցերը կը շարունակուին երկրին զանազան մասերուն մէջ: Քիշնէվի մէջ հարիւր համայնավարներ խոշտանգեցին ոստիկան մը, որ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Թրանսիլվանիոյ մէջ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ցուցարարներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ: Աւելի քան 150 համայնավարներ ձերբակալուեցան:

Ալմազեան կը կրկնէ իր գանգատները

Առջի օր, Ալմազեան հարցաքննուեցաւ վերաքննիչ ատ-եանի դատաւորին, Պ. Մայֆոյի կողմէ, Պ. Պ. Նիքօլի եւ Պը-նուայի դէմ մատուցած բողոքագրին առթիւ: Պ. Նիքօլ հաս-տատեց հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Ժանթիյի առջեւ ըրած յայ-տարարութիւնները: Իսկ Ալմազեան կրկին եւ կրկին մանրա-մասնօրէն պատմեց թէ ի՛նչպէս անցուց հոկտ. 18ի օրը: Ինք գացած էր իբրեւ վկայ, եւ սակայն Պ. Պընուա անարգեց, խու-զարկեց, մերկացուց եւ վերջապէս խցիկ մը նետեց: Հարցա-քննիչ դատաւորին առջեւ հանուեցաւ կիրակի կէսօրէն յետոյ, հակառակ օրէնքին տրամադրութեան:

Պ. Մայֆօ զարմանքով հարցուց.

— Ինչպէս թոյլ տուիք որ կատարուին այդ բաները:

= Ես պուպրիկ մըն էի անոնց ձեռքին մէջ, պատասխանեց Ալմազեան:

— Ինչո՞ւ չպահանջեցիք որ դատաւորին առջեւ հանեն ձեզ:

= Ես ծանօթ չէի օրէնքին, եւ չէի գիտեր իմ վայելած ի-րաւունքներս: Եւ յետոյ, կը կարծէի թէ ոստիկանութիւնը անսխալ էր, հիմա կը հասկնամ թէ մարդուն աչքը կը հանէ:

Պ. Մայֆօ քանի մը օրէն դատական ոստիկանութեան կեդրոնը պիտի երթայ, տեղին վրայ ստուգումներ կատարելու համար:

Կը շարունակեն իրար կոտորել

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Պ. Եորտան Չկատրոֆ, նախ-կին քարտուղար Մ. Նահանգներու մակեդոնական կազմակեր-պութեանց, որ առենէ մը ի վեր Սոֆիա կը գտնուէր, յարձա-կում կրեց երեք անծանօթներու կողմէ: Դաւադիրները ատր-ճանակ պարպեցին, առանց նպատակին հասնելու: Չկատրոֆ կրցաւ տուն հասնիլ անվնաս: Կը կարծուի թէ յարձակողները կը պատկանին Փրոթոկէրոֆի խումբին, որուն արարքները վերջերս դատապարտած էր Չկատրոֆ, ճառի մը ընթացքին:

Հ. Յ. Դ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փարիզի մէջ կը բացուի Հ. Յ. Դ. դպրոց մը, հետեւեալ ծրագրով.—

ՆԻՒԹԵՐ	ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐ
Հ.Յ.Դ. Ծրագրի պարզաբանում	Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն	ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Պատմ. մատերիալիզմը և անոր քննադատութիւնը	ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Քաղաք. կուսակցութիւններ	ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ
Կազմ. կանոններ	Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Պատմութիւն ընկերվ. Մի-ջազգայիններու	ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ
Դաշնակցութեան քաղաքական ուղեգիծը	ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Պետական իրաւունք	Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Հայկ. Դատի դիւանագիտական պատմութիւնը	ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ
Քաղաք. տնտեսագիտութիւն	ՍԵԴՐԱՔ ՍԱՍՈՒՆԻ

Դպրոցին բացումը կը կատարուի Այս իրիկուն ժամը 9ին, փլաս տ'իթալի, Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը:

Դպրոցի բացման կը հրաւիրուին ոչ-ուսանող ընկերներ եւս:

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Երեքշաբթի Փետր. 4ին եւ տեղի կ'ունենան Chope Parisienneի վերնայարկը, 61 Rue des Ecoles, (Մէթրօ՝ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ) շաբաթը երկու անգամ՝ Հինգշաբթի եւ երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.45ին: Կը տեւեն երեք ամիս:

Հ. Յ. Դ.
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

վիճաբանական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Քա-ֆէ Օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ Իթալի: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Գասպարեան: Նիւթ՝ Մարքսիստական վարդապե-տութիւնը:

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Café Centraleի վերնայարկը, 7 Place du Pont: Երգ, արտասանութիւն եւայլն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Շափի մէջ, 84 Rue Chape. Դերասան Յ. Ուզունեան կը ներկայացնէ՝

ՇԷՅԽ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ (Ռաֆֆիի)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆ՝ 8, 6 ԵՒ 4 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Քրիստափոր են-թակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքա-տեղին: Բոլոր ընկերներու ներ-կայութիւնը պարտաւորիչ է:

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադա-րանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ին, Ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ըն-կերներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հէրիքուրի հայրենակիցներէն.— Հ. Էրզրումլեան 100, Մ. Սթատեան, Խ. Աղլաղանեան 15ական, Կ. Փիլիպոսեան, Գ. Փիլիպոսեան, Գ. Եկէնեան 10ա-կան, Ս. Մալաքեան, Ս. Մու-րատեն. Ս. Գալայճեան 5ական:

Պէթօնքուրէն.— Ե. Սինան-եան 15, Մէնգիլճեան Թադէոս-եան, Գ. Վասիլեան, Կ. Տէ-միրճեան, Խ. Աւագեան, Մ. Ճի-վէլէկեան 10ական: Գումար 240 ֆրանք: (Տես «Յառաջ» 22 յունուար):

Էքսի ցանկը.— Ա. Կուզիկ-եան 65, Շ. Եկաւեան 50, Պ. Եոզուրտճեան 30, Կ. Բարսեղ-եան 25, Օ. Էժտահարեան, Թ. Օհանեան, Պ. Չատրճեան, Ն. Նալպանտեան, Ս. Ճիվէլէկեան, Ս. Լուսարարեան, Հ. Գաբրիկ-եան, Մ. Օտապաշեան, Վ. Իս-պէնչեան, Օ. Քալըըմճեան, Ս. Մանուեան, Կ. Շամամճեան, Գ. Քօլօլեան 20ական, Յ. Անդրասեան, Լ. Անդրասեան 15ական, Տիկին Ե. Տապանեան 20, Մ. Չէվիկեան, Ս. Եո-ղուրտճան, Հ. Չատրճեան, Ա. Ազարիկեան, Ա. Թելէեան, Ի. Եղիկեան 10ական, Ս. Հէլվա-ճեան 5, Փօքրիկն Ա. Քըլը-ճեան 10, Անտոն եպիսկ. Պա-հապանեան 15, Ս. Մէքի-նաճեան Յ. Մաթէոսեան, Գ. Անտոնեան, Յ. Եսայեան, Մ. Միսիկեան, Ս. Մազմանեան, Ա. Հապէշեան, Մ. Անդրասեան, Գ. Աւետիսետն, Յ. Փորթոյեան, Օ. Մանուեան, Վ. Մանուեան, Պ. Շիրվանեան, Ոմն 10ական, Գ. Գարագաշեան 15, Ս. Ան-տոնեան, Խ. Փորթոյեան 5ա-կան: Գումար 735 ֆրանք: (Տես «Յառաջ» 23 յունուար)

ՀՐԱՒԷՐ

Կը խնդրուի Ա. Ահարոնեանի ցօբելինական Փարիզի եւ Շրջա-կաներու յանձնախումբի վար-չութեան անդամներէն, ինչպէս նաեւ ֆօնտի Հանգանակիչ, պրո-բականտի, եւ հանդէսներու կազ-մակերպիչ Մասնախումբերու անդամներէն, որ ներկայ ըլլան անպայման, այսօր չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Հ. Պատ-ուիրակութեան շէնքին մէջ:

Յոբելինական Վարչ. Դիւան

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Տ. Ջ.— 70:
Մարսէյլ, Սապ.— 250:
Նիս, Խ. Պ.— 140:
Լիոն, Գ. Ն.— 70:
Գահիրէ, Ա. Ս.— 2 անգլ.:
Մարսէյլ, գործ.— 817:
Տէսին, Յ. Պ.— 35:
Լա Սիօթա Ա. Թ.— 115.20:
Քոնսթանցա,— 575:

Վճարեցինք:
Լիոն, գործ.— 1150:
Վիլժիւիֆ, Յ. Ա.—75:
Լիոն, Նիկ.—25:
Լը Քրէօզէ, Հ. Ֆ.—30:
Մարսէյլ, Ուզ.— 20:
Քիրմանշահ, Կ. Հ.— 2 անգլ.:
Մարսէյլ, Սապ.— 10:
Ալէս, Մ. Կ.— 70:
Քլէրմոն Ֆէրրան Գ. Թ.—35:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մինաս Չերազի յետ մահու երկը

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻՒՍԻՈՆՆԵՐ

ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ A. Ohanessian, Collège de Jeunes Filles, Vendôme.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր. միութեան Ֆրանսայի կեդրոնա-կան վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակ-ցելու պատգմ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 2ին Կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ: Պատ-գամաւորներէ կը խնդրուի ներ-կայանալ վկայագիրով եւ միա-սին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստիոյ Գանդալ գիւ-ղէն Մարիամ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Գաբ-րիէլ Վարդապետեան որ 1928ին կը գտնուէր Ամերիկա հետեւեալ հասցէին՝ 214 E. 25. B. Street, N. Y. City, U. S. A.: Իմացնել՝ Haroutun Arslanianի, Ecluse de la Folie, Ghalette. (Loiret). France.

— Կը փնտռուի Չմշկածակի խատիշար գիւղէն Գոհար եւ Կիւլիստան Թոմասեանները ո-րոնք 1915ին Խարբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հա-լէպ: Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ ղրկուած են մօտակայ գիւղերը հողային աշ-խատանքի համար:

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլա-լուն մասին ճշգրիտ լուր տուո-ղին 100 ֆր. նուէր: Իրենց մօր Ծաղիկի, եղբօր՝ Պապօի եւ քրոջ Սրբուհիի հասցէն 20 Rue Beau-séjour, Sarcelles (S. et O.) France: Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Յունուար 193...

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,		L. St.
Տոլար,		Dollar
Մարք	100	Mark
Թրք. Թղթ.		L. Trq.
Թրք. ոսկի		» » or
Մէճիտիէ		Médjidié
Լէվա	100	Léva
Տրախմի	»	Drachme
Լիր	»	Lire
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge
Զուից.	»	Fr. Suisse
Լէյ	»	Leï

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	
»	II	»
»	III	»
Թուրքիոյ Երկթղ.	Lots turcs	

IMPRIMERIE -MASSIS-
208bis, Rue Lafayette P...

Le Gérant H. STEP...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

30 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1174

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԻՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԱՅՍ

Կամաց-կամաց, սակայն յարատեւօրէն յառաջ կ'երթան անդամակութիւնները՝ ի նպաստ Անատոլուէն քշուած բեկորներու։

Մեր գաղութին մէջ, արուարձաններ եւ քաղաքներ կան, որոնք «Յառաջ»ի առաջին կոչին վրայ գործի ձեռնարկեցին։ Բանի մը կեդրոններ կ'երթան տակաւին, ինչպէս, օրինակ՝ Մարսէյլը։

Հարեւան գաղութներէն Պերլինն ու Միլանը ժամանակ կորանցուցին, իսկ Պրիւսէլը, Անվէրսը, Լոնտոնն ու Մանչէս…թըրը անշուշտ անակնկալ մը պիտի ընեն, քանի որ այսքան ուշացան։ Աւելի հեռուն, Ռումանիոյ մէջ, խորհրդակցական ժողով մը հրաւիրուած է, նախագահութեամբ առաջնորդին։ Պուլկարիան երեւի շատ է ճնշուած տեղական հոգերով։ Իսկ Սելանիկի … Աթէնքի մէջ, մեր ընկերները հանգանակութեան գլուխն անցած են արդէն, իրենց երկու օրաթերթերով։ Նոյնպէս Եգիպտոսի մէջ։ Իսկ Պէյրութի մէջ՝ Զ. Ո. Մ.ը լումաներ սկսաւ հաւաքել …ունէ տուն, ուղղակի Հալէպ ղրկելով գոյացած գումարը։

Փարիզի մէջ, յատկապէս կազմուեցաւ կեդր. Յանձնաժողով մը, որ կը վարէ հանգանակութիւնը, թէեւ ոչ պա…նջուած եռանդով։

Արդարեւ, մեծ բան մը չէ մինչեւ հիմա հաւաքուած գումարը, եթէ զեղչենք Գ. Կիւլպէնկեանի 50,000ը, Պ. Պ. Նուպարի 20,000ը, Քէլէկեան խանի 10,000ը եւ ափ մը 5000նոց, …00 կամ 1-2000նոց գումարներ, որոնք հանգանակութիւն …ն համարուիր։

Եւ յետոյ, այդ ազնուապետական ցանկը արդէն փակ…ած կարելի է համարել, քանի որ, կեդր. Յանձնախումբին ցանկը հրատարակած ենք այսօր (տես Գ. էջ), եւ այդ շր…ջանակէն անուն չերեւար այլեւս։ Ընդհակառակն, հետզհետէ …ղովրդական հանգանակութեանց արդիւնքներն են որ տեղ կը …նեն։

Մէկ բան աչքի կը զարնէ, այս բոլորին մէջ։— Կրաւորական …րքը կամ բարեացակա՛մ չէզոքութիւնը՝ մեր կարմիր եւ դե…ն պաշտօնակիցներուն, քաղքենի «ողջամիտ»ներուն և աշխա…ւորական Երեւանցիներուն։ Կան անհատներ որ այս կամ [illegible] …թեանց. բայց մինչեւ այսօր չտեսանք— դուք տեսա՞ք —որ երկու … մէկը պարտք սեպէր գանձանակ մը լեցնել իր միջոցներով։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս։ Ցաւին խորութի՞ւնն է որ չեն զգար, … է նորէն սկզբունքի խնդիր ունին։ Այսինքն աժան պատրուակ՝ պարտականութենէ խուսափելու։

Աչքէ կ'անցընենք հայկական մամուլը եւ ի՞նչ.— Անբա…կան համարելով սրտառուչ կոչերն ու յորդորները, դաշնակ…կան թերթերը պարտք սեպեր են հանգանակութեան սիւ…կներ բանալ, որպէսզի ամէնէն համեստ աշխատաւորն ալ …տեհութիւն ունենայ հասցնելու իր եղբայրական աջակցու…նը։ Որպէսզի իրենց ընթերցողներն ու համակիրները ան…ան չմնան ընդհանուր շարժումէն։ Առանց խօսելու «Յա…ջ»ի մասին,— ահա «Յուսաբեր»ը՝ Եգիպտոսի, «Նոր Օր»ը …ն Յունաստանի եւ «Հորիզոն»ը՝ Նոր Յունաստանի մէջ ան…դադար կը հնչեցնեն կոչնակը, եւ խօսքերը գործի կը վերածեն։ …դր. Յանձնախումբի Գ. ցանկին մէջ կ'երեւան երեք դաշնակ…կան թերթեր՝ համագումար 12,000 ֆրանքով, որ մասնա…ւոր է տակաւին («Յուսաբեր»ը կը ղրկէ ուղղակի Հալէպ, նո… կազմ խնամատարութեան)։

Թող ինքնագովութիւն չհամարուի այս մատնանշումը։ …րկ էր այսքան բաց խօսիլ, երեւան հանելու համար արտասո…ելի պատկեր մը։

Ինչո՞ւ միայն մենք, եւ ոչ միւսներն ալ՝ ահաւոր ողբերգու…ան մը հանդէպ։

Ինչո՞ւ գործնապէս պարտականութեան չպիտի հրաւիրուի …մկավար կամ այդպէս համարուած հասարակութիւնն ալ, իսկ հանած եւ հաւատացած թերթերով։

Նոյն հարցումը Երեւանցիներուն, որոնք նոյնպէս ունին …ենց հաւատացեալները։ Ամէն պարագայի մէջ, Անգլիոյ հանքա…րծները, կամ Գերմանիոյ, Չինաստանի եւ Արժանթինի կար…ը բանտարկեալները աւելի անճար եւ թշուառ չեն, քան …ւնէ-տեղէ զրկուած, ճամբան կողոպտուած, լեղապատառ …րիա ապաստանած հայկական բեկորները,— եղբայր, մայր, …յր, երախայ։

Արդեօք անո՞ր համար որ մենք մեղքեր ունինք, իսկ իրենք …դար են։ Անբիծ աղաւնիներ…

Բայց որմէ՞ կը լուծէք վրէժը, բարեկամներ։

«Պատճառներն հարցնել-փնտռելու» ձեր ինքնակոչ առա…լութիւնը ի՞նչպէս թոյլ կուտայ ձեզի՝ անգործութեան, անարտաճանաչութեան մատնելու ձեր հաւատացեալները, որոնք …նշուշտ ապուշներ չեն։

Իսկ եթէ տակաւին պէտք ունին լուսաբանութեան, հա…ցէք արտատպել եւ անոնց ուշադրութեան յանձնել.— Նորեկ…ներն են որ կը պատմեն.

— «Երկար տարիներէ ի վեր մենք մշակներն ենք եղած քիւրտ …աներու, չոր հացի համար աշխատողներ. քիւրտ պէկերը մեզ …րութեամբ չէին յանձներ Թուրք ժարտարմաներուն, բնական է …ենց իսկ շահուն համար կը պահէին մեզ։

— Չունէի՞ք ստացուածք, եւայլն։

— Ո՛չ, մենք նոյնիսկ տէրը չէինք մեր անձին։ Մէթրուքէ էինք։ …անց մեր կամքը հարցնելու, աղաները մեզ կը ծախէին իրարու առաւօտ մը մենք կ'իմանայինք, որ մեր նախկին աղան մեզ …խեր է ուրիշի մը, կ'երթայինք շարունակելու մեր աշխատանքը … աղայի հաշւոյն։ Մէթրուքէ էինք (լքեալ)։ Այդպէս կ'անուա…ին մեզ։ (Յուսաբեր, 21 յունուար)։

Արտատպեցէք՝ նոյնիսկ ձեր յիշողութիւնը թարմացնելու, …ր խիղճը արթնցնելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ

Պուքրէշի «Հայաստան»ը կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (16 յունուար).

— «Ռումանիոյ թեմ. գործ. Մարմինը կոչով մը Պուքրէշի ազգային բոլոր Մարմինները, Միութիւնները եւ հասարակութիւնը հրաւիրեց խորհրդակցութեան, որպէս զի Թուրքիայէն վտարուած հայրենակիցներուն շուտափոյթ օգնութեան հասնելու համար ստեղծուի Հանգանակիչ կեդր. Մարմին մը։ Սակայն խորհրդակցութիւնը, որ նշանակուած էր 12 յունուարին, տեղի չունեցաւ ժողովականներու սակաւութեան պատճառով եւ խորհրդակցութիւնը յետաձգուեցաւ յունուար 24ին։

Այսօր, երբ օգնութեան կանչերը աւելի սաստկացած են, Ռումանահայութեան պարտականութիւնն է պահ մը մոռնալ իր առօրեայ հոգերը եւ իր ժամանակէն ու միջոցներէն մաս մը տրամադրել արդէն 2000ի հասած անօգնական խլեակներուն, որոնց թիւը կրնայ մօտ ապագային, հասնիլ 4000ի։

Այս նոր աղէտը, նիւթուած դաւադրօրէն եւ առանց բնական պատճառներու, ցեղին համար կը դառնայ հարուած մը, եթէ ժամանակին չկարենանք կանխել թշուառութիւնը, որ արդէն սկսած է զոհեր կորզել։

Գէթ այսօր պարտաւոր ենք … սաստել բոլոր յետին նպատակներն ու հաշիւները՝ միահամուռ ուժերով կազմակերպելու համար օգնութեան գործը։ Անպատասխանատու տարրերու խլրդային աշխատանքները, մութ անկիւններու մէջ ծնունդ առնող փրովոքասիոնները, կաշառուած ու մոլորուած մարդոց բսի ըսաւները օգնութիւնը ձախողեցնելու նպատակը կը հետապնդեն միայն։ Մեզ քաջ յայտնի է որ մեր գաղութին մէջ ալ կը գործեն մութ ուժերը, որոնք արդէն գործի անցած են՝ մղուած կուսակցական մոլեռանդութենէ եւ աղտոտ հաշիւներէ։ Անոնք իրենց սնունդը կը ստանան բոլշեւիկեան օճախներէն, որոնք այսօր,— ինչպէս եղած է միշտ — համախորհուրդ են քէմալականներու հետ՝ մեր ցեղին բեկորները ջարդելու գործին մէջ»։

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՎՏԱՐՈՒԱԾ ՊՈԼՍՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԷՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 27 Թուականով.— Ելմտական գործավարութիւնը հրամայեց սակարանի բոլոր օտար միջնորդներուն անմիջապէս դադրեցնել բոլոր գործերը, ինչ որ կը նշանակէ նոր խախտում Լօզանի դաշնագրին։ Իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի այն թէ օտարներու ներկայութիւնը սակարանին մէջ՝ ոչ յարմար է, ոչ ալ բանաւոր, եւ կրնայ խանգարել Թրքական դրամին բարձրացման համար առնուած միջոցները։ Այս հրամանէն կը վնասուին տասնըմէկ միջնորդներ, ֆրանսացի, ռումանացի եւ յոյն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գերագոյն ատեանը օրինազանց եւ ժողովուրդի թշնամի հռչակեց Միլէրմարքիզ անուն պաշտօնեայ մը, որ մերժած էր Մոսկուա դառնալ Գերմանիայէն, ուր պաշտօն կը վարէր խորհրդային առեւտրական կազմակերպութեան մէջ։ Ուր որ տեսնուի խորհրդային հողի վրայ, անմիջապէս պիտի գնդակահարուի, ինչպէս Բեսեդովսկին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ԱՄԷՆԷՆ ԱՒԵԼԻ ԿԻՆԵՐԸ ԿԸ ԴԻՄԱԴՐԵՆ

Եուրքին, հաւաքական գիւղատնտեսութեան պաշտօնական վարիչը, հրամայեց ձերբակալել եւ դատել բազմաթիւ պատասխանատու պաշտօնեաներ բուն Ռուսաստանի, Ուկրայնայի եւ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ, «ոճրապարտ» զանցառութեան համար, որուն հետեւանքով անսպասելի անկարգութիւն յառաջ եկած է հաւաքական տնտեսութեան շարժման մէջ։ Ասոնք միեւնոյն ատեն ամբաստանուած են իբրեւ թշնամի այն բանուորներուն որոնք ճարտարագործական կեդրոններէն ղրկուած են «հակակուլակային ճակատը»։ Եուրքին կը յայտարարէ թէ ամէնէն անզոհացուցիչ շրջանները կը գտնուին Մոսկուայի, Խրիմի, Վորոնէժի, Կովկասի, Ուկրայնայի եւ Վոլկայի մէջ։

Նշանակուած 25,000 մասնագէտ բանուորները խումբ խումբ գիւղական շրջանները կը հասնին, բայց ընդհանրապէս ծաղրանքով կ'ընդունուին գիւղացիներուն կողմէ։ Իրենց մեկնումէն առաջ տրուած եօթնօրեայ հողագործական դասընթացքը բաւական չէ, որպէս զի կարենան վստահութիւն ներշնչել գիւղացիներուն։ Կ'ըսուի թէ շատ մը վայրերու մէջ նոյն իսկ ամէնէն չքաւոր գիւղացիները կուլակի ոգի ցոյց կուտան այս բանուորներուն հանդէպ։ Աշխատանքի գործավարութիւնը հրամայած է գործարաններուն՝ մէկ ամսուան յաւելուածական ռոճիկ վճարել ամէն կամաւոր բանուորի որ կ'արձանագրուի հողագործական վաշտերու մէջ, ինչպէս եւ ձրի ճամբորդութիւն՝ կնոջ և ընտանիքին համար։

Խորհրդային մամուլի համաձայն, գիւղացի կիները աւելի դժուար խօսք կը հասկնան քան այրերը։ Անոնք կը հաւատան ամէն տեսակ զրոյցներու, մէկտեղ կը հաւաքուին միթինկներու վրայ յարձակելու համար եւ … հաւաքական տնտեսութեան գաղափարը, պատմելով թէ խորհրդ. իշխանութիւնը այս պայքարէն անմիջապէս յետոյ պիտի ձեռնարկէ կիներու համայնացման։ Կիներու դիմադրութիւնը ուշագրաւ է մասնաւորապէս Խազախներու երկրին մէջ եւ Ռոստովի շուրջը։

Հաւաքուած արջառի խմբական ջարդը կամ խորհրդաւոր անյայտացումը կը շարունակուի։ Օրինակ. Օտեսայի մօտ իշխանութիւնները հաւաքեցին 600 կով եւ 400 ոչխար, բայց յաջորդ առտու միայն 200 կով եւ 167 ոչխար մնացած էր։ Խառնակութեանց եւ արիւնահեղութեան դէպքերն աւելի յաճախադէպ կը դառնան։ Դժգոհ գիւղացիները արշաւախումբեր կազմելով, կը խանգարեն հաւաքական տնտեսութեան կազմակերպութիւնը եւ գարնանացանի պատրաստութիւնները։ Այս շարժումը մասնաւորապէս ընդհանրացած է Սիպերիոյ մէջ, բայց վերջերս մտահոգութիւն պատճառել սկսած է նաեւ Ուկրայնայի եւ սպիտակ Ռուսաստանի մէջ։ Մասնաւորապէս մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ արշաւախումբ մը Ուրալի շրջանին մէջ, հրամանատարութեամբ տեղական սովիէտի ըմբոստ մէկ անդամին՝ Փրոքօրիէֆի։

Սպիտակ խաչակիրները

Վորոնէժի մէջ գնդակահարուեցան «Սպիտակ խաչակիրներ» աղանդին 16 վարիչներէն 13ը, մէջն ըլլալով ճգնաւոր Տիմիթրի Պախօմինկօ։ Ասոնք արդէն մահուան դատապարտուած էին անցեալ նոյեմբերին եւ վերաքննութեան դիմած ըլլալով, Մոսկուա մերժեց, բացի մէկէն, որուն պատիժը փոխուեցաւ տասը տարի բանտարկութեան։ Ընդամէնը քառասուն երկու հոգի էին որ դատի կանչուեցան Վորոնէժի մէջ, իբր հակայեղափոխականներ։ Բացի երեքէն, ամէնքն ալ դատապարտուեցան կամ մահուան կամ բանտարկութեան եւ գոյքերու գրաւման։ Գրեթէ բոլորն ալ գաւակներն են այնպիսիներու որոնք Չեկայէն կողմէ գնդակահարուեցան յեղափոխութեան առաջին օրերուն։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ սպիտակ խաչակիրները խռովայոյզ լուրեր տարածեր էին գիւղերուն մէջ, ծանուցանելով թէ շուտով պիտի գայ Միքայէլ հրեշտակապետը՝ նստած սպիտակ նժոյգի մը վրայ եւ ընկերակցութեամբ երկնային սպիտակազգեստ բազմութեան մը, պատժելու համար համայնավարները ու խորհրդ. իշխանութիւնը, իբրեւ մարմնացումը հակաքրիստոսի։ Այս դատը մեծ յուզում պատճառեց գիւղացիներուն մէջ։

Ի՞նչ եղած է զօրավար Խութեփոֆը

ՉԵԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ՓԱՐԻԶԻ ՊՈՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Երէկ գրեցինք թէ կիրակի օր խորհրդաւոր կերպով անհետացած է ռուս զօրավար Ալեքսանդր Խութեփոֆ, որ Նիկոլա մեծ դուքսին կողմէ նշանակուած էր իրական պետ արտասահմանի բոլոր ռուս զօրականներուն։ Այս տարօրինակ դէպքը մեծ յուզում առաջ բերած է Փարիզի բոլոր շրջանակներուն մէջ եւ երկու օրէ ի վեր թերթերը երկար սիւնակներ կը նուիրեն խնդրին։

Զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան այս առթիւ։ Շատե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 21

Փարիզի Հայաստ. Շրջանի (Պանթէօ) հանգանակութեան Ա. Դումարը, նախաձեռնութեամբ Յառաջդիմասէր Միութեան (մանրամասնութիւնները յաջորդով)	610.—
Վարուժան եւ Շաքէ Հ. Ձիչիճեան, Լը Քրէզօ (տես վարը)	10.20
գումար	620.20
20րդ ցանկին գումարը	21,131.65
ընդհ. գումար	21,751.85

* *

…Խմբագիր,

ԼԸ ՔՐԷԶՕ, 27 յունուար.— Մենք քոյր եւ եղբայր 8-10 տարեկան ենք, ամէն օր պապայիս «Յառաջ» կուգայ, կը կարդանք, կ'իմանանք Անատոլուէն Թուրքերուն կողմէ քշուած մեր թշուառ եղբայրներուն օգնութեան հանգանակութիւնը։ Առջի օր Շէյխի մը ըրած խօսքերը մեզի շատ յուզեցին ու լացինք, Աստուած իմ, այս Թուրքերը որքան méchant (չար) են ըսելով։ Հարցուցինք մամային, ան պատմեց մեզի եւ հասկցուց։ Քոյր եւ եղբայր պապայիս հայերէն դասի համար մեզի տուած երկու սուն գանձանակին մէջ հաւաքած էինք, բացինք եւ իրարու միացուցինք 10 ֆր. 20 սանթիմ ելաւ։ Ահաւասիկ ձեզ ղրկեցինք։ Թէեւ քիչ է, բայց գոնէ մեզի պէս պզտիկ տղոց տաք thé (թէյ) մը կ'առնուի որ խմելով տաքնան։ Պիտի խնդրէինք որ այս նամակը «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուի որ Փարիզի մէջ գտնուող առատին հայ տղաքն ալ մեզի պէս ընեն, իրենց խնայած դրամը յատկացնելով օգնելու համար մեր թշուառ եղբայրներուն։ *Վարուժան Հ. Ձիչիճեան (8 տարեկան), Շաքէ Հ. Ձիչիճեան (10 տարեկան)*։ Ց. Գ.— Թէեւ սխալներ կայ, բայց խնդրեմ որ շտկէք, դեռ նոր կը սորվինք։

ՆՈՐ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Խորհրդային կառավարութիւնը պաշտօնապէս ձեռնարկած է օրացոյցի փոփոխութեան, որուն կ'աշխատէր երկար տարիէ ի վեր։

Ըստ նոր օրացոյցի, խորհրդային տարուան առաջին օրն է 7 նոյեմբերը։ (7 նոյ. 1917, տարեդարձ ռուսական յեղափոխութեան)։

Տարին պիտի բաղկանայ շաբաթը հինգ օրուան եւ ամիսը վեց շաբթուան հաշուով՝ 12 ամիսներէ։ Ասկէց զատ պիտի ունենայ նաեւ յեղափոխական 5 տօնի օրեր, որոնք բոլշեւիկեան անիմանալի տարեցոյցին մէջ, պիտի բաշխուին ամիսներու վրայ, իբրեւ Ա. օր, Բ. օր, եւն.։

Յունուար 22ը Լէնինի օր է, Ա. 1 մայիս եւ Բ. 1 մայիս Միջազգայինի օրեր, Ա. 7 նոյեմբեր եւ Բ. 7 նոյեմբեր՝ պրոլետարական Յեղափոխութեան օրեր։

Այս հաշուով շաբաթ եւ կիրակի օրերը կը ջնջուին բոլշեւիկեան օրացոյցէն։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ուժգին ցնցում մը զգացուեցաւ Եգէականի փասըրա եւ Անդիփասըրա կղզիներուն մէջ։ Բազմաթիւ տուներ կործանեցան եւ ուրիշներ ճեղքուեցան։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՍԿԻԻ ԴԵՐԸ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ըստ 1930 յունուար 10ի հաշուեկշռին, Ֆրանսայի պետական դրամատունն ունէր 42ուկէս միլիառ ֆրանքի արժողութեամբ ոսկի մետաղ մօտ 70 միլիառ դրամատոմսի փոխարէն։ 1928 յունիս 25ին երբ հաստատուեցաւ ոսկիի եւ դրամատոմսի յարաբերական գինը, այդ ոսկեմթերքի փոխարժէքն էր 28ուկէս միլիառ. ուրեմն անցնող վեց ամիսներու ընթացքին պանք տը Ֆրանս իր ոսկեմթերքն աւելցուցած է 14 միլիառով։ Այս աստիճանական յաւելումներն հպարտութեամբ եւ ուրախութեամբ ծանուցուեցան ֆրանսական մեծ օրաթերթերու միջոցաւ, իբր ելմտական մեծ յաջողութիւններ։

Ինչո՞ւ համար ոսկիի պահեստին յաւելումը յաջողութիւն մը կը նկատուի։

Այս խնդիրը պարզօրէն լուսաբանելու համար, պէտք է նախ եւ առաջ յիշենք թղթադրամներ շրջաբերութեան հանելու իրաւունքին հետ կապուած դրամական օրէնքն, որ երկու յանձնառութիւն կը պարտադրէ պետական դրամատուն։ Առաջին՝ դրամատունն ստիպուած է ապահովել իր արտադրած դրամատոմսերու փոխարէնն ոսկիով հատուցումը — ոսկեդրամով կամ ոսկի ձողերով — 65ուկէս միլիկրամ 90 առ 100 ոսկին հաշուելով մէկ Ֆր., այսինքն 655 կրամ ոսկին (միայն 10 առ հարիւր օտար նիւթով խառնուած) հաշուելով 10 հազար Ֆր.։ Երկրորդ պարտադրութիւնն էներկայացուած ոսկին անպատճառ գնել։

Ֆրանքի գնին հաստատումէն ի վեր, ինչպէս ըսինք, Ֆրանսայի մէջ ոսկին միայն մէկ ուղղութեամբ շարժած է — դէպի դրամատուն։ Ինչո՞ւ համար. որովհետեւ վստահութիւնը վերահաստատուած է երկրին մէջ հանդէպ երկրի ելմտական կացութեան եւ ասոր վարիչներու կարողութեան։ Այժմ արդէն ոսկիի միակ դերն է միջազգային առեւտուրներու եւ փոխանակութեանց տարբերութիւնները գոցել։

Գիտենք թէ որեւէ վաճառական ունի վճարօրերուտետր մը որ կ'արձանագրէ օրն օրին իր գանձելիք եւ վճարելիք մուրհակները. երբեմն գանձելիքը վճարելիքէն աւելի է եւ իր մօտ դրամ կ'աւելնայ. Երբեմն ալ վճարելիքը գանձելիքէն աւելի է եւ բաց մը կ'ունենայ, զոր կը ստիպուի գոցել ուրիշ տեղէ դրամ հայթայթելով։

Ամփոփելով, երկրի մը բոլոր վաճառականներու այս կացութիւն արտաքին վաճառականութեան հայեցակէտով. կը տեսնենք թէ օր կ'ըլլայ որ Ֆրանսան ամբողջութեամբ պարտական դուրս կուգայ եւ օր մըն ալ՝ պահանջող։ Բայց մինչդեռ որեւէ վաճառական որոշ կերպով կրնայ առաջուց գիտնալ իր իրական կացութիւնը այսինչ օրուան համար, ամբողջ երկրին համար անկարելի է այդ ճշդումը նախապէս ընել, որովհետեւ երկրէ երկիր շատ մը յանձնառութիւններ կան առանց որոշ պայմանաժամի, այլ պարզապէս ներկայացման վճարելի։

Ահա այս անակնկալ վճարումներու տարբերութիւնները գոցելն է երկրի մը մեծ դրամատուներու մեծագոյն դերը։ Գրեթէ բոլոր արտաքին փոխանակութիւնները կը կատարուին անոնց միջոցով եւ անոնց մօտ է որ տեղի կ'ունենայ վերջնական հաշուեյարդարը, մասնաւոր հաստատութեանց շնորհիւ։ Երկրի ներքին առեւտուրին համար պահանջներու եւ պարտքերու տարբերութիւնը տեղական դրամով կը գոցուի առանց որեւէ դժուարութեան, բայց արտաքին առեւտուրի տարբերութիւնը կը գոցուի միայն ոսկիով։ Ահա այդ նպատակին է որ կը ծառայէ դրամատան ամբարած ոսկեմթերքը։

Եթէ այդ արտաքին բացերը ժամանակաւոր հանգամանք ունենան, դրամատունները պէտք չունին անպատճառ ոսկիով հատուցանելու, քանի որ գիտեն թէ քանի մը օրէն կամ առ առաւելն քանի մը շաբաթէն աւելորդ պահանջ պիտի ունենան եւ կրնան հաշուակցել, բայց երբ երկիր մը մշտապէս պարտական կը մնայ, այսինքն իր ներածումներու ընդհանուր գումարը միշտ աւելի է իր արտածումներու գումարէն կամ պարտքը միշտ աւելի է պահանջէն, դրամատունն ստիպուած է ոսկիով վճարելու այդ տարբերութիւնը եւ կամ արտաքին փոխառութիւն մը կնքելու, եթէ հաւանականութիւններ կան թէ մօտաւոր ապագայի մը կարելի պիտի ըլլայ պահանջատէր ըլլալ արտածումներու յաւելումով կամ ուրիշ որեւէ պատճառով։

Վերջ ի վերջոյ ոսկին է որ կը մնայ միջազգային միակ ապրանքը, զոր կարելի է դիւրաւ վաճառել կամ փոխանակել ուրիշ որեւէ նիւթի հետ եւ այդ պատճառաւ է որ պետութեան մեծագոյն դրամատունը կը ստիպուի միշտ բաւական մեծ պահեստ մը տրամադրելի ունենալ, ամէն հաւանականութեանց դիմագրաւելու համար։

Երբ պետական դրամատունը կը տեսնէ թէ կը պակսի իր ոսկեմթերքը, կը ստիպուի միջոցներ ձեռք առնել արգիլելու ոսկիի փախուստը եւ կամ նոր գնումներով լրացնելու պակասը։ Ոսկիի փախուստը կ'արգիլուի օրինակ տոկոսի սակին բարձրացումով, որով օտար դրամատէրները չեն քաշեր իրենց դրամը, այլ տեղին վրայ կը պահեն ի շահ բարձրագոյն տոկոսին, զոր չեն կրնար ստանալ իրենց երկրին մէջ։

Այս բացատրութիւններէն կը հետեւի թէ, քանի որ վեց ամիսէ ի վեր Ֆրանսայի Դրամատունը միշտ կրցած է աւելցնել իր ոսկեմթերքը, ուրեմն Ֆրանսան միշտ պահանջատէր եղած է։ Այսինքն աւելի շատ օտար դրամ ունեցած է քան իր պարտքը։ Միայն վաճառականական արտածութիւնները չեն որ դեր կը խաղան այս միջազգային յարաբերութեանց մէջ, այլեւ զբօսաշրջիկներու ծախսած դրամը, օտար դրամագլուխներու երկրին մէջ շահագործուելու կարելիութիւնները եւն. եւն.

Ֆրանսական ելեւմուտքի այս նպաստաւոր կացութիւնը վայրկեան մը վտանգուեցաւ. վերջերս, երբ շատ մը Ֆրանսացի դրամատէրներ բռնուեցան Նիւ Եորքի սակարանի խաղերուն մէջ, բայց դժբախտ փորձառութիւնը խելքի բերաւ զիրենք եւ այսօր արդէն վերստին հաստատուած է ֆրանսական դրամի առողջ վիճակը։

Վերջին եւ մեծագոյն ազդակը միջազգային փոխանակութեանց հաշուեկշռին մէջ պետական յանձնառութիւններն են, այսինքն պետութեանց իրարու մէջ ունեցած առնելիքներն եւ տալիքները։ Երկրի մը վաճառականութիւնը կրնայ վերջին հաշուով պահանջող ըլլալ արտասահմանէն, բայց երբ պետական գանձը պարտական է աւելի մեծ գումարներ քան առեւտուրի յառաջ բերած նպաստաւոր տարբերութիւնը, պետական դրամատունը ստիպուած է գոցել այդ բացը իր ոսկեմթերքով, եւ գիտենք թէ Ֆրանսան բաւական խոշոր պարտքեր ունի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ։

Վաղը կը պարզենք ուրիշ կարգ մը երեւոյթներ եւս։

Մ. Տ.

ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ
ՈՐ ՏԱՐԻՆ 45.000 ՏՈԼԱՐ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԷ ԻՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԷՏՔԵՐՈՒ

ԹԱՒՐԻԶ, 12 յունուար. (Սեփ. Թղթ.).— Թաւրիզի գաղութին ազգային կեանքը տօնական օրերու առթիւ, ամէն տարի թափ ու ոգեւորութիւն կը ստանայ։

Ազգային եւ կրթական հիմնարկութիւնները եռանդով գործի կը լծուին, յաջողութեամբ կատարելու համար երեկոյթներ, ներկայացումներ, հանգանակութիւններ եւլն., որոնց շնորհիւ կրթական եւ մշակութային հիմնարկութիւնները բաւական շօշափելի դրամական մուտքեր կ'ունենան։

Այս տարի ալ, սովորականին նման, Թեմական, Արամեան եւ Հայկազեան ազգային դպրոցները, դեկտեմբերի 27, 29 եւ 31-ին տուին իրենց նոր տարուան երեկոյթ-ներկայացումները։ Թատերախաղեր, երգեր, արտասանութիւններ, պարեր, նուագ, մարզանք, տօնածառ եւ ուրիշ հաճելի ձեռնարկները նիւթ կը կազմեն երեկոյթներուն, որոնց հասարակութիւնը հաճոյքով ներկայ կ'ըլլայ եւ իր բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը ցոյց կուտայ։ Նոր տարուան առթիւ, ցերեկոյթներ կուտան նաեւ մանկապարտէզներ, իսկ Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութիւնը, յունուար 1ի գիշերը (որ անոր սեփական օրն է) կուտայ իր երեկոյթ-ներկայացումը, գեղարուեստական եւ թատերական բաժիններով եւ հաճելի անակնկալներով։

Որպէսզի գաղափար կազմուի Թաւրիզի փոքրաթիւ հայ գաղութին դրամական զոհաբերութեան մասին, ըսեմ, որ դեկտեմբեր 27էն մինչեւ յունուար 7, տասն օրուան մէջ, ազգային դպրոցներու երեկոյթներուն, «Ա[illegible]»ին, Կուլտուրական Միութեան, մանկապարտէզներու եւ այլն ընդհանուր դրամական մուտքը եղած է մօտաւորապէս 1500 Թուման (կամ տոլար, այսինքն 38.000 ֆրանք)։ Աւելորդ չեմ համարեր արձանագրել հոս, որ Թաւրիզի հայ գաղութը (առանց յարանուանական խտրութեան) 1929 յունուար 1—1930 յունուար 1, այսինքն մէկ տարուան ընթացքին, տրամադրած է մօտ 45.000 Թուման (1.143.000 ֆրանք) իր ազգային, կրթական, մշակութային, բարեգործական ձեռնարկներուն եւ զանազան հանգանակութեանց։

Այս հսկայ գումարը թէեւ վեր է մեր գաղութի տնտեսական կարողութենէն, բայց մեր հասարակութիւնը տեսակ մը նուիրական պարտականութիւն կը սեպէ պահել իր ազգային հիմնարկութիւնները։ Իսկ ինչոր գլխաւոր եւ գովելի երեւոյթն է, այդ մեծ գումարի մէջ բաժին ունին վաճառականն ու բանուորը, արհեստաւորն ու որբեւայրի լուացարարը, առաւել կամ նուազ չափով։

* Վերջերս «Յառաջ»ը նորէն ահազանգ կը հնչեցնէ Թուրքիային արտաքսուած մեր դժբախտ հայրենակիցներուն օգնութեան հասնելու մասին եւ այդ առթիւ ալ բացած է նոր հանգանակութիւն մը։

Արտասահմանի հայ գաղութները սկսած են իրենց լուման տալ այդ գործին համար։ Անշուշտ Թաւրիզի գաղութն ալ եղբայրական օգնութեան իր բաժինը պիտի բերէ հայ բեկորներու փրկութեան գործին։ Նախաձեռնութիւնը պէտք է ստանձնեն Առաջնորդարանն ու Թեմական խորհուրդը։

Պէտք չէ տարուիլ միայն տեղական հոգերով։ Մեր աչքերը ուղղենք նաեւ հեռուն՝ դէպի Հալէպի գաղթականները, ուր այժմ յետին թշուառութեան մէջ կ'ապրին Թրքական նախճիրներէն մազապուրծ՝ մեր բազմիցս դժբախտ հայրենակիցները։ Ցոյց տանք անոնց մեր եղբայրական սրտբաց օգնութիւնը, համոզուած ըլլալով որ իւրաքանչիւրիս տուած մէկ շահին արցունք մը կը չորցնէ եւ կիսամեռ ու սոված մանուկի մը դէմքին՝ անուշ ժպիտ մը կը փայլեցնէ։

Դէպի գործ։ Թաւրիզի հայ գաղութը թող ցոյց տայ իր պատրաստակամութիւնը՝ տրամադրելով շօշափելի գումար մը։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ.— Ատրպատականի զինուորական ընդհանուր հրամանատար նշանակուած է Ջաֆար-Դովլէ, որ իր դաստիարակութիւնը ստացած է Մոսկուայի մէջ։ Այս անուանումը գոհունակութիւն պատճառեց Ատրպատականի ազգաբնակչութեան, առանց ցեղային խտրութեան։ Ջաֆար Դովլէն, լուրջ, բարեհամբոյր եւ հայրենասէր զինուորական մըն է։

* Ատրպատականի զինուորական հրամանատարութեան և նահանգապետարանի կարգադրութեամբ, Արտազի (Մակու) Ս. Թադէոսի վանքի վանահայր Պետրոս վարդապետ Ղազարեանը արտօնութիւն ստացաւ մեկնիլ իր վանքը, ուրկէ աւելի քան մէկ տարի առաջ կառավարութեան հրամանով Թաւրիզ եկած էր և կ'ապրէր առաջնորդարանին մէջ։

* Սուլթանապատէն հասած մասնաւոր նամակներէ կ'իմանամ թէ գաղութը դիմած է Պարսկա— Հնդկաստանի առաջնորդ Մեսրոպ արք.ին, խնդրելով, որպէսզի Սահակ վարդապետ Գէորգեանը հեռացնէ Սուլթանապատէն։ (Խմբ. Այս մասին ստացած ենք ծանր մեղադրանքներ զորս պիտի հրատարակենք շուտով)։

* Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ» Աշակերտական միութիւնը ամսոյս 11ի գիշերը գեղեցիկ երեկոյթով մը տօնեց իր գոյութեան տասնամեակը (1920 յունուար— 1930)։

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

3. Կը յանձնարարուի որ ամուսնալուծման խնդրին մէջ ռուս կամ հայ գաղթականին համար իբրեւ ազգային օրէնք նկատուի կամ իր բնակարանի կամ՝ սովորական բնակավայրի օրէնքը, կամ այդ չըլլալու պարագային, իր բնակավայրի օրէնքը։

4. Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականներուն չմերժուին [illegible] մանով օտարներուն տրուած կարգ մը իրաւունքներ եւ շնորհներ, առանց առարկելու թէ փոխադարձ պայմանագրութիւն չունին անոնք։

5. Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականներուն, առանց փոխադարձութեան պայմաններու, իրաւունք տրուի դատական օժանդակութեան, ու եթէ կարելի է, անոնք զերծ կացուցուին դատական երաշխաւորագրէն է (cautio judicatum solvi)։

6. Կը յանձնարարուի որ օտար բանուորներու վերաբերեալ սեղմիչ օրէնքները առանց չափաւորութեան չգործադրուին ռուս եւ հայ գաղթականներուն հանդէպ՝ իրենց բնակած երկրին մէջ։

7. Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականներուն հանդէպ վտարումի կամ նման միջոցներ ձեռք չառնուին, երբ այդ պատիժներուն ենթարկուողը կանոնաւորաբար դրացի երկիր մը մտնելու անկարելիութեան մէջ գտնուի։ Այս յանձնարարութիւնը չի վերաբերիր այն գաղթականին, որ երկիր մը մտած է դիտումնաւոր կերպով ազգային օրէնքներուն հակառակ գործելու նպատակով։ Միւս կողմէ, կը յանձնարարուի որ ամէն պարագայի ետ չառնուին ինքնութեան թուղթերը։

8. Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականները տուրքի խնդրին մէջ ենթակայ ըլլան նոյն դրութեան՝ ինչ որ իրենց բնակավայրի քաղաքացիները։

9. Կը յանձնարարուի որ գաղթականներու ինքնութեան վաւերաթուղթերը (Խմբ.— Նանսէնեան անցագիր) «վիզէ» ըլլան եւ երկարաձգուին խիստ պարզ պայմաններով եւ նուազագոյն ձեւակերպութիւններով, որ գաղթականներուն իրենց բնակած երկրին մէջ երթեւեկը մասնաւոր դրութեան մը առարկայ չըլլայ, որ գաղթականին ինքնութեան վաւերաթուղթին մէջի սա բառերը՝ «Ներկայ անցագիրը արժէք չի ներկայացներ վերադարձի համար... եւն...) փոխարինուին հետեւեալ բառերով. «Ներկայ անցագիրը արժէք կը ներկայացնէ վերադառնալու համար այն [illegible] օրինական տեւողութեան ընթացքին։ Անիկա պիտի դադրի արժէք ներկայացնելէ երբ կրողը որեւէ ատեն մտնէ խորհրդային ընկերվարական հանրապետութեանց միութեան մէջ (ռուս գաղթականներուն համար) կամ Թուրքիա (հայ գաղթականներուն համար)։»

Ստորագրեալները վերոյիշեալ որոշումները ընդունիլ կը յանձնարարեն խորհրդաժողովին մէջ ներկայացուած պետութեանց, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն, ինչպէս նաեւ այն պետութեանց որոնք անդամ չեն Ազգերու Դաշնակցութեան։ Բաղձանք կը յայտնեն որ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին ի վիճակի ըլլան յայտնելու թէ ինչ հետեւանք պիտի տան ներկայ կարգադրութեան տրամադրութեանց։

Ժընեւ, 30 յունիս 1928

1928 յուլիս 6ին ստորագրեցին՝

ՄՈՐԹԻՈՒՍ՝ Գերմանիա.
Մ. ՓՖԼՈՒԿԼ՝ Աւստրիա.
Է. ՄԷՅԷՐՍ՝ Պելճիքա.
Տ. ՄԻՔՈՖ՝ Պուլկարիա.
ՆԱՎԱՅԼ՝ Ֆրանսա.
Մ. ՓԱՆ՝ Ֆրանսա.

Ատենագրութեան մէջ արձանագրուած է թէ՝ վերապահութիւն կ'ընեն յօդուած 1ի մասին.

ՇԱՌԼ ՏՈՒԶՄԱՆ՝ Լեթոնիա, վերապահութիւն ընելով յօդ. 1ի մասին, կ'ընդունիմ կարգադրութեան միւս մասերը։
ԼԻՕՆ ՄԱԼՀՕՄ՝ Լեհաստան.
Կ. ԱՆԹՈՆԻԱՏԷ՝ Ռումանիա.
ԿՈՍՏ ՖՈԹԻՉ՝ Եուկոսլաւիա.
ՏԸԼՈՒՔԻՍ՝ Զուիցերիա.

(3)

ՁԱՅՆ ՄԸ ՄԱՆՋՈՒՐԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ՈՒՆ
ԲԱՅՑ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ՕՏԱՐ
Երգչախումբը եւ ունկն
ալ մեծ մասով օտար
Հայկական երգը՝ ձայ
եւ Չինաստանի մէ

ԽԱՐԲԻՆ, 16 դեկ.
Թղթ.) — Խարբինի եւ
քի հայութեան որոշ մա
ծես որոշել է կորստեան
բռնել իր այլասերումով
Տարուած պարասիրու
կարծես կուրացել է եւ
ուշքի գալ, թէ ո՞ր ազգի
է։ Հայ համայնքի վար
ամէն ճիգ կը թափէ
առնելու, սակայն անզօր
րոյական խօսքը ոչ մի
ունի, քանի որ կան
որոնք իրենց յետին մա
ծուռ ու մուռ քայլերով
գարեն ամէն բան։ Ժող
առածը կ'ըսէ. «Մուկը մ
թիւն է, սակայն ամբողջ
կըմնտէ» եւ ահա այդ
հատներ տարուած խորհ
զանազան անմիտների
իրենք կորած լինելով,
կը թափեն ուրիշներն
սնգնելու։

Հայ համայնքի վար
եկեղեցական արարողութ
մար ունի քառաձայն խու
կայն անօգուտ։ Ահա չորր
րին է որ բացել է ձրի
Այդ եւս չօգնեց։ Ա
թեան երբեք չորրորդը
գիներ են, որոնք կը ցան
յոց լեզուն սորվիլ։ Վ
Նոյեմբեր 24ին կազմ
ցին հայկական համերգ,
մասնակցել, գոնէ ատով
լինի գրաւել. գարձեալ
սակների տարածման դէ
նեցան։ Երգողների թիւը
որից միայն չորսը հայ,
ները Ռուսեր, իսկ հասա
թեան մէջ իրենց բացա
թեամբ փայլում էին
առաւելապէս հարուստ
խորթացածներ։ 230 հոգի
գիստանեաններէն, Հայերէ
էին մօտ 50 հոգի, այն
տասարդներ եւ միջին գ
գիք։

Համերգն, հանդիսա
կողմից ողջունուեցաւ
մակրանքով։ Նախ յանկ
գուեցաւ «Մեր հայրենի
պա հետղհետէ «Ահա
կարմիր արեւ», «Հող
ի հարաւէն», «Ջան գ
«Ալագեազ»։ Հանդիսա
խանդավառութիւնը այ
ճան էր, որ անընդհատ
ջում էին կրկնութիւն,
անհնար էր։

Քանի մը օրէն եւ
անթել կառավարչի խնդ
ամէնքն էլ երգուեցան
համար, որ լսելի են եղ
րաւային Չինաստան,
խորհրդ. կառավարութեան
րիոյ եւ հեռաւոր արեւե
քաղաքներու մէջ։

Գիտաւորութիւն կ
մակերպել աւելի մեծ եւ
մերգ, կատարել քաղաք
մեծ թատրոնական սրահ

Սակայն ուրախալին
որ թէ հայ եւ թէ օտ
գիտակիցներ, մասնաւո
կարողացան ծանօթանալ
կան երգեցողութեան
հոգու արտայայտութեան
ապացոյցն այն է, որ
տեղերէն դիմեցին եւ
նորէն կազմակերպել

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ

Գ. ՑԱՆԿ

Սուրիոյ նոր տարագիրներու հանգանակութեան կեդր. յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Միլանի Հայ Գաղութ, Օժանդակ Յանձնախումբին ձեռամբ 7,774 ֆրանք 70 սանթիմ, Սելանիկի «Հորիզոն» թերթին միջոցաւ, երկու անգամէն 7000, Հ. Բ. Ը. Միութեան Կիպրոսի Մելքոնեան Կրթական Հաստատութեան աշակերտութիւնը, 12 օրուան ամսագինի փոխարէն 2866 ֆրանք 90, Նոյն հաստատութեան պաշտօնէութիւնը 2980 ֆր. 20, Պերլինի Հայ Գաղութ. Միութինը երեք անգամէն 4875 ՅԱՌԱՋի միջոցաւ (Գ. մասնաւճար) 4000, Կարտանի Հայ Գաղութ, Մասնախումբի մը միջոցաւ 1624 ֆր. 75, Աթէնքի «Նոր Օր» թերթի միջոցաւ 1000, Հաճեան Ճաշարանի Պաշտօնէութիւն, Տ. Հ. Քիլէճեանի ձեռամբ 357 ֆր. 50, Ռոաննի Հայ Գաղութ, մասնախումբի մը ձեռամբ (100 ֆր.ը Պ. Մեսրոպ Թորոսեանի կողմէ) 350, Պ. Վ. Մալէզեան 200, Տիկին Տիրուհի Թորոսեանի կողմէ հանգանակուած (Նէօյլի) 200, Տօքթ. Պ. Գօլօլեան 100, Պ. Միհրան Ներկունի (Բոն-տիւ Շէրիւի) 20, Պ. Պօղոս Եղիաեան (Բոն-տիւ-Շէրիւի) 20։ Համագումար՝ 33,369 ֆր. 5 ս.։ Ա. եւ Բ. ցանկերու գումարը 118,310։ Ընդհ. Գումար՝ 151,679 ֆր. 5 սանթիմ։

ՀԱՆՔԱԾՈՒԽԻ ՇՈՒՐՋ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Նախապէս գրած էինք թէ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանը խորհրդակցութեան հրաւիրեր էր կարգ մը շահագրգռուած պետութիւններ, ելք մը գտնելու համար ածուխի տագնապին։ Խորհրդակցութիւնը վերջացաւ, կարգ մը դժուարութիւններու լուծում տալէ վերջ։

Ածխահանքի տագնապը վերջերս, անուրանալի է թէ կորսնցուցած էր իր սաստկութիւնը։ 1929ի ընթացքին, անգլիական հանքածուխի ամբողջական շահագործումը գոյց կուտար 3 միլիոն անգլիական ոսկիի շահ մը, մինչ նախորդ տարուան ընթացքին, ան կը ներկայանար 9 միլիոն 750 հազար անգլիականի բացով մը։

Զանազան երկիրներու մէջ շահերու տարբերութիւնն ու բախումը այնքան բացայայտ էր, որ անրաժեշտ կը դառնար առաջին առթիւ իսկ, անոնց վերացման միջոցները փնտռելու։

Խորհրդակցութեան հետեւանքով ստացուած արդիւնքները սակայն կարելի է գոհացուցիչ նկատել աշխատաւորներուն եւ ածուխի շուկային համար։

Հանքերուն մէջ աշխատանքի օրուան տեւողութեան մասին, ժողովը չկրցաւ եզրակացութեան մը գալ։ Հարցին լուծումը ձգուեցաւ, յունիսի մէջ գումարուելիք ընդհանուր խորհրդակցական ժողովին։ Սակայն ներկայ խորհրդակց. ժողովը, սկզբունքով ընդունած է արդէն թէ հանքի աշխատաւորները նուազ ժամ պէտք է յատկացնեն աշխատանքի, քան ուրիշ որեւէ ճարտարարուեստի աշխատաւորները։

Աշխատանքի տեւողութիւնը հաշուելու հարցը դժուար է սակայն։ Անօգուտ պիտի ըլլար աշխատանքի օրը որոշել ժամու վրայ, եթէ պետութեանց ներկայացուցիչները համաձայնութեան մը չգային այդ մասին։ Երկար վիճելէ յետոյ, որուն համաձայն, աշխատանքի ժամերուն մէջ կը մտնեն հանք իջնալու եւ հանքէն դուրս ելլելու համար՝ աշխատաւորին յատկացուած ժամանակը։ Ասկից յետոյ ուրեմն, հանքագործներու 7 ժամը պիտի հաշուի առնուի, նկատի ունենալով ելքի եւ մուտքի յատկացուած ժամանակը։

Գալով օրավարձքերու հարցին, Աշխ. Միջ. Դիւանը պիտի շարունակէ անոր ուսումնասիրութիւնը ու պատրաստէ տեղեկագիր մը, որ պիտի տրամադրուի 1930ի ընթացքի գումարուելիք միջազգային խորհրդակցութեան մը։

ԸՆԿ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքը որ գործադրութեան պիտի դրուի փետր. 5ին, լրջօրէն կը գրաղեցնէ մամուլը եւ կառավարական շրջանակները։ Ֆրանս. Ծերակոյտի յանձնախումբերը վերջացուցին իրենց աշխատանքները. այս կերպով կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ հարցը ընդհ. վիճաբանութեան ենթարկել մօտ ատենին։

Օրէնքին մէջ կարգ մը կէտերու փոփոխութեամբն զբաղող 7 յանձնախումբերու տեղեկաբերներն ու նախագահները, առջի օր նիստ գումարեցին ընկերվարական երեսփոխան փօլ Պոնքուրի նախագահութեամբ, վերջին կարգադրութիւններն ընելու համար։ Կարեւոր փոփոխութիւններ մտցուած են։ Ընկ. ապահովագրութեանց մէջ՝ կառավարական մասնակցութեան բաժինը պիտի ըլլայ 850 միլիոն, եթէ Նախարարաց Խորհուրդը հաւանի։

Այն պարագային որ երաշխաւորութեան հիմնադրամը չրաւէ, նպաստներու վրայ զեղչ պիտի ըլլայ հարիւրին 20, եւ ոչ թէ հարիւրին 10ը, ինչպէս կը նախատեսուէր առաջուց։ Իսկ երբ պէտք տեսնուի, ամսավճարներու սակին վրայ, կարելի պիտի ըլլայ հարիւրին 2ի յաւելում մը։

Ընկարութեան վերաբերեալ օրէնքին տրամադրութիւնները պիտի կիրարկուին 1932էն սկսեալ։ Այս ենթման կարգ մը փոփոխութիւններու շուրջ, երբ յանձնախումբերը համաձայնին, կարելի ըլլայ Ծերակոյտի մէջ վիճաբանութիւններն սկսիլ փետր. 11ին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԷՍԻՆԻ ԴԷՊՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՏԷՍԻՆ, 25 յունուար (Սեփ. Թղթ.)—«Ցառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է Տէսինի ժիննեւ եւ Պարպըյա գործարանին պայթիւնը, որուն երեք զոհերէն մէկը թիւրիմացութեամբ Հայ ներկայացուած էր ֆրանսերէն թերթերուն մէջ։

C. G. A. M. սէնտիկայի կողմէն այս պայթիւնին առթիւ հրապարակ հանուեցան գրգռիչ թռուցիկներ S. L. S. A. գործարանի առջեւ այս թռուցիկներէն ցրուած ըլլալու յանցանքով 8-10 կին աշխատաւորներ անմիջապէս վտարուեցան։ Գործաւորներուն մէջ Հայ չկայ։ Թռուցիկը կը հրաւիրէր բանուորները «չաշխատիլ եւ բողոքել գործարանի վարչութեան դէմ, մասնակցելով երեք ընկերներու թաղման եւ բողոքի միթինկին»։ Հարկ է զգուշանալ, մանաւանդ որ Լիոնի մէջ գործազրկութիւն կը տիրէ եւ շատերը անգործ կը թափառին։

Վարդ-Պատրիկ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Կարճ հիւանդութեան մը հետեւանքով Օթէլ Տիւէօի մէջ հոգին աւանդեց վաղեմի դաշնակցական Մշեցի Մխիթար Յարութիւնեան։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յունուար 21ին, մեծ բազմութեամբ, որ եկած էր յիշատակը յարգելու անձնուէր յեղափոխականին։ Ընկ. Ընտրիկեան դամբանական մը խօսելէ յետոյ կարդաց հանգուցեալին կենսագրութիւնը, որ յուզեց ներկաները։ Ծաղկեպսակներ բերած էին Հ. Յ. Դ. Ս. Շամոնի «Վարուժան» խումբը, ընկեր Գ. Նորոյեանը, Grande Usineը և Սէն Թ'Լթիէնի Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութիւնը, որ ներկայ էր իր ամբողջ կազմով։

Տարօնի Զորգինոց գիւղացի հարուստ ընտանիքի մը զաւակն էր հանգուցեալը։ Պատանի հասակին կը նետուի յեղափոխութեան փոթորիկներուն մէջ, եւ 1906ին իր առաջին ուխտը կ'ըլլայ մտնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, Կայծակ Վաղարշակի եւ Երկաթ ի ներկայութեանը։ Նուտով կը դառնայ Դաշնակցութեան անձնուէր և եռանդուն զինուորը, կը վարէ շրջանի զինական փոխադրութեան պատասխանատու գործը։

Այդ շրջանին շատ դժուարութեամբ կարելի էր զէնք եւ ռազմանիւթ ճարել Քիւրտերէն եւ Չէրքէզներէն, բայց Մխիթարի համար դժուարութիւն չկար։ Եւ այսպէս կը գործէ մինչեւ 1915ի ընդհանուր սարսափները։ Փուշակելով կոտորածը, կը բարձրանայ Սասուն եւ այնտեղ 4—5 ամիս դիմադրելէ յետոյ, յոյսը կտրելով, քանի մը ընկերներու հետ կ'անցնի Կովկաս։ Այնտեղ երկար թափառելէ վերջ, հազիւ շունչ առած, 1918ի թրքական արշաւանքը կը շարունակուէր դէպի Հայաստան։ Մխիթար կը մտնէ Փեթարցի Մանուկի զումարտակին մէջ, եւ կը ստանայ յիսնապետի պաշտօնը։ 1920ի դէպքերէն յետոյ, տեսնելով ազատ հայրենիքի խորտակումը, ինքզինքը կը նետէ Պոլիս, անկէ՝ 1921ին Յունաստան ու վերջապէս կուգայ Սէն Շամոն։ Հինգ տարիէ ի վեր կը քաշքշէր գործաւորական տաժանելի կեանքը։ Ամիս մը առաջ արկածի մը կը հանդիպի ոտքէն։ Կը փոխադրուի հիւանդանոց և աչքերը կը փակէ։

Ահա այսպէս սեւ հողին յանձնեցինք այս յաղթակազմ մարդը, որ բնաւ չէր ուզեր օտար երկրի վրայ մեռնիլ։

Իր վերջին խօսքերն էին «Գործս կիսատ մնաց, եւ տակաւին պարտականութիւնս չկատարեցի ազգիս հանդէպ»։

Մենք ինչ որ գրի առինք, Մխիթարի ամբողջական կենսագրութիւնը չէր։ Աւելի իրազեկներուն կը մնայ մանրամասնօրէն ներկայացնել իր կեանքն ու գործը։

Գենոն

ԲՈԼՈՐ ՇԷՅԽՀԱՃԷՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Վերջերս Հալէպէն մեզ հասած տեղեկութեանց համաձայն, Անատոլուէն այդ քաղաքը հասնող տարագրեալներու մէջ կան նաեւ երեք տուր (25 հոգի) Շէյխհաճեցիներ։ 1. Պետրոս Երեմեան 10 հոգի, 2. Համբարձում Պօղոսեան (Գօգօյեան) 10 հոգի, 3. Ցարութիւն Ջաղացպանեան 5 հոգի։

Մեր այս հայրենակիցները գիւղին մէջ, շնորհիւ իրենց արհեստին եւ աշխատութեան, համեստ ապրուստ մը կը ճարէին։ Բայց Թուրք կառավարութիւնը կը հրամայէ որ հաւաքուին քաղաք։ Այնտեղ առանց ձգելու որ աւելորդ գոյքերը ծախեն, աճապարանօք տուրքեր գանձելով կը քշէ դէպի Սուրիա։ Ճամբան երկու անգամ աւազակներու կողմէ կողոպուտի ենթարկուելով, հազիւ իրենց կեանքը կ'ազատեն եւ այժմ կը գտնուին Հալէպ, շատ թշուառ վիճակի մէջ։ Արտասահմանի մէջ ո՛եւէ բարեկամ-ազգական չունին եւ իրենց ամբողջ յոյսը դրած են մեզ՝ Շէյխհաճեցիներուս վրայ եւ անհամբեր կը սպասեն մեր եղբայրական օգնութեան։

Ֆրանսայի Շէյխհաճիի Երիտ. Միութիւնս անցեալ շաբաթ Հալէպ փոխադրեց 2140 ֆրանք։ Այս դրամը հոն պիտի բաժնուի բոլորին անխտիր։ Այժմ ձեռնարկներ կ'ընէ երկրորդ եւ աւելի շօշափելի օգնութիւն մը եւս հասցնելու։ Սակայն նկատի ունեցէք որ այս փոքրաթիւ անդամներով միութիւնը, իր միջոցներով չպիտի կրնայ օգնութեան գործը պէտք եղածին պէս տանիլ։ Ուստի ստիպուած ենք կոչ ընել բոլոր Շէյխհաճեցիներու, ըլլան Ֆրանսայի մէջ թէ Ամերիկա, Եգիպտոս կամ այլուր, որ կատարեն իրենց եղբայրական պարտականութիւնը։ Ամերիկայի Շէյխհաճեցիներու Միութիւնը, որ տարիներէ ի վեր լուծուած է, Միութեան անունով 1000 տոլարի մօտ գումար մը ունի դրամատան մը մէջ։ Ժամանակ է որ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները բոլոր վէճերը մէկ կողմ դնելով, համաձայնին եւ այդ դրամը յատկացնեն այս բեկորներու տեղաւորման գործին։

Անոնք որ կ'ուզեն իրենց նուէրները մեր Միութեան խողովակով հասցնել վերոյիշեալ բեկորներուն, պէտք է ղրկեն հետեւեալ հասցէով.— Mesrob Sarkissian, Tuilerie Aixoises. Les Milles (B. du R.) France. Փախաքողները կրնան ղրկել նաեւ ուղղակի աղետեալներուն (Հալէպ) Հայոց եկեղեցիի շնորհիւ։ Ի դիմաց Երիտ. Միութեան Զ. Ա. Պօյաճեան։

Ց. Գ.— Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել այս կոչը։

ՄԵՐՁԵՑՄԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Հին թշնամիները կը փորձեն մոռնալ անցեալի ոխերն ու քէները... ու միջոցներ կը փնտռեն՝ հաշտութիւնը արժեցնելու, ստեղծելով ու հաստատելով փոխադարձ կապեր երկրէ երկիր։ Ֆրանսական կառավարութիւնը ձեռնարկած է պերլինի մէջ բանալու Ֆրանսացի ուսանողներու տուն մը, որուն տնօրէնութիւնը պիտի յանձնուի Տիժոնի համալսարանին վարիչ փրոֆ. Էնառի։ Գերման կառավարութիւնն իր կողմէ ամէն դիւրութիւն պիտի տայ իրականացմանը այս ձեռնարկին՝ որուն շնորհիւ, Ֆրանսացի ուսանողներ պիտի կրնան սորվիլ գերման լեզուն եւ ճանչնալ Գերմանիան՝ ինչպէս որ է։

Գերման պաշտօնական շրջանակներ իրենց կարգին՝ կը մտածեն փարիզի մէջ, համալսարանի թաղին մօտերը գնել շէնք մը նոյն նպատակով եւ կը յուսան զարկ տալ երկու թշնամի պետութիւններու մերձեցման գործին։

— Միւս կողմէ, երկու նախկին հակամարտ զօրավարներ են որ կը խօսին միեւնոյն ատեն եւ նոյն բեմէն «խաղաղութեան ու իրաւարարութեան» վրայ...։ Մէկը Ֆրանսացի եւ միւսը գերմանացի երկու զօրավարներ, հրաւէր ստացեր էին այս նիւթին մասին խօսելու, շուէտական միութեան մը կողմէ։ Ճառերը լսելու փութացած են գրական, գիտական ու քաղաքական հանրածանօթ դէմքեր։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 8 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Բ.

Չպիտի տեսնուէր այլեւս «Արօղապերիտ» մը. սեւեր հագած, ոսկեզօծ կոճակները ճերմակ շապիկի վրայ, փոխադրելով ամպհովանին կրօնական թափօրներու պահուն, ու իր բնակարանին առջեւն իսկ, անցնելով մարմիններու կողմէ հիւսուած անբիծ սաւաններուն վրայէն։

Ամէն ինչ անհետ պիտի կորսուէր այդ գեղջկական շուքէն, որմէ ընտանիքը կը քաղէր այնքան ազնուական հպարտութիւն մը։ Այն կսկիծը զոր Մանեխ զգաց այս մտածումէն, շատ աւելի խոր էր քան իր ատելութիւնը։

Գ.

Երկու օր վերջ, կիրակի մը, մեծ պատարագէն ելլելուն, երկու եղայրները իրար հանդիպեցան փիարէսի գերեզմանին առջեւ։

Քաղցր եւ տաք հով մը կը գգուէր դաշտը զոր եկեղեցիէն կարելի էր նշմարել։ Լեռները, թափանցիկ կապոյտով մը օծուն, կը փայլփլէին թանկագին քարերու նման։ Մարդոց ձայները եւ ծիծաղները կը հնչէին հրապարակին վրայէն, բայց հոն ամէն ինչ լուռ էր։ Երգեցիկ խումբի մանկլաւիկը, գաւիթին անկիւնը, խնկամանը կը պարպէր. գլխանոցով քանի մը կիներ տակաւին կ'աղօթէին քիչ մը հեռուն։

Տէրունական իրենց աղօթքը վերջացնելէ յետոյ, երկու եղբայրները, ինչպէս ամէն կիրակի, կը պատրաստուէին իրարու կռնակ դարձնել, երբ Մանեխ մրմնջեց։

— Ժան-փիէռ, ձեզի ըսելիք ունիմ։

— Լաւ.

— Գիտնալու էք, չէ՞, թէ տունը պիտի ծախեմ։

— Վա՜յ...

Ժան. փիէռ չկրցաւ զսպել վայրագ հայհոյչ մը։

— Այո՛։ Ու մտածեցի թէ դուք— որ կ'երեւի շատ դրամ կը բանէք — դուք պիտի կարենայիք զայն գնել։ Այս կերպով, ան ընտանիքին ձեռքէն չպիտի ելլէր։

Ժան-փիէռ րոպէ մը լուռ կեցաւ։ Ան կը հասկնար թէ ինչ արժանիք ունենալու էր այդ դժբախտը որ իրեն այդպէս կը խօսէր։ Այսուհանդերձ ինքն իր մէջ մտածեց.

— Ինքը զիս ճամբու դրաւ եւ ես եմ որ պիտի մտնեմ տունը. շատ արդար է։

Բայց ինքն ալ Արօղապերիայէն հեռու շատ տառապած էր, եւ անմիջապէս, խեղդելով իր քէնը, ըսաւ.

— Կը գնեմ, բայց մէկ պայմանաւ, Մանեխ։ Այն որ դուք ալ հոն մնաք ինծի հետ։

Եւ, որովհետեւ Մանեխ ապշահար կը սպասէր.

—Այո, ըսաւ սառնօրէն Ժան-փիէռ, այդ մեզ չի հարկադրեր հաշտուելու իրարու հետ։

Մանեխ երկար չվարանեցաւ.

— Թող ըլլայ, ըսաւ, կը մնամ։

Անոնք բաժնուեցան։ Այն համոզումը, այն վեհանձն թռիչքը որ տուն տուած էր իրենց բառերուն, անցած էին արդէն։ Թերեւս իրենք զիրար այնքան տուած չէին։ Բայց տունը փըրկուած էր։

*
* *

Օգոստոսի առտու մը, մշակները որոնք կուգային այգին աշխատելու, Ժան-փիէռը եւ Մանեխը գտան Արօղապերիայի պարտէզին մէջ։

Ամէնն ալ գիտէին որ Ժանփիէռը գրաւած էր գրաթուղթերը, եւ Մանեխին ինկած պզտիկ բաժինէ մը զատ մնացեալը ամբողջ կը պատկանէր անոր, Ժան փիէռի, որ հոգ միակ սեփականատէրն էր այլեւս։

Այդ փոփոխութիւնը գրեթէ տեսանելի էր, որովհետեւ Ժանփիէռ, կեցած ոտքի թեւերը բացած եւ հանդարտ խրոխտհով մը ունի, մինչդեռ Մանեխ աշխատանքի ցեխոտ զգեստներու մէջ, դէմքը աւրուած, գետինը կկուզ, գերանդի մը դնելու ետեւէ ըլլալ կը թուէր։

Երկուքն ալ մոռցած էին կարծէք Արօղապերիայի մէջ գտնուելու ուրախութիւնը վայելել, այնտեղ, ուրկէ այսուհետեւ ոչինչ կրնար զիրենք դուրս հանել։ «Առջիննեկ»ին խարխլանքն էր միակ մտածումը որ զիրենք կը կրծէր։ Առիկա ամօթով կը լեցնէր Մանեխի սիրտը. ան անբացատրելի անձկութիւն մը կը խառնէր Ժանփիէռի յաղթ հրճուանքին.

— Ուրկէ՞ պէտք է որ սկսինք մեր աշխատանքը. հարցուցին մշակները Ժան-փիէռի։

Ու անոնք Մանեխի նայեցան։

Ժան. փիէռ ձեռքը ճակատին վրայէն անցուց յոգնած շարժուձեւով մը։ Տաքութիւնը կը ճնշէր։ Չափազանց վառ արեւը կը շլացնէր արդարեւ։ Բայց հոս պարտէզին մէջ, տան հովանին կը պաշտպանէր երկու եղբայրները։

Ու գոյց տալով Մանեխը որ կեցած էր գլխահակ, Ժան փիէռ քիչ մը տժգոյն, ըսաւ ակնածանքով։

— Ուրկէ սկսի՞լ։ Ես ի՞նչ գիտնամ, ես, ինչպէս միշտ Գացէք ուրեմն ձեր հրամանները հարցուցէք տանը տիրոջը։

MAYI ELISSAGUE

Հայացուց՝ Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

բուն համոզումն այն է թէ զօրավարը զոհ գացած է բոլշեւիկեան դաւադրութեան մը։

Զօրավարը կը բնակէր Րուսլէ փողոց թիւ 26 (րիւ տը Սէվրի մօտ)։ Երեսուներեք ինքնաշարժի վարիչներ, բոլորն ալ նախկին ռուս սպաներ, ամսուան մէջ օր մը ձրի կը տրամադրէին իրենց կառքը զօրավարին։ Կիրակի օր զօրավարը պիտի երթար Մատմուազէլ փողոց՝ Կէլիպոլուի Միութեան մատուռը՝ ուր հոգեհանգիստ պիտի կատարուէր ժամը 11ին։ Զօրավարը այդ օրը ինքնաշարժի վարիչին ըսաւ թէ կ'ուզէ քալելով երթալ, ու տունէն մեկնեցաւ ժամը 10.30ին, կէսօրին տուն չդարձաւ։ Կինը մտատանջուեցաւ։ Իրիկուան ժամը 5ին միայն հասկցուեցաւ թէ զօրավարը մատուռ չէր գացած։ Ռուս ինքնաշարժի վարիչ մը, Սէվր փողոցին եւ Էնվալիտի պողոտային անկիւնը կը սպասէր զօրավարին, հակառակ քալելով երթալու մասին անոր յայտնած փափաքին։ Սակայն զօրավարին չհանդիպեցաւ։ Կ'ենթադրուի ուրեմն թէ Խութէփօֆ առեւանգուած էր իր տան մօտերը։

Թերթի մը համաձայն, Րուսլէ փողոց, զօրավարի տան մօտ կայ Լուացարարի խանութ մը, որուն տէրը բոլշեւիկ է. Րուսլէ եւ Սէվր փողոցներու անկիւնը կայ կապելայ մը, ուր կը յաճախեն Չեկայի գործակալները, ինչպէս նաեւ զօրավարին բարեկամները. Սէվր փողոց, Րուսլէ փողոցին դիմացի մայթին վրայ կայ ուրիշ կապելայ մը, ուսկից բոլշեւիկները կը լրտեսէին զօրավարը, եւ ուսկից քանիցս յաջողած էին լուսանկարել զայն։ Ասկէ զատ զօրավարի բնակարանին ետեւի կողմը կայ ուրիշ շէնք մը, ուր կը բնակէին բոլշեւիկ ուսանողներ, որոնք ի հարկին կրնային մտնել զօրավարին պատուհանէն ներս։ Վերջերս բարեկամի մը ըսած էր թէ՝ «կը տեսնէ՞ք, եթէ ուզեն կրնան զիս սպաննել տանս մէջ»։ Այս օրերս զօրավարը ստացած էր բազմաթիւ սպառնական նամակներ։ Ու երեք շաբաթ առաջ իրեն յաջորդ նշանակած էր զօր. Միլլէրը։ Այս վերջինը «Վոզրոժտէնիա»յի մէջ հրատարակեց յայտարարութիւն մը՝ ուղղուած սպիտակ բանակի նախկին սպաներուն։

Կ'ենթադրուի թէ բոլշեւիկները ծուղակի մէջ ձգած են զօրավարը։ Ինքնաշարժ նստեցուցած են զայն՝ եկեղեցի տանելու համար, ու տարած են հաւանաբար Հավր՝ եւ հոն ռուսական շոգենաւի մը վրայ դրած զայն։

Մեղրական դրութիւնը Թուրքիոյ մէջ

ՊՈԼԻՍ 28 յունուար.— Մասնաւոր յանձնաժողով մը որոշեց միացնել կշիռներն ու չափերը եւ ընդունիլ մեդրական դրութիւնը։

Սպանիոյ դիկտատորը հրաժարեցաւ

Փրիմօ տէ Րիվէրա, Սպանիոյ դիկտատորը, որ բանակին եւ նաւատորմին կարծիքը հարցուցած էր քանի մը օր առաջ, իր պաշտօնը շարունակելու համար, հրաժարեցաւ երեքշաբթի օր, առանց պատասխանի սպասելու։ Աւելի ճիշդ, համոզուեցաւ որ այլեւս վստահութիւն չի վայելեր։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ բազմաթիւ սպաներ հետեւեալ պատասխանը տուած են դիկտատորին․ «Ձեր հարցումը այս օրուա՞ն կառավարութեան կը վերաբերի թէ վաղուան»։ Իրեն յաջորդեց նորէն զօրավար մը, Պէրանկէր։

Ուրիշ գաղտնի աղանդ մը

Խորհրդային հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ երեւան հանուած է գաղտնի ընկերութիւն մը, «Միակ Տաճարը», որուն դատը շուտով կ'աւարտի։ Այս աղանդին վարիչն էր մարգարէ Տիմիթրի Շուլց, նախկին փրոֆէսոր Մոսկուայի մէկ դպրոցին։ Իր վարդապետութեան համաձայն աղանդին անդամները, մէկ մասը երիտասարդ արուեստագէտներ եւ մտաւորականներ, յանձն կ'առնէին խափանել աշխատանքը խորհրդային հաստատութեանց մէջ եւ թշնամական դեր մը բռնել խորհրդային կառավարութեան հանդէպ։ Միւս կողմէ, Շուլց կը ստիպէր իր հետեւորդները՝ մուրալ Մոսկուայի փողոցներուն մէջ եւ իրեն բերել հաւաքուած դրամը։ Մարմնական պատիժներ կը տնօրինուէին ամենափոքր յանցանքին համար։

Աղանդին անդամներուն մէկ մասը ձերբակալուած եւ յիմարանոց փոխադրուած է։

Նոր քննութիւն Ալմազեանի խանութին մէջ

Երէկ առաւօտ նոր քննութիւն մը կատարուեցաւ Ալմազեանի Սէն-Ժիլ փողոցի խանութին մէջ։ Երեք մասնագէտներ՝ Պլըթրան, Շըվալիէ եւ Ժոլի, որոնք վերջերս նշանակուած էին հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի կողմէ՝ նոր քննութեան մը ենթարկելու համար Պ. Ամիի տարրալուծած նիւթերը, փափաք յայտնեցին հայ դերձակին խանութին մէջէն առնել նման նիւթեր՝ որպէսզի կարենան խղճամիտ քննութիւն կատարել։

Ինչպէս կը յիշուի, Պ. Ամի իր քննութեան համար օգտագործած էր խանութին մէջի չորցած արեան քանի մը բիծերը միայն։

Կ'ըսուի թէ մասնագէտները կասկած յայտնած են Ալմազեանի խանութէն գտնուած արեան մարդկային արիւն ըլլալուն մասին։ Նոր քննութիւնը պիտի պարզէ բուն ճշմարտութիւնը։

Երէկ առտուան խուզարկութեան ներկայ էին Պ. Մաթիֆաս, Ալմազեան եւ իր փաստաբանը Ժան-Շառլ Լըկրան։

Խուզարկութիւն հայու մը գրասենեակին մէջ

Դատական ոստիկանապետ Պ. Ամլին երեքշաբթի առաւօտ խուզարկութիւն կատարեց Պոլսեցի Պ. Զարեհ Պապիկեանի գրասենեակին մէջ, 24 Լիէժ փողոց՝ Փարիզ։

Պ. Պապիկեան ժամանակէ մը ի վեր կը վարէր շարժանկարի ընկերութիւն մը՝ «Films Mercure» անունով։ Յիշեալը մասնաւորապէս կը գործէր գաւառի մէջ, ուր վաճառականներու եւ գործարանատէրերու կը խոստանար շարժանկարել զիրենք, յետոյ հասարակութեան ցուցադրել քաշուած երիզները՝ «րէքլամ»ի համար։ Այս առթիւ կը ստանար բաւական կարեւոր գումարներ։ Եւ սակայն շարժանկարները երբեք չէին ցուցադրուէր։

Պ. Ամլին գրաւեց Պապիկեանի հաշուետետրերը, որոնք պիտի քննուին մասնագէտ Պ. Ժաքոյի կողմէ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Գասպարեան։ Նիւթ՝ Մարքսիստական վարդապետութիւնը։

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Café Centralի վերնայարկը, 7 Place du Pont։ Երգ, արտասանութիւն եւայլն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Շափի մէջ, 84 Rue Chape. Դերասան Յ. Ուզունեան կը ներկայացնէ՝

ՇԷՅԽ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ (Ռաֆֆիի)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆ՝ 8, 6 ԵՒ 4 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Շավիլի Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ

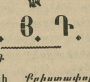
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chaville, 29 Ave. Ville d'Avrey սրճարանի ներքնասրահը։

Կը նախագահէ Պ. Ս. ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Գրական Ակումբի դասախօսութիւնը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ «Հայերու եւ Քիւրտերու քաղաքական յարաբերութիւնները 15րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը»։ Դասախօսն է Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԻՒԱԲ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Սէն Թ'Անթուանի (Մարսէյլ) Ընկեր Գարօ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, ընկ. Յովհաննէս Վարոյեանի բնակարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նոյեմզար Յարութիւնեան եւ զաւակները (Լիոն) շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու հայրենակիցներու եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյնեւ հօր ՄԽԻԹԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆի մահուան առթիւ։

Այրի Տիկին Տէր Օհանեան, (Լա Սիոթա), զաւակները՝ Պօղոս, Նոյեմզար, թոռները՝ Բերովբէ, Անդրանիկ Միսաք Երանոսեան եւ Մշեցի Վահան Բամբակեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ հայրենակցին Մուշի Խաս գիւղացի ԶԱՔԱՐ ՕՀԱՆԵԱՆի մահը։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 12ին Լա Սիոթայի մէջ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sébastopol

Métro: Réaumur և St Denis

Միզանցքային, արեան, մորթի հիւանդութիւններ. կ'ընդունի 9—12 եւ 2—8, աչքի, քիթի, կոկորդի, ականջի, 6—8 եւ կիրակի առաւօտները։

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ընկերակցութեամբ կամ առանձին վարձու է Պանթէոնի մօտ կահաւորուած երկյարկանի ճաշարան մը։ Ամէն գործի յարմար։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. ՊԱԼԵԱՆի, Restaurant Ararad, 24 Rue des Carmes, Paris (5e)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատական նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ձերմամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9—12։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր. միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 2ին Կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ։ Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներկայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Զմշկածակի խատիշար գիւղէն Գոհար եւ կիւլիստան թոմասեանները որոնք 1915ին Խարբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հալէպ։ Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ ղրկուած են մօտակայ գիւղերը հողային աշխատանքի համար։

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալուն մասին ճշգրիտ լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Իրենց մօր ծաղիկի, եղբօր՝ Պապօի եւ քրոջ՝ Սրբուհիի հասցէն 20 Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.) France։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ԳՏՆՈՒԱԾ Է

Պ. Ղազարոս Պուլամաճեան, Սելանիկ.— ձեր եղբօր Մարգար Սիսօեանի հասցէն է՝ 294 Rue Vendôme, Lyon, France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Յունուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	123.90
Տոլար,	Dollar	25.46
Մարք 100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.95
Թրք. ոսկի	» » or	110.60
Մէճիտիէ	Médjidié	8.67
Լէվա 100	Léva	17.60
Տրախմի »	Drachme	32.20
Լիր »	Lire	132.65
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	70.60
Զուից. »	Fr. Suisse	492.25
Լէյ »	Leï	14.95
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2060.—
»	II »	1525.—
»	III »	1510.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	79.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

31 JANVIER 1930

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1175

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը, որ անցեալ տարի ծրագրուած բայց յետաձգուած էր, պարագաներու բերումով, տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 6ին, համաձայն կեդր. Յանձնաժողովի յայտարարութեան:

Արդէն կազմուեր են կամ հետզհետէ կը կազմուին յանձնախումբերը: Ինչպէս կ'երեւայ օրը օրին հրատարակուած տեղեկութիւններէն, ամէնէն հեռաւոր գաղութներն ալ չեն ուզեր անմասն մնալ տօնակատարութենէն: Նոյնիսկ մէկ-երկու վայրերու մէջ կանխած են (Քանատա), իսկ հեռաւոր Խարբինէն (Մանչուրիա) դեռ վերջերս Թղթակից մը կը գանգատէր թէ իրենց հաղորդած չեն բուն Թուականը:

Բուն կեդրոնին, Փարիզի կազմակերպութեան մանրամասնութիւնները հրատարակեցինք աօջի օր: Կեդր. Յանձնաժողովէն մինչեւ զանազան մասնախումբերու կազմն իսկ ցոյց կուտայ որ, Յոբելեանը պիտի ունենայ համազգային, համաժողովրդական հանգամանք, ինչպէս կը Թելադրէ առաջադրուած նպատակն ալ:

Արդարեւ, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը չպիտի ըլլայ միայն ընդհանուր յարգանքի եւ երախտիքի հանդիսաւոր ցոյց մը՝ ի պատիւ Մեծ Վարպետին, հայ գրականութեան ինքնատիպ և բազմավաստակ մշակին, այլեւ առիթ մը՝ հիմնելու Գրական Հիմնադրամ մը:

Կեդր. Յանձնաժողովը կը յայտարարէր, իր առաջին կոչին իսկ.

— «Յոբելինական կեդր. Յանձնաժողովիս դիտաւորութիւնն է այս առիթը օգտագործել՝ հրատարակելու համար Ահարոնեանի եթէ ոչ բոլոր երկերը, գոնէ կարեւորագոյնները, որոնք այսօր սպառած են, եւ միանգամայն ստեղծել Գրական Հիմնադրամ մը, որուն հասոյթը ծառայէ հայ գրականութեան մեծարժէք վաստակաւորներու կենսաթոշակ մը կամ կենսաթոշակներ հաստատելու, սկսելով Ահարոնեանէ: Ուրիշ խօսքով, կեդրոնական Յանձնաժողովիս ցանկութիւնն է որ Ահարոնեանի Յոբելեանը մշտնջենապէս ծառայէ Հայ Գրականութեան, եւ Յանձնաժողովը կոչ կ'ուղղէ ընդհանուր հայութեան, որպէս զի կարենայ արժանաւորապէս իրագործել իր այս առաջադրութիւնը:»

Միացնելով այս երկու նպատակները,— Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ յոբելեանը եւ Գրական Հիմնադրամի հաստատումը,— կեդր. Յանձնաժողովը մէջտեղ կը դնէ ծրագիր մը, որուն յաջողութեան եւ արդիւնաւորման համար ոչ լեռներ գլորելու կը կարօտինք, ոչ ալ արտակարգ զոհողութիւններ պարտադրելու, մենք մեզի կամ ուրիշներուն:

Կը բաւէ, միայն, պուտ մը խանդավառութիւն եւ տարրական գիտակցութիւն: Խանդավառութիւն՝ գեղեցիկ եւ հոյակապ ճիգի մը հանդէպ, որպիսին է Ա. Ահարոնեանի գրական վաստակը՝ լման քառասուն տարի, Արարատեան դաշտէն մինչեւ միջազգային պողոտաները: Եւ տարրական գիտակցութիւն իբրեւ ժողովուրդ մը որ գիտէ յարգել իր զաւակներուն ստեղծագործութեան արժէքը, փառաբանել զայն եւ հպարտանալ անով:

Եւ յետոյ— քիչ մը շիտակ եւ մարդավայել կեցուածք: Այս Թեթեւ ակնարկն ալ անոր համար, որ կարգ մը շրջանակներու մէջ փոքրոգի քինախնդրութեան մը առիթ ծառայեց կազմակերպուած յոբելեանը: Այո՛, մինչեւ իսկ Ա. Ահարոնեանի ստեղծագործութիւնը վիճելի համարելու աստիճան: Ամերիկայի ռամկավարներու պաշտօնաթերթն էր որ կը փսփսար, 1929 օգոստոս 29ին, խմբագրական սիւնակներէն.

—«Թող ապագայ պատմութիւնը ճշդէ ու գնահատէ Ահարոնեանի մտաւորական եւ գրական բացառիկ արժանիքը, եթէ ունի, որով, հետեւ, պէտք է ըսել թէ այդ իսկ շատ ջուր կը վերցնէ եւ անոր մշակած գրականութեան արժէքին նկատմամբ շատ տարբեր կարծիքներ կրնան յայտնուիլ:»

Մոռացութեան կուտանք այնուհետեւ սեւով ճերմակի վրայ տպուած ուրիշ գռեհկութիւններ՝ նոյն Թերթին մէջ: Չենք ուզեր քրքրել, նաեւ, նոյն կուսակցութեան Փարիզի պաշտօնաթերթին գլորած քարը և կամ Եգիպտոսի օրկանին խոհեմ լռութիւնը: Լռութեան դաւադրութիւնը:

Եւ նկատել որ այս խմբակցութեան ծոցին մէջ, անոր գլխուն վերեւ գրագէտ-բանաստեղծներ կան, գեղեցիկ դպրութեանց մշակներ: Գրչի եւ լեզուի մարդիկ...

Մոռնա՛նք, մոռնանք մանաւանդ հիմա, երբ արդէն ձեւ ու մարմին առած է Յոբելեանը, իրեն հետ բերելով քիչ մը պայծառութիւն եւ խաղաղութիւն:

Ամէն պարագայի մէջ, յոբելեանը յղացողները, կազմակերպողներն ու տօնողները չեն որ պիտի կարմրին, աշխարհին եւ պատմութեան առջեւ, յարգանքի հրապարակային ցոյց մը կատարելով: Ցոյց մը՝ առանց զուռնա-զոռնայի, բայց եւ խոր ու արժանավայել՝ իր բովանդակութեամբ:

Մէկ խօսքով, մեծարանքի արարողութիւն մը, որ միեւնոյն ատեն պանծացումը պիտի ըլլայ այս հալածական ժողովուրդի թաքուն եւ անսպառ ստեղծագործութեան:

Ահարոնեանները հանգրուաններ են մեր գեղարուեստական — եւ յեղափոխական— երկունքի ճամբուն վրայ: Եւ չկայ ժողովուրդ մը որ չխանդաղատի ո՛ր եւ է երկունքով: Այլ մանաւանդ ժաքի եւ արուեստի վաստակով: Ու վաստակաւորներով:

Այդպիսի ժողովուրդը՝ ինքզինքն ուրացած պիտի ըլլար, ա՛լ էն բանէ առաջ: կամ ինքզինքը պատժած:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ՞...

Հայրենիք յիշելով Ժընեւի մէջ կատարուած խորհրդակցութիւնները՝ Սուրիոյ նոր գաղթականներու տեղաւորման մասին, դիտել կուտայ (17 յունվ.).

— «Սակայն, այս գործին մէջ ամէնէն աւելի պարտականութիւն ունի կատարելու խորհրդային կառավարութիւնը, որ Հայաստանի տէր դառնալով իրաւունք չունի անտարբեր մնալու իր լուծին տակ գտնուող ժողովուրդի մը հալածական բեկորներուն հանդէպ: Եթէ խորհրդային կառավարութ(ի)ւնն ուզէր, իրեն համար դժուար պիտի չըլլար երբեք ազդելու դաշնակից Թուրքիոյ վրայ, որպէս զի վերջինս հանգիստ ձգէ իր սահմաններուն մէջ մնացած հայ խլեակները եւ կամ գէթ ապահովէր անոնց անվնաս գաղթը դէպի Սուրիա: Իսկ եթէ խորհրդային կառավարութիւնը իսկապէս ըլլար այն, ինչ որ կը հաւատացնէ թէ է, այսինքն՝ հարստահարուածներու կառավարութիւն մը, անկասկած ոչինչ պիտի խնայէր ամենէն հալածուած հայ տարրը իր հովանիին տակ առնելու եւ խ. Հայաստան փոխադրելու համար:

Դժբախտաբար, խորհրդային կառավարութեան գէթ հայ գործակալները արտասահմանի մէջ, փոխանակ այս ուղղութեամբ աշխատանք Թափելու, ամէն ջանք կ'ընեն կասեցնելու հաւաքական օգնութեան այն փորձն իսկ, որուն վերջերս ձեռնարկած է Հայ Բարեգործականը:

Այսպէս, օրինակ, իրենց «Երեւան» Թերթը, իր ծայր աստիճան բուռն վրդովմունքը յայտնելէ ետքը Հայ Բարեգործականի կազմած հանգանակիչ յանձնախումբին առթիւ, կրակ ու բոց կը Թափէ անոր գլխուն վրայ միայն այն բանին համար, որ յանձնախումբին մէջ մտած էնաեւ դաշնակցութեան ներկայացուցիչը Ա. Խատիսեան: «Բարեգործականը, ուրեմն, տեղի տուաւ դաշնակցութեան շանթաժին եւ զայն սրբազան միութեան մէջ առնելով՝ բարոյապէս մեղսակից կը դառնայ անոր... Գաղութահայ աշխատաւորութիւնը հեգնանքով միայն հանդիսատես կ'ըլլայ բարեգործական-դաշնակ համագործակցութեան», կ'ըսէ հայ բոլշեւիկներու Թերթը:

Այս գրգռիչ վերաբերումը անգամ մը եւս ցոյց կուտայ, որ խորհրդային կառավարութեան հայանուն գործակալները ընդունակ չեն ազգային ոչ մէկ աղէտի ատեն մէկդի դնել իրենց կուսակցական հաշիւները եւ, եթէ ոչ ազգասիրաբար, գէթ մարդասիրաբար գործակցիլ իրենցմէ տարբեր մտածողներուն հետ՝ աղէտեալներուն օգնելու համար:»

Այս տողերը գրած ատեն, «Հայրենիք» տակաւին ստացած չէր «Երեւան»ի յունուար 10ի Թիւը, ուրկէ պիտի սորվէր Թէ՝ Խորհրդային կառավարութիւնը ոչ միայն իրաւունք ունի անտարբեր մնալու», այլեւ, իրաւունք չունի զբաղելու «Թուրքիահպատակ Հայերով», համաձայն միջազգային իրաւագիտութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Ամերիկեան խմբակ մը դիմում կատարած է Թուրքիոյ հանքերը շահագործելու մասին: Խմբակը, որ միայն հանքերու գործով կը զբաղի, պայման դրած է որ կառավարութեան հետ գործակցաբար շահագործէ հանքերը:

Այս դիմումը կը քննուի Տնտեսական գործավարութեան կողմէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԻՖԼԻԶԻ Մ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՕԴԸ ՀԱՆՈՒԱԾ

ՊԵՐԼԻՆ, 30 յունուար.— Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնները երեքշաբթի օր սկսած են գործադրել իրենց հակակրօնական ծրագիրը, որ կը նախատեսէ արագօրէն անհետացնել պաշտամունքի ամէն առարկայ: Առաջին առթիւ սկսան քանդել Թիֆլիզի մայր եկեղեցին, շինուած ԺԶ. դարուն եւ որ նշանաւոր է ամբողջ աշխարհի մէջ: Գէպքէուի զինուորներ ուժանակներով օդը հանեցին մայր եկեղեցիին պատերը: Այս շէնքին տեղ յառաջիկային պիտի կառուցուի համայնավար մատենադարան մը: Վերջին երեք ամսուան ընթացքին 980 օրթոտոքս եկեղեցիներ եւ 200 մզկիթներ ու սինակոկներ փակուեցան Ռուսիոյ մէջ:

Անաստուածներու Միութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուց կառավարութեան՝ պահանջելով որ ապրիլ 1էն սկսեալ ո՛չ մէկ նոր եկեղեցի կառուցուի, ինչպէս նաեւ փակուին բոլոր ընծայարանները:

Նաւային խորհրդաժողովը

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.— հակառակ արտաքին երեւոյթներուն, Լոնտոնի խորհրդաժողովը իր առաջին շաբթուան ընթացքին, որոշ եւ իրական յառաջդիմութիւններ ձեռք բերած է եւ դաշնագրի մը ստորագրութիւնը մօտալուտ կը նկատուի: Ջանազան պետութեանց մօտ լաւատեսութիւն կը տիրէ:

«Տէյլի Մէյլ»ի կատարած մէկ քննութեան համաձայն, ֆրանսական պատուիրակութիւնը այն համոզումն ունի թէ խորհրդաժողովը իր աշխատանքները յաջողութեամբ պիտի վերջացնէ փետրուարի վերջը: Անգլիական պաշտօնական շրջանակներու համաձայն, վիճաբանութիւնները պիտի տեւեն դեռ ութ շաբաթ: Ամերիկացիները աւելի յոռետես են եւ կը կարծեն թէ խորհրդաժողովը կրնայ դեռ երեք ամիս տեւել:

Ֆրանսական եւ անգլիական պատուիրակութիւնները խորհրդակցութիւն մը ունեցան խորհրդարանի շէնքին մէջ: Աշխատաւորական կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ երկու պատուիրակութիւնները իրաւախոհութեան մը յանգած են նաւատորմներու ընդհանուր տարողութեան եւ դասակարգերու սահմանափակման մասին, այնպէս որ այժմ կարելի է բանակցութեանց մտնել ուրիշ պատուիրակութեանց հետ:

Երէկ տեղի ունեցաւ լիակատար նիստ մը, որուն մէջ Ամերիկացիները, որոնց կը պատկանէր առաջին խօսքը այբուբենական կարգով, հրաժարեցան իրենց խօսքի իրաւունքէն՝ ի նպաստ ֆրանսական պատուիրակութեան:

Ինչեր գտան Ալմազեանի խանութին

Ինչպէս գրեցինք, ութերորդ անգամ ըլլալով, չորեքշաբթի օր խուզարկութիւն կատարուեցաւ Ալմազեանի խանութին մէջ: Ներկայ էին երեք փրոֆէսէօրները՝ կապրիէլ Պերթրան՝ Էնսթիթիւէն, Ժիւսթէն Ժոլի՝ Քոլէժ տը Ֆրանսէն, Շըվալիէ՝ Միւզէոմի փրոֆէսէօր, Պ. Ամի՝ դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն, գաղտնի ոստիկաններ Լըրուա եւ Շմիտ, հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս, դատաւոր տը Մանոէլ Սոման, փաստաբան Լըկրան եւ բազմաթիւ ոստիկաններ: Ալմազեան մերժած էր ներկայ ըլլալ այս նոր խուզարկութեան:

Քննիչները մասնաւորապէս քննութեան առարկայ դարձուցին խանութին ետեւի կողմը բակին վրայ բացուող դուռը: Այս վերջինը իր ծխնիներէն հանուելով սեղանի մը վրայ դրուեցաւ. յետոյ թափանցիկ թուղթով մը առնուեցան արեան հինգ բիծեր, որոնք պահարաններու մէջ դրուելով կնքուեցան: Յետոյ փորձագէտները փայտի կտորներ առին աղբի սնտուկի մը մէջէն, ճերմակեղէնի լեղակ՝ լուացարանի քարին վրայէն եւ մամուռ՝ լուացարանի խողովակին արտաքին երեսէն: Մամուռին վրայ կային մազեր ու ստեւներ: Ասոնք մասնաւորապէս խորունկ քննութեան պիտի ենթարկուին Պ. Շըվալիէի կողմէ: Անմիջապէս վերցուած նիւթերը բոլորն ալ կնքուեցան՝ փաստաբան Լըկրանի ներկայութեան: Խուզարկութիւնը որ սկսած էր ժամը 10ին, վերջացաւ 11.45ին:

Փորձագէտները գումարում պիտի ունենան երեքշաբթի օր քիմիական աշխատանոցին մէջ՝ խորհրդակցելու համար իրենց աշխատանքին մասին: Կ'ենթադրուի թէ քննութիւնները պիտի տեւեն մօտ երկու շաբաթ:

Ալմազեանը առնելու համար Սանթէի բանտը գացած էր դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաներէն Լըրուա, որ հայ գերձակին խնդրով զբաղած էր արդէն՝ անոր հարցաքննութեան սկիզբը: Լըրուա խնդրեց Ալմազեանէն, որ ընկերանայ իրեն՝ Սէն-Ժիլ փողոցի խանութը երթալու համար:

— Չեմ երթար, պատասխանեց Ալմազեան: Չեմ ուզեր ընկերանալ ձեզի պէս անպարկեշտ մարդոց: Հանրապետական պահակ բերէք երթամ:

Պ. Լըրուա անմիջապէս տեղեկագիր մը ներկայացուց այս միջադէպի մասին բանտի տնօրէնութեան եւ իր պաշտօնակից Շմիտի հետ գնաց Սէն Ժիլ փողոց:

Փաստաբանին նոր քողովը

Չորեքշաբթիի խուզարկութենէն յետոյ, փաստաբան Ժան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ
ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 22

Պարժըմոնի (Վառ) հայ կօշկակար բանուորներէն	232.—
Փոքրիկն Սեդա Ջուրիկեան, Գահիրէ	50.—
Տիկին Ռամելա Ջուրիկեան Հալէպ	50.—
Մ. Զ. »	35.—
Հաուըրտ Գարակէօզեան Հօմի արհեստաւոր սաներէն՝ Միհրան Էմէքսիզեանէ (Niceի շրջակայքը), իր վաղամեռիկ սանընկեր Վահրամ Թօմպալեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի	50.—
Գումար	417.—
21րդ ցանկին գումարը	21,751.85
Ընդհ. գումար	22,168.85

*
* *

ՊԱՆԵԷՕ.— Փարիզի հարաւային շրջանի (Մատամ Քիւրի եւ Բիւրօժէ) մէջ բացուած հանգանակութիւնը կը շարունակուի, նախաձեռնութեամբ Յառաջդիմասէր Միութեան կազմած յանձնախումբին որուն անդամներն են Օր. Ս. Սրապեան, Պ. Պ. Աւետիս Իփգրանեան, Գրիգոր Սրապեան, Եփրեմ Թեւանեան եւ Հրանտ Սրապեան: Յանձնախումբը միեւնոյն ատեն հաւաքած է բաւական քանակութեամբ հանդերձեղէն:

ՆՈՐԵԿ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ
ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Հալէպի «Եփրատ»ը կը գրէ թէ յունուար 18ին շաբաթ առաւօտ կիլիկիոյ կաթողիկոսի բնակարանին մէջ տեղի ունեցաւ կարեւոր հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ գտնուեցան Առաջնորդը, տարագրեալ խնամատար կեդր. եւ տեղական մասնաժողովի բոլոր անդամները: Խորհրդակցութիւններ կատարուեցան նորեկ գաղթականներու տեղաւորման եւ խնամատարական հարցին շուրջ. Խորհրդակցութեան առարկայ եղաւ նաեւ Գամըշլըի, Ամուտէի եւ Գարամանիէի շրջանին մէջ գտնուող քրդախօս Հայերու կացութիւնը. որոշուեցաւ Բարեգործականի եւ խնամատարական յանձնախումբին կողմէ այդ վայրերը ղրկել պատուիրակութիւն մը որուն մաս պիտի կազմեն քահանայ մը, բժիշկ մը եւ ուրիշ անձեր, որոնք պիտի զբաղին տարագիրներու հոգեւոր եւ տնտեսական պէտքերով:

Որոշումներու կարգին մէջ կայ նաեւ Հալէպի մէջ կայան մը հաստատելու խնդիրը որ այժմ բանակցութեան առարկայ է ընդարձակ շէնքի մը տիրոջ հետ. այս կայանին մէջ պիտի տեղաւորուին էսատ փաշայի քէմբին կարօտեալները, կարօտ հիւանդները պիտի ընդունուին Կ. Խաչի նորակառոյց դարմանատան շէնքին մէջ որ կը յուսացուի թէ մօտերս ի վիճակի կ'ըլլայ այդ նպատակին ծառայելու համար:

— Կը լսենք թէ Ազգ. Դաշնակցութիւնը մէկ միլիոն 336,000 ֆրանք տրամադրած է գաղթականներու տեղաւորման պէտքերուն համար:

Ազգ. Դաշնակցութեան տեղաւորման ճիւղի պետ՝ Պ. Պիւրնիէ հոն կը սպասուի գաղթականները տեղաւորելու գործով զբաղելու համար, հաւանաբար Սուրիոյ սահմանամերձ շրջաններու մեկնելիք մարմնը խորհրդակցութիւն պիտի կատարէ Պ. Պիւրնիէի հետ՝ հաստատուելիք գիւղերու մասին:

ՆԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՒՐԻՇ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Տեսնենք հիմա թէ ինչպէս եւ ինչու կը տեղափոխուի ոսկին երկրէ երկիր։ Ենթադրենք թէ այսինչ օրուան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վճարումներու եւ գանձումներու տարբերութիւնն է մէկ միլիոն ոսկի ի նպաստ Անգլիոյ։ Այսինքն Ֆրանսան ստիպուած է մէկ միլիոն ոսկի վճարել Անգլիոյ։ Դրամատունները կ'աշխատին Անգլիոյ վրայ առնելիք ունեցողներէն անգլիական դրամ գնել, վճարելով մէկ ոսկիին 124 ֆրանք։ Կը պատահի որ այդ սթերլին ունեցողները պահանջեն աւելի քան 124 ֆր. մէկ ոսկիին, օրինակ 124,05 եւ դրամատուններն որ իրաւունք ունին Պանք տը Ֆրանսէն ոսկի մետաղ պահանջելու հաստատուած գինով մը, որ աւելի չէ քան 124 ֆրանքը, կը հաշուեն փոխադրութեան եւ ապահովագրութեան ծախքը եւ եթէ նպաստաւոր գտնեն, փոխանակ թղթադրամին 124,05 վճարելու, Ֆրանսայի դրամատունէն ոսկի կը գնեն 124ի հաշուով եւ մէկ կամ երկու սանթիմ ալ ծախք վճարելով, ոսկին կը ղրկեն Անգլիա։ Այդ մէկ երկու սանթիմ տարբերութիւնը մեծաքանակ գումարներու վրայ կրնայ բաւական խոշոր գումարի մը հասնիլ։

Այսպէս ուրեմն բոլոր հաստատուն դրամներուն համար կայ ոսկիի մուտքի եւ ելքի գին մը (Gold point) որմէ անդին նպաստաւոր է ուղղակի մետաղով վճարումը։ Այս է պատճառը որ յաճախ թերթերու մէջ կը կարդանք թէ օրինակ Ամերիկայէն հարիւր տակառ ոսկի բեռցուած է Ֆրանսայի համար։ Ամէն անգամ անպատճառ պետական դրամատունը չէ գնողը, այլ շատ մը ուրիշ մեծ դրամատուններ ալ կը գնեն, բայց անմիջապէս կը փոխանցեն պետական Դրամատան, որ օրէնքով ստիպուած է գնելու հաստատուած գինով։

Ի՞նչ կը պատահի երբ պետական Դրամատան ոսկեմթերքը կ'աւելնայ շարունակաբար ։— Մինչեւ 1928 թուականը Պանք տը Ֆրանսը իրաւունք չունէր ուզածին չափ դրամատոմս շրջաբերութեան դնելու, այլ որոշուած էր սահման մը։ Անկէ ի վեր ջնջուած է այդ սահմանափակումը. դրամատունն իրաւունք ունի ուզածին չափ դրամատոմս հրապարակ հանելու, բաւական է որ այդ դրամատոմսերու հարիւրին 35ը ոսկիի պահեստով կամ ոսկի պահանջով երաշխաւորուած ըլլայ։ Այս ազատութիւնը մեծ դիւրութիւն կուտայ դրամատան եւ կը փոխարինէ ներկայացուած ոսկին անպատճառ գնելու իր պարտադրութիւնը։

Այսպէս ուրեմն մէկ ֆրանքի ոսկի գնելով, դրամատունն իրաւունք կ'ունենայ մօտ երեք ֆրանքի դրամատոմս հրապարակ հանել եւ նոյնչափով աւելցնել շրջաբերութիւնը, յառաջ բերելով դրամի առատութիւն եւ դիւրութիւն։

Ու այժմ Ֆրանսայի Դրամատունը պէտք չէ տեսած շրջաբերութեան տոմսերն աւելցնելու, այնպէս որ այսօր իր դրամատոմսերու եւ ոսկիի համեմատութիւնը հարիւրին 50 է, փոխանակ հարիւրին 35ի։ Բայց անմիջապէս որ երկրի առեւտրական կացութիւնը պահանջէ, այսինքն մեծաքանակ վաճառականական մուրհակներ ներկայացուին զեղչի, կրնայ օգտագործել իր իրաւունքը։

Դրամի առատութեան անմիջական հետեւանքը կ'ըլլայ տոկոսի սակի անկում եւ տոկոսաբեր արժեթուղթերու եւ բաժնեթուղթերու բարձրացում, ինչ որ պատահեցաւ վերջին ամիսներուն։ Հարիւրին 5 զուտ տոկոս վճարող արժեթուղթ մը սակարանին մէջ կ'արժէ 100 ֆրանք, եթէ դրամատունները հարիւրին 5էն աւելի տոկոս չեն վճարեր. եթէ զեղչի սակը հարիւրին չորսի իջնէ, այդ արժեթուղթը կ'արժէ մօտ 120 ֆրանք, իսկ եթէ զեղչի սակը բարձրանայ հարիւրին 6ի, այդ արժեթուղթը կ'իջնէ 80 ֆրանքի, որպէսզի հասոյթը հաւասարի դրամատանց սակին։

Զեղչի սակին անկումը եւ դրամի առատութիւնը միւս կողմէն կարելիութիւն կուտան ճարտարագործներուն աւելի աժան գինով եւ հետեւաբար մեծաքանակ ապրանք արտադրել։ Բայց եթէ համապատասխան կերպով չկարենան այդ արտադրութիւնը վաճառել, այդ գերարտադրութիւնը փոխանակ բարիքի, յառաջ կը բերէ չարիք, ապրանքներու մթերումով եւ վաճառման դժուարութիւններով (mévente)։

Պատերազմէն առաջ երբ երկրի մը մէջ դրամի առատութիւն կ'ըլլար, դրամատէրներն անմիջապէս այդ աւելորդը կը յատկացնէին օտար արժեթուղթերու գնման կամ արտասահմանի մէջ առեւտրական կամ արդիւնաբերական զանազան ձեռնարկներու մասնակցութեան։ Այսպէս՝ գրեթէ ամբողջ աշխարհի թրամվայները պելժիական ընկերութեանց կը պատկանէին, բայց պատերազմը ուրիշ հազարաւոր փոփոխութեանց շարքին, փոխեց նաեւ դրամներու գործածութեան եղանակը։ Օրինակ, օտար արժեթուղթերու կտրոններուն վրայ 25 առ հարիւր տուրք կայ Ֆրանսայի մէջ. այսինքն եթէ անգլիական պետական պարտաթուղթ մը ունիք որ տարեկան 100 ֆր. տոկոս կը բերէ ձեզի, պարտական էք անոր 25 ֆրանքը ֆրանսական պետական գանձին տալ որով գործողութիւնը կը դադրի նպաստաւոր ըլլալէ։

Իբր հետեւանք այս ամէնուն, կը տեսնենք թէ ոսկիի առատութիւնը, դրամի առատութիւնը, ապրանքի առատութիւնը եւ այլն որոնք պէտք էին իսկապէս բարօրութիւն եւ աժան կենցաղ յառաջ բերել, յաճախ կը յանգին հակառակ արդիւնքի։ Պատճա՞ռ... կայ խումբ մը բաժան-բաժան, յաճախ իրարու հակոտնեայ տեղական օրէնքներով եւ անիմաստ սեղմումներով ու սահմանափակումներով պետութեանց, որոնց վարիչներու գերագոյն նպատակն է ոչ թէ ժողովուրդի իրական շահը, այլ պետական, ազգայնական, դրամատիրական եւ այլն բազմապիսի այլ մտահոգութիւններ։ Եւ անոնց կը զոհուի պարզ մահկանացուն։

Միակ դարմանը այդ պետութեանց իրական բարօրութեան, ազատ Դաշնակցութիւնն է, սկսելով եւրոպական համադաշնակցութենէն։

Մ. Տ.

ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ...

Կրկին եւ կրկին կը յիշեցնենք մեր կարգ մը պաշտօնակիցներուն՝ չմոռնալ «Յառաջ»ի անունը, երբ սեփական լուրեր եւ թղթակցութիւններ կ'արտատպեն։

Ս. ՂԱԶԱՐ

ՁՈՐ ՉԷ ՃԱՆՉՑԱԾ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ընկ. Մ. Վարանդեանի ծանօթ յօդուածին առթիւ, թթու պատասխան մը հրատարակած էր «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը (Թիւ 11—12, նոյ. դեկտ. 1929), եւ կը խնդրէր մեզմէ նոյնութեամբ արտատպել։

Պատրաստ էինք արտատպելու մեր հրատարակութեան հետ կապ ունեցող մասերը, երբ ստացանք Հ. Սահակ վ. Տ. Մովսէսեանի երկար պատասխանը։ Ուրեմն, կատարած կ'ըլլանք մեր պարտքը՝ «Բազմավէպ»ի հանդէպ։ Մանաւանդ որ, ներկայ յօդուածը կը հրատարակուի նոյնութեամբ եւ իրեն յատուկ շարադրութեամբ։ Ցապաւուած են միայն կարգ մը անյարմար բացատրութիւններ։

Վերջերս Պ. Մ. Վարանդեան «Ս. Ղազարի շուրջը» խորագրով յօդուած մը հրատարակեր էր «Յառաջ»ի մէջ (15 դեկտ. 1929)։

Բանգէտ եւ զարգացեալ ընթերցողները դատափետեցին յօդուածին նախատական ոճն և անիրաւ ու անտեղի յարձակումները։ Յայտնուած ընդհանուր փափաքն այն էր՝ որ մերկապարանոց ըլլան Պ. Վարանդեանի գրութեան աչք ծակող անճշդութիւնները եւ անոր սխալ ակնոցով դիտուած Ս. Ղազարի կղզին մտնէ իր բուն շրջանակին մէջ։

Մտերմական նամակ մը, ի միջի այլոց կ'ըսէր թէ Պ. Վարանդեանին չէր վայլեր իր ստորագրութիւնը դնելու այդպիսի տողերու տակ, քանի որ անիկա ամիսներով Վենետիկ կեցած էր եւ Ս. Ղազարէն այնքան սիրալիր ընդունելութիւն վայելած. իր տրամադրութեան տակ դրուած են ոչ միայն իր ուզած գիրքերը, այլեւ զանոնք իր հետ հոս ու հոն շրջեցնելու թոյլտուութիւնը, բացառիկ շնորհ մը, զլացուած մինչեւ անգամ Մխիթարեան հայրերու։

Անմիջապէս անցնինք Պ. Վարանդեանի յօդուածին վերլուծումին եւ քարերը շարենք իրենց պատկանած տեղերը։

Յօդուածը երեք մասի բաժնուած է։ Առաջին մասը կը բաղկանայ անկապ նախադասութիւններէ, երկարելով մինչեւ Երուսաղէմի վանքը, կորսուելով մշուշապատ խորհրդածութեանց մէջ։

Երկրորդ մասին մէջ, Պ. յօդուածագիրը լայնօրէն կը ճոխանայ Ս. Ղազարի մատենադարանին վրայ, եւ կ'ուզէ որ անիկա ըլլայ այնքան ճոխ եւ կատարեալ, ինչպէս են պետական գրադարանները, մասնաւորապէս Բրիտանական թանգարանը եւ Պարիզի Ազգ. Մատենադարանը։ Նա դառնօրէն կը գանգատի թէ Ս. Ղազարի մատենադարանին մէջ պակաս են իր ուզած գրքերն ու պարբերաթերթերէն ինչ ինչ կտորներ, որով ամէն մարդ չի կրնար օգտուիլ այդ մատենադարանէն։ Բայց աշխարհի ո՞ր գրադարանին մէջ, բացառութիւն միայն քանի մը աշխարհահռչակ մատենադարաններ, չեն պակսիր այս կամ այն գրքեր եւ պարբերաթերթեր։ Ես ինքս պէտք ունեցած եմ եւրոպական լեզուներով գրուած կարեւոր գրքերու, եւ չեմ յաջողած գտնելու ոչ Լուվէնի հարուստ մատենադարանին (պատերազմէն առաջ), ոչ Վենետիկի եւ ոչ ալ Փատուայի հարուստ եւ բազմադարեան մատենադարաններուն մէջ։ Գիտեմ որ Պ. Վարանդեանը շատ ճամբորդած է եւրոպական երկիրները, դուրս չթողլով մինչեւ իսկ Մոնթէ Քառլոն, բայց կ'երեւի թէ գրքեր գտնելու պէտքը միայն Ս. Ղազարի մէջ զգացեր է։

Պ. Վարանդեանը այնչափ խանդավառուած է Ս. Ղազարի մատենադարանը կատարեալ տեսնելու փափաքէն, որ չի զգուշեր վիրաւորական խորհուրդներ տալու Ս. Ղազարի հայրերու։ Կ'արժէ, իբրեւ հետաքրքրական նիւթ, կանգ առնել անոնց երկուքին վրայ։ Ուրեմն ան խորհուրդ կուտայ որ Ս. Ղազարի հայրերը իրենց մատենադարանին պակասները լրացնելու համար «դիմեն Պոլիս, Սպահան ու այլ հինաւուրց գաղթավայրերը, Էջմիածնի մատենադարանը եւ կամ այն հայրենասէր հայ ընտանիքներուն, որոնց մօտ փոշիներու տակ ծածկուած են բաղձալի գրքերը։ Անշուշտ Պ. Վարանդեանը չի գիտեր Ս. Ղազարի ձեռագրատան պատմութիւնը, եւ այս անգիտութիւնն է որ զինքը մեղադրանքէ զերծ կը պահէ։ Երբ գիտնական ու պատկառելի Մխիթարեան մը, Հ. Ներսէս Սարգիսեան, որուն կեանքը մաշեցաւ Հայաստանի աւերակներուն խորը եւ աչքերուն լոյսը հայ ձեռագիրները օրինակելով, անտանելի տառապանքներով եւ սպրդումներով հազիւ հազ կը յաջողէր ընդօրինակելու ձեռագիրները զորս հայ մշակն անգամ կը նախընտրէր փոշիներու տակ փճացնել քան Մխիթարեան վարդապետին յանձնել որ գէթ յիշատակարանը օրինակէ։

Եւ այդ հայ մշակը կը մերժէր դրամի փոխարէն ձեռագիրները յանձնելու Մխիթարեան վարդապետին, խիղճ չընելով սակայն անոնց թուղթերը փրցնելով լուսամուտներուն վրայ փակցնելու։ Եւ հազարումէկ նիւթական ու բարոյական զոհողութիւններով է որ Մխիթարեան Հայրերը յաջողած են կազմել հայ ձեռագիրներու Մատենադարանը։ Մխիթարեանները չբաւականացան կորուստի ճիրաններէ փրկել հայ ձեռագիրները, այլ տպագրեցին զանոնք մաքուր եւ կոկիկ տպագրութեամբ, և շնորհիւ այդ աշխատանքին է՝ որ Պ. Վարանդեանը եւ իրեն շատ մը նմանները այսօր քիչ թէ շատ գիտեն իրենց մայրենի լեզուին բացառիկ ճոխութիւնները, իրենց ազգային պատմութիւնը և մատենագրութիւնը, եւ առհասարակ հայ մշակոյթին վրայ ունին չափաւոր գաղափար մը։

Պ. Մ. Վարանդեանը մտնելով Ս. Ղազարի վանքը, մոռցեր է հասկնալու թէ անոր ըստ բաւականի ճոխ եւ բազմակողմանի Մատենադարանը, որ օտարներուն անգամ զարմանք կ'ազդէ, որո՞նց ջանքերով եւ որո՞նց զոհողութիւններով կանգնուած է։ Դիւրին բան է գրի առնել թէ «Այդ բոլորը դրամ կ'ուզէ։ Տասնեակ միլիոններ պէտք չեն անշուշտ եւ դրամը չէ որ կը պակսի Մխիթարեան Միաբանութեանը (չմոռնալով փակագծի մէջ առնելու Վենետիկ բառը, որպէսզի Վիեննան ազատ ցոյց տայ)։ Ան պատկառելի հարստութեան տէր է, բայց այդպիսի բաներու համար դրամ չի ծախսեր»։ Մէկ կողմը թողլով պատկառելի հարստութեան առասպելը, որ անցեալ, ներկայ եւ ապառնի Վարանդեաններուն մղձաւանջը պիտի կազմէ, հարց տանք Հռոմի նախկին հայ դեսպանին, թէ որո՞ւ դրամով ճոխացած է Ս. Ղազարի Մատենադարանը, մանաւանդ եւրոպական բաժինը, եւ զանոնք պարունակող գեղարուեստական դարանները։ Ո՞ր հայ բարերարը իր անունը արձանագրել տուած է հոն։ Աղէկ է որ Մխիթարեանները Պ. Վարանդեանին սորվեցուցեր են Եագուպ Արթին փաշայի անունը,— եւ Ս. Ղազարի Հայրերը կը սիրեն իրենց բարերարներուն անունն ու յիշատակը յարգանքով փոխանցել սերունդէ սերունդ, մոռնալով թերեւս այցելուին զուրցելու թէ մեծանուն ազգասէր փաշան Մուրատեան վարժարանի նախկին աշակերտ մըն է, եւ մօտաւոր ազգական Մխիթարեան վարդապետի մը։ Ո՛րչափ գիտենք հանգուցեալ փաշան առաջին Հայն է որ իր սեփական Մատենադարանը նուիրեր է Ս. Ղազարի վանքին, որ երկուեւկէս դարու կեանք ունի։ Փափաքելի է որ Պ. Վարանդեանը թարմացնելով իր յիշողութիւնը հրապարակաւ յայտնէր անուններն այն հայ բարերարներուն՝ որոնք ո՛րեւէ կերպով նպաստած ըլլան Ս. Ղազարի Մատենադարանի կազմութեանը, քանի որ, ըստ իրեն, «ան պատկառելի հարստութեան տէր է, բայց այդպիսի բաներու համար դրամ չի ծախսեր»։

Հոս հարցում մը ինքնին գրչի տակ կուգայ։ Որո՞ւ դրամով է որ անընդհատ երկու դար կը դառնայ Ս. Ղազարի տպարանը։ Պէտք կա՞յ շեշտելու թէ Մխիթարեան միաբանութեան համեստ հասոյթներով է որ ոտքի կը պահուի աշխարհի փոքրագոյն՝ բայց նաեւ ամենագեղեցիկ տպարանը, կամ աշխարհի ցուցահանդէսներու մէջ միշտ ոսկի եւ արծաթ մետալներու արժանացած եւ առաջին կարգի վկայականներով պսակուած։ Անշուշտ Պ. Վարանդեանը համակարծիք չէ իր միամիտ հայրենակցին՝ Պ. Աղեքսանդր Երիցեանցի, որ իր սենեակին մէջ նստած, օդային հաշիւ մը ընելով, ահագին ցուցակ մը կազմեր է Ս. Ղազարի տպարանէն ելած գրքերուն, եւ ենթադրելով որ իւրաքանչիւր գրքէն հազարաւոր օրինակներ տպագրուած ըլլալու են եւ ծախուած, ... միլիոն դրամագլխի հաշիւ հաներ է, բան մը՝ որ միայն ... խելապատակին մէջ գոյութ... ունի։ Իսկ մերկ իրականու...նը այն է, որ Ս. Ղազարի տ...րանը տալիք է վանական տակարարութեանը։ Ոչ ... գաղտնիք է, որ Ս. Ղազարի ... լոյս տեսած գրքերու մեծամ...նութիւնը խմբագրուած ըլլա... գրաբար լեզուով եւ կամ ...լով մասնագիտական, հայ ... վրդեան անմատչելի եղա...։ Իսկ աշխարհաբար լեզ... գրուածներն ալ լաւագոյն ...տի մը արժանացած չեն, ... որ քաղաքական ծանօթ ... ճառներով Ս. Ղազարի տպ...նէն լոյս տեսած գրք... մուտքը արգիլուած էր Կ. ...սոյ եւ Թրքահայաստանի, որոնք աւելի քան ո՛ր եւ ... կեդրոն, Մխիթարեաններ...քերով կը սնանէին։

Հ. Ս. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷ...

(1)

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԵ... ԵՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԷԻՆ.— Ի՞ՆՉՊԷՍ ՔՇԵՑԻՆ.— ՃԱՄԲՈ... ԿՈՂՈՊՈՒՏՆԵՐԸ.— ՏԻՐՈՂ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ին խմբագիրը Հալէպի մէջ քննութիւն կատարած ըլլալով Անատոլուի նոր գաղթականներու մասին, տեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ երկու թիւերու (Յունուար 15 եւ 18)։

Ցարդ Թուրքիայէն Սուրիական սահման հասնող գաղթականներու ընդհանուր թիւն է 3000 հոգի, որոնցմէ 1800ը հաստատուած են Գամըշլը, Հասիչէ, Ամուտա եւ Գարամանիէյի շրջանները, իսկ մնացածը անցած երկու ամսուան ընթացքին մաս առ մաս եկած եւ հաստատուած են Հալէպ։

Առաջին տեղահաններն են Խարբերդի շրջակայ գիւղերուն մէջ եւ քիւրտ պէյերու ագարակներուն մէջ երկրագործութեամբ պարապող հայ ընտանիքները, որոնք օր մը, առաւօտուն, յանկարծ անակնկալ այցելութիւնը կը վայելեն թրքական «զապթիա»ներու եւ որոնցմէ հրաման կը ստանան շուտով «գարագօլ» հաւաքուելու։ Հակառակ գիւղացիներու խնդրանքին եւ քանի մը ժամ միայն արտօնութիւն շնորհելու պաղատանքին, զապթիաները անդրդուելի կը մնան եւ կը սկսին բռնի միջոցներու դիմել։ Խեղճ Հայերը վայրկենապէս կ'առնեն իրենց ունեցած եւ դիւրատար գոյքերն ու ուտելիքներ եւ կը հաւաքուին պահականոց, ուրկէ հրահանգ կը ստանան Խարբերդ մեկնելու։ Ուրեմն Խարբերդի շրջակայ գիւղերու բոլոր Հայերն ալ այս ձեւով կը հանուին իրենց տուներէն եւ կը հաւաքուին Խարբերդ, ուր մէկուկէս ամիս խիստ պայմաններու տակ մնալէ վերջ, կը մեկնին դէպի Սուրիական սահման։ Պէտք է աւելցնել նաեւ որ այս դժբախտները գրեթէ առանց բացառութեան եղած են պէյերու եւ աղաներու ծառաները եւ աշխատած են միմիայն իրենց օրապահիկները ապահովելու համար։

Կատարեալ ստրուկի կեանք մը ունեցած են եւ նոյնիսկ յաճախ ստիպուած, համակերպած են իրենց աղջիկները կնութեան տալու առաջարկին։ Եկողներու մէջ կան մայրեր, որոնք արիւնարցունք կը թափեն եւ պէյերու հետ ամուսնացած իրենց աղջիկներու կարօտէն կը հիւծին։

Առանց բացառութեան հասնողներու բոլորն ալ գոհ են իրենց Թուրքիայէն ազատումէն եւ ինչ որ շատ դիւրաւ նշմարելի է, շատ երիտասարդ տարիքի մէջ ամուսնացողներու թիւին շատութիւնն է. իրենք կը բացատրեն որ պատրաստուած էին իրենց աղջի... ու մանչերը շատ փոքր տա... ամուսնացնել, որովհետեւ կը ...նային որ թուրք եւ քիւրտ պ...ը կնութեան ուզէին զա...։ Առհասարակ բոլորն ալ կա... են բազմանդամ ընտանիք... արտադրած ֆիզիքապէս ... սերունդ մը։

Թուրք կառավարութիւն... իր ներգամիտ եւ դաւադի... ղաքականութեան, շատ գ... եւ խորամանկ միջոցներու դի... է մեկնող Հայերը կողոպ... համար։ Հրապարակային յայ... կողոպուտ թէեւ տեղի չէ ունեց..., բայց զանազան միջոցներով ... կացուած են անոնք։ Նախ 18 ...րեկանէն վեր անձերու հա... իւրաքանչիւր տարին 10 թրք... ոսկի հաշուելով, ճամբու ... առնուած է. որով օրինակի հա... 50 տարեկան անձէ մը գանձ... է 32 տարուան համար 320 ... ոսկի եւ այս ձեւով վարուա... կառավարութիւնը բոլոր մե... Հայերուն հետ։ Իսկ անոնք ... վիճակի չեն եղած այդքան հ... գումար մը վճարելու, վրայ ... են իրենց ունեցածները։

Բացի այս կառավար... մեթոտիկ կողոպուտէն, գա...կանները զերծ չեն մնացած ... ճամբու կողոպուտէն։ Կարգ ... քիւրտ պէյեր, որոնցմէ գլխ... է Էմին փէրուխանը, ճամբայ... լու ձեւին տակ կողոպտած ... գաղթականները, որոշ գում... առնելով անոնցմէ, համա... իրենց ենթադրեալ գնահա...թեան։ Փախստականներէն ... այս ձեւով ստիպուած են ... վերջին լումաներն ալ տալ ... նալ անցնելու համար այդ ...րու շրջաններէն։ Այս վերջին կողոպուտը ընդհանրապէս ...ձուած է մեկնող խումբերու ...բողջութենէն. օրինակի հա... 100 հոգինոց գաղթական... կարաւանէ մը պահանջու... 200-300 ոսկի, ճամբայ ... համար անոնց։ Եւ այս մեթ... աւելի դիւրացուցած էին իրենց ... ձումները, որովհետեւ քիչ ... ունեւորներ իրենց ունեցածը ... են անցնելու համար։

* * *

Հալէպ եկող գաղթական...

...են շատերը գաղթականական կամ
...րենց հայրենակիցներու եւ ծա-
...ողներուն քով տեղաւորուած են
... շատով գործի լծուած. իսկ
150 հոգի տեղաւորուած են Նաստ
...աւայի շէնքին մէջ, որ կը գըտ-
...ւի հայկական նորաշէն գիւղէն
... մը վեր: Հոս գտնուողներու
...ծակը բոլորովին հեռու է մխի-
...թարական ըլլալէ: 160 հոգիին
...համատարական մարմին կողմէ
...էն օր պտուր կը տրուի եւ աւելի
...րոններուն նիւթական նպաստ-
...եր ալ կը յաջողուին, բայց
...մշտապէս այդ միջոցները
...ական չեն դարմանելու թըշ-
...առութիւնը: Նախ որ յիշեալ
...էնքը չափազանց աղտոտ եւ վա-
...տառողջ է եւ վերջին ծայր վնա-
...կար: Շատեր հիւանդ պառկած
...ն եւ հազիւ շաբաթը մէկ երկու
...նգամ բժիշկի այցելութիւնը
...ընդունին: Մութ եւ գարշահոտ
...ենեակներու մէջ 3-4 ընտանիք-
...եր քով քովի խճողուած են եւ
...երջին ծայր թշուառ վիճակ մը
...ունին:

Թէեւ ասոնք ալ հայախօս են
...ն մասամբ, բայց մինչեւ 15
...արեկանները բացարձակապէս
...ալ կարդալ չեն գիտեր եւ դպրոց
...ն տեսած:

Թուրք եւ քիւրտ յարաբե-
...թիւններու մասին խօսելով,
...գաղթականները կ'ըսեն թէ այս
...րու տարրերը իրար բացարձա-
...պէս չեն սիրեր, բայց իրարմէ
... շատ կը վախնան: Մանաւանդ
...քրտերը կիսանկախ վիճակ մը
...նին եւ շարունակ տեղի կ'ունե-
...ն աւազակային դէպքեր: Հա-
...րու տեղահանութեան հրահան-
...ն այնքան յանկարծական գոր-
...դրուեցաւ կը նկատեն քիւրտ
...երու եւ աւազակներու մի-
...մութեան առիթ չտալու մտա-
...ութեան արդիւնքը: Թուրք
...ղովուրդը վերջին ծայր ատե-
...թեամբ լեցուած է կառավա-
...թեան հանդէպ, բայց կախա-
...ն ստուերը միշտ աչքին առ-
...ն է եւ այդ սարսափով ստր-
...էն կը հնազանդի տրուած հրա-
...աններուն:

...8

...ՏԱՆԱԿԻՆ ՄԱՏՆԵՐԸ ՄԱՔՐԵԼՈՒ

...ՄԱՐ.— Դաշնակին ստեղներուն,
...ինքն մատներուն փայլն ու
...մաքրութիւնը պահպանելու
...մար շփեցէք զանոնք ալքոլի
... թաթխուած թիւլի (mous-
...line) կտորով մը: Ասիկա կը
...է որ անոնք չդեղնին եւ
...ոսկրը չաւրուի: Եթէ ստեղ-
...ը արդէն իսկ դեղին են, ա-
...ց նախնական փայլը տալու
...մար շփեցէք օ տը քօլօնի
... թաթխուած կտոր մը փանէ-
...ով:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Իւնիօն տը Փարիի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Արիներու տարեկան հանդէսը աննախընթաց յաջողութեամբ: Սրահը լեցուն էր հոծ բազմութեամբ մը. ներկայ էին՝ Վ. եպիսկ. Քիպարեան, Պ. Պ. Ա. Խատիսեան, Զ. Խանզատեան, Մխիթարեան վարժարանի աշակերտները իրենց առաջնորդ Հայրերով եւ Ֆրանսացի, անգլիացի, յոյն ու լեհ սկաուտներ եւ բարեկամներ:

Հանդէսը սկսաւ ժամը 3ին, երբ ֆրանսական սկաուտներու նուագախումբը հնչեցուց «Մեր Հայրենիք»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Փարիզի Բ. խումբի խմբապետ Պ. Արմիկ Ջամալեան սահուն հայերէնով ներկայացուց իրենց սկաուտական կեանքը եւ անոր օգտակարութիւնը հայ պատանիներու զարգացումին համար: Եւ ազդանշանի մը վրայ բոլոր սկաուտներն ու գայլուկները միասին, հայկական դրօշը բարձրացուցած գեղեցիկ անցք մը կատարեցին բեմին վրայ: Այս սրտայոյզ տեսարանէն վերջ յաջորդաբար ներկայացուեցան սկաուտական կեանքէ զանազան պատկերներ: ինչպէս առտուան զարթումը, մարզանքը, ճաշարանը, Հայ Սկաուտին երազը, Ալեփառ Արարատը՝ երկար աշխատանքով ու ճարտարօրէն գծուած Պ. Դաւիթ Յովհաննէսեանէ, որ կը տիրապետէր բեմին, դրօշի բարձրացումը եւ վերադարձ դէպի տուն, որոնք բոլորն ալ ծափահարուեցան որպէս գործնական կեանքի գեղեցիկ մանրանկարներ:

Շատ յաջող էր «Փիղ» խումբի «Փիղը եւ Թագուհիին պարը», ինչպէս եւ այն պատկերը ուր պատանի սկաուտ մը իր մախաղը շալկած կը քալէր անտառին մէջէն: Պատանին յաջորդաբար հանդիպեցաւ աղքատի մը եւ ծերուկի մը որոնք յոգնած ու անօթութենէ ուժաթափ էին. սկաուտը անմիջապէս հետաքրքրուեցաւ եւ անոնց տուաւ իր ուտելիքին մեծագոյն մասը, իսկ բեռները ինք շալկելով փոխադրեց: Պատկեր մը որ կը խտացնէր զոհողութեան ոգին:

Ցետոյ ընդհ. խմբապետը նկարագրեց իրենց գործին սկզբնաւորումն ու դժուարութիւնները որոնք հարթուեցան շնորհիւ սկաուտներու անխոնջ աշխատանքին: Յիշեց թէ ինչպէս, 1929ի ամրան ջամբարին Անգլիոյ աշխատանքի նախարարը գաղտնի այցելելով բոլոր ազգերու սկաուտներու վրաններ՝ հիացումով յայտնած էր թէ հայ սկաուտները թէեւ պետական հովանաւորութիւն եւ պիւտճէ չունին, բայց ամէն ազգի սկաուտներուն չափ եւ աւելի մաքուր ու կանոնաւոր էին:

Իսկ Rev. Scott երէցը որ ուրիշներու հետ ի նպաստ Հայոց շատ մը դիմումներու եւ բողոքներու տակ ստորագրած էր հայ տառապանքին մանրամասնութեան տեղեկանալէ ետք, մասնաւոր պատարագ կը մատուցանէ իր եկեղեցւոյն մէջ եւ «Աստուած պահէ Թագաւորը»էն վերջ կը կցէ «Աստուած, ազա՛տէ Հայաստանը»:

Ընդհ. խմբապետը խոստանալով քալել անսայթաք գծուած ուղիէն դէպի իտէալ եւ ըլլալ պատրաստ ծառայելու Հայաստանի անկախութեան, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր այն օտար հիւրերուն որոնք յարգած էին հանդէսը իրենց ներկայութեամբ:

Խումբ մը սկաուտներու կողմէ ներկայացուեցաւ ֆրանսերէն լեզուով «La Granımaire» անուն զաւեշտը, որ շատ յաջող անցաւ: Իսկ ուրիշ խումբ մը սկաուտներ ներկայացուցին «Սափրիչ»ը հայերէն: Բոլոր դերակատարներն ալ գնահատելի էին:

Դադարէն յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Ա. Խատիսեան որ դրուատելով հայ արիներու գործին մեծութիւնը գաղափարական ու ազգային տեսակէտով, ջերմապէս գնահատեց այս պատանիներուն տարած աշխատանքը: «Անոնք, Հայ Արիները, կարծես աւելի գիտակից իրենց ազգային իտէալին, գուրգուրանքով պահեցին ու պտտցուցին երկրէ երկիր մեր դրօշը, այն եռագոյնը որուն ծալքերուն մէջ պարուրուած է ցեղին մարտիրոսագրութիւնը եւ որուն համար ինկան բիւրաւորներ: Ահա այն մեր իտէալն ու ազատագրութիւնը խորհրդանշող դրօշն էր որ ուրացուեցաւ շատ մը հասակաւորներու կողմէ, մինչ հայ պատանիները պարծանքով ցուցադրեցին զայն ուր որ գացին»:

Ֆրանսական սկաուտներն արդէն ուշադրութիւն գրաւած էին իրենց նուագախումբով: Եւ ահա խումբին անդամներէն M. Georges Pollet ուզելով հաճելի անակնկալ մը ընել, բեմ ելաւ եւ իր «տիկ» նուագարանով նուագեց շատ սիրուն գեղջուկ երգեր, որոնք մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն, մանաւանդ գաւառները, երբ հինէն մնացած թանկագին աւանդներ: Թէեւ ժամանակը ուշ էր, բայց հանդիսականները չէին ուզեր բաժնուիլ: Այս տրամադրութենէն քաջալերուած, հայ սկաուտ մը՝ Խաչօ Փափազեան իր շինած ու «Արմէնիա» մկրտած նաւակը ձեռքը բեմ եկաւ: Նաւակը աճուրդի դրուելով, կարճ ժամանակէն բարձրացաւ 570 ֆրանքի: Ցետոյ շարժանկարով ներկայացուեցան հայ արիներու Անգլիոյ մէջ անցուցած կեանքէն պատկերներ, եւ մենք բաժնուեցանք մեր սկաուտներէն յստակ կարդալով անոնց դէմքին վրայ իրենց աշխատանքին բարոյական ու նիւթական վարձատրումին գոհունակութիւնը:

Գ. Նիկողոսեան

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԸ ԶԳԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻՆ

Ֆրանսայի թատրոններու տուրքի խնդիրը, որ սուր հանգամանք առած էր վերջերս, գործադուլի մը յանգելու ատիճան, մեղմացած կը թուի: Ելմտական նախարարը խորհրդակցութեան մը ընթացքին յայտնեց թէ կառավարութիւնը կ'ընդունի 30 միլիոն ֆրանք զեղչել պետական տուրքէն: Իսկ աղքատներու տուրքին համար յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, որպէսզի ուսումնասիրէ խնդիրը:

Ի՞նչ է կուուախնձորը

Կռուի պատճառը պետական տուրքն է որ կը գանձուի ներկայացումներէն:

1930ի ելմտացոյցին գեղարուեստի բաժնին մէջ, հետեւեալ գումարները կը տեսնենք.—1928ին Օփերա իբր տուրք վճարած է 935346 ֆր. եւ 1929ի առաջին 9 ամիսներու ընթացքին 700,908 ֆր.:

Քոմէտի Ֆրանսէզը 1929ին մինչեւ Օգոստոս 31,873,681 ֆրանք:

Օտէոնը 183,357, իսկ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը՝ 1928 սեպտեմբերէն մինչեւ 1928 սեպտեմբեր՝ 3,878 ֆր.:

Այս թատրոնները պետական նպաստ կը ստանան: Իսկ այս տարի այս տուրքերը աւելի պիտի շատնան, յաւելման պատճառով:

Զանազան ներկայացումներու (թատերական, երաժշտական եւն.) վրայ դրուած տուրքը հետեւեալ կերպով է.

1.— Որեւէ ներկայացում որուն ժողովուրդը ներկայ կրնայ ըլլալ վճարման մը փոխարէն, կը վճարէ հարիւրին 7,20 աթոռներու բուն գինին վրայ:

2.— Միւզիքհօլներ, լողի, սուրի, հեծանիւի եւայլ մրցումներ՝ հարիւրին 12:

3.— Շարժանկարներ հարիւրին 7,20 ամսական մինչեւ 15,000 ֆրանք հասոյթի վրայ, հարիւրին 12՝ մինչեւ 30,000, հարիւրին 18՝ մինչեւ 50,000, հարիւրին 24՝ մինչեւ 100,000, իսկ հարիւրին 30՝ անկից վեր:

Ուրիշ առթիւ ըսած ենք թէ եթէ թատրոնները փակման որոշում տան, 300,000 թատրոնի աշխատաւորներ պիտի մնան անգործ:

Իրօք, միայն Փարիզի մէջ կան 66 թատրոններ, իսկ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, անոնց թիւը կը հասնի 10,622ի: 420 միւզիքհօլներ: Փարիզի մէջ 182 շարժանկարի սրահներ, իսկ գաւառի մէջ 3620 պիտի փակեն դռները:

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԱՐՋԱՌԻ ՓՃԱՑՈՒՄԸ

Անցեալ օր, բոլշեւիկեան աղբիւրներէ իսկ, մէջբերումներ կ'ընէինք արջառի փճացման մասին: Ամէն կողմէ կ'իմացնեն թէ պարտադիր հրամանով կոլխոզներուն մէջ մտնելէ առաջ, գիւղացիները կը փութան ձեռքէ հանել իրենց անասունները, զանոնք ծախելով շատ աժան, կամ սպաննելով եւ միսը շուկայ տանելով:

Գիւղացիները չեն գոհանար սակայն իրենց առեւտրական տընտեսութիւնները փճացնելով, այլ կը ծախեն նաեւ իրենց երկրագործական բոլոր գործիքները, ու կոլխոզներուն մէջ կը մտնեն առանց իրենց կողմէ բան տանելու, ոչ անասուն, ոչ գործիք: Գիւղացիներու այս ընթացքը, անշուշտ, յոռի հետեւանք կ'ունենայ հաւաքական տնտեսութիւններուն համար, որոնք չունենալով երկրագործական աւելի կատարեալ միջոցներ, գործելու համար, ի նկատի ունէին գիւղացիներու գործիքներն ու մեքենաները:

Այս երեւոյթին ծանրութիւնը կը շեշտուի նաեւ անով որ խորհրդ. կառավարութիւնը երկու հրամանագրեր հանած է «գործիքներու եւ անասուններու փըճացման» դէմ:

Կեդր. կոմիտէի եւ գործավարներու խորհուրդին հրամանագիրը հողը շահագործելու իրաւունքէն կը զրկէ բոլոր այն գիւղացիները, որոնք կը փճացնեն իրենց անասունները կամ ուրիշները կը թելադրեն այդպէս ընելու: Անոնց անասուններն ու գործիքները կը բռնագրաւուին: Դատարաններն իրաւունք ունին յանցաւորները դատապարտելու երկու տարուան եւ զանոնք վտարելու իրենց գիւղերէն: Նոյնպէս կոլխոզներէն կ'արտաքսուին անոնք որ ծախած կամ փճացուցած են իրենց անասունները կամ նման գիւղացիներէ բաղկացած կոլխոզներուն, վարկ չի տրուիր:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Առաջնորդ Պալաքեան եպիսկոպոսը քաղաքիս հին եւ նոր գաղութէն եօթանասուն հայրենակիցներ ժողովի հրաւիրեց, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանի կազմակերպութեամբ զբաղելու համար: Յանձնաժողովին դիւանը ընտրուեցաւ հետեւեալ կերպով.— Նախագահ Տոքթ. Արզուեան, փոխ-նախագահ Պ. Ա. Թահթաճեան, ատենադպիր՝ Պ. Ջամարեան, փոխ-ատենադպիր Պ. Փափազեան:

Ժողովականներ փափաք յայտնեցին թէ գործադիր յանձնախումբի ընտրութիւնը յետաձգուի երկրորդ ժողովին եւ նորընտիր դիւանը նոր հրաւիրագիրներ ղրկէ աւելի լայն շրջանակներու:

Կիրակի տեղի ունեցաւ երկրորդ ժողովը: Դիւանը 140 հրաւիրագիր ղրկած էրզանազաններու, որով ընդհանուր յանձնաժողովի թիւը բարձրացած է 60ի:

Այս ժողովի միակ օրակարգն էր գործադիր յանձնախումբի ընտրութիւնը որ տեղի ունեցաւ գաղտնի քուէարկութեամբ եւ ընտրուեցաւ 15 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը՝ հետեւեալ անդամներով.— Տ. Միրզայեանց, Գ. Շահլամեան, Վ. Ղազարեան, Վ. Գուլումճեան, Ա. Աբոյեան, Պ. Թաշճեան, Փրոֆ. Խայիկեան, Ենովք Արմէն, Ջարոյեան, Տոքթ. Քէշեան, Հ. Սէրէնկիւլեան, Զուպուքեան, Տէրտէրեան, Ս. Աթթարեան:

Ս. Միլտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Կիրակի օր, նպաստաւոր օդով, Շէօնի քաղաքին նորակառոյց Սթատ Ճօնքուռի մէջ, քանի մը հարիւր երկսեռ հանդիսականներու ներկայութեան, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Մ.ի (Ա.) եւ տեղական (Ա.) խումբերու ֆութպոլի մրցումը:

Հ. Մ. Մ. տուաւ առաջին հարուածը, եւ քանի մը վայրկեան յետոյ հայ յառաջապահները շահեցան առաջին նշանակէտը: Դադարին քանի մը վայրկեան մնացած Հ. Մ. Մ. շահեցաւ Բ. նշանակէտ մը: Հայերը ա՛լ աւելի լաւ արդիւնք մը ձեռք պիտի բերէին եթէ մարզադաշտը ցեխոտ ու լպրծուն չըլլար:

Տեղացիները շատ գոհ մնացին Հայերուն խաղէն եւ մանաւանդ կարգապահութենէն: Մրցումը վերջացաւ եւ Հ. Մ. Մ. յաղթեց 2—0:

Վ. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐՕՆԸ — I —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի կիրակի օրուան թիւով, մեր աշխատակից Սանասար ճամառօտակի ներկայացուցած էր նոր իտալիոյ գրատներէն Լուիճի Փիրանտէլլօն, որ բաղդատաբար անծանօթ կը ...այ մեր մէջ:

Իբրեւ նմոյշ, կը հրատարակենք հետեւեալ դեղեցիկ պատ...ւածքը, մեր աշխատակցին թարգմանութեամբ.—

—Անոնք իմիններս են, կը մը...ծէր Ատրիէն, մտիկ ընելով ...ուողիւնը իր երկու երախանե...ն, որոնք կը խաղային քովի ...նեակը. ու ան կը ժպտէր մեղ...րէն ու կը շարունակէր գոր... եւ հիւսել արագ, կեռասե... մը, կարմիր բուրդէ բաճկո... մը: Ան կը ժպտէր ու կը ...ւարանար ինքզինքը համո... ու թէ իր երկու տղաքը իրն ... բոլորովին, ծնած իր մէջէն, ...թէ այնքան տարիներ, գրե...տասնեակ մը տարի, անցած ... իր հարսնիքի օրէն ի վեր: ...ելի՞ էր միթէ... Ան ինքզին...տակաւին պզտիկ աղջիկ մը ...կարծէ, ու իր անդրանիկը որ ...տարեկան է եւ ինք որ ...տերս երեսունը պիտի լրացնէ. երեսուն տարեկան, կարելի՞ բան է... գրեթէ ծերացած... բայց ի՜նչ փոյթ... եւ ան կը ժպտէր:

— Բժի՞շկը, ըսաւ յանկարծ, իբրեւ թէ ինքզինքին խօսած ըլլար: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ կ'իմանայ դուրսը գաւիթին մէջ ձայնը իրենց ընտանիքի բժիշկին. ան ոտքի ելաւ. ժպիտը տակաւին շրթներուն վրայ էր:

Ահ, այդ ժպիտը, ինչպէս շուտ մարեցաւ, սառեցաւ այն շփոթած, յուզումնակոծ ընթացքին առջեւ Տոքթ. Վոկալոփուլոյի որ կը հեւար, որպէս թէ վազած ըլլար հոս գալու համար եւ որուն կոպերը ջղաձգօրէն կը բացխփէին իր աչքերը պզտիկցնող ակնոցին խոշոր ապակիներուն ետին:

— Տոքթո՛ր... Աստուած իմ...

— Բան մը չկայ... հանդարտեցէք...

— Մայրի՞կս:

— Ոչ, ոչ, արտասանեց բըժիշկը զօրաւոր ձայնով մը, ո՛չ ձեր մայրը:

— Թոմասօ՞ն, այն ատեն, կանչեց Ատրիէնը: Եւ որովհետեւ բժիշկը իր լռութեամբը կը հասկցնէր թէ խնդիրը իր ամուսնոյն շուրջը կը դառնայ.

— Գլխուն ի՞նչ պատահեցաւ: Ինծ ճշմարտութիւնը ըսէք... Աստուած իմ, ո՞ւր է, ո՞ւր է:

Տոքթ. Վոկալոփուլօ առաջ պարզեց իր ձեռքերը, հարցումները խափանելու ձեւով մը:

— Ոչինչ է, պիտի տեսնէք... Պզտիկ վէրք մը:

— Վիրաւորուա՞ծ: Եւ դուք... Ձեռքէս խլեցի՞ն զայն:

Ատրիէնը բժիշկին թեւը բռնեց, աչքերը տարտամ, խենթի մը պէս:

— Բայց ոչ, տիկին, բայց ոչ... հանդարտեցէք... Պարզ վէրք մը... թեթեւ, յուսանք:

— Մենամա՞րտ մը:

— Այո, պատասխանեց ճիգով մը, վարանումէ մը վերջ բժիշկը, մինչ իր յուզումը երթալով կ'աւելնար:

— Ոհ, Աստուած իմ, Աստուած իմ, ըսէք ինծ ճշմարտութիւնը, կը պաղատէր Ատրիէն: Մենամա՞րտ մը: Որո՞ւն հետ, առանց ինծ բան մը ըսելու:

— Ամէն ինչ պիտի գիտնաք, բայց հանդարտութիւն, հանդարտութիւն. մտածենք իր մասին... Ո՞ւր է իր անկողինը:

— Հոն ահաւասիկ... պատասխանեց կինը, ապշահար, չհասկնալով նախ եւ առաջ: Յետոյ յարեց անձկութեամբ մը զոր չէր կրնար զսպել.

— Ուրկէ՞ վիրաւորուած է: Դուք կը սարսափեցնէք զիս: Թոմասօն ձեզ հետ չէ՞: Ո՞ւր է: Ինչո՞ւ այս կռիւը: Որո՞ւն հետ, ե՞րբ: Բայց խօսեցէք ուրեմն:

— Մեղմօրէն, մեղմօրէն, ընդմիջեց տոքթ. Վոկալոփուլօ ուժասպառ: Ամէն բան պիտի գիտնաք: Առայժմ, սպասուհին տո՞ւնն է, կը հաճի՞ք զայն կանչել: Քիչ մը հանդարտութիւն եւ մեթոտ, դուք միայն ինծ մտիկ ըրէք:

Եւ մինչդեռ, իբրեւ թէ երազի մէջ եղած ըլլար, ան դուրս կ'ելլէր սպասուհին կանչելու, բժիշկը կը հանէր իր գլխարկը եւ ճակատին վրայէն կ'անցընէր դողահար ձեռք մը, իբրեւ թէ ուզէր բան մը յիշել. յետոյ, յանկարծ վերյիշելով, իր բաճկոնը քակեց, թղթապանակը հանեց իր գրպանէն եւ երկար ցնցեց իր ծորագրիչը, նախ քան դեղագիր մը գրելը:

Ատրիէնը ներս եկաւ սպասուհիին հետ:

— Ահաւասիկ, ըսաւ Վոկալոփուլօ, առանց գրելը ընդմիջելու: Եւ լրացնելուն պէս.

— Անմիջապէս, ամենամօտ դեղարանը... շիշեր առէք... Ոչ, պէտք չկայ. դեղագործը կրնայ ձեզ տալ: Եւ մի տնտնաք, կը խնդրեմ:

— Շատ ծա՞նր է, Տոքթոր, հարցուց Ատրիէն, վախվխուն և միանգամային կրքոտ շեշտով մը, իբրեւ թէ իր պնդումը արդարացնել տալու համար:

— Ոչ, կը կրկնեմ զայն ձեզ: Յուսերնիս չկորսնցնենք, պատասխանեց Վոկալոփուլօ: Եւ նոր հարցումները կանխելու համար.

— Կը հաճէի՞ք ինծ ցոյց տալ սենեակը:

— Այո, եկէք այս կողմէն:

Բայց հազիւ հոն հասած, ան անգամ մըն ալ, բոլորովին դողդոջուն, հարցուց.

— Բայց ինչպէս, տոքթոր, Թոմասոյին հետ միասին չէի՞ք: Մենամարտողներուն առնուազն երկու բժիշկ ներկայ կ'ըլլան...

— Պէտք է անկողինը փոխադրել քիչ մը աւելի անդին... վրայ բերաւ բժիշկը, կարծէք լսած չըլլար:

Այդ պահուն, սիրուն տղայ մը, համարձակ դիմագծով, իր սեւ եւ գանգուր երկայն մազերը ծփուն, վազելով ներս ինկաւ.

— Մայրիկ, պատգարակ մը: Ինչքա՛ն մարդ...

(Շար.) ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

Շառլ Լըկրան փորձագէտներուն բացատրութիւններ տուաւ խանութէն գտնուած արեան հետքերուն մասին: Ըսաւ թէ Տիկ. Ալմազեանի քիթէն յաճախ արիւն կը վազէր եւ հաւանաբար ատկէ գոյացած են արեան բիծերը:

Փաստաբանը յետոյ երկար բողոքագիր մը ներկայացուց Պ. Մաթիֆասի, ըսելով որ այս ութերորդ խուզարկութեան ընթացքին մանր նիւթեր եւ արեան հետքեր վերցուեցան Ալմազեանի խանութէն: «Չեմ գիտեր թէ յառաջիկային դեռ երկար ատեն նոր խուզարկութիւններ պիտի կատարուի՞ն խանութին մէջ եւ նոր բաներ պիտի գտնուի՞ն: Սակայն ստիպուած եմ բողոքել այսօր վերցուած առարկաներու մասին: Արեան մասին դիտողութիւն չունիմ: Ընդհակառակն մեծապէս կը զարմանամ որ ութերորդ խուզարկութեան ընթացքին կը գտնուին լեղակի հետքեր, որոնք չէին տեսնուած չորս ամիսէ ի վեր: Նոյնպէս չեմ ընդունիր լուացարանին տակէն առնուած ժամուռի կտորները. կը թուի թէ անոնք սահմանուած են բաղդատուելու այն ժամուռին հետ, որ տեսնուած էր լուացարանին վրայէն գտնուած նշանաւոր բամպակին վրայ:

«Այս տարօրինակ բամպակը, որ երկրորդ խուզարկութեան միայն գտնուած էր եւ որ երբեմն գնդասեղի գլուխի, երբեմն ալ ընկոյզի կամ աղաւնիի հաւկիթի մեծութիւն ունի, ըստ ոստիկանական զանազան տեղեկագիրներու, շատ ծանօթ է մեզի. անիկա երբեմն մածուցիկ է, երբեմն չոր, համաձայն դատական ինքնութեան քննիչներուն յաջորդական վկայութեանց, և կնիքի տակ առնուած է անկանոն կերպով: Միւս կողմէ՝ կը պարունակէ բոլոր այն տարրերը, որ գտնուած էին ոճիրի սնտուկին մէջ:

«Կը կարծէի թէ ներկայիս կատարուած վերջապէս լուրջ քննութիւնը զանց պիտի առնէր այս այնքան եզական բամպակը: Կը տեսնեմ որ ընդհակառակն նոր գիւտեր պիտի ըլլան անոր մէջէն»:

Եզրակացնելով, փաստաբանը կը բողոքէ նաեւ աղբի սնտուկին մէջէն առնուած փայտի կտորներուն համար. չորս ամիսէ ի վեր խանութը բաց էր հասնողին առջեւ, եւ որեւէ մէկը կրնար կասկածելի նիւթեր ձգել հոն: Կը պահանջէ որ փրոֆէսէօրները յայտնեն թէ արեան հետքերը վերքէ՞ մը ժայթքած են եւ ո՞ր թուականին: Կը խնդրէ նաեւ որ այս բողոքագրին պատճէնը հաղորդուի փրոֆէսէօրներուն:

Չէկան կը գործէ Պարսկաստանի մէջ ալ

Մէշէդէն (Պարսկաստան) ստացուած մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ՝ Մոսկուայի հրահանգով կ'առեւանգուին և ինքնաշարժերով դէպի Ռուսիա կը փոխադրուին խորհրդային բոլոր այն պաշտօնեաները, որոնք հակակարգապահական ընթացքներու մէջ կը գտնուին: Առեւանգուածներուն մէջ կան նաեւ հակախորհրդային տարրեր: Վերջերս այս կարգի առեւանգումները մեծ համեմատութիւններ ստացած են Մէշէդի շրջանին մէջ:

Զօր. Խութէփոֆի գաղտնիքը չպարզուեցաւ

Մամուլը երկարօրէն կը զբաղի դեռ զօրավար Խութէփոֆի խորհրդաւոր անհետացման խնդրով:

Նոր քննութեանց համաձայն, անծանօթ ձեռքեր շաբաթ գիշեր մէկ ժամ ետ տարած էին պատի եւ գրպանի ժամացոյցները ինքնաշարժի այն ռուս վարիչին. որ կիրակի օր զօրավարին տրամադրութեան տակ պիտի գտնուէր:

Տասնըհինգ օր առաջ զօրավարի բարեկամները զգացած էին թէ Չեկայի գերմանական հատուածը դաւադրութիւն մը կը պատրաստէ իրեն դէմ: Այս առթիւ կը յիշուէր Պերլինի մէջ պատահած դէպքմը. այն պահուն երբ ընկերվարական երեսփոխան մը, անթելի գործիքին առջեւ քաղաքական մեծ ճառ մը պիտի խօսէր, անծանօթներ ինքնաշարժով առեւանգած էին զայն. Ռուս տարագիրները քանի մը օր վերջ իմացան թէ Գերմանիայէն նոր բոլշեւիկներ հասած են Փարիզ:

Տեղւոյս ռուսերէն թերթերը երկար պատմութիւններ կը հրատարակեն այս առթիւ: Ինքնաշարժի մեծ գործարանի մը մէջ աշխատող ռուս բանուոր մը վերջերս իր ընկերներու բերնէն լսած էր հետեւեալ խօսքը. «Զօր. Խութէփոֆի օրերը համրուած են»:

Բուլէ փողոցի մօտակայ սրճարանի մը սեփականատէրը կը պատմէ թէ վեց ամիս առաջ մարդ մը ներկայացաւ իբրեւ ընդհանուր ապահովութեան գաղտնի ոստիկան եւ տեղեկութիւն հարցուց երկու կասկածելի յաճախորդներու մասին, որոնք յաճախ իր սրճարանը կու գային: Զօրավար Խութէփոֆ ալ երբեմն նոյն սրճարանը կը յաճախէր: Գաղտնի ոստիկանը յայտնած էր սրճարանատիրոջ որ ֆրանս. ոստիկանութիւնը կը հսկէ ռուս զօրավարի մը վրայ, որուն դէմ դաւադրութիւն մը կը կազմակերպուի: Անկէ ի վեր խնդրոյ առարկայ ոստիկանը չէ տեսնուած սրճարանին մէջ:

Զօր. Միլլէր — Խութէփոֆի ամէնէն մտերիմ բարեկամն ու յաջորդը— այն համոզումն ունի որ զօրավարը զոհ գացած է բոլշեւիկեան դաւադրութեան մը, որ կը կարծէ թէ առեւանգելէ վերջ սպաննած են զայն:

Կասկած յայտնուած էր թէ մի՛ գուցէ օդանաւով Գերմանիա փախցուցած ըլլան զօրավարը: Քննութիւնը հաստատեց թէ կիրակի օր որեւէ խորհրդաւոր օդանաւ չէ մեկնած Պուռժէէն: Կը մնայ ծովի ճամբով փախցնելու ենթադրութիւնը, որ շատ հաւանական կը նկատուի:

Քանի մը տարի առաջ, Խութէփոֆի անմիջական գործակիցներէն մէկը Պոլսէն անհետացուած էր խորհրդաւոր պայմաններու մէջ: Յետոյ հասկցուեցաւ որ Ռուսիա գացած եւ բոլշեւիկեան ծառայութեան մէջ մտած է:

Էնկիւրիի ռուս դեսպանը կը փոխուի

Թրքական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է Թոքիոյի դեսպան կարգել Էնկիւրիի դեսպան Սուրիցը: Գնահատելով Պ. Սուրիցի Թուրքիոյ մէջ ունեցած գործունէութիւնը, Մոսկուան պէտք տեսած է օգտուիլ անկէ, ռուսեւճափոն յարաբերութիւնները բարելաւելու համար: Յայտնի չէ թէ Խորհրդային Ռուսիան ո՞վ պիտի ներկայացնէ Էնկիւրիի մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ Իթալի: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Գասպարեան: Նիւթ՝ Մարքսիստական վարդապետութիւնը:

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Café Centralի վերնայարկը, 7 Place du Pont: Երգ, արտասանութիւն եւայլն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Շափի մէջ, 84 Rue Chape. Դերասան Յ. Ուզունեան կը ներկայացնէ՝

ՇԷՅԽ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ (Ռաֆֆիի)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆ՝ 8, 6 ԵՒ 4 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Շավիլի Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chaville, 20 Ave. Ville d'Avray սրճարանին ետեւի սրահը:

Կը նախագահէ Պ. Ս. ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն: Մուտքը ազատ է

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Գրական Ակումբի դասախօսութիւնը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Նիւթ՝ «Հայերու եւ քիւրտերու քաղաքական յարաբերութիւնները 15րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը»: Դասախօսն է Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Պիյեանքուրի Զաւարեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մջօ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր անդամները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին (164 Ave. de Verdun). Կարեւոր օրակարգ: Կը դասախօսէ Փարիզի կոմիտէի կողմէ ընկ. Թ. Մեծատուրեան:

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 184 Ավընիւ Իթալի: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Սէն Թ'Անթուանի (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, ընկ. Յովհաննէս Վարդեանի բնակարանի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգամ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 2ին Կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ: Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներկայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան անդամ-անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀՐԱՒԷՐ

Ն. Գ. Բ.ի անդամները ստիպողաբար կը հրաւիրուին այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Բժ. Լ. Գրիգորեանի բնակարանը:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փոն տը Շէրիւիի հանգանակութեան ցանկը.—

Յ. Տէր Խաչատրեան 40, Ս. Թիւրքմանեան 35, Գ. Քիլիտճեան 30, Տ. Ներկիզեան 25, Լ. Տօնապետեան, Ս. Ջիտէմեան, Ա. Ուղուրսուզեան, Գ. Սիմոնեան, Խ. Առաքելեան, Պ. Պօյաճեան, Յ. Պիչագքեան, Յ. Մուրատեան, Մ. Շահինեան, Ա. Սարաֆեան, Կ. Ջիտեմեան, Կ. Գասապեան, Ե. Նալչայեան, Ս. Քէսայեան 20ական, Ասլանեան, Մ. Գարակեավուրեան, Մ. Մումճեան, Գ. Ապայեան 15ական, Յ. Խանճեան, Պ. Նալպանտեան, Ս. Ջափութեան, Ն. Ալիքեան, Մ. Մելքոնեան Յ. Սուքիասեան, Ս. Կօշկարեան, Լ. Պիչաքեան, Քասայեան, Լ. Քիլէրճեան՝ Ա. Պօյաճեան, Ն. Մելքոնեան, Կ. Յովհաննէսեան, Գ. Թաշճեան, Թ. Կարապետեան, Է. Պէտէչեան, Հ. Շատարիտեան, Պ. Ասատուրեան, Ա. Ջիտէմեան, Հ. Հաճոյեան, Ս. Ջիտէմեան, Ք. Ջէքմայեան, Կ. Մանուկեան, Ա. Կէտօզլեան, Կ. Խուլասարեան, Գ. Մելքոնեան, Յ. Վերաճեան, Զ. Յարութիւնեան, Ա. Սուքիասեան, Գ. Գարիպեան, Յ. Գարակէօզեան, Շ. Գասպարեան, Գ. Տօնպայեան, Կ. Մինասեան, Ն. Կարապետեան, Մ. Յովհաննէսեան. Ա. Շահինեան, Գ. Գարապօզուխեան, Մեսիա, Մ. Սիրմանեան, Պետրոսեան, Գ. Պապիկեան, Զ. Զարչիեան, Թ. Շատեան, Խ. Գարիպեան, Յ. Աճարոնեան, Ն. Գասապեան, Մ. Եղիեան, Յ. Դաւիթեան, Մ. Ղայիմեան 10ական, Ս. Ջիլիեան 11, Ա. Հէքիմեան 9, Յ. Պէրպէրեան 7, Զ. Մաղոյեան, Յ. Գէորգեան, Ս. Գրիգորեան, Կ. Անտոնեան, Գ. Գարակեավուրեան, Խանտիլեան, Ս. Կիրակոսեան, Յ. Մելամճեան, Կ. Գէորգեան, Յ. Մանուկեան, Մ. Աճարոնեան, Է. Ալիքեան, Հ. Մանուկեան, Յ. Գասպարեան, Տ. Մաթէոսեան, Մ. Նահապետեան, Յ. Գասպարեան, Բ. Շատեան, Հ. Մկըրեան, Յ. Գամեան, Թօփալմելքոնեան, Ա. Պէզիկեան, Թ. Սուլթանեան, Գ. Գասպարեան, Պ. Փաշայեան, Յ. Ասատուրեան, Արջուկեան, Կ. Սիմոնեան, Տ. Փէհլիվանեան, Մ. Մուրատեան, Գ. Ջաքրեան, Կ. Ջաքրեան, Յ. Հալաճեան, Յ. Գալաճեան, Ս. Նալչայեան, Ս. Սապոնճեան, Գ. Քիլէրճեան, Խանարեան, Յ. Աբիկեան, Ն. Տէր Յովսէփեան, Յ. Ազգեան, Յ. Նալչայեան, Գ. Խաչատուրեան, Ն. Գսաեան, Յ. Մելքոնեան, Ա. Խաչատուրեան, Մ. Շիրվանեան, Ա. Համամճեան, Մանուէլեան, Հ. Օղնէցեան, Գ. Գալուստեան, Յ. Գարիպեան 5ական, Ա. Մաղտիզեան 5,25, Պ. Ֆրանկիւլեան, Բարսեղեան 4ական, Յ. Մուկուճեան, Բ. Պապայեան, Յ. Կիւլէզեան 3ական, Մ. Կիրակոսեան, Յ. Պարպարեան, Կ. Կազմայեան, Ֆ. Նահապետեան, Ն. Շիրմանեան, Մ. Քիլիքեան, Հ. Սիրանոսեան, Մ. Շատեան 2ական, Գ. Տէր Յովհաննէսեան 4, Կ. Ջաքրեան 3: Ընդհանուր գումար 1317 ֆր. 25 սանթիմ: (Տես «Յառաջ» 17 յունուար):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով հագուստներու հաւաքման, կը խնդրուի տրամադրելի հագուստները յանձնել հետեւեալ հասցէներուն, փութով ղրկուելու համար Սուրիա:

Յանձնումը կարելի է կատարել

ՈՒՐ. ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ:

Պէլվիլի Թաղամասին համար. Տիկ. Սուրբլուսեանի, 1bis Passage Kuszner.

5րդ եւ 6րդ Թաղամասերու համար (Սէն Միշել).— Տրկ. Դերձակեանի կամ Օր. Ֆէրմանեանի, Hôtel du Sénat.— 7 Rue de Tournon.

Անիէռի եւ Պուա - Քոլոմպի շրջանի համար.— 98 Rue du Chambart Պր. Արամ Յովհաննէսեանի, 2 Rue Victor Hugo Գառնիկ Յովհաննէսեանի:

Պէզոնի համար.—Օր. Ս. Յակոբեանի, 7 Rue de Strasbourg, Asnières.

Շավիլի համար.— 13 Avenue Ville d'Avray, Chaville.

Անկիէնի համար.— Տիկ. Տէր Թումասեան 18 Rue Mora:

Վարչութիւն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Բալուցի Միհրան Կրայեան հօր՝ անուն Թորոս, մօր՝ անուն Օղտա: 1915ին Բալուի Տիվէճի գիւղը Թողուցի զինքը, յետոյ մօտս բերելու համար, դժբախտաբար կորսնցուցի իր հետքը: Իմացնել՝ իր եղբօր Համբարձում Կրայեանի, 24 Bld. Pascal, Valbarelle, St. Marcel, Marseille.

ՍԱԿԱՐ

30 Յունուար

Դ Ր Ա Մ Ն Ե Ր

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք 100	Mark
Թրք. Թղթ.	L. Trq
Թրք. ոսկի	» » or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge
Զուից. »	Fr. Suisse
Լէյ »	Leï

Ա Ր Ժ Ե Թ Ո Ւ Ղ

Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Ég.
»	II »
»	III »
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs